Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/collectiopisaure05amat

COLLECTIO PISAURENSIS

OMNIUM POEMATUM, CARMINUM, FRAGMENTORUM LATINORUM,

SIVE AD CHRISTIANOS, SIVE AD ETHNICOS, SIVE AD CERTOS, SIVE AD INCERTOS POETAS,

A PRIMA LATINÆ LINGUÆ ÆTATE

Ad ſextum uſque Chriſtianum Seculum & Longobardorum in Italiam Adventum pertinens,

Ab omnium Poetarum Libris, Collectionibus, Lapidibus, Codicibus exſcripta.

TOMUS QUINTUS

CHRISTIANOS POETAS CONTINENS.

PISAURI)(MDCCLXVI.)(

EX AMATINA CHALCOGRAPHIA.

PUBLICA AUCTORITATE.

PA
6121
A7A56
t.5

LIBRARY
DEC 6 1971
UNIVERSITY OF TORONTO

PROLEGOMENA.

DE TERTULLIANO.

Q. *Septimius Florens Tertullianus*, *Carthagi-nienſis* ex editione Philippi Priorii cum integris Nic. Rigaltii, ſelectis Pamelii, Cerdæ & aliorum additis etiam ipſius Priorii notis, Pariſ. 1663. fol. Diverſus eſt *Tertullianus* Eccleſiaſticus ſcriptor, licet & ipſe juris peritus, (*a*) a Tertulliano JCto, cujus quædam in Digeſtis habemus: ut recte notavit Valeſius pag. 24. ſeq. ad Euſeb. & Grotius ad Tit. III. 13. Fuit quoque S. Tertullianus Epiſcopus Bononienſis, de quo Acta Sanctorum Tom. 3. April. p. 494. tum S. Tertullianus de quo Tom. 1. Junii pag. 630. nec non Tertullianus Hirenenſis, cujus mentio in Collatione Carthaginienſi. De Tertulliani circa A. C. 205. in Montaniſtarum ſectam prolapſi, & circa A. 220. defuncti vita ſcriptis & doctrina præter editores, & *Tillemontium* tomo tertio Memoriarum Eccleſiaſt. Gallice vulgatarum & *Nic. le Nourry* apparatu ad Bibliothecam Patrum Tom. 2. pag. 1173. ſeq. alioſque qui de ſcriptoribus Eccleſiaſticis tradidere, conſulere juvabit P*etri Allixii* diſſertationem de Tertulliani vita & ſcriptis, ſine auctoris nomine Latine editam Pariſ. 1680. 8. cum ejuſdem diſſ. de ſanguine D. N. Jeſu Chriſti ad Epiſtolam CXLVI. Auguſtini, & tertia de Conciliorum quorumvis definitionibus ad examen revocandis. Hujus epitome eſt quæ Gallice præfigitur editioni Latino Gallicæ Apologetici Amſtel. 1701. 8. *Extrait d' une diſſertation critique touchant Tertullien & ſes ouvrages*. Exſtat quoque *Hiſtoire de Tertullien & d' Origene par Mr. de la Motte*, Pariſ. 1675. Lugd. 1691. 8. *Paganini Gaudentii* ſalebræ Tertullianeæ Florent. 1639. 4. Syſtema Theologiæ theoreticum & practicum ex dictis Tertulliani & Cypriani concinnatum ab *Hermanno Rathmanno*, Gedani 1620. 4. opponendum Theodori Petreii Carthuſiani Confeſſioni Tertullianianæ Pariſ. 1603. 8. *Le genie de Tertullien*, *par de Fayolle*, Pariſ. 1662. 4.

(*a*) Vide quæ notavi ad Hieron. de ſcriptoribus Eccleſ. c. 53.

Adverſus Marcionem libri quinque, *& de judicio Dñi liber unus* verſibus Epicis. Utrumque poema Tertulliani eſſe hodie negant eruditi. P. Allixius in diſſ. de vita & ſcriptis Tertulliani, carmen de judicio ait eſſe *Verecundi* Epiſcopi Africani, qui circa medium ſeculi ſexti floruit. Libros contra Marcionem idem ſuſpicatur poſt Hieronymi tempora exaratos. Leguntur & nunc alia ſub Tertulliani nomine poematia, *expoſtulatio ad Senatorem*, & *de* (*b*) *Jona ac Ninive*, ſed quæ Georgius Fabricius non vidit.

Libri V. contra Marcionem, & *de judicio Domini* prodierunt inter Poetas Chriſtianos Georg. Fabricii, Baſil. 1562. 4. p. 258. *Carmen de Jona & Ninive* cum caſtigationibus Franciſci Jureti, in Bibliothecis Patrum: & Lipſ. 1681. 8. ad calcem Paulini Petrocorii, edit. Daumianæ. Tertulliani opuſcula poetica cum notis Andreæ Rivini, Lipſ. 1651. 8.

DE COMMODIANO.

1. Commodiani Afri librum adverſus Paganos, ſive inſtructiones LXXX. Acroſtichidibus carmine politico, quo numerus Hexametri ſervatur, neglecta ſyllabarum quantitate. Floruit hic ſcriptor, ſi Gennadium cap. 15. de S. E. audimus, poſt Lactantium, cui ſententiæ ſuffragatur etiam Rigaltius, qui Silveſtri Pontificis mentionem fieri Inſtruct. 33. v. 5. non dubitavit, ita enim illum verſum legit; *Intrate ſtabulis Silveſtri ad præſepe Paſtoris*. Confer Barthii Adverſar. LIII. 5. Verum H. Dodvvellus V. C. in diſſertatione de Commodiani ætate, quam Annalibus Vellejanis, Quintilianeis & Statianis Oxon. 1698. 8. ſubjecit, cum ex toto opuſculo obſervaſſet illud ſeculo tertio & flagrantibus adhuc Eccleſiæ perſecutionibus ſcriptum eſſe, præcipue cum auctor ipſe Inſtruct. VI. verſu 6. annos tantum ducentos a CHRISTO numeret: *Et ſi parvulitas ſic ſenſit*,

a

(*b*) Hoc carmen perperam pro inedito habet Voſſius ad Catullum p. 274. Prodiit in appendice Bibl. Patrum Bigneana, ut Franciſci Jureti, Andreæ Rivini, &, qui cum Paulino Petrocorio vulgavit, Daumii editionem omittam.

ſit, cur annis ducentis fuiſtis infantes, numquid & ſemper eritis? Deinceps verſum ex Inſtructione 33. ad veſtigia MSti Codicis contendit legendum eſſe ſic: *Intrate ſtabula ſilveſtres ad præſepia tauri*. Primus Commodianum e Jac. Sirmondi apographo admodum mendoſo edidit Nic. Rigaltius Tulli Leucorum apud S. Belgrand & J. Laurentium typographos Regios 1650. 4. additis notis eruditis. Deinde ſubjectus eſt ad calcem Cypriani, Minucii, Arnobii & Julii Firmici, qui eiuſdem Rigaltii & Phil. Priorii cura illuſtrati prodierunt Pariſ. 1666. fol. Deinde omiſſis Rigaltii notis Tom. 27. Bibliothecæ Patrum Lugd. Denique cum Rigaltii animadverſionibus, Dodvvellique diſſertatione & præfatione D. Henrici Leonhardi Schurtzfleiſchii recuſus eſt Vvitteb. 1705. 4. Dignus eſt pius hic & zelo CHRISTI plenus ſcriptor, qui etiam poſt Rigaltii præclaram operam diligenter a viro quodam docto excutiatur atque illuſtretur. Græcum ejuſmodi carmen Hexametrum incerti ſcriptoris, perinde ut *Commodianus*, numeros Hexametri neglecta ſyllabarum quantitate ſervans, edidit e Pſalterio MS. Murbacenſi Clariſſ. Montfauconus pag. 220. Palæographiæ Græcæ. *Commodianum* recte antiquiorem eſſe docet H. Dodvvellus. Supplementum notarum in illum ſcriptorem ex Ez. Spanheimii Bibl. cum Nobilis Viri D. *Henrici Leonhardi Schurtzfleiſchii* gloſſario & indice ſeparatim excuſum eſt Vviteb. 1709. 4. Poſteriori ſuæ Minutii Felicis editioni Commodianum quoque novis ſuis & Rigaltii notis illuſtratum ſubjunxit vir Clariſſ. *Jo. Davies* Cantabrig. 1711. 8.

DE DIVO CYPRIANO.

THaſcius *Cæcilius Cyprianus* ex edit. præclara Jo. Felli Oxonienſis Epiſcopi cum Annalibus Cyprianis Pearſonii Oxon. 1682. fol. Bremæ 1690. Amſt. 1699. ubi & Henr. Dodvvelli diſſertationes Cyprianicæ exhibentur, quæ Oxonii quoque ſeorſim prodierunt 8. fol. *S. Cypriani* (*c*) vitam, qui A. C. 258. Martyrium pro Chriſto fortiter ſuſtinuit, ſcripſit *Pontius* ipſius Diaconus, quæ exſtat apud Surium 14. Sept. & in Cypriani editionibus. Pontii acta Martyrii apud Baluz. Tom. 2. Miſc. pag. 124. E recentioribus accurate præ ceteris de Cypriano Jo. Pearſonius in annalibus Cyprianicis, Tillemontius Tom. 4. memor. Hiſt. Eccleſ. & auctor vitæ Cypriani ſex libris Gallice editæ Pariſ. 1714. 4. de quo acta Erud. 1718. pag. 293. Journal des Savans 1717. pag. 429. 491. Non contemnenda etiam de Cypriano collegit auctor Obſervat. Miſcellanearum editarum Lipſiæ Germanice A. 1717. 8. Tom. 3. pag. 167. ſeq.

Geneſis & Sodoma. Hæc carmina conſtat non eſſe Cypriani, ſed ab aliis ad *Tertullianum*, ab Allixio ad *Salvianum* Maſſilienſem referuntur. Ut plures editiones inter Cypriani & Tertulliani opera taceamus, junctim illa cum ſuperioribus, quæ ſub Tertulliani nomine extare jam diximus, notis ſuis illuſtrata edidit Andreas Rivinus, Gothæ 1651. 8. *

DE LACTANTIO.

L*Cælii Lactantii Firmiani carmen, quo de beneficiis ſuis Chriſtus loquitur*. Eſt idem carmen, quod Lactantii editionibus vulgo ſubjectum inſcribitur *de Domini paſſione*, & forte rectius *Cælio Firmiano Sympoſio* tributum eſt a viris quibuſdam eruditis. Lactantii non eſſe inde colligit Caveus, quod adorationis crucis in eo mentio. In G. Fabricii editione quidem nullam reperies, quia ille verſum:

Flecte genu, lignumque crucis venerabile adora
Flebilis.

Ita interpolavit:

Flecte genu innocuo, terramque cruore madentem
Ore petens humili.

Verum in eum vehementer invehitur Gret- Ita

(*c*) Alius 1.) Cyprianus Antiochenus ſub Diocletiano paſſus Nicomediæ de quo Eudocia apud Photium Codd. 184. Nazianzenus Orat. 18. Surius 26. Sept. Goar ad Euchology. pag. 719. Marbodeus Redonenſis pag. 1513. Opp. Edmund Martene Tom. 3. theſauri novi anecdotor. &c. 2.) Cyprianus Brixienſis de quo Acta Sanctor. Tom. 2. April. 21. pag. 849. 3.) Cyprianus Petragorici Abbas de quo Gregorius Turonenſis de gloria Confeſſorum cap. 100. 4.) Abbas Cyprianus cognomento Cuculas de quo Moſchus in prato ſpiritali cap. 132. 5.) Cyprianus Cæſarii Arelatenſis diſcipulus, & vitæ ejus ſcriptor circa A. 546. apud Surium 27. Auguſt. 6.) Cyprianus Cordubenſis ſeculo X. de cujus ſcriptis genuinis, & ſuppoſititiis Nic. Antonius lib. 6. Bibl. Hiſpan. vet. c. 7.

(*) Manuſcripta teſtibus omnibus editoribus Cypriani nomen referunt. Ratio non ſuppetit, qua a manuſcriptis recedamus.

ſerus T. I. de cruce p. 326. Sane præſtitiſſet G. Fabricium virum alioqui de univerſa, ſacra præſertim, antiquitate non male meritum, paſſim tum hic tum alibi non ita fuiſſe in alienis operibus, quæ edebat, ingenioſum.

Ejuſdem *Sympoſium* olim inſcriptum *Sympoſii Poetæ ænigmata centum*. Eadem ænigmata Nic. Cauſſinus Hori Apollinis Hieroglyphicis ſubjecit: ſed & una cum Joſephi Caſtalionis notis Phædro Jo. Meurſii & variorum ænigmatum (*d*) veterum Græcorum Latinorumque collectioni juncta prodiere Antvver. 1610. 8. Meminit Sympoſii Sigebertus Gemblacenſis loquens de Anshelmo Scoto. Aldhelmi (*e*) ænigmata a Pithœo omiſſa ægre fert Barthius LVIII. I. Adverſar. *Sympoſii ænigmata centum* prodiere Romæ 1581. 4. 1597. 4. Eadem Nicolaus Reuſnerus una cum Jo. Lorichii Hademarii ænigmatibus Marpurgi pridem 1540. excuſis Ænigmatographiæ ſuæ inſeruit Francof. 1602. 12. & Chriſtianus Junckerus Phædro ſuo ſubjunxit Lipſ. 1700. 12. Sympoſii ænigmata cum Phædri & Gabriæ fabulis Germanico carmine reddere conatus eſt Jenæ, A. 1712. J. G. A. cui ſub nomine Melandri deliteſcere placuit. Sympoſii meminit Aldhelmus Scotus (*f*) qui A. C. 709. obiit, in prologo ſecundo ænigmatum, *Sympoſius poeta metricæ artis peritia præditus occultas ænigmatum propoſitiones exili materia ſumtas ludibundis apicibus legitur ceciniſſe, & ſingulas quaſque propoſitionum formulas tribus verſibus terminaſſe*. Sigebertus Gemblacenſis de ſcriptoribus Eccleſ. cap. 132. *Aldhelmus Epiſcopus imitatus Sympoſium qui per proſopopœjam qualitates ſingularum rerum exprimens ſcripſit librum ænigmatum metrice*. Sympoſius ipſe in limine ænigmatum quæ in Saturnalibus luſiſſe ſe non diffitetur.

Hæc quoque Sympoſius de carmine luſit inepto,
Sic tu Sexte doces, ſic te deliro magiſtro,
Annua Saturni dum tempora feſta redirent &c.

Sympoſii poetæ nomen præferunt diſerte Codices MSti quos evolvit Franciſcus Baſvelus & Joſephus Caſtalio. Neque alioqui Sympoſii nomen inauditum eſſe conſtat veteri memoria, nam fuit & Sympoſius quidam Seleucienſis in Iſauria Epiſcopus, qui interſuit Concilio CPol. A. C. 381. nec non Sympoſius Epiſcopus Hiſpanus in Synodo Cæſarauguſtana A. 380. & Toletana A. 400. condemnator Priſcillaniſtarum, cum quibus antea ipſe fecerat. Non potui igitur a me impetrare, ut cum viro clariſſimo Chriſtoph. Auguſto Heumanno Sympoſii poetæ nomen confictum eſſe mihi perſuaderem, aut crederem ænigmata hæc nihil aliud eſſe quam Lactantii ſympoſium, quod ab adoleſcentulo ſcriptum Hieronymus c. 80. de ſcriptoribus Eccleſ. teſtatur. Neque ſympoſium Lactantii hexametris verſibus ſcriptum fuiſſe tradit Hieronymus, ſed ὁδοιπορικόν, nec ſatis aptum titulum ænigmatis hiſce putem eſſe ſympoſium ſive convivium, nec ſimplicem levemque conjecturam tot argumentis ac teſtibus oppoſuerim, licet illam novitate ſua placuiſſe video præſtantiſſimis Diarii Bremenſis, (*g*) nec non Berolinenſis (*h*) auctoribus. Sympoſii ænigmata non invenuſta ſunt, ut recte Voſſius pag. 86. de poetis; itaque libenter illa videbo a laudato Heumanno in nova quam parat eorum editione illuſtrata: quamquam Gyraldus haud magni ea feciſſe videtur, vel potius ea integra ne evolviſſe quidem. Nam in libello, quo ænigmata veterum exponit, Sympoſii nuſquam meminit, tantum ſub extremum libelli (*i*) ænigma explicans Alexidis poetæ, *ſed enim*, inquit, *his diebus recitavit mihi amicus meus ænigma tribus hexametris de ſomno, quod & hic tibi ut adſcribam dignum viſum*

(*d*) Veterum ænigmatum, ſcirporum, griphorum, logogriphorum varia exempla collegit Athanaſius Kircherus T. 2. Oedipi Ægypt. parte 1. p. 27. ſeq. Vide etiam, ſi lubet, quæ de ænigmatis præclare Voſſius lib. 4. Inſtit. Orator. c. 11. themate 3.

(*e*) Ænigmatum Aldhelmi verſus mille, una cum aliis poematis vulgavit Martinus Delrio Mogunt. 1601. 8. recuſa T. 13. Bibliothecæ Patrum edit. Lugdunenſ. p. 27. ſeq.

(*f*) Aldhelmi nomen puto etiam reſtituendum Anonymo Mellicenſi de ſcriptoribus Eccleſ. cap. 72. ubi editum eſt: *Achelinus Epiſcopus nonnulla edidit ſcripta quæ appellantur ænigmata*. Aldhelmi poetica opuſcula edidit Martinus Delrio Mogunt. 1601. 12. in quibus poſt monoſticha parænetica 199. incerti ſcriptoris, ſequuntur cum prologo duplici Aldhelmi ænigmata hexametra tetraſticha XX. pentaſticha XIV. hexaſticha XIII. ſeptenis comprehenſa verſibus XIX. octonis X. novenis XI. denis & pluribus XIII. Recuſa ſunt hæc, & alia Aldhelmi Tomo 13. Bibl. Patrum edit. Lugd. Loca nonnulla illuſtrantur emendanturque in Reineſii ad Dannium Epiſtolis pag. 344. ſeq. De Aldhelmo ipſo vide Acta Sanctorum ad 25. Maii Tom. VI. p. 77. ſeq.

(*g*) Bibl. Philologico Theol. Bremenſ. Tom. 3. p. 379.
(*h*) Bibl. Germanique A. 1720. T. 2. p. 152.
(*i*) T. 2. Opp. p. 635.

viſum eſt (ex Sympoſio, ænigma XCVII.)

Sponte mea veniens varias oſtendo figuras,
Fingo metus vanos nullo diſcrimine veri;
Sed me nemo videt, niſi qui ſua lumina claudit.

Recitavit & alia, quæ frigidiuſcula cum eſſent, ſunt viſa indigna relatu. Miror itaque quod Voſſius de Sympoſio ſubjungit: *Sed præter ea quæ excuſa habemus, ſuperſunt alia ſatis frigida, aliqua etiam obſcœna: quæ idcirco omiſſa. Et propter iſta ſic Lilius ſcripſerit, qui conſpexerat opus integrum.* Ex auctione librorum Keilmanniana nactus ſum Symphoſii (quem Sympoſium editor appellat) ænigmata XLVII. edita a Franciſco Baſvelo Baſileæ 1563. 8. In hac editione ut multa vitioſe, ita quædam rectius leguntur quam in recentioribus.

Joannis Nobleti, qui ſeculo XV. fuit, centiloquium ænigmatum memorat Trithemius de Script. Eccleſ. c. 783. *Egeberti* ænigmata ruſticana Sigebertus cap. 146. de ſcript. Eccleſ. *Tathvvini* Archi-Epiſ. Cantiorum, qui A. C. 734. obiit, ænigmata laudantur a Jo. Baleo. *Tulli* neſcio cujus ænigmata hexaſticha a Labbeo p. 63. Bibl. MSS. De Græcis ænigmatum ſcriptoribus Baſilio Megalomite, Georgio Aphye, Euthymio & Michaele Pſello dixi Volum. X. Bibl. Græcæ pag. 539. Editionem *Ænigmatum Aldhelmi* Baſil. 1557. Lipenio in Bibl. Philoſophica memoratam non vidi. Moguntina autem Delrionis A. 1601. non in 8. eſt, ſed in 12. ſecuta Antvverpienſem A. 1600. De ceteris Aldhelmi poematiis, ineditis maximam partem, conſulendus Polycarpus Leyſerus in hiſtoria poetarum medii ævi pag. 199. 203. Lipſiæ in Bibl. ampliſſimi Senatus exſtant MSS. Aldhelmi poetæ *ænigmata*, *verſus in laudem Solis*, *quæſtiones ænigmatum Rethoricæ artis*, *Epigrammata ex libro Ovidii Naſonis de ſomno quod viderat*. Item *ejuſdem ex libro Metamorphoſeon Actæon in cervum*, *& alia carmina*. Liber de virginitatis verſibus ſcriptus hexametris lucem vidit Daventriæ per Jac. Fabrum, diverſum illum a Stapulenſi 1512. 4.

Phœnix elegia incerti auctoris, carmen, Eraſmo (*k*) judice, non inconcinnum per Muſas, neque faſtidiendum, quod Firmiano Lactantio tribuunt Xyſtus Betolejus, Aubertus Miræus, & qui notis atque emendationibus illuſtravit Nic. Heinſius, ac antiquiſſimum MStum Reginæ Sveciæ Chriſtinæ, ut teſtatur Nic. Heinſius in literis ad Sirmondum Tom. 4. Opp. Sirmondi pag. 726. Nonnulla hujus carminis illuſtravit Nicol. Agardus tunc admodum juvenis Haſniæ 1647. 4. Petrus Lambecius T. 2. Commentariorum, de Bibl. Vindobonenſi varias lectiones ex MSS. Cæſareo edidit, ſuſpicaturque eam a Lactantio juvene, adhuc a Chriſti ſacris alieno, fuiſſe compoſitam. Ethnici hominis eſſe videtur etiam Jacobo Thomaſio libro de Stoica Mundi exuſtione pag. 106. & Michaeli Thomaſio ad Lactantium. *Venantio Fortunato* adſcribere maluerat Caſp. Barthius, Sam. Bochartus & alii: at Jacobus Sirmondus notis ad Theodulphum p. 302. *Theodulpho Aurelianenſi*. Mihi veriſimillima videtur Petri Lambecii Opinio. *

(*k*) In Proverbio, *Phœnice rarior*.

DE OPTATIANO.

P. Optatianus Porphyrius Panegyricum ad Conſtantinum M. Imp. vicennalia celebrantem ſcripſit carmine varii generis per Acroſtichides & ſimiles literarum luſus minio diſtinctos compoſito A. C. 326. paulo ante Criſpi necem. Exul illud compoſuit, ut ipſe innuit carmine 1. & apertius carmine 6. Sed hoc ipſum opus conciliavit Auctori ſuo revocationem ab exilio, ut teſtatur Hieron. in Chron. atque ut ipſius Optatiani verbis utar, *natumque laremque reddidit*. Utique Chriſtianus fuit, licet quidam propter familiares Poetis, quibus paſſim utitur, Ethniciſmos hoc negaverint. Vide Tillemontium Tom. 4. Hiſt. Imperator. pag. 607. Beda de arte metrica: *Reperiuntur quædam & in inſigni illo volumine Porphyrii Poetæ, quo ad Conſtantinum Auguſtum miſſo meruit de exilio liberari. Quæ quia pagana erant, nos tangere non libuit.* Sed carmen nonum ſatis demonſtrat Porphyrium hunc a Chriſti ſacris alienum minime fuiſſe. In illo carmine litterarum artificium non modo Monogramma primarum duarum litterarum nominis Chriſti refert, quali uſus eſt in labaris ſuis Conſtantinus M. ſed præterea hoſce verſus:

Omnipotens genitor, tuque o diviſio mixta,
Filius atque Pater & Sanctus Spiritus unum,
Tu faveas votis.

Ex

(*) Tria hæc Poematia Lactantio adjudicavimus ſecuti etiam ſententiam P. Eduardi a S. Xaverio Carmel. Excalceati, qui edenda cum ceteris Lactantii operibus curavit Romæ 1759. 8. & qui firmis rationibus contra Fabricium, ea aſſerit Lactantio.

Ex Marci Velſeri editione, qui illud e Pauli fratris Codice recenſuit, ſeparatim lucem viderat Auguſtæ Vindel. 1595. f. Epigrammata ejus allegantur a Fulgentio 2. Mythol. & de continentia Virgiliana. Etiam nonnulla quæ inter Petroniana leguntur, huic Porphyrio viri docti tribuunt. Ionſius III. 15. de ſcript. Hiſtoriæ Philoſophicæ pag. 290. ſcribit hujus Porphyrii Epigrammata plurima Græca citari libro V. Anthologiæ. Ionſium ſequitur Tillemontius p. 352. At libro V. Anthologiæ p. 534. ſequ. occurrunt Epigrammata plurima non Porphyrii ſed Chriſtodori Thebani in Porphyrium Calchantis filium factionis Venetæ celebrem in ludis Circenſibus agitatorem a noſtro longe diverſum, cujus ſtatuam ex ære Imperator poni CPoli in Hippodromo juſſerat. Sed idem hic eſt, ut creditur, Optatianus, qui deinde fuit Præfectus Urbis Romæ Anno 329. & 333. Vide Tillemont. T. IV. Hiſtor. Imperat. p. 352. Idem obſervat quoque p. 351. poema, quod cum Epiſtola Conſtantino Porphyrius obtulit, diverſum fuiſſe ab hoc quod habemus: ſimiliter etiam Poema pro quo gratias agit, quodque laudat Imperator *fratrem chariſſimum* Porphyrium appellans. At certe ejuſdem fuiſſe generis atque artificii declarant verba: *Vix hoc cuſtoditum pluribus fuit, qui modis quibuſdam arctis innexi literarum, diſtinctionibus verſuum, qui ita medium corpus propoſiti occulte intermeant, ut oculorum ſenſus interſtincta colorum pigmenta delectent, hoc tenuere propoſitum, ut hæſitantiam carminis multiplex legis obſervantia non repararet. Gratum igitur hoc mihi dicationis tuæ munus fuit &c.*

DE JUVENCO.

JUvenci (*l*) *Presb.* Hiſpani, qui Conſtantino Imp. ſcripſiſſe ſignificat, *Hiſtoria Evangelica libri IV.* Dolendum eſt Viri doctiſſ. Jo. Sauberti novam hujus poetæ editionem ex membranis Bibl. Helmſtadienſis, ex quibus non pauca emendaturum ſe promiſerat Var. lect. in Matthæum pag. 259. per alias ejus occupationes, & præpropera fata interceptam fuiſſe. Jam pridem quoque mihi animus fuit novam Juvenci editionem ad Mss. Codd. & veteres editiones caſtigatam ſtudioſis offerendi, quod lubenter efficiam, ſi DEUS valetudinem ſuppeditaverit. Integrum Juvenci nomen erat Aquilinus Cajus Vettius Juvencus, ut ex Jureto pag. 273. ad Symmachum notavit Paulus Colomeſius in paralipomenis ad Chartophylacem Guil. Cavei, & ad dialogum quintum Gyraldi de Poetis. Idem pag. 81. obſervationum ſacrarum, obſervat, Juvencum libro 3. uſum codice in quo poſt Matth. 20. 28. hæc verba legebantur: *Vos autem quæritis de minimo creſcere & de magno minui. Introeuntes autem, & rogati cœnare, ne diſcubueritis in eminentibus locis, &c.* quæ in antiquiſſimo ſuo Græco latino exemplari Beza deprehendit, atque in codicibus quibuſdam antiquis verſionis Latinæ Matthæi, & in quatuor Mss. verſionis antiquæ Anglo-Saxonicæ ad verbum reddita occurrunt, legeruntque olim Hilarius, & Leo Magnus, Juvencus vero ita expreſſit:

At vos ex minimis opibus tranſcendere vultis,
Et ſic e ſummis lapſi comprenditis imos,
Si vos quiſque vocat, &c.

Confer, ſi lubet, quæ de illo additamento notata a me ſunt in Codice apocrypho Novi Teſtamenti p. 328. ſeq. Editiones Juvenci ſunt: Pariſienſis 1499. fol. cum Sedulio, & P. Barri pæanibus quinque Feſtorum B. Virginis edente Jacobo Fabro, qui in Epiſtola ad Fabrum Stapulenſem, præmiſſa Aldhelmo *de virginitate* edito Daventriæ 1512. 4. *Conſiderans ego fructum illum qui emerſit ex editione illa Divi Juvenci, quem ego ante multos annos primus omnium publicavi, qui erat mihi mutilatus & imperfe-*

(*l*) *Ab hoc Juvenco alius fuit Juvencus Cælius Callanus Dalmata, cujus codicem MS. de Attilæ vita Venetiis aſportaverat nobiliſſimus PeiresKius (habuit etiam MS. Tho. Bartholinus Danus, Vir variis ſcriptis clarus) quique haud multo poſt publici juris factus eſt. Citatur is a Baptiſta Fulgoſo inter ſcriptores illos a quibus exempla ſua collegit. Quod PeiresKio minus obſervatum, qui de hoc Juvenco Scaligerum, Caſaubonum, Paulum Servitam, & alios anxie conſuluerat.* Hæc Paulus Colomeſius ad Gyraldum p. 286. At Hiſtoriæ Juvenci de Attila lucem viderunt Ingolſtadii 1604. 4. Et præſenti tempore novam earum editionem Upſaliæ meditatur nobiliſſimus, & doctiſſimus Vir Ericus Benzelius. Juvenci Hiſtorici mentio apud Sidonium Apollinarem IX. Epiſt. 14. Vide notas Savaronis p. 180. Citatur etiam a Goldaſto ad Petron. & a Tho. Bartholino de armillis veterum. Illa edita Ingolſtadii, fuit in Bibl. Cordeſiana. Eam collectioni, quam parar, ſcriptotum Occitaniæ adjungere conſtituit in Gallia P. de la Porte, Ord. S. Franciſci de Paula. Multis poſt Juvencum huncce ſeculis Attilæ vitam ſcripſit Philippus Callimachus.

perfectus ob antiquitatem, *quocirca in eam formam redegi*, *qua & hic & in aliis locis circumfertur*, *quæ enim & immutata ſunt in eo*, *& quæ ad imperfectos verſus acceſſerunt propter exemplaris depravationem*, *non dixerim facile*. Antiqua ſine loco & anno in 4. quam poſſideo hoc titulo: *Juvencus presbyter immenſam Evangelii majeſtatem heroicis verſibus concludens*. Aldina an. 1502. 4. cum Sedulio, Aratore, Probæ Falconiæ Virgiliocentonibus, & Lactantii, ac Damaſi poematis quibuſdam, Cypriani de Ligno crucis, incerti Homerocentonibus, Lipſiæ 1505. fol. *Catalogus Bibl. Francoſ. ad Viadr.* Pariſ. 1506. 4. *Bibl. Manarſiana*. pag. 335. Sine temporis nota, adjuncto *Hermanni Buſchii* in Juvencum Epigrammate. 4. Hanc Lipſiæ 1511. per Melch. Lotterum prodiiſſe affirmavit mihi Joh. Mollerus V. C. Rector Flensburgenſis Athenæi digniſſimus. Rothomagi 1509. 4. cum notis Badii Aſcenſii. Viennæ 1519. 4. *Catalogus Bodlej*. Mediolani 1569. 8. quæ editio eſt in Bibliotheca Barberina. Juvencus, Sedulius, Arator & Venantii hymni quatuor ex recognitione *Theod. Pulmanni*, præmiſſa Reinhardi Hadamarii præfatione cum variis lectionibus, Baſil. ſine anni nota in 8. Repetita hæc editio Calari apud Vincentium Sembenium 1573. 8. teſte Nic. Antonio. Baſil. 1541. 8. inter Poeſeos Chriſtianæ opuſcula aliquot, & (*m*) Ælii Nebriſſenſis in Sedulium atque Badii in Juvencum, Baſil. 1562. 4. in Poetis Chriſtianis *G. Fabricii*, cum notis. Ibidem 1537. 8. Cum Aratore, & Enchiridio Prudentii, Baſileæ 1545. 8. cum Sedulio, & Aratore, collata cum codice Rottendorphii, & aliis MSS. Pariſ. 1545. 12. apud Joh. Berbæum & Claudium Garamontium. Lugduni apud Joh. Tornæſium & Guil. Gazejum 1553. 12. Juvenci, Cœlii Sedulii & Aratoris ſacra Poeſis ſumma cura & diligentia [ut habet titulus] collata. Repetita editio ibid. 1566. forma minore. Lugduni apud Joh. Tornæſium, Typogr. Reg. eorumdem triumvirorum poeſis ſacra collata cum variis editionibus præſertim G. Fabricii, tum cum MS. codice 1588. in 12. Reinhardi Lorichii Hadamarii editio Colon. apud Eucharium Cervicornum 1537. 8. cum Sedulio. In choro Poetarum Latinorum Lugd. 1616. 4. In Latinorum Poetarum corpore Tom. 2. pag. 675. Genevæ 1611. 4. Lugdun. 1603. 4. Genevæ 1627. & 1640. 4. Lond. 1713. fol. In Bibliothecis Patrum Pariſ. 1575. Tom. 8. 1589. Tom. 8. 1654. Tom. 8. 1624. 1654. & in Appendice Colon. 1618. T. 4. Lugdun. 1677. Tom. 4. Denique cum obſervationibus *Georgii Matthiæ Kœnigii* qui Altdorfii 1683. 1684. ſcholis publicis illum Poetam fuit interpretatus, tum Magni Danielis Omeiſii, & cui hic moriens curam edendi Juvenci commiſit, Clariſſ. Viri M. Erhardi Reuſchii, Chriſtianique Schoetgenii Altdorf. 1710. 8. Sane cum ex Omeiſii Epiſtola ad Jo. Fabricium, quæ typis exſcripta eſt, intellexiſſem illum propemodum abſolutos tum habuiſſe ſuos ad Poetam illum commentarios, quem cum variis editionibus & codicibus commiſiſſet, & Koenigianis inſuper obſervationibus illuſtrare vellet, non modo libenter ceſſi, qui & ipſe Juvencum edere paraveram, ſed & Collationes Codicis Helmſtadienſis, quas a laudato Jo. Fabricio, & Cantabrigienſis, quas ab eruditiſſimo Viro Ericò Benzelio acceperam, libenter cum eo communicavi.

DE VICTORINO AFRO.

FAbius Marius Victorinus Afer, qui Romæ Rhetoricam docuit præceptor ut ajunt S. Hieronymi (licet hoc neutiquam credere ſuadet Hieronymus) Chriſto nomen dedit ſenex, (*n*) & cum Julianus A C. 362. Chriſtianos docere literaturam & Oratoriam prohibuiſſet, *loquacem ſcholam deſerere maluit*, *quam verbum tuum*, *Domine*, *quo linguas infantium facis diſertas*. Auguſtin. VIII. 5. confeſſ. De

(*m*) Pag. 293. edit. noviſſ. Koenigius notis ad Juvenci III. 341. *Quod ad nothum Juvenci verſum attinet*, *non miror hunc ipſum exſtare tum in G. Fabricii Poetis Chriſtianis*, *tum in Bibliotheca Patrum Pariſienſi*. *Nam utraque editio expreſſa videtur ab illa Antonii Nebriſſenſis*, *quæ prima cum enarrationibus ſuis dedit Juvencum*, *& e margine in textum recepit* τὸν νοϑευόμενον.

(*n*) Auguſtinus in Confeſſionum libris quos circa A. 400. ſcripſit, VIII. 2. *Ubi commemoravi legiſſe me quoſdam libros Platonicorum*, *quos Victorinus quondam rhetor urbis Romæ*, *quem Chriſtianum defunctum eſſe audieram*, *in latinam linguam transtuliſſet* .... *ille doctiſſimus ſenex*, *& omnium liberalium doctrinarum peritiſſimus*, *quippe Philoſophorum tam multa legerat & dijudicaverat & dilucidaverat*, *doctor tot nobilium ſenatorum*, *qui etiam ob inſigne præclari magiſterii*, *quod cives hujus mundi eximium putant*, *ſtatuam in Romano foro meruerat & acceperat*, *uſque ad illam ætatem venerator idolorum* &c.

De fratribus Machabæis interfectis ab Antiocho Epiphane. Hoc carmen Barthius III. 23. Adverſar. Hilario Arelatenſi, Andreas Rivinus Nictario attribuit, qui cum Victorinorum opuſculis denuo vulgavit notiſque illuſtravit Gothæ 1652. 8. Ceterum Daumius ad Paulinum Petrocorium obſervat illud ita interpolatum ferri, ut Jovem lapidem juraturus ſit, diverſorum autorum eſſe editiones, qui contulerit.

Ejuſdem, qui circa A. C. 362. vixit, hymnos tres *de homouſio recipiendo*, interpretem in nonnullis benignum exigere notat Joan. Launojus diſſ. de Victorinis p. 56.

De Jeſu Chriſto Deo & homine carmen. Hoc Victorino Afro forte rectius tribuitur, quam Pictavienſi, vel Petavionenſi. Inter Victorinorum reliquias iterum edidit, notiſque illuſtravit A. Rivinus Gothæ 1652. 8. ubi etiam Victorini *hymnos tres de homouſio recipiendo* invenies.

Quod apud G. Fabricium eſt *Cypriani Lignum vitæ*, ab aliis de cruce, a Pamelio de Paſcha Domini inſcribitur, & ab Andrea Rivino, Victorini Petavionenſis accenſetur poematibus. Exhibet etiam Jacobus Gretſerus T. 3. de cruce p. 552.*

DE S. HILARIO PICTAVIENSI.

Hilarius Pictavienſis ex editione Petri Coutant & aliorum Benedictinorum Pariſ. 1693. fol. De *S. Hilario* Pictavienſi Epiſcopo A. C. 367. defuncto, (*o*) quem eloquentiæ Latinæ Rhodanum dixit Hieronymus, præter editores conſules Bollandum in Actis Sanctor. ad 13. Januar. T. 1. pag. 782. ſeq. Joannem Bouchetum parte 1. Annalium Aquitaniæ cap. 6. 15. Tillemontium Tom. 7. memor. &c. De editionibus Hilarii accurate Benedictini in prolegom. & Doctor meus Tho. Ittigius in Actis Eruditor. Tom. 3. ſupplementi pag. ſeq. 49.

Hilarii Pictavienſis Epiſcopi *Geneſis* ſive Hexaemeron ad Leonem Papam carmine Epico. Conſtat hodie rectius tribui *Hilario Arelatenſi*, etſi Pictavienſis operibus addidit Lud. Miræus Pariſ. 1544. Benedictini in noviſſima Hilarii Pictav. editione Pariſ. 1693. fol. curante Petro Coutant potiſſimum vulgata, inter ſuppoſita illius Epiſcopi iterum ediderunt. Cum Jo. Vveitzii notis prodiit Francof. 1625. 8.*

Epiſtola ad Abram filiam, cum *hymno* annexo, quam ſuppoſitiis alii præter rem adſcribunt. Primus edidit Badius Aſcenſius acceptam a Guil. Parvo, ex cœnobio S. Benigni Divionenſis.

DE SANCTO DAMASO.

De *S. Damaſo*, qui Epiſcopus Romanus fuit ab A. C. 366. 1. Oct. ad 384. 10. Dec. conſulendus præ ceteris Tillemontius Tomo VIII. Memoriar. Scripta ejus ab Andrea Rivino & Sarazanio junctim edita memoravi ſupra pag. 243. De confeſſione fidei & Anathematiſmis XII. apud Auguſtinum ſermone 129. de tempore, vide Lambecium VIII. pag. 446. & Paſchaſ. Queſnellum diſſ. 14. ad Leonem Magnum. *Acta Martyrii* Martyrum Romanorum *Petri* exorciſtæ & *Marcellini* laudat Eginhartus: (*p*) *Hæc ut geſta referuntur, retuliſſe afferunt illum ipſum, qui eoſdem interemit martyres* [Dorotheum] *& ab illo didiciſſe* Damaſum Pontificem, *cum ætate puerili per eadem tempora ſub magiſtro miniſtraret, & ad magnum creſceret rerum culmen, tunc Romana Lector in Eccleſia. Poſt hæc cuncta memoraſſe ac mandaſſe litteris, cum illius almæ ſedis obtineret apicem, & in tota principatu polleret Eccleſia.*

Elogia XI. qualia ſupra a nobis in corpore omnium Poetarum recenſita ſunt. Plura ejus Poemata cum notis dedit Andreas Rivinus Lipſiæ 1652. 8. Sed & hujus diligentiam longe vicit Martius Mileſius Sarazanius, qui Damaſi Carmina collegit, & in ea aliaque Damaſi opuſcula obſervationes concinnavit, editorem nactus Federicum Ubaldinum, qui e Barberina Bibl. edidit

* MS. referunt nomen Victorini teſtibus omnibus editoribus. Rivinus accenſet Victorino Petavonienſi. Editio D. Cypriani Amſtelodamenſis A. 1700. apud Jo. Ludovicum de Lorme, Victorino Pictavienſi. Nos Victorino Afro, cujus alia habentur carmina. Ratio eſt eadem; vel potior.

(*o*) Vide Anton. Pagi ad A. 360. n. 2. & 369. n. 4.

* Manuſcripta adjudicant hoc carmen Hilario Pictavienſi teſte Scipione Maffeio in editione ejuſdem Hilarii Veronæ, 1730. Critici quidam illud tranſcripſerunt Arelatenſi. Cum rationem hi non afferant, nos cum eodem Maffeio Opus hoc Pictavienſi tribuimus.

(*p*) Tom. 1. Acta Sanctor. Junii p. 176.

dit Romæ 1638. 4. recuſa Pariſ. 1672. 8. & Tomo 27. Bibliothecæ Patrum Lugd. Epiſtola neſcio cujus Euſebii de tranſitu B. Hieronymi inſcribitur *ad Damaſum Portuenſem* notante Montfaucono p. 75. Diarii Ital. (*)

DE AUSONIO.

Auſonii ætas & religio. 1 *Scripta.* 2. *Editiones.* 3.

DEcimus Magnus Auſonius (*q*) Burdegalenſis, Grammaticus & Rhetor doctiſſimus, Poeta vero ſuavis atque ingenioſus, Chriſti (*r*) etiam ſacris addictus, etſi ejus rei rara (certe tamen) in ſcriptis ſuis reliquit veſtigia. Ab Imp. Gratiano, quem non minus ac Valentinianum fratrem in literis inſtituerat, promotus ad quæſturam, præfecturam prætorii & A. C. 379. ad Conſulatum, obiit imperante Honorio poſt A. C. 392. De Auſonio conſulenda vita Fl. Mallii Theodori ſcripta ab Alberto Paulo Rubenio, quam vulgavit Grævius Ultraj. 1699. 12. Vicarium Africæ fuiſſe notat Joſephus Scaliger lib. 2. lect. Auſonianar. cap. 17. ubi & alia. Conſulatum ſuum incidere in Annum Urbis conditæ 1118. qui ex ſupputatione Auſonii Epocham Varronianam tredecim annis intervertentis (ſ) reſpondet Anno Chriſti 379. teſtatur ipſe Epigrammate 3. pag. 93. edit. Tollianæ

Mille annos centumque & bis fluxiſſe novenos
Conſulis Auſonii nomen ad uſque leges.

Et Epigrammate 2.

Annis undecies centum conjunge quaternos,
Undecies unumque (t) ſuper trieterida necte;
Hæc erit æternæ ſeries ab origine Romæ.

Faſtos digeſſit Auſonius uſque ad A. U. C. 1122. Chriſti 382. Hinc Epigrammate 4.

Hactenus adſcripſi faſtos: ſi ſors volet, ultra
Adjiciam. ſi non, qui legis adjicies.
Scire cupis qui ſim? titulum qui quartus ab imo eſt
Quære, leges nomen Conſulis Auſonii.

(*) Optima Editio operum S. Damaſi Romæ, 1754. fol. curante Antonio Maria Merenda, unde carmina S. Damaſi omnia ſunt deſcripta.

(*q*) Auſonii hujus Pater Iulius Auſonius, Vaſatenſis, Medicus Valentini ſenioris. Ejus libros de medicina memorat Marcellus Empiricus. Fertur, & illius dictum, *beatum eſſe non qui habet quæ cupit, ſed qui non cupit quæ non habet.* Adde Joſeph. Scaligerum in Auſonii vita, & Voſſium libro de Philoſophia pag. 103. Quam bonus vir fuerit Auſonius ille pater, docet filius Epicedio in eum ſcripto, quo inter alia teſtatur nonagenarium obiiſſe. Genealogiam integram vide parentalibus ſubjectam pag. 143. edit. Jac. Tollii. Alius fuit Auſonius Sophiſta, de quo Svidas.

(*r*) Olaus Borrichius Vir Clariſſ. in libro de Poetis p. 73. & doctiſſimus Caveus parte 2. Hiſt. litterariæ ſcriptor. Eccleſ. pag. 100. Chriſtophorus item Hendreich in pandectis Brandenburgicis T. 1. p. 360. non dubitant Auſonium religione Ethnicum pronunciare: quin vir inſignis doctrinæ Ludovicus Antonius Muratorius Tom. 1. anecdoton Bibl. Ambroſianæ p. 114. ait neminem dubitare, quod a religione Chriſtiana alienus Auſonius fuerit. Addidit Borrichius, etiam propterea a Pontio Paulino amico identidem objurgatum. Et. pag. 74. *Paulinus diſcipulus Auſonii quem colebat ut præceptorem, ſed ut averſum a Chriſtiana religione ſubinde increpabat.* At enim dubio procul fallitur vir doctus una cum Voſſio, qui p. 55. Poet. latin. de Auſonio: *Poeta*, inquit, *fuit gentilis, quemadmodum ex Paullino liquet.* Videtur etiam pro Ethnico habere Bailletus in Judiciis de Poetis, tum Philippus Brietius ſyntagmate de Poetis latinis, quæ ſententia non minus a veritate eſt repulſa, quam quod Gaddio perſuaſum propemodum a Trithemio eſſe video, Poetam hunc eumdem Epiſcopum quoque extitiſſe Burdegalenſem T. 1. de ſcriptoribus non Eccleſiaſt. p. 57. Chriſtianum vero fuiſſe Auſonium, ut ad alia argumenta ex ipſius ſcriptis recurrere non ſit neceſſe, idem Paullinus luculenter teſtatur ad eum ſcribens in hæc verba,

Inque tuo tantus nobis conſenſus amore eſt,
Quantus & in Chriſto conneza mente colendo.

Rectius itaque Gyraldus dialogo 10. de Poetis: *Chriſtianus quidem Auſonius fuit, ut ex ejus verſibus & item Paullini ejus diſcipuli facile colligimus, ſed petulantior tamen & laſcivior* (reſpicit Gyraldus tum Epigrammata quædam laſciva & flammis judice Cæſare Scaligero expianda, tum obſcœnum centonem nuptialem Valentiniano Imp. rogante, qui nuptias ſimili luſu deſcripſerat, ab Auſonio compoſitum) *quam ut inter Chriſtianos numerari dignus.* Joſephus quoque Scaliger Auſonium *ſerio Chriſtianum fuiſſe* ſcribit lib. 2. c. 32. Auſon. lect. Adde his Theophilum Raynaudum in Hoplotheca contra ictum calumniæ T. 12. p. 420. & Bælii dictionarium edit. 2. Objurgavit vero Auſonium Paullinus non ut averſum a Chriſtiana religione, ſed quod ille religioſum Paullini ſeceſſum palam improbaret. Fortaſſis male quoque ferebat Paullinus in Auſonii carminibus legere ſe quædam ἐθνικώτερον ſcripta, quale eſt illud cap. 1. in Profeſſoribus Burdegalenſibus:

Et nunc, ſive aliquid poſt fata extrema ſuperſit,
Vivis adhuc, ævi quod periit meminens.
Sive nihil ſupereſt, nec habent longa otia ſenſus,
Tu tibi vixiſti, nos tua fama juvat.

(ſ) Vide Antonii Pagi Criticam Baronianam ad A. C. 302. & Petri Relandi faſtos Conſulares pag. 464.

(*t*) Undecies unum i. e. undecim, quibus quatuor cum trieteride additi conficiunt duodeviginti.

Sed jam pridem iſti Auſoniani faſti interciderunt. Vir illuſtris Ez. Spanhemius Tom. 2. de uſu numiſm. pag. 414. ait a ſanioribus Criticis Auſonium religione gentilem credi, non Chriſtianum. Verius tamen eſt Chriſti ſacris addictum fuiſſe, ut argumentis non inficiandis conſtat, licet carmen Paſchale & verſus rophalicos alterius ſcriptoris eſſe ponamus. Nolim tamen aſſentiri Trithemio Auſonium Epiſcopum Burdegalenſem Concilio Treverenſi (A. C. 386.) interfuiſſe affirmanti cap. 114. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis. Alius fuit Auſonius Martyr, Sec. VIII. Epiſcopus Engoliſmenſis in Aquitania, de quo Acta Sanctor. Tom. V. Maii 22. pag. 131. ſeq.

II. Exſtat *Liber Epigrammatum*, quibus præmittitur Theodoſii (*a*) Epiſtola, qua Auſonium parentem vocat, eumque rogat, ut ſcripta ſua audacter ad ſe perſerat, non minus patrocinii & amoris reperturus, quam docti Poetæ & ſcriptores quondam apud Auguſtum. Hanc Epiſtolam ſequitur triplex præfatio verſu ſcripta, una ad Theodoſium Imp., altera ad Syagrium, tertia ad Latinum Pacatum Drepanium, quem filium i. e. diſcipulum appellat. 2. *Ephemeris* (*b*) ſive *totius diei negotium*, vario carminis genere. 3. *Parentalia* quibus carorum ſuorum, ut ipſe loquitur, obitus commemorat. 4. *Commemoratio Profeſſorum Burdegalenſium*. 5. *Epitaphia Heroum qui bello Trojano interfuerunt*, adjecta a Guil. Cantero & aliis peplo Græcorum Epigrammatum in eoſdem heroas, auctore Ariſtotele, ſed ut Jo. Tzetzes ad Heſiodum monet, non Stagirita. Addidit Auſonius alia *quædam Epitaphia* ut Niobes, Didonis, Diogenis Cynici &c. 6. *De XII. Cæſaribus per Svetonium Tranquillum ſcriptis Monoſticha* dicata Heſperio filio, & de iiſdem *Cæſaribus a Julio Cæſare uſque ad Heliogabalum* (*c*) *tetraſticha*. Hæc ſæpius ad calcem Svetonii vulgata ſunt. *Tetraſticha* Auſonii *de Cæſaribus* occurrunt etiam P. I. elogiorum Jo. Papirii Maſſoni pag. 147. ſeq. 7. *Claræ urbes* ſive *Ordo nobilium urbium* ſeorſim prodiit cum Hippolyti a Collibus de urbium incrementis. Etiam Pictav. 1565. una cum commentario Eliæ Vineti. 8. *Ludus ſive ſententiæ Septem Sapientum* ad Latinium Drepanium Pacatum Pro Cos. 9. *Idyllia XX.* quorum primum eſt *Carmen Paſchale* Proco (*d*) dictum, quod incipit:

Sancta ſalutiferi redeunt ſolemnia Chriſti. Neque confundi debet cum hypobolimæa, Auſoniique nomine falſo edita *oratione Paſchali verſibus* (*e*) *Rophalicis*, qui incipiunt p. 326.

Spes Deus æternæ ſtationis conciliator.

Idyllii ſeptimi in Biſſulam major pars & laſcivior periit. Decimum ſive Moſella elegantiſſimum eſt, & commentariis Marqv. Freheri illuſtratum ſeparatim prodiit Heidelbergæ 1619. fol. Vide etiam Clariſſ. Viri Conradi Sam. Schurtzfleiſchii diſſ. Hiſtorico politicas p. 520. ſeq. Tertium decimum eſt *cento Virgilianus nuptialis* & *feſcenninus*. *Cupido Cruci affixus* ibidem mihi dictus Idyllii ſexti locum occupat. Cum variorum notis recuſus eſt Hagæ Comitis Anno 1712. 8. (*f*) ad calcem Pervigilii Veneris. Carmine Germanico reddidit Martinus Opitius libro ſilvarum quinto. Hujus Idyllii ſexti de Cupidine crucifixo locum inſignem v. 16. ſeq. *Fulmineos Semele* &c. illuſtrant Viri Clariſſ. Oudinus S. I. & Ravionus de Varennes. Journal des Savans 1718. pag. 197. 205. Memoires de Trevoux 1717. pag. 1181. 1189. *Gryphum ternarium*, ſive Idyllion undecimum illuſtravit Scaliger Epiſt. 199. Claudius item Minos Divionenſis, & Franciſcus Sylvius Ambianas A. 1516 ac Franciſcus Sanctius Brocenſis una cum Ovidio in Ibin, Salmanticæ 1506. 8. At Idyllium decimum quintum de ambiguitate vitæ ſeorſim excuſum cum commentario Henr. Vagetii Hamb. 1637. 8. Idem cum diſtichis Catonis, aliiſque prodiit 1500. 4. Idem Idyl-

(*a*) Hæc epiſtola præter cauſam ſuſpecta videtur Mariangelo Accurſio, Caſpari Barthio XII. 12. & LVIII. 3. Adverſar. abſurde auctorem ſuſpicato Aſcenſium.

(*b*) Hanc qui legerit, Chriſtianum fuiſſe auctorem minime dubitabit. Vide edit. Tollii p. 96. 98. ſeq.

(*c*) Scripſerat in ceteros quoque Imperatores uſque ad Theodoſium, ſed reliqua tetraſticha perierunt.

(*d*) Forte *a Proconſule* dictum, uti Idyllium VIII. eſt precatio Auſonii Conſulis.

(*e*) Verſus Rophalici dicuntur quod clavæ more voces gradatim ſurgunt & augentur numero ſyllabarum, ſive per ſingula vocabula ſingulis ſyllabis increſcunt, ut Homeri ille Iliad. libro tertio verſ. 182. de quo Gellius XIV. 6. Calix ῥοπαλωτὴς apud Dionem in Commodo, *in clavæ figuram formatus*. Pro *Rophalicis* verſibus alii legunt *Euriphallicos*. Vide Bernhardi Monetæ notas ad Menagiana Tom. 4. pag. 180. Rophalici verſus exemplum ex Homero hoc affert Euſtathius in Iliad. γ. 182. edit. Baſil. ὦ μάκαρ Ἀτρείδη μοιρηγενὲς ὀλβιόδαιμον.

(*f*) Journal des Savans 1713. pag. 193.

Idyllium Græca metaphraſi donavit *Federicus Jamotius* pag. 57. poematum. Elegiam ejuſdem argumenti ſcriptoris recentioris edidit Barthius XLV. 16. Adverſ. Ad *Idyllion de Viro bono*, ſive Πυθαγορικὴν ἀπόφασιν diſſertatio Magni Danielis Omeiſii lucem vidit Altdorfii 1706. 4. in qua & plura de Auſonio. 10. *Eclogarium variorum poematiorum & epigrammatum*, quorum pars ut in aliis quoque Auſonii carminibus expreſſa e græcis, quæ in Scaligeri editione & aliis quibuſdam adjuncta leguntur. Epigramma Græcum *Poſidippi* ſive *Cratetis* Cynici, quod expreſſit Auſonius & amplificavit, una cum contrario *Metrodori* legitur in Anthologia Epigrammatum Græcorum lib. 1. p. 27. ſeq. In MS. Codice Antonii Eparchi, qui hodie ſervatur in Bibl. Regis Chriſtianiſſimi, prius illud exſtat ſub *Heracliti* nomine, alterum *Democrito* tribuitur. Vide Bandurium ad antiquitates CPolitanas pag. 882. *Apophthegmata Græciæ Sapientum* cum Scholiis Eraſmi, diſtichis Catonis & aliis quibuſdam, Francofurti ad Oderam 8. *Carmen Paſchale* cum notis *Speltini*, in collectione poematum Speltini, Erfurti 1501. 4. 11. *Liber Epiſtolarum XXV.* uti omnia hactenus enarrata, vario carminis genere. Idylliis & Epiſtolis nonnullis ſubinde Epiſtola proſa ſcripta præmittitur. 12. *Oratio Panegyrica ad Gratianum Imp.* qua illi pro Conſulatu gratias agit, ſæpe numero edita cum XII. Panegyricis, uti dictum eſt ſupra. 13. *Periocha in Homeri Iliadem & Odyſſeam*. 14. In editione Vineti leguntur etiam *tetraſticha in ſingulos menſes*, quæ Scaliger in ſua omiſit, at in Catalectis Veterum Poetarum edidit ſine auctoris nomine, quod & in ſua veterum Epigrammatum latinorum editione fecit P. Pithœus. In vetuſtiſſimo Calendario Romano, quod e Codice MS. Bibliothecæ Cæſareæ vulgavit Petrus Lambecius ad calcem libri quarti commentariorum, & Grævius inſeruit tomo octavo theſauri Antiquitatum Romanarum, tetraſticha iſta quæ Grævius Auſonio haud indigna judicat, imaginibus menſium ſingula ſunt ſubjecta, illaſque pulchre referunt. Confer Euſtathium de Iſmenis & Iſmeniæ amoribus libro quarto, ubi duodecim menſium imagines priſco more depictas deſcribit.

III. Auſonium Geſnerus primum editum narrat ab Aldo, ſed Laurentius Pignorius Epiſt. 16. auctor eſt Auſonium nos debere Matthæo Boſſo, Angelo Politiano ac Thaddæo Ugoleto: & in Beughemii incunabulis typographiæ memorari video ἔκδοσιν Mediolanenſem anni 1490. quam editionem Auſonii 1490. principem vocat Roſvveidus ad Paulini carmen IV. pag. 836. deinde Venetam A. 1496. fol. cum præfat. Georgii Merulæ. Exſtat etiam Auſonius excuſus Mediolani A. 1497. cum Terentiano Mauro. Vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d' Italia Tom. 17. pag. 303. Poſſideo editionem cum Thaddæi Ugoleti Parmenſis præfatione vulgatam Venetiis 1501. 4. paſſimque notatam manu viri ſummi Andreæ Alciati. Epigrammata quædam acceſſerunt primum Auſonio ex Bibliotheca Georgii Merulæ Alexandrini. Exſtat quoque editio Pariſienſis a Milh-Humelbergio emendata, ap. Jodocum Badium Aſcenſium A. 1517. 4. Eodem anno Aldus Auſonium vulgavit 8. Omitto editiones Baſileenſem Valentini Curionis Anno 1523. Lugdunenſes ap. Gryphium 1540. 8. & 1549. Pariſienſem a Vineto caſtigatam, curante Vineti amico Jacobo Goupylo A. 1551. Lugdunenſem Lud. Miræi 1557. 8. Antvverpienſem Theodori Pulmanni, minore forma A. 1567. Præ reliquis vero laudanda luculenta Auſonii editio, cura viri docti *Æliæ Vineti* vulgata, Burdegalæ A. 1575. 4. una cum commentariis ejuſdem A. 1580. eadem forma excuſis, & poſt ejus (*g*) obitum An. 1590. 4. Huic Vineto, antequam commentarii ejus in lucem emitterentur, *Joſephus Scaliger* ſuos Auſonianarum lectionum libros II. inſcripſit A. 1573. in quorum poſtremi capite ultimo, Poetæ vitam ſuccincte narratam tradidit. Iidem deinde frequenter editi ſunt cum Auſonio non tantum Lugd. 1575. ſed & ap. Commelinum 1588. 8. & eodem anno, minore forma Genevæ, alibique ab eo tempore ſæpius, additis ſelectis Vine-

(*g*) Obiit Vinetus A. 1587. Ejus ſecundæ editionis commentarii meminit Joſ. Scaliger p. 403. Epiſt. gryphum ternarii Auſoniani expoſiturus ad Nic. Michaelium: *Scis quam non vulgaris eruditio ſit in poematis Auſonii. In quibus Gryphus ternarii melioribus ævi noſtri Grammaticis crucem fixit. quamquam conatus omnium eluſit recondita & velo ænigmatum ſummota doctrina: nam Sylvius Ambianus nihil niſi triviali moneta percuſſit. Bonus Vinetus non ſolum ſibi ſed & eruditioribus, etiam in iis quæ plana ſunt, diffidit. Et quamvis in commentario ſecundo quod nuper poſt ejus mortem recoctum eſt, multa de noſtris lectionibus Auſonianis in ſuas diatribas tranſcripſerit, nihil tamen quo doctioribus Auſonius familiarior fieret expromſit.* Confer etiam ſi placet Tho. Crenii part. 4. animadverſ. pag. 11. ſeq. ubi & alia quædam ad notitiam editionum Auſonii facientia.

Vineti notis & excerptis ex opere Adverſariorum Adr. Turnebi & ſcriptis Philologicis Adr. Junii, Guil. Canteri & Juſti Lipſii. Ante Vinetum & Scaligerum diatribas in Auſon. Ovidium & Solinum vulgaverat *Mariangelus Accurſius* Rom. 1524. fol. qui plagii poſtulatus quod labores Fabricii Varani Epiſcopi Camerini ſibi tribuiſſet, crimen illud a ſe removit hoc concepto jurejurando: *Quod Dii hominesque fas fideſque audiat, ſacramenti religione & ſi quid eſt jurejurando ſanctius affirmo, idque rite pariter ac ſine dolo malo dici, ceteriſque accipi volo, me nec ullius umquam ſcripta perlegiſſe ac ne conſpexiſſe quidem, unde vel tantillum lucubrationes noſtras redimiri juvarique datum fuerit. Quin imo laboraſſe quoad ejus fieri licuerit, ut ſi quippiam alterius poſt obſervationem quoque meam editam occurrerit, e noſtris protinus aboleverimus. Quod ſi pejerem, tum Pontifex perjurio, malus autem genius diatribis contingat, uſque adeo ut ſi qua bona aut ſaltem mediocria in ipſis fuerint, imperitorum turba peſſima, bonis leviuſcula triciſque viliora cenſeantur: famæ ſi qua manent munera, vento evolent, proque vulgi levitate ferantur.* Auſonius cum Joſephi Scaligeri lectionibus Auſonianis Genev. 1608. 12. *Conradus Rittershuſius* pag. 113. ad Guntheri Ligurinum memorat exercitationes ſuas ad Auſonium, in quibus plura loca Nazarii & aliorum Panegyricorum emendaverit. Sed nec illæ, nec *Caſparis Barthii* animadverſiones ad Auſonium, aut *Henrici Ernſtii* notæ atque variæ lectiones umquam viderunt lucem quod ſciam: licet exſtent Rittershuſii ad Panegyricos obſervationes quædam, ut ſupra lib. 2. c. 22. dicere me memini.

Denique elegantiſſime hunc ſcriptorem Lugduni Bat. 1671. 8. in lucem emiſit *Jacobus Tollius* cum notis integris Scaligeri, & cujus in Moſellam Auſonianam commentarius Heidelb. 1619. fol. prodierat, Marquardi Freheri, ſelectiſque animadverſionibus Accurſii, (quamquam integras titulus ſed falſo promittit) Vineti, Barthii, Acidalii, J. F. Gronovii & Jo. Georgii Grævii. Conſtat Moſellam Auſonii cum ſelectis Tibulli Propertiique elegiis illuſtratam quoque a Paulo Duizio, Muſſiponti 1615. 8.

DE S. AMBROSIO.

S*Ambroſii* ab A. C. 374. Epiſcopi Mediolanenſis, doctrinæ & conſtantiæ laude admirandi, qui A. 397. diem obiit, vitam ſcripſere ex priſcis Latine quidem *Paulinus* (diverſus a Nolano) Ambroſii notarius & poſtea presbyter quem laudant Iſidorus c. 4. de ſcriptor. Eccleſ. Hincmarus Tom. 2. Opp. 169. 173. &c. Græce *Simeon Metaphraſtes*, quem Paulino ſubjunctum Benedictini in appendice novæ Ambroſii editionis vulgarunt Græce & Latine. E recentioribus *Baronius* in editione Ambroſii Romana A. 1580. & accuratius deinde in Annalibus *Godfridus Hermantius* Tillemontii memoriis tunc adhuc ineditis uſus in vita Ambroſii uberius expoſita Gallice Pariſ. 1678. 4. *Tillemontius* in tomo memoriarum decimo qui lucem vidit Pariſ. 1705. 4. Franciſcus Girus & Hadr. Bailletus in vitis Sanctorum 6. Decembr. & denique Benedictini Monachi Jac. Frichius & Nicolaus Nourritus in laudata appendice Pariſ. 1691. fol. Ab iiſdem notitiam editionum operum Ambroſii mutuari liceat, traditam etiam in Actis Erud. A. 1688. pag. 64.

Meliorem Ambroſii editionem debemus laudatis Monachis Benedictinis congregationis S. Mauri, *Jacobo Frichio* & *Nic. Nourrito*, ſplendide & emendate recuſam, duobus Voluminibus: quorum primus A. 1686. poſterius 1691. fol. Pariſiis præla evaſit. Recenſetur fuſius in Actis Erud. A. 1688. pag. 64. & T. 2. Supplementi p. 209. nec non in hiſtoria literaria præſtantiſſimi Cavei, tomo poſteriore. Habet tamen quæ in hac quoque editione deſideret Richardus Simon in Epiſtolis Criticis Gallice editis Baſileæ 1699. 12. pag. 74. *Les Moines Benedictins qui ont publie une nouvelle edition des ouvrages de S. Ambroiſe, qui crient ſi fort contre celle de Rome, parce qu' on y a altere ſelon eux en une infinite d' endroits le texte de ce Pere, ont eu ſi peu de connoiſſance de ce qui regarde la Critique des livres Sacres, que non ſeulement leurs notes ſont peu exactes, mais ils ont auſſi laiſſe dans le texte de ce S. Docteur des lecons qui ne s' accordent point avec ſes explications.*

Ambroſii Epiſcopi Mediolanenſis *de opere Creationis, hymni ſeptem*. Hæ aliæque ejus Doctoris odæ ſacræ noviſſime denuo editæ a Benedictinis in Tom. II. operum Ambroſii, Pariſ. 1691. fol.

Hymni Eccleſiaſtici variorum autorum veterum *Hilarii*, *Ambroſii*, *Auguſtini*, *Gregorii M. Theodulfi*, *Fulberti*, aliorumque, qui poſtea aucti longe majori numero editi ſunt, Francof. 1578. ab Elia Ehingero. In primis

Georgii Caſſandri laudatiſſima opera eſt, quam ante Ehingerum & Fabricium in digerendis & illuſtrandis veterum Chriſtianorum hymnis poſuit A. 1556. præmiſſo *Bedæ* libro de metris, cujus hymnos diligenter collectos exhibet, uti *Ambroſii* quoque *pro pluvia & ſerenitate*, atque alios quos nihil attinet prolixe recenſere. Recuſi ſunt hymni Eccleſiaſtici a Caſſandro digeſti inter ejus opera poſt pag. 147. Pariſ. 1606. fol.

DE SEVERO RHETORE.

SEveri Rhetoris carmen Bucolicum genere Chorijambico, quod vulgo ex inſulſi alicujus Grammaticaſtri gloſſemate inſcribunt, *De mortibus boum*. Primus ediderat vir doctiſſimus Vinetus: hinc a Pithœo cum Vet. Galliæ Theologorum opuſculis vulgatum eſt, Pariſ. 1586. ab eo tempore inſertum Bibliothecis Patrum ſub inſcriptione *Severi Sancti Rhetoris & Poetæ Chriſtiani*. Etiam a Jo. Weitzio notis illuſtratum Francof. 1612. 8. Neque vero Auctor eſt *Cæcilius Severus*, *vel Severus Sulpicius*, ſed *Severus Sanctus Endelechius* Aquitanicus Paulini familiaris, de quo plura vide apud Chriſtian. Daumium in Epiſtolis ad Reineſium p. 23. 24. In *Severi carmine de mortibus boum* fit mentio luis pariter boum, atque hominum, de qua commeminit S. Ambroſius X. in Lucam pag. 1506. Tom. I. editionis Benedictinorum. Conf. Baronium ad A. C. 576. Illud carmen beneficio Eliæ Vineti Santonis optimi & doctiſſimi ſenis ſe debere Petrus Pithœus teſtatur, qui auctorem Aquitanum putat. Nomen integrum videtur *Severus Sanctus Endelechius*, Aquitanicus, Orator Romæ & Poeta Chriſtianus, idem Endelechius, ut par eſt credere, cujus monitu S. Paulinus Epiſtola nona ad Sulpicium ait ſe ſcripſiſſe panegyricum Theodoſio Imp. Idem etiam de quo in Codice MS. Vaticano Apuleji: *Ego Salluſtius legi & emendavi Romæ feliciter Olybrio & Probino COSS.* (A. C. 395.) *in foro Martis controverſiam declarans Oratori Endelechio*. Vide Sirmondum ad Sidonii lib. IV. Epiſt. 8. T. I. Opp. p. 940. Carmen Endelechii ſeparatim editum, & notis illuſtratum eſt a *Jo. Vveitzio & Vvolfg. Sebero* Francof. 1612. 8. & cum eorumdem notis, & *Jac. Gronovii* (ut videtur) præfatione Lugd. Bat. 1715. 8. Denique cum ſelectis Vveitzii, Seberique, & novis ſuis vulgavit eruditus vir *Gerhardus Outhovius* ad calcem libri de judiciis Jehovæ, quem a ſe compoſitum edidit Groningæ 1721. 8.

DE FALTONIA PROBA.

VAleria Faltonia Proba uxor Adelfii Procos. (quam ab Anicia Faltonia trium Conſulum matre Proba pulchre diſtinguit (*b*) Tho. de Simeonibus V. C.) circa A. C. 400. centonem ex Virgilio de fabrica mundi & Evangeliis pleniſſime expreſſit. *Centonum Virgilianorum* Poetriam, *Falconiam Probam*, civem Hortanam, non *Falconiam* appellandam eſſe, & nec cum Anicia Faltonia Proba (de qua Baltellus (*i*) in diſſ. de ſarcophago marmoreo Probi Anicii & Probæ Faltoniæ in templo Vaticano. Rom. 1705. 8.) nec cum Valeria Proba uxore Adelfii Pro Cos. quicquam habere commune docet Vir eruditiſſimus Juſtus Fontanini libro 2. de Antiquitatibus Hortæ Coloniæ, (*k*) Rom. 1708. 4. oppugnans virum itidem præſtantiſſimum Thomam de Simeonibus, qui Valeriam Faltoniam Probam Adelfii (*l*) uxorem centones illos compoſuiſſe contendit. Scripti ſunt poſt A. C. 393. cum Honorius jam Auguſtus atque Imperator eſſet, editique poſt Venetam editionem (*m*) 1472. fol. & Romanam A. 1481.

(*b*) Confer Ephemerides Pariſ. A. 1694. pag. 249. ſeq. & Pagium ac Sam. Baſnagium ad A. C. 395.

(*i*) Memoires de Trevoux 1608. p. 876.

(*k*) Acta Erud. 1709. pag. 6. Memoir. de Trevoux. 1708. pag. 1904. Giornale de' letterati d' Italia. T. XXIV. p. 140. ſeq.

(*l*) Iſidorus Hiſp. de ſcriptoribus Eccleſ. cap. 5. *Proba uxor Adelphii ProCoſ. femina inter viros Eccleſiaſticos idcirco poſita ſola, pro eo quod in laude CHRISTI verſata eſt, componens centonem de CHRISTO Virgilianis coaptatum verſiculis. Cujus quidem non miramur ſtudium, ſed laudamus ingenium. Quod tamen opuſculum legitur inter apocryphas ſcripturas inſertum.* Gelaſ. diſt. 15. c. 3. *Centimetrum de CHRISTO Virgilianis compaginatum verſibus, apocryphum.* His adde quod ad calcem codicis MS. Centonum ſeculo X. exarati, qui extat in Bibl. Monaſterii S. Benedicti Padolironenſis non procul a Mutina, hæc leguntur teſte Bernardo de Montfaucon Diarii Italici pag. 36. *Proba uxor Adelphi mater Olibrii & Aliepii* (Alypii) *cum Conſtantii* (Conſtantini) *bellum adverſus Magnentium conſcripſiſſet, conſcripſit & hunc librum.*

(*m*) Illius primæ editionis titulus ita refertur a C. V. Michaele Maittaire in Annalibus typograph. pag. 98. *Auſonii Peonii Poetæ diſertiſſimi Epigrammaton libri;*

A. 1481. 4. in Bibl. Barberina obviam ab Aldo, una cum Sulpicio Severo, Homerocentonibus, Juvenco, &c. Venet. 1501. 4. a qua ἐκδότει plurimum differt altera itidem in quarto circa idem ut videtur tempus ſine loci & anni annotatione vulgata. Præterea prodierunt Pariſ. 1509. 4. apud Joannem Petitum, & Lugd. 1516. cum Mantuano & aliis, Oppenheimii Anno 1517. Francof. 1541. 8. curante Petro Brubachio, una cum Homerocentonibus & Nonno. Tum Pariſ. apud Franciſcum Stephanum A. 1543. 8. & apud Henricum Stephanum 1578. 12. & curante Julio Roſcio Rom. 1588. 12. nec non cum aliis Virgiliocentonibus ab Henr. Meibomio recenſitis Helmſtad. 1597. 4. Omitto editiones alias, ut Colonienſem 1601. 8. & quæ in Bibliothecis Patrum occurrunt. Sed præ ceteris laudandum ſtudium *Jo. Henrici Kromayeri*, qui centones hos notis & indice ornatos vulgavit Halæ 1719. 8. ſignatis ad ſingulos verſus locis Virgilii, quibus centones illi conſtant. Novam editionem expectare nuper a ſe juſſit in Ephemeridibus literariis Germanice editis Lipſiæ A. 1710. pag. 1010. atque iterato in novis literariis A. 1719. pag. 33. præclarus Vir *Jo. Gottlieb Krauſe*. Jampridem Probæ centones una cum Tancredo Philippi Beroaldi Gallice convertit Richardus le Blanc Pariſ. 1553. apud Robertum Meſſalinum, teſte Crucimanio pag. 440. Bibl. Gallicæ. Sic quoque & quidam *Pomponius* ex eodem poeta inter cetera ſtyli ſui otia Tityrum (carmen bucolicum) in honorem CHRISTI compoſuit, ut refert Iſidorus lib. 1. Originum c. 38. Pomponii carmen non tulit ætatem, at Probæ centones Honorio Imp. dicati ſæpius lucem viderunt, editi primum ſunt ab Aldo 1501. 4.

DE PRUDENTIO.

AUrelii Prudentii (*n*) Clementis ex Calagurri Caſtellæ opido Hiſpani, qui magnis dignitatibus functus ſub Imperatoribus Arcadio & Honorio rebus divinis carmine dicendis vacavit, *Pſychomachia* ſive pugna animæ ſuper vitiis & virtutibus: Liber *Cathemerinon* ſive hymni omnibus diurnis actionibus convenientes; *Periſtephanon*, ſive de Coronis Martyrum hymni XIV. *Apotheoſis* ſive de Divinitate Chriſti. *Hamartigenia*, (*o*) ſive de origine peccatorum adverſus Marcionitas. *Libri II. contra Symmachum*, urbi præfectum, cujus fragmenta quædam inſeruntur. Poſt hos libros fruſtra quæres *Prudentii* Δίπτυχον (ita enim legendum apud Gennadium pro διττοχαῖον) de toto vet. & novo Teſt. perſonis excerptis, ſive *Enchiridion Vet. & Nov. Teſtamenti*. Sed hoc a Fabricio exhibetur infra p. 747. ſub nomine *Amœni*, quod forte Epitheton Prudentio tribuerunt Librarii (*p*) ob ſingularem carminum ejus ſuavitatem & amœnitatem. Porro ſæpius ab eo tempore Prudentii poemata a viris doctis edita & illuſtrata ſunt. In primis a Jo. Weitzio (*q*) Hanov. 1613. 8. Nic. Heinſio Amſt: 1667. 12. Steph. Chamillardo in uſum Delphini Pariſ. 1687. 4. & noviſſime a Chriſtophoro Cellario Halæ Sax. 1703. 8. Prudentii non pauca e veteribus membranis emendat Ob. Gifanius collectaneis ad Lucretium, quem illi obſervat admodum familiarem exſtitiſſe. Nec male de Prudentio promeritus Chriſtianus Becmannus, qui multa ejus loca e Codice Palatino caſtigat in manuductione ad latinam linguam capit. VI. Hic eſt *Clemens* quem inter Poetas Chriſtianos laudat Rabanus III. 18. de inſtitutione Clericorum, Tom. 6. Opp. pag. 41. eumdemque diſertiſſimum ac Chriſtianiſſimum appellat libro de ordine Sacram. cap. 12. pag. 53. Dungalus Diaconus Pariſ. qui circa A. C

821.

bri; Probæ Centonæ clariſſimæ feminæ excerptum e Maronis carminibus ad teſtimonium Veteris Novique Teſt. *Ovidii Conſolatio ad Liviam: Calphurnii Bucolicum carmen: Publ. Greg. Tiferni hymni & alia Poemata*, Venet. 1472. fol.

(*n*) De Prudentio præter editores & eos qui de ſcriptoribus Eccleſiaſticis ſcripſere, conſules ubi lubebit Bælium in Lexico edit. ſecundæ, Jo. Clericum T. 12. Bibl. Univerſalis p. 163. ſeq. Nic. Antonium in Bibl. veteri Hiſpana lib. 2. cap. 10. Tillemontium Tom. X. memor. Eccleſ. p. 560. ſeq. Jo. Petrum Ludevvig. in vita Prudentii Vvireb. 1692. atque inter ejus opuſcula A. 1719. fol. junctim excuſa Halæ Saxonum p. 494. Polycarpum denique Leyſerum in hiſtoria poetarum medii ævi ſtatim ſub initium.

(*o*) In fine Hamartigeniæ ſubjiciuntur preces, quibus auctor ait ſufficere ſibi, ſi modo in Tartara non detrudatur, licet pœnæ luendæ ſint in Purgatorio.

(*p*) Barth. VIII. 11. Adverſar.

(*q*) In Vveitzii editione præter commentarium editoris occurrunt *Iſonis Magiſtri* gloſſæ e MSS. excerptæ, & quæcumque in Prudentium ſcripſere Æl. Antonius Nebriſſenſis, Jo. Sichardus, Eraſmus, Jac. Spigelius, G. Fabricius, Adam Siberus, Jo. Murmellius, Victor Giſelinus, Georgius Remus, Adam Theodorus Siberus, & Andreas Vvilkius.

821. ſcripſit libro de imaginibus contra Claudium Taurinenſem Tom. 14. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 220. *Aurelius Prudentius Clemens vir Conſularis ac Iberorum doctiſſimus, eodem fidei ac devotionis ſtudio flagrans*. Chriſtianorum Maro & Flaccus dicitur Bentlejo pag. *66.* ad Horatium. De Calagurri Naſcia Vaſconum Prudentii patria diatribam auctore G. L. exhibet Diarium literarium Hallenſe Germanice editum, Neve Bibliothec. XXVI. pag. 475. Natus fuit Prudentius Salia Conſule A. C. 348. Vide Sirmondum p. 70. ad Ennod. Alius Prudentius Epiſcopus Turiaſonenſis in Arragonia de quo Acta Sanctor. 28. April. Tom. 3. p. 587. ſeq. In libros duos contra Symmachum, minus emendate excuſos, commentaria Iſaaci Grangæi Gymnaſiarchæ Vindocinenſis adſpexere lucem Pariſ. 1614. 8. Is putat Prudentium eos ſcripſiſſe A. C. 403. cum viginti annis poſt relationem ab S. Ambroſio confutatam Symmachus iterum auſus fuiſſet Imperatores Arcadium & Honorium pro ara Victoriæ ſollicitare. Nec paucos fuiſſe in Senatu qui cum Symmacho facerent, colligas ex eo, quod Prudentius 1. in Symmachum v. *609.*

Aſpice quam pleno ſubſellia noſtra Senatu
Decernant infame Jovis pulvinar - -

Ut ad Prudentium revertar, prodiit ille Daventriæ 1472. 4. atque eſt mihi ad manus editio antiqua in 4. ſine anni nota, locive, ad cujus calcem hæc verba leguntur: *Aurelii Clementis Prudentii opera prudens lector hoc ordine impreſſa invenies. Primum in utrumque teſtamentum tetraſticha. Deinde eum quem de divinitate librum ſcripſit, Apotheoſinque titulavit. Pſychomachia ſequitur. Hamartigenia his recto ordine additur. Periſtephanon ſubditur, ſic enim Græce liber ad martyrium invitatorius inſcribitur. Diurnorum vero hymnorum libro, (qui & cathemerinon dicitur) & eo quem contra Symmachum idolatriam defendentem ſcripſit, pulchro & recto ordine totum opus conſummatur.* Carmen in Romanum martyrem, cum amplo *Jo. Murmelii* Ruremundenſis commentario prodiit ſeparatim Coloniæ in chalcographia ingenuorum liberorum Quentell. 1507. 4. *Jacobi Spiegel* Seleſtadienſis commentarius in hymnum de Chriſti miraculis ad omnes horas, *da puer plectrum*, Seleſtadii in ædibus Lazari Schurerii 1520. fol. Ad calcem voluminis exſtat Jacobi Wimphelingii Epiſtola, in qua *faceſſant*, inquit, *Catullus, Tibullus, Propertius: cum exſtent Sedulius, Prudentius, Baptiſta Mantuanus: pro Martiali tutius legantur Epigrammata Buſchii, Murmelii, Sapidi.* Verum ſi gemmæ in argentea theca vel plumbea merito præferendæ ſunt auro carbones tegenti, non ideo plumbum ipſum vel argentum auro præſtat, neque aurum faceſſere jubebimus. *Georgii Fabricii* Chemnicenſis in pæanas tres Prudentii, Sedulii, Fortunati de vita & morte Chriſti, & in hymnos tres alios Prudentii & in Romanum martyrem expoſitio Lipſiæ 1568. 8. ſubjuncta adagiorum annotatorum centuria. *Auguſti Buchneri* commentarius in Prudentii hymnum de Chriſti Natali Witeb. 1643. 8. Ad calcem hiſtoriæ Trojanæ Daretis Phrygii quam Lipſiæ 1498. 4. edidit, & Martino Polychio Mellerſtadenſi dicavit Johannes Majus Romhiltenſis, ſubjiciuntur Prudentii hymni tres, de Phaſe populi Iſraelitici, de miraculis Salvatoris noſtri, de quiete & ſomno, divino munere. Prudentius cum *Antonii Nebriſſenſis* commentario & ſcholiis *Jo. Sichardi* qui ſex Codd. MSS. uſum ſe teſtatur, vidit lucem Antuerp. ex Jo. Steelſii officina 1540. 8. Cum Sichardi ſcholiis jam prodierant Prudentii carmina Baſil. 1527. 8. Apud Cratandrum, atque iterum apud Henricum Petri. Cum notis *Jo. Sichardi* & *Eraſmi* Lugd. 1553. 8. Aurelius Prudentius Clemens *Theodori Pulmanni* Cranenburgii & *Victoris Giſelini* opera ex fide decem librorum MSS. emendatus, & in eum ejuſdem Giſelini commentarius. Antvverp. ex officina Chriſtophori Plantini 1564. 8. ſubjuncto ad calcem voluminis, Eraſmi in hymnos duos commentario. Ex Giſelini recenſione Pariſ. 15*66.* & Lugd. Bat. 15*96.* forma minore. Prudentius in uſum ſcholarum ex poſtrema doctorum virorum recenſione editus Luneb. 1648. 12. Omitto editiones in Bibliothecis Patrum & in Corporibus Poetarum obvias. Prudentius cum notis *Nic. Heinſii* & variorum doctorum virorum maxime neceſſariis, (*Iſonis* Magiſtri præcipue & *Antonii Nebriſſenſis*) cum præfatione *M. D. Mulleri*, Colon. 1701. 8. parum emendata parumque nitida editio. De optima omnium *Chamillardiana* Prudentii editione vide Acta Erud. Tom. 1. ſupplem. 3. pag. 1*26.* De *Cellariana* A. 1703. p. 154. Chamillardus de interpretibus ante ſe Prudentii hoc fert judicium: *Giſelinus* ſectatus tantum ea quæ omnium erant facillima & minime ſcitu neceſſaria, lapſus in multis etiam & hallucinatus eſt. *Nebriſſenſis* hæret in Prudentio magis, ſed eſt brevior & ſingula delibare ſatis habet: quæ ad fabulam, hiſto-

hiſtoriam & penitiorem ſcriptoris cognitionem requiruntur, omittit. Quid quod apotheoſin, hamartigeniam, duos contra Symmachum libros, qui ſunt præ ceteris tamen digniſſimi, qui legantur, non attigit. Reſtat *Heinſius*, cujus variæ lectiones in Prudentium adſperſis interdum lectiſſimis notulis perquam eruditæ ſunt & accuratæ, ut ab Heinſio profectas facile noris. *Weitzius* (*r*) cum editas hactenus in Prudentium notas collegiſſet, addidit etiam ſuas, eaſque minime contemnendas: hoc uno ceteris ſuperior, quod veterum auctorum locos indicet, ac eos præcipue ſacræ Scripturæ quos Prudentius operi ſuo intexuit. Mitto *Jacobum Spigelium*, cujus notæ in Oden *omnis horæ* non ſolum ſunt propter nimiam prolixitatem moleſtæ, verum etiam minutis quibuſdam ac pene puerilibus nugis ab ipſa Grammatica repetitis refertæ. Mitto etiam *Adamum Siberum*, (*ſ*) *Georgium Remum*, (*t*) *Adamum Theodorum Siberum*, (*u*) *Andream WilKium*: quorum alii verba ſex interdum aut ſeptem protulerunt in hymnos tres, aut quatuor totos, alii in unum duntaxat: ut merito ab interpretum Prudentii numero ſint expungendi. Aliter ſentiendum de ſcholiis *Iſonis*, quæ quamvis admodum brevia ſint, quidquid eſt tamen gravioris nodi ſolvunt. Habendus idem honor *Georgii Fabricii* notis in Poetas Eccleſiaſticos, & hymnos quinque Prudentii quos illuſtravit. Claudet agmen interpretum *Eraſmus*, qui quamvis in duobus tantum poſtremis Cathemerini hymnis elaboraverit, quia tamen vir fuit, ſi quis alius ſua tempeſtate, acuti & limati judicii, operæ pretium fecit, ac documento eſſe poteſt quam non Prudentius ab eruditis negligendus ſit. *Hactenus Chamillardus*. Andreas Wilckius Gymnaſii Gothani Rector præclare meritus A. 1610. 8. prælis dedit ἑορτογραφίαν in duas partes tributam,

(*r*) Idem *Weitzius* Francof. 1643. 8. edidit Heortologium ſive hymnos feſtivales ex Poetis qua veteribus qua recentioribus excerptos, notiſque illuſtratos.

(*ſ*) *Adamus Siberus* Lipſiæ 1575. 8. vulgavit breviarium Chriſtianum, continens doctrinam, preces, Cantica & hymnos Eccleſiæ: Nec non ibid. 1580. 8. enchiridium pietatis puerilis oratione numeroſa ex antiquorum & recentium monumentis recenſitum diſtinctumque libris IV.

(*t*) *Georgii Remi* notæ in loca quædam Prudentii Cathemerinon, Apotheoſin, Hamartigeniam, Pſychomachiam & contra Symmachum leguntur in editione Vveitziana pag. 508. 519.

(*u*) *Adami Theodori Siberi* notæ in hymnum X. XI. & XII. Cathemerinon, ibid. p. 520. 527.

quarum *priore* continentur commentarii in hymnos veterum recentiumque poetarum. P. Lotichii Secundi in Nativitatem Chriſti. Georgii Buchanani in Diem Dominicam. Jo. Stigelii in Calendas Januarias ſive Circumciſionis Feſtum. *Prudentii* in Epiphania ſive trium Regum. Jo. Poſſelii in Feſtum Purificationis Mariæ. *Juvenci* in Annunciationem. Joach. Camerarii in Paſſionem Mortem & Reſurrectionem Chriſti. Baptiſtæ Mantuani in Aſcenſionem. P. Lotichii Secundi in feſtum Pentecoſtes. Pauli Meliſſi in SS. Trinitatis feſtum, Frid. Taubmanni in Joannis Baptiſtæ. Actii Synceri Sannazarii in Viſitationem Mariæ. Philippi Melanchthonis in feſtum Michaelis. Chriſtophori Vvineri in Adventum Domini. *Poſteriore* parte exhibentur & illuſtrantur carmina & hymni in feſta Apoſtolorum: in S. Andream, Jo. Baptiſtæ Mantuani. in S. Thomam, Nonni Panopolitani. in S. Johannem Evangeliſtam & Apoſt. M. Hieron. Vidæ. in SS. Philippum & Jacobum, M. Hulderici Buchneri, in S. Petrum Apoſtolum, Joach. Camerarii. in S. Jacobum majorem, M. Hulderici Buchneri. in S. Bartholomæum, Jo. Baptiſtæ Mantuani. in S. Matthæum, Nic. Rudingeri. in Simonem & Judam, Joh. Baptiſtæ Mantuani, Prudentii Codex perantiquus ſeptimo vel octavo ſeculo ſcriptus exſtat Mediolani in Bibliotheca Ambroſiana, quo nullum alium remotioris antiquitatis vidiſſe ſe teſtatur Bernardus de Montfaucon Diar. Italic. p. 18. Codicem præclarum Urbinatem Alexander VII. Vaticanæ addidit Bibliothecæ, quem laudat Holſtenius diſſ. de veribus Dianæ Epheſiæ.

DE S. PAULINO.

Pontii Paulini, Epiſcopi Nolani, qui A.C. 431. ætat. 78. obiit, vita ſcripta a *Franciſco Sacchino* S. I. exſtat in editionibus operum Paulini, Antvverp. 1622. 8. & Pariſ. 1685. 4. & in Actis Sanctor. 22. Jun. Sacchino præterita nonnulla dabunt *Petrus Franciſcus Chifletius* S. I. in Paullino illuſtrato, Divione 1662. 4. *Jo. Baptiſta le Brun* in vita Paulini, edita ſeparatim Gallice (*x*) Pariſ. 1686.

(*x*) Journal des Sav. 1687. p. 442.

1686. 8. *Franciſcus Gyri* & *Hadrianus Baillet* in vitis Sanctorum Gallice editis 22. Jun. *Tillemontius* (*y*) T. 14. memoriarum H. E. & celeberrimus vir *Lud. Antonius Muratorius* T. 1. anecdoton Latinorum pag. 157--169. Vitam Paulini Anglice editam ab Henrico Vaughan Lond. 1654. 8. non vidi. Scriptor tertius & latinus vocatur Paulinus a Nic. Heinſio pag. 187. ad Valerium Flaccum. Alia in ejus laudem vide ſis ap. Caſp. Barthium pag. 2971. ſeq. Adverſar. De S. Paulini editionibus hæc Caſimirus Oudinus p. 74. ſupplementi de Scriptoribus Eccleſ. Prima prodiit Lutetiæ Pariſiorum (*z*) anno 1516. 8. typis Jodoci Badii Aſcenſii, in multis lacera, in nonnullis mutila, ac etiam a cenſore ipſo Badio depravata. Secunda eſt editio *Henrici Gravii* Dominicani, (*aa*) qui anno 1560. 8. Coloniæ ſub prælo Choliniano Paulini opera multis mendis repurgavit ex veteribus MSS. Exemplaribus. Inde tertia prodiit Baſileæ anno 1569. fol. inter Orthodoxographos a Joanne Jacobo Grynæo collectos, quæ videtur ex Manuſcriptis poſt priores editiones expreſſa. Quartam cum MS. Codice collatam immiſit *Andreas Schottus* Jeſuita in Colonienſem Bibliothecæ Patrum editionem Tomo V. anni 1618. addito Epithalamio Juliani & Ibæ nondum excuſo. Quintam editionem (*bb*) anno 1622. Antvverpiæ 8. curavit & typis Plantinianis commiſit *Heriberbertus Roſvveidus* Soc. Jeſu, vir pius & eruditus, ſed tot occupationibus implicatus, ut, cum tempus non ſufficeret, aliorum ſæpe ſtudiis uti cogeretur, & ſuccedaneam dumtaxat imponeret manum. Illam profecto editionem accuratam non exiſtimavit ejuſdem Societatis *Petrus Franciſcus Chiffletius*, qui ad novam ſancti Paulini operum editionem procurandam multa in medium protulit in ſuo *Paulino illuſtrato*, quem edidit in 4. Divione anno 1662. apud Viduam Philiberti Chavancii. Tandem ſancti Paulini opera, in 4. duobus tomis evulgata anno 1684. Pariſiis apud Edmundum Couterot via Jacobæa ſub ſigno ſancti Petri collata ad plurimos MSS. Codices, illuſtrata notis ac lectionibus variantibus cura ac ſtudio Domini *Joannis Baptiſtæ le Brun* (*cc*) doctiſſimi Presbyteri. Hujus Bruni laboribus licet accedere nihil poſſe idem Oudinus prædicat, tamen laudatus *Muratorius* in tomo primo anecdoton Latinorum, (*dd*) Mediolan. 1697. 4. primus in lucem protulit Paulini inedita eo uſque poemata in XI. XII. & XIII. Natalem S. Felicis, (*ee*) nec non Paulini (vel alterius potius neſcio cujus Antonii) poema adverſus gentiles, quod incipit:

Diſcuſſi, fateor, ſectas Antonius omnes,
Plurima quæſivi, per ſingula quæque cucurri,
Sed nihil inveni melius quam credere Chriſto.

Addidit etiam Muratorius varias obſervationes, & pag 212. ſeq. ſpicilegium ex operibus Paulini deperditis.

DE SEDULIO.

CŒlii *Sedulii* Scoti Presbyteri Poema ſuaviſſimum epicum *de mirabilibus divinis* ſive *operis Paſchalis* libri (*ff*) IV. heroicis deſcripti verſibus (non hæreticis ut in antiquis codicibus decreti Gratiani lectum ignorantiæ multorum impoſuit, in quolibet carmine hæreſim

---

(*y*) Journal. des Savans 1709. Juillet pag. 181. & Mem. de Trev. 1710. pag. 560.

(*z*) Hæc editio fuit in Bibliotheca Emerici Bigotii, a quo ad novam ſuam adornandam egregie adjutum ſe fatetur Jo. Baptiſta le Brun.

(*aa*) Repetita in appendice Bibl. Patrum Pariſ. 1579. & tomo tertio Bibl. Patrum Bigneanæ A. 1589.

(*bb*) Hæc repetita in Bibl. Patrum Morelliana Pariſ. Tomo 4. & Lugdunenſi Tom. 6. ſed ſine notis. In Antvverpienſi autem Paulini editione, *Roſvveidi* notæ leguntur obſervationibus *Frontonis Ducæi* admiſtæ.

(*cc*) Acta Erud. 1685. p. 482. Journal des Sav. 1585. p. 117.

(*dd*) Acta Erud. 1698. pag. 57. Lud. Neocori Bibl. novorum librorum 1699. pag. 615.

(*ee*) De hoc S. Felice, cujus Natales quindecim carminibus Paulinus celebravit, vide ſis Muratorium pag. 169. ſeq. & Acta Sanctor. 14. Januar. Tom. 1. pag. 937. ſeq. Vitam Felicis, Paulini carminibus celebratam, proſa expreſſit Beda Venerabilis. Verſus in templum S. Felicis inſtauratum T. 1. Opp. Sirmondi pag. 955. Carmina Paulini in Natales decem exſtant in prioribus editionibus cum fragmentis Natalis XI. XIII. XIV. XV. ex Dungali libro adverſus Claudium Taurinenſem de cultu SS. imaginum. Varias lectiones natalium decem e Codice MS. Ambroſianæ Bibl. exhibet Muratorius pag. 217. ſeq. Latini Latinii quaſdam ad Paulinum obſervationes vide in ejus Bibl. ſacro profana pag. 89.--93. De viduæ filia captiva ducta a Vandalis & a S. Paulino redemta, poema Peraulti prodiit Pariſ. 1686. 8. *S. Paulin. Eveſque de Nole, poeme heroique.*

(*ff*) In quibuſdam Codicibus diſtinguitur in libros quinque. Etiam in proſaica editione hujus operis, quam poſt metricam Macedonio Presb. rogante idem Sedulius adornavit, & e Mss. Pithœano primus edidit Franciſcus Juretus.

reſim velut anguem in herba ſuſpicantium) præmiſſa Epiſtola ad Macedonium Abbatem a Turcio Ruſo Aſterio qui A. C. 494. Conſul fuit, poſt Sedulii [*gg*] mortem addita. *Ejuſdem veteris & novi Teſtamenti collatio*, verſibus elegis, ita ut in unoquoque diſticho ſit exanalepſis, ſive ut Hexametri initium pentametrum finiat. *Et Hymnus Acroſtichis Alphabeticus, totam vitam Chriſti continens*, qui incipit: *a Solis ortus cardine*. Ejusdem Sedulii nomine *verſus nuncupatorios ad Theodoſium* Juniorem Imp. edidit idem Fabricius in notis pag. 25. Sed quos ipſe Sedulii eſſe negat; ſunt enim illi ipſi, quos Proba Falconia Centoni ſuo præfixit. Hunc Sedulium, ut id in transcurſu notem, *rutili* elogio videtur mactare Theodolfus Aurelianenſis lib. IV. Carminum p. 202.

Sedulius rutilus, Paulinus, Arator, Avitus,
Et Fortunatus, tuque Juvence tonans.
Diverſoque potens prudenter ponere plura
Metro, o Prudenti, noſter ut ipſe parens.

Non mirum itaque *rutili* nomen, quod pro proprio alicujus Poetæ perperam habent viri docti, inter Poetas Chriſtianos, ubi ceteri a Theodulpho celebrati memorantur, non occurere apud Venantium Fortunatum libro de vita Martini ſecundo. Prodiit Sedulius ab eo tempore ſæpius tum alibi, tum admodum eleganter inter Poetas Chriſtianos, in appendice Bibliothecæ Patrum per Margarinum de la Bigne, Pariſ. 1634. fol. Noviſſime Sedulii carmen paſchale hymnoſque ad MSS. Codices recenſuit brevibuſque at eruditis notis & indicibus inſtruxit Chriſtophorus Cellarius Halæ Magdeburgicæ 1704. 8. *Sedulius* MStus exſtat Norimbergæ apud Nobiliſſ. Virum Gotfridum Thomaſium. De illo Poeta preter Labbeum, qui multa erudite de eo notavit Tom. 2. de ſcript. Eccleſ. pag. 324. 339. & Juſtum Fontanini lib. 2. de Horta Colonia c. 3. ubi de Sedulii carmine Paſchali inter Apocrypha relato in decreto Gelaſii, nec non Bælium in Dictionario hiſtorico conſulendus Tillemontius ſub extremum Tomi XII. Memoriarum ſ. commentariorum hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. Jo. Sopranii Commentarios in Sedulium Poetam memorat Nic. Antonius T. 1. Bibl. Hiſpan. p. 599. Prodiit Sedulius ex Nicolai Chappuſoti recenſione Pariſiis in 4. ſine anni nota, ex officina Aſcenſiana. Apud Aldum cum Juvenco, Aratore, & aliis 1502. 4. Ex Reinardi Lorichii Hadamarii editione Colon. apud Eucharium Cervicornum 1537. 8. cum Juvenco. Ex recognitione Theodori Pulmanni, Baſileæ 1528. 1534. & 1537. 8. atque Calari 1573. 8. cum Juvenco, Aratore, & Venantii hymnis duobus per G. Caſſandrum integritati reſtitutis. Baſileæ 1541. 8. cum Ælii Antonii Nebriſſenſis enarrationibus, & Juvenco per Badium illuſtrato. Baſileæ 1548. 8. cum Juvenco, & Aratore. Cum Juvenco Lugd. 1553. 1566. 1588. 12. quam poſtremam editionem habeo Nic. Heinſii manu collatam cum MSS. Occurrit etiam Sedulius in Bibliothecis Patrum & in corpore Poetarum Latinorum ſæpius edito &c. De noviſſima Cellariana editione vide Acta Erud. 1704. pag. 108.

DE CL. MARIO VICTORE.

Claudii Marii Victoris, Maſſilienſis Oratoris de Geneſi libri III.* eodem epico carminis genere. Ejusdem de perverſis ſuæ ætatis moribus *Epiſtola ad Salomonem Abbatem*. Hæc e Jo. Gagnei editione mire interpolata recudi curavit Fabricius. Guil. Morellus libros de Geneſi ſinceriores, etſi admodum mendoſos ediderat Pariſiis A. 1560. 4. *Claudii Marii Victoris* ſive Victorini (*hh*) libros III. in Geneſin, verſibus hexametris ſcriptos ex interpolata Gagnei editione recudi curarunt etiam Bibliothecæ patrum conditores. Confer Chriſtiani Daumii notas ad Paulinum Petrocorium p. 320. Alcimi & Victoris carmina edidit Jo. Gagneius, Pariſienſis Theologus Lugdun. 1536. 8.

(*gg*) Alius igitur iſte Sedulius fuit haud dubio a Sedulio Scoto ſæculi VIII. Poeta, & in Achaja ſcripſit ſub Theodoſio juniore, ac Valentiniano. Vide Mabillonii Analecta T. 1. p. 363. ſeq. ubi D. Liberii, & Beliſarii Acroſtichis in Sedulium, addenda teſtimoniis de Sedulio, quæ Cellarius præclaræ ſuæ editioni præfixit.

(*hh*) Victorinus appellatur a Gennadio cap. 60. de ſcript. Eccleſ. & ab Hieronymo præf. in Epiſt. ad Galatas. Theodoſio, & Valentiniano regnantibus diem obiiſſe idem Gennadius teſtatur.

De

DE TIRONE PROSPERO.

T*Ironem Proſperum* Aquitanum Leonis I. notarium qui Pelagianos ſtrenue oppugnavit, Chroniconque ſuum ad A. 455. produxit, a Proſpero Rhegienſi Epiſcopo diverſum libenter mihi perſuadeo. De ejus vita præter editores & Tillemontium Tom. 16. conſulendi Hiſtoriæ Pelagianæ ſcriptores Voſſius, Garnerius, Noriſius. *Tironis Proſperi* Aquitanici (*ii*) Epiſcopi Regiolepidi, *Sacrorum Epigrammatum ſuper Auguſtini Sententias liber primus*, Epigrammata ſ. minuta poematia CXII. complexus, quorum duobus poſtremis Proſper orat DEUM.

Ejusdem *de libro arbitrio contra ingratos aut Pelagianos liber primus;* Poema Epicum vivente adhuc Auguſtino ſcriptum, ut ad Mercatorem obſervat Jo. Garnerius.

Verſus quidam Anacreontici ex adhortatione Proſperi ad conjugem, quos etiam affert Lilius Gyraldus dialogo quinto Hiſtoriæ Poetarum & Georgius Caſſander inter hymnos Eccleſiaſticos. Porro Paulini & Proſperi poemata a ſe recenſita edidit Pulmannus Antvverp. 1560. 12. His vulgo accenſetur carmen Heroicum de providentia divina a G. Fabricio omiſſum, quod non Proſperum, ſed Scriptorem Pelagianum habet auctorem.

DE CLAUDIANO MAMERTO.

C*Laudiani Mamerti* Presb. Viennenſis *contra Poetas vanos carmen* ad Collegam ſive Colleam [alii ad Jovium] etiam in quibusdam Poetæ Ethnici hujus nominis editionibus legitur, uti ſuo loco a nobis eſt obſervatum. Mamerti autem eſſe non dubitat Barthius pag. 458. ad libros Claudiani Mamerti de ſtatu animæ, ubi etiam monet ejusdem auctoris hymnum merito exiſtimari, qui incipit: *Pange lingua glorioſi*: de quo confer Sirmondum ad lib. IV. Sidonii ep. 3.

Q. SE-

(*ii*) Epiſcopatum Proſperi in dubium vocat Philippus Labbeus, & alii. Merito. Vide Sirmondum ad Sidonium p. 94.

Q. SEPTIMII FLORENTIS TERTULLIANI
CARTHAGINIENSIS PRESBYTERI.
LIBRI CARMINE CONSCRIPTI.

ADVERSUS MARCIONEM LIBER PRIMUS,
DE UNICO DEO.

ARGUMENTUM.

Primus erit referens inimici ex ordine verba,
Quæ refuga illicite molitus protulit amens;
Hinc etiam carnis ſpes & victoria Chriſti,
Et ſpecies breviter falſarum dicta viarum.

Impietas profunda mali, mens invida vitæ,
Seductos homines ſpe poſtquam cepit inani,
Nudavit; ſuadendo, nefas, ſibi credere falſum.
Non impune quidem; facti nam protinus ille
Ut reus, & tanti ſceleris temerarius auctor
Accepit maledicta merens. ſic poſt ea demens
Amplius aggreſſus, deſperatiſſimus hoſtis,
Infudit mentes hominum caligine merſas;
Oblitos Dominum, docuit ſpem linquere certam,
Idola vana ſequi, turbam ſibi fingere divum;
Sortes, auguria, ſtellarum nomina falſa;
Naſcentum geneſes conſtringere; poſſe videre
Extorum inſpiciis, reſque exſpectare futuras;
Terribilis magicæ refugarum audacia ductos;
Confictam molem mirantes, ſpernere vitam,
Impulit in præceps, ſcelerata inſania merſos,
Sanguine gaudentes, homicidia ſæva minari;
Corpore in alterius tunc carnis vulnus amare,
Ardentes etiam, calida dulcedine captos,
Fœdera naturæ tranſcendere, corpora munda
Complexu infando ſexum maculare virilem;
Femineos uſus vulgi contamine mixtos
Illicitos; caſtoſque ſinus, generique dicatos,
In coitum obſcœnum pro luxu ſuaſit haberi.
Talia, præterito graſſatus tempore, geſſit
Per latebras animæ, ſepis manante veneno.
Non quia culparent homines, nam ſponte ſecuti;
Ille dolo ſuaſit. homo libertate peregit.
Hæc dum continuo per ſecula perfidus halat,
Conſiliumque ſuum ſeductis cordibus infert;
Sperans (heu) ſceleriſque viam, ſe ſtultus habere,
Ignarus qualis maneat ſententia facti.
Turba Prophetarum tectis ſapientia verbis
Spiritu deque Dei præſaga voce loquentum
Publice non audens Dominum maledicere nude,
Secreto ingenio ſperans ſe poſſe latere;
Tandem lux animæ carnis captiva tenetur,
Deſperatorum certat ſpes fortior hoſte.
Ipſe figurator, renovator corporis ipſe,
Gloria vera patris, Dei filius, unicus auctor,
Judex & Dominus venit, rex inclytus orbis,
Oppreſſis veniam dare promptus, ſolvere vinctos,
Cujus amicitiæ auxilio, patientia pœnæ,
Et Deus & renovatus homo miſcetur in unum.
Virgo ſancta parit, patefit nova janua vitæ;
Dicta Prophetarum factis impleta probantur;
Templa ſacerdotes linquunt; ſtellæ quoque ductu
Mirantur Dominum, tantum ſecernere partum.
In vinum vertuntur aquæ, memorabile viſu;
Lumina redduntur cæcis, juſſuque trementes
Dæmones expulſi clamant, Chriſtumque fatentur.
Omnia ſanantur verbo jam tabida membra,
Jam graditur claudus, ſurdus ſpem protinus audit.
Dat dextram mancus, loquitur magnalia mutus;
Fit mare tranquillum juſſu, ventique quieſcunt.
Omnia cognoſcunt Dominum; confunditur hoſtis,
Jamque triumphatus, ferus armis paret iniquis.
Omnia quum revocata videt, quæ ceperat ipſe
Cladis in interitum, merſam jam ſurgere carnem,
In cælos hominem devicta morte levari,
Signari populos, effuſo pignore ſancto,
Mirandæ virtutis opus, inviſaque facta;
Audit extremas flammarum in gurgite pœnas
A Domino ſibi perpetuas, tenebraſque paratas,
(Irrevocata Dei ſententia) nudus, inermis,
Damnatus, victus periturus morte perenni,
Jam reus, & nullam veniam ſe certus habere;
Protinus extremum nefas auſus, ſpargere paſſim
Auribus horrendum verbum, neque voce loquendum.
Abjectos a plebe Dei, ſine luce vagantes,
Inventos ſine mente viros, terrena ſequentes,
Aggreſſus pravi pravos docet eſſe magiſtros.
Prædicat his duos eſſe patres, diviſaque regna.
Eſſe mali cauſam Dominum, qui condidit orbem,
Quique figuravit carnem ſpiramine vivam,

Quique dedit legem, & vatum qui voce locutus;
Hunc negat eſſe bonum, juſtum tamen eſſe fatetur.
Crudelem, durum, belli cui ſæva voluptas,
Judicio horrendum, precibus manſueſcere nullis.
Eſſe alium ſuadens, nulli qui cognitus umquam,
Qui non eſt uſquam, falſum ſine nomine numen.
Conſtituens nihil, & nulla præcepta locutus;
Hunc ait eſſe bonum, nullum qui judicat, æque
Sed ſpargit cunctis vitam, non invidet ulli.
Judicium negat eſſe reis, dulcique cruentum
Circumfert miſeris mixtum cum melle venenum.
Surgere poſſe negat carnem, cui cauſa ruinæ
Ipſe fuit; quam contemptam ſpoliavit inique,
Propterea maledictus habet ſine fine dolorem;
Hoſtis huic ſemper, vario quia vulnere vitam
Nititur excutere, &, de qua ruit ipſe, ſalutem.
Inque hoc & Chriſtum terris veniſſe repente,
Sed nulla ſocium carnis compagine factum,
Spiritus at forma, & fictum ſub imagine corpus,
Fallere vult homines, quod non eſt, eſſe videri.
Hoc decet ergo Deum, caligine ludere ſuaſos,
Mentiri (nefas) aut hominem ſe dicere falſo?
Portatur, graditur, veſtitur, rite quieſcit,
Tractatur, patitur, ſuſpenditur, & ſepelitur;
Omnia ſunt hominis, quæ ſancto in corpore verſans
A patre vero Deo miſſus, qui cuncta creavit.
Perfecit proprie; ſua, non aliena requirens.
Cognitus ipſo opere, populis ſperantibus olim,
Perque Prophetarum vocem notiſſimus orbi;
Et nunc errantem manifeſto in limine mortis
Ignotum Dominum quærunt, notumque relinquunt.
(Quorum falſa fides, falſus Deus irrita merces,
Falſa reſurrectio, mortis devictio falſa,
Martyria & vacua, & Chriſti quoque nomen inane.)
Quem magicæ nebulæ ſimilem veniſſe docentes,
Mendacem facti dementes eſſe fatentur;
Nequidquam paſſum, populum ſine crimine fictum.
Sic verax Deus, hi Domino referuntur honores?
Heu miſeri, gratis ingrata morte perempti,
Qui cæco duce præcipites in foſſa ruiſtis;
Et velut in ſomnis theſauri munere dives
Exultat, manibuſque tenet, ſpe luſus inani,
Decepti, vacuam ſperatis muneris umbram.
Ah tabidi, rictus, funeſtave præda draconis,
Speratis pro pace truces homicidia blanda:
Audetis culpare Deum, qui tanta creavit;
In cujus terris, nimia pietate profuſa,
Immemores, large laudatis dona ruentes?
Ipſum factorem reprobatis, facta probantes,
Artificem mundi, cujuſve opus eſtis & ipſi?
Qui vobis magnos parvis donavit honores,
Proſevit fruges, animalia cuncta ſubegit,
Tempora qui certis fœcundat menſibus anni,
Dulcores, potus varios, pingues & odores,
Jucundos flores, nemorumque umbracula grata,
Mirificos tribuit ſuccos pubentibus herbis,
Fontes & fluvios diffundit dulcibus undis,
Sideribus cælum, totumque illuminat orbem,
Immenſus ſolus Dominus, juſtuſque, bonuſque,
Cognitus ex opere, aſpectu non cognitus ulli.
Quem ſtultæ, quamvis gentes errore copertæ,
Florentes opibus, alieno nomine laudent,
Factoremque tamen gnari culpare verentur.
Nec quiſquam tantum, niſi vos, nova porta gehennæ,
Ingrati eligitis Dominum maledicere veſtrum.
Hæc vobis per Marcionem Cerdone magiſtro,
Terribilis refuga adtribuit fera munera mortis.
Nec venit in mentem, quod vos a nomine Chriſti
Seductos, ad Marcionis tulit infima nomen.
Dicite, de multis quid vobis diſplicet unum?
Quidve Deus fecit, quod non ſit laude vehendum?
Aut illud: quod vos nimium patientia larga
Indignos, dulcem permittit cernere lucem?
Qui legitis vera, & conciſa ea falſa docetis,
Quæ ſunt poſtque futura, prius hæc facta probatis.
Aut incredibile, quid differt credere veſtrum?
Nec mirum ſi vos verſutus cepit inermes,
Perſuadens duos eſſe patres, damnatus ab uno,
Eſſe Deos: qui principio ſeduxerat omnes.
Poſt ea multiplici manantem vulnere peſtem
Diſtribuit multis; & inemendabile crimen.
Infandos omni magicæ dementia plenos
Pervaſit, ſeſe virtutem dicere ſummam.
Fingere cum meretrice, nefas peragrare, volare.
Namque Valentino Deus eſt inſanus, & ævo
Triginta tribuit cælos, patremque Profundum;
Bis docuit tingui, tranſducto corpore flamina.
Tantos eſſe Deos, Baſiliden credere juſſit,
Quantos & dies annus habet; tot denique mundos,
Marcus per numeros argumentatus acute,
Tradidit in magicæ formam violare pudicam,
Offerri calicem, precibuſque in ſanguine verti.
Hebioni Chriſtum ſuaſit de ſemine natum,
Et circumcidi docuit, legique vacare,
Fontibus amiſſis elementa reſumere legis.
Extremum facinus verbis extendere nolo,
Aut omnes cauſas, aut nomina dicere cuncta.
Eſt per pauca ſatis crudelia multa notare,
Infandoſque homines atque organa ſæva draconis,
Per quos nunc tantum ſceleris ſine teſte locuti,
Semper factorum mundi culpare laborant.
Sed revocate pedem ſævi latronis ab antro,
Dum ſpatium datur, & patiens pietate perennis
Facta per errorem miſeris Deus omnia donat.
Credite vero patri vero, qui condidit orbem;
Verum qui Dominum miſit renovare ruinam
Imparibus legi, peccati in gurgite merſis,
Per vates olim promiſſam afferre ſalutem.
Qui mandata dedit, hic & peccata remittit.
Exigit hic aliquid merito, quia credidit ante,
Aut donat large Dominus, quaſi debita ſervis.
Denique conluſos populos pœnamque merentes
Deleto elogio cunctos jubet ipſe lavari.
Ergo totus homo credit, totuſque lavatur.
Abſtinet aut patitur pro nomine vulnera vere,
Verus ſurgit homo, vere mors victa ſilebit;
Sed non pars hominis anima, ſua parte relicta,
Percipiet palmam, ſocia quam carne laborans
In ſtadio luctata, ſimul conjuncta meretur.
Grande nefas, portare duos per vincula pondus,
Quorum ſit locuples unus, atque alter egenus,
Et miſerum ſperni, felici præmia reddi.
Non facit hoc juſtus, mercedis redditor æquus,
Et bonus, & dives, quem credimus omnia poſſe,
Suavis in ingratos, miſerendi plena voluntas.
Quin potius, cui major ineſt mortalis egeſtas,
Poſſit ut æquari, ſocio prælatus, id ultro
Quidquid eget, tribuet locuples, ſic credere juſſum.
Nec velle illicite Dominum culpare docendo
Suſcitet, aut quam animam, tamquam ſit paſſa ruinam,
Liberet a morte, & viventi facta maneret
Copia de ſolo merito, quia fortiter egit.

Et

Et caro, communem ſemper ſortita laborem,
Linquatur terræ, mortis ſit præda perennis.
Ergo hominis anima placuit Deo, ſortibus actis?
Nullo ſola modo potuit ſine carne placere.
Vincla tulit, pœnas, caro membris vincula geſſit,
Contempſit mortem, ſed carnem morte reliquit.
Illa dolens genuit, hæc vita a vulnere cæſa eſt.
Illa petit requiem; hæc ferro in pulvere ſuſa,
Piſcibus, alitibus, tabo, cinerique relicta eſt.
Frangitur infelix laniata, ſparſa liqueſcit,
Surgere non meruit? quid enim committere ſola
Exanimis potuit? quæ ſic cauſa invida vitæ
Impedit, aut prohibet Dei dona capeſſere carnem;
Cumque ſua ſocia conjunctam vivere ſemper?
Cernere quid fuerit converſa in pulvere quondam,
Poſt meritos renovata ferat Deo laudis honores;
Non ignara ſui, fragilis, mortalis, & ægra,
Certatis, magni poſſit quid vivida virtus,
Qui bonus atque potens vitam non invidet ulli.
Hæc captiva fuit mortis, hæc vincta peribit,
Quam Dominus mira ſapientia fecit & arte?
Hanc virtute ſua miranda ſuſcitat ipſe,
Hanc revocat dux fortis, & hanc ſua gloria veſtit.
Ergo Dei aptavit ars & ſapientia corpus,
Quod cupit, his fieri: deeſt hoc virtute reduci?
Cauſa poteſt pietati nulla reſiſtere ſanctæ;
Ne major ſit cauſa mali, quam ſumma poteſtas;
Ut cognoſcat homo, jam nunc Dei munere ſalvus,
Mortalis quondam, nunc inviolabile & ingens
Veſtitus lumen, vivus cum corpore totus,
Immenſum virtute Deum, pietate perennem,
Per Chriſtum regem, per quem via lucis aperta eſt;
Et jam luce nova, jam dono plenus utroque,
Fructibus & vivæ paradiſi lætus amœnis
Laudet in æternum, cæleſti dives in aula.

LIB. II. ADVERSUS MARCIONEM,

De concordia veteris & novæ Legis.

ARGUMENTUM.

INde ſequens, conjuncta docet myſteria Legis,
Inque novo Deus quæ fœdere tradidit unus.

POſtquam fracta fides refugis ſpirantibus hoſtis,
Et glomerata dolis, emerſit peſtis operta
Sponte ſua; mendax contempto numine ſenſus
Confixit plagas, fallaci tramite pallens
Sanctorum dictis ſua miſcuit impia verba,
Inque bonum ſemen lolium miſerabile ſevit.
Inde volens omnem cauſam conſtare ruinæ,
Scilicet ut ſua facta Deo ſubſignet iniqua
Ocyus, & poſſit ſuaſos infigere pœnis;
Veris falſa tegens, & lenibus aſpera vertens;
Et roſeis ſertis haſtæ mucrone coperto,
Improviſe necans incautos morte ſuprema.
Supremum nefas, intantum dementia merſos
Abruptos homines, numen ſine fine tremendum
Dividere in partes; Chriſti ſublimia facta
Falſa laude ſequi, culpareque geſta priora;
Innumerata Dei miracula, viſa nec umquam,
Ante nec audita, contentaque corde nec ullo.
Tam temere ſcelus illicitum componere verbis,
Adverſum ſeſe duo teſtamenta ſonare,
Contra Prophetarum, Domini committere verba;
Diſſimili longe ſententia velle probare,
Omnem Legis & infamem deducere cauſam;
Sanctorumque patrum vitam reprobare priorem,
Quos in amicitiam adlexit Deus, ad ſua dona.
Accipitur ſine principio pro parte minori,
Quatuor ex uno quum ſint, ex quatuor unum,
His tamen una placet, reprobat tres denique partes,
Auctoremque ſui Paulum per multa capeſſunt;
Necnon ex ipſo furiebat in extima verba;
Omnia quæ veteri de fœdere cumque locutus
Dura videntur eis; merito quia corde gravatis
Pondus Apoſtolicum, fulgentis gratia verbi,
Lumina præducit menti, neque cernere poſſunt;
Spiritu lata putant hebetes, animalia digna.
Sed vos, qui nondum penitus, duce nomine falſo,
Mente ipſa reprobi, penetraſtis ad intima mortis;
Diſcite de fonte fluvium manare perennem,
Qui nutrit lignum, biſſenos gratia fructus,
Exit & in terram, ventoſque in quatuor orbis,
Tot fluit in partes fontis color & ſapor unus.
Sic & Apoſtolico decurrit Eccleſia verbo,
Ex utero Chriſti, patris omnis gloria plena,
Sordes diluere, & fata mortua vivificare.
Quatuor in numero diffuſum in gentibus unum
Electaque fide ſuſceptum, doctor opimus
Tradit Evangelium Paulus ſine crimine mundum;
Abque hoc & Galatas vetuit diſcedere ſanctos,
Quos falſi fratres ſe circumcidere ſuaſos,
Atque elementa ſequi, nova libertate relicta,
Umbra futurorum veteri ſervire docebant.
Has habuit Galatis cauſas conſcribere Paulus;
Non ut Evangelii partem pro corpore toto
Exciperent modicam, majori parte relicta.
Atque adeo non verba libri, ſed miſſus in orbem
Ipſe Chriſtus, Evangelium eſt, ſi cernere vultis,
A patre qui venit, ſolus bona nuntia portans
Teſtificata prius; cujus ingens gloria complet,
Oſtendens opere, quantus ſit conditor orbis.
Cujus facta, ſimul dictis conjuncta, fideles
Illi Matthæus, Marcus, Lucaſque, Joannes,
Conſcripſere, mera, non extera verba locuti,
Spiritu ſancta Dei, tanto præſente magiſtro.
Hic agnus Paſchæ ſuſpenditur hoſtia ligno;
Hunc Paulus phaſe, conſcribens decreta Corintho,
Occiſum tradit, vitamque, Deumque futurum
Promiſſum, patribus quos illectaverat ante.
Cernite quid virtus, quid Paſchæ poſſit imago,
Sic verum quid ſit poteritis Paſcha videre.
Ne fidus pater, & vates, cui pignus & hæres
Carus erat, quem forte Deus donaverat illi,
Hunc Deo mactaret, merito tentatus amore;
Supplicium magnum, ſanctus pro ſanguine ſanguis,
Connexus capite ſpinis oſtenditur agnus,
Hoſtia ſancta Deo. cujus de morte piati
Eſſet ut in ſignum & vaſtatæ pignora gentis,
Sanguine ſignantur poſtes, & limina multa,
Immane auxilium, caro teſtis creditur eſca.
Jeſus tranſgreſſus Jordan, terraque potitus,
Lege dedit Paſcham, gaudens atque immolat agnum.
Et reliqui magni reges, ſanctique Prophetæ,
Non ignorantes certæ promiſſa ſalutis,
Ingentemque, metu pleni, tranſcendere legem,
Venturam ſummæ virtutis imagine molem,
Inſpectam e ſpeculo celebrarunt ordine Paſcham.

Denique ſi celeri primordia mente recurras,
Invenies funeſta nimis, poſt impia verba.
Credulus, heu, facile nudatus tegmine vitæ,
Pellibus ut tegeretur homo, ſuſpenditur agnus,
Aut peccata necat, aut ſanguine funera delet,
Aut coperit nudos, fovet aut ſuo vellere vulnus.
Non pecoris ſanguis humano ſanguine pluris?
Ut pro peccatis oblatus dirimat iram,
Aut multæ plebis; veluti ſi carior agnus,
Auxilium immane, tantæ tutela ſalutis,
Oblatus potuit pretium ſatis eſſe ſalutis?
At Deus omnipotens, cæli terræque creator
Immenſus, vivus, perfectus, luce perennis,
His non pacatur, pecudum neque ſanguine gaudet.
Omnia mactentur pecora, grex omnis in aras
Decremet, ut veniam vel peccati expiet unus;
Nequaquam Domini ſapiens maculata figura,
Tam vili pretio, caro fœda paravit honores;
Sed ſpes & promiſſa fides mortalibus olim,
Hæc operata tulit, magnæ rationis imago,
Præmeditata patris, nimia pietate parata
Venturum Chriſtum terris, hominemque futurum.
Quem viſum Joannes baptiſmi primus apertor,
Et vatum ſocius, necnon & Apoſtolus ingens,
Præcurſor miſſus certus, teſtiſque fidelis,
Auguſtus vita, ſublimi laude notatus,
Olim Paſcha Dei, verum quærentibus agnum,
Oſtendit tandem veniſſe, piacula facti
Qui delicta ſuo multorum ſanguine ſolvat,
Pro reprobis probus, & carus, pro vilibus unus
Corpore homo, vitaque Deus, mactatus ut agnus,
Acciperet nos, & nobis ſe effunderet ipſum.
Sic placuit Domino, mortem ſpoliare ſuperbam,
Sic poterit miſerandus homo ſperare ſalutem.
Hunc Paſcham Paulus mactatum prædicat agnum;
Nec ſpecies Domini pecoris ſublimis inertis
Conſimilis patitur, quapropter dicitur agnus;
Sed quia lanities renovata hæc corpora veſtit,
Dat tegimen multis, umquam nec deficit ipſe.
Sic Dominus virtute patris, quos morte redemit,
Exutos ſua luce tegit, quæ ſemper in illo eſt.
Ergo Paſtor ovem qui perdidit, ipſe requirit.
Is robur ſpinaſque uvæ calcare paratus,
Aut rabiem ſuperare lupi, pecudumque potiri,
Eripere fortis, contemptis dentibus ultro
Objectat ſeſe Leo, pelle obtectus ovili,
Decipiens habitu, rapturus ſanguine fauces.
Adam vi captum ſic quærit Chriſtus ubique,
Ipſe viam gradiens, qua mors operata ruinam eſt,
Omnia perluſtrans veterum monumenta virorum,
Singula perſpiciens, exemplis omnibus unus,
Ex utero incipiens inimicam expellere mortem,
Conceptæ ſimul in gremio cum ſemine carnis
Ætates omnes tacita ſapientia luſtrans,
Debita ſuſcipiens, cunctos mundare paratus,
Reddere factori multos, quos ſparſerat unus.
Et quia terribilis puteo demerſus iniquo
Vir cecidit, ſuaſit virgo ſubducta dracone;
Conſilio placuit, tegmen cæleſte reliquit;
Arguit hos lignum nudos, mors atra coegit.
Ex eadem maſſa ſimili ratione refecta
Jam renovata, redit flos carnis, & hoſpita pacis
Virgine deſponſa caro, non ex ſemine nato
Artifici conjuncta ſuo, ſine debito mortis
Angelus hæc mandata patris, per ſidera defert
Lucida, ut angelica credantur nuncia fama
Virginis ut virgo, carnis caro debita ſolvat.
Talibus ingreſſus ſequitur veſtigia mortis
Parvulus immanis, ſenior puer, & juvenis vir.
Poſt ubi juſta viri completa eſt roboris ætas,
Paulatim ſolitus ſocia deperdere vita;
In fœdas etiam rugas, & inertia membra
Mutari ſpecie vacuatis ſanguine venis
Conſtitit, haud habitum paſſus veteraſcere carnis,
Quave manum extendit temere contingere lignum.
Qua die, quove loco cecidit clariſſimus Adam,
Hac eadem redeunte die volventibus annis
In ſtadio ligni, fortis congreſſus athleta;
Extenditque manus, pœnam & pro laude ſecutus
Devicit mortem, quia mortem ſponte reliquit.
Exuit exuvias carnis, & debita mortis;
Serpentis ſpolium, devicto principe mundi
Adfixit ligno, refugarum immane tropæum.
In cujus ſignum Moſes ſuſpenderat anguem,
Et quotquot fuerant multis ſerpentibus icti,
Aſpicerent ipſum fictum fixumque draconem.
Poſt ubi ſecretas inferni venit ad undas;
Atque ſuum victor captivum luce retexit,
Aſtanti juſſumque patris virtute peregit,
Sponte ſuum corpus quod liquerat, ipſe recepit.
Cauſa hæc mortis erat, eadem via facta ſalutis;
Nuncius ille doli, ſed pacis nuncius iſte;
Sponſa virum necuit, genuit ſed ſponſa leonem.
Virgo viro nocuit, ſed vir de virgine vicit.
Cujus in exemplum ſopito corpore ſomno,
Sumitur ex latere mulier, quæ coſta mariti;
Quam carnem de carne ſua, deque oſſibus oſſa,
Evigilans dixit, præſaga mente locutus.
Mira fides, merito Paulus certiſſimus Auctor
Chriſtum de cælis Adam docet eſſe ſecundum.
Veritas ipſa ſuis exemplis uſa refulget,
Nec cupit ex alieno acres oſtendere greſſus;
Pauperis hoc opus eſt, propriæ virtutis egeni.
Hæc Paulus docuit magnus myſteria docta,
Scilicet in Chriſto eſſe decus; * tuum Eccleſia cernens
Hujus de latere, ligno pendentis in alto
Corporis exanimi ſanguis manavit & humor.
Femina ſanguis erat, aquæ erant nova dona lavacri,
Hæc populi vera eſt viventis Eccleſia mater,
De Chriſti nova carne caro, deque oſſibus oſſum.
Golgotha locus eſt, capitis calvaria quondam;
Lingua paterna prior ſic illum nomine dixit;
Hic medium terræ eſt, hic eſt victoria ſignum.
Os magnum hic veteres noſtri docuere repertum,
Hic hominem primum ſuſcepimus eſſe ſepultum,
Hic patitur Chriſtus, pio ſanguine terra madeſcit,
Pulvis Adæ ut poſſit veteris cum ſanguine Chriſti
Commixtus, ſtillantis aquæ virtute levari.
Hæc ovis eſt una, quam ſe per Sabbatha vivam
Inferni e puteo ſtatuit ſubducere paſtor.
Propterea cunctæ carnis præmortua membra
Curabat Sabbathis; aut cæci a germine nati
Lumina, quæ nondum dederat, cernendo peregit;
Aut hominem totum exanimem, per Sabbatha vivum,
Deque ſepultura præſenti plebe vocavit;
Ipſe novi factor, veteris bonus ipſe refector,
Aut quæ defuerunt ſupplens, aut perdita reddens.
Hæc ineunte die ſancto, ſperantibus in ſe
Facturus plene pro pacto, poſſe docebat.
Quid? Caro ſi moritur, nec ſpes datur ulla ſalutis;
Quas habuit cauſas, hominem ſe fingere Chriſtus,
Et medicare homines, aut curam carnis habere?
Corruptela potens liquefactum ſolvere corpus;

Non

Non poterit virtus Domini revocare ſolutum?
Credunt interitu qui non ſua corpora ſolvi,
Non credunt Domino, ſua qui vult merſa levare,
Aut nolle præſtare bonum, neque poſſe potentem
Dicunt, ignari quanto de crimine lactent,
Infirmas auſi cauſas præponere morti.
In grano latet arbor, & hoc niſi terra ſepultum
Putreſcat, non dat decoratos arbore fructus.
Jam liquidæ ſtringentur aquæ; ſtridente rigore
Saxa fient & ſemper erunt, niſi magna poteſtas
Solverit inducto molli ſpirante tèpore,
Viticulæ in gracili latet ingens corpore botrus,
Si quæras, non eſt; quum vult Deus, eſſe videtur.
Arboribus folia, ſpinis roſa, germina campis
Mortua deficiunt, & rurſus viva reſurgunt.
Hæc homini Deus ante oculos revocata reformat,
Propter quem locuples, primus large omnia fecit.
Omnia nuda cadunt, ſuo corpore ſingula veſtit.
Cur hominem ſolum, cui tantos fudit honores,
Non tantum revocet ſibi, quem ſuper omnia fecit?
Ergo caro & ſanguis Dei regno digna negatur,
Tamquam ſit Paulus proprie de carne locutus.
Ille quidem magna docuit, ſed inania corda
Carnali ſermone putent; nam priſtina facta
Sanguinis & carnis voluit ſub nomine dicta,
Cæleſtis magni memoratus verba magiſtri,
Qui per aquam de ſe genitis ſui nomen honoris
Donavit, pignuſque ſuo de ſpiritu fudit,
Ut cujus fuerant homines virtute redempti,
Hujus & acciperent, renovati nomen honoris.
Ergo quia populis nondum ſuo fonte renatis,
Sordibus antiquis tectis, & debito mortis
Et vereri cauſa regnum cæleſte negavit,
Dicens: humanum rurſus debere renaſci:
Quod natum eſt de carne, caro eſt, de ſpiritu vita:
Radicis veteris nova germina gloria mutans
Ablutum corpus jam non de carne vocari,
Hoc ſequitur Paulus, ſic eſt de carne locutus.
Denique dixit: Oportere ſuperindui veſtem,
Hunc habitum fragilem, mortalem contegi formam.
Non aliud corpus dari, ſed prius illud inermem
Undique regno Dei lato circumdari totum,
Momento aſpectus oculi mutabitur, inquit.
Ut ruſæ ceræ facies diſpanditur herba,
Et mutat propiium candenti ſole colorem:
Sic eadem caro fulgenti de gloria ſumens,
Gaudebit, ſemper gaudens, & morte carebit,
Devictum clamans crudelem corporis hoſtem,
Glutitam mortem, fortis victoria Chriſtus,
Ingentes Deo ſumma ferens ad ſidera laudes.

LIR. III. ADVERSUS MARCIONEM,

De concordia patrum veteris & novi Teſtamenti.

ARGUMENTUM.

Tertius, ingenua gentem de matre creatam,
Vatibus & patribus ſacratos eſſe miniſtros.

Jam genuit, quondam ſterilis cognomine, mater,
Jamque novus gaudet populus de libera natus,
Expulſa famula, merito cum prole ſuperba;
Viventis quoque fontis aquas ingrata relinquit,
Et tepidis errans ardenti ſidere potat.
Jam poſſunt gentes Abraham clamare parentem,
Quæ vocem Domini ſimili ratione ſecutæ,
Omnia liquerunt peregre ſe ſiſtere vitæ.
Lætare o ſterilis, promiſſam concipe plebem;
Erumpe & clama, quæ nulla prole beata,
De qua dicebat per vates ſpiritus olim:
Hæc genuit gentem multis ex gentibus unam,
Cujus principio ſemper pia membra laborant.
Hujus Abel juſtus, paſtor, pecudumque magiſter,
Fraternæ occidit quem olim violentia dextræ.
Hujus Enoch, inſigne decus, de corpore membrum;
A Deo digreſſos populos, facinuſque ſequentes,
Dum furit in terris refugarum, turba latronum;
Sacrilegum genus ut fugeret crudele gigantum,
Conſilio revocabat; in omnibus ipſe fidelis.
Ingenti gemitu placuit, meritoque labore
Translatum magno pignus ſervatur honore.
Perfectus laude & ſine culpa Noa repertus
Teſtificante Deo juſtus in adultera plebe,
Bis quinquagenis arcam qui texuit annis,
Venturum excidium factis & voce ferebat;
Promeruit tantis ereptus mortis ab undis,
Et cum prole ſua ſervatur. Gente ſequente
Eſt Abraham, cujus gnatos vos eſſe negatis,
Qui primus genere & patria & genitore relicto,
Voce Dei ſuaſus ſeceſſit in extera regna,
Tanto Dei meruit ſublimis dignus honores,
Gentibus ut pater & populis credentibus eſſet.
Cum patribus Jacob, quorum pater ipſe, per omne
Vitæ ſuæ ſpatium lætiſſima tempora Chriſti
Præcecinit verbis, actu, virtute, labore.
Hunc ſequitur Joſeph, fœdæ ſine ſorde juventæ,
Carceris & duræ conficta calumnia pœnæ.
Gloria poſt gemitus, regnique ſecunda corona,
Inque fame panis tribuendi larga poteſtas.
Tam propria Chriſti, tam lucida lucis imago
Omnibus eſt manifeſta, quibus ſunt lumina menti;
Ut ſpeculo vultus firmam ſpem cernere poſſint.
Judas ipſe pater, regalis ſortis origo,
Unde duces geniti, cujus de ſemine reges
Numquam defuerunt, donec ventura poteſtas
Gentibus exſpectata diu, promiſſa veniret.
Dux populi Moſes; qui limina regia liquit,
Spernens divitias florentes tempore parvo,
Maluit adflictus populi portare labores
Subnixa cervice, minis non territus ullis,
Quam ſibi delicias multaſque remittere pœnas;
Pro magnaque fide, pro tanto mirus amore,
Armatus virtute Dei, magnalia geſſit.
Percuſſit gentem plagis, terramque reliquit,
Confundit regem, durum populumque reducit.
Calcavit fluctus, hoſtes demerſit in undis,
Fecit aquam dulcem per lignum, ſemper amaram.
Cum Chriſti populo manifeſte multa locutus,
Cujus de facie lux, & nitor ore refulſit,
Acceptam legem per paucos fudit in orbem,
Exempla implicita propriorum certa laborum;
Percuſſit petram, juſſus quoque flumina fudit,
Extenditque manus, ut ſigno vinceret hoſtem.
Omnia de Chriſto, per Chriſtum cuncta loquuntur.
Hic probus & magnus cum laudis pace quievit.
At Jeſus Nave filius, Auſes ante vocatus,
(Spiritus hunc ſanctus ſocium ſibi nomine junxit.)
Hinc fluvium ſcidit, & populum tranſire coegit;
Diſtribuit terram gratis, promiſſa paterna;

Solem

Solem cum luna ſtatuit, dum vinceret hoſtem;
Expulit externas gentes, prolemque gigantum,
Excidit lucos, aras & templa ſubegit;
Omnia legitima ſolemnia mente peregit,
Nominis exemplum Chriſti, virtutis imago.
Quid de judicibus populi per ſingula dicam?
Quorum virtutes, ſi conſcribantur in unum,
Verborum ſpatio numeroſa volumina complent.
Attamen ex multis paucorum dicere vitam,
Corporis explendi verborum poſtulat ordo.
Ex quibus ut Gedeon dux agminis, acer in hoſtem,
Non virtute ſua tutelam acquirere genti,
Firmatuſque fide ſignum petit excita menti,
Quo vel non poſſet, vel poſſet vincere bellum,
Vellus ut in noctem poſitum de rore maderet,
Et tellus omnis circum ſiccata jaceret,
Hoc inimicorum palmam coaleſcere mundo;
Atque iterum ſolo remanenti vellere ſicco,
Hoc eadem tellus roraret nocte liquore,
Hoc etenim ſigno prædonum ſtravit acervos.
Congreſſus populo Chriſti, ſine milite multo,
Tercenteno equite, (numerus Tau littera Græca)
Armatis facibuſque & cornibus ore canentum.
Vellus erat populus ovium de ſemine ſancto.
Nam tellus variæ gentes, fuſæque per orbem;
Verbum quod nutrit, ſed nox eſt mortis imago,
Tau ſignum crucis, & cornu præconia vitæ,
Lucenteſque faces in lychno, ſpiritus ardens.
Scilicet hoc teſtamen erat virtutis imago,
Non prius angelica mortis fera prælia vinci,
Quam populo indocili merito ſua culpa relicto,
Florenteſque fide gentes in laude receptæ.
Debbora quin mulier ſuper omnem maxima famam,
Pro patria quæ belligero ſubnixa labori,
Stipite ſub palmæ populum viciſſe canebat;
Quapropter victi ſimul hoſtes terga dedere;
Siſara dux fugit, cui non vir, nec manus ulla
Reſtitit. hic Baal Chriſti victoria ſigno
Exemplo refugæ, devicit femina ligno.
Jephtha fide firma, qui duro vulnere votum
Auſus, mercedem belli Deo dicere grandem;
Hic quia, quæ non vult Dominus, promiſerat amens,
Occurrit primo carum ſibi pectore pignus.
Nulli ſperata cecidit quod ſorte repente,
Promiſſum ut ſtaret, ſolvit pia jura parentis,
Peccati votum violenta mente coperuit
Immanis timor, orbatæ ſolatia vitæ
Pro ſcelere obtinuit famam, pro crimine laudem.
Necnon Samſonis ſuper omnia corpora vires,
Spiritus hoc donum capiti conceſſa poteſtas,
Pro populo ſolus nullo mucrone, nec armis,
Os retinens aſini proſtravit corpora mille.
Vincula nulla virum vinctum potuere tenere;
Gloria ſed poſtquam captivi mota receſſit,
Occidit, atque hoſtes victus ſua morte redemit.
Mirificus Samuel; cui Reges ungere primum
Præceptum, dare Chriſma, viros oſtendere Chriſtos;
Talibus in vitæ ſpatio laudabilis egit,
Ut quoque poſt requiem Prophetica jura teneret.
Pſalmographus David, magnus rex, atque Propheta,
Paſſurum Chriſtum ſubmiſſa voce canebat;
Sponte quod ingratus populus ſine lege peregit;
Cui Deus ex utero fructum promiſerat olim,
Prolem, ſublimi ſolio ſuo ponere ſanctam.
Fixa fides Domini quæ ſponderat, omnia fecit.
Æmulus Ezechias, populi corrector inertis,
Ablatis legem qui reſtauravit iniquis,
Hæc olim mandata Dei prior omnia juſſit;
Qui precibus bellum, non ferri cuſpide ſolvit.
Hic moriens, lacrimis annos ac tempora vitæ
Accepit, merito talem tulit actus honorem.
Ingenti zelo Joſias, rector & ipſe,
Tantum nemo ſupra, nec poſtea taliter egit.
Idola deſtituit, deſtruxit templa nefanda,
Atque ſacerdotes ſuper aras igne cremavit;
Oſſa Prophetarum falſorum cuncta refodit,
Incenditque aras adolenda cadavera lignis.
Inſignis fidei in laudem [memorabile] tactus
Nobilis Helias, qui nondum debita mortis;
Guſtavit, quoniam rurſum venturus in orbem eſt.
Ergo infracta fides, populum regemque furentem,
Militiam Domini qui deſeruere beatam,
Verberibus, flammis caſtigans hoſtes amaris
Sidera concluſit, tenuitque in nubibus imbrem.
Eſſe deum oſtendit cunctis, apparuit error.
Nam madidæ partes hoſtiæ fluvio ſuper aras
De cælo precibus veniens vi flamma comedit;
Et quoties voluit, toties ruit gnis ab alto.
Diviſit fluvium, tranſgreſſus & avia fecit;
Sublatus curru paradiſi vectus in aulam eſt.
Hujus diſcipulus, fortis ſucceſſor Heliſeus,
Qui duplicem Heliæ petiit ſibi ſumere ſortem,
Ad caſtigandam violento verbere plebem,
Tantum pro Domino & talem ſpiravit amorem.
Jordane percuſſo pedibus via facta regreſſus;
Demerſam fluvio relevavit virga ſecurim;
Mortificumque cibum in vitalem tranſtulit eſcam;
Detinuit pluvias iterato tempore duplo;
Mundavitque lepras; hoſtes caligine cepit.
Cujus poſt obitum jam condita membra ſepulchro,
Abjectus quidam, mactatus cæde latronum,
Mortuus, ut tetigit, revocata luce revixit.
Iſaias, locuples vates, cui fontis aperti
Tam manifeſta fides, verbum Dei ore profudit,
Largaque per Chriſtum patris eſt promiſſa voluntas,
Præteſtata viam vitæ, atque probata per ipſum eſt.
Quem populus ſectum ligno, ſine labe repertum,
Immeritum, demens crudeli morte peremit.
Sanctus Hieremias, quem gentibus eſſe Prophetam
Æterni virtus juſſit, dixitque futurum;
Qui quoniam plebis facta illaudanda revolvit,
Et fore captivam, niſi pœnituiſſet iniquos,
In famulos fieri præſaga voce locutus;
Vincula dura tulit, ſqualenti carcere clauſus,
Inque luto putei fames hauſit tabida membra.
Sed poſtquam quæ noluerant audire, probavit,
Atque hoſtes vinctum populum duxere triumphis,
Horrida vix tandem caruit ſua dextra catenis;
Nulla morte virum conſtat, neque cæde peremptum.
Ezechiel fidus, dives cui gratia verbi
Conceſſa eſt, peccatorum ſecreta videre,
Afflictus lugere ſuos, veniamque precari,
Cernere vindictam ſanctorum cæde futuram,
Sanctorumque locum regni, carniſque ſalutem
Spiritu implicitus, greſſus adituſque videre.
Oſea, Amos, & Micheas, Joel, Abdia, Jonas,
Atque Naum, Abacuc, Sophonias, Aggæuſque,
Zacharias vim paſſus, & angelus ipſe Malachim;
Hi vates Domini, quorum chorus uſque canentum,
Ac pariter laudis propriam meruere coronam.
Quam magnus Daniel, qualis vir, quanta poteſtas;
Qui falſos teſtes ipſorum prodidit ore,

Serva-

Servavitque animam damnatam crimine ficto;
Somnia ſecreta & regis prior ore reſolvit,
Prævidit Chriſtum regnorum ſolvere membra;
Pro Domino reus eſt, factus quoque præda leonum,
Servatiſque palam cunctis in pace quievit.
Hujus tres ſocii vix digna laude canendi,
Ex numero tanto decretum regis iniquum
Contempſere pii, quorum data corpora flammis,
Tradere ſe pœnis potius, pro nomine magno,
Quam genibus nixi ſimulacro pandere palmas.
Jam præclara fides, jam ſpes ſuper omnia fulgens
Extinxit rabidos ignes, & vicit iniquos.
Eſdras vates, legis Doctor, & ipſe ſacerdos,
Qui populum captum poſt tempora plena reduxit,
Ignibus & multa conſumpta volumina vatum
Spiritu completus, memori omnia reddidit ore.
Grandis Joannes ſuper omnes ſemine natos,
Cujus difficile poterimus dicere laudes,
Ablutor carnis, Domini præcurſor apertus,
Ablutor Chriſti, prior ipſe renatus ab illo,
Fœderis ille novi primus, veteriſque ſupremus,
Proque via vera, prior hoſtia cæſus obivit.
Ecce Deus Chriſtus; pariter biſſena juventus,
Omnibus una fides, amor unus, & una poteſtas,
Flos hominum, mundo lucentes lumine Chriſti,
Et comites & Apoſtolici, qui vera locuti,
Auribus audivere, oculis videre ſalutem,
Tractavere manu corpus de morte receptum,
Convixere cibo aſſidue; teſtantur ut ipſi.
Hunc Paulus, prælectus Apoſtolus in vice miſſus,
In cælos raptus vidit quoque; miſſus ab illo,
Barnaba cum comite, ſociiſque prioribus, uno
Fœdere conjunctis, per gentes, tradit ubique,
Eſſe caput Chriſtum, ſunt cujus Eccleſia membra,
Corporis ipſe ſalus, membrorum vita perennis;
Ipſe caro factus, pro cunctis ipſe peremptus,
Ipſe reſurrexit primus, ſpes una ſalutis;
Diſcipuliſque ſuis formam dedit; hi ſimul omnes
Indignas varie pœnas pro nomine paſſi.
Talia membra gerit ſpecioſo corpore mater
Libera, quod numquam Domini præcepta reliquit,
Inque domo ſenuit Domino lectiſſima ſemper,
Invidiam, pœnas, ejus pro nomine paſſa.
Nam ſterilis quoniam, nondum ſecura futuri,
Ediderit populum cæleſti ſemine natum,
Atque ſuæ famulæ portavit ſpreta dolorem;
Hanc ſterilem quondam, nunc tempus cernere matrem
Hæredem natum ſuæ libertatis habere,
Non ſimilem famulæ, quamquam de ſemine cæli
Conceptum genuit, ſibi conditione jugatum.
Abſit ut illicitis verbis, temeraria voce
Egregios homines, ardentia ſidera cæli,
Semine conjunctos tantum, vel ſanguine plebi,
In ſolidum paſſim famulum dicatis atrocem,
Aut populum Domini legis mandata ſecutum,
Servili ſpecie quiſquam putet eſſe loquendum.
Sed peccatorum vacuam ſine mente catervam,
Qui promiſſa Dei, dubia ſpe, corde locarunt,
Præſentis vitæ miſera dulcedine victos,
Debita ſervitio capitis ſua culpa ſubiſſet,
Si legem plebi peccati cauſa jugabit.
Nam ſervire Deo, totoque incumbere corde
Intemerata fides, libertas ſponte paratur.
Ergo patres juſti, ſancti, ſine labe Prophetæ,
Adventum Domini multi cecinere futurum;
Teſtanturque fide cæleſtia juſſa profanis,
Cum quibus immanes ſatiati gloria Chriſti,
Conſortes virtutis, verba ſacrata replentes
Firmavere fidem, factis prædicta probando.
Quorum diſcipuli, qui ſucceſſere per orbem,
Conflati virtute viri, noſtrique magiſtri,
Conjunctos operis nobis tribuere honores.
Ex quibus electum magnum, plebique probatum
Hac cathedra, Petrus qua ſederat ipſe, locatum
Maxima Roma Linum, primum conſidere juſſit.
Poſtquam Cletus & ipſe gregem ſuſcepit ovilis,
Hujus Anacletus ſucceſſor ſorte locatus.
Quem ſequitur Clemens; is Apoſtolicis bene notus.
Evariſtus ab hoc rexit ſine crimine legem.
Sextus Alexander Sixto commendat ovile.
Poſt expleta ſui qui luſtri tempora tradit
Teleſphoro; excellens hic erat, martyrque fidelis;
Poſt illum ſocius legis, certuſque magiſter;
Quum veſtri ſceleris ſocius præcurſor & auctor
Advenit Romam Cerdo, nova vulnera geſtans,
Detectus, quoniam voces & verba veneni
Spargebat furtim; quapropter ab agmine pulſus,
Sacrilegum genus hoc genuit, ſpirante dracone.
Conſtabat pietate vigens Eccleſia Romæ
Compoſita a Petro, cujus ſucceſſor & ipſe,
Jamque loco nono cathedram ſuſcepit Higinus.
Poſt hunc deinde Pius, Hermas cui germine frater,
Angelicus paſtor, quia tradita verba locutus,
Atque Pio ſuſcepit Anicetus ordine ſortem.
Sub quo Marcion hic veniens, nova Pontica peſtis,
Nondum ſecretum facinus ſuo corde recluſum,
Paſſim vulgo loquens latebroſa perfidus arte.
Sed poſtquam cœpit mortis proferre ſagittas,
Abjectus merito tam ſævi criminis auctor,
A ſanctis reprobus; patuit mirabile monſtrum.

LIB. IV. ADVERSUS MARCIONEM,

De Marcionis Antitheſibus.

ARGUMENTUM.

Quartus & ipſe refert obſcura piacula Legis
Eſſe typum veteris, quæ paruit hoſtia vere,
Jamdudum exſpectata piis cum ſemine ſancto.

HÆc populo juveni, qui dives, liber, & hæres
Poſſidet æternam ſpem laudis jure dicatam,
Non ut doctores (ſolus daret omnia Chriſtus)
Sed famulos Chriſti, jubet inviolata poteſtas
Ingenti zelo flagrantes, pacis amore
Armatos, molem belli deducere terræ
Excelſas turres, & mœnia ſæva malorum,
Surgenteſque minas, populi contra agmina ſancti
Detrahere, vacuas voces diſſolvere vento.
Quapropter merito nos æmulamenta locuti
Ipſius ex verbis, etiam monumenta ſalutis
Nitimur exprimere, quæ gratia larga profudit,
Prædoniſque plagam ſanctis aperire copertam,
Ex improviſo ne quis rudis, inſcius, audax
Incidat, & captus cæleſtia dona relinquat.
Ergo Deus cunctis mortalibus unus ubique eſt,
Æternum regnum, profundæ lucis origo,
Fons vitæ, potus ſapientia conditus omni.
Protulit ipſe orbem, cujus ſinus omnia cingit.

Nulla

Nulla illum regio, nullus locus ambitu claudit;
Materies nulla eſt facta, ut ſit ſponte perennis,
Quæ fuerit ſemper, nullo facto recreata;
Cælorum, terræ, maris, infernique locator.
Spiritus, aeris eſt diviſor, conditor, auctor,
Solus perpetuus Deus eſt, immenſa poteſtas.
Hunc lex eſſe Deum populo monſtraverat unum,
Cujus vox Moſi pollens in monte locuta eſt.
Illius hæc virtus, ſapientia, gloria, verbum,
Filius, immenſo genitum de lumine lumen,
Per vatum voces hunc unum clamitat eſſe.
Ordine ſuſcipiens Paulus, ſic tradit & ipſe
Unum hunc eſſe patrem, per quem ſunt omnia facta,
Atque unum Chriſtum, per quem Deus omnia fecit,
Ad quem ſe curvare genu plane omne fatetur,
Ex quo omnis patria in cælo terraque vocatur,
Qui zelat populum ſummo pietatis amore
Ut pater, & ſanctæ vult omnem vivere carnem,
Apparere ſibi mundam ſine crimine plebem.
Hoc zelo noſtram cuſtodit lege ſalutem,
Legitimos monet eſſe, jubet, caſtigat, & inſtat,
Corripiens Galatas fratres, & Apoſtolus idem
Talem ſe Paulus zelum ſe ſcripſit habere.
Reddidit ergo Deus, gratis peccata paterna,
In cataclyſmo enecans pariter cum prole parentes;
Genteque jam quarta genitos de ſtirpe nepotes,
Quum fere nongentos hos tunc adjuverit annos.
Judicium durum, ſententia ſæva videtur,
Parvulus & Sodomis adhuc inſons, mollis, inermis,
Ut careat vita, quid enim peccaverat infans?
Quod crudele putes, hoc eſt pietatis honeſtum.
Auctores ſceleris (facinus ne creſceret ultra)
Exſtinxit, ſobolemque patrum peccata ſequentem.
Sed non cum patribus pœnas innoxius infans
Perpetuas luit; ignarus, neque criminis auctus;
Ne fieret ſceleris, conſors ætatis adultæ,
Sponte futura mala, mors immatura reſolvit.
Cur Deus ergo jubet pecorum ſibi ſanguine fundi?
Legeque conſtringit, ne quis tranſcenderet errans
In populo, lapidum præſenti morte minatus:
Atque iterum hæc reprobat, negat hæc ſibi munera grata,
Corripiens plebem peccati examine preſſam.
Ipſe jubet verax, juſtus ſimul ipſe repellit?
Si quæris cauſas, errans deſiſte moveri;
Cauſa etenim fidei, rationis imagine major.
Aſpice per ſpeculum fulgentis luminis umbram,
Quid vituli ſanguis, vitulæ cinis, hircus uterque;
Hic dimiſſus abit, cadit alter at hoſtia templo.
Sanguine nam vituli populum, ſimul omnia vaſa,
Atque ſacerdotes, & ſcripta volumina legis,
Sparſit aquæ mixto, vates ſic juſſus ab alto;
Non propriam ſpem, nec ſpeciem virtute vacantem,
Exemplo vituli paſſurum in corpore Chriſtum;
Qui juga dura ferens humeris, temonis aratro
Fortiter abrupit ſua pectora vomere ferri,
Infundens ſulcis animæ ſui ſanguinis undam.
Nam templi vaſa hæc deſignant corpora noſtra.
Ipſe Dei templum verum, non ante dicatum.
Namque ſuo ſocios homines ſibi ſanguine fecit,
Atque ſacerdotes voluit ſui corporis eſſe,
Ipſe patris ſummi perfectus jure ſacerdos.
Auditum, viſum, greſſum mundavit inertem,
Aſperſitque libro teſtes præſaga locutus,
Demonſtrans legem ſuo vinctam ſanguine ſancto.
Hanc & per vitulam manifeſtat victima cauſam;
Sanguine de cujus pro plebe piacula ſumens
Intra velamen primus Levita ferebat,
Caſtrorum extra fores corpus juſſuque cremavit,
Cujus de cinere mundabat corpora lapſa.
Hoc Dominus noſter, qui nos ſua morte redemit
Extra caſtra, volens, populi vim paſſus iniqui,
Implevit legem factis prædicta probando,
Qui vere mundat plebem contamine plenam,
Omnia concedens, quaſi dives corporis auctor,
Intra velamen cæli cum ſanguine greſſus,
Effudit quem pro multorum mortibus unus.
Ergo ſacerdotem magnum decet hoſtia ſancta,
Quam digne perfectus habens, offerre probetur;
Corpus habet, hæc eſt mortalibus hoſtia viva,
Hanc dignam magnis, pro cunctis obtulit unam.
Hircorum ſpecies homines dicat eſſe, repulſos
Ex duobus populis ſteriles, ſine fructibus ambos,
Quo in Evangelio Dominus quoque dixit, & hædos
Abs ovibus cerni ſtantes in parte ſiniſtra,
Eſſe quidem quoſdam Domini pro nomine paſſos.
Sic actum ſterilem, fructum velaſſe ſupremo
Hos merito dignos aræ, decet eſſe Prophetas;
Abjectos alios, Lazaro ut dives iniquus,
In ſua duricie qui permanſere repulſi.
Nam velum in medio pendens cernebat utroſque,
Inque duas partes ædem diviſerat unam.
Interiora quidem ſanctorum ſancta vocata.
Iſthic ara ſita effulgebat nobilis auro,
Teſtamenta ſimul, tabularum legis & arca;
Pellibus agnorum cæli contecta colore,
Interius veſtita auro, media omnia ligno.
Hic tabulæ legis, hic manna eſt urna repleta;
Hic Aaron eſt virga, crucis quæ germina profert,
Ipſi diſſimilis, Styracis tamen arbore nata.
Atque ſuper Cherubim per formam quatuor unam
Pandebant pennas, & ſagmina juſſu tegebant.
Exterius velum, pars ædis aperta patebat.
In faciem; lato gravis æris ſtabat aheno,
Et candelabrum bis ternis undique ramis
Connexis medio calamo, totidemque lucernæ.
Aurea materies complebat lumine templum.
Ergo prior templi facies communis, aperta,
Declarat ritum populi ſub lege morantis,
In cujus tenebris ſeptemplex ſpiritus, unus.
Lucebat ſanctus ſemper plebemque tegebat,
Hoc candelabrum verum, vivæque lucernæ.
Per legem & vates perlucens corde ſubactis.
Inque typum terræ facta ara creditur eſſe;
Hic operæ populi, quas non ſine ſanguine ſemper
Obtulit, effuſo, vitam ſine lege, cruore
In patulo paſſim comparuit omnibus olim;
Iſthic & Dominus pro cunctis hoſtia factus
Totam deſignat terram, ſpecialiter aram.
Fœderis hinc etiam novi inenarrabilis auctor,
Diſcipulus Joannes animas pro numine paſſas,
Teſtatur tali ſeſe vidiſſe ſub ara.
Clamantes Dei vindictam pro cæde potentis.
Iſthic interdum requies; ſub corpore terræ
In parte ignota quidam locus exſtat apertus,
Luce ſua fretus; Abrahæ ſinus iſte vocatur,
Altior a tenebris, longe ſemotus ab igne,
Sub terra tamen. hæc ara vocatur ahena,
In qua velamen pullum memoravimus eſſe.
Dividit hæc partes ambas, unamque recludit
Diſſitam ab æterna, cultura & temporis uſu.
Non inimica ſibi quamvis diſtantis amoris,
Tempore diviſa & ſpatio, & ratione ligata

Una

Una domus, quamvis velo partita videtur,
Atque adeo paſſo Domino velamine rupto,
Cæleſtes patuere plagæ, celataque ſancta,
Atque duplex quondam, facta eſt domus una perennis.
Interius templum, populum de nomine Chriſti
Cæleſti cultu, ipſa Dei mandata ſequentem.
(Perſonæ hic propriæ vere non umbra ligatur)
Perfectis rebus completum tradidit ordo.
Arca ſub exemplo, corpus venerabile Chriſti
Oſtendit, facto per lignum ſpiritu junctum.
Aeriæ pelles, caro, non ex ſemine nata,
Extenſa in ligno; ſimul intus ſpiritus ardens
Auri gera ſpecie conflatus, jungitur illi,
Ut caro pace data, cum ſpiritu mixta vigeret.
Carnis, & urna, typum Domini fert, aurea plena;
Fœderis ipſa novi Dominum declarat aperte,
Manna, quod eſt panis cæleſtis, verus, in illum
Traditus a patre, quem tribuit pro pignore ſanctis,
Perfecte dabit hunc illis, qui vincula pacis
Semper amatores operum tenuere bonorum.
Et tabulæ duplices conſcriptæ legis, in arca,
Significant ſimul hæc in Chriſto condita ſemper,
Qui vetus atque novum mandatum pertulit ipſe,
Arca patris ſummi, per quem dedit omnia dives.
Et virga Styracis fructus nucis adtulit ipſa.
(Virginis hæc ſpecies, genuit quæ ſanguine corpus)
Conjuncta in ligno, ſedabit mortis amarum
Interius fructum dulcem, de ſpiritu ſancto.
Sicut Iſaias virgam de ſemine Jeſſæ
Prædixit Mariam, de qua flos exit in orbem.
Ara nitens auro cælum declarat in alto,
Quo ſanctæ ſubiere preces, ſine crimine miſſæ.
Hanc aram Dominus dixit, qua munera ſiquis
Offert, ut primum pacem cum fratre tractet,
Sic demum flagrare preces ad ſidera poſſunt.
Hoc Chriſtus victor ſolus, primuſque ſacerdos,
Obtulit incenſum, precibus non arbore natum.
Nam Cherubim quum ſit bis binis vultibus unum,
Eſt unum verbum, per quatuor ordine ductum.
De patre quæ Chriſtus pleniſſima pertulit ipſe
Mandata ſperata novi, ſolatia vitæ.
Aſt quater alæ ſex, veteris præconia verbi,
Teſtificantis ea quæ poſtea facta docemur,
His alis volitant cæleſtia verba per orbem,
His etiam Chriſti ſanguis contectus habetur,
Obſcure vatum præſago dictus ab ore.
Alarum numerus antiqua volumina ſignat,
Eſſe ſatis certa viginti quatuor iſta,
Quæ Domini cecinere vias, & tempora pacis.
Hæc cohærere novo cum fœdere cuncta videmus.
Sic quoque Joannes, ſic pandit ſpiritus illi
Tot numero ſolio ſenioribus inſuper albis,
Atque coronatis cohibentibus omnia mitra;
Ad ſolium Domini, vitreum & mare, ſtare ſub igne,
Quatuor aligera atque oculis animalia plena
Intus & exterius, quæ ſunt arcana patere;
Significat verbo ſimul omnia clauſa videri;
Nam vitreum flammæ mixtum mare, dona lavacri
Spiritu conflato credentibus eſſe tributa.
Quæ pietas domini? quis tantum dicere poſſit,
Ante tribunale, ante pavimentumque paravit,
Ut fora judiciumque ſibi anticipare volentes,
Et fugerent, eſſet properanti copia lata.
Sic igitur lex, & miri cecinere Prophetæ;
Omnia ſic conjuncta vigent, veteriſque novique
Fœderis, illa ſacta & verborum immania dicta.
Sic & Apoſtolicæ voces teſtantur ubique,
Nec quidquam veteris non eſt novo denique junctum,
Sic errant, & dictorum ſic facta retorquent,
Qui falſas finxere vias; Dominumque Deumque
Æternum regem, qui tantum protulit orbem,
Detrectant, aliud quærunt ſub nomine ficto;
Mentibus orbati, quas amiſere furentes,
Externum legi Chriſtum affirmare volentes,
Nec mundi Dominum, carnis neque velle ſalutem,
Nec virtute patris, factorem corporis ipſum;
Quos obturatis fugiendum eſt auribus ultro,
Ne ſermone ſuo maculent innoxia corda.
Nos igitur, quos tanta Dei perfudit honeſtas,
Veraque doctoris cæleſtia verba magiſtri
Inſtituere bonis, recta & monumenta dedere;
Semper honoremus Dominum, ſine fine canamus,
Gaudentes puraque fide, certaque ſalute
(Nati vero Deo nutrimur pane perenni)
Æternam toto ſperantes pectore vitam.

LIB. V. ADVERSUS MARCIONEM,

De variis ejus Hæreſibus.

ARGUMENTUM.

Hic quintus multos nexus nodoſque reſolvit,
In planum mala convolvit quæcumque latebant.

Primus erat referens inimici ex ordine verba,
Quæ refuga illicite molitus protulit amens,
Hinc etiam carnis ſpes & victoria Chriſti,
Et ſpecies breviter falſarum dicta viarum.
Inde ſequens conjuncta docet myſteria legis,
Inque novo Deus quæ fœdere tradidit unus.
Tertius ingenua gentem de matre creatam,
Vatibus & Patribus ſacratos eſſe miniſtros,
Quos numero bis ſex de cunctis Chriſte legebas;
Majorum natu cum nomine tempora, luſtri
Tempora ſervati, ſceleris cui paruit auctor
Ignotus, ſine lege, vagus, cum prole relictus.
Quartus & ipſe refert obſcura piacula Legis
Eſſe typum veteris, quæ paruit hoſtia vere,
Jamdudum exſpectata piis cum ſemine ſancto.
Hic quintus multos nexus nodoſque reſolvit,
In planum mala convolvit quæcumque latebant.
Argumenta trahens, ſed non ſine teſte Propheta.
Et quamvis hoſtes muniti fortibus armis,
Vincamus; tamen illicita, polluta, nefanda,
Commaculata ſimul, ſic miſcuit omnia ſerpens,
Cæcorum ſine luce viam, contamine vocem;
Ut dum factorem mundi contendimus ipſum
Eſſe Deum ſolum, vatum quoque voce locutum,
Ignotumque alium quemquam non eſſe probamus;
Vix mundum linguam ſermonis culpa reſervet,
Complexu vario notum dum laude ſequentes
Culpamuſque alias ignoti tempora ſera;
Sed cogunt nos multa doli celata venena,
Ancipiti quamquam cum crimine, pandere verba.
Quiſnam ergo Deus? quem verum dicitis eſſe,
Ignotum populis, alienum denique mundo?
Hunc quem nemo prius norat, hic venit ab alto?
Si ſua, cur tam ſera petit? ſi non ſua, quare
Ut prædo rapit, & populum ſub lege morantem

Ignotis toties p r legem vocibus opplet?
Si miſereri etiam venit, & ſuccurrere cunctis,
Et relevare gravi devictos funere mortis,
Carnis & obſcœno ſpiramen ſolvere vinclo,
Qui cohibetur homo interior, conciſus inique;
Cur tam ſero pius vigilans, ſemperque benignus?
Qui numquam prius omnino ſe præbuit ulli,
Tranſmiſſis numero alienos ore requirens,
Numquam expectatus, non notus, miſſus in orbem.
Paſtor ovem quærens, quam non amiſerat ante,
Debuit exutus carnem, quaſi victor & ipſe
Spiritus, ut fuerat ſemper, taleſque volebat,
Omnes expulſas animas ſine corpore paſſim
Eripere, & carnem ſpoliatam linquere terræ;
Una die pariter complere cadavere mundum,
Evacuare orbem, atque animas adtollere cælo?
Progenies hominum naſci ceſſaſſet in unum,
Et nulla poſthac generis proſapia veſtri
Nata foret, peſtemque novam fudiſſet in orbem.
Vel quia nunc nihil ex his factum oſtenditur eſſe,
Debuerat finem generi ſtatuiſſe futuro.
Connubii ſolido complexus corde repleſſet.
Feciſſet torpere viros, ſine germine fructus,
Feminei ſexus cubitus tædere dediſſet,
Clauſiſſet penitus carnis genitalia membra,
Nulla voluntas noſtro animo, neque poſſe facultas.
Poſthæc poſſet & interior homo ſanguine junctis
Hærere infuſus carni, ſemperque periret.
Semper ovis perit, ergo nec eſt ſervare poteſtas?
Quum ſemper naſcatur homo, ſub crimine mortis
Quod paſtoris opus, ſi ſic inventa docentur?
Inquæſita ergo, ſed non erepta probatur.
Nunc vero delectus adeſt connubia adire.
Ut ſemper fuit, quem junxit certa propago,
Naſcuntur gentes, & vix numerabile vulgus,
Accipiunt animas naſcentum corpora viva;
Nec Paulum decuit, quamvis pro tempore, quoſvis
Hortari, velut ipſe fuit, pare ſorte manere,
Temporis anguſti cernens inſtantia multa;
Nam teneras alias ætates nubere juſſit,
Nec ſe fraudari, ſed debita reddere pacto.
Vos autem aſtuta quis ſuaſit fraude manere,
Diviſo prolis ſecuros degere amore,
Crimen adulterii committere, perdere vitam?
Et quamquam perit, id falſare agnomine verbi?
Quapropter vocis tam dulcia cuncta profundit
Impavidi quidquid placet, ut faciatis oportet,
In faciem caſti, maculati crimine furtim,
Hac cauſa vos connubio privavit honeſto.
Sed quid plura? bene eſt disjunctos ſcilicet eſſe,
Expedit & mundo, ne veſtri germinis ullus
Naſcatur, tandem ceſſabunt organa mortis.
Partem hominis, dum ſperatis retinere ſalutem;
Totus homo veſter deperdit mente profana,
Interior, ſimul & veterem quem dicitis hoſtem;
Sed & homo ſolum ſpiramen dicitur eſſe;
Nec vetus eſt homo dicta caro, nec ſunt inimica
Spiritus & caro, verus homo ſociatus in uno;
Nec ſibi privatos ſenſus cernuntur habere.
Hæc regitur, regit ille; gemit, gaudetque, doletque,
Diligit, ipſe ſuæ carni cariſſimus idem,
Per quam paret homo, cum qua commixtus habetur;
Vulneribus curas adhibet, lacrimaſque profundit,
Nutrimenta cibi cupide per membra reſumit,
Hanc optat ſecum immortalem ſemper habere,
Quam frangi gemit, & dolet evacuare per artus;
Illi mors miſeræ dominatur tempore certo,
Quo renovata levi de pulvere mors inimica
Deficiat tandem, caro quum reſoluta reſurgit.
Hæc erit exſpectata diu victoria ſumma,
Quam fecit virtute patris, venerandus in ævum
Factus verus homo, hominis qui membra redempta
In cælos tulit, atque aditus ſpe dives aperuit.
Principio gentis in linguis omnibus, inde
Hic ubi ſemper opus, patria pietate miniſter
Viſus ab inciſo, miſſus patiendo peregit.
Quid nunc infandæ voces, quid perdita turba?
Si non ipſe dedit leges, Deus ipſe creator,
Ægypti de calle viam qui ſtravit in undis,
Et ſedes gratis dedit has, quas dixerat olim;
Ipſa cur in gente venit, terraque dicata?
Non alios populos, aut altera regna petivit?
Cur jam per vates, prædicto nomine toto,
Non proprio ſuo, ſe vocitatum tradidit eſſe?
Unde etiam potuit baptiſmi dona benigna
Promiſſa abs alio tamquam ſua promere facta?
Hæc mandata Dei tranſgreſſi, ſorde reperti
Optabant, veniamque fera de morte petebant;
Exſpectata diu merito venere, ſed illis,
Qui prius audita, at nunc agnovere reperta,
Hoc det vera manus Chriſti, pater ipſe creator
Semper ab æterno monet, & pia voce requirit,
Quodque figuravit, fovet, atque figurat, & armat,
Et jam deſpectum victor ſua luce reveſtit,
Ut maneat virtutis opus cum laude perenni.
Quid præſtare Deus, quid poſſit homo pati, ut omnes
Agnoſcant, vivant, quod fecit viva poteſtas;
Sed quia nec prædicta prius, nec facta ſuprema
Dementes homines poſſunt ſuadere furentes;
Eſſe hominem factum Deum, paſſumque, ſepultum,
Surrexiſſe, ut eis tantis clamantibus olim
Cæleſti verbo complexis teſtibus, ambo
Terreſtri ſaltem rationi credere diſcant.
Quum Dominus Chriſtus caro naſci, venit in orbem
Auguſti Regis Romani tempore, primum
Decreto gentes cenſu numerantur ubique;
Idem Rex hoc forte tulit, quia ſumma voluntas
In cujus manu, regnantis cor, legibus eſſet,
Fecit primus, & in numerum ſcriptura redacta eſt.
Tunc etiam Joſeph, Maria cum conjuge fœta,
Cæleſti pariter gnato numerantur & ipſi.
Hinc inſtrumentis humana aſtutia niſa
Qui teſtes ſancti verbi, præbere probantes
Inquirant, vel ſic invento poſt ea victi
Pœniteant, veniamque rogent, dum tempus habetur.
Judæi grave qui ſcelus admiſiſſe fatentur,
Dum detrectantes ardent, nobiſque reſiſtunt,
Nec genus ignotum dicunt, neque dicere poſſunt,
Suſpendiſſe hominem ſe ligno, vera locutum
Ignari Domino carnem ſine ſemine victam.
Sed pro parte quidem reticent, pro parte triumphant;
Namque Deum populis hominem vulgare laborant.
Aſpicite errorem qui vos expugnat utroſque;
Pro nobis hic erit, dum vobis certa probamus.
Illi Deum, vos falſo hominem ſine corpore corpus
Dicitis, & varia heu mentis veſania mergit.
Quod qui præſumpſit, mergentes ſpargitis ambo;
Namque hominem pariterque Deum, tunc facta probabunt
Commixtum, nec pauca dabit ſignacula mundus.
Filius ipſe Dei dum carnis membra requirit,
Jam prætextatus palmarum ſuſtinet ictus;
Conſpuitur vultus; ſpinis innexa corona

Com-

Compungit caput; & ligno ſuffigitur ipſe;
Portatur ſcriblita, & fel miſcetur aceto,
Dividitur veſtis, ſortes mittuntur in illa;
Quod rapuit ſibi quiſque tenet; caligine multa,
Exſpirante Deo tacite de corpore carnis,
In tenebris tremefacta dies cum ſole refugit;
Bis fuit una dies, mediam nox atra coperuit.
A fundamentis montes agitantur in orbem,
Commota eſt tellus, patuere ſepulcra piorum,
Cunctaque quem norunt, paſſum timuere videre.
Exanimum telo miles latus haurit aperto.
Profluit & ſanguis, nec aqua minus inde ſecuta.
Hæc illi pacto celant, noluntque fateri
Admiſſi factum, neſas occultare volentes.
Spiritus ergo poteſt gerere ſine corpore veſtem,
Aut pœnam capit, aut fert violentia vulnus?
Aut moritur, ſurgitque, & ſanguis funditur inde
De qua carne, quia illum vos habuiſſe negatis?
Aut finxit potius, ſi vobis dicere tutum eſt?
Quamquam præcipites dicatis, plura tacendo.
Non ergo manifeſta fides, non omnia fixa?
Ante diem, quam quum pateretur paſcha celebrans,
Diſcipuliſque ſuis tradens memorabile factum,
Acceptum panem pariter vitiſque liquorem,
Corpus, ait, ſanguiſque meus, qui funditur, hic eſt
Pro vobis. fieri ſemper quod poſt ea juſſit,
Quave creatura panem vinumque putatis
Eſſe ſuum corpus cum ſanguine? quæque fatenda?
Non ſe factorem mundi per facta probavit,
Et portare ſimul de carne & ſanguine corpus?
  Hic Deus, hic & homo verus, verumque locutus;
De patre principium, genitum de lumine lumen;
Spiritus & verbum, Patris ſub imagine virtus;
Cum patre ſemper erat, unitus gloria & ævo;
Omnitenentis enim ſolus quia verba miniſtrat,
Quem capit in terris, & per quem cuncta creavit.
Filius ipſe Dei, cariſſimus ipſe miniſter.
Hinc genus, hinc & nomen habet, hinc denique regnum,
De Domino Dominus, fluvius de fonte perenni.
Hic Patribus ſanctis parens ab origine mundi,
Teſte Deo, quicumque Deum vidiſſe fatetur,
Promiſſa & memoranda patris patefecit ab alto.
Eduxit populum, gentem percuſſit iniquam;
Ipſe columna fuit lucis, nubiſque rigoris;
Siccavitque mare, & populos jubet ire per undas
Hoſtibus implicitis, fluctuque fretoque copertis;
Per deſerta viam fecit ſua juſſa ſecutis;
De cælo populo panem dimiſit in umbris;
Erupitque petram, ſitientes unda rigavit;
A Deo mandatum Legis Moſique locutus
Cum tonitru cantuque tubæ, flammæque columna,
Terribili viſu, tremebundo corde virorum.
Poſt bis vicenos completis menſibus annos,
Jordane diviſo, patuit via, conſtitit unda;
Partirique tribus terram promiſſa paterna.
Ipſe Prophetarum verbum patris ore locutus,
Eſſeque venturum terris, hominemque futurum
Prædixit, Chriſtum terris manifeſte profatus.
  Exſpectatus in auxilium, ſpes unica vitæ,
Mundator carnis feræ, mortiſque fugator:
Tandem venit ab imperio patris omnipotentis,
Humanis ſeſe veſtivit & artubus ille.
Adam, virgo, draco, lignum, quæ cauſa ruinæ,
Et via qua nos mors temeraria vicerat omnes,
Hac eadem gradiens paſtor, pecudemque requirens,
Angelo, virgine, carne ſua, lignique medela,
Ex quo victus homo, victos periturus obibat;
Hic interpoſitus pro captis omnibus unus,
Suſtinuit patiens inimicam in corpore pœnam;
Morte ſua ſpolians mortem, ſit cauſſa ſalutis,
Nec non in terris ſuo poſtquam corpore ſancto
Omnia perpeſſus, perſolvit debita noſtra;
Infernum petit; hic animas pro crimine vinctas,
Quæ ſine præſidio, concluſæ pondere legis,
Olim promiſſa, & ſperata, & tarda rogabant,
Sanctorum in requiem dedit, & cum luce retraxit.
Tertia namque die ſubiens cum corpore victor,
Immani virtute patris, via facta ſalutis,
Inque creatura portans hominemque Deumque,
Conſcendit cælos, captivas ille reducens
Primitias, munus Domino caramque figuram;
Conſeditque patri lucis virtute recepta,
Gloria qua munitus erat, dum vinceret hoſtem,
Spiritu conjunctus, de nobis carne ligatus.
Hunc pater, & Dominum & Chriſtum, Regemque, Deum-
Judicio regnoque dato miſſurus in orbem eſt. (que

DE JUDICIO DOMINI LIBER.

QUis mihi ruricolas aptabit carmine Muſas?
Et verni roſeas titulabit floribus auras?
Æſtivæque graves maturas meſſis ariſtas?
Quis dabit & tumidas autumni viribus uvas?
Quiſve hiemi placidas ſemper laudabit olivas?
Recludetque ipſis renovatas fontibus undas?
Frondenteſque vago cædet de gramine flores?
Protinus ætherei modulabor luminis auras.
Jam mihi luciferas liceat contingere Muſas,
Pandere ſecretas fluviali vertice lymphas;
Et lætas alio poſitas ſubſidere ſilvas,
Æternoque ſimul modulabor carmine flammas,
Unde mare tumidum immenſa fluctuet unda,
Quæ virtus ſolidas moveatque tremiſcere terras,
Et lux unde novo præfulſerit aurea mundo;
Quiſve hominem læto potuiſſet fingere limo,
Unde genus vacuo potuiſſet creſcere ſeclo,
Et quæ vivendi populo ſit multa cupido,
Quæve creata malo, moriendi, quæve propago,
Unde bonus roſeis ſit odorque ruborque coronis.
Quid faciat lætis ut vitis abæſtuet uvis,
Et plena e teneris tendantur ut horrea culmis,
Arbor ut in glacie nigris pubeſcat olivis.
Germinibus quis det varii incrementa vigoris,
Mollibus & matrem pullorum protegat umbris.
Omnia noſſe bonum quæ ſint miracula rerum,
Ut Dominum liceat per cuncta agnoſcere verum;
Qui lucem, maria, & cælum, terramque paravit,
Ornavitque novum variato ſidere mundum;
Et pecudes primum, & volucres, procedere juſſit,
Et dedit æquoreas compleri piſcibus undas,
Et fœcundatas animabus cogit arenas.
Talia compoſitis deducam carmina Muſis,
Atque ſalutares exponam fontibus undas,
Et lætum placidis venientem nubibus imbrem,
Inque animas hominum penitus, ultroque fluentem,
Excipiat plenis in noſtra novalia rivis.
  Nunc age, ſecuram vivamque adtingere lympham,
Et celeres vitam amiſſam reparare per undas
Si velit, æternæ & pœnas evadere flammæ,
Ignaruſque Dei, venturique inſcius ævi,

Et potius venturæ adipiſci præmia vitæ;
Hunc unum meminiſſe Deum, ſolumque precandum,
Qui totum in libra poſuit ſub limine mundum,
Æternumque manens, ſemperque futurus in ævum,
Secula cuncta tenens, ante omnia ſecula ſolus
Ingenitus, ſine fine Deus, ſedemque ſupernam
Solus habens, ſolus cælos ſupereminet altos,
Omnipotens ſolus, cui parent omnia rerum;
Qui ſibi complacitum hominem formavit in ævum,
Paſtorem pecudum, & dominum dedit eſſe ferarum;
Qui ſermone tenus potuit protendere cælum,
Et ſolidam verbo potuit ſuſpendere terram,
Et dicto citius disjunxerat æquoris undam,
Ac manibus caram dilexit fingere formam,
Atque ſuam voluit faciem quoque ineſſe decoram,
Spirituque adflavit vivendi vultibus auram.
Immemor ille Dei, temere committere tale
Non ultra monitum quidquam contingeret unum
Unde malum ſciret pariter dignoſceret æquum.
Protinus illicitum vetuit contingere pomum.
Quanta Deus homini permiſit munera mundi?
Et prædulce ſui ſignavit pignus amoris?
Juſque dedit volucrum, pontumque ſolumque domandum,
Utilia & caræ tribuit mandata ſalutis.
Sub ditione dedit terras, animaſque volantum,
Pennatumque genus, pecudum genus omne ferarum,
Et genus æquoreum, & deformia monſtra natantum.
Sed quoniam primo transgreſſus crimine legem,
Jamjam primus homo Domini mandata reliquit;
Conjuge quæ mala cuncta ſuaſit, morte peribat,
Peccatique malum commiſit femina primum,
Tranſgreſſaque ſuum decepit lege maritum;
Eva inducta dolo patefecit limina leto,
Et ſibi cum genere procreavit funera toto.
Hinc nefas incautum, mors hinc quaſi ſemen in ævum
Spargitur; inde magis facinus percrebuit atrox,
Atque labor corruptum agitavit ſævior orbem.
Callidus hoc zelo ſerpens illexit in ipſo,
Inde magis populi accerſunt commiſſa malorum,
Atque nefanda malis pepererunt ſemina factis.
Idcirco Dominus ſolus, cui ſumma poteſtas,
Et ſuper alta tenens ſummi faſtigia cæli,
Altum in præcelſis habitans in ſecula lumen;
Præſentiſque memor, quoque præſcius ante futuri,
Progeniem meriti decretum ſervat in ævum;
Et cunctas animas, tum corpora tarda gubernans,
Quæ ratione movent hominem, per multa vagantem.
Ut primum poſiti membrorum pondera cedunt,
Terreniſque leves reſolutis nexibus ibunt,
Ac proprias capient diverſis partibus oras.
Aſt alias lætis revocari protinus auris,
Servari penitus decretæ ad præmia legis,
Dum moris iterum revireſcant corpora membris.
Illic occultis claudentur prava tenebris.
Tunc homines primæ penſare præmia vitæ
Incipient, crimenque ſuum culpaſque putare,
Et pœnis retinere, procul de morte futuris,
Judiciiſque Dei memores aſtare piorum.
Expectare ſuam ſuorumque ex crimine pœnam;
Funditus aut pecorum ſine nomine vivere vitam;
Incaſſumque Deo jam ſurdo fundere fletum.
An Deus omnipotens, cujus ſub lege reguntur
Omnia, non valeat poſt mortem reddere vitam?
Aut aliquid Dominus rerum non poſſe videtur?
Si potuit tenebris pulſis extendere lucem,
Atque omnem verbo ſubito componere molem,
Omnia de nihilo quoque voce potente parare:
Cur non ex aliquo poſſit componere, notam,
Quæ fuerat quondam, quam fixerat ante, figuram?
Aſſimilemque ſibi jubeat reſurgere formam?
Quum ſint cuncta Dei; reddit magis omnia tellus;
Juſſa retexet enim quidquid contexerat olim.
Si quem forte rogis abolevit flamma ſepultum,
Aut aliquem cæcis disjecerit æquor in undis,
Si cujuſque fame ſatiarunt viſcera piſces,
Aut fixere feræ crudelia funera membris,
Alitibus jacuit rapto corpore ſanguis;
Ultima non Domino rapient ſua munera magno,
Apparere Deo vivos de morte neceſſe eſt,
Reſumptiſque ſuis homines adſtare figuris.
Arida ſic vacuis redduntur ſemina terris,
Et penitus fixis putreſcunt mortua ſulcis;
Nonne animatur & hinc reparatis culmus ariſtis,
Atque iterum vivis flaveſcunt fortia granis,
Conſurguntque novæ vario cum fœnore meſſes?
Sidera cuncta cadunt, iterumque renata niteſcunt;
Et dies in denſa moritur cum lumine nocte;
Occidit & jam nox rebus mox luce retectis;
Jamque ſuis alia atque alia dies ſurgit ab aſtris,
Solque cadit, ſplendorifero qui lumine clarus,
Lux perit umbrato venienti veſpere mundo;
Et renovata ſua vivit fuligine Phœnix,
Et ſua mox volucris (mirum) poſt buſta reſurgit;
Tempore nuda ſuis foliis quoque fruticat arbor,
Pomorumque iterum curvantur germine rami.
Ad vocem ergo Dei mundo per cuncta tremente,
Et moris penitus virtutibus aeris alti,
Tunc fragor inſolitus, tunc maxima murmura cæli,
Adveniente Deo, totius judice mundi.
Protinus innumeri concurrunt ire miniſtri,
Convallantque Deum cum majeſtate ſuperna;
Angelica in terras deſcendent agmina cælo;
Omnes, tuba Dei, quibus eſt divina facultas,
Vultibus & forma virtutis ſpiritus omnes.
Igneus his vigor eſt, rutilantia corpora, cæli
Vis divina micat, hinc totus murmurat orbis,
Hinc trepidans penitus, vel quanta eſt, terra remugit,
Parturiens homines, quos reddere juſſa decebit.
Omnes mirantur, turbantur denique, nimbi
Aſtraque mota pavent, ſubitæ virtutis ab alto.
Sic veniente Deo, ſonitus cum voce potentis;
Omnia continuo ruptis per regna ſepulcris,
Omnis humus latis effundit hiatibus oſſa,
Viventeſque patens populos eructat arena,
Hærent membra comis, nectunturque oſſa medullis,
Conſertique regunt ſpirantia corpora nervi,
Et ſimul infuſo motantur ſanguine venæ,
Dimiſſiſque cavis, animæ redduntur apertis.
Organa quæque ſua repetunt ſurgentia parte.
Proh, miranda fides; hinc omnis pullulat ætas,
Pullulat antiquo mortuorum pulvere turba;
Matres atque patres repetita luce reſurgunt,
Magnanimi juvenes, pueri, innuptæque puellæ,
Defunctique ſenes animis viventibus adſtant,
Infantumque gemens reſonat vagitibus orbis.
Tam variæ gentes venient de ſedibus imis,
Eoumque manus, & quas videt ultima tellus,
Quæque colunt medii devexo in climate mundi,
Rhiphæaſque tenent algentis ſideris arces.
Omnis adeſt, pavidus finis cujuſque; colonus,
Ruſticus, Atrides poſito diademate regni,
Pauperibus mixtus coæqualis in agmine dives.

Altus

Altus ubique tremor, precibus tunc ingemit orbis,
Tendenteſque manus populi clamore ſtupeſcunt.
Ipſe ſedens Dominus, ſublimi lumine clarus,
Atque potens cunctis micat in virtutibus ignis,
Excelſoque throno cælesti ſede coruſcat;
Martyribus ſeptus, numero candente virorum,
Dilectiſque ſuis comitatus varibus exſtat,
Clara quibus niveis effulgent corpora ſtolis.
Jamque ſacerdotes nitidis in veſtibus adſtant,
Geſtantes rutilas inſigni fronte coronas;
Submiſſique omnes genibus veneranter adorant.
Hagie, hagie, ſancte Deus; vox omnibus una eſt.
Hic Dominus geminam mandabit ſiſtere plebem;
Imperat & juxta numerum diſcernere pravos,
Appellans placidis verbis ſua juſſa ſequutos,
Indutoſque jubet, devicta morte, vigorem,
Semper inextinctas habitare ad luminis auras;
Ire per antiquum ſemper florentia regna,
Promiſſas per opes, per ſemper amœna vireta,
Degere perpetuam præclaro in corpore vitam.
Eſt locus Eois Domino dilectus in oris,
Lux ubi clara, nitens, ſpiratque ſalubrior aura,
Æternuſque dies, atque immutabile tempus;
Eſt ſecreta Deo regio, ditiſſima campis,
Atque beata nimis, ſudeque in cardine ſedis.
Aer lætus ibi, ſemperque in luce futurus,
Lenis & aſpirans vitalia flamina ventus.
Omnia fert fœcunda, ſolo prædivite, tellus;
Flores in pratis fragrant, & purpura campis
Omnia prærutila miſcet non invida luce.
Flos alium lætus ſuo lumine veſtit amictus,
Roſcidaque hic multo variantur ſemine rura,
Et roſeis nivea criſpantur floribus arva.
Neſcitur quibus uſque locis felicior aura,
Quæ melior ſpecie, vel plus præcellat honore.
Talia florigeris numquam naſcuntur in hortis
Lilia, nec noſtris efflorent talia campis,
Nec ſic nata rubent, mox ut roſa panditur aura;
Purpura nec Tyrio ſic eſt intincta rubore.
Gemma coloratis fulget ſpecioſa lapillis;
Inde nitet praſinus, illinc carbunculus ardet,
Herboſaque viret prægrandis luce ſmaragdus;
Hic & odoriferis naſcuntur cinnama virgis,
Et ſpiſſo lætum folio conflagrat amomum.
Et nemora alta tenent florenti tempore cælum,
Hic jacet ingenitum radiantis luminis aurum,
Virenteſque gravant uberrima germina ramos.
Porrexit ſimiles non illis India lucos,
Non ita denſa levat in monte cacumina pinus,
Nec ſic alticoma eſt umbra criſpata cupreſſus;
Nec vernus melius floret cum tempore ramus.
Hic abietes celſo florent in vertice nigræ,
Æternumque virent ſolæ ſine grandine ſilvæ.
Nulla cadunt folia, & nullo flos tempore deſit.
Flos quoque floret ibi rubeus, ceu purpura Tarſi,
Flos hic, credo, roſa eſt, rubor atque odor acer in ipſo,
Sic foliis ſpeciem præfert, ſic ſpirat odorem.
Arbos ſtat cum flore novo, pulcherrima pomis,
Vitalem & frugem felicia robora denſant.
Mella viridanti conflagrant pinguia canna,
Lac etiam plenis manat potabile rivis;
Vitam aſpirat ibi quidquid pia terra vireſcit,
Et pulchre redolet munus medicabile Cretæ.
Fons illic placidis levi fluit agmine campis;
Quattuor inde rigant partitas flumina terras.
Ver puto ſemper agit veſtitus floribus hortus,
Non frigus variat hiberni ſideris auram,
Et reficit lætam meliori flumine terram.
Nox ibi nulla, ſuas deſendunt aſtra tenebras;
Iræque inſidiæque abſunt, & dira cupido,
Excluſuſque metus, pulſæ de limine curæ.
Hic malus extorris dignas exivit in oras,
Nec vetitos umquam datur huic contingere lucos;
Illic priſca fides electa in ſede quieſcit,
Inſiſtit gaudens æterno in fœdere vita,
Et ſecura ſalus placidis lætatur in arvis,
Semper victura, ſemperque in luce futura.
Hic quicumque pius, æquique bonique colonus,
Quique Deum metuit ſincera mente Tonantem,
Atque ſuos coluit ſacra pietate parentes,
Et degit reliquam ſemper ſine crimine vitam,
Aut inopem fidis opibus ſolatus amicum eſt,
Atque laboranti nimium ſubvenit egeno,
Pauperis adjutor, pupillorumque patronus,
Eruit innocuos, ſubvenit crimine preſſis,
Hoſpitibus largæ tribuit ſua pignora menſæ;
Omnia divine geſſit, pia munera juſſit,
Non alicui nocuit, non umquam aliena cupivit;
Illi exultantes divinis laudibus omnes,
Hortanteſque ſimul referunt ad ſidera voces,
Pſallentes Domino celebrant per gaudia grates,
Innocuamque viam nunciis comitantibus ibunt.
Hæc poſtquam Dominus felicia dona peregit,
Et pariter juſtos æterna in regna remiſit;
Tum miſeranda venit, lugens ſua crimina turba,
Effundit gemitus lacrimis arentibus omnes,
Et ſua teſtatur crebris ululatibus acta.
Flammas pro meritis, ſtagnantia tela tremiſcunt.
Corripit angelicus cœtus, prohibetque precari,
Et prohibet feras clamando fundere voces;
Sublata venia fundum jaciuntur in imum.
O miſeri, quoties majeſtas cognita vobis!
Audiſtis ſonitus, vidiſtis fulgura cæli,
Aſſiduas pluvias, ventorum & grandinis iras
Experti; quoties nocteſque dieſque fereni
Tempora fœcundant pulcris Dei munera donis,
Vernabantque roſæ, frugum nec defuit æſtas,
Autumnus varie fundebat mollia poma,
Aſpera hiems quamvis glaciales fregit olivas;
Cuncta Deus tribuit, bonitas nec defuit ejus.
Terra Deum tremuit, pontus de voce pependit,
Et fluvius ſiccas trepidus refugit arenas;
Et genitura Deum quævis per cuncta fatetur;
Vos miſeri Dominum cæli terræque negaſtis,
Præconeſque Dei (horrendum) ſæpe fugaſtis,
Et juſtos potius crudeli cæde necaſtis,
Et fraus in vobis poſt crimen ſemper inhæſit.
Ergo ſementis fructum capietis iniquæ:
Noſcitis eſſe, Deumque tamen ridere ſoletis;
Ibitis in tenebras ignis & ſulphuris altas,
Paſſuri ardentes juſtas cruciatibus iras;
Æternæ Deus oſſa jubet deſcendere pœnæ,
Ire ſub ardorem rabidæ ſine fine gehennæ,
Urgeri molem per ſtagna rotantia flammæ,
In flammamque jubet converti elementa minantem,
Atque omnem cæli deſcendere nubibus ignem.
Tunc avidus rapido eſt incluſus tartarus igne,
Atque procelloſis flamma intus fluctuat undis,
Totaque vertentes confundit terra favillas.
Flammeus eſt ſulcus, dentes vertuntur acuti,
Omnibus & torrens armabitur igneus annis.
Impetu tartareo frendent incendia mundo,

Illic

Illic præcipiti curſu torrentur in æſtu,
Hinc fugiunt, illinc curſu referuntur acuto:
Obvia fit ſævæ flammæ fugientibus ira,
Agnoſcuntque ſuam jam tum de crimine pœnam.
Jamque vaga a nullo tellus poſſeſſa colono
Æquoris extremo preſſa & ſub fine profundo,
Qua ſol emenſo radio diſterminat orbem,
Et qua tranſacto conduntur ſidera mundo;
Æther gliſcit, atris obſtruſa luce tenebris,
Ultima ſecretis ſtagnant flammantia rivis.
Eſt natura loci ſignatis ignea pœnis,
Inferniſque palus candens ardoribus atrox.
Intonat horrificis facinus pœnale caminis,
Æſtuat, & rapitur lato de vortice flammæ,
In tormenta ruens, fluctuque & gurgite ſævo,
Turbida cœnoſo fundo miſcetur arena.
Huc captiva gemens mittetur turba malorum,
Arſurumque nefas, ſcelerati corporis agmen.
Magnus plangor ibi, luctus ſociante boatu,
Et ſtridor rabidus, ululatus & inde dolentum.
Exurgent flammæque procul, artuſque ſonori,
Ignis inardeſcet, gemituſque feretur ad auras.
Tunc humana mali pendet commiſſa propago,
Incipietque ſuas ad cælum tendere palmas,
Et Dominum tunc noſſe volet, quem noſſe volebat
Antea non, quum noſſe illis foret utile tempus;
Illic quiſque ſuæ profitebitur effera vitæ,
Injuſtaſque manus, & ſævæ crimina mentis,
Horreſcetque ſuæ quæ noverit impia vitæ.
Jam primum quicumque Deum male ſenſerit ante,
Et vaga mentito coluiſſet numine ſaxa,
Atque cruentiferis ſignis ſacraverit aras,
Et picturatas timuit ſine voce figuras,
Ac falſi tenues veneratus numinis umbras,
Et quoſcumque malus ſeduxit protinus error:
Si quis adulter erat, ſi natos enſe necarat,
Si raptor graſſatus erat, ſi fraude clientes
Diſtulerat, ſi mente parum verſatus amica;
Sive ſuas hominum macularat ſanguine palmas,
Miſcueratve latebroſa ſi morte venenum;
Aut ſi veſtitus ſcelerato pectora fuco,
Sive malo alterius, lucro & gaudebat iniquo;
Admiſit quicumque nefas quodcumque malorum;
Ingens ardor eum, atque ignis torquebit amarus,
Suppliciumque dabunt peracerbo funere cuncti.
Plurima ſic hominum mœrentum turba jacebit.
Hoc quoties olim ſancti cecinere Prophetæ,
Flatu & ſæpe Dei moniti dixere futura;
Nemo ſuas (miſerum) nemo eheu præbuit aures.
Sed Deus omnipotens voluit ſua præmia noſci,
Atque minas poſitæ per plurima talia legis.
Mittendo ſtatuit plures, & verba ſonantes
Divina; excitoſque jubet prodire ſepulcris
Secum, quum fracto ſurrexerat ipſe ſepulcro.
Obſtupuere quidem plures, patuiſſe ſepulcra,
Et cerni in clara præmortua corpora luce;
Miratique pios ſermones, dulcia dicta,
Ipſa voce ſuas tendunt ad ſidera palmas,
Gratanturque Deo, & victori talia Chriſto.
Illos non tumulos certum eſt repetiſſe ſilentes,
Amplius aut terræ retineri viſcere clauſos;
Reliqua ſed recubat nunc turba cubilibus imis,
Ille dies donec, completo tempore, magnus
Adveniat. cuncti Dominum jam agnoſcite verum,
Qui ſolus facit hanc animam ſua cernere luce,
Eamdemque poteſt in tartara ſubdere pœnis,
Et cui cuncta patet vitæ mortiſque poteſtas.
Poſſe Deum, nam velle ſat eſt, factumque loquendo
Implet, & obſtando plane nihil impedit illum.
Ille meus ſolus, cui credo ſenſibus imis.
At quoniam leto curſus concluditur omnis,
Quicumque hodie, ſecum putet omnia mente;
Atque ideo dum vita manet, dum cernere lucem,
Dum vitam mutare licet; quam terminus ævi
Obruat incautos, & neſcia lumina ſolvat
Ultimus ille dies, mortis quia lege tenetur;
Quod pretium ſupereſt, caræ invigilate ſaluti,
Et faciles certique bonum decurrite curſum.
Abſtergete piis commiſſa piacula ſacris,
Atque vagas nimium mundi vitate procellas;
Tum rectas & adire vias, & ſancta tenere.
Hinc lætis animis pravum depellite crimen,
Et concreta diu proluatur pectore culpa;
Commiſſaſque mali labes abolete nefandas,
Æterniſque Deum precibus placare tremendum.
Peſſima cuncta bonis cedant mortalia vivis,
Et ſervate novam jamjam ſine crimine vitam,
Incipiantque bonis veriſque aſſueſcere mentes,
Laudibus & facies divinis reddite voces.
Sic meliora piis flagrabunt omnia vobis,
Sic quoque cæleſtis capietis munera vitæ,
Cumque Deo longum ſemper viveris in ævum,
Aurea ſiderei cernentes gaudia regni.

SENATORI APOSTATÆ.

ARGUMENTUM.

Senatorem graviter increpat, quod antea Chriſtianus & Conſul, Iſidis ſeu Matris Deum ſacerdos fieri non ſit veritus; hortatur itaque ut ſaltem in ſenectute reſipiſcat. Porro quum etiam hic quædam ſint Tertullianica, ego illi adſcribere malui quam B. Cypriano.

Quum te diverſis iterum vaniſque viderem
Inſervire ſacris, priſcoque errore teneri;
Obſtupui monitus; quia carmina ſemper amaſti,
Carmine reſpondens, properavi ſcribere verſus;
Ut te corriperem, tenebras præponere luci.
Quis patiatur enim, te Matrem credere magnam
Poſſe Deam dici, rurſuſque putare colendam,
Cujus cultores infamia turpis inurit?
Namque ſacerdotes tunicis muliebribus iidem
Interius ritum cultu interiore fatentur;
Idque licere putant, quod non licet; unde per orbem
Leviter incedunt, mollita voce loquentes,
Lapſatoſque tenent extenſo pollice lumbos,
Et proprium mutant vulgato crimine ſexum.
Cumque ſuos celebrant ritus, his eſſe diebus
Se caſtos memorant; at ſi tantummodo tunc ſunt,
Ut perhibent, caſti; reliquo jam tempore quid ſunt?
Sed quia coguntur ſaltem ſemel eſſe pudici,
Mente fremunt, lacerant corpus, funduntque cruorem.
Quale ſacrum eſt vero, quod fertur nomine ſanguis?
Nunc etiam dicis, quod te non fecerit ætas,
Sed tua relligio calvum, caligaque remota
Gallica, ſit pedibus molli redimita papyro.
Res miranda ſatis dejectaque culmine ſummo,
Siquis ab Iſiaco Conſul procedat in urbem,
Riſus oris erit; quis te non rideat autem,

Qui

Qui fueris Conſul, nunc Iſidis eſſe miniſtrum?
Quodque pudet primo, te non pudet eſſe ſecundo;
Ingeniumque tuum turpes damnare per hymnos
Reſpondente tibi vulgo & lacerante Senatu.
Teque domo propria pictum cum faſcibus ante,
Nunc quoque cum ſiſtro faciem portare caninam.
Hæc non humilitas, ſed humilitatis imago eſt.
Ædibus illa tuis ſemper monumenta manebunt.
Rumor & ad noſtras pervenit publicus aures,
Te dixiſſe: Dea erravi, ignoſce, redivi.
Dic mihi ſi valeas, quum talia ſæpe rogares,
Et veniam peteres; quæ tecum verba locuta eſt?
Vere mente cares, ſequeris qui mente carentes.
Hæc iterum repetis, nec te delinquere ſentis.
Quid mereare vide; minus eſſes forte notandus,
Si tantum hoc ſcires, & in hoc errore maneres.
At quum vericolæ penetraveris oſtia legis,
Et tibi noſſe deum paucis acceſſerit annis;
Cur linquenda tenes, aut cur retinenda relinquis?
Nilque colis, dum cuncta colis; nec corde retractas.
Vera quid a falſis, quid ab umbris lumina diſtent.
Philoſophum fingis, quum te ſententia mutet;
Nam tibi ſi ſtomachum popularis moverit aura;
Et Iudæus eris, totuſque Incertus haberis.
Indulge dictis, ſapientia non placet alta;
Omne quod eſt nimium, contra cadit; unum operantur
Et calor & frigus; ſic hoc, ſic illud adurit;
Sic tenebræ viſum, ſic ſol contrarius aufert;
Et pariter lædunt gelidum fervenſque lavacrum;
Eſca alitur corpus, corpus corrumpitur eſca;
Vimque ſuam minuit, ſi quid protenditur ultra.
Denique ſi ſedeas, requies eſt magna laboris;
Si multum ſedeas, labor eſt. Maro namque Poeta
Pro pœna poſuit; ſedet, æternumque ſedebit
Infelix Theſeus; ſemper nocet utile longum;
Prandia longa nocent, jejunia longa fatigant;
Sic nimium ſapere ſtultum facit improba ſecta.
Me dea ſic docuit, moderamen amabile, dixit.
Sed tu nec ſectam modo, nec moderamina curas;
Mens autem ſtabilis nullo pervertitur æſtu,
Ipſaque ſimplicitas numquam mala cogitat ulla.
Hinc ſincera fides æterna fide fruetur;
Et contra dolus longo cruciabitur igni.
Elige quid velis, ut digna piacula vites.
Sic tamen hanc veniam mereatur creditor inquam;
Ut leve crimen erit, ſi nolis noſcere vera;
Non leve crimen erit, ſi cognita vera relinquas.
Sed te correctum forſan matura ſenectus
In melius revocat ſatiatum erroribus iſtis;
Tempus enim mutat mala, digerit omnia tempus.
Tunc igitur cum te conſulta reduxerit ætas,
Diſce Deo ſervare fidem, ne forte bis unum
Incurras lapſum; quia vere dicitur illud:
Qui pedis offenſi lapidem vitare ſecundo
Neſcit, & incautus iterum vexaverit artus;
Imputet ipſe ſibi, nec caſibus imputet ullis.
Corrige delictum fidamine, corrige mentem.
Sufficit peccare ſemel, deſiſte vereri;
Non erit in culpa, quem pœnitet ante fuiſſe.

CARMEN DE JONA, ET NINIVE.

POſt Sodomum & Gomorum viventia funera in ævum,
Et cinerum ſenio ſignata incendia, pœnæ,
Et fruſtra ſolis oculis naſcentia poma,
Et pariter facti mortem maris, & ſalis illic
Si quid homo eſt pœnam mutato corpore ſervans:
Pene alios ignes ſuperi decuſſerat imbris,
Urbs æqui juſtique * fuerant tranſgreſſa Ninive.
Nam quis ſubverſæ menti metus? omnia vulgo
Pœnarum documenta vacant, ubi poſſidet error.
At bonus & noſtri patiens, & plectere ſerus
Omnipotens dominus nullam jaculabitur iram,
Ni prius admoneat, durataque pectora pulſet
Præſagos agitans auguſta mente, prophetam
Namque Ninivitum meritis mandarat Ionam
Præfari exitium Dominus, ſed conſcius ille,
Parcere ſubjectis, & debita cedere pœnæ
Supplicibus, facilemque boni, ceſſabat obire,
Ne vanum caneret, ceſſura pace minarum.
Mox fuga conſilium, ſi qua eſt tamen iſta facultas
Evitare Deum, dominique evadere dextram,
Qua ſubter totus trepidans compeſcitur orbis.
At ratus eſt quod agit ſancto de corde prophetes.
Litoris in labio portu celeberrima ſido
Urbs, ora eſt Cilicum, contra libratur Ioppen.
Inde igitur Tharſus propeius rate ſcandit Ionas.
Ejuſdem ſert acta Deus, nec denique mirum,
Si dominum in terris fugiens, invenit in undis.
Parvula nam ſubito maculaverat aera nubes,
Vellere ſulfureo de ſemine concita venti,
Paullatimque globus pariter cum Sole cohæſit,
Deceptumque diem caliginis agmine cluſit.
Fit ſpeculum cæli pelagus, niger ambitus undas
Inficit, & in tenebras ruit æther, & mare ſurgit.
Nequidquam medios fluctus dum nubila tangunt,
Gloria ventorum quos omnes turbine miſcet.
Diverſus furor in profugum frendebat Ionam.
Una ratis certamen erat, cæloque, fretoque,
Tunditur hinc illinc, tremit omnis ſilva ſub ictu
Fluctifrago, ſubter concuſſa eſt ſpina carinæ.
Palpitat antemna ſtridens, labor horret ab alto,
Ipſa etiam infringi dubitans inflectitur arbor.
Nauticus interea geminus clamor omnia tentat,
Pro rate proque anima, ſpiras mandare morantes
Oblaqueare mithram, clavorum ſtringere niſus,
Vel reluctantes impellere pectore gyros:
Pars maris interni puteum graveolere viciſſim.
Egregias rapiunt tunc merces, atque onus omnes
Præcipitant, certantque pericula vincere damnis.
Sunt miſeræ voces ad ſingula fragmina Ponti,
Expenduntque manus nullorum ad lumina Divum,
Quos maris & cæli vis non timet, haud minus illos
Puppibus obtruſos irato turbine mergens.
Neſcius hæc reus ipſe cavo ſub fornice puppis
Sternentem inflata reſonabat nare ſoporem,
Jam tunc in ſomno domini formando figuram.
Hunc ſimul undiſecæ qui cogit munia proræ,
Pace ſoporatum placida, requiete ſuperbum
Inſtitit impulſans, quid, ait, diſcrimine in iſto
Somnia re * capit, tantoque in turbine portum
Solus habes? non unda operis, ſpes unica divum eſt,
Tu quoque, quiſque tibi Deus eſt, dic vota preceſque.
Exin quis culpæ propriæ, quis cauſa procellæ
Diſcere ſorte placet, nec ſors mentitur Ionam.
Tunc rogitant, quis, & unde hominum, quis denique rerum,
Quo populo, qua ſede cluis? famulum ille fatetur
Prætimidum fidumque Dei, qui ſuſtulit altum,
Qui terram poſuit, qui totam corpore fudit.
Ipſius ſeſe profugum, cauſaſque revelat.

Diri-

Diriguere metu. quid nos igitur tibi culpæ, *
Quid fore nunc, quonam placabimus æquora facto?
Namque magis multoque magis freta ſæva tumebant.
En ego tempeſtas, ego tota inſania mundi,
In me, inquit, vobis æther ruit, & mare ſurgit.
In me terra procul, mors proxima, nulla Dei ſpes.
Quin date præcipitem cauſam, navemque levantes,
Unum onus hoc magnum pelago jactate volentem.
Aſt iſti fruſtra nituntur vertere curſum
In reditum, nec clavus enim torquere ſinebat,
Dura nec antemnæ mutari libra volebat.
Poſtremo ad dominum, Ne nos in mortis hiatum
Unam animam propter dederis, ne ſanguine juſti
Reſperſiſſe velis, ſi ſic tua dextera ducit.
Jamque illic imo exoriens de gurgite cetus
Squamoſum e conchis evolvere corporis agmen,
Urgebat proprios concuſſo marmore fluctus,
Sponte ſua prædam rapiens, quam puppis ab arce
Provolutatam limoſis faucibus hauſit,
Viventemque dapem longam percepit in alvum,
Cumque viro, cæli rabiem, pelagique voravit.
Sternitur æquoris unda, reſolvitur ætheris umbra.
Hinc fluctus, illinc flatus redduntur amici,
Securamque viam placida ſignante carina,
Candida cæruleo florent veſtigia ſulco.
Nautæ tunc Domino læti venerando timorem
Sacrificant grates. *******
Navigat & vates alio ſuſceptus Ionas
Navigio, fluctumque ſecat ſub fluctibus imis,
Viſcera velificans, anima inſpirata ferina,
Concluſus, neque tinctus aquis, maris intimus exter*
Inter ſe meſas claſſes, reſolutaque corpora putri *
Digeſtu, ſua jam velua* funera diſcens.
In ſignum ſed enim domini quandoque futurus,
Non erat exitio, ſed cæli gloria factus.

COMMODIANI AFRI

LIBER ADVERSUS PAGANOS,

SIVE INSTRUCTIONES PER LITTERAS VERSUUM PRIMAS.

I.

PRÆFATIO.

PRæfatio noſtra viam erranti demonſtrat,
Reſpectumque bonum; cum venerit ſeculi meta;
Æternum fieri, quod diſcredunt inſcia corda,
Ego ſimiliter erravi tempore multo,
Fana proſequendo, parentibus inſciis ipſis.
Abſtuli me tandem inde, legendo de Lege.
Teſtificor Dominum, doleo, pro civica turba!
Inſcia quod perdit, pergens Deos quærere vanos.
Ob ea perdoctus ignavos inſtruo verum.

II.

INDIGNATIO DEI.

IN Lege præcepit Dominus Cæli, terræ, mariſque.
Nolite, inquit, adorare Deos inanes,
De manibus veſtris factos ex ligno, vel auro;
Indignatio mea ne Vos diſperdat ob iſta.
Gens ante Moſen rudis, ſine lege morata,
Neſcienſque Deum, morientes Deos orabant,
Ad quorum effigies faciebant idola vana,
Translatis Judæis Dominus de Ægypto,
Impoſuit legem poſtmodum, & iſta præcepit
Omnipotens, ſibi ſoli deſervire, non illis.
De Reſurrectione quoque docetur in ipſa,
Et ſpe, fortunatum rurſum in ævo vivendi,
Idola ſi vana relinquantur, neque colantur.

III.

CULTURA DÆMONUM.

CUm Deus omnipotens exornaret Mundi naturam,
Viſitari voluit Terram ab Angelis iſtam,
Legitima cujus ſpreverunt illi dimiſſi:
Tanta fuit forma feminarum, quæ flecteret illos,
Ut coinquinati non poſſent Cælo redire.
Rebelles ex illo contra Deum verba miſere.
Altiſſimus inde ſententiam miſit in illos,
De ſemine quorum Gigantes nati feruntur,
Ab ipſis in terra artes prolatæ fuerunt,
Et tingere lanas docuerunt, & quæcumque geruntur.
Mortales & illis mortuis ſimulacra ponebant.
Omnipotens autem, quod eſſent de ſemine pravo,
Non cenſuit illos recipi defunctos e morte.
Unde modo vagi ſubvertunt corpora multa:
Maxime quos hodie colitis Deos, & oratis.

IV.

SATURNUS.

SAturnuſque ſenex, ſi Deus, quando ſeneſcit?
Aut ſi Deus erat, cur natos ille vorabat
Terroribus actus? ſed quia Deus non erat ille,
Viſcera natorum rabie monſtroſa ſumebat.
Rex fuit in Terris, in monte natus Olympo;
Nec divinus erat, ſed Deum ſeſe dicebat.
Venit inops animi, lapidem pro Filio ſorpſit.
Sic Deus evaſit, dicitur modo Jupiter ille.

V.

JUPITER.

JUpiter hic natus in inſula Creta Saturno,
Ut fuit adultus, Patrem de regno privavit.
Proinde nobilium uxores, ſororeſque deluſit.
Præterea ſceptra fecerat faber illi Pyracmon.
Initio cælum, terram Deus, & mare fecit.
Terribilis autem iſte, medio tempore natus,
Ex antro proceſſit juvenis, furtimque nutritus.
Reſpice, quod rerum auctor eſt Deus, non Jovis ille.

V I.

DE FULMINE IPSIUS JOVIS.

DIcitis, o ſtulti: Jovis tonat, fulminat ipſe.
Et ſi parvulitas ſic ſenſit, cur annis ducentis
Fuiſtis infantes, numquid & ſemper eritis?
Verſa in maturum infantia non capit ævum.
Luſus, puerilis ætas ceſſit, ſic & corda recedant.
Moribus virilibus conſilia veſtra debentur.
Inſipiens ergo Jovem tonitruare tu credis?
Natus hic in terris lacte caprino nutritur.
Ergo ſi illum devo aſſet Saturnus,
In iſtis temporibus quis pluebat, illo defuncto?
Præſertim ſi mortali patre Deus naſci credatur.
Saturnus in terris ſenuit, & defecit in ipſis.
Illum non aliquis prophetavit prænaſci:
Vel ſi tonat ipſe, lex ab illo lata fuiſſet.
Seducunt hiſtoriæ per Vates confictæ.
Ille autem in Creta regnavit, & ibi defecit.
Omnipotens vobis factus Alcmenes amator;
Vivos ipſe modo ſimiliter amaret, ſi viveret ille.
Impuros oratis, & dicitis eſſe cæleſtes.
Semine mortali natos de Gigantibus illis.
Auditis, & legitis natum in terra fuiſſe;
Unde bene meruit corruptor aſcendere cælum?
Dicitur & fulmen Cyclopes illi feciſſe,
Immortalis enim habuit a mortalibus arma.
Tot reum criminibus, parricidam quoque ſuorum,
Ex auctoritate veſtra contuliſtis in altum.

V I I.

DE SEPTIZONIO, ET STELLIS.

DE circulo zonæ fallit vos imperitia veſtra,
Ex eoque forte Jovem experitis orandum.
Saturnus fertur ibi, ſed ſtella; nam ille
Expulſus a Jove, aut Jovis in ſtella credatur:
Poli qui ſidera tractavit, ſolique ſator,
Trojanis qui bellum fecit, Venerem almam amavit,
Ipſis ſideribus aut Mars cum ipſa depreheuſus
Zelo maritali; Deus nominatur aduliſcens.
O nimium ſtulti, qui putatis Maios ab aſtris
Naſcentes regere, aut totam mundi naturam.
In vulnera poſiti, et ipſi ſub fata viventes,
Obſcœni, curioſi, bellatores, impiæ vitæ;
Et filios totidem mortales illi fecere;
Terribiles omnes, ſtulti, ſeptizonio fortes.
Si ſtellas colitis, colite & bis ſena ſigilla;
Tum Arietem, Taurum, Geminos, ferumque Leonem.
Et denique vadunt in piſcibus, eoque probatis.
Lex ſine Lege fuga veſtra, quod vult eſſe valebit.
Laſciva vult eſſe, ſine fræno vivere quærit.
Ipſi quod vultis eritis, & Deos, & Deas oratis.
Sic ego colui, dum erravi, quod modo culpo.

V I I I.

DE SOLE, ET LUNA.

DE Sole, & Luna, licet ſint præſentanea nobis,
Erratis, quod ego prius, puratis oranda.
Sunt quidem in aſtris, ſed non ſua ſponte currunt.
Omnipotens illos cum conderet omnia primum
Locavit ibidem cum ſtellis quarta dierum.
Errorem antiquus quin cum. . . . .
Et quidem in lege juſſit ne quis illos adoret.
Tot Deos oratis, qui nihil de vita promittunt.
Lex quorum in terra non eſt, nec ipſi prædicti.
Vos autem ſeducunt Sacerdotes pauci,
Numinis quid dicant aliquid morituri prodeſſe.
Accedite, legite, & diſcite verum.

I X.

MERCURIUS.

MErcurius veſter fiat cum ſaraballo depictus,
Et galeam, aut pileum pinnatus, & cetera nudus.
Rem video miram, Deum cum ſacello volare.
Currite pauperculi cum gremio, quo volat ille,
Ut ſacculum effundat, vos ex tunc eſtote parati,
Reſpicite pictum, quoniam vobis ſic ab alto
Jactabit nummos, vos tunc ſaltate ſecuri.
Vane non inſanitis? colere Deos pictos in axe?
Si vivere neſcis, cum beſtiis perge morari.

X.

NEPTUNUS.

NEptunum facitis Deum ex Saturno pronatum:
Et tridentem gerit, ut piſces ſuffigere poſſit.
Patet eſſe Deum cumatilem illo paratu.
Trojanis non ipſe cum Apolline muros eduxit?
Unde Deus factus inops cæmentarius ille?
Non Cyclopen genuit monſtrum, non Majus & ipſe
Vivere non poterat de ſuo? quod ſtructura gerebat.
Sic genuit generatus, qui fuit jam mortuus olim.

X I.

APOLLO SORTILEGUS FALSUS.

APollinem facitis citharædum, atque divinum.
Primum de Maja natus in Inſula Delo,
Oblata mercede poſtmodum ſtructor, obſecutus
Laomedonti Regi Trojanorum muros eduxit.
Locavitque ſeſe, quem Deum ſeducti putatis:
Oſſibus cujus amor Caſſandræ flagravit,
Subdole quem luſit virgo, fallíturque divinus.
Officio vervecis potuit ſcire bicordem,
Repudiatus enim diſceſſit inde divinus.
Terruit hunc virgo ſpecie, quam ille deberet.
Illa prior, quæ debuerat Deum amaviſſe,
Laſciviens, qui Daphnen ſic cœpit amare:
Ut tamen inſequitur, dum vult violare puellam,
Gratis amat ſtultus, nec potuit conſequi curſu.

Vel, ſi Deus erat, occurreret illi per auras.
Sub tectis illa prior venit, remanſitque divinus.
Fallit vos gens hominum, nam victu triſti fuerunt.
Admeti quoque pecora paviſſe refertur.
Luſibus impoſitis dum mitteret diſcum in altum,
Sublapſum non potuit retinere, proſtravit amicum;
Ultimus ille dies fuit Hyacinthi ſodalis.
Si divinus erat, mortem præſciſſet amici.

XII.

LIBER PATER, BACCHUS.

Liberum patrem certe bis genitum dicitis ipſi.
In India natus ex Jove, Proſerpina primum.
Belligerans contra Titanas profuſo cruore
Expiravit enim ſicut ex mortalibus unus:
Rurſus fato ſuo redditus in altero ventre.
Percipit hôc Semele iterum Jovis altera Maia,
Abſciſſo cujus utero, prope partum defunctæ,
Tollitur, & datur Niſo nutriendus Alumnus.
Ex eo bis natus Dionyſus ille vocatur,
Relligio cujus in vacuo falſa curatur.
Bacchantur & illi, qualia nunc ipſi videntur
Aut periculones Mimnermoniſque ſutores,
Conſpirant in malo, proludunt ficto furore,
Ceteros ut fallant, dicturos numen adeſſe.
Hinc manifeſte vides homines ſimile viventes,
Vino peimotati primus quod expreſſerat ille,
Sub ludicro ſuo honorem illi dedere.

XIII.

INVICTUS.

Invictus de petra natus, ſi Deus habetur,
Nunc ergo retro vos de iſtis date priorem.
Vicit petra Deum, quærendus eſt petræ creator.
Inſuper & furem adhuc depingitis eſſe;
Cum ſi Deus eſſet umquam, non furto vivebat.
Terrenus utique fuit, & monſtrivora natura.
Vertebatque boves alienos ſemper in antris,
Sicut & Caccus, Vulcani filius ille.

XIV.

SILVANUS.

Silvanus unde Deus iterum apparuit eſſe?
Inde forte placet, eo quod bene fiſtula cantat,
Largitur quoniam lignum; nam forte non eſſet.
Venalem emiſti dominum cum empſerit illi.
Aſpice, deficit lignum; quid illi debetur?
Non te pudet ſtulte tales adorare tabellas?
Unum quære Deum, qui poſt mortem vivere diat.
Secede ab iſtis, qui ſunt Biothanati facti.

XV.

HERCULES.

Hercules, quod monſtrum Aventini montis eliſit,
Evandri, qui ſolitus erat armenta furari,
Ruſtica gens hominum indocilis quoque pro laude
Cum gratias agere vellent, abſenti Tonanti
Voverunt hoſtias inepti, ut Deo orando,
Lactentes aras, in memoriam ſibi fecerunt.
Ex eo pervenit de vetuſto more colatur.
Sed Deus hic non eſt, licet fuit fortis in armis.

XVI.

DE DIIS, DEABUSQUE.

Dicitis eſſe Deos, qui ſunt manifeſte cruenti:
Et dicitis fata geneſis adſcribere vobis.
Dicite nunc ergo, quibus primum ſacra ferantur.
Inter utrimque vias mors immatura vagatur.
Si tribuunt fata geneſis, cur Deum oratis?
Deciperis vane, qui manes quæris orare,
Et qui fabricantur, dominos tibi nuncupas eſſe,
Aut feminas quoque neſcio quas, Deas oratis,
Bellonam, & Nemeſim Deas, Fariam una cæleſtem,
Virgines, & Venerem, cui conjuges veſtræ delumbant.
Sunt alia præterea Dæmonia fanis,
Quæ nec numerantur adhuc, & in collo feruntur,
Ut nec ipſi ſibi poſſint rationem reddere. peſtes
Exportari magis in ultimas terras deberent.

XVII.

DE SIMULACRIS EORUM.

Deludunt vos pauci ſcelerati vates inanes,
Extricare ſuam dum quærunt vitam.
Subornant aliis eſſe ſub myſteria falſum.
Inde ſimulantes concuti numine quodam
Majeſtatemque canunt, & ſub figura fatigant,
Vidiſtis ſæpe Dindymarios, quaſi fragore
Luxurias ineunt, dum furias fingere quærunt,
Aut cum dorſa ſua allidunt ſpurca bipenne.
Cum doctrina ſua ſervant, quod cruore ſanant.
Reſpicite, quo non illos nomine cogunt,
Ipſis, qui ſe primum componunt, integra mente.
Sed ſtipem ut tollant ingentia talia quærunt.
Ex eo videte, quoniam ſunt omnia ficta.
Obumbrant populum ſimplicem, perituri ni credant.
Res ſemel in vano de vetuſtate proceſſit,
Et vaticinanti credatur prodenti falſa.
Majeſtas autem illorum nulla locuta eſt.

XVIII.

DE AMMUDATE, ET DEO MAGNO.

Diximus jam multa de ſuperſtitione nefanda,
Et tamen exequimur, ne quid præteriſſe dicamur.
Ammudatemque ſuum cultores more colebant,
Magnus erat illis, quando fuit aurum in æde.
Mittebant capita ſub numine quaſi præſenti.
Ventum eſt ad ſummum, ut Cæſar tolleret aurum,
Defecit Numen, aut fugit, aut tranſit in ignem.
Auctor hujus ſceleris conſtat, qui formabat eumdem.
Tot viros, & magnos ſeducit falſe prophetans;
Et modo reticuit, qui ſolebat eſſe divinus.
Erumpebant enim voces, quaſi mente mutata,
Tamquam illi Deus ligni loqueretur in aurem.
Dicite nunc ipſi, ſi non ſint numina falſa.
Ex eo prodigio quot perdidit ille propheta?
Oblitus eſt iſte prophetare qui ante ſolebat.
Monſtra adeo iſta ficta ſunt per vinivoraces;
Audacia quorum damnabilis numina fingit.

Geſta-

Geſtabant enim, & aruit tale ſigillum:
Nam & ipſe ſilet, nec ullus de illo prophetat
Omnino, ſed vos ipſos perdere vultis.

XIX.

NEMESIACIS VANIS.

NOn ignominioſum eſt virum ſeduci prudentem,
Et colere talem, aut Dianam dicere lignum:
Mane ebrio crudo, perituro creditis viro,
Ex arte, qui ficte loquitur quid illi videtur;
Severe dum agit, ſibi viſcera paſcit.
Incopriat cives unus deteſtabilis omnes,
Adplicuit ſibi ſimili collegio facto,
Cum quibus hiſtoriam fingit, ut Deum adornet.
Ipſe ſibi neſcit divinare, ceteris audet.
Succolat quando libet cum, & quando deponit.
Vertitur a ſe rotans cum ligno bifurci,
Ac ſi putes illum afflatum numine ligni;
Non Deos vos colitis, quos ipſi falſe prophetant;
Ipſos Sacerdotes colitis, in vano timentes.
Sed ſi corde viges, fuge jam ſacraria mortis.

XX.

TITANES.

TItanas vobis Tutanos dicitis eſſe,
Immites, tacitos ſub culmine veſtro rogatis.
Tot lares, ædiculas, ſimulacra ficta Titano.
Adoratis enim ſtulti malo leto defunctos.
Non legem ipſorum legentes, non ipſi loquuntur.
Et Deos audetis æramine dicere fuſos.
Solveritis eos magis in vaſcula vobis.

XXI.

MONTESIANIS.

MOnteſes Deos dicitis, dominentur in auro.
Obſcurati malo, aliena mente juvantes.
Nam ſi purus animus, & mens ſerena maneret,
Tu tibi de illis ipſi diſputare deberes.
Excordaris homo, ſi putas ut ipſi te ſalvent.
Seu regant, ſeu minuant, ſi quid tu ſani requiris,
Juſtitiam legis quære magis: illa ſalutis
Auxilium portat, & fieri dicit æternum.
Nam quod in vanis ſequeris, per tempora gaudes.
In brevi lætaris, & poſtmodum plangis in imis.
Subtrahe te illis, ſi vis reſurgere cum Chriſto.

XXII.

HEBETUDO SECULI.

HEu doleo, cives, ſic vos hebetari de Mundo.
Excurrit alius ad ſortes, aves aſpicit alter,
Balantum cruore fuſo, manus inſpicit alter,
Et cupit audire reſponſa vana credulus,
Tot duces, & Reges, ubi ſunt conſulti de vita,
Vel portenta ſua ſciſſe quid profuit illis?
Diſcire, quæſo bonum, cives, ſimulacra cavete.
Omnipotentis enim in Lege quærite cuncti;
Sic ipſi complacuit Domino dominorum in altis,
Ad probationem noſtram Dæmonas in mundo vagari.
Et tamen ex alia parte mandata præmiſit,
Cæleſtes fieri, qui relinquunt aras eorum.
Unde non hoc curo diſputare parvo libello,
Lex docet, in medio ciet, conſulite pro vobis,
In duas intraſtis vias, condiſcite rectam.

XXIII.

DE UBIQUE PARATIS.

DUm ventri ſervis, innocentem eſſe te dicis,
Et quaſi communis facis te ubique paratum.
Væ tibi ſtulte homo, mortem circumſpicis ipſe.
Barbaro de more ſine lege vivere quæris;
Ipſe tibi hymnificas etiam incinere de verbo,
Qui ſimplicem fingis: ſimpliciter vivo cum iſto.
Vivere te credis, dum ventrem cupis implere.
Exiguus tua in domo reſidere prave.
Paratus ad epulas, & refugiſcere præcepta.
Aut quia diſcredis Deum judicare defunctos,
Rectorem cæli facis te inepte pro illo.
Adſpicis ad ventrem quaſi tu ſis providus illi.
Tu modo profanus, modo ſanctus eſſe videris.
In ſupplicem prodis Dei, ſub aſpectu Tyranni.
Senties in fatis, cujus modo lege juvaris.

XXIV.

INTER UTRUMQUE VIVENTIBUS.

INter utrumque putans dubie vivendo cavere,
Nudatus a lege, decrepitus luxu præcedis.
Tot vane proſpicis, quid quæris iniqua?
Et quidquid egiſti iſtinc remanere defuncto
Reſpice tu ſtulte: non eras, & ecce videris.
Unde proceſſiſti, neſcis, nec unde nutriris:
Tu Deum excelſum fugis tuæ vitæ benignum,
Rectoremque tuum, qui te magis vivere vellet,
Vertis te in faciem, & dorſum Deo remittis,
Mergis te in tenebras, dum putas te in luce morari.
Quid in Synagoga decurris ad Phariſæos,
Ut tibi miſericors fiat, quem denegas ultro?
Exis inde foris, iterum tu fana requiris.
Vis inter utrumque vivere, ſed inde peribis,
Inſuper & dicis: Quis eſt, qui a morte redemit?
Ut credamus ei, quoniam ibi pœnæ aguntur,
Eja non ſic, ut putas eſſe, maligne.
Nam illi prodeſt poſt funera, recte qui vixit.
Tu tamen mox moriens duceris in loco maligno;
In Chriſto credentes autem in loco benigno.
Blanditurque quibus hæret amœnitas illa.
Vobis autem dubiis, in vos ſine corpore pœna,
Suſcitat in fratrem tortoris ordo clamare.

XXV.

QUI TIMENT, ET NON CREDUNT.

QUamdiu, ſtulte homo, Chriſtum agnoſcere non vis?
Vitas agnum pinguem, & ſterili ſemina jactas.
In ſilva manere quæris, ubi latro moratur.
Tu dicis: Et ego Dei ſum, & foras oberras.
Ingredere jam nunc toties invitatus in aulam.
Matura jam meſſis, tempus totidemque paratum.
Ecce modo mete. quid? te pœnitet? inde
Nunc, ſi non habes, collige: vindemia vina.

Tempus adeſt vitæ credendi tempore mortis.
Eſt Dei lex prima fundamentum poſteræ legis.
Te quidem ſignabat crediturum in lege ſecunda,
Nec minæ ex ipſo, ſed ex ipſa tibi potentes:
Obſtupe jam factus, jura te credere Chriſto.
Nam teſtamentum vetus de illo proclamat.
Credere enim opus eſt tantum in ipſo defuncto
Reſurgere poſſe, vivere tempore toto.
Ergo ſi quis ea diſcredis eſſe futura,
Dum modo vincetur reus in morte ſecunda,
Eventura canam paucis in iſto libello,
Nam cognoſci poteſt, ubi ſit ſpes anteponenda.
Tamen vos adhortor quantocius credere Chriſto.

XXVI.

REPUGNANTIBUS ADVERSUS LEGEM CHRISTI DEI VIVI.

REſpuis infelix bonum diſciplinæ cæleſtis,
Et ruis in mortem, dum vis ſine fræno vagari.
Perdunt te luxuria, & brevia gaudia mundi,
Unde ſub Inferno cruciaberis tempore toto.
Gaudia ſunt vana, quibus oblectaris inepte:
Non illa te reddunt hominem fuiſſe defunctum?
Anni te non poſſunt jam triginta reddere doctum?
Neſcius ſi primum erraſti, reſpice canum.
Tu putas nunc vitam iſtic perfrui lætam
Injurias inter? ibi ſunt damna tuorum,
Bella, vel infandæ fraudes, cum ſanguine furta,
Ulceribus corpus vexatur, gemiturque, ploratur,
Seu lues iuvadit; aut longo morbo teneris,
Aut natis orbaris, aut perdita conjuge defles.
Deſeritur totum, heu ruunt dignitates ab alto,
Vitiis, pauperie, dupliciter certe ſi langues;
Et dicis vitam, ubi vitrea vita mortalis.
Reſpice jam tandem hoc tempus inritum eſſe:
Sed in futuro tibi ſpes eſt ſine dolo vivendi.
Vivere volebant utique parvuli rapti,
Sed vita privati juvenes ſeneſcere forte,
Lætificos dies, perfruique ipſi parabant;
Et tamen inviti reponimus omnia mundo.
Gens & ego fui perverſa mente moratus,
Et vitam iſtius ſeculi veram eſſe putabam,
Mortemque ſimiliter ſicut vos judicabam adeſſe,
Cum ſemel exiſſet animum periiſſe defunctum.
Hæc autem ſic non ſunt, ſed conditor orbis, & auctor
Requiſivit enim fratrem a fratre peremptum.
Impie dic, inquit, ubinam frater? ille negavit.
Sanguis enim fratris ad me proclamavit in altum,
Torqueris video ubi nil ſentire putabas,
Ille autem vivit, & loca dextera tenet,
Deliciis fruitur, quas tu perdidiſti, nefande.
Et cum revocaſti ſeculum, & ille prægreſſus,
Immortalis erit, nam tu ſub tartara planges.
Vivit certe Deus, qui defunctos vivere fecit.
Innocuiſque bonis ut reddat præmia digna:
Veſanis autem, & impiis tartara ſæva.
Incipe ſentire judicia Dei, ſeducte.

XXVII.

STULTE, NON PERMORERIS DEO.

STulte, non permoreris, nec mortuus effugis Altum.
Tu licet diſponas nihil te ſentire defunctum,
Vinceris inſipiens, vivit Deus conditor orbis,
Legitima cujus clamant valere defunctos.
Tu autem dum præceps ſine Deo vivere quæris,
Extinctum in fatis judicas, & fatale credis.
Non ita diſpoſuit, ut tu putas, Deus æternus,
Oblivitos eſt mortuos de geſto priore.
Nunc nobis imperitans fecit receptacula mortis,
Poſt cineres autem noſtros videbimus illa:
Exuere, ſtulte, qui putas per funera, ut non ſis;
Rectorem, Dominumque tuum nil poſſe feciſti.
Mors autem in vacuum non eſt, ſi corde retractes.
Optandum noſcas, nam ſero ſenties illum.
Rector eras carnis, non te certe caro regebat.
Exemptus ab illa, reconditur illa, tu horſum:
Recte mortalis homo ſeparatur a carne.
Idcirco non poterunt oculi mortales æquari.
Sic habet abyſſus noſter de Dei ſecreto.
Da nunc ergo Deo fragilis dum moreris honorem:
Et crede, quod Chriſtus virum te de mortuo reddet.
Omnipotenti laudes in Eccleſia reddere debes.

XXVIII.

JUSTI RESURGUNT.

JUſtitia, & bonitas, pax, & patientia vera
Vivere poſt fata faciunt, & cura de actu.
Subdola mens autem, noxia, perfida, prava,
Tollit ſe in partes, & fera morte moratur.
Impie nunc audi, per malefacta lucraris,
Reſpice terrenos judices in corpore, qui nunc
Excruciant pœnis diros aut ferro parantur
Supplicia meritis, aut longo carcere flere.
Ultime tu ſperas Deum irridere cæleſtem,
Rectoremque Poli, per quem ſunt omnia facta?
Graſſaris, inſanis, detrectas nunc & Dei nomen;
Unde non effugies, pœnas per factaque ponet.
Nunc volo ſis cautus, nec venias ignis in æſtum.
Trade te jam Chriſto, ut te benefacta ſequantur.

XXIX.

DIVITI INCREDULO MALO.

DIfferes dives nimium tua cuncta videndo
Inſatiabiliter, quibus adhuc adhærere quæris.
Vivere poſt iſta, dicis, non ſpero defunctus.
Ingrate ſummo Deo, qui ſic Deum judicas eſſe,
Te qui neſciente protulit, deinde nutrivit.
Ipſe prata tua gubernat, vineas ipſe,
Ipſe gregem pecorum, & quidquid poſſides ipſe;
Nec iſtis attendis, aut tu regis omnia forte.
Cælum hoc, & terram, & maria ſalſa qui fecit,
Reddere decrevit nos ipſos in aureo ſeclo,
Et modo, ſi credis, vivitur in Dei ſecreto.
Diſce Deum, ſtulte, qui vult te immortalem adeſſe,
Ut gratias illi referas in agone perennes.
Lex docet ipſius, ſed quia vagari tu quæris,
Omnia diſcredis, & inde in tartaros ibis.
Mox animam reddis, duceris quo te pœnitet eſſe.
Adluitur ibi pœna ſpiritalis æterna,
Lugia ſunt ſemper, nec permoreris in illa,
Omnipotentem Deum jam nunc ibi ſero proclamans.

DIVI-

XXX.

DIVITES HUMILES ESTOTE.

DIſce, moriture, bonum te oſtendere cunctis.
In medio populi quid te facis alterum eſſe?
Vadis, ubi neſcis, & inſcius inde recedis.
Impie tractas, cum ipſo corpore ſitis
Tu ſemper divitias, nimium te tollis in altum;
Et typhum ducis, nec reſpicis pauperes ultro,
Subditos nunc vobis, nec parentes paſcitis ipſos.
Heu miſeri! fugiant longius mediocres a vobis.
Vixit, & extinxi. pauper ευρηκα clamat.
Mox furiis ageris, cum pereas ipſe, Charybdis.
Indiſciplinati ſic vos divites eſtis.
Legem datis iſtis, non vobis paratis ipſis.
Exue te dives tantis malis, Deo perverſus,
Subveniat utique tibi quod nunc operaſti ſi forte.
Eſtote comes minimis, dum tempus habetis,
Sicut ulmus amat vitem, ſic ipſi puſillos.
Terribilem legem malis, bonis æque benignam
Obſerva nunc ſterilis, ſubtutus in proſperis eſto:
Tollite corda fraudis divites, & ſumite pacis.
Et ſpectate malum veſtrum. benefacitis? adſum.

XXXI.

JUDICIBUS.

INtuite dicta Salomonis, Judices omnes.
Uno verbo ſuo qualiter vos ille detractat.
Dona, quam & xenia corrumpunt judices: inde
Inde jus ſequitur, datores ſemper amatis.
Cumque erit cauſſa, victoriam tollit iniqua.
Innocens ſic ego ſum, nec vos incuſo puſillus,
Blaſphemiam tollit Salomon quia aperte.
Vobis autem Deus eſt venter, & præmia jura.
Suggerit hoc Paulus Apoſtolus, non ego duplex,

XXXII.

SIBI PLACENTIBUS.

SI locus, aut tempus favet, aut perſona provexit,
Judex eſto novus, quid nunc extolleris inde?
Blaſphemas indocilis, de cujus præſtantia vivis
In fragilitate tanta non reſpicis umquam.
Per gradus, & lucra avidus fortunæ præſumis:
Lex tibi non ulla eſt, nec te in proſperitate dignoſcis.
Auro licet cenſeantur, bacchent aulica ſemper;
Cruciarium Domini ſi non adoraſti, periſti.
Et locus, & tempus, & perſona tibi donatur
Nunc, ſi tamen credis: ſin autem, pro eo timebis.
Tempera te Chriſto, & cervicem illi depone.
Iſti honor remanet, & tota fiducia rerum.
Blanditur quando tibi tempus, cautior eſto
Ultima fatorum non providens quæ te oportet,
Sine Chriſto reviviſcere non potes umquam.

XXXIII.

GENTILIBUS.

GEns ſine paſtore ferox, jam noli vagare.
Et ego, qui moneo, idem fui, neſcius, errans.
Nunc ideo Domini figuram ſumite veſtri:
Tollite corda fera, & exaſperata ſurſum:
Intrate ſtabula ſilveſtres ad præſepia tauri,
Latronibus tuti ſub regia tecta manentes.
In ſilva lupi ſunt, ideo refugite ſub antro,
Bellaris, inſanis, nec reſpicis ubi moraris.
Uni crede Deo, uti mortuus vivere poſſis;
Surgas, & in regno cum fiet reſurrectio juſtis.

XXXIV.

ITEM GENTILIBUS IGNARIS.

INdomita cervix reſpuit jugum ferre laboris;
Tunc juvat in campis craſſis ſatiari ſiliquis,
Et tamen invita domatur utilis equa,
Minuiturque ferox eſſe, primum dedomata.
Gens, homo, tu frater, noli pecus eſſe ferinum,
Erue te tandem, & tecum ipſe retracta.
Non utique pecus, nec beſtia es, ſed homo natus;
Tu te ipſe doma ſapiens, & intra ſub arma,
Idola qui ſequeris, nihil niſi vanitas ævi,
Levia vos corda perdunt pene liberatos.
Ibi aurum veſtes argentum ulnis refertur;
Bellatur ibi, dein cantatur pro pſalmis Amor.
Vitam eſſe putas, ubi ludis, aut proſpicis iſta?
Sortiris ignare exſtincta, aurea quæris,
Inde non effugies peſtem, licet ipſe divinus.
Gratiam, quam miſit Dominus in terra legendam,
Non requiris eam, ſed ſic quaſi beſtius errans.
Aurea præfata venient tibi ſecla ſi credis,
Rurſus & incipies immortale vivere ſemper.
Illud quoque datur ſcire quod ante fuiſti,
Subjectum te præbe Deo, qui cuncta gubernat.

XXXV.

DE LIGNO VITÆ, ET MORTIS.

ADam protolapſus ut Dei præcepta vitaret,
Belias tentator fuit de invidia palmæ,
Contulit & nobis ſeu boni, ſeu mali quod egit,
Dux nati nativitatis morimur, indeque per illum,
Ex divino ipſe ut recedens exſul a verbo.
Finitis ſex millibus annis immortales erimus.
Guſtato pomi ligno mors intravit in orbem:
Hoc ligno mortis generamur vitæ futuræ.
In ligno pendet vita ferens poma, præcepta.
Cavete nunc vitalia poma credentes.
Lex a ligno data eſt homini primitivo timenda,
Mors unde provenit neglecta lege primordi:
Nunc extende manum, & ſume de ligno vitali.
Optima lex Domini ſequens de ligno proceſſit.
Perdita lex prima guſtat unde licet illi
Qui Deos adorat vetitos, mala gaudia vitæ.
Reſpuite guſtum, ſufficiet ſcire, quod eſſet.
Si vivere vultis, reddite vos legi ſecundæ.
Templorum culturas, Dæmonum fata vitate.
Vertite vos Chriſto, & eritis Deo ſodales.
Xanta Dei lex eſt, quæ mortuos vivere docet.
Hymnum ſibi ſolus Dominus proferre præcepit,
Zabolicam legem omnes omnino vitate.

DE

XXXVI.

DE CRUCIS STULTITIA.

DE duplici ligno dixi, mors unde proceſſit;
Et iterum inde procedere vitam frequenter:
Crux autem ſtultitia facta eſt adulteræ genti:
Rex æternitatis per Crucem dirus adumbrat,
Ut ſibi nunc credant o ſtulti morte viventes!
Cain juniorem occidit nequam repertus:
Inde Enoch ſuboles Cainæa nati feruntur;
Sic gens iniqua increvit mundo, quæ numquam
Tranſmiſit animos in Deum: credere Crucem
Venit in horrorem, & dicunt ſe vivere recte.
Lex in ligno fuit prima, & inde ſecunda;
Terribilem legem primo cum pace revenit.
In prævaricationes varias elati ruerunt:
Trajectum clavis Dominum cognoſcere nolunt:
Judicium cujus cum venerit, ibi dignoſcent.
Abel genus autem credit modo Chriſto benigno.

XXXVII.

QUI JUDÆIDIANT FANATICI.

QUid? medius Judæus, medius vis eſſe profanus?
Unde non effugies judicium Chriſti defunctus.
Ipſe cœcus eras & ad cœcos intras, inepte!
Idcirco cœcum cœcus in foſſam deducit:
Vadis ubi neſcis, & inſcius inde recedis.
Diſcentes ad doctos eant, doctique recedant.
Actu ad eos vadis, unde nihil diſcere poſſis.
Exis pro foribus, inde & ad idola vadis.
Interroga primum, quid ſit in Lege præceptum;
Dicant illi tibi, ſi juſſum eſt Deos adorare.
Ignorantur enim propter quod maxime poſſunt.
At illi quoniam rei ſunt, ex ipſo delicto
Nihil de præceptis Dei niſi mirabile narrant.
Tunc tamen in foſſam ſecum vos cœci deducunt.
Funera ſunt nimium de illis nota referre.
Aut quia concludit agrum congeſtus aratri.
Noluit Omnipotens illos intelligere Regem;
A ſcelere tanto refugit ipſe cruentus.
Tradidit ſe ſe nobis ſuperaddita lege,
Inde modo latitant nobiſcum rege deſerti:
Ceterum in illis ſi ſpem eſſe putatis,
In totum erratis, ſi Deum, et fana colatis.

XXXVIII.

JUDÆIS.

IMprobi ſemper, & dura cervice recalces,
Vinci vos non vultis, ſic exhæredes eritis.
Dixit Eſaias incraſſato corde vos eſſe,
Aſpicitis Legem, quam Moſes alliſit iratus,
Et idem Dominus dedit illi legem ſecundam,
In illa ſpem poſuit, quod Vos ſubſannati reiicitis.
Sed ideo digni non eritis regno cæleſti.

XXXIX.

ITEM JUDÆIS.

INſpice Liam typum Synagogæ fuiſſe:
Tam infirmis oculis, quam Jacob in ſigno recepit;
Et tamen ſervivit rurſum pro minore dilecta.
Myſterium verum, & typum Eccleſiæ noſtræ.
Intuite plene dictum Rebeccæ de cælo,
Unde ſimulantes aliena, Chriſto credatis.
Deinde Thamar parrum geminorum adite:
Ad Cain intendite primum Terræ cultorem,
Et Abel paſtorem, qui fuit immaculatus
In fratris exitio offertor mactatus a fratre.
Sic ergo percipite, juniores Chriſto probatos.

XL.

ITERUM IPSIS.

INcredulus populus, non eſt niſi veſter, iniqui,
Tot locis, & toties reprobatus lege clamantum,
Et ſabbata veſtra ſpernit, & tricesimas Altus
Reſpuit omnino univerſas veſtras de Lege,
Ut ne ſacrificia faceretis illi præcepta,
Mittere qui dixit lapidem in ſcandalo veſtro.
Iniqua ſi qui non crediderint morte periiſſe;
Perque alias leges ſalvari dilectos: inde
Suſpenſam in ligno vitam, nec illi creditis,
Ipſe Deus vita eſt, pependit ipſe pro nobis.
Sed indurato corde ſubſannatis eumdem.

XLI.

DE ANTICHRISTI TEMPORE.

DIxit Eſaias: Hic homo, qui commovet orbem,
Et reges totidem, ſub quo fiet terra deſerta:
Audite quoniam Propheta de illo prædixit:
Nihil ego compoſite dixi, ſed negligendo.
Tum ſcilicet mundus finitur, cum ille parebit,
In tres imperantes ipſe diviſerit orbem,
Cum fuerit autem Nero de inferno levatus,
Helias veniet prius ſignare dilectos.
Res, quas Africæ regio, & Arctoa natio tota
In ſeptem annis tremebit undique terra,
Sed medium tempus Helias, medium Nero tenebit.
Tunc Babylon meretrix in cinere facta favilla,
Inde ad Jeruſalem perget, victorque Latinus,
Tunc dicet: Ego ſum Chriſtus, quem ſemper oratis.
Et quidem conlaudant illum primitivi decepti,
Multa ſigna facit, quoniam ejus pſeudopropheta.
Præſertim ut credant illi loquetur imago.
Omnipotens tribuit, ut talis evadat,
Recapitulantes ſcripturas ex eo Judæi
Exclamant pariter ad excelſum ſeſe deceptos.

XLII.

DE POPULO ABSCONSO SANCTO OMNIPOTENTIS CHRISTI DEI VIVI.

DEſideretur abſconſus ultimus ſanctus,
Et quidem ignotus a nobis, ubi moretur.
Per novem tribum agens, & dimidiam nobis
O. . . . .
Præcepitque per Legem vivere priſcam:
Vivamus nunc omnes novella traditio legis,
Lex ut ipſa docet aptius judico vobis.
Obrelictæ duæ tribuum, & dimidia, quare
Ab iſtis dimidia tribuum ut martyres eſſent
Bellum cum inferret electis ſuis in orbem.

Seu

Seu certe ſanctorum chorus Prophetarum
Conſurgeret ad plebem, qui frænum imponeret illis,
Obſcœni quos equi trucidarunt calce remiſſa.
Nec rueret temere ad pacem manus aliquando.
Semotæ ſunt iſtæ tribuum, & myſteria Chriſti,
Omnia per iſtas complentur ſeculo toto.
Sunt autem de ſcelere duorum fratrum enatæ,
Auſpicio quorum facinus ſecutæ fuere.
Non immerito tales diſperſi ſunt ipſi cruenti:
Convenient iterum propter myſteria Chriſti.
Tunc autem properant compleri Legis narrata.
Omnipotens deſcendit Chriſtus ad ſuos electos,
Obſcurati nobis qui fuerunt tempore tanto:
Millia tot facti, illa eſt gens vera cæleſtis.
Non natus ante patrem moritur ibi, neque dolores
In ſuis corporibus ſentiunt, aut tubera naſo.
Pauſantes in lecto ſuo mature recedunt,
Omnia complentes Legis ideoque tutantur.
Tranſire jubentur ad Dominum patribus dextris,
Exſiccat fluvium quibus ſicut ante trajectis;
Nec minus & Dominus ipſe procedit cum illis,
Tranſiit ad noſtra, veniunt cum rege cæleſti.
In quorum itinere quid dicam, quod Deus educet?
Subſidunt montes ante illos, & fontes erumpunt,
Cæleſtem populum gaudet creatum videre.
Hic tamen feſtinant matrem defendere captam.
Rex autem iniquus, qui obtinet illam, ut audit,
In partem Boreæ fugit, & colligit omnes.
Sed cum ſe inſidet exercitu Dei Tyrannus
Terrore cæleſti proſternuntur milite cæli.
Ipſe cum infando comprenditur pſeudopropheta.
Decreto Domini traduntur vivi gehennæ.
Ex eo primores, & duces ſervire jubentur.
Intrabunt tunc Sancti ad antiquæ ubera Matris.
Ut autem ex illis refrigerent, quos male ille ſuaſit,
In variis pœnis cruciabit ſibi credentes.
Ventum eſt ad finem, quo tolluntur ſcandala mundo.
Incipiet dominus judicium dare per ignem.

XLIII.

DE SECULI ISTIUS FINE.

DAt tuba cælo ſignum ſublato leone,
Et fiunt ſubito tenebræ cum cæli fragore,
Summittit oculos Dominus, ut terra tremiſcat,
Adclamat ut & audiant omnes in orbem:
Ecce diu tacui ſufferens tanto tempore veſtra:
Conclamant pariter plangentes fero gementes;
Ululatur, ploratur, nec ſpatium datur iniquis:
Lactanti quid faciet mater! cum ipſa crematur.
In flamma ignis Dominus judicabit iniquos.
Juſtos autem non tanget ignis, ſed immo delinget.
Sub uno morantur, ſed pars in ſententia flevit.
Tantus erit ardor, ut lapides ipſi liqueſcant,
In fulmina coeunt venti, furit ira cæleſtis,
Ut quacumque fugit impius occupetur ab igne;
Suppetium nullum erit, nec nautica puppis:
Flammat Amen gentes, & Medi, Parthique fervent;
In annis mille, ut ferunt operta Johannis.
Nam inde poſt annos mille gehennæ traduntur,
Et fabrica, cujus erant, cum ipſa cremantur.

XLIV.

DE RESURRECTIONE PRIMA.

DE cælo deſcendet Civitas in anaſtaſi prima:
Eſt, quod referamus de fabrica tam cæleſti.
Reſurgemus illi, qui fuimus illi devoti,
Et incorrupti erunt; jam tunc ſine morte viventes:
Sed nec dolor ullus, nec gemitus erit in illa.
Venturi ſunt illi quoque ſub Antichriſto qui vincunt
Robuſta martyria: & ipſi toto tempore vivunt,
Recipiuntque boni, quoniam mala paſſi fuere,
Et generant ipſi per annos mille rubentes:
Comparantur ibi tota vectigalia terræ,
Terra, quia nimium fundit ſine fine novata.
Inibi non pluvia, non frigus in aurea caſtra.
Obſidiæ nullæ, ſicut nunc, neque rapinæ.
Nec lucernæ lumen deſiderat civitas illa:
Ex auctore ſuo lucet, nec non ibi patet
Per duodecim millia ſtadia lata longa ſic alta,
Radicem in terra, ſed caput cum cælo peræquat;
In urbe pro foribus autem Sol, & Luna lucebit.
Malus in angore ſeptus propter juſtos alendos.
Ab annis autem mille Deus omnia perdet.

XLV.

DE DIE JUDICII.

DE die Judicii propter incredulos, addo.
Emiſſus iterum Dei donabitur ignis:
Dat gemitum terra, verum tunc in ultima fine.
Iter agentes, & tunc increduli cuncti
Evitare tamen ſanctorum caſtra ſuorum.
In una flamma convertitur tota natura:
Uritur ab imis terra, monteſque liqueſcunt:
De mare nil remanet, vincitur ab igne potente.
Interit hoc cælum, & aſtra, & iſta mutantur.
Componitur alia novitas cæli, terræque perennis.
Inde qui mereunt mittuntur in morte ſecunda.
Interioribus autem habitaculis juſti locantur.

XLVI.

CATECUMENIS.

CRedentes in Chriſto derelictis idolis omnes
Admoneo paucis propter ſalutaria veſtra.
Temporibus primis per errorem ſi qua gerebas,
Erogatus enim Chriſto tu cuncta relinque.
Cum Deum noſti, eſto bonus tiro: probatus,
Virgineuſque pudor tecum verſetur in agno.
Mens bonis invigilet: cave, ut non delinquas inante.
In baptiſmo tibi genitale ſolox lavantur.
Nam ſi quis peccans catecumenus pœna notatur,
In ſignis ille vivat, ſed non ſine damno.
Summa tibi: gravia peccata devita tu ſemper.

XLVII.

FIDELIBUS.

FIdeles admoneo fratres de odio tollant:
Impia martyribus odia reparantur in ignem,
Diſtruitur Martyr cujus eſt confeſſio talis:
Expiari malum nec ſanguine fuſo docetur.

Lex

Lex iniquo datur, ut poſſit ſeſe frænare.
Inde debet carere dolis; ſimiliter & tu.
Bis Deo peccas, qui lites fratri protendis:
Unde non effugies peccatum priſca ſectans.
Semel es lotus, numquid poteris denuo mergi?

XLVIII.

FIDELES CAVETE MALUM.

FAlluntur volucres, & ſilvarum beſtiæ ſilvis,
Ipſis incanta, jactura quibus eſt tradita, mentis,
Decipiuntque quæſtuoſa, ut eſca, ſequentes,
Et vitare malum neſciunt, nec lege tenentur.
Lex homini data eſt, & doctrina vitæ legenda,
Ex qua recordatur, ut poſſit vivere caute,
Suique locum; mortis & deroget ea, quæ ſunt.
Condemnat ſe ipſum graviter, qui Regi delinquit.
Aut ferro ligatus, aut de ſuo gradu dejectus,
Vel vita privatus perdit, quod frui deberet.
Exemplo moniti graviter peccare nolite.
Tranſlati lavacro magis charitatem habete.
Eſcam muſcipuli, ubi mors eſt, longe vitate.
Multa ſunt martyria, quæ fiunt ſine ſanguine fuſo.
Alienum non cupere, velle martyrium habere,
Linguam refrænare, humilem te reddere debes,
Vim ultro non facere, nec factam reddere contra.
Mons patiens fueris, intellige te Martyrem eſſe.

XLIX.

PŒNITENTIBUS.

PŒnitens es factus, noctibus, diebuſque precare:
Attamen a Matre noli diſcedere longe,
Et tibi miſericors poterit Altiſſimus eſſe.
Non fiet in vacuum confeſſio culpæ; perinde
In reatu tuo diſce manifeſte deflere.
Tu, ſi vulnus habes, herbam medicumque require.
Et tamen in pœnis poteris tua damna lenire.
Namque, fatebor enim, unum ex vobis adeſſe,
Terroremque linquendum, ſenſi ipſe ruinam.
Idcirco commoneo vulneratos cautius ire.
Barbam, comamque fœdare in pulvere terræ,
Volutarique ſaccis, & petere ſummo de Rege:
Subveniet tibi, ne pereas forte de plebe.

L.

QUI APOSTATAVERUNT DEO.

QUando bellum autem geritur, aut ingruit hoſtis,
Evincere qui poterit, aut latere magna tropæa,
Infelix autem erit, qui fuerit captus ab illis.
Amittit patriam, & Regem, qui digne pro veritate
Pugnare pro patria qui noluit, neque pro vita:
Obiſſe debuerat, quam ire ſub barbaro Rege,
Servitiumque petat quis hoſtibus ſine Lege deferre.
Tu ſi præliando moreris pro rege, viciſti.
At ſi manus dederis, incolumis lege periſti.
Tranſfluviat hoſtis, tu ſub latebra conde:
Aut ſi intrare poteſt: ſi necne, ne ceſſa,
Undique te redde tuum, tuos quoque viciſti.
Et vigilanter age, ne quis incurrat in illa.
Res infamis erit, ſi quis ſe propalat hoſti.
Vincere qui neſcit, & occurrit tradere ſeſe,
Nec ſibi, nec patriæ laudem remiſit ineptus.
Tunc vivere noluit, cum ipſa vita peribit.
Domini ſi quis inops, aut profanus ab hoſte
Æramen ſonans facti, velut aſpides ſurdi,
Orare ſatis debent, aut ſe condere tales.

LI.

DE INFANTIBUS.

DUellum hoſtis ſubito venit inundans,
Et priuſquam fugerent, parvulos occupavit inertes.
Improperandum eis non eſt, licet capti videntur:
Nec quidem excuſo: ob delicta forte parentum
Fuere promeriti, ideo Deus tradidit illos.
Attamen adultos hortor in arma recurrant,
Naſcanturque quaſi denuo ſuæ matri de ventre.
Terribilem Legem fugiant, ſemperque cruentam,
Impiam, indocilem, ferina vita viventem.
Bellum enim aliud cum fuerit forte gerendum,
Vincere qui poterit, aut certe jam ſcire cavete.
S. . . . .

LII.

DESERTORES.

DEſertores enim genere non uno dicuntur.
Eſt alius nequam, alius in parte recedit,
Sed tamen utrique judicia vera decernuntur.
Ecce militatur Chriſto, ſicut Cæſari paretur.
Refugium Regis pete, ſi delictor fuiſti;
Tu illum implora, proſtratus illi fatere:
Omnia concedet, cujus ſunt & omnia noſtra.
Repoſitus caſtris ulterius cave delinquas.
Errare nolui diu miles per ſpelæa ferarum.
Sit tibi peccare deſiſtere geſtum immenſum.

LIII.

MILITIBUS CHRISTI.

MIlitiæ nomen cum dederis, fræno teneris.
Incipe tunc ergo dimittere priſtina geſta:
Luxurias vita, quoniam labor imminet armis.
Imperio Regis omni virtute parendum,
Tempora poſtrema ſi vis pertingere læta.
Illa bonus miles ſemper expecta fruenda;
Blandire noli tibi, deſidias omnino mitte,
Ut tuo præpoſito cottidie præſto ſis, ante
Sollicitus eſto, matutinus ſigna reviſe.
Cum videris bellum, agmina ſume propinqua.
Hæc gloria regis militem videre paratum.
Rex adeſt, optato propter ſpem dimicaturum.
Ille parat dona, ille pro victoria lætus
Suſcipit, & proprium ſatellem dedicat eſſe.
Tu tibi præterea in Belian parcere noli.
Impiger eſto magis, ut reddat famam pro morte.

LIV.

DE REFUGIS.

DAmnatorum animæ merito ſe ipſæ ſecernunt.
Ex hoc progeniti iterum ad ſua recurrunt.
Radix Cainæa, maledictum ſemen erumpit,

Et in ſervili gente ſub barbaro rege refugit.
Flamma quos æterna torquebit die decreto.
Vult vagus errare ſine diſciplina profugus,
Graſſari per fauces viarum lege ſolutus.
Iſti ergo tales, quos nulla pœna coegit,
Si vivere nolunt, ab Idolis reſpici debent.

LV.

DE LOLII SEMINE.

DE ſemine lolii, qui ſtant in Eccleſia mixti.
Expletis temporibus meſſis ſeparatur a fructu
Lolium enatum, quod non miſerat Dominus.
Omne lolium agricola collectum ſeparat illud.
Lex ager nobis eſt, qui fecerit bonum in illa,
Ipſa utique nobis præſtat requiem veram,
Ipſe dominator: nam lolium igne crematur.
Si ergo putatis, quoniam ſub uno morantur,
Erratis: ſteriles Chriſtianos vos eſſe deſigno.
Maledicta fuit arbor ſine fructu ficulna
In verbo Domini, & ſtatim exaruit illa.
Non operas facitis, non donum gazæ paratis.
Et ſic promereri Dominum putatis inanes?

LVI.

DISSIMULATORI.

DIſſimulas legem tanto præconio latam,
In tot prophetarum cæleſti voce clamantem;
Si prophera tantum declamaſſet in nubem,
Sufficeret utique Domini vox miſſa per illum.
In tot prophetarum volumina lex Domini proclamat,
Malitias nullus dimittit; ita æque de corde
Vis bona videre, & fraudibus vivere quæris.
Lex ipſa cur ergo proceſſit tanto labore.
Abuteris Domini mandata, & te filium inquis.
Tu ſi talis eris, ſine cauſſa, videris inquam.
Omnipotens mites quærit ſibi filios eſſe
Rectos corde bono, devotos legi divinæ,
Immites autem jam ſcitis, ubi demerſit.

LVII.

SECULARIA IN TOTUM FUGIENDA.

SI quidam doctores, dum expectant munera veſtra,
Aut timent perſonas, laxant ſingula vobis,
Et ego non doleo, ſed cogor dicere verum.
Cum caterva mali pergis ad ſpectacula vana,
Ubi Satanas fragoribus circo operatur.
Licere perſuades tibi quodcumque placebit.
Altiſſimi proles, cum filiis Zabuli mixta,
Reſpicere num vis, queis renunciaſti, priora?
In ipſis verſaris iterum, quid proderit Unus?
Aut ſi pro languore datum quod ſtulte profanus
I . . . .
Nolite diligere mundum, neque ambitum ejus;
Tanta Dei vox eſt, & tibi proba videtur.
Obſervas mandatum hominis, & Dei devitas.
Tu fidis muneri, quo doctores ora procludunt,
Ut taceant, neque dicant tibi juſſa divina.
Me vera dicentem, ſicut teneris, proſpice ſummum,
Filius cujus eras, illi te adſigna clientem,
Vivere ſi quæris gentiliter homo fidelis;
Gaudia te mundi removent a gratia Chriſti:
Indiſciplinate quod leve licere præſumis,
Et caros hiſtriones, & cantica muſica quæris,
Nec tali ſubolem garrire amentia curas:
Eum vita ſruniſci putas? improvidus erras.
Altiſſimus jubet, & juſta præcepta devitas.

LVIII.

CHRISTIANUM TALEM ESSE.

CUm Dominus dicat, in gemitu edere panem:
Hic ut quid nunc agis, qui cupis vivere lætus.
Reſcindere quæris ſententiam ſummi Dei miſſam
In protoplaſtum: vis frænum prodere legis.
Si Deus omnipotens cum ſudore vivere juſſit,
Tu qui jucundaris, eris jam exterus illi.
Indignatum ait Dominum ſcriptura Judæis:
Ab eſca refecti ſurrexerunt ludere filii.
Nunc ergo cur illos proſequimur ſponte profectos:
Unde perierunt illi, nos cavere debemus.
Maxima pars veſtrum luxuriis dedita paret.
Tranſgrederis legem, cum te fucis inficis, in te
Apoſtolus clamat, immo Deus per illum:
Licentia veſtra vos, inquit, in ipſa deperdunt.
Eſto ergo talis, qualem vult eſſe te Chriſtus.
Mitis, & in illo hilaris, nam ſeculo triſtis
Excurre, labora, ſuda, cum triſtitia pugna.
Spes cum labore venit, & victoriæ palma donatur.
Si refrigerare cupis, admartyriza.
Expecta requiem futuram in tranſitu mortis.

LIX.

MATRONIS ECCLESIÆ DEI VIVI.

MAtronas, vis eſſe Chriſtiana, ut ſeculi Domnas,
Auro te circumdas, aut ſerica veſte, pudica;
Terrorem Legis ex auribus vento remittis:
Res vanas adfectas, cuncta de Zabuli pompa:
Ornaris ad ſpeculum, cincinnos fronte reflexos,
Nec non & inducis malis medicamina falſa:
In oculis puris ſtibium perverſo decore,
Seu crines tingis, ut ſint toto tempore nigri.
Eſt Deus inſpector, penetrat qui ſingula corda,
Ceterum pudicis iſta neceſſaria non ſunt.
Caſto, atque pudico ſenſu pertundite pectus.
Lex Dei teſtatur tales abſcedere leges.
Ex corde qui credit feminæ marito probatæ
Sufficiat eſſe non cultibus ſed bona mente.
Induere veſtes optas, optat frigus, & æſtus,
Aut nimium Solis; tantum ut pudica proberis.
Et in plebe Dei facultatis dona demonſtra.
Das tibi momerium Clariſſima quondam
Exanimata jacens precibus viduarum erecta,
In dando promeruit, non comtibus, inde levari.
Vos matronæ bonæ vanitatis fugite decorem.
In feminas congruit cultura lupanas.
Vincite malignum, pudicæ feminæ Chriſti:
In dando divitias veſtras oſtendite totas.

LX.

ITEM IPSIS.

AUdi vocem, quæ vis Chriſtiana manere,
Beatus Paullus qualiter te ornari præcepit.

Cæliloquus item Iſaias doctor, & auctor
Deteſtatur enim pravitatem mundi ſequentes.
Exaltatæ, inquit, jacebunt Filiæ Sion.
Fas in Deo non eſt Chriſtianam coli fidelem.
Gentili more quæris procedere, Dei ſancta,
Has Dei præcones damnant in lege clamantes,
Injuſtas eſſe feminas, quæ ſe taliter ornant.
Capillos inficitis, oculos fuligine relinitis,
Levatis comulas granulatim, fronte depicta,
Malas medicatis quodam ſuperducto rubore,
Nec non & inaures graviſſimo pondere pendent;
Obruitis collum monilibus, gemmis, & auro;
Palmas Deo dignas præſagio malo ligatis.
Quid memorem veſtes, aut totam Zabuli pompam?
Reſpuitis legem, cum vultis mundo placere.
Saltatis in domibus, pro pſalmis cantatis amores.
Tu licet ſis caſta, non te purgas ſiniſtra ſequendo:
Vos ideo tales Chriſtus cum Gentibus æquat.
Ymnificato Choro, placitoque Chriſto placete;
Zelantes fervore Chriſto offerte odorem.

LXI.

IN ECCLESIA, OMNI POPULO DEI.

JUſtus ego non ſum, fratres, de cloaca levatus:
Nec me ſupertollo, ſed doleo veſtri, qui cerno
Ex tanto populo nullum in agone coronari.
Certe ſi non ipſe pugnat, vel ſuggerat illis;
Cladem objurgatis. o venter effercite luxu,
Laborat frater adverſante mundo ſub armis.
Et fartus opibus nec pugnas, nec pugnanti te ſiſtis?
Stulte, non intendis unum bellare pro multis?
In talem pendet Eccleſia tota, ſi vincat.
Abſtineri vides Fratrem, & pugnare cum hoſte.
Optas tu in caſtris, pacem foras ille repugnat.
Miſericors eſto, ut ſis ante omnia ſalvus.
Nec metuis Dominum præconio tanto clamantem?
Inimicis enim qui jubet alimenta præbere,
Prandia ab eo proſpice Tobiam, qui ſemper
Omnibus omnino diebus cum paupere ſumpſit.
Paſcere tu quæris, ſtulte, qui te denuo paſcat.
Vis ille mihi paret, qui componi proponit?
Laute cibatum diſtento ventre declamat.
Oppreſſus inopia Frater juxta tabeſcens,
De die Dominica quid dicis? Si non ante locavit,
Excita de turba pauperem, quem ad prandium ducas.
In talibus ſpes eſt veſtra de Chriſto refecto.

LXII.

MARTYRIUM VOLENTI.

MArtyrium, fili, quoniam deſideras, audi.
Abel qualis erat eſto, aut qualis Iſaac ipſe, aut
Rectam, qui diligit, Stephanus ſibi vitam in iter.
Tu quidem quod optas, res eſt felicibus apta.
Vince prius malum benefactis, recte vivendo.
Rex ille tuus cum viderit, eſto ſecurus.
Ipſius eſt tempus, & nos in utrumque gerentes.
Ut ſi bellum abeſt, in pace martyres ibunt.
Multi quidem errant dicentes, Sanguine noſtro
Vicimus Iniquum, quo manente vincere nolunt.
Obſidiando perit, & ideo ſentit Iniquus.
Legitimus autem non ſentis pœnas adactas.
Ejulatuque zelando pectus pugnis pertunde.
Nunc ſi benefactis viceris, martyr in illo.
Tu ergo qui quæris martyrium tollere verbo,
In pace te veſti bonis, & eſto ſecurus.

LXIII.

BELLUM COTTIDIANUM.

BElligerare quæris, ſtulte, quaſi bella quieſcant.
Ex protoplaſto die pugnatur in fine vobis.
Libido præcipitat, bellum eſt, pugna cum illo.
Luxuria ſuadet, abutere, bellum viciſti,
Vino copioſo parce, ne per illud aberres.
Maledicti retine linguam, unde Dominum adoras.
Compeſce furorem, pacificum redde te cunctis.
Oppreſſos miſeriis deprimere cave minores.
Tutorem adcommoda tantum, & noli nocere.
Tramite vos recto ducite ſincero præ zelo.
In tuis divitiis comem te redde puſillis,
De labore tuo dona, nudum veſti, ſic vinces.
Inſidias nulli facias qui deo deſervis.
Adſpice principium, unde periit invidus hoſtis.
Non ſum ego doctor, ſed lex docet ipſa clamando.
Verba geris tanta vane, qui ſub uno momento
Martyrium quæris otioſus tollere Chriſto.

LXIV.

DE ZELO CONCUPISCENTIÆ.

DUm cupis, inde peris, dum ardes proximi zelo,
Extinguis te ipſum, quando te incendis ab intus.
Zelaris alium, invide, de malo laborantem,
Et te parem concupis fieri pecuniæ tantæ.
Lex ſic non aſpicit dum illum incumbere quæris
Omnia ſuſpenſus, vivis in ardore lucrorum.
Cumque reus tibi ſis, ipſum te judice damnas;
Oculorum acies numquam ſatiatur avara.
Nunc ergo ſi redeas, & cogites, vana cupido eſt.
C . . . .
Unde deus clamat; Stulte hac nocte vocaris.
Poſt te mors ruit: cujus erant iſta talenta?
In ſuprema ædis injuſta lucra condendo.
Suggeret cum Domino unicuique vita diurna.
Congeſtet alius: tu bene vivere quære.
Et Dei cor conſcius, ages ſuper omnia victor.
Nec enim dico, ut te in trivio tinnites,
Cum pro die tuo vigilas, ſine fraude vivendo.
In eſca perit avis, aut hæret improvida viſco.
Arbitrari tibi ſimpliciter valde cavendum.
Excedant alii finem, tu proſpice ſemper.

LXV.

QUI DE MALO DONANT.

QUi te bonum fingis alieno vulnere, vecors,
Unde tu largiris, alter cotidie plorat.
Iſta tu diſcredis Dominum videre de Cælis?
Dona iniquorum non probat Altiſſimus, inquit.
Erumpes miſeris, dum fueris locum adeptus.
Munera dat alter, ut alterum reddat inanem.
Aut ſi fœneraſti, duplicem centeſima nummum.
Largiri vis, ut te, quaſi malum malo depurges.
Omnipotens tales operas omnino recuſat.
Donaſti de lacrimis, candidatus ille ingratis

Oppreſ-

Oppreſſus uſuris deplorat factus egenus.
Nactus præterea tempus captatoribus, hoſtis
Ad præſens populus, pretio tu factus iniquus,
Nec non & de lucro mercis vis te piare.
Te ipſum inludis, non alium, inique.

LXVI.

DE PACE SUBDOLA.

DIſpoſitum tempus venit noſtris, pax eſt in orbe;
Et ruina ſimul blandiente ſeculo premit
Præcipitis populi, quem in ſchiſma miſiſtis.
Aut tacite legem Civitatis, aut exite de illa.
Conſpicitis ſtipulam cohærentem in oculis noſtris,
Et veſtris in oculis non vultis cernere trabem.
Subdola pax vobis venit, perſecutio flagrat.
Vulnera non parent, & ſic ſine cæde ruitis.
Bellum in abſconſo geritur, ſub pace quod ipſa
De vobis vix unus caute ſe geſſit.
O male muniti, & in occiſione prædicti!
Laudatis pacem ſubdolam, & vobis iniquam.
Alterius facti milites, non Chriſti, periſtis.

LXVII.

LECTORIBUS.

LEctores moneo quoſdam, cognoſcere tantum,
Et dare materiam ceteris exemplo vivendi.
Certamen fugere, lites, totidemque vitare,
Terrorem premere, nec umquam eſſe ſuperbos.
Obſequia juſta malorum quoque deferte.
Reddite vos Chriſto ſimiles, filioli, magiſtro.
Inter agreſtina benefactis lilia ſitis.
Beati facti eſtis cum feritis edicta.
Vos flores in plebe, vos eſtis Chriſti lucernæ.
Servate quod eſtis, & memorare poteſtis.

LXVIII.

MINISTRIS.

MYſterium Chriſti Zacones exercite caſte,
Idcirco miniſtri facite præcepta magiſtri.
Nolite ludere perſonam judicis æqui,
Integrate locum veſtrum per omnia docti,
Suſum intendentes, ſemper Deo ſummo devoti.
Tuta Deo reddite ſacra miniſteria aræ,
Rebus in diverſis exemplum dare parati.
Inclinate caput veſtrum paſtoribus ipſi.
Sic fiet, ut Chriſto poſſitis eſſe probati.

LXIX.

PASTORIBUS DEI.

PAſtor, ſi confeſſus fuerit, geminavit agonem,
Apoſtolus autem tales jubet eſſe magiſtros:
Sit patiens rector, ſciat ubi fræna remittat.
Terreat in primis, & poſtea melle perungat.
Obſervetque prius, ut faciat ipſe, quæ dicit.
Redditur in culpa paſtor ſecularia ſervans,
In faciem cujus ſis auſus dicere quidquam.
Bullit in inferno rumoribus ipſa gehenna.
Væ miſeræ plebi, dubia quæ fronte vacillat.
Si talis aderit Paſtor, pene perdita ſtat;
Devotus autem continet, recte gubernans;
Exhilarantur examina regibus aptis.
In talibus ſpes eſt, & vivit Eccleſia tota.

LXX.

MAJORIBUS NATIS DICO.

ME ſolum expoſcit tempus vobis dicere verum.
Ab uno ſæpe monetur, quod multi detrectant.
In me ſolum volo odia convertere veſtra,
Omnium ut paveant præcordia tentatorem,
Reſpicite dictum, quod veritas odia tollat.
Jam prædixi quidem de pace ſubdola quanta.
Blandiens dum vobis ſubrepſit, eheu, ſeductor.
Vos quia neſcitis laqueos inſtare, ruiſtis.
Sorbetis omnino amara, ſed eſt ſeculi ipſum.
Non gratis agit, pro quo interceditis, ullus.
Ab igne qui refugit, agit in voragine, veſtro.
Tum petit ſuppetium miſer denudatus a vobis.
Ipſi jam horreſcunt judices peculantia veſtra.
S. . . . .
De breviori titulo non tot inararem,
Inſpicitis docentes, quibus vos tenditis ultro.
Cum ipſis & epulas capitis, & paſcitis ipſos.
Ob ea jam terræ pene fundamenta intratis.

LXXI.

INFIRMUM SIC VISITA.

INfirmus ſi fuerit frater, de paupere dico,
Nolite vacui talem viſitare jacentem.
Fac ſub Deo bonum, obſequia redde per nummum.
Inde revaleſcit, vel ſi conciderit ille,
Refoveatur homo pauper, qui non habet unde
Mercedem tibi, pro illo ſed conditor orbis, & auctor.
Vel ſi pigeret ire ad pauperem, ſemper aboſum,
Mitte nummos, & unde ſe reſumere poſſit.
Similiterque ſoror ſi paupera lecto decumbit,
Incipiant veſtræ matronæ victualia ferre.
Clamat ipſe Deus, frange tuum panem egeno.
Verbis opus non eſt viſitare, ſed benefactis.
Iniquum eſt, frater inopia victus ægrotet.
Satagite non verbis, eſum, potumque requirit.
Inſpicite tales, ſed certe debilitatos,
Tranſigere ſeſe qui non poſſunt, date ſubinde.
A Domino vobis ſpondeo dari quadruplum.

LXXII.

PAUPERIBUS SACRIS.

PAuperies ſana quid, niſi divitiæ adſint?
Ars certe ſi fuerit, jam & tu communica fratri.
Unum præſta tibi, ne ſuperbus eſſe dicaris.
Polliceor quoniam ſecurior divite vivis.
Excipe doctrinam magni Salomonis in aures.
Reſponſorem in alto odit Deus pauperem eſſe,
Idcirco te ſubde, & honorem redde poenti.
Blandus enim ſermo, proverbium noſti, deriget.
Vincitur officio & ſi fuerit ira vetuſta.
Si lingua taceat, nil melius inveniſti.
Sane ſi non fuerit ars unde vita regatur,
Aut operam præbe, aut curſum, juſſu potentis,

Non pudeat, neque pigeat procurrere ſanum.
In gaza prætcrea de labore mittere debes;
Sicut ſingularis illa, quam prætulit Unctus.

LXXIII.

FILIOS NON LUGENDOS.

Filiorum caſus licet, & dolium cordis relinquat,
In nigris exire tamen nec plangere fas eſt.
Lex prudenter ait. animo, nec pompa, dolete.
In Solomoniaco libro ſeptimana finita.
Oblita Dominum de reſurrectione promiſſa,
Si Martyras feceris filios, ſic voce deflebis?
Non pudet infrenem gentiliter plangere natos.
Os laceras, tundis pectus, veſtimenta deducis.
Nec metuis Dominum, cujus optas regnum videre?
Luge, quod fas eſt, noli tamen errare pro illis.
Vos ideo tales, quod minus quam gentes eſtis:
Germine zabolico facitis ut turbæ pronatæ;
Extinctos clamatis; qua gratia? falſe, periſti?
Nec dolore duxit Pater Filium mactandum ad aram:
Dolore nec Vates Filium luxit defunctum;
Omnipotentis enim nec flens deducebat alumnum,
Sed Deo devotus feſtinanter funus agebat.

LXXIV.

DE POMPA FUNERIS.

De funeris pompa ſollicitus eſſe qui quæris,
Erras, Dei ſervus, adhuc in morte placere.
Proh! exanimum corpus ornari funeſtum.
O vanitas vera, cupere defunctis honorem.
Mens mundo detenta, nec in morte Chriſto devota
Proverbia noſti; per forum efferri volebat.
Adeo illi ſimiles, & fera mente viventes,
Fauſtum, felicemque diem in exitu vultis habere,
Ut coeat populus, laudem cum luctu videre,
Non provides, quonam merearis ire defunctus.
Ecce proſequuntur illi, tu jam forte cremaris
Redactus in pœnam, quid proderit pompa defuncto?
Incuſatus eris qui ob iſta collegia quæris.
Sub Veiove cupis vivere, te decipis ipſum.

LXXV.

CLERICIS.

Congruit in Paſcha, die feliciſſimo noſtro,
Lætentur & illi, qui poſtulant ſub acta divina,
Erogetur eis quod ſufficit, vinum, & eſca.
Reſpicite fonte quo memorentur iſta pro vobis.
In modico ſumtu deficitis Chriſto donare.
Cum ipſi non facitis, quo modo ſuadere poteſtis
Juſtitiam Legis talibus? vel ſemel in anno.
Sic multos urget blaſphemia ſæpe de vobis.

LXXVI.

DE FABULOSIS ET SILENTIO.

Dum leve videtur cuicumque neque vitatur,
Et quaſi facile ruit, dum abuteris illud,
Fabulæ ſubveniunt quo veniſti fundere preces,
Aut pulſare domum ſtomachi pro delicto diurno,
Buccina præconum clamat, lectore legente,
Ut pateant aures, & tu magis obſtruis illas;
Luxaris labia, quibus ingemiſcere debes.
Obſera malis pectus, vel in pectore ſolve.
Sed quia divitibus faciunt pecuniæ frontem,
Inde perit omnis, quando ſibi maxime fidunt.
Sic feminæ quoque coeunt quaſi initient balneo,
Et de domo Dei facitis ceu nundinas artent.
Terruit ſane Dominus domum orationis,
Sacerdos Domini cum Susum corda præcepit
In prece fienda, ut fiant ſilentia veſtra;
Limpide reſpondes, nec temperas quoque promiſſis.
Exorat ille Altiſſimum pro plebe devota,
Ne pereat aliquis, & tute in fabulas vertis;
Tu ſubrides ibi, aut detrahis proximi famæ;
Indiſciplinate loqueris, quaſi Deus abſens,
Omnia qui fecit, nec audiat, neque cernat.

LXXVII.

EBRIOSIS.

Ebrioſo modum non pono, ſed belluam malo.
Bibendo ſuperbis, interior a mente recedis
Regentis imperium tenens apud, ſtulte, Cyclopas:
Inde in hiſtoriis, dum mortuus non bibo, dicis.
Optima mihi bibere, & corda ſapere.
Subminiſtra magis, quid amplius quæris abuti,
Infimo pauperi da, & eritis ambo refecti.
Si facias iſta, extinguis tibi gehennam.

LXXVIII.

PASTORI.

Paſcere qui quæris, & quod potuiſti paraſti,
Aſſidue paſcendo recte feciſti.
Sed tamen inviſe pauperem, qui te non repaſcat.
Tunc erit menſa tua per unum Deum probata.
Omnipotens tales vel maxime paſci præcepit.
Reſpice cum paſcis infirmos, & fœneras Alto.
In illo vos Dominus voluit probatos adeſſe.

LXXIX.

ORANTI.

Orantem ſi cupias exaudiri de Cælo,
Rumpe de latibulis nequitiæ vincla.
Aut ſi benefactis ores miſeratus egenis,
Ne dubites quin quod petieris detur oranti.
Tu ſane ſi nudus benefactis Deum adores,
In totum ne facias ſic orationes inepte.

LXXX.

NOMEN GAZÆI.

Incolae Cælorum futuri cum Deo Chriſto
Tenente principium, vidente cuncta de Cælo.
Simplicitas, bonitas habitet in corpore veſtro.
Iraſci nolite ſine cauſſa fratri devoto.
Recipietis enim quidquid feceritis ab illo.
Hoc placuit Chriſto, reſurgere mortuos imo
Cum ſuis corporibus, & quos ignis uſſit in ævo
Sex millibus annis completis mundo finito.

Ver-

Vertitur interea Cælum tenore mutato:
Comburuntur enim impii tunc igne divino.
Ira Dei ſummi ardet creatura gemendo.
Digniores, ſteminate & generari præclaro,
Nobileſque Viri ſub Antichriſto devicto,
Ex præcepto Dei rurſum viventes in ævo,
Mille quidem annis ut ſerviant ſanctis & Alto,
Sub jugo ſervili, ut portent victualia collo;
Ut iterum autem judicentur regno finito.
Nullificantes Deum, completo milleſimo anno.
Ab igne peribunt, cum montibus ipſi loquendo.
In buſtis, & tumulis omnis caro redditur acto,
Demerguntur inferno, trahunt pœnas in ævo.
Oſtenduntur illis & legunt geſta de Cælo.
Memoria priſca debito, & merita digno.
Merces in perpetuo ſecundum facta Tyranno.
Omnia non poſſum comprehendere parvo libello.
Curioſitas docti conveniet nomen in iſto.

CYPRIANI GENESIS ET SODOMA.

GENESIS.

PRincipio Dominus cælum terramque creavit:
Namque erat informis fluctuque abſcondita tellus:
Immenſuſque Deus ſuper æquora vaſtameabat,
Dum chaos & nigræ ſuſcabant cuncta tenebræ.
Has dum disjungi juſſit de cardine, fatur,
Lux fiat, clare & nituerunt omnia mundo.
Cum Dominus primi compleſſet facta diei,
Condidit albentem nebulis naſcentibus axem,
Accipit immenſus verrentia littora pontus,
Multiplices rapiens validis cum tractibus amnes.
Tertia lux faciem terrarum fulva retexit:
Arida mox poſito narratur nomine terra:
Florea ventoſis conſurgunt germina campis,
Pomiferique ſimul procurvant brachia rami.
Quarta dies generat ſolis cum lampade lunam,
Et ſtellas tremulo radiantes lumine fingit.
Hæc elementa dedit ſubjecto inſignia mundo,
Tempora quæ doceant varios mutanda per ortus.
At quinta accipiunt liquentia flumina piſces,
Et volucres varias ſuſpendunt corpore pennas.
Sexta prægelidos in ſpiras lubricat angues,
Quadrupedumque greges totos diffundit in agros:
Cunctaque multiplici mandavit creſcere paſſim
Germine, & immenſis errare & paſcere terris.
Hæc ubi conſtituit divina potentia juſſu,
Rectorem inſpiciens mundanis deſore rebus,
Hæc memorat, Noſtris hominem faciamus ad unguem
Vultibus adſimilem, toto qui regnet in orbe.
Et licet hunc uno poſſet componere verbo,
Ipſe tamen ſancta dignatus ducere dextra,
Inſpirat brutum divino a pectore pectus.
Quem poſtquam effigie formatum ceu ſua vidit,
Metitur ſolum mordaces volvere curas.
Ilicet irriguo perfundit lumina ſomno,
Mollius ut vulſa formetur femina coſta,
Atque artus mixtu gemino ſubſtantia firmet.
Inditur & nomen vitæ, quod dicitur Eva.
Quapropter nati linquunt de more parentes,
Conjugibuſque ſuis poſitis cum ſedibus hærent.
Septima, quando Deus factorum fine quievit,
Sacrata, ſtatuens venturi gaudia ſecli.
Ilicet exhibitis animantum ex ordine turbis,
Viritim cunctis nomen, quod permanet, indit
Adami a Domino donata prudentia ſolers.
Quem Deus alloquio junctam dignatur & Evam:
Creſcite multimodo ventura in tempora partu,
Ut polus & plenæ veſtro ſint germine terræ:
Hæredeſque mei, varios decerpite fructus,
Quos nemora & pingui reddunt de ceſpite campi.
Hæc ubi diſſeruit, læta paradiſus in aula
Inſtruitur, primique aſpectat lumina ſolis.
Gignitur hæc inter pomis letalibus arbos,
Conjunctum generans vitæ mortiſque ſaporem.
Ædibus in mediis puro fluit agmine flumen,
Quod rigat inſignes liquidis de fluctibus ortus,
Quadrifidoſque ſecat undante ex fonte meatus:
Phiſon auriferis prædives fluctuat undis,
Conſpicuaſque terit rauco de gurgite gemmas:
Praſinus huic nomen, illi eſt carbunculus ardens:
Perſpicuuſque vadis terram prælambit Evilat.
Poſt hunc Æthiopas Gæon adlapſus opimat.
Tertius eſt Tigris Eufrati adjunctus amœno,
Aſſyriam celeri diſcretim flumine ſulcans.
Hic poſitus cuſtos Adamus cum conjuge fida
Atque opifex, tali formatur voce Tonantis:
Ne trepidate ſimul licitos præcerpere fructus,
Quos nemus intonſum ramo frondente creavit,
Solliciti ne forte malum noxale legatis,
Quod viret ex gemino diſcreta ad munia ſucco.
Nec minus interea cæcos nox alta tenebat,
Ac modo formatos veſtis nec texerat artus.
Has inter ſedes & baccis mitibus ortus,
Spumeus aſtuto vincens animalia ſenſu,
Serpebat tacite ſpiris frigentibus anguis,
Livida mordaci volvens mendacia ſenſu,
Femineo tentat ſub pectore mollia corda:
Dic mihi cur metuas felicia germina mali?
Numquid poma Deus non omnia nota ſacravit?
E queis ſi ſtudeas mellitos carpere victus,
Aureus aſtrigero remeabit cardine mundus.
Illa negat, vetitoſque timet contingere ramos:
Sed tamen infirmo vincuntur pectora ſenſu.
Ilicet ut niveo jam mitia dente momordit,
Adfulſit nulla maculatum nube ſerenum:
Tum ſapor illecebram mellitis faucibus indens,
Compulit inſueto munus deferre marito.
Quod ſimul ac ſumpſit, deterſa nocte nitentes
Emicuere oculi mundo ſplendente ſereni.
Ergo ubi nudatum proſpexit corpus uterque,
Cumque pudenda vident, ficulnis frondibus umbrant.
Forte ſub occiduo Domini jam lumine ſolis
Agnoſcunt ſonitum, trepidique ad devia tendunt:
Tum Dominus cæli mœſtum compellat Adamum:
Dic ubi nunc degas? Reſpondit talia ſupplex:
O Domine, affatus pavido ſub corde tremiſco

Magne

Magne tuos, nuduſque metu frigente fatigor.
Tum Dominus: Quis poma dedit noxalia vobis?
Tradidit hæc mulier, dum dicit lumina promptim
Candenti perfuſa die, liquidumque ſerenum
Affulſiſſe ſibi, ſolemque & ſidera cæli.
Protinus ira Dei turbatam territat Evam
Auctorem vetiti dum quærit maximus acti.
Illa ſub hæc pandit: Serpentis ſuaſa loquentis
Accepi fallente dolo blandoque rogatu.
Nam ſua vipereis intexens verba venenis,
Hæc mihi præ cunctis narravit dulcia pomis.
Ilicet omnipotens condemnat geſta draconis,
Præcipiens cunctis inviſum viſere monſtrum:
Pectore mox fuſo prorepere, tum ſola morſu
Pandere, manſuro quæcumque in tempora bello
Humanos inter ſenſus ipſumque labantem,
Vertice ut abjecto pronus poſt crura virorum
Serperet, ut calcet dum labens cominus inſtat.
Femina fraudigeris miſere decepta loquelis,
Præcipitur duro diſcrimine ponere partum,
Servitiumque ſui ſtudio perferre mariti.
Tu vero cui viſa fuit ſententia verax
Conjugis, immiti ceſſit quæ victa draconi,
Deflebis miſerum per tempora longa laborem.
Nam tibi triticeæ ſurget pro germine meſſis
Carduus, & ſpinis multum paliurus acutis,
Ut cum viſceribus laſſis & pectore mœſto
Plurima ſollicitos præſtent ſuſpiria victus,
Donec in occiduo venientis tempore mortis,
Unde geris corpus, terræ reddare jacenti.
His actis dominus trepidis dat tædia vitæ,
Dejectoſque procul ſacratis dimovet hortis,
Obverſoſque locat, medioque eliminat igni,
In quo perceleri Cherubin evolvitur æſtu,
Dum calidus defervet apex, flammaſque volutat.
Queis dominus, pigro ne frigore membra rigerent,
Conſuit evulſas pecudum de viſcere pelles,
Operiens nudos calidis de veſtibus artus.
Ergo ubi conjugio ſeſe jam fidus Adamus
Eſſe virum ſenſit, nomen genitricis amatæ
Exhibet uxori, bino qui germine factus
Continuo genitor, diverſis nuncupat orſis.
Atque Cain hic nomen habet, cui junctus Abelus:
Innocuas hujus ſervabat cura bidentes,
Aſt alius curvo terram vertebat aratro.
Hi cum perpetuo ferrent ſua dona Tonanti,
Diſſimiles fructus ſenſu ſuadente dedere.
Nam prior uberibus fuerant quæ proſata glebis
Obtulit: aſt alius miti ſe devovet agno,
Exta manu ſincera gerens adipemque nivalem.
Confeſtimque placet Domino pia vota tuenti.
Quod propter gelida Cain incanduit ira,
Quem Deus alloquio dignatus, talibus infit:
Dic mihi, ſi rectum vivas, & noxia cernas,
Degere non poſſis contracto a crimine purus?
Deſine mordaci fratrem diſperdere ſenſu,
Qui tibi ceu domino ſubjectus colla daturus.
Nec tamen his fractus, fratrem deducit ad arva,
Atque ubi deprenſum deſerto in gramine vidit,
Elidit geminis fraudans pia guttura palmis.
Quod factum Dominus cælo ſpeculatus ab alto,
Diſquirit quonam terrarum degat Abelus:
Ille negat poſitum cuſtodem ſe fore fratris.
Cui Deus affatur: Nonne vox ſanguinis ejus
Ad me miſſa ſonat, celſumque aſcendit ad axem?
Noſce igitur manſura tibi pro crimine tanto.
Nam modo quæ maduit germani ſanguine terra,
Inviſo maledicta tibi commiſſa negabit
Semina, & adſumptis fructum non proferet herbis.
Torpidus ut multo collidens membra tremore

* * *

SODOMA.

JAm Deus omnipotens primævi tempora ſecli,
Vindice diluvio, cunctis aboleverat undis,
Quas cælum ſparſit terræ, maris expuit æquor:
Hactenus haud liquido pœnas decernere pactus
Excidio, quoties hiemes induceret aer,
Frænandis varium pluviis mandaverat arcum,
Purpureo & viridi ſignantem nubila limbo.
Iridis huic nomen, propria eſt quæ fibula nimbis.
Sed recidiva hominum pariter cum gente ſecunda
Impietas, iterumque mali nova pullulat ætas,
Excidio jam non imbrem ſortita, ſed ignes.
Sic Sodomum meruit tellus ardentibus uri
Flammis, & finis portendere ſigna futuri.
Effera luxuries illic, inimica pudoris,
Inſtar legis erat, fugeret quam præſcius hoſpes,
Ante vel ad Scythicas, vel apud Buſiridis aras
Exoptans per ſacra necem, cæſuſque cruorem
Fundere Bebrycium, & Libycas ſatiare palæſtras:
Anteque vel Circæa novas per pocula formas
Sumere, quam læſum Sodomis amittere ſexum.
Pulſabant cælum invidia, connubia mixta
Inceſtu parili, generis natura rebellis
In ſeſe, læſumque viri cum corpore nomen.
Tempore ſed certo Deus omnia proſpeculatus,
Judicat injuſtos patiens, ubi criminis ætas,
Ceſſandi ſpatium vis nulla coegerit iræ.
Jamque dies ultrix aderat: duo de grege miſſi
Angelico, forma juvenes, qui ſpiritus ambo
Diva miniſterio Domini mandata ferebant,
Succedunt Sodomis: illic de ſtirpe piorum
Tranſvena Loth aderat, ſapiens, juſtique colonus,
Unus erat, meminiſſe Deum. ſolet utilis arbor
In ſilvis latitare feris velut hoſpita fructu.
Is tunc pro porta reſidens (vix mœnia adibant
Cælicolæ) quamquam divinos neſcius, ultro
Advocat, appellat, patrio veneratur honore,
Hoſpitioque vocat, longe ſtabulare parantes;
Eniſus longis precibus, pia pignora menſa,
Officiiſque probis ſtudio diſpungit amicos.
Nox requiem dederat, lux ſolverat altera noctem,
Et Sodoma in foribus ſtrepitat conqueſta rudendum.
Loth contra ſupplex: Ne vos nunc pacta libido
Incendat juvenes ipſam fœdare juventam:
Quo luxus genitura vocat? quo ſemina fruſtra?
Quo nullæ nuptant animæ, non luſtra colentes,
Non ſtabulis reduces, non undis ſubter hiantes,
Nec quæ pennarum modulis prope nubila pendent,
Nec quæ per terram protracto corpore manant.
Omne genus luxu genus eſt, ſed femina conjux
Omnibus, & numquam cuiquam niſi femina mater.
Nunc ſi fas juvenilis habet vaſtare pudorem,
Sunt intus natæ bijuges mihi, nubilis ætas,
Virginitas in flore tumet, jam dedita meſſi,
Digna cupido viris, tulerit quam veſtra voluptas:
Cedo pater, proque hoſpitibus penſabo dolorem.
Vulgus ad hæc demens, Quiſnam tu, quantus, & unde,
Qui

Qui nobis domineris, ait, legeſque recondas?
Tranſvena, corrector Sodomorum? duplicat iras:
Nunc igitur tute ipſe lues, quod noſtra cupido eſt,
Pro natis, proque hoſpitibus: ſatis unus in omnes.
Dicta & facta ſimul: vulgi mora nulla furentis.
Turbidus hiberno ut dum volvitur impete torrens,
Rivorum numeros uno pede fertur in omnes,
Si qua illic arbor rapidis offenditur undis,
Haud manſura diu, quantum radice licebit
Crinitas durare moras, ubi ſubter adeſam
Perdit humum circumfoſſo cum caudice pendens,
Huc illuc certam differt incerta ruinam:
Haud aliter Loth in media vertigine vulgi
Nutabat vinci prope jam: ſed diva poteſtas
Subvenit: angelici juvenes de limine raptum
Reſtituunt tectis: demens ſed vulgus ibidem
Pœnarum auſpiciis multantur lumine diro.
Tunc decreta Dei referant, dignam fore pœnam
De cælo Sodomis: ipſum meruiſſe ſalutem
Juſtitiæ titulo. quin ergo accingeris iſthinc
Feſtinare fugam, pariterque educere ſi quid
Generis habes? nos exitium jam inducimus urbi.
Loth generos citus adloquitur: ſed dura hominum mens
Credere deſpexit monitum, riſitque timorem.
Tempore mox quo lux tenebras conſcendere tentat,
Et bicolor cæli facies de nocte dieque eſt,
Inſtabant juvenes Chaldæam educere gentem
Ex Sodomis, juſtamque domum donare ſaluti:
Eia age Loth exurge, tuamque adſume jugalem,
Et natas duplices, atque hinc exterminus ito,
Præveniens Sodomum pœnas (manibus quoque amicis
Producunt trepidos) atque hæc tibi cetera mando,
Serva Loth animam, ne viſum in terga retrorſum
Vertere forte velis, cœptum vel ſiſtere greſſum.
In montem propera. Timuit Loth ardua tardo
Ereptare gradu, cæleſtes ne prius iræ
Opprimerent: alios igitur depoſcere portus
Adgreditur, parvam, quam contra aſpexerat, urbem.
Huc, inquit, contendo fugas: vix mœnibus extat,
Nec longe, nec magna, mihi favete petenti.
Urbis & ipſius pariter geſſere ſalutem.
Inde Segor vico nomen vox barbara novit.
Tunc Loth ingreditur Segor, ſimul exoritur ſol,
Ultimus ille quidem, in Sodomamque incendia fervens
Infert. nam totos radios armaverat igni:
Æmula ſubſequitur caligo, includere lucem
Cœptans, atque globos confuſo intexere cælo:
Fumantes coeunt nubes, novus irruit imber,
Sulphura cum flammis flagrantibus æſtuat æther,
Exuſtus crepitat liquidis ardoribus æther.
Hinc habet in falſo de vero fabula famam,
Solis progeniem currus optaſſe paternos,
Nec valuiſſe levem puerum frænare ſuperbos
Ignis equos, arſiſſe orbem, tunc fulmine raptum
Aurigam, inlicitum planctum mutaſſe ſorores.
Viderit Eridanus, ſi qua illic populus albet,
Aut ſi quis plumar ſenio modulatior ales.
Hic aliter verſæ mœrent miracula formæ.
Namque comes conjux, heu me, male tum quoque legis
Femina non patiens, divina ad murmura cæli
Audaces oculos nequidquam ſola retorſit,
Non habitura loqui quod viderit, & ſimul illic
In fragilem mutata ſalem, ſtetit ipſa ſepulchrum,
Ipſaque imago ſibi, formam ſine corpore ſervans.
Durat adhuc etenim nuda ſtatione ſub æthram,
Nec pluviis dilapſa ſitu, nec diruta ventis.
Quin etiam ſi quis mutilaverit advena formam,
Protinus ex ſeſe ſuggeſtu vulnera complet.
Dicitur & vivens alio jam corpore, ſexus
Munificos ſolito diſpungere ſanguine menſes.
Nuſquam ſunt Sodomi, nuſquam illorum impia lucent
Mœnia, cum dominis domus omnis inops ita nuſquam:
Tota rogus regio eſt: hinc atro horrore favillæ,
Hincque ſitu cano cineres incendia ſignant.
Occidit illa prior feritas, quam proſpiciens Loth
Nullus arat fruſtra piceas fuligine glebas.
Semiperempta etiam ſi qua illic jugera lætas
Autumni conantur opes, facile optima ſeſe
Promittunt oculis, pira, perſica, & omnia mala,
Donec carpuntur: nam protinus indice tactu,
Solvitur in cinerem, fit vana favillaque, pomum.
Sic igitur cælo pariter terraque ſepultis,
Nec mare vivit ibi, mors eſt maris illa quieti,
Idque animat nullus per anhela volumina fluctus,
Quodque etiam patrio numquam ſuſpirat ab auſtro,
Quodque cavet proferre aliquam de gurgite gentem
Squamigeram, lævive cuti vel cortice ſeptam,
Vel criſpam concham, aut duplici compagine clauſam.
Solum illic propria mentitur fruge bitumen,
Exuſti fuligo maris, quod vividus ardor.
Subter ſtagna coquens de ſulphuris & ſalis æſtu,
Temperat, inque picem dat terræ hærere marinam.
Invehitur proprio cum tempore pingue crematæ
Virus aquæ, ſpumiſque cutis ſuper æquora nigra
Texitur, appellunt queis eſt ea captio mercis:
Adclinant læves laterum libramine lembos,
Ut ſemel impoſitam doceant conſcendere venam.
Nam ſe ſponte levans adnabit mercis ad ora
Navigii, preciumque dabit pro munere largo,
Ni plaga contigerit quam menſis femina veſtit.
Ecce aliud monſtrum pelagi de clade notatur:
Cuncta illic immiſſa natant: natura receſſit
Mergendis data corporibus. ſi denique teſtæ
Luciferam narem inſiſtens, qua ſpiritus igni eſt,
Velificavit apex, flammæ ſi flamma perempta eſt,
Ibit ſubter aquas deſtructio naufraga lucis.
Hæ Sodomum & Gomorum ſignatæ in ſecula pœnæ
Gentibus injuſtis, queis corpora dura timorem
Deſeruere Dei, de cælo jura tueri,
Inque unum rerum Dominum ſpectare docebunt.

L. C. FIRMIANI LACTANTII
CARMEN
DE PASSIONE D. N. JESU CHRISTI.

Quiſquis ades, mediique ſubis in limine templi,
Siſte parum, inſontemque tuo pro crimine paſſum
Reſpice me, me conde animo, me in pectore ſerva.
Ille ego, qui caſus hominum miſeratus acerbos
Huc veni, pacis promiſſæ interpres, & ampla
Communis culpæ venia: hic clariſſima ab alto
Reddita lux terris, hic alma ſalutis imago,
Hic tibi ſum requies, via recta, redemptio vera,
Vexillumque Dei, ſignum & memorabile fatu:
Te propter, vitamque tuam ſum Virginis alvum
Ingreſſus, ſum factus homo, atque horrentia paſſus
Funera, nec requiem terrarum in finibus uſquam
Inveni; ſed ubique minas, ſed ubique labores.
Horrida prima mihi in terris magalia Judæ
Hoſpitia in partu, ſociæque fuere parenti.
Hic mihi fuſa dedit bruta inter inertia primum
Arida in anguſtis præſepibus herba cubile.
In Phariis primos vixi regionibus annos
Herodis regno profugus, reliquoſque reverſus
Judæam ſemper, jejunia ſemper, & ipſam
Pauperiem extremam, & rerum inferiora ſecutus,
Semper agens monitis humana ſalubribus almæ
Ingenia ad ſtudium probitatis, aperta ſalubri
Plurima doctrinæ injungens miracula. quare
Impia Hieruſalem rabidis exercita curis
Invidiæ, ſæviſque odiis, & cæca furore,
Inſonti eſt pœnis letalibus auſa cruentam
In cruce terribili mortem mihi quærere. quæ ſi
Latius ipſe velis diſtinguere, ſique per omnes
Ire juvet gemitus, mecum & ſentire dolores,
Collige conſilia, inſidiaſque, meique nefandum
Sanguinis innocui pretium, & ſimulata clientis
Oſcula, & inſultus, & ſævæ jurgia turbæ.
Verbera præterea, & promptas ad crimina linguas
Fige animo, & teſtes, & cæci infanda Pilati
Judicia, ingentemque humeros, & feſſa prementem
Terga crucem, atque graves horrenda ad funera greſſus.
Nunc me, nunc vero deſertum, extrema ſecutum
Supplicia, & dulci procul a genitrice levatum
Vertice ad uſque pedes me luſtra. en aſpice crines
Sanguine concretos, & ſanguinolenta ſub ipſis
Colla comis, ſpiniſque caput crudelibus hauſtum,
Undique diva pluens vivum ſuper ora cruorem.
Compreſſos ſpeculare oculos, & luce carentem,
Afflictaſque genas: arentem ſuſpice linguam
Felle venenatam, & pallentes funere vultus.
Cerne manus clavis fixas, tractoſque lacertos,
Atque ingens lateri vulnus: cerne inde fluorem
Sanguineum, foſſoſque pedes, artuſque cruentos.
Flecte genu, ſignumque crucis venerabile adora
Flebilis, innocuo terramque cruore madentem
Ore petens humili lacrymis ſuffunde ſubortis,
Et me nonnumquam devoto in corde, meoſque
Fer monitus, ſectare meæ veſtigia vitæ,
Ipſaque ſupplicia inſpiciens, mortemque ſeveram
Corporis, innumeros memorans animique dolores
Diſce adverſa pati, & propriæ invigilare ſaluti.
Hæc monimenta tibi, ſi quando in mente juvabit
Volvere, ſi qua fides animo tibi forte meorum,
Debita ſi pietas, & gratia digna laborum
Surget, erunt veræ ſtimuli virtutis, eruntque
Hoſtis in inſidias clypei, quibus acer in omni
Tutus eris, victorque feres certamine palmam.
Hæc monimenta tuos ſi labilis orbis amicos
Avertent ſenſus fugiente decoris ab umbra
Mundani; efficient, ne ſpe captatus inani
Mobilis occiduis fortunæ fidere rebus
Auſis, aut vitam ſperare fugacibus annis.
Sed te nimirum ſic iſta caduca videntem
Secula, & exutum patriæ melioris amore,
Orbis opes, rerumque uſus, & vota priorum,
Moribus extollent ſacris: vitæque beata
Spe, duras inter pœnas, e rore fovebunt
Cæleſti, pactique boni dulcedine paſcent.
Purpuream donec, poſt ultima fata relicto
Corpore, ſublimes animam revocabit ad auras
Gratia magna Dei. tunc omnem exuta laborem,
Angelicos tunc læta choros, acieſque beatas
Sanctorum inſpiciens, æternæ pacis amœna
Perpetuo felix mecum regnabit in aula.

SYMPOSIUM OLIM INSCRIPTUM SYMPOSII POETÆ
ÆNIGMATA CENTUM.

PROLOGUS.

Hæc quoque Sympoſius de carmine luſit inepto;
Sic tu, Sexte, doces, ſic te deliro magiſtro.
Annua Saturni dum tempora feſta redirent,
Perpetuo ſemper nobis ſollemnia ludo:
Poſt epulas lætas, poſt pocula dulcia menſæ,
Deliras inter vetulas, pueroſque loquaces,
Cum ſtreperet late madidæ facundia linguæ:
Tum verboſa cohors ſtudio ſermonis inepti
Neſcio quas paſſim magno de nomine nugas
Eſt meditata: diu ſed frivola multa locuta eſt:
Nec mediocre fuit magni certaminis inſtar,
Ponere de verſu vel ſolvere quæque viciſſim.
Aſt ego ne ſolus fœde tacuiſſe viderer,
Qui nihil attulerim mecum, quod dicere poſſem,

Hos

Hos verſus feci ſubito de carmine vocis .
Inſanos inter, ſanum non eſſe neceſſe eſt .
Da veniam Lector, quod non ſapit ebria Muſa .

I. *Graphium* .

DE ſummo planus, ſed non ego planus in imo,
Verſor utrimque manu, diverſo & munere fungor:
Altera pars revocat, quidquid pars altera fecit.

II. *Arundo*.

DUlcis amica Dei, ſemper vicina profundis,
Suave canens Muſis, nigro perfuſa colore,
Nuncia ſum linguæ, digitis ſignata magiſtris.

III. *Annulus cum gemma*.

COrporis extremi non magnum pondus adhæſi:
Ingenitum dicas, ita pondere nemo gravatur:
Una tamen facies, plures habitura figuras.

IV. *Clavis*.

VIrtutes magnas de viribus adfero parvis:
Pando domus clauſas, iterum ſed cludo patentes:
Servo domum domino, ſed rurſus ſervor ab ipſo.

V. *Catena*.

NExa ligor ferro, multos habitura ligatos:
Vincior ipſa prius, ſed vincio vincta viciſſim:
Et ſolvi multos, nec ſum tamen ipſa ſoluta.

VI. *Tegula*.

TErra mihi corpus, vires mihi præſtitit ignis:
Alta domus quæro, ſedes eſt ſemper in imo:
Et me perfundit qui me cito deſerit humor.

VII. *Fumus*.

SUnt mihi, ſunt lacrimæ, ſed non eſt cauſſa doloris:
Eſt iter ad cælum, ſed me gravis impedit aer:
Et qui me genuit, ſine me non naſcitur ipſe.

VIII. *Nebula*.

NOx ego ſum facie, ſed non ſum nigra colore;
Inque die media tenebras tamen adfero mecum:
Nec mihi dant ſtellæ lucem, nec Cynthia lumen.

IX. *Pluvia*.

EX alto venio longa delapſa ruina,
De cælo cecidi medias tranſmiſſa per auras,
Sed ſinus excepit, qui me ſimul ipſe recepit.

X. *Glacies*.

UNda fui quondam, quod me cito credo futuram,
Nunc rigidi cæli duris connexa catenis,
Nec calcata pati poſſum, nec nuda teneri.

XI. *Nix*.

PUlvis aquæ tenuis, modico cum pondere lapſus,
Sole madens, æſtate fluens, in frigore ſiccus,
Flumina facturus, totas prius occupo terras.

XII. *Flumen & piſcis*.

ESt domus in terris, clara quæ voce reſultat,
Ipſa domus reſonat, tacitus ſed non ſonat hoſpes:
Ambo tamen currunt, hoſpes ſimul & domus una.

XIII. *Navis*.

LOnga feror velox, formoſæ filia ſilvæ,
Innumeris pariter comitum ſtipata catervis,
Curro vias multas, veſtigia nulla relinquens.

XIV. *Pullus in ovo*.

MIra tibi referam noſtræ primordia vitæ:
Nondum natus eram, nec eram tum matris in alvo,
Jam poſito partu, natum me nemo videbat.

XV. *Vipera*.

NOn poſſum naſci, ſi non occidero matrem:
Occidi matrem, ſed me manet exitus idem.
Id mea mors patitur, quod jam mea fecit origo.

XVI. *Tinea*.

LIttera me pavit, nec quid ſit littera novi.
In libris vixi, nec ſum ſtudioſior inde.
Exedi Muſas, nec adhuc tamen ipſa profeci.

XVII. *Aranea*.

PAllas me docuit texendi noſſe laborem,
Nec pepli radios poſcunt, nec licia telæ.
Nulla mihi manus eſt, pedibus tantum omnia fiunt.

XVIII. *Cochlea*.

POrto domum mecum ſemper migrare parata,
Mutatoque ſolo non ſum miſerabilis exſul:
Nam mihi concilium de cælo naſcitur ipſo.

XIX. *Rana*.

RAuciſonans ego ſum, media vocalis in unda,
Sed vox laude ſonat. qua ſe quoque laudet & ipſa:
Cumque canam ſemper, nullus mea carmina laudat.

XX. *Teſtudo*.

TArda gradu lento, ſpecioſo prædita dorſo,
Docta quidem ſtudio, ſed ſævo prædita fato:
Viva nihil dixi, quæ ſic modo mortua canto.

XXI. *Talpa*.

CÆca mihi facies, atris obſcura tenebris.
Nec eſt ipſe dies, nec ſol mihi cernitur ullus:
Malo tegi terra, ſic me quoque nemo videbit.

XXII. *Formica*.

PRovida ſum vitæ. duro non pigra labori,
Ipſa ferens humeris ſecuræ prævia brumæ:
Nec gero magna ſimul, ſed congero multa viciſſim.

XXIII. *Muſca*.

IMproba ſum, fateor: quid enim gula turpe veretur?
Frigora vitabam, quæ nunc æſtate revertor:
Sed cito ſubmoveor, falſo conterrita vento.

XXIV. *Gurgulio*.

NOn bonus agricolis, non frugibus utilis hoſpes,
Non magnus forma, non recto nomine dictus,
Non gratus Cereri, non parvam inſumo ſaginam.

XXV. *Mus*.

PArva mihi domus eſt, ſed janua ſemper aperta,
Exiguo ſumptu, furtiva vivo ſagina.
Quod mihi nomen ineſt, Romæ quoque conſul habebat.

XXVI. *Grus*.

Littera ſum cæli, penna perſcripta volantis,
Bella cruenta gerens, volucri diſcrimine Martis,
Nec vereor pugnas, dum non ſit longior hoſtis.

XXVII. *Cornix*.

VIvo novem vitas, ſi me non Græcia fallit,
Atraque ſum ſemper, nullo compulſa dolore,
Et non iraſcens, ultro convicia dico.

XXVIII. *Veſpertilio*.

NOx mihi dat nomen primo de tempore noctis.
Pluma mihi non eſt, quum ſit mihi penna volantis,
Sed ſedeo in tenebris, nec me committo diebus.

XXIX. *Ericius*.

PLena domus ſpinis, parvi ſed corporis hoſpes,
Incolumi dorſo telis confixus acutis,
Suſtinet armatas ſegetes habitator inermis.

XXX. *Pediculus*.

ESt nova noſtrarum cunctis captura ferarum,
Ut ſi quid capias, id tu tibi ferre recuſes:
Et quod non capias, tecum tamen ipſe reportes.

XXXI. *Phœnix*.

VIta mihi mors eſt, morior, ſi cœpero naſci:
Sed prius eſt fatum leti, quam lucis origo:
Sic ſolus manes ipſos mihi duco parentes.

XXXII. *Taurus*.

MŒchus eram regis, ſed lignea membra ſequebar:
Et Cilicum mons ſum, ſed non ſum nomine ſolo:
Et vehor in cælis, & in ipſis ambulo terris.

XXXIII. *Lupus*.

DEntibus inſanguis ego ſum, qui vinco bidentes,
Sanguineas prædas quærens, victuſque cruentos,
Multa cum rabie vocem quoque tollere poſſum.

XXXIV. *Vulpes*.

EXiguum corpus, ſed cor mihi corpore majus:
Sum verſuta dolis, arguto callida ſenſu:
Et fera ſum ſapiens, ſapiens fera ſi qua vocatur.

XXXV. *Capra*.

ALma Jovis nutrix, longo veſtita capillo,
Culmina difficili peragrans ſuper ardua greſſu,
Cuſtodi pecoris tremula reſpondeo voce.

XXXVI. *Porcus*.

SEtigeræ matris fœcunda natus in alvo,
Deſuper ex alto virides expecto ſaginas,
Nomine numen habens, ſi littera prima periret.

XXXVII. *Mula*.

DIſſimilis patri, matri diverſa figura:
Confuſi generis, generi non apta propago:
Ex aliis naſcor, nec quiſquam naſcitur ex me.

XXXVIII. *Tigris*.

A Fluvio dicor, fluvius vel dicitur ex me,
Junctaque ſum vento, vento velocior ipſo:
Et mihi dat ventus natos, nec quæro maritum.

XXXIX. *Centaurus*.

QUatuor inſignis pedibus, manibuſque duabus,
Diſſimilis mihi ſum, quia non ſum unus & unus:
Et vehor & gradior, quia me mea corpora portant.

XL. *Papaver*.

GRande mihi caput eſt, intus ſunt membra minuta;
Pes unus ſolus, ſed pes longiſſimus unus:
Et me ſomnus amat, proprio nec dormio ſomno.

XLI. *Malva*.

ANſeris eſſe pedes ſimiles mihi nolo negare:
Nec duo ſunt tantum, ſed plures ordine cernis:
Et tamen hos ipſos omnes ego porto ſupinos.

XLII. *Beta*.

TOta vocor Græce, ſed non ſum tota Latine:
Ante tamen mediam cauponis ſcripta tabernam,
In terra naſcor, lympha lavor, ungor olivo.

XLIII. *Cucurbita*.

PEndeo dum naſcor, rurſus dum pendeo naſcor:
Pendens commoveor ventis, & nutrior undis,
Pendula ſi non ſum, non ſum jam jamque futura.

XLIV. *Cepa*.

MOrdeo mordentes, ultro non mordeo quemquam,
Sed ſunt mordentem multi mordere parati.
Nemo timet morſum, dentes quia non habeo ullos.

XLV. *Roſa*.

PUrpura ſum terræ, pulcro perfuſa rubore,
Septaque, ne violer, telis defendor acutis.
O felix, longo ſi poſſem vivere fato.

XLVI. *Viola*.

MAgna quidem non ſum, ſed ineſt mihi maxima virtus.
Spiritus eſt magnus, quamvis in corpore parvo:
Nec mihi germen habet noxam, nec culpa ruborem.

XLVII. *Thus*.

DUlcis odor nemoris. flamma fumoque fatigor,
Et placet hoc Superis, medios quæ mittor in ignes,
Cum mihi peccandi vitium natura negarit.

XLVIII.

XLVIII. *Myrrha*.

DE lacrimis & pro lacrimis mea cœpit origo.
Ex oculis fluxi, ſed nunc ex arbore naſcor,
Lætus honor frondis, triſtis ſed imago doloris.

XLIX. *Ebur*.

DEns ego ſum magnus, populis cognatus Eois,
Nunc ego per partes in corpora multa receſſi.
Nec remanent vires, ſed formæ gratia manſit.

L. *Fœnum*.

HErba fui quondam viridi de gramine terræ,
Sed chalybis duro mollis præciſa metallo,
Mole premor propria, tecto concluſa ſub alto.

LI. *Molæ*.

AMbo ſumus lapides, una ſumus, ambo jacemus:
Quam piger eſt unus, tantum non ſegnis it alter:
Hic manet immotus, non deſinit ille moveri.

LII. *Farina*.

INter ſaxa fui, quæ me contrita premebant.
Vix tamen effugi totis colliſa medullis:
Et nunc forma mihi minor eſt, ſed copia major.

LIII. *Vitis*.

NOlo toro jungi, quamvis placet eſſe maritam.
Nolo virum thalamo, per me mea nata propago eſt:
Nolo ſepulchra pati, ſcio me ſubmergere terræ.

LIV. *Hamus*.

EXiguum corpus flexu mucronis aduncum,
Fallaces eſcas medio circumfero fluctu:
Blandior ut noceam, morti præmitto ſaginam.

LV. *Acus*.

LOnga, ſed exilis tenui producta metallo,
Mollia duco levi comitantia vincula ferro,
Et faciem læſis, & nexum reddo ſolutis.

LVI. *Caliga*.

MAjor eram longe, quondam dum vita manebat.
At nunc exanimis, lacerata, ligata, revulſa,
Dedita ſum terræ, tumulo ſed condita non ſum.

LVII. *Clavus*.

IN caput ingredior, quia de pede pendeo ſolo:
Vertice tango ſolum, capitis veſtigia ſigno:
Sed multi comites caſum patiuntur eumdem.

LVIII. *Catillus*.

FIndere me nulli poſſunt, præcidere multi.
Sed ſum ve ſicolor, albus quandoque futurus.
Malo manere niger, minus ultima fata verebor.

LIX. *Pila*.

NOn ſum cincta comis, & non ſum corrupta capillis.
Intus enim crines mihi ſunt, quos non videt ullus.
Meque manus mittunt, manibuſque remittor in auras.

LX. *Serra*.

DEntibus innumeris toto ſum corpore plena,
Frondicomam ſubolem morſu depaſcor acuto.
Mando tamen fruſtra, quia reſpuo præmia dentis.

LXI. *Anchora*.

MUcro mihi geminus ferro conjungitur uno.
Cum vento luctor, cum gurgite pugno profundo.
Scrutor aquas medias, ipſas quoque mordeo terras.

LXII. *Pons*.

STat nemus in lymphis, ſtat in alto gurgite ſilva,
Et manet in mediis undis immobile robur:
Terra tamen mittit quod terræ munera præſtat.

LXIII. *Spongia*.

IPſa gravis non ſum, ſed aquæ mihi pondus inhæret:
Viſcera tota tument patulis diffuſa cavernis.
Intus lympha latet, ſed non ſe ſponte profundit.

LXIV. *Tridens*.

TRes mihi ſunt dentes, quos unus continet ordo,
Unus præterea dens eſt & ſolus in imo,
Meque tenet numen, ventus timet, æquora curant.

LXV. *Sagitta*.

SEpta gravi ferro, levibus circumdata pennis,
Aera per medium volucri contendo meatu,
Miſſaque diſcedens nullo mittente revertor.

LXVI. *Flagellum*.

DE pecudis dorſo pecudes ego terreo cunctas,
Obſequium reddens memorata lege doloris.
Nec volo contemni, ſed contra nolo nocere.

LXVII. *Laterna*.

COrnibus apta cavis, tereti pellucida vitro,
Lumen habens intus divini ſideris inſtar,
Noctibus in mediis faciem non perdo dierum.

LXVIII. *Specular*.

PErſpicior penitus, nec luminis arceo viſus,
Tranſmittens oculos intra mea membra meantes.
Nec me tranſit hiems, ſed ſol tamen emicat in me.

LXIX. *Speculum*.

NUlla mihi certa eſt, nulla eſt peregrina figura,
Fulgor ineſt intus, radianti luce coruſcus,
Qui nihil oſtendit, niſi ſi quid viderit ante.

LXX. *Clepſydra*.

LEx bona dicendi, lex ſum quoque dura tacendi,
Ius avidæ linguæ, finis ſine fine loquendi,
Ipſa fluens dum verba fluunt, ut lingua quieſcat.

LXXI. *Puteus*.

MErſa procul terris in ceſpite lympha profundo,
Non niſi perfoſſis poſſum procedere rimis,
Et trahor ad ſuperos alieno ducta labore.

LXXII. *Tubus.*

TRuncum terra tegit, latitant in ceſpite lymphæ,
Alveus eſt modicus, qui ripas non habet ullas:
In ligno vehitur medio, quod ligna vehebat.

LXXIII. *Follis.*

NOn ego continuo morior dum ſpiritus exit:
Nam redit aſſidue, quamvis & ſæpe recedat:
Et mihi nunc magna eſt animæ, nunc nulla facultas.

LXXIV. *Lapis.*

DEucalion ego ſum crudelior hoſpes in unda,
Affinis terræ, ſed longe durior illa.
Littera decedat, volucris quoque nomen habebo.

LXXV. *Calx.*

EVaſi flammas, ignis tormenta profugi,
Ipſa medela meo pugnat contraria fato.
Frigeſco lymphis, calidis incendor ab undis.

LXXVI. *Silex.*

SEmper ineſt in me, ſed raro cernitur ignis.
Intus enim latitat, ſed ſolos prodit ad ictus.
Nec lignis ut vivat eget, nec, ut occidat, undis.

LXXVII. *Rotæ, ſeu quadriga.*

QUatuor æquales currunt ex arte ſorores.
Sic quaſi certantes, quum ſit labor omnibus unus,
Et prope ſunt pariter, nec ſe contingere poſſunt.

LXXVIII. *Scopa.*

IN ſilvis genita, & laqueo connexa tenaci,
Juncta ſolo plano, manibus compreſſa duabus,
Ducor ubique ſequens, & me quoque cuncta ſequuntur.

LXXIX. *Tintinnabulum.*

ÆRe rigens curvo, patulum componor in orbem.
Mobilis eſt intus linguæ crepitantis imago.
Non reſonat poſitus, motus quoque ſæpe reſultat.

LXXX. *Lagena.*

MAter erat Tellus, genitor fuit ipſe Prometheus,
Auriculæque regunt redimitæ ventre cavato.
* Dum cecidi infelix, mater mea me ante diviſit.

LXXXI. *Conditum.*

TRes olim fuimus, qui nomine jungimur uno.
Ex tribus eſt unus, tres commiſcentur in uno.
Quiſque bonus per ſe, melior qui continet omnes.

LXXXII. *Vinum converſum in acetum.*

SUblatum nihil eſt, nihil eſt extrinſecus auctum.
Quod fueram, non ſum: cœpi quod non erat eſſe.
Nec tamen inveni quidquid prius ipſe reliqui.

LXXXIII. *Malum.*

ESt mihi nomen ovis, contentio magna dearum;
Fraus juvenis functi, multarum cura ſororum;
Excidium Trojæ: quæ bella cruenta peregi.

LXXXIV. *Perna.*

NObile duco genus magni de gente Catonis:
Una mihi ſoror eſt, plures licet eſſe putentur.
De fumo facies mihi, de mare guſtus inhæſit.

LXXXV. *Malleus.*

NOn ego de toto mihi corpore vindico vires,
Sed capitis pugna nulli certare recuſo.
Grande mihi caput eſt, totum quoque pondus in illo eſt.

LXXXVI. *Piſtillus.*

COntero cuncta ſimul virtutis robore magno.
Una mihi cervix, capitum ſed forma duorum.
Pro pedibus caput eſt. nam cætera corpora non ſunt.

LXXXVII. *Strigilis.*

RUpea, curva, capax, alienis humida guttis,
Luminibus falſis, auri mentita colorem,
Dedita ſudori, modico ſuccumbo labori.

LXXXVIII. *Balneum.*

PEr totas ædes innoxius introit ignis.
Eſt calor in medio magnus, quem nemo veretur.
Non eſt nuda domus, ſed nudus convenit hoſpes.

LXXXIX. *Teſſera.*

DEdita ſum ſemper voto non certa futuro.
Jactor in ancipites varia vertigine caſus:
Non ego mœſta malis, non rebus læta ſecundis.

XC. *Pecunia.*

TErra fui primum, latebris abſcondita diris.
Nunc aliud pretium flammæ nomenque dederunt.
Nec jam terra vocor, licet ex me terra paretur.

XCI. *Mulier quæ geminos parit.*

PLus ego ſuſtinui quam corpus debuit unum.
Tres animas habui, quas omnes intus habebam.
Diſceſſere duæ, ſed tertia pene ſequuta eſt.

XCII. *Eques podagricus.*

BEllipotens olim ſævis metuendus in armis,
Sexque pedes habui, quod numquam nemo negavit.
Nunc mihi vix duo ſunt, inopem me copia fecit.

XCIII. *Luſcus alium vendens.*

CErnere jam fas eſt, quod vix tibi credere fas eſt.
Unus ineſt oculus, capitum ſed millia multa.
Qui quod habet vendit, quod non habet, unde parabit?

XICV. *Funambulus.*

INter luciferum cælum, terraſque jacentes,
Aera per medium docta meat arte viator.
Semita ſed brevis eſt, pedibus nec ſufficit ipſis.

XCV. *Umbra.*

INſidias nullas vereor de fraude latentis.
Nam Deus attribuit nobis hæc munera formæ,
Quod me nemo movet, niſi quod prius ipſe movetur.

XCVI.

XCVI. *Echo*.

VIrgo modeſta ſacri legem bene ſervo pudoris:
Ore procax non ſum, nec ſum temeraria lingua:
Ultro nolo loqui, ſed do reſponſa loquenti.

XCVII. *Somnus*.

SPonte mea veniens, varias oſtendo figuras.
Fingo metus vanos, nullo diſcrimine veri:
Sed me nemo videt, niſi qui ſua lumina claudit.

XCVIII. *Monumentum*.

NOmen habens hominis poſt ultima fata remanſi.
Nomen inane manet, ſed dulcis vita profugit.
Vita tamen ſupereſt morti poſt tempora vitæ.

XCIX. *Scalæ*.

NOs ſumus ad cælum quæ ſcandimus alta petentes,
Concordi fabrica quas unus continet ordo:
Ut ſimul hærentes per nos comitentur ad auras.

C. *De VIII. tollas VII. & remanent VI.*

NUnc mihi jam credes fieri, quod poſſe negatur.
Octo tenes manibus, ſed me monſtrante magiſtro,
Sublatis ſeptem reliqui tibi ſex remanebunt.

EJUSDEM PHŒNIX.

EST locus in primo felix oriente remotus,
Qua patet æterni janua celſa poli:
Nec tamen æſtivos, hiemiſque propinquus ad ortus,
Sed qua Sol verno fundit ab axe diem.
Illic planicies tractus diffundit apertos;
Nec tumulus creſcit, nec cava vallis hiat.
Sed noſtros montes, quorum juga celſa putantur,
Per bis ſex ulnas eminet ille locus.
Hic ſolis nemus eſt, & conſitus arbore multa
Lucus perpetuæ frondis honore viret.
Cum Phaetontæis flagraſſet ab ignibus axis,
Ille locus flammis inviolatus erat.
Et cum diluvium merſiſſet fluctibus orbem;
Deucalioneas exſuperavit aquas.
Non huc exangues morbi, non ægra ſenectus,
Nec mors crudelis, nec metus aſper adit.
Nec ſcelus infandum, nec opum veſana cupido,
Aut Mars, aut ardens cædis amore furor:
Luctus acerbus abeſt, & egeſtas obſita pannis,
Et curæ inſomnes, & violenta fames.
Non ibi tempeſtas, nec vis furit horrida venti;
Nec gelido terram rore pruina tegit.
Nulla ſuper campos tendit ſua vellera nubes,
Nec cadit ex alto turbidus humor aquæ.
Sed fons in medio eſt, quem vivum nomine dicunt;
Perſpicuus, lenis, dulcibus uber aquis.
Qui ſemel erumpens per ſingula tempora menſum,
Duodecies undis irrigat omne nemus.
Hic genus arboreum procero ſtipite ſurgens,
Non lapſura ſolo mitia poma gerit.
Hoc nemus, hos lucos avis incolit unica Phœnix,
Unica, ſed vivit morte refecta ſua.
Paret, & obſequitur Phœbo memoranda ſatelles.
Hoc natura parens munus habere dedit.
Lutea cum primum ſurgens aurora rubeſcit,
Cum primum roſea ſidera luce fugat;
Ter quater illa pias immergit corpus in undas;
Ter quater e vivo gurgite libat aquam.
Tollitur, ac ſummo conſedit in arboris altæ
Vertice, quæ totum deſpicit una nemus.
Et converſa novos Phœbi naſcentis ad ortus,
Expectat radios, & jubar exoriens.
Atque ubi ſol pepulit fulgentis limina portæ,
Et primi emicuit luminis aura levis.
Incipit illa ſacri modulamina fundere cantus,
Et mira lucem voce ciere novam.
Quam nec luſeæ voces, nec tibia poſſit
Muſica Cyrrhæis aſſimilare modis.
Sed neque olor moriens imitari poſſe putatur,
Nec Cyllenææ fila canora lyræ.
Poſtquam Phœbus equos in aperta refudit olympi,
Atque orbem totum protulit uſque means;
Illa ter alarum repetito verbere plaudit
Non errabilibus nocte dieque ſonis.
Atque eadem celeres etiam diſcriminat horas;
Igniferumque caput ter venerata ſilet.
Antiſtes nemorum, & luci veneranda ſacerdos,
Et ſola arcanis conſcia, Phœbe, tuis.
Quæ poſtquam vitæ jam mille peregerit annos,
Ac ſe reddiderint tempora longa gravem,
Ut reparet laſſum ſpatiis urgentibus ævum,
Aſſueti nemoris dulce cubile fugit.
Cumque renaſcendi ſtudio loca ſancta reliquit;
Tunc petit hunc orbem, mors ubi regna tenet.
Dirigit in Syriam celeres longæva volatus;
Phœnices nomen cui dedit ipſa vetus.
Secretoſque petit deſerta per avia lucos;
Hic ubi per ſaltus ſilva remota latet.
Tum legit aerio ſublimem vertice palmam,
Quæ gratum Phœnix ex ave nomen habet.
Quam nec dente nocens animal perrumpere poſſit,
Lubricus aut ſerpens, aut avis ulla rapax.
Tum ventos claudit pendentibus Æolus antris,
Ne violent flabris aera purpureum.
Neu concreta Noto nubes per inania cæli
Summoveat radios Solis, & obſit avi.
Conſtruit inde ſibi ſeu nidum, ſive ſepulchrum;
Nam perit, ut vivat; ſe tamen ipſa creat.

Col-

Colligit hinc ſuccos, & odores divite ſilva,
Quos legit Aſſyrius, quos opulentus Arabs:
Quos aut Pygmææ gentes, aut India carpit;
Aut molli generat terra Sabæa ſinu.
Cinnama dehinc, auramque procul ſpirantis amomi
Congerit, & miſto balſama cum folio.
Non caſiæ mitis, nec olentis vimen acanthi,
Nec thuris lacrimæ, guttaque pinguis abeſt.
Hic addit teneras nardi pubentis ariſtas.
Et ſociat myrrhæ paſcua grata nimis.
Protinus in ſtrato corpus mutabile nido,
Vitalique toro membra quieta locat.
Ore dehinc ſuccos membris circumque, ſupraque
Injicit, exequiis immoritura ſuis.
Tunc inter varios animam commendat odores;
Depoſiti tanti nec timet illa fidem.
Interea corpus genitali morte peremptum
Æſtuat, & flammas parturit ipſe calor;
Aerioque procul de lumine concipit ignem,
Flagrat, & ambuſtum ſolvitur in cinerem.
Hos velut in maſſam cineres in morte coactos
Conflat, & effectum ſeminis inſtar habet.
Hinc animal primum ſine membris fertur oriri,
Sed fertur vermis lacteus eſſe color.
Crevit in immenſum ſubito cum tempore certo,
Seque ovi teretis colligit in ſpeciem.
Inde reformatur, qualis fuit ante figura;
Et Phœnix ruptis pullulat exuviis.
Ac velut agreſtes, cum filo ad ſaxa tenentur,
Mutari pennæ papilione ſolent.
Non illi cibus eſt noſtro conceſſus in orbe,
Nec cuiquam implumem paſcere cura ſubeſt.
Ambroſios libat cæleſti nectare rores,
Stellifero teneri qui cecidere polo.
Hos legit; his mediis alitur in odoribus ales,
Donec maturam proferat effigiem.
Aſt ubi primæva cæpit florere juventa,
Evolat ad primas jam reditura domos.
Ante tamen, proprio quidquid de corpore reſtat,
Oſſaque, vel cineres, exuviaſque ſuas,
Unguine balſameo, myrrhaque, & thure ſoluto
Condit, & in formam conglobat ore pio.
Quam pedibus geſtans contendit ſolis ad ortus,
Inque ara reſidens, ponit in æde ſacra.
Mirandam ſeſe præſtat, præbetque videnti:
Tantus ibi decor eſt, tantus abundat honor.
Principio color eſt, qualis ſub ſidere cæli,
Mitia quem croceo punica grana legunt.
Qualis ineſt foliis, quæ fert agreſte papaver,
Cum pendens veſtit ſole rubente polus.
Hoc humeri, pectuſque decens velamine fulgent;
Hoc caput, hoc cervix, ſummaque terga nitent.
Caudaque porrigitur fulvo diſtincta metallo,
In cujus maculis purpura mixta rubet.
Clarum inter pennas inſigne eſt deſuper, Iris
Pingere ceu nubem deſuper alta ſolet.
Albicat inſignis miſto viridante ſmaragdo,
Et puro cornu gemmea cuſpis hiat.
Ingentes oculos credas, geminoſque hyacinthos,
Quorum de medio lucida flamma micat.
Æquatur toto capiti radiata corona,
Phœbæi referens verticis alta decus.
Crura tegunt ſquamæ flavo diſtincta metallo.
Aſt ungues roſeus pingit honore color.
Effigies inter pavonis miſta figuram
Cernitur, & miſtam Phaſidis inter avem.
Magniciem, terris Arabum quæ gignitur ales,
Vix æquare poteſt, ſeu fera ſeu ſit avis.
Non tamen eſt tarda, ut volucres, quæ corpore magno
Inceſſus pigros per grave pondus habent,
Sed levis, & velox, regali plena decore,
Talis in aſpectu ſe exhibet uſque hominum.
Convenit Ægyptus tanti ad miracula viſus;
Et raram volucrem turba ſalutat ovans.
Protinus inſcalpunt ſacrato in marmore formam:
Et ſignant titulo remque diemque novo.
Contrahit in cœtum ſeſe genus omne volantum,
Nec prædæ memor eſt ulla, nec ulla metus.
Alituum ſtipata choro volat illa per altum,
Turbaque proſequitur munere læta pio.
Sed poſtquam puri pervenit ad ætheris auras,
Mox redit iſta; ſuis conditur ille locis.
Hoc fortunatæ ſortis, fatique volucris,
Cui de ſe naſci præſtitit ipſe Deus.
Femina, vel mas hæc, vel neutrum ſit mage, felix,
Felix, quæ Veneris fœdera nulla colit.
Mors illi Venus eſt, ſola eſt in morte voluptas;
Ut poſſit naſci, hæc appetit ante mori.
Ipſa ſibi proles, ſuus eſt pater, & ſuus hæres.
Nutrix ipſe ſui, ſemper alumna ſibi.
Ipſa quidem, ſed non eadem; quia & ipſa, nec ipſa eſt,
Æternam vitam mortis adepta bono.

PUBLI-

PUBL. OPTATIANI PORPHYRII PANEGYRICUS DICTUS CONSTANTINO AUGUSTO

Ex Codice Manuſcripto

PAULLI VELSERI PATRICII AUG. VIND.
Ex Ejus Oper. Hiſtoric. & Philolog. Sacr. & Proſan. &c.
Norimbergæ Typis Wolſangi Mauritii anno CIↃ IↃCLXXXII.

I.

Quæ quondam fueras pulchro decorata libello,
Carmen in Auguſti ferto Thalia manus.
Oſtro aditura nitens, argento auroque coruſcis
Scripta notis, picto limite dicta notans,
Scriptoris bene compta manu, meritoque renidens,
Gratifici Domini viſibus apta ſacris:
Pallida nunc atro chartam ſuffuſa colore,
Paupere vix minio carmina diſſocians,
Hinc trepido pede tecta petis venerabilis aulæ,
Horrida quod nimium ſit tua nunc facies.
Quos habitus vatis præſentia fata merentur,
Vix locus hoc ſaltem præbuit unde venis.
Suppliciter tamen ire potes, dominumque precari:
Squalor, & hæ ſordes conveniunt miſeris.
Cum dederit clemens veniam, natumque, laremque
Reddiderit, comptis ibis & ipſa comis,
Purpureo fulgens habitu, radiantibus intus,
Ut quondam, ſcriptis ambitioſa tuis.

II.

VIDES VT ARA STEMDICATA PYTHIO
FABRE POLITA VATIS ARTE MVSICA
SIC PVLCHRA SACRATISSIMA GENS PHOEBO DECENS
HIS ARTA TEMPLIS QVOT LITANT VATVM CHORI
TOT COMPTA SERTIS ET CAMENAE FLORIBVS
HELICONIIS LOCANDA LVCIS CARMINVM
NON CAVTE DVRA ME POLIVIT ARTIFEX
EXCISA NON SVM RVPE MONTIS ALBIDI
LVNAE NITENTE NEC PARI DE VERTICE
NON CAESA DVRO NEC COACTA SPICVLO
ARTARE PRIMOS EMINENTES ANGVLOS
ET MOX SECVNDOS PROPAGARE LATIVS
EOSQVE CAVTE SINGVLOS SVBDVCERE
GRADV MINVTO PER RECVRVAS LINEAS
NORMATA VBIQVE SIC DEINDE REGVLA
VT ORA QVADRAE SIT RIGENTE LIMITE
VEL INDE AD IMVM FVSA RVRSVM LINEA
TENDATVR ARTE LATIOR PER ORDINEM
ME METRA PANGVNT DE CAMENARVM MODIS
MVTATO NVMQVAM NVMERO DVNTAXAT PEDVM
QVAE DOCTA SERVAT DVM PRAECEPTIS REGVLA
ELEMENTA CRESCVNT ET DECRESCVNT CARMINVM
HAS PHOEBE SVPPLEX DANS METRORVM IMAGINES
TEMPLIS CHORISQVE LAETVS INTERSIS SACRIS

III.

In hoc capite tertio primus verſus ex diſſyllabis partibus orationis conſtat. Secundus ex triſyllabis. Tertius ex tetraſyllabis. Quartus ex pentaſyllabis. Quintus ex una, duabus, tribus, quatuor, quinque ſyllabis conſtat, qui dicitur Torpalius, ſive Symphalicus. Sextus ex quinque partibus orationis conſtat, quorum manente ultima, ceteræ quatuor ordinem ſuum per vices mutant. Septimus de octo partibus orationis ſolus conſtat, nec bis ullam partem habet, nec minus aliquam. Octavus per

omnes caſus declinatur. Nonus & ad directum heroicus, & reciprocus heroicus eſt. Decimus & ad directum pentameter eſt, & reciprocus nulla excempta littera, vel ſyllaba, fit idem pentameter. Duodecimus heroicus eſt. Tertius decimus pentameter, fit heroicus, & heroicus pentameter. Quartus decimus, & quintus decimus ad directum heroici ſunt, dum redeunt, Sotadici.

Alme Deus, Mundi ſummum, Rector pius Orbis,
Auguſte. invicta populos virtute gubernans,
Juſtitia imperium, Nationum Conſtantine
Effrænatarum moderamine Pacificator,
Quem Divus genuit Conſtantinus Induperator,
Aurea Romanis propagans ſæcula Nato;
Heu nimis ad Cælum properans, ni liquerit ille
Aeternum auxilium, invictum, juſtumque, piumque,
Alme Pater Patriæ nobis te Maxime Cæſar
Auſoniæ decus, o Lux pia Romulidum.
Eſt placidum Superis tunc, hæc in gaudia mundi
Perpetuis bene ſic partiri munera ſæclis,
Sidera dant Patri, & Patris imperium
Sancte tibi, magnæ data tu Lux aurea Romæ,
Iſta canit Ruris tibi vatis ardua Muſa.

IV.

In hoc capite quarto ſequenti a Monogrammo Jeſu oritur principium lectionis, ut pectore levetur obſcuritas. In quo duo verſus græce ſunt, incipientes a læva parte monogrammi, ex quibus unus ejuſdem ſigni reliquis partibus functus, medio littera N terminatur:

Τὴν νηῦν ἀεὶ, κόσμον κέδε ἄρμενον εἰνοικίζειν.

Alter inde deſcendens ad alveum navis, ſpeciem gubernaculi partis ſuæ fine concludit. Qui eſt talis:

Θ᾽ύροις τεινόμενον τῆς ἀρεθῆς ἀνέμοις.

Verſus vero, qui aut a prora incipiunt, aut a roſtro, aut a remis, aut ſub prora, extremo puppis acumine terminati, texta vicere, alii vota circumcludunt. Qui ſunt tales:

Navita tunc tutus contemnat ſumme procellas,
Nigras nunc tutus contemnat ſumme procellas,
Tutus contemnat ſummis cumulate tropæis.
Pulſa mente mala contemnat ſumme procellas.
Spe quoque Roma bona contemnat ſumme procellas.
Roma felix floret ſemper votis tuis.

PRODENTURMINIOCAELESTIASIGNALEGENTI
CONSTANTINEDECUSMUNDILUXAUREASAECLI
QUISTUAMIXTACANATMIRAPIETATETROPEA
ÆXULTANSDUXSUMENOVISMEAPAGINAVOTIS
ÆMULAQUAMCLARIIGENITORISCALLIOPEAE
COMPOSUITTALINUNCMENSPERFUSALIQUORE
VERSIFICASHELICONINGAUDIAPROLUATUNDAS
CLEMENTIQUENOVUM UMENDEPECTOREVERSET
NAMQUEEGOMAGNANIMIDICAMNUMEROSACANENDO
SCEPTRADUCISGARZAENOBISDATGRAECIADONA
SAECLAQUEBLEMMYICOSOCIALILIMITEFIRMAS
ROMULALUXCONDIGNANOVISFLORENTIAVOTIS
VOTOSCRIPTACANOΘALIMARSCARDINETECTO
JAMBELLISTOTUMMYSEUMPERPLECTERECIVEM
UTPATEATRUBICONIPARILIPETITAETHERAIURE
NUNCFELIXPROPRIOSPACISMESCRUPEAVISUS
IAMSTIMULATSIGNISEXULTANSMUSANOTARE
GAVDIALAETUSNUNCPERMENOTATAVIAPHOEBUS
RETITOQUOQUETEXTANOVOCANELAUREAPLECTRO
ARTENOTISPICTAFELICIASAECULAPLAUDENS
SICAESTUSVATISFIDODUCEPITHIECARPENS
NVNCTVTVSCONTEMNATSVMMEPROCAXEGOVERO
NUNCMARESIGAEUMVALEAMBENEFRANGEREREMO
CARBASANOCTIGRUMTOTUMSISCRUPEOTENDO
PVLPITADEPORANSSUISAMCONTEXERENAVEM
MUSASINITCONJUNCTATVOSPESINCLITAVOTO
MENTEMPERTORTUMFESSAMNONFRANGATHIULCO
LAUSMEAFICTAPEDESTANSMAGNAMOLEDOCENDI
SIGNAPALAMDICAMLAETISSIMAFLVMINESANCTO
MENTEBONACONTEMNATSVMMISCVMSIBIAGONEM
VOTISPOSTFRUCTVMMARTEMCLEMENTIAREDDET
SICNOBISLECTOQUOCRESCUNTAUREASAECLA
MOXLATIOVINCENSIAMBISVICENNIAREDDET
CARMINAQUAEPICTASMIRODENOMINEFORMET
FLORENOTANSVOTUMVARIODATPAGINAFELIX
AUGUSTAESOBOLISMEMORANSINSIGNIAFATA
JUDICETEVELTESTEPIOCONDIGNAPARENTUR
JUNGENTURTITULISFELICIAFACTANEPOTUM

V.

Iſta ſequens pagina tricenas quinas litteras per omnes verſus habet. Et eſt primus verſus minio per amfractum, a prima littera uſque ad ultimam litteram primi verſus,

Fingere Muſa queat tali ſi carmine vultus.

Simili amfractu per acroſtichidem in deorſum verſum a ſecunda littera uſque ad penultimam,

Auguſti, & metri & verſus lege manente.

Item ſimili amfractu ultimus verſus a prima littera uſque ad ultimam ſui:

Picta elementorum vario per muſica textu,

Adæque iterum pari amfractu in teloſtichide a ſecunda littera, ac deorſum verſum uſque ad penultimam,

Vincere Apelleas ardebit pagina ceras.

Item ab octava decima primi verſus littera, ad directum per medium deorſum verſum deſcendens,

Grandia quærentur ſi vatis læta Camena.

Item ad octavam decimam acroſtichidis per medium ad directum verſus,

Orſa juvet, verſu conſignans aurea ſæcla.

In hac pagina quatuor hexagona ſunt pari numero litterarum, & octo orthogona adæque pari numero litterarum per ſingulas litteras creſcentia, & decreſcentia.

F I N G E R E M V S A R U M F L A G R A R E M N U M I N E V V L T V S

A L M E P A R E N S O R B I S P E R F E C T A I N M U N I A V E R S V

V O T A Q U E S I V A I I O N O N A B N U A T O R D I N E P H O E B I

G E S T A C A N U N T I U O S A O N I U M P L A C A B I L E N U M E N

V A T I S S O R T E F I V I D A T D O N I S C A R M I N I S E X H O C

S U S T O L L E N S E I V E R S U I N S T I G A N S O R A S O N A R E

T U M E N T E M I N S I I R A S U A T I S T U G A U D I A S E M P E R

I N I E S A N C T E V I C A S T U Q U I V I S D O C T A C A M E N A E

E D E R E D I C T A F I V E N S I V L A E T U S V O T A S E C U N D A

U I R A T A S I N T A I D I S T U A M I T I S R E C T O R O L Y M P I

T E M P O R A P R A E C I P U A S E R V A T P I E T A T E S E R E N A

A U R E A I A M T O T O V I C T O R T U A S A E C U L A P O L L E N T

C O N S T A N T I N E I O L O H A E C N E X U S L E G E S O L U T I S

D I C T U R U S M E T I I S M A G N O M O V E T A G M I N E M U S A S

A T M E A V I X P I C T I S D U M T E X I T C A R M I N A P H O E B I

C A L L I O P E M O D U L I S G A V D E T S I V O T A S E C U N D E T

D E L I U S I N I E X I A U T P A R I L I S U B T R A M I T E M U S A

O R S A I V V E T V E R S V C O N S I G N A N S A V R E A S A E C L A

S E D T I B I D E V O I A M R A P I U N T A D G A U D I A M E N T E M

A U D E N T E S Q U E I O Q U I S V A D E N T P E R D E V I A V O T A

A O N I D E S F R E T I E E T Q U A N T I S S U A V E R B A T U E R I

L E G I B V S A D S T I I C T A E I E T O T A M E N T E F I D E Q U E

V A T I S V O C E T U I T U A P R I N C E P S I N C L I T E T A N T A

B E L L A C A N U N T I T P E G A S E O N O V A C A R M I N A P O T U

E X E R C E N T N E X I Q U E V O L U N T N U N C R I T E S O N A R E

E G R E G I U M I M P E R I U M T A N T O C U I M U N E R E F U N G

E T P R A E C E L S A I U V A T V I I S U P E R S C R U P E A F A R I

M E N T I S O P U S M I R U M M E I R I S I N T E X E R E C A R M E N

A D V A R I O S C U R I U S V I X A R T O I N L I M I T E C L A U S A

N O D O S O S V I S U I A R T I S C I T O P E R F E R A T E X H O C

I T T A M E N A U S A L O Q U I T A N T O M E N S A E S T U A T O R E

N E C D I G N U M V O T I S C A R M E N S I C R E D E R E D E T U R

T A L I L E G E C A N E N S Q U A E N O S T R U M P A G I N A S O L A

E Z H E L I C O N E L I C E T C O N P L E B I T M V N U S A M O R I S

P I C T A E L E M E N T O R U M V A R I O P E R M U S I C A T E X T V

In

V I.

In hoc capite ſexto omnes verſus tricenarum quinarum litterarum ſunt, & primi verſus littera S communis eſt cum acroſtichide; Ultima littera acroſtichidis, ideſt S communis eſt cum ultimo verſu. Primi verſus media littera, ideſt decima octava S, caput eſt medii verſus deorſum deſcendentis per medium ultimi verſus: Acroſtichidis media littera, quæ eſt decima octava, S, caput eſt medii verſus ad directum: qui medii verſus vel ad directum ire poſſunt, vel a medio flecti, idem ſonantes. Eſt autem verſus, qui per omnes partes has ſonat,

Sancte tui vatis Cæſar miſerere ſerenus.

Quadræ quatuor eodem verſu clauſæ habent per omnes partes ſenas denas litteras, in quibus quadris mediis octonæ litteræ ad directum minio ſcriptum faciunt verſum:

Aurea ſic mundo diſponas Sæcula toto.

S A N C T E T V I V A T I S C A E S A R M I S E R E R E S E R E N U S
A U G U S T E O M N I P O T E N S A L M O M O R T A L I A C U N C T A
N U M I N E L A E T I F I C A N S N O B I S D A G A U D I A N O M E N
C O N S T A N T I N E T U U M F E C U N D I C I R M I N I S E X H O C
T E D U C E D E T M U S A S N A M T R I S T I S C U R A R E C U S A T
E G R E G I O S A C T U S I A M S E D E N T C R I M I N A P A R C A E
T U N C M E L I V S D O M I N U M T E V O X S I C U R A S O N A B I T
V I R T U T U M R E C T O R P O T V I T V I X T A N G E R E V E R S U
I S T A M O D O E T M O E S T O S I C S A L T I M D I G E R E V A T I
V I X M I H I C A L L I O P E P A V I T A N T I C O N S C I A N U T V
A N N U I T A U S A P R E C E M V A T I S Q U E E D I C E R E F A T A
T R I S T I A S I G N A T O P A R T E S U T L I M I T E C L A U D A T
I U R E P A R I C A R M E N M E D I I S U T C O N S O N A I N O M N I
S I T N O T A P R I M A S U I E T S I T P A R S E X T I M A T A L I S
C E U M E D I A E P R I M I S O C C U R R E N S A P T I U S I S T I C
A D L A T E R U M F I N E S E T P A R S Q U A E D I V I D I T O R S A
E M E D I O C A P U T E S S E Q U E A T V E R S U Q U E R E F E R R E
S A N C T E T V I V A T I S C A E S A R M I S E R E R E S E R E N U S
A L M E S A L U S O R B I S R O M A E D E C U S I N C L I T E F A M A
R E M E L I O R P I E T A T E P A R E N S A D M A R T I A V I C T O R
M I T I O R A D V E N I A M P E R M U L C E N S A S P E R A L E G U M
I U S T I T I A E E T E R N A E V I R E S E T G L O R I A S A E C L I
S P E S D A T A P L E N A B O N I S E T F E L I X C O P I A R E B U S
E X I M I U M C O L U M E N V E T E R U M V I R T U T E F I D E Q U E
R O M A E M A G N E P A R E N S A R M I S C I V I L I B U S U L T O R
E T S U M M I L A U S G R A T A D E I M E N S C L A R A S U P E R N E
R E B U S M I S S A S A L U S P E R T E P A X O P T I M E D U C T O R
E T B E L L I S S E C U R A Q U I E S S A N C T A O M N I A P E R T E
S O L I S I U R A S U I S F I D I S S I M A D E X T R A M A R I T I S
E T S O C I A L E I U G U M P R A E B E T C O N S O R T I A V I T A E
R E S P I C E M E F A L S O D E C R I M I N E M A X I M E R E C T O R
E X U L I S A F F L I C T U M P O E N A N A M C E T E R A C A U S A E
N U N C O B J E C T A M I H I V E N I A V E N E R A B I L E N U M E N
V I N C E P I A E T S O L I T O S V P E R A N S F A T A L I A N U T U
S A N C T E T V I V A T I S C A E S A R M I S E R E R E S E R E N U S

VII.

In iſta pagina tricenæ quinæ litteræ ſunt. Sed acroſtichis cum teloſtichide juncta facit verſum,

Certa ſalus rerum, proles invicta Tonantis.

In qua ſecunda littera noni verſus deſignat,

Orbi tu renovas felicis tempora ſæcli.

Item a ſecunda decimi verſus litera ad penultimam ejuſdem bis aſcendens, & bis deſcendens rubrica continet verſum hunc,

Aurea juſtitiæ terris inſignia donas.

CONSTANTINEPATERTUMUNDIGLORIACONSUL
ECCETUORENOVATADABISTOTAPERTALABORE
REGNAPERINNUMERASGENTESMOXCARUSEOIS
TOTPOPVLISIIAJURAFERESETSOLUSINOMNI
AUGUSTUSMUNDOSPARGESETINULTIMANOMEN
SOLTIBIFELICESFACIETSPESPERPETENUTV
ARSBONAJUSTITIAEETDIVUMVICINADECORI
LARGIDONABINICAELOCAPITINFLUITILLUC
VOTAQUODOPTARINTPIETATISCANASUBIBIT
SANCTACERESTELLUSREDDITBACHEIALAPSA
RIVISDONASHISNONEURIEFLAMINETURBENT
ENORMESPELAGUSSTATMITISPRINCIPEMOTO
RESPERJUSTVIGENSORISSUASIGNABOOTEN
ULTIMACONSCIATOLLUNTINSIDERADEXTRA
MAXIMEIUSTTIAELUMENCONCORDIAINOMEN
PACIFICVMTTOTACUPITIAMSAUCIAETORAT
RESFESSASCTOPACELEVESTUIUNGESERENI
ORBISVOTATIGENTESSIBIJUNGEVOLENTES

VIII.

In hac pagina acroſtichis habet ſcriptum:

Fortiſſimus Imperator.

Quartæ decimæ litteræ,

Clementiſſimus Rector.

Ultimæ,

Conſtantinus invictus.

FORTIAFACTADUCISTOTODOMINANTIAJAMNUNC
ORBECANAMQUISLAETASUOSUBPRINCIPETANTO
RURSUMROMATENETMUNDICAPUTINCLITACARMEN
TUVATEMTUDIVAMONELACERATACRUENTIS
IMPERIISPARSFESSAPOLODIVULSAGEMEBAT
SCEPTRAETAUSONIAEMOEREBATPERDITAJURA
SJQUAFIDESTANTISROMANUMGLORIANOMEN
INSIGNITTITULISDOMINOSEDLIBERAQUAERUNT
MOESTAQUEJURESUOTREPIDATPLAGAMAXIMAMUNDI
VNDEJUBARLUCISPRIMUMRADIANSHYPERION
SIDERIBUSPULSISRUTILODIFFUNDITABORTV
INDETUUMNOMENMULTUMVENERABILECUNCTIS
MAXIMEBELLANTVMDOMITORLUXUNICAMUNDI
PERPETUISVOTISCUPIUNTMEMORABILENUMEN
EXOPTANTSERVIREVOLUNTMIRABILEDICTV
REMQUELAREMQUEESUUMTANTAESTTIBIGLORIAJUSTI
AUGUSTOJUVATECCETUOSUBFOEDEREJAMNUNC
TOTUMORBEMPOSTTOTCAEDESQUASFESSAGEMEBANT
OMNIANUNCNULLOTANDEMTREPIDANTIAMOTV
ROMULEISSERVIREPIISPATERINCLITEJUSSIS

Omni-

IX.

Omnipotens genitor; tuque o diviſio mixta,
Filius, atque Pater, & Sanctus Spiritus unum:
Faveas votis.

O Q U I T A R T A R E A S P E D E F A V C E S P R O T E R I S A L M O
O M I S E R A T E T U O S Q U I S I G N E A T E M P L A S U P R E M I
A N N U I S E S S E P O L I P I A L U C I S R E G N A S U P E R N A E
T U U I R T U S A E T E R N A D E I T E C V M O M N I A C H R I S T E
T U N C P A T E R E X O R S U S C V M M O L E S O B S I T A P I G R O
S Q U A L O R E E M E R S I T P O S I T O Q; A D I S I T O P E R T O
A N T E O R T U S H O M I N U M S A N C T O T U I V E T O N A N T I
S E C R E T A E V I R E S Q U E M T U D U M M E S G E N I T O R I S
S O L A T E N E N S P R U D E N S Q; D E I D E U I N T E R I O R I S
P R I N C I P I I S O B O L E M N U L L I U S U S T A C R U E N T O
Q U O D M O R S R E G N A B A T L E T O R A T A A U D I A F U D I T
O R E M E D U L L I F E R O N E C P O E N A P E P E T E F R A N G I
D E P U L S O S H O M I N E S P L A C U I T N A A L I B U S A T R I
T U M T U P R O S T R A T I S V I T A E V I A S D T A M E N O L I M
P R A E S A G O A D M O N I T U T E V A T U M F T A C A N E B A N T
T U Q U I A F A C U N D U S P O R R O O R T U S R R O R A G E B A T
C O N S I L I I U T S U M M A M R E R U M S A T R E D I D I T O R E
O V E R E P A T R I S S A P I E N T I A C H R I S T E O P U L E N T O
E X E R T U S V E R B O D E T R V S V M I N V I C U L A M O R T I S
M O X H O M I N E M S U M I S Q U A E Q; E S T V S U N A S A L U T I S
I N F I M A D I G N A R E Q V O D N A T V R A E R D I N E R E C T O
U T P E R C U L S A I U V E S I N C L I N E R E P S E I A C E N T I
N O N E T E R R E N O C O R P U S T I B I P O N E R E T R A C T U M
P R A E C E L S O S E D V I R G O V T E R U M D S E M I N E F E T A
N E C S E G N I C O I T U N A T U S S E D C O N I U G E C A E L O E S
C O R P O R E U S V U L T U D E U S A C T U C A S V S U T R U M Q U E
I N V I T A N S I U S S A E X E M P L I S H O M I N I Q; D I C A T U S
A E Q U A L I S D O M I N U S Q U I A L I S O N R O S A C A D U C O
D I C T A S I T H U M A N O S P E R E M U T D I I N A I M I T A T U
I P S E H O M I N I S T I T U L O I N C E D I S E Q; P R O F A N I S
M A X I M E I U D A E I S P L E C T E N D U M P S T P I A M I L L E
M U N I A P E R M I T T I S L E T V M Q U E S A U B R E L U I S T I
M O X N E C A T H U M A N A S I N S E C A R O P N D U L A N O X A S
A T P A T E R I N S E D E S N A T V M R E C I P T Q U E V E H I T Q;
A E T E R N U M S A L V I S S I G N V M D A T M C H I N A S A C R A

In hac pagina acroſtichis habet ſcriptum: X.

Domino noſtro Conſtantino Perpetuo Auguſto.

Decimæ omnium verſuum litteræ, & nonæ decimæ, & vigeſimæ octavæ, deſcendentes per directum, litteris Græcis tres verſus habent: Et eſt in decimis omnium verſuum hic verſus:

Νεῖμεν σοὶ βασιλεῖ Χριστος, καὶ σοῖς Τεκέεσσι.

In nonis decimis hic:

Τίμιον εὐσεβίης κρατέειν ἀρετῆς τε, βραβεῖον.

In vigeſimis octavis autem verſus hic:

Εὐνομίης ἄρχειν τε καὶ αὐτονίοισιν ἀνάσσειν.

Sed cum deorſum verſus hoc ordine græce legantur, eædem litteræ per diverſum ordinem legentibus, verſibus latinis obſequium ſuum latinarum litterarum officio præbent: Ut ſit hæc diverſitas, ut eum græce ſignificatus ſuos, tum exprimant & latine.

D I S S O N A C O N E X I S A U D E T C O M P O N E R E V E R B I S

O M I N E M E N S E L A T A B O N O I U V A T I N C L Y T A L I N G U A E

M U N E R A G R A I O R U M M U S A M O D U L A N T E N O V A R E

I N Q U E V I C E M V E R S U C E C I N I T Q U A E F O R T E L A T I N O

N U N C A L I O T E X T U G R A E C O R U M I N C A R M I N A D U C I

O R D I N E U T I N D U P L I C E M N E C T A T U R L I T T E R A V O C E M

N U N C A G E F E C U N D A E R E S. E C E N T P U L C H E R R I M A M U S A E

O R E S O N E T D O C I L I C H E L Y S I N C L Y T A C A R M I N A P H O E B I

S P E M R E R U M I U S T U M Q U E C A N A M S U M M A M Q U E S A L U T I S

T E D O M I N U M B O N A D O N A D E I T E M A G N E P A R E N T E M

R O M A N U M G R A I U M Q U E O R B E M T I B I M A X I M E R E C T O R

O M N I A Q U O D C E R T A R E S P I R A N T M E N T E Q U I E T E M

C O N P L A C I D I S P E C T E N T H O S T I L E S M I L L E T R I U M P H O S

O M N I A P L E N A B O N I S T U A C O N S T A N T I N E Q U I R I T E S

N I L S I B I C R E D D E R I N T K A R U M M A G E T E D E C U S O R B I S

S E R V A T O S T I R R I S E S E M P E R V I N D I C E D E X T R A

T E D O M I N O E X U L T A N T T R A N Q U I L L I S C A R I O R U R B I

A F R I C A T E M P O L I B U S P O T I T U R S E R V A T A Q U I E T I S

R U N C S E F E L I C E M N U N C S E S U B N U M I N I S A R C E S

T U T A M Q U O D C A L T H A G O D E C U S V E N E R A B I L E G E S T A T

I U R E P U T A T T A N T U M F A T I S L U X I N C L Y T A P R A E S T A T

N O B I L E T E D O M I N O N O M E N S P E S E T D E C U S A L M U M E S T

O M N I S A B A R C T O I S P L A G A F I N I B U S H O R R I D A T A U R O

P A C I S A M A T K A N A E T C O M P E R T A P E R E N I A I U R A

E T T I B I F I D A T U I S S E M P E R B E N E M I L I T A T A R M I S

R E S Q U E G E R I T V I R T U T E T U A S P O P U L O S Q; F E R O C E S

P R O P E L L I T C A E D I T Q U E H A B E N S T I B I D E B I T A C A R A

E T T U A V I C T O R E S S O R S A C C I P I T H I N C T I B I F O R T E S

T E Q U E D U C E I N V I C T A E A T T O L L U N T S I G N A C O O R T E S

V N D I Q U E T E C O M I T A T A D E I P I A N U M I N A S U M M I

O M N I B U S U L T O R E M P R A E B E N T E T I U R A F I D E M Q U E

A L M E T U I S P E C T A N T R E S P O N D E N T O M N I A V O T I S

V N D I Q U E P A C A T I S S A L V A T O R M A X I M A R E B U S

G A U D I A P R A E S T A B I S D A B I S O T I A V I C T O R I N O R B E

V I R T U T U M M E R I T I S V I C E N N I A P R A E C I P E V O T A

S A E C L O R U M C R E V I T G E M I N O S P E S C A E S A R E C E R T A

T U Q U E O S A N C T E P A R E N S O L I M P O S T M I L L E T R O P H A E A

O L U X A V S O N I D U M D I S P O N E S C E P T R A N E P O T U M

X I.

In hoc capite a prima littera primi verſus rubrica deſcendens uſque ad octavam octavi, & per amfractum aſcendens uſque ad penultimam octavi ejuſdem verſus habet minio ſcriptum:

Publilius Optatianus Porfirius hæc luſi.

Item a prima noviſſimi verſus uſque ad octavam noni, per amfractum aſcendens, & deſcendens uſque ad penultimam noni verſus, habet ſcriptum heroicum verſum, qui, dum redit, fit Sotadicus, & eſt hic:

Omne genus metri tibi pangens, optime Baſſe.

Item a prima littera ſexti verſus ad tertiam octavi tres litteræ Hic, *& a tertia decima octavi ad quintam decimam ſexti*, Ver, *& inde ad decimam ſeptimam octavi*, Su, *& inde a* XXVII:

octavi ad vigeſimam nonam ſexti Sua, *& inde ad trigeſimam primam octavi* Ri, *& inde a XXXI. noni ad XXIX. undecimi*, Oco, *& inde ad XXVII. noni* Lo, *& inde a XVII. noni ad XV. undecimi* Red, *& inde ad XIII. noni* Is, *& inde a XIII. noni uſque ad primam undecimi* Par, *facit hendecaſyllabum.*

Hic verſus vario colore diſpar.

P A U C A Q U I D E M C E C I N I F O R S F R I V O L A H I S Q U O Q; J UNGAM
L V D I C R A S I C N O S T R A P A N G E T T U A J U S S A C A M O E N A
A M B I I T H A E C P L A U D E N S F E L I C I S N V M I N E P H O E B I
C A L L I O P E P A R T I T A N O V I S S I B I V I N C U L A C U R I S
F L E X I B U S U T P R I M I S D I S C O R D I R E G U L A C U L T U
H I N C A L I A S O N E T A R T E S U P E R P I T H O I A F L E X V S
S I C F A C I E S T O T I E N S C U M C O N F I R M A V E R I T A E S T US
S I C A N I M V S N E C V I C T V S I N E R S S E D S A U C I U S I R I M
I M P L E R I V A R I A S M E T R I C A E G R A V I O R I S O B A R T E S
T A N D E M N O S S E D E I M E D I T A N T E M V I X L I C E T A E S T US
R I T E V E L I T M E D I O D U M I N A G M I N E C O L O C A T A S T R I
E F F I G I E M T R E P I D O Q U E P A R A N S S E R N O N E L A T E N TER
D I C E R E N E C M E T U E N S V I N C T O S I C O M N I A A B O R T U
P A N G E R E S E D R U R S U M B A S S U S N U N C P R O D E R E C A R MEN
I M P E R A T H I C D O C I L I S M U S A E D E F O N T E M E A B U N T
O R D I N E C A S T A L I O T E X T I P E R N O M I N A V E R S U S

XII.

Hæc fiſtula eſt verſuum heroicorum quindecim, a primo verſu uſque ad ultimum per ſingulas litteras decreſcens.

P R A E C E L S A E Q U E R C U S F R O N D E N T I I N V E R T I C E P E N DENS
T E S T O R T E M P L A L O C I F A U N O S C E L E B R A R E F R E Q U E N TES
D I S P A R I B U S C O M P A C T A M O D I S T O T I D E M Q U E C I C U T I S
D U L C I S O N O P A N U M O B L E C T A N S M O D U L A M I N E S I L V A S
N A I A D U M D R Y A D U M Q U E C H O R O S A R C A N A Q U E B A C CHI
O R G I A E T H E V V A N T E S S A T Y R O S P E R M U S I C A T E M P E
M E P A N A D T H Y A S O S D O C U I T M O D U L A M I N E C A N T U S
E T V A R I A T A S O N I S V I N X I T C O N S O R T I A P R I M U S
A T T I S A L M U S A M A N S T U A M A X I M A C U R A C Y B E L E
E R O S E O T E R I T O R E D E U S M O L L I Q U E L A B E L L O
A C C E N D I T Q U E T U O S I D A E O S M A T E R A M O R E S
I N M E F E L I C E S A N I M A V I T C A R M I N A M U S A S
M E J U D E X F O R M A E A L T A G E S T A V I T I N I D A
M E L A E T I S O C I A M V O T I V I C I N A M A R I T O
E O O L U C I S C A N I T I N V I T A T A S U B O R T U

XIII.

P R I N C E P S B E A T E P L A C I D O S U B A X I J A M N U N C
I U S T I S S E R E N E P O P U L I S F A V E N T I M U N D O
V I C T O R T R I U M P H A T R I B U E N S S A L U B R E N U M E N
S A E C L I S A M O R E D O M I N A N S P E R E N N E F A U S T I S
A U C T O R S A L U T I S O R I E N S Q U I E T U S I B I T
V O T I S F A V E N T E D O M I N I S S U P E R N E D E X T R A
G A U D E T S U B I R E P L A C I D U M R E G E N T I S O M E N
V I R T U S V I G O R E R A D I A N S S E R E N A P R A E S T A T
S A N C T I S V I D E R E S U P E R I S R E M O T A M U N D I
T O T U M S U B O R B E M O D E R A N S S A L U B R E N U M E N
V I N C E S U B I Q U E S U P E R O S F A V E N T E N U T V
S A E C L U M P E R O M N E D O M I N A N S B E A T E S O L U S

Jam nunc ſub axe placido beate princeps,
Mundo favente populis ſerene juſtis,
Numen ſalubre tribuens triumpha victor,
Fauſtis perenne dominans amore ſæclis,
Ibit quietus oriens ſalutis Auctor,
Dextra ſuperne dominis favente votis,
Omen regentis placidum ſubire gaudet.
Præſtat ſerena radians vigore virtus
Mundi remota ſuperis videre ſanctis,
Numen ſalubre moderans ſub orbe totum,
Nutu favente ſuperos ubique vinces,
Solus beate dominans per omne ſæclum.

XIV.

INGEMUIGRAVITERGRAECUMMISERATUSAMICUM
CUIMEAMENSADMISSADOLENSCUPITOMNIAFARI
SOLUSUTHAECOCCULTALEGENSSECONCITETIRA
UNDIQUEADFLIXUMVINCLISSONTEMQUETENERI
SEDVIIANSMULTOSQUOSFOEDAADJUNGIACOJUX
VOLUERIITESTESNEUCANDIDAFEMINAGRAECUM
MOXKARISHEBETETIELISNIHILIMPROBACYGNI
DEPOSUISSEVIDENSHELENAMCUIGRATIABINIS
MAJORADULTERIISDONOMINACUNCTALIBENTER
MUSASONATGRECISFRIXCONJUXCREDECANENTI

XV.

In hac pagina tricenæ quinæ litteræ per omnes verſus ſunt, & de minio ſcriptum eſt in medio corpore paginæ AVG. XX. CAES. X. Sed in lineis litterarum trium AVG. percurrit verſus:

Cum ſic ſcripta placent, audent ſibi devia Muſæ.

In duarum ſequentium, quæ ſunt XX,

Per varios ſignare modos, devotaque mentis.

Item trium litterarum, quæ ſunt, CAE,

Gaudia, quæ pingens loquitur mea, Phœbe, Camena.

In duarum, quæ ſunt quarto loco, S. X,

Summe pareis da voce pia tricennia fari.

VICTORSIDEREISPOLLENSVIRTUTIBUSIBIS
PERSICACUMLATISLATIOCONFINIAREDDENS
JAMNILIPRINCEPSLAETISORIENTERECEPTO
QUOSTIBIFIDADICATCONCORDIADIVESEOIS
IAMPOPULISPARTHISMEDISVNIQUEDICATIS
AUGUSTOETNATISTUMAGNAADGAUDIASANCTE
CONSTANTINEFAVETETANTOINCARMINEMUSA
ETTUADESCRIPTISPINGITVICENNIAMETRIS
ATTUSUPPLICIBUSOLIMDUXCLARUSINARMIS
DAPIETATEFIDEMMAJORMOXGLORIAHONORUM
SITOTOSSERVAREQUEASPOSTVOIATROPAEIS
PARCEREJAMERSISVIRTUSDENUNCIATALMA
INDUSARABSAMVOTAFERUNTETMEDIADIVES
AETHIOPESGRAVIRAPIDOCUMLUMINESURGIT
TETHIOSEXGREMIOTITANSEDETOMNIALAETA
CONSTANTINEBONONUNCLUDENTOTIASAECLO
FELIXMUSATUISPOSCITQUAEDIGNAREFERRE
PRAEMIAVIRTUTUMMERITISVELVOCESONARE
QUIDVAGAPIERIOSVERSUSSUBVALLISOPACA
ILICECOMPONISLAUROQUIDCARMINACARPIS
CASTALIOSTOTARESPONDETVOCETRIUMPHOS
QUAMDATFONTESUOCLARIOTUCARMINFPROME
VATEDEODIGNAAUTSIQUODPERFERATAUDENS
MAJUSOPUSNECTENSMENSTOTAMOLESUBIBIT
SPEPINGETCARMENPANGATSICOEPTACAMENA
COMPLEATETVERSUVARIATADECENNIAPICTO
ORESECUNDAVOVENSSUBCERTOLIMITEMETRI
OTIACAESARIBUSPACISDEDITAUREASAECLA
INDULGENSNATISPATRIAEPIETATISHONORE
MITIJUREDEUSSEDCHRISTIINFORTIAVIRES
NONDUBIAERIPARHENUMRHODANUMQUETUERI
ULTERIOREPARANTETFRANCISTRISTIAJURA
JAMTUSANCTEPUERSPESTANTAERITEQUIETI
MISSAPOLOSAECLISDACONSTANTINESERENA
TEMPORASUMMEPIOTRICENNIASUSCIPEVOTO

XVI.

P

In hac pagina tricenæ quinæ litteræ ſunt: In qua Chriſti monogrammum X depictum eſt, per quam a primi verſus littera ad ultimam noviſſimi linea decurrens continet,

Summi Dei auxilio, nutuque perpetuo tutus.

Et a prima ultimi verſus littera ad noviſſimam primi per obliquum aſcendit ſcriptura hæc,

Orbem totum pacavit trucidatis tyrannis.

A media littera primi verſus uſque ad mediam ultimi per directum deſcendit rubrica continens,

Conſtantinus pius, & æternus Imperator.

Inflexio, quæ Græcam litteram facit, ſcriptum habet,

Reparator orbis.

S A N C T E D E C U S M U N D I A C R E R U M S U M M A S A L U T I S
L U X P I A T E R R A R U M T E S O L O P R I N C I P E S A E C L I S
I M M E N S U M G A U D E R E B O N I S D A T U R A U R E A V E N I T
S U M M O M I S S A D E O F U S I S P A T E R A L M E T Y R A N N I S
J U S T I T I A I N T E R R A S E T G L O R I A C A N D I D A V E R I
T E Q U E D U C E M A G E G R A T A F I D E S E T J U R A R E N A T A
T O T A Q U E P E R C U L S I S I N G E N T I M O L E T Y R A N N I S
A S P E R A V I S P O S I T A E S T B E L L I R E S I T A L A J U R E
S C E P T R A D A B I T P O P U L I S V O T O P I U S O R B I S E O I
A U G U S T E I N V I C T A S M U N D I T R A N S I B I S I N O R A S
T E Q U E S U P L E X T O T I S D V C I B U S S T I P A T A S Y E N E
O R A T J U R A C U P I T L U C I S S I B I G A U D I A N O S T R A E
O P T A T A M A T F A L L A X E N P E R F I D A T E L A F U G A R U M
P A R T H U S D E P O S U I T R U I T O R I S U N D I Q U E R U B R I
L I T O R I S A E T H E R I O E N V T U C E R T A M I N E A M O R I S
M E D U S A R A B S M O X O M N I S O V A T L A U D A R E S E R E N I
O R I S L U S T R A T U I D A T V E R I S S A N C T E T R O P A E I S
H A E C M A G E F E L I C E S T I T U L O S V I N C A S U T A M O R E
A U R E A P E R P E T U O R E S T A V R A N S S A E C U L A M U N D O
I N D U S E T A U R O R A E M I L E S Q U O S F L U M I N E N I L U S
T A N G I T F E C U N D I S V E N T U R V S F R U G I F E R U N D I S
O R A N T E S P J A J U R A P E T E N T G E N S N O B I L I S O R T U
A E T H I O P E S C U N C T I P A R E N T O P T A T A Q U E M U N D I
T E M P O R A L A E T A D E D I T N O B I S F E L I C I U S A E V U M
E N S U P L I C E S P E R S A E I V R A S I B I R E G I A N O L U N T
T E D O M I N U M M A L U N T F U S I T U A S E M E R A D O R A N T
O R A S U I S C V P I U N T T O T I S T I B I C E D E R E R E G N I S
T U P I U S E T J U S T I V E R E M E M O R I N C L Y T E L A E T I S
D A R E S P O N S A B O N A S E M P E R M I T I S S I M V S O R B I S
I M P E R I I R E T U U M C L E M E N T E R E T A D D I T O N U M E N
S I N T M A G E F E L I C E S P A R I T E R Q U O S A L M E T U E R E
E T R E P A R A T A J U G A N S M A E S T I D I V O R T I A M U N D I
O R B E S J U N G E P A R E S D E T L E G E S R O M A V O L E N T E S
P R I N C I P E T E I N P O P U L O S M I T I F E L I C I U S A E V O
O M N I A L A E T E N T U R F L O R E N T I B U S A U R E A R E B U S

In

XVII.

In hac pagina omnium verſuum litteræ tricenæ quinæ ſunt, & per omnes partes laterum totidem. In qua a prima littera primi verſus ad noviſſimam ultimi verſus per obliquum deſcendit verſus,

Alme ſalutari nunc hæc tibi pagina ſigno.

Et rurſus a prima littera ultimi verſus uſque ad noviſſimam primi verſus per obliquum aſcendit hic verſus,

Scripta micat, reſonans nominibus domini.

Rurſus prope medietatem hic acroſtichidis illic teloſtichidis, ſcriptæ litteræ utrimque ſeptenæ ad directum minio in duabus litteris I, & E, & in medio, acroſtichide, & teloſtichide in S litteræ lineam deformata, exprimitur per has tres partes verſus heroicus,

Nate Deo ſolus Salvator ſancte bonorum.

Rurſum in linea V litteræ, quæ eſt ad medietatem ultimi verſus, ſcriptus eſt,

Tu Deus es juſti, gratia tu fidei.

Rurſum per mediam græcam X litteram ad directum virgula deſcendens, quæ habet inflexuram quaſi P litteram græcam, habet ſcriptam proſam,

Sit victoria comes Aug., & natis ejus.

Quæ omnis pictura habet monogrammum Chriſti, & litteras ſcriptas, IESVS.

A C C I P E P I C T A N O V I S E L E G I S L V X A U R E A M U N D
C L E M E N T I S P I A S I G N A D E I V O T U M Q U E P E R E N N E
S U M M E F A V E T E I O T A R O G A T P L E B S G A U D I A R I T E
E T M E R I T A M C R E D I T C U M S E R A I J U S S A T I M O R E
A U G U S T O E T F I D E I C H R I S T I S U B L E G E P R O B A T A
G L O R I A J A M S A E C L O P R O C E S S I T C A N D I D A M I T I
A D C U M U L A N S C O E T U S E T T O T A D O R N A T A S E R E N I S
M U N E R I B U S P R A E S T A N S N A T I S U T L A U R E A V O T A
V I R T U T U M T I T U L O S P R I M I S I A M D E D E A T A N N I S
P R O G E N I E T A L I G E N U I T Q U O S N O B I L E S A E C L U M
H I S D E C U S A P R D A V O E T V E R A E C O N S C I A P R O L I S
R O M A F L U I T P R I N C E P S I N V I C T I M I L I T I S A L M A
O T I A P A C I S A M A N S H A E C S V N T M I T I S S I M A D O N A
H O C A T A V I M E R I T V M V O T I S P O S T E D I T U S O R B I S
E R V M P E N S D O C U I T N E N O R I N T F R A N G E R E F I D E I
O P T I M A J U R A P A R E S C U R I S S U B M A R T I S I N I Q U I
N U L L I S L A E S A F I D E S H I N C J U G I S T A M I N E F A T A
V O B I S F I L A L E G U N T P L A C I D A P I E T A T E S E C V L A
E T R E S C O N S T A N T I N U N C E X E R I T I N C L Y T A F A M A A
A U C T A S T I R P E P I A V O T O A C C U M U L A T A P E R E N N I
S A N C T A T U A S S E D E S A D M E N T I S G A U D I A M I C A T
A E T H E R I O R E S I D E N S F E L I X I N C A R D I N E M U N D I
J A M P A T R I A E V I R T U T I S O P E S B E L L I N E L A B O R E
A N J U S T I M E R I T I S D I C A M M E N T I S Q U E S E R E N A E
E T P I A D O N A C A N A M F E C V N D A Q U E P E C T O R A N O T O
R I T E D E O S I C M E N T E V I G E N T C U I G A U D I A C A S T A
C L A U D I U S I N V I C T U S B E L L I S I N S I G N I A M A G N A
V I R T U T U M T U L E R I T G O T H I C O D E M I L I T E P A R T A
F I L I E T A T E P O T E N S C O N S T A N T I U S O M N I A P A C E
A C J U S T I S A U C T V S C O M P L E R I T S A E C U L A D O N I S
H A E C P O T I O R E F I D E M E R I T I S M A J O R I B U S O R T A
O R B I D O N A T U O P R A E S T A S S V P E R A S Q U E P R I O R A
P E R Q U E T U O S N A T O S V I N C I S P R A E C O N I A M A G N A
A C T I B I L E G E D E I J U S S I S Q U E P E R E N N I A F I E N T
S A E C L A P I I S C E P T R I T E C O N S T A N T I N E S E R E N O

XVIII.

I. Mixta per amfractus diducunt carmina Muſæ,
II. Seu cancellatos ſpatia in contraria flexus.
III. Seriem paramus ordinare acrius.
IV. Amor poeſis ſpiſſa gaudet exigi.
V. Poſſit coire docta rerum limite.
VI. Opus tuetur non negata parcitas.
VII. Specioſa ſancta cultu.
VIII. Bene picta Muſa metris,
IX. Breviter fluas ut iſto
X. Opus eſt perarta coetu.
XI. Audeo plenas
XII. Edere formas:
XIII. Picta notabo
XIV. Jura Camenis.

I III VII XII

M I R U M O P U S E S T C U N C T O S E T T A L E S E D E R E V E R S U S
S I C Q U E L O C A R E H E D E R I S P A U L U M T U D I E R O G A T V S
M O Y A D E S E N Q U O R S U M R A P I E S Q U I P R A E B E O F I X A S
S U M T U U S E T P R I M I S T U A D I S C I N U S U I T R I A F E L I X
N E C F A L L A X T R I B U E N S A U D A C I I N M U N E R E C I A R U M
A E Q U I P A R E S A N I M U M N U N C C L I O C A R M I N A F I R M E T
Q U E P O T E R U N T P A N G I P O N A M C E U I T A M I N A N O R M A S
Q U A E V E R R A N T S E S E Q U A E V I N C U L A M I T I A C U R E N T
XI T U D A B I S H A S V I R E S T U A R U R S U M C O S E R E P R A E M I A
IV A V S I B U S I N M A G N I S L A E T A A D C C N I R A R I A C U R R A S
A O N I D U M N A M F O N T E G R A V I M I C A T A R S N O V A V E N I S
I M M A N E S T P R O R S U M A M P L E X V A I T T O T O C I U S O N A S
P R O S P I C E R E P L A N T A R E M O D O S I N M I T T A I U T I T E M
E T P R O I I E C T A N E C E T C O N S U M T I I N G L O R I A L I B R O
S I S A P I U N T E T N O S T R A C U I S U C C R E S C E R E A C U M E N
P R A E S O L I D U M D E N S V M Q U E A N I M D E D U C E R E V I V A
C O N G R U E R E C E R N A N T S T U D I O S I Q U I B O N A C A L L E S
VIII L E G I B A B S T R U S I S Q U O D C A R M I A C O N S P I C O R A T I
IX B L A N D E A N I M I J U D E X Q U I M O R I I O M N I A C I S A U C T U
P R A E M I R O O S T E N D I S S T U D I A I I R E C T O R E P O L I T A
T R E U S I C O L A S Q. T U O S A U C T V S L A E T A B I L E S U M E N S
I N T V I I U M Q U O P R O S P E R A F A C T A A C G A U D I A D O N E S
P U B L I C A N I L P R I U S E S T Q U O D V I E T N O M I N E C U R A S
F A S S I T S I D O N I I S E N S U M I N P E E T R A L E P A T R O N I
N O S C E R F Q U A E P O S S I S I L L I C N I T O R O C I T E R E I U S
C O N D I T U R A B S T R U S A G E N E R O S U M C O G E R E C E N S V M
V P A U P E R I E F L A G R A N T G E M I N I S N O V A G A U D I A V O T I S S
XIII D I V E S A P O L L I N E I S D E A U R A T F E D E R A P L E C T R I S
H I C N O V I T L A V D E S D O C T V S Q U A I Q U E O M I N E T A N T O
S U N T P R A E V I S A B O N I S T U D E X T I R P R O T I N U S E S T O
C U M S A N C T I S I N S I S T E F I D E F E S T I N U S I N A M P L U M
C L E M E N T I H A E C N V T V A U G U S T U T I B I D O N A B E A T A
L A U D A T O T R I B U E T T E C O N S U L E I R A E M I A C O M P L E T
H I N C T U A T U N C F E S T I S N O T I S E N O M I N A P L A V S U S
P L U R I M U S A C P R V D E N S R E R V M Q U I S T O R P E A T U S U S
D E G E N E R I A B S P E M O L I T A P L U S I N G R V I T H I N C I A M
S U S C I P E V O T O A L A C R I H O C M U N U S V I R B O N E C L A R E

II VI X XIV

XIX.

Alme tuas laurus ætas ſuſtollet in aſtra.
Aurea lux vatum ſilvæ mihi præmia ſerva.
Aucta Deo virtus Muſas magis ornat aperta.
Aurea victorem pietas ſonat ubere lingua.
Aonios latices pietas juvat, armaque diva.
Auguſti florem pietas juvat arma tropæa.
Aonii frutices pietas juvat ubere glaeba.

ALMETVASLAVRVSAETASSVSTOLLETINASTRA
LUCETUASIGNESFASIVSSINELIMITECONSVL
MARTESERENUSHABESRESECTOMUNIAGRAIUM
LTMEDIPRAESTASINCENSMSCEPTRAREIIRE
TORVAGETASCAMPOCLARUSVTLUMINAPRDIT
VVLTCVRVOTURMAEFELIXSUACOMMINVSICTV
ARMENIIDUXFERRELEVISSOLEQUOQUEPILA
SICETVICTAREFERTEXORTOSDACIAFRANCOS
LEGETUUSIONSORHENVSTIBIGEMINAVEX.UL
AGMINATELOLUMSUBEANTQUIMUNMUREBELLA
VINCEREFLOENTILATIALESSARMATADUCTV
REXTIBIPOSSEGETASVISODELIMITEULTOR
VIDITTESUMMUMCOLUMENQUVERIFEAESTV
SERUSINOCENIPRESSITIVGANYSIAPONLUS
ATQVERUDISHADIISCITIUSEXORTATROPAEA
ENGAUDENTPIETATLALTSPARSPERPEREAGE
TVVATEMFIRIESDICIVSTENUNCLYRACANTET
AVCTADEOVIRTVSMVSASMAGISORNATAPERTA
SOLUMVOTANTISLATESUAROMULADATPLEBS
SANCTATUISLIOPERMISCETUOTATROPAEIS
VISITURETCIESCITPICTORUMGRATIACANTV
SITVISVICEISPERTHILENGRATIAPOLLENS
TALISFAXASIISSIGNISLYRAMUNERAGESTAO
CRSAPARIVAISQUAEPERFERIDELIERITHMT
LUMINEMVRIEOVENERANDUSDVXERITUTSOL
LEGIBUSUTINITENEASAVUSORBETRIBUNAL
EGREGIOSTITULOSPIETATISHABEBISAMORE
TOTFRETAPAISAPEXMUTARIMVNEREGAUDET
INDIACLAVICRILATIUMVULTANGERENAVI
NILEUSMESSCRSUATRADITCASTRAVEIAGMEN
ARCTUSQUAMCARPINOSCETVIXHACMUSINORA
SICISTOSCUTUSINTERCVRVANTIBUSENSES
TENIVEAJUVATARCEFRUIPONTIDECUSAUGET
ROMASORORVETERESIVSCOSQUOSORETUEMVR
ALMETVASLAVRVSAETASSVSTOLLETINASTRA

XX.

In hac pagina per omnes partes tricenæ ſeptenæ litteræ ſunt, & de minio ſcripta ſpecies palmæ, in qua palma duo primi rami quia breves videbantur, nec verſum poterant implere, adjuncta eſt linea per directum, & per obliquum,

Caſtalides verſu docili concludite palmam.

Eadem littera prima communi manente, & M littera ultima primi verſus communi manente, ſecundus ramus per obliquum deſcendens, & aſcendens facit verſum,

Conſtantine fave, te nunc in carmina Phœbum.

Per tertium ramum adæque per obliquum deſcendit, & aſcendit hic verſus,

Mens vocat, auſa novas metris indicere leges.

Per quartum ramum adæque per obliquum deſcendit, & aſcendit hic verſus,

Limite ſub parili creſcentis undique ramos.

Per medium truncum deſcendit a media litera primi verſus ad mediam ultimi hic verſus,

Reddat ut intextus Muſarum carmine verſu,

CASTALIDESDOMINOVIRTUTUMTRADITEPALMAM
CONSTANTINVSHABETBELLORUMJVRETROPAEUM
VINDICESUBDEXTRAREDDENSFELICITERORBEM
CONSILIISITERUMSUADENSETIUNCTAREFERRE
ROMATIBIBELLISCUMSAEVAINNECTEREPOSSIT
VINCLAJUGIVIRTVSMITESNONARMATINHOSTEM
SICMAGNOPATIENSDOCVITCERTAMINEPARCENS
QUIDPIETASDONETPOSTDIRAPIAMINACLEMENS
NUNCMIHIIAMTOTODOCILESHELICONACAMENAE
MITTITECONPOSITASINTEMPORAMITIAPALMAS
NECTITEDEMETRISVIRTUTUMCARMINAETOMNES
CONCINITEUTFRUCTUFELIXETPRINCIPEDIGNA
DETSTIRPESGRATASTEXENSQUASPAGINAVERSU
HINCVOVEATTITVLOVOTORUMARMINAPOLLENS
PIERIOSMIHIPHOEBETVODENUMINEPRAESTENT
FONTESCASTALIAETUASILICETIREPERAGRANS
MENSIUGACELSAPETETMECUMSIPANGEREVERSU
MUSAVELITTANTOIAMNVNCSUBPRINCIPELAETA
IAUDISDONAFERENSRESONANSINSIGNIARAMIS
VINCENTUMIVSSOSAUDAXMIHIFIDATRIUMPHOS
ETMERITUMIUSSOSTOTREDDERENOBILEPALMAS
AONIDUMQUASVALLEFLVENSALTUNDARIGATAS
SANCTESALUSMUNDIARMISINSIGNIBUSARDENS
CRISPEAVISMELIORTECARMINELAETASECUNDO
CLIOMUSASONANSTVAFATURPULCHRAIVVENTAE
NOBILETVDECUSESPATRITUQUEALMEQUIRITUM
ETSPESURBISERISHOSMENTISCARMINECAESAR
TUVINCENSPACISGRATISSIMAFOEDERASEMPER
INDULGEETFACILISGENTESADIUNGEROGANTES
FACQUETUIJURISGAUDENSVIRTVTIBUSAUCTIS
CONSTANTINUSITEMLAVSORBISGLORIASAECLI
ROMULEUMSIDUSLUXCLEMENSINCLITAFRATRUM
NOBILITASPROAVISVERUMETMEMORABILEFAMA
RESTITUJTVICTORCAESARNOMENQUEDECUSQUE
SANCTEPATERRECTORSVPERUMVICENNIALAETA
AUGUSTOETDECIESCRESCANTSOLLENNIANATIS

In

XXI.

In hac pagina triginta quinque litteræ per omnes partes ſunt. In qua a prima littera primi verſus ad ultimam noviſſimi, Rubrica per obliquum deſcendens habet ſcriptum,

Conſtantine Maxime Imperator, & invicte.

Item a prima ultimi verſus per obliquum Rubrica aſcendens uſque ad ultimam primi verſus adæque habet ſcriptum,

Æternæ pacis providentiſſimus Cuſtos.

A ſeptima primi verſus ad ſeptimam a fine ejuſdem verſus per anfractum aſcendens,

Pater imperas, avus imperes.

Item a ſeptima ultimi verſus ad ſeptimam a fine ejuſdem verſus hoc idem habet. A tertia decimi primi verſus ad tertiam decimam a fine ejuſdem verſus habet ſcriptum,

Pius, & felix.

Eadem ratione & in ultimo verſu hoc idem ſcriptum eſt. A ſeptima acroſtichidos ab ſeptimam a fine acroſtichidis habet ſcriptum,

Aurei ſæculi Reſtaurator.

Hoc idem habet ſcriptum identidem a teloſtichidis ad ſeptimam a fine ejuſdem teloſtichidis. A XIII. Acroſtichidis ad XIII. a fine ejuſdem acroſtichidis habet ſcriptum,

Omnia magnus.

Teloſtichis hoc habet ſcriptum identidem a tertia decima teloſtichidis ad tertiam decimam ejuſdem.

```
C A L L I O P E C A N E P L U R A P R O C A X E N O R E S E R E N U S
F O N T E S C A S T A L I I D E U S A U D I E T I N D E C A N O R U S
M E N S F U R I T I N N E X V S E T F E L I X C U R R E R E V O T I S
J A M S E C R E D E T O V A N S L I B E T I R E P E R A V I A S O L A
I M P E T E Q U O G R E S S U S E T F A N D I O P T A T A C U P I D O
I N V I T A T A T U L I T M E N S T A N T U M M A X I M E C A E S A R
A O N I A E N O D O S A M P L E C T I T U R I N C I T U S A E T H R A
F U N D E P A T E R C A E P T I S M U S A E A D M U T V A V E R S U S
S C R U P E A T I N G E N T E M T A M D V R O C A R M I N A V E R S U
L U D E R E F A S N O B I S P R A E S V M E R E D I C E R E M E T R A
G A U D I A V E L T E N U I M E A P A N D E R E S I T M I H I M U S A
T A N T U S H O N O R M E I U R E S V O P E R S I D E R A S A E C L O
O D E C U S A U S O N I A E T U L E R I T S I C P A R V A L O C U T O
A M P L I U S E N I U D E X D O M I N U S T O T M U N E R A S U M M A
T A N T A Q U E C O N C E D I S T U M E N T E M D I C E R E D O N I S
I N V I T A S L A U D I S C U M M U N E R E S I C V A G A P R I M I S
H A U D A U D I T A I E G A S N E C D I C T I S L A E S A C A M E N A
A U D E T M A G N A N I M O V O T I N O V A V I N C U L A M E N T I S
J U S S A D A R E C R E V I T Q V E M E O C O R R E P T A F A V O R E
E N A G E J A M R E D D I T V O T I S P I A P R A E M I A M A G N U M
C O N C O R D I S A E C L O R O M A E D E C U S E T S I B I M U N D I
J U R A S U I T O T L U X P O P U L I S O R B I Q U E T R O P A E U M
S I C D A T A S U N T I S T O M A J O R T U A G L O R I A T E R R I S
E N A N G V S T E T U I S P R A E S E N S E T I A N T U S V B I Q U E
I M P E R I I S F E C U N D E P A R A S N U N C O M I N E C R I S T I
O C E A N I I N T A C T A S O R A S Q V I B U S E R U T A F R A N C I
D A T R E G I O P R O C U L E C C E D E V M C U I D E V I A L A T I S
T O T A P A T E N T C A M P I S U T G A E S O L I M I T E V I C T O R
R I T E A T A V O S U M M O M E L I O R C U I C L A U D I U S A C E R
M A G N A N I M U M S I D U S D A T C L A R U M E N U M I N E D I V O
I M P E R I U M V I R T U S Q U E M F E L I X O P T A T A L V M N U M
A U G E S F L O R E T U O N O S T R A E T I B I D E B I T A V I T A E
O R T A M I C A T F R A T R V M F A T A L I S G L O R I A S A E C L O
R E S L A T I A U T V O T I C O M P O S S I C G A U D E A T A U C T A
A S P I C E P A C A T O P A R T A E S T L U X L A E T A S U B O R B E
```

In

XXII.

In hac pagina per omnes verſus tricenæ quinæ litteræ ſunt: per quam paginam diſcurrunt duo verſus de minio ſcripti, utrique quinarum partium orationis, quæ ſingulæ ſeptenas litteras habent, quarum ultima manente, quatuor inter ſe vices mutant, ita ut prima, ſi velis, ſit quarta, & quarta rurſum prima, ſecunda, cum velis, ſit tertia, tertia, cum velis, ſit ſecunda, & manente ultima, fiat reciprocus multifariam verſus, non ſolum ipſe ſe mutans, ſed cum alio verſu eamdem varietatis obtinens rationem, ordine ſervato partium, quem mutari velis, ut poſſis quamvis inde partem orationis per ordinem ſuarum partium mutare. Sunt autem verſus duo hi,

Diſſona Muſarum vinciri ſtamine gaudens,
Grandia conabor Phœbeo carmina plectro.

Idem verſus per amfractus varios ſurſum, & deorſum diſcurrit. In hac eadem pagina quatuor quadrata in angulis ſunt ſenarum litterarum, duo trigona, & duo orthogona majora dimidiata, & unum hexagonum in medio, & ſcalena per angulos quatuor, omnia pari numero litterarum, & pari ordine creſcentia, vel decreſcentia, id eſt omnia ſimilia, trigona trigonis, orthogona orthogonis, quadrata quadratis, ſcalena ſcalenis.

MARTIAGESTAMODISAUDAXIMITATASONORIS

MUSAPEREFFIGIEMTURMARUMCARMINATEXIT

ETNUNCAGMENAGITQUINOSUBLIMINERECTUM

MUSIGENOSPATIUMSEPTENOLIMITEDISTANS

NUNCEADEMVERSURELEGENSUTCUMQVEMEATU

MITTITINAMFRACTUSNONUNALEGECATERVAS

DISSONACOMPONIDIVERSOCARMINEGAVDENS

GRATANIMISFLEXUDOCILIDEPERPETEMETRO

ORTAITERVMFINISOCIANSCONFINIACONTRA

PRAEPONENSORSISNULLODISCRIMINEMETRI

QUINETIAMPARTESMEDIAESUAMUNIADOCTAE

EXPEDIUNTVERSISVICIBUSNAMFINESEDUNO

QUAMVISAMBIGVOSCURSUSETDEVIACLAUDIT

OSTENTANSARTEMVINCIRISCRUDEAPRAEBET

SARMATICASUSUMSTRAGESSEDTOTAPERACTA

VOTAPRECORFAVEASSUBCERTOCONDITAVISU

FACTORUMGNARUMTAMGRANDIADICEREVATEM

IAMTOTIENSAUGUSTELICETCAMPONACRUORE

HOSTILIPOSTBELLAMADENSARTISSIMATOTO

CORPORAFVSASOLOSUBMERSASAMNEREPLETO

VICTRIXMIRETURTURBASACIEMQUEFEROCEM

PLURIMACONABORPHOEBEOCARMINEGAUDENS

MARGENSISMEMORAREBONICAELESTIAFACTA

INTROITUSETBELLALOQUIPERCULSARVINIS

QUISDEVICTAJACETGENSDUROMARTECADUCA

TESTISMAGNORUMVICINABONONIAPRAESENS

SITVOTICOMPOSEXCISAQUEAGMINACERNENS

DETIUGACAPTIVISETDUCATCETERAPRAEDAS

GRANDIAVICTORIMOLIMURPRAEMIAPLECTRO

DICERENECSATISESTVOTUMSICOMPLEATORE

MUSASUOQUAECUMQUEPARATSUBLEGFSONARE

SCRUPOSISINNEXAMODISPERFECTACAMENIS

VULTRESONAREMEISETTESTISNOTATROPAEA

DEPICTISSIGNAREMETRISCUMMUNERESACRO

MENTISDEVOTAEPLACARIINFATAPROCELLAS

In

In hac pagina tricenæ quinæ litteræ per omxes partes ſunt, in qua a prima littera primi verſus rubrica deſcendens uſque ad quadraturam mediam, & de quadratura per obliquum ad ultimam primi verſus aſcexdens facit verſum,

Auſonium columen, lux alma, & gloria Romæ.

Rurſum ab Acroſtichidis tertia decima littera, quæ eſt V, per obliquum aſcendens uſque ad primum verſum prope medietatem, & inde per obliqium deſcendens ad Teloſtichidis tertiam decimam litteram, quæ eſt I, facit verſum,

Virtutun ſpecimen, mitis clementia Mundi.

Noviſſimæ autem partes orationum his duobus verſibus alternis utraque utrique verſui ſerviunt. Deinde per acroſtichidem a quarta decimæ littera novem litterae in directum deſcendentes, & contra ſe pari ordine prope in media pagina aliæ novem, & item ultra mediam paginam pari ordine aliæ novem, & item in teloſtichide aliæ novem faciunt verſum,

Juſtitiæque parens, ſpes felix, otia rerum.

Rurſus a vigeſima tertia litter. Acroſtichidis per obliquum ad ultimum verſum deſcendens, & inde paululum directa, & aſcendens per obiquum ad XXIII. teloſtichidis facit verſum,

Aetherim munus nobis per ſæcula miſſum.

Litteræ ab ultima littera Acroſichidis, a prima noviſſimi verſus per obliquum aſcendentes ad mediam quadraturam, & paululum directæ, & per oliquum deſcendentes uſque ad ultimam noviſſimi verſus litteram faciunt verſum,

Rectorique Dei per te præſentia pollet.

In iſta pagina ſunt hexagona pri numero quatuor, trigona iſople ura numero litterarum octo, quadratum medium, omni parte pari numero litterarum, Uxum.

A U G U S T U M S P E C I M E N M I T I S C L E M E N T I A M A G N E
A V S O N I D U M V I C T O R T U A M A X I M E F O R T I A M U S A E
C A S T A L I A E D E F O N T E C A N U N T T U M U N E R A S U M M A
V O T O R U M I A P H O E B E M I H I N U N C P L E N A F A V O R I S
D A M E N T E N S E N S U S Q U E P I O S I N S I G N E S E R E N U S
I M P E R I U M N A T I S Q U E P O T E N S A D M A R T I A F E L I X
P E R P E T V U M S A E C L I S P I C T O S U B C A R M I N E F A R I
A U D E N T E M P R E C O R I P S E J U V A M E G L O R I A V A T U M
D I C T V R U M C A R M E N Q U A M V I S N U N C C O P I A M U S A E
N O N T A L I S P O S S I T Q U E M I N U S S U B L E G E J U V A R I
V E R S O A L I U D L I M O A L I U D Q U O P A G I N A I N O M N E S
S I G N A T U R M O D V L O S D I S C E R N A T S E M I N A F A N D I
V E L L E J U V A T N U M E N L V X A L M A E T G A U D I A M U N D I
I N S T I T U U N T S E Q U I T U R C U R A S I N M U S I C A V O T O
V I R T U T E S Q U E T V A S E T M O R E S P A N D E R E G E S T I T
S A N C T E T U O S C R E V I T N O S T R A E F I D U C I A M E N T I
T E D U C E N A M Q U E P I O G A U D E N S S U B M U N E R E N O T A
I N J U G A F E S T I N A T M U S I S U B I F R O N D E A S E M P E R
T E C T A C A N U N T A R T E S E T N O T A E V A T I B U S U N D A E
I N D O M I T O S R E G E S S E U P A C I S L U B R I C A V I C T O R
A U T B E L L O S T E R N E N S A U T M I T I S F O E D E R A N U T V
E S S E T U O S F A C I S A G R O S Q U E E X E R C E R E T U O R U M
A U C T I O R A L M A D E I P E R T E P R A E S E N T I A M U N D U M
R E S P E X I T R E D D E N S M O X A U R E A S A E C U L A R E B V S
O S T E N D I T Q U E D E U S R E C T O R I S T E M P O R A J U S T I
A E T H E R I C N V T U P L A C I D I S C L E M E N T I A J U S T I S
P E R T E P E R Q U E T U O S S U N T O M N I A M I T I A V I C T O R
N A T O S R E S P O P U L I F L O R E N T A D G A U D I A M E N T I S
C A E S A R I C U S Q U E T U I S T O T O V I C T O R I A I N O R B E
S E M P E R J V R E C O M E S F E L I X I N S A E C U L A P O L L E T
T A N T O R U M M E R I T A S T A T U E S C A P T I V A T R O P A E A
V I C T O R S A R M A T I A E T O T I E N S E N A C C I P E C L A R I
D U C T O R U B I Q V E T U I S V O T O R U M R E D D I T A F E L I X
D E B I T A J A M C O N P O S G A U D E I T U A R O M U L E P U B E S
R E C T O R R I T E S U V S N O B I S P E R S A E C U L A F L O R E T

XXIV.

P O S T M A R T I O S L A B O R E S
E T C A E S A R V M P E R E N N E S
V I R I V T I B V S P E R O R B E M
T O T L A V R E A S V I R E N T E S
E T P R I N C I P I S T R O P A E A
F E L I C I B V S T R I V M P H I S
A V G V S T A R I T E S A E C L I S
E X S V L T A T O M N I S A E T A S
V R B E S Q V E F L O R E G R A T O
E T F R O N D I B V S D E C O R I S
T O T I S V I R E N T P L A T E I S
H A C O R D O V E S T E C L A R V S
C V M P V R P V R I S H O N O R V M
F A V S T O P R E C A N T V R O R E
F E R V N T Q V E D O N A L A E T I
I A M A L M A C V L M E N O R B I S
D A T M V N E R A E T C O R O N A S
A V R O F E R E N S C O R V S C A S
V I C T O R I A S T R I V M P H I S
V O T A Q V E I A M T H E A T R I S
R E D D V N T V R E T C H O R E I S
M E S O R S I N I Q V A T A N T I S
S O L L E N N I B V S R E M O T V M
V I X H A E C S O N A R E S I V I T
T O T V O T A F O N T E P H O E B I
V E R S V Q V E C O M P T A S O L O

Auguſto victore juvat rata reddere vota.

Hi verſus habent numerum Jambicum dimetrum catalecticum, omnes litterarum decemoctonum.

XXV.

O S I D I V I S O M E T I R I L I M I T E C L I O
V N A L E G E S V I V N O M A N A N T I A F O N T E
A O N I O V E R S V S H E R O I I V R E M A N E N T E
A V S V R O D O N E T M E T R I F E L I C I A T E X T A
A V G E R I L O N G O P A T I E N S E X O R D I A F I N E
E X I G V O C V R S V P A R V O C R E S C E N T I A M O T V
V L T I M A P O S T R E M O D O N E C F A S T I G I A T O T A
A S C E N S V I V G I C V M V L A T O L I M I T E C L A V D A T
V N O B I S S P A T I O V E R S V S E L E M E N T A P R I O R I S
D I N V M E R A N S C O G E N S A E Q V A R I L E G E R E T E N T A
P A R V A N I M I S L O N G I S E T V I S V D I S S O N A M V L T V M
T E M P O R E S V B P A R I L I M E T R I R A T I O N I B V S I S D E M
D I M I D I V M N V M E R O M V S I S T A M E N A E Q V I P A R A N T E M
H A E C E R I T I N V A R I O S S P E C I E S A P T I S S I M A C A N T V S
P E R Q V E M O D O S G R A D I B V S S V R G E T F E C V N D A C A N O R I S
A E R E C A V O E T T E R E T I C A L A M I S C R E S C E N T I B V S A V C T A
Q V I S B E N E S V P P O S I T I S Q V A D R A T I S O R D I N E P L E C T R I S
A R T I F I C I S M A N V S I N N V M E R O S C L A V D I T Q V E A P E R I T Q V E
S P I R A M E N T A P R O B A N S P L A C I D I S B E N E C O N S O N A R I T H M I S
S V B Q V I B V S V N D A L A T E N S P R O P E R A N T I B V S I N C I T A V E N T I S
Q V O S V I C I B V S C R E B R I S I V V E N V M L A B O R H A V D S I B I D I S C O R S
H I N C A T Q V E H I N C A N I M A T Q V E A G I T A N S A V G E T Q V E R E L V C T A N S
C O M P O S I T V M A D N V M E R O S P R O P R I V M Q V E A D C A R M I N A P R A E S T A T
Q V O D Q V E Q V E A T M I N I M V M A D M O T V M I N T R E M E F A C T A F R E Q V E N T I A
P L E C T R A A D A P E R T A S E Q V I A V T P L A C I D O S B E N E C L A V D E R E C A N T V S
I A M Q V E M E T R O E T R I T H M I S P R A E S T R I N G E R E Q V I D Q V I D V B I Q V E E S T

In hac pagina organi ſpecies eſt XXVI. verſibus depicta, in qua ſuperior pars omnis heroico metro ſcripta eſt, cujus primus verſus XXV. litterarum eſt, & inde ſinguli per ordinem incrementis ſingularum litterarum ad L. uſque perveniunt, cujus numeri eſt ultimus verſus, qui primum verſum numero duplicat litterarum, cum ſit pari metro. Deinde per medium diverſa rubrica ſcriptus eſt verſus,

Auguſto victore juvat rata reddere vota;

Quæ quaſi regulam organi deſignant.

XXVI.

ARDVA COMPONVNT FELICES CARMINA MVSAE
DISSONA CONNECTVNT DIVERSIS VINCVLA METRIS
SCRVPEA PANGENTES TORQVENTES PECTORA VATES
VNDIQVE CONFVSIS CONSTABVNT SINGVLA VERBIS

Hi quatuor verſus omnes pari ratione conſcripti ſunt: ita ut manente ultima parte orationis, ceteras partes omnes verſuum ordinibus tantum invicem mutatis, vel ad directum, vel ad reciprocum modum variare poſſis, ita dumtaxat, ut primæ partes cum primis vel quartis vices mutent, ſecundæ cum ſecundis, vel tertiis, & poſſis ſi velis, nulla parte orationis addita, ex his IIII. verſibus LXXII. facere, ita ut nullus ſui ſimilis ſit.

ARdua componunt felices carmina Muſæ,
Diſſona connectunt diverſis vincula metris,
Scrupea pangentes torquentes pectora vates,
Undique confuſis conſtabunt ſingula verbis.

Carmina felices componunt ardua Muſæ,
Vincula diverſis connectunt diſſona metris,
Pectora torquentes pangentes ſcrupea vates,
Singula conſtabunt confuſis undique verbis.

Ardua conſtabunt torquentes carmina Muſæ,
Diſſona componunt connectunt vincula metris,
Scrupea confuſis diverſis pectora vates,
Undique felices pangentes ſingula verbis.

Carmina torquentes conſtabunt ardua Muſæ,
Vincula connectunt componunt diſſona metris,
Pectora diverſis confuſis ſcrupea vates,
Singula pangentes felices undique verbis.

Undique connectunt conſtabunt ſingula Muſæ,
Scrupea torquentes componunt pectora metris,
Diſſona confuſis felices vincula vates,
Ardua pangentes diverſis carmina verbis.

Singula conſtabunt connectunt undique Muſæ,
Pectora componunt torquentes ſcrupea metris,
Vincula felices confuſis diſſona vates,
Carmina diverſis pangentes ardua verbis.

Carmina diverſis felices ardua Muſæ,
Vincula pangentes connectunt diſſona metris,
Pectora torquentes componunt ſcrupea vates,
Singula confuſis conſtabunt undique verbis.

Ardua felices diverſis carmina Muſæ,
Diſſona connectunt pangentes vincula metris,
Scrupea componunt torquentes pectora vates,
Undique conſtabunt confuſis ſingula verbis.

Singula confuſis pangentes undique Muſæ,
Pectora diverſis felices ardua metris,
Vincula connectunt conſtabunt ſcrupea vates,
Carmina componunt torquentes diſſona verbis.

Undique pangentes confuſis ſingula Muſæ,
Ardua felices diverſis pectora metris,
Scrupea conſtabunt connectunt vincula vates,
Diſſona torquentes componunt carmina verbis.

Diſſona torquentes conſtabunt vincula Muſæ,
Undique connectunt componunt ſingula metris,
Ardua diverſis confuſis carmina vates,
Scrupea pangentes felices pectora verbis.

Pectora connectunt pangentes ſcrupea Muſæ,
Carmina confuſis diverſis ardua metris,
Singula felices componunt undique vates,
Vincula conſtabunt torquentes ardua verbis.

Scrupea felices diverſis pectora Muſæ,
Ardua connectunt pangentes carmina metris,
Undique componunt torquentes ſingula vates,
Diſſona conſtabunt confuſis vincula verbis.

Vincula confuſis conſtabunt diſſona Muſæ,
Singula torquentes componunt undique metris,
Carmina pangentes connectunt ardua vates,
Pectora diverſis felices ſcrupea verbis.

Vincula componunt connectunt diſſona Muſæ,
Singula conſtabunt torquentes undique metris,
Carmina felices confuſis ardua vates,
Pectora pangentes diverſis ſcrupea verbis.

Scrupea diverſis pangentes pectora Muſæ,
Ardua confuſis felices carmina metris,
Undique torquentes conſtabunt ſingula vates,
Diſſona connectunt componunt vincula verbis.

Pectora pangentes confuſis ſcrupea Muſæ,
Carmina felices diverſis ardua metris,
Singula conſtabunt connectunt undique vates,
Vincula torquentes componunt diſſona verbis.

Diſſona componunt torquentes vincula Muſæ,
Undique connectunt conſtabunt ſingula metris,
Ardua diverſis felices carmina vates,
Scrupea confuſis pangentes pectora verbis.

Panegyricus Publilii Optatiani Porphyrii dictus Conſtantino Auguſto
Finit Feliciter.

JUVENCI PRESBYTERI DE HISTORIA EVANGELICA LIBRI TRES.

PROLOGUS.

IMmortale nihil mundi compage tenetur,
Non orbis, non regna hominum, non aurea Roma,
Non mare, non tellus, non ignea ſidera cæli.
Nam ſtatuit genitor rerum irrevocabile tempus,
Quo cunctum torrens rapiet flamma ultima mundum.
Sed tamen innumeros homines ſublimia facta,
Et virtutis honos, in tempora longa frequentant,
Accumulant quorum famam, laudeſque poetæ,
Hos celſi cantus Smyrnæ de fonte fluentes,
Illos Minciadæ celebrat dulcedo Maronis.
Nec minor ipſorum decurrit gloria vatum,
Quæ manet æternæ ſimilis, dum ſecla volabunt,
Et vertigo poli terras atque æquora circum
Æthera ſidereum juſto moderamine volvet.
Quod ſi tam longam meruerunt carmina famam,
Quæ veterum geſtis hominum mendacia nectunt,
Nobis certa fides æternæ in ſecula laudis
Immortale decus tribuet, meritumque rependet.
Nam mihi carmen erunt Chriſti vitalia geſta,
Divinum in populis falſi ſine crimine donum.
Nec metus, ut mundi rapiant incendia ſecum
Hoc opus. hoc etenim forſan me ſubtrahet igni,
Tunc cum flammivoma deſcendet nube coruſcans
Judex altithroni genitoris gloria Chriſtus.
Ergo age ſanctificus adſit mihi carminis auctor
Spiritus, & puro mentem riget amne canentis
Dulcis Jordanis, ut Chriſto digna loquamur.

LIBER PRIMUS.

Lucæ primo.

REx fuit Herodes Judæa in gente cruentus,
Sub quo ſervator juſti templique ſacerdos
Zacharias, vicibus cui templum cura tueri,
Digeſto inſtabat lectorum ex ordine vatum.
Hujus inhærebat thalamis digniſſima conjunx,
Cura iis ambobus parilis moderaminis æqui,
Ambos annexos legis præcepta tenebant.
Nec fuit iis ſoboles, jam tunc vergentibus annis,
Gratius ut donum jam deſperantibus eſſet.
Sed quum forte adytis ariſque inferret odores
Zacharias, viſus cælo deſcendere aperto
Nuntius, & ſoli juſſas perferre loquelas.
(Cetera nam foribus plebes aſtrata rogabat)
Quid tibi terribilis concuſſit corda pavore
Viſus, cum læti ſermonis gratia placet?
Nam me propitius rerum pater unicus, alto
A cæli ſolio tibi nunc in verba venire
Præcipit, & chara tibi mox de conjuge natum
Promittit, grandis rerum cui gloria reſtat,
Plurima qui populis naſcendo gaudia quæret:
Sobrius æternum, clauſum quem ſpiritus ipſis
Viſceribus matris complebit numine claro.
Iſtius hic partem populi pleramque docendo
Ad verum convertet iter, Dominumque Deumque
Continuo primus noſcet, plebemque novabit.
Nomine Joannem quem tu vocitare memento.
Olli confuſa reſpondit mente ſacerdos:
Æmula promiſſis obſiſtit talibus ætas,
Nec ſenibus ſoboles poterit contingere feſſis,
Quam Deus avertens primævo in flore negavit.
Hæc trepidans vates. cui talia nuntius infert:
Si tibi mortalis ſobolem promitteret ullus,
Ad deſperandum forſan cunctatio mentis
Debuerat tardis hærens inſiſtere verbis.
Nunc ego, quem dominus cæli terræque creator
Ante ſuos vultus voluit parere miniſtrum;
Auribus ingratis hominis, viſuque receptus,
Summi juſſa Dei non contemnenda peregi.
Quare promiſſis manet irrevocabile donum:
Sed tibi claudetur rapidæ vox nuntia mentis,
Donec cuncta Dei firmentur munera vobis.
Hæc ait, & ſeſe teneris immiſcuit auris.
Interea populum miracula longa trahebant,
Quid tantum in templo vellet ceſſare ſacerdos.
Egreſſus trepide numen vidiſſe ſupernum
Nutibus edocuit, miſeræ & diſpendia vocis.
Inde domum remeat completo ex ordine vates
Officio, amiſſamque levant promiſſa loquelam,
Nec dilata diu venerunt munera prolis.
Anxia ſed ventris celabat gaudia conjunx,
Donec quinque cavam complerent lumina Lunam.
Tunc majora dehinc idem mandata miniſter
Detulit ad Mariæ demiſſus virginis aures.
Hæc deſponſa ſuo per tempora certa propinquo
Abdita virgineis caſte pubeſcere tectis,
Et ſervare diem juſſis permiſſa parentum.
Ad quam tranquillum ſermonem nuntius infit:
Salve progenie terras jutura ſalubri,
Deſine conſpectu mentem turbare verendo:
Nam tua concipient cæleſti viſcera juſſu
Natum, quem regnare Deus per ſecula cuncta
Et propriam credi ſobolem, gaudetque jubetque.
Huic, ubi ſub lucem dederis, ſit nomen Ieſus.
Ad quem virgo dehinc pavido ſic inchoat ore:
Nullos conceptus fieri ſine conjuge dicunt,
Unde igitur ſobolem mihi nunc ſperabo venire?
Nun-

Nuntius hæc contra celeri ſermone profatur:
Virtus celſa Dei circumvolitabit obumbrans,
Spiritus & veniet purus, lectiſſima virgo,
Ac tibi mox puerum caſto ſermone jubebit
Magnificum gigni, populis quem credere ſanctum
Supremique Dei natum vocitare neceſſe eſt.
Sic cognata tibi, ſterilis quæ credita cunctis
Zachariæ conjux, mortali germine nuper
Ævo deſeſſis auxit miracula membris.
Sextus adeſt menſis, parent ſic omnia juſſis.
Virgo dehinc: Domino famulam nunc ecce jubenti,
Ut tua verba ſonant, cernis ſervire paratam.
Nuntius abſcedens vacuis ſe condidit auris.
  Illa dehinc rapidis Judæam paſſibus urbem,
Zachariæque domum penetrat, gravidamque ſalutat
Eliſabeth: clauſæ cui protinus anxia prolis
Membra uteri gremio motu majore reſultant,
Et ſimul exiliit mater concuſſa tremore,
Divinæ vocis completa afflamine ſancto:
Et magnum clamans, Felix o femina ſalve;
Felicem geſtans uteri ſinuamine fœtum.
Unde meam tanto voluit Deus æquus honore
Illuſtrare domum, quam mater numinis alti
Viſeret? ecce meo gaudens in viſcere proles
Exultat, Mariæ quum prima affamina ſenſit.
Felix quæ confiſa fidem mox affore verbo,
Quos Deus ad famulos, magnum dignando, locutus.
Illa trahens animum per gaudia mixta pudore
Suppreſſo, vocis pavitantia dicta volutat:
Magnificas laudes animus, grateſque rependit
Immenſo domino mundi. vix gaudia tanta
Spiritus iſte capit, quod me dignatus in altum
Erigere, ex humili celſam, cunctiſque beatam
Gentibus & ſeclis voluit Deus æquus haberi.
Suſtulit ecce thronum ſævis fregitque ſuperbos.
Largifluis humiles opibus ditavit egentes.
Tunc illic manſit ternos ex ordine menſes,
Ad propriamque domum repedat jam certa futuri.
  Jamque aderat tempus, quo ſarcina deſerat alvum
Eliſabeth, liquidas ſolvenda in luminis auras;
Ad partus fama tantos collecta cucurrit
Turba propinquorum: tum gaudia mira frequentes
Concelebrant, nomenque jubent genitoris habere.
Abnuit hoc genitrix, ſed Joannes vocitetur,
Ingeminat: placuit muti tunc juſſa parentis
Conſulere, ſcriptoque rogant edicere nomen.
Sed proh mira fides, tabulis quum ſcribere tentat,
Implicitam ſolvit per verba ſonantia linguam.
Mox etiam aſſuetam penetrant ſpiracula mentem,
Completuſque canit venturi conſcia dicta:
Concelebrent cuncti laudes grateſque frequentent
Aſtrorum & terræ, pontique hominumque parenti,
Viſere quod voluit propriamque abſolvere plebem.
En, beat antiquam gentem, cornuque ſalutis
Erecto, indulget Davidis origine lumen.
Hoc eſt quod priſci cecinere ex ordine vates:
Hæc eſt illa ſalus, quæ nos ex hoſtibus atris
Eripit, ut juſte juſto ſervire queamus.
At tu parve puer, ſanctus dignuſque Propheta
Dicere, & dominum mox prægrediere viando,
Illius & populum duces per lumen apertum:
Errorem per te ſpernent, mortiſque tenebras
Abrumpent omnes, tua qui præcepta ſequentur.
Exin ſecretis in vallibus abdita ſemper
Vita fuit puero, donec poſcentibus annis
Vatis ad officium pleno pubeſceret ævo.

Matthæi 1.

Interea Mariæ ſponſo miracula mentem
Sollicitant, manifeſta uteri quod pondera vidit,
Et ſecum volvit, quanam ratione propinquæ
Dedecus oppreſſum celet, thalamoſque recuſet.
Talia tractanti torpeſcunt membra ſopore.
Mox ſtertente, Dei vox eſt audita monentis:
Accipe conjugium nullo cum crimine pactæ,
Spiritus implevit ſancto cui viſcera fœtu.
Hanc cecinit vates venturam ex virgine prolem,
Nobiſcum Deus, eſt cui nomen. Protinus ille
Hæc præcepta ſequens, ſervat ſponſalia pacta.

Lucæ 2.

  Sed tum forte novus, capitum diſcuſſio, cenſus
Cæſaris Auguſti juſſu per plurima terræ
Deſcribebatur Syriæ, quam jure regebat
Cyrinus, proprii cui tota per oppida fines
Addebant populi vires nomenque genuſque.
Urbs eſt Judææ Bethleem, Davida canorum
Quæ genuit, generis cenſum quæ jure petebat.
Obtulit hic illum, genus hinc quod uterque trahebat,
Deſponſamque ſibi ſcribens, gravidamque profeſſus:
Hoſpitium amborum Bethleem ſub mœnibus urbis
Anguſti fuerant perparva habitacula ruris.
Illic virgo novum completo tempore fœtum
Edidit, & leni pannoſo tegmine fotu
Texit, cui durum cunas præſepe miniſtrat.
  Circa ſollicitæ pecorum cuſtodia noctis
Paſtores tenuit vigiles per paſcua læta:
Ecce Dei monitu juſſus deſcendere cælo
Nuntius, ac ſubito terror tremefacta pavore
Proſtravit viridi paſtorum corpora terræ.
Talis & attonitis cælo vox miſſa cucurrit:
Ponite terrorem mentis, mea ſumite dicta
Paſtores, quibus hæc ingentia gaudia porto.
Nam genitus puer eſt, Davidis origine clara,
Qui populis lucem mox lætitiamque propaget.
Hoc ſignum dicam, puerum quod cernere vobis
Jam licet, implentem gracili præſepia voce.
Talia dicenti junguntur millia plebis
Cæleſtis, cunctique Deum laudantque rogantque:
Talis & uniti vox agminis aera complet:
Gloria ſupremum comitetur debita patrem;
In terris juſtos homines pax digna ſequatur.
Et ſimul his dictis cæli ſecreta reviſunt.
Paſtores propere veniunt, puerumque jacentem
Præſepis gremio cernunt, poſt inde frequentes
Diſpergunt late celebris vaga ſemina famæ,
Mirantes laudant, lætantes conſtupuerunt,
Omnia nocturnis monitis quod vera recurrant.
Viderat octavam lucem puer, ecce recidi
Ad morem legis, nomenque aptare neceſſe eſt:
Impoſitumque illi eſt (monitis cæleſtibus olim
Quod Mariæ vox miſſa Deo præcepit) Ieſus.
  Scripſerat antiquæ Moſes moderamina legis,
Inter quæ primus priſco de ſanguine vatum
Obſervare dedit fœtus offerre ſacrandos,
Implumeſque ſimul ferre ad delubra columbas.
Hæc ubi per Mariam templo ſervata feruntur,
Ecce ſenex Simeon dignus comprendere ſenſum
Cæleſtis vocis, cui quondam præſcia rerum
Virtus prodiderat, quod carcere corporis ægri
Depoſito, mortem liber requiemque videret,
Cum primum cæli laudem terræque ſalutem
(Omnia quem vatum ſpondent oracula) Chriſtum
Vidiſſet templo ſolennes ferre palumbos.

Iſque ubi curvato deſeſſus corpore templum
Jam gravior penetrat, monuit quod ſpiritus auctor;
Ecce ſimul parvum gremio genitricis Ieſum
Ad templum ſenſit veniſſe, trementibus ulnis
Accepit puerum, lætuſque hæc dicta profatur:
Nunc nunc me famulum dominus, nunc liberet arctis
Corporis e vinclis, finemque imponere verbis
Dignetur cum pace ſuis. en ſplendida noſtros
Lux oculos tua circumſtat radiiſque refulget,
Quam cunctis hominum luſtratis gentibus addet
Iſraelitarum cumulatæ gloria plebis.
Hinc ait, Hæc quid, virgo, tibi tam mira videntur?
Quid tantum Mariæ ſtupuerunt pectora matris?
Hic puer ad populi caſum datur. iſte renaſci
Concedet populis, illi ſignum eſſe negabunt
Fœderis, hi contra cælo veniſſe tenebunt.
Livor edax faciet, letum ut percurrat amarum;
Atque animam matris ferro fulgente machæra:
Quo pateant cæci tenebroſa volumina cordis.
Hæc ait in Simeone Deus: vox ecce Prophetæ
Femineam ſancto complet ſpiramine mentem.
Anna fuit natu gravior, quam in flore juventæ
Deſtituit viduam mors immatura mariti.
Hinc fruitur caſta charo pro conjuge vita,
Continuoque Dei cultu, quæ numine ducta
Cognovit Chriſtum, & ſimili ſermone locuta eſt.
Inde ubi ſolennem pueri pro nomine legem
Complevit genitrix, & Joſeph omnia mirans,
Ad patriam læti repedant, puerumque reportant.

Matth. 2.

Gens eſt Eoi, Phœbo orto, proxima regni,
Aſtrorum ſollers ortuſque obituſque notare.
Hujus primores nomen tenuere Magorum.
Hinc lecti proceres Solymas per longa viarum
Deveniunt, regemque adeunt, orantque doceri,
Quæ regio imperio puerum Judæa teneret
Progenitum, & ſeſe ſtellæ fulgentis ab ortu
Admonitos veniſſe viam, quo ſupplice dextra
Exortum terris venerabile numen adorent.
Territus Herodes vatum legumque peritos,
Quique Prophetarum veterum præſagia noſcunt,
Imperio accitos jubet omnia quærere legis.
Quo pateat quæ ſint genitalia mœnia Chriſto,
Omnia venturum ſpondent quem oracula vatum.
Tunc manifeſtatur, Bethleem quod mœnibus illum
Progigni maneat, cui ſacram ducere plebem
Iſraelitarum ſacra virtute neceſſe eſt.
Tunc jubet Herodes Perſas pertendere greſſum,
Inventumque ſibi puerum monſtrare colendum.
Ecce viæ medio ſtellam præcurrere cernunt
Sulcantem flammis auras, quæ in culmine ſummo
Reſtitit, & pueri luſtrata habitacula monſtrat.
Gaudia magna Magi gaudent, fiduſque ſalutant.
At poſtquam puerum videre ſub ubere matris,
Dejecti prono texerunt corpore terram:
Submiſſique ſimul mox myſtica munera promunt,
Aurum, thus, myrrham, regique Deoque hominique
Dona ferunt; totam mox horrida ſomnia noctem
Sollicitant, ſævumque jubent vitare tyrannum:
Denique diverſis Herodis callibus aulam
Diffugiunt, patriamque Magi rediere latentes.
Ipſum etiam puerum monitis cæleſtibus actus
Ægyptum cum matre ſimul tranſportat Ioſeph.
At ferus Herodes ſibimet ſuccedere credit,
Quem callens aſtris quæſiſſet cura Magorum.
Quorum præcauto diſceſſu ſollicitatus,
Crudeli tinxit Bethleemica compita cæde,
Infantes mandans, teneroque ſub ubere plebem
Innocuam in ſinubus rigido ſuccumbere ferro.
Hæc etiam cædes olim præſcripta manebat.
Nam pius hanc vates divino numine doctus
Complorat, miſero ſobolis pro funere matres
Horrendis graviter cælum pulſare querelis.
Aſt ubi ſopitus furor eſt, & ſæva tyranni
Infantum horribili feritas ſatiata cruore,
Extinxiſſe putat cunctos, quos unus & alter
Annus letiferi miſere ſuppreſſerat ævi.
Mirandis rurſus devinctus membra ſopore
Joſeph urgetur monitis, Mariam puerumque
Ægypto ad patriam vectare, ubi Nazara felix
Olim prædictum puero dedit addere nomen.
Dixit & alterius quondam prænuntia vatis
Vox inſtincta Deo, Veniet, veniet mea proles
Ægypto ex alta, terris lumenque ſaluſque.
Creſcebat rapidis annorum greſſibus infans,
Præcurrens ævum ſapientia præveniebat,
Gratiaque in vultu, & verbis veneranda micabat.

Lucæ 2.

Et jam biſſenos ævi comprenderat annos,
Cum Paſchæ ritum ſervando ex more parentes
Ad templum lætis puerum perducere feſtis
Omnibus annorum vicibus de more ſolebant.
Ergo aderant paſchæ pariter, cunctiſque diebus
Feſtorum impletis, patriam remeare parabant.
Tum puer in populo comitis veſtigia matris
Deſeruit, templique libens ſecreta petivit.
Illum per vicos urbiſque per abdita tecta
Perque viæ ſtratas, per notos perque propinquos
Quærebat genitrix: ſed lux ubi tertia venit,
Ad templum propere remeat, vatumque coronæ
Invenit inſertum, legumque obſcura ſenili
Tractantem cœtu. vix admiratio digna
De pueri verbis ſenibus fuit: at pia mater,
Nate, ait, amiſſum lacrimis te quæro profuſis
Anxia, cum genitore gemens: quæ cauſa parentum
Secrevit greſſu, templique in ſede retentat?
Ille autem, Quid me tantum, quid quæritis, inquit?
An nondum ſentis genitrix quod jure paternis
Ædibus atque domo natum inhabitare neceſſe eſt?
Hæc ait, & greſſum ſociat, patriamque reviſit,
Nec genitrix tanti perſenſit pondera verbi,
Ordine cuncta tamen cordis ſecreta reſervat.
At puer obſequiis apte prædulcibus ambos
Ad proprium ſemper cogens nectebat amorem.

Matth. 3. *Marci* 1. *Lucæ* 3. *Joannis* 1.

Interea veteris ſcripti per debita currens
Omnia ſeclorum ſeries promiſſa trahebat.
Zachariæ ſoboles deſertis vallibus omnes
Ad deponendas maculas clamore vocabat,
Fluminis ut liquidi caperent miranda lavacra,
Queis animæ ſpecies abluta ſorde niteret.
Eſaias vates cecinit quod numine juſſus:
Vox late reſonat, deſertis vallibus amplas
Sternite jam ſtratas, omnis ſit recta viarum
Semita, quæ domini digne veſtigia geſtet.
Subſident colles, vallis complebitur omnis:
Corriget anfractus callis bona linea recti,
Corporeiſque oculis lumen tractare ſerenum
Omnibus indulget genitor, dominuſque ſalutis.
Ergo aderant populi, paſſimque hinc inde ruentes
Complebant ripas, avidique lavacra petebant.
Texta camelorum fuerant velamina ſetis,

Et zonæ

Et zonæ pellis medium cinxere Prophetam,
Arvis qui ſolitus ruralibus eſſe locuſtas,
Et tenuem victum ſilveſtria mandere mella.
Uſque ubi tot populos diverſis ſedibus ortos
Irruere ad fluvium cernit, ſic increpat ore:
Viperere gentis ſoboles, quis debita vobis
Supplicia, urgenteſque iras evadere monſtrat?
Sed facite, o miſeri, fructum (ſi pœnitet) aptum,
Nec generis veſtri tollat fiducia mentes.
Nam potis eſt dura ſuperum rex caute creare
Progeniem, quando ſoboles ſua degener errat.
Proxima roboreis jamjam radicibus inſtat
Cunctorum ante oculos acies ſublata ſecuris.
Cædentur ſilvæ ſteriles, igneſque fovebunt.
Nunc ego præteritas maculas in flumine puro
Abluere inſtitui: veniet ſed fortior alter,
Cujus vincla pedum non ſum contingere dignus.
Abluet ille homines ſancto ſpiramine mergens,
Flammarumque globis purgabit noxia corda.
Illius & manibus ruralis pala tenetur,
Et propria ipſius purgabitur area frugum,
Horreaque implebit ſecreti copia farris,
Æternuſque leves paleas populabitur ignis.
Hæc ait: & propriis per ſilvam paſſibus ipſum
Cernit Jordanis veneranda lavacra petentem.
Sed vetat increpitans vates, & talia fatur:
Tune meis manibus digneris mergier undis,
Cum tua me melius poſſint mundare lavacra?
Dixit Joannes: cui talia reddit Ieſus:
Nunc ſine, nam decet hoc: ſic ſancta per omnia nobis
Juſtitiæ confectandus complebitur ordo.
Hæc memorans, vitreas penetrabat fluminis undas.
Surgenti manifeſta Dei præſentia claret:
Scinditur auricolor cæli ſeptemplicis æthra,
Corporeamque gerens ſpeciem, deſcendit ab alto
Spiritus aeream ſimulans ex nube columbam,
Et ſancto flatu corpus perfudit Ieſu.
Tunc vox miſſa Dei longum per inane cucurrit,
Ablutumque undis Chriſtum, flatuque perunctum
Alloquitur: Te nate hodie per gaudia teſtor
Ex me progenitum; placet hæc mihi gloria prolis.

Matthæi & Lucæ 4. *Marci* 1.

Tum petit umbroſos montes, & luſtra ferarum,
Obſequiumque illi patris præbere miniſtri
Certabant. rabidi mox livor dæmonis ater
Cum terrore rapit mentem, nec defuit ægro
Tentandi interea Chriſtum verſutia fallax.
Quadraginta illi fuerant ex ordine ſoles,
Ex quo nulla cibi potuſque alimenta dabantur,
Sed contexta ſimul firmi jejunia cordis,
Terrarum ad regnum mentis ſecreta tenebant.
Tunc epulas demum monuit conquirere corpus.
Horrendi interea ſceleris fallacia tentans,
Si te pro certo genuit Deus, omnibus, inquit,
His poteris ſaxis forti ſermone jubere
Viſum triticei, formamque capeſſere panis.
Chriſtus ad hæc fatur: Nil me jam talia terrent.
Nam memini ſcriptum: quoniam non ſola tenebit
Vitam credentis facilis ſubſtantia panis,
Sed ſermone Dei complet pia pectora virtus.
Rurſus at ille dolos verſutis artibus aptans
Nectere tentator properat: nam mœnibus urbis
Mox inferre pedem ſuaſit, & livida Chriſtum
Culmine marmorei ſuaſit conſiſtere templi.
Tunc ſic aggreditur vocis fallente veneno;
Si Deus eſt vere genitor tibi, culmine templi
Aera per vacuum ſaltu jaculabere corpus.
Tellis erit ſcriptura tibi, quæ ſpondet aperte
Mandatum ſummi genitoris tale miniſtris,
Ut lapſum ſtudeant caſu defendere corpus,
Et famulis manibus curent tua membra levare,
Ne lapidis lædat ſummas offenſio plantas.
Reddidit his Chriſtus dictis contraria dicta:
Me meminiſſe magis ſcripti cæleſtis oportet,
Ne vires Domini fidens audacia tentet.
Rurſus in abrupti montis conſiſtere celſis
Mox furibunda jugis ſuaſit fallacia Chriſtum.
Oſtendens olli fulgentia regna per orbem,
Cernis, ait, quæ ſit tantarum gloria rerum?
Cuncta tibi poſſum jamjam concedere regna,
Talia donantem ſi me veneratus adores.
Tum ſic inſtantem dictis rejecit Ieſus.
Effuge peſtiferi rabies veſana veneni,
Hæreat ut ſemper nobis immobile juſſum,
Ut juſtus cæli Dominum devotus adoret,
Unius & famulans veneretur nomen in ævum.
Talibus excuſſus fugit per devia dæmon.
Inde ubi Joannem cognovit carceris umbris
Submerſum, triſti compreſſit corda dolore,
Finibus & ſtatuit Zabulonum ponere ſedes,
Ut dictum Iſaiæ concurreret ordine ſecli:
Terra Zabulon, & regio cui Nephthala nomen,
Et via trans pelagus longe Galilæaque rura,
Trans & Iordanem gentes, populique tenebris
Incluſi magnum lumen ſubitumque videbunt.
In mortiſque illis umbra reſidentibus, alma
Exoritur fidei reſplendens luce voluntas.
Ergo inſtare Dei regnantis munera Chriſtus
Nunciat, increpitans præconia larga ſalutis.
Præterienſque videt geminos per littora fratres,
Præſolidum Simonem, dignum cognomine Petri,
Andreamque ſimul, ſinuoſa volumina lini
Piſcibus inſidias diſponere marmoris undis:
Nunc, inquit, piſces capitis maris æſtibus altis,
Sed me ſi libeat ſectari, fortia vobis
Provenient hominum præpulcra indagine lucra.
Illi confeſtim firmato pectore certi
Retibus abjectis pariter præcepta ſequuntur.
Poſt fratres Jacobum Joannemque marinis
Inſidias gregibus maculoſo innectere textu,
Ut vidit, ſimilemque dedit de litore vocem;
Illi Zebedeum genitorem in puppe relinquunt,
Illico ſectantes pulcherrima juſſa ſalutis.

Matth 4. *Marc.* 3. *Joannis.* 9.

Exin per terram Galilææ ſancta ferebat
(Inſinuans populis) regni præconia Chriſtus.
Donabatque citam invalidis ægriſque medelam.
Et mox crebra procul Syriam jam fama tenebat,
Mille ſonans linguis præſentia munera Chriſti.
Denique certatim languoris tabe perefos
Diverſiſque malis nexos, queis longa dolore
Abſumpſit populans membrorum robora tabes,
Monſtrabant Chriſto: facili ſed munere cunctos
Reddebat propere miranda ad gaudia ſanos.
Jamque animæ ipſius morbi ſævique furores,
Et lunæ curſum comitata inſania mentis
Diſceſſere gravi ſermonis pondere juſſa:
Illum ſtipantes miracula magna moventem
Mixtæ ſectantur turbæ, Solymique Syrique
Et Judæa frequens populis, Galilæaque plebes,
Et quos Jordanis dirimit ſtagnante fluento.

Ho

Matth. 5. *Luc.* 6.

Hos populos cernens, præcelſa in rupe reſedit,
Ac ſic diſcipulis gremium cingentibus infit:
Felices humiles, pauper quos ſpiritus ambit,
Illos nam cæli regnum ſublime receptat.
His ſimiles mites, quos manſuetudo coronat,
Quorum debetur juri pulcherrima tellus.
Hic modo lugentes ſolatia digna ſequentur:
Pabula juſtitiæ qui nunc potuſque requirunt,
Illos plena manet ſaturandos copia menſæ.
Felix, qui miſeri doluit de pectore ſortem,
Illum nam domini miſeratio larga manebit.
Felices, puro cælum qui corde tuentur,
Viſibilis Deus iis per ſecula cuncta manebit:
Pacificos Deus in numerum ſibi prolis adoptat.
Felices nimium, quos inſectatio frendens
Propter juſtitiam premit, iis mox regia cæli
Pandetur. gaudete operum quos juſta tenentes
Urgebit præceps ſtimulis injuria ſævis,
Plurima nam merces vobis ſervatur in æthra,
Namque Prophetarum fuit inſectatio talis.
Diſcite vos hac in terra ſalis eſſe saporem.
Hic ſapor amiſſa ſi jam virtute ſeneſcit,
Quæ ſalis abſumptos acuet ſubſtantia guſtus?
Nec quiſquam fatui poſt hæc ſupereſt ſalis uſus,
Ni longe abjecti cuncta ut veſtigia calcent.
Vos eſtis mundi clarum (ne abſcondite) lumen.
Nam quis præcelſis impoſtam rupibus urbem
Occultare queat? veſtrum ſed lumen ad omnes
Perveniat, verumque decus ſub luce ſerena
Ponatur; cunctis genitoris gloria veſtri
Laudetur, celſi thronus eſt cui regia cæli.
Non ego nunc priſcas leges diſſolvere veni,
Vertere nec veteres ponunt quæ juſſa Prophetæ.
Omnia nam vobis per me complenda manebunt.
Vera loquor, donec cæli terræque mariſque
Interitus veniat, legis ne littera ſaltem
Aut apicis parvi gracilis diſtinctio deerit,
Omnia quin fiat digeſta ex ordine ſecli.
Si quis enim minimam mandati ſolvere partem
Auſus erit, pariterque homines ſuadendo docebit,
Hic minimi nomen cæleſti in ſede tenebit.
At quicumque operis proprii moderamina ſervans,
Inviolata ſimul tradet præcepta piorum,
Magnus erit, magnique feret ſub ſidera nomen.
Audiſtis veteris juſſum moderamine legis,
Humano ſi quis macularit ſanguine palmas,
Ille reus ferro perſolvet vindice pœnas.
Aſt ego præcipiam, ne quis conſurgere in iras
Audeat, atque odio fratris fervente moveri.
Nam reus hic æquo pœnas ſub judice pendet.
Nec minor illorum convicia flamma ſequetur,
Qui fatui miſerive cient ſub nomine fratrem.
Sin offerre voles, venerans altaria donis,
Et tua tunc tacitæ mentis penetralia tanget,
Quod tibi ſit cum fratre domi ſuſcepta ſimultas,
Munera cuncta adytis illis admota relinque,
Et prius ad pacem properans tranſcurre petendam.
Fraterno demum jam conciliatus amori,
Offer grata Deo tranquillo pectore dona.

Luc. 12.

Eſt tibi præterea virtus contraria ſemper,
Corporis hæc caſti celeri curetur amore,
Dum rapidæ tecum graditur per compita vitæ:
Accuſabit enim polluti corporis uſus,
Et te ſublimi ſtatuet ſub judice vinctum.
Damnatum rapient ad vincula ſæva miniſtri,
Nec prius e tenebris ſolveris carceris atri,
Ultima quam minimi reddatur portio nummi.
Haud ignota, reor, vobis ſtat cautio legis,
Corpus adulterio prohibens: ſed nunc mea juſſa
Occulta internæ frænent molimina mentis:
Nec minus optati quam facti pœna luenda eſt.

Matth. 5.

Si te forte oculi dextri laqueaverit error,
Auctorem miſeræ properans convellito labis,
Et jaculare procul: nam membrum perdere præſtat
Exiguum, flammis quam totum dedere corpus,
Perpetuiſque animam pariter convolvere pœnis.
Et ſi dextra manus mentem per devia ducit,
Erroris cauſam præſtat decidere ferro,
Quam totum æternis corpus concedere flammis.
Præcipiunt veteres, ſi quis connubia rumpit,
Scribere diſſidium juris feralia verba:
Sola viri recte diſcedet adultera tectis.
Aſt aliæ maneant: nam caſti jura pudoris
Auctore amittet mulier deſerta marito.
Antiquæ leges prohibent perjuria linguis,
Sed noſtris cedat jurandi audacia juſſis.
Nec fas eſt homini cælum jurare per altum,
Quod ſedes Domini, nec quæ veſtigia geſtat
Terra Dei, Solymæve urbis venerabile nomen,
Quod regis magni patria eſt, jurabitur umquam.
Nec caput in proprium cuiquam jurare licebit,
Namque poteſtatem minimi non eſſe capilli
Cernitis, albumve aut nigrum mutare colorem.
Eſt eſt, ſufficiat; quod non eſt, dicite non eſt.
Quod ſupereſt iſtis, totum fallaciter ægro
Suggerit obreptans animo vis tetra veneni.
Pervulgata diu legis præcepta tenetis,
Lædentem ſemper ſimilis vindicta ſequatur.
Sed tranquilla malum melius patientia vincet.
Ac ſi quis partem palma percuſſerit oris,
Mox aliam vultus partem præbere memento.
Auferat aut tunicam ſi quis vi judicis inſtans,
Cede libens, pariterque ferat tua pallia ſecum.
Si te forte aliquis paſſus per mille jubebit
Ire viam, gravis atque oneris perferre laborem,
Mox perges, aliudque viæ comitabere duplum.
Si quis egens poſcet, vel ſe ſimulabit egentem,
Ex animo miſerans largire: aut mutua ſi quis
Orabit, tribue, & mitem ne ſubtrahe vultum:
Nec tibi ſit placitum ſolis ſuccurrere amicis,
Aut cæcis odiis inimicos ducere dignos.
Quin ego præcipiam ſemper blando eſſe per omnes
Obſequio, precibuſque Deum mollire benignis
Pro vita ipſorum, qui vos exſcindere gaudent,
Adverſiſque truces animis, odiiſque ſequuntur:
Nam genitor veſter communia lumina ſolis,
Communeſque dedit pluvias juſtiſque maliſque.
Quod ſi conjunctos tantum veneramur amicos,
Quis locus hic juſtæ poterit mercedis haberi?
Servit amicitiæ tantum gens dedita lucris.
Sed vos perfecto ſimiles eſtote parenti.

Matth. 6.

Sic ubi juſtitiæ pandetur juſta facultas,
Devitate oculos hominum: nam nulla manebit
Merces in cælo, quæ factum tale ſequatur.
Applaudet tantum ſterilis jactatio vulgi.
Sed quod dextra facit, facias neſcire ſiniſtram:
Cum veniet, juſtis meritis tunc digna rependet
Occulti ſolus ſcrutator præmia cordis.

Sunt

Sunt quos prætumidæ tollit jactatio mentis,
Et precibus propriis gaudent aſſiſtere turbas,
Multiſluiſque diem verbis ducendo fatigant:
His votis pompæ fructus ſuccedit inanis.
Sed ſecreta domus precibus penetralia caſtis
Claudantur, pauciſque Deum venerabere verbis.
Scit pater ipſe, tui quæ ſit trepidatio cordis.
Nil abſente Deo loquimur, nil abdita clauſum
Pectoris antra tegunt: præſens Deus omnia cernit;
His igitur votum placeat concludere verbis.
Sidereo Genitor reſidens in vertice cæli,
Nominis oramus veneratio ſanctificetur
In nobis, Pater alte, tui: tranquillaque mundo
Adveniat, regnique tui lux ampla pateſcat.
Sic cælo ut terris fiat tua clara voluntas.
Vitaliſque hodie ſancti ſubſtantia panis
Proveniat nobis: tua mox largitio ſolvat
Innumera indulgens erroris debita pravi:
Et nos haud aliter concedere fœnora noſtris.
Tetri ſæva procul tentatio dæmonis abſit,
Eque malis tua nos in lucem dextera tollat.
Tunc etenim genitor populis delicta remittet,
Si veſtra alterni vobis peccata velitis
Cedere, nec durum erratis intendere pectus.
Sunt etiam pergrata Deo jejunia plebis;
Sed propriam multi faciem fœdare laborant,
Quo vanam captent hominum jejunia famam.
Tu vero & grato crinem nitefactus olivo,
Lætantem puris de fontibus ablue vultum:
Ut ſolus genitor devoti pectoris aptum
Servitium cernens, laudem, meritumque rependat.
Vanum eſt defoſſis terra invigilare talentis:
Illic ærugo & tineæ dominantur edaces,
Cunctaque diripiunt fures egeſta latebris.
Condite theſauros vobis in vertice cæli:
Non erugo illos tineæve aut horrida furum
Factio diripiet: vobis ubi condita res eſt,
Illic corda etiam ſimili ditione tenentur.
Corporis eſt lumen, quo publica lumina cernis:
Sed ſi pura acies oculis ſimplexque nitebit,
Clare totius ſplendebunt corporis artus.
Sin vero nequam fuerit parvumque videbit,
Obſcuræ incumbent ſuper omnia membra tenebræ:
In nigras lumen ſed ſi convertitur umbras,
Ipſis horror erit quantus ſine luce tenebris?
Nemo poteſt dominis æque ſervire duobus.
Unius aut odiis cedet, vel cedet amori.
Nec pariter dominum ſervus patietur utrumque.
Haud umquam poterit quis divitiiſque Deoque
Inſervire ſimul: ſed vos hæc juſſa tenete,
Sollicitet proprio ne vos pro corpore veſtis,
Non faciles victus ægra diſquirite cura.
Nonne animam pluris facimus quam corporis eſcas?
Aut dubitat corpus quiſquam præponere veſti?
Aereas ſpectemus aves: non vomere preſſo
Terga ſoli ſubigunt, jaciunt nec ſemina farris,
Aut ſegetum culmos incurva falce recidunt:
Provenit & tamen his ſatias potuſque cibique.
Nonne Deo magis eſt hominum curatio cordi?
Nec dignum fuerat, veſtis ſuſpendere curam
Pectoribus noſtris: num ſicubi talia poſſunt
Incrementa ſuis homines imponere membris?
Cernite per pingues agros ut lilia florent,
Non ulli tamen his umquam incubuere ligones.
Nec Solomona gravem, quum regni divitis aula
Afflueret, talis contexit gratia veſtis.
Quod ſi pratorum fruticumque virentia læta
Ipſe Deus veſtit noſtris obnoxia flammis:
Cur vobis potior non eſt fiducia patris?
Ergo cibum, potum, veſtemque & inania cuncta,
Gentibus infidis terrenam linquite curam.
Vos potius digne cæleſtia quærite regna,
Juſtitiamque Dei: ſpontanea cetera current.
Craſtina nec vobis curetur copia rerum:
Quiſque dies ſibimet ſatis eſt pro fraude diurna.

Matth. 7. Luc. 6.

Judicium veſtrum fugiat damnatio ſæva.
Nam dominus veſtri juris documenta ſequetur.
Quæ vos in terris ſtatuetis, tempore capti,
Hæc eadem vobis genitor ſervabit in æthra.
Menſuram tibi quam ponis, portare neceſſe eſt.
Cernis adhærentem feſtucam in lumine fratris,
Nec tamen in proprio tignum conſiſtere ſentis,
Atque oculum prius alterius purgare laboras?
Diripe ſed proprio fallax de lumine tignum,
Tum minimam alterius curabis demere ariſtam.
Ne canibus ſanctum dederitis: neve velitis
Turpiter immundis jactare monilia porcis:
Namque illa in cœno pedibus ſubjecta jacebunt,
Converſique canes vaſto vos vulnere rumpent.
Poſcenti dabitur, quærens inventa tenebit:
Pulſantique aditus foribus pandetur apertis.
Vos homines natis panem poſcentibus omnes
Num lapidem dabitis? piſcemve petentibus, anguem?
Vos inquam rigidi, quibus alte eſt inſita cordi
Durities, veſtris dabitis ſemper bona natis:
Indulgens hominum genitor bona mitia digne,
Quam præſtare magis gaudet poſcentibus æquis?
Quæ cupitis vobis hominum benefacta venire,
Hæc eadem veſtro cunctis præſtate favore:
Hæc legis ſumma eſt, hoc jus dixere prophetæ.
Ite per anguſtam, juſti, ſuper æthera portam.
Quam lata & ſpatioſa via eſt, quæ limite lævo
Præruptum convolvit iter caligine mortis!
Innumeræque illam penetrant per prona catervæ.
Vitalis vaſtis ſtipatur ſemita ſaxis,
Celſaque vix paucos ducit per ſcrupea virtus.
At ſi quos nimium fallax, illexque malorum
Planicies ſuaſit, deformi lubrica lapſu
Arripit hos, pronoſque trahit, velut impetus amnis,
Aut alacer ſonipes ruptis effrænus habenis,
Aut rectoris egens ventoſa per æquora puppis.
Obſervate illos, fallo qui nomine vobis
Inſidias faciunt, appellanturque prophetæ:
Hos ovium ſpecies veſtit, ſed ſæva luporum
Pectora fraude tegunt, lacerantque incauta trahentes
Agmina credentum, ſævus quos decipit error.
Fructibus e propriis noſcuntur talia monſtra:
Quemque petat finem fallax doctrina, videndum eſt.
Quapropter rerum molitio perſpiciatur:
Nam neque de tribulis ficus, nec ſentibus uvas
Proveniſſe umquam ruris per terga notaſtis.
Utque arbor proprio veſtitur germine pomi,
Sic dolus illorum fructu monſtrante pateſcit.
Non ego palpantum verbis & honore movebor,
Nec me quod Dominum præblanda adulatio dicit,
Præmia cæleſtis capiet ſpontanea ſedis:
Olli ſed merito gaudebunt munere regni,
Qui faciunt noſtri genitoris juſſa volentes.
Adveniet mox ſumma dies, quæ jure ſevero
Præmia juſtitiæ tribuet, ſcelerique gehennam.
Tum mihi multorum clamabit talia fletus:

Nonne

Nonne tuo quondam nobis ſub nomine virtus
Extitit, & noſtris parebant omnia juſſis?
Sæpe etiam noſtra eſt vox annumerata prophetis,
Servivitque tuo nobis ſub nomine dæmon?
Tunc jurabo illis, quod talis cognita numquam
Vita mihi eſt hominum, geſtis quæ ſordet iniquis.
Quiſque meis monitis aureſque & facta dicabit,
Hunc æquabo viro ſolidis fundamina ſaxis
Ponenti, librata ſuper quæ mœnia ſurgent;
Illa domus pluviis ventiſque illæſa manebit,
Torrentumque minas firmato robore vincet:
Hærent immotæ quoniam fundamine petræ.
Qui vero auditu tantum mea juſſa tenebit,
Diverſiſque procul factis per lubrica perget,
Hunc ſimilem faciam volucri qui fulcit arena
Fundamenta domus, cui mox ut flamina venti,
Et pluvia effuſis cœpere incumbere rivis,
Omnis ſubverſo procumbit pondere moles,
Inſequiturque gravi tectorum ſtrage ruina.
Talia dicentem magna admiratio plebis
Immenſum ſtupuit, quoniam tranſcenderet alte
Doctrinam veterum Chriſto conceſſa poteſtas.

Matth. 8. *Marc.* 1. *Lucæ.* 5.

Denique linquentem celſi faſtigia montis
Stipabat gaudens populorum turba ſequentum,
Ecce ſed horrenda confixus viſcera tabe,
(Quem toto obſeſſum fœdarat corpore lepra)
Procubuit venerans juvenis, Chriſtumque precatur,
Ut careat tandem languoris pondere tanti.
Sufficiat voluiſſe tuum. tum dextera Chriſti
Attactu ſolo purgavit lurida membra,
Incolumique dehinc celare hæc gaudia juſſit,
Et legi parens offerri munera templo.
Inde recedenti ſupplex ſe protinus offert
Centurio, & precibus projectus talibus orat:
Impubis pueri cruciatur ſpiritus æger:
Cujus cuncta tepens membrorum lumina languor
Diſſolvit, vitamque tenet jam pœna ſuperſtes.
Sed juſſu miſerere precor: nam tecta ſubire
Crimina noſtra vetant vitæ luciſque parentem.
Nunc verbo ſatis eſt jubeas remeare ſalutem.
Subjectos mihi ſæpe viros ſic noſtra poteſtas
Officiis verbo juſſis parere coegit.
Dixerat. ille viri motus precibuſque fideque,
Talia converſus populo dat dicta ſequenti:
Haud umquam talem memini me gentis avitæ
Inveniſſe fidem: ſed veris diſcite dictis,
Quod multos homines diverſis partibus orbis
Progenitos cæli regnum ſublime vocabit
Cum patribus noſtris vitali accumbere menſæ:
Progenies quorum cæcis demerſa tenebris,
Dentibus horrendum ſtridens, fletumque frequentans,
Perpetuis pœnam cruciatibus acta ſubibit.
At tibi jam juvenis mentis virtute fidelis,
(Ut credis) veniet fructus cum luce ſalutis.
Dixerat, & dicto citius cum voce loquentis
Ad puerum celeris tranſcurrunt munera verbi,
Ingreſſuſque domum miles properante recurſu,
Præveniſſe Dei lætatur dona medentis.
Ædes inde Petri ſanctus penetrabat Ieſus,
Cujus anhela ſocrus æſtu, febrique jacebat:
Utque illi dextram tetigit ſalvator Ieſus,
Sana miniſterium præbebat femina menſis.

LIBER SECUNDUS.

Matth. 8 *Luc.* 9.

Jamque dies prono decedens lumine pontum
Contigerat, fulvamque ſuper nox æmula pallam
Sidereis pictam flammis per inane trahebat,
Cum multos homines, mentis languore ruentes,
Devictaſque animas ſcelerata dæmonis arte
Certatim populi cæca jam nocte ferebant:
Sed verbum Chriſti tanto languore remoto
Omnibus indulgens præbebat munera patris.
Ecce ſed exorta major cum luce tumultus
Gratantis populi, cum turbis anxius ille
In mare velivolum celſam deducere juſſit
Diſcipulis puppim: precibus tum ſcriba profuſis
Navigio ſancti pariter poſcebat abire.
Olli Chriſtus ait, Quo me tu, Scriba, ſequeris?
Vulpibus in ſaltu rupes exciſa latebram
Præbet, & aereis avibus dat ſilva quietem:
Aſt hominis nato nullis ſuccedere tectis
Eſt licitum; gentis ſic ſunt molimina veſtræ.
Tunc e diſcipulis unus ſic ore rogabat:
Ultima defuncto debentur munera patri,
Hinc ſpatium tribuat nobis tua ſancta voluntas,
Ut liceat miſeri genitoris condere corpus.
Chriſtus ad hæc: Iter melius comitabere noſtrum,
Et ſine defunctis defunctos condere terra.
Conſcendunt navem, ventoque inflata tumeſcunt
Vela ſuo, fluctuque volat ſtridente carina.
Poſtquam altum tenuit puppis, conſurgere in iras
Pontus, & immiſſis hinc inde tumeſcere ventis
Cœpit, & ad cælum rapidos ſuſtollere montes,
Et nunc mole ferit puppim, nunc turbine proram:
Illiſoſque ſuper laterum tabulata receptant
Fluctus, diſſectoque aperitur terra profundo.
Interea in puppi ſomnum carpebat Ieſus.
Illum diſcipuli pariter nautæque paventes
Evigilare rogant, pontique pericula monſtrant.
Ille dehinc: Quam nulla ſubeſt fiducia vobis!
Infidos animos timor irruit: Inde procellis
Imperat, & placidam ſternit ſuper æquora pacem.
Illi inter ſeſe timidis miracula miſcent
Colloquiis: quæ tanta illi permiſſa poteſtas,
Quodve ſit imperium, cui ſic freta concita ventis
Erectæque nimis ſubmittant colla procellæ.
Jam Geraſenorum ſteterat ſub littore puppis:
Ecce ſed egreſſo juvenis (mirabile dictu)
Occurrit, miſeram cui mentem ſpiritus ater
Horrenda implebat laceras virtute furoris.
Illi grata domus tetris habitare ſepulchris,
Nec poterat rabidum quiſquam retinere furorem:
Ferrea quin etiam rumpebat vincula membris,
Scindebatque graves, ut lanea fila, catenas.
Et jam compedibus levis inſultare ſolutis
Ludus erat, ſaxiſque ferum concidere pectus.
Iſque ubi pergentem Chriſtum per littora vidit,
Cum clamore ruit, longeque accurrit adorans:
Regnantis ſemper Domini certiſſima proles,
Oramus, ſolitæ ne nos regionis ab oris
Excutias longe tormentis excruciatos.
Nam nomen legio eſt nobis, multoſque ſub uno
Nomine conſociat flatus vis ſola nocendi:
Cernis ut immundi ſubigant hæc paſcua porci:
His ſaltem liceat rabiem ſatiare repulſam,
Per patris altithroni nomen ſublime rogamus.

Impe-

Imperat iis hominis mentem dimittere Chriſtus,
Porcorumque finit gregibus finire furores.
Jamque hominis ſtupidum diſcuſſo dæmone pectus
Inſperata ſuæ veneratur dona ſalutis:
Et jam præcipites ſcopulorum margine porci
In mare dejecti properant diſperdere vitas.
At vero e ſpeculis miracula tanta paventes
Diffugiunt urbiſque ruunt ad tecta ſubulci,
Et famam accendunt, populoſque ad littora cogunt.
Inſanum juvenem poſtquam reſipiſſe videbant,
Credere cernentum populorum turba coacta eſt:
Orabant pavidi regionem linqueret illam.

Matth. 9. Marc. 2. Luc. 5. Joannis 5.

Inde domum repedat terrarum lumen Ieſus.
Ecce revertenti juvenis torpentia membra
(Officium quorum morbus diſſolverat acer)
Ante pedes ponunt tepido recubantia lecto.
Quem miſerans animo verbis compellat Ieſus:
Adſit certa tuæ, juvenis, conſtantia menti;
Nam tibi præteritus vitæ donabitur error.
Hoc dictum Scribæ mentis per operta malignæ
Carpebant, quod verba Dei virtute ferenda
Protulerat Chriſtus: ſed pectora talia cernens,
Hoc, inquit, verbum Scribarum dicta retractant.
Quod quanto levius fuerit dixiſſe, ſequentis
Et dicti & facti pariter virtute probabo,
Ut mihi conceſſum peccata remittere cernant:
Quapropter, juvenis, firmato corporis uſu
Surge vigens, ſtratumque tuum ſub tecta referto.
Surrexit, lectumque humeris jam fortibus aptat,
Per mediumque vigens populi mirantis abibat.
Tunc timor & laudes domini per pectora plebis
Concelebrata, ſimul miracula læta frequentant.
Progrediens tunc inde ad vectigalia, vidit
Conſeſſu in medio Matthæum, protinus ergo
Diſcipulis hærere jubet: nil ille recuſans
Imperio Chriſti paret, gaudetque ſequutus.

Joannis 1.

Inde iter ingrediens ſimuli ſermone Philippum
Hortatur, comitemque ſuis aſcivit amicis.
Ille ubi cognovit Chriſti vireſque viamque,
Tum primum juſto concurrit Nathanaeli,
En noſtris, inquit, conceſſum eſt viſere ſeclis,
Quem voces veterum, & ſancti cecinere prophetæ.
Hunc genuit veniens Davidis origine Ioſeph,
Nazara cui felix patria eſt, & nomen Ieſus.
Ille refert, genuit quidquam ſi Nazara (miror)
Quod dignum tantis umquam virtutibus eſſet.
Inde Philippus ait: cernes, dubitare quieſce,
Progredienſque vide: nam oculis ſpectare licebit.
Illum ubi tendentem longe reſpexit Ieſus,
Vere, ait, hic juſtus, cui pectora neſcia falſi
Virtutem puram ſervant ſine fraude maligna.
Ille ſub hæc: Ubinam, vel quo me tempore noſti?
Cui dominus dicta hæc divino pectore promit:
Cum te diffuſæ tegerent umbracula ficus,
Ante etiam quam te vocitarent verba Philippi,
Vidit, & elegit comitem te ſpiritus auctor.
Talibus attoniti ſequitur vox Nathanaelis:
Progenies veneranda Dei, rex inclyte gentis,
Tu populis terræque ſalus, vitæque magiſter.
Chriſtus ad hæc: Facilis ſuaſit tibi credere virtus
Arborea quod te vidi recubare ſub umbra,
Sed majora dehinc rerum miracula reſtant,
Cerneris pariter totum ſe ſcindere cælum,
Atque Dei celeres æthram penetrare miniſtros,
Inde hominis nato claram deferre coronam.

Joannis 2.

Interea thalamis connubia feſta parabant
In regione Chanan, ubi mitis mater Ieſu
Cum nato pariter convivia concelebrabat.
Vina ſed interea convivis deficiebant.
Tunc mater Chriſtum per talia dicta precatur:
Cernis lætitiæ jam defeciſſe liquorem?
Adſint, nate, bonis ex te data munera menſis.
Olli reſpondet terrarum gloria Chriſtus:
Feſtinas genitrix, nondum me talia cogit
Ad victus hominum tempus concedere dona.
Menſarum tunc inde vocat lætata miniſtros
Mater, & imperiis nati parere jubebat.
Sex illic fuerant ſaxis præpulchra cavatis
Vaſcula, quæ ternis aperirent ilia metris;
Hæc jubet e fontis gremio complere miniſtros.
Præceptis parent juvenes, undaſque coronant
Completis lapidum labiis, tum ſpuma per oras
Commixtas undis auras ad ſumma volutat.
Hinc jubet ut ſummo tradant guſtanda miniſtro.
Ille ubi præcepit venerandi dona ſaporis,
(Neſcius in vini gratum tranſiſſe liquorem
Egeſtas nuper puris de fontibus undas)
Increpat ignarum ſponſum, quod pulchra reſervans
Deteriora prius per menſas vina dediſſet.
His ſignis digne credentum diſcipulorum
Perpetuam ſtabili firmavit robore mentem.
Inde ubi Judæis aderant ſolemnia Paſchæ
Ad Solymos direxit iter, templumque ſubibat.
Repperit hic populum venalia multa locantem:
Pars vendebat oves, pars corpora magna juvencum,
Pars inhians nummis, menſas oneraverat ære.
Reſtibus hic Chriſtus connectit verbera flagri,
Et tales populos ſancta proturbat ab æde,
Et menſas vertens, æriſque profudit acervos,
Et ſuperincrepitans: Procul hæc auferte profani,
Ut meus hic genitor, non ſordida lucra colantur.

Joann. 2. Matth. 16. Marc. 8.

Tunc poſcens ſignum plebes Judæa fremebat,
Quo fidens animos in talia facta levaret;
Ventura obſcuris tunc Chriſtus talia miſcet.
Solvite pollutis manibus venerabile templum
Hoc, ego reſtituam, cum tertia lumina ſolis
Incipient rutilam terris infundere lucem.
Illi inter ſeſe tractantes murmure cæco,
Hoc, ajunt, vix ſex & quadraginta per annos
Conſtructum veteris regni molimine templum,
Tu poteris tribus in ſpatiis renovare dierum?
Hoc verbum quondam poſt tempora debita digni
Cognovere viri, proprio de corpore Chriſtum
Delubrum dixiſſe Dei, ſed ſigna videntes,
Tum multi cepere fidem, ſanctumque ſecuti.

Joannis 3.

Nocte ſub obſcura celſo ſublatus honore,
Primorum procerum Judæi nominis unus
Venit, & ad Chriſtum ſubmiſſa voce profatur:
Haud dubium eſt, quin larga Dei te ſancta voluntas
Humanis lucem conceſſit ſurgere rebus.
Nec quiſquam tantis tribuit miracula ſignis,
Ni comitata Dei jubeat ſplendeſcere virtus.
Chriſtus ad hæc, Callis juſti ſi culmina quæris,
Nullus ad excelſum poterit conſcendere regnum.
Reddita ni penetret naſcendi exordia rurſus,
Atque novam capiat divino munere vitam.
Ille autem tantis ſtupefactus corda loquelis,

Hoc, inquit, noſtræ non eſt comprendere mentis.
Quis poterit cœptæ revocare exordia vitæ?
An rurſum ſenior matris correptet in alvum,
Ut novus in lucem veniat vitamque reſumat?
Ille ſub hæc: Liquido ſi quis de fonte renatus,
Et flatu ſancto rudibus conſiſtere membris
Cœperit, æthcream liber conſcendet in aulam.
Terrenum corpus terreno corpore natum eſt.
Spiritus haud aliter ſimilem generat ſibi flatum.
Spiritus hic Deus eſt, cui parent omnia mundi.
Hic, ubi vult, quocumque volat, vocemque per auras
Jactat, ſed neſcis quæ ſint exordia vocis,
Quamque petant ejus currentia flamina partem.
Quiſque igitur juſtæ repetit primordia vitæ,
Hunc ſimilem ſancti flatu reviviſcere certum eſt.
Et Judæus ad hæc: Nil horum cernere poſſum.
Talia cum Chriſtus, Solymorum magne magiſter,
Iſraelitarum ſublimis gloria gentis,
Tunc etiam mentem vitæ de lumine raptam
Demergis præceps furvis miſerande tenebris,
Nec potes obtuſo comprendere talia ſenſu?
Ecce fides nulla eſt, tantum terreſtria dixi:
Quid ſi cæleſtis vires conſcendere ſermo
Cœperit, & ſuperas rerum comprendere formas?
Quis veſtrum duram poterit mihi pandere mentem?
Accipe ergo novis quæ ſit ſententia rebus:
Sidereum nullus poterit conſcendere cælum,
Ni ſolus cæli qui miſſus venit ab aula.
Idem hominis natus, cæli qui in ſede moratur.
Ut ſerpens olim regionibus in deſertis
Moſeis manibus ſummo ſublatus honore eſt:
Sic hominis natum tolli in ſublime neceſſe eſt,
Ut quicumque fidem mentis penetralibus altis
Illius ad numen ſtatuet, ſub turbine ſecli
Proculcet pedibus letum, & trans ſidera ſurgens
Sublimis capiat donum inviolabile vitæ.
Namque Deus mundum tanto dilexit amore,
Ejus ut in terras deſcenderet unica proles,
Credentes domino vitæ junctura perenni.
Nec Deus hunc natum diſquirere jure ſevero,
Judiciove truci terras expendere miſit,
Mitia ſed populis veniant ut munera vitæ.
Namque ubi certa fides fuerit complexa ſalutem,
Non erit ulla illic anceps agitatio juris.
Aſt ubi dona procul fuerint excluſa medelæ,
Jam propria ipſorum mentem damnatio torquet,
Unica nam domini fuit iis non cognita proles.
Adventum lucis miſeri fugere ſupernæ,
Et magis amplexi cæcas tenuere latebras.
Sic quicumque malis mentem maculaverit actis,
Ad tenebras pavidus refugit, ne lumine claro
Sordida pollutæ pateant contagia mentis.
At quicumque piæ tenuit veſtigia vitæ,
Ad medium properat, lucemque niteſcere gaudet,
Splendeat ut claris virtutis gloria factis.

Joannis 4.

Inde Galilæam repetit ſalvator Ieſus:
Præteriens ſed forte venit Samaritida Sichem.
Illic fundus erat, Iacob de nomine pollens,
Et puteus gelido demerſus in abdita fonte:
Sederat hic rapido Servator anhelus in æſtu,
Diſcipulique eſcas mercantes mœnibus urbis,
Paſſim diſperſi, ſolum liquere magiſtrum.
Mœnibus egrediens Samaritis femina venit
Hauritura cavis putei penetralibus undas.
Illam depoſcit potum ſibi tradere Chriſtus.
Reſpondens mulier, Mirum mihi præcipis, inquit,
Ut tibi Judæo mulier Samaritica poclum
(Diſpernens veterum Samaritum juſſa) miniſtrem.
Tunc Salvator ait: Domini ſi munera noſſes,
Et quis te ſitiens putealia pocula poſcat,
Tu potius peteres, vivam tibi traderet undam.
Illa ſub hæc. Puteus gremium ſinuatur in altum,
Urceus eſt nullus, nec ſunt tibi vincula funis,
Unde igitur poteris undam mihi tradere vivam?
Num tu major eris noſtri virtute parentis?
Hoc Iacob etenim puteo cum prole bibebat,
Et proprios huc ſæpe greges ad pocula duxit.
Olli reſpondit mundi regnator Ieſus:
Ex iſta plene nullus ſatiabitur unda,
Nam rurſus ſitiet: ſed noſtri dona liquoris
Ardorem excludent æterna in ſecla bibendi.
Dulcia proveniunt noſtri cui pocula fontis,
Largior inde fluet vitalis gratia fluctus.
Sed deſiderium noſtræ ſi te capit undæ,
Excitus veniat tecum mox urbe maritus.
Conjugio ſeſe mulier negat eſſe revinctam.
Tunc ſic proſequitur mentis proſpector Ieſus:
Femina, veridicis loqueris de conjuge verbis.
Nam tu connubiis nexa es jam quinque virorum,
Nunc aliena ſuper thalamorum vincula tollis.
Tum mulier: ſanctum te certum eſt eſſe prophetam:
Sed noſtri iſtius venerandum montis in arce
Præceptum nobis quondam liquere parentes.
At vos in Solymis orandum dicitis oris.
Talia dicenti, mox talia reddit Ieſus:
En aderit tempus, montis cum vertice veſtri
Omnibus & Solymis aberit veneratio longe.
Sed nunc certa ſalus Judæis ſurgit ab oris.
Et nunc inſtantis curſus jam temporis urget,
Cum veri ſanctum genitorem errore remoto
Cultores juſtis armati legibus orent.
Spiritus iis ac plena fides erit, & pater altus
Talia conquirit cultorum pectora terris.
Illa dehinc, Scimus quod Chriſtus nuncius orbi
Adventu proprio vitalia ſecula pandet.
Et nunc peccatum largus miſerator Ieſus
Se lumen terris Chriſtum veniſſe fatetur.
Et jam diſcipuli reduces ſtupuere magiſtrum,
Quod ſecreta illis potiretur femina verbis.
At properans urnam mulier fontem prope liquit,
Et populum totis eduxit mœnibus urbis.
Omnia nam memorat ſibimet ſermone prophetæ,
Geſſerat ipſa prius quæcumque ex ordine, dicta.
Tum propere Chriſtum fuſæ petiere catervæ.
Diſcipuli interea rogitant, ut ſumeret eſcas.
Ille ſatis ſibi pulchrorum ſupereſſe ciborum
Reſpondit: ſed tum mirantum diſcipulorum
Inter ſe occultis currebat ſermo loquelis:
Forte aliquis prior hic epulas dedit ante magiſtro,
Noſtras ut merito ſatiatus reſpuat eſcas.
Ille ſed internæ cernens molimina mentis,
Hæ mihi ſunt epulæ, pectus ſatiabitur iſtud,
Si faciam magni genitoris juſſa per orbem.
Quatuor hinc menſes latæ ad primordia meſſis
Frugiferæ æſtati certe ſupereſſe putatis.
Erigite ergo oculos, albentes cernite campos,
Cunctaque maturam jam rura expoſcere meſſem.
Nunc quicumque metet, pulchri mercede laboris,
Vitalique dehinc gaudebit fruge redundans,
Et ſator excipiet meſſorum gaudia lætus.
Vos ego nunc miſi gravidam ſuccidere meſſem,

Quæ non eſt veſtro ſulcis inſerta labore.
Vos aliena bonæ ditabunt munera frugis.
Talibus alloquiis comitum dum pectora complet,
Ecce Samaritum populi venire rogantes,
Exorantque illic geminos expendere ſoles.
Jamque fides multos plebis fundaverat alta,
Nec jam femineis tantum concredere verbis
Ipſos, ſed coram virtus manifeſta docebat,
Veniſſet ſecli quod jam ſalvator Ieſus.
Jamque Galilæam remeaverat in regionem,
Quondam ubi fontanas vino mutaverat undas.
Regius hic juvenis (cui natum morbus anhelo
Ardore extremis vitæ torrebat in oris)
Comperit ut Chriſtum certo remeaſſe recurſu,
Advolat, & precibus ſobolis pro ſorte profuſis
Orabat, celeris depoſcens dona ſalutis,
Ne pius ad letum natus traheretur acerbum.
Chriſtus ad hæc, Signis niſi ſuadeat omnia virtus,
Non erit ulla fides, ſed perge, & ſoſpite vita
Ædibus in veſtris dulcem complectere natum.
His verbis fructum mox perceptura ſalutis
Pulchra fides, animum lætanti in pectore firmat.
Jamque iter ingreſſo properantibus obvia ſervis
Nuntia fama venit, pueroque in luminis oras
Limine de mortis ſubitam remeaſſe ſalutem.
Ille ubi cognovit certum concurrere tempus
Sanantis Chriſti verbis, ſeſeque domumque
Mancipat, amplexus fidei venerabile donum.

Matthæi 9. Marci 2.

Forte dies epulis multos ſatiaverat una,
Publica conductis qui vectigalia lucris
Profeſſi rapiunt alieno nomine prædam:
Hos cum diſcipulis ſimul accipiebat Ieſus.
Ecce Phariſæi occulto reprendere riſu,
Quod legis doctor convivia talia iniret.
Ille ſed inſpiciens quid pectora ſæva tenerent,
Non, inquit, medicis opus eſt, ubi fortia membra
Intemerata ſalus vegetat vireſque miniſtrat.
Ægris ſed merito miſerans adhibenda medela eſt.
Diſcite nunc ſaltem jubeant quid verba Prophetæ:
Non ego ſacra magis quam mitia pectora quæro,
Haud etenim juſtos veni ad directa viantes,
Sed revocare malos peccantum a limite greſſus.
Ecce ſed e numero mirantum munera Chriſti
Unus Joannis quærebat diſcipulorum:
Cur ipſi legis jejunia crebra tenerent,
Nullaque ſub Chriſto plebes jejunia ferret?
Chriſtus ad hæc contra placido ſic ore profatur:
Qui ſponſi lætis comitantur vota choreis,
Non præſente illo jejunia triſtia portant:
Jamque dies aderit, cum ſponſus turbine ſecli
E medio comitum rapietur, triſtibus illi
Tuncque dabunt animos lacrimis, horrore ciborum
Languida concipient animis jejunia flentes.
Quam ſtultum eſt rudibus veteres ſubtexere pannos,
Veſtibus ut turpis pejus ſciſſura pateſcat?
Utribus aut calidum tritis committere muſtum,
Queis ruptis totum ſequitur diſperdere vinum?
Utribus eſt rectum rudibus ſpumantia muſta
Condere, ſic vinum conſervant fortia vaſa.
Talia tractanti, perculſus pectora luctu,
Ecce ſacerdotum princeps procumbit adorans,
Et ſibi defunctam (funus miſerabile) natam
Deplorat lacrimans, certamque venire ſalutem
Defunctæ vita poſcebat munere Chriſti.
Haud mora conſurgens graditur ſalvator Ieſus,
Progreſſi mulier ſequitur veſtigia ſervans,
Quam languore gravi bis ſex labentibus annis
Carpebat fluxus (macerans ſine fine) cruoris,
Torquebatque gravi morbus pallore virentem.
Viribus abſumptis, & toto corpore feſſa,
Pectoris hæc tacitam volvebat credula mentem,
Arcana ſecumque fide jam certa tenebat,
Actutum feſſo ſugeret quod corpore tabes,
Extremam Chriſti poſſet ſi tangere veſtem.
Hæc ubi per populum ſummi pendentia pepli
Fila manu trepida tractavit, protinus ille
Et cauſas morbi, & credentia pectora cernens
Conceſſit celerem tali cum voce ſalutem:
Accipe quod meruit fidei conſtantia munus.
Et mox conſtricto viguerunt ſanguine venæ.
Poſtquam perventum eſt, ubi funera virginis ingens
Plangentis populi fremitus, clangorque tubarum
Ultima ſupremæ celebrabant funera pompæ:
Abſcedant, inquit, tectis hæc triſtia veſtris.
Namque puella jacet placido demerſa ſopore:
Defunctam retur flentum quam neſcia plebes.
Talia dicentem ridentum turba reliquit,
Quod morte abreptam dixit dormire puellam:
Sed Chriſtus leti victor, vitæque repertor,
Frigentis dextram dignatus prendere dextra,
Surgere mox juſſit miranda ad gaudia patris.
Inde revertenti clamor ſe protinus offert,
Lumine captorum greſſu labente duorum.
Ollis Chriſtus ait: Quid credunt pectora veſtra?
Num virtute mea ſe reddet lumen ademptum?
Olli firmato ſe credere corde fatentur.
Tunc Chriſtus fatur: Credentes cernite lucem,
Nec cuiquam noſtrum poſt hæc edicite nomen.
Dixit: ſed propere per gaudia tanta videntum
Ardor inexpletus famam per cuncta ferebat.
Offerturque dehinc juvenis, cui rapta ſonoræ
Dæmonis incurſu fuerat ſubſtantia vocis.
Aſt ubi propulſus fugit de pectore dæmon,
Confeſtim ſanæ redierunt munera linguæ.
Talia mirantis populi ſtipante tumultu
Vallatur: cernens ſed millia tanta virorum,
Ingemit, ut ruris dominus, cui paſcua læta
Innumeræ tondent pecudes rectoris egentes.
Tunc ad diſcipulos depromit talia dicta:
En late ſegetes ruris per terga pateſcunt:
Sed rarus meſſor frugis ſuperatur acervo.
Jam ſupereſt dominum ſegetis depoſcere tantæ,
Ut ſua rura velit numero complere colentum.

Matthæi 10. Marci 3. & 6. Lucæ 9.

Hæc fatus, populo ex omni delecta ſeorſum
Fortia conglomerat biſſeno pectora cœtu.
Hos ubi delegit, præceptis talibus implet:
Devitate iter, quod gentes perfidioſæ,
Et Samaritarum fraudis veſtigia calcant:
Pergite, qua patrii pecoris cuſtodia balat.
Pergentes vero ſimilem mihi ſumite mentem,
Ut vobis ſubigat virtutem dæmonis atri
Sancta fides, curamque piam languoribus aptet.
Hæ vires nulla vocis mercede dabuntur,
Et vos haud aliter cunctis impendite dona.
Non auri argentive domet poſſeſſio mentem,
Nec vos nummorum ſubigat ſcelerata cupido.
Non geminas veſtes, nec plantis tegmina bina,
Virtuti nudæ cupiat ſervire miniſter.
Ingreſſi muros, vobis, perquirite ſemper,
Hoſpitio quorum par ſit ſuccedere juſtis:

Ingreſſique dehinc pacem ſub tecta vocate.
Si tranquilla domus fuerit, pax illa manebit.
Sin erit indignis habitantum moribus horrens,
Diffugiet, veſtrumque abitum pax veſtra ſequetur.
Excludet quicumque ferox vos limine tecti,
Auribus aut duris ſpernet vitalia verba:
Sive adverſa Dei famulos ſuccedere tectis,
Hoſpitiique focos miſcere gravata vetabit,
Excutite egreſſi domibus veſtigia veſtra,
Hæreat injuſtæ ne vobis portio vitæ.
Illos deterior Sodomorum pœna manebit
Suppliciis, veniet mundo cum terminus omni.
Pergitis en ut oves ſævorum præda luporum,
Sed vos arguto ſerpentum corde vigete,
Simplicitate tamen puras ſuperate columbas.
Nam ſæpe incumbet vobis injuria præceps,
Conciliiſque hominum ſtatuentur corpora veſtra,
Vos flagris, vincliſque feris, duriſque tyrannis
Frendens urgebit pro me violentia ſecli.
Cum vos prodiderint, verborum ponite curam:
Sponte fluens dabitur ſermonis gratia vobis.
Spiritus in vobis pro vobis digna loquetur.
Prodet enim fratrem ſcelerata inſania fratris,
Ad letumque dabunt genitorum corpora nati.
Vos odia urgebunt ſemper pro nomine noſtro,
Sed finem fidei comitatur gloria vitæ.
Profugite e tectis, quæ vos ſectabitur, urbis.
Inde aliam, mox inde aliam conquirite ſedem,
Nam vobis urbes ſemper ſupereſſe neceſſe eſt,
Iſraelitarum quæ dent ſub nomine plebem.
Diſcipulus numquam tranſcendat celſa magiſtri
Culmina, nec Dominum tentet præcellere ſervus:
Diſcipulos ſatis eſt vires æquare magiſtri,
Vel Domini ſimilem virtutem prendere ſervo.
Pectoribus veſtris ſemper timor omnis aberret,
Nam nudata ſuis promentur cuncta latebris.
In tenebris tacite vobis quæcumque jubentur,
Dicite præclaro nitidi ſub lumine ſolis.
Auribus & veſtris dicam quæcumque ſuſurrans,
Excelſo in populos ſpargantur culmine tecti.
Deſpicite illorum rabiem, qui corpora veſtra
Proſternent ferro: non eſt iis ulla poteſtas
Vivacem leto pariter dimittere mentem;
Illum ſed potius cordis ſecreta paveſcant,
Corporis eſt animæque ſimul cui cuncta poteſtas.
Paſſeribus pretium nummi vix portio parva
Proveniet, non eſt tamen unum credere dignum,
Ni juſſu Domini, laqueos incurrere veſtros.
Quis dubitet ſapiens Domini ſub pectore multis
Credere pennatis hominem pro millibus unum?
Qui me confeſſus fuerit ſub judice terræ,
Hunc ego non aliter coram genitore fatebor.
Sic itidem coram genitore negabo negantem.
Non ego nunc pacem terris immittere veni,
Sed gladium, patrio dirimat qui pectore natum,
Et dulcem matris dirimat qui pectore natam.
Si quis amore meo genitorem pluris habebit,
Vel matri ſobolive meum poſtponet amorem,
Sentiet horribilem noſtra de ſede repulſam.
Contemnet quicumque animam pro nomine noſtro,
Inveniet læta florentem fruge ſalutis.
Qui vos ſuſcipiet, me ſuſcepiſſe benignis
Obſequiis, idem me pro genitore ſupremo
Suſcepiſſe ſibi gaudebit perpete vita.

Matth. 11. *Luc.* 7.

Talia diſcipulis bis ſex cum juſſa dediſſet,
Juſtus Joannes cæci de carceris umbris
Sectantum e numero delectos talia dicta
Ad Chriſtum portare jubet, verumque referre:
Tune piis animis requies, quam regia cæli
Largitur terris, noſtro ſub tempore fulges?
Anne aliam ſupereſt poſthac ſperare ſalutem?
Talibus hæc Chriſtus dictis mandata remittit:
Cæcorum tenebræ mutantur lumine lucis,
Debiliumque vigent firmato robore membra,
Lurida diſcutitur ſquamoſo corpore lepra,
Aeriæ vocis penetrat ſurdas ſonus aures,
Redditur amiſſa leti poſt funera vita
Ad corpus remeans animæ jam libera virtus,
Depoſitum repetens animæ ſubſtantia corpus;
Pauperibuſque ſuis non dedignata pateſcit,
Fulgentis ſplendens adventus gloria terris.
Ille beatus erit, quem non deceperit error.
Talia diſcipuli referunt mandata magiſtro,
Hæc ſuper ad populum depromit talia Chriſtus:
Cur in deſertis voluiſtis viſere nuper
Stramen arundineum vento vibrante moveri?
Cur etiam molli veſtitum veſte videre?
In domibus regum, molli cum veſte tenentur.
Ille prophetarum ſolus tranſcendere vires
Indicio veteris ſcripti promittitur olim.
Hunc etenim memorat venerandæ lectio vocis.
En ego mitto meum ſtratas aptare miniſtrum
Ante tuos vultus, genuit nec femina quemquam
Major Joannis noſtri qui viribus eſſet.
Sed minor hoc cæli fiet ſublimior aula.
Hujus ab exortu vim cæli regia ſenſit.
Et cæli regnum violentia diripit atrox.
Lex omnis ſummam Baptiſtæ a tempore cœpit,
Atque prophetarum finis concluditur idem.
Si vultis volucris penetralia noſcere ſecli,
Ipſe eſt Elias, felix venturus in ævum.
Corpus Joannis felix habitabile ſumpſit
Elias quondam, quem turbine juſſa coruſco
Flammipedem rapuit ſimulatio quadrijugorum.
Audiat hæc, dictis pandens vitalibus aures.
Nunc tibi profiteor, genitor, cui gloria ſervit
Fulgentis cæli, & terrarum frugiferarum,
Namque abſcondiſti ſapientibus iſta ſuperbis,
Parvulaque infantum vis hæc comprendere corda.
Jam mihi regnantis ſunt omnia tradita patris,
Nec quiſquam poterit Domini cognoſcere natum,
Ni ſolus genitor: genitorem mente videbit
Filius, aut idem pandet cui talia natus.
Huc omnes veniant, oneris quos ſarcina vaſti
Comprimit, iis poterit virtus mea munere patris
Antiquas vires hilari reparare quiete.
Sumite forte jugum, levis eſt mea ſarcina juſtis,
Namque humili dulcem largibor corde ſalutem.

Matth. 12. *Marc.* 2. *Luc.* 6.

Hæc ubi dicta dedit, meſſis per culta gravatæ
Præterit, & populus ſectantum diſcipulorum
Spicarum gravidam carpebat in ordine frugem.
Ille dies veteri poſcebat lege quietem:
Sabbata nam priſcis repetebant otia juſſis.
Ecce Phariſæi coram reprehendere Chriſtum.
Quod ſanctæ legis calcarent juſſa metentes
Diſcipuli: legum ſed tunc completor Ieſus
Incipit, iis veteris ſcripti monimenta retexens:
Legiſtis certe in templo Davida canorum
Cum populo quondam panes ſumpſiſſe ſacratos,
Et propriam comitumque famem ſedaſſe, ſed illos

Illicitum

Illicitum cuiquam fuerat contingere panes,
Sumere quos ſolus poterat de lege ſacerdos.
Ejuſdem ſcriptum eſt juſto moderamine legis,
Sabbata profanent templo ſine crimine vates.
Nec minor eſt iſtic veſtræ glomeratio turbæ,
Quam templi virtus: caperent ſi pectora veſtra,
Quod non ſacra Deus, ſed malit mitia corda,
Non tam ſæpe viros damnaſſet factio veſtra,
Expertes culpæ. ſed nunc ego ſabbata cuncta
Sponte mea dominans, legis ſub jure tenebo.
Tunc conventicula ipſorum poſt talia dicta
Ingreditur; mox hic juvenem pro lumine cernit,
Siccatum ex humero cui pondus inutile palmæ
Pendebat: ſed tum dictis tentando doloſis,
Ægris an liceat per ſabbata ferre medelam,
Quærunt, calcatæ ut legis vindicta maneret.
Chriſtus ad hæc: Foveam ſi forte pecuſcula veſtra
Inciderit, certe tranſibitis otia legis,
Et pecus abrupto tolletis vile profundo:
Quanto igitur nobis hominum curatio major
Ad benefacta animos tollens accendere debet?
Ergo age tu juvenis redivivam extendito dextram.
Cum dicto palmas ſanas porrexit utraſque.
Iſtis pro ſignis quæ vix veneratio poſſet
Mirantis digno populi ſuſtollere cultu,
Conciliis trucibus conclamant deripiendum.
Talia proſpiciens procerum molimina Chriſtus
Diſceſſit, variis hominum languoribus aptat
Conceſſam in populos patria virtute medelam.
Oblatuſque illi eſt, quem dæmonis horrida virtus
Et lingua & viſu truncatum vivere pœnæ,
Et propriis eſcam cruciatibus eſſe volebat.
Hunc ubi curatum, viſuque & voce vigentem
Cæca Phariſææ cognovit factio gentis,
Dæmonis auxilio (qui princeps dæmoniorum
Solus nequitiæ vires ditione teneret)
Hæc illum feciſſe ferunt: ſed talia Chriſtus
Veridicis aperit convincens pectora verbis:
Si gemina regnum diſtractum parte dehiſcat,
Et ſciſſa adverſum ſeſe diviſio pugnet;
Diſruptis propere labentur cuncta medullis.
Horridus & dæmon ſi dæmone pellitur atro,
Adverſa ſibimet ſciſſus virtute repugnat.
Quis poterit prædam tectis auferre virorum,
Ni prius aggreſſor cuſtodum brachia nodis
Vinciat, ut facilis veniat direptio prædæ?
Quiſque meis aberit diſcretus miles ab armis,
Hoſtis in adverſa conſiſtet fronte duelli,
Quiſque meis gregibus cogendis liber oberrat,
Disjicit ille mei pecoris per devia paſtus.
Sed quicumque hominum fuerit, ſuper omnibus error
Dimitti poterit, tantum ne Spiritus umquam
Vocibus inſana laceretur mente profuſis.
Sive furens hominis nato convitia quiſquam
Ingerit, hæc etiam poterunt peccata remitti.
Spiritus at ſanctus tantum, cuicumque profana
Verborum rabie violabitur, irrevocatis
Suppliciis nunc & ſemper torrebitur ignis.
Quando veneniferi ſerpentis ſæva propago,
Sermonum dulci poterit miteſcere fructu?
Nam bona theſauris promuntur dulcia juſtis,
Et mala letifero procedunt ore venena.
Verborum meritis veniet ſub judice pœna.

Joann. 5.

Quæ genitor faciet, ſectabitur omnia natus,
Namque idem nato manifeſtat cuncta videnda:
Et potiora dehinc tribuet miracula rerum.
Sicut enim genitor demortua corpora reddit
Ad clarum vitæ lucem, ſic omnia natus
Quæ volet ad ſuperos ſurgentia corpora ducet.
Nec genitor quemquam veſtrum ſe judice quæret:
Sed dedit hæc nato quærendi jura per orbem:
Gloria quo maneat ſimilis natoque patrique.
Namque repulſus erit veſtro ſinatus honore,
Improbitate pari genitorem deſpicietis:
Sed cui noſtra fidem ſermonis gratia figet,
Mox me mittentis genitoris dona videbit,
Æternumque dabit præſens conſtantia vitam.
Judiciumque illi non eſt, ſed migrat ab atra
Morte procul, luciſque vigens ad lumina tendit.
Adveniet tempus, cum mortua corpora vocem
Accipient noſtram & vitam cum voce tenebunt.
Nam ſicut genitor vitam ſibi poſſidet in ſe,
Sic tribuit nato vitam, & jus dicere juſſit
In terris, hominis quoniam cum corpore venit.
Nec vobis mirum videatur, corpora cuncta
Vocis ad auditum propriis exurgere buſtis,
Juſtorumque animas redivivo corpore necti,
Juxicioque gravi miſeros exurgere pravos.
Nec mihi judicium tribuit mea ſola poteſtas,
Arbitrio quoniam genitoris cuncta jubentur,
Qui me juſtitiam terris diſquirere juſſit.
Namque ego ſi proprio teſtis pro nomine ſurgam,
Falſa loqui poſſem: aſt alius quia teſtis habetur
Pro nobis, recte mihi talia temnere fas eſt.
Nam veris operum ſignis manifeſtior omni
Luce nitet præſens noſtris teſtatio factis.
Talia concedens, genitor mihi teſtis adhæret,
Qui me demiſit terris ſua ponere juſſa.
Hujus enim vocem numquam comprendere quiſtis,
Nec ſpeciem propriam conceſſit viſere vobis.
Nec ſermo ipſius poterit per veſtra ſedere
Pectora, credendi quoniam ſubſtantia nulla eſt.
Quæratur veterum ſcriptorum lectio vobis,
Perpetuam cunctis vitam quam ferre putatis:
Hæc etiam noſtrum teſtatur lectio donum.
Nec tamen audetis propius conſiſtere nobis,
Ne veræ vobis contingant gaudia vitæ.
Non mihi captatur terrenæ gloria laudis:
Namque ego, qui ſummi genitoris nomine veni,
Reſpuor a vobis: veniet ſed diſcolor alter,
Nomine quem fultum proprio gens veſtra ſequetur.
Alternæ in vobis captatur gloria famæ,
Unius & ſolam fugitis diſquirere laudem.
Nec vos arguerim coram genitore, ſed illic
Accuſator erit, quem ſpes modo veſtra celebrat,
Moſes: quem fidei nullo ſervatis honore.
Ejus enim ſcriptis veſter ſi crederet error,
Crederet & nobis, Moſis quem ſcripta frequentant.

Matt. 12. *Luc.* 11. *Marc.* 8.

Talia tum contra Scribarum verba ſequuntur:
Vocibus indubitata fides comitabitur iſtis,
Si virtus certis firmet miracula ſignis.
Ille dehinc: polluta magis generatio quærit
Signa ſibi, rebus ſtabunt ſed ſigna futuris.
Namque propheta cavo quantum ſub pectore ceti
Temporis abſumſit, terræ in penetralibus altis
Progenies hominis tantum demerſa manebit.
Adveniet tempus, quum ſurget reddita vitæ
Gens hominum propriis in fletum dedita geſtis:
Hæc iſtam digno damnabit crimine gentem,
Quod maris e fundo ſurgentis voce prophetæ,

Com-

Commonita in lacrimas dominum projecta reflexit,
Hic & Ionæis monitis potiora jubentur,
Contemnitque feris animis gens impia lucem.
Et regina Noti vitales ſurget in oras,
Illius ad ſpecimen damnabitur effera plebes,
Finibus extremis Libyæ quod venerat illa,
Et Salomona pium præceptis dedita juſtis
Audiret: potior nunc eſt Salomone poteſtas,
Et tamen obtuſæ cæcantur pectora plebis.
Expulſus ſi quando fugit de pectore dæmon
Quem turbat ſanctus purgato corpore flatus,
Ille venenatis colluſtrat paſſibus oras,
Qua nulla excurrit fontani gurgitis unda:
Si requiem placidæ ſedis non repperit ardens,
Tum repetit ſuetæ ſitiens habitacula mentis.
At ſi forte ſuis obnoxia corda venenis
Ornatuque levi ridentia limina cernit,
Aſſociat ſeptem ſimiles glomerando furores
Vis inimica homini, penetratque in viſcera ſerpens:
Sic genus hoc vero ſenſu cum degener errat,
Vincula perpetuis deflebit ſubdita pœnis.
Atque ea cum populis vitalia dicta frequentat,
Pro foribus mater cum fratribus aſtitit illic:
Et miſcere foris ſermonem cominus orat.
Talia tum matris mandatis dicta remittit:
Hic mecum genitrix, mecum germana reſidunt
Corpora, nam patria impletur cuicumque voluntas,
Ille meo proprium connectit ſanguine corpus,
Et matris generiſque mei ſub nomine habetur.

Matth. 13. *Marc*. 4. *Luc*. 8.

Progreditur templo terrarum lumen Ieſus,
Et maris extrema terræque reſedit in ora,
Innumeræque illuc plebis fluxere catervæ.
Ille ſed excelſam ſcandens, quæ proxima, puppim,
Littora complectit, depromit talia plebi:
Ecce ſator proprio commendat ſemina ruri,
Illa cadunt diverſa ſolo, ſortemque locorum
Pro virtute ferunt: nam ſicubi trita viarum
Sub pedibus ſolido denſetur limite tellus,
Aeriis avibus dant nudam ſemina prædam.
Aſt ubi pertenui velantur pulvere ſaxa,
Farra quidem viridem depromunt germinis ortum;
Sed quia nulla ſubeſt ſiccis ſubſtantia glebis
Inſerto areſcunt radicum fila calore,
Cunctaque mox apicum labuntur acumina leto.
Seminibuſque aliis contingunt aſpera rura.
Sentibus hic ſpiniſque feris velocius exit
Roboris augmentum, frugemque internecat angens.
Uberibus vero quæ dantur ſemina glebis,
Illa ferunt pulchram ſegetem, cui læta frequentat
Incrementa ſui centeno copia fœtu.
Audiat hæc, aures mentis qui geſtat apertas.
Talia diſcipuli mirantes dicta requirunt
Implicitis populo cur clauderet omnia verbis.
Ille ſed admota credentum plebe profatur:
Vobis, qui firmo robuſtam pectore mentem
Ad capienda Dei penetralia conſtabiliſtis,
Conceſſum eſt adytis penitus conſiſtere regni:
Illis pro merito clauduntur limina vitæ.
Si quis habet dignus, capiet potiora redundans:
Qui vero expertes cæleſtis muneris errant,
Amittent etiam proprium quodcumque retentant.
Idcirco obſcuris cooperta ambagibus illum
Perſtringit populum ſermonis gratia noſtri,
Ut dictum Eſaiæ merita de plebe recurrat:
En populi mentes velantur ad omnia craſſis
Obicibus, ſenſu ne tangant munera vitæ:
Auribus aſſiſtunt clauſis oculiſque gravatis,
Ne converſa bono ſanetur noxia plebes.
Quam veſtræ nunc ſunt aures oculique beati!
Nam multi veterum juſti ſanctique prophetæ,
Quæ vobis clarent, orarunt cernere dona.
Accipite ergo animis quis ſit de ſemine ſenſus.
Quiſque meum verbum ſummas demittit in aures,
Nec ſenſus recipit ſtabili præcepta vigore,
Eripit illius totum de pectore dæmon:
Hic agro eſt ſimilis, duro qui germina calle
Exponit rapidis avibus ſine fruge rapinam.
Sunt alii, læto qui pectore noſtra receptant,
Sed brevis eſt illis perceptæ gratia frugis.
Nam ſi dura premat mentem ſtrictura cohercens,
Continuo trepidi produnt ſibi credita farra,
His ſaxoſus ager ſimili levitate vireſcit.
At ſpinoſus ager curarum mole gravatis
Reſpondet, preſſant quos pondera divitiarum:
Semina ſic noſtri ſermonis preſſa gravantur,
Nec fructus ſequitur ſpinarum horrore necatus.
Pinguia ſic itidem paribus ſtant viribus arva
Illis qui clare capiunt præcepta ſalutis,
Quæ penetrant animum, ſenſu tractante tenaci,
Centuplicemque ferunt virtutis robore frugem.
Hæc tum diſcipulis, plebique hæc inſuper addit:
Agricolæ ſimile eſt regnum ſublime Tonantis:
Ille jacit proprio mandans bona ſemina ruri:
Sed poſt ſubripiens (hominum inſidiando ſopori)
Trux inimicus adit, loliumque inſpergit amarum.
Ecce ſed ad fructum culmus cum ſpiceus (horror)
Proceſſit lolio, meſſis maculata redundat.
Tum domino famuli mirantes talia fantur:
Nonne bonum terræ ſemen per terga dediſti?
Unde igitur lolio turpi tua rura gravantur?
Sed jam, ſi jubeas, meſſem purgabimus omnem,
Triticeuſque nitor ſelecta ſorde nitebit.
Tum Dominus miti contra ſermone profatur:
Hic domus eſt inimice tuus: ſed farra ſinamus
Creſcere cum lolio, pleno nam tempore meſſis
Secretum lolium connexo faſce jubebo
Ignibus exuri: at noſtro de ſemine meſſor
Horrea noſtra dehinc purgata fruge replebit.
Haud aliter ſimile eſt (cordis ſi panditis aures)
Præparvi grano regnum cæleſte ſinapis,
Quod proprio inſinuans diſponit cultor agello,
Seminibuſque illud minus omnibus eſſe virentum
Creditur, ac juſti mox ut crementa vigoris
Sumpſerit, erecto tranſcendit verrice cunctas
Agrorum fruges, ramis ut plumea turba
Confidat, poſſitque umbras habitare virentes.
Fermento par eſt munus cæleſte ſalubri,
Quod magna condit mulier ſub mole farinæ.
Illa dehinc modico fermenti mixta calore,
Conducto unius coaleſcit corpore maſſæ.
Talia tum populo perplexis condita verbis
Promebat, vereris quo poſſent dicta prophetæ
Ordine ſeclorum juſſis concurrere rebus.
Os aperire meum dignabor, condita mundi
Convolvet ructans varii ſermonis imago.
Inde domum repetit ſero turbaſque relinquit.

LIBER

LIBER TERTIUS.

Matth. 13. Marc. 6. Luc. 3. Joannis 4.

FUlderat in terras roſeum jubar ignicomus Sol,
Diſcipuli rogitant, lolii quid quæſtio vellet,
Et ſegetis? Chriſtus quibus hæc depromit Ieſus:
Optima, qui farris commendat ſemina glebis,
Filius eſt hominis: mundum ſub nomine ruris
Accipite, atque homines puro pro ſemine juſtos.
At lolium infelix cooperti dæmonis arte
Sunt homines, inimicus erit vis horrida dæmon,
Extremus mundi finis pro tempore meſſis.
Meſſores patrii venient per rura miniſtri:
Quos hominis natus proprii de corpore regni
Colligere erroris laqueos labemque jubebit,
Collectoſque ſimul rapidis exurere flammis.
Dentibus his ſtridor ſemper fletuſque perennis,
Secretiſque piis veniet lux aurea vitæ:
Sedibus ut cæli vibrantur lumina ſolis.
Hæc docuit, patriamque redit Salvator in urbem:
Illic expediens populis (mirabile dictu)
Juſtitiæ leges, vitæque ſalubria juſſa,
Virtutes patrias ſimul inſinuando docebat.
Tunc livore gravi plebes commota ſuorum,
Præſentiſque ſimul domini miracula volvens,
Et generis noti reputans ex ordine gentem:
Hæc inter ſeſe muſſanti voce ſuſurrant:
Nonne hic eſt ſoboles fabri cui nomen Ioſeph?
Non Maria eſt genitrix, non fratrum nota propago eſt?
Unde igitur legis doctor, tantæque miniſter
Virtutis, cedit cui labes victa malorum?
Nazara ſic plebes: cui talia reddit Ieſus:
Temnuntur propriis miracula ſemper in oris,
Et ſine honore manent patria ſub ſede Prophetæ,
Talibus indignans preſſit ſua munera Chriſtus.

Matth. 14. Marci 6. Luc. 9.

Interea ad regem volitabat fama ſuperbum,
Quod mala cuncta illic virtus divina domaret:
Sed putat Herodes leti quod lege remiſſus,
Tanta ut Joannes virtutis dona teneret.
Nam quondam cernens liventi pectore dæmon
Erroris labem, puris quod ſolveret undis
Juſtus Joannes, damnis accenſa malorum,
Tunc petit Herodem peſtis ſæviſſima regem,
Et facile injuſti penetrans habitacula cordis,
Accumulare feris ſubigit ſcelera impia geſtis.
Arſerat illicito Herodes accenſus amore
In thalamos fratris, caſto quod jure vetabat
Sanctus Joannes: feritas ſed neſcia recti
Subjecit leges pedibus, fruiturque nefandis
Connubiis, ipſumque ſuper (quia prava vetabat)
Carceris immerſit tenebris, vincliſque gravavit.
Sanguine nam juſti primo compreſſa timore
Abſtinuit ſitiens feritas, quia magna Prophetam
Plebis Joannem venerario ſuſpiciebat.
Natali ſed forte die quum læta tytannus
Herodes celſis ſtrueret convivia tectis,
(Luxuriæ quoniam conjuncta ſuperbia gaudet)
In medio juvenum reginæ filia virgo,
Alternos laterum celerans ſinuamine motus,
Compoſitas cithara jungit modulante choreas.
Ipſe ſed imprimis (mirata virginis arte)
Attonitus ſtupuit: tunc præmia cuncta patere
Juratus ſpondet, quæcumque puella petiſſet.
Illa ſed horrendæ ſervans ſcelera impia matris,
Urget Joannis caput a cervice revelli,
Et lance inferri præſentia munera poſcit.
Præſentum Herodes procerum ſub pondere triſtis,
Jurandique memor juris, tamen imperat ægre
Inſontis caput inferri, tradique puellæ.
Illa nefas matris ſcelerata ad gaudia portat.
Corporis at lacerum flentes ſine nomine truncum
Diſcipuli condunt terræ, Chriſtumque ſequuntur.
Ille ubi cognovit juſti miſerabile letum,
Deſerit inſontis pollutam ſanguine terram,
Frondoſaque latet ſecretæ vallis in umbra.
Sed populi immenſæ virtutis dona ſequuntur.
Ille ubi credentum turbas in valle remota
Conveniſſe videt, morborum tabe repulſa,
Corpora ſubjecit miſeratus multa medelæ.
Jamque ſub extremo labentis lumine Solis,
Diſcipuli Chriſto ſuadent dimittere turbas,
Ut ſibi quiſque paret quærens per compita victum:
Ille jubet cunctis ibidem convivia poni.
Diſcipuli oſtendunt, nihil amplius eſſe ciborum,
Ni piſces geminos, & farris fragmina quinque.
Hoc, inquit ſatis eſt, tum mox diſcumbere plebem,
Gramineiſque toris juſſit componere membra.
Suſpicienſque dehinc cælum, genitore precato,
Ipſe duos piſces & quinque ex ordine panes
Dividit, & dapibus menſas oneravit opimis.
Jamque expleta jacet (dictu mirabile) plebes:
Reliquiaſque dehinc menſis legere miniſtri,
Bis ſenoſque ſinus cophanorum fragminis implent.
Cœnantum numerus tum millia quinque virorum,
Præterea populus matrum fuit, & puerorum.
Diſcipulis tunc inde jubet conſcendere navim,
Et tranſire fretum, donec dimitteret omnes
In ſua quemque viros: tum montis celſa petivit,
Secretuſque dehinc genitoris nomen adorat.
Jamque ſoporata torpebant omnia nocte,
Quum puppis medio ſulcabat in æquore fluctus,
Jactata adverſo ſurgentis flamine venti.
Aſt ubi jam vigilum quarta ſtatione premebat
Noctis iter, rapidos attollens lucifer ortus,
Fluctibus in liquidis ſicco veſtigia greſſu
Suſpenſus carpebat iter (mirabile viſu.)
Jamque propinquabat puppi, ſed neſcia nautæ
Attoniti tremulo vibrabant corda pavore,
Clamoremque ſimul confuſa mente dederunt.
Tum pavidis Chriſtus loquitur, Timor omnis abeſto,
Credentumque regat vegetans conſtantia mentem:
En ego ſum, veſtræ doctorem noſcite lucis.
Olli confidens reſpondet talia Petrus:
Si tua nos vere dignatur viſere virtus,
Me pariter permitte tuo ſuper æquora juſſu
Fluctibus in liquidis immerſos figere greſſus.
Annuit his dominus: navem mox linquere Petrus
Audet, & innixus figit veſtigia ponto.
Verum ubi tantarum mentem miracula rerum
Terrificant, ventique minas crebreſcere cernit,
Paulatim cedunt dubio liquefacta timore,
Quæ validum fidei geſtabant æquora robur.
Jamque Simon medio ſubmerſus corpore clamat:
Fluctibus horrendis pereuntem deripe Chriſte.
Dextera confeſtim protenditur obvia Petro,
Et dubitata fides verbis mulcetur amaris,
Aſcenſæque rati contraria flamina cedunt.
Præſentemque Dei ſobolem ſtupuere rogantes
Cuncti, navigio ſocios quos caſus habebat.
Tranſierat tandem ſulcans freta fervida puppis,

Opta-

Optatumque gravis comprenderat anchora portum.
Conveniunt populi rapido per littora curſu,
Portantes ægros, veſtiſque attingere fila
Extrema exoptant: mirumque, hoc munere cuncti
Credentes referunt plenam per membra ſalutem.

Matth. 15. *Marc.* 7.

Ecce Phariſæi, Scribæque hinc inde doloſi
Captantes Chriſtum, promunt fallacia dicta:
Cur tua diſcipulos patitur doctrina labare
Præceptis veterum? manibus nam cura lavandis
Præterit, aſſumuntque ſimul cum ſordibus eſcas.
Ille ſub hæc fatur: Magis hoc eſt quærere dignum,
Tranſgreſſi præcepta Dei quod proditis omnes.
Namque Deus mortem defixa lege minatur,
Si genitor cuiquam verbo lædatur amaro,
Vel genitrix nati dictis pulſetur acerbis.
Irrita vos iſthæc facitis, perverſa docendo.
Quam manifeſta vigent de vobis dicta prophetæ:
Me populus ſummis labiis ſublimat honore,
Sed diverſa procul cordis ſecreta pererrant.
Accipite ergo omnes, aureſque advertite cordis:
Non illata homini fuerint quæcumque pudendis
Sordibus aſpergent, vitæve animove ſedebunt:
Erumpunt hominum ſed quæ penetralibus oris,
Internam miſere maculabunt edita mentem.
Diſcipuli Chriſto memorant, quod verba loquentis
Occulto traherent Scribarum pectora riſu.
Ille dehinc, genitor plantarum ſemina noſter,
Quæ non ipſe ſui conſevit in æquore ruris,
Abjiciet, penitus radicibus eruta longe.
Cæcus forte ducem cæcum ſi nactus oberret,
Decidet in foveam pariter demerſus uterque.
Tum petit abſolvi Petrus, quid quæſtio vellet,
Ipſe Phariſæis quam mox Scribiſque dediſſet.
Tum fator æternæ reſpondit talia vitæ:
Vos etiam duro diſcluditis omnia corde
Juſſa, nec admittit mentis dubitatio lucem.
Nam quæcumque hominum veniunt extrinſecus ori,
In ventrem cedunt, animoque incognita currunt.
Quæ vero interno concepta e pectore promunt
Ora hominum, mentem poſſunt aſpergine labis
Polluere, immundoque hominem maculare piaclo.
Secreto cordis promuntur noxia vitæ
Conſilia, & cædes, & furta nefanda tororum,
Et fraudes, fallaxque hominum pro teſtibus error,
Et rabidæ cælum pulſans inſania vocis.
Hæc ſunt, quæ maculant hominem, quæ ſordibus implent:
Illotis autem manibus non polluit umquam
Corporis arbitrio terrenum ſumere victum.
Hæc ubi dicta dedit, pulcherrima rura Syrorum
Sidonem, Tyrumque petit, cum femina fuſis
Crinibus & precibus natam cauſata jacentem,
Volvitur, & tacitum non deſerit anxia Chriſtum
Orare, ut mentem vexatam dæmone ſævo
Redderet, & miſeræ tandem reſipiſſe liceret.
Tunc etiam precibus ſectantum diſcipulorum
Reſpondit, proprias genitoris malle bidentes
Cogere, quas vanus late diſperſerat error.
Crebrius inſtanti tum talia fatur Ieſus:
Natis quiſque ſuis panem non detrahet umquam,
Et canibus jaciet. Tum talia femina fatur;
Micarum ſaltem canibus ſua portio menſæ
Decidit, & nihilo dominorum cœna gravatur.
Tum dominus loquitur; veniant tibi digna ſalutis
Præmia, quæ fidei meruerunt robora tantæ.
Talia Salvator verbis cæleſtibus edit;
Virginis & mentem (diſcluſo dæmone) virtus
Complexam implevit donis fœcunda ſalutis.
Inde Galilæas repedat Salvator in oras,
Præcelſique procul montis conſcendit in arcem.
Haud mora: conveniunt populi, ſecumque trahebant
Pars captos oculis, & crurum debile vulgus,
Elingueſque alios, morbique vocabula mille.
Omnibus ille tamen languores dempſit amaros,
Viribus & validis venerando munere donat.
Tum populi pariter miracula tanta frequentant,
Æternoque patri laudes grateſque celebrant.
Diſcipulos Chriſtus cogens in vertice montis,
Secrete alloquitur: Plebis miſeratio multa eſt,
Tertia nam terris remeant jam lumina ſolis,
Ex quo nulla ſibi ſumunt alimenta ciborum.
Jejunam nolim tantam dimittere plebem,
Ne labor afficiat populos per longa viantes.
Diſcipuli Chriſto oſtendunt ſeptem ſibi panes
Eſſe, & piſciculos alimenra ad proxima paucos.
Tum populum juſſit terræ per terga cubare,
Quodque fuit, totum propriis decerpere palmis,
Et cunctæ curat menſatim tradere plebi.
Diſcipuli ponunt epulas, populuſque repletur
Ad ſatiem dapibus, relegunt mox fragmina panis,
Et ſportas referunt cumulato pondere ſeptem.
Quatuor ex omni fuerant tum millia plebe,
Nec numero quiſquam matres pueroſque notavit.

Matth. 16. *Marci* 8. *Joannis* 6. *Lucæ* 12.

Inde Magedarum navi tranſcurrit in oras:
Ecce Phariſæi Sadducæique doloſi
Poſcere tentantes inſtant cæleſtia ſigna.
Sed Chriſtus cernens fallacia pectora, fatur:
Convexum quotiens claudit nox humida cælum,
Si ruber aſtrifero procedit veſper olympo,
Dicitis, adveniet ventura luce ſerenum.
Jamque ſub exortu ſolis ſi triſtia rubro
Nubila miſcentur confuſa luce calori,
Dicitis agricolis, nautiſque venire fragoſam
Ventorum rabiem, tempeſtatumque furores.
Fallaces, noſtis faciem diſcernere cæli,
Seclorum vero neſcitis tempora ſignis
Explorare ſuis? ſed vobis ſigna dabuntur,
Quæ maris immenſo quondam venere profundo,
Bellua cum tenuit ventris ſub carcere vatem.
Hæc ait, & propere puppis retinacula ſolvens
Trans freta contendit rapido comprendere curſu
Arva Philipporum, ſociiſque hæc talia fatur:
Sollicite vobis vitentur noxia farra,
Fermentumque ferox veſtris avertite menſis.
Illa Phariſæi Sadducæique doloſi
Admiſcent eſcis, falluntque in nomine panis.
Cur vobis tacitas volvit cunctatio mentes?
Proh, quam parva fides ſenſu torpente fatiſcit!
Dicitis adverſi, navi quod tollere panes
Non fuerit vobis vacuum, farriſque cavendas
Inſidias jubeam: meminiſſe & ſcire putabam
Quod panes quini plebis mihi millia quinque
Implerint dapibus, cophiniſque ſuperflua tantis
Fragmenta ad cumulum fuerint collecta ciborum:
Quatuor & rurſum cœnantum millia panes
Quod facile implerint ſeptem, ſportaſque referri
Vidiſtis rurſus completas reliquiarum.
Sed moneo iſtorum ſemper fermenta cavenda.
Diſcipuli tandem vitalia verba ſequuti,
Doctrinam cernunt fermenti nomine dictam.
Inde ubi perventum eſt liquidi per terga profundi,

Clara Philippæo qua pollent numine rura,
Cogit conſilium ſectantum diſcipulorum,
Et quærit quem ſe populorum fama putaret.
Reſpondent multas plebis tunc eſſe loquelas:
Crebrius audiſſe & multos firmare, quod eſſet
Juſtus Joannes, populos qui flumine lavit.
Pars memorat volucris famæ ſibi cognita verba:
Pars trepidat, memori ſervans oracula mente,
Heliam veniſſe iterum, quem præpete curſu
Turbine cæleſti quondam ſimulata quadrigis
Aſtris inſeruit rapidæ vis fervida flammæ:
Jeremiam dixere alii pars eſſe prophetam.
Tunc Chriſtus cunctis arridens pectore blando,
Conquirit quæ ſit ſententia diſcipulorum.
Sed ſtabilis Petrus: Tu ſancti Filius, inquit,
Chriſtus, magnifico terras qui lumine comples:
Tum dominus forti reſpondet talia Petro;
Petre beatus eris: nam talia pandere certe
Humanus ſanguis, vel terræ portio corpus,
Haud umquam poterit: genitoris munera ſola
Poſſunt tam validum fidei concedere robur.
Tu nomen Petri digna virtute tueris,
Hac in mole mihi ſaxique in robore ponam
Semper manſuras æternis mœnibus ædes.
Infernis domus hæc non exuperabile portis
Clauſtrum perpetuo munitum robore habebit:
Cæleſtiſque tibi claves permittere regni
Eſt animus, terriſque tuo quæ nexa relinques
Arbitrio, cælo pariter nodata manebunt:
Solverit & rurſus tua quæ ſententia terris,
Haud aliter venient cæli ſub ſede ſoluta.
Sed vos diſcipuli Chriſtum me dicere cunctis
Parcite, quo ſoli cognoſcant talia digni.
Jam lux adveniet properis mihi curſibus inſtans,
Mœnibus in Solymis rabies cum prona furore
Eximios vatum ſaturabit ſanguine noſtro.
Aſt ubi luciſluum reddet ſol tertius ortum,
Conſurget radiis pariter redimita ſalutis
Vita mihi, cunctiſque dabit ſua munera terris.
Tunc Petrus magno perculſus corda dolore,
Abſint, Chriſte, tuis, inquit, tam triſtia ſanctis
Monſtra procul membris: nec fas eſt credere tantum,
Nec tibi tam durus poterit contingere caſus.
Chriſtus ad hæc: Procul hinc, inquit, procul effuge
Nil divina tibi mentem prudentia tangit, (dæmon,
Sed terrena ſapis, mollique timore tremiſcis.
Sed ſi quis veſtrum veſtigia noſtra ſequetur,
Abneget hic ſeſe, corpuſque animamque recuſans,
Atque crucem propriam comitatibus addere noſtris
Gaudeat, amiſſam redimet cui gloria vitam.
Nam ſervata perit terris poſſeſſio lucis.
Sed quid proficient ſecli mortalia lucra,
Si damnum pariant vitæ luciſque perennis?
Vel quæ digna queunt animæ commercia poni?
Filius huc hominis veniet ſub limine patris,
Cæleſteſque illum fremitu comitante miniſtri
Stipabunt, reddetque homini ſua debita vitæ.
Vera loquor, certos iſtic ſub limine lucis
Inveniam, cæli fulgens cum regna capeſſam.

Matthæi 18. *Marci* 9. *Lucæ* 9.

Hæc ubi dicta dedit, paſſus bis terna dierum
Lumina converſo terras tranſcurrere cælo,
Tum ſecum jubet abruptum conſcendere montem
Petrum Zebedeique duos per devia natos.
Inde ubi perventum eſt ſecreti montis in arcem,
Continuo Chriſtus faciem fulgore coruſco
Mutatur, veſtiſque nivis candore nitreſcit.
Reſpiciunt comites, mediumque aſſiſtere ſanctis
Heliæ, Moſique vident. tum talia Petrus:
Reſpice num nobis potius diſcedere longe,
Anne iſtic tantæ ſpectacula cernere molis
Conveniat? trina attamen hic tentoria vobis,
Si jubeas, frondis faciam diverſa paratu,
Singula ſub noctem quæ vos aulæa receptent.
Talia dum loquitur, cælo perfulgida nubes
Circumjecta oculis veſtibat lumine montem,
Et vox e medio lucis manifeſta cucurrit:
Unicus hic meus eſt natus, mea ſumma voluptas:
Hujus juſtitiam juſto comprendite corde.
Diſcipuli pavido preſſerunt corpore terram,
Nec prius e prono vultus ſuſtollere caſu
Audebant, ſancto Chriſti quam dextera tactu
Demulcens blandis firmaſſet pectora verbis:
Surgite, & abjectum fortes calcate timorem,
Hujus horomatis expertes vos reddite cunctos:
Nec cuiquam præſens pandatur viſio vobis,
Ni prius huc hominis ſoboles ſpecioſa reportet
In lucem referens mortis de ſede tropæa.
Conſurgunt, ſolumque vident & voce requirunt,
Cur ſcriptis veterum Scribarum factio certet,
Heliam primum cæli de ſede reverti
In terras, Chriſtique dehinc conſurgere lucem?
Chriſtus ad hæc: Veniet, certo ſub tempore juſtus
Helias, reddens mox omnia debita ſeclo.
Sed ſi quis credit, jam venerat ante renaſcens,
Ignotum veluti rabies quem cæca furoris
Demerſit leto: mox ſævior altera cædes
En hominis nato trucibus laniatibus inſtat.
Hæc ait: & populum repetit, montemque relinquit.
Ecce ſed inflexis genibus, fletuque ſolutus
Vir ſenior, precibus Chriſtum veneratus adorat:
Davidis ſoboles, hominum lumenque ſaluſque,
Te precor, horribilem nati de corpore morbum
Proturbes, reddaſque ſeni ſolatia vitæ:
Nam curſus lunæ natum mihi dæmonis arte
Torquet, & in liquidas dejectum projicit undas,
Aut miſerum medio projectum volvit in igne.
Nam tua diſcipuli ſectantes juſſa frequenter
Conniſi, nulla in ſolidum mihi dona dederunt.
Tum Chriſtus magno commotus corda dolore:
O gens nullius fidei, gens effera ſemper,
En etiam patiar vobiſcum me fore terris?
Sic ait, & puerum mandat perferre parenti
Ante ſuos vultus: tum vocis pondere multo
Incubuit, mentiſque ſimul convulſa venena
Dæmonis horrendi, purgato corde fugavit.
Diſcipuli rogitant, cur non ſucceſſerit illis
Ejuſdem pueri totiens tentata medela?
Reſpondit dominus: titubat quia pectore veſtro
Inſtabilis fidei nutans per lubrica greſſus:
Sed ſi tanta foret credendi portio vobis,
Inſtar quæ minimi poſſet præſtare ſinapis,
Iſtius hinc montis poſſetis vellere verbo,
Inque alias ſedes cunctam tranſvolvere molem.
At genus hoc morbi duntaxat vota preceſque
Multaque robuſti jejunia pectoris arcent.

Matthæi 17.

Inde Capharnaum gradiens pervenit ad oras:
Convenere Petrum quibus inſtat cura tributi,
Solvere poſcentes ſolitum pro nomine Chriſti.
Ille ſed ad Petrum converſus talia fatur:
Dic, inquit, reges, quorum dependere natos,

Externos proprioſne ſibi juſſere tributa?
Reſpondit Petrus, alienos ſolvere certum eſt.
Cernis, ait Chriſtus, natum non ſolvere regis?
Sed ne quem lædam, præceptum ſuſcipe noſtrum:
En maris undiſoni rupes quæ prodit in altum,
Scandatur tibi ſumma, Simon, hamuſque profundo
Stamine ſetarum connexus præcipitetur:
Hæſerit & curvo qui primus acumine piſcis,
Hujus pandantur ſciſſi penetralia ventris,
Illic invento duplex diſſolve tributum.

Matth. 18. *Marc.* 9. *Luc.* 9. & 7. & 15.

Diſcipuli poſt inde rogant, quis maximus alto
In cæli regno, meritis pro qualibus eſſet?
Tum Chriſtus medio puerum conſiſtere cœtu
Præcipit, & placido doctor ſermone profatur:
En hujus ſimilem pueri ſe reddere certet,
Quiſque cupit celſam cæli conſcendere ſedem
Erroris laqueos ſeclis increſcere certum eſt:
Sed tamen infelix per quem generabitur error.
Qui vero e parvis iſtis deceperit ullum,
Si ſapiat, nectat ſaxo ſua colla molari,
Præcipitemque maris ſeſe jaculetur in undas.
Nec quiſquam faſtu parvos contempſerit iſtos.
Horum cuſtodes cæleſti in ſede tuentur
Altithroni vultum genitoris ſidera ſupra.
Sed ſi quis paſtor, cui paſcua credita tondent
Centum balantes, unam cum forte ſeorſum
Neſcius error habet, quæſitor deſerit omnes,
Unius & totis luſtrat veſtigia ſilvis:
Illam ſi magno poſſit reperire labore,
Lætitia inventæ major tum naſcitur agnæ,
Quam pro cunctarum numero quod nulla reſedit.
Ex iſtis parvis genitor ſic perdere quemquam
Non patitur, gaudetque ſuis increſcere regnis.
Si fratrem proprio delicto commaculatum
Cernis, ſecreto mox dictis corripe ſolus.
Si tua verborum patiens moderamina laudat,
Labentis mentem frater lucrabere fratris.
Sin tua ſolius contemnet verba reluctans,
Tunc aliis pariter monitor pia juſſa frequentet.
Sed ſi decutiet doctorum frena duorum,
Tunc ad concilium referantur crimina plenum,
Ut populi ſaltem ſanetur pondere victus.
Sin & multorum contempſerit efferus ora,
Sit tibi diviſæ mulctatus nomine gentis.
Namque in concilium ſemper præſentia noſtra
Adveniet, mediumque duum me ſtare neceſſe eſt,
Sive trium fuerit cœtus ſub nomine noſtro.
Tum Petrus quærit, quot fratri errata remittat,
An ſeptem lapſus homini indulgere liceret.
Chriſtus proſequitur: Non ſeptem crimina tantum,
Sed decuplata ſuper donentur vulnera fratri.
Nam cæli regnum domino prædivitis aulæ
Conſimile eſt, nummi rationem qui ſibi poni
Juſſerit, & ſervum debentem multa talenta
Præcipit abreptum cum conjuge, progenieque,
Atque opibus cunctis venali nomine ſiſti.
Tum ſervus dominum proſtrato corpore adorat,
Et ſpondet, ſpatii ſibi ſi foret ulla facultas,
Omnem nummorum domino diſſolvere ſummam.
Commovit dominum famuli miſeratio flentis,
Cunctaque trans meritum conceſſit debita ſervo.
Ille ſed egrediens conſervum limine in ipſo
Nactus conſtringit: tum debita fortior urget
Perſolvi, precibuſque locum truculentus abegit,
Carceris & merſum tenebris pœniſque premebat.
Quæ poſtquam dominus famulorum noſcere verbis
Incipit, adducto ingeſſit juſtiſſima ſervo
Dicta dolens, iramque movet, juſſiſque ſeveris
In tormenta ferum detruſit, cuncta revolvens
Debita, dum dignis lueret per vincula pœnis.
Sic vobis faciet genitor, qui culmina cæli
Poſſidet, immites ſævo ſi pectore fratrum
Peccata orantum dure punire voletis.

Matth. 19. *Marc.* 10.

Talia dicta dedit, Galilæaque rura reliquit,
Judæamque petit, qua pinguia rura ſilenter
Agmine Jordanis viridis prorumpit amœno.
Nec minus in ſtratis ægris donare ſalutem,
Sublimiſque patris concedere munera perſtat.
Ecce Phariſæi tentantes quærere pergunt,
Conjugis an liceat rejectum ſcindere vinclum,
Quidquid erit, læſi tanget quod corda mariti.
Hæc ubi percepit, depromit talia Chriſtus:
Principio Deus in terris par diſpare ſexu
Conſtituit, juſſitque uno de corpore necti,
Amborumque animos junctis inoleſcere membris.
Quod Deus ergo jubet proprio concreſcere verbo,
Illicitum eſt hominum fœdo ſecernere luxu.
Moſes præcepit (quod pectora dura videret)
Scribere diſſidium quo ſaxea corda revinci
Per proprios apices poſſint ſub judice flamma.
Nam temere exolvet caſti qui jura cubilis,
Alteraque illius thalamis ſociabitur uxor,
Crimen adulterii populo ſub teſte ſubibit.
Diſcipuli referunt: Urget lex iſta virorum,
Servitiique premit non æquo pondere partem,
Ut melius fuerit thalamis caruiſſe peroſis.
Reſpondit dominus, Non omnes pondere tanto
Subjicient humeros: lectæ ſunt talia dona
Virtutis: trino truncantur corpora more,
Quæ nulla gaudent genitali lege tororum.
Namque alios tales progigni in luminis oras
Comperimus, pleroſque hominum vis ferrea ſexu
Exuit, atque alios ipſis ſibi demere conſtat
Pro cæli regnis pronum de pectore amorem.
Quiſque capax fuerit celſa virtute capeſſat,
Quod paucis lectiſque Deus vult pandere munus.
Hæc ait, & pueros, quos gaudens cura parentum
Cum precibus lætis certatim hinc inde ferebat,
Suſcipit, & plebem ſectantem quod prohiberet,
Increpat, ac tales affirmat regna mereri
Aulæ cæleſtis, ſanctas his ordine palmas.

Matth. 19.

Ecce ſed e populo juvenis cui rura domuſque,
Et gazæ, & rerum ſtabat poſſeſſio fulgens,
Accedit, Chriſtumque palam ſubmiſſus adorat.
O bone præceptor, dic nunc quæ facta ſequamur,
Ut mihi perpetuam liceat comprendere vitam.
Huic auctor vitæ tum talia reddit Ieſus:
Nunc demum quæris veteri quæ lege tenentur?
Non hominis perimes vitam, non furta tororum
Invades, quæſtumve alienis noxia rebus
Mens, aut dextra leget: non teſtis falſa loqueris.
Sit genitor genitrixque tuo ſublimis honore,
Proximus & puro pro te tibi cedat amore.
Ille dehinc: Iſta hæc ſemper mihi perpete cura
Obſervata reor, ſed ne quid forte relictum
Deſit, præſenti liceat me voce moneri.
Tunc Chriſtus fatur: Nunc ſi perfecta requiris
Prendere præcelſis meritis veſtigia vitæ,
Omnia quæ proprio retines ſolus dominatu,

Diſtrahe, & ad miſeros confer ſecurus egentes:
Tunc theſaurus erit cæli tibi conditus arce,
Virtutiſque tenax veſtigia noſtra ſequeris.
Hæc adoleſcenti veniunt ubi dicta per aures,
Dejecit vultum, triſtiſque in tecta refugit.
Tum ſic diſcipulis vitæ ſpes unica fatur:
Difficile eſt terris affixos, divite gaza
Avelli, cælique leves in regna venire.
Nam citius tenuis per acus tranſire foramen
Deformis poterunt immania membra cameli,
Quam queat ut dives cæleſtia regna videre.
Talibus attoniti comites, ſtupidique ſilebant,
Volventes, quæ tanta foret ſub pectore virtus
Humano, talem poſſit quæ prendere vitam.
Reſpicit æternæ juſtorum gloria vitæ,
Atque ait: Hæc homini forſan videantur acerba,
Sed Deus electis facilem præpandit in æthra
Poſſibilemque viam, virtus quam celſa capeſſat.
Tunc Petrus fidei munitus mœnibus, infit,
Omnia noſtrorum projecta reliquimus olim,
Et tua juſſa ſequi nobis ſpes unica reſtat.
Quid noſtris animis ſupereſt? dic, Chriſte, precamur.
Talibus ad Petrum verbis reſpondet Ieſus:
Vos quicumque meum mentis penetralibus altis
Credentes ſervatis iter, cum ſederit alte
Progenies homini celſo quem cinget honore
Majeſtas, bis ſex illic pulcherrima virtus
Conſtituet vobis ſublimi in vertice ſedes:
Judiciumque hominum pariter tractare licebit.
Hic quicumque ſui linquet generiſque domuſque
Gazas, affectuſque omnes pro nomine noſtro,
Centuplicata dehinc capiet, vitamque perennem.
Primorum meritum poſtremi tranſgredientur,
Ultima præteriti capient vix præmia primi.

Matth. 20.

Sedulus ut ruris dominus, cui dulcia fundum
Pinguibus in campis late vineta coronant,
Hic ubi progreſſus primo cum lumine ſolis
Conduxit juvenum fortiſſima robora, pactus
Unius in lucis certa mercede laborem,
Et ſua tum juſſit cultu vineta poliri.
Ipſe ſed egrediens, ubi tertia venerat hora,
Invenit ecce alios, operique adoleſcere juſſit,
Pro meritis operum promittens præmia digna.
Illi non aliter læti præcepta ſequuntur.
Aſt ubi ſexta dehinc lucis transfluxerat hora,
Haud ſecus hinc alios juvenes conducere pergit.
Horaque nona dehinc ubi ſolis curſibus acta eſt,
Tunc alios pariter conductos juſſit adire.
Ultima labentis reſtabat portio lucis,
Egreſſus cernit juvenes, cauſaſque requirit,
Cur pigris manibus torperent otia lenta.
Ajunt conductoris quod præcepta fuiſſent
Nulla: ſibi dominus mox hos inſiſtere ruri
Tunc etiam juſſit: ſed veſpere protinus orto,
Præcipit, ut cuncti caperent mercedis honorem,
Æqualique omnes portarent præmia nummo.
Tunc manus illa virum, prima quæ luce laborem
Suſtulerat, factiſque diem toleraverat æquum,
Indignans ſecum tali cum murmure fatur:
Injuſtum eſt, iſtos ſimilem ut nos quærere nummum,
Ultima quos operi ſero conduxerat hora.
Tum dominus ruris ſedato pectore fatur:
Illibata tibi mercedis portio ſalvæ
Redditur, & pacti ſervantur jura fidelis.
Iſtis de noſtro liceat concedere tantum,
Extima quos operis glomeravit portio ruri.
Nam multos homines dignatio ſancta vocavit.
E queis perminimam dignum eſt ſecernere partem.
Hæc ait, & Solymos repetit, comiteſque ſeorſum
Alloquitur, ſolitiſque iteris regionibus infit:
Ingredimur gnari, truculentaque mœnia adimus,
Filius hic hominis tradetur ad ultima mortis,
Scribarum procerumque ferens ludibria membris,
Affixuſque cruci poſt tertia lumina ſurget.
Hic tum Zebedei conjux ſubmiſſa rogabat,
Ut Chriſto medio cæli ſublimis in arce
Felices nati dextra lævaque ſederent.
Tum quærit Chriſtus, calicem ſi ſumere poſſent,
Quem ſibi præceptis inſtaret ſumere patris.
Reſpondent ſe poſſe ſimul. Tum talia Chriſtus:
Vos noſtrum calicem fas eſt potare, ſed altis
Sedibus æquali mecum conſidere honore,
Non hoc noſtra dabit cuiquam pro munere virtus.
Hæc certis genitor ſublimia dona reſervat.
Exin diſcipulos dictis pro talibus omnes
Commotos, tali ſermonis mulcet honore:
Gentibus infidis celſa ditione poteſtas
Imponit, quemcumque ſuper dominantur eorum,
Exercentque trucem ſubjectis urbibus iram.
Vos hic ſed longe tranquillior æquora vitæ
Concordi ſternit mitis moderatio pace;
Magnus & obſequiis creſcit ſuper alta miniſter,
Nec primus quiſquam, niſi cunctis ſerviat unus,
Eſſe poteſt: hominis natus ſic cuncta miniſtrat,
Obſequio ſolus proprio pia munera geſtans,
Pro multiſque animam pretioſo ſanguine ponit.
At vos ex minimis opibus tranſcendere vultis,
Et ſic e ſummis lapſi comprenditis imos.
Si vos quiſque vocat cœnæ convivia ponens,
Cornibus in ſummis devitet ponere membra
Quiſque ſapit: veniet forſan ſi nobilis alter,
Turpiter eximio cogetur cedere cornu,
Quem tumor inflati cordis per ſumma locarat.
Sin contentus erit mediocria prendere cœnæ,
Inferiorque dehinc ſi mox conviva ſubibit,
Ad potiora pudens tranſibit ſtrata tororum.

Matth. 21. *Marc.* 11. *Luc.* 19. *Joannis* 12.

Proxima tum Solymis conſcendit culmina montis,
Ordinibus lucent quæ glaucicomantis olivæ.
Hinc lectis juſſit ſectantum diſcipulorum,
Obvia caſtelli monſtrans habitacula Chriſtus,
Inde aſinam pariter fœtu comitante repertam,
Ducere, vel ſi quis cauſam diſquirere vellet,
Cur ſua tam ſubito quoquam jumenta trahantur,
Dicere tunc, operam dominum ſibi ſumere velle.
Diſcipuli celeri complent præcepta paratu,
Adducunt, molliſque ſuper velamine veſtis
Inſternunt placidum pullum præbentque ſedendum.
Hinc veteris quondam fluxit vox nuntia vatis,
Ecce venit placidus tibi rex, quem terga ſedentem
Præmitis geſtant aſinæ pullique ſequentis.
Tum populi ſtratas prætexunt veſtibus omnes,
Quaque iter eſt Chriſto ſubnixa fronde coronant,
Proxima tunc alii ſpoliant palmeta virore,
Conclamantque omnes: Davidis origine creto,
Oſanna, ex celſis ſit gloria læta tropæis.
Sic adeo ingreditur Solymorum mœnia Chriſtus.
Ingreſſo occurrit primo ſub lumine templi
Cruribus atque oculis certatim debile vulgus.
Quos ubi tam ſubito greſſu viſuque vigentes
Cuncta ſacerdotum cognovit factio mirans,

Et pueros templi complentes tecta canore
Oſanna egregia Davidis ſtirpe creato:
Tunc percontantur cuncti, quæ cauſa canoris
Impubem tantam tollat per gaudia plebem.
Chriſtus ad hæc: Legis ſanctæ vos ſcripta tenere
Creditis, infantum quæ dicit ab ore venire
Lactentum, & linguis juſti conſurgere laudem.
Hæc ait, ingratam linquens cum civibus urbem,
Bethaniamque petit, rediensque in margine cernit
Stratæ tendentem diffuſa umbracula ficum.
Illic forte cibi pertentans corda voluntas,
Arboris attrectat ramos, ſed nulla facultas
Pomorum, ſterilis frondis concreverat umbra.
Olli Chriſtus ait, Non ſit tibi fructibus umquam
Copia promendis: Tum protinus aruit arbos.
Diſcipuli celerem mirantur in arbore mortem.
Sed Chriſtus ſtupidis aſſiſtens talia fatur;
Nunc ligni iſtius noſtro ſtupuiſtis honore
Deſiſſe ad vires terrenos ducere ſuccos,
Sed veris verbis iterumque iterumque monebo.
Namque fides ſi certa animi conſiſtet in arce,
Nec dubiis nutans vitiis tremebunda jacebit,
Arboris iſtius vobis ſubſtantia cedet.
Nec tantum iſtius, ſed montis celſa revelli
Credentum verbis poterunt, undiſque profundi
Cum ſilvis pariter, ſaxiſque feriſque recondi.
Et quæcumque fides robuſto pectore poſcet
Credentum, ſemper digna virtute tenebit.
Hæc ubi dicta dedit, templi ſe mœnibus infert.
Confeſtim proceres populi miracula rerum
Collecti inquirunt, virtus quæ tanta dediſſet.
Ollis Chriſtus ait: Quærentibus omnia vobis
Dicere jam facile eſt, ſi nobis veſtra viciſſim
Percontata prius paucis ſententia ſolvat.
Nuper Joannis, puro qui gurgite lavit
Sordentes populi maculas, divina poteſtas,
An ne hominis potius vobis fallacia viſa eſt?
Hæc ait, ancipiti verborum pondere claudens
Captantum procerum mentem: nam magna prophetam
Plebis Joannem veneratio ſuſpiciebat,
Nec poterant ejus fallacem dicere vitam.
Rurſus ſublimem dixiſſent ſi eſſe prophetam,
Occidiſſe illum traheret confeſſio culpam.
Se neſcire igitur reſpondit factio fallax.
Tum Chriſtus: Non eſt injuſtum claudere vocem,
Cum mihi claudantur procerum reſponſa ſuperba.
Nam geminæ prolis genitor, majoris in aures
Talia dicta dedit, Vitis mihi portio major
Semiputata jacet, ſed perge, & robore forti
Nunc ſcrobibus, nunc falce premens, vineta retunde.
Tum juvenis ſeſe tam ſordida vincla laboris
Nolle pati memorat: poſt omnia juſſa parentis
Exequitur, damnanſque ſibi reſponſa coercet.
Poſt alium natum ſimili ſermone jubebat
Ad vineta ſui dependere juſſa laboris.
Annuit his juvenis: nec dictis facta repenſat.
Dicite quis potius genitoris juſſa ſequatur?
Olli collaudant nati reſponſa prioris.
Proſequitur Chriſtus: Nunc vera advertite dicta:
Jam magis hinc cæli ſedem comprendere certum eſt
Corporis e vitiis, quærentes ſordida lucra,
Quam veſtrum quemquam. vobis nam venerat ante
Juſtus Joannes, ſed non eſt credere veſtrum.
Namque fidem potius meretricum pectora certam
Hauſerunt, ſordeſque animi poſuere pudendas.
At vos tantorum ſcelerum nil pœnitet umquam.
Sic quidam dives, cui jugera multa nitentis
Vineti ſepes circumdenſata coercet,
In medio turrem prælumque & dolia fecit,
Cultoreſque dedit, fructuſque locavit habendos,
Impoſitam ſtatuens mercedis ſolvere legem.
Tum longinqua petit, ſed fructus tempore certo
Actores famulos mittit, queis portio ſalva
Cultorum certa ruris mercede daretur.
Ecce colonorum rabies hos verbere ſævo,
Aſt alios lapidum proterrent undique telis.
Denique letali proſternunt vulnere multos.
Tum dominus ruris plures incedere ſervos
Præcipit, & rurſum mercedis pacta repoſcit.
Major at in plures audax injuria ſurgit.
Ultima jam domino natum dimittere mens eſt,
Quod ſobolem partemque ſui vis digna pudoris
Cultorum cordi venerandam poſceret eſſe.
Sed contra illorum jam mens maculata cruore,
Progenie extincta domini, ſibi poſt dominatum
Cedere credentes, crudeli vulnere fixum
Obtruncant, jaciuntque foras trans ſepta cadaver.
Poſt hæc, jam dominus veniet, pœnaſque repoſcet
Tantorum ſcelerum. ſed vobis tradita quondam
Fulgentis regni ſedes, translata feretur
Ad gentem dignos quæ poſſit reddere fructus.

Matth. 22. *Luc.* 14. *Apocal.* 19.

Ut rex qui nato thalamorum vincula nectens
Præcepit, proceres convivia læta frequentent,
Accitos famulos voti regalis honorem
Concelebrare ſimul: cuncti ſed adire recuſant
Regales thalamos, regalis pocula menſæ.
Poſt alios mittit, ſeſe largiſſima cuncta
Magnificaſque dapes, convivia læta paraſſe.
Illi neglectis dapibus, diverſa petebant:
Hic ædes proprias, hic ruris tecta propinqui,
Aſt alius potius merces ac lucra reviſit.
Multi præterea miſſos qui ad læta vocarent,
Inſontes famulos rapiunt, & corpora ferro
In mortem cruciant: tum rex ubi comperit acta,
Millibus armatis cives cum mœnibus ipſis
Subruit, effuſi famulorum ſanguinis ultor.
Tunc ſervis fatur: Nunc feſta jugalia cœnæ
Prælargis dapibus quæcumque inſtruximus, illi
Contempſere meis proceres contingere menſis.
Ite igitur propere per publica ſepta viarum,
Et quoſcumque illic caſus glomeraverit, omnes
Huc lætis nati thalamis adhibete vocantes.
Progreſſi famuli per compita lata viarum,
Inventos duxere ſimul. jam denique cunctæ
Complentur menſæ mixtæ ſine nomine plebis.
Hic juſti injuſtique ſimul cubuere vocati.
At rex ingreſſus convivia læta reviſit.
Hic videt indutum pollutæ veſtis amictu,
Lætitiæ thalami fuerat quæ diſſona longe.
Iſque ubi regalis ſermonis pondere cauſas
Reddere pro veſtis maculis, & labe jubetur,
Oppreſſo tacuit non puri pectoris ore.
Et tunc converſus famulis rex præcipit illum
Connexis manibus pedibuſque, & corpore toto,
In tenebras raptum mox præcipitare profundas.
Illic ſtridor erit vaſti ſine fine doloris,
Et ſemper fletus. multis jam ſæpe vocatis,
Paucorum felix hominum ſelectio fiet.

LIBER

LIBER QUARTUS.

Matth. 24. *Marc.* 12. *Lucæ* 20.

TAlia dicentem confeſtim factio frendens
Tentare aggreditur verbis cum fraude malignis:
Certum eſt veridicum te nunc veniſſe magiſtrum,
Nec quemquam metuens, domini veſtigia ſervas.
Dic ergo, an liceat noſtræ diſſolvere genti
Cæſaris urgentis ſemper ſub lege tributum?
Ille ſed inſpiciens ſævi penetralia cordis,
Cur tentatis, ait, nunc me concludere verbis?
Fallacis mentis prodit fallacia fructum.
Adſpicite en nummum, ſculptique numiſmatis æra,
Cæſaris expreſſum proprium eſt tibi cernere vultum.
Solvite nunc illi proprium ſub lege tributum,
Atque Deo proprium legis ſervetis honorem.
Poſt Sadducæi tali cinxere latratu:
Moſea, qui legum poſuit præcepta, jubere,
Si quis conjugium properata morte relinquet,
Pignoribus mediis nondum de germine cretis,
Hujus germano rurſus ſociabile vinclum
Deberi, generis pereat ne portio lapſi.
Finibus in noſtris ſeptem germana fuerunt
Corpora, ſed major natu cum vincula nuptæ
Sumpſit, præceleri cecidit ſub acumine mortis.
Poſt alius frater thalami ſine fructibus æque
Concidit, & cuncti jacuere ex ordine fratres:
Unius & cunctos fletus gemuere maritæ.
Poſt ipſam rapuit gelidæ inclementia mortis.
Si venient igitur cuncti ſub lumina vitæ,
Cujus connubiis mulier reddenda reſurget?
Ollis Chriſtus ait, Errori obnoxia pravo,
Legibus, & juſſis Domini mens dura reſiſtit:
Neſcia virtutum & legum mens decolor errat.
Namque ſequenda dehinc lætæ reparatio vitæ,
Non thalamos novit, non terræ gaudia vana:
Sed ſimiles levibus genitoris juſta miniſtris
Conſtituet regni virtus ſublimis in aula.
Nec Deus illorum dominum ſe ponere mavult,
Qui tetram proni meruerunt ſumere mortem,
Sed potius vitæ poſſunt qui prendere lucem.
Ecce alii rogitant, quæ ſit firmiſſima legis
Regula, quod ſummum comprendat cetera verbum.
Ille indeſeſſus nulli reſponſa negabat.
Sublimem cæli dominum devotio cordis
Diligat, eſt iſthæc virtus firmiſſima legis.
Conſimile eſt iſti, magno teneantur amore
Ad jus fraternum juſtæ penetralia mentis.
His etenim geminis dependent omnia juſſis.
Sed vobis cujus ſoboles ventura videtur
Chriſtus, quem cuncti ſpondent in ſecla prophetæ?
Reſpondent illum Davidis germine naſci.
Proſequitur Chriſtus: Cur illum dicere David
Divino flatu ſcriptum eſt dominumque Deumque,
Quod proprio patrem non æquum eſt dicere nato?
Talia ſalvator: cuncti obſtupuere ſilentes.
Ille ſed accita credentum plebe profatur;
Adſpicite ſcribas ſublimi ſede ſuperbos:
Hi quæcumque docent, juſtum eſt comprendere cordis
Obſequio, maculas ipſorum temnite vitæ.
Abrupta imponunt humeris nam pondera veſtris,
Ipſi quæ digito ſaltem contingere nolunt.
Accubitu primo cœnæ, faſtuque ſuperbo,
Atque ſalutantum vano tolluntur honore,
Et nomen ſublime volunt geſtare magiſtri.
Sed vos noluerim præcelſi nominis arcem
Affectare, tamen vobis eſt una magiſtri
Impoſita æternum cæli de lege poteſtas,
Vos eadem fratrum parili conjunxit amore.
Unus item pater eſt, cæli qui in culmine regnat.
In vobis, ſi quis ſublimia colla levabit,
Decidet, & baratri mergetur ad ultima cœno.
Aſt humilis claram conſcendet liber in æthram.
Deflendi ſemper ſcribæ, & lacrimabilis ævi
Cæca Phariſææ cunctis fallacia plebis.
Nam vobis itiner clauſum quia jure negatur,
Non ſinitis quemquam penetrare per ardua lucis.
Et cunctos trahitis ſævæ ad conſortia flammæ.
Vos ſimiles dicam tectis ſplendore ſepulchris,
Queis facies nitida eſt, internaque turpia buſtis.
Sic vox velatur juſtæ ſub imagine vitæ,
Atque adytis mentis celantur ſordida corda.
O Solymi Solymi, ferro qui ſæpe Prophetas
Ad veſtram miſſos vitam ſine fine necaſtis,
Quam volui veſtram gentem populumque tueri,
Ales uti molli ſolita eſt ſub corpore pullos
Obice pennarum circum complexa fovere!
Sed vobis ſemper cæleſtia munera ſordent.
Deſeritur jam nunc domus hæc vaſtata ruinis,
Nec vobis noſtrum fas ultra eſt cernere vultum.
Egreditur templo, cujus præcelſa notantes
Mœnia diſcipulos, tali ſermone docebat:
Hæc operum vobis miracula digna videntur
Obtutu ſtupido, veris ſed diſcite dictis,
Quod mox cuncta ſolo paſſim disjecta jacebunt.
Hæc ad Oliveti dicens pervenerat arcem,
Diſcipuli ſolum poſtquam videre, rogabant
Ut ſibi venturi tempus diſtingueret ævi,
Promiſſa ipſius quem poſcant prendere finem,
Cujus & adventus terræ conſumeret orbem.
Quærentum verbis reſpondet talia Chriſtus.
Obſervate dolum, falſo ne nomine capta
Credulitas, laqueis errantum præcipitetur.
Diſcurrent cunctis bellorum incendia terris.
Sed vos prævalido conſiſtite robore cordis,
Ne mens accepto jaceat turbata tumultu.
Non etenim prima imponent mox prælia finem,
Gentibus & gentes, & regibus obvia reges
Signa ferent, nec tunc morbi corrumpere tractum
Aeris, aut peſtes proſternere corpora parcent.
Fiſſa etiam ſolido per inania pondere tellus,
Per diverſa loci, motu quaſſante tremiſcet.
Hæc in primitiis tentamina parva manebunt.
Prodentur multi veſtrum, letoque dabuntur,
Proque meo vobis incumbere nomine gentes
Tormentis pœniſque feris, odiiſque neceſſe eſt.
Livor erit terris, erroribus omnia plena,
Et falſi ſurgent populorum labe prophetæ.
Hæc inter, ſi quis protectum a vulnere pectus
Ad finem ſervare queat, ſublimia lucis
Æternis vitæ ſertis redimitus adibit.
Regnorum cæli celebratio pervolitabit
In cunctas terræ metas: gens omnis habebit
Teſtem lucifluo ſanctæ ſermone ſalutis.
Et tunc finis erit, currentia ſecula ſolvens.
Adveniet jam tunc triſtis defletio terris,
Quæ Danielis habet juſſam veriſſima vocem.
Hæc dignus tantum poterit cognoſcere lector.
Judæi longe fugient, monteſque capeſſent,
Nec quiſquam domibus reperet ſuſtollere ſecum
Quæ fuga conſociet, veſtemve aut mobile quidquam,

Deflendæ tum ſunt uteri cum pondere matres,
Et miſeros fœtus dulci quæ lacte rigabunt.
Poſcite jam precibus, triſtis ne frigore brumæ
Adveniat fuga veſtra, aut ne tunc ſabbata feſta
Anceps præcipiti turbet trepidatio curſu.
Nam cunctis venient ſæviſſima pondera terris.
Tale malum non ſecla prius, nec poſtera norunt.
Et ni ſublimis genitor decerpere tempus,
Et numerum miſerans vellet breviare dierum,
Nulla dehinc trepidæ ſuperarent corpora vitæ.
Sed propter lectos veniet miſeratio juſtos.
Nomine fallentes Chriſti falſique prophetæ
Exurgent terris, & monſtra potentia fingent,
Quæ forſan lectos capient miracula juſtos.
En prædicta patent inſtantia ſecula vobis.
Deſertis ſi quis Chriſtum peragrare loquetur,
Occultiſque procul penetralibus eſſe repoſtum,
Longe crudelitas abſit vaniſſima vobis:
Sicut enim fulgur cælum tranſcurrit apertum,
Et cerni facile eſt cunctis orientis ab oris
Uſque ſub occiduum cæli vergentis in orbem;
Sic rapido adventu clarebunt lumina Chriſti.
Sol rutilus furvis radios abſcondet in umbris,
Amittet curſum Lunaris gratia lucis,
Ignicomæque ruent ſtellæ, cælumque relinquent.
Omnis item virtus cæli commota ſuperni
Signa dabit, proles hominis queis vertice cæli
Clareat, omnigenaſque tribus defectio lucis
Urgebit, veniet cum nubibus ignicoloris,
Majeſtate potens hominis per ſidera natus.
Tum tuba terrifico ſtridens clangore vocatos
Juſtos, quadrifido mundi glomerabit ab axe.
Præteriet nec enim præſens generatio ſecli,
Donec cuncta ſequens claudat ſibi debita finis.
Hæc tellus cælumque ſuper ſolventur in ignes,
Sed mea non umquam ſolventur ab ordine dicta.
Quis ſit at ille dies, neſcire eſt omnibus æquum,
Ni ſoli rerum domino, qui ſidera torquet.
Ut quondam terras undæ involvere furentes,
Et diverſa ſibi tractantes munia cunctos
Diluvii rapuit ſubito violentia tractu:
Sic ſubitas flammas volvens deſcendet ab æthra
Adventus noſter, nec cunctos ille ſub una
Conditione premet. nam tunc ubi jugera lata
Infindent duo depreſſis ſub vomere ſulcis,
Unus correpto tolletur corpore arator,
Ignaruſque alius vaſto linquetur in agro.
Uno quin etiam recubantes ſtramine lecti,
Diſpar judicium diverſa ſorte ſubibunt.
Unus enim ſocium quæret per ſtrata relictus.
Idcirco famuli vigilent, quia neſcius illis
Adventus domini ſubitas deſcendet in horas.
Præmonitum furis tempus ſi inſiſtere ſciret,
Quiſque domus cuſtos vigilaret, & obvia ferret
Arma procul, ruptas ne quis penetraret in ædes.
Sed vos intentis animis aſſiſtite ſemper:
Namque repentinus vobis ſubituſque recurret
Filius huc homini, juſtis ſua præmia ſervans.
Ille fidelis erit ſervus, cui credere cunctas
Ædes & famulos voluit per longa profectus
Vir pater ipſe domus: ſapiens nimiumque beatus,
Quem veniens dominus ſervantem juſta videbit,
Illum majori famulum cumulabit honore.
Aſt ille infelix, qui obſcœne luxuriatus
Tardantem contemnit herum famuloſque fatigat
Verberibus, ſegniſque indulgens ebrietati
Luxurioſorum convivia concelebrabat;
Adveniet dominus, ſervumque incauta furentem
Præcipitem dignis pœnarum cladibus abdet.
Illum perpetuum fletus ſtridorque manebit.

Matth. 25.

Conferri poſſunt cæleſtia regna puellis
Bis quinis: quarum pars eſt ſapientior una.
Altera præſtupido pars eſt ſtolidiſſima corde:
Occurrere illi votis ſponſalibus omnes
Ornatu accinctæ tedarum flammicomantum.
Sed ſapiens pars illa, ſibi quo lumina flammæ
Suſciperet, portare ſimul curabat olivum.
Stultarum vero non eſt prudentia talis.
Cumque moraretur ſponſus, tum membra ſopore
Solvuntur cunctis per compita lata viarum.
Jam noctis medio clamor creb eſcere magnus
Incepit, lætoque dehinc occurrere voto
Admonuit, tediſque vias ornare coruſcis.
Surgere tunc properant, & claro lumine tedas
Inſtruere, & flammas pingui componere olivo.
Tum ſtolidæ rogitant olei ſibi cedere partem
Prudentes, ſecum quod tum geſtare videbant.
Sed quoniam ſapiens pavitat chorus, omnibus æque
Ne deſint claræ nutrimina pinguia flammæ,
Ex parvo æqualis ſi detur portio cunctis;
Tum pergunt ſtulte, liquidum ut mercentur olivum.
Dum pergunt, lætæ tranſcurrunt omnia pompæ,
Et ſponſo tantum comitatur factio prudens.
At veniunt fatuæ ſero poſt tempore ſegnes,
Et ſponſi pulſare fores, & limina clauſa
Nequidquā ingeminant, precibuſque ingrata frequentant,
Ut liceat miſeris penetrare in limina læta.
Illas non comitum ſponſi cognoſcere quiſquam,
Non ſponſus voluit. quare vigilate timentes,
Adventus vobis quod non eſt certior hora.
Sicut enim longas cui contigit ire profecto
In terras, credens ſervis tractanda talenta,
Uni quinque dedit, duo cepit & alter habenda:
Tertius unius curam tractare talenti
Suſcepit, vires quoniam diverſa merentur.
Sed major quibus eſt concredita portio nummi,
Certatim duplis auxerunt munera donis.
Ille ſed, unius cui credita cura talenti eſt,
Telluri infodiens condit ſine fructibus æra.
Jamque aderat præſens dominus: tum primus & alter
Se geminaſſe illi pariter concredita monſtrant.
Illos laudat herus, potioraque credere tantæ
Promittit fidei: ſed tertius ille refodit,
Reddidit & domino tali cum voce talentum;
Quod ſcirem domino memet ſervire ſevero,
Qui meteret ſegetes alieno ſemine cretas,
Extimui, argentumque tuum concredere terræ
Malui, uti ſemper ſalvum tibi reddere poſſem.
Tum dominus famulo reſpondens talibus infit:
Si neſcire meos auderes dicere mores,
Nequitiæ tantæ veniam concedere poſſem.
Hoc igitur gnarum potius præſtare decebat,
Ut fructum nobis tractata pecunia ferret.
Quapropter ſegni tollatur portio noſtra,
Prudentique dehinc detur poſſeſſio major,
Quem duplis cumulaſſe lucris mea quinque talenta
Inveni: namque eſt certum potiora mereri,
Cui res uberior cumulatæ ſortis abundat.
At cui parva ſubeſt ſegni ſubſtantia corde,
Id minimum penitus juſte tolletur ab illo.
Et nequam ſervus tenebras demerſus ad imas,
Perpetuos

Perpetuos fletus pœnæ ſtridore frequenter.
En hominis natus veniet, patriſque miniſtris
Stipatus, celſa judex in ſede ſedebit:
Tunc gentes cunctæ diverſis partibus orbis
Convenient, juſtoſque omni de labe malorum
Secernet, dextraque libens in parte locabit.
At pravos læva deſpectos parte relinquet.
Ut paſtor pecoris diſcernit paſcua miſti,
Lanigeris dextri permittens mollia prati:
At lævos hirtis dumos tondere capellis.
Sed rex ad dextros converſus talia dicet:
Huc veniant ſancti, jamdudum debita ſumant
Dona patris, mundo quæ ſunt æquæva nitenti,
Et juſtis primo promiſſa parantur ab ortu.
Namque fame feſſum quondam me grata refecit
Hæc plebes, potuque ſitim mihi ſæpe removit,
Hoſpitiumque domus patuit mihi ſæpe vocato:
Et nudus veſtis blandiſſima tegmina ſumpſi:
Carceris & pœnis horum ſolatia cœpi.
Tum Domino tali reſpondent voce beati.
Non meminit noſtrum quiſquam te viſere nudum,
Nec famis oppreſſum dura ditione notavit,
Carceris aut pœnis meminit vidiſſe revinctum.
Reſpondens illis dicet tum talia judex:
Fratribus iſta meis, humiles miſerando labores,
Qui fecit, certum eſt dulcem mihi ponere fructum.
At vos injuſti juſtis ſuccedite flammis:
Et pœnis ſemper mentem terrete malignam,
Quas pater horrendis barathri per ſtagna profundi
Dæmonis horrendi ſociis, ipſique paravit:
Namque ſitim paſſo quondam mihi pocula nulla
Nec famis in pœna parvi mihi fragmina panis,
Aut peregrina mihi tecti, veſtiſve parumper
Tegmina de magnis gracili pro parte dabantur.
Carceris haud ſepto clauſtris morbiſve jacenti
Umquam viſendi ſolatia veſtra fuerunt.
His damnata dehinc reſpondet factio verbis:
Haud equidem noſtrum meminit te viſere quiſquam,
Aut ſitis aut ſævæ famis ægrum agitare laborem,
Hoſpita vel feſſis errare per oppida rebus,
Carceris aut merſum pœnis, morbove gravatum:
Ut tibi ſollicito fieret miſeratio juſta.
His rerum dicet dominus: Cum veſtra ſuperbo
Anguſtis rebus feritas ſub corde tumebat,
Calcavitque humiles minimos, me ſprevit in illis.
Hæc ubi dicta dabit, meritis ſua præmia reddet:
Æternum miſeri pœna fodientur iniqui:
Æternumque ſalus juſtis conceſſa manebit.

Joannis 11.

Talia dum loquitur, ſciſſos lacerata capillos
Pro fratris morbo juſtis ſoror anxia curis,
Hortatur juvenem rapido præcurrere greſſu,
Caſibus ut tantis Chriſtus ſervaret amicum.
Nam fuerat mulier meritis accepta benignis,
Obſequio cujus fratremque domumque merentem
Complexus pleno Chriſtus retinebat amore.
Nuntius adveniens narrat ſub agone jacere
Dilectum Chriſto juvenem, per triſtia morbi,
Et leti & vitæ confinia ſumma tenere.
Lazarus hic habuit nomen, ſed Chriſtus amaris
Perculſus verbis: Non eſt, ſi creditis, inquit,
Ad letum ducens iſthæc violentia morbi:
Sed Deus ut digno juſtis celebretur honore,
Et ſoboles hominis ſancta virtute niteſcat.
Tunc ad diſcipulos, Dormit jam Lazarus, inquit,
Sed charum juvenem faciam conſurgere rurſus.
Reddunt diſcipuli: ſomno ſuccedere plena
Et remeare ſalus poterit: nec mente ſequuntur
Quod mortem ſomni dixit ſub nomine Chriſtus.
Errorem quorum tali ſermone removit:
Lazarus in letum cecidit, ſed gaudia menti
Hinc veniunt, veſtramque fidem mihi fortius armant.
Cernitis abſentem longe quoque cuncta videre.
Sed properemus, ait. Didymus tunc talia fatur:
Pergamus, pariterque omnes procumbere leto
Cogamur, toties quod gens Judæa minatur.
Hæc ait, & cuncti Chriſto præeunte ſequuntur.
Jamque aderat Chriſtus. fuerat ſed forte ſepulto
Quarta dies, merſaſque atris de morte tenebris
Germanas, luctus lacrimoſaque tecta tenebant.
Convenere illuc ſolatia debita dantes
Judææ gentis proceres, charique propinqui.
Sed Martha audito Chriſtum veniſſe, cucurrit
Obvia, deſeruitque domum, mœſtamque ſororem:
Et procul, O utinam præſens nobis tua virtus
Adforet, haud morti frater ceſſiſſet acerbæ.
Nam quidquid poſcis certum eſt tibi poſſe venire.
Quam dominus talis ſolatur voce gementem:
Robuſtam mentem mulier virtute reſume,
Lazarus hæc vitæ rediviva in lumina ſurget.
Et mulier, Certe ſurgent in munera vitæ
Mortales cuncti, veniet quum terminus orbi.
Chriſtus item ſancto depromit pectore vocem:
En ego ſum clara vobis reparatio vitæ,
In me qui credit mortem deponere ſumptam,
Et vita poterit jugi comprendere ſecla:
At quicumque fidem vivo ſub pectore ſumet,
Horrida non umquam continget limina mortis.
Iſthæc num credis puro de pectore Martha?
Illa dehinc: Hæc una fides mea corda tenebat,
Sublimis veneranda Dei quod venerit in te
Cæleſtis ſoboles celſo ſub nomine Chriſti.
Hæc ait, & Mariam curſu monitura ſororem
Interiora petit ſanctum veniſſe magiſtrum:
Et pariter luctu oppreſſam vocitare ſororem,
Admonuit tacito deſignans omnia nutu.
Proſilit illa foras, audito nomine Chriſti,
Proſequiturque ſimul Solymorum turba gementem,
Credentum tumulo fletus inferre ſorores.
Illa ſalutiferum poſtquam conſpexit Ieſum,
Procidit ante pedes, rupitque hanc pectore vocem:
Si mihi germanum potuiſſes viſere vivum,
Lazarus haud poterat duræ ſuccumbere morti.
Fletibus hic Chriſtus ſocians de corde dolorem,
Inquirit tumuli ſedem, quo condita nuper
Membra forent, animæ volucris ſpoliata calore.
Haud mora: demonſtrant flenti mœſtoque ſepulchrum
Rupe ſub exciſa, lapidis quod pondere clauſum
Ut vidit ſanctus, multo mox vecte moveri
Præcipit. at Marthæ talis vox verberat aures:
Quatuor en luces, totidemque ex ordine noctes
Prætereunt, quo membra ſolo compoſta quieſcunt.
Crediderim corpus motu fugiente caloris,
Fœtorem miſerum liquefactis reddere membris.
His dictis contra depromit talia Chriſtus:
Jam totiens dictum eſt, magnis conſiſtere rebus
Credentum virtute fidem, ſed gloria ſummi
Jam genitoris adeſt, fidei ſi robur habetis.
Hæc ubi dicta dedit, ſaxumque immane revulſis
Obicibus patuit, virtus mox conſcia cælum
Suſpicit, & tali genitorem voce precatur:
Eximias grates genitor tibi ſancte fatemur:

Me

Me placidus ſemper venerandis auribus audis.
Sed populus præſens me miſſum credere diſcat.
Hæc ubi dicta dedit, tumuli mox limine in ipſo
Reſtitit, adverſo complens cava ſaxa canore.
Lazare, ſopitis redeuntem ſuſcipe membris
En animam, tuque ipſe foras te prome ſepulchro.
Nec mora: connexis manibus pedibuſque repente
Procedit tumulo: vultum cui linea texta,
Et totum gracilis connectit faſcia corpus.
Tum ſolvi juſſit lætumque ad tecta remittit.
Judæi poſtquam factum venerabile cernunt,
Qui tantum Mariam fuerant Marthamque ſecuti,
Pars credens ſequitur tantæ virtutis honorem:
Aſt alii repetunt urbem, procerumque ſuperbis
Cuncta Phariſæis rerum miracula narrant.

Matth. 26. *Marc.* 14. *Luc.* 22. *Joannis* 11.

Ergo ad concilium ſcribæ, plebiſque vocatur
Jam gravior numerus, qua vatum principis alte
Pulchra Caiphææ collucent atria ſedis.
Illic complacuit Chriſtum proſternere leto.
Sed vitare dies Paſchæ, ne plebe frequenti
Diſcordes populi raperent in bella furorem.
Ille Simonis erat tectis, quem lurida lepra
Virtute ipſius diffugerat: ecce cubanti
Accedit mulier proprius, frangenſque alabaſtrum,
Quo pretioſa inerant late fragrantis olivi
Unguenta, ab ſummo perfudit vertice Chriſtum.
Diſcipuli increpitant, ſantes potuiſſe juvari
De pretio unguenti miſerorum corpora egentum:
Has dominus prohibet voces, factumque probavit:
Deſinite obſequio juſto prohibere puellam:
Pauperibus ſemper dabitur ſuccurrere tempus,
Sed me non ſemper tribuetur viſere vobis.
Funeris iſta mei multum laudanda miniſtrat
Officio, mundumque implebunt talia facta.
Tunc e diſcipulis unus ſe ſubtrahit amens
Judas, & ad proceres tali cum voce cucurrit:
Quod pretium ſperare datur, ſi prodere vobis,
Quæſitumque diu poſſim monſtrare magiſtrum?
Argenti ter dena illi mox pollicebantur
Pondera, dehinc Judas ſceleri ſe ſubdidit alto.
Jamque dies Paſchæ primo proceſſerat ortu,
Diſcipuli quærunt, ubi cœnam ſumere Paſchæ
Vellet, at ille ſibi quemquam ſine nomine quæri,
Ultima qui domini caperet mandata, jubebat.
Veſpere mox trino bis ſex recubantibus una
Diſcipulis, tali divinat voce magiſter:
En urget tempus, Chriſtum cum tradere morti
E vobis unus ſcelerato corde volutat.
Continuo cuncti quærunt quis talibus auſis
Inſano tantum cepiſſet corde venenum.
Ille dehinc, Epulis mecum nunc veſcitur, inquit:
Sed ſoboles hominis quondam præſcripta ſubibit
Supplicia ad tempus, miſerabilis ille per ævum,
Qui juſtum tradet, quanto felicior eſſet
Si numquam in terris tetigiſſet limina vitæ!
At Judas graviter tum pectora conſcia preſſus,
Numquid, ait, Judam talis ſuſpicio tangit?
Reſpondit Dominus, Te talia dicere cerno.
Hæc ubi dicta dedit, palmis ſibi frangere panem,
Diviſumque dehinc tradit, ſancteque precatus
Diſcipulos docuit proprium ſe tradere corpus.
Hinc calicem ſumit dominus, vinoque repletum
Magnis ſanctificat verbis, potumque miniſtrat,
Edocuitque ſuum ſe diviſiſſe cruorem.
Atque ait: Hic ſanguis populi delicta remittet:
Hunc potate meum: nam (veris credite dictis)
Poſthac non umquam vitis guſtabo liquorem,
Donec regna patris melioris munere vitæ
In nova me rurſus concedent ſurgere vina.
Exin cantato ſanctis concentibus hymno
Montis Oliveti conſcendunt culmina cuncti.
Talia tum Chriſtus depromit pectore verba:
Omnes præſentis noctis vos tempore longe
Diſperget miſere deſerto principe terror.
Sic etenim ſcriptum eſt, paſtoris caſibus omnes
In diverſa fugam capient per rura bidentes.
Poſt ubi vita novos cæli mihi reddet honores
Præveniam, veſtroſque choros genitalibus arvis
Grata Galilææ volitans per rura docebo.
Reſpondit Petrus, Cunctos ſi credere fas eſt,
Quod tua labentes poſſint præcepta negare,
Sed mea non ullus mutabit pectora caſus.
Ille dehinc: Nox hæc quæ lucida ſidera terris
Inducet, lucemque premens nunc incubat undis,
Audiet, ut trinis pavidus mendacia verbis
Dices, & Chriſtum, fortiſſime Petre, negabis,
Et prius alitibus reſonent quam tecta domorum.
At Petrus: Duram mortem mihi ſumere malim,
Vox oblita ſuum quam deneget iſta magiſtrum.
Has vires cordis perſtant promittere cuncti.
Nominis hebræi ſunt Gethſemaneida rura,
Illo progreditur vitæ luciſque repertor,
Quem mox diſcipuli Juda fugiente ſequuntur,
Atque illic reliquos juſſit reſidere miniſtros.
Ille ſed aſſumpto longe procedere Petro,
Zebedeique ſimul natis, per devia tendit:
Tunc angore gravi mœſtus ſic voce profatur:
Triſtia nunc volvens animus mihi pectora turbat
Morte tenus, ſed nunc vos ſegnem excludite ſomnum,
Sollicitamque ſimul vigilando ducite noctem.
Hæc ait: & paulum procedens corpore terram
Deprimit, & tali projectus voce precatur:
Si fas eſt, genitor, calicis pertranſeat hujus
Incumbens valido nobis violentia tractu.
Sed tua jam veniat potius quam noſtra voluntas,
Quæ tibi decreta eſt tantis ſententia rebus.
Tunc ad diſcipulos repedat: ſed ſomnus anhelis
Proſtratos terra membris diſſolverat omnes.
Tunc ait ad Petrum: Non eſt tibi ponere virtus
Unam pervigilem tantis ſub caſibus horam?
Sed vigilate precor, ne vos tentatio raptos
Horrida præcipitet ſævæ per lubrica mortis.
Spiritus iſte viget, ſed corpus debile lapſat.
Seceſſit rurſus ſecreti montis in arcem,
Orabatque patrem: Rerum mitiſſime rector,
Hunc quoniam calicem non eſt tranſire facultas,
Jam tua præveniat noſtra de ſorte voluntas.
Rurſus diſcipulos ſomni ſub pondere preſſos
Invenit, & rurſus per idem genitore precato,
Alloquitur feſſo nexos languore quietis:
Jam dormire licet, ſocioſque reviſere veſtros,
Nam venit ecce meum qui dedat in omnia corpus,
Quæ maculata meis imponet factio membris.
Cum dicto, Judas numero ſtipante catervæ
Advenit procerum juſſu populique ferocis.
Pars ſtrictis gladiis, pars fidens pondere clavæ
Signa ſequebantur Judæ promiſſa furentis.
Oſcula nam pepigit ſeſe contingere Chriſti,
Quo facile ignotum caperet miſerabile vulgus.
Ille ibi diſſimulans blanda cum voce ſalutat,
Attigit & labiis juſti miſerabilis ora.

Conti-

Continuo Chriſtus: Totum complere licebit,
Huc veniſſe tuo quæcumque eſt cauſa paratu.
Injecere manum turbæ, Chriſtumque prehendunt.
Tunc e diſcipulis unus fulgente machæra
Occurrit vatis famulo ſublatus in iram,
Tempore & exciſam rapuit vi vulneris aurem.
Olli Chriſtus ait: Gladium tu ponito noſter:
Nam quicumque ferox confidit vindice ferro,
Hunc juſti ſimilis ferri vindicta manebit.
An ego non poſſum cæleſtia caſtra vocare,
Et patris innumeras in prælia ducere turmas?
Sed ſcriptura meis complenda eſt debita rebus.
Vos autem ſtricto quid me comprendere ferro,
Fuſtibus, & gladiis concurritis? en ego vobis
Occurro, templi media qui ſemper in arce
Vobiſcum reſidens docui, nec talia quiſquam
Inſonuit, tantis circumlatratibus audax.
Diſcipuli paſſim Chriſto fugere relicto.
Jamque Caiphæa ſteterat Salvator in aula,
Convenere omnes ſcribæ proceresque vocati.
At Petrus longe ſervans veſtigia ſolus,
Occulte mæſtus ſedit cum plebe miniſtra
Extremum opperiens tanto ſub turbine finem.
Ecce ſacerdotes falſos conquirere teſtes
Incumbunt, fictaſque volunt contexere cauſas,
Queis mortem inſonti poſſent imponere Chriſto.
Sed nullus tanto viſus ſatis eſſe furori.
Tandem proſiliunt teſtes, qui dicere Chriſtum
Audiſſent, templum quod ſolus vertere poſſet,
Et verſum trinis iterum inſtaurare diebus.
Ipſe ſacerdotum princeps urgere tacentem
Inſiſtit fervens furiis, ac talia fatur:
Cur nihil ad tantas nunc reſpondere querelas
Convictus veris procerum ſub teſtibus audes?
Adjurabo tamen ſummi per regna Tonantis,
Ut fateare palam, ſi fas te credere Chriſtum.
Ille dehinc tali compellat voce ſuperbum:
Iſthæc ſola tibi procedunt pectore verba,
Vera tamen veniet vobis viſenda per auras
Majeſtas, proles hominis virtutis ad altæ
Cum ſedeat dextram, per nubes ignicolores.
Talibus auditis, ſcindit de pectore veſtem,
Inſultat furiis & cæco corde ſacerdos,
Atque ait: Audiſtis pugnantis fœda profani
Verba Deo: polluta malis conſurgat in iras
Relligio, & veſtram cuncti jam pandite mentem.
Conclamant omnes, mortique addicere certant.
Tunc ſanctam Chriſti faciem ſputa improba complent,
Et palmæ in malis, colaphique in vertice crebri
Inſultant, verbiſque omnes illudere certant:
Chriſte, prophetabis cujus te palma cecidit.
At Petrum mulier triſtem quod viderat intus,
Tune etiam, juvenis, fueras comes additus, inquit,
Iſti, quem ludens procerum ſententia damnat?
Ille negat, tectiſque foras ſe promere tentat.
Ecce ſed egreſſum primo ſub limine cernens
Altera, conſimili prodebat voce miniſtris.
Rurſus perjurans illum ſe noſſe negavit.
Tunc percontantem multi acceſſere ſequentes,
Deque ſono vocis ſeſe cognoſcere dicunt,
Cuncta Galilæam ſtreperent quod verba loquelam.
Et Petrus jurans devotis omnia verbis
Neſcire affirmat, quiſquis foret ille negando.
Hanc vocem, plauſum quatiens ſub culmine tecti
Ales proſequitur cantu, mentemque Simonis
Circumſtant triſtem verbis præſagia Chriſti,
Egreſſuſque dehinc ploratus fudit amaros.

Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Joann. 18.

Sidera jam luci concedunt, & rapidus ſol
Progreditur, radiis terras crepitantibus implens,
Jamque e concilio Chriſtum poſt terga revinctum
Præſidis ad gremium magno clamore trahebant.
Interea ceſſum Dominus ſtans ante tribunal,
Talibus exceptum Pilatus vocibus urſit:
Tu rex Judææ gentis (quod dicitur) aſtas?
Reſpondit Chriſtus, Veſtris hæc audio verbis.
Exin terribilis juſti accuſatio ſurgens
Infremit, & ſanctum mendax facundia preſſat.
Reſpondere nihil trucibus dignatur Ieſus.
Pilatus quærit quænam ſit cauſa tacendi.
Ille magis perſtans miranda ſilentia ſervat.
Solemni ſed forte die concedere leges
Unum damnati capitis de more jubebant.
Et fuit in vinclis famoſo nomine latro,
Quem Chriſto infenſus populus dimittere vitæ
Ardebat: trucibus ſomno ſed territa viſis
Pilati conjunx juſti decedere pœna
Mandatis precibuſque virum ſuſpenſa rogabat.
Tum judex iterum procerum diſquirere mentem
Tentat, & inſtanti cuperent quem ſolvere pœna,
Plebis ad arbitrium mittit de lege requiri.
Sed proceres populum fusa ambitione rogabant,
Latronem legi peterent, Chriſtumque necarent.
At poſtquam procerum incendit ſententia vulgus,
Latroniſque petit potius ſibi cedere vitam,
Conſuluit præſes populum, quid vellet Ieſu?
Plebs incenſa malos ſævos miſcere tumultus,
Et crucis ad pœnas iterumque iterumque petebat,
Qui regis nomen cuperet, qui Cæſaris hoſtem
Confeſſus ſeſe proprio damnaverit ore.
Denique vi victus, deteſtatuſque cruentum
Officium, increpitans ſe libera ſanguine ab hujus
Corda tenere ſibi, coramque a crimine palmas
Abluit, ut genti tantum macula illa maneret.
Hoc magis inclamant: nos nos cruor iſte ſequatur,
Et genus in noſtrum ſcelus hoc & culpa redundet.
Pilatus donat plebi legique Barabam,
Et crucis ad pœnam vinctum concedit Ieſum.
Proditor at Judas, poſtquam ſe talia cernit
Accepto ſceleris pretio ſignaſſe furentem,
Infelix ægris damnans ſua geſta querelis,
Argentum & culpans ſacram projecit in ædem:
Exorſuſque ſuas laqueo ſibi ſumere pœnas,
Informem rapuit ficus de vertice mortem.
Inde ſacerdotes (pretium quod ſanguinis eſſet)
Illicitum ſantes adytis jam condere templi:
Quod dare tum licitum, dum ſanguis diſtraheretur,
Credebant, agrum mercati nomine vero
Sanguinis, horrendo ſignant ſcelera impia facto.
Hæc quondam cooperta canens vox vera prophetæ,
Eventum rerum patefecit in ordine ſecli:
Argenti triginta minas poſuere profani,
Hoc pretium pretioſi corporis inſtituentes,
Quod mox ad figuli rurſus transfertur agellum.
Traditus at trucibus juſtus ſceleriſque miniſtris
Innocuus, ſcelerata opprobria corpore perfert,
Purpureamque illi tunicam, chlamydemque rubentem
Inducunt, ſpiniſque caput cinxere cruentis,
Inque vicem ſceptri dextram comitatur arundo.
Tunc genibus nixi regem dominumque ſalutant
Judææ gentis: faciem lavere ſalivis,
Vertice & in ſancto plagis luſere nefandis.

Hæc ubi tranſegit miles ludibria demens,
Indutum propriæ ducebant tegmine veſtis,
Et crucis ad pœnam ſanctum juſtumque trahebant.
Ecce ſed egreſſi quemdam cepere Simonem
Cyrene genitum, & lignum deferre jubebant,
Quo dominum lucis duris ſuffigere clavis
Inſtans urgebat ſecli immutabilis ordo.
At poſtquam ventum eſt, ubi ruris Golgotha nomen,
Permixtum felli vinum dant pocula Chriſto;
Ille ſed in ſummo guſtu tractata recuſat,
Ut ſatis antiquis fieret per talia dictis:
Nec tamen inſultans hominum furor omnia poſſet.
Jamque cruci affixum pendebat in arbore corpus,
Intactamque dedit tunicam ſub ſorte per omnes
Militis unius ſervans poſſeſſio textum.
Et ſcriptum cauſæ titulum meritique locarunt:
Quod rex Judææ gentis plebiſque fuiſſet.
Accidit, ut pariter pœnæ conſortia ferrent
Latrones hinc inde duo, ſed cæca furentis
Inſultat plebis fixo veſania Chriſto:
Hic eſt qui templum poterat diſſolvere ſolus,
Hic eſt qui trino lucis reparare meatu:
Sed nunc deſcendat proles veneranda Tonantis,
Et crucis e pœna corpuſque animumqne reſolvat.
Hæc vulgi proceres vecordis dicta ſequuntur,
Atque Phariſæi Scribæque & factio demens
Illudunt, motuque caput linguaſque loquelis
Inſanis quatiunt, æternæ ad vincula pœnæ.
Nonne alios quondam trucibus ſervare ſolebat
Morborum vinclis? ſeſe cur ſolvere pœnis
Non valet? en regem noſtræ quem credere gentis
Debemus, ſolvat ligni de robore corpus,
Tunc ſanctis digne poterimus credere ſignis.
Confidit genitore Deo, dimittere pœna
Cur propriam non vult ſobolem veneranda poteſtas?
Nec minus increpitant, dextra lævaque gementes
Affixi crucibus ſcelerum pro ſorte latrones.
Jam medium curſus lucis conſcenderat orbem,
Cum ſubito fugit ex oculis, furviſque tenebris
Induitur, trepidumque diem ſol nocte recondit.
Aſt ubi turbatus nonam tranſiverat horam,
Conſternata ſuo redierunt lumina mundo.
Et Chriſtus magna genitorem voce vocabat,
Hebrææ in morem linguæ, ſed neſcia plebes
Heliam vocitare putat: tunc concitus unus
Cogebat ſpongo turpi, calamoque revincto
Impreſſum labiis acidum potare ſaporem.
Cetera turba furens tali cum voce cachinnat:
Spectemus pariter cælo ne forte remiſſus
Helias veniat, celſa qui ſede quieſcit,
Liberet & miſero confixum ſtipite regem.
Tum clamor Domini magno conamine miſſus
Æthereis animam comitem commiſcuit auris.
Scinduntur pariter ſancti velamina templi,
Carbaſaque in geminas partes dirupta dehiſcunt,
Et tremebunda omni concuſſa eſt pondere tellus,
Diſſiliuntque ſuo ruptæ de corpore cautes.
Tum veterum monumenta virum patuere repulſis
Obicibus, vivæque animæ per membra reverſæ
Et viſum paſſæ populi per mœnia lare
Erravere urbis ſic terrent omnia mundum.
Militibus primis quatiuntur corda pavore,
Dedita qui ſævæ ſervabant corpora pœnæ,
Et ſobolem dixere Dei, Chriſtumque fatentur.
E ſpeculis matres miracula tanta tuentur
Omnes, obſequium Chriſto quæ ferre ſolebant.

Jamque recedenti veſper ſuccedere ſoli
Cœperat, & procerum ſolus tum juſtior audet
Corpus ad extremum munus depoſcere Chriſti:
Hic ab Arimathia nomen geſtabat Ioſeph,
Qui quondam verbis aures præbebat Ieſu.
Pilatum tunc iſte rogat ſibi cedere membra,
Queis nuper tulerat vitam vis horrida pœnæ.
Conceſſit præſes: ſed corpus fulgida lino
Texta tegunt, ſaxique novo componitur antro.
Limen concludunt immenſa volumina petræ,
E ſpeculis ſervant matres, & cuncta tuentur.
Jamque dies rutilo complebat lumine terras,
Otia qui ſemper priſca de lege jubebat:
Nulla ſed immitis procerum furor otia ſervat.
Conveniunt, onerantque ſimul ſic judicis aures;
Erroris laqueos juſtiſſima pœna reſolvit;
Nunc meminiſſe decet, quoniam planus ille ſolebat
Vulgari ſemper jactans promittere plebi,
E mortis ſeſe tenebris ad lumina vitæ
Cum terno ſolis pariter remeare recurſu.
Sed petimus, cuſtos miles nova funera ſervet,
Ne fera diſcipulis furandi audacia corpus
Conſurgat, turbetque recens inſania plebem.
Et Pilatus ad hæc: Miles permittitur, inquit:
Servate, ut vultis, corpus tellure ſepultum.
Conveniunt ſaxique ingentia pondera volvunt,
Et limen ſignis, & ſaxum milite ſervant.

Matth. 28. *Marc.* 16. *Luc.* 24. *Joan.* 20.

Sidera jam noctis venturo cedere ſoli
Incipiunt, tumuli matres tum viſere ſeptum
Concurrunt, motus ſed terram protinus omnem
Concutit, & cælo lapſus deſcendit aperto
Nuntius, & ſaxum tumuli de limine volvit.
Illius & facies ſplendet ceu fulguris ignis,
Et nivis ad ſpeciem lucent velamina veſtis.
Militibus terror ſenſum diſcluſerat omnem,
Et jacuere ſimul ceu fuſa cadavera leto.
Ille ſed ad matres tali cum voce profatur:
Veſtra pavor nullus quatiens nunc corda fatiget,
Nam manifeſta fides ſanctum vos quærere corpus
Quod crucis in ligno ſcelerata inſania fixit:
Surrexit Chriſtus, æternaque lumina vitæ
Corpore cum ſancto devicta morte recepit.
Viſere jam vobis licitum eſt, quod ſede ſepulchri
Nulla iſtic jaceant, fuerant quæ condita membra.
Dicite præterea celeri properoque recurſu
Diſcipulis Chriſtum remeaſſe in luminis oras,
Inque Galilæam lætum præcedere terram.
His dictis, viſiſque, animos perfuderat ardens
Lætitia attonitos, ſtupido ancipitique pavore.
Denique præcipiti celebrantes gaudia curſu,
Talia diſcipulis referunt, tumulumque relinquunt.
Ecce viæ medio clarus ſe oſtendit Ieſus,
Et fidas matres blande ſalvere jubebat.
Occurrunt illæ, & genibus plantiſque prehenſis,
Victorem leti pavidæ venerantur Ieſum.
Talibus ille dehinc præceptis pectora firmat,
Mentibus abſiſtat fidei pavor omnis, & iſthæc
Fratribus hinc noſtris propere mandata referte,
Noſtri conſpectus ſi curæ eſt, ite volentes,
Inque Galilæam propere tranſcurrite terram.
Interea tumuli cuſtodum exterrita corda
Mittunt e numero partem, quæ tanta referret
Judæis rerum miracula: ſed manus amens
Jam ſemel inſano penitus devota furori,
Præmia militibus certatim magna rependit,

Et

Et ſamam argento redimit, quod limine rupto
Furtim ſuſtulerit corpus deſenſa tenebris
Occulte rapiens audacia diſcipulorum.
Jamque Galilæos conſcenderat anxia montes
Mandatis Chriſti concurſans turba ſuorum,
Cernitur ecce ſuis proles veneranda Tonantis,
Illum procumbens ſancte chorus omnis adorat:
Nec tamen in cunctis pariter fundata manebat
Pectoribus virtus, nam pars dubitabat eorum.
Tunc ſic diſcipulos clarus compellat Ieſus:
In cælo & terris genitor mihi cuncta ſubegit,
Me pater eſt vobis dignatus mittere lucem.
Gentibus haud aliter nunc vos ego mittere cunctis
Inſtitui. veſtrum eſt cunctas mihi jungere gentes.
Pergite, & abluros homines purgantibus undis
Nomine ſub ſancto Patris Natique lavate,
Vivifici pariter currant ſpiramina flatus,
Ablutiſque dehinc noſtra inſinuare docentes
Præcepta, ut vitam poſſint agitare perennem:
Nec vobis umquam noſtri præſentia deerit,
Donec conſumens diſſolvat ſecula finis.
Has mea mens fidei vires ſanctique timoris
Cepit, & in tantum luxit mihi gratia Chriſti,
Verſibus ut noſtris divinæ gloria legis
Ornamenta libens caperet terreſtria linguæ.
Hæc mihi pax Chriſti tribuit, pax hæc mihi ſecll,
Quam fovet indulgens terræ regnator apertæ
Conſtantinus, adeſt cui gratia digna merenti,
Qui ſolus regum ſacri ſibi nominis horret
Imponi pondus, quo juſtis dignior actis
Æternam capiat divina in ſecula vitam,
Per Dominum lucis Chriſtum, qui in ſecula regnat.

MARII VICTORINI RHETORIS AFRI
DE
FRATRIBUS MACHABÆIS
INTERFECTIS AB ANTIOCHO EPIPHANE.

REx fuit Antiochus Syriæ ditiſſimus olim,
In cujus regno mater natique fuiſſe
Septem (ut fama refert) de ſancta gente creati:
Quos cura aſſidui generis meminiſſe jubebat,
Et legi ſervire datæ: ſic namque volentes
De populo meliore Dei ſua jura tenebant.
Rex avidus mutare fidem, mutare timorem
Volvit, &, ut populo pariter miſceret iniquo,
Præmia promittit matri, promittit & illis,
Et quidquid poſſet totum perquirere regnum,
Si demutaret mentes, ſenſuſque priores,
Cogeret & natos alios ſibi fingere mores.
Illa negat, tacitumque premit ſub corde dolorem.
Hanc poſtquam nulla potuit compelleie præda,
Tentavit primum tormentis vincere ſævis,
Pertulit illa tamen gemitus, & triſtia regis
Verbera non timuit. victum ſe vidit ut ille,
Heu quid agam? dixit: vincor. quid plura? dolendo
Non tamen effugies: plus eſt, quod plura dolebis.
In natos ſævibo tuos: licet improba perſtes,
Hac certe ratione meum ſanabo dolorem.
Suſtulit illa manus, cælumque inſpexit in altum
Emittens gemitus, & talia verba locuta eſt:
Tu licet & gazas tradas, & regna, tyranne,
Non capimur regum donis, nec munera ſanctis
Eripies promiſſa Dei: ſpes certior illa eſt,
Quæ vitam nobis promittit tempore longo:
Hanc ſequor, hanc didici, non lubrica tangere regna.
Sumere divitias facile eſt, & perdere vitam.
Sed licet & flammas poſt verbera ſæva mineris,
Nil mutare potes: primis accepimus annis
Virtutem cum lege datam: mihi linquere certum eſt
Quidquid ſæve jubes. natis quod dura minaris,
Hoc ſolum poteris matrem turbare timore:
Eſt mihi namque Deus ſpes, eſt mihi certa meorum,
Per quem jam ſperem te nullum vincere poſſe.
* ſave, cælique Parens, te juſta rogamus.
Rex furit Antiochus, turbataque corda tumebant,
Concutit & ſævos teſtatus lumine vultus,
Miraturque diu poſſit quod femina tantum.
Miles, ait, pare regi, pareque ſatelles,
Vos famuli parete mihi, data regna furenti
Femineo tormenta malo, ſævire furentem
Femina me cogit: quod plus eſt, femina vincit
Regis juſſa ſui, ſed non impune locuta eſt:
Membratim pereat: ſeptem nam perfida natos
Intra regna tenet, quorum qui primus habetur,
Hic primus pereat: pereant ſic ordine cuncti.
Cratibus impoſitos ſubjectis urere flammis
Cernat ut ipſa ſuos, ſic cernat ut aſpera natos
Pœna aut quem maneat, celeres decet eſſe miniſtros.
Interea fœcunda parens, jam crine ſoluto,
Aſtitit horranti ſimilis, jam pectore nudo
Ubera protendens, natorum alimenta ſuorum:
Non confuſa ſtetit, natumque ut vidit ad ignes
Inconſtante gradu timidum procedere, dixit:
Tu mea progenies, tu primus reſpice matrem,
Tu nunc certe meus, matris tu nate memento:
Te primum peperi, tu nunc imitare parentem,
Sume meos mores, & regem vince tacendo:
Tum poteris durare diu, ſic tempora vinces
Perfida, ne ſuperet ſanctos violentia regis.
Utere conſilio, regis ne damna timeto,
Fortior eſt iſto, ſaxoque potentior ipſo:
Ingredere ut juvenis, patienter vince dolorem.

Ille modo ad matrem vultus modo tollit in altum.
Dumque tacet, tacituſque rogat quem debet, & orat,
Non ſenſit rapidos ſubjectos cratibus ignes,
Corpus inane fuit, mater gaviſa dolore eſt,
Et dixit: Vici, vincam ſi ſæpius orem,
Duret natorum virtus incognita regi,
Sed jam nota Deo populi qui pectora novit.
Finierat primi partus fœcunda dolorem,
Sed remanente metu, pro pluribus anxia mater:
Diſſimulatque tamen, ne regem gaudia tangant.
Rex ſtupet Antiochus, nec credit poſſe ſequentes
Pœnæ tale genus ſimiles pervincere natos,
Cœpta jubet peragi, mater non territa manſit.
Sed tamen ut vidit pallentem aſſiſtere natum,
Hæc ſecum volvens, aliqua jam parte levata:
Ecce ſecunda mihi partus producitur ætas,
Quam ſimilis fratri formoſo pectore, dura
Si ſequeris primi partus veſtigia noſtri,
Eſſe meus poteris, & ſic reparare ſalutem,
Quam jam frater habet, matris præcepta ſecutus.
Pone metus, regiſque minas contemne furentis,
Regnaque quæ parvo labitantia tempore dantur.
Non poterit poſt iſta tibi rex iſte nocere:
Temporis ecce levis accenſus cogitur ignis,
Virrutis locus eſt, languentem pone timorem,
Sume animos, noſtri generis ſi ſenſus inhæret.
Hic qui ſceptra tenet, regno qui ſævit in iſto,
Tempus inane regit: regnum vitamque cremari,
Damnarique nocens æternos ſentiet ignes:
Tu ſecurus eris, turba comitante piorum.
Accipe nate meos vultus, & reſpice cælum,
Auctoremque Deum, per quem tibi vita paratur
Hæc melior, fratriſque tui veſtigia calca.
Non quod rex juſſit, ſed quod Deus imperat, audi.
Sicut erat monitus matrem cælumque videre,
Conſtitit, atque hilari vultu contemnere regem
Cœpit, & ut ridens ardentes irruit ignes,
Collapſuſque jacens anima ſuperante quievit.
Mater ut hoc vidit, rigido ſic ore locuta eſt:
Felix parte aliqua, cum jam vis, nec potes omnes
Sæve tyranne meos trucidando vincere natos.
Te gravior nunc pœna manet, crudelis, in igne
Quam patiere brevi: Deus hic namque omnia cernit.
Jam duo ſecuri contempto rege manebant,
Spes melior jam matris erat, jam tertius inſtat.
Ecce locus pœnæ, ſi pœna eſt vincere regem,
Et ſervire Deo: laus eſt, non pœna furentis.
Tertius attrahitur juvenis mandante tyranno,
Qui nondum ſatiatus erat: furor intus & iræ
Sævibant pariter, quod fortia pectora fratrum
Viderat impavidi regis ſuperaſſe furorem.
Conſtitit ante pedes juvenis florentibus annis,
Egregius forma, diro qui regna teneret
Dignior Antiocho, & ſic meliora ſecutus
Regna, vocante Deo, mater cui talia fatur:
Accipe nate tuæ ſecurus dicta parentis,
Accipe, ne ſegnis reddas virtutis honorem.
Sunt tibi jam fratres pietatis ſede manentes,
Jam locus eſt melior quam regna labentia regis:
Quorum ſi proprios attingis pectore ſenſus,
Victor apud populos regem ſuperaſſe fereris,
Sicut fama tuos jam miſit in ardua fratres:
Huc accede precor: ſunt hæc, ſunt apta dolenti
Contempſiſſe nefas, & jura relinquere regis
Indomiti, quem nulla manet poſt iſta voluptas.
At juvenis tacito mittebat murmure vocem,
Oranti ſimilis palmas tendebat in altum,
Subnixoque genu matris figebat in ore,
Qua licet aſpectum corpus, qua turba tenebat.
Qui ſimul admonitus, cratem conſcendit, in ignemque
Intrepidus, certaque fide ſua membra locavit,
Sanctaque quæ supereſt anima inviolata receſſit.
Conciderant flammæ tepida remanente favilla,
Illæſum corpus tellus adaperta recepit.
At mater dubitans gemitus an gaudia ſumat,
Hæſitat, & querulo ſic eſt ſermone locuta:
Quid nunc dire paras? juſſis paremus, & omnes
Munera, ſed partus cuſtos ne ſubtrahat ulla,
Sed licet ipſe velis, non ſum paſſura, tyranne:
Omnes nam pariter pereant certamine tanto,
Temporis ipſe tui mutes licet horride pænam,
Duraque quæ ſanctis eadem ſententia natis.
Sed graviora paras, ſi ſunt graviora, minari,
Quodque meos cernis vultus horrore teneri,
Gauderes partem quoties decernis in iſtam.
Ardet at ipſe magis rapida rex concitus ira,
Contemnique putat, ne ſicut cetera fratrum
Turba ferat pœnas, matrem hoc quoque quærere ſentit,
Duraque in exitium quartum producere natum
Pene manu voluit: laſſati namque miniſtri
Nec regis furias, nec regem ferre volebant.
Proh pudor! erubuit vultus oſtendere matri
Natus, & attonitam mentem confundere cœpit.
Hunc poſtquam ſtantem ſubmiſſo lumine vidit,
Talibus aggreditur dictis monitura timentem:
A primo quartus partus, mihi quartus ab imo,
Quæ nunc verba tibi, quæ poſſum dicere, nate?
Hoc niſi, quod cæli durata potentia tecum
Sit ſimul & virtus, & ſanctus originis auctor.
Illi debemus regi, quodcumque rogamur.
Ille debit nobis Abraham cum ſemine ſancto,
Per quem nobilitas, per quem genus omne probatur,
Quod manet in Dominum: ſanctus cui naſcitur Iſac,
Tunc cum jam nullum natum ſperare ſenectus
Sponte ſua poterat, ſterilis quia Sara manebat:
Attamen hæc peperit, generique propagine cœpta
Ex inſperato remanent tibi Sara nepotes,
Eſaus & patriam deductus Jacob in unam,
Quos certum eſt partu gemino peperiſſe Rebeccam:
Hinc ſumus, hinc orimur, genus hoc tibi nate petendum,
Tu tibi pande viam generis. quis in arce piorum,
Quorum progenies totum diſperſa per orbem,
Invidiam patitur? Dominum quia ſola potentem
Mente colit, mixtæ nec turbæ acceſſit iniquæ.
Quid tibi cum triſti vultu? quid lumina terræ
Fixa tenes? cælum potius cælique parentem
Conſpice: nec dubita, mater tibi proſpera monſtrat.
Quidquid id eſt, patienter adi, conſenſibus auge
Turbam nate meam, numerumque hortare ſequentum.
Nec decreta parens luctus & gaudia mixta
Finierat claros monitus, tum liminis orbes
Ipſe levat, matremque oculis attendere cœpit,
Nil jam triſte gerens: habitus, vultuſque fatentur
Se timuiſſe nihil, niſi triſtia vulnera matris
Per partus diviſa ſuos: ſed & ipſe citato,
Elapſus manibus, curſu conſcendit in ignes.
Mira loquar, non flamma comas, non contigit ora:
Exanime ut corpus flammæ ſuperaverat ignis,
Ore parente tamen, tacite qua ſpiritus iret,
Unde acceptus erat, pariter cum ſanguine fugit.
Hoc ipſo eſt gaviſa parens, quod qui modo triſti
Conſtiterat vultu, fretus quod pectore tuto

Parueris

Paruerit monitis, regis contemptor & iræ.
Sic exorſa parens, cum rex dubitaret in illos
Qui ſuperant gemituſque daret, pia turba miniſtri
Regem execrantur, tanto ſermone querentes:
Protrahe, quid dubitas? nulli jam parcere debes,
Nec potes, ut cupias, decretum rumpere nulli:
Appello Regem, totum qui temperat orbem,
Qui mare, qui cælum, cæli cui ſidera parent:
Quod niſi producis, timor eſt: jam ſegnius inſtas,
Jam ſentis quem pœna petat, jam gloria nobis
Parte in utraque manet, liceat producere nullis.
Nam quoſcumque tuum juſſiſti excedere regnum,
Forſitan hoc morem credas furioſe tyranne,
Longa magis vita eſt, regnoque potentior iſto
Quod regis, extrema hujus jam parte moraris?
Hos quoque ſi metuis, ſuperant ætate minores,
Contemptuque ſimul vincunt tua regna, ſuperbe.
Sed perage imperium, nec partus divide noſtros,
Hos quoque da flammis, & viribus utere regni:
Mortalis tamen es, nec in ævum regna tenebis.
Concipit Antiochus furias, ſævuſque tyrannus
Exhibet, & gemitus intra ſua pectora volvit:
Conſentit cum mente color, triſtiſque gravatos
Attollit vultus, & talia verba profatur:
Hæc tua libertas, & dira potentia linguæ,
Atque hic quem tumida portas cervice rigorem
Sentiet irati regis quid vulnera poſſint.
Si nondum es ſatiata malis, & fingere tentas
Lætitiam, luctuſque tuos in gaudia vertis,
Non mutabo necem: gaude, lætare, triumpha:
Dummodo ſic vincas, ut ſis ſuprema tuorum.
Sic furioſa nimis natorum funere gaudes?
Hoc quoque do flammis, hoc, nec mutare poteſtas
Ulla poteſt decreta, modo: tu vive ſuperſtes
Natis orba tuis, & ne mea juſſa morentur,
Ordo ſuos peragat curſus. producite natum,
Nec vano pereant ignes, dubiuſve videre
Rex poſt iſta reor, timor eſt mihi femina nullus.
Præcipuus de gente tua produceris index,
Quam ſpecie mirande puer, cui pectore virtus
Firma manet, jam quæ poterat vel vincere regem.
Ad quem ſic placido mater ſermone locuta eſt:
Si dare complexus matri tibi, nate, liceret,
Confiteor ſoli, poſt vulnera, nate, dediſſem.
Sed me dura vetat, triſtiſque potentia regis:
Sed neget amplexus, dum ſit vox libera nobis,
Et liceat meminiſſe Dei, legemque tenere
Non a rege datam, ſed quam Deus arbiter orbis
Tradidit, & mundi rector, Moſeſque petitam
Accepit, populoque dedit: quam maxima laus eſt
Noſſe Deum, merito cui nos tribuamus honorem.
Tu modo ne dubita monitis parere parentis:
Sed vigor & virtus, peniruſque in pectore toto
Mens maneat jam plena Deo: ſit fortior ætas
Quam regi ſperare fuit ſperare jubentis.
O quanta eſt virtus, quanta eſt fiducia fortis!
Sed tu quid dubitas medias evincere flammas?
Victor eris (mihi crede) puer, victorque redibis.
Oſſibus & validis miſcebit corpora nervus,
Servataſque animas iterum in nova viſcera reddet.
Sed ne forte tamen rapidus te terreat ignis,
Fratrum ſume animos, æternumque inſpice numen.
Juſſa facit, taci uſque Deum teſtatus, & orat
Murmure quo poterat, puerum non impedit ætas,
Amplius haud timet ille necem, matrique volenti
Paruit, & dicto citius ſuperirruit igni.
Ceſſerunt flammæ, ceſſit dolor omnis, & una
Corpus & ignis erat, corpus ſuperaverat ignem,
Spiritus ante tamen placidas ſuperaverat auras.
Læta dolet tacite mater, preſſitque dolorem
Lætitia, luctuſque ſuos in gaudia vertit,
Non de præteritis, ſed de puerilibus annis
Qui ſuperant, ne forte negent, ne forte timorem
Concipiant animis, regique accedere malint.
Quo minor eſt ætas, major metus, anxia ſecum
Dividit & curas, & ſpes, & ſic timor una
Luctantur, matriſque piæ per viſcera curſant.
Spes tamen eſt melior, natum ut producere vidit,
Et procul intrantem: Videam quid poſſit in iſto
Spes conferre mihi, vultus agnoſcere noſtros
Debet & hic, fratrum & numero parere ſuorum.
Forſitan hunc ſolum puerilia pectora tangent,
Indigneque feret quod ſic velut hoſtia detur.
Alloquar, & paucis conabor dicere verbis,
Sit memor ut potius generis, quam temporis hujus.
Si te nobilitas generis, ſi tangit origo,
Reſpice nate tuos, & nos quoque reſpice nate.
Noli annos memorare tuos, puer incipe verum
Pectore ferre Deum, tradent hoc ſecula ſeclis,
Quod tu forte petis: des nunc exempla futuris
Temporibus, mundo quod ames nil amplius hoc eſt:
Reſpice quæ fugias, & quam meliora petantur.
Nec te ſollicitet miſeri fallacia regis:
Sed creſcas ipſi nunc in contraria victor.
Spiritus extinctus flammis, ſic deinde receſſit:
Quod dederat corpus, tellus adaperta recepit,
Sanctaque quæ ſupereſt anima inviolata receſſit.
Quamvis laſſa parens per tot ſua vulnera, regem
Pertulit, aſt animo pariter manibuſque ſupinis
Has habuit voces, & talia verba locuta eſt:
Qui regis imperium cæli, terræque, mariſque,
Sidera qui cælis, qui das animantia terris,
Æquoribus piſces, ventum qui verberat auras,
Ad te prima mei cupidæ fiducia ſurgit,
Qui chaos implicitum cæca caligine miſcens
Dividis in partes, & das nocteinque diemque,
Lunamque & rapidum ſolem qui tempora ſervent,
Et poſt hæc hominem, cujus de ſemine mundus
Completur, mortale genus, tum lingua liqueſcit
Diſſona per gentes, ſapor eſt tamen omnibus unus:
Sed qui mutavit meritis hominumque loquelas.
Longa referre mora eſt, cœptis inſiſtere certum eſt:
Tu mare diviſum virga volviſque teneſque,
Dum pede per ſiccum populus tranſcenderet æquor,
Ægypti effugiens mortem, regemque Pharaon,
Qui ſibi ſanctorum numerum ſervire jubebat,
Quem tua majeſtas Moſe duce tranſtulit omnem,
Servatumque tua totum virtute redemit.
Terra dabat fructus, quos te cogente ferebat,
Occupat & totis quæſitam lympha latebris:
Humor erat nullus, cuncti clamore querentes
Poſcebant Moſen, daret ut ſilentibus undas.
Ad quos ille brevi ſic eſt ſermone locutus:
Credite poſſe Deum, quidquid petieritis illum,
Sed tamen hanc virgam durum diffindere ſaxum,
Ut veniant fontes tota regione morati.
Percuſſitque ſimul: dicto velocius, amnis
Emiſit ſaxum fontes dulcedine prima.
Confiteor, totus cum ſit tibi debitor orbis,
Tu, quidquid poſſunt gentes, potes omnia ſolus:
Tu mortale genus curas, oneraſque levaſque,
Te precor, attonita confirma mente timentem,

Ne

Ne deſit fratrum numero meus infimus infans,
Ignaruſque ſui, quem jam procul ecce teneri
Conſpicio, turba circumveniente frequenti.
Hunc propter ſolum lacrimas, quas commovet ætas,
Unus enim ſupereſt, de quo mihi maxima cura eſt,
Ne tener ignoret qua ſit de gente creatus.
Hunc ego ſi poſſim ſecreto apprendere ſolum,
Blandirer, patriumque genus patriamque docerem:
Sed quæcumque tamen potero, ſolatia mittam.
Parve puer, teneriſque tuis mihi carior annis,
Carior es regno, vita quoque carior ipſa:
Tu potes in totum victricem reddere matrem,
Tu finis parvus, finiſque future malorum:
Si te cura mei tangit, ſi matris odorem
Mente create tenes, quamvis & carus, & infans,
Hoc magis aure pia dictis attende parentis.
Primum diſce puer, quid ſis poſt iſta futurus,
Si patiens fueris: tunc te mihi, care, futurum
Facta docent. fratrum ſanctorum in parte locatus
Et requie ſecurus eris, dum ſecula curſus
Sæva ſuos peragunt, finito tempore certo
Hanc lucem repetes, æternaque regna videbis.
Non maculata malis, ſed erit concordia ſanctis,
Nec morti locus ullus erit, nec bella citatis
Exercentur equis, ſed pax æterna manebit.
Matrem crede tuæ ſemper cupidam eſſe ſalutis.
Hæc mihi cur triſti vultu ſic dicta repellis?
Quid refugis? miſerere mei, miſerere tuique.
Si liceat, prior ire velim: vetor ecce, ſed ibo
Tunc, cum victorem cernam te nate malorum.
Quid ſperare jubes? ſolus mea dicta moraris?
Solus adhuc æquum renovas mihi nate dolorem?
Annuis, an damnas quoque me fratreſque genuſque?
Quod ne forte velis oro te, & deprecor audi:
His ego te parvum nutrivi, nate, papillis,
Te per ego has precor, & fletus lacrimaſque meorum.
Ut remeare velis, remeabis ſolus, & hujus
Non tibi jam fratres dederint ſolatia vitæ:
Dedecoras fratrum ſanctiſſima nomina, matrem,
Et genus & patriam, ſi talia dicta recuſas.
Heu quanto melius vitam ſervabis in ævum,
Si facias tandem, quidquid fecere priores!
Audenter depone metus, depone timorem:
Concipe mente Deum, vires dabit ille viriles.
Hæc dum mater agit, puer ad præcepta parentis
Reſpicit, & ſolum ſe vidit ut eſſe relictum,
Suſtulit ad cælum vultus, palmaſque ſupinas,
Et ſic voce petens æternum numen adorat,
Senſu & ſic pariter ſecum nutuque rogabat:
Vinceret ut regem, ſævos & vinceret ignes.
Atque ita non ſegnis, nec pro puerilibus annis
Proſilit intrepidus: medios delapſus in ignes,
Vicit quidquid erat, ſic ut vitam iret in altam
Spiritus, & fratrum peteret ſecreta piorum.
Dum puer iſta gerit, ſolverunt gaudia matrem:
Jamque ut erat laſſata malis, jam voce negata
Suſpirans, interque manus collapſa ſuorum,
Concidit exanimis, reſolutaque membra quierunt.
Sic ipſa & nati ſanctorum in parte recepta eſt.

DE HOMOUSIO.

HYMNUS.

Adeſto lumen verum Pater omnipotens Deus.
Adeſto lumen luminis, myſterium, & virtus Dei.
Adeſto Sancte Spiritus, Patris, & Filii copula.
Tu cum quieſcis Pater es, cum procedis, Filius.
In unum qui cuncta nectis, tu es Spiritus Sanctus.
Unum primum, unum a ſe ortum, unum ante unum Deus.
Præcedis omne quantum, nullis notus terminis.
Nihil in te quantum, quia neque quantum ex te eſt.
Namque ex te natum unum gignit magis, quam tenet quantum.
Hinc immenſus Pater eſt, menſus, atque immenſus Filius.
Unum autem & tu Pater es, unum quem genuit Filius.
Quod multa, vel cuncta ſunt, hoc unum eſt, quod genuit Filius.
Cunctis, qui ὄντος ſemen eſt, vera virtus ſeminis.
In quo, atque quo gignuntur cuncta, virtuſque fundit Dei:
Rurſuſque in ſemen redeunt genita quæque ex ſemine.
Operatur ego cuncta Chriſtus, qui omnis eſt virtus Dei.
Namque Chriſtus in quiete motus eſt, ſummus Deus.
Atque ipſe motus ſapientia eſt, & Virtus Dei.
Nullo a ſubſtantia diſtans: quia quod motus
Hoc ſubſtantia eſt, quique motus, quia in ipſo atque ipſe eſt.
Ex Deo dictus Deus, natus autem, quia motus eſt,
Omnis enim motus nutus eſt, unumque cum ſit Deus,
Ac Dei motus, unus, & idem Deus exiſtit.
Tamen motus ipſe eſſe, ut ſibi ſit hoc, quod ipſe motus eſt.
Sed quia Dei motus eſt, habet in ſe motus Deum.
Rurſuſque iſto ipſo quia Dei motus eſt, habet in ſe motum Deus.
In Filio igitur Pater eſt, & in Patre eſt ipſe Filius.
Sunt ergo ſinguli, atque in ſemet ſemper, cum ſint ſinguli.
Hinc duobus una virtus, hinc una ſubſtantia eſt.
Sed Patre dante, quæ ſibi ſit Filius ſubſtantia eſt.
Eſſe enim prius eſt, ſic moveri poſterum.
Non quo tempus illi adſit, ſed in divinis ordo virtus eſt.
Eſſe nam præcedit motum, re prius, non tempore.
Hoc eſſe dicti in Deo memorant ſubſtantiam.
Hic autem motus ortus eſt, nam gignit motus ſubſtantiam.
Subſtantiæque generatio, quid aliud, quam ſubſtantia eſt?
Ergo motus & Patris eſt, Filius ergo eadem ſubſtantia eſt.
Hunc λόγον Græci vocarunt, intus in Patre Deum.
Cauſſa qui ſit ad partum, atque ad ortus omnium.
Nihil namque abſque hoc creatum eſt, per hunc creata cuncta ſunt.
Hic λόγος ſi Chriſtus eſt, & ſi λόγος vita eſt genitus,
Λόγος a Patre eſt: eſt enim vivus Deus, in quo cum
Subſtantia Deus ſit, Deuſque ſit vita ſubſtantia.
Genitus autem Filius vita eſt, una eſt ſubſtantia.
Λόγος Deus, indiſcretus ergo ſemper, ſemper & alter.
Simul miſſus, mittenti par, & fons tamen manans, ſemper
Diſcurrit, ſpargens vitas, miſſus ut flumen Filius.
Hinc ſubſtantia unum ambo, fons Deus, flumen Filius.
Sed quia in divinis ſubſtantia hoc idem, quod vita eſt.
Vitaque ipſa eſt ſapientia, ut præcedit eſſe.
Cui ineſt princeps, ac ſimplex vivere, ſic adeſt.
Intelligens, ſapienſque ſemper cum præcedit vivere.
Non quo præcedat quidquam alterum, neque quo ſit omnino alterum.
Sed quo progreſſu actum ſit ter triplex alterum.
Filius, actuſque vita eſt, qua procedunt, & creantur omnia.
Fit enim Doctor, & Magiſter, idem perfector Spiritus,

Semi-

Seminatas ſeclis animas irrigans ſcitis, ſophiæ.
Sophia autem cum ſit Chriſtus, idem Chriſtus Filius docet,
Profectus Patre Patrem, & Chriſtum Spiritus.
Hinc Patris cuncta Chriſtus: hinc habet Chriſti cuncta
Chriſtus:
Sic Chriſtus meus inter Parentem, & ſeſe alterum
Spiritum implet Parentem, dum eſſe præſtat omnibus.
Atque eſſe cunctis vita eſt: & hoc eſt, quod in Chriſto
factum eſt.
Quid quia jungit, & ſalvat omnia, ac docet verum Deum
Chriſtum ſequentes, Chriſto renato ſanctus jungit Spiritus.
Ergo Chriſtus omnia, hinc Chriſtus myſterium.
Per ipſum cuncta, & in ipſo cuncta, atque in ipſum omnia.
Cujus altitudo Pater eſt, ipſe vero totus
Progreſſu ſuo longitudo, & altitudo Patris eſt.
Hinc Chriſtus apparens ſeclis, ad profundum doctum, idque arcanum,
Et intimum intus docendo, Chriſtus occultus factus Spiri-
Omnes ergo unum Spiritum, omnes unum Lumen. (tus.
Hinc ſingulis vera, hinc tribus una ſubſtantia eſt.
Progreſſa a Patre Filio, & regreſſa a Spiritu,
Quia tres exiſtunt ſinguli, & tres in uno ſinguli.
Hæc eſt beata Trinitas, hæc beata Unitas.

Reliqui duo Hymni utpote proſa prorſus oratione ſcripti omittuntur.

DE J. CHR. DEO, ET HOMINE.
CARMEN.

Verbum Chriſte, Dei Patris cæleſtis imago:
Protulit hunc partus, genitum de Virgine fœta,
Invictuſque pudor gaudet peperiſſe Tonantem
Ex utero, ſine Matre Deum, de conjuge nullo.
Corporis anguſti parva ſpatiatus in alvo,
Maternoſque ſinus cælum feciſſe ſecundum
Intra membra manens, animæque, & conditor ævi
Natus homo, noſtroſque Deus nutritus in annos,
Dignatus toti placidum ſe protulit orbi.
Solſtitialis hiems, aſtrumque inſigne movetur
In Cælo fulgens, ut mundus crederet omnis
Ob culpam veniale jubar: Tu ſuffice vires
Arbiter, inque novos aperi præcordia ſenſus,
Et laudem tu ſolve tibi. Tranquillus in aſtris
Forte Pater reſidens, mentem virtute parabat,
Curans noſtræ animæ regnum, cæleſtia templa,
Tellurisque vices, verbum medicabile dixit:
Naſcere (namque placet) præruptæ carcere mortis.
Eripiam mortale genus, ſpes gentibus eſto,
Principium ſine fine. quod abſtulit invidus error,
Quod facinus commiſit atrox, tolletur id omne.
Ad veniam venere homini: ſtat fulmen, & imber,
Ignis in obſequio: glacies, vapor, æſtus, & auræ,
Conveniunt famulante noto, terræque triumphant,
Et cælum ſublime tonat, pars ardua gaudet,
Cum Domino veniſſe pio: tunc naſcitur infans,
Matura virtute Deus, cui vertice ſacro
Cæſaries librata micat, ſplendetque ſuperna
Fulmineum per membra jubar, decus omne per ora
Eminet, & faciem, parrique ſimillimus, ille
Ut ne quid differret, erat: miracula cujus
Gloria conſequitur: fluvios in vina refundens
Hoc donum ſponſæ dedit, tum fruge comeſta
Congeriem ſupereſſe jubet, tot millia turbæ
Conveniunt eſura, dehinc matriſque dolorem
Conſpicit, ad manes ducentem flebile funus,
Ponite, ait, juvenem: nihil eſt, quod mortis iniquæ
Extinctum lamenta ferant, dixitque Reſurge,
Et rurſum cognoſce diem: Juſſumque cadaver
Proſilit ante oculos, lætus ſit plangor in omnes.
Quod meruit non poſſe, virum tunc corripit unum
Spiritus hoſtilis, vultum cui protinus omnem
Perdiderat rabies: ſtimulis gerit eſſera lora
Torta caput, ſtridens & anhelo pectus hiatu,
Spuma furit: mixtuſque color, mœrentis in illo,
Non ridentis erat: vires ſed perdidit hoſtis
Adventu propiore Dei, gemituque profatur:
Cedimus inviti, toto nam pellimur orbe,
Te regnante, Deus. terras, hominesque relinquo
Ulterius tentare timens: Sic ille refectus
Surgit, & ad noſtrum ſpecimen redit, hoſte repulſo.
Progreditur virtus noſtræ medicata ſaluti,
Pervenit ad fragiles, hic rivum corpore putrem
Fonte lavat, claudum firmat, reficitque jacentem,
Et cæco dat noſſe diem: Procede ſepulcro,
Lazare, clamat, & hæc ad vitæ lumina ſurge,
Atque heres ſuccede tibi: Subito ille regreſſus,
Auctorem viditque ſuum, novitque magiſtrum.
Extremam, mulier, Domini cui tangere veſtem,
Saucia quæ fuerat jamdudum ſanguine fluxo,
Contigit, & vires ſubitos collegit in artus.
Funera tot curans hominum, tot vulnera purgans,
Et Deus, & medicus, judex, pater, auxiliumque,
Omnia Chriſtus erat. Petro ſublime locutus,
Claves ſume Poli, cujus tu janitor eſto,
Quæque voles, licuiſſe dedi: Sic dixerat, altæ
Finis in occidui metas portæque ſubibat
Pronior orbe dies, & limen pandere noctis
Cœperat: hinc epulis juſſi de more ſodales
Ad menſam adventare Dei: tunc præſcius ipſe,
Traditor unus hic eſt, mecum qui veſcitur, inquit,
Non facinus, ſed tempus habens: Ruit inde caterva
Vim factura Deo, gladios cui præbuit ira,
Et dedit arma furor: tradens dedit oſcula ſignum
Perfidus, & juſto confregit guttura nodo.
Forte dies ſolennis erat, quo jure tribunal
Privatum lictore ſilet, tortore quieto,
Non Hebræa minax ponit vindicta furorem,
Supplicio fugiente caput. tunc Chriſtus habetur
Majeſtate reus, furit ardens improba turba,
Hunc ſatis eſt jam morte mori, flagriſque cruentum
Affixere Cruci: felix ſed germine lignum,
Quod meruit portare Deum. proh gloria quanta eſt!
Ligno vita perit, per lignum vita revertit:
Junguntúrque ſceleſta pio, fit latro beatus,
Et caruit feciſſe nefas, dominumque fatetur.
Digna pati, referens, meruit de crimine palmam,
Et placuit comes ire Deo: ſed linquitur alter,
Non credens, gemitu exſpirans in tartara plangit.
Sed Deus omnipotens Patrem clamore per auras
Suprema jam voce vocat, Quia deferor, audi,
Tempus erat ſpiritum Patri ſolviſſe Tonantem.
Et manes patuere, & profugit undique Cælum,
Turbinibus natura perit, mixtiſque tenebris,
Nox fuit illa dies: confuſa nube premebat
Arva, domoſque chaos, fixus ſtetit impiger axis.
Concurrunt montes, raptoſque a ſede procella
Ancipites per inane rotat, templiſque decorem
Rumpunt vela, crepant fiſſæ formidine cautes,
Mortis opem negat ipſe furor, diſcordia Mundi
Planctus erat, ſævi quem fecit fama pericli.
Mæſta fluenta gemunt, & luctum flumina plorant,
Inque

Inque ſinus rediere ſuos: a ſedibus imis
Tartarus evomit proceres, Patreſque beati
Conſurgunt, morienſque Deus reparatur in omnes,
Vim patiens hominum, vitali morte ſepultus.
Noluit eſſe nefas, magis indulgentia ſemper,
Quam vindicta placet. quamvis penetrale reſurgens
Carceris inviſi, jam rurſum in ſecula venit
Omnipotens, iterum Ieſus poſt funera vixit.
Regia forte Poli tum primum lumen agebat,
Æternum teſtata diem, claruſque per orbem
Cuſpide fulminea noctis diviſerat umbram
Stellifico temone jubar, Deus ultor ab umbris
Ecce redit, vivuſque ſuis (mirabile viſu)
Corporeus per clauſa venit, dubiumque ſodalem
Alloquitur, firmans animum, corpuſque retexens:
Infer, ut agnoſcas, digitum, clavoſque revulſos,
Perfoſſumque latus, veniens ubi pondere ſævo
Lancea conſtiterit: faciant te ſigna fidelem.
Sic ait: egrediens cælum, Patremque petebat,
Temporis anguſti paulum tellure moratus.
  Excipitur radiante throno, quem gloria tractum
Voce ſonat, dominumque capit per mœnia cæli,
Sideribus gemmata Domus, cui limina claris
Pandit ſtella comis, decus Iridis atria curvat,
Porticibus lux ampla jacet: crucis alta columna
Aſtat, & hic ſine nocte dies, hic ſceptra regenti
Fulmina cenſentur, ſtrepituque tonitrua fervent,
Angelicos vocat ordo choros, ſervire paratos,
Sol etiam rapidus, Lunæ quoque ſplendidus axis
Excubat, obſervant auræ, pluviæque jubentur
Omnigenum rorare ſolum: te, maxime mundi
Arbiter, exorat pelagus: te flumina, fontes,
Stagna, lacus, fluctus, & merſæ gurges abyſſi,
Te recinunt volucres, & vulgus reptile ponti.
Te ſperant animæ, veniam te vindice poſcunt.

DE CRUCE DOMINI.

CARMEN.

EST locus ex omni medium quem credimus orbe,
Golgotha Judæi patrio cognomine dicunt:
Hic ego de ſterili ſucciſo robore lignum
Plantatum memini fructus genuiſſe ſalubres:
Non tamen hos illis, qui ſe poſuere, colonis
Præbuit; externi fructus habuere beatos.
Arboris hæc ſpecies uno de ſtipite ſurgit,
Et mox in geminos extendit brachia ramos;
Sicut plena graves antennæ carbaſa tendunt,
Vel cum disjunctis juga ſtant ad aratra juvencis.
Quod tulit hoc primo, maturo ſemine lapſum
Concepit tellus: mox hinc, mirabile dictu,
Tertia lux iterum terræ, ſuperiſque tremendum
Extulerat ramum vitali fruge beatum.
Sed bis vicenis conformiter ille diebus,
Crevit in immenſum, cælumque cacumine ſummo
Contigit, & tandem ſanctum caput abdidit alto.
Dum tamen ingenti biſſenos pondere ramos
Edidit, & totum ſpargens porrexit in orbem,
Gentibus ut cunctis victum, vitamque perennem
Præberent, mortemque mori qui poſſe docerent.
Explicitis etiam mox quinquaginta diebus
Vertice de ſummo divini nectaris hauſtum
Detulit in ramos cæleſtis ſpiritus aura:
Dulci rore graves manabant undique frondes.
  Ecce ſub ingenti ramorum tegminis umbra
Fons erat. hic nullo caſu turbante ſerenum,
Perſpicuis illimis aquis, & gramina lætos
Fundebant circum vario de flore colores.
Hunc circum innumeræ gentes, populique coibant,
Quam varii generis, ſexus, ætatis, honoris,
Innuptæ, nuptæque ſimul, viduæque, nuruſque,
Infantes, puerique, viri, juveneſque, ſeneſque.
Hic ubi multigenis flexos incumbere pomis
Cernebant ramos, avidis attingere dextris
Gaudebant madidos cæleſti nectare fructus:
Nec prius hos poterant cupidis decerpere palmis,
Quam lutulenta viæ veſtigia fœda prioris
Detererent, corpuſque pio de fonte lavarent.
Ergo diu circumſpatiantes gramine molli,
Suſpiciunt alta pendentes arbore fructus:
Tunc ſi quæ ex illis delapſa putamina ramis,
Et dulces multo rorantes nectare fructus,
Veſcuntur veros optantes ſumere fructus.
Ergo ubi cæleſtem cœperunt ora ſaporem,
Permutant animos, & mentes perdere avaras
Incipiunt, dulcique hominem cognoſcere ſenſu.
Inſolito multis ſtomachum moviſſe ſaporem
Vidimus, & fellis commotum molle venenum,
Rejeciſſe bonos turbata mente ſapores:
Aut avide ſumtum non dilexiſſe, diuque
Et male potatum tandem evomuiſſe ſaporem.
Sæpe quidem multi revocatis mentibus ægros
Reſtituere animos, & quæ ſe poſſe negabant,
Pertulerant, fructumque ſui cepere laboris.
Multi etiam ſanctos auſi contingere fontes,
Diſceſſere iterum ſubito, retroque relapſi,
Sordibus, & cœno mixti volvuntur eodem.
Multi vera bono portantes pectore totis
Accipiunt animis, penituſque in viſcera condunt.
Ergo quique ſacros poſſunt accedere fontes,
Septima lux reparans optatas ſiſtit ad undas,
Tingunt in liquidis jejunos fontibus artus;
Sic demum illuviem mentis, vitæque prioris
Deponunt labem, puraſque a morte recudunt
Illuſtres animas, cælique ad lumen ituras.
Hinc iter ad ramos, & dulcia poma ſalutis:
Inde iter ad cælum per ramos arboris altæ,
Hoc lignum vitæ cunctis credentibus. Amen.

HILARII PICTAVIENSIS EPISCOPI
GENESIS AD LEONEM PAPAM.

PAruimus monitis, tua dulcia juſſa ſecuti,
Antiſtes Chriſti quæ dabat ore pio.
An ego non canerem tanti præconia patris,
Munus opuſque Dei, dum mihi lingua foret?
Rauca quidem, ſtridens, & nullis digna coronis,
Ingeniumque jacens: ſed libet alta loqui.
Dignum opus & juſtum eſt ſemper tibi dicere grates,
Omnipotens mundi genitor, quo principe cuncta
Natalem ſumpſere diem, atque exorta repente
Poſt tenebras ſtupido ſpectarunt lumina cælo.
Gens hominum, pecudeſque feræ, mille atque volucres,
Et quæ per liquidos diſcurrunt agmina campos,
Omnia per temet, per te, qui maxima condis,
Ex te nata, pater, nec jam patris eſt pater alter.
Tu caput es primique caput, tu fontis origo,
Primus apex rerum, primus ſator, omnia condens:
Nec tamen ex alio ducis genus, ipſe perennis
Spiritus, antiquo vivens per ſecula motu.
Semper eris, quia ſemper eras: non mortis egenus,
Qui natalis inops, nec finem noveris ævi:
Ex te principium cui contigit: haud manet alter
Auctorem caſus, naſcentia terminus urget.
Omnia cum tegeret nigrum chaos, altaque moles
Deſuper urgeret informis corpora mundi,
Atque caliganti premerent ſerotina nocte,
Nec ſpecies, nec forma foret, Deus intus agebas
Corporibus tectis mixtus, ſecreta poteſtas,
Jam tumidi ponens naſcentia mœnia mundi,
Et varias rerum facies animaſque futuras.
Utque caput prompſit victa ipſe caligine noctis,
Sublimem attollens vultum, ſenſere tenebræ.
Mox Dominus rerum ſomnos diſcuſſit inertes,
Pigraque materies trepidavit nomine pulſa,
Commotaque ſimul natura, conſcia partu:
Scinditur ingentis cumuli per plurima corpus,
Membra locoſque ſimul metantur ſemina juſſu,
Et jam confuſæ deſcendunt viſcera molis,
Sectaque per partes formas ſpectantia fruſta,
Jam calor intus alit, & blando ſuſcitat igni.
Ac primum cæli paſſus liber, omnia mundi
Complectens ſpatio, celſo ſuſpenditur orbe:
Terra gravis pigro deſcendit pondere ad imum,
Ac ſemet defixa, ſalo fundata, reſedit.
Eſſetque ut ſpatium vacuæ regionis apertum,
Qua tener incedens mortalia paſceret æther,
Quove exire patris poſſent tot munera rerum,
Ortaque ferrentur nullo per inane labore,
Diffuſæ coguntur aquæ: mox limine certo
Linquuntur maria, ac finem non tranſilit unda.
Tunc oritur lux alma, dies quæ juſſa vocari,
Naſcentem tenero perfudit lumine mundum,
Munus opuſque tuum prodens, tua maxima dona,
Condere quæ genitor patria pietate parabas:
Utque hominum ſolers poſſet clareſcere vita,
Artibus æthereis quæ totas ducere luces
Gaudet, & ingenium diverſa laude fatigat.
Inſequitur nox atra diem, denſæque tenebræ
Corporibus ſomnos quæ ferrent, otia feſſis,
Et cunctis unam faciem ſimilemque figuram.
Namque dies varie rerum diſcriminat ora,
Et dat cuique ſuum disjecta nocte colorem,
Inſtigatque animos opera ad majora calentes,
Exacuens variis mortalia pectora curis:
Quo mage forma dies vitæ, nox mortis imago.
Tunc condens pater aſtra, polos quoque lumine donans,
Sidera diſtinguit variis perfecta figuris.
Lucifer exurgit, roſeuſque & fulgidus ore
Veſper, puniceos ſpargit aurora capillos,
Anguis agit ſudum, aſt importans Plejades imbres:
Sunt juga, ſunt plauſtra, gemmantes flore coronæ,
Signaque biſſenis annum volventia formis.
Multaque præterea celſæ ornamenta domus ſunt,
Queis ſeclum fulcis ſignis, & regia ſumma
Picta, patens, varia ſtellarum luce coruſcat.
Sed ſoli lux major ineſt, quem munere largo
Excultum genitor pleno dignaris honore.
Igneus ille jubar præcelſo vertice tollit,
Ore rubens patulo, cæli per mœnia fertur,
Aſtrorum ductor, mundi vigor atque elementa.
Ecce aliud mirum, mirum decus, en nova curſum
Mutat luna ſuum: quos perdit, colligit ignes,
Cornuaque extinguens, perturbat limite frontem:
Mox tamen ardeſcit completo circulus orbe,
Noctilucum lumen paſcit ſata ſidera luce.
Nec tamen æterno quæ machina volvitur æthere,
Non tantum pictura poli eſt, nec celſa voluntas,
Mens ratioque ſubeſt, & rebus commodus ordo.
Hinc doctrina venit terris, hinc denique cunctis
Conſilium agricolis, & qui maria alta pererrant,
Ut ſe, quaque ferant, luces prædicere poſſint:
Venturos norint imbres, ſiccumque ſerenum:
Tempore quo tauros campis inducat arator,
Et dubium tentet ſecurus navita pontum.
Ignibus inſtructo cælo, pater optime, terras
Excolere adgrederis, donas & munere opimo
Regna hominum, pecudumque larem, requiemque volucrum.
Planeſcunt campi, colles tumor arduus effert,
Subſidunt valles, florentia prata vireſcunt,
Saxaque durantur, pinguis ſe gleba reſolvit:
Rumpuntur fontes, fluviis cunctis genus unde eſt:
Herbarum variis conſurgunt gramina campis.
Jamque ſeges tenera fructum fundebat ariſta,
Cum juga nulla forent, nec vomer ullus aratri,
Mugiret nullus proſciſſis taurus in arvis.
Ecce etiam vitis madido jam plena racemo,
Expers falcis adhuc, & duri neſcia ferri,
Pampineas celſis texebat collibus umbras.
Diverſa exoritur variarum forma ferarum:
Quadrupedes animæ, necnon repentia terris,
Naſcuntur pictis volucres per nubila pennis.
His ubi perfectis genitor jam divite mundo,
Cuncta videt magni curam depoſcere regis,
Qui mare, qui terras, atque omnia nata gubernet,
Quique altum ſpectet cælum, laudetque potentis
Munera magna Dei, ne ſint hæc condita fruſtra:
Tunc faciamus, ait, hominem. Dic, optime, cum quo

Nunc loqueris? clarum eſt, jam tum tibi filius alto
Adſidet in ſolio, & terras reſpectat amicas:
Sed faciamus, ait, hominem, cui vultus imago
Noſter erit, manibuſque meis procedat in ævum.
Inde opifex rerum adſumis tibi mollia terræ,
Atque virum formas: cujus mox coſta cupito
Fit mulier vultu: mulier nam coſta viri fit,
Quo mage chara viro, & lateri ſit conjugis apta.
O felix animal, ſummi cui dextra Tonantis
Eſt pater: o felix nimium qui ducis Olympo
Et genus & formam: ſi te non noxia terræ
Decipiant vitia, & non blandus ſubruat error,
Numen eris, cæloque redux mirabere regna,
Quæ promiſſa bonis fido pater exhibet ore.
Nam tibi multa Deus naſcenti contulit ultro,
Æthercam faciem primum vultumque paternum,
Inceſſumque pedum rectum, ſublimia colla,
Ne qua mora in cælos oculis ſpectantibus eſſet:
Tunc alacres promptaſque manus vitæque miniſtras,
Atque domum divæ pectus rationis, & alti
Sedem conſilii, fundendæ vocis honorem.
Hæc ſoli conceſſa homini: nam cetera morum,
Ut pecus, obtinuit, ventrem, præcordia, nervos,
Venarum rivos, & ſparſum corpore ſanguen.
Lætitiæque ſinus, duri ſenſuſque doloris.
Tu vero omnipotens, privato munere largus
Erga hominem manibuſque tuis, operiſque favore,
Impendens, patria pignus pietate colendo,
Ne quid divinis modo deſit vultibus, ignem
Ætheris inſpiras, & ſacræ mentis opimam
Indulges partem, permiſcens corpore totam.
Tunc meminiſſe licet veterum, præſentia noſſe
Hinc datur, atque animæ fas eſt ventura videre: (cuncta,
Hinc loquimur canimuſque Deum, hinc quoque ſidera
Terrarumque viget cultus, pontuſque movetur:
Hinc artes nomenque, pudor, prudentia, juſtum:
Hinc animi ſurgunt fortes, hinc pergit honeſtum,
Virtus, quæ ducit caſtos ad limina cæli.
Ergo hominem pleno perfectum munere, terris
Præponis, genitor, rerum cui tradis habenas:
Cuncta habeat ſubdatque ſibi, vivatque perennis
Telluris dominus, famulus tuus: omnia mundi
Poſſideat, tantum domino tibi ſerviat uni.
Poſtquam primus homo vetito ſe paſcere ligno
Non timuit, captuſque dolis ſe præbuit angui,
Stat reus & nudus, dejecto lumine, veſtem
Implorans, dominumque fugit, vultumque recondit:
Culpa comes ſequitur, peccato obnoxia vita,
Debilitant vires cælo venientia dona,
Æthere demiſſus paulatim deficit ignis,
Frigore peccati torpentia corda rigeſcunt:
Cura cibi ventriſque ſubibat, cura tegendi
Corporis & ſacrum ſubeunt mortalia pectus.
Naſcitur hinc proles peccati, germinat inde
Deterior ſoboles multo, pejorque priori
Progenies ſequitur, gradibus ad crimina creſcens,
Crimina quæ ſtimulis acuunt dementia corda,
Teque pater variis armante. *
Tum primum venienti operas incumbere terris,
Intempeſtivus deſcendit nubibus imber:
Fulmina tum primum cælo dejecta ſereno,
Horrida tum grando turbatos verberat agros,
Et tonitru altiſono confractus murmurat æther:
Nec tamen iſta malos revocant: furor impius orbem
Obſidet, & laxis rabies defertur habenis:
Bella placent cædeſque, ſimul perjuria, fraudes,
Mentirique libet, rapere eſt amor, abdere furta:
Nulla fides populis, nulla eſt jam veritas uſquam:
Diluvio abluitur terrarum crimen & undis:
Vitque unus reſidet generis populique refector.
Arca tegit paucos, caſtorum ſemina ſervans,
Jamjam venturi facies monſtrata lavacri,
Atque unus multis per quem data lance renati *
Sed ſeptos ſervans eccleſia partim *
Poſtquam diluvii cecidit tumor, unda reſedit,
Ales paciferæ folium portavit olivæ,
Jam ſiccis revolans pennis, dedit omina pacis.
Tum populus ſurgit melior, tum purior undis,
Gens hominum magnos terris paritura nepotes:
Inde ſacerdotis in cælum dedita corda.
Hinc inter flammas pueri cantare parati,
Et puer impaſti quem non tetigere leones:
Tum reges cecinere Deum, tum vera prophetis
Ora ſonant cæli ſobole ſplendentia terris:
Quamvis cuncta Deo ſervirent crimine victo,
Attamen antiquos etiam nunc gutta veneni
Spargebat populos, & erant veſtigia fraudis,
Quæ bonus ablueret doctor melioribus undis.

HYMNUS.

Ex epiſtola ad Abram Filiam.

Lucis largitor ſplendide,
Cujus ſereno lumine,
Poſt lapſa noctis tempora,
Dies refuſus panditur.
Tu verus Mundi Lucifer,
Non is, qui parvi ſideris,
Venturæ lucis nuntius,
Anguſto fulget lumine.
Sed toto Sole clarior,
Lux ipſe totus & dies
Interna noſtri pectoris
Illuminans præcordia.
Adeſto rerum conditor,
Paternæ lucis gloria,
Cujus admota gratia
Noſtra pateſcunt corpora.
Tuoque plena ſpiritu
Secum Deum geſtantia
Ne rapientis perfidi
Diris pateſcant fraudibus.
Ut inter actus ſæculi,
Vitæ quos uſus exigit,
Omni carentes crimine
Tuis vivamus legibus.
Probroſas mentis caſtitas
Carnis vincat libidines,
Sanctumque puri corporis
Delubrum ſervet Spiritus.
Hæc ſpes precantis animæ,
Hæc ſunt votiva munera,
Ut matutina nobis ſit
Lux in noctis cuſtodiam.
Gloria tibi, Domine,
Gloria Unigenito,
Cum Spiritu Paraclito
Nunc, & per omne ſeculum. Amen.

S. Da-

S. DAMASI PONTIFICIS MAXIMI CARMINA.

CARMEN I.

In laudem Davidis.

NUnc Damaſi monitis aures præbete benignas :
Sordibus depoſitis purgant penetralia cordis,
Curia cum renovant Chriſto ſervire parati.
Prophetam Chriſti ſanctum cognoſcere debes.
Paſtorem puerum multis e fratribus unum
Angelus ex ovibus rapuit, regemque dicavit,
Organa qui ſciret manibus componere ſolus,
Pſallere per citharam populo cæleſtia regna.
Ingentem, clypeoque gravi, fruſtraque minantem
Impium, maledicum, phaleras, ac tela gerentem,
Surdorum demens coleret qui Templa Deorum,
Mactavit ſaxo tereti, truncumque reliquit,
Judicioque Dei ingenti mox cæde peracta,
Monſtravit populis, tulerat quæ ab hoſte tropæa.
Nam Damaſus ſcit, ſancte, tuos, Deus ipſe, Triumphos.

CARMEN II.

De Chriſto.

CHriſte potens rerum, redeuntis conditor ævi,
Vox ſummi ſenſuſque Dei, quem fundit ab alta
Mente Pater, tantique dedit conſortia regni.
Impia tu noſtræ domuiſti crimina vitæ,
Paſſus corporea mundum veſtire figura,
Affarique palam populos, hominemque fateri,
Quem Verbo incluſum Mariæ mox numine viſo
Virginei tumuere ſinus, innuptaque Mater
Arcano obſtupuit compleri viſcera partu,
Auctorem paritura ſuum. mortalia corda
Artificem texere Poli, mundique, ſub imo
Pectore, quo totum late complectitur Orbem.
Et qui non ſpatiis terræ, non æquoris undis,
Nec capitur cælo, parvos confluxit in artus.
Quin & ſupplicii nomen, nexuſque ſubiſti,
Ut nos ſurriperes leto, mortemque fugares
Morte tua: mox ætherea evectus in auras,
Purgata reparans de cæli luce parentem
Auguſtum foveas, feſtis ut ſæpe diebus
Annua ſinceri celebret jejunia ſacri.

CARMEN III.

De Aſcenſione Chriſti.

AD ſedem propriam Deus, exule morte, reſurgit,
Ut vitam doceat credentibus eſſe futuram;
Angelus hæc verba cecinit, quod uterque reportans
Sic venturus erit, ſic Chriſtum credere fas eſt.

CARMEN IV.

De nomine Jeſu.

IN rebus tantis Trina conjunctio mundi
Erigit humanum ſenſum laudare venuſte:
Sola ſalus nobis, & mundi ſumma poteſtas
Venit peccati nodum diſſolvere fructu,
Summa ſalus cunctis nituit per ſecula terris.

CARMEN V.

De eodem.

JUre pari regnat communis conditor ævi,
Et cum patre pia regnat ſublimis in arce,
Sidereo ſanctis inſidit numine regnis;
Unde mare & terras ſolo videt omnia nutu,
Suggerit humanis, & donat munera rebus.

CARMEN VI.

De Cognomentis Salvatoris.

SPes, & Vita, Salus, Ratio, Sapientia, Lumen,
Judex, Porta, Gigas, Rex, Gemma, Propheta, Sacerdos,
Meſſias, Sabaoth, Rabbi, Sponſus, Mediator,
Virga, Columna, Manus, Petra, Filius, Emmanuelque,
Vinea, Paſtor, Ovis, Pax, Radix, Vitis, Oliva,
Fons, Paries, Agnus, Vitulus, Leo, Propitiator,
Verbum, Homo, Rete, Lapis, Domus, Omnia, Chriſtus, Ieſus.

CARMEN VII.

De S. Paulo Apoſtolo.

JAmdudum Saulus procerum præcepta ſecutus,
Cum Domino patrias vellet præponere leges,
Abnueret ſanctos Chriſtum laudare prophetas,
Cædibus aſſiduis cuperet diſcerpere plebem,
Cum lacerat ſanctæ matris pia fœdera cæcus,
Poſt tenebras verum meruit cognoſcere lumen.
Tentatus ſenſit poſſit quid gloria Chriſti.
Auribus ut Domini vocem lucemque recepit,
Compoſuit mores, Chriſti præcepta ſecutus.
Mutato placuit poſtquam de nomine Paulus;
Mira fides rerum! ſubito trans æthera cæli
Noſcere promeruit poſſint quid præmia vitæ.
Conſcendit raptus martyr penetralia Chriſti:
Tertia lux cæli tenuit Paradiſus euntem,
Colloquiis Domini fruitur, ſecreta reſervat
Gentibus & populis, juſſus prædicere vera,
Profundum penetrare maris, noctemque diemque
Viſere, cui magnum ſatis eſt vixiſſe latentem.
Verbera, vincla, famem, lapides, rabiemque ferarum,
Carceris illuviem, virgas, tormenta, catenas,
Naufragium, lacrimas, ſerpentis dira venena,
Stigmata non timuit portare in corpore Chriſti.
Credentes docuit, poſſent quo vincere mortem.

Dignus amore Dei vivit per ſecla magiſter.
Verſibus his breviter, fateor, ſanctiſſime doctor
Paule, tuos Damaſus volui monſtrare triumphos.

CARMEN VIII.

De S. Andrea Apoſtolo.

DEus ſacrati nominis,
Vitamque nomine exprimens,
Hoc te decorum prædicat
Crucis beatæ gloria.
Andrea Chriſti Apoſtole,
Hoc ipſo jam vocabulo
Signaris iſto nomine,
Decorus idem myſtice.
Quem crux ad alta provehit,
Crux quem beata diligit,
Cui Crux amara præparat
Lucis futuræ gaudia.
In te crevit Myſterium:
Cluit gemello ſtigmate,
Dum probra vincis per Crucem,
Cruciſque pandis ſanguinem.
Jam nos foveto languidos,
Curamque noſtri ſuſcipe,
Qui per Crucis victoriam
Cæli petamus patriam.

CARMEN IX.

In SS. Apoſtolorum Catacumbas.

HIc habitaſſe prius Sanctos, cognoſcere debes,
Nomina quiſque Petri pariter, Paulique requiris.
Diſcipulos Oriens miſit, quod ſponte fatemur:
Sanguinis ob meritum, Chriſtumque per aſtra ſequuti,
Ætherios petiere ſinus, & regna piorum.
Roma ſuos potius meruit defendere cives.
Hæc Damaſus veſtras referat nova ſidera laudes.

CARMEN X.

De S. Stephano P. & M.

TEmpore, quo gladius ſecuit pia viſcera Matris,
Hic poſitus Rector cæleſtia juſſa docebam:
Sed veniunt ſubito, rapiunt qui forte docentem:
Militibus miſſis populi tunc colla dedere.
Mox ubi cognovit ſenior, qui tollere vellet
Palmam; ſeque, ſuumque caput prior obtulit ipſe,
Impatiens feritas poſſet ne lædere quemquam.
Oſtendit Chriſtus, reddit qui præmia vitæ,
Paſtoris meritum, numerum gregis ipſe tuetur.

CARMEN XI.

De S. Marcello Martyre.

VEridicus Rector, lapſos quia crimina flere
Prædixit miſeris, fuit omnibus hoſtis amarus.
Hinc furor, hinc odium ſequitur, diſcordia, lites,
Seditio, cædes, ſolvuntur fœdera pacis.
Crimen ob alterius Chriſtum qui in pace negavit,
Finibus expulſus Patriæ eſt feritate Tyranni.
Hæc breviter Damaſus voluit comperta referre,
Marcelli ut populus meritum cognoſcere poſſet.

CARMEN XII.

De S. Euſebio Papa.

HEraclius vetuit lapſos peccata dolere,
Euſebius miſeros docuit ſua crimina flere.
Scinditur in partes vulgus gliſcente furore.
Seditio, cædes, bellum, diſcordia, lites:
Exemplo pariter pulſi feritate Tyranni,
Integra cum Rector ſervaret fœdera pacis,
Pertulit exilium omnino ſub judice lætus,
Littore Trinacrio mundum vitamque reliquit.

CARMEN XIII.

De S. Marco Papa.

VIta fuit Marci, quam novimus omnes
Ore Dei poſſet qui temnere mundum,
Oravit populus quod diſceret omnis,
Grandis honor vitæ contemptus habendi.
Virtus tenuit penetralia cordis,
Te cuſtos Chriſti perfectus amicus.
Et Damaſus tumuli cum reddit honorem.
Hic Marcus, Marci vita, fide, nomine conſors,
Et meritis.

CARMEN XIV.

De S. Laurentio.

VErbera, carnifices, flammas, tormenta, catenas
Vincere Laurentii ſola fides potuit.
Hæc Damaſi cumulat ſupplex altaria donis,
Martyris egregium ſuſpiciens meritum.

CARMEN XV.

De S. Felice.

COrpore, mente, animo pariter de nomine Felix,
Sanctorum in numero Chriſti ſacrate triumphis,
Qui ad te ſollicite venientibus omnia præſtas,
Nec quemquam pateris triſtem repedare viantem,
Te duce ſervatus, mortis quod vincula rupi,
Verſibus his Damaſus ſupplex tibi vota rependo.

CARMEN XVI.

Votum S. Damaſi.

SAnctorum, quicumque legis, venerare ſepulcrum:
Nomina, nec numerum potuit retinere vetuſtas.
Ornavit Damaſus tumulum, cognoſcite, Rector,
Pro reditu cleri Chriſto præſtante triumphans,
Martyribus Sanctis reddit ſua vota Sacerdos.

CARMEN XVII.

De S. Eutychio.

EUtychius Martyr crudelia juſſa Tyranni,
Carnificumque vias pariter tunc mille nocendi
Vincere quod potuit, monſtravit gloria Chriſti.
Carceris inluviem ſequitur nova pœna, per artus
Teſtarum fragmenta parant, ne ſomnus adiret:

Bis

Bis ſeni tranſiere dies, alimenta negantur,
Mittitur in Barathrum: ſanctus lavat omnia ſanguis
Vulnera, quæ intulerat mortis metuenda poteſtas.
Nocte ſoporifera turbant inſomnia mentem.
Oſtendit latebra inſontis quæ membra teneret.
Quæritur, inventus colitur, fovet, omnia præſtat.
Expreſſit Damaſus meritum venerare ſepulcrum.

CARMEN XVIII.

De S. Tarſicio.

PAr meritum, quicumque legis, cognoſce duorum,
Queis Damaſus Rector titulos poſt præmia reddit.
Judaicus populus, Stephanum meliora monentem
Perculerat ſaxis, tulerat qui ex hoſte tropæum.
Martyrium primus rapuit Levita fidelis.
Tarſicium ſanctum Chriſti ſacramenta gerentem,
Cum male ſana manus peteret vulgare profanis,
Ipſe animam potius voluit dimittere cæsus,
Prodere quam canibus rabidis cæleſtia membra.

CARMEN XIX.

De S. Gorgonio.

MArtyris hic tumulus magno ſub vertice montis
Gorgonium retinet, ſervat qui altaria Chriſti.
Hic, quicumque venit, Sanctorum limina quærat,
Inveniet vicina in ſede habitare beatos,
Ad Cælum pariter pietas quos vexit euntes.

CARMEN XX.

De S. Saturnino Martyre.

TEmpore, quo gladius ſecuit pia viſcera Matris,
Sanguine mutavit Patriam, vitamque, genuſque.
Romanum Civem Sanctorum fecit origo.
Mira fides rerum docuit poſt exitus ingens.
Cum lacerat pia membra, fremit Gratianus ut hoſtis,
Poſteaquam fellis vomuit concepta venena,
Cogere non potuit Chriſtum te, ſancte, negare,
Ipſe tuis precibus meruit confeſſus abire.
Supplicis hæc Damaſi vox eſt venerare ſepulcrum,
Solvere vota licet caſtaſque effundere preces,
Sancti Saturnini tumulus quia Martyris hic eſt.

CARMEN XXI.

De S. Mauro.

MArtyris hic Mauri tumulus pia membra retentat,
Quem Damaſus Rector longo poſt tempore plebis
Ornavit ſupplex, cultu meliore decorans
Inſontem puerum, cui pœna nulla delicti.

CARMEN XXII.

De incerto Martyre Græco.

JAmdudum quod fama refert te, Græcia, miſit,
Sanguine mutaſti Patriam, civemque, fratremque
Fecit amor, legis ſancto pro nomine paſſus.
Incola nunc Domini ſervas qui altaria Chriſti,
Ut Damaſi precibus faveas, precor, inclyte Martyr.

CARMEN XXIII.

De SS. Marcellino, & Petro.

MArcelline, tuos, pariter Petre, noſce triumphos.
Percuſſor retulit Damaſo mihi cum puer eſſem,
Hæc tibi carnificem rabidum mandata dediſſe,
Sentibus in mediis veſtra ut tunc colla ſecaret,
Nec tumulum veſtrum quiſquam cognoſcere poſſet,
Vos alacres veſtris manibus mundaſſe ſepulcra,
Candidulo occulte poſtquam jacuiſtis in antro,
Poſtea commonitam veſtra pietate Lucillam,
Hic placuiſſe magis ſanctiſſima condere membra.

CARMEN XXIV.

De SS. Martyribus Felice, & Adaucto.

O Semel atque iterum vero de nomine Felix,
Qui intemerata fide, contempto Principe Mundi,
Confeſſus Chriſtum cæleſtia regna petiſti.
O vere pretioſa fides, cognoſcite fratres,
Qui ad cælum victor pariter properavit Adauctus.
Presbyter his Verus, Damaſo rectore jubente,
Compoſuit tumulum Sanctorum limina adorans.

CARMEN XXV.

De SS. Martyribus Nereo, & Achilleo.

MIlitiæ nomen dederant almumque gerebant
Officium pariter ſpectantes juſſa Tyranni.
Præceptis pulſante metu ſervire parati,
Mira fides rerum ſubito poſuere furorem,
Converſi fugiunt, Ducis impia caſtra relinquunt.
Projiciunt clypeos, phaleras, & tela cruenta,
Confeſſi gaudent Chriſti portare triumphos.
Credite per Damaſum poſſit quid gloria Chriſti.

CARMEN XXVI.

De SS. Martyribus Proto, & Hyacintho.

EXtremo tumulus latuit ſub aggere montis,
Hunc Damaſus monſtrat, ſervat quod membra piorum.
Te Protum retinet melior ſibi regia cæli.
Sanguine purpureo ſequeris, Hyacinthe, probatus.
Germani Fratres animis ingentibus ambo,
Hic victor meruit palmam, prior ille coronam.

CARMEN XXVII.

De eiſdem.

ASpice deſcenſum, cernes mirabile factum,
Sanctorum monumenta vides patefacta ſepulcris.
Martyris hic Proti tumulus jacet, atque Hyancinthi,
Quem jamdudum tegeret, mors, terra, caligo.
Hoc Theodorus opus conſtruxit presbyter inſtans,
Ut Domini plebem opera majora tenerent.

CARMEN XXVIII.

De SS. Martyribus Chryſanto, & Daria.

HIc votis paribus tumulum duo nomina ſervant
Chryſanthi, Dariæ, nunc venerandus honor.
Effera quem rabies, neglecto jure ſepulcri,
Sanctorum tumulus præda furentis erat.
Pauperis ex cenſu melius nunc iſta reſurgunt,
Divite ſed voto plus placitura Deo.
Plange tuum, Gens ſævâ, nefas: periere furores,
Crevit in his templis per tua damna decus.

CARMEN XXIX.

De S. Agnete Martyre.

FAma refert ſanctos dudum retuliſſe Parentes
Agnem, cum lugubres cantus tuba concrepuiſſet,
Nutricis gremium ſubito liquiſſe Puellam,
Sponte trucis calcaſſe minas rabiemque Tyranni,
Urere cum flammis voluiſſet nobile corpus,
Viribus immenſum parvis ſuperaſſe timorem,
Nudaque perfuſos crines, & membra dediſſe,
Ne Domini templum facies peritura videret.
O veneranda mihi, ſanctum decus, alma pudoris,
Ut Damaſi precibus faveas, precor, inclyta Virgo.

CARMEN XXX.

De S. Agatha Martyre.

MArtyris ecce dies Agathæ
Virginis emicat eximiæ,
Chriſtus eam ſibi qua ſociat,
Et diadema duplex decorat.
Stirpe decens, elegans ſpecie,
Sed magis actibus, atque fide,
Terrea proſpera nil reputans,
Juſſa Dei ſibi corde ligans.
Fortior hæc trucibuſque viris
Expoſuit ſua membra flagris:
Pectore quam fuerit valido,
Torta mamilla docet patulo.
Deliciæ cui carcer erat,
Paſtor Ovem Petrus hanc recreat.
Lætior inde, magiſque flagrans:
Cuncta flagella cucurrit ovans.
Ethnica turba rogum fugiens,
Hujus & ipſa meretur opem,
Quos fidei titulus decorat,
His Venerem magis ipſa premat.
Iam renidens quaſi Sponſa Polo,
Pro miſero rogita Damaſo.
Sic tua feſta coli faciat,
Se celebrantibus ut faveat.

CARMEN XXXI.

Epitaphium Irene Sororis.

HOc tumulo ſacrata Deo nunc membra quieſcunt.
Hic ſoror eſt Damaſi, nomen ſi quæris, Irene;
Voverat hæc ſeſe Chriſto, cum vita maneret,
Virginis ut meritum ſanctus pudor ipſe probaret.
Bis denas hiemes nec dum compleverat ætas,
Egregios mores vitæ præceſſerat ætas.
Propoſitum mentis pietas veneranda Puellæ,
Magnificos fructus dederat melioribus annis,
Te, germana ſoror, noſtri nunc teſtis amoris,
Cum fugeret Mundum, dederat mihi pignus honeſtum.
Quam ſibi cum raperet melior nunc regia Cæli,
Non timui mortem, Cælos quod libera adiret,
Sed dolui, fateor, conſortia perdere vitæ.
Nunc, veniente Deo, noſtri reminiſcere, Virgo,
Ut tua per Dominum præſtet mihi facula lumen.

CARMEN XXXII.

Epitaphium Projectæ.

QUid loquar, aut ſileam, prohibet dolor ipſe fateri.
Hic tumulus lacrimas retinet, cognoſce Parentem
Projectæ, fuerat primo quæ juncta marito.
Pulchra decore ſuo, ſolo contenta pudore,
Heu dilecta ſatis miſeræ Genitricis amore,
Accipe, quid multis thalami poſt fœdera prima
Erepta ex oculis Flori genitoris abivit,
Ætheriam cupiens Cæli conſcendere lucem.
Hæc Damaſus præſtat cunctis ſolatia fletus.

CARMEN XXXIII.

De Sepulcro ſuo.

HIc congeſta jacet, quæris ſi, turba Piorum,
Corpora Sanctorum retinent veneranda ſepulcra,
Sublimes animas rapuit ſibi regia Cæli.
Hic comites Chriſti portant qui ex hoſte tropæa,
Hic numerus procerum ſervat qui altaria Chriſti,
Hic poſitus longa vixit qui in pace Sacerdos,
Hic Confeſſores Sancti, quos Græcia miſit,
Hic Juvenes, Puerique, Senes, caſtique Nepotes,
Queis mage virgineum placuit retinere pudorem.
Hic, fateor, Damaſus volui mea condere membra,
Sed cineres timui ſanctos vexare Piorum.

CARMEN XXXIV.

Epitaphium Papæ Damaſi, quod ſibi edidit ipſe.

QUi gradiens pelagi fluctus compreſſit amaros,
Vivere qui præſtat morientia ſemina terræ,
Solvere qui potuit Lazaro ſua vincula, mortis
Poſt tenebras, fratrem poſt tertia lumina Solis
Ad ſuperos iterum Mariæ donare Sorori,
Poſt cineres Damaſum faciet quia ſurgere credo.

CARMEN XXXV.

De Templo S. Laurentii a Sancto Damaſo inſtaurato.

HAc Pater, exceptor, Lector, Levita, Sacerdos
Creverat hinc meritis, quoniam melioribus actis.
Hinc mihi provecto Chriſto, cui ſumma poteſtas,
Sedis Apoſtolicæ voluit concedere honorem.
Archivis, fateor, volui nova condere tecta,
Addere præterea dextra, lævaque columnas,
Quæ Damaſi teneant proprium per ſecula nomen.

CAR-

CARMEN XXXVI.

De Fontibus Vaticanis.

CIngebant latices montem, teneroque meatu
Corpora multorum cineres atque oſſa rigabant.
Non tulit hoc Damaſus communi lege ſepultos
Poſt requiem triſtes iterum perſolvere pœnas.
Protinus adgreſſus magnum ſuperare laborem
Aggeris immenſi dejecit culmina montis.
Intima ſollicite ſcrutatus viſcera terræ
Siccavit totum quidquid madeſecerat humor.
Invenit Fontem, præbet qui dona ſalutis.
Hæc curavit Mercurius Levita Fidelis.

CARMEN XXXVII.

Ad Fontes.

NOn hæc humanis opibus, non arte magiſtra,
Sed præſtante Petro, cui tradita janua cæli eſt,
Antiſtes Chriſti compoſuit Damaſus.
Una Petri Sedes, unum verumque lavacrum,
Vincula nulla tenent, Acbathius votum ſolvit.

APPENDIX

Ex Grutero, & Palatino Codice.

I.

OMnia, quæque vides, proprio quæſita labore,
Cum mihi gentilis jamdudum vita maneret,
Inſtitui cultum cupiens cognoſcere mundi.
Judicio poſt multa Dei meliora ſequutus,
Contemptis opibus, malui cognoſcere Chriſtum:
Hæc mihi cura fuit, nudos veſtire petentes,
Fundere pauperibus quidquid conceſſerat annus;
Pſallere & in populis volui modulante Propheta:
Sic merui plebem Chriſti retinere Sacerdos.

II.

Tempore, quo gladius ſecuit pia viſcera Matris,
Sexaginta duo capti feritate Tyranni,
Extemplo ducibus miſſis ſua colla dedere
Confeſſi Chriſtum: ſuperato principe mundi
Aetheriam petiere domum, regnumque Piorum.

III.

Diſcite, quid meriti præſtet pro rege feriri.
Femina non timuit gladium, cum natus obivit,
Confeſſa Chriſtum meruit per ſecula nomen.

IV.

Stringe dolor lacrimas; quæris plebs ſancta Redemptum
Levitam, ſubito rapuit ſibi regia Cæli.
Dulcia nectareo promebat mella canore,
Prophetam celebrans ſacro modulamine ſenem,
Hæc fuit inſontis vitæ laudata juventus:
Invidia infelix tandem compreſſa quieſcit:
Nunc Paradiſus habet, ſumpſit qui ex hoſte tropæa.

V.

Ex Spon Itiner. Tom. I. pag. 317.

Amplificam ſequitur vitam dum caſta Afrodire,
Fecit ad aſtra viam, Chriſti modo gaudet in aula:
Reſtitit hæc mundo ſemper cæleſtia quærens,
Optima ſervatrix legis, fideique magiſtra,
Edidit egregiam Sanctis per ſecula mentem,
Inter eximios Paradiſi regnat odores,
Tempore continuo vernant ubi gramina quævis:
Exſpectatque Deum, ſuperas quo ſurgat ad auras.
Hoc poſuit corpus tumulo mortalia linquens,
Fundavitque locus conjux Eva.....

DECII AUSONII GALLI BURDIGALENSIS POETÆ CHRISTIANI.

OPERA.

PRÆFATIUNCULÆ TRES.

THEODOSIO AUGUSTO AUSONIUS.

AGricolam ſi flava Ceres dare ſemina terræ,
Gradivus jubeat ſi capere arma ducem,
Solvere de portu claſſem Neptunus inermem,
Fidere tam fas eſt, quam dubitare nefas:
Inſanum quamvis hiemet mare, crudaque tellus
Seminibus, bello nec ſatis apta manus.
Nil dubites auctore bono. mortalia quærunt
Conſilium. certus juſſa capeſſe Dei.
Scribere me Auguſtus jubet, & mea carmina poſcit,
Pene rogans. blando vis latet imperio.
Non habeo ingenium; Cæſar ſed juſſit: habebo.
Cur me poſſe negem, poſſe quod ille putat?
Invalidas vires ipſe excitat: & juvat idem,
Qui jubet: obſequium ſufficit eſſe meum.
Non tutum renuiſſe deo. laudata pudoris

Sæpe mora eſt: quotiens contra parem dubites.
Quin etiam non juſſa parant erumpere dudum
Carmina. quis nolit Cæſaris eſſe liber?
Ne ferat indignum vatem, centumque lituras,
Mutandas ſemper deteriore nota.
Tu modo te juſſiſſe, pater Romane, memento:
Inque meis culpis da tibi tu veniam.

Auſonius Syagrio ſuo S.

AUſonius genitor nobis. ego nomine eodem
Qui ſim, qua ſecta, ſtirpe, lare, & patria,
Adſcripſi, ut noſſes, bone vir, quicumque fuiſſem,
Et notum memori me coleres animo.
Vaſates patria eſt patri: gens Ædua matri
De patre: Tarbellis ſed genitrix ab Aquis.
Ipſe ego Burdigalæ genitus: diviſa per urbes
Quatuor antiquas ſtirpis origo meæ.
Hinc late fuſa eſt cognatio, nomina multis
Ex noſtra, ut placitum, ducta domo veniant
Derivata aliis: nobis ab ſtemmate primo
Et non cognati, ſed genitiva placent.
Sed redeo ad ſeriem: genitor ſtuduit medicinæ,
Diſciplinarum quæ dedit una Deum.
Nos ad Grammaticen ſtudium convertimus, & mox
Rhetorices etiam quod ſatis attigimus.
Nec fora non celebrata mihi: ſed cura docendi
Cultior, & nomen Grammatici merui:
Non tam grande quidem, quo gloria noſtra ſubiret
Æmilium aut Scaurum, Berytiumque Probum:
Sed quo noſtrates, Aquitanica nomina, multos
Collatus, non & ſubditus, adſpicerem.
Exactiſque dehinc per trina decennia faſtis
Aſſerui doctor municipalem operam.
Aurea & Auguſti Palatia juſſus adire
Auguſtam ſobolem Grammaticus docui:
Mox etiam Rhetor: nec enim fiducia nobis
Vana, aut non ſolidi gloria judicii.
Cedo tamen fuerint fama potiore magiſtri,
Dum nulli fuerit diſcipulus melior.
Alcides Atlantis, & Æacides Chironis,
Pene Jove iſte ſatus, filius ille Jovis,
Theſſaliam, Thebaſque ſuos habuere penates:
At meus hic toto regnat in orbe ſuo.
Cujus ego comes, & Quæſtor, &, culmen honorum,
Præfectus Gallis, & Libyæ, & Latio:
Et prior indeptus faſces, Latiamque curulem,
Conſul, collega poſteriore, fui.
Hic ego Auſonius: ſed tu ne temne, quod ultro
Patronum noſtris te paro carminibus.
Pectoris ut noſtri ſedem colis, alme Syagri,
Communemque habitas alter ego Auſonium:
Sic etiam noſtro præfatus habebere libro,
Differat ut nihilo, ſit tuus, anne meus.

Auſonius Latino Pacato Drepanio, Filio.

CUi dono lepidum novum libellum?
Veronenſis ait poeta quondam:
Inventoque dedit ſtatim Nepori.
At nos illepidum, rudem libellum,
Burras, quiſquilias, ineptiaſque,
Credemus gremio cui fovendum?
Inveni, trepide ſilete nactæ,
Nec doctum minus, & magis benignum,
Quam quem Gallia præbuit Catullo.
Hoc nullus mihi carior meorum.
Quem pluris faciunt novem Sorores,
Quam cunctos alios, Marone demto.
Pacatum haud dubie, Poeta, dicis.
Ipſe eſt, intrepide volate verſus:
Et nidum in gremio fovete tuto.
Hic vos diligere, hic volet tueri.
Ignoſcenda teget, probata tradet,
Poſt hunc judicium timete nullum.

EPIGRAMMATA.

I. *De Auguſto.*

PHœbe potens numeris, præſes Tritonia bellis,
Tu quoque ab aerio præpes Victoria lapſu,
Come ſerenatam duplici diademate frontem,
Serta ferens, quæ dona togæ, quæ præmia pugnæ.
Bellandi fandique potens Auguſtus, honorem
Bis meret: ut geminet titulos, qui prælia Muſis
Temperat, & Geticum moderatur Apolline Martem.
Arma inter Chunoſque truces, furtoque nocentes
Sauromatas, quantum ceſſat de tempore belli,
Indulget Clariis tantum inter caſtra Camœnis.
Vix poſuit volucres ſtridentia tela ſagittas,
Muſarum ad calamos fertur manus, otia neſcit,
Et commutata meditatur arundine carmen.
Sed carmen non molle modis, bella horrida Martis
Odryſii, Threſſæque viraginis arma retractat.
Exſulta Æacide, celebraris vate ſuperbo
Rurſum: Romanuſque tibi contingit Homerus.

II. *De fera a Cæſare interfecta.*

CEdere quæ lato neſcit fera ſaucia ferro,
Armatique urget tela cruenta viri,
Quam grandes parvo patitur ſub vulnere mortes,
Et ſolam leti vim probat eſſe manum!
Mirantur caſuſque novos, ſubitaſque ruinas:
Quæritur, & fallit lumina plaga recens.
Nec contenta ictos letaliter ire per artus,
Conjungit mortes una ſagitta duas.
Plurima communi pereunt ſi fulminis ictu,
Hæc quoque de cælo vulnera miſſa putes.

III. *Danubius Augg. alloquitur.*

ILlyricis regnator aquis, tibi, Nile, ſecundus
Danubius lætum profero fonte caput.
Salvere Auguſtos jubeo, natumque, patremque,
Armiferis alui quos ego Pannoniis.
Nuncius Euxino jam nunc volo currere ponto,
Ut ſciat hoc Superum cura ſecunda Valens;
Cæde, fuga, flammis ſtratos periiſſe Suevos:

Nec

Nec Rhenum Gallis limitis eſſe loco.
Quod ſi lege maris reſluus mihi curreret amnis,
Huc poſſem victos inde referre Gothos.

IV. *Idem eoſdem alloquitur*.

DAnubius penitis caput occultatus in oris,
Totus ſub veſtra jam ditione fluo.
Qua gelidum fontem mediis effundo Suevis,
Imperiis gravidas qua ſeco Pannonias,
Et qua dives aquis Scythico ſolvo oſtia ponto:
Omnia ſub veſtrum flumina mitto jugum.
Auguſto dabitur, ſed proxima palma, Valenti.
Inveniet fontes hic quoque, Nile, tuos.

V. *Sub Valentiniani Junioris ſigno marmoreo*.

NUnc te marmoreum pro ſumptu fecimus: at cum
Auguſtus frater remeaverit, aureus eſto.

VI. *Picturæ ſubditi, ubi Leo una a Gratiano ſagitta occiſus eſt*.

QUod leo tam tenui patitur ſub arundine letum,
Non vires ferri, ſed ferientis agunt.

VII. *De matre Auguſti*.

ANte omnes alias felix tamen hoc ego dicar:
Sive deum peperi femina, ſive virum.

VIII. *Exhortatio ad modeſtiam*.

FAma eſt fictilibus cœnaſſe Agathoclea regem,
Atque abacum Samio ſæpe oneraſſe luto,
Fercula gemmatis quum poneret horrida vaſis:
Et miſceret opes pauperiemque ſimul.
Quærenti cauſam, reſpondit. Rex ego qui ſum
Sicaniæ, figulo ſum genitore ſatus.
Fortunam reverenter habe, quicumque repente
Dives ab exilii progrediere loco.

IX. *De ſuis poematis*.

ESt jocus in noſtris, ſunt ſeria multa, libellis:
Stoicus has partes, has Epicurus agit.
Salva mihi veterum maneat dum regula morum;
Ludat permiſtis ſobria Muſa jocis.

X. *In Eumpinam adulteram*.

TOxica zelotypo dedit uxor mœcha marito:
Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum.
Miſcuit argenti letalia pondera vivi:
Cogeret ut celerem vis geminata necem.
Dividat hæc ſi quis, faciunt diſcreta venenum.
Antidotum ſumet, qui ſociata bibet.
Ergo inter ſeſe dum noxia pocula certant,
Ceſſit letalis noxa ſalutiferæ.
Protinus & vacuos alvi petiere receſſus,
Lubrica dejectis qua via nota cibis.
Quam pia cura deum! prodeſt crudelior uxor.
Et quum fata volunt, bina venena juvant.

XI. *Echo ad pictorem*.

VAne; quid affectas faciem mihi ponere, pictor,
Ignotamque oculis ſollicitare deam?
Aeris & linguæ ſum filia, mater inanis
Indicii, vocem quæ ſine mente gero.
Extremos pereunte modos a fine reducens,
Ludificata ſequor verba aliena meis.
Auribus in veſtris habito penetrabilis Echo:
Et ſi vis ſimilem pingere, pinge ſonum.

XII. *In ſimulachrum Occaſionis & Pœnitentiæ*.

CUjus opus? Phidiæ, qui ſignum Pallados, ejus
Quique Jovem fecit, tertia palma ego ſum.
Sum dea quæ rara, & paucis OCCASIO nota.
Quid rotulæ inſiſtis? Stare loco nequeo.
Quid talaria habes? Volucris ſum. Mercurius quæ
Fortunare ſolet, tardo ego, quum volui.
Crine tegis faciem. Cognoſci nolo. Sed heus tu
Occipiti calvo es. Ne tenear fugiens.
Quæ tibi juncta comes? Dicat tibi. Dic rogo quæ ſis.
Sum dea, cui nomen nec Cicero ipſe dedit.
Sum dea, quæ facti, non factique exigo pœnas.
Nempe ut pœniteat, ſic METANOEA vocor.
Tu modo dic, quid agat tecum? Si quando volavi,
Hæc manet. hanc retinent, quos ego præterii.
Tu quoque, dum rogitas, dum percontando moraris,
Elapſam dices me tibi de manibus.

XIII. *Ad Gallam puellam jam ſeneſcentem*.

DIcebam tibi: Galla, ſeneſcimus. effugit ætas.
Utere rene tuo; caſta puella, anus eſt.
Spreviſti. obrepſit non intellecta ſenectus.
Nec revocare potes, qui periere, dies.
Nunc piget: & quereris, quod non aut iſta voluntas
Tunc fuit: aut non eſt nunc ea forma tibi.
Da tamen amplexus, oblitaque gaudia junge:
Da, fruar, & ſi non quod volo, quod volui.

XIV. *De Lepore capto a cane marino*.

TRinacrii quondam currentem in littoris ora
Ante canes leporem cæruleus rapuit.
At lepus: In me omnis terræ, pelagique rapina eſt,
Forſitan & cæli: ſi canis aſtra tenet.

XV. *De Pergamo ſcriptore fugitivo, qui captus fuerat*.

TAm ſegnis ſcriptor, quam lentus Pergame curſor,
Fugiſti: & primo captus es in ſtadio.
Ergo notas ſcripto toleraſti Pergame vultu:
Et quas neglexit dextera, frons patitur.

XVI. *In eumdem Pergamum*.

PErgame, non recte punitus: fronte ſubiſti
Supplicium, lentæ quod meruere manus.
At tu, qui dominus, peccantia membra coerce.
Injuſtum falſos excruciare reos.
Aut inſcribe iſtam, quæ non vult ſcribere, dextram,
Aut profugos ferri pondere necte pedes.

XVII. *De Myrone & Laide*.

CAnus rogabat Laidis noctem Myron:
Tulit repulſam protinus.
Cauſamque ſenſit: & caput fuligine
Fucavit atra candidum.
Idemque vultu, crine non idem Myron,
Orabat oratum prius.
Sed illa formam cum capillo comparans,
Similemque non ipſum rata,
Fortaſſe & ipſum, ſed volens ludo frui,

N Sic

Sic eſt adorta calidum:
Inepte, quid me, quod recuſavi, rogas?
Patri negavi jam tuo.

XVIII. *De ſe, & uxore.*

LAidas, & Glyceras, laſcivæ nomina famæ,
Conjux in noſtro carmine quum legeret;
Ludere me dixit, falſoque in amore jocari.
Tanta illi noſtra eſt de probitate fides.

XIX. *Ad uxorem ſuam.*

UXor, vivamus, quod viximus: & teneamus
Nomina, quæ primo ſumpſimus in thalamo;
Nec ferat ulla dies, ut commutemur in ævo;
Quin tibi ſim juvenis, tuque puella mihi.
Neſtore ſim quamvis provectior, æmulaque annis
Vincas Cumanam tu quoque Deiphoben;
Nos ignoremus, quid ſit matura ſenectus.
Scire ævi incertum, non numerare decet.

XX. *In Meroen anum ebrioſam.*

QUi primus, MEROE, nomen tibi condidit, ille
Theſidæ nomen condidit Hippolyto.
Nam divinare eſt, nomen componere, quod ſit
Fortunæ, morum, vel necis indicium.
Proteſilae, tibi nomen ſic fata dederunt:
Victima quod Troiæ prima futurus eras.
Idmona quod vatem, medicum quod Iapida dicunt:
Diſcendas artes nomina præveniunt.
Et tu ſic, Meroe: non quod ſis atra colore,
Ut quæ Niliaca naſcitur in Meroe:
Infuſum ſed quod vinum non diluis undis,
Potare immixtum ſueta merumque merum.

XXI. *Nemeſis e Græco.*

ME lapidem quondam Perſæ advexere, tropæum
Ut fierem bello: nunc ego ſum NEMESIS.
At ſicut Græcis victoribus adſto tropæum,
Punio ſic Perſas vaniloquos Nemeſis.

XXII. *De varietate fortunæ, e Græco.*

THeſauro invento, qui limina mortis inibat,
Liquit ovans laqueum, quo periturus erat.
At qui, quod terræ abdiderat, non repperit aurum,
Quem laqueum invenit, nexuit: & periit.

XXIII. *Idem aliter.*

QUi laqueum collo nectebat, repperit aurum:
Theſaurique loco depoſuit laqueum.
At qui condiderat, poſtquam non repperit aurum,
Aptavit collo, quem reperit laqueum.

XXIV. *De Thraſybulo Lacedæmonio.*

EXcipis adverſo quod pectore vulnera ſeptem:
Arma ſuperveheris quod, Thraſibule, tua:
Non dolor hic patris: Pitanæ ſed gloria major.
Rarum, tam pulchro funere poſſe frui.
Quem poſtquam mæſto ſocii poſuere feretro,
Talia magnanimus edidit orſa pater:
Flete alios. natus lacrymis non indiget ullis,
Et meus, & talis, & Lacedæmonius.

XXV. *De Lacæna matre.*

MAter Lacæna clypeo obarmans filium,
Cum hoc, inquit, aut in hoc redi.

XXVI. *In divitem quemdam.*

QUidam ſuperbus opibus, & faſtu tumens,
Tantumque verbis nobilis,
Spernit vigenris clara ſecli nomina,
Antiqua captans ſtemmata,
Martem, Remumque, & conditorem Romulum,
Primos parentes nuncupans.
Hos ille Serum veſte contexi jubet:
Hos cælat argento gravi,
Ceris inurens januarum limina,
Et atriorum pegmata.
Credo, quod illi nec pater certus fuit:
Et mater eſt vere lupa.

XXVII. *Antiſthenes Cynicus Philoſophus.*

INventor primus Cynices ego. quæ ratio iſthæc?
Alcides multo dicitur eſſe prior:
Alcida quondam fueram doctore ſecundus,
Nunc ego ſum Cynices primus, & ille deus.

XXVIII. *Idem.*

DIſcipulus nulli melior, meliorve magiſter,
Εἰς ἀρετὴν συνέβη, καὶ κυνικὴν σοφίην.
Dicere me verum novit, qui novit utrumque,
Καὶ θεὸν Ἀλκείδην, καὶ κύνα Διογένην.

XXIX. *Libero patri.*

Αἰγύπτου μὲν Ὄσιρις ἐγὼ, Μυσῶν δὲ Φανάκης,
Βάκχος ἐνὶ ζωοῖσιν, ἐνὶ φθιμένοις Ἀϊδωνεὺς,
Πυρογενὴς, δίκερως, τιτανολέτης, Διόνυσος.

XXX. *Myobarbum Liberi patris ſigno marmoreo in villa noſtra omnium deorum argumenta habentis.*

OGygia me Bacchum vocat:
Oſirin Ægyptus putat.
Myſi Phanacen nominant.
Dionyſon Indi exiſtimant.
Romana ſacra Liberum.
Arabica gens Adoneum.
Lucaniacus Pantheum.

XXXI. *In Corydonem marmoreum.*

Αἴξ, χίμαρος, πήρη, ποιμὴν, ῥαβδοῦχος, ἐλάιη,
Εἷς λίθος. ἐκ πάντων λιτὸς ἐγὼ Κορύδων.

XXXII. *In ſimulachrum Sapphus.*

LEſbia Pieriis Sappho ſoror addita Muſis,
Εἰμ᾽ ἐνάτη Λυρικῶν, Ἀονίδων δεκάτη.

XXXIII. *Deæ Veneris.*

ORta ſalo, ſuſcepta ſolo, patre edita cælo,
Æneadum genetrix, hic habito alma Venus.

XXXIV. *Ad libellum ſuum de Proculo.*

SI tineas, cariemque pati te, charta, neceſſe eſt,
Incipe verſiculis anteperire meis. Ma-

Malo, inquis, tineis. Sapis, ærumnoſe Libelle,
Perſungi mavis qui leviore malo.
Aſt ego damnoſæ nolo otia perdere Muſæ,
Jacturam ſomni quæ parit, atque olei.
Utilius dormire fuit, quam perdere ſomnum,
Atque oleum. bene ais. cauſa ſed iſta mihi eſt;
Iraſcor Proculo: cujus facundia tanta eſt,
Quantus honor. ſcripſit plurima, quæ cohibet.
Hunc ſtudeo ulciſci: & prompta eſt hæc ultio vati:
Qui ſua non edit carmina, noſtra legat.
Hujus in arbitrio eſt, ſeu te juveneſcere cedro,
Seu jubeat duris vermibus eſſe cibum.
Huic ego, quod nobis ſupereſt ignobilis oti,
Deputo: ſive legat, quæ dabo, ſive tegat.

XXXV. *De nomine cujuſdam Lucii, ſculpto in marmore.*

LUcius una quidem, geminis ſed diſſita punctis
Littera: prænomen ſic L nota ſola facit.
Poſt M inciſum eſt: puto ſic M non tota videtur.
Diſſiluit ſaxi fragmine læſus apex.
Nec quiſquam, Marius, ſeu Marcius, anne Metellus
Hic jaceat, certis noverit indiciis.
Truncatis convulſa jacent elementa figuris,
Omnia confuſis interiere notis.
Miremur periiſſe homines? monumenta fatiſcunt,
Mors etiam ſaxis, nominibuſque venit.

XXXVI. *De Sabina uxore.*

SIve probas Tyrio textam ſubtegmine veſtem:
Seu placet inſcripti commoditas tituli:
Ipſius hoc dominæ concinnat utrumque venuſtas,
Has geminas artes una Sabina colit.

XXXVII. *De eadem Sabina.*

LAudet Achæmenias orientis gloria telas:
Molle aurum pallis Græcia texe tuis.
Non minus Auſoniam celebret dum fama Sabinam,
Parcentem magnis ſumptibus, arte parem.

XXXVIII. *De eadem Sabina.*

LIcia qui texunt & carmina; carmina Muſis,
Licia contribuunt, caſta Minerva, tibi.
Aſt ego rem ſociam non diſſociabo, Sabina:
Verſibus inſcripſi quæ mea texta meis.

XXXIX. *Qualem velit amicam.*

HAnc volo, quæ non volt, illam quæ volt, ego nolo.
Vincere volt animos, non ſatiare Venus.
Oblatas ſperno illecebras, detrecto negatas.
Nec ſatiare animum, nec cruciare volo.
Nec bis cincta Diana placet, nec nuda Cythere.
Illa voluptatis nil habet, hæc nimium.
Callida ſed mediæ Veneris mihi venditet artem
Femina, cui jungar: quod volo, nolo vocet.

XL. *De Chreſto & Acindyno fratribus.*

XPῆϛ☉, Ακίνδυνος, εἰσὶν ἀδελφεοί. οἰκτρὰ
δὲ τέκνα,
Moribus ambo malis, nomina falſa gerunt.
Οὐδ' ὗτος χρηϛὸς, ὐδ' ὗτος ἀκίνδυνός ἐϛιν.
Una poteſt ambos littera corrigere.
Αἴκεν Χρῆϛος ἕλῃ, Ακίνδυνος ἄλφ' ἀπολέσσῃ:
Κίνδυνος hic fiet; frater Ἄχρηϛος erit.

XLI. *De iiſdem.*

GErmani fratres ſunt, Chreſtos, Acindynos alter,
Falſum nomen utrique; ſed ut verum ſit utrique,
Alpha ſuum Chreſto det Acindynos, ipſe ſine alpha
Permaneat, verum nomen uterque geret.

XLII. *De Pallade, & Venere armata.*

ARmatam vidit Venerem Lacedæmone Pallas.
Nunc certemus, ait, judice vel Paride.
Cui Venus: Armatam nunc me, temeraria, temnis,
Quæ, quo te vici tempore, nuda fui?

XLIII. *Idem aliter.*

ARmatam Pallas Venerem Lacedæmone viſens,
Viſne, ut judicium ſic ineamus? ait.
Cui Venus arridens, Quid me galeata laceſſis?
Vincere ſi poſſum nuda, quid arma gerens?

XLIV. *Ad Philomuſum grammaticum.*

EMptis quod libris tibi bibliotheca referta eſt;
Doctum, & grammaticum te, Philomuſe, putas?
Hoc genere & chordas, & plectra & barbita conde.
Omnia mercatus, cras citharœdus eris.

XLV. *In ſtatuam Rufi, rhetoris ſemiviri, & elinguis.*

RHetoris hæc Rufi ſtatua eſt. nil verius. ipſa eſt.
Ipſa adeo linguam non habet, & cerebrum.
Et riget, & ſurda eſt, & non videt. omnia Rufi.
Unum diſſimile eſt. mollior ille fuit.

XLVI. *In tabulam, ubi erat picta imago Rufi rhetoris.*

ELinguem quis te dicentis imagine pinxit?
Dic mihi, Rufe. taces. nil tibi tam ſimile eſt.

XLVII. *De eadem tabula.*

HÆC Rufi tabula eſt. nil verius. Ipſe ubi Rufus?
In cathedra. Quid agit? Hoc, quod & in tabula.

XLVIII. *De eodem Rufo.*

REMINISCO Rufus dixit in verſu ſuo:
COR ergo verſus, imo Rufus non habet.

XLIX. *Idem.*

QUi REMINISCO putat ſe dicere poſſe Latine:
Hic ubi CO ſcriptum eſt, legeret COR, ſi cor
haberet.

L. *De eodem Rufo.*

RUfus vocatus rhetor olim ad nuptias,
Celebri (ut fit) convivio,
Grammaticæ ut artis ſe peritum oſtenderet,
Hæc vota dixit nuptiis:
Et maſculini, & feminini gignite,
Generiſque neutri filios.

LI. *Imago Rufi rhetoris.*

ORE pulchro, & ore muto. ſcire vis quæ ſim? Volo.
Imago Rufi rhetoris Pictavici.
Diceret ſed ipſe, vellem, Rhetor hoc mi. Non poteſt.
Cur? Ipſe rhetor eſt imago imaginis.

N 2 LII.

LII. *De eadem Rufi ſtatua.*

RHetoris hæc Rufi ſtatua eſt. Si ſaxea, Rufi.
Cur id ais? ſemper ſaxeus ipſe fuit.

LIII. *De Diogene Cynico philoſopho.*

PEra, polenta, tribon, baculus, ſcyphus, arcta ſupellex
Iſta fuit Cynici: ſed putat hanc nimiam.
Namque cavis manibus cernens potare bubulcum,
Cur, ſcyphe, te, dixit, geſto ſupervacuum?

LIV. *De Crœſo, & eodem Diogene.*

EFfigiem, rex Crœſe, tuam, ditiſſime regum,
Vidit apud manes Diogenes Cynicus.
Conſtitit utque procul, ſolito majore cachinno
Concuſſus, dixit: Quid tibi divitiæ
Nunc proſunt, regum rex o ditiſſime, quum ſis
Sicut ego ſolus, me quoque pauperior?
Nam quæcumque habui, mecum fero: quum nihil ipſe
Ex tantis tecum, Crœſe, feras opibus.

LV. *Lais dicans Veneri ſpeculum ſuum.*

LAis anus Veneri ſpeculum dico: dignum habeat ſe
Æterna æternum forma miniſterium.
At mihi nullus in hoc uſus: quia cernere talem,
Qualis ſum, nolo: qualis eram, nequeo.

LVI. *De Caſtore, Polluce, & Helena.*

IStos, tergemino naſci quos cernis ab ovo,
Patribus ambiguis & matribus aſſere natos.
Hos genuit Nemeſis: ſed Leda puerpera fovit.
Tyndareus pater his, & Jupiter. hic putat, hic ſcit.

LVII. *De imagine Veneris ſculpta a Praxitele.*

VEra Venus Gnidiam quum vidit Cyprida, dixit:
Vidiſti nudam me, puto, Praxitele.
Non vidi, nec fas: ſed ferro opus omne polimus.
Ferrum Gradivi Martis in arbitrio.
Qualem igitur domino ſcierant placuiſſe Cytheren,
Talem fecerunt ferrea cæla deam.

LVIII. *In buculam æream Myronis.*

BUcula ſum, cælo genitoris facta Myronis
Ærea: nec factam me puto, ſed genitam.
Sic me taurus init: ſic proxima bucula mugit:
Sic vitulus ſitiens ubera noſtra petit.
Miraris, quod fallo gregem? gregis ipſe magiſter
Inter paſcentes me numerare ſolet.

LIX. *De eadem bucula.*

UBera quid pulſas frigentia matris ahenæ,
O vitule, & ſuccum lactis ab ære petis?
Hunc quoque præſtarem: ſi me pro parte paraſſet
Exteriore Myron, interiore Deus.

LX. *Ad Dædalum de eadem bucula.*

DÆdale, cur vana conſumis in arte laborem?
Me potius clauſæ ſubjice Paſiphaæ.
Illecebras veræ ſi vis dare, Dædale, vaccæ,
Viva tibi ſpecies vacca Myronis erit.

LXI. *Eadem de ſe.*

ERraſti, attendens hæc ilia noſtra, juvence.
Non manus artificis lac dedit uberibus.

LXII. *Eadem.*

PAſce greges procul hinc, ne quæſo, bubulce, Myronis
Æs, veluti ſpirans cum bubus, exagites.

LXIII. *Eadem.*

ME vitulus cernens, immugiet. irrruet in me
Taurus amans. paſtor cum grege mittet agens.

LXIV. *De eadem Myronis bucula.*

ÆRea mugitum poterat dare vacca Myronis:
Sed timet artificis deterere ingenium.
Fingere nam ſimilem vivæ, quam vivere, plus eſt;
Nec ſunt facta dei mira, ſed artificis.

LXV. *Eadem bucula de ſe.*

ÆRea bos ſteteram, mactata eſt vacca Minervæ,
Sed dea proflatam tranſtulit huc animam.
Et modo ſum duplex: pars ærea, pars animata.
Hæc manus artificis dicitur, illa Deæ.

LXVI. *Ad taurum eadem bucula.*

QUid me taure paras, ſpecie deceptus, inire?
Non ſum ego Minoæ machina Paſiphaæ.

LXVII. *De eadem Myronis bucula.*

NEcdum caduco ſole, jam ſub veſpere,
Ageret juvencas quum demum paſtor ſuas,
Suam relinquens, me minabat, ut ſuam.

LXVIII. *De eadem bucula.*

UNam juvencam paſtor forte amiſerat.
Numerumque juſſus reddere,
Me defuiſſe conquerebatur, ſequi
Quæ noluiſſem ceteras.

LXIX. *Quæ ſexum mutarint.*

VAllebanæ (nova res, & vix credenda poetis:
Sed quæ de vera promitur hiſtoria)
Femineam in ſpeciem convertit maſculus ales:
Pavaque de pavo conſtitit ante oculos.
Cuncti admirantur monſtrum: ſed mollior agna
Adſtitit in tenerum de grege verſa marem.
Quid ſtolidi ad ſpeciem notæ novitatis hebetis?
An vos Naſonis carmina non legitis?
Cænida convertit proles Saturnia Conſus:
Ambiguoque fuit corpore Tireſias.
Vidit ſemivirum fons Salmacis Hermaphroditum.
Vidit nubentem Plinius Androgynum.
Nec ſatis antiquum, quod Campana in Benevento
Unus ephœborum virgo repente fuit.
Nolo tamen veteris documenta arceſſere famæ.
Ecce ego ſum factus femina de puero.

LXX. *Ad Pythagoram de Marco.*

PYthagora Euphorbi, reparas qui ſemina rerum,
Corporibuſque novis das reduces animas:
Dic,

Dic, quid erit Marcus jam ſata noviſſima ſunctus,
Si redeat vitam rurſus in aeriam?
Quis Marcus? Feles nuper Pullaria dictus:
Corrupit totum qui puerile decus:
Perverſæ Veneris poſtico vulnere foſſor,
Lucilii vatis ſubulo, pulliprema.
Non taurus, non mulus erit, non hippocamelus,
Non caper, aut aries, ſed ſcarabæus erit.

LXXI. *Subſcriptum picturæ Criſpæ mulieris impudicæ.*

PRæter legitimi genitalia fœdera cœtus,
Repperit obſcœnas veneres vitioſa libido.
Herculis hæredi quam Lemnia ſuaſit egeſtas,
Quam toga facundi ſcenis agitavit Afrani,
Et quam Nolanis capitalis luxus inuſſit.
Criſpa tamen cunctas exercet corpore in uno,
Deglubit, fellat, molitur per utramque cavernam;
Ne quid inexpertum fruſtra moritura relinquat.

LXXII. *De Achilla, qui diſſecuit calvariam.*

ABjecta in triviis inhumati glabra jacebat
Teſta hominis, nudum jam cute calvitium.
Fleverunt alii: fletu non motus Achillas,
Inſuper & ſilicis verbere diſſecuit.
Eminus ergo icto rediit lapis ultor ab oſſe:
Auctoriſque ſui frontem oculoſque petit.
Sic utinam certos manus impia dirigat ictus,
Auctorem ut feriant tela retorta ſuum.

LXXIII. *De Alcone medico, & Diodoro haruſpice.*

LAnguenti Marco dixit Diodorus haruſpex,
Ad vitam non plus ſex ſupereſſe dies.
Sed medicus divis fatiſque potentior Alcon:
Falſum convicit illico haruſpicium,
Tractavitque manum victuri, ni tetigiſſet.
Illico nam Marco ſex periere dies.

LXXIV. *De ſigno Jovis, & Alcone medico.*

ALcon heſterno ſignum Jovis attigit. ille,
Quamvis marmoreus, vim patitur medici.
Ecce hodie juſſus transferri ex æde vetuſta
Effertur: quamvis ſit Deus, atque lapis.

LXXV. *In Eunomum medicum.*

LAnguentem Cajum moriturum dixerat olim
Eunomus. evaſit fati ope, non medici.
Paulo poſt ipſum videt, aut vidiſſe putavit
Pallentem, & multa mortis in effigie.
Quis tu? Cajus, ait. Viviſne? Hic abnuit. At quid
Nunc agis hic? Miſſu Ditis, ait, venio.
Ut, quia notitiam rerumque hominumque tenerem,
Accirem medicos. Eunomus obriguit.
Tum Cajus: Metuas nihil, Eunome. dico ego & omnes,
Nullum qui ſaperet, dicere te medicum.

LXXVI. *In homine vocis abſonæ.*

LAtratus catulorum, hinnitus fingis equorum,
Caprigenumque pecus, lanigeroſque greges
Balatu adſimilas: aſinos quoque rudere dicas,
Quum vis Arcadicum fingere, Marce, pecus.
Gallorum cantus, & ovantes gutture corvos,
Et quidquid vocum bellua & ales habet.
Omnia quum ſimules ita vere, ut ficta negentur:
Non potes humanæ vocis habere ſonum.

LXXVII. *Ad Criſpam.*

DEformem quidam te dicunt, Criſpa: at ego iſtud
Neſcio. mi pulchra es. judice me ſatis eſt.
Quin etiam cupio, junctus quia zelus amori eſt,
Ut videare aliis fœda, decora mihi.

LXXVIII. *Qualem velit habere amicam.*

SIt mihi talis amica, velim,
Jurgia quæ temere incipiat:
Nec ſtudeat quaſi caſta loqui
Pulchra, procax, petulante manu.
Verbera quæ ferat, & regerat,
Cæſaque ad oſcula confugiat.
Nam niſi moribus his fuerit,
Caſta, modeſta, pudenter agens;
Dicere abominor, uxor erit.

LXXIX. *Ad Cupidinem ex Græco.*

HOc, quod amare vocant, miſce, aut diſſolve, Cupido,
Aut neutrum flammis ure, vel ure duos.

LXXX. *Ad Dionen de amore ſuo.*

AUt reſtingue ignem, quo torreor, alma Dione,
Aut tranſire jube, vel face utrimque parem.

LXXXI. *Ex Græco*, ἀρχὴ τὸ ἥμισυ παντός.

INcipe. dimidium facti eſt, cœpiſſe. ſuperſit
Dimidium. rurſum hoc incipe: & efficies.

LXXXII. *Ex Græco.*

Ἁ χάρις ἁ βραδύπους ἄχαρις χάρις.

GRatia, quæ tarda eſt, ingrata eſt. Gratia namque
Cum fieri properat, gratia grata magis.

LXXXIII. *Idem.*

SI bene quid facias, facias cito. nam cito factum
Gratum erit. ingratum gratia tarda facit.

LXXXIV. *In ſaltatorem ineptum.*

DEceptæ felix caſus ſe miſcuit arti.
Hiſtrio, ſaltavit qui Capanea, ruit.
Idem, qui Nioben ſaltavit ſaxeus, ut tum
Spectator veram crediderit Nioben.
In Canace, viſus multo felicior ipſa:
Quod non hic gladio viſcera diſſecuit.

LXXXV. *De eodem.*

DAphnen & Nioben ſaltavit ſimius idem,
Ligneus ut Daphne, ſaxeus ut Niobe.

LXXXVI. *Dodralis potio.*

DOdra ex dodrante eſt. ſic collige: jus, aqua, vinum,
Sal, oleum, panis, mel, piper, herba, novem.

LXXXVII. *De eadem.*

DOdra vocor. Quæ cauſa? Novem ſpecies gero. Quæ ſunt?
Jus, aqua, mel, vinum, panis, piper, herba, oleum, ſal.

LXXXVIII. *De eadem dodra potione.*

Δόδρα πότος καὶ ἀριθμός. ἔχω μέλι, οἶνον, ἔλαιον,
Ἄρτον, ἅλας, βοτάνην, ζωμὸν, ὕδωρ, πέπερι.

LXXXIX. *De Juriſconſulto, qui uxorem habebat adulteram.*

JUris conſulto, cui nubit adultera conjux,
Papia lex placuit: Julia diſplicuit.
Quæritis, unde hæc ſit diſtantia? ſemivir ipſe
Scatiniam metuens, non metuit Titiam.

XC. *Ad Zoilum, qui uxorem mœcham duxerat.*

SEmivir uxorem duxiſti, Zoile, mœcham.
O quantus fiet quæſtus utrimque domi!
Quum dabit uxori molitor tuus, & tibi adulter.
Quanti deprenſi damna pudoris ement!
Sed modo quæ vobis lucroſa libido videtur,
Jacturam ſenio mox ſubeunte feret.
Incipient operas conducti vendere mœchi,
Quos modo munificos lena juventa dabit.

XCI. *Ad Venerem,* δύσερως.

HAnc amo, quæ me odit: contra, hanc, quoniam me amat, odi.
Compone inter nos, ſi potes, alma Venus.
Perfacile id faciam. mores mutabo, & amores.
Oderit hæc, amet hæc. rurſus idem patiar.
Vis ambas ut ames? ſi diligat utraque, vellem.
Hoc tibi tu præſta, Marce: ut ameris, ama.

XCII. *Ad eamdem.*

SUaſiſti, Venus ecce, duas dyſeros ut amarem.
Odit utraque: aliud da modo conſilium.
Vince datis ambas. Cupio: verum arcta domi res.
Pellice promiſſis. Nulla fides inopi.
Atteſtare Deos. Nec fas mihi fallere divos.
Pervigila ante fores. Nocte capi metuo.
Scribe elegos. Nequeo, Muſarum & Apollinis expers.
Frange fores. Pœnas judicii metuo.
Stulte ab amore mori pateris: non vis ob amorem.
Malo miſer dici, quam miſer atque reus.
Suaſi quod potui: tu alios modo conſule. Dic quos?
Quod ſibi ſuaſerunt, Phædra & Eliſſa dabunt.
Quod Canace, Phylliſque, & faſtidita Phaoni.
Hoc das conſilium? Tale datur miſeris.

XCIII. *Pulchrum dei reſponſum.*

DOctus Hylas cæſtu, Phegeus catus arte palæſtræ.
Clarus Olympiacis & Lycus in ſtadiis,
An poſſent omnes venturo vincere agone,
Hammonem Libyæ conſuluere deum.
Sed deus, ut ſapiens, Dabitur victoria vobis
Indubitata quidem, ſi caveatis, ait,
Ne quis Hylam cæſtu, ne quis certamine luctæ
Phegea, ne curſu te, Lyce, prætereat.

XCIV. *De Hermiones zona.*

PUnica turgentes redimibat zona papillas
Hermiones: zonæ textum elegion erat.
Qui legis hunc titulum, Paphie tibi mandat, ames me:
Exemploque tuo neminem amare vetes.

XCV. *De Hyla, quem Naiades rapuerunt.*

ASpice quam blandæ necis ambitione fruatur,
Letifera experiens gaudia, pulcher Hylas!
Oſcula & infeſtos inter moriturus amores,
Ancipites patitur Naiadas Eumenidas.

XCVI. *Ad Nymphas Narciſſum perſequentes.*

FUritis procaces Naiades
Amore ſævo, & irrito.
Ephebus iſte flos erit.

XCVII. *De Narciſſo, qui ſui ipſius amore captus erat.*

SI cuperes alium, poſſes, Narciſſe, potiri.
Nunc tibi amoris adeſt copia: fructus abeſt.

XCVIII. *De eodem.*

QUid non ex hujus forma pateretur amator,
Ipſe ſuam qui ſic deperit effigiem?

XCIX. *In Echo dolentem propter mortem Narciſſi.*

COmmoritur, Narciſſe, tibi reſonabilis Echo,
Vocis ad extremos exanimata modos.
Et pereuntis adhuc gemitum reſecuta querelis,
Ultima nec etiam verba loquentis amat.

C. *De Hermaphrodito.*

MErcurio genitore ſatus, genitrice Cythere,
Nominis ut mixti, ſic corporis Hermaphroditus,
Concretus ſexu, ſed non perfectus, utroque:
Ambiguæ Veneris, neutro potiundus amori.

CI. *De conjunctione Salmacis cum Hermaphrodito.*

SAlmacis optato concreta eſt nympha marito.
Felix virgo, ſibi ſi ſcit ineſſe virum.
Et tu formoſæ juvenis permixte puellæ,
Bis felix, unum ſi licet eſſe duos.

CII. *Ad Apollinem de Daphne puella fugiente.*

POne arcum Pæan, celereſque reconde ſagittas:
Non te virgo fugit, ſed tua tela timet.

CIII. *Ad corticem, quo Daphne tegebatur.*

INvide cur properas cortex operire puellam?
Laurea debetur Phœbo, ſi virgo negatur.

CIV. *In duas ſorores diverſorum morum.*

DElia, vos miramur: & eſt mirabile, quod tam
Diſſimiles eſtis, tuque ſororque tua.
Hæc habitu caſto, quum non ſit, caſta videtur;
Tu præter cultum nil meretricis habes.
Quum caſti mores tibi ſint, huic cultus honeſtus:
Te tamen & cultus damnat, & actus eam.

CV. *Ad*

CV. *Ad Gallam.*

VAdo, ſed ſine me, quia te ſine: nec niſi tecum
Totus ero; pars quum ſi n altera, Galla, tui.
Vado tamen, ſed dimidius, vado minor ipſo
Dimidio: nec me jam locus unus habet.
Nam tecum fere totus ero, quocunque recedam.
Pars veniet mecum quantulacumque mei.
Separor unus ego, ſed partem ſumo minorem
Ipſe mei. tecum pars mea major abit.
Si redeam, tibi totus ero: pars nulla vacabit,
Quæ mox non redeat in tua jura. Vale.

CVI. *In Venerem anadyomenen.*

EMerſam pelagi nuper genitalibus undis
Cyprin Apellei cerne laboris opus:
Ut complexa manu madidos ſalis æquore crines
Humidulis ſpumas ſtringit utraque comis.
Jam tibi nos, Cypri, Juno inquit & innuba Pallas,
Cedimus, & formæ præmia deferimus.

CVII. *In puerum formoſum.*

DUm dubitat natura, marem, faceretne puellam:
Factus es o pulcher pene puella puer.

CVIII. *In ſcabioſum Polygitonem.*

THermarum in ſolio ſi quis Polygitona vidit
Ulcera membrorum ſcabie putrefacta foventem,
Præpoſuit cunctis ſpectacula talia ludis.
Principio tremulis gannitibus aera pulſat, \
Verbaque laſcivos meretricum imitantia cœtus
Vibrat & obſcœnæ numeros prurignis implet.
Brachia deinde rotat, velut enthea dæmone Mænas,
Pectus, crura, latus, ventrem, femora, inguina, ſuras,
Tergum, colla, humeros, luteæ Symplegadis antrum.
Tam diverſa locis vaga carnificina pererrat,
Donec marcentem calidi fervore lavacri
Blandus letali ſolvat dulcedine morbus.
Defectos ſic fama viros, ubi caſſa libido
Femineos cœtus, & non ſua bella laceſſit,
Irrita vexato conſumere gaudia lecto,
Titillata brevi quum jam ſub fine voluptas
Fervet, & ingeſto peragit ludibria morſu:
Turpia non aliter Polygiton membra reſolvit.
Et quia debentur ſuprema piacula vitæ,
Ad Phlegetonteas ſeſe jam præparat undas.

CIX. *De quodam Silvio Bono, qui erat Brito.*

SIlvius ille Bonus, qui carmina noſtra laceſſit,
Noſtra magis meruit diſticha Brito Bonus.

CX. *De eodem.*

SIlvius hic Bonus eſt. Quis Silvius? Iſte Britannus.
Aut Brito hic non eſt Silvius, aut malus eſt.

CXI. *De eodem.*

SIlvius iſte Bonus fertur, ferturque Britannus:
Quis credat civem degeneraſſe bonum?

CXII. *De eodem.*

NEmo bonus Brito eſt. ſi ſimplex Silvius eſſe
Incipiat, ſimplex deſinat eſſe Bonus.

CXIII. *De eodem.*

SIlvius hic Bonus eſt. Sed Brito eſt Silvius idem.
Simplicior res eſt, credite, Brito malus.

CXIV. *De eodem.*

SIlvi, Brito, Bonus, quamvis homo non bonus eſſe
Ferris: nec ſe quit jungere Brito Bono.

CXV. *In Furippum.*

PArs te Furippum vocitat, pars vero Furippum,
Altera producens, altera corripiens.
Elige utrum malis: aut tende, aut corripe nomen.
Conveniet quodvis, fur furioſe, tibi.

CXVI. *Epicuri opinio.*

QUod eſt beatum, morte & æternum carens,
Nec ſibi parit negotium, nec alteri.

CXVII. *De homine pigro.*

SAnus piger febriente multo eſt nequior.
Potat duplum, dapeſque duplices devorat.

CXVIII. *In Didus imaginem.*

ILlo ego ſum Dido vultu, quem conſpicis hoſpes,
Aſſimilata modis pulchraque mirificis.
Talis eram: ſed non, Maro quam mihi finxit, erat mens:
Vita nec inceſtis læta cupidinibus.
Namque nec Æneas vidit me Troius umquam,
Nec Libyam advenit claſſibus Iliacis.
Sed furias fugiens atque arma procacis Iarbæ,
Servavi, fateor, morte pudicitiam,
Pectore transfixo: caſtus quod perculit enſis,
Non furor, aut læſo crudus amore dolor.
Sic cecidiſſe juvat. vixi ſine vulnere famæ.
Ulta virum, poſitis mœnibus, oppetii.
Invida cur in me ſtimulaſti Muſa Maronem,
Fingeret ut noſtræ damna pudicitiæ?
Vos magis hiſtoricis, lectores, credite de me,
Quam qui furta deum concubituſque canunt
Falſidici vates: temerant qui carmine verum:
Humaniſque deos aſſimilant vitiis.

CXIX. *De tribus inceſtis.*

TRes uno in lecto. ſtuprum duo perpetiuntur,
Et duo committunt. quatuor eſſe reor.
Falleris; extremis da ſingula crimina: & illum
Bis numeres medium, qui facit, & patitur.

CXX. *In Caſtorem.*

LAmbere quum vellet mediorum membra virorum
Caſtor, nec poſſet vulgus habere domi:
Repperit, ut nullum fellator perderet inguen:
Uxoris cæpit lingere membra ſuæ.

CXXI. *De amiſſa puella.*

TRes fuerant Charites: ſed dum mea Lesbia vixit,
Quatuor. ut periit, tres numerantur item.

CXXI. *In Fauſtulum ſtaturæ brevis Anicii Probini.*

FAuſtulus inſidens formicæ, ut magno elephanto,
Decidit, & terræ terga ſupina dedit.

Moxque

Moxque idem ad mortem eſt multatus calcibus ejus,
Perditus ut poſſet vix retinere animam.
Vix tamen eſt fatus: Quid rides, improbe Livor,
Quod cecidi? cecidit non aliter Phaethon.

CXXIII. *In Eunum liguritorem.*

EUne quid affectas vendentem Phyllida odores?
Diceris hanc mediam lambere, non molere.
Perſpice, ne mercis fallant te nomine: vel ne
Aere Seplaſiæ decipiare, cave.
Dum Cuſton Coſtonque putas communis odoris,
Et Nardum & Sardas eſſe ſapore pari.

CXXIV. *In eumdem.*

DIverſa infelix & lambit, & olfacit Eunus.
Diſſimilem olfactum naris & oris habet.

CXXV. *In eumdem Eunum.*

SAlgama non hoc ſunt, quod Balſama. cedite odores.
Nec male olere mihi, nec bene olere placet.

CXXVI. *In eumdem Eunum.*

ΛAΐς, Ἔρως, & Ἴτυς, Χείρων, & Ἔρως, Ἴτυς alter;
Nomina ſi ſcribis, prima elementa adime:
Ut facias verbum, quod tu facis, Eune magiſter.
Dicere me Latium non decet opprobrium.

CXXVII. *In eumdem.*

EUne, quod uxoris gravidæ putria inguina lambis:
Feſtinas gloſſas non natis tradere natis.

CXXVIII. *Ad eumdem pædagogum liguritorem.*

EUnus Syriſcus inguinum liguritor,
Opicus magiſter (ſic eum docet Phyllis)
Muliebre membrum quadriangulum cernit.
Triquetro coactu Δ litteram ducit.
De valle femorum altrinſecus pares rugas,
Mediumque fiſſi rima qua patet, callem,
Ψ dicit eſſe. nam trifiſſilis forma eſt.
Cui ipſe linguam quum dedit ſuam, Λ eſt,
Veramque in illis eſſe Φ notam ſentit.
Quid imperite P putas ibi ſcriptum,
Ubi locari I convenit longum?
Miſelle doctor, ȣ tibi ſit obſcœno,
Tuumque nomen Θ ſectilis ſignet.

CXXIX. *In Medææ imaginem.*

MEdeam vellet quum pingere Timomachi mens,
Volventem in natos crudum animo facinus.
Immanem exhauſit rerum in diverſa laborem,
Fingeret affectum matris ut ambiguum.
Ira ſubeſt lacrymis, miſeratio non caret ira.
Alterutrum videas, ut ſit in alterutro.
Cunctantem ſatis eſt. nam digna eſt ſanguine mater
Natorum; tua non dextera, Timomache.

CXXX. *In eamdem.*

QUis te pictorum ſimulavit, peſſima Colchis,
In natos crudum volvere mente nefas?
Uſque adeone ſitis puerorum haurire cruorem,
Ut ne picta quidem parcere cæde velis?
Numnam te pellex ſtimulat? numne alter Iaſon,
Altera vel Glauce ſunt tibi cauſa necis?
Quin ne picta quidem ſis barbara? namque tui vim
Cera tenax zeli concipit immodicam.
Laudo Timomachum, matrem quod pinxit in enſe
Cunctantem, prolis ſanguine ne maculet.

CXXXI. *In quemdam, qui levia ſibi inguina faciebat.*

INguina quod calido levas tibi dropace, cauſa eſt:
Irritant volſas levia membra lupas.
Sed quod & elixo plantaria podice vellis,
Et teris incuſas pumice Clazomenas,
Cauſa latet: bimarem niſi quod patientia morbum
Adpetit: & tergo femina, pube vir es.

CXXXII. *In cæcum & claudum.*

INſidens cæco graditur pede claudus utroque.
Quo caret alteruter, ſumit ab alterutro.
Cæcus namque pedes claudo greſſumque miniſtrat:
At claudus cæco lumina pro pedibus.

CXXXIII. *Idem.*

AMbulat inſidens cæco, pede captus utroque:
Atque alterna ſubit munia debilitas.
Nam cæcus claudo pede commodat: ille viciſſim
Mutua dat cæco lumina pro pedibus.

CXXXIV *De divite & paupere.*

NON eſt dives opum dives: nec pauper inopſque
Infelix: alio nec magis alter eget.
Dives eget gemmis, cereali munere pauper.
Sed quum egeant ambo, pauper egens minus eſt.

CXXXV. *De Penelope.*

INtemerata procis, & tot ſervata per annos,
Oſcula vix ipſi cognita Telemacho.
Hinc mea virginitas facibus tibi luxit adultis:
Arſit & invidia principe verus amor.
Sæpe ego mentitis tremui nova femina ſomnis;
Lapſaque non merito ſunt mihi verba ſono:
Et tamen ignotos ſenſi experrecta dolores,
Strataque tentavi ſicca pavente manu.
Nam tibi anhelanti, ſupremaque bella moventi,
Paruit indulgens & ſine voce dolor,
Dente nihil violare fero, nihil unguibus auſæ:
Fœdera nam tacita pace peregit amor.
Denique non aviam tremulo clamore vocavi:
Nec prior obſequio ſerva cucurrit anus.
Ipſa verecundo tetigi pallore puellas,
Impoſitum teneri faſſa pudoris opus.

CXXXVI *In grammaticum.*

FElix Grammaticus non eſt: ſed nec fuit umquam:
Nec quiſquam eſt felix nomine grammaticus.

At

At ſi quis felix præter fatum extitit umquam:
Is demum excellit grammaticos canonas.

CXXXVII. *De infauſto matrimonio Grammatici.*

ARma virumque docens, atque arma virumque peritus
Non duxi uxorem, ſed magis arma domum.
Namque dies totos, totaſque ex ordine noctes
Litibus oppugnat meque, meumque larem:
Atque ut perpetuis dotata a Marte duellis,
Arma in me tollit, nec datur ulla quies.
Jamque repugnanti dedam me; ut denique victum
Jurget ob hoc ſolum, jurgia quod fugiam.

CXXXVIII. *De Auxilio Grammatico.*

EMendata poteſt quænam vox eſſe magiſtri,
Nomen qui proprium cum vitio loquitur?
Auxilium te nempe vocas, inſcite magiſter,
Da rectum caſum: jam Solicismus eris.

CXXXIX. *De fratribus Thebanis.*

NEc Stygiis lucis ineunt ſua fœdera fratres
Oedipodionidæ, de miſero ah miſeri.
Namque etiam ex uno ſurgentes aggere flammæ
In diverſa ſui diſſiliunt cineris.
Infandos juvenes! quos nec diſcordia caſſos
Luce, nec in ſemet linquit atrox animus.
Atque utinam & Thebas quiſſent partirier ipſas,
Regnorum & metas, ut cinerum nebulas!

CXL. *De ingratis ex Menandro.*

NIl homine terra pejus ingrato creat.
Vicinus, hoſpes, notus, ignotus, cliens,
Et ſi qua genera civium ſunt id genus,
Si quid petenti promptus opis impertias,
Ut miſereare, gratia actutum perit.

CXLI. *De Demoſthene.*

DIſcere ſi cupis, a doctis quam multa licebit.
Quæ noſti, meditando velis inoleſcere menti.
Quæ didiciſti hauddum, diſcendo adſumere tendas.

CLXII. *De uxore deformi.*

DEformis uxor cui ſit, ancilla elegans:
Uxorem habere, ſubigere ancillam velit.

CXLIII. *De fortunæ varietate.*

FOrtuna numquam ſiſtit in eodem ſtatu.
Semper movetur: variat, & mutat vices,
Et ſumma in imum vertit, ac verſa erigit.

CXLIV. *In Stellam.*

STella prius ſuperis fulgebas lucifer: at nunc
Extinctus, caſſis lumine veſper eris.

CXLV. *Ex Menandro.*

RE fruere, ut natus mortalis; dilige ſed rem,
Tamquam immortalis. ſors eſt in utroque verenda.

CXLVI. *Ad notarium velociſſime excipientem.*

PUer notarum præpetum,
Solers miniſter advola.
Bipatens pugillar expedi,
Cui multa fandi copia,
Punctis peracta ſingulis,
Ut una vox abſolvitur.
Evolvo libros uberes,
Inſtarque denſæ grandinis
Torrente lingua perſtrepo.
Tibi nec aures ambigunt,
Nec occupatur pagina.
Et mota parce dextera
Volat per æquor cereum.
Quum maxime nunc proloquor
Circumloquentis ambitu,
Tu ſenſa noſtri pectoris
Ut dicta jam ceris tenes.
Sentire tam velox mihi
Vellem dediſſet mens mea,
Quam præpetis dextræ fuga
Tu me loquentem prævenis.
Quis, quæſo, quis me prodidit?
Quis iſta jam dixit tibi,
Quæ cogitabam dicere?
Quæ furta corde in intimo
Exercet ales dextera?
Qui ordo rerum tam novus,
Veniat in aures ut tuas,
Quod lingua nondum abſolverit?
Doctrina non hæc præſtitit:
Nec ulla tam velox manus
Celeripedis compendii.
Natura munus hoc tibi,
Deuſque donum tradidit:
Quæ loquerer, ut ſcires prius:
Idemque velles, quod volo.

EPIGRAMMATA IV.

Quibus Faſtorum a ſe digeſtorum meminit.

I. *Auſonius Heſperio filio ſalutem.*

IGnota æternæ ne ſint tibi tempora Romæ,
Regibus, & patrum ducta ſub imperiis,
Digeſſi Faſtos, & nomina perpetis ævi:
Sparſa jacent Latiam ſi qua per hiſtoriam.
Sit tuus hic fructus, vigilatas accipe noctes.
Obſequitur ſtudio noſtra lucerna tuo.
Tu quoque venturos perlongum conſere Janos,
Ut mea congeſſit pagina præteritos.
Exemplum jam patris habes: ut protinus & te
Aggreget Auſoniis purpura conſulibus.

II. *Supputatio ab urbe condita in conſulatum noſtrum.*

ANnis undecies centum conjunge quaternos,
Undecies unumque ſuper trieterida necte.
Hæc erit æternæ ſeries ab origine Romæ.

III. *De eodem ad Proculum.*

URbis ab æternæ deductam rege Quirino
Annorum ſeriem quum, Procule, accipies;
Mille annos centumque, & bis fluxiſſe novenos
Conſulis Auſonii nomen aduſque leges.
Fors erit, ut luſtrum quum ſe cumulaverit iſtis,
Confectam Proculus ſignet Olympiadem.

IV. *In fine ejuſdem libri additi.*

HActenus adſcripſi Faſtos. ſi fors volet, ultra
Adjiciam. ſi non, qui legis, adjicies.
Scire cupis, qui ſim? titulum qui quartus ab imo eſt
Quære; leges nomen Conſulis Auſonii.

EPHEMERIS

Id eſt, Totius diei Negotium.

MAne jam clarum reſerat feneſtras.
Jam ſtrepit nidis vigilax hirundo.
Tu velut primam, mediamque noctem,
Parmeno, dormis.
Dormiunt glires hiemem perennem,
Sed cibo parcunt. tibi cauſa ſomni,
Multa quod potas, nimiaque tendis
Mole ſaginam.
Inde nec flexas ſonus intrat aures:
Et locum mentis ſopor altus urget,
Nec coruſcantis oculos laceſſunt
Fulgura lucis.
Annuam quondam juveni quietem,
Noctis & lucis vicibus manentem,
Fabulæ fingunt, cui Luna ſomnos
Continuarit.
Surge nugator, lacerande virgis.
Surge: ne longos tibi ſomnus, unde
Non times, detur. rape membra molli,
Parmeno, lecto.
Fors & hæc ſomnum tibi cantilena
Sapphico ſuadet modulata verſu.
Lesbiæ depelle modum quietis,
Acer Iambe.

Item Parecbaſis.

PUer eja ſurge: & calceos,
Et linteam da ſindonem.
Da, quidquid eſt, amictui,
Quod jam paraſti, ut prodeam.
Da rore fontano abluam
Manus, & os, & lumina.
Pateatque, fac, ſacrarium,
Nullo paratu extrinſecus.
Pia verba, vota innoxia,
Rei divinæ copia eſt.
Nec tus cremandum poſtulo,
Nec liba cruſti mellei:
Foculumque vivi ceſpitis
Vanis relinquo altaribus.
Deus precandus eſt mihi,
Ac Filius ſummi Dei.
Majeſtas uniuſmodi,
Sociata ſacro Spiritu.
Et ecce jam vota ordior:
Et cogitatio Numinis
Præſentiam ſentit pavens.
Pavetne quidquam ſpes, fides?

Oratio.

OMnipotens, ſolo mentis mihi cognite cultu,
Ignorate malis, & nulli ignote piorum,
Principio, extremoque carens: antiquior ævo,
Quod fuit, aut veniet: cujus formamque modumque
Nec mens complecti poterit, nec lingua profari:
Cernere quem ſolus, coramque audire jubentem,
Fas habet, & patriam propter conſidere dextram:
Ipſe opifex rerum, rebus cauſa ipſa creandis,
Ipſe Dei Verbum, Verbum Deus, anticipator
Mundi, quem facturus erat: generatus in illo
Tempore, quo tempus nondum fuit: editus ante,
Quam jubar, & rutilus cælum illuſtraret Eous:
Quo ſine nil actum: per quem facta omnia: cujus
In cælo ſolium: cui ſubdita terra ſedenti,
Et mare, & obſcuræ chaos inſuperabile noctis:
Irrequies, cuncta ipſe movens, vegetator inertum:
Non genito genitore Deus, qui fraude ſuperbi
Offenſus populi, gentes in regna vocavit,
Stirpis adoptivæ meliore propage colendus:
Cernere quem licuit proavis: quo numine viſo,
Et patrem vidiſſe datum: contagia noſtra
Qui tulit: & diri paſſus ludibria leti,
Eſſe iter æternæ docuit remeabile vitæ:
Nec ſolam remeare animam, ſed corpore toto
Cæleſtes intrare plagas, & inane ſepulchri
Arcanum vacuis adopertum linquere terris.
Nate patris ſummi, noſtroque ſalutifer ævo,
Virtutes patrias genitor cui tradidit omnes,
Nil ex invidia retinens, plenuſque datorum,
Pande viam precibus, patriaſque hæc perfer ad aures.
Da, Pater, invictam contra omnia crimina mentem,
Vipereumque nefas nocituri averte veneni.
Sit ſatis, antiquam ſerpens quod perdidit Evam,
Deceptumque adjunxit Adam: nos ſera nepotum
Semina, veridicis ætas prædicta prophetis,
Vitemus laqueos, quos letifer implicat anguis.
Pande viam, quæ me poſt vincula corporis ægri
In ſublime ferat: puri qua lactea cæli
Semita ventoſæ ſuperat vaga nubila Lunæ.
Qua proceres abiere pii, quaque integer olim
Raptus quadrijugo penetrat ſuper æthera curru
Helias, & ſolido cum corpore prævius Enoch.
Da, Pater, æterni ſperatam luminis auram:
Si lapides non juro deos, unumque verendi
Suſpiciens altare ſacri, libamina vitæ
Intemerata fero: ſi te Dominique, Deique,
Unigenæ cognoſco Patrem, miſſumque Duobus,
Qui ſuper æquoreas volitabat Spiritus undas.

Da, Genitor, veniam, cruciataque pectora purga:
Si te non pecudum fibris, non ſanguine fuſo
Quæro: nec arcanis numen conjecto ſub extis:
Si ſcelere abſtineo, errori obnoxius: & ſi
Opto magis, quam fido, bonus, puruſque probari.
Confeſſam dignare animam: ſi membra caduca
Exſecror, & tacitum ſi pœnitet: altaque ſenſus
Formido excruciat, tormentaque ſera gehennæ
Anticipat, patiturque ſuos mens ſaucia manes.
Da, Pater, hæc noſtro fieri rata vota precatu.
Nil metuam, cupiamque nihil, ſatis hoc rear eſſe,
Quod ſatis eſt. nil turpe velim, nec cauſa puderis
Sim mihi. non faciam cuiquam, quæ tempore eodem
Nollem facta mihi. nec vero crimine lædar,
Nec maculer dubio. paulum diſtare videtur
Suſpectus, vereque reus. male poſſe facultas
Nulla ſit: at bene poſſe adſit tranquilla poteſtas.
Sim tenui victu, atque habitu. ſim carus amicis.
Et ſemper genitor, ſine vulnere nominis hujus,
Non animo doleam, non corpore: cuncta quietis
Fungantur membra officiis: nec ſaucius ullis
Partibus amiſſum quidquam deſideret uſus.
Pace fruar. ſecurus agam. miracula terræ
Nulla putem. ſuprema mihi quum venerit hora,
Nec timeat mortem bene conſcia vita, nec optet.
Purus ab occultis quum te indulgente videbor,
Omnia deſpiciam, fuerit quum ſola voluptas
Judicium ſperare tuum. quod dum ſua differt
Tempora, cunctaturque dies, procul exige ſævum
Inſidiatorem blandis erroribus anguem.
Hæc pia, ſed mœſto trepidantia vota reatu,
Chriſte, apud æternum placabilis aſſere patrem.
Salvator, deus, ac dominus, mens, gloria, verbum,
Filius, ex vero verus, de lumine lumen,
Æterno cum patre manens, in ſecula regnans.
Conſona quem celebrant modulati carmina David:
Et reſponſuris ferit aera vocibus, Amen.

Egreſſio.

Satis precum datum Deo.
Quamvis ſatis numquam reis
Fiat precatu numinis.
Habitum forenſem da puer:
Dicendum amicis eſt Ave,
Valeque quod fit mutuum.
Quod quum per horas quatuor *
Inclinet ad meridiem.
Monendus eſt jam Soſias.

Locus invitationis.

Tempus vocandis namque amicis appetit;
Ne nos, vel illi, demoremur prandium:
Propere per ædes curre vicinas puer.
Scis ipſe, qui ſint. jamque, dum loquor, redi.
Quinque advocavi. ſex enim convivium
Cum rege juſtum: ſi ſuper, convicium eſt.
Abiit, relicti nos ſumus cum Soſia.

Locus ordinandi coqui.

Soſia, prandendum eſt. quartam jam totus in horam
Sol calet: ad quintam flectitur umbra notam.
An vegeto madeant condita obſonia guſtu,
(Fallere namque ſolent) experiundo proba.
Concute ferventes palmis volventibus ollas,
Tinge celer digitos jure calente tuos:
Vibranti lambat quos humida lingua recurſu.

* * *

Deſunt multa.

* * *

Quadrupedum, & volucrum, vel cum terrena marinis
Monſtra admiſcentur: donec purgantibus Euris
Difflatæ liquidum tenuentur in aera nubes.
Nunc fora, nunc lites, læti modo pompa theatri
Viſitur. & turmas equitum, cædeſque latronum
Perpetior: lacerat noſtros fera bellua vultus:
Aut in ſanguinea gladio graſſamur arena.
Per mare naviſragum gradior pedes: & freta curſu
Tranſilio, & ſubitis volito ſuper aera pinnis.
Infandas etiam veneres, inceſtaque noctis
Dedecora, & tragicos patimur per ſomnia cœtus.
Perfugium tamen eſt, quotiens portenta ſoporum
Solvit rupta pudore quies, & imagine fœda
Libera mens vigilat: totum bene conſcia lectum
Pertractat ſecura manus. probroſa recedit
Culpa tori, & profugi minuiſcunt crimina ſomni:
Cerno, triumphantes inter, me plaudere; rurſum
Inter captivos trahor exarmatus Alanos.
Templa Deum, ſanctaſque fores, palatiaque aurea
Specto, & Sarrano videor diſcumbere in oſtro:
Et mox fumoſis conviva accumbo popinis.
Divinum perhibent vatem, ſub frondibus ulmi
Vana ignavorum ſimulacra locaſſe ſoporum,
Et geminas numero portas: quæ fornice eburno
Semper fallaces glomerat ſuper aera formas:
Altera, quæ veros emittit cornea viſus.
Quod ſi de dubiis conceditur optio nobis:
Deeſſe fidem lætis melius, quam vana timeri.
Ecce ego jam malim falli. nam, dum modo ſemper
Triſtia vaneſcant, potius caruiſſe fruendis,
Quam trepidare malis. ſatis eſt bene, ſi metus abſit.
Sunt & qui fletus, & gaudia controverſa
Conjectent: varioque trahant eventa relatu.
Ite per obliquos cæli mala ſomnia mundos,
Irrequieta vagi qua difflant nubila nimbi.
Lunares habitate polos. quid noſtra ſubitis
Limina, & anguſti tenebroſa cubilia tecti?
Me ſinite ignavas placidum traducere noctes,
Dum redeat roſeo mihi Lucifer aureus ortu.
Quod ſi me nullis vexatum nocte figuris
Mollis tranquillo permulſerit aere ſomnus;
Hunc lucum, noſtro viridis qui frondet in agro
Ulmeus, excubiis habitandum dedico veſtris.

PARENTALIA.

Præfatio verſibus adnotata.

NOmina carorum jam condita funere juſto,
Fleta prius lacrimis, nunc memorabo modis,
Nuda, ſine ornatu, fandique carentia cultu.
Sufficit inferiis exſequialis honos.
Nænia funereis ſatis officioſa querelis,
Annua ne tacitus munera prætereas:
Quæ Numa cognatis ſolemnia dedicat umbris:
Ut gradus aut mortis poſtulat, aut generis.
Hoc ſatis & tumulis, ſatis & telluris egenis.
Voce ciere animas funeris inſtar habet.
Gaudent compoſiti cineres ſua nomina dici.
Frontibus hoc ſcriptis & monumenta jubent.
Ille etiam mæſti cui defuit urna ſepulchri,
Nomine ter dicto pene ſepultus erit.
At tu quicumque es lector, qui fata meorum
Dignaris mæſtis commemorare elegis,
Inconcuſſa tuæ percurras tempora vitæ:
Et præter juſtum funera nulla fleas.

I. *Junius Auſonius*, *Pater.*

PRimus in his pater Auſonius. quem ponere primum,
Etſi cunctetur filius, ordo jubet.
Cura dei, placidæ functus quod honore ſenectæ,
Undecies binas vixit Olympiadas.
Omnia quæ voluit, qui proſpera vidit: & idem
Optavit quidquid, contigit, ut voluit.
Non quia fatorum nimia indulgentia: ſed quod
Tam moderata illi vota fuere viro.
Quem ſua contendit ſeptem ſapientibus ætas:
Quorum doctrinam moribus excoluit:
Viveret ut potius, quam diceret arte ſophorum,
Quamquam & facundo non rudis ingenio.
Præditus & vitas hominum ratione medendi
Porrigere, & fatis amplificare moras.
Inde & perfunctæ manet hæc reverentia vitæ,
Ætas noſtra illi quod dedit hunc titulum:
Ut nullum Auſonius, quem ſectaretur, habebat:
Sic nullum, qui ſe nunc imitetur, habet.

II. *Æmilia Æonia*, *Mater.*

PRoxima tu genitrix Æonia, ſanguine mixto
Tarbellæ matris, patris & Æduici.
Morigeræ uxoris virtus cui contigit omnis;
Fama pudicitiæ, lanificæque manus,
Conjugiique fides, & natos cura regendi,
Et gravitas comis, lætaque ſerietas.
Æternum placidos Manes complexa mariti,
Viva thorum quondam, functa fove tumulum.

III. *Æmilius Magnus Arborius avunculus.*

CUlta mihi eſt pietas, patre primum, & matre vocatis.
Dicere ſed rea fit, tertius Arborius.
Quem primum memorare nefas mihi, patre ſecundo,
Rurſum non primum ponere, pene nefas.
Temperies adhibenda .·.·.·.
Ante alios. quamquam patre ſecundus erit.
Tu frater genitricis, & unanimis genitoris:
Et mihi qui fueris, quod pater, & genitrix.
Qui me lactantem, puerum, juvenemque, virumque
Artibus ornaſti, quas didiciſſe juvat.
Te ſibi Palladiæ antetulit toga docta Toloſæ:
Te Narbonenſis Gallia præpoſuit,
Ornaſti cujus Latio ſermone tribunal:
Et fora Hiberorum, quæque Novempopulis.
Hinc tenus Europam, fama creſcente, perito
Conſtantinopolis rhetore te viguit.
Tu per mille modos, per mille oracula fandi
Doctus, facundus, tum celer, atque memor.
Tu, poſtquam primis placui tibi traditus annis,
Dixiſti, nato me, ſatis eſſe tibi.
Me tibi, me patribus, clarum decus eſſe profeſſus,
Dictaſti fatis verba notanda meis.
Ergo vale, Elyſiam ſortitus avuncule ſedem.
Hæc tibi de Muſis carmina libo tuis.

IV. *Cæcilius Argicius Arborius*, *avus.*

OFficioſa pium ne deſere pagina munus.
Maternum poſt hos commemoremus avum
Arborium, Æduico ductum de ſtemmate nomen,
Complexum multas nobilitate domus:
Qua Lugdunenſis provincia, quaque potentes
Ædues, Alpino quaque Vienna jugo.
Invida ſed nimium generique opibuſque ſuperbis
Ærumna incubuit. namque avus & genitor
Proſcripti, regnum quum Victorinus haberet
Victor: & in Tetricos recidit imperium.
Tum profugum in terris, per quas erumpit Aturrus,
Tarbellique furor perſtrepit Oceani;
Graſſantis dudum fortunæ tela paventem
Pauperis Æmiliæ conditio implicuit.
Mox tenuis multo quæſita pecunia niſu,
Solamen feſſo, non & opes tribuit.
Tu cæli numeros, & conſcia ſidera fati
Callebas, ſtudium diſſimulanter agens.
Non ignota tibi noſtræ quoque formula vitæ:
Signatis quam tu condideras tabulis;
Prodita non umquam. ſed matris cura retexit
Sedula, quam timidi cura tegebat avi.
Tu novies denos vitam quum duxeris annos,
Expertus Fortis tela cavenda Deæ,
Amiſſum fleſti poſt trina decennia natum,
Saucius, atque uno lumine caſſus eras.
Dicebas ſed te ſolatia longa fovere;
Quod mea præcipuus fata maneret honos.
Et modo conciliis animarum mixte piorum
Fata tui certe nota nepotis habes.
Sentis quod quæſtor, quod te præfectus, & idem
Conſul, honorifico munere commemoro.

V. *Æmilia Corinthia Maura*, *avia.*

ÆMiliam nunc fare aviam, pia cura nepotis:
Conjux prædicto quæ fuit Arborio.
Nomen huic joculare datum: cute fuſca quod olim,
Æquales inter Maura vocata fuit.
Sed non atra animo qui clarior eſſet olore,
Et non calcata qui nive candidior.
Hæc non deliciis ignoſcere prompta pudendis,

Ad perpendiculum ſeque ſuoſque habuit.
Hæc me præreptum cunis, & ab ubere matris,
Blanda ſub auſteris imbuit imperiis.
Tranquillos aviæ cineres præſtate quieti
Æternum Manes, ſi pia verba loquor.

VI. *Æmilia Hilaria, matertera, virgo devota.*

TUque gradu generis matertera, ſed vice matris,
Affectu nati commemoranda pio,
Æmilia in cunis Hilari cognomen adepta,
Quod læta, & pueri comis ad effigiem,
Reddebas verum non diſſimulanter ephebum,
More virum medicis artibus experiens.
Feminei ſexus odium tibi ſemper: & inde
Crevit devotæ virginitatis amor;
Quæ tibi ſeptenos novies eſt culta per annos.
Quique ævi finis, ipſe pudicitiæ.
Hæc, quia uti mater monitis & amore fovebas,
Supremis reddo filius exſequiis.

VII. *Cl. Contentus, & Julius Calippio, patrui.*

ET patruos Elegea meos reminiſcere cantu;
Contentum, tellus quem Rutupina tegit.
Magna cui & variæ quæſita pecunia ſortis,
Hæredis nullo nomine tuta perit.
Raptus enim lætis, & adhuc florentibus annis,
Trans mare, & ignaris fratribus oppetiit.
Julius in longam produxit fata ſenectam,
Affectus damnis innumerabilibus.
Qui comis, blanduſque, & menſa commodus uncta,
Hæredes ſolo nomine nos habuit.
Ambo pii, vultu ſimiles, joca ſeria mixti,
Ævi fortunam non habuere parem.
Diſcreti quamquam tumulis, & honore jacetis:
Commune hoc verbi munus habete, Vale.

VIII. *Attuſius Lucanus Taliſius, ſocer.*

QUi proceres, veteremque volet celebrare Senatum,
Claraque ab exortu ſtemmata Burdigalæ,
Teque, tuumque genus memoret, Lucane Taliſi:
Moribus ornaſti qui veteres proavos.
Pulcher honore oris, tranquillo pectore, comis,
Facundo civis major ab ingenio.
Venatu, & ruris cultu, victuſque nitore,
Omne ævum peragens; publica deſpiciens.
Noſci inter primos cupiens, prior eſſe recuſans.
Ipſe tuo vivens ſegregus arbitrio.
Optabas tu me generum florente juventa.
Optare hoc tantum, non & habere datum.
Vota probant ſuperi: meritiſque faventia ſanctis
Implent fata, viri quod voluere boni.
Et nunc perpetui ſentis ſub honore ſepulchri,
Quam reverens natæ, quamque tui maneam:
Cœlebs namque gener nunc hæc pia munera ſolvo.
Nam & cœlebs numquam deſinet eſſe gener.

IX. *Attuſia Lucana Sabina, uxor.*

HActenus ut caros, ita juſto funere fletos
Functa piis cecinit nænia noſtra modis.
Nunc dolor, atque cruces, nec contrectabile fulmen,
Conjugis ereptæ mors memoranda mihi.
Nobilis a proavis, & origine clara ſenatus,
Moribus uſque bonis clara Sabina magis.
Te juvenis primus luxi deceptus in annis,
Perque novem cœlebs te fleo Olympiadas.
Nec licet obductum ſenio ſopire dolorem.
Semper crudeſcit nam mihi pœna recens.
Admittunt alii ſolatia temporis ægri.
Hæc graviora facit vulnera longa dies.
Torqueo deceptos ego vita cœlibe canos:
Quoque magis ſolus, hoc mage mæſtus ago.
Vulnus alit, quod muta domus ſilet, & thorus alget:
Quod mala non cuiquam, non bona participo.
Mæreo, ſi conjux alii bona: mæreo contra,
Si mala: ad exemplum tu mihi ſemper ades.
Tu mihi crux ab utraque venis: ſive eſt mala, quod tu
Diſſimilis fueris: ſeu bona, quod ſimilis.
Non ego opes caſſas, & inania gaudia plango:
Sed juvenis juveni quod mihi rapta viro.
Læta, pudica, gravis, genus inclyta & inclyta forma,
Et dolor, atque decus conjugis Auſonii.
Quæ modo ſeptenos quater impletura Decembres,
Liquiſti natos, pignora noſtra, duos.
Illa favore Dei, ſicut tua vota fuerunt,
Florent, optatis accumulata bonis.
Et precor ut vigeant: tandemque ſuperſtite utroque
Nunciet hoc cineri noſtra favilla tuo.

X. *Auſonius Parvulus Filius.*

NOn ego te infletum memori fraudabo querela,
Primus nate meo nomine dicte puer.
Murmura quem primis meditantem abſolvere verbis,
Indolis ut plenæ, planximus exſequiis.
Tu gremio in proavi funus commune locatus,
Invidiam tumuli ne paterere tui.

XI. *Paſtor, nepos ex filio.*

TU quoque maturos, puer immature, dolores
Irrumpis mæſti luctus acerbus avi,
Paſtor chare nepos, ſpes cujus certa fuit res,
Heſperii patris tertia progenies.
Nomine, quod caſus dederat: quia fiſtula primum
Paſtorale melos concinuit genito.
Sero intellectum vitæ brevis argumentum:
Spiritus afflatis quod fugit e calamis.
Occidis emiſſæ percuſſus pondere teſtæ:
Abjecit tecto quam manus artificis.
Non fuit artificis manus hæc. manus illa cruenti
Certa fuit fati, ſuppoſitura reum.
Heu quæ vota mihi! quæ rumpis gaudia, Paſtor!
Illa meum petiit tegula miſſa caput.
Dignior o, noſtræ gemeres qui fata ſenectæ:
Et quererere meas mæſtus ad exſequias.

XII. *Julia Dryadia Soror.*

SI qua fuit virtus, cuperet quam femina prudens
Eſſe ſuam, ſoror hac Dryadia enituit.
Quin etiam multas habuit, quas ſexus habere
Fortior optaret, nobilitaſque virum.
Docta ſatis vitamque colo, famamque tueri:
Docta bonos mores ipſa, ſuoſque docens.
Et verum vita cui carius: unaque cura,
Noſſe Deum, & fratrem diligere ante alios.
Conjuge adhuc juvenis caruit: ſed ſeria vitam
Moribus auſteras æquiparavit anus.

Produxit

Produxit celerem per ſena decennia vitam,
Inque domo, ac tecto, quo pater, oppetiit.

XIII. *Avitianus, Frater.*

AVitianum, Muſa, germanum meum
Dona querela funebri:
Minor iſte natu me, ſed ingenio prior
Artes paternas imbibit.
Verum juventæ flore læto perfrui,
Ævique ſupra puberis
Exire metas, vetuit infeſta Atropos.
Heu quanta vitæ decora!
Quem cultum ſpei, quem dolorem ſauciis
Germane pubes deſeris!
Germane carnis lege & ortu ſanguinis,
Amore pene filius.

XIV. *Val. Latinus Euronius gener.*

O generis clari decus, o mihi funus acerbum,
Euroni, e juvenum lecte cohorte gener,
Occidis in primæ raptus mihi flore juventæ,
Lactantis nati vix bene note pater.
Tu procerum de ſtirpe ſatus, prægreſſus & ipſos,
Unde genus claræ nobilitatis erat.
Ore decens, bonus ingenio, facundus, & omni
Dexteritate vigens, præcipuuſque fide.
Hoc præfecturæ ſedes, hoc Illyris ora
Præſide te experta eſt, fiſcus & ipſe cliens.
Nil ævi brevitate tamen tibi laudis ademptum.
Indole maturus, funere acerbus obis.

XV. *Pomponius Maximus, adfinis.*

ET te germanum, non ſanguine, ſed vice fratris,
Maxime, devinctum nænia noſtra canet.
Conjux namque meæ tu conſociate ſorori
Ævi fruge tui deſtituis viduam.
Non domus hoc tantum ſenſit tua: ſenſit acerbum
Saucia proh caſum curia Burdigalæ,
Te primore vigens, te deficiente relabens:
Inque Valentinum te moriente cadens.
Heu, quare nato, quur fruge & flore nepotum
Ereptus nobis, Maxime, non frueris?
Sed frueris: divina habitat ſi portio Manes:
Quæque futura olim gaudia, noſſe datur.
Longior hic etiam lætorum fructus habetur,
Anticipaſſe diu, quæ modo participas.

XVI. *Veria Liceria, uxor Arborii ſororis filii.*

TU quoque vel nuruis mihi nomine, vel vice natæ
Veria ſupremi carmen honoris habe.
Cujus ſi probitas, ſi forma & fama, fideſque
Morigeræ uxoris, lanificæque manus,
Nunc laudanda forent: procul & de manibus imis
Arceſſenda eſſet vox proavi Euſebii.
Qui quoniam functo jam pridem conditus ævo,
Tranſcripſit partes in mea verba ſuas:
Accipe funereas neptis defleta querelas;
Conjux Arborii commemoranda mei.
Cui parva ingentis luctus ſolatia linquens
Deſtituis natum: quo magis excrucias.
At tibi dilecti ne deſit cura mariti,
Juncta colis thalamo nunc monumenta tuo.

Hic, ubi primus hymen, ſedes ibi mœſta ſepulchri,
Nupta magis dici, quam tumulata potes.

XVII. *Pomponius Maximus Herculanus, ſororis filius.*

NEC Herculanum genitum germana mea
Modulamine nænia triſti
Tacitum ſine honore relinquat:
Super indole cujus adulti
Magnæ bona copia laudis.
Verum memorare magis, quam
Functum laudare decebit.
Decus hoc matriſque, meumque,
In tempore puberis ævi
Vis perculit invida fati.
Hehe quem, Maxime, fructum?
Facunde, & muſice, & acer,
Mentem bonus, ingenio ingens,
Volucer pede, corpore pulcher,
Lingua catus, ore canorus,
Cape munus triſte parentum,
Lacrymabilis orſa querelæ,
Quæ funereum modulatus
Tibi mæſtus avunculus offert.

XVIII. *Fl. Sanctus, Maritus Pudentillæ, quæ ſoror Sabinæ meæ.*

QUi joca lætitiamque colis, qui triſtia damnas,
Nec metuis quemquam, nec metuendus agis:
Qui nullum inſidiis captas, nec lite laceſſis,
Sed juſtam & clemens vitam agis, & ſapiens:
Tranquillos Manes, ſupremaque mitia Sancti
Ore pio, & verbis advenerare bonis:
Militiam nullo qui turbine ſedulus egit:
Præſide lætatus quo Rutupinus ager.
Octoginta annos cujus tranquilla ſenectus
Nullo mutavit deteriore die.
Ergo precare favens: ut, qualia tempora vitæ,
Talia & ad manes otia Sanctus agat.

XIX. *Namia Pudentilla, adfinis.*

TUque Pudentillam verbis adfare ſupremis,
Quæ famæ curam, que probitatis habes.
Nobilis hæc, frugi, proba, læta, pudica, decora,
Conjugium Sancti jugiter hæc habuit.
Inviolata tuens caſtæ præconia vitæ,
Rexit opes proprias, otia agente viro.
Non ideo exprobrans, aut fronte obducta, marito,
Quod gereret totam femina ſola domum.
Heu nimium juvenis, ſed læta ſuperſtite nato,
Atque viro, patiens fata ſuprema obiit.
Unanimis noſtræ & quondam germana Sabinæ,
Et mihi inoffenſo nomine dicta ſoror.
Nunc etiam Manes placidos pia cura retractat:
Atque Pudentillam fantis honore colit.

XX *Lucanus Taliſius * Curam filii.*

NEc tantum matris ſpes unica, ephebe Taliſi,
Conſobrine, meis immemoratus eris.
Ereptus primis ævi florentis in annis;
Jam tamen & conjunx, jam properate pater.
Feſtinaſſe putes fatum: ne funus acerbum
Duceret hoc genitor, tam cito factus avus.

XXI.

XXI. *Attuſia Lucana Taliſia. Erminiſcius Regulus, adfinis.*

NOtitia exilis nobis, Attuſia, tecum,
Cumque tuo plane conjuge nulla fuit.
Verum tu noſtræ ſoror es germana Sabinæ.
Adfinis quoque tu, Regule, nomen habes.
Sortitos igitur tam cara vocabula nobis,
Stringamus mœſti carminis obſequio.
Quamvis Santonica procul in tellure jacentes
Pervenit ad Manes exſequialis honos.

XXII. *Severus Cenſor Julianus, conſocer.*

DEfinite, o veteres, Calpurnia nomina, Frugi,
Ut proprium hoc veſtræ gentis habere decus.
Nec ſolus ſemper Cenſor Cato, nec ſibi ſolus
Juſtus Ariſtides his placeant titulis.
Nam ſapiens quicumque fuit, verumque fidemque
Qui coluit, comitem ſe tibi, Cenſor, agat.
Tu gravis & comis, cum juſtitiaque remiſſus,
Auſteris doctus jungere temperiem.
Tu non adſcito tibi me, nec ſanguine juncto,
Optaſti noſtras conſociare domos.
Nempe aliqua in nobis morum ſimulacra tuorum
Effigies noſtri præbuit ingenii.
Aut jam fortunæ ſic ſe vertigo rotabat,
Ut pondus fatis tam bona vota darent.
Si quid apud Manes ſentis, fovet hoc tibi mentem;
Quod fieri optaras, id voluiſſe Deum.

XXIII. *Paulinus & Dryadia, filii Paulini, & Megentiræ ſororis filiæ.*

QUI nomen vultumqne patris, Pauline, gerebas,
Amiſſi ſpecimen qui genitoris eras:
Propter quem luctus miſeræ decedere matris
Cœperat, offerret quum tua forma patrem:
Redderet & mores, & moribus adderet illud,
Paulinus caruit quo pater, eloquium.
Eriperis lætis, & pubeſcentibus annis:
Crudaque adhuc matris pectora ſollicitas.
Flemus enim raptam thalami de ſede ſororem,
Heu non maturo funere, Dryadiam.
Flemus: ego in primis, qui matris avunculus, & vos
Natorum tanquam diligo progeniem.
Illa manus inter genitricis, & oſcula patris
Occidit, Hiſpana tum regione procul.
Quam tener, & primo, nove flos, decerperis ævo,
Nondum purpureas cinctus ephebe genas!
Quatuor ediderat nunc facta puerpera partus:
Funera ſed tumulis jam geminata dedit.
Sit fatis hoc, Pauline pater. diviſio facta eſt.
Debetur matri cetera progenies.

XXIV. *Paulinus, Sororis gener.*

QUI lætum ingenium, mores qui diligit æquos,
Quique fidem ſancta cum pietate colit:
Paulini manes mecum veneratus, amicis
Inroret lacrymis, annua liba ferens.
Æquævus, Pauline, mihi, natamque ſororis
Indeptus thalamo: ſic mihi pene gener.
Stirpis Aquitanæ mater tibi. nam genitori
Coſſio Vaſatum, municipale genus.
Scrinia præfecti meritus, rationibus inde
Præpoſitus Libycis, præmia opima capis.
Nam Correcturæ tibi Tarraco Hibera tribunal
Præbuit, adſectans eſſe clienta tibi.
Tu ſocrum pro matre colens, adfinis haberi
Non poteras, nati cum fruerere loco.
Inter concordes vixiſti fidus amicos,
Duodeviginti functus Olympiadas.

XXV. *Æmilia Dryadia, Matertera.*

TE quoque Dryadiam materteram,
Flebilibus modulis,
Germana genitus, prope filius,
Ore pio veneror.
Quam thalamo, tædiſque jugalibus
Invida mors rapuit:
Mutavitque thorum feretri vice
Exequialis honor.
Diſcebas in me, matertera,
Mater uti fieres.
Unde modo hoc mæſtum tibi defero
Filius officium.

XXVI. *Julia Cataphronia, amita.*

QUin & funereis amitam impartire querelis
Muſa Cataphroniam.
Innuba devotæ quæ virginitatis amorem,
Parcaque anus coluit.
Et mihi quod potuit, quamvis de paupere ſumma,
Mater uti, adtribuit.
Ergo commemorata, Ave: mæſtumque vocata,
Pro genitrice, Vale.

XXVII. *Julia Veneria, Amita.*

AT amita Veneria properiter obiit.
Cui brevia mela modifica recino.
Cinis uti placidula ſupera vigeat,
Celeripes & adeat loca tacita Erebi.

XXVIII. *Julia Idalia, Conſobrina.*

PArva etiam fuit Idalia,
Nomine prædita quæ Paphiæ,
Et ſpeciem meruit Veneris.
Quæ genita eſt mihi pene ſoror.
Filia nam fuit hæc amitæ,
Quam celebrat ſub honore pio
Nænia, carmine funereo.

XXIX. *Æmilia Melania, Soror.*

ÆMilia hos, vix nota mihi ſoror, accipe queſtus,
Debent quos cineri mæſta Elegea tuo.
Conjunxit noſtras æquæva infantia cunas:
Uno quamvis tu conſule major eras.
Invida ſed nimium Lacheſis properata peregit
Tempora: & ad Manes funera acerba dedit.
Præmiſſa ergo vale: Maneſque verere parentum,
Qui majore ævo, quique minore venit.

XXX. *Pomponia Urbica, Conſocrus, uxor Juliani Cenſoris.*

UT generis clari, veterum ſic femina morum
Urbica, Cenſoris nobilitata thoro,

Inge-

Ingenitis pollens virtutibus, auctaque & illis,
  Quas docuit conjux, quas pater, & genitrix:
Quas habuit Tanaquil, quas Pythagorea Theano,
  Quæque ſine exemplo eſt in nece functa viri.
Et tibi ſi fatum ſic permutare dediſſet,
  Viveret hoc noſtro tempore Cenſor adhuc.
Sed neque tu viduo longum cruciata ſub ævo,
  Protinus optato fine ſecuta virum.
Annua nunc mæſtis ferimus tibi juſta querelis,
  Cum genero & natis conſocer Auſonius.

Commemoratio Profeſſorum Burdigalenſium.

PRÆFATIO.

VOs etiam, quos nulla mihi cognatio junxit,
  Sed fama, & caræ religio patriæ,
Et ſtudium in libris, & ſedula cura docendi,
  Commemorabo viros morte obita celebres.
Fors erit, ut noſtros Manes ſic adſerat olim,
  Exemplo cupiet qui pius eſſe meo.

I. *Tiberius Victor Minervius, Orator.*

PRimus Burdigalæ columen dicere, Minervi,
  Alter Rhetoricæ Quintiliane togæ.
Illuſtres quondam quo præceptore fuerunt
  Conſtantinopolis, Roma, dehinc patria,
Non equidem certans cum majeſtate duarum;
  Solo ſed potior nomine, quod patria.
Adſerat uſque licet Fabium Calagurris alumnum:
  Non ſit Burdigalæ dum cathedra inferior.
Mille foro dedit hæc juvenes; bis mille ſenatus
  Adjecit numero, purpureiſque togis:
Me quoque. ſed quoniam multa eſt prætexta, ſilebo:
  Teque canam de te, non ab honore meo.
Sive Panegyricos placeat contendere libros,
  In Panathenaicis tu numerandus eris.
Seu libeat fictas ludorum evolvere lites,
  Ancipitem palmam Quintilianus habet.
Dicendi torrens tibi copia: quæ tamen aurum,
  Non etiam luteam volveret illuviem.
Et Demoſthenicum, quod ter primum ille vocavit,
  In te ſic viguit, cedat ut ipſe tibi.
Anne & divini bona naturalia doni
  Adjiciam, memori quam fueris animo?
Audita ut, vel lecta ſemel, ceu fixa teneres:
  Auribus & libris eſſet ut una fides?
Vidimus & quondam tabulæ certamine longo,
  Omnes, qui fuerant, enumeraſſe bolos;
Alternis vicibus quos præcipitante rotatu
  Fundunt excisi per cava buxa gradus:
Narrantem fido per ſingula puncta recurſu,
  Quæ data, per longas quæ revocata moras.
Nullo felle tibi mens livida, tum ſale multo
  Lingua dicax, blandis, & ſine lite jocis.
Menſa nitens: quam non cenſoria regula culpet:
  Nec nolit Frugi Piſo vocare ſuam.
Nonnumquam pollens natalibus, & dape feſta:
  Non tamen anguſtas ut tenuaret opes.
Quamquam hæredis egens, bis ſex quinquennia functus,
  Fletus es a nobis, ut pater, & juvenis.
Et nunc, ſive aliquid poſt fata extrema ſuperſit,
  Vivis adhuc, ævi quod periit meminens:
Sive nihil ſupereſt, nec habent longa otia ſenſus,
  Tu tibi vixiſti: nos tua fama juvat.

II. *Latinus Alcimus Alethius, Rhetor.*

NEc me nepotes impii ſilentii
  Reum ciebunt, Alcime.
Minuſque dignum, non & oblitum ferent
  Tuæ miniſtrum memoriæ.
Opponit unum quem viris prioribus
  Ætas recentis temporis.
Palmæ forenſis, & Camœnarum decus,
  Exemplar unum in literis:
Quas aut Athenis docta coluit Græcia,
  Aut Roma per Latium colit.
Moreſne fabor, & tenorem regulæ,
  Aduſque vitæ terminum?
Quod laude clarus, quod paratus literis,
  Omnem refugiſti ambitum?
Te nemo gravior, vel fuit comis magis,
  Aut liberalis indigis;
Danda ſalute, ſi forum res poſceret;
  Studio docendi, ſi ſcholam.
Vivent per omnem poſterorum memoriam,
  Quos tu ſacræ famæ dabas.
Et Julianum tu magis famæ dabis,
  Quam ſceptra, quæ tenuit brevi,
Salluſtio plus conferent libri tui,
  Quam conſulatus addidit.
Morum tuorum, decoris, & facundiæ
  Formam dediſti filiis.
Ignoſce, noſtri læſus obſequio ſtili.
  Amoris hoc crimen tui eſt,
Quod digna nequiens promere, officium colo,
  Injurioſe ſedulus.
Quieſce placidus, & caduci corporis
  Damnum repende gloria.

III. *Luciolus, Rhetor.*

RHetora Luciolum condiſcipulum, atque magiſtrum,
  Collegamque dehinc, nænia mæſta refer:
Facundum, doctumque virum, ſeu lege metrorum
  Condita, ſeu proſis ſolveret orſa modis.
Eripuit patri Lacheſis quem funere acerbo,
  Linquentem natos ſexui utroque duos.
Nequaquam meritis cujus reſponderit hæres,
  Obſcuros quamvis nunc tua fama juvet.
Miris amice, bonus frater, fidiſſime conjux,
  Nate pius: genitor, pœnitet, ut fueris.
Comis convivis, numquam inclamare clientes,
  Ad famulos numquam triſtia verba loqui.
Ut placidos mores, tranquillos ſic cole Manes,
  Et cape ab Auſonio munus, amice, Vale.

IV.

IV. *Attius Patera Pater, Rhetor.*

Ætate quamquam viceris doctos prius,
Patera fandi nobilis:
Tamen quod ævo floruiſti proximo,
Juvenilque te vidi ſenem,
Honore mæſtæ non carebis næniæ,
Doctor potentum Rhetorum.
Tu Bajocaſſis ſtirpe Druidarum ſatus,
Si fama non fallit fidem,
Beleni ſacratum ducis e templo genus:
Et inde vobis nomina:
Tibi Pateræ: ſic miniſtros nuncupant
Apollinaris myſtici.
Fratri, patrique nomen a Phœbo datum:
Natoque de Delphis tuo.
Doctrina nulli tanta in illo tempore,
Curſuſque tot fandi & rotæ.
Memor, diſertus, lucida facundia,
Canore, cultu praditus,
Salibus modeſtus felle nullo perlitis,
Vini, cibique abſtemius,
Lætus, pudicus, pulcher; in ſenio quoque, ut
Aquilæ ſenectus, aut equi.

V. *Attius Tiro Delphidius, Rhetor.*

Facunde, docte, lingua & ingenio celer,
Jocis amœne, Delphidi,
Subtextus eſto flebili threno patris,
Laudi ut ſubibas æmulus.
Tu pene ab ipſis orſus incunabulis
Dei poeta nobilis,
Sertum coronæ præferens Olympiæ,
Puer celebraſti Jovem.
Mox inde curſim more torrentis freti,
Epos ligaſti metricum:
Ut nullus æque lege liber carminum
Orationem texeret.
Celebrata varie cujus eloquentia
Domi foriſque claruit:
Seu tu cohortis Præſulem prætoriæ,
Provinciarum aut judices
Coleres, tuendis addictus clientiis,
Famæ, & ſalutis ſauciis.
Felix, quietis ſi maneres litteris,
Opus Camœnarum colens:
Nec odia magnis concitata litibus
Armaret ultor impetus:
Nec inquieto temporis tyrannici
Palatio te attolleres.
Dum ſpem remotam ſemper arceſſis tibi,
Faſtidioſus obviæ,
Tuumque mavis eſſe, quam fati bonum,
Deſideraſti plurima;
Vagus per omnes dignitatum formulas,
Meritulque plura, quam gerens.
Unde inſecuto criminum motu gravi,
Donatus ærumnis patris:
Mox inde Rhetor, nec docendi pertinax,
Curam fefelliſti patrum,
Minus malorum munere expertus Dei,
Medio quod ævi raptus es.
Errore quod non deviantis filiæ,
Pœnaque læſus conjugis.

VI. *Alethio Minervio, filio, Rhetori.*

O Flos juvenum,
Spes læta patris:
Nec certa ruæ
Data res patriæ;
Non manſuris
Ornate bonis:
Oſtentatus,
Raptuſque ſimul,
Solſtitialis
Velut herba ſolet,
Rhetor Alethi.
Tu Burdigalæ
Lætus patriæ
Clara cohortis
Vexilla regens
Pubere in ævo.
* * * *
Poſtque Pateræ,
Major utroque:
Tu primævis
Doctor in annis,
Et præceptor,
Tempore quo te
Diſcere adultum
Non turpe foret,
Cuncta habuiſti
Commoda fati.
Prætextate
Jam genitori
Conlatus eras.
Ille ſuperbæ
Mœnia Romæ,
Fama & meritis,
Non ſine morſu
Gravis invidiæ,
Inclytus auxit.
Floris adulti
Vota tuorum,
Et Rhetoricam
Fruge carentem,
Et connubium
Nobile ſoceri,
Sine pace patris:
Et divitias
Utriuſque, ſine
Hærede ſuo
Deſeruiſti.
Omnia præcox
Fortuna tibi
Dedit, & rapuit.
Quam fatiloquo
Dicte profatu
Verſus Horatii:
NIHIL EST AB OMNI
PARTE BEATUM.

VII. *Leontius Grammaticus, cognomento Laſcivus.*

Qui colis lætos, hilaroſque mores,
Qui dies feſtos, joca, vota, ludum,
Annuum functi memora Leontii
Nomine threnum.
Iſte LASCIVUS patiens vocari,
Nomen indignum probitate vitæ

Abnuit numquam: quia gratum ad aures
Eſſet amicas.
Literis tantum titulum aſſecutus,
Quantus exili ſatis eſt cathedræ:
Poſſet inſertus numero ut videri
Grammaticorum.
Tu meæ ſemper ſocius juventæ,
Pluribus quamvis cumulatus annis,
Nunc quoque in noſtris recales medullis,
Blande Leonti:
Et juvat triſti celebrare cura
Flebilem cantum memoris querelæ:
Munus ingratum, tibi debitumque
Carmine noſtro.

VIII. *Grammaticis Græcis Burdigalenſibus.*

ROmulum poſt hos, prius, an Corinthi,
An ne Sperchei, pariterque nati
Atticas Muſas memorem Meneſthei
Grammaticorum?
Sedulum cunctis ſtudium docendi;
Fructus exilis, tenuiſque ſermo:
Sed, quia noſtro docuere in ævo,
Commemorandi.
Tertius horum mihi non magiſter;
Ceteri primis docuere in annis,
Ne forem vocum rudis, aut loquendi:
Sed ſine cultu.
Obſtitit noſtræ quia, credo, mentis
Tardior ſenſus: neque diſciplinis
Appulit Græcis puerilis ævi
Noxius error.
Vos levis cæſpes tegat, & ſepulchri
Tecta defendant cineres opertos:
At meæ vocis titulus ſupremum
Reddat honorem.

IX. *Jucundo, Grammatico Burdigalenſi, fratri Leontii.*

ET te, quem cathedram temere uſurpaſſe loquuntur,
Nomen Grammatici nec meruiſſe putant:
Voce ciebo tamen, ſimplex, bone, amice, ſodalis;
Jucunde, hoc ipſo care magis ſtudio,
Quod quamvis impar nomen tam nobile amaſti,
Es meritos inter commemorande viros.

X. *Grammaticis Latinis Burdigalenſibus Philologis, Macrino, Phœbitio, Concordio, Sucuroni, Ammonio Anaſtaſio Grammatico Pictaviorum.*

NUnc ut quemque mihi
Flebilis officii
Relligioſus honor
Suggeret, expediam.
Qui, quamvis humili
Stirpe, loco, ac merito,
Introrulere tamen
Grammatices ſtudium
Ingeniis hominum
Burdigalæ rudibus.
Permaneat ſeries.
Sit Macrinus in his,
Sobrius in pueris,
Et puerorum *
Utilis ingeniis.
Huic mea principio
Credita pueritieſ.
Nec reticebo ſenem
Nomine Phœbicium:
Qui Beleni ædituus
Nil opis inde tulit.
Sed tamen, ut placitum,
Stirpe ſatus Druidum,
Gentis Aremoricæ
Burdigalæ cathedram
Nati opera obtinuit.
Et tu Concordi
Qui profugus patria,
Mutaſti ſterilem
Urbe alia cathedram,
Et libertina
Sucuro progenies,
Qui rudibus pueris
Prima elementa dabas.
Pange & Anaſtaſio
Flebile, Muſa, melum:
Et memora tenuem
Nænia Grammaticum.
Burdigalæ hunc genitum,
Tranſtulit ambitio,
Pictonicæque dedit.
Pauper ubi, & tenuem
Victum habitumque colens,
Gloriolam exilem
Et patriæ, & cathedræ
Perdidit in ſenio:
Doctrina exiguus,
Moribus implacidis,
Proinde, ut erat meritum,
Famam habuit tenuem.
Sed tamen hunc noſter
Commemoravit honos.
Relligioſum etenim
Commemorare meæ
Grammaticum patriæ,
Ne pariter tumulus
Nomen & oſſa tegat.

XI. *Herculano, Sororis filio, Grammatico Burdigalenſi.*

HErculane, qui profectus gremio de noſtro & ſchola
Spem magis quam rem fruendam præbuiſti avunculo,
Particeps ſcholæ, & cathedræ pene ſucceſſor meæ,
Lubricæ niſi te juventæ præcipitem flexus daret,
Pythagorei non tenentem tramiris rectam viam:
Eſto placidus, & quieris Manibus ſedem fove;
Jam mihi cognata dudum inter memoratus nomina.

XII. *Thalaſſo, Grammatico Latino, Burdigalenſi.*

OFficium, nomenque tuum, primæve Thalaſſe,
Parvulus audivi: vix etiam memini,
Qua forma, aut merito fueris, qua ſtirpe parentum.
Ætas nil de te poſterior celebrat.
Grammaticum juvenem tantum te fama ferebat,
Tum quoque tam tenuis, quam modo nulla manet.
Sed quicumque tamen, noſtro quia doctor in ævo
Vixiſti, hoc noſtrum munus habeto, Vale.

XIII. *Citario Siculo Syracuſano, Grammatico Burdigalenſi Græco.*

ET Citari dilecte mihi memorabere, dignus
Grammaticos inter qui celebrere bonos.
Eſſet Ariſtarchi tibi gloria, Zenodotique
Grajorum, antiquus ſi ſequeretur honos.
Carminibus, quæ prima tuis ſunt condita in annis,
Concedit Cei Muſa Simonidei.
Urbe ſatus Sicula, noſtram peregrinus adiſti:
Excultam ſtudiis quam prope reddideras.
Conjugium nactus cito nobilis, & locupletis,
Invidia fati non genitor moreris.
At nos defunctum memori celebramus honore:
Fovimus ut vivum munere amicitiæ.

XIV. *Cenſorio Attico Agricio, Rhetori.*

ELoquii merito primis æquande, fuiſti
Agrici hic poſitus poſteriore loco:
Ævo qui quoniam genitus functuſque recenti,
Dilatus nobis, non & omiſſus eras.
Quocumque in numero, triſti memorabere threno.
Unus honos tumuli ſerus, & ante datus.
Tam generis tibi celſus apex, quam gloria fandi.
Gloria Athenæi cognita ſede loci;
Nazario, & claro quondam delata Pateræ,
Egregie multos excoluit juvenes.
Conjuge nunc, natiſque ſuperſtitibus, generoque,
Majorum Manes & monumenta foves.

XV. *Nepotiano, Grammatico, eidem Rhetori.*

FAcete, comis, animo juvenili ſenex,
Cui felle nullo, melle multo mens madens,
Ævum per omne nil amarum miſcuit:
Noſtri medela Nepotiane pectoris,
Tam ſeriorum quam jocorum particeps,
Taciturne, Amyclas qui ſilendo viceris.
Te fabulantem non Ulixes linqueret,
Linquit canentes qui melodas virgines.
Probe, & pudice, parce, frugi, abſtemie,
Facunde, nulli Rhetorum cedens ſtilo,
Et diſputator ad Cleanthen Stoicon:
Scaurum Probumque corde callens intimo:
Et Epirote Cinea memor magis.
Sodalis, & convictor, hoſpes jugiter:
Parum quod hoſpes; mentis agitator meæ.
Conſilia nullus mente tam pura dedit,
Vel altiore conditu texit data.
Honore geſti præſidatus inclytus,
Decies novenas functus annorum vices,
Duos relinquens liberos, mortem oppetis,
Dolore multo, tam tuorum, quam meo.

XVI. *Æmilius Magnus Arborius, Rhetor Toloſæ.*

INter cognatos jam fletus, avuncule, Manes,
Inter Rhetoricos nunc memorandus eris.
Illud opus pietas, iſtud reverenda virorum
Nomina pro patriæ relligione habeant.
Bis meritum duplici celebremus honore parentem
Arborium, Arborio patre, & avo Argicio.
Stemma tibi patris Æduici: Tarbellica Mauræ
Matris origo fuit. ambo genus procerum.
Nobilis & dotata uxor, domus, & ſchola, cultæ
Principum amicitiæ contigerunt juveni.
Dum Conſtantini fratres opulenta Toloſa
Exſilii ſpecie ſepoſitos cohibet:
Byzanti inde arcem, Threiſſæque Propontidis urbem
Conſtantinopolim fama tui pepulit.
Illic dives opum, doctoque ibi Cæſare honorus
Occumbis, patribus Magne ſuperſtitibus.
In patriam ſed te ſedem, ac monumenta tuorum,
Principis Auguſti reſtituit pietas.
Hinc renovat cauſſam lacrimis, & flebile munus,
Annuus ingrata relligione dies.

XVII. *Exuperius, Rhetor Toloſæ.*

EXuperi memorande mihi, facunde ſine arte,
Inceſſu gravis & verbis ingentibus, ore
Pulcher, & ad ſummam, motuque habituque venuſto.
Copia cui fandi longe pulcherrima; quam ſi
Auditu tenus acciperes, deflata placeret:
Diſcuſſam ſcires ſolidi nihil edere ſenſus.
Palladiæ primum toga te venerata Toloſæ,
Mox pepulit levitate pari. Narbo inde recepit.
Illic Dalmatio genitos, fatalia regum
Nomina, tum pueros grandi mercede docendi
Formaſti, Rhetor, metam prope puberis ævi.
Cæſareum qui mox indepti nomen, honorem
Præſidis, Hiſpanumque tibi tribuere tribunal.
Decedens, placidos mores, tranquillaque vitæ
Tempora prædives finiſti ſede Cadurca.
Sed patriæ te jura vocant, & origo parentum,
Burdigalæ ut rurſum nomen de Rhetore reddas.

XVIII. *Marcello Marcelli filio Grammatico Narbonenſi.*

NEc te Marcello genitum, Marcelle, ſilebo:
Aſpera quem genitrix urbe, domo pepulit.
Sed fortuna potens cito reddidit omnia, & auxit.
Amiſſam primum Narbo dedit patriam.
Nobilis hic hoſpes Clarentius indole motus,
Egregiam natam conjugio adtribuit.
Mox ſchola, & auditor multus, prætextaque pubes,
Grammatici nomen, divitiaſque dedit.
Sed numquam jugem curſum fortuna ſecundat,
Præſertim pravi nacta virum ingenii.
Verum oneranda mihi non ſunt: memoranda recepi
Fata. ſat eſt dictum, cuncta periſſe ſimul.
Non tamen & nomen, quo te non fraudo, receptum
Inter Grammaticos prætenuis meriti.

XIX. *Sedatus, Rhetor Toloſanus.*

REligio eſt, tacitum ſi te, Sedate, relinquam,
Quamvis docendi munus indepte es foris.
Communis patria eſt tecum mihi: forte potentis
Fati Toloſam nactus es ſedem ſcholæ.
Illic conjugium, natique, opulenſque ſenectus,
Et fama, magno qualis eſt par Rhetori.
Quamvis externa tamen a regione reducit
Te patria, & civem morte obita repetit.
Quumque vagantem operam diviſæ impenderis urbi,
Arbitrium de te ſumit origo ſuum.
Eſt tua nunc ſuboles, moremque ſecuta parentis,
Narbonem, ac Romam nobilitat ſtudiis.
* * * *
Sed Fama velit nolit, Burdigalam referet.

XX. *Staphylius, Rhetor, civis Auſcius.*

HActenus obſervata mihi lex commemorandi
  Cives, ſive domi, ſeu docuere foris.
Externum ſed fas conjungere civibus unum
  Te, Staphyli, genitum ſtirpe Novempopulis.
Tu mihi quod genitor, quod avunculus: unus utrumque.
  Alter ut Auſonius, alter ut Arborius.
Grammatice ad Scaurum, atque Probum, promptiſſime
  Hiſtoriam callens Livii & Herodoti. (Rhetor,
Omnis doctrinæ ratio tibi cognita: quantam
  Condit ſexcentis Varro voluminibus.
Aurea mens, vox ſuadi tibi, tum ſermo quietus.
  Nec cunctator eras, nec properante ſono.
Pulchra ſenecta, nitens habitus, procul ira, doluſque,
  At placidæ vitæ congrua meta fuit.

XXI. *Criſpus & Urbicus, Grammat. Latini & Græci.*

TU quoque in ævum, Criſpe, futurum
  Mæſti venies commemoratus
    Munere threni.
Qui primævos, fandique rudes,
  Elementorum prima docebas
    Signa novorum.
Creditus olim fervere mero,
  Ut Virgilii Flaccique locis
    Æmula ferres.
Et tibi, Latiis poſthabite orſis
  Urbice, Graiis celebris, carmen
    Sic ἐλελίτω.
Nam tu Criſpo conjuncte tuo
  Proſa ſolebas, & verſu loqui
    Impete eodem;
Priſcos ut & Heroes olim
  Carmine Homeri commemoratos
    Fando referres:
Dulcem in paucis ut Pliſtheniden,
  Et torrentis ceu Dulichii
    Ninguida dicta,
Et mellitæ nectare vocis
  Dulcia fatu verba canentem
    Neſtora regem.
Ambo loqui faciles, ambo omnia carmina docti,
  Callentes mythωn plaſmata, & hiſtoriam.
Liberi & ambo genus: ſed quos meruiſſe deceret
  Nanciſci, ut cluerent patribus ingenuis.

XXII. *Victorio, Subdoctori, ſive Proſcholo.*

VIctori ſtudioſe, memor, celer, ignoratis
  Aſſidue in libris, nec niſi operta legens;
Exeſas tineis, opicaſque evolvere chartas,
  Major quam promptis cura tibi in ſtudiis.
Quod jus Pontificum, quæ fœdera, ſtemma quod olim
  Ante Numam fuerat ſacrificis Curibus:
Quod Caſtor cunctis de regibus ambiguis, quod
  Conjugis e libris ediderat Rhodope:
Quod jus Pontificum, veterum quæ ſcita Quiritum,
  Quæ conſulta patrum; quid Draco, quidve Solon
Sanxerit; & Locris dederit quæ jura Zaleucus;
  Sub Jove quæ Minos, quid Themis ante Jovem;
Nota tibi potius, quam Tullius & Maro noſtri,
  Et quidquid Latia conditur hiſtoria.
Fors iſtos etiam tibi lectio longa dediſſet:
  Supremum Lacheſis ni celeraſſet iter.
Exili noſtræ fucatus honore cathedræ,
  Libato tenuis nomine Grammatici.
Longinquis poſthac Romæ defunctus in oris:
  Ad quas de Siculo litore tranſieras,
Sed modo nobilium memoratus in agmine, gaude:
  Pervenit ad Manes ſi pia cura tuos.

XXIII. *Dynamio, Burdigalenſi, qui in Hiſpania docuit, & obiit.*

SEd neque te mæſta, Dynami, fraudabo querela.
  Municipem patriæ cauſidicumque meæ.
Crimine adulterii quem ſaucia fama fugavit;
  Parvula quem latebris fovit Ilerda ſuis.
Quem locupletavit conjux Hiſpana latentem;
  Namque ibi mutato nomine, Rhetor eras.
Rhetor Flavinii cognomine diſſimulatus,
  Ne poſſet profugum prodere culpa ſuum.
Reddiderat quamvis patriæ te ſera voluptas,
  Mox reſidem rurſum traxit Ilerda domus.
Qualiſcumque tuæ fuerit fuga, famaque vitæ,
  Jungeris antiqua tu mihi amicitia.
Officiumque meum, ſenſus ſi manibus ullus,
  Accipe jam verus morte obita Dynami.
Diverſis quamvis jaceas defunctus in oris:
  Commemorat mæſtis te pia cura elegis.

XXIV. *Acilio Glabrioni, Grammatico Jun. Burdig.*

DOctrinæ, vitæque pari brevitate caducum,
  Glabro, te mæſtis commemorabo elegis.
Stemmate nobilium deductum nomen avorum,
  Glabrio Aquilini Dardana progenies.
Tu quondam puero compar mihi diſcipulo: mox
  Me dehinc facto Rhetore, Grammaticus.
Inque foro tutela reis, & cultor in agris,
  Digne, diu partis qui fruerere bonis.
Commode, læte, benigne, abſtemie, tam bone dandis
  Semper conſiliis, quam taciturne datis.
Tam decus omne tuis, quam mox dolor, omnia acerbo
  Funere præreptus, Glabrio, deſtituis:
Uxore & natis, genitore & matre relictis,
  Eheu quam multis perdite nominibus!
Flete diu nobis, numquam ſatis, accipe acerbum,
  Glabrio in æternum commemorate, VALE.

Coronis.

QUos legis a prima deductos menide libri,
  Doctores patriæ ſcito fuiſſe meæ.
Grammatici in ſtudio, vel Rhetoris, aut in utroque,
  Quos memoraſſe mihi, morte obita, ſatis eſt.
Viventum inlecebra eſt laudatio. nomina tantum
  Voce ciere, ſuis ſufficiet tumulis.
Ergo qui noſtræ legis otia triſtia chartæ,
  Eloquium tu ne quære, ſed officium;
Quo claris doctiſque viris pia cura parentat:
  Dum decora egregiæ commeminit patriæ.

POETA.

VAlete manes inclytorum Rhetorum:
  Valete doctores probi.
Hiſtoria ſi quos, vel poeticus ſtilus,
  Forumve fecit nobiles:
Medicæ vel artis, dogma vel Platonicum
  Dedit perenni gloriæ: Et ſi

Et ſi qua cunctis cura viventum placet:
 Juvatque honor ſuperſtitum:
Accipite mæſtum carminis cultum mei,
 Textum querela flebili.

Sedem ſepulchris ſervet immotus cinis.
 Memoria vivat nominum:
Dum remeat illud, judicis dono dei,
 Commune cum dis ſeculum.

EPITAPHIA HEROUM

Qui Bello Troico interfuerunt.

I. *Agamemnoni.*

REx regum Atrides, fraternæ conjugis ultor,
 Oppetii manibus conjugis ipſe meæ.
Quid prodeſt Helenes raptum puniſſe dolentem,
 Vindicem adulterii quum Clytemneſtra necet?

II. *Menelao.*

FElix o Menelae, Deum cui debita ſedes,
 Decretumque piis Manibus Elyſium.
Tyndareo dilecte gener, dilecte Tonanti:
 Conjugii vindex, ultor adulterii:
Æterno pollens ævo, æternaque juventa,
 Nec leti paſſus tempora, nec ſenii.

III. *Ajaci.*

AJacis tumulo pariter tegor obruta Virtus,
 Inlacrimans buſtis funeris ipſa mei:
Incomptas lacerata comas, quod pravus Atrides
 Cedere me ſtructis compulit inſidiis.
Jam dabo purpureum claro de ſanguine florem,
 Teſtantem gemitu crimina judicii.

IV. *Achilli.*

NOn una Æacidem tellus habet, oſſa teguntur
 Litore Sigeo. crinem Lariſſa cremavit.
Pars tumuli . . . .
Orbe ſed in toto . . . . Homer . . . .

V. *Ulixi.*

COnditur hoc tumulo Laerta natus Ulixes.
 Perlege Odyſſean, omnia noſſe volens.

VI. *Diomedi.*

COnditur hic genitore bono melior Diomedes;
 Crimen ob uxoris pulſus dotalibus agris.
Argyripam, claroſque viris qui condidit Arpos:
Clarior urbe nova, patriæ quam ſede vetuſta.

VII. *Antilocho.*

COnſiliis, belloque bonus, quæ copula rara eſt,
 Carus & Atridis, carus & Æacidis:
Præmia virtutis ſimul & pietatis adeptus,
 Servato Antilochus Neſtore patre, obii.
Non hic ordo fuit: ſed juſtius ille ſuperſtes,
 Troja capi ſine quo perfida non poterat.

VIII. *Neſtori.*

HOc tegor in tumulo quarti jam prodigus ævi
 Neſtor, conſilio clarus, & eloquio,
Objecit ſeſe cujus pro morte peremptus
 Filius: & nati vulnere vivo pater.
Eheu! cur fatis diſponere ſic placet ævum,
 Tam longum ut nobis: tam breve ut Antilocho?

IX. *Pyrrho.*

ORbe tegor medio, major virtute paterna,
 Quod puer, & regis Pyrrhus opima tuli.
Impius ante aras quem fraude peremit Oreſtes.
 Quid mirum? cæſa jam genitrice furens.

X. *Euryalo.*

NEc me non dignum titulo Pleuronia credit:
 Cui communis erat cum Diomede domus,
Euryalo, & Sthenelo. nam tertius hoc ego regnum
 Poſſedi: de quo nunc ſatis eſt tumulus.

XI. *Guneo.*

GUnea pontus habet, tumulus ſine corpore nomen.
 Fama homines inter; cælum animus repetit.
Cuncta elementa duci tanto commune ſepulchrum.
 Quæ? cælum, & tellus, & mare, & ora virum.

XII. *Proteſilao.*

FAtale adſcriptum nomen mihi Proteſilao.
 Nam primus Danaum bello obii Phrygio,
Audaci ingreſſus Sigeia litora ſaltu,
 Captus pellacis Laertiadæ inſidiis.
Qui ne Trojanæ premeret pede litora terræ,
 Ipſe ſuper proprium deſiliit clypeum.
Quid queror? hoc letum jam tum mea fata canebant,
 Tale mihi nomen quum pater impoſuit.

XIII. *Deiphobo.*

PRoditus ad pœnam, ſceleratæ fraude Lacænæ,
 Et deformato corpore Deiphobus,
Non habeo tumulum, niſi quem mihi voce vocantis
 Et pius Æneas, & Maro compoſuit.

XIV.

XIV. *Hectori.*

HEctoris hic tumulus: cum quo ſua Troja ſepulta (eſt.
Conduntur pariter, qui periere ſimul.

XV. *Aſtyanacti.*

FLos Aſiæ, tanta unus de gente ſuperſtes,
Parvulus, Argivis ſed jam de patre timendus,
Hic jaceo Aſtyanax, Scæis dejectus ab altis.
Pro dolor! Iliaci Neptunia mœnia muri
Viderunt aliquid crudelius Hectore tracto.

XVI. *Sarpedoni.*

SArpedon Lycius, genitus Jove, numine patris
Sperabam cælum; ſed tegor hoc tumulo,
Sanguineis fletus lacrimis. pro ferrea fata!
Et patitur luctum, qui prohibere poteſt?

XVII. *Naſti & Amphimacho.*

NAſtes, Amphimachuſque, Nomionis inclyta proles,
Ductores quondam, pulvis & umbra ſumus.

XVIII. *Troilo.*

HEctore proſtrato, nec dis, nec viribus æquis
Congreſſus ſævo Troilus Æacidæ,
Raptatus bigis fratris conjungor honori.
Cujus ob exemplum nec mihi pœna gravis.

XIX. *Polydoro.*

CEde procul, myrtumque iſtam fuge neſcius, hoſpes,
Telorum ſeges eſt ſanguine adulta meo.
Confixus jaculis, & ab ipſa cæde ſepultus,
Condor in hoc tumulo bis Polydorus ego.
Scit pius Æneas, & tu, rex impie, quod me
Thracia pœna premit, Troia cura tegit.

XX. *Euphemo.*

EUphemum Ciconum ductorem Troia tellus
Condidit haſtati Martis ad effigiem.
Nec ſatis eſt titulum ſaxo incidiſſe ſepulchri:
Inſuper & frontem mole onerant ſtatuæ.
Ocyus iſta ruunt, quæ ſic cumulata locantur.
Major ubi eſt cultus, magna ruina ſubeſt.

XXI. *Hippothoo, & Pylæo, in horto ſepultis.*

HIppothoum, Pyleumque tenet gremio infima tellus.
Caulibus & malvis terga ſuperna virent.
Nec vexat cineres horti cultura quietos:
Dum parcente manu molle olus excolitur.

XXII. *Ennomo, & Chromio.*

ENnomus hic, Chromiuſque jacent, queis Myſia regnum,
Queis pater Alcinus, Oceanuſque atavus.
Nobilitas quid tanta juvat? quo clarius iſtis
Eſt genus, hoc mortis conditio gravior.

XXIII. *Priamo.*

HIc Priami non eſt tumulus, nec condor in iſta
Sede: caput Danai diripuere meum.
Aſt ego quum lacerum ſine nomine funus haberem,
Confugi ad cineres Hectoreos genitor.
Illic & natos, Trojamque, Aſiamque ſepultam
Inveni, & noſtrum quidquid ubique jacet.

XXIV. *Item Priamo.*

QUi tumulum Priami quærit, legat Hectoris ante.
Ille meus, nato quem prius ipſe dedi.
Hectoris, & patris ſimul eſt commune ſepulchrum.
Amborum quoniam juncta ruina fuit.

XXV. *Hecubæ.*

QUæ regina fui, quæ claro nata Dymante,
Quæ Priami conjunx, Hectora quæ genui,
Hic Hecuba injectis perii ſuperobruta ſaxis.
Sed rabie linguæ me tamen ulta prius.
Fidite ne regnis, & prole, & ſtirpe parentum:
Quicumque hoc noſtrum σῆμα κυνὸς legitis.

XXI. *Polyxenæ.*

TRoas Achilleo conjuncta Polyxena buſto
Malueram nullo cæſpite functa tegi.
Non bene diſcordes tumulos miſcetis, Achivi:
Hoc violare magis, quam ſepelire fuit.

ALIQUOT ALIORUM EPITAPHIA.

XXVII. *Niobæ, in Sipylo monte juxta fontem ſepultæ.*

THebarum regina fui Sipyleia cautes
Quæ modo ſum; læſi numina Latoidum.
Bis ſeptem natis genitrix læta atque ſuperba,
Tot duxi mater funera, quot genui.
Nec ſatis hoc divis. duro circumdata ſaxo
Amiſi humani corporis effigiem.
Sed dolor, obſtructis quamquam vitalibus, hæret:
Perpetuaſque rigat fonte pio lacrimas.
Pro facinus! tantæne animis cæleſtibus iræ?
Durat adhuc luctus, matris imago perit.

XXVIII. *Eidem.*

VIvebam. ſum facta ſilex, quæ deinde polita
Praxitelis manibus, vivo iterum Niobe.
Reddidit artificis manus omnia, ſed ſine ſenſu.
Hunc ego, quum læſi numina, non habui.

XXIX. *Eidem.*

HAbet ſepulchrum non id intus mortuum.
Habet nec ipſe mortuus buſtum ſuper.
Sibi ſed eſt ipſe hic ſepulchrum, & mortuus.

XXX. *Didoni.*

INfelix Dido, nulli bene nupta marito:
Hoc pereunte fugis, hoc fugiente peris.

XXXI. *Diogeni Cynico, in cujus ſepulchro, pro titulo, Canis ſignum eſt.*

DIc, canis, hic cujus tumulus? Canis. At canis hic quis?
Diogenes. Obiit? Non obiit, ſed abiit.
Diogenes, cui pera penus, cui dolia ſedes,
Ad manes abiit? Cerberus ire vetat.
Quonam igitur? Clari flagrat qua ſtella Leonis,
Additus eſt juſtæ nunc canis Erigonæ.

XXXII. *In tumulum ſedecennis matronæ.*

OMnia quæ longo vitæ cupiuntur in ævo,
Ante quater plenum conſumſit Anicia luſtrum.
Infans lactavit. pubes & virgo adolevit.
Nupſit, concepit, peperit. jam mater obivit.
Quis mortem accuſet? quis non accuſet in iſto
Ætatis? meritis anus eſt, ætate puella.

XXXIII. *Glauciæ, immatura morte prævento.*

LÆta bis octono tibi jam ſub conſule pubes
Cingebat teneras, Glaucia adulte, genas.
Et jam deſieras puer, anne puella, videri:
Quum properata dies abſtulit omne decus.
Sed neque functorum ſocius miſcebere vulgo:
Nec metues Stygios flebilis umbra lacus.
Verum aut Perſephonæ Cinyreius ibis Adonis:
Aut Jovis Elyſii tu catamitus eris.

XXXIV. *Callicrateæ.*

VIginti atque novem genitrici Callicrateæ
Nullius ſexus mors mihi viſa fuit.
Sed centum & quinque explevi bene meſſibus annos,
Intremulam baculo non ſubeunte manum.

XXXV. *Equo Admirabili, juſſu Auguſti.*

PHoſphore, clamoſi ſpatioſa per æquora Circi
Septenas ſolitus victor obire vias:
Improperanter agens primos a carcere curſus,
Fortis prægreſſis ut potereris equis.
Promptum & veloces erat anticipare quadrigas:
Victores etiam vincere, laus potior.
Hunc titulum vani ſolatia ſume ſepulchri,
Et gradere Elyſios præpes ad alipedes.
Pegaſus hinc dexter currat tibi. lævus Arion
Funis eat. quartum det tibi Caſtor equum.

XXXVI. *In tumulo hominis felicis.*

SParge mero cineres, bene olenti & unguine nardi,
Hoſpes, & adde roſis balſama puniceis.
Perpetuum mihi ver agit illacrimabilis urna.
Et commutavi ſecula, non obii.
Nulla mihi veteris perierunt gaudia vitæ:
Seu meminiſſe putes omnia, ſive nihil.

XXXVII. *Sepulchrum Cari vacuum.*

ME ſibi, & uxori, & natis commune ſepulcrum
Conſtituit ſeras Carus ad exſequias.
Jamque diu monumenta vacant. ſitque iſta querela
Longior: & veniat ordine quiſque ſuo,
Naſcendi qui lege datus: placidumque per ævum
Condatur, natu qui prior, ille prior.

XXXVIII. *Ex ſepulchro Latinæ viæ.*

NOn nomen, non quo genitus, non unde, quid egi.
Mutus in æternum ſum, cinis, oſſa, nihil.
Non ſum, nec fueram: genitus tamen e nihilo ſum.
Mitte, nec exprobres ſingula, talis eris.

AUSONII DE DUODECIM CÆSARIBUS

Per Suetonium Tranquillum ſcriptis.

Auſonius Heſperio filio. S. D.

CÆSAREOS proceres, in quorum regna ſecundis
Conſulibus dudum Romana potentia ceſſit,
Accipe bis ſenos. ſua quemque monoſticha ſignant,
Quorum per plenam ſeriem Suetonius olim
Nomina, res geſtas, vitamque obitumque peregit.

Monoſticha de ordine XII. Imperatorum.

PRimus regalem patefecit JULIUS aulam
Cæſar, & AUGUSTO nomen tranſcripſit, & arcem.
Privignus poſt hunc regnat NERO CLAUDIUS, a quo
CÆSAR, cognomen Caligæ cui caſtra dederunt.
CLAUDIUS hinc potitur regno. poſt quem NERO ſævus
Ultimus Æneadum. poſt hunc tres, nec tribus annis;
GALBA ſenex, fruſtra ſocio confiſus inerti:
Mollis OTHO, infami per luxum degener ævo:
Nec regno dignus, nec morte VITELLIUS ut vir.
His decimus, fatoque accitus VESPASIANUS.
Et TITUS imperii felix brevitate. ſecutus
Frater, quem CALVUM dixit ſua Roma NERONEM.

Tempus imperii XII Cæſarum.

JULIUS, ut perhibent, divus trieteride regnat.
AUGUSTUS poſt luſtra decem ſex prorogat annos.
Et ter ſeptenis geminos NERO CLAUDIUS addit.
Tertia finit hiems graſſantia tempora CAII.
CLAUDIUS hebdomadem duplicem trahit: & NERO dirus

Tan-

Tantumdem: ſummæ conſul ſed defuit unus.
GALBA ſenex, OTHO laſcive, & famoſe VITELLI,
Tertia vos Latio regnantes neſciit æſtas,
Interitus dignos vita properante probroſa.
Implet fatalem decadem ſibi VESPASIANUS.
Ter, dominante TITO, cingit nova laurea Janum:
Quindecies, ſævis potitur dum FRATER habenis.

De mortibus eorum.

JULIUS interiit CÆSAR graſſante ſenatu.
Addidit AUGUSTUM divis matura ſenectus.
Sera ſenex Capreis exſul NERO fata peregit.
Experiit pœnas de CÆSARE Chærea mollis.
CLAUDIUS ambiguo concluſit fata veneno.
Matricida NERO proprii vim pertulit enſis.
GALBA ſenex periit ſævo proſtratus OTHONE.
Mox Otho famoſus, clara ſed morte potitus.
Prodiga ſuccedunt perimendi ſceptra VITELLI.
Laudatum imperium, mors lenis VESPASIANO.
At TITUS, orbis amor, rapitur florentibus annis.
Sera gravem perimunt, ſed juſta piacula, FRATREM.

EJUSDEM AUSONII TETRASTICHA.

A Julio Cæſare uſque ad tempora ſua.

NUnc & prædictos, & regni ſorte ſequentes
Expediam, ſeries quos tenet imperii.
Incipiam ab Divo, percurramque ordine cunctos,
Novi Romanæ quos memor hiſtoriæ.

I. *Julius Cæſar.*

IMperium, binis fuerat ſolemne quod olim
Conſulibus, Cæſar Julius obtinuit.
Sed breve jus regni, ſola trieteride geſtum,
Perculit armatæ factio ſæva togæ.

II. *Octavianus Auguſtus.*

ULtor, ſucceſſorque dehinc Octavius, idem
Cæſar: at Auguſti nomine nobilior.
Longæva, & numquam dubiis violata poteſtas,
In terris poſitum credidit eſſe deum.

III. *Tiberius Nero.*

PRænomen Tiberi nactus Nero prima juventæ
Tempora laudato geſſit in imperio.
Fruſtra dehinc ſolo Caprearum clauſus in antro,
Quæ prodit vitiis, credit operta locis.

IV. *Cæſar Caligula.*

POſt hunc caſtrenſis caligæ cognomine Cæſar
Succeſſit ſævo ſævior ingenio:
Cædibus, inceſtiſque dehinc maculoſus, & omni
Crimine pollutum qui ſuperavit avum.

V. *Claudius Cæſar.*

CLaudius irriſæ privato in tempore vitæ,
In regno ſpecimen prodidit ingenii.
Libertina tamen, nuptarum & crimina paſſus,
Non faciendo nocens, ſed patiendo fuit.

VI. *Nero.*

ÆNeadum generis qui ſextus & ultimus hæres,
Polluit, & clauſit Julia ſacra Nero.
Nomina quot pietas, tot habet quoque crimina vitæ.
Diſce ex Tranquillo: me meminiſſe piget.

VII. *Sergius Galba.*

SPem fruſtrate ſenex, privatus ſceptra mereri
Viſus; at imperio proditus inferior:
Fama tibi melior juveni: ſed juſtior ordo eſt,
Complacuiſſe dehinc, diſplicuiſſe prius.

VIII. *Marcus Otho.*

ÆMula polluto geſturus ſceptra Neroni,
Obruitur celeri raptus Otho exitio.
Fine tamen laudandus erit: qui morte decora
Hoc ſolum fecit nobile, quod periit.

IX. *Aulus Vitellius.*

VItæ ſors fœda tibi, nec digna, Vitelli,
Qui fieres Cæſar. ſic ſibi fata placent.
Umbra tamen brevis imperii: quia præmia regni
Sæpe indignus adit, non niſi dignus habet.

X. *Divus Veſpaſianus.*

QUærendi attentus, moderato commodus uſu,
Auget nec reprimit Veſpaſianus opes.
Olim qui dubiam privato in tempore famam,
Rarum aliis, princeps tranſtulit in melius.

XI. *Titus Veſpaſianus.*

FElix imperio, felix brevitate regendi,
Expers civilis ſanguinis, orbis amor;
Unum dixiſti moriens te crimen habere.
Sed nulli de te, nos tibi credidimus.

XII. *Domitianus.*

HActenus edideras dominos gens Flavia juſtos.
Cur duo quæ dederant, tertius eripuit?
Vix tanti eſt habuiſſe illos, quia dona bonorum
Sunt brevia. æternum, quæ nocuere, dolent.

XIII. *Nerva Tetrarcha.*

PRoximus exſtincto moderatur ſceptra tyranno
Nerva ſenex, princeps nomine, mente parens,
Nulla viro ſuboles. imitatur adoptio prolem,
Quam legiſſe juvet, quam genuiſſe velit.

XIV. *Trajanus.*

AGgreditur regimen viridi Trajanus in ævo,
Belli laude prior, cetera patris habens.
Hic quoque prole carens, ſociat ſibi ſorte legendi,
Quem fateare bonum, diffiteare parem.

XV. *Ælius Hadrianus.*

ÆLius hinc ſubiit mediis præſignis in actis:
Principia & finem fama notat gravior.

Orbus

Orbus & hic: ſociatque virum documenta daturum,
Adſciti quantum præmineant genitis.

XVI. *Antoninus Pius.*

ANtoninus abhinc regimen capit: ille vocatu
Conſultiſque PIUS, nomen habens meriti.
Filius huic fato nullus: ſed lege ſuorum
A patria ſumſit, qui regeret patriam.

XVII. *Marcus Antoninus.*

POſt Marco tutela datur; qui ſcita Platonis
Flexit ad imperium, patre PIO melior.
Succeſſore ſuo moriens, ſed principe pravo,
Hoc ſolo patriæ, quod genuit, nocuit.

XVIII. *Commodus.*

COmmodus inſequitur, pugnis maculoſus arenæ,
Threcidico princeps bella movens gladio.
Eliſo tandem perſolvens gutture pœnas;
Criminibus faſſus matris adulterium.

XIX. *Helvius Pertinax.*

HElvi, judicio & conſulto lecte ſenatus,
Princeps decretis prodite, non ſtudiis.
Quod doluit malefida cohors; errore probato,
Curia quod caſtris ceſſerat imperio.

XX. *Didius Julianus.*

DIi bene, quod ſpoliis Didius non gaudet opimis:
Et cito perjuro præmia ademta ſeni.
Tuque Severe pater, titulum ne horreſce novantis.
Non rapit imperium vis tua, ſed recipit.

XXI. *Severus Pertinax.*

IMpiger egelido movet arma Severus ab Hiſtro,
Ut parricidæ regna adimat Didio.
Punica origo illi: ſed qui virtute probaret
Non obſtare locum, quum valet ingenium.

XXII. *Baſſianus Antoninus Caracalla.*

DIſſimilis virtute patri, & multo magis illi,
Cujus adoptivo nomine te perhibes.
Fratris morte nocens, punitus fine cruento,
Irriſu populi tu Caracalla magis.

XXIII. *Opilius Macrinus.*

PRincipis hic cuſtos, ſumptum pro Cæſare ferrum
Vertit in auctorem cæde Macrinus iners.
Mox cum prole ruit. gravibus pulſare querelis
Ceſſet perfidiam. quæ patitur, meruit.

XXIV. *Antoninus Heliogabalus.*

TUne etiam Auguſtæ ſedis penetralia fœdas
Antoninorum nomina falſa gerens?
* * * *

Reliqua deſiderantur.

AUSONII Ordo nobilium Urbium.

I. *Roma.*

PRima urbes inter, divum domus, aurea Roma.

II. *Conſtantinopolis, & Carthago.*

COnſtantinopoli aſſurgit Carthago priori,
Non toto ceſſura gradu: quia tertia dici
Faſtidit, non auſa locum ſperare ſecundum,
Qui fuit ambarum. vetus hanc opulentia præfert,
Hanc fortuna recens. fuit hæc, ſubit iſta; noviſque
Excellens meritis, veterem præſtringit honorem:
Et Conſtantino concedere cogit Eliſſam.
Accuſat Carthago deos jam plena pudoris,
Nunc quoque ſi cedat, Romam vix paſſa priorem.
Componat veſtros fortuna antiqua tumores.
Ite pares, tandem memores, quod numine divum
Anguſtas mutaſtis opes & nomina: tu quum
Byzantina Lygos, tu Punica Byrſa fuiſti.

III. *Antiochia, & Alexandria.*

TErtia Phœbeæ lauri domus Antiochia,
Vellet Alexandri ſi quarta Colonia poni.
Ambarum locus unus: & has furor ambitionis
In certamen agit. vitiorum turbida vulgo
Utraque, & amentis populi male ſana tumultu.
Hæc Nilo munita quod eſt, penituſque repoſtis
Inſinuata locis, fœcunda & tuta, ſuperbit.
Illa quod infidis opponitur æmula Perſis.
Et vos ite pares: Macetumque attollite nomen.
Magnus Alexander te condidit: illa Seleucum
Nuncupat, ingenuum cujus fuit anchora ſignum,
(Qualis inuſta ſolet) generis nota certa. per omnem
Nam ſubolis ſeriem nativa cucurrit imago.

IV. *Treveri.*

ARmipotens dudum celebrari Gallia geſtit:
Trevericæque urbis ſolium, quæ proxima Rheno,
Pacis ut in diæ gremio ſecura quieſcit:
Imperii vires quod alit, quod veſtit & armat.
Lata per extentum procurrunt mœnia collem.
Largus tranquillo prælabitur amne Moſella,
Longinqua omnigenæ vectans commercia terræ.

V. *Mediolanum.*

ET Mediolani mira omnia. copia rerum.
Innumeræ cultæque domus, facunda virorum

Ingenia & mores leti. tum duplice muro
Amplificata loci ſpecies, populique voluptas
Circus, & incluſi moles cuneata theatri:
Templa, Palatinæque arces, opulenſque Moneta,
Et regio Herculei celebris ſub honore lavacri,
Cunctaque marmoreis ornata periſtyla ſignis,
Mœniaque in valli formam circumdata labro,
Omnia quæ magnis operum velut æmula formis
Excellunt: nec juncta premit vicinia Romæ.

VI. *Capua*.

NEc Capuam pelago, cultuque, penuque potentem,
Deliciis, opibus, famaque priore ſilebo,
Fortuna variante vices: quæ freta ſecundis,
Neſcivit ſervare modum. nunc ſubdita Romæ,
Æmula tunc. fidei memor, anne infida, ſenatum
Sperneret, an coleret, dubitans, ſperare curules
Campanis auſa auſpiciis, unoque ſuorum
Conſule: ut imperium diviſi attolleret orbis.
Quin etiam rerum dominam, Latiique parentem
Appetiit bello, ducibus non freta togatis,
Annibalis jurata armis: deceptaque in hoſtis
Servitium demens ſpecie tranſivit herili.
Mox ut in occaſum vitiis communibus acti
Corruerunt, Pœni luxu, Campania faſtu,
(Heu numquam ſtabilem ſortita ſuperbia ſedem!)
Illa potens, opibuſque valens, Roma altera quondam,
Comere quæ paribus potuit faſtigia conis,
Octavum rejecta locum vix pone tuetur.

VII. *Aquileia*.

NOn erat iſte locus: merito tamen aucta recenti,
Nona inter claras Aquileja cieberis urbes,
Itala ad Illyricos objecta colonia montes,
Mœnibus & portu celeberrima: ſed magis illud
Eminet, extremo quod te ſub tempore legit,
Solveret exacto cui ſera piacula luſtro
Maximus, armigeri quondam ſub nomine lixæ.
Felix, quæ tanti ſpectatrix læta triumphi
Puniſti Auſonio Rutupinum marte latronem.

VIII. *Arelas*.

PAnde, duplex Arelate, tuos blanda hoſpita portus,
Gallula Roma Arelas: quam Narbo Martius, & quam
Accolit Alpinis opulenta Vienna colonis.
Præcipitis Rhodani ſic interciſa fluentis,
Ut mediam facias navali ponte plateam.
Per quem Romani commercia ſuſcipis orbis,
Nec cohibes: populoſque alios, & mœnia ditas:
Gallia queis fruitur, gremioque Aquitania lato.

IX. *Emerita*.

CLara mihi poſt has memorabere nomen Iberum
Emerita, æquoreus quam præterlabitur amnis,
Submittit cui tota ſuos Hiſpania faſces.
Corduba non, non arce potens tibi Tarraco certant,
Quæque ſinu pelagi jactat ſe Bracara dives.

X. *Athenæ*.

NUnc & terrigenis patribus memoremus Athenas,
Pallados & Conſi quondam certaminis arcem,
Paciferæ primum cui contigit arbor olivæ.
Attica facundæ cujus mera gloria linguæ.
Unde per Ioniæ populos, & nomen Achæum,
Verſa Graja manus, centum ſe effudit in urbes.

XI. *Catina, & Syracuſæ*.

QUis Catinam ſileat? quis quadruplices Syracuſas
Hanc amboſtorum fratrum pietate celebrem,
Illam complexam miracula fontis & amnis.
Quam maris Ionii ſubter vada ſalſa meantes
Conſociant dulces placita ſibi ſede liquores,
Incorruptarum miſcentes oſcula aquarum.

XII. *Toloſa*.

NOn umquam altricem noſtri reticebo Toloſam,
Coctilibus muris quam circuit ambitus ingens,
Perque latus pulchro prælabitur amne Garumna:
Innumeris cultam populis, confinia propter
Ninguida Pyrenes, & pinea Cebennarum,
Inter Aquitanas gentes & nomen Iberum.
Quæ modo quadruplices ex ſe quum effuderit urbes,
Non ulla exhauſtæ ſentit diſpendia plebis:
Quos genuit cunctos gremio complexa colonos.

XIII. *Narbo*.

NEc tu Martie Narbo ſilebere: nomine cujus
Fuſa per immenſum quondam provincia regnum,
Obtinuit multos dominandi jure colonos.
Inſinuant qua ſe Sequanis Allobroges oris:
Excluduntque Italos Alpina cacumina fines:
Qua Pyrenaicis nivibus dirimuntur Iberi:
Qua rapitur præceps Rhodanus genitore Lemanno,
Interiuſque premunt Aquitanica rura Cebennæ,
Uſque in Tectoſagos paganica nomina Volcas,
Totum Narbo fuit. tu Gallia prima togati
Nominis attollis Latio proconſule faſces.
Quis memoret portuſque tuos, monteſque lacuſque?
Quis populos vario diſcrimine veſtis, & oris?
Quodque tibi quondam Pario de marmore templum
Tantæ molis erat, quantam non ſperneret olim
Tarquinius, Catuluſque iterum, poſtremus & ille,
Aurea qui ſtatuit Capitoli culmina Cæſar?
Te maris Eoi merces, & Iberica ditant
Æquora: te claſſes Libyci, Siculique Profundi:
Et quidquid vario per flumina, per freta curſu
Advehitur, toto tibi navigat orbe κατάπλους.

XIV. *Burdigala*.

IMpia jam dudum condemno ſilentia, quod te,
O patria, inſignem Baccho, fluviiſque, viriſque,
Moribus, ingeniiſque hominum, procerumque ſenatu,
Non inter primas memorem: quaſi conſcius urbis
Exiguæ immeritas dubitem contingere laudes.
Non pudor hinc nobis. nec enim mihi barbara Rheni
Ora, nec Arctoo domus eſt glacialis in Hæmo.
Burdigala eſt natale ſolum: clementia cæli
Mitis ubi, & riguæ larga indulgentia terræ;
Ver longum, brumæque breves, juga frondea ſub ſunt.
Fervent æquoreos imitata fluenta meatus.
Quadrua murorum ſpecies, ſic turribus altis
Ardua, ut aerias intrent faſtigia nubes.
Diſtinctas interne vias mirere, domorum

Diſpo-

Diſpoſitum, & latas nomen ſervare plateas:
Tum reſpondentes directa in compita portas,
Per mediumque urbis fontani fluminis alveum.
Quem pater Oceanus refluo quum impleverit æſtu,
Adlabi totum ſpectabis claſſibus æquor.
Quid memorem Pario contectum marmore fontem
Euripi fervere freto; quanta umbra profundi!
Quantus in amne tumor! quanto ruit agmine præceps
Margine contenti biſſena per oſtia curſus,
Innumeros populi non umquam exhauſtus ad uſus!
Hunc cuperes, Rex Mede, tuis contingere caſtris,
Flumina conſumpto quum defecere meatu:
Hujus fontis aquas peregrinas ferre per urbes,
Unum per cunctas ſolitus portare Choaſpem.
  Salve fons ignote ortu, ſacer, alme, perennis,
Vitree, glauce, profunde, ſonore, illimis, opace.
Salve urbis genius, medico potabilis hauſtu,
DIVONA Celtarum lingua, fons addite Divis.
Non Aponus potu, vitrea non luce Nemauſus
Purior; æquoreo non plenior amne Timavus.
  Hic labor extremus celebres collegerit urbes.
Utque caput numeri Roma inclyta, ſic capite iſto
Burdigala ancipiti confirmet vertice ſedem.
Hæc patria eſt patrias ſed Roma ſupervenit omnes
Diligo Burdigalam: Romam colo. civis in hac ſum,
Conſul in ambabus. cunæ hic, ibi ſella curulis.

LUDUS SEPTEM SAPIENTUM.

Auſonius Conſul Latino Drepanio Pacato Proconſuli.

IGnoſcenda iſthæc, an cognoſcenda rearis;
  Attento, Drepani, perlege judicio.
Æquanimus fiam te judice: ſive legenda,
  Sive tegenda putes carmina, quæ dedimus.
Nam primum eſt meruiſſe tuum, Pacate, favorem:
  Proxima defenſi cura pudoris erit.
Poſſum ego cenſuram lectoris ferre ſeveri:
  Et poſſum modica laude placere mihi.
Novit equus plauſæ ſonitum cervicis amare:
  Novit & intrepidus verbera lenta pati.
Maronio qualem cultum quæſivit Homero
  Cenſor Ariſtarchus, normaque Zenodoti.
Pone obelos igitur ſpuriorum ſtigmata varum.
  Palmas, non culpas eſſe putabo meas.
Et correcta magis, quam condemnata vocabo,
  Apponet docti quæ mihi lima viri.
Interea arbitrii ſubiturus pondera tanti,
  Optabo, ut placeam: ſin minus, ut lateam.

PROLOGUS.

SEptem ſapientes, nomen quibus iſtud dedit
Superior ætas, nec ſecuta ſuſtulit,
Hodie in orcheſtram palliati prodeunt.
Quid erubeſcis tu togate Romule,
Scenam quod introibunt tam clari viri?
Nobis pudendum hoc, non & Atticis quoque,
Quibus theatrum curiæ præbet vicem.
Noſtris negotiis ſua loca ſortito data:
Campus comitiis, ut Conſcriptis curia:
Forum, atque Roſtra ſeparatis civium.
Una eſt Athenis, atque in omni Græcia,
Ad conſulendum publici ſedes loci:
Quam in urbe noſtra ſero luxus condidit.
Ædilis olim ſcenam tabulatam dabat
Subito excitatam nulla mole ſaxea.
Muræna ſic, & Gallius. nota eloquar.
Poſtquam potentes, nec verentes ſumptuum,
Nomen perenne crediderunt, ſi ſemel
Conſtructa moles ſaxeo fundamine
In omne tempus conderet ludis locum:
Cuneata crevit hæc theatri immanitas.
Pompejus hanc, & Balbus, & Cæſar dedit
Octavianus, concertantes ſumptibus.
Sed ego quid iſthæc? non hæc cauſa huc prodii,
Ut expedirem, quis theatra, quis forum,
Quis condidiſſet privas partes mœnium:
Sed ut verendos, diſque laudatos viros
Prægrederer, ac referrem, quid vellent ſibi.
Pronunciare ſuas ſolent ſententias,
Quas quiſque providentium anteverterit.
Scitis profecto quæ ſint: ſed ſi memoria
Rebus vetuſtis cludit, veniet Ludius
Ediſſertator harum, quas teneo minus.

LUDIUS.

DElphis Solonem ſcripſe fama eſt Atticum,
Γνῶθι σεαυτὸν, quod Latinum eſt, Noſce te.
Multi hoc Laconis eſſe Chilonis putant.
Spartane Chilon ſit tuum, necne, ambigunt,
Quod introfertur, ὅρα τέλος μακροῦ βίου,
Finem intueri longæ vitæ quo jubes.
Multi hoc Solonem dixe Crœſo exiſtimant.
Et Pittacum dixiſſe fama eſt Lesbium,
Γίγνωσκε καιρὸν. Tempus ut noris, jubet.
Sed καιρὸς iſte, tempeſtivum tempus eſt.
Bias Prieneus dixit, οἱ πλεῖστοι κακοί:
Quod eſt Latinum, Plures hominum ſunt mali:
Sed imperitos ſcito, quos dixit malos.
Μελέτη τὸ πᾶν, Periandri eſt Corinthii:
Eſſe Meditationem totum qui putat.
Ἄριστον μέτρον eſſe dixit Lindius
Cleobulus. hoc eſt, Optimus cunctis modus.
Thales, ἐγγύα, πάρεστι δ' ἄτη protulit.
Spondere qui nos, noxa quod præs eſt, vetat.
Hoc nos monere, fœneratis non placet.
  Dixi. recedam. legifer venit Solon.

SOLON.

DE more Græco prodeo in ſcenam Solon,
Septem Sapientum fama cui palmam dedit.

Sed fama non eſt judicii ſeveritas.
Neque me eſſe primum, veſtrum aut imum exiſtimo,
Æqualitas quod ordinem neſcit pati.
Recte olim ineptum Delphicus juſſit Deus
Quærentem, quiſnam primus ſapientum foret,
Ut in orbe tereti nomina eorum incideret:
Ne primus eſſet, ne vel imus quiſpiam.
Eorum e medio prodeo gyro Solon:
Ut quid dixiſſe Crœſo regi exiſtimor,
Id omnis hominum ſecta ſibi dictum putet.
Græce coactum ὅρα τέλος μακροῦ βίου:
Quod longius fit, ſi Latine ediſſeras:
Spectare vitæ jubeo cunctos terminum.
Proinde miſeros, aut beatos dicere
Evita: quod ſunt ſemper ancipiti ſtatu.
Id adeo ſic eſt. ſi queam, paucis loquar.
Rex, an tyrannus, Lydiæ Crœſus fuit
His in beatis, dives inſanum in modum,
Lateribus aureis templa qui divis dabat.
Is me evocavit. venio dicto obediens,
Meliore ut uti rege poſſint Lydii.
Rogat, beatum prodam, ſi quem noverim;
Telana dico civem non ignobilem.
Pro patria pugnans ille vitam objecerat.
Deſpexit. alium quærit. inveni Aglaum:
Fines qui agelli proprii numquam exceſſerat.
At ille ridens, Quo dein me ponis loco,
Beatus orbe toto qui ſolus vocor?
Spectandum dico terminum vitæ prius:
Tum judicandum, ſi manet felicitas.
Dictum moleſte Crœſus accepit. at ego
Relinquo regem. bellum ille in Perſas parat.
Profectus. victus. vinctus. regi deditus.

* * *

At ille captus, funeris ipſe inſtar fui.

* * *

Qua flamma totum ſe per ambitum dabat,
Volvens in altum fumidos æſtu globos.
At pene ſero Crœſus ingenti ſono,
O vere vates; inquit: o Solon, Solon.
Clamore magno ter Solonem nuncupat.
Qua voce Cyrus motus, extingui jubet
Gyrum per omnem, & deſtrui ardentem pyram.
Et commodum profuſus imber nubibus
Repreſſit ignem. Crœſus ad regem illico
Deductus lectam per miniſtrorum manum
Interrogatus, quem Solonem diceret:
Et quam ciendi cauſam haberet nominis,
Seriem per omnem cuncta regi ediſſerit.
Miſeratur ille: vimque fortunæ videns,
Laudat Solonem: Crœſum in amicis habet.
Vinctumque pedicis aureis ſecum jubet
Reliquum, quod eſſet vitæ, totum degere.
Ego duorum regum teſtimonio
Laudatus, & probatus ambobus fui.
Quodque uni dictum eſt, quiſque ſibi dictum putet.
Ego jam peregi, qua de cauſa huc prodii.
Venit ecce Chilon. vos valete, & plaudite.

CHILON.

Lumbi ſedendo, oculique ſpectando dolent,
Manendo Solonem quoad ſeſe recipiat.
Hui, quam pauca quam diu loquuntur Attici:
Unam trecentis verſibus ſententiam
Tandem peregit; meque reſpectans abiit.
Spartanus ego ſum Chilo, qui nunc prodeo.
Brevitate nota, qua Lacones utimur,
Commendo noſtrum γνῶθι σεαυτόν, *Noſce te*,
Quod in columna jam tenetur Delphica.
Labor moleſtus iſte, fructi eſt optimi,
Quid ſerie poſſis, quidve non, dignoſcere:
Noctu, diuque quæ geras, quæ geſſeris,
Aduſque puncti tenuis inſtar quærere.
Officia cuncta, pudor, honor, conſtantia,
In hoc: & illa ſpreta nobis gloria.
Dixi. valete memores. plauſum non moror.

CLEOBULUS.

Cleobulus ego ſum, parvæ civis inſulæ,
Magnæ ſed auctor, qua clueo, ſententiæ:
Ἄριστον μέτρον quem dixiſſe exiſtimant.
Interpretare tu, qui orcheſtræ proximus,
Gradibus propinquis in quatuordecim ſedes:
Ἄριστον μέτρον an ſit *optimus modus*.
Dic. annuiſti. gratiam habeo. perſequar
Per ordinem. poeta dixe iſthoc loco
Afer videtur veſter, UT NE QUID NIMIS.
Et noſter quidam, μηδὲν ἄγαν. huc pertinet
Uterque ſenſus, Italus, ſeu Dorius:
Fandi, tacendi, ſomni, vigiliæ eſt modus,
Beneficiorum, gratiarum, injuriæ,
Studii, laborum. vita in omni quidquid eſt,
Iſtum requirit optimæ pauſæ modum.
Dixi. recedam, ut ſit modus. venit Thales.

THALES.

Mileſius Thales ſum: AQUAM qui principem
Rebus creandis dixi, ut vates Pindarus.

* * * *

Dedere piſcatores extractum mari.
Namque hi jubente Delio me legerant:
Quod ille munus hoc ſapienti miſerat.
Ego recuſans non recepi: at reddidi
Ferendum ad alios, quos priores crederem.
Dein per omnes ſeptem ſapientes viros
Miſſum, ac remiſſum rurſus ad me referunt.
Ego receptum conſecravi Apollini.
Nam, ſi ſapientem deligi Phœbus jubet,
Non hominem quemquam, ſed deum credi decet.
Is igitur ego ſum. cauſa ſed in ſcenam fuit
Mihi prodeundi, quæ duobus ante me:
Aſſertor ut ſententiæ fierem meæ.
Ea diſplicebit; non tamen prudentibus,
Quos docuit uſus, & peritos reddidit.
Nos ἐγγύα, πάρεστι δ' ἄτη, dicimus:
Latinum eſt, *Sponde: noxia eſt præſto tibi.*
Per mille poſſum currere exempla, ut probem
Prædes vadeſque pœnitudinis reos.
Sed nolo quemquam nominatim dicere.
Sibi quiſque veſtrum dicat, & ſecum putet,
Spondere quantis damno fuerit & malo.
Gratum hoc officium maneat ambobus tamen.
Pars plaudite ergo: pars offenſi explaudite.

Bias.

Bias Prieneus dixi, οἱ πλεῖστοι κακοί.
Latine dictum ſuſpicor, *Plures mali.*

Dixiſſe

Dixiſſe nollem, VERITAS ODIUM PARIT.
Malos ſed imperitos dixi, & barbaros:
Qui jus, & æquum, & ſacros mores negligunt.
Nam populus iſte, quo theatrum cingitur,
Totus bonorum eſt. hoſtium tellus habet,
Dixiſſe quos me creditis, Plures malos.
Sed nemo quiſquam tam malus judex fuat,
Qui non bonorum partibus ſe copulet.
Sive ille vere bonus eſt, ſeu dici ſtudet,
Jam fugit illud nomen inviſum mali.
Abeo. valete, & plaudite. plures boni.

Pittacus.

MItylena oriundus Pittacus ſum Lesbius,
Γίγνωσκε καιρὸν, qui dixi ſententiam.
Sed iſte καιρὸς, tempus ut noris, monet:
Et eſſe καιρὸν, tempeſtivum quod vocant.
Romana ſic eſt vox, *Venito in tempore:*
Veſter quoque ille comicus Terentius,
Rerum omnium primum eſſe tempus autumat,
Ad Antiphilam quo venerat ſervus Dromo
Nullo impeditam, temporis ſervans vicem.
Reputate cuncti, quotiens offenſam incidat,
Spectata cui non fuerit opportunitas.
Tempus me abire, ne moleſtus. plaudite.

Periander.

EPhyra creatus huc Periander prodeo,
Μελέτη τὸ πᾶν, qui dixi: & qui dictum probo,
Meditationem id eſſe totum, quod geras.
Is quippe ſolus rei gerendæ eſt efficax,
Meditatur omne qui prius negotium.
Adverſa rerum, vel ſecunda prædicat
Meditanda cunctis comicus Terentius.
Locare ſedes, bellum gerere, aut ponere:
Magnas, modicaſque res etiam, parvas quoque
Agere volentem, ſemper meditari decet.
Nam ſegniores omnes in cœptis novis,
Meditatio ſi rei gerendæ defuit.
Nihil eſt, quod ampliorem curam poſtulet,
Quam cogitare, quid gerendum ſit. dehinc
Incogitantes fors, non conſilium regit.
Sed ego me ad patres jam recipio. plaudite,
Meditati, ut veſtram rem curetis publicam.

Eorumdem ſeptem Sapientum Sententiæ,

Septenis verſibus ab eodem Auſonio explicatæ.

Bias Prieneus.

QUænam ſumma boni? Mens, quæ ſibi conſcia recti.
Pernicies homini quæ maxima? Solus homo alter.
Quis dives? Qui nil cupiat. Quis pauper? Avarus.
Quæ dos matronæ pulcherrima? Vita pudica.
Quæ caſta eſt? De qua mentiri fama veretur.
Quod prudentis opus? Quum poſſit, nolle nocere.
Quid ſtulti proprium? Non poſſe, & velle nocere.

Pittacus Mitylenæus.

LOqui ignorabit, qui tacere neſciet.
Bono probari malo, quam multis malis.
Demens ſuperbis invidet felicibus.
Demens dolorem ridet infelicium.
Pareto legi, quiſque legem ſanxeris.
Plures amicos re ſecunda compara.
Paucos amicos rebus adverſis proba.

Cleobulus Lindius.

QUanto plus liceat, tam libeat minus.
Fortunæ invidiæ eſt immeritus miſer.
Felix criminibus nullus erit diu.
Ignoſcas aliis multa: nihil tibi.
Parcit quiſque malis, perdere vult bonos,
Majorum meritis gloria non datur.
Turpis ſæpe datur fama minoribus.

Periander Corinthius.

NUmquam diſcrepat utile a decoro.
Plus eſt ſollicitus magis beatus.
Mortem optare malum, timere pejus.
Faxis ut libeat, quod eſt neceſſe.
Multis terribilis, caveto multos.
Si fortuna juvat, caveto tolli.
Si fortuna tonat, caveto mergi.

Solon Athenienſis.

DIco tunc beatam vitam quum peracta fata ſint.
Par pari jugator conjux. quidquid impar, diſſidet.
Non erunt honores umquam fortuiti muneris.
Clam coarguas propinquum, propalam laudaveris.
Pulchrius multo parari, quam creari nobilem.
Certa ſi decreta fors eſt, quid cavere proderit?
Sive ſint incerta cuncta, quid timere convenit?

Chilo Lacedæmonius.

NOlo minor me timeat, diſpiciatque major.
Vive memor mortis, uti ſis memor & ſalutis.
Triſtia cuncta exſuperans aut animo, aut amico.
Tu bene ſi quid facias, non meminiſſe fas eſt.
Quæ bene facta accipias, perpetuo memento.
Grata ſenectus homini, quæ parilis juventæ,
Illa juventa eſt gravior, quæ ſimilis ſenectæ.

Thales Mileſius.

TUrpe quid auſurus, te ſine teſte time.
Vita perit, mortis gloria non moritur.

Quod

Quod facturus eris, dicere ſuſtuleris.
Crux eſt, ſi metuas, vincere quod nequeas.
Quum vere objurgas, ſic inimice juvas.
Quum falſo laudas, ſic & amice noces.
Nil nimium ſatis eſt. ne ſit & hoc nimium.

De iiſdem ſeptem Sapientibus, e Græco.

SEptenis patriam ſapientum, nomina, voces,
Verſibus expediam: ſua quemque monoſticha dicent:
Chilo, cui patria eſt Lacedæmon, Noſce teipſum.
Periander, Trepidam moderare, Corinthius, iram.
Ex Mitylenæis, Nimium nil, Pittacus eris.
Menſuram optimum, ait Cleobulus Lindius, in re.
Exſpectare Solon finem docet, ortus Athenis.
Plures eſſe Bias pravos, quem clara Priene.
Mileti, Fugiſſe, Thales, vadimonia, alumnus.

EDYLLIA.

VERSUS PASCHALES PROCO DICTI.

EDYLLIUM I.

SAncta ſalutiferi redeunt ſolemnia CHRISTI:
Et devota pii celebrant jejunia myſtæ.
At nos æternum cohibentes pectore cultum,
Intemeratorum vim continuamus honorum.
Annua cura ſacris, jugis reverentia nobis.
Magne Pater rerum, cui terra, & pontus, & aer,
Tartaraque & picti ſervit plaga lactea cœli:
Noxia quem ſcelerum plebes tremit, almaque rurſum
Concelebrat votis animarum turba piarum:
Tu brevis hunc ævi curſum, celeremque caducæ
Finem animæ donas æternæ munere vitæ.
Tu mites legum monitus, ſacroſque prophetas
Humano impertis generi, ſervaſque nepotes,
Deceptum miſeratus Adam: quem capta venenis
Implicuit ſocium blandis erroribus Eva.
Tu Verbum, Pater alme, tuum, natumque, deumque,
Concedis terris totum, ſimilemque, paremque,
Ex vero verum, vivaque ab origine vivum.
Ille tuis doctus monitis hoc addidit unum:
Ut ſuper æquoreas nabat qui Spiritus undas,
Pigra immortali vegetaret membra lavacro.
Trina fides, auctore uno; ſpes certa ſalutis
Hunc numerum junctis virtutibus amplectenti.
Tale & terrenis ſpecimen ſpectatur in oris
Auguſtus genitor, geminum ſator Auguſtorum.
Qui fratrem, natumque, pio complexus utrumque
Numine, partitur regnum, neque dividit unum,
Omnia ſolus habens, atque omnia dilargitus.
Hos igitur nobis trina pietate vigentes,
Rectores terræ placidos, cœlique miniſtros,
Chriſte apud æternum placabilis aſſere patrem.

EPICEDION in patrem ſuum Julium Auſonium.

EDYLLIUM II.

NOmen ego Auſonius, non ultimus arte medendi:
Et mea ſi noſſes tempora, primus eram.
Vicinas urbes colui patriaque domoque,
Vaſates patria, ſed lare Burdigalam.
Curia me duplex, & uterque ſenatus habebat
Muneris exſortem, nomine participem.
Non opulens, nec egens, parcus ſine ſordibus egi.
Victum, habitum, mores ſemper eadem habui.
Sermone impromtus Latio: verum Attica lingua
Suffecit culti vocibus eloquii.
Obtuli opem cunctis poſcentibus artis inemptæ:
Officiumque meum cum pietate fuit.
Judicium de me ſtudui præſtare bonorum:
Ipſe mihi numquam, judice me, placui.
Officia in multos diverſo debita cultu,
Perſonis, meritis, tempore diſtribui.
Litibus abſtinui: non auxi, non minui rem.
Indice me nullus, ſed neque teſte perit.
Invidi numquam. cupere atque ambire refugi.
Jurare, aut falſum dicere, par habui.
Factio me ſibi non, non conjuratio junxit.
Sincero colui fœdere amicitias.
Felicem ſcivi, non qui, quod vellet, haberet:
Sed qui per fatum non data non cuperet.
Non occurſator, non garrulus, obvia cernens,
Valvis & velo condita non adii.
Famam, quæ poſſet vitam lacerare bonorum,
Non finxi: & veram ſi ſcierim, tacui.
Ira procul: ſpes vana procul: procul anxia cura;
Inque bonis hominum gaudia falſa procul.
Vitati cœtus, ejuratique tumultus,
Et ſemper fictæ principum amicitiæ.
Deliquiſſe nihil numquam laudem eſſe putavi,
Atque bonos mores legibus antetuli.
Iraſci promptus, properavi condere motum;
Atque mihi pœnas pro levitate dedi.
Conjugium per luſtra novem, ſine crimine, concors
Unum habui: gnatos quatuor edidimus.
Prima obiit lactans. at qui fuit ultimus ævi,
Pubertate rudi non rudis interiit.
Maximus ad ſummum culmen pervenit honorum,
Præfectus Gallis, & Libyæ, & Latio,
Tranquillus, clemens, oculis, voce, ore ſerenus,
In genitore ſuo mente animoque pater.
Hujus ego & natum, & generum pro Conſule vidi.
Conſul ut ipſe foret, ſpes mihi certa fuit.
Matronale decus poſſedit filia. cujus
Egregia & nuptæ laus erat, & viduæ;
Quæ nati, generiſque & progeneri, ſimul omnium
Multiplici illuſtres vidit honore domos.
Ipſe nec affectans, nec detrectator honorum,
Præfectus magni nuncupor Illyrici.
Hæc me fortunæ larga indulgentia ſuaſit,

Numi-

Numine adorato, vitæ abitum petere.
Ne fortunatæ ſpatium inviolabile vitæ
Fatali admorſu ſtringeret ulla dies.
Obtinui: auditæque preces: ſpem, vota, timorem,
Sopitus placido fine, relinquo aliis.
Inter mærentes, ſed non ego mœſtus, amicos
Diſpoſitis jacui funeris arbitriis.
Nonaginta annos baculo ſine, corpore toto
Exegi, cunctis integer officiis.
Hæc quicumque leges, non aſpernabere fari:
Talis vita tibi, qualia vota mihi.

Auſonii VILLULA.

EDYLLIUM III.

SAlve hærediolum majorum regna meorum,
Quod proavus, quod avus, quod pater excoluit.
Quod mihi jam ſenior, properata morte, relinquit.
Eheu nolueram tam cito poſſe frui.
Juſta quidem ſeries patri ſuccedere: verum
Eſſe ſimul dominos, gratior ordo piis.
Nunc labor, & curæ mea ſunt. ſola ante voluptas
Partibus in noſtris. cetera patris erant.
Parvum hærediolum, fateor. ſed nulla fuit res
Parva umquam æquanimis: adde etiam unanimis.
Ex animo rem ſtare æquum puto, non animum ex re.
Cuncta cupit Crœſus, Diogenes nihilum;
Spargit Ariſtippus mediis in Syrtibus aurum;
Aurea non ſatis eſt Lydia tota Midæ.
Cui nullus finis cupiendi, eſt nullus habendi.
Ille opibus modus eſt, quem ſtatuas animo.
Verum ager iſte meus quantus ſit, noſce: etiam me
Noveris, & noris te quoque, ſi potis es:
Quamquam difficile eſt ſe noſcere. γνῶθι σεαυτόν,
Quam propere legimus, tam cito negligimus.
Agri bis centum colo jugera. vinea centum
Jugeribus colitur, prataque dimidium.
Silva ſupra duplum quam prata, & vinea, & arvum.
Cultor agri nobis nec ſupereſt, nec abeſt.
Fons propter, puteuſque brevis, tum purus & amnis.
Naviger hic refluus me vehit, ac revehit.
Conduntur fructus geminum mihi ſemper in annnm.
Cui non longa penus, huic quoque prompta fames.
Hæc mihi nec procul urbe ſita eſt, nec prorſus ad urbem:
Ne patiar turba, utque bonis potiar.
Et quotiens mutare locum faſtidia cogunt,
Tranſeo: & alternis rure, vel urbe fruor.

Ad nepotem Auſonium PROTREPTICON *de ſtudio puerili*.

EDYLLIUM IV.

SUnt etiam Muſis ſua ludicra. miſta Camœnis
Otia ſunt, mellite nepos; nec ſemper acerbi
Exercet pueros vox imperioſa magiſtri.
Sed requie ſtudiique vices rata tempora ſervant.
Et ſatis eſt puero memori legiſſe libenter.
Et ceſſare licet. Graio Schola nomine dicta eſt,
Juſta laboriferis tribuantur ut otia Muſis.
Quo magis alternum certus ſuccedere ludum,
Diſce libens. longum delenitura laborem
Intervalla damus. ſtudium puerile fatiſcit,
Læta niſi auſteris varientur feſta profeſtis.
Diſce libens, tetrici nec præceptoris habenas
Deteſtare nepos. numquam horrida forma magiſtri.
Ille licet triſtis ſenio, nec voce ſerenus,
Aſpera contractæ minitetur jurgia frontis,
Numquam immanis erit placita aſſuetudine vultus,
Qui ſemel imbuerit. rugas nutricis amabit,
Qui refugit matrem. pappos, aviaſque trementes
Anteferunt patribus ſeri nova cura nepotes.
Sic neque Peliden terrebat Achillea Chiron
Theſſalico permixtus equo: nec pinifer Atlas
Amphitryoniadem puerum: ſed blandus uterque
Mitibus alloquiis teneros mulcebat alumnos.
Tu quoque ne metuas: quamvis ſchola verbere multo
Increpet, & truculenta ſenex gerat ora magiſter.
Degeneres animos timor arguit: at tibi conſta
Intrepidus. nec te clamor, plageque ſonantes,
Nec matutinis agitet formido ſub horis:
Quod ſceptrum vibrat ferulæ, quod multa ſupellex
Virgea, quod fallax ſcuticam prætexit aluta:
Quod fervent trepido ſubſellia veſtra tumultu.
Pompa loci, & vani fugiatur ſcena timoris.
Hæc olim genitorque tuus, genitrixque ſecuti
Securam placido mihi permulſere ſenectam.
Tu ſenium, quodcumque ſuper labentibus annis
Fata dabunt, qui nomen avi geris indole prima,
Prime nepos, vel re vel ſpe mihi porge fruendum.
Nunc ego te puerum: mox in juvenilibus annis,
Jamque virum cernam, ſi ſors ita juſſerit; aut ſi
Invidia eſt, ſperabo tamen, nec vota fatiſcent,
Ut patris, utque mei non immemor, ardua ſemper
Præmia Muſarum cupias: facundus & olim
Hac gradiare via, qua nos præceſſimus: & cui
Proconſul genitor, præfectus avunculus inſtant.
Perlege quodcumque eſt memorabile. priva monebo.
Conditor Iliados, & amabilis orſa Menandri
Evolvenda tibi. tu flexu & acumine vocis
Innumeros numeros doctis accentibus effer.
Affectuſque impone legens. diſtinctio ſenſum
Auget, & ignavis dant intervalla vigorem.
Ecquando iſta meæ contingent dona ſenectæ?
Quando oblita mihi tot carmina, totque per ævum
Connexa hiſtoriæ, ſoccos aulæaque regum,
Et melicos, lyricoſque modos præfando, novabis,
Obductoſque ſeni facies pueraſcere ſenſus?
Te præeunte, nepos, modulata poemata Flacci,
Altiſonumque iterum fas eſt didiciſſe Maronem.
Tu quoque, qui Latium lecto ſermone Terenti
Comis, & adſtricto percurris pulpita ſocco,
Ad nova vix memorem diverbia coge ſenectam.
Jam facinus, Catilina, tuum, Lepidique tumultum,
Ab Lepido & Catulo jam res & tempora Romæ
Orſus, bis ſenos ſeriem connecto per annos.
Jam lego civili miſtum mavorte duellum.
Movit quod ſocio Sertorius exul Ibero.
Nec rudis hæc avus admoneo, ſed mille docendo
Ingenia expertus. multos lactantibus annis
Ipſe alui: gremioque fovens, & murmura ſolvens,
Eripui tenerum blandis nutricibus ævum.
Mox pueros molli monitu, & formidine leni
Pellexi, ut mites peterent per acerba profectus,
Carpturi dulcem fructum radicis amaræ.
Idem veſticipes motu jam puberis ævi,
Ad mores, arteſque bonas, fandique vigorem
Produxi: quamquam imperium cervice negarent
Ferre, nec infertis præberent ora lupatis.
Ardua temperies, dura experientia, rarus
Eventus, longo rerum ſpectatus ab uſu,

Ut regat indocilem mitis cenſura juventam.
Quæ tolerata mihi, donec jam ærumna juvaret,
Leniretque uſu bona conſuetudo laborem.
Donec ad Auguſtæ pia munera diſciplinæ
Accirer, varioque accingerer auctus honore:
Aurea quum parere mihi palatia juſſum.
Abſiſtat Nemeſis: ferat & fortuna jocantem.
Præſedi imperio, dum prætextatus in oſtro,
Et ſceptro, & ſolio, ſibi præfert jura magiſtri,
Majoreſque putat noſtros Auguſtus honores.
Quos mox ſublimi maturus protulit auctu:
Quæſtor ut Auguſtis, patri, natoque crearer:
Ut præfecturam duplicem, ſellamque curulem,
Ut trabeam, pictamque togam, mea præmia, conſul
Induerer: faſtiſque meis prælatus haberer.
His ego quæſivi meritum quamgrande nepoti
Conſul avus: lumenque tuæ præluceo vitæ.
Quamvis & patrio jamdudum nomine clarus,
Poſſes ornatus, poſſes honoratus haberi:
Acceſſit tamen ex nobis honor inclytus. hunc tu
Effice, ne ſit onus: per te ut connixus in altum
Conſcendas: ſpereſque tuos, te conſule, faſces.

GENETHLIACON ad eumdem Auſonium nepotem.

EDYLLIUM V.

Carmina prima tibi quum jam puerilibus annis
Traderet aſſidui permulcens cura magiſtri,
Imbueretque novas aures, ſenſuſque ſequaces,
Ut reſpondendas docili quoque murmure voces
Emendata rudi proferret lingua palato,
Addidimus nil triſte ſenes: ne cura monendi
Læderet, aut dulces guſtus vitiaret amaris.
At modo, quum motu vigeas jam puberis ævi,
Fortiaque a teneris poſſis ſecernere; & ipſe
Admonitor morumque tibi, fandique videri:
Accipe non præcepta quidem, ſed vota precantis
Et gratantis avi, feſtum ad ſollenne nepotis.

* * * *

Adnuito, ut reducem fatorum a fine ſenectam
Soſpes agam: feſtumque diem, dubitataque cernam
Sidera, depoſito prope conclamatus in ævo.
Hoc, mellite nepos, duplicato fœnere partum
Natali accedente tuo: munuſque ſalutis
Plenius hoc noſtræ, quod jam tibi puberis ævi
Creſcit honos, juvenemque ſenex jam cerno nepotem.
Sexta tibi hæc primo remeat trieteris ab anno,
Septembres notis referens natalibus idus,
Idus alma dies, geniis quoque culta deorum.
Sextiles Hecate Latonia vendicat idus;
Mercurius Maias ſuperorum adjunctus honori.
Octobres olim genitus Maro dedicat idus.
Idus ſæpe colas biſſenis menſibus omnes,
Auſonii quicumque mei celebraveris idus.
Vale, nepos dulciſſime.

CUPIDO CRUCI AFFIXUS.

EDYLLIUM VI.

AEris in campis, memorat quos Muſa Maronis,
Myrteus amentes ubi lucus opacat amantes,
Orgia ducebant Heroides, & ſua quæque,
Ut quondam occiderant, leti argumenta gerebant,
Errantes ſilva in magna, & ſub luce maligna
Inter arundineaſque comas, gravidumque papaver,
Et tacitos ſine labe lacus, ſine murmure rivos:
Quorum per ripas nebuloſo lumine marcent
Fleti olim regum & puerorum nomina flores,
Mirator Narciſſus, & Oebalides Hyacinthus,
Et Crocus auricomans, & murice pictus Adonis,
Et tragico ſcriptus gemitu Salaminius Æas.
Omnia quæ lacrimis & amoribus anxia mæſtis
Exercent memores obita jam morte dolores,
Rurſus in amiſſum revocant Heroidas ævum.
Fulmineos Semele decepta puerpera partus
Deflet, & ambuſtas lacerans per inania cunas
Ventilat ignavum ſimulati fulminis ignem.
Irrita dona querens, ſexu gaviſa virili,
Mæret in antiquam Cænis revocata figuram.
Vulnera ſiccat adhuc Procris: Cephalique cruentam
Diligit & percuſſa manum. fert fumida teſta
Lumina Seſtiaca præceps de turre puella.
Et de nimboſo ſaltum Leucate minatur
Maſcula Lesbiacis Sappho peritura ſagittis.
Harmoniæ cultus Eriphyle mæſta recuſat,
Infelix nato, nec fortunata marito.
Tota quoque aeriæ Minoia fabula Cretæ,
Picturatum inſtar tenui ſub imagine vibrat.
Paſiphae nivei ſequitur veſtigia tauri.
Licia fert glomerata manu deſerta Ariadne.
Reſpicit abjectas deſperans Phædra tabellas.
Hæc laqueum gerit: hæc vanæ ſimulacra coronæ:
Dædaliæ pudet hanc latebras ſubiiſſe juvencæ.
Præreptas queritur per inania gaudia noctes
Laodamia duas, vivi functique mariti.
Parte truces alia ſtrictis mucronibus omnes
Et Thisbe, & Canace, & Sidonis horret Eliſſa.
Conjugis hæc, hæc patris, & hæc gerit hoſpitis enſem.
Errat & ipſa olim, qualis per Latmia ſaxa
Endymioneos ſolita affectare ſopores,
Cum face, & aſtrigero diademate Luna bicornis.
Centum aliæ veterum recolentes vulnera amorum,
Dulcibus & mæſtis refovent tormenta querelis.
Quas inter medias furvæ caliginis umbram
Diſpulit inconſultus Amor ſtridentibus alis.
Agnovere omnes puerum: memorique recurſu
Communem ſenſere reum, quamquam humida circum
Nubila & auratis fulgentia cingula bullis,
Et pharetram, & rutilæ fuſcarent lampados ignem:
Agnoſcunt tamen: & vanum vibrare vigorem
Occipiunt: hoſtemque unum loca non ſua nactum,
Quum pigros ageret denſa ſub nocte volatus,
Facta nube premunt: trepidantem & caſſa parantem
Suffugia, in cœtum mediæ traxere catervæ.
Eligitur mæſto myrtus notiſſima luco,
Invidioſa deum pœnis. cruciaverat illic
Spreta olim memorem Veneris Proſerpina Adonin.
Hujus in excelſo ſuſpenſum ſtipite Amorem,
Devinctum poſt terga manus, ſubſtrictaque plantis
Vincula mærentem, nullo moderamine pœnæ
Affigunt: reus eſt ſine crimine, judice nullo
Accuſatus Amor. ſe quiſque abſolvere geſtit,
Transferat ut proprias aliena in crimina culpas.
Cunctæ exprobrantes tolerati inſignia leti
Expediunt. hæc arma putant, hæc ultio dulcis,
Ut quo quæque periit, ſtudeat punire dolore.
Hæc laqueum tenet, hæc ſpeciem mucronis inanem
Ingerit: illa cavos amnes, rupemque fragoſam,
Inſanique metum pelagi, & ſine fluctibus æquor.
Nonnullæ flammas quatiunt, trepidoque minantur
Stridentes nullo igne faces. reſcindit adultum

Myrrha

Myrrha uterum lacrimis lugentibus; inque paventem
Gemmea ſletiferi jaculatur ſuccina trunci.
Quædam ignoſcentum ſpecie ludibria tantum
Sola volunt: ſtilus ut tenuis ſub acumine puncti
Eliciat tenerum, de quo Roſa nata, cruorem.
Aut pubi admoveant petulantia lumina lychni.
Ipſa etiam ſimili genitrix obnoxia culpæ
Alma Venus tantos penetrat ſecura tumultus.
Nec circumvento properans ſuffragia nato
Terrorem ingeminat, ſtimuliſque accendit amaris
Ancipites furias: natique in crimina confert
Dedecus ipſa ſuum: quod vincula cæca mariti
Deprenſo Mavorte tulit: quod pube pudenda
Helleſpontiaci ridetur forma Priapi.
Quod crudelis Eryx; quod ſemivir Hermaphroditus.
Nec ſatis in verbis. roſeo Venus aurea ſerto
Mærentem pulſat puerum, & graviora paventem.
Olli purpureum mulcato corpore rorem
Sutilis expreſſit crebro roſa verbere: quæ, jam
Tincta prius, traxit rutilum magis ignea fucum.
Inde truces cecidere minæ: vindictaque major
Crimine viſa ſuo, Venerem factura nocentem.
Ipſæ intercedunt Heroides, & ſua quæque
Funera crudeli malunt adſcribere fato.
Tum grates pia mater agit ceſſiſſe dolentes,
Et condonatas puero dimittere culpas.
Talia nocturnis olim ſimulacra figuris
Exercent trepidam caſſo terrore quietem,
Quæ poſtquam multa perpeſſus nocte Cupido
Effugit; pulſa tandem caligine ſomni
Evolat ad ſuperos, portaque evadit eburna.

AUSONIUS PAULO SUO S. P. D.

UT voluiſti, Paule, cunctos Biſſulæ verſus habes:
Luſimus quos in Suevæ gratiam virgunculæ,
Otium magis foventes, quam ſtudentes gloriæ.
Tu moleſtus flagitator lege moleſta carmina.
Tibi, quod intriſti, exedendum eſt; ſic vetus verbum jubet;
Compedes, quas ipſe fecit, ipſus ut geſtet faber.

Ad lectorem hujus libelli.

CArminis incomti tenuem lecture libellum,
Pone ſupercilium.
Seria contractis expende poemata rugis.
Nos Thymelen ſequimur.
Biſſula in hoc ſchedio cantabitur, aut Eraſinus.
Admoneo, ante bibas.
Jejunis nil ſcribo. meum poſt pocula ſi quis
Legerit, hic ſapiat.
Sed magis hic ſapiet, ſi dormiet: & putet iſta
Somnia miſſa ſibi.

BISSULA. EDYLL. VII.

Ubi nata ſit Biſſula, & quomodo in manus domini venerit.

BIſſula trans gelidum ſtirpe & lare proſata Rhenum,
Conſcia naſcentis Biſſula Danubii,
Capta manu, ſed miſſa manu, dominatur in ejus
Deliciis, cujus bellica præda fuit.
Matre carens, nutricis egens, neſcivit herai
Imperium. * *
Fortunæ ac patriæ quæ nulla opprobria ſenſit,
Illico inexperto libera ſervitio.
Sic Latiis mutata bonis, Germana maneret
Ut facies, oculos cærula, flava comas.
Ambiguam modo lingua facit, modo forma puellam,
Hæc Rheno genitam prædicat, hæc Latio.

De eadem Biſſula.

DElicium, blanditiæ, ludus, amor, voluptas,
Barbara, ſed quæ Latias vincis alumna pupas,
Biſſula nomen teneræ ruſticulum puellæ,
Horridulum non ſolitis, ſed domino venuſtum.

Ad pictorem, de Biſſulæ imagine.

BIſſula nec ceris, nec fuco imitabilis ullo,
Naturale decus fictæ non commodat arti.
Sandyx, & ceruſſa, alias ſimulate puellas,
Temperiem hanc vultus neſcit manus. ergo age pictor,
Puniceas confunde roſas, & lilia miſce.
Quique erit ex illis color aeris, ipſe ſit oris.

Ad eumdem.

PIngere ſi noſtram pictor meditaris alumnam,
Æmula Cecropias ars imitetur apes.

PRECATIO Auſonii conſulis deſignati, pridie Kalendas Januarii faſcibus ſumtis.

EDYLLIUM VIII.

JAne, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol,
Conſulis Auſonii Latiam viſure curulem.
Ecquid ab Auguſta nunc majeſtate ſecundum,
Quod mireris, habes? Roma illa, domuſque Quirini,
Et toga purpurei rutilans prætexta ſenati,
Hoc capite æternis ſignat ſua tempora Faſtis.
Anne, bonis cœpte auſpiciis, da vere ſalubri
Apricas ventorum animas, da roſcida Cancro
Solſtitia, & gelidum Boream Septembribus horis.
Mordeat Autumnas frigus ſubtile pruinas;
Et tenuata modis ceſſet mediocribus Æſtas.
Sementem notus humificet. ſit Bruma nivalis,
Dum pater antiqui renovatur Martius anni.
Spiret odorato florum nova gratia Maio,
Julius & ſegetes coquat, & mare temperet Euris.
Sirius ardentem non augeat igne Leonem.
Diſcolor arboreos variet Pomona ſapores.
Mitiget autumnus, quod maturaverit æſtas,
Et genialis hiems parta ſibi dote fruatur.
Pacem mundus agat: nec turbida ſidera regnent.
Nulla tuos, Gradive, offendat ſtella penates,
Quæ non æqua tibi. non Cynthia; non celer Arcas
Finitimus terris: non tu Saturne ſupremo
Ultime circuitu. procul a Pyroente remorus
Tranquillum properabis iter. vos cominus ite
Stella ſalutigeri Jovis, & Cythereie Veſper.
Nonnumquam hoſpitibus facilis Cyllenius adſit.
Jane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol.
Hoſtibus edomitis qua Francia mixta Suevis
Certat ad obſequium, Latiis ut militet armis:
Qua vaga Sauromates ſibi junxerat agmina Chuni,
Quaque Getes ſociis Hiſtrum adſultabat Alanis.
Hoc mihi præpetibus victoria nuntiat alis.
Jam venit Auguſtus, noſtros ut comat honores,
Officio exornans, quos participare cupiſſet.

Jane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol.
Aurea venturo Sol porrige gaudia Jano:
Faſcibus Auſonii ſuccedet Cæſar in annum,
Quintam Romulei prætextam habiturus honoris.
Ecce ubi ſe cumulat mea purpura (mitibus audi
Auribus hoc Nemeſis) poſt me dignatur oriri
Auguſtus conſul. plus quam conferre videtur
Me ſibi: qui juſſit noſtros precedere faſces.
Jane, veni, novus anne veni: renovate veni Sol;
Coge ſecuturos bis ſena per oſtia menſes,
Tu tropicum ſoli da cedere; rurſus & illum
Terga dare, ut duplex tropicus varietur ab aſtro,
Et quater a ternis properet mutatio ſignis.
Æſtivos impelle dies, brumamque morantem
Noctibus adceleret promiſſus Cæſaris annus.
Illum ego ſi cernam, tum terque quaterque beatus,
Tunc ero bis conſul, tunc tangam vertice cælum.

Item PRECATIO calendis Januariis.

EDYLLIUM IX.

ANne, bonis cœpte auſpiciis, felicia cernis
Conſulis Auſonii primordia. prome coruſcum
Sol æterne caput: ſolitoque illuſtrior, almo
Lumine purpureum jubar exſere lucis eoæ.
Anne, pater rerum, quas Jani menſe bifrontis
Volvis in hibernum glaciali fine Decembrem,
Anne, veni, & feſtum veteris novus adſpice Jani.
Solennes pervade vias, biſſenaque mundo
Curricula æquaris varians per tempora ſignis,
Præcipitem æterna perfer vertigine curſum;
Sic prono raptate polo, contraria Phœbus
Ut momenta ferat ſervata parte dierum,
Et novus hiberno reparet ſua lumina pulſu.
Menſtrua ter decies redeunt dum cornua Lunæ,
Exortus, obituſque manu volvente rotabis,
Legitimum Phœbi cohibens per ſigna meatum.

MOSELLA. EDYLL. X.

TRanſieram celerem nebuloſo lumine Navam,
Addita miratus veteri nova mœnia vico:
Æquavit Latias ubi quondam Gallia Cannas:
Infletæque jacent inopes ſuper arva catervæ.
Unde iter ingrediens nemoroſa per avia ſolum,
Et nulla humani ſpectans veſtigia cultus,
Prætereo arentem ſitientibus undique terris
Dumniſſum, riguaſque perenni fonte Tabernas,
Arvaque Sauromatum nuper metata colonis:
Et tandem primis Belgarum conſpicor oris
Nivomagum, divi caſtra inclyta Conſtantini.
Purior hic campis aer: Phœbuſque ſereno
Lumine purpureum reſerat jam ſudus Olympum.
Nec jam conſertis per mutua vincula ramis
Quæritur excluſum viridi caligine cælum:
Sed liquidum jubar, & rutilam viſentibus æthram
Libera perſpicui non invidet aura diei.
In ſpeciem quum me patriæ, cultumque nitentis
Burdigalæ, blando pepulerunt omnia viſu,
Culmina villarum, pendentibus edita ripis,
Et virides Baccho colles, & amœna fluenta
Subterlabentis tacito rumore Moſellæ.
Salve amnis laudate agris, laudate colonis,
Dignata imperio debent cui mœnia Belgæ:
Amnis odorifero juga vitea conſite Baccho,
Conſite gramineas amnis viridiſſime ripas:
Naviger, ut pelagus; devexas pronus in undas,
Ut fluvius; vitreoque lacus imitate profundo;
Et rivos trepido potis æquiparare meatu,
Et liquido gelidos fontes præcellere potu,
Omnia ſolus habes, quæ fons, quæ rivus, & amnis,
Et lacus, & bivio refluus manamine pontus.
Tu placidis prolapſus aquis, nec murmura venti
Ulla, nec occulti pateris luctamina ſaxi.
Non ſuperante vado rapidos reparare meatus
Cogeris, exſtantes medio non æquore terras
Interceptus habes: juſti ne demat honorem
Nominis, excluſum ſi dividat inſula flumen.
Tu duplices ſortite vias, & quum amne ſecundo
Defluis, ut celeres feriant vada concita remi:
Et quum per ripas nuſquam ceſſante remulco
Intendunt collo malorum vincula nautæ.
Ipſe tuos quotiens miraris in amne recurſus,
Legitimoſque putas prope ſegnius ire meatus?
Tu neque limigenis ripam prætexeris ulvis,
Nec piger immundo perfundis litora cœno,
Sicca ſed in prima aſpergis veſtigia lympha.
I nunc, & Phrygiis ſola levia conſere cruſtis,
Tendens marmoreum laqueata per atria campum.
Aſt ego deſpectis, quæ cenſus opeſque dederunt,
Naturæ mirabor opus, non, cura nepotum,
Lætaque jacturis ubi luxuriatur egeſtas.
Hic ſolidæ ſternunt humentia litora arenæ,
Nec retinent memores veſtigia preſſa figuras.
Spectaris vitreo per levia terga profundo,
Secreti nihil amnis habens. utque almus aperto
Panditur intuitu liquidis obtutibus aer,
Nec placidi prohibent oculos per inania venti:
Sic demerſa procul durante per intima viſu
Cernimus, arcanique patet penetrale fluenti:
Quum vada lene meant, liquidarum & lapſus aquarum
Prodit cærulea diſperſas luce figuras:
Quod ſulcata levi criſpatur arena meatu:
Inclinata tremunt viridi quod gramina fundo.
Utque ſub ingenuis agitatæ fontibus herbæ
Vibrantes patiuntur aquas: lucetque, latetque
Calculus: & viridem diſtinguit glarea muſcum.
Nota Caledoniis talis pictura Britannis,
Quum virides algas, & rubra corallia nudat
Æſtus, & albentes concharum germina baccas,
Deliciaſque hominum locupletes, quæque ſub undis
Aſſimulant noſtros imitata monilia cultus.
Haud aliter placidæ ſubter vada læta Moſellæ,
Detegit admixtos non concolor herba lapillos.
Intentos tamen uſque oculos errore fatigant
Interludentes examina lubrica piſces.
Sed neque tot ſpecies, obliquatoſque natatus,
Quæque per adverſum ſuccedunt agmina flumen,
Nominaque, & cunctos numeroſæ ſtirpis alumnos,
Edere fas. haud ille ſinit, cui cura ſecundæ
Sortis, & æquorei ceſſit tutela tridentis.
Tu mihi flumineis habitatrix Nais in oris,
Squamigeri gregis ede choros, liquidoque ſub alveo
Diſſere cæruleo fluitantes amne catervas.
Squameus herboſas Capito inter lucet arenas,
Viſcere præ tenero fartim congeſtus ariſtis,
Nec duraturus poſt bina trihoria menſis.
Purpureiſque Salar ſtellatus tergora guttis,
Et nullo ſpinæ nociturus acumine Redo,
Effugienſque oculos celeri levis Umbra natatu.
Tuque per obliqui fauces vexate Saravi,

Qua

Qua bis terna fremunt ſcopuloſis oſtia pilis,
Quum defluxiſti famæ majoris in amnem,
Liberior laxos exerces Barbe natatus.
Tu melior pejore ævo, tibi contigit omni
Spirantum ex numero non inlaudata ſenectus.
Nec te puniceo rutilantem viſcere Salmo
Tranſierim, latæ cujus vaga verbera caudæ
Gurgite de medio ſummas referuntur in undas,
Occultus placido cum proditur æquore pulſus.
Tu loricato ſquamoſus pectore, frontem
Lubricus, & dubiæ facturus fercula cœnæ,
Tempora longarum fers incorrupte morarum,
Præſignis maculis capitis: cui prodiga nutat
Alvus, opimatoque fluens abdomine venter.
Quæque per Illyricum, per ſtagna binominis Iſtri,
Spumarum indiciis caperis Muſtella natantum,
In noſtrum ſubvecta fretum, ne lata Moſellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno.
Quis te naturæ pinxit color? atra ſuperne
Puncta notant tergum, quæ lutea circuit Iris.
Lubrica cæruleus perducit tergora fucus.
Corporis ad medium fartim pingueſcis: at illinc
Uſque ſub extremam ſquallet cutis arida caudam.
Nec te delicias menſarum Perca ſilebo,
Amnigenos inter piſces dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere mullis:
Nam neque guſtus iners; ſolidoque in corpore partes
Segmentis coeunt, ſed diſſociantur ariſtis.
Hic etiam Latio riſus prænomine, cultor
Stagnorum, querulis vis infeſtiſſima ranis,
Lucius, obſcuras ulva cœnoque lacunas
Obſidet. hic nullos menſarum lectus ad uſus,
Fervet fumoſis olido nidore popinis.
Quis non & virides vulgi ſolatia Tincas
Norit, & Alburnos prædam puerilibus hamis,
Stridenteſque focis opſonia plebis Alauſas?
Teque inter ſpecies geminas, neutrumque, & utrumque,
Qui necdum Salmo, nec jam Salar, ambiguuſque
Amborum medio Fario intercepte ſub ævo?
Tu quoque flumineas inter memorande cohortes
Gobio, non major geminis ſine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ovipara congeſtior alvo:
Propexique jubas imitatus Gobio Barbi.
Nunc pecus æquoreum celebrabere magne Silure:
Quem velut Actæo perductum tergora olivo
Amnicolam Delphina reor. ſic per freta magnum
Laberis, & longi vix corporis agmina ſolvis,
Aut brevibus defenſa vadis, aut fluminis ulvis.
At quum tranquillos moliris in amne meatus,
Te virides ripæ, te cærula turba natantum,
Te liquidæ mirantur aquæ. diffunditur alveo
Æſtus, & extremi procurrunt margine fluctus.
Talis Atlantiaco quondam balæna profundo,
Quum vento motuve ſuo telluris ad oras
Pellitur, excluſum fundit mare: magnaque ſurgunt
Æquora, vicinique timent decreſcere montes.
Hic tamen, hic noſtræ mitis Ballæna Moſellæ,
Exitio procul eſt, magnoque honor additus amni.
Jam liquidas ſpectaſſe vias, & lubrica piſces
Agmina; multipliceſque ſatis numeraſſe catervas.
Inducant aliam ſpectacula vitea pompam:
Sollicitentque vagos baccheia munera viſus:
Qua ſublimis apex longo ſuper ardua tractu
Et rupes, & aprica jugi, flexuſque, ſinuſque
Vitibus aſſurgunt, naturalique theatro.
Gauranum ſic alma jugum vindemia veſtit,
Et Rhodopen: proprioque nitent Pangæa Lyæo.
Sic viret Iſmarius ſuper æquora Thracia collis.
Sic mea flaventem pingunt vineta Garumnam.
Summis quippe jugis tendentis in ultima clivi,
Conſeritur viridi fluvialis margo Lyæo.
Læta operum plebes, feſtinanteſque coloni
Vertice nunc ſummo properant, nunc dejuge dorſo,
Certantes ſtolidis clamoribus. inde viator
Riparum ſubjecta terens, hinc navita labens,
Probra canunt ſeris cultoribus. adſtrepit ollis
Et rupes, & ſilva tremens, & concavus amnis.
Nec ſolos hominum delectat ſcena locorum.
Hic ego & agreſtes Satyros, & glauca tuentes
Naidas, extremis credam concurrere ripis,
Capripedes agitat cum læta protervia Panas,
Inſultantque vadis, trepidaſque ſub amne ſorores
Terrent, indocili pulſantes verbere fluctum.
Sæpe etiam mediis furata e collibus uvas
Inter Oreiadas Panope fluvialis amicas,
Fugit laſcivos paganica numina Faunos.
Dicitur & medio quum ſol ſtetit igneus orbe,
Ad commune fretum, Satyros, vitreaſque ſorores,
Conſortes celebrare choros: quum præbuit horas
Secretas hominum cœtu flagrantior æſtus.
Tunc inſultantes ſua per freta ludere Nymphas,
Et Satyros merſare vadis, rudibuſque natandi
Per medias exire manus; dum lubrica falſi
Membra petunt, liquidoſque fovent pro corpore fluctus.
Sed non hæc ſpectata ulli, nec cognita viſu,
Fas mihi ſit pro parte loqui: ſecreta tegatur,
Et commiſſa ſuis lateat reverentia rivis.
Illa fruenda palam ſpecies, quum glaucus opaco
Reſpondet colli fluvius. frondere videntur
Fluminei latices, & palmite conſitus amnis.
Quis color ille vadis, ſeras quum protulit umbras
Heſperus, & viridi profundit monte Moſellam?
Tota natant criſpis juga motibus, & tremit abſens
Pampinus, & vitreis vindemia turget in undis:
Adnumerat virides deriſus navita vites,
Navita caudiceo fluitans ſuper æquora lembo,
Per medium, qua ſeſe amni confundit imago
Collis, & umbrarum confinia conſerit amnis.
Hæc quoque quam dulces celebrant ſpectacula pompas;
Remipedes medio certant quum flumine lembi,
Et varios ineunt flexus, virideſque per oras
Stringunt attonſis pubentia germina pratis?
Puppibus, & proris alacres geſtire magiſtros,
Impubemque manum ſuper amnica terga vagantem
Dum ſpectat tranſire, dein ſua ſeria ludo
Poſthabet: excludit veteres nova gratia curas.
Tales Cumano deſpectat in æquore ludos
Liber, ſulphurei quum per juga conſita Gauri,
Perque vaporiferi graditur vineta Veſevi:
Quum Venus, Actiacis Auguſti læta triumphis,
Ludere laſcivos fera prælia juſſit Amores,
Qualia Niliacæ claſſes, Latiæque triremes
Subter Apollineæ geſſerunt Leucados arces:
Aut Pompejani Mylaſena pericula belli
Euboicæ referunt per Averna ſonantia cymbæ,
Innocuos ratium pulſus, pugnaſque jocantes
Naumachiæ, Siculo quales ſpectante Peloro
Cæruleus viridi reparat ſub imagine pontus.
Non aliam ſpeciem petulantibus addit ephebis
Pubertaſque, amniſque, & picti roſtra phaſeli.
Hos Hyperionio quum ſol perfuderit æſtu,
Reddit nautales vitreo ſub gurgite formas,

Et redigit pandas inverſi corporis umbras.
Utque agiles motus dextra lævaque frequentant,
Et commutatis alternant pondera remis,
Unda refert alios ſimulacra humentia nautas.
Ipſa ſuo gaudet ſimulamine nautica pubes,
Fallaces fluvio mirata redire figuras.
Sic ubi compoſitos oſtentatura capillos,
Candentem late ſpeculi explorantis honorem
Quum primum caræ nutrix admovit alumnæ,
Læta ignorato fruitur virguncula ludo,
Germanæque putat formam ſpectare puellæ:
Oſcula fulgenti dat non referenda metallo:
Aut fixas prætentat acus; aut frontis ad oram
Vibratis cœptat digitis extendere crines:
Talis ad umbrarum ludibria nautica pubes
Ambiguis fruitur veri falſique figuris.
Jam vero acceſſus faciles qua ripa miniſtrat,
Scrutatur toto populatrix turba profundo
Heu male defenſos penetrali flumine piſces!
Hic medio procul amne trahens humentia lina,
Nodoſis decepta plagis examina verrit;
Aſt hic tranquillo qua labitur agmine flumen,
Ducit corticeis fluitantia retia ſignis.
Ille autem ſcopulis ſubjectas pronus in undas,
Inclinat lentæ convexa cacumina virgæ,
Indutos eſcis jaciens letalibus hamos.
Quos ignara doli poſtquam vaga turba natantum
Rictibus invaſit, patulæque per intima fauces
Sera occultati ſenſerunt vulnera ferri,
Dum trepidant, ſubit indicium: criſpoque tremori
Vibrantis ſetæ nutans conſentit harundo.
Nec mora: & excuſſam ſtridenti verbere prædam
Dextera in obliquum raptat puer. excipit ictum
Spiritus, ut fractis quondam per inane flagellis
Aura crepat, motoque adſibilat aere ventus.
Exſultant udæ ſuper arida ſaxa rapinæ,
Luciferique pavent letalia tela diei.
Quique ſub amne ſuo manſit vigor, aere noſtro
Segnis anhelatis vitam conſumit in auris.
Jam piger invalido vibratur corpore plauſus;
Torpida ſupremos patitur jam cauda tremores,
Nec coeunt rictus: hauſtas ſed hiatibus auras
Reddit mortiferos exſpirans branchia flatus.
Sic ubi fabriles exercet ſpiritus ignes,
Accipit alterno cohibetque foramine ventos
Lanea fagineis alludens parma cavernis.
Vidi egomet quoſdam leti ſub fine trementes
Collegiſſe animas: mox in ſublime citatos,
Cernua ſubjectum præceps dare corpora in amnem,
Deſperatarum potientes rurſus aquarum.
Quos impos damni puer inconſultus ab alto
Impetit, & ſtolido captat prenſare natatu.
Sic Anthedonius Bœotia per freta Glaucus
Gramina guſtatu poſtquam exitialia Circes
Expertus, carptas moribundis piſcibus herbas
Sumſit, Carpathium ſubiit novus accola pontum.
Ille hamis & rete potens, ſcrutator operti
Nereos, æquoream ſolitus convertere Tethyn,
Inter captivas fluitavit prædo catervas.
Talia deſpectant longo per cærula tractu
Pendentes ſaxis inſtanti culmine villæ.
Quas medius dirimit ſinuoſis flexibus errans
Amnis: & alternas comunt prætoria ripas.
Quis modo Seſtiacum pelagus, Nepheleidos Helles
Æquor; Abydeni freta quis miretur ephebi?
Quis Chalcedonio conſtratum ab litore pontum,
Regis opus Magni, mediis euripus ubi undis
Europæque Aſiæque vetat concurrere terras?
Non hic dira freti rabies, non ſæva furentum
Prælia Caurorum. licet hic commercia linguæ
Jungere, & alterno ſermonem texere pulſu.
Blanda ſalutiferas permiſcent litora voces,
Et voces, & pene manus. reſonantia utrimque
Verba refert, mediis concurrit fluctibus Echo.
Qui potis, innumeros cultuſque habituſque retexens,
Pandere tectonicas per ſingula prædia formas!
Non hoc ſpernat opus Gortynius aliger, ædis
Conditor Euboicæ, caſus quem fingere in auro
Conantem Icarios, patrii pepulere dolores.
Non Philo Cecropius: non qui laudatus ab hoſte
Clara Syracoſii traxit certamina belli.
Forſan & inſignes hominumque operumque labores
Hic habuit decimo celebrata volumine Marci
Hebdomas. hic clari viguere Menecratis artes,
Atque Epheſi ſpectata manus: vel in arce Minervæ
Ictinus; magico cui noctua perlita fuco
Allicit omne genus volucres, perimitque tuendo.
Conditor hic forſan fuerit Ptolemaidos aulæ
Dinochares: quadro cui in faſtigia cono
Surgit, & ipſa ſuas conſumit Pyramis umbras,
Juſſus ob inceſti qui quondam fœdus amoris
Arſinoen Pharii ſuſpendit in aere templi.
Spirat enim tecti teſtudine vera Magnetis,
Afflictamque trahit ferrato crine puellam.
Hos ergo aut horum ſimiles eſt credere dignum
Belgarum in terris ſcenas poſuiſſe domorum,
Molitos celſas fluvii decoramina villas.
Hæc eſt nativi ſublimis in aggere ſaxi.
Hæc procurrentis fundata crepidine ripæ.
Hæc refugit, captumque ſinu ſibi vendicat amnem.
Illa tenens collem, qui plurimus imminet amni,
Uſurpat faciles per culta, per aſpera, viſus:
Utque ſuis fruitur dives ſpeculatio terris.
Quin etiam riguis humili pede condita pratis
Compenſat celſi bona naturalia montis,
Sublimique minans irrumpit in æthera tecto,
Oſtentans altam, Pharos ut Memphitica, turrim.
Huic proprium eſt clauſos conſepto gurgite piſces
Apricas ſcopulorum inter captare novales.
Hæc ſummis innixa jugis labentia ſubter
Flumina deſpectu jam caligante tuetur.
Atria quid memorem viridantibus aſſita pratis?
Innumeriſque ſuper nutantia tecta columnis?
Quid quæ ſulphurea ſubſtructa crepidine fumant
Balnea, ferventi cum Mulciber hauſtus operto,
Volvit anhelatas tectoria per cava flammas,
Incluſum glomerans æſtu exſpirante vaporem?
Vidi ego defeſſos multo ſudore lavacri
Faſtidiſſe lacus, & frigora piſcinarum,
Ut vivis fruerentur aquis; mox amne refotos
Plaudenti gelidum flumen pepuliſſe natatu.
Quod ſi Cumanis huc afforet hoſpes ab oris,
Crederet Euboicas ſimulacra exilia Baias
His donaſſe locis: tantus cultuſque nitorque
Allicit, & nullum parit oblectatio luxum.
Sed mihi qui tandem finis tua glauca fluenta
Dicere? dignandumque mari memorare Moſellam?
Innumeri quod te diverſa per oſtia late
Incurrunt amnes? quamquam differre meatus
Poſſent: ſed celerant in te conſumere nomen.
Namque & Pronææ Nemeſæque adjuta meatu
Sura tuas properat non degenerare ſub undas,

Sura interceptis tibi gratificata fluentis:
Nobilius permixta tuo ſub nomine, quam ſi
Ignoranda patri confunderet oſtia ponto:
Te rapidus Gelbis, te marmore clarus Erubrus
Feſtinant famulis quamprimum adlambere lymphis.
Nobilibus Gelbis celebratus piſcibus: ille
Præcipiti torquens cerealia ſaxa rotatu,
Stridenteſque trahens per levia marmora ſerras
Audit perpetuos ripa ex utraque tumultus.
Prætereo exilem Leſuram, tenuemque Drachonum,
Nec faſtiditos Salmonæ uſurpo fluores.
Naviger undiſona dudum me mole Saravus
Tota veſte vocat: longum qui diſtulit amnem,
Feſſa ſub Auguſtis ut volveret oſtia muris.
Nec minor hoc, tacitum qui per ſola pinguia labens
Stringit frugiferas felix Aliſontia ripas,
Mille alii, prout quemque ſuus magis impetus urget,
Eſſe tui cupiunt. tantus properantibus undis
Ambitus, aut moles. quod ſi tibi, dia Moſella,
Smyrna ſuum vatem, vel Mantua clara dediſſet;
Cederet Iliacis Simois memoratus in oris,
Nec præferre ſuos auderet Tibris honores.
Da veniam mihi, Roma potens. pulſa, oro, faceſſat
Invidia. & Latiæ Nemeſis non cognita linguæ,
Imperii ſedem, Romæque tuere parentes.
Salve magne parens frugumque virumque Moſella.
Te clari proceres, te bello exercita pubes,
Æmula te Latiæ decorat facundia linguæ.
Quin etiam mores, & lætum fronte ſevera
Ingenium, natura tuis conceſſit alumnis.
Nec ſola antiquos oſtentat Roma Catones:
Aut unus tantum juſti ſpectator & æqui
Pollet Ariſtides, vetereſque illuſtrat Athenas.
Verum ego quid laxis nimium ſpatiatus habenis
Victus amore tui præconia detero? conde
Muſa chelyn, pulſis extremo carmine nervis.
Tempus erit, quum me ſtudiis ignobilis otii
Mulcentem curas, ſeniique aprica foventem,
Materiæ commendet honos: quum facta viritim
Belgarum, patrioſque canam decora inclyta mores.
Mollia ſubtili nebunt mihi carmina filo
Pierides, tenuique aptas ſubtegmine telas
Percurrent: dabitur noſtris quoque purpura fuſis.
Quis mihi tum non dictus erit? memorabo quietos
Agricolas: legumque catos, fandique potentes,
Præſidium ſublime reis; quos curia ſummos
Municipum vidit proceres, propriumque ſenatum:
Quos prætextati celebris facundia ludi
Contulit ad veteris præconia Quintiliani.
Quique ſuas rexere urbes, purumque tribunal
Sanguine, & innocuas illuſtravere ſecures;
Aut Italum populos, aquilonigenaſque Britannos
Præfecturarum titulo tenuere ſecundo.
Quique caput rerum Romam, populumque patreſque
Tantum non primo rexit ſub nomine: quamvis
Præfuerit primis. feſtinat ſolvere tandem
Errorem fortuna ſuum: libataque ſupplens
Præmia, jam veri faſtigia reddet honoris
Nobilibus repetenda nepotibus. at modo cœptum
Detexatur opus: dilata & laude virorum,
Dicamus læto per rura virentia tractu
Felicem fluvium, Rhenique ſacremus in undis.
Cæruleos nunc Rhene ſinus, hyaloque virentem
Pande peplum, ſpatiumque novi metare fluenti,
Fraternis cumulandas aquis. nec præmia in undis
Sola, ſed Auguſtæ veniens quod mœnibus urbis
Spectavit junctos Natique Patriſque triumphos,
Hoſtibus exactis Nicrum ſuper, & Lupodunum,
Et fontem Latiis ignotum annalibus Iſtri.
Hæc profligati venit modo laurea belli:
Mox alias aliaſque feret. vos pergite juncti,
Et mare purpureum gemino propellite tractu.
Neu vereare minor pulcherrime Rhene videri:
Invidiæ nil hoſpes habet. potiere perenni
Nomine. tu fratrem, famæ ſecurus, adopta.
Dives aquis, dives nymphis, largitor utrique
Alveus extendet geminis divortia ripis,
Communeſque vias diverſa per oſtia fundet.
Accedent vires, quas Francia, quaſque Chamaves,
Germanique tremant: tunc verus habebere limes.
Accedet tanto geminum tibi nomen ab amni.
Quumque unus de fonte fluas, dicere bicornis.
Hæc ego, VIVISCA ducens ab origine gentem,
Belgarum hoſpitiis nunc per nova fœdera notus,
Auſonius, nomen Latium, patriaque, domoque
Gallorum extremos inter, celſamque Pyrenen,
Temperat ingenuos qua læta Aquitania mores,
Audax exigua fide concino. fas mihi ſacrum
Perſtrinxiſſe amnem tenui libamine Muſæ.
Nec laudem affecto. veniam peto. ſunt tibi multi,
Alme amnis, ſacros qui ſollicitare fluores
Aonidum, totamque ſolent haurire Aganippen.
Aſt ego, quanta mei dederit ſe vena liquoris,
Burdigalam quum me in patriam, nidumque ſenectæ
Auguſtus pater, & natus, mea maxima cura,
Faſcibus Auſoniis decoratum & honore curuli
Mittent, emeritæ poſt tempora diſciplinæ,
Latius Arctoi præconia perſequar amnis.
Addam urbes, tacito quas ſubterlaberis alveo:
Mœniaque antiquis te proſpectantia muris:
Addam, præſidiis dubiarum condita rerum,
Sed modo ſecuris non caſtra, ſed horrea Belgis.
Addam felices ripa ex utraque colonos,
Teque inter medios hominumque boumque labores,
Stringentem ripas, & pinguia culta ſecantem.
Non tibi ſe Liger anteferet, non Axona præceps;
Matrona non, Gallos Belgaſque interſita fines;
Santonico refluus non ipſe Carantonus æſtu.
Concedes gelido Durani de monte volutus
Amnis: & auriferum poſtponet Gallia Tarnem.
Inſanumque ruens per ſaxa rotantia late
In mare purpureum, dominæ tamen ante Moſellæ
Numine adorato, Tarbellicus ibit Aturrus.
Corniger externas celebranda Moſella per oras,
Nec ſolis celebranda locis, ubi fonte ſupremo
Exſeris auratum taurinæ frontis honorem:
Quaque trahis placidos ſinuoſa per arva meatus:
Vel qua Germanis ſub portubus oſtia ſolvis:
Si quis honos tenui volet adſpirare camœnæ,
Perdere ſi quis in his dignabitur otia muſis,
Ibis in ora hominum, lætoque fovebere cantu.
Te fontes, vivique lacus, te cærula noſcent
Flumina: te veteres pagorum gloria luci;
Te Druna, te ſparſis incerta Druentia ripis,
Alpinique colent fluvii, duplicemque per urbem
Qui meat, & dextræ Rhodanus dat nomina ripæ.
Te ſtagnis ego cæruleis, magnumque ſonoris
Amnibus, æquoreæ te commendabo Garumnæ.

GRI-

GRIPHUS Ternarii numeri.

EDYLLIUM XI.

TEr bibe, vel totiens ternos; ſic myſtica lex eſt,
Vel tria potanti, vel ter tria multiplicanti,
Imparibus novies ternis contexere cœbum.
Juris idem tribus eſt, quod ter tribus. omnia in iſtis:
Forma hominis cœpti, plenique exactio partus,
Quique novem novies fati tenet ultima finis.
Tres Ope progeniti fratres, tres ordine partæ
Veſta, Ceres, & Juno, ſecus muliebre ſorores.
Inde triſulca Jovis ſunt fulmina. Cerberus inde.
Inde Tridens: triplexque Helenes cum fratribus ovum.
Ter nova Neſtoreos implevit purpura fuſos.
Et toties terno cornix vivacior ævo.
Quam novies terni glomerantem ſecula tractus
Vincunt æripedes ter terno Neſtore cervi,
Tres quorum ætates ſuperat Phœbeius oſcen.
Quem novies ſenior Gangeticus anteit ales,
Ales cinnameo radiatus tempora nido.
Tergemina eſt Hecate, tria virginis ora Dianæ.
Tres Charites. tria Fata. triplex vox. trina elementa.
Tres in Trinacria Siredones; omnia terna:
Tres volucres, tres ſemideæ, tres ſemipuellæ.
Ter tribus ad palmam juſſæ certare Camœnis,
Ore, manu, flatu, buxo, fide, voce canentes.
Tres ſophiæ partes. tria Punica bella. trimeſtres
Annorum cælique vices: noctiſque per umbram
Tergemini vigiles. ter clara inſtantis eoi
Signa canit ſerus deprenſo Marte ſatelles.
Et qui conceptus triplicatæ veſpere noctis,
Juſſa quater ternis adfixit opima tropæis.
Et lyrici vates numero ſunt Mnemonidarum,
Tres ſolas quondam tenuit quas dextera Phœbi:
Sed Citheron totiens ternas ex ære ſacravit
Relligione patrum, qui ſex ſpreviſſe timebant.
Trina Terentino celebrata trinoctia ludo:
Qualia bis genito Thebis Trieterica Baccho.
Tres primas Thracum pugnas tribus ordine bellis,
Juniadæ patrio inferias miſere ſepulchro.
Illa etiam thalamos per trina ænigmata quærens,
Qui bipes, & quadrupes foret, & tripes omnia ſolus,
Terruit Aoniam volucris, leo, virgo, triformis
Sphinx, volucris pennis, pedibus fera, fronte puella.
Trina in Tarpeio fulgent conſortia templo.
Humana efficiunt habitacula ter genus artes,
Parietibus quæ ſaxa locat, quæ culmine tigna,
Et quæ ſupremo comit tectoria cultu.
Hinc Bromii quadrantal, & hinc Sicana medimna.
Hoc tribus, hæc geminis tribus explicat uſus agendi.
In Phyſicis tria prima, Deus, mundus, data forma.
Ter genus omnigenum, genitor, genitrix, generatum.
Per trinas ſpecies trigonorum regula currit,
Æquilatus, vel crure pari, vel in omnibus impar.
Tres coit in partes numerus perfectus: ut idem
Congrege ter trino per ter tria diſſolvatur.
Tres primus, par, impar habet, mediumque: ſed ipſe
Ut tres, ſic quinque, & ſeptem quoque dividit unus.
Et numero in toto poſitus ſub acumine centri,
Diſtinguit ſolidos cœbo pergente trientes,
Æquipares dirimens partes ex impare terno,
Et paribus triplex medium: quum quatuor & ſex
Biſque quaternorum ſecernitur omphalos idem,
Jus triplex, tabulæ quod ter ſanxere quaternæ,
Sacrum, privatum, & populi commune quod uſquam eſt.
Interdictorum trinum genus: unde repulſus
Vi fuero, aut Utrobi fuerit, Quorumve bonorum.
Triplex libertas, capitiſque minutio triplex.
Trinum dicendi genus eſt, ſublime, modeſtum,
Et tenui filo. triplex quoque forma medendi,
Quoi logos, aut methodos, cuique experientia nomen.
Et medicina triplex, ſervare, cavere, mederi.
Tres oratorum cultus, regnata Coloſſo
Quem Rhodos, Actææ quem dilexiſtis Athenæ,
Et quem de ſcenis tetrica ad ſubſellia traxit
Proſa Aſiæ, in cauſis numeros imitata chororum.
Orpheos hinc tripodes, quia ſunt tria, terra, aqua, flamma.
Triplex ſideribus poſitus, diſtantia, forma.
Et modus, & genetrix modulorum muſica triplex,
Mixta libris, ſecreta aſtris, vulgata theatris.
Martia Roma triplex; æquitatu, plebe, ſenatu.
Hoc numero tribus, & ſacro de monte Tribuni.
Tres æquitum turmæ: tria nomina nobiliorum.
Nomina ſunt chordis tria: ſunt tria nomina menſi.
Geryones triplex: triplex compago Chimæræ.
Scylla triplex commiſſa tribus, cane, virgine, piſce.
Gorgones, Harpyiæque, & Erynnies agmine terno.
Et tres fatidicæ nomen commune Sibyllæ:
Quarum tergemini fatalia carmina libri:
Quos ter quinorum ſervat cultura virorum.
Ter bibe. tres numerus ſuper omnia, tres Deus unus.
Hic quoque ne ludus numero tranſcurrat inerti,
Ter decies ternos habeat, deciesque novenos.

TECHNOPÆGNION. EDYLL. XII.

Verſus monoſyllabis cœpti, & finiti, ita ut a fine verſus ad principium recurrant.

RES hominum fragiles alit, & regit, & perimit fors.
Fors dubia, æternumque labans: quam blanda fovet ſpes.
Spes nullo finita ævo: cui terminus eſt mors.
Mors avida, inferna mergit caligine quam nox.
Nox obitura vicem: remeaverit aurea quum lux.
Lux dono conceſſa deum: cui prævius eſt ſol.
Sol, cui nec furto Veneris latet armipotens Mars.
Mars nullo de patre ſatus: quem Threſſa colit gens.
Gens infrena virum: quibus in ſcelus omne ruit fas.
Fas hominem mactare ſacris: ferus iſte loci mos.
Mos ferus audacis populi: quem nulla tenet lex.
Lex naturali quam condidit imperio jus.
Jus genitum pietate hominum, jus certa dei mens.
Mens, quæ cæleſti ſenſu rigat emeritum cor.
Cor vegetum mundi inſtar habens, animæ vigor, ac vis.
Vis tamen hic nulla eſt: verum eſt jocus & nihili res.

MONOSYLLABI tantum in fine poſiti.

ÆMula dis, naturæ imitatrix, omniparens ars,
Pacato ut ſtudeat ludus meus, eſto operi dux.
Arcta, inamœna licet, nec congrua carminibus lex.
Judice ſub tanto fandi tamen accipiet jus.
Quippe & ridiculis data gloria, ni prohibet fors.

De membris.

INdicat in pueris ſeptennia prima novus dens.
Pubentes annos robuſtior anticipat vox.
Invicta & ventis, & ſolibus, eſt hominum frons.
Edurum nervi cum viſcere conſociant os.

Pal-

Palpitat irrequies, vegetum, teres, acre, calens cor.
Unde vigent ſenſus, dominatrix quos vegetat mens.
Atque in verba refert modulata lege loquax os.
Quam validum eſt, hominis quota portio, cæruleum fel!
Quam tenue, & molem quantam fert corpoream crus!
Pondere ſub quanto noſtrum moderatur iter pes!

Inconnexa.

SÆpe in conjugiis fit noxia, ſi nimia eſt dos.
Sexus uterque potens, ſed prævalet imperio mas.
Qui recte faciet, non qui dominatur, erit rex.
Vexat amicitias, & fœdera diſſociat lis.
Incipe, quidquid agas: pro toto eſt prima operis pars.
Inſinuat cælo, diſque inſerit emeritos laus.
Et diſciplinis conferta eſt, & vitiis urbs.
Urbibus in tutis munitior urbibus eſt arx.
Auro magnus honos. auri pretium tamen eſt æs.
Longa dies operoſa viro, ſed temperies nox,
Qua caret Æthiopum plaga, pervigil, irrequies gens,
Semper ubi æterna vertigine clara nitet lux.

De Deis.

SUnt & cælicolum monoſyllaba. prima deum Fas,
Quæ hemis eſt Grajis. poſt hanc Rhea, quæ Latiis Ops.
Tum Jovis & Conſi germanus, Tartareus Dis.
Et ſoror & conjux fratris, regina deum, Vis.
Et qui quadrijugo curru pater invehitur Sol.
Quique truces belli motus ciet armipotens Mars:
Quem numquam pietas, numquam bona ſollicitat Pax,
Nec cultor nemorum reticebere, Mænalide Pan,
Nec Genius domuum, Larunda progenitus Lar.
Fluminibuſque Italis præpollens ſulfureus Nar.
Quæque piat divum perjuria, nocticolor Styx.
Velivolique maris conſtrator Leuconotos Libs.
Et numquum in dubiis hominum bona deſtituens Spes.

De Cibis.

NEc noſtros reticebo cibos, quos priſcus habet mos,
Irritamenta quibus additur æquoreum ſal.
Olim communis pecori cibus, atque homini glans.
Ante equidem campis quam ſpicea ſuppeteret frux.
Mox ador, atque adoris de polline pultificum far.
Inſtruxit menſas quo quondam Romulidum plebs.
Hinc cibus, hinc potus, cum dilueretur aqua puls.
Eſt inter fruges morſu piper æquiparans git.
Et Peluſiaco de ſemine plana, teres lens.
Et duplici defenſa putamine quinquegenus nux.
Quodque cibo & potu placitum, labor acer apum, mel.
Naturæ liquor iſte novæ: cui ſumma natat fex.

De Hiſtoriis.

SOlamen tibi, Phœbe, novum dedit Oebalius flos.
Flore alio reus eſt Narciſſi morte ſacer fons.
Cædis Adoneæ mala gloria fulmineus ſus.
Perjurum Lapitham Iunonia ludificat nubs.
Ludit & Æacidem Parnaſſia Delphicolæ ſors.
Treicium Libycum fera Cimmeriumque ſecat bos.
Non ſine Hamadryadis fato cadit arborea trabs.
Quo generata Venus Saturnia deſecuit falx.
Sicca inter rupes Scythicas ſtetit alitibus crux.
Unde Prometheo de corpore ſanguineus ros.
Adſpergit cautes, & dira aconita creat cos.
Ibycus ut periit, vindex fuit altivolans grus.
Æacidæ ad tumulum mactata eſt Andromachæ glos.
Carcere in Argivo Philopœmena lenta adiit mors.
Terria opima dedit ſpoliatus Aremoricus Lars.
Sera venenato potu abſtulit Annibalem nex.
Res Aſiæ quantas leto dedit immeritas fraus!
Ultrix flagravit de rupibus Euboicis fax.
Stat Jovis ad cyathum, generat quem Dardanius Tros.
Præpetibus pennis ſuper aera vectus homo Cres.
Intulit inceſtam tibi vim Philomela ferus Thrax.
Barbarus eſt Lydus, ſervus Geta, femineus Phryx.
Fallaces Ligures: nullo ſitus in pretio Car.
Vellera depectit nemoralia veſtifluus Ser.
Nota in portentis Thebana tricorporibus Sphinx.
Nota & parvorum cunis muliebre ſecus Strix.

De vere primo.

ANnus ab exortu cum floriparum reſerat ver,
Cuncta vigent: nemus omne viret: nitet auricomum rus.
Et fuſura umbras radicitus exigitur ſtirps.
Non denſo ad terram lapſu glomerata fluit nix.
Florum ſpirat odor, Libani ceu montis honor thus,

Per interrogationem & reſponſionem.

QUis ſubit in pœnam capitali judicio? vas.
Quid ſi lis fuerit nummaria, quis dabitur? præs.
Quis Mirmilloni contenditur? æquimanus Thrax.
Inter virtutes quod nomen Mercurio? fur.
Thuribula, & pateræ, quæ tertia vaſa deum? lanx.
Cincta mari quænam tellus creat Hippocratem? Cos.
Grex magis, an regnum Minoida ſollicitat? grex.
Quid præter nubem Phæacibus impoſitum? mons.
Dic, ceſſante cibo, ſomno quis opimior eſt? glis.
Tergora dic clypeis accommoda quæ faciat? glus.
Sponte ablativi caſus quis rectus erit? ſpons.
Quadrupes oſcinibus quis jungitur auſpiciis? mus.
Quid fluitat pelago, quod non natat in fluvio? pix.
Biſſenas partes quis continet æquipares? as.
Tertia defuerit ſi portio, quod reliquum? bes.

De litteris monoſyllabis Græcis ac Latinis.

DUx elementorum ſtudiis viget in Latiis A.
Et ſuprema notis adſcribitur Argolicis Ω.
Hta quod Æolidum, quodque ε, valeo hoc Latiare E.
Præſto, quod E Latium ſemper breve, Dorica vox Ē.
Hoc tereti argutoque ſono negat Attica gens O.
Ω quod & O Græcum compenſat Romula vox O.
Litera ſum Iotæ ſimilis, vox plena jubens, I.
Cecropiis ignota notis ferale ſonans U.
Pythagoræ bivium ramis pateo ambiguis Y.
Vocibus in Graiis numquam ultima conſpicior M.
Zeta jacens, ſi ſurgat, erit nota, quæ legitur N.
Mæandrum, flexuſque vagos imitata vagor Ξ,
Dividuum Betæ monoſyllabon Italicum B.
Non formam, at vocem Deltæ gero Romuleum D.
Hoſtilis quæ forma jugi eſt, hanc efficiet Π.
Auſonium ſi P ſcribas, ero Cecropium P.
Et Rho quod Græcum, mutabitur in Latium P.
Malus ut antemnam fert vertice, ſic ego ſum T.

Spi-

Spiritus hic, flatu tenuiſſima vivificans H.
Hæc tribus in Latio tantum addita nominibus K,
Prævaluit poſtquam Gammæ vice functa prius C,
Atque aliam pro ſe titulo replicata dedit, Q.
Anſis cincta duabus erit quum Iota, leges Θ.
In Latio numerus denarius, Argolicum X.
Hæc gruis effigies Palamedica porrigitur Φ.
Cappa fui quondam Bœotia, nunc Latium K.
Furca, tricornigera ſpecie, pene ultima ſum Ψ.

Grammaticomaſtix.

ELogodædalia ſtrides modo qui nimium trux,
Frivola condemnas? nequaquam. cum pretio
eſt merx,
Ennius ut memorat, replet te lætificum gau.
Livida mens hominum concretum felle coquat pus.
Dic, quid ſignificent catalecta Maronis? in his al
Celtarum poſuit, ſequitur non lucidius tau.
Et quod germano miſtum male letiferum min?
Imperium, litem, Venerem, cur una notet res?
Sitne peregrini vox nominis, an Latii fil?
Lintribus in geminis conſtratus ponto ſit, an pons?
Bucolico ſepes dixit Maro, cur Cicero ſeps?
Vox ſolita, & cunctis notiſſima, ſi memores, lac,
Cur condemnetur ratio, magis ut faciat lact?
An Libyæ ferale malum, ſit Romula vox ſeps?
Si bonus eſt inſons, contrarius, & reus eſt ſons.
Dives opum cur nomen habet Jove de Stygio Dis?
Unde Rudinus ait, Divum domus altiſonum cæl?
Et cujus de more, quod adſtruit, endo ſuam do?
Aut de fronde loquens, cur dicit populea frus?
Sed quo progredior? quæ finis, quis modus & calx?
Indulge Pacate, bonus, doctus, facilis vir.
Totum opus hoc ſparſum, crinis velut Antiphilæ. pax.

CENTO NUPTIALIS.

EDYLLIUM XIII.

A. 5. ACcipite hæc animis: lætaſque advertite men-
tes,
A. 11. Ambo animis, ambo inſignes præſtantibus armis:
B. 7. Ambo florentes, * genus inſuperabile bello. A. 4
A. 6. Tuque, prior. * nam te majoribus ire per A. 3
altum
A. 3. Auſpiciis manifeſta fides. * quo juſtior alter A. 1
A. 1. Nec pietate fuit, nec bello major & armis.
A. 4. Tuque puerque tuus, * magnæ ſpes altera A. 12
Romæ,
A. 8. Flos veterum, virtuſque virum, * mea ma- A. 1
xima cura,
A. 12. Nomine avum referens, animo, manibuſque
parentem.
A. 6. Non injuſſa cano. * ſua cuique exorſa la- A. 10
borem,
A. 10. Fortunamque ferent. * mihi juſſa capeſſere A. 1
fas eſt.

Cœna nuptialis.

A. 5. EXpectata dies aderat. * digniſque hy- A. 11
menæis
A. 6. Matres atque viri, * juveneſque ante ora G. 4
parentum
A. 1. Conveniunt: ſtratoque ſuper diſcumbitur oſtro.
Dant famuli manibus lymphas, * onerantque A. 8
caniſtris
Dona laboratæ Cereris; * pinguiſque ferinæ A. 1
A. 8. Viſcera toſta ferunt * ſeries longiſſima re- A. 1
rum:
A. 8. Alituum, pecudumque genus, * capreæque G. 1
ſequaces
G. 3. Non abſunt illis, * nec oves, hædique petulci, G. 4
G. 3. Et genus æquoreum, damæ, * cervique fu- G. 3
gaces.
A. 11 Ante oculos, interque manus ſunt * mitia B. 1
poma.
A. 8. Poſtquam exemta fames, & amor compreſſus
edendi:
A. 1. Crateras magnos ſtatuunt, * Bacchumque A. 8
miniſtrant.
A. 2. Sacra canunt. * plaudunt choreas: & car- A. 6
mina dicunt.
A. 6. Nec non Threicius longa cum veſte ſacerdos
Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum. A. 9
A. 9. At parte ex alia, * biforem dat tibia cantum, A. 10
A. 4. Omnibus una quies operum; * cunctique A. 8
relictis
Conſurgunt menſis. * per limina læta frequentes A. 1
A. 9. Diſcurrunt, variantque vices * populuſque A. 9
patreſque,
A. 11 Matronæ, pueri, * vocemque per ampla A. 1
volutant
Atria, dependent lychni laquearibus aureis.

Deſcriptio egredientis ſponſæ.

A. 4. TAndem progreditur * Veneris juſtiſſi- A. 10
ma cura,
A. 7. Jam matura viro, jam plenis nubilis annis:
A. 1. Virginis os, habitumque gerens. * cui plu- A. 12
rimus ignem
Subjecit rubor; & calefacta per ora cucurrit,
A. 7. Intentos volvens oculos: * uritque videndo. G. 3
A. 7. Illam omnis tectis, agriſque effuſa juventus,
Turbaque miratur matrum, * veſtigia primi A. 5
Alba pedis, * dederatque comam diffundere A. 1
ventis.
A. 3. Fert picturatas auri ſubtegmine veſtes,
A. 1. Ornatus Argivæ Helenæ: * qualiſque videri A. 2
A. 2. Cælicolis, & quanta ſolet * Venus aurea A. 10
contra:
A. 6. Talis erat ſpecies. * talem ſe læta ferebat A. 1
A. 2. Ad ſoceros; * ſolioque alte ſubnixa reſedit. A. 1

Deſcriptio egredientis ſponſi.

A. 9. AT parte ex alia * foribus ſeſe intulit A. 11
altis
A. 9. Ora puer prima ſignans intonſa juventa,
Pictus acu chlamydem auratam, * quam pluri- A. 5
ma circum
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit,
A. 10. Et tunicam molli mater quam neverat auro:
A. 1. Os, humeroſque deo ſimilis, * lumenque A. 2
juventæ.
A. 8. Qualis ubi oceani perfuſus Lucifer unda
Extulit os ſacrum cælo, * ſic ora ferebat, A. 3
Sic oculos. * curſuque amens ad limina tendit. A. 2
A. 2. Illum turbat amor, figitque in virgine vultus.
A. 1. Oſcula libavit. * dextramque amplexus in- A. 8
hæſit. Oſcla-

Oblatio munerum.

A. 5. INcedunt pueri, pariterque ante ora paren-
tum
Dona ferunt, * pallam ſignis, auroque rigentem, A. 1
A. 11. Munera portantes, aurique eboriſque talenta,
Et ſellam, * & pictum croceo velamen acantho. A. 1
A. 1. Ingens argentum menſis, * colloque monile A. 1
Baccatum, & duplicem gemmis auroque coronam.
A. 5. Olli ſerva datur, * geminique ſub ubere nati. A. 5
A. 10. Quatuor huic juvenes, * totidem innuptæ- A. 2
que puellæ:
A. 5. Omnibus in morem tonſa coma. * pectore A. 5
ſummo
Flexilis obtorti per collum circulus auri.

Epithalamium utrique.

A. 12. TUm ſtudio effuſæ matres * ad limina A. 10
ducunt.
G. 4. At chorus æqualis, pueri innuptæque A. 2
puellæ
G. 2. Verſibus incomtis ludunt: * & carmina A. 6
dicunt.
B. 8. O digno conjuncta viro, * gratiſſima con- A. 10
junx,
A. 1. Sis felix, * primos Lucinæ experta labores. G. 4
G. 4. Et mater, Cape Mæonii carcheſia Bacchi.
B. 8. Sparge marite nuces. * cinge hæc altaria B. 8
vitta,
A. 8. Flos veterum, virtuſque virum. * tibi duci- B. 8
tur uxor,
A. 1. Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat: & pulchra faciat te prole parentem.
A. 9. Fortunati ambo: * ſi quid pia numina poſ- A. 4
ſunt.
A. 3. Vivite felices, * dixerunt, currite, fuſis, B. 4
Concordes ſtabili fatorum numine Parcæ.

Ingreſſus in cubiculum.

G. 4. POſtquam eſt in thalami pendentia pumice tecta
Perventum, * licito tandem ſermone A. 8
fruuntur.
A. 8. Congreſſi jungunt dextras: ſtratiſque re- A. 4
ponunt.
A. 1. At Cytherea novas artes, * & pronuba Juno A. 4
A. 11. Sollicitat: ſuadetque ignota laceſſere bella.
A. 1. Ille ubi complexu * molli fovet, atque re- A. 8
pente
Accepit ſolitam flammam, * lectumque juga- A. 4
lem:
A. 6. O virgo nova mi facies, * gratiſſima con- A. 10
junx:
A. 6. Veriſti tandem, mea ſola, & ſera voluptas. A. 8
A. 2. O dulcis conjunx, non hæc ſine numine divum
A. 12. Proveniunt. * placitone etiam pugnabis A. 4
amori?
A. 4. Talia dicentem jam dudum averſa tuetur:
A. 12. Cunctaturque metu, telumque inſtare tremiſcit,
A. 1. Spemque metumque inter. * funditque has A. 5
ore loquelas:
A. 10. Per te, per, qui te talem genuere, parentes,
B. 2. O formoſe puer, * noctem non amplius A. 1
unam
A. 9. Hanc tu, oro, ſolare inopem, * & miſerere A. 10
precantis.
A. 12. Succidimus. non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires; nec vox aut verba ſequuntur.
A. 9. Ille autem, cauſas nequidquam nectis inanes.
A. 12. Præcipitatque moras omnes, * ſolvitque A.
pudorem.

Imminutio.

A. 11. POſtquam congreſſi * ſola ſub nocte per A. 6
umbram,
G. 3. Et mentem Venus ipſa dedit, * nova prælia A. 3
tentant.
A. 10. Tollit ſe arrectum; * conantem plurima A. 9
fruſtra,
A. 10. Occupat os, faciemque; * pedem pede A. 12
fervidus urget.
A. 7. Perfidus alta petens, * ramum qui veſte A. 6
latebat
B. 10. Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem,
A. 12. Nudato capite, * & pedibus per mutua nexis, A. 7
A. 3. Monſtrum horrendum, informe, ingens, cui lu-
men ademtum,
A. 10. Eripit a femore, & trepidanti fervidus inſtat.
A. 1. Eſt in ſeceſſu, * tenuis quo ſemita ducit, A. 11
A. 8. Ignea rima micans. * exhalat opaca me- A. 7.
phitim.
A. 6. Nulli fas caſto ſceleratum inſiſtere limen.
A. 7. Hic ſpecus horrendum. * talis ſeſe halitus A. 6
atris
A. 6. Faucibus effundens, * nares contingit odore. A. 9
A. 11. Huc juvenis nota fertur regione viarum,
A. 5. Et ſuper incumbens * nodis & cortice crudo A. 9
A. 9. Intorquet ſummis adnixus viribus haſtam.
A. 11. Hæſit; * virgineumque alte bibit acta cruorem.
A. 2. Inſonuere cavæ, gemitumque dedere cavernæ.
A. 11. Illa manu moriens telum trahit: oſſa ſed inter
G. 3. Altius ad vivum perſedit * vulnere mucro. A. 11
A. 4. Ter ſeſe attollens, cubitoque innixa levavit.
Ter revoluta toro eſt: * manet imperterritus A. 10
ille.
A. 3. Nec mora, nec requies. * clavumque af- A. 5
fixus, & hærens
Nuſquam amittebat: oculoſque ſub aſtra tenebat.
A. 6. Itque, reditque viam totiens. * uteroque A. 2
recuſſo
A. 9. Tranſadigit coſtas. * & pectine pulſat e- A. 6
burno.
A. 5. Jamque fere ſpatio extremo, feſſique ſub ipſam
Finem adventabant. * tum creber anhelitus ar- A. 5
tus,
Aridaque ora quatit. ſudor fluit undique rivis.
A. 11. Labitur exſanguis, * deſtillat ab inguine G. 3
virus.
Contentus eſto, Paule mi,
Laſciva, Paule, pagina.
Ridere nil ultra expeto.

ROSÆ.

EDYLLIUM XIV.

VEr erat: & blando mordentia frigora ſenſu
Spirabat croceo mane revecta dies.
Strictior Eoos præceſſerat aura jugales,
Æſtiferum ſuadens anticipare diem.
Errabam riguis per quadrua compita in hortis,

Maturo cupiens me vegetare die.
Vidi concretas per gramina flexa pruinas
Pendere, aut olerum ſtare cacuminibus:
Caulibus & patulis teretes colludere guttas,
Et cæleſtis aquæ pondere tunc gravidas.
Vidi Pæſtano gaudere roſaria cultu,
Exoriente novo roſcida lucifero.
Rara pruinoſis canebat gemma frutetis,
Ad primi radios interitura die.
Ambigeres, raperet ne roſis aurora ruborem,
An daret, & flores tingeret orta dies.
Ros unus, color unus, & unum mane duorum.
Sideris, & floris nam domina una Venus.
Forſan & unus odor: ſed celſior ille per auras
Diffluit: exſpirat proximus iſte magis.
Communis Paphie dea ſideris, & dea floris,
Præcipit unius muricis eſſe habitum.
Momentum intererat: quo ſe naſcentia florum
Germina comparibus dividerent ſpatiis.
Hæc viret anguſto foliorum tecta galero:
Hanc tenui folio purpura rubra notat.
Hæc aperit primi faſtigia celſa obeliſci,
Mucronem abſolvens purpurei capitis.
Vertice collectos illa exſinuabat amictus,
Jam meditans foliis ſe numerare ſuis.
Nec mora: ridentis calathi patefecit honorem,
Prodens incluſi ſemina denſa croci.
Hæc modo, quæ toto rutilaverat igne comarum,
Pallida collapſis deſeritur foliis.
Mirabar celerem fugitiva ætate rapinam,
Et dum naſcuntur, conſenuiſſe roſas.
Ecce & defluxit rutili coma punica floris,
Dum loquor: & tellus tecta rubore micat.
Tot ſpecies, tantoſque ortus, varioſque novatus
Una dies aperit: conficit una dies.
Conquerimur, Natura, brevis quod gratia florum eſt,
Oſtentata oculis illico dona rapis.
Quam longa una dies, ætas tam longa roſarum,
Quas pubeſcentes juncta ſenecta premit.
Quam modo naſcentem rutilus conſpexit Eous,
Hanc rediens ſero veſpere vidit anum.
Sed bene, quod paucis licet interitura diebus,
Succedens ævum prorogat ipſa ſuum.
Collige virgo roſas, dum flos novus, & nova pubes,
Et memor eſto ævum ſic properare tuum.

Ex Græco, Pythagoricon DE AMBIGUITATE ELIGENDÆ VITÆ.

EDYLLIUM XV.

Quod vitæ ſectabor iter? ſi plena tumultu
Sunt fora: ſi curis domus anxia: ſi peregrinos
Cura domus ſequitur: mercantem ſi nova ſemper
Damna manent: ceſſare vetat ſi turpis egeſtas:
Si vexat labor agricolam, mare naufragus horror
Infamat: pœnæque graves in cœlibe vita,
Et gravior cautis cuſtodia vana maritis.
Sanguineum ſi Martis opus: ſi turpia lucra
Fœnoris, & velox inopes uſura trucidat?
Omne ævum curæ: cunctis ſua diſplicet ætas.
Senſus abeſt parvis lactantibus: & puerorum
Dura rudimenta, & juvenum temeraria pubes.
Afflictat fortuna viros per bella, per æquor,
Iraſque, inſidiaſque, catenatoſque labores
Mutandos ſemper gravioribus. ipſa ſenectus
Exſpectata diu, votiſque optata malignis,
Objicit innumeris corpus lacerabile morbis.
Spernimus in commune omnes præſentia. quoſdam
Conſtat nolle deos fieri. Juturna reclamat,
Quo vitam dedit æternam? cur mortis adempta eſt
Conditio? ſic Caucaſea ſub rupe Prometheus
Teſtatur Saturnigenam, nec nomine ceſſat
Incuſare Jovem, data ſit quod vita perennis.
Reſpice & ad cultus animi. ſic nempe pudicum
Perdidit Hippolytum non felix cura pudoris.
At contra illecebris maculoſam ducere vitam
Quem juvat, adſpice & ad pœnas, & crimina regum,
Tereos inceſti, vel mollis Sardanapali.
Perfidiam vitare monent tria Punica bella:
Sed prohibet ſervare fidem deleta Saguntos.
Vive, & amicitias ſemper cole. crimen ob iſtud
Pythagoreorum periit ſchola docta ſophorum.
Hoc metuens igitur, nullas cole. crimen ob iſtud
Timon Palladiis olim lapidatus Athenis.
Diſſidet ambiguis ſemper mens obvia votis.
Nec voluiſſe homini ſatis eſt. optata recuſat.
Eſſe in honore placet. mox pœnitet. & dominari
Ut poſſit, ſervire volet. idem auctus honore,
Invidiæ objicitur. pernox eſt cura diſertis:
Sed rudis ornatu vitæ caret. eſto patronus,
Et defende reos: ſed gratia rara clientis.
Eſto cliens: gravis imperii perſona patroni.
Exercent hunc vota patrum. mox aſpera curis
Sollicitudo ſubit. contemnitur orba ſenectus,
Et captatoris præda eſt hæredis egenus.
Vitam parcus agas: avidi lacerabere fama.
At largitorem gravius cenſura notabit.
Cuncta ſibi adverſis contraria caſibus. ergo
Optima Grajorum ſententia. quippe homini ajunt
Non naſci eſſe bonum, natum aut cito morte potiri.

DE VIRO BONO, Πυθαγορικὴ ἀκρόασις.

EDYLLIUM XVI.

Vir bonus, & ſapiens, qualem vix repperit unum
Millibus e multis hominum conſultus Apollo,
Judex ipſe ſui, totum ſe explorat ad unguem.
Quid proceres, vanique ferat quid opinio vulgi,
Securus, mundi inſtar habens, teres, atque rotundus:
Externæ ne quid labis per levia ſidat.
Ille, dies quam longus erit ſub ſidere Cancri,
Quantaque nox tropico ſe porrigit in Capricorno,
Cogitat, & juſto trutinæ ſe examine pendit,
Ne quid hiet, ne quid protuberet, angulus æquis
Partibus ut coeat, nil ut deliret amuſſis.
Sit ſolidum quodcumque ſubeſt: nec inania ſubter
Indicet admotus digitis pellentibus ictus.
Non prius in dulcem declinat lumina ſomnum,
Omnia quam longi reputaverit acta diei.
Quæ prætergreſſus? quid geſtum in tempore? quid non?
Cur iſti facto decus adfuit; aut ratio illi?
Quid mihi præteritum? cur hæc ſententia ſedit,
Quam melius mutare fuit? miſeratus egentem,
Cur aliquem fracta perſenſi mente dolorem?
Quid volui, quod nolle bonum foret? utile honeſto
Cur malus antetuli? num dicto, aut denique vultu
Perſtrictus quiſquam? cur me natura magis, quam
Diſciplina trahit? Sic dicta & facta per omnia
Ingrediens, ortoque a veſpere cuncta revolvens,
Offenſus pravis, dat palmam & præmia rectis.

NAI'

ΝΑΙ' ϗ ΟΥ' Πυθαγορικόν.

EDYLLIUM XVII.

EST & Non, cunĉti monoſyllaba nota frequentant.
His demtis, nihil eſt, hominum quod ſermo volutet,
Omnia in his, & ab his ſunt omnia, ſive negoti
Sive oti quidquam eſt, ſeu turbæ, ſive quietis.
Alterutro pariter nonnumquam, ſæpe ſeorſis
Obſiſtunt ſtudiis: ut mores, ingeniumque
Vel faciles, vel difficiles contentio nacta eſt.
Sin conſentitur, mora nulla, intervenit, Eſt, Eſt.
Sin controverſum, diſſenſio ſubjiciet, Non.
Hinc fora diſſultant clamoribus. hinc furioſi
Jurgia ſunt Circi. cuneati hinc læta theatri
Seditio: & tales agitat quoque curia lites.
Conjugia, & nati cum patribus, iſta quietis
Verba ferunt ſtudiis, ſalva pietate loquentes.
Hinc etiam placitis ſchola conſona diſciplinis
Dogmaticas agitat placido certamine lites.
Hinc omnis certat dialectica turba ſophorum,
Eſt lux, eſtne dies ergo? non convenit iſtuc.
Nam facibus multis, aut fulguribus quotiens lux
Eſt nocturna homini, non eſt lux iſta diei.
Eſt & Non igitur, quotiens lucem eſſe fatendum eſt,
Sed non eſſe diem. mille hinc certamina ſurgunt.
Hinc pauci, multi quoque talia commeditantes
Murmure concluſo rabioſa ſilentia rodunt.
Qualis vita hominum, duo quam monoſyllaba verſant!

DE ÆTATIBUS animalium Heſiodion.

EDYLLIUM XVIII.

TEr binos deciesque novem ſuper exit in annos,
Juſta ſeneſcentum quos implet vita virorum.
Hos novies ſuperat vivendo garrula cornix:
Et quater egreditur cornicis ſecula cervus.
Alipedem cervum ter vincit corvus: & illum
Multiplicat novies Phœnix, reparabilis ales.
Quam vos perpetuo decies prævertitis ævo
Nymphæ Hamadryades: quarum longiſſima vita eſt.
Hi cohibent fines vivacia fata animantum.
Cetera, ſecreti novit deus arbiter ævi
Tempora: quæ Stilbon volvat, quæ ſecula Phænon,
Quos Pyrois habeat, quos Jupiter igne benigno
Circuitus: quali properet Venus alma recurſu:
Qui Phœben, quanti maneant Titana labores.
Donec conſumto, Magnus qui dicitur, anno
Rurſus in antiquum veniant vaga ſidera curſum:
Qualia diſpoſiti ſteterant ab origine mundi.

Monoſticha DE ÆRUMNIS HERCULIS.

EDYLLIUM XIX.

PRima Cleonæi tolerata ærumna Leonis.
Proxima Lernæam ferro & face contudit hydram.
Mox Erymantheum vis tertia perculit aprum.
Æripedis quarto tulit aurea cornua cervi.
Stymphalidas pepulit volucres diſcrimine quinto.
Threiciam ſexto ſpoliavit Amazona baltheo.
Septima in Augeæ ſtabulis impenſa laboris.
Octava expulſo numeratur adorea tauro.
In Diomedeis victoria nona quadrigis.
Geryone extincto decimam dat Hiberia palmam.
Undecimo mala Heſperidum deſtricta triumpho.
Cerberus extremi ſuprema eſt meta laboris.

MUSARUM INVENTA, & munera.

EDYLLIUM XX.

CLIO geſta canens, tranſactis tempora reddit.
MELPOMENE tragico proclamat mæſta boatu.
Comica laſcivo gaudet ſermone THALIA.
Dulciloquos calamos EUTERPE flatibus urget.
TERPSICHORE affectus citharis movet, imperat, auget.
Plectra gerens ERATO, ſaltat pede, carmine, vultu.
Carmina CALLIOPE libris heroica mandat.
URANIE cæli motus ſcrutatur, & aſtra.
Signat cuncta manu, loquitur POLYHYMNIA geſtu.
Mentis Apollineæ vis has movet undique Muſas.
In medio reſidens complectitur omnia Phœbus.

ECLOGARIUM.

De ratione Libræ.

MIraris quicumque manere ingentia mundi
Corpora, ſublimi cæli circumdata gyro,
Et tantæ nullam moli intercedere labem:
Accipe quod mirere magis. tenuiſſima tantis
Principia, & noſtros non admittentia viſus,
Parvarum ſerie conſtat connexa atomorum.
Sed ſolidum in parvis, nullique ſecabile ſegmen,
Unde vigor vireſque manent, æternaque rerum
Mobilitas: nulloque umquam ſuperabilis ævo.
Divinis humana licet componere. ſic eſt
As ſolidus, quoniam bis ſex de partibus æquis
Conſtat: & in minimis paribus tamen una manet vis.
Nam ſi quid numero minuatur, ſumma vacillat,
Convulſæque ruunt labefacto corpore partes.
Ut medium ſi quis vellat de fornice ſaxum,
Incumbunt cui cuncta, ſimul devexa ſequentur
Cetera, communemque trahent a vertice lapſum.
Non aliter libra eſt. ſi defuit uncia, totus
Non erit as: nomenque deunx jam caſſus habebit.
Nec dextans retinet nomen, ſextante remoto.
Et dodrans, quadrante ſatus, auctore carebit.
Divulſuſque triens prohibet perſiſtere beſſem.
Jam quincunx tibi nullus erit, ſi prima revellas.

Et ſemis, cui ſemis erit pereuntibus aſſis
Partibus, & cujus libræ pars ſeptima, ſeptunx?
Libra igitur, totum ſi nulla in parte vacillet.
Ponderis, & numeri, morumque, operumque, & aquarum
Libra: nec eſt modulus, quem non hoc nomine ſignes.
Telluris, medio quæ pendet in aere, libra eſt.
Et Solis, Lunæque vias ſua libra coercet.
Libra dii, ſomnique pares determinat horas.
Libra Caledonios ſine litore continet æſtus.
Tu quoque certa mane morum mihi libra meorum.

De ratione PUERPERII maturi.

OMnia, quæ vario rerum metimur in actu,
Aſtrorum dominatus agit. terrenaque tantum
Membra homini. e ſuperis fortuna, & ſpiritus auris,
Septeno moderanda choro: ſed præſidet ollis
Sortitus regimen nitidæ ſol aureus æthræ.
Nec ſola in nobis moderatur tempora vitæ,
Dum breve ſolliciti ſpatium producimus ævi:
Creditur occultoſque ſatus, & tempora vitæ
Materno ducenda utero, formare videndo,
Et nondum exortæ leges componere vitæ.
Namque ubi conceptus genitali inſederit alvo,
Haud dubium ſolem cuicumque inſiſtere ſigno.
Qui quum vicini ſtationem ceperit aſtri,
Contiguos nullum transfundit lumen in ortus.
Aſt ubi converſis poſt menſtrua tempora habenis,
Scandit purpureo jam terria ſidera curru:
Obliqua exilem dimittit linea lucem,
Adſpirans tenues per inertia pondera motus.
Quarta in ſede viget primi indulgentia ſolis.
Suadet & infuſus teneros coaleſcere fœtus.
Fulgor tetragono adſpectu vitale coruſcat,
Clarum, & lene micans: quinti qui cardine ſigni
Incutit attonitam vegetato infante parentem.
Nam ſexto vis nulla loco: quia nulla tuendi
Æquati lateris ſignatur regula Phœbo.
Aſt ubi ſigniferæ media in regione cohortis
Septimus accepit limes rutilantia flammis
Recto caſtra ſitu: turgentis fœdera partus
Jam plena ſub luce videt. nec fulgura parci
Luminis intendens, toto favet igne coronæ.
Hinc illud, quod legitimos Lucina labores
Prævenit; & gravidos ſentit ſubrepere nixus
Ante exſpectatum feſtina puerpera votum.
Quod niſi, ſepteno quum lumina fudit ab aſtro,
Impulerit tardi clauſtra obluctantia partus;
Poſterior nequeat, poſſit prior: an quia ſexto
Æmulus octavi conſpectus inutilis aſtri
Neſcit compariles laterum formare figuras?
Sed nono incumbens ſigno, cunctantia matrum
Vota levat, trigono vires ſociante ſequenti.
At ſi difficilis trahit Ilythyia
Tetragono abſolvet dubiarum vincla moratum.

Signa cæleſtia.

AD Boreæ partes Arcti junguntur, & Anguis.
Poſt has Arctophylax, pariterque Corona, Genuque
Prolapſus, Lyra, Avis, Cepheus, & Caſſiopea,
Auriga, & Perſeus, Deltoton, & Andromedæ aſtrum,
Pegaſus, & Delphinus, Telum, Aquila, Anguitenenſque.
Signifer inde ſubeſt. bis ſex & ſidera complent.
Hic Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libra, Scorpius, Arcitenens, Capricornus, & Urnam
Qui tenet, & Piſces. poſt hos in partibus Auſtri
Orion, Procyon, Lepus, ardens Sirius, Argo,
Hydrus, Chiron, Turibulum quoque, Piſcis & ingens.
Hunc ſequitur Piſtrix, ſi nul Eridanique fluenta.
Sed vagi præterea dicuntur lumina ſeptem,
Luna & Mercurius, Venus, ac Sol, Mars quoque fulgens.
Hic Jovis & ſidus ſuper omnia ſidera lucens.
Celſior his Saturnus, tardior omnibus aſtris.

Ratio dierum anni vertentis.

NOnaginta dies & quatuor, ac medium Sol
Conficit, a tropico in tropicum dum permeat aſtrum,
Octipedem in Cancrum Phryxeo ab Ariete pergens.
Hoc ſpatio æſtivi pulſuſque, & meta diei.
Semidiemque, duoſque dies, decieſque novenos,
A Cancro in Chelas, æquatæ tempora noctis
Atque dii, curſu peragit Sol aureus altero,
Autumni æſtatiſque ſimul confinia miſcens.
Unde autumnales tranſcurrens ordine menſes,
Ad tropicum pergit ſignum gelidi Capricorni,
Octo dies decies octonis inſuper addens,
Quadrantemque dii: quinto qui protinus anno
Menſe Numæ extremo nomen capit embolimæi.
Inde ad Agenorei feſtinans cornua tauri,
Scandit Lanigeri tropicum Sol aureus aſtrum,
Nonaginta dies decreto fine coercens.
Hic tibi circus erit ſemper vertentibus annis,
Tercentum, ac ſenis decies & quinque diebus.

De nominibus ſeptem dierum.

NOmina, quæ ſeptem vertentibus apta diebus
Annus habet, totidem errantes fecere planetæ.
Quos indefeſſa volvens vertigine Mundus
Signorum obliqua jubet in ſtatione vagari.
Primum, ſupremumque diem radiatus habet Sol.
Proxima fraternæ ſuccedit Luna coronæ.
Tertius aſſequitur Titania lumina Mavors.
Mercurius quarti ſibi vendicat aſtra diei.
Inluſtrant quintam Jovis aurea ſidera zonam.
Sexta ſalutigerum ſequitur Venus alma parentem.
Cuncta ſupergrediens Saturni ſeptima lux eſt.
Octavum inſtaurat revolubilis orbita Solem.

Hic verſus ſine auctore eſt. Quid quoque die demi de corpore oporteat.

UNgues Mercurio, barbam Jove, Cypride crines.

Hoc ſic refellendum.

MErcurius furti probat ungues ſemper acutos,
Articuliſque aciem non ſinit imminui.
Barba Iovi, crines Veneri decor: ergo neceſſe eſt,
Ut nolint demi, quo ſibi uterque placet.
Mavors imberbes, & calvos Luna adamaſti.
Non prohibent comi tum caput atque genas.
Sol & Saturnus nihil obſtant unguibus. ergo
Non placitum Divis tolle monoſtichium.

De menſibus, & quatuor anni temporibus.

ÆTernos menſes, & tempora quatuor anni,
Quatuor iſta tibi ſubjecta monoſticha dicent.
Martius, Aprilis, Majus ſunt tempora veris.
Julius,

Julius, Auguſtus, nec non & Junius, æſtas.
Septembri, Octobri autumnus, totoque Novembri.
Brumales, Janus, Februarius, atque December.

De menſibus monoſticha.

PRimus Romanas ordiris Jane Kalendas.
Februa vicino menſe Numa inſtituit.
Martius antiqui primordia protulit anni.
Fœtiferum Aprilem vindicat alma Venus.
Majorum dictus patrum de nomine Maius.
Junius ætatis proximus eſt titulo.
Nomine Cæſareo Quinctilem Julius auget.
Auguſtus nomen Cæſareum ſequitur.
Autumnum Pomona tuum, September, opimat.
Triticeo October fœnere ditat agros.
Sidera præcipitas pelago intempeſte November.
Tu genialem hiemem feſte December agis.

Diſticha de iiſdem menſibus.

JAne nove, primo qui das tua nomina menſi,
Jane bifrons, ſpectas tempora bina ſimul.
Poſt ſuperum cultus, vicino Februa menſe
Dat Numa cognatis Manibus inferias.
Martius & generis Romani præſul, & anni,
Prima dabas Latiis tempora conſulibus.
Æneadum genetrix vicino nomen Aprili
Dat Venus. eſt Marti namque Aphrodita comes.
Maja dea, an major, Mai, te fecerit ætas,
Ambigo: ſed menſi eſt auctor uterque bonus.
Junius hunc ſequitur duplici celebrandus honore,
Seu nomen Juno, ſive Juventa dedit.
Inde Dioneo præfulgens Julius aſtro,
Æſtatis mediæ tempora certa tenet.
Auguſtus ſequitur cognatum a Cæſare nomen:
Ordine ſic anni proximus, ut generis.
Nectuntur poſt hos, numerumque ex ordine ſignant:
September, Bacchi munere præla rigans:
Et qui ſementis per tempora, fœnere lætus,
October, cupidi ſpem fovet agricolæ:
Quique ſalo mergens ſolennia ſigna November
Præcipitat, cælo mox reditura ſuo.
Concludens numerum genialia feſta December
Finit, ut a bruma mox novus annus eat.

Quoteni dies ſint menſium ſingulorum.

IMplent tricenas per ſingula menſtrua luces
Junius, Aprilisque, & cum Septembre November.
Unum ter denis cumulatius adde diebus
Per ſeptem menſes, Jani Martiſque Kalendis,
Et quas Maius agit, quas Julius, Auguſtuſque,
Et quas October, poſituſque in fine December.
Unus erit tantum duodetriginta dierum,
Quem Numa præpoſito voluit ſuccedere Jano.
Sic tercentenis decies accedere ſenos,
Quadrantemque, & quinque dies ſibi computat annus.

De tribus menſtruis menſium.

BIs ſenas anno reparat Lucina Kalendas:
Et totidem medias dat currere Jupiter Idus.
Nonarumque diem faciunt infra octo ſecundi.
Hæc ſunt Romano tantum tria nomina menſi,
Cetera per numeros ſunt cognomenta dierum.

Quo menſe quotæ Nonæ, vel Idus ſint.

AT Nonas modo quarta aperit, modo ſexta refert lux.
Sexta refert Maii, Octobris, Martiſque recurſu,
Et qui ſolſtitio ſua tempora Julius infert.
Cetera pars menſium quartis eſt prædita Nonis.
Omnes vero Idus octava luce recurrunt.

Quotæ Kalendæ ſint menſium ſingulorum.

POſt Idus, quas quiſque ſuas habet ordine menſis,
Diverſæ numero redeunt variante Kalendæ,
* * Dum rurſumque iterumque vocantur,
Ut tandem optati procedant temporis ortu.
Ter ſenis, unoque die genialia feſta
Porrigit, ut Janum arceſſat nova bruma morantem.
Hoc numero menſiſque Numæ redit, autumnique
Principium referens Bacchi September alumnus.
Julius, & Majus, poſituſque in fine December,
Octoberque die revocatur tardius uno.
Inde die redeunt minus uno quatuor ultra,
Quos numero adjiciam, Sextilis, Junius atque
Aprilis, poſt quos penultima meta November.
Ter quinis, unoque die Junonie Mavors,
Ut redeas, referaſque exordia prima, cieris.
Hoc numero, ad plenum vertens reparabitur annus.

In quo menſe quod Signum ſit ad curſum ſolis.

PRincipium Jani ſancit tropicus Capricornus.
Menſe Numæ in medio ſolidi ſtat ſidus Aquari.
Procedunt duplices in Martia tempora Piſces.
Reſpicis Apriles, Aries Phryxee, Kalendas.
Majus Agenorei miratur cornua Tauri.
Junius æquatos cælo videt ire Laconas.
Solſtitio ardentis Cancri fert Julius aſtrum.
Auguſtum menſem Leo fervidus igne perurit.
Sidere Virgo tuo Bacchum September opimat.
Æquat & October ſementis tempore Libram.
Scorpion hibernus præceps jubet ire November.
Terminat Arcitenens medio ſua ſigna Decembri.

Q. Ciceronis verſus eo pertinent, ut quod ſignum quo tempore illuſtre ſit, noverimus. quod ſuperius quoque noſtris verſibus expeditur.

FLumina verna cient obſcuro lumine Piſces.
Curriculumque Aries æquat noctiſque diique.
Cornua quem comunt florum prænuncia Tauri.
Aridaque æſtatis Gemini primordia pandunt.
Longaque jam minuit præclarus lumina Cancer.
Languificuſque Leo proflat ferus ore calores.
Poſt, modicum quatiens Virgo fugit orta vaporem.
Autumni reſerat portas æquatque diurna
Tempora nocturnis diſpenſo ſidere Libra.
Et fœtos ramos dinudat flamma Nepai.
Pigra Sagittipotens jaculatur frigora terris.
Bruma gelu glacians jubare ſpirat Capricorni.
Quam ſequitur nebulas rorans liquor altus Aquari:
Tenta ſupra, circaque vigent ubi flumina mundi.
At dextra, lævaque ciet rota fulgida Solis
Mobile curriculum, & Lunæ ſimulacra feruntur.
Squama ſub æterno conſpectu torta Draconis
Eminet. hunc inter fulgentem ſidera ſeptem
Magna quatit ſtellans: quam ſervans ſerus in alta
Conditur Oceani ripa cum luce Bootes.

A Solſtitio in æquinoctium ratio.

SOl profectus a teporo veris æquinoctio,
Poſt ſemidiem poſtque totos nonaginta & quatuor,
Fervidis flagrans habenis pulſum æſtivum conficit.
Inde Autumnus noctis horas librans æquo lumine,
Octo & octoginta gœris, & ſuper trihorio.
* * * *
Inde floridum reflexis ver reviſit oreis
Additis ad hos priores gœros geminis orbibus.

De Feriis Romanis.

NUnc & Apollineos Tiberina per oſtia ludos,
Et Megaleſiacæ matris operta loquar.
Vulcanique dies autumni exordia primi,
Quinquatruſque Deæ Pallados expediam:
Et medias Idus, Maii, Auguſtique recurſu,
Quas ſibi Mercurius, quaſque Diana dicat.
Matronæ quæ ſacra colant pro laude virorum,
Mavortis primi quum rediere dies.
Feſta Caprotinis memorabo celebria nonis.
Quum ſtola matronis demta teget famulas.
Quatuor illa etiam diſcretis partibus anni
Solſtitia, & luces nocte, dieque pares.
Nec Regifugium pulſis ex urbe tyrannis,
Lætum Romanis fas reticere diem.
Viſne Opis ante ſacrum, vel Saturnalia dicam,
Feſtaque ſervorum, quum famulantur heri?
Et numquam certis redeuntia feſta diebus,
Compita per vicos quum ſua quiſque colit?
Aut duplicem cultum, quem Neptunalia dicunt,
Et quem de Conſo conſiliiſque vocant?
Feſta hæc, navigiis, aut quæ celebrata quadrigis,
Jungunt Romanos finitimoſque duces?
Adjiciam cultus, peregrinaque ſacra deorum,
Natalem Herculeum, vel ratis Iſiacæ:
Nec non laſcivi Floralia læta theatri,
Quæ ſpectare volunt, qui voluiſſe negant.
Nunc etiam veteres celebrantur Equiria ludi.
Prima hæc Romanus nomina Circus habet.
Et Dionyſiacos Latio cognomine ludos
Roma colit, Liber quæ ſibi vota dicat.
Ædiles plebeii etiam, ædileſque curules
Sacra Sigillorum nomine dicta colunt.
Et gladiatores funebria prælia notum
Decertaſſe foro: nunc ſibi arena ſuos
Vendicat: extremo qui jam ſub fine Decembris
Falcigerum placant ſanguine Cæligenam.

De luſtralibus agonibus.

QUatuor antiquos celebravit Achaia ludos.
Cælicolum duo ſunt, & duo feſta hominum.
Sacra Jovis, Phœbique, Palæmonis, Archemorique:
Serta quibus pinus, malus, oliva, apium.

De locis agonum.

PRima Jovi magno celebrantur Olympia Piſæ.
Parnaſſus Clario ſacravit Pythia Phœbo.
Iſthmia Portuno bimaris dicat acta Corinthi.
Archemori Nemeæa colunt funebria Thebæ.

De auctoribus agonum.

PRimus Olympiacæ ſacravit feſta coronæ
Jupiter Argivi ſtadia ad longiſſima Circi.
Proximus Alcides Nemeæ ſacravit honorem.
Hæc quoque temporibus quinquennia ſacra notandis.
Iſthmia Neptuno data ſunt, & Pythia Phœbo,
Ancipiti cultu divorum hominumque ſepultis.

Quod iidem, qui ſacri agones ſunt, & funebres ludi habeantur.

TAntalidæ Pelopi mæſtum dicat Elis honorem.
Archemori Nemeæa colunt quinquennia Thebæ.
Iſthmia defuncto celebrata Palæmone, notum.
Pythia placando Delphi ſtatuere Draconi.

EPISTOLARUM LIBER.

EPISTOLA I.

AUSONIUS ad PATREM de ſuſcepto filio.

CRedideram nil poſſe meis affectibus addi,
Quo, venerande pater, diligerere magis.
Acceſſit (grates ſuperis, medioque nepoti,
Bina dedit noſtris qui juga nominibus.
Ipſe nepos te fecit avum. mihi filius idem.
Et tibi ego. hoc nato nos ſumus ambo patres.
Nec jam ſola mihi pietas mea ſuadet amorem:
Nomine te gemini jam genitoris amo.)
Acceſſit titulus, tua quo reverentia creſcat:
Quo doceam natum, quid ſit amare patrem.
Quippe tibi æquatus videor, quod parvulus iſto
Nomine honoratum me quoque nobilitat;
Atque ætas quia noſtra eadem. nam ſupparis ævi
Sum tibi ego, & poſſum fratris habere vicem.
Nec tantum noſtris ſpatium interponitur annis,
Quanta ſolent alios tempora dividere.
Vidi ego natales fratrum diſtare tot annis,
Quot noſtros. ævum nomina non onerant.
Pulchra juventa tibi ſenium ſic jungit, ut ævum,
Quod prius eſt, maneat: quod modo, ut incipiat.
Et placuiſſe reor geminis ætatibus, ut ſe
Non feſtinato tempore utraque daret.
Leniter hæc flueret, hæc non properata veniret,
Maturam frugem flore manente ferens.
Annos me neſcire tuos, pater optime, teſtor:
Totque putare tuos, quot reor eſſe meos.
Neſciat hoc natus, numeret properantior hæres,
Teſtamenta magis, quam pia vota fovens:
Exemploque docens pravo juveneſcere natos,

Ut

Ut nolint patres ſe quoque habere ſenes.
Verum ego primævo genitus genitore, fatebor
 Suppatis hac ævi tempora grata mihi.
Debeo, quod natus. ſuadet pia cura nepotis,
 Addendum patri, quo veneremur avum.
Tu quoque, mi genitor, geminata vocabula gaude,
 Nati primævi nomine factus avus.
Exiguum, quod avus. faveant pia numina divum,
 Deque nepote ſuo fiat avus proavus.
Largius & poterunt producere fata ſenectam:
 Sed rata vota reor, quæ moderata magis.

EPISTOLA II.

Pater ad filium; quum temporibus tyrannicis ipſe Treveris remanſiſſet, & filius a patre profectus eſſet. Hoc inchoatum neque impletum ſic de lituraris ſcriptum.

DEbeo & hanc noſtris, fili dulciſſime, curis
 Hiſtoriam: quamquam titulo non digna ſereno
Anxia mæſtarum fuerit querimonia rerum.
Jam ſuper egelidæ ſtagnantia terga Moſellæ
Protulerat te, nate, rates: mæſtique parentis
Oſcula & amplexus diſcreverat invidus amnis.
Solus ego; & quamvis cœtu celebratus amico,
Solus eram: profugæque dabam pia vota carinæ,
Solus adhuc te, nate, videns: celeriſque remulci
Culpabam properos adverſo flumine curſus.
Quis fuit ille dies? non annus longior ille eſt,
Attica quem docti collegit cura Metonis.
Deſertus, vacuis ſoliſque exerceor Aris.
Nunc ego pubentes ſalicum deverbero frondes:
Gramineos nunc frango toros: virideſque per ulvas
Lubrica ſubſtratis veſtigia libro lapillis.
Sic lux prima abiit: ſic altera meta diei.
Sic geminas alterna rotat vertigo tenebras,
Sic alias: totuſque mihi ſic annus abibit,
Reſtituant donec tua me tibi fata parentem.
Hæc ego conditione licet, vel morte paciſcar:
Dum decores ſuprema patris, tu nate, ſuperſtes.

EPISTOLA III.

AUSONIUS HESPERIO.

QUalis Picenæ populator turdus olivæ
 Clunes opimat cereas:
Vel qui lucentes rapuit de vitibus uvas,
 Pendetque nexus retibus:
Quæ veſpertinis fluitant nebuloſa ſub horis
 Vel mane tenta roſcido:
Tales hibernis ad te de ſepibus, ipſos
 Capi volentes, miſimus,
Bis denos. tot enim crepero ſub lucis eoæ
 Præceps volatus intulit.
Tum quas vicinæ ſuggeſſit præda lacunæ,
 Anates maritas junximus,
Remipedes, lato populantes cærula roſtro,
 Et crure rubras punico.
Iricolor vario pinxit quas pluma colore,
 Collum columbis æmulas.
Defrudata meæ non ſunt hæc fercula menſæ.
 Veſcente te, fruimur magis.
 Vale bene, ut valeam.

EPISTOLA IV.

AUSONIUS, cujus ferulam nunc ſceptra verentur, PAGANUM MEDULIS JUBEO SALVERE THEONEM.

QUid geris, extremis poſitus telluris in oris,
 Cultor arenarum vates? cui littus arandum,
Oceani finem juxta, ſolemque cadentem:
Vilis arundineis cohibet quem pergula tectis:
Et tingit piceo lacrimoſa colonica fumo.
Quid rerum muſæque gerunt, & cantor Apollo?
Muſæ non Helicone ſatæ, nec fonte caballi:
Sed quæ fœcundo de pectore Clementini
Inſpirant vacuos aliena mente poetas.
Jure quidem: nam quis malit ſua carmina dici,
Qui te ſecuro poſſit proſcindere riſu?
Hæc quoque ne noſtrum poſſint urgere pudorem,
Tu recita: & vere poterunt tua dicta videri.
Quam tamen exerces Medulorum in litore vitam?
Mercatuſne agitas, leviore nomiſmate captans,
Inſanis quod mox pretiis gravis auctio vendat?
Albentes ſevi globulos, & pinguia ceræ
Pondera, Naryciamque picem, ſciſſamque papyrum,
Fumanteſque olim paganica lumina tædas?
An majora gerens, tota regione vagantes
Perſequeris fures? qui te, poſtrema timentes,
In partem, prædamque vocent. tu mitis, & oſor
Sanguinis humani condonas crimina nummis,
Erroremque vocas, pretiumque imponis abactis
Bobus, & in partem ſcelerum de judice tranſis?
An cum fratre vagos dumeta per avia cervos
Circumdas maculis, & multa indagine pinnæ?
Aut ſpumantis apri curſum clamoribus urges,
Subſidiſque fero? moneo tamen, uſque recuſes
Stringere fulmineo venabula cominus hoſti.
Exemplum de fratre time, qui veſte reducta
Oſtentat fœdas prope turpia membra lacunas,
Perfoſſaſque nates vicino podice nudat.
Inde oſtentator volitat: mirentur ut ipſum
Gedippa, Urſinuſque ſuus, proleſque Jovini,
Taurinuſque, ipſum priſcis heroibus æquans:
Qualis in Olenio victor Calydonius apro,
Aut Erymantheo pubes fuit Attica monſtro.
Sed tu parce feris venatibus, & fuge nota
Crimina ſilvarum: ne ſis Cinyreia proles,
Accedaſque iterum Veneri plorandus Adonis.
Sic certe crinem flavus, niveuſque lacertos,
Cæſariem rutilam per candida colla refundis:
Pectore ſic tenero, plana ſic junceus alvo,
Per teretes feminum gyros, ſuraſque nitentes
Deſcendis, talos a vertice pulcher ad imos.
Qualis floricoma quondam populator in Ætna,
Virgineas inter choreas Deoida raptam
Suſtulit emerſus ſtygiis fornacibus Orcus.
An quia venatus ob tanta pericula vitas,
Piſcandi traheris ſtudio? nam tota ſupellex
Dumnotini tales ſolita eſt oſtendere gazas:
Nodoſas veſtes animantum Nerinorum,
Et jacula, & fundas, & nomina villica lini,
Colaque, & indutos terrenis vermibus hamos.
His opibus confiſe tumes? domus omnis abundat
Litoreis dives ſpoliis, referuntur ab unda
Carroco, letalis trygon, molleſque plateſſæ,
Urentes thynni, & male tecti ſpina elegati,
Nec duraturi poſt bina trihoria corvi.

Au

An te carminibus juvat inceſtare canoras
Mnemoſynes natas, aut tres, aut octo ſorores?
Et quoniam huc ventum, ſi vis cognoſcere, quid ſit
Inter doctrinam, deridendaſque camœnas:
Accipe congeſtas myſteria frivola nugas,
Quas tamen explicitis nequeas dependere chartis,
Scillite decies non ſi purgeris aceto,
Anticipeſque tuo Samii Lucumonis acumen:
Aut adſit interpres tuus,
Ænigmatum qui cognitor
Fuit meorum: quum tibi
Cadmi nigellas filias,
Melonis albam filiam,
Notaſque furvæ ſepiæ,
Cnidioſque nodos prodidit.
Nunc adſit: & certe modo
Præſul creatus literis,
Enucleabit protinus,
Quod militantes ſcribimus.
Notos fingo tibi poeta verſus:
Quos ſcis hendecaſyllabos vocari:
Sed neſcis modulis tribus moveri.
Iſtos compoſuit Phalæcus olim,
Qui penthemimerin habent priorem:
Et poſt ſemipedem duos iambos.
Sunt quos hexametri creant revulſi:
Ut penthemimeris prior locetur.
Tum quod bucolice tome relinquit.
Sunt & quos generat puella Sappho:
Quos primus regit Hippius ſecundus:
Ut claudat Choriambon Antibacchus.
Sed jam non poteris, Theon, doceri:
Nec fas eſt mihi regio magiſtro
Plebeiam numeros docere pulpam.
Verum protinus ede, quod requiro.
Nil quæro, niſi quod libris tenetur:
Et quod non opicæ tegunt papyri.
Quas ſi ſolveris, o poeta, nugas,
Totam trado tibi ſimul Vacunam,
Nec jam poſt metues ubique dictum,
Hic eſt ille Theon poeta falſus,
Bonorum mala carminum taberna.

EPISTOLA V.

AUSONIUS Salve caro mihi dico THEONI,
Verſibus experiens quod volo, quodve queror.

Tertia fiſſipedes renovavit Luna juvencas,
Ut fugitas noſtram dulcis amice domum.
Nonaginta dies ſine te, chariſſime, traxi:
Huc adde æſtivos. hoc mihi pene duplum eſt.
Vis novies denos dicam, deciesque novenos
Iſſe dies? anni portio quarta abiit.
Sexaginta horas ſuper & duo millia centum
Te ſine conſumſi: quo ſine & hora gravis.
Millia bis nongenta jubet demenſio legum
Adnumerata reos per tot obire dies.
Jam potui Romam pedes ire, pedeſque reverti,
Ex quo te dirimunt millia pauca mihi.
Scirpea Domnotoni tanti eſt habitatio vati?
Pauliacus tanti non mihi villa foret.
An quia per tabulam medico pugnante notatam,
Debita ſumma mihi eſt; ne repetamus, abes?
Bis ſeptem rutilos regale nomiſma Philippos,
Ne tanti fuerint, perdere malo, Theon:
Implicitum quam te noſtris interne medullis
Deſore tam longi temporis in ſpatio.
Ergo aut prædictos jam nunc reſcribe Darios;
Et redime, ut mora ſit libera deſidiæ:
Aut alios a me totidem dabo: dummodo cari
Conſpicer ora viri, pauperis uſque licet.
Puppe citus propera, ſinuoſaque lintea veli
Pande. Medullini te feret aura noti
Expoſitum ſubter paradas, lectoque jacentem:
Corporis ut tanti non moveatur onus.
Unus Domnotoni te litore perferet æſtus
Condatem ad portum: ſi modo deproperes.
Inque vicem venti, quotiens tua flamina ceſſant,
Remipedem jubeas protinus ire ratem:
Invenies præſto ſubjuncta petorita mulis.
Villa Lucani-mox potieris-aco.
Reſciſſo diſce componere nomine verſum.
Lucili vatis ſic imitator eris.

EPISTOLA VI.

AUSONIUS Conſul vatem reſaluto THEONEM.

Aurea mala, Theo, ſed plumbea carmina mittis.
Unius maſſæ quis putet has ſpecies?
Unum nomen utriſque. ſed eſt diſcrimen utriſque:
Poma ut mala voces, carmina vero mala.
Vale beatis nomen a divis Theon.
Metoche ſed iſta ſæpe currentem indicat.

EPISTOLA VII.

AUSONIUS THEONI, quum ei triginta oſtrea, grandia quidem, ſed tam pauca miſiſſet.

Oſtrea Baianis certantia, quæ Medulorum
Dulcibus in ſtagnis reflui maris æſtus opimat,
Accepi, dilecte Theon, numerabile munus.
Verum quot fuerint, ſubjecta monoſticha ſignant.
Quot ter luctatus cum pollice computat index.
Geryones quot erant, decies ſi multiplicentur.
Ter quot erant Phrygii numerata decennia belli.
Aut ter ut Æolidi menſis tenet ignicomus Sol.
Cornibus a primis quot habet vaga Cynthia noctes.
Singula percurrit Titan quot ſigna diebus.
Quotque annis ſublimis agit ſua ſecula Phænon.
Quot numerum annorum Veſtalis virgo miniſtrat,
Dardaniuſque nepos regno quot protulit annos.
Priamidæ quot erant, ſi bis deni retrahantur.
Biſque viros numeres, qui fata Amphryſia ſervant.
Quot genuit fœtus Albana ſub ilicibus ſus.
Et quot ſunt aſſes, ubi nonaginta trientes.
Vel quot habet unctos Vaſatica rheda caballos.
Quod ſi figuras fabulis adumbratas,
Numerumque doctis involutum ambagibus
Igno at alto mens obeſa viſcere:
Numerare ſaltim more vulgi ut noveris.
In te retortas explicabo ſummulas.
Ter denas, puto, quinquieſque ſenas.
Vel bis quinque, dehinc, decem decemque.
Vel ſenas quater, & bis adde ternas.
Septenas quater, adde unum & unam.
Duc binas decies, ſemelque denas.
Aut ter quatuor adde bis novenis.
Octonas quater, hinc duæ recedant.
Binas terdecies, ſemel quaternas.

Et

Et ſex adde novem vel octo ſeptem .
Aut ſeptem geminis bis octo junge .
Aut ne ſim tibi pluribus moleſtus,
Triginta numero fuere cunctæ.
Junctus limicolis muſculus oſtreis
Primo compoſuit fercula prandio ,
Gratus deliciis nobilium cibus ,
Et ſumtu modicus pauperibus focis.
Non hic navifrago quæritur æquore ,
Ut creſcat pretium grande periculis :
Sed primore vado , poſt refugum mare,
Algoſo legitur litore concolor .
Nam teſtæ duplicis conditur in ſpecu,
Quæ ferventis aquæ fota vaporibus ,
Carnem lacteoli viſceris indicat .
Sed damnoſa nimis panditur area .
Fac campum replices Muſa papyrium :
Nec jam fiſſipedis per calami vias
Graſſetur Cnidiæ ſulcus arundinis,
Pingens aridulæ ſubdita paginæ,
Cadmi filiolis atricoloribus .
Aut cunctis pariter verſibus oblinat
Furvam lacticolor ſpongia ſepiam .
Parcamus vitio Dumnotinæ domus :
Ne ſit charta mihi carior oſtreis.

EPISTOLA VIII.

AUSONIUS AXIO PAULO RHETORI S.

Tandem eluctati retinacula blanda morarum,
Burdigalæ molles liquimus illecebras.
Santonicamque urbem vicino acceſſimus agro.
Quod tibi ſi gratum eſt, optime Paule, proba.
Cornipedes rapiant impoſta petorita mulæ :
Vel ciſio trijugi, ſi placet, inſilias:
Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum
Conſcendas, propere dummodo jam venias.
Inſtantis revocant quia nos ſollennia Paſchæ:
Libera nec nobis eſt mora deſidiæ .
Perfer in excurſu vel terjuga millia epodon,
Vel falſas lites, quas ſchola veſtra ſerit .
Nobiſcum invenies nullas. quia liquimus iſtic
Nugarum veteres cum ſale reliquias.

EPISTOLA IX.

AUSONIUS PAULO.

Oſtrea nobilium cœnis, ſumptuque nepotum
Cognita, diverſoque maris defenſa profundo,
Aut refugis nudata vadis , aut ſcrupea ſubter
Antra, & muriceis ſcopulorum merſa lacunis ,
Quæ viridis muſcus, quæ dedecor alga recondit ,
Quæ teſtis concreta ſuis, ceu ſaxa cohærent,
Quæ mutata loco, pingui mox condita limo,
Nutrit ſecretus concluſæ uliginis humor,
Enumerare jubes, vetus o mihi Paule ſodalis,
Aſſuefacte meis joculari carmine nugis .
Aggrediar; quamvis curam non iſta ſenilem
Sollicitent, frugique viro dignanda putentur.
Nam mihi non ſaliare epulum, non cœna dapalis,
Qualem Penelopes nebulonum menſa procorum,
Alcinoique habuit nitidæ cutis uncta juventus.
Enumerabo tamen, famam teſteſque ſecutus,
Pro ſtudiis hominum ſemper diverſa probantum.
Sed mihi præ cunctis ditiſſima, quæ Medulorum
Educat Oceanus , quæ Burdigalenſia nomen
Uſque ad Cæſareas tulit admiratio menſas ,
Non laudata minus noſtri quam gloria vini.
Hæc inter cunctas palmam meruere priorem
Omnibus ex longo cedentibus. iſta & opimi
Viſceris, & nivei, dulcique tenerrima ſucco ,
Miſcent æquoreum tenui ſale tincta ſaporem .
Proxima ſint quævis, ſed longe proxima multo ,
Ex intervallo : quæ Maſſilienſia portu ,
Quæ Narbo ad Veneris nutrit ; cultuque carentia
Helleſpontiaci quæ protegit æquor Abydi :
Vel quæ Baianis pendent fluitantia palis :
Santonico quæ tecta ſalo : quæ nota Genonis :
Aut Eborum miſtus pelago quæ protegit amnis,
Ut multo jaceant algarum obducta receſſu ;
Aſpera quæ teſtis, & dulcia farris opimæ.
Sunt & Aremorici qui laudent oſtrea ponti :
Et quæ Pictonici legit accola littoris : & quæ
Mira Caledonius nonnumquam detegit æſtus .
Accedunt, quæ (fama recens) Byzantia ſubter
Litora, & inſana generata Propontidis acta,
Promoti celebrata ducis de nomine, laudant .
Hæc tibi non vates, non hiſtoricus, neque toto
Orbe vagus conviva loquor, ſed tradita multis :
Ut ſolitum, quotiens dextræ invitatio menſæ
Sollicitat lenem comi ſermone Lyæum .
Hæc non per vulgum mihi cognita , perque popinas,
Aut paraſitorum collegia Plautinorum :
Sed, feſtos quia ſæpe dies partim ipſe meorum
Excolui, inque vicem conviva vocatus adivi,
Natalis ſi forte fuit ſollennis amico,
Conjugioque dapes, aut ſacra repotia patrum,
Audivi : meminique bonos laudare frequentes .

EPISTOLA X.

AUSONIUS PAULO.

Si qua fides falſis umquam eſt adhibenda poetis,
Nec plaſma ſemper allinunt,
Paule, Camœnarum celeberrime Caſtaliarum
Alumne quondam, nunc pater,
Aut avus, aut proavis antiquior, ut fuit olim
Tarteſſiorum regulus :
Intemerata tibi maneant promiſſa memento.
Phœbus jubet verum loqui.
Et ſi Pierias patitur lirare ſorores,
Numquam ipſe torquet αὔλακας.
Te quoque ne pigeat conſponſi fœderis : & jam
Citus veni remo, aut rota .
Æquoris undoſi qua multiplicata recurſu,
Garumna pontum provocat .
Aut iteratarum qua glarea trita viarum ,
Fert militarem ad Blaviam .
Nos etenim primis ſanctum poſt Paſcha diebus
Avemus agrum viſere .
Nam populi cœtus, & compita ſordida rixis
Faſtidientes, cernimus
Anguſtas fervere vias, & congrege vulgo
Nomen plateas perdere.
Turbida congeſtis referitur vocibus Echo,
Tene, feri , duc, da, cave :
Sus lutulenta fugit, rabidus canis impete ſævo,
Et impares plauſtro boves .
Nec prodeſt penetrale domus & operta ſubire :

T Per

Per tecta clamores meant.
Hæc, & quæ poſſunt placidos offendere mores,
Cogunt relinqui mœnia:
Dulcia ſecreti repetantur ut otia ruris
Nugis amœna feriis.
Tempora diſponas ubi tu tua: juſque tuum ſit,
Ut nil agas, vel quod voles.
Ad quæ ſi properas, tota cum merce tuarum
Veni camœnarum citus.
Dactylicos, elegos, choriambum carmen, epodos,
Socci & cothurni muſicam,
Carpentis impone tuis. nam tota ſupellex
Vatum piorum chartea eſt.
Nobiſcum invenies catenoplia, ſi libet uti,
Non Pœna, ſed Græca fide.

EPISTOLA XI.

AUSONIUS PAULO S.

VInum quum bijugo parabo plauſtro
Primo tempore Santonos vehendum,
Ovum tu quoque paſſeris marini,
Quod nunc promus ait procul relictum
In fundo patriæ Bigerritanæ.

EPISTOLA XII.

ΑΥΣΟΝΙΟΣ ΠΑΥΛΩ.

Ἑλλαδικῆς μετέχων μούσης, Latiæque camœnæ,
Ἀξίῳ Αὐσόνιος ſermone alludo bilingui.
Muſæ, quid facimus? τί κενοῖσιν ἐπ᾽ ἐλπίσιν αὔτως
Ludimus ἀφραδίῃσιν ἐν ἤματι γηράσκοντες;
Σαντονικοῖς campoισιν ὅπῃ κρύος ἄσπετόν ἐστιν,
Erramus gelido-τρομεροὶ rigidique poetæ.
Πιερίδων τερενοπλοκάμων θεράποντες inertes.
Πάντα δ᾽ ἔχει παγετός τε pedum καὶ κρυμὸς ὀδόντων,
Θαλπωρὴ quia nulla πέλει χιονώδεϊ χώρῃ,
Et duplicant frigus ψυχρὰ carmina μητιόωντες.
Ἀρχόμενος δ᾽ ἄρα μῆνιν ἐῷα.·.·
Primitias Παύλῳ noſtro πέμψω μελιηδεῖς.
Μνημοσύνης κρηδεμνοκόμου πολὺ inclyta τέκνα
Ἐννέα verboſæ, καλλιστέφανοί τε puellæ.
Ἔνθ᾽ ἄγε μοι τολυπεύσετ᾽ ἔπη, κουρώδεα μολπήν
Φρόντibus ἡμετέραις πτέρυγον præferte libellum
Υματαρ.·. στίχον.·.·
Παύλῳ ἐφαρμόζητε μεμιγμένον.·.· ᾠδήν.
Οὐ γάρ μοι θέμις ἐστὶν in hac regione μένοντι
Ἄξιον ab noſtris ἐπιδευέα eſſe καμήναις.
Κεῖνος ἐμοὶ πάντων μέτοχος, qui ſeria noſtra,
Qui joca παντοδαπῇ novit tractare παλαίστρῃ.
Καὶ νῦν ſepoſitus μοναχῷ ἐνὶ rure κρεβέννῳ,
Ἀσταφύλῳ ἐνὶ χώρῳ, habet θυμαλγέα λέσχην.
Οὔτε φίλοις ἑτάροις, nec menſæ accommodus ulli.
Ὅττι ἀθελξινόοις.·.· μὲν φάτο μούσαις.
Jam ſatis, ὦ φίλε Παῦλε, πόνων ἀπεπειρήθημεν
Ἔν τε foro cauſαις τε καὶ ingratαῖσι καθέδραις,
Ῥητορικοῖς ludοισι. καὶ ἔπλετο οὐδὲν ὄνειαρ.
Ἀλλ᾽ ἤδη κεῖνος μὲν ἅπας juvenάλιος ἱδρὼς
Ἐκκέχυται μελέων. τρομερὴ λάβε βλέμμα ſenectus.
Καὶ minus in ſumtum δαπανὰς levis arca miniſtrat.
Οὐ γὰρ ἔχει ἀτάλαντος ἀνήρ.·.·.
Κλεινικὸς οὐθ᾽ ὁ γέρων.·.·.
Æquanimus ſi qua fueris, ἐς πάντα μάλ᾽ εὕδειν
Malueris, λήθη δὲ πόνου ἔσετ᾽, ἠδὲ πενίης.
Κεῖνο δὲ παγκάλλιστον, ut omnibus undique menſis
Σοὶ φιάλῃ ἢ σοὶ δέπαϊ σπονδάσι μουσέων
Θυμοῦ ἀκηχεμένου ſolatia blanda requiras.
Hic erit & fructus Δημήτερος ἀγλαοκάρπου.
Ἔνθα σοι εἴδαρ ἔοι, πολυχανδέα pocula θέντι
Κιρνᾶν, αἴκε θέλοις, νέκταρ vinοιο bonοιο.
Ambo igitur noſtræ παραλέξομεν otia vitæ,
Dum res, & ætas, & ſororum
Νήματα πορφύρεα πλέκονται.

EPISTOLA XII.

ΑΥΣΟΝΙΟΣ ΠΑΥΛΩ.

Ῥωμαίων ὕπατος ἀρεταλόγῳ ἠδὲ ποιητῇ
Αὐσόνιος Παύλῳ σπεῦδε φίλους ἰδέειν.

EPISTOLA XIV.

AUSONIUS PAULO.

ÆQuoream liqui te propter, amice, Garumnam,
Te propter campos incolo Santonicos.
Congreſſus igitur noſtros pete. ſi tibi cura,
Quæ mihi, conſpectu jam potiere meo.
Sed tantum adpropera, quantum pote corpore, & ævo:
Ut ſalvum videam, ſat cito te video.
Si poſt infauſtas vigor integratus habenas,
Et rediit membris jam ſua mobilitas:
Si riguam lætis recolis Pimpleida Muſis,
Jam vates, & non flagrifer Automedon:
Pelle ſoporiferi ſenium, nubemque veterni:
Atque alacri mediam carpe vigore viam.
Sed ciſium, aut pigrum cautus conſcende veredum.
Non tibi ſit rhedæ, non amor acris equi.
Canteri moneo male nota petorita vites.
Nec celeres mulas ipſe Metiſcus agas.
Sic tibi ſint muſæ faciles, meditatio promta,
Et memor: & liquidi mel fluat eloquii.
Sic, qui venalis tam longa ætate Crebennus
Non habet emtorem, ſit tibi pro pretio.
Attamen ut citius venias, leviuſque vehare,
Hiſtoriam, mimos, carmina, linque domi.
Grande onus in muſis. tot ſecula condita chartis,
Quæ ſua vix tolerant tempora, noſtra gravant.
Nobiſcum invenies ἐπέων πολυμορφέα πληθύν,
Γραμματικῶν τε πλοκὰς καὶ λογοδαιδαλίην,
Δάκτυλον ἡρῷον, καὶ ἀοιδοπόλον χορίαμβον,
Σὺν Θαλίης τε χορῷ σύρματα Τερψιχόρης.
Σωταδικόν τε κίναιδον, ἰωνικὸν ἀμφοτέρωθεν,
Ῥυθμῶν Πινδαρικῶν ἔννομον εὐεπίην
Εἰλιπόδην σκάζοντα, καὶ οὐ σκάζοντα τρίμετρον.
Ὀκτὼ Θουκυδίδου, ἐννέα Ἡροδότου.
Ῥητορικῶν θαυμαστὰ σοφῶν ἐρικύδεα φῦλα
Πάντα μάλ᾽, αἴκε θέλοις, καὶ πλέον, αἴκε θέλοις.
Hoc tibi de noſtris ἀπαρκτικὸν offero libris.
Vale. valere ſi voles me, jam veni.

EPI-

EPISTOLA XV.

AUSONIUS TETRADIO SALUTEM.

O Qui venuſtos uberi facundia
Sales opimas, Tetradi:
Caveſque, ne ſit triſtis & dulci carens
Amara concinnatio:
Qui felle carmen atque melle temperans,
Torpere muſas non ſinis;
Pariterque fucas, quæque guſtu ignava ſunt,
Et quæ ſapore triſtia:
Rudes camœnas qui Sueſſæ prævenis:
Ævoque cedis, non ſtylo.
Cur me propinquum Santonorum mœnibus
Declinas, ut Lucas boves
Olim reſumto præferoces prælio
Fugit juventus Romula?
Non ut tigris te, non leonis impetu,
Amore ſed caro expeto.
Videre alumni geſtio vultus mei,
Et indole optata frui.
Invitus olim devoravi abſentiæ
Neceſſitatem priſtinæ,
Quondam docendi munere adſtrictum gravi
Iculiſma quum te abſconderet.
Et invidebam devio, ac ſolo loco
Opes camœnarum tegi.
At nunc frequentes, atque claros, nec procul,
Quum floreas inter viros:
Tibique noſtras ventus auras deferat,
Aureſque ſermo verberet:
Cur me ſupino pectoris faſtu tumens
Spernis poetam conſulem?
Tuique amantem, teque mirantem, ac tua
Deſiderantem carmina,
Oblitus alto negligis faſtidio?
Plectendus exemplo tuo:
Ni ſtabilis ævo pectoris noſtri fides
Quamquam recuſantes amet.
Vale: valere ſi voles me: pervola
Cum ſcrinio, & muſis tuis.

EPISTOLA XVI.

AUSONIUS PROBO PRÆFECTO PRÆTORIO S.

Ad Librum: ut eat ad Probum.

PErge, o libelle, Sirmium,
Et dic hero meo, ac tuo,
Ave atque ſalve plurimum.
Quis iſte ſit nobis herus,
Neſcis, libelle? an, quum ſcias,
Libenter audis, quod juvat?
Poſſem abſolute dicere:
Sed dulcius circumloquar,
Diuque fando, perfruar.
Hunc dico, qui lingua potens,
Minorem Atridam præterit,
Orando pauca, & muſica.
Qui grandines Ulixei,
Mellifluentem Neſtora,
Concinnatorem & Tullium,
Qui ſolus, exceptis tribus
Heris, herorum primus eſt,
Prætorioque maximus.
Dico hunc ſenati præſulem,
Præfectum eumdem, & conſulem,
(Nam conſul æternum cluet)
Collegam Auguſti conſulis,
Columen curulis Romulæ,
Primum in ſecundis faſcibus.
Nam primus e cunctis erit
Conſul, ſecundus principi.
Generi hic ſuperſtes aureo,
Satorque prolis aureæ,
Convincit Aſcræum ſenem,
Quoi ſeculum omne ferreum:
Qui vincit ævi injuriam,
Stirpis novator Anniæ:
Paribuſque comit infulis
Aniciorum ſtemmata.
Probum loquor. ſcis optime,
Quem nemo fando dixerit,
Qui non prius laudaverit.
Perge, o libelle, & utere
Felicitate intermina.
Quin & require, ſi ſinet
Tenore fari obnoxio:
Age vera proles Romuli,
Effare cauſam nominis.
Utrumne mores hoc tui
Nomen dedere: an nomen hoc
Secuta morum regula?
An ille venturi ſciens
Mundi ſupremus arbiter,
Qualem creavit moribus,
Juſſit vocari nomine?
Nomen datum præconiis,
Vitæque teſtimonio.
Libelle felix: quem ſinu
Vir tantus evolvet ſuo,
Nec occupari tempora
Grato queretur otio.
Quem mille cum vocis modis,
Leni aut ſuſurro impertiet:
Cuique vigiles luminum
Vacare dignabunt coræ.
Quem mente, & aure conſciis,
Quibuſdam omiſſis, pelleget.
Quæcumque fortuna eſt tibi,
Perge, o libelle, & utere
Felicitate intermina.
Dic me valere, & vivere.
Dic vivere ex voto pio,
Sanctis precantem vocibus,
Ut quem Curulis proxima
Collegio nati dedit:
Hunc rurſus Auguſtus prior
Suis perennet faſcibus.
Subnecte & illud leniter:
Apologos, en, miſit tibi
Ab uſque Rheni limite
Auſonius, nomen Italum,
Præceptor Auguſti tui,
Æſopiam trimetriam:
Quam vertit exili ſtilo.
Pedeſtre concinnans opus,
Fandi Titianus artifex.
Ut hic avi ac patris decus
Mixto refulgens ſanguine,

Probianoque, ac Anicio;
(Ut quondam in Albæ mœnibus
Supremus Ænea ſatus,
Silvios Iulis miſcuit:)
Sic iſte, qui natus tuus,
Flos floſculorum Romuli
Nutricis inter lemmata,
Lallique ſomniferos modos,
Sueſcat peritis fabulis
Simul jocari, & diſcere.
Et adde votum, quod pio
Concepimus rei Deo:
Ut genitor Auguſtus dedit
Collegio nati Probum:
Sic Gratianus hunc novum
Stirpi futuræ copulet.
Rata ſunt futura, quæ loquor.
Sic merita, ſic fatum jubet.
Sed jam ut loquatur Julius,
Fandi modum invita accipe
Volucripes dimetria.
Aveque dicto, dic, Vale.

EPISTOLA XVII.

Ad URSULUM Grammaticum Trevirorum: cui ſtrenas kalendis Januariis ab Imperatore non datas reddi fecit.

PRimus jucundi fuit hic tibi fructus honoris,
Auguſtæ fauſtum munus habere manus.
Proximus ex longo gradus eſt, Quæſtoris amici
Curam pro ſtrenis excubuiſſe tuis.
Ergo, interceptos regale nomiſma Philippos
Accipe tot numero, quot duo Geryones.
Quot terni bijuges: demtoque triente Camœnæ:
Quotque doces horis, quotque domi reſides.
Oſtia quot pro parte aperit ſtridentia Circus:
Excepto, medium quod patet ad ſtadium.
Quot pedibus gradiuntur apes, & verſus Homeri:
Quotque horis pelagus profluit, aut refluit.
Protulit in ſcenam quot dramata fabellarum
Arcadiæ medio qui jacet in gremio.
Vel quot juncturas geometrica forma favorum
Conferit extremis omnibus, & mediis.
Quot telios primus numeris, ſoluſque probatur;
Quot par, atque impar partibus æquiparat.
Bis ternos, & ter binos qui conferit unus:
Qui ſolus totidem congeminatus habet.
Quot faciunt juncti ſubterque ſupraque locati,
Qui numerant Hyadas, Pleiadaſque ſimul.
* * * *

Urſule collega nobilis Harmonio.
Harmonio: quem Claranus, quem Scaurus, & Aſper,
Quem ſibi conferret Varro, priorque Crates,
Quique ſacri lacerum collegit corpus Homeri,
Quique notas ſpuriis verſibus appoſuit:
Cecropiæ commune decus, Latiæque camœnæ,
Solus qui Chium miſcet, & Ammineum.

EPISTOLA XVIII.

AUSONIUS PONTIO PAULINO.

COndiderat jam ſolis equos Tarteſſia Calpe:
Stridebatque freto Titan inſignis Ibero:
Jam ſuccedentes quatiebat Luna juvencas:
Vinceret ut tenebras radiis, velut æmula fratris.
Jam volucres, hominumque genus ſuperabile curis,
Mulcebant placidi tranquilla oblivia ſomni.
Tranſierant idus, medius ſuprema december
Tempora venturo properabat jungere Jano.
Et nonas decimas ab ſe nox longa kalendas
Jugiter acciri celebranda ad feſta jubebat.

Neſcis, puto, quid velim tot verſibus dicere. medius fidius neque ipſe bene intelligo: tamen ſuſpicor. Jam prima nox erat ante diem nonumdecimum kalendarum Januariarum, quum redditæ ſunt mihi litteræ tuæ oppido quam litteratæ. His longe jucundiſſimum poema ſubdideras, quod de tribus Suetonii libris, quos ille de regibus dedit, in epitomen coegiſti, tanta elegantia, ſolus ut mihi videare aſſecutus, quod contra rerum naturam eſt, brevitas ut obſcura non eſſet. In his verſibus ego iſta cognovi.

Europamque Aſiamque duo vel maxima terræ
Membra: quibus Libyam dubie Salluſtius addit
Europæ adjunctam: poſſit quum tertia dici:
Regnatas multis, quos fama obliterat: & quos
Barbara Romanæ non tradunt nomina linguæ,
Illibanum, Numidamque Avelim, Parthumque Vonon.
Et Caranum, Pellæa dedit qui nomina regum.
Quique magos docuit myſteria vana Necepſus:
Et qui regnavit ſine nomine mox Seſooſtris.

Hæc tu quam perite, & concinne, quam modulate, & dulciter, ita juxta naturam Romanorum accentuum enuntiaſti, ut tamen veris, ac primigeniis vocibus ſua faſtigia non perirent. Jam quid de eloquentia dicam? liquide adjurare poſſum, nullum tibi ad poeticam facundiam Romanæ juventutis æquari. Certe ita mihi videris. ſi erro, pater ſum, fer me: & noli exigere judicium, obſtante pietate. Verum quum pie diligam, ſincere ac ſevere judico. Aſſice me, oro, tali munere frequenter: quo & oblector, & honoror. Acceſſit tibi ad partem poeticam mellea modulatio. Quid enim aliud agunt,

Audax Icario qui fecit nomina ponto,
Et qui Chalcidicas moderate enavit ad arces,

niſi ut & vegetam, & ſublimem alacritatem tuam, temeritatem voces: me vero, & conſultum, & quem filius debeat imitari, ſalutari prudentia præditum dicas? Quod equidem contra eſt. Nam tu ſumma ſic appetis, ut non decidas: ſenectus mea ſatis habet, ſi conſiſtat. Hæc ad te breviter, & illico, veſperis illius ſecuto mane dictavi. Ita enim tabellarius tuus, ut epiſtolam referret, inſtabat. Nam ſi mihi otium fuerit, oblectabile negotium erit ad te prolixius delirare, te ut eliciam, mihi ut ſatisfaciam, Vale.

EPISTOLA XIX.

PAULINO AUSONIUS. Metrum ſic ſuaſit, ut eſſes
Tu prior, & nomen prægrederere meum.
Quamquam & faſtorum titulo prior, & tua Romæ
Præceſſit noſtrum ſella curulis ebur.
Et quæ jamdudum tibi palma poetica pollet,
Lemniſco ornata eſt, quo mea palma caret.
Longævæ tantum ſuperamus honore ſenectæ.
Quid refert? cornix non ideo ante cycnum.
Nec quia mille annos vivit Gangeticus ales,
Vincit centum oculos, regie pave, tuos.

Cedimus ingenio, quantum præcedimus ævo.
Aſſurgit muſæ noſtra camœna tuæ.
Vive, vale: & totidem venturos congere Janos,
Quot tuus, aut noſter conſeruere patres.

EPISTOLA XX.

AUSONIUS PAULINO SUO S. D.

QUanto me affecit beneficio, non delata quidem, ſed ſuſcepta querimonia mea, Pauline fili! veritus diſplicuiſſe oleum, quod miſeras, munus iteraſti. addito etiam Barcinonenſis muriæ condimento cumulatius præſtitiſti. Scis autem me id nomen MURIÆ, *quod in uſu vulgi eſt, nec ſolere, nec poſſe dicere: quum ſcientiſſimi veterum, & Græca vocabula faſtidientes, Latinum in* GARI *appellatione non habeant. Sed ego quocumque nomine loquar, liquor iſte* SOCIORUM *vocatur. Vale.*

Jam patinas implebo meas, ut parcior ille
Majorum menſis applaria ſuccus inundet.

Quid autem tam amabile, tamque hoſpitale, quam quod tu, ut me participes, delicias tuas in ipſa primitiarum novitate defraudas? o melle dulcior, o gratiæ venuſtate feſtivior, o ab omnibus patrio ſtringende complexu! Sed hæc, atque alia hujuſmodi documenta liberalis animi, alicui fortaſſe, & aliquando, quamvis rarius: illud de epiſtolarum tuarum eruditione, de poematis jucunditate, de inventione, & concinnatione, juro omnia, nulli umquam imitabile futurum, etſi fateatur imitandum. De quo opuſcule, ut jubes, faciam. Exquiſitius univerſa limabo: & quamvis per te manus ſumma contigerit, cælum ſuperfluæ expolitionis adhibebo: magis ut tibi paream, quam ut perfectis aliquid adjiciam. Interea tamen, ne ſine corollario poetico tabellarius tuus rediret, paucis iambicis præludendum putavi: dum illud, quod a me heroico metro deſideras, inchoatur. Iſti tamen, ita te & Heſperium ſalvos habeam, quod ſpatio lucubratiunculæ unius effuſi, quamquam hoc ipſi de ſe probabunt, tamen nihil diligentiæ ulterioris habuerunt. Vale.

Iambe Parthis, & Cydonum ſpiculis,
Iambe pinnis alitum velocior,
Padi ruentis impetu torrentior,
Magna ſonoræ grandinis vi denſior,
Flammis coruſci fulminis vibratior,
Jam nunc per auras Perſei talaribus,
Petaſoque ditis Arcados vectus, vola.
Si vera fama eſt Hippocrene, quam pedis
Pulſu citatam cornipes fudit fremens:
Tu fonte in ipſo procreatus Pegaſi,
Primus novorum metra junxiſti pedum:
Illicque muſis concinentibus novem,
Cædem in draconis concitaſti Delium.
Fer hanc ſalutem præpes & volucripes
Paulini ad uſque mœnia, Hebromagum loquor.
Et protinus, jam ſi reſumtis viribus
Alacri refecti corporis motu viget,
Salvere juſſum mox repoſce mutuum.
Nihil moreris: jamque dum loquor, redi,
Imitatus illum ſtirpis auctorem tuæ.
Triplici furentem qui Chimæram incendio
Supervolavit, tutus igne proximo.
Dic & Valere: dic, Avere te jubet
Amicus, & vicinus, & fautor tuus,
Honoris auctor, altor ingeni tui.
Dic & magiſter, dic parens, dic omnia
Blanda atque ſancta caritatis nomina.
Aveque dicto, dic Vale, & actutum redi.
Quod ſi rogabit, quid ſuper ſcriptis novis
Maturus ævi, nec rudis dijudicem:
Neſcire dices, ſed paratum jam fore
Heroicorum verſuum plenum eſſedum.
Cui ſubjugabo de molarum ambagibus,
Qui machinali ſaxa volvunt pondere,
Tripedes caballos terga ruptos verbere.
His ut vehantur tres ſodales nuntii.
Fors & rogabit, quos ſodales dixeris
Simul venire: dic, Trinodem dactylum
Vidi paratum crucianti canterio:
Spondeus illi lentipes ibat comes,
Paribus moratur qui locis curſum meum:
Mihique ſimilis, ſemper adverſus tamen,
Nec par, nec impar, qui Trochæus dicitur.
Hæc fare curſim, nec moratus pervola,
Aliquid reportans interim munuſculi
De largitate muſici promtarii.

EPISTOLA XXI.

AUSONIUS PAULINO SUO.

PHilon, meis qui villicatus prædiis,
Ut ipſe vult, epitropos;
(Nam glorioſum Græculus nomen putat,
Quod ſermo fucat Doricus)
Suis querelis aſſerit noſtras preces:
Quas ipſe lentus proſequor.
Videbis ipſum, qualis adſtet cominus,
Imago fortunæ ſuæ,
Canus, comoſus, hiſpidus, trux, attubus,
Terentianus Phormio.
Horrens capillis ut marinus aſperis
Echinus, aut verſus mei.
Hic ſæpe falſus meſſibus vegrandibus,
Nomen peroſus villici,
Semente ſera, ſive multum præcoqua,
Et ſiderali inſcitia,
Cælum laceſſens, ſeque culpæ ſubtrahens,
Reos peregit cælites.
Non cultor inſtans, non arator gnaruris,
Promuſque, quam condus magis,
Terram infidelem, nec feracem criminans,
Negotiari maluit.
Mercatur quoquo foro venalium.
Mutuatur ad Græcam fidem.
Sapienſque ſupra Græciæ ſeptem viros,
Octavus acceſſit ſophos.
Et nunc paravit triticum caſco ſale,
Novuſque pollet emporus.
Adit inquilinos, rura, vicos, oppida.
Soli & ſali commercio.
Acatis, phaſelis, lintribus, ſtlatis, rate,
Tarnim & Garumnam permeat.
Ac lucra damnis, damna mutans fraudibus,
Se ditat, & me pauperat.
Is nunc ad uſque vectus Hebromagum tuam,
Sedem locavit mercibus.
* * *
Ut inde nauſo devehat
* * *

No-

Noſtros in uſus, ut refert,
Hunc ego paucis, ne graveris hoſpitem.
* * *
Adjutus ut mox navis auxilio tuæ,
Ad uſque portus oppidi,
Jam jam Peruſina, & Saguntina fame,
Lucaniacum liberet.
Hoc ſi impetratum munus abs te accepero,
Prior colere, quam Ceres.
Triptolemon olim, ſive Epimenidem vocant,
Aut Bulianum Buzygen,
Tuo locabo poſtferendos nomini.
Nam munus hoc fiet tuum.

EPISTOLA XXII.

AUSONIUS PAULINO.

PRoxima quæ noſtræ fuerat querimonia chartæ,
Credideram, quod te, Pauline, inflectere poſſet,
Eliceretque tuam blanda objurgatio vocem.
Sed tu juratis velut alta ſilentia ſacris
Devotus teneas, perſtas in lege tacendi.
Non licet: anne pudet, ſi quis tibi jure paterno
Vivat amicus adhuc, maneaſque obnoxius hæres?
Ignavos agitet talis timor. at tibi nullus
Sit metus: & morem miſſæ, acceptæque ſalutis
Audacter retine. vel ſi tibi proditor inſtat,
Aut quæſitoris gravior cenſura timetur,
Occurre ingenio, quo ſæpe occulta teguntur.
Threicii quondam quam ſæva licentia regis
Fecerat elinguem, per licia texta querelas
Edidit, & tacitis mandavit crimina telis.
Et pudibunda ſuos malo commiſit amores
Virgo, nec erubuit tacituro conſcia pomo.
Depreſſis ſcrobibus vitium regale miniſter
Credidit, idque diu texit fidiſſima tellus:
Inſpirata dehinc vento cantavit arundo.
Lacte incide notas: areſcens charta tenebit
Semper inadſpicuas: prodentur ſcripta favillis.
Vel Lacedæmoniam ſcytalen imitare, libelli
Segmina Pergamei tereti circumdata ligno
Perpetuo inſcribens verſu; qui deinde ſolutus
Non reſpondentes ſparſo dabit ordine formas,
Donec conſimilis ligni replicetur in orbem.
Innumeras poſſum celandi oſtendere formas,
Et clandeſtinas veterum reſerare loquelas,
Si prodi, Pauline, times, noſtræque vereris
Crimen amicitiæ. Tanaquil tua neſciat iſtud.
Tu contemne alios; nec dedignare parentem
Adfari verbis. ego ſum tuus altor, & ille
Præceptor primus, primus largitor honorum,
Primus in Aonidum qui te collegia duxi.

EPISTOLA XXIII.

AUSONIUS PAULINO S.

DIſcutimus, Pauline, jugum, quod certa fovebat
Temperies: leve quod poſitu, & tolerabile junctis,
Tractabat paribus concordia mitis habenis,
Quod per tam longam ſeriem volventibus annis
Fabula non umquam, numquam querimonia movit,
Nulla querela loco pepulit, non ira, nec error,
Nec quæ compoſitis maleſuadæ credula cauſis,
Concinnat veriſimilis ſuſpicio culpas.
Tam placidum, tam mite jugum: quod uterque parentes
Ad ſenium noſtri traxere ab origine vitæ:
Impoſitumque piis hæredibus, uſque manere
Optarunt, dum longa dies diſſolveret ævum.
Et manſit, dum læta fides, nec cura laborat
Officii ſervare vices: ſed ſponte feruntur
Incuſtoditum ſibi continuantia curſum.
Hoc tam mite jugum docili cervice ſubirent
Martis equi, ſtabuloque feri Diomedis abacti:
Et qui mutatis ignoti Solis habenis
Fulmineum Phaethonta Pado merſere jugales.
Diſcutimus, Pauline, tamen: nec culpa duorum
Iſta, ſed unius tantum tua. namque ego ſemper
Contenta cervice feram. conſorte laborum
Deſtituor. nec tam promtum geſtata duobus
Unum deficiente pari perferre ſodalem.
Non animus, vireſque labant: ſed iniqua ferendo
Conditio eſt oneri, quum pondus utrumque relicto
Ingruit; acceduntque alienæ pondera libræ.
Sic pars ægra hominis trahit ad contagia ſanum
Corpus: & exigui quamvis diſcrimine membri,
Tota per innumeros artus compago vacillat.
Obruar uſque tamen, veteris ne deſit amici
Me durante fides: memorique ut fixa ſub ævo
Reſtituant profugum ſolatia caſta ſodalem.
Impie, Pirithoo disjungere Theſea poſſis,
Euryalumque ſuo ſocium ſecernere Niſo.
Te ſuadente fugam, Pylades liquiſſet Oreſtem;
Nec cuſtodiſſet Siculus vadimonia Damon.
Quantum oblectamen populi, quæ vota bonorum
Sperato fraudata bono? gratantia cuncti
Verba loquebantur. jam nomina noſtra parabant
Inſerere antiquis ævi melioris amicis.
Cedebat Pylades: Phrygii quoque gloria Niſi
Jam minor, & promiſſa obiens vadimonia Damon.
Nos documenta magis felicia: qualia magnus
Scipio, longævique dedit ſapientia Læli.
Nos ſtudiis animiſque iiſdem, miracula cunctis:
Hoc majora, pares fuimus quod diſpare in ævo.
Ocyus illa jugi fatalis ſolvere lora
Pellæum potuiſſe ducem reor, abdita opertis
Principiis, & utroque caput celantia nodo.
Grande aliquod verbum nimirum diximus, ut ſe
Inferret nimiis vindex Rhamnuſia votis;
Arſacidæ ut quondam regis non læta triumphis
Grandia verba premens ultrix dea Medica belli
Siſtere Cecropidum in terris monumenta paranti
Obſtitit: & Graio jam jam figenda tropæo,
Ultro etiam victis Nemeſis ſtetit Attica Perſis.
Quæ tibi Romulidas proceres vexare libido eſt?
In Medos, Arabaſque tuos per nubila, & atrum
Perge chaos. Romana procul tibi nomina ſunto.
Illic quære alios oppugnatura ſodales.
Livor ubi iſte tuus, ferrugineumque venenum
Opportuna tuis inimicat pectora fucis.
Paulinum, Auſoniumque, viros, quos ſacra Quirini
Purpura, & auratus trabeæ velavit amictus,
Non decet inſidiis peregrinæ cedere divæ.
Quid queror, Eoique inſector crimina monſtri?
Occidui me ripa Tagi, me Punica lædit
Barcino, me bimaris juga ninguida Pyrenæi.
Mœnibus e patriis forſan quoque veſtis & oris,
Quemque ſuo longe dirimat provincia tractu
Trans montes, ſolemque alium, trans flumina & urbes,
Et quod terrarum, cælique extenditur inter
Emeritenſis Anæ, latæque fluenta Garumnæ.
Quod ſi intervallis ſpatium tolerabile limes
Poneret*exiguus, (quamvis longa omnia credant,
Qui ſimul eſſe volunt) faceret tamen ipſa propinquos
Cura

Cura locos, mediis jungens diſtantia verbis.
Santonus ut ſibi Burdigalam, mox jungit Aginnum
Illa ſibi & populos Aquitanica rura colentes:
Utque duplex Arelas, Alpinæ tecta Viennæ,
Narbonemque pari ſpatio ſibi conſerit: & mox
Quincuplicem ſocias tibi Martie Narbo Toloſam.
Hoc mihi ſi ſpatium vicinis mœnibus eſſet,
Tunc ego te ut noſtris aptum complecterer ulnis:
Adflaretque tuas aures noſtræ aura loquelæ.
Nunc tibi trans Alpes, & marmoream Pyrenen
Cæſareæ Auguſtæ domus eſt. Tyrrhenica propter
Tarraco, & oſtrifero ſuperaddita Barcino ponto.
Me juga Burdigalæ, trino me flumina cœtu
Secernunt turbis popularibus: otiaque inter
Vitiferi exercent colles, lætumque colonis
Uber agri, tum prata virentia, tum nemus umbris
Mobilibus, celebrique frequens eccleſia vico:
Torque mea in Novero ſibi proxima prædia pago,
Diſpoſitis totum vicibus variata per annum;
Egelidæ ut tepeant hiemes, rabidoſque per æſtus
Adſpirent tenues frigus ſubtile aquilones.
Te ſine ſed nullus grata vice provenit annus.
Ver pluvium ſine flore fugit. canis æſtifer ardet.
Nulla autumnales variat Pomona ſapores.
Effuſaque hiemem contriſtat Aquarius unda.
Agnoſciſne tuam, Ponti dulciſſime, culpam?
Nam mihi certa fides, nec commutabilis umquam
Paulini illius veteris reverentia durat:
Quæque meo, atque tuo fuerat concordia patri.
Si tendi facilis cuiquam fuit arcus Ulixei,
Aut præter dominum vibrabilis ornus Achillei,
Nos quoque tam longo Rhamnuſia fœdere ſolvet.
Sed cur tam mœſto ſero triſtia carmina verſu?
Et non in meliora animus ſe vota propinquat?
Sit procul iſte metus. certa eſt fiducia nobis,
Si genitor natuſque Dei pia verba volentum
Accipiat, noſtro reddi te poſſe precatu:
Ne ſparſam raptamque domum, lacerataque centum
Per dominos, veteris Paullini regna fleamus.
Teque vagum toto quam longa Hiſpania tractu,
Immemorem veterum, peregrinis fidere amicis.
Accurre o noſtrum decus, o mea maxima cura,
Votis, ominibuſque bonis, precibuſque vocatus,
Adpropera: dum tu juvenis, dum noſtra ſenectus
Servat inexhauſtum tibi gratificata vigorem.
Et quando iſte meas impellet nuntius aures?
Ecce tuus Paullinus adeſt. jam ninguida linquit
Oppida Iberorum, Tarbellica jam tenet arva.
Hebromagi jam tecta ſubit: jam prædia fratris
Vicina ingreditur; jam labitur amne ſecundo;
Jamque in conſpectu eſt; jam prora obvertitur amni;
Ingreſſuſque ſui celebrata per oſtia portus
Totum occurſantis populi prævertitur agmen:
Et ſua præteriens, jam jam tua limina pulſat.
Credimus, an qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt?

EPISTOLA XXIV.

AUSONIUS PAULINO SUO S.

Quarta tibi hæc notos detexit epiſtola queſtus,
Pauline: & blando reſidem ſermone laceſſit.
Officium ſed nulla pium mihi pagina reddit,
Fauſta ſalutigeris adſcribens orſa libellis.
Unde iſtam meruit non felix charta repulſam,
Spernit tam longo ceſſatio quam tua faſtu?
Hoſtis ab hoſte tamen per barbara verba ſalutem
Accipit: & Salve mediis intervenit armis.
Reſpondent & ſaxa homini. percuſſus ab antris
Sermo redit, redit & nemorum vocalis imago:
Litorei clamant ſcopuli, dant murmura rivi,
Hyblæis apibus ſepes depaſta ſuſurrat.
Eſt & arundineis modulatio muſica ripis:
Cumque ſuis loquitur tremulum coma pinea ventis.
Incubuit foliis quoties levis eurus acutis,
Dindyma Gargarico reſpondent cantica luco.
Nil mutum natura dedit. non aeris ales,
Quadrupedeſve ſilent, habet & ſua ſibila ſerpens,
Et pecus æquoreum tenui vice vocis anhelat.
Cymbala dant ictu ſonitum, dant pulpita ſaltu
Icta pedum. tentis reboant cava tympana tergis.
Iſiacos agitant Mareotica ſiſtra tumultus.
Nec Dodonæi ceſſat tinnitus aheni,
In numerum quotiens radiis ferientibus ictæ
Reſpondent dociles modulato verbere pelves.
Tu velut Oebaliis habites taciturnus Amyclis,
Aut tua Sigalion Ægyptius oſcula ſignet,
Obnixum Pauline taces. agnoſco pudorem:
Quod vitium fovet ipſa ſuum ceſſatio jugis.
Dumque pudet tacuiſſe diu, placet officiorum
Non ſervare vices: & amant longa otia culpam.
Quis prohibet Salve atque Vale brevitate parata
Scribere? feliceſque notas mandare libellis?
Non ego longinquos ut texat pagina verſus
Poſtulo: multiplicique oneres ſermone tabellas.
Una fuit tantum, qua reſpondere Lacones,
Litera: & irato regi placuere negantes.
Eſt etenim comis brevitas. ſic fama renatum
Pythagoram docuiſſe refert, quum multa loquaces
Ambiguis fererent verbis, contra omnia ſolum
Eſt, reſpondebat, vel non. O certa loquendi
Regula! nam brevius nihil eſt, nec plenius iſtis:
Quæ firmata probant, aut infirmata relidunt.
Nemo ſilens placuit: multi brevitate loquendi.
Verum ego quo ſtulte dudum ſpatioſa locutus
Provehor? ut diverſa ſibi vicinaque culpa eſt,
Multa loqnens, & cuncta ſilens! non ambo placemus:
Nec poſſum reticere, jugum quod libera numquam
Fert pietas, nec amat blandis poſtponere verum.
Vertiſti Pauline tuos dulciſſime mores?
Vaſconis hoc ſaltus, & ninguida Pyrenæi
Hoſpitia, & noſtri facit hoc oblivio cæli?
Imprecer ex merito quid non tibi, Hiberia tellus?
Te populent Pœni: te perfidus Annibal urat:
Te belli ſedem repetat Sertorius exſul.
Ergo meum, patriæque decus, columenque ſenati,
Bilbilis, aut hærens ſcopulis Calagorris habebit?
Aut quæ dejectis juga per ſcrupoſa ruinis
Arida torrentem Sicorim deſpectat Hilerda?
Hic trabeam Pauline tuam, Latiamque curulem
Conſtituis, patrioſque iſtic ſepelibis honores?
Quis tamen iſta tibi tam longa ſilentia ſuaſit?
Impius ut nullos hic vocem vertat in uſus:
Gaudia non illum vegetent: non dulcia vatum
Carmina, non blandæ modulatio flexa querelæ,
Non fera, non illum pecudes, non mulceat ales,
Non quæ paſtorum nemoralibus abdita lucis
Solatur noſtras Echo reſecuta loquelas.
Triſtis, egens, deſerta colat: taciteſque pererret
Alpini convexa jugi: ceu dicitur olim
Mentis inops, cœtus hominum, & veſtigia vitans,
Avia perluſtraſſe vagus loca Bellerophontes.
Hæc precor. hanc vocem Bœotia numina muſæ
Accipite: & Latiis vatem revocate camœnis.

PERIO-

PERIOCHÆ IN HOMERI ILIADEM ET ODYSSEAM.

Periocha libri I. Iliados.

IRam diva refer nati Peleos Achillei
Peſtiferam: quæ mille dedit diſcrimina Achivis.

Periocha II. Iliados.

Cæleſtes, hominumque genus ſuperabile curis,
Tranquilla obſcuri carpebant munera ſomni.
At non pervigilem nox irrequieta Tonantem
Leniit, immodicos volventem corde paratus,
Cædibus ut Grajum læſum ulciſcatur Achillem.

Periocha III. Iliados.

Argivos ſua quoſque acies in bella ſequuntur.
Diſpoſiti in turmas equitum, cuneoſque pedeſtres,
Turbida clangentes confundunt agmina Troes.

Periocha IV. Iliados.

Jupiter interea cum Diis genitalibus una
Concilium cogit Superum, de rebus Achivis.

Periocha V. Iliados.

Hic & Tydidem monitum Tritonia Pallas
Audaci virtute replet. vomit aurea flammas
Caſſis, & undantem clypeus defulgurat ignem.
Ipſe autumnali clarum micat æmulus aſtro.

Periocha VI. Iliados.

Solæ decertant acies ſine numine divum,
Ceſſante auxilio; ſua cuique exorſa laborem,
Fortunamque ferunt, proprii diſcrimine fati.

Periocha VII. Iliados.

Hæc ubi dicta dedit, portis ſeſe extulit Hector.

Periocha VIII. Iliados.

Aurora in croceis fulgebat lutea bigis.

Periocha IX. Iliados.

Interea vigilum excubiis cohibentur Achivi.

Periocha X. Iliados.

Cetera per naves ſomno ſopita manebat
Turba ducum, ſolum cura anxia vexat Atriden.

Periocha XI. Iliados.

Tithoni croceum linquens aurora cubile
Spargebat terras, referens opera, atque labores.

Periocha XII. Iliados.

Actorides fovet Eurypylum dum vulnere feſſum.

Periocha XIII. Iliados.

Jupiter admovit Troas, atque Hectora claſſi.

Periocha XIV. Iliados.

Concuſſit, quamvis potantem, Neſtora clamor,
Attonitaſque aures pepulit gravitate tumultus.

Periocha XV. Iliados.

Jam vallum foſſamque ſuper Trojana juventus
Inſtiterat, captæ minitans incendia claſſi.

Periocha XVI. Iliados.

Dum face, dum ferro celſam oppugnare carinam
Troes, & Argolici pergunt defendere reges.

Periocha XVII. Iliados.

Actoridem cæſum nec te Menelae fefellit.

Periocha XVIII. Iliados.

Dum furit in medio belli vis ignea Martis.

Periocha XIX. Iliados.

Oceanum interea ſurgens aurora reliquit.

Periocha XX. Iliados.

Jamque adeo celſis armati e navibus ibant,
Millia quot magnis umquam venere Mycenis.

Periocha XXI. Iliados.

Intulerat fluvio trepidas fuga fœda catervas.

Periocha XXII. Iliados.

Pulſa metu Phrygios luſtrabant agmina muros.

Periocha XXIII. Iliados.

Troja vacat lacrimis, ludis Argiva juventus.

Periocha XXIV. Iliados.

Quiſque ſuas repetunt miſſo certamine naves.

PERIOCHA.

libri I. Odyſſeæ.

DIc mihi muſa virum, captæ poſt tempora Trojæ
Qui mores hominum multorum vidit & urbes.

Periocha II. Odyſſeæ.

Oceano extulerat roſeos aurora jugales.

Periocha III. Odyſſeæ.

Jam Sol Oceano radiatos promſerat ortus.

Periocha IV. Odyſſeæ.

Jamque adeo ventum validæ Lacedæmonis arces.

Periocha V. Odyſſeæ.

Liquerat in tepido Tithonum Aurora cubili.

Periocha VI. Odyſſeæ.

Carpebat ſomnos nudum ærumnoſus Ulixes.

Periocha VII. Odyſſeæ.

Orabat ſuperos dudum Laertia proles.

Periocha VIII. Odyſſeæ.

Jam cælum rutilat roſeis aurora quadrigis.

Periocha IX. Odyſſeæ.

Tum vice ſermonis fatur Laertius heros.

Periocha X. Odyſſeæ.

Æoliam ventorum agimur patriamque domumque.

Periocha XI. Odyſſeæ.

At poſtquam ventum ad naves & litora ponti.

Periocha XII. Odyſſeæ.

Jamque adeo Oceani liquidos pede liquerat amnes.

Periocha XIII. Odyſſeæ.

Conticuere omnes, intentique ora tenebant.

Periocha XIV. Odyſſeæ.

Egreditur portu, tenuis quo ſemita ducit.

Periocha XV. Odyſſeæ.

It Lacedæmonias arces Tritonia Pallas.

Periocha XVI. Odyſſeæ.

Commune Eumæus mapale & divus Ulixes.

Periocha XVII. Odyſſeæ.

Jam cælum roſeis rutilat Tritonia bigis.

Periocha XVIII. Odyſſeæ.

Irus adeſt populi per mendicabula notus.

Periocha XIX. Odyſſeæ.

At parte interiore domus ſecretus Ulixes.

Periocha XX. Odyſſeæ.

Jamque procos genua amplectens orabat Ulixes.

Periocha XXI. Odyſſeæ.

Hic mentem dedit Icariæ Tritonia Pallas.

Periocha XXII. Odyſſeæ.

Squallentes humeris habitus rejecit Ulixes.

Periocha XXIII. Odyſſeæ.

Chalcidicum greſſu nutrix ſuperabat anili.

Periocha XXIV. Odyſſeæ.

Tartaream vocat in ſedem Cyllenius umbras.

AMBRO-

S. AMBROSII HYMNI.

DE OPERE CREATIONIS

HYMNI VII.

Dies I.

LUcis creator optime,
Lucem dierum proferens,
Primordiis lucis novæ
Mundi parans originem.
Qui mane junctum veſperi
Diem vocari præcipis,
Tetrum chaos illabitur,
Audi preces cum fletibus.
Ne mens gravata crimine,
Vitæ ſit exul munere:
Dum nil perenne cogitat,
Seſeque culpis illigat.
Cælorum pulſet intimum,
Vitale tollat præmium:
Vitemus omne noxium,
Purgemus omne peſſimum.

Dies II.

IMmenſe Cæli Conditor,
Qui mixta ne confunderet,
Aquæ fluenta dividens,
Cælum dediſti limitem.
Firmans locum cæleſtibus,
Simulque terræ rivulis,
Ut unda flammas temperet,
Terræ ſolum ne diſſipet.
Infunde nunc, piiſſime,
Donum perennis gratiæ:
Fraudis novæ ne caſibus
Nos error atterat vetus.
Lucem fides inveniat,
Sic luminis jubar ferat:
Hæc vana cuncta terreat,
Hanc falſa nulla comprimant.

Dies III.

TElluris ingens Conditor,
Mundi ſolum qui detegens,
Pulſis aquæ moleſtiis,
Terram dediſti immobilem.
Ut germen aptum proferens,
Fulvis decora floribus
Fœcunda fructu ſiſteret,
Paſtumque gratum redderet.
Mentis peruſtæ vulnera
Munda vigoris gratia,
Ut facta fletu diluat,
Motuſque pravos atterat.
Juſſis tuis obtemperet,
Nullis malis approximet:
Bonis repleri gaudeat,
Et mortis ictum neſciat.

Dies IV.

CÆli Deus Sanctiſſime,
Qui lucidum centrum Poli
Candore pingis igneo,
Augens decoro lumine.
Quarto die, qui flammeam
Solis rotam conſtituens,
Lunæ miniſtras ordine
Vagos recurſus ſiderum.
Ut noctibus, vel lumini
Diremptionis terminum,
Primordiis & menſium
Signum daret notiſſimum.
Illumina cor omnium,
Abſterge ſordes mentium,
Reſolve culpæ vinculum,
Everte moles criminum.

Dies V.

MAgnæ Deus potentiæ,
Qui ex aquis ortum genus
Partim remittis gurgiti,
Partim levas in aera.
Demerſa lymphis imprimens,
Subvecta cælis erigens,
Ut ſtirpe ab una prodita
Diverſa rapiant loca.
Largire cunctis ſervulis,
Quos mundat unda ſanguinis,
Neſcire lapſus criminum,
Nec ferre mortis tædium.
Ut culpa nullum deprimat,
Nullum levet jactantia:
Eliſa mens ne concidat,
Elata mens ne corruat.

Dies VI.

PLaſmator hominis Deus,
Qui cuncta ſolus ordinans,
Humum jubes producere
Reptantis, & feræ genus.
Qui magna rerum corpora
Dicto jubentis vivida,
Ut ſerviant per ordinem
Subdens dediſti homini.
Repelle ſervis a tuis
Quidquid per immunditiam,
Aut moribus ſe ſuggerit,
Aut actibus ſe interſerit.
Da gaudiorum præmia,
Da gratiarum munera:
Diſſolve litis vincula,
Aſtringe pacis fœdera.

Dies VII. ſeu Sabbathi.

DEus creator omnium,
 Polique rector, veſtiens
Diem decoro lumine,
Noctem ſoporis gratia.
 Artus ſolutos ut quies
Reddat laboris uſui,
Menteſque feſſas allevet,
Luctuſque ſolvat anxios.
 Grates, peracto jam die,
Et noctis ex ortu preces
Votis (reos ut adjuves)
Hymnum canentes ſolvimus.
 Te cordis ima concinant,
Te vox canora concrepet:
Te diligat caſtus amor,
Te mens adoret ſobria.
 Ut cum profunda clauſerit
Diem caligo noctium,
Fides tenebras neſciat,
Et nox fideli luceat.
 Dormire mentem ne ſinas,
Dormire culpa noverit:
Caſtos fides refrigerans
Somni vaporem temperet.
 Exuta ſenſu lubrico
Te cordis alta ſomnient:
Nec hoſtis invidi dolo
Pavor quietos ſuſcitet.
 Chriſtum rogemus, & Patrem,
Chriſti, Patriſque Spiritum:
Unus potens per omnia
Fove precantes Trinitas.

Hymnus ad nocturnum officium concinendus.

ÆTerne rerum conditor,
 Noctem diemque qui regis,
Et temporum das tempora,
Ut alleves faſtidium.
 Præco diei jam ſonat,
Noctis profundæ pervigil:
Nocturna lux viantibus
A nocte noctem ſegregans.
 Hoc excitatus Lucifer
Solvit Polum caligine.
Hoc omnis errorum chorus
Viam nocendi deſerit.
 Hoc nauta vires colligit,
Pontique miteſcunt freta.
Hoc ipſa petra Eccleſiæ
Canente, culpam diluit.
 Surgamus ergo ſtrenue,
Gallus jacentes excitat,
Et ſomnolentos increpat,
Gallus negantes arguit.
 Gallo canente ſpes redit,
Ægris ſalus refunditur,
Mucro latronis conditur,
Lapſis fides revertitur.
 Jeſu labentes reſpice,
Et nos videndo corrige:
Si reſpicis, lapſus cadunt,
Fletuque culpa ſolvitur.
 Tu lux refulge ſenſibus,
Menti[ſ]que ſomnum diſcute:
Te noſtra vox primum ſonet,
Et vota ſolvamus tibi, Amen.
 Deo Patri ſit gloria,
Ejuſque ſoli Filio,
Cum Spiritu Paraclito,
Et nunc & in perpetuum.

Hymnus ſub finem laudum dicendus.

SPlendor paternæ gloriæ
 De luce lucem proferens,
Lux lucis, & fons luminis,
Dies diem illuminans,
 Veruſque ſol illabere,
Micans nitore perpeti:
Jubarque Sancti Spiritus
Infunde noſtris ſenſibus.
 Votis vocemus & Patrem,
Patrem perennis gloriæ:
Pater potentis gratiæ
Culpam releget lubricam.
 Confirmet actus ſtrenuos,
Dentem retundat invidi,
Caſus ſecundet aſperos,
Donet gerendi gratiam.
 Mentem gubernet & regat
Caſto, fideli corpore:
Fides calore ferveat,
Fraudis venena neſciat.
 Chriſtuſque nobis ſit cibus,
Potuſque noſter ſit fides:
Læti bibamus ſobriam
Ebrietatem ſpiritus.
 Lætus dies hic tranſeat:
Pudor ſit ut diluculum:
Fides velut meridies:
Crepuſculum mens neſciat.
 Aurora curſus provehit;
Aurora totus prodeat:
In Patre totus Filius,
Et totus in Verbo Pater.
 Deo Patri ſit gloria.

Ad primam diei horam.

JAm lucis orto ſidere
 Deum precemur ſupplices,
Ut in diurnis actibus
Nos ſervet a nocentibus.
 Linguam refrænans temperet,
Ne litis horror inſonet:
Viſum fovendo contegat,
Ne vanitates hauriat.
 Sint pura cordis intima,
Abſiſtat & vecordia:
Carnis terat ſuperbiam
Potus cibique parcitas.
 Ut cum dies abſceſſerit,
Noctemque ſors reduxerit,
Mundi per abſtinentiam
Ipſi canamus gloriam.
 Deo Patri ſit gloria,
Ejuſque ſoli Filio,
Cum Spiritu Paraclito,
Et nunc & in perpetuum. Amen.

Ad tertiam diei horam.

NUnc ſancte nobis Spiritus
Unum Patri cum Filio,
Dignare promptus ingeri
Noſtro refuſus pectori.
Os, lingua, mens, ſenſus, vigor
Confeſſionem perſonent:
Flammeſcat igne charitas,
Accendat ardor proximos.
Præſta, Pater piiſſime,
Patrique compar Unice,
Cum Spiritu Paraclito,
Et nunc & in perpetuum. Amen.

Ad ſextam diei horam.

REctor potens verax Deus,
Qui temperas rerum vices,
Splendore qui mane inſtruis,
Et ignibus meridiem.
Extingue flammas litium,
Aufer calorem noxium,
Confer ſalutem corporum,
Veramque pacem cordium.
Præſta Pater, &c.

Ad nonam diei horam.

RErum Deus tenax vigor,
Immotus in te permanens,
Lucis diurnæ tempora
Succeſſibus determinans:
Largire clarum veſpere,
Quo vita nuſquam decidat:
Sed præmium mortis ſacræ
Perennis inſtet gloria.
Præſta Pater. &c.

Hymnus per adventum Domini dicendus ad veſperas.

COnditor alme ſiderum,
Æterna lux credentium,
Chriſte Redemptor omnium,
Exaudi preces ſupplicum.
Qui condolens interitu
Mortis perire ſeculum,
Salvaſti mundum languidum
Donans reis remedium.
Vergente mundi veſpere,
Uti ſponſus de thalamo,
Egreſſus honeſtiſſima
Virginis matris clauſula.
Cujus forti potentiæ
Genu curvantur omnia,
Cæleſtia, terreſtria,
Fatentur nutu ſubdita.
Occaſum ſol cuſtodiens,
Luna pallorem retinens,
Candor in aſtris relucens,
Certos obſervat limites.
Te deprecamur, hagie,
Venture judex ſeculi,
Conſerva nos in tempore
Hoſtis a telo perfidi.
Laus, honor, virtus, gloria,
Deo Patri cum Filio,
Sancto ſimul Paraclito
In ſempiterna ſecula. Amen.

Hymnus die Dominici natalis concinendus.

VEni, Redemptor gentium,
Oſtende partum Virginis:
Miretur omne ſeculum,
Talis decet partus Deum.
Non ex virili ſemine,
Sed myſtico ſpiramine
Verbum Dei factum eſt caro,
Fructuſque ventris floruit.
Alvus tumeſcit Virginis,
Clauſtra pudoris permanent:
Vexilla virtutum micant:
Verſatur in templo Deus.
Procedens e thalamo ſuo,
Pudoris aula regia,
Geminæ gigas ſubſtantiæ,
Alacris ut currat viam.
Egreſſus ejus a Patre.
Regreſſus ejus ad Patrem:
Excurſus uſque ad Inferos,
Recurſus ad ſedem Dei.
Æqualis æterno Patri
Carnis tropæo accingere:
Infirma noſtri corporis
Virtute firma perpeti.
Præſepe jam fulget tuum,
Lumenque nox ſpirat novum,
Quod nulla nox interpolet,
Fideque jugi luceat.
Gloria tibi, Domine,
Qui natus es de Virgine,
Cum Patre & Sancto Spiritu,
In ſempiterna ſecula. Amen.

Hymnus quadrageſimali jejunio conſecratus.

AUdi, benigne conditor,
Noſtras preces cum fletibus,
In hoc ſacro jejunio
Fuſas quadragenario.
Scrutator alme cordium
Infirma tu ſcis virium:
Ad te reverſis exhibe
Remiſſionis gratiam.
Multum quidem peccavimus,
Sed parce confitentibus,
Ad laudem tui nominis
Confer medelam languidis.
Sic corpus extra conteri
Dona per abſtinentiam,
Jejunet ut mens ſobria
A labe prorſus criminum.
Præſta, beata Trinitas,
Concede ſimplex Unitas,
Ut fructuoſa ſint tuis
Jejuniorum munera. Amen.

Hymnus Dominica in paſſione concinendus.

VExilla regis prodeunt,
Fulget crucis myſterium,

Quo carne carnis conditor
Suſpenſus eſt patibulo.
Confixa clavis viſcera,
Tendens manus, veſtigia,
Redemptionis gratia
Hic immolata eſt hoſtia.
Quo vulneratus inſuper
Mucrone diræ lanceæ.
Ut nos lavaret crimine,
Manavit unda ſanguine.
Impleta ſunt quæ concinit
David fideli carmine,
Dicens, in nationibus
Regnavit a ligno Deus.
Arbor decora & fulgida,
Ornata regis purpura,
Electa digno ſtipite
Tam ſancta membra tangere.
Beata, cujus brachiis
Secli pependit pretium,
Statera facta eſt corporis,
Prædamque tulit tartaris.

Quidam a ſexto mox verſu ſubnectunt & interſerunt duos hoſce quaternarios nihil indignos cæteris.

A Roma fundis cortice,
Vincis ſaporem nectaris,
Jucunda fructu fertili,
Plaudis triumpho nobili.
Salve ara, ſalve victima,
De paſſionis hoſtia,
Qua vita mortem pertulit,
Et morte vitam reddidit.
O crux ave ſpes unica,
Hoc paſſionis tempore
Auge piis juſtitiam,
Reiſque dona veniam.
Te ſumma Deus Trinitas
Collaudet omnis ſpiritus:
Quos per crucis myſterium
Salvas, rege per ſecula. Amen.

Hymnus tempore Paſchali dicendus.

CHorus novæ Hieruſalem
Novam meli dulcedinem
Promat, colens cum ſobriis
Paſchale feſtum gaudiis.
Quo Chriſtus invictus leo
Dracone ſurgens obruto,
Dum voce viva perſonat,
A morte functos excitat.
Quam devorarat improbus
Prædam refudit tartarus,
Captivitate libera
Jeſum ſequuntur agmina.
Triumphat ille ſplendide,
Et dignus amplitudine,
Soli polique patriam
Unam facit rempublicam.
Ipſum canendo ſupplices
Regem precemur milites,
Ut in ſuo clariſſimo
Nos ordinet palatio.

Per ſecla metæ neſcia
Patri ſupremo gloria,
Honorque ſit cum filio
Spiritui Paraclito.

Hymnus alter prædictæ celebritati conſentaneus.

HIc eſt dies verus Dei
Sancto ſerenus lumine,
Quo diluit ſanguis ſacer
Probroſa mundi crimina.
Fidem refundens perditis,
Cæcoſque viſu illuminans.
Quem non gravi ſolvit metu
Latronis abſolutio?
Qui præmium mutans cruce,
Ieſum brevi quærit fide,
Juſtoſque prævio gradu
Prævenit in regnum Dei.
Opus ſtupent & angeli
Pœnam videntes corporis,
Chriſtoque adhærentem reum
Vitam beatam carpere.
Myſterium mirabile,
Ut abluat mundi luem,
Peccata tollat omnium
Carnis vitia mundans caro.
Quid hoc poteſt ſublimius,
Ut culpa quærat gratiam?
Metumque ſolvat charitas,
Reddatque mors vitam novam?
Hamum ſibi mors devoret,
Suiſque ſe nodis liget?
Moriatur vita omnium,
Reſurgat vita omnium?
Cum mors per omnes tranſeat,
Omnes reſurgant mortui?
Conſumpta mors ictu ſuo,
Periſſe ſe ſolam gemat?
Gloria tibi Domine,
Qui ſurrexiſti a mortuis,
Cum Patre & ſancto Spiritu,
In ſempiterna ſecula.

Hymnus in celebritate Dominicæ Aſcenſionis decantandus.

OPtatus votis omnium
Sacratus illuxit dies.
Quo Chriſtus, mundi ſpes Deus
Conſcendit cælos arduos.
Aſcendens in altum Dominus
Propriam ſedem remeans,
Gaviſa ſunt cæli regna,
Reditu Unigeniti.
Magni triumphum prælii,
Mundi perempto principe,
Patris præſentans vultibus
Victricis carnis gloriam.
Eſt elevatus nubibus,
Et ſpem fecit credentibus,
Aperiens paradiſum
Quem protoplaſtus clauſerat.
O grande cunctis gaudium,
Quod partus noſtræ Virginis
Poſt ſputa, flagra, poſt crucem.

Pater-

Paternæ ſedi jungitur.
Agamus ergo gratias
Noſtræ ſalutis vindici,
Noſtrum quod corpus vexerit,
Sublimem ad Cœli regiam.
Sit nobis cum cælestibus
Commune manens gaudium:
Illis, quod ſe præſentavit:
Nobis, quod ſe non abſtulit.
Nunc provocatis actibus,
Chriſtum expectare nos decet,
Vitaque tali vivere,
Quæ poſſit cælos ſcandere.
Gloria tibi, Domine,
Qui ſcandis ſupra ſidera
Cum Patre & Sancto Spiritu
In ſempiterna ſecula. Amen.

Hymnus ad horam completorii recitandus.

CHriſte, qui lux es & dies,
Noctis tenebras detegis,
Luciſque lumen crederis,
Lumen beatum prædicans.
Precamur, ſancte Domine,
Defende nos in hac nocte:
Sit nobis in te requies,
Quietam noctem tribue.
Ne gravis ſomnus irruat,
Nec hoſtis nos ſurripiat:
Nec caro illi conſentiens
Nos tibi reos ſtatuat.
Oculi ſomnum capiant,
Cor ad te ſemper vigilet:
Dextera tua protegat
Famulos, qui te diligunt.
Defenſor noſter aſpice,
Inſidiantes reprime.
Guberna tuos famulos,
Quos ſanguine mercatus es:
Memento noſtri, Domine
In gravi iſto corpore:
Qui es defenſor animæ,
Adeſto nobis, Domine.

Hymnus.

JAm ſurgit hora tertia,
Qua Chriſtus aſcendit Crucem,
Nil inſolens mens cogitet,
Intendat affectum precis.
Qui corde Chriſtum ſuſcipit,
Innoxium ſenſum gerit:
Votiſque præſtat ſedulis,
Sanctum mereri Spiritum.
Hæc hora, qua finem dedit
Diri veterno criminis,
Mortiſque regnum diluit,
Culpamque ab ævo ſuſtulit.
Hinc jam beata tempora
Cœpere Chriſti gratia:
Fide replevit veritas
Totum per Orbem Eccleſias.
Celſo triumphi vertice
Matri loquebatur ſuæ:
En Filius, Mater, tuus:
Apoſtole, en Mater tua.
Prætenta nuptæ fœdera
Alto docens myſterio;
Ne Virginis partus ſacer
Matris pudorem læderet.
Cui fidem Cæleſtibus
Jeſus dedit miraculis:
Nec credidit plebs impia,
Qui credidit ſalvus erit.
Nos credimus natum Deum,
Partumque Virginis ſacræ,
Peccata qui Mundi tulit,
Ad dexteram ſedens Patris.

Hymnus.

ILluminans Altiſſimus
Micantium Aſtrorum globos,
Pax, vita, lumen, veritas,
Jeſu fave precantibus.
Seu myſtico baptiſmate
Fluenta Jordanis retro
Converſa quondam tertio
Præſente ſacraris die.
Seu ſtella partum Virginis
Cælo micans ſignaveris;
Et hac adoratum die
Præſepe Magos duxeris.
Vel hydriis plenis aquæ
Vini ſaporem infuderis:
Hauſit miniſter conſcius,
Quod ipſe non impleverat.
Aquas colorari videns,
Inebriare flumina,
Mutata elementa ſtupent
Tranſire in uſus alteros.
Sic quinque millibus viris
Dum quinque panes dividis,
Edentium ſub dentibus,
In ore creſcebat cibus.
Multiplicabatur magis
Diſpendio panis ſuo:
Quis hæc videns mirabitur
Juges meatus fontium.
Inter manus frangentium
Panis rigatur profluus:
Intacta quæ non fregerant,
Fragmenta ſubrepunt viris.

Hymnus.

ORabo mente Dominum,
Orabo ſimul ſpiritu,
Ne vox ſola Deo canat,
Senſuſque noſter alibi
Ductus aberret fluctuans,
Vanis præventus caſibus.

Hymnus.

ÆTerna Chriſti munera,
Et Martyrum victorias,
Laudes ferentes debitas,
Lætis canamus mentibus.
Eccleſiarum principes,
Belli triumphales duces,

Cæle-

Cæleſtis Aulæ milites,
At vera mundi lumina.
Terrore victo ſeculi,
Spretiſque pœnis corporis,
Mortis ſacræ compendio,
Vitam beatam poſſident.
Traduntur igni Martyres,
Et beſtiarum dentibus,
Armata ſævit ungulis
Tortoris inſani manus.
Nudata pendent viſcera,
Sanguis ſacratus funditur,
Sed permanent immobiles
Vitæ perennis gratia.
Devota Sanctorum fides,
Invicta ſpes credentium,
Perfecta Chriſti charitas
Mundi triumphat principem.
In his Paterna gloria,
In his voluntas Filii,
Exſultat in his Spiritus,
Cælum repletur gaudiis.
Te nunc, Redemtor, quæſumus,
Ut ipſorum conſortio
Jungas precantes ſervulos
In ſempiterna ſecula. Amen.

Hymnus.

SOmno refectis artubus,
Spreto cubili, ſurgimus,
Nobis, Pater, canentibus
Adeſſe te depoſcimus.
Te lingua primum concinat,
Te mentis ardor ambiat,
Ut actuum ſequentium
Tu, Sancte, ſis exordium.
Cedant tenebræ lumini,
Et nox diurno ſideri,
Ut culpa, quam nox intulit,
Lucis labaſcat munere.
Precamur iidem ſupplices,
Noxas ut omnes amputes,
Ut ore te canentium
Lauderis in perpetuum.
Præſta, Pater piiſſime,
Patrique compar Unice
Cum Spiritu Paraclito,
Regnans per omne ſeculum.

Hymnus.

COnſors paterni luminis,
Lux ipſe lucis, & dies,
Noctem canendo rumpimus,
Adſiſte poſtulantibus.
Aufer tenebras mentium,
Fuga catervas Dæmonum,
Expelle ſomnolentiam,
Ne pigritantes obruat.
Sic, Chriſte, nobis omnibus
Indulgeas credentibus,
Ut proſit exorantibus,
Quod præcinentes pſallimus.

Hymnus.

O Lux beata Trinitas,
Et principalis Unitas,
Jam Sol recedit igneus,
Infunde lumen cordibus.
Te mane laudum carmine,
Te deprecamur veſpere,
Te noſtra ſupplex gloria
Per cuncta laudet ſecula.

Hymnus.

FIt porta Chriſti pervia,
Referta plena gratia,
Tranſitque Rex, & permanet
Clauſa, ut fuit per ſecula.
Genus ſuperni luminis
Proceſſit Aula Virginis,
Sponſus, Redemtor, Conditor,
Suæ Gigas Eccleſiæ.
Honor Matris & gaudium,
Immenſa ſpes credentium,
Per atra mortis pocula
Reſolvit noſtra crimina.

ORATIO.

SPes mea, Chriſte Deus, hominum tu dulcis amator:
Lux, via, vita, ſalus, pax, & decus omne tuorum:
Omnia pro quorum voluiſti ferre ſalute,
Carnem, vincla, crucem, vulnus, mortemque, ſepulchrum.
Poſt tres inde dies (devicta morte) reſurgens,
Diſcipulis viſus nutantia corda reformans,
Luce quaterdena cælorum regna petiſti
Vivus in æternum nunc & per ſecula regnans.

DIsjice terrenæ nebulas & pondera mentis,
Siſte vagam mentem per devia multa ruentem,
Et da cæleſtem mentem conſcendere ſedem.

Diſticha de diverſis rebus, quæ Baſilica Ambroſiana ſcripta ſunt.

MAjeſtate ſua rutilans ſapientia vibrat,
Diſcipuliſque Deum, ſi poſſint, cernere monſtrat.
*

Aſpice Joannem recubantem in pectore Chriſti,
Unde Deum Verbum aſſumpſit pietate fateri.
*

Angelus affatur Mariam, quæ parca loquendi,
Ora verecundo ſolvit ſuffuſa rubore.
*

Præſtolatur oves ſponſæ de gentibus Iſaac,
Ecce Rebecca venit ſublimi vecta camelo.
*

Jacob fraude bona, patri dum ſuggerit eſcas,
Præcipit eulogiam: ſed dulcia fruſta lucratur.
*

Ecce feri norunt ſanctis deferre Leones,
Atque famem cohibere metu, vatemque vereri.
*

Joſeph manipulus Chriſti Crux, ſtellaque Chriſtus,
Quem Sol, Luna Deum, ſtellæ cæli quoque adorant.
*

Ficta quidem Jacob natis, ſed vera loquutus:
Beſtia

Beſtia Germano quod ſit mens invida fratri.
*

Prælati invidia fratrum quoque pectora novit:
Servitioque datus patrio dilectus amore.
*

Nil ſtatus inferior præclaris moribus obſtat,
Deformem Dominæ condemnat ſervus amorem.
*

Ætherium ſpectare Polum Patriarcha jubetur,
Stellarumque modo ſubolem ſperare micantem.
*

Offert progeniem ſanctis altaribus Habran,
Patris ei eſt pietas, caro non parcere nato.
*

Hoſpitio largus Chriſtum quoque ſuſcipit Habran:
Sarra pudore laris, fida pietate miniſtrat.
*

Paſcit oves Jacob varias, vos dicite, vates,
Diverſo populos virtutum adſueſcere cultu.
*

Zacheus in ramo eſt rapti tam prodigus auri,
Feminaque immundum miratur ſtare cruorem.
*

Diſparibus victum populis prænunciat unum
Iſaias vates, ſocians armenta Leoni.
*

Hic eſt Hieremias ſacratus matris in alvo,
Hoſtia cui Dominus ſæpe monſtratur ut agnus.
*

Helias aſcendit equos curruſque volantes
Raptus in ætheriam, meritis cæleſtibus, aulam.
*

Arca Noe noſtri typus eſt, & ſpiritus, ales
Qui pacem populis ramo prætendit olivæ.
*

Pendet Abiſalon adſtrictus in arbore guttur,
Ne cælum patricida ferus macularet humumque.
*

Excipit innocuo viventem bellua morſu
Cetus, & ad terras Jonam gravis adtulit alvo.

SEVERI SANCTI, IDEST ENDELECHII, RHETORIS, ET POETÆ CHRISTIANI,

CARMEN BUCOLICUM, DE MORTIBUS BOUM.

Ægon, Buculus, Tityrus.

Æg. Quidnam ſolivagus, Bucule, triſtia
 Demiſſis graviter luminibus gemis?
 Cur manant lacrymis largifluis genæ?
 Fac, ut norit amans tui.
Buc. Ægon, quæſo, ſinas alta ſilentia
 Ægris me penitus condere ſenſibus.
 Nam vulnus reſerat, qui mala publicat:
 Claudit, qui tacitum premit.
Æg. Contra eſt, quam loqueris: recta nec autumas.
 Nam diviſa, minus ſarcina fit gravis:
 Et quidquid tegitur, ſævius incoquit.
 Prodeſt ſermo doloribus.
Scis, Ægon, gregibus quam fuerim potens:
 Ut totis pecudes fluminibus vagæ
 Complerent etiam concava vallium,
 Campos, & iuga montium.
Nunc lapſæ penitus ſpes opis eſt meæ:
 Et longus peperit quæ labor omnibus
 Vitæ temporibus, perdita biduo.
 Curſus tam citus eſt malis.
Æg. Hæc jam dira lues ſerpere dicitur.
 Pridem Pannonios, Illyricos quoque,
 Et Belgas graviter ſtravit: & impio
 Curſu nos quoque nunc petit.
Sed tu qui ſolitus noſſe ſalubribus
 Succis, perniciem pellere noxiam:
 Cur non, anticipans quæ metuenda ſunt,
 Admoſti medicas manus?
Buc. Tanti nulla metus prævia ſigna ſunt,
 Sed quod corripit, id morbus & opprimit:
 Nec languere ſinit, nec patitur moras.
 Sic mors ante luem venit.
Plauſtris ſubdideram fortia corpora
 Lectorum ſtudio quo potui boum,
 Queis motis geminant conſona tinnulo
 Concentu crepitacula:
Ætas conſimilis, ſetaque concolor,
 Manſuetudo eadem, robur idem fuit,
 Et fatum: medio nam ruit aggere
 Par victum parili nece.
Mollito penitus farra dabam ſolo:
 Largis putris erat gleba liquoribus:
 Sulcos perfacilis ſtiva tetenderat:
 Nuſquam vomer inhæſerat:
Lævus bos ſubito labitur impetu,
Æſtas quem domitum viderat altera.
 Triſtem continuo defero coniugem
 Nil jam plus metuens mali:
Dicto ſed citius conſequitur necem
 Semper qui fuerat *ſanus* & integer:

Tunc

Tunc longis quatiens ilia pulſibus,
Victum depoſuit caput.
Æg: Angor, diſcrucior, mœreo, lugeo.
Damnis quippe tuis non ſecus, ac meis
Pectus conficitur, ſed tamen arbitror,
Salvos eſſe greges tibi.
Illuc tendo miſer, quo gravor acrius.
Nam ſolamen erat vel minimum mali,
Si fœtura daret poſterior mihi,
Quod præſens rapuit lues.
Sed quis vera putet? progeniem quoque
Extinctam pariter, vidi ego cernuam
Invicem gravidam, vidi animas duas
Uno in corpore perditas.
Hic fontis renuens, graminis immemor,
Errat ſucciduo bucula poplite,
Nec longum refugit: ſed graviter ruit
Leti compede claudicans.
At parte ex alia, qui vitulus modo
Laſcivas ſaliens texuerat vias,
Ut matrem ſubiit: mox ibi morbido
Peſtem traxit ab ubere.
Mater triſtifico vulnere ſaucia,
Ut vidit vituli condita lumina,
Mugitus iterans, ac miſere gemens,
Lapſa eſt: & voluit mori.
Tunc tamquam metuens, ne ſitis aridas
Fauces opprimeret, ſic quoque dum jacet
Admovit ubera mortuo.
Poſt mortem pietas viget.
Hinc taurus ſolidi vir gregis, & pater,
Cervicis validæ, frontis & arduæ,
Lætus dum ſibimet plus nimio placet,
Prato concidit herbido.
Quam multis foliis ſilva cadentibus
Nudatur gelidis tacta aquilonibus,
Quam denſis fluitant velleribus nives,
Tam crebræ pecudum neces.
Nunc totum tegitur funeribus ſolum,
Inflantur tumidis corpora ventribus,
Albent lividulis lumina nubibus,
Tenſo crura rigent pede.
Jam circum volitant agmina triſtium,
Dirarumque avium, jamque canum greges
Inſiſtunt laceris viſceribus frui,
Heu cur non etiam meis.
Quidnam, quæſo, quid eſt, quod vario modo
Fatum triſte necis tranſilit alteros,
Affligitque alios? en tibi Tityrus
Salvo lætus agit grege.
Ipſum contueor. dic age, Tityre,
Quis te ſubripuit cladibus his Deus,
Ut peſtis pecudum, quæ populata ſit
Vicinos, tibi nulla ſit?
Signum quod perhibent eſſe Crucis Dei:
Magnis qui colitur ſolus in urbibus
Chriſtus, perpetui gloria Numinis,
Cujus Filius unicus.
Hoc ſignum mediis frontibus additum,
Cunctarum pecudum certa ſalus fuit.
Sic vero Deus hoc nomine præpotens
Salvator vocitatus eſt.
Fugit continuo ſæva lues greges,
Morbis nil licuit. ſi tamen hunc Deum
Exorare velis, credere ſufficit.
Votum ſola fides juvat.
Non ullis madida eſt ara cruoribus,
Nec morbus pecudum cæde repellitur,
Sed ſimplex animi purificatio
Optatis fruitur bonis.
Hæc ſi certa probas, Tityre, nil moror,
Quin veris famuler religionibus.
Errorem veterem diffugiam libens.
Nam fallax, & inanis eſt.
Atqui jam properat mens mea viſere
Summi templa Dei. quin age, Bucule,
Non longam pariter congredimur viam,
Chriſti & Numen agnoſcimus?
Et me conſiliis jungite proſperis.
Nam cur addubitem, quin homini quoque
Signum proſit idem perpete ſeculo,
Quo vis morbida vincitur?

PROBÆ FALCONIÆ

Feminæ Clariſſimæ, Excerptum e Virgilii Carminibus, ad Teſtimonium Veteris & Novi Teſtamenti, Opuſculum.

IAm dudum temeraſſe duces pia fœdera pacis,
Regnandi miſeros tenuit quos dira cupido:
Diverſaſque neces, regum crudelia bella,
Cognataſque acies pollutas cæde parentum:
Inſignes clypeos, multoque ex hoſte tropæa:
Sanguine conſperſos tulerat quos fama triumphos
Innumeris toties viduatas civibus urbes,
Confiteor, ſcripſi, ſatis eſt meminiſſe malorum.
Nunc Deus omnipotens, ſacrum precor accipe carmen,
Æternumque tui ſeptemplicis ora reſolve
Spiritus, atque mei reſera penetralia cordis:
Arcana ut poſſim vatis proba cuncta referre.
Non nunc Ambroſium cura eſt mihi quærere nectar,
Nec libet Aonio de vertice ducere muſas.
Non mihi ſaxa loqui vanus perſuadeat horror,
Laurigeroſque ſequi tripodas, & inania vota,
Jurganteſque deas procerum, victoſque penates:
Nullus enim labor eſt verbis extendere famam,
Atque hominum ſtudiis parvam diſquirere laudem.
Caſtalio ſed fonte madens imitata beatos,
Quæ ſitiens hauſi ſanctæ libamina pacis,
Hinc canere incipiam. præſens Deus erige mentem.
Virgilium ceciniſſe loquar pia munera Chriſti:
Rem nulli obſcuram repetens ab origine pandam,
Si qua fides animo, ſi veros fuſa per artus

Mens

A. 6. Mens agitat molem, & toto ſe corpore miſcet
A. 6. Spiritus, & quantum non noxia corpora tardant,
A. 6. Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.

Deprecatio ad Deum.

A. 10. O Pater, o hominum, rerumque æterna poteſtas,
G. 1. A. 3. Da facilem curſum, atque animis illabere noſtris:
G. 2. Tuque ades, incœptumque una decurre laborem,
A. 6. Nate Patris ſummi, vigor & cæleſtis origo:
A. 11. A. 8. Quem primum colimus, meritoſque novamus honores,
E. 3. A. 7. Jam nova progenies, omnis quem credidit ætas.
G. 1. E. 6. Munera vera cano, ſatis eſt potuiſſe videri.
A. 3. Jampridem memini veterum monumenta virorum
A. 6. Moſeum ante omnes totum ceciniſſe per orbem
G. 4. Quæ ſint, quæ fuerint, & quæ ventura trahantur
E. 6. Omnia, ut ipſe tener mundi concreverit orbis.
G. 2. Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas,
A. 6. Unde hominum, pecudumque genus, vitæque volantum,
A. 6. Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus,
G. 1. Et ſi quid ſimul ignis habet, vel mobilis humor,
G. 2. Haud aliter prima creſcentis origine mundi
G. 3. Illuxiſſe dies, aliumve habuiſſe tenorem
A. 7. Crediderim, major rerum mihi naſcitur ordo,
A. 10. Si qua fidem tanto eſt operi latura vetuſtas.
E. 1. G. 4. Namque (fatebor enim) levium ſpectacula rerum
A. 9. Semper equos, atque arma virum, pugnaſque canebam,
G. 1. A. 9. Et ſtudio incaſſum volui exercere laborem,
G. 4. A. 4. Omnia tentanti potior ſententia viſa eſt
Pandere res alta terra & caligine merſas.
Inque dies aliquid jamdudum invadere magnum
Mens agitat mihi, nec placida contenta quiete eſt.
Ore favete omnes, lætaſque advertite mentes,
Matres, atque viri, pueri, innuptæque puellæ.

De creatione Mundi.

A. 6. Principio cælum, ac terras, campoſque liquentes
Lucentemque globum Lunæ, Soliſque labores
G. 1. Ipſe Pater ſtatuit: vos, o clariſſima mundi
Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum.
A. 3. Nam neque erant aſtrorum ignes, nec lucidus æther,
A. 5. Sed nox atra polum bigis ſubvecta tenebat,
Et chaos in præceps tantum tendebat ad umbras,
A. 6. Quantus ad æthereum Cæli ſuſpectus Olympum.

De diviſione lucis a tenebris.

Tunc Pater omnipotens, rerum cui ſumma poteſtas, A. 10.
Aera dimovit tenebroſum, & diſpulit umbras, A. 5.
Et medium luci atque umbris jam dividit orbem. G. 1.
Sidera cuncta notat, tacito labentia Cælo, A. 3.
Intentos volvens oculos, qua parte calores A. 7.
Auſtrinos tulerit, quæ terga obverterit axi, G. 2.
Obliquus qua ſe ſignorum verterit ordo. G. 1.

De quatuor temporibus anni.

Poſtquam cuncta videt Cælo conſtare ſereno A. 3.
Omnipotens, ſtellis numeros & nomina fecit, G. 1.
Temporibuſque parem diverſis quatuor annum, G. 1.
Æſtuſque, & pluvias, & agentes frigora ventos. G. 1.
Atque hæc ut certis poſſemus diſcere ſignis. G. 1.
Vere tument terræ, & genitalia ſemina poſcunt: G. 2.
Ac medio toſtas æſtu terit area fruges, G. 2.
Et varios ponit fœtus autumnus, & atra G. 2.
Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis, G. 2.
Atque in ſe ſua per veſtigia volvitur annus. G. 2.
Tempore jam ex illo fœcundis imbribus æther G. 2.
Magnus alit magno commiſtus corpore fœtus. G. 2.

Dies Primus.

Et jam prima novo ſpargebat lumine terras, A. 4.
Ducebatque diem ſtellis aurora fugatis. A. 3.
Tunc durare ſolum, & diſcludere Nerea ponto E. 6.
Incipit, & rerum paulatim ſumere formas,
Et variæ pelagi facies, immania cete A. 5.
Æquora verrebant caudis, æſtumque ſecabant, A. 8.
Nec non & vaſti circuibant æquora ponti.
Jam ſole infuſo, jam rebus luce retectis A. 9.
Exultans, roremque ſimul diſpargit amarum. G. 4.

Dies Secundus.

Poſtera jamque dies primo ſurgebat Eoo, A. 3.
Fudit humus flores, & frondes explicat omnes, E. 9. G. 2.
Sanguineiſque inculta rubent aviaria baccis, E. 9. G. 2.
Non raſtris hominum, non ulli obnoxia curæ. G. 2.

Dies Tertius.

Tertia lux gelidam Cælo dimoverat umbram, A. 11.
Avia tunc reſonant avibus virgulta ſonoris, G. 2.
Et liquidas corvi preſſo dant gutture voces, G. 2.
Nec gemere aeria ceſſabat turtur ab ulmo. E. 1.

Dies Quartus.

Quarto terra die variarum monſtra ferarum,
A. 3. Omnigenumque pecus, nullo cuſtode per herbam,
A. 7. Educit ſilvis: ſubito (mirabile viſu)
A. 12. Tunc demum movet arma leo, tunc peſſima tigris.
G. 4. Squamoſuſque draco, & fulva cervice leæna:
A. 7. Sævire, ac formæ magnorum ululare luporum.
G. 3. Cetera paſcuntur virides armenta per herbas,
G. 2. Nec gregibus liquidi fontes, nec gramina deſunt.

Dies Quintus & Sextus.

A. 3. Jamque dies, alterque dies proceſſit, & omne
A. 10. Hoc virtutis opus. divinæ mentis & artis
A. 5. Proſpiciens Genitor, perfectis ordine rebus,
A. 1. Expleri mentem nequit, ardeſcitque tuendo
E. 4. Terrarum, tractuſque maris, cælumque profundum,
A. 8. Alituum, pecudumque genus, ſecumque volutat
A. 1. Qui mare, qui terras omni ditione tenerent,
G. 1. Neu ſegnes jaceant terræ, juvat uſque morari.

De formatione primi hominis.

A. 11. Talia verſanti ſubito ſententia ſedit,
G. 2. Felicemque trahit limum, fingitque premendo
G. 1. Pingue ſolum primis extemplo a menſibus anni.
A. 10. Jamque improviſo tantæ pietatis imago
G. 2. Proceſſit, nova forma viri pulcherrima rerum,
A. 1. Os humeroſque Deo ſimilis, cui mentem, animumque
A. 10. Major agit Deus, atque opera ad majora remittit.

De formatione Evæ.

A. 5. Quæritur hinc alius, nec quiſquam ex agmine tanto
A. 7. Audet adire virum, ſociuſque in regna vocari.
A. 1. Haud mora, continuo placidam per membra quietem
A. 4. Dat juveni, & dulci declinat lumina ſomno.
A. 8. Atque illi medio in ſpatio jam noctis opacæ
A. 1. Omnipotens Genitor coſtas & viſcera nudat.
A. 1. Harum unam juveni, laterum compagibus actis,
A. 1. Eripuit, ſubitoque oritur mirabile donum,
A. 7. Argumentum ingens clara cum luce refulſit
A. 3. Inſignis facies, & pulcro pectore virgo
A. 7. Jam matura viro, jam plenis nubilis annis.
A. 7. Olli ſomnum ingens rupit pavor, oſſaque & artus
A. 4. Conjugium vocat, & ſtupefactus numine preſſit,
A. 8. Excepitque manu, dextramque amplexus adhæſit.

Deum protoplaſtum & Evam benedixiſſe.

A. 9. His demum exactis, torquet qui ſidera mundi
Juſſit: eo dicente premit placida æquora pontus, A. 10.
Et tremefacta ſolo eſt tellus, ſilet arduus æther. A. 10.
Vivite felices, interque virentia culta A. 3.
Fortunatorum nemorum ſedeſque beatas. A. 6.
Hæc domus, hæc patria eſt, requies ea certa laborum. A. 8.
His ego nec metas rerum, nec tempora pono. A. 1.
Imperium ſine fine dedi, multoſque per annos A. 1.
Non raſtrum patietur humus, nec vinea falcem. E. 4.
At genus immortale manet, nec tarda ſenectus G. 4.
Debilitat vires animi, mutatque vigorem. A. 9.

Quid prohibitum primis parentibus.

Vos contra quæ dicam animis advertite veſtris; A. 2.
In medio ramos, annoſaque brachia tendens A. 6.
Eſt in conſpectu ramis felicibus arbor, A. 2. G. 2.
Quam neque fas igni cuiquam, nec ſternere ferro, A. 7.
Relligione ſacra numquam conceſſa moveri. A. 2. A. 3.
Hac quicumque ſacros decerpſerit arbore fœtus, A. 6.
Morte luet merita: nec me ſententia vertit: A. 11. A. 1.
Nec tibi jam prudens quiſquam perſuadeat author G. 2.
Commaculare manus, liceat te voce moveri E. 8. A. 3.
Feminea, nec te ullius violentia vincat, A. 11.
Si te digna manet divini gloria juris. G. 1.

De deliciis Paradiſi.

Poſtquam cuncta pater, Cæli cui ſidera parent, A. 3. A. 10.
Compoſuit, legeſque dedit, campoſque nitentes A. 8. A. 6.
Deſuper oſtentat, tantarum gloria rerum: A. 8. A. 4.
Ecce autem primi ſub limine ſolis & ortus A. 6.
Devenere locos, ubi mollis amaracus illos A. 1.
Floribus, & dulci aſpirans complectitur umbra. A. 1.
Hic ver purpureum, atque alienis menſibus æſtas, E. 9. G. 3.
Hic liquidi fontes, hic cæli tempore certo G. 2.
Dulcia mella premunt, hic candida populus antro G. 4.
Imminet, & lentæ texunt umbracula vites: E. 9.
Invitant croceis halantes floribus horti G. 4.
Inter odoratum lauri nemus, ipſaque tellus A. 6.
Omnia liberius nullo poſcente ferebat. G. 1.
Fortunati ambo, ſi mens non læva fuiſſet A. 9. E. 1.
Conjugis infandæ, docuit poſt exitus ingens. A. 11. A. 5.

Tentatio per Serpentem.

Jamque dies infanda aderat per florea rura: A. 2.
Ecce inimicus atrox immenſis orbibus anguis G. 1. A. 2.
Septem ingens gyros, ſeptena volumina verſat, A. 5.
Nec viſu facilis, nec dictu affabilis ulli, A. 3.
Obliqua invidia ramo frondente pependit, A. 7.
Vipeream inſpirans animam, cui triſtia bella A. 7.
Iræque invidiæque, & noxia crimina cordi. A. 7.
Odit & ipſe pater, tot ſeſe vertit in ora, A. 7.

Arre.

A. 11. Arrectiſque horret ſquamis, & ne quid inauſum
A. 8. Aut intentatum ſceleriſve dolive relinquat,
A. 6. Sic prior aggreditur dictis, ſeque obtulit ultro:
A. 6. Dic, ait, o virgo, (lucis habitamus opacis,
A. 6. Riparumque toros, & prata recentia rivis
A. 11. Incolimus) quæ tanta animis ignavia venit?
E. 7. Strata jacent paſſim ſua quæque ſub arbore poma,
A. 3. Pocula ſunt liquidi fontes, cæleſtia dona.
A. 3. A. 12. Attrectare nefas, id rebus defuit unum.
A. 3. Quis prohibet cauſas penitus tentare latentes?
A. 8. A. 9. Vana ſuperſtitio, rerum pars altera adempta eſt
A. 12. A. 10. Conditio, mea ſi non irrita dicta putares,
A. 12. A. 2. Author ero audendi ſacrata reſolvere jura.
A. 4. Tu conjunx, tibi fas animum tentare precando.
E. 8. A. 4. Dux ego veſter ero, tua ſi mihi certa voluntas,
A. 3. Extruimuſque toros, dapibuſque epulamur opimis.

Eva ſeducta ſeducit virum.

A. 7. A. 12. Sic ait, & dicto citius, quod lege tenetur
A. 7. A. 12. Subjiciunt epulis oculi venerabile lignum,
A. 3. Inſtituuntque dapes, contactuque omnia fœdant.
A. 1. Præcipue infiſtit peſti devota futuræ,
G. 2. Miraturque novas frondes, & non ſua poma.
A. 6. A. 1. Cauſa mali tanti, ſummo tenus attigit ore,
A. 7. Majus adorſa nefas, majoremque orſa furorem.
G. 2. Heu miſero conjunx aliena ex arbore germen
A. 11. Objicit, atque animum ſubita dulcedine movit.

Vident ſe nudos, & faciunt ſibi perizomata.

A. 9. Continuo nova lux oculis effulſit. at illi
A. 8. Terrentur viſu ſubito, nec plura morati,
A. 11. Corpora ſub ramis objectu frondis inumbrant,
A. 3. A. 2. Conſertum tegmen, nec ſpes opis ulla dabatur.
A. 11. At non hæc nullis hominum Sator, atque deorum
A. 8. Obſervans oculis, cædes & facta tyranni
A. 5. Præſenſit, notumque furens quid femina poſſit.
A. 6. Continuo invadit, Procul, o procul eſte profani,
A. 12. Conclamat, cælum ac terras qui numine firmat.

Adam abſcondit ſe.

A. 10. Atque illi longe gradientem, & dira frementem
A. 10. Ut videre, metu verſi retroque ruentes
A. 5. Diffugiunt, ſilvaſque & ſicubi concava furtim
A. 5. Saxa petunt, piget incœpti, lucemque nec auras
A. 4. Reſpiciunt, tædet cæli convexa tueri.

Increpat Adam Dominus.

A. 9. Nec longum in medio tempus, cum creber ad aures
A. 2. Viſus adeſſe pedum ſonitus, Genitorque per umbram

Talibus afflatur dictis, atque increpat ultro: A. 6.
Infelix, quæ tanta animum dementia cepit? A. 5.
Quis furor ille novus? quo nunc quo tenditis? inquir. A. 5.
Regnorum immemores, quæ mentem inſania mutat? A. 4. A. 12.
Dicite, quæ lucis miſeris tam dira cupido? A. 6.
Maturate fugam, toroque abſiſtite luco, A. 1. A. 6.
Nec revocare gradum, ſi quando adverſa vocarint, A. 6. A. 9.
Eſt licitum: flammis ambit torrentibus amnis A. 6.
Per medium ſtridens, torquetque ſonantia ſaxa, A. 12. A. 6.
Attollitque globos flammarum, & ſidera lambit. A. 3.

Adam ſe excuſat.

Ille ſub hæc: Tua me, genitor, tua triſtis imago A. 6.
His poſuere locis. merui, nec deprecor, inquit, A. 12.
Omnipotens, ſonitumque pedum, vocemque tremiſco A. 3.
Conſcius audacis facti, monitique ſiniſtri. A. 10. A. 10
Femina fert triſtes ſuccos, tardumque ſaporem, G. 2.
Illa dolos, dirumque nefas ſub pectore verſans, A. 4.
Inſontem infando indicio, moritura puella A. 2. G. 4.
Dum furit, incautum crudeli morte peremit. A. 10.
Suaſit enim, ſcis ipſe, nec eſt te fallere cuiquam, G. 4.
Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error, E. 8.
Contigimuſque manu quod non ſua ſeminat arbos. A. 6.

Maledictum Serpenti.

Tunc pater omnipotens ſolio ſic infit ab alto: G. 2. A. 11.
Accipite ergo, animis atque hæc mea figite dicta: A. 3.
Tuque prior, ſcelere ante alios immanior omnes, A. 1.
Quem nec longa dies, pietas nec mitigat ulla, A. 5.
Hortator ſcelerum coluber, mala gramina paſces A. 6. A. 2.
Deſidia, latamque trahens inglorius alvum. G. 4.
Cede locis, nullis hominum cogentibus, ipſe G. 2.
Tenvis ubi argilla, & dumoſis calculus arvis. G. 2.

Maledictum Adam.

At tibi pro ſcelere (exclamat) pro talibus auſis, A. 2.
Omne ævum ferro teritur, primuſque per artem A. 9.
(Heu miſerande puer) terram inſectabere raſtris, A. 6. G. 1.
Et ſonitu terrebis aves: horrebit in arvis G. 1. G. 1.
Carduus, & ſpinis ſurget paliurus acutis, E. 5.
Lappæque, tribulique, & fallax herba veneni. G. 1. E. 4.
At ſi triticeam in meſſem, robuſtaque farra G. 1.
Exercebis humum, fruſtra expectabis acervum, G. 1. G. 1.
Concuſſaque famem in ſilvis ſolabere quercu. G. 1.
Inſuper his ſubeunt morbi, triſtiſque ſenectus, G. 3.
Et labor, & diræ rapit inclementia mortis. G. 3.

Maledictam Evam.

E. 5. Hæc tibi ſemper erunt, tuque o ſæviſſima conjunx
A. 1. A. 11. Non ignara mali, caput horum & cauſa malorum,
G. 4. A. 4. Magna lues commiſſa tibi: heu perdita neſcis,
A. 4. Nec quæ circumſtant te deinde pericula cernis.
A. 4. A. 4. Nunc morere, ut merita es, quod tota mente petiſti.
A. 9. Nec mea jam mutata loco ſententia cedit.

Expulſos Adam & Evam e paradiſo.

A. 2. At juvenem primum ſævus circumſtetit horror,
A. 7. A. 9. Diriguere oculi, nec ſe celare tenebris
A. 1. Amplius, aut notas audire & reddere voces.
A. 7. Haud mora, feſtinant, rapidis juſſique feruntur
A. 6. Paſſibus, & pariter greſſi per opaca viarum
A. 6. A. 5. Corripiunt ſpatium medium limenque relinquunt
A. 6. Flentes, & paribus curis veſtigia figunt.
A. 3. Tum victum in ſilvis baccas, lapidoſaque corna
A. 3. Dant rami, & vulſis paſcunt radicibus herbæ.

Evam peperiſſe duos filios.

A. 3. Interea magnum ſol circumvolvitur annum,
E. 4. Matri longa decem tulerant faſtidia menſes,
G. 1. Unde homines nati, durum genus. inde per artem
G. 3. Haud herbæ campo apparent, haud arbore frondes,
G. 2. Inque novos ſoles audent ſe gramina tuto
G. 4. Credere, & in lentis uvam demittere ramis
G. 2. Inſtituunt, udoque docent inoleſcere ſucco.

Abel a fratre occiditur.

A. 7. A. 7. Tunc gemini fratres adolent dum altaria tedis,
A. 5. Alter & alterius prælato invidit honori,
A. 2. A. 2. (Horreſco referens) conſanguinitate propinquum
A. 3. Excipit incautum, patriaſque obtruncat ad aras
A. 2. Sanguine fœdantem quos ipſe ſacraverat ignes.

Poſt occiſum Abel Deus iraſcitur humano generi.

G. 1. Tunc Genitor virus ſerpentibus addidit atris,
G. 1. Mellaque decuſſit foliis, ignemque removit,
G. 1. Prædarique lupos juſſit, pontumque moveri.
G. 1. Et paſſim rivis currentia vina repreſſit.
G. 1. Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos
G. 1. Eſſet rubigo, & victum ſeges ægra negaret.
G. 1. Tunc laqueis captare feras, & fallere viſco
Inventum, & duris urgens in rebus egeſtas G. 1.
Movit agros, curis acuens mortalia corda. G. 1.
Deterior donec paulatim decolor ætas, A. 8.
Ferrea progenies durum caput extulit arvis, G. 2.
Et belli rabies, & amor ſucceſſit habendi. A. 8.
Juſtitia excedens terris veſtigia fecit. G. 2.
Nec longum in medio tempus: furor iraque mentem A. 2.
Præcipitant, gaudent perfuſi ſanguine fratrum. G. 2.
Condit opes alius, defeſſoque incubat auro, G. 2.
Nec doluit miſerans inopem, dextramque tetendit. A. 10.

De Diluvio.

Tunc pater omnipotens graviter commotus ab alto A. 1.
Æthere ſe mittit, tellurem effundit in undas A. 12.
Diluvio miſcens, cælumque in tartara ſolvit. A. 12.
Sternit agros, ſternit ſata læta, bovumque labores A. 2.
Diluit, implentur foſſæ, & cava flumina creſcunt. G. 1.
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum. G. 3.

Noe ſervatur.

Tum pietate gravem, ac meritis, mirabile dictu, A. 1.
Qui fuit in terris & ſervantiſſimus æqui, A. 2.
Eripuit leto, tantis ſurgentibus undis, A. 6.
Ut genus unde novæ ſtirpis revocaret, haberet. G. 4.

Poſt diluvium Deus legem dat hominibus: Judæi bello agitantur.

Diluvio ex illo, patribus dat jura vocatis A. 7. A. 5.
Omnipotens, magniſque agitat ſub legibus ævum. G. 4.
Quid memorem infandas cædes? quid facta tyranni? A. 8.
Neſciaque humanis precibus manſueſcere corda? G. 4.
Ægyptum, vireſque orientis, & ultima bella, A. 8.
Magnanimoſque duces, totaſque ex ordine gentes, G. 4.
Quo curſu deſerta petiverit & tribus & gens E. 6.
Magna virum meriti tanti non immemor umquam. A. 9.
Quique ſacerdotes adſint altaria juxta, A. 6. A. 4.
Quique pii vates pro libertate ruebant. A. 6. A. 8.
Qui bello exciti reges, quæ littore rubro A. 7.
Complerint campos acies, quibus arſerit armis A. 7.
Rex genus egregium magno inflammante furore A. 7.
Agmen agens equitum, & florentes ære catervas. A. 11.
Cetera facta patrum, pugnataque in ordine bella A. 8.
Prætereo, atque aliis poſt me memoranda relinquo. G. 4.

DE

DE NOVO TESTAMENTO,

Et de Salvatoris Nativitate.

A. 11. Nunc ad te, & tua, magne pater, conſulta revertor.
A. 7. A. 4. Majus opus moveo, vatum prædicta priorum
G. 4. Aggredior, quamvis anguſti terminus ævi
G. 3. Accipiet, tentanda via eſt, qua me quoque poſſim
G. 3. Tollere humo, & nomen fama tot ferre per annos,
E. 4. Quod tua progenies cælo deſcendit ab alto,
A. 8. Attulit & nobis aliquando optantibus ætas
A. 3. Auxilium adventumque Dei: cum femina primum
A. 1. G. 2. Virginis os habitumque gerens, mirabile dictu
E. 8. Nec generis noſtri puerum, nec ſanguinis edit.
A. 5. Sed quia terrifico cecinerunt omine vates
A. 7. A. 2. Adventare virum populis terriſque ſuperbum
A. 7. Semine ab æthereo, qui viribus occupet orbem,
A. 1. Imperium oceano, famam qui terminet aſtris.

De nativitate Jeſu Chriſti.

A. 9. Jamque aderat promiſſa dies, quo tempore primum
A. 8. A. 9. Extulit os ſacrum divinæ ſtirpis origo
A. 5. Miſſa ſub imperio, venitque in corpore virtus
A. 7. A. 2. Miſta Deo, ſubiit cari genitoris imago.

De ſtella & magis.

Haud mora, continuo cæli regione ſerena
A. 2. Stella facem ducens magna cum luce refulſit.
A. 9. Agnovere Deum proceres, cunctique repente
A. 2. Muneribus cumulant, & ſanctum ſidus adorant.
A. 2. Tum vero manifeſta fides, clarumque paternæ
A. 3. Nomen virtutis, Chriſtique agnoſcere vultum
A. 5. Flagrant, & quæ det divini ſigna Decoris.

Metuiſſe Herodem nato Chriſto.

A. 4. A. 11. Protinus ad regem magno clamore furentem
A. 3. A. 9. Fama volat, magnaſque acuit rumoribus iras,
A. 6. A. 9. Inceditque animum, matriſque allabitur aures.
A. 4. A. 5. Illa dolos, dirumque nefas haud inſcia rerum
A. 4. Præſenſit, motuſque excepit prima futuros
A. 6. A. 3. Præſcia venturi, furtim mandavit alendum,
A. 8. A. 9. Dum curæ ambiguæ, dum mens exæſtuat ira.

Herodes jubet occidi infantes.

A. 7. A. 4. At rex ſollicitus, ſtirpem & genus omne futurum
A. 2. Præcipitare jubet, ſubjectiſque urere flammis,
A. 3. A. 9. Multa movens, mittitque viros qui certa reportent.
A. 3. A. 7. Haud ſecus ac juſſi faciunt, rapidiſque feruntur
A. 11. Paſſibus, & magnis urbem terroribus implent.
A. 6. Continuo auditæ voces, vagitus & ingens,
A. 6. G. 4. Infantumque animæ flentes, ante ora parentum
A. 2. A. 11. Corpora natorum ſternuntur limine primo.

Fugit Virgo cum filio in Ægyptum.

At mater gemitu non fruſtra exterrita tanto, G. 4.
Ipſa manu præ ſe portans, turbante tumultu, A. 11. A. 6.
Infantem, fugiens plena ad præſepia tendit. A. 11. G. 3.
Hic natum anguſti ſubter faſtigia tecti A. 8.
Nutribat, teneris immulgens ubera labris. A. 11.
Hæc tibi prima, puer, fundent cunabula flores, E. 4.
Mixtaque ridenti paſſim cum baccare tellus E. 4.
Molli paulatim colocaſia fundet acanto. E. 4.

Chriſtus diſputat in templo in medio ſeniorum.

Et jam finis erat, perfecto temporis orbe, A. 6.
Ut primum ceſſit furor, & rabida ora quierunt, A. 6.
Ante annos animum geſtans cæleſtis origo. A. 9.

Mirantur omnes Chriſtum.

Per medias urbes graditur, populoſque propinquos. A. 3.
Illum omnis tectis, agriſque effuſa juventus A. 7.
Attonitis inhians animis proſpectat euntem, A. 7. A. 7.
Turbaque miratur matrum, quis ſpiritus illi, A. 7.
Quis vultus, vociſve ſonus, vel greſſus eunti eſt. A. 5.

Teſtimonium Joannis de Chriſto.

Continuo vates, namque hic certiſſimus author, G. 1.
Ut procul a gelido ſecretum flumine vidit,
Tempus, ait, Deus, ecce Deus, cui maxima rerum A. 8.
Verborumque fides: tu non eris alter ab illo, A. 9.
Fortunate puer, cæli cui ſidera parent. E. 5. A. 10.
Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum, A. 6.
Expectate venis, ſpes & ſolatia noſtri. A. 2.

Chriſtus baptizatur a Joanne, & Spiritus Sanctus deſcendit de cælo.

Hæc ubi dicta dedit, fluvio merſare ſalubri A. 2. G. 1.
Accepit venientem, ac mollibus extulit undis, A. 9.
Exultantque vada, & ſubito commota columba A. 5.
Devolat, atque ſuper caput aſtitit, inde repente A. 4.
Radit iter liquidum, celeres neque commovet alas. A. 5.

Multos baptizatos cum Chriſto.

Huc omnis turba ad ripas effuſa ruebat, A. 6.
Certatim largos humeris infundere rores. G. 1.

Vox de cælo audita eſt, hic eſt &c.

Tunc Genitor natum dictis compellat amicis: A. 2.
Nate, meæ vires, mea magna potentia ſolus, A. 1.
Et prædulce decus magnum rediture parenti, A. 10.
A te principium, tibi deſinit. accipe, teſtor, E. 8.
O mea progenies: qua ſol utrumque recurrens A. 7.
Aſpicit oceanum, perfecto lætus honore A. 3.
Omnia ſub pedibus vertique regique videbis. A. 7.
Tu regere imperio populos, matreſque viroſque A. 6.

Jampri-

A. 1. Jampridem reſides animos, deſuetaque corda,
G. 1. Ignaroſque viæ mecum miſeratus inertes
G. 1. Aggredere, & votis jam nunc aſſueſce vocari.
A. 4. Dixerat, ille patris magni parere parabat
A. 1. Imperiis, inſtans operi, regniſque futuris.
A. 6. A. 11. Heu pietas, heu priſca fides, quas dicere grates
G. 4. Incipiam? ſi parva licet componere magnis.
A. 2. Nec mihi jam patriam antiquam ſpes ulla videndi,
E. 1. Nec ſpes libertatis erat, nec cura ſalutis.

Omnia rident, adveniente Domino.

E. 1. Hic mihi reſponſum primus dedit ille petenti,
A. 6. Concretam exemit labem, purumque reliquit
A. 6. A. 2. Æthereum ſenſum, neque in mea regna remiſit.
A. 6. A. 5. Illum ego per flammas, agerem ſi ſyrtibus exul,
A. 1. A. 6. Per varios caſus, per mille ſequentia tela,
A. 12. Quo res cumque cadant, unum pro munere tanto
A. 5. Exequerer, ſtrueremque ſuis altaria donis.
A. 6. A. 8. Hujus in adventu tantarum munera laudum
E. 5. Ipſi lætitia voces ad ſidera jactant
E. 5. E. 10. Intonſi montes. reſpondent omnia valles.

Tentatur Chriſtus.

G. 3. A. 4. Tempore non alio magnum & memorabile nomen
A. 7. A. 6. Serpentis furiale malum meminiſſe neceſſe eſt.
A. 2. A. 7. Auſus quin etiam, fama eſt obſcurior annis,
A. 2. A. 1. Compellare virum, & veniendi poſcere cauſas.
A. 6. Hunc ubi tendentem adverſum per gramina vidit,
A. 10. Subſtitit, infremuitque ferox, dictuque potentem
A. 7. A. 7. Saucius ac ſerpens affatur voce ſuperba:
A. 6. Verane te facies? verus mihi nuntius affers?
A. 8. A. 6. Qui genus? unde domo? qui noſtra ad limina tendis?
A. 6. A. 1. Fare age quid venias, nam te dare jura loquuntur.
G. 4. Aut quis te juvenum, confidentiſſime, noſtras
A. 6. Juſſit adire domos? pacique imponere morem?
E. 1. Non equidem invideo, miror magis, accipe porro,
A. 9. Quid dubitem, & quæ nunc animo ſententia ſurgat.
A. 4. Eſt domus alta, voca Zephyros, & labere pennis
A. 6. Ardua tecta petens auſus te credere cælo,
A. 4. A. 10. Si modo, quem memoras, pater eſt, cui ſidera parent.

Chriſtus diabolum alloquitur.

A. 9. Olli ſubridens ſedato pectore fatur,
A. 8. Haud vatum ignarus, venturique inſcius ævi:
A. 4. Diſſimulare etiam ſperaſti perfide ſerpens?
Nec dubites, nam vera vides: opta ardua pennis A. 3.
Aſtra ſequi, clauſumque cava te condere terra. A. 12.
Quo periture ruis? majoraque viribus audes? A. 10.
Cede Deo, toto projectus corpore terræ? A. 11.

Diabolus fugit audito Chriſto.

Nec plura his: ille admirans venerabile donum A. 6.
Fronte premit terram, & ſpumas agit ore cruento, G. 3.
Contentuſque fuga cæcis ſe condidit umbris. A. 7.

Dominum elegiſſe diſcipulos, & ſtatim ſecutos populos.

Interea magnas volitans it fama per urbes, A. 7.
Convenere viri, mens omnibus una ſequendi A. 5.
In quaſcumque velit pelago deducere terras. A. 2.
Multi præterea, quos fama obſcura recondit, A. 3.
Concurrunt fremitu denſo, ſtipantque frequentes, A. 4.
Exultantque animis: medium nam plurima turba A. 6.
Hunc habet, atque humeris extantem ſuſcipit altis. A. 6.
Quos ubi confertos audere in prælia vidit, A. 2.
Incipit, & dictis divinum inſpirat amorem: A. 8.
Diſcite juſtitiam moniti, & ſuccurrite feſſis A. 6.
Pro ſe quiſque, viri, quæ cuique eſt copia, læti, A. 5. A. 5.
Communemque vocate Deum, meliora ſequamur, A. 8. A. 3.
Quoque vocat, vertamus iter, via prima ſalutis A. 5. A. 6.
Intemerata fides, & mens ſibi conſcia recti: A. 2. A. 1.
Vobis parta quies perfecto temporis orbe. A. 3. A. 6.
Nam qui divitiis ſoli incubuere repertis, A. 6.
Nec partem poſuere ſuis, dum vita maneret, A. 6.
Pulſatuſve parens, & fraus innexa clienti, A. 6.
Tunc cum frigida mors anima ſeduxerit artus, A. 4.
Incluſi pœnam expectant, quæ maxima turba eſt, A. 6.
Inferniſque ciet tenebris, veterumque malorum A. 7.
Supplicia expendunt, aliis ſub gurgite vaſto A. 6.
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni. A. 6.
Turbidus hic cœno, vaſtaque voragine gurges A. 6.
Æſtuat, atque omnem cocyto eructat arenam. A. 6.
Hinc exaudiri gemitus, & ſæva ſonare A. 6.
Verbera, tum ſtridor ferri, tractæque catenæ A. 6.
Semper, & obtenta denſantur nocte tenebræ. G. 1.

Præcipitur, ne colantur idola.

Præterea quæ dicam animis advertite veſtris: A. 2.
Non ego vos poſthac cæſis de more juvencis E. 1. A. 3.
Relligione patrum, truncis & robore natas, A. 2.
Mor-

A. 9. Mortalive manu effigies, nec templa deorum
A. 3. Audire, & repetens iterumque iterumque monebo:
A. 9. Sed periiſſe ſemel ſatis eſt, natumque patremque
G. 1. G. 3. Profuerit meminiſſe magis, ſi credere dignum eſt.
A. 3. Sed fugit interea, fugit irrevocabile tempus,
A. 12. Flammarumque dies, & vis inimica propinquat.

De judicio venturo.

A. 5. A. 12. Attonitis hæſere animis: nec plura moratus
A. 12. Hic aliud majus miſeris mortalibus ægris
A. 4. Judicium canit, & triſtes denuntiat iras,
A. 3. Venturum excidium, vaſta convulſa ruina
G. 1. Omnia tunc pariter rutilo miſcerier igni,
A. 9. A. 1. Palanteſque polo ſtellas, cælique ruinam.
A. 2. Tunc vero tremefacta novus per pectora cunctis
A. 2. Inſinuat pavor, & taciti ventura videbant.

Quid ſibi faciendum foret, ut vitam æternam poſſideret, petiit quidam a Domino.

A. 3. Hæc ſuper adventu cum dicta horrenda moneret,
A. 9. Ora puer prima ſignans intonſa juventa,
G. 4. Dives opum, ſtudiis florens ignobilis oti.
A. 7. Quinque greges illi balantum, & bina redibant
A. 3. Armenta & dapibus menſas onerabat opimis.
A. 6. Continuo palmas alacres utraſque tetendit,
A. 10. A. 3. Et genua amplectens, ſic ore affatus amico eſt.
G. 2. O Deus, o famæ merito pars maxima noſtræ,
A. 1. Ad te confugio, & ſupplex tua numina poſco:
A. 6. Omnia perfeci atque animo mecum ante peregi.
A. 6. Eripe me his invicte malis. quid denique reſtat,
A. 3. Quidve ſequens tantos poſſim ſuperare labores?
A. 1. Accipe daque fidem, mihi juſſa capeſſere fas eſt.

Reſpondit ei Dominus.

A. 6. Atque huic reſponſum paucis ita reddidit heros:
A. 12. A. 8. O præſtans animi juvenis, abſiſte precando,
E. 2. A. 6. Nec te pœniteat, nihil o tibi amice relictum eſt.
A. 4. Hoc etiam his addam, tua ſi mihi certa voluntas,
A. 8. Diſce puer contemnere opes, & te quoque dignum
E. 4. Finge Deo, & quæ ſit poteris cognoſcere virtus.
A. 6. A. 10. Da dextram miſero, & fratrem ne deſere frater,
A. 7. A. 5. Si jungi hoſpitio properat, conjunge volentem,
G. 2. G. 3. Caſta pudicitiam ſervet domus. en age ſegnes
A. 8. Rumpe moras. rebuſque veni non aſper egenis.

Dixerat hæc, ille in verbo veſtigia torſit A. 6.
Triſtior, ora modis attollens pallida miris A. 1.
Multa gemens, ſeſeque oculis avertit, & aufert. A. 4.

Chriſtus inſedit aſello.

Tunc etiam tardi coſtis agitatus aſelli G. 1.
Inſedit nimbo effulgens, tum plurima circum A. 2.
Matres atque viri, pueri velamina nota G. 4. A. 6.
Subjiciunt, funemque manu contingere gaudent. A. 2.
Jamque propinquabat portis, templumque vetuſtis A. 11.
Antiqua ex cedro centum ſublime columnis A. 7. A. 7.
Ingreditur, magna medius comitante caterva. A. 5.

Chriſtum ementes & vendentes flagello e templo expuliſſe.

Horrendum ſilvis, hoc illis curia templum, A. 7. A. 7.
Hæ ſacræ ſedes, miro quod honore colebant. A. 7. A. 4.
Namque ſub ingenti luſtrat dum ſingula templo, A. 1.
Horreſcit viſu ſubito: inſonuitque flagello, A. 6. A. 5.
Significatque manu, & magno ſimul intonat ore: A. 12. A. 6.
Quæ ſcelerum facies, quæve æra micantia cerno, A. 6. A. 2.
Cæſaris & nomen? quæ mentem inſania mutat? A. 4.
Hæ nobis propriæ ſedes, hic tempore certo A. 3. A. 4.
Perpetuis ſoliti patrum conſidere menſis. A. 7.
Obſtupuere animis, gelidusque per ima cucurrit A. 2.
Oſſa tremor, menſaſque metu liquere priores. A. 3.

Diſcipuli periclitantur in mari.

Inde ubi prima fides pelago, tranquilla per alta A. 2.
Deducunt ſocii naves, atque arte magiſtra, A. 3. A. 8.
Hic alius funda latum tranſverberat amnem G. 1.
Alta petens, pelagoque alius trahit humida lina. G. 5.
Poſtquam altum tenuere rates, nec jam amplius ullæ A. 5.
Occurrunt terræ, crebris micat ignibus æther, A. 1.
Eripiunt ſubito nubes cælumque diemque: A. 1.
Conſurgunt venti, & fluctus ad ſidera tollunt. A. 5. A. 1.
At ſociis ſubita gelidus formidine ſanguis A. 3.
Diriguit, cecidere animi, cunctique repente A. 3.
Portum aſpectabant flentes, vox omnibus una, A. 5. A. 5.
Spemque metumque inter dubii, ſeu vivere credant, A. 1.
Sive extrema pati, lethi diſcrimine parvo, A. 1. A. 3.
Qualia multa mari nautæ patiuntur in alto. A. 7.

Chriſtum ambulaſſe ſuper aquas.

Ecce Deus magno miſceri murmure pontum, A. 1.
Emiſſamque hiemem ſenſit, cui ſumma poteſtas A. 1.

Par

A. 2. A. 5. Par levibus ventis, & fluminis ocyor undis.
A. 5. Prona perit maria, & pelago decurrit aperto,
A. 3. A. 5. Nec longo diſtat curſu præeunte carina.
A. 10. A. 7. Agnoſcunt longe regem, dextramque potentem
A. 3. A. 3. Nudati ſocii, & magno clamore ſalutant.
A. 3. Poſtquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit,
A. 3. Hic vero horrendum, ac viſu mirabile, fortes
A. 8. Subſidunt undæ, remo ut luctamen abeſſet,
A. 1. Collectaſque fugat nubes, graditurque per æquor
A. 3. Jam medium, nec dum fluctus latera ardua tingit.
A. 5. At media ſocios incedens nave per ipſos,
A 5. Ecce gubernaclo rector ſubit ipſe magiſter,
A. 5. A. 6. Intremuit malus, gemuit ſub pondere cymba.
A. 3. A 5. Vela cadunt, puppique Deus conſedit in alta,
A. 5. Et tandem læti notæ advertuntur arenæ.

De cœna Domini.

A. 8. Devexo interea propior fit veſper olympo-
A. 1. Tunc victu revocant vires, fuſique per herbam,
G. 4. Et dapibus menſas onerant, & pocula ponunt.

Docet Sacramentum.

A. 1. Poſtquam prima quies epulis, menſæque remotæ,
A. 2. A. 5. Ipſe inter primos genitori inſtaurat honores
A. 2. A. 5. Suſpiciens cælum, tunc facta ſilentia linguis.
A. 12. A. 11. Dat manibus fruges, dulceſque a fontibus undas;
A. 1. A. 12. Implevitque mero pateram, rituſque ſacrorum
A. 10. Edocet, immiſcetque preces, ac talia fatur:

Prædicit ab uno ſe traditum iri.

A. 3. Audite o proceres, ait, & ſpes diſcite veſtras:
A. 5. Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit,
A. 5. Promiſſiſque patris, veſtra, inquit, munera vobis
A. 5. Certa manent, pueri, & palmam movet ordine nemo:
A. 8. Et lux cum primum terris ſe craſtina reddet,
A. 8. Unus erit tantum in meque, exitiumque meorum,
A. 7. Dum medium paci ſe offert de corpore noſtro.
A. 1. Namque dies (ni fallor) adeſt, ſecludite curas:
A. 4. A. 10. Mecum erit iſte labor, nec me ſententia fallit.
A. 5. Unum pro multis dabitur caput. hæc ita fatus,
A. 8. Conticuit, ſeramque dedit per membra quietem.

Apoſtolos fugiſſe.

A. 4. Diffugiunt comites, & nocte teguntur opaca;
A. 6. Multaque dura ſuo triſti cum corde volutant.
A. 4. Quid faciant? hærent infixi pectore vultus,
A. 4. Verbaque, nec placidam membris dat cura quietem.

Conqueſtio Petri ad condiſcipulos.

Tunc ſenior tales referebat pectore voces, A. 5.
Multa putans: ubi nunc nobis Deus ille magiſter? A. 5.
Quem ſequimur? quove ire jubes? ubi ponere ſedem? A. 3.
O dolor, atque decus tantarum gloria rerum! A. 4.
Jamjam nulla mora eſt, & nos rape in omnia tecum, A. 2. A. 2.
Oramus, teque aſpectu ne ſubtrahe noſtro. A. 6.

Sacerdotes cum populo contra Chriſtum.

Oceanum interea ſurgens aurora reliquit, A. 4.
Jamque ſacerdotes late loca queſtibus implent, G. 4.
Cum populo & Patribus, ferturque per agmina murmur; A. 8. A. 12.
Quod genus hoc hominum? quæve hunc tam barbara morem A. 1.
Permittit patria? pœnas cum ſanguine poſcunt A. 2.
Undique collecti, & magno clamore ſequuntur A. 7. A. 10.
Inſontem, ſævitque animis ignobile vulgus. A. 1.

Chriſtus hora ſexta deducitur, ut crucifigatur.

Sol medium cæli conſcenderat igneus orbem, A. 8.
Tunc ſubito hunc acciri omnes populuſque Patreſque A. 9.
Expoſcunt, farique jubent, quo ſanguine cretus, A. 2.
Quidve petat, quidve ipſe ferat: prædamque ruentes A. 2.
Facta viri, miſtus dolor & ſtupor urget inertes. G. 4.
Neſcia mens hominum! certant illudere capto. A. 10. A. 2.
Tum vero captis concurrunt undique telis: A. 7.
Tollitur in cælum clamor, cunctique repente A. 11. A. 1.
Corripuere ſacram effigiem, manibuſque cruentis A. 2.
Ingentem quercum deciſis undique ramis A. 11.
Conſtituunt, ſpiniſque ligant ingentibus illum. A. 2.
Tendebatque manus, pedibus per mutua nexis, A. 6. A. 7.
Triſte miniſterium! ſequitur quos cetera pubes, A. 5.
Auſi omnes immane nefas, auſoque potiti. A. 6.
Ille autem impavidus, Quo vincula nectitis? inquit. A. 10. E. 6.
Tantane vos generis tenuit fiducia veſtri? A. 1.
Poſt mihi non ſimili pœna commiſſa lueris. A. 1.
Talia perſtabat memorans, fixuſque manebat. A. 2.

Fit terræ motus, & ſol obſcuratur.

Interea magno miſceri murmure cælum A. 1.
Incipit, & rebus nox abſtulit atra colorem, A. 6.
Impiaque æternam timuerunt ſecula noctem. G. 1.
Terra tremit, fugere feræ, & mortalia corda G. 1.

Per

G. 2. Per gentes humilis ſtravit pavor: inde repente
A. 9. Dat tellus gemitum, & cælum tonat omne fragore.

Chriſtum deſcendiſſe ad inferos.

G. 4. Extemplo comites Erebi de ſedibus imis
G. 4. G. 1. Umbræ ibant tenues: tellus quoque & æquora ponti
G. 1. Signa dabant, ſiſtunt amnes, terræque dehiſcunt.
G. 4. Quin ipſæ ſtupuere domus, atque intima lethi
A. 8. Tartara, & umbroſæ penitus patuere cavernæ.
G. 1. A. 11. Sol quoque & exoriens (cuncti ſe ſcire fatentur)
G. 1. Tunc caput obſcura nitidum ferrugine texit.

Chriſtum tertia die reſurrexiſſe.

Hoſque inter motus, media inter talia verba
A. 12. Tertia lux gelidam cælo dimoverat umbram.
A. 11. Jamque pedem referens ſuperas veniebat ad auras,
G. 4. 6. 4. Cum ſubito ante oculos ingenti mole ſepulchrum,
A. 6. Corpus ubi exanimum poſitum, nec clauſtra, nec ipſi
Cuſtodes ſufferre valent, avulſaque ſaxis
A. 2. Saxa vident, laxis laterum compagibus arctis.
A. 1. Fit ſonus, ingenti concuſſa eſt pondere tellus,
A. 9. Horror ubique animos, ſimul ipſa ſilentia terrent.

Foribus clauſis apparuiſſe Chriſtum Diſcipulis.

A. 9. Ecce autem primi volucrum ſub culmine cantus:
A. 11. Ingreditur, linquens antrum, ſpoliiſque ſuperbus
A. 7. Ibat ovans, pulſuque pedum tremit excita tellus,
A. 2. Vulneraque illa gerens foribus ſeſe ingerit arctis.
A. 2. Atque hic ingentem comitum affluxiſſe novorum
A. 2. Invenit admirans numerum, cunctiſque repente
A. 1. Improviſus ait: Coram quem quæritis adſum:
A. 9. A 5. Vicit iter durum pietas, & vivida virtus.
A. 6. A. 11. Præcipites vigilate viri, timor omnis abeſto.

Inſtruit Apoſtolos.

Hi noſtri reditus, expectatique triumphi, A. 11.
Hæc mea magna fides. o terque quaterque beati, A. 1.
Quæ vobis, quæ digna, viri, pro laudibus iſtis A. 9.
Præmia poſſe reor ſolvi? quæ dona parari? A. 9.
Accipite ergo animis: quæ vos a ſtirpe parentum A. 3.
Prima tulit tellus, eadem vos ubere læto A. 3.
Accipiet. revocate animum, mœſtumque timorem A. 1.
Mittite, jam voſmet rebus ſervate ſecundis. A. 1.

Chriſtum Apoſtolis pacem reliquiſſe.

Quod ſupereſt, læti bene geſtis ordine rebus, A. 8.
Pacem optare manu, pacem laudare ſedentes A. 6. A. 8.
Magnanimi: pacis ſolum inviolabile pignus. A. 11.
Et ſimul his dictis faciem oſtendebat & ora, A. 5.
Ora manuſque ambas, populataque pectora ferro: A. 6.
Immiſcentque manus manibus, gaudentque tuentes, A. 5. A. 5.
Nec vidiſſe ſemel ſatis eſt, juvat uſque morari, A. 6.
Et conferre gradum, & dextræ conjungere dextram. A. 6. A. 8.

De Aſcenſione Chriſti.

His demum exactis, ſpirantes dimovet auras A. 9.
Aera per tenerum, cæloque invectus aperto G. 3. A. 1.
Mortales viſus medio in ſermone reliquit. A. 4.
Infert ſe ſeptus nebula, mirabile dictu. A. 1.
Aſt illum ſolio ſtellantis gloria cæli A. 7.
Accipit, æternumque tenet per ſecula nomen. A. 6.
Ex illo celebratus honos, lætique minores A. 8.
Servavere diem, tot jam labentibus annis. A. 2.
I decus, i noſtrum, tantarum gloria rerum, A. 6. A. 4.
Semper honos, nomenque tuum, laudeſque manebunt. A. 1.
Et nos & tua, dexter, adi pede ſacra ſecundo, A. 8.
Annua quæ differre nefas: celebrate faventes A. 8.
Hunc ſocii morem ſacrorum, hunc ipſe teneto, A. 3.
O dulcis conjux, & ſi pietate merentur, A. 2. A. 2.
Hac caſti maneant in relligione nepotes. A. 3.

AURELII PRUDENTII CLEMENTIS VIRI CONSULARIS, OPERA.

PSYCOMACHIA.

Id eſt de Compugnantia Animi.

PRÆFATIO.

SEnex fidelis, prima credendi via eſt
Abram, beati ſeminis ſerus pater:
Adjecta cujus nomen auxit ſyllaba,
Abram parenti dictus, Abraham *Deo*.
Senile pignus qui dicavit victimæ,
Docens, ad aram cum litare quis velit,
Quod dulce cordi eſt, quod pium, quod unicum,
Deo libenter offerendum credito.
Pugnare noſmet cum profanis gentibus
Suaſit, ſuumque ſuaſor exemplum dedit,
Nec ante prolem conjugalem gignere
Deo placentem, matre virtute editam,
Quam ſtrage multa bellicoſus ſpiritus
Portenta cordis ſævientis vicerit.
Victum feroces forte reges ceperant
Loth, immorantem criminoſis urbibus
Sodomæ & Gomorrhæ, quas fovebat advena
Pollens honore patruelis gloriæ.
Abraham ſiniſtris excitatus nunciis
Audit propinquum ſorte captum bellica
Servire diris barbarorum vinculis:
Armat trecentos terque ſenos vernulas,
Pergant ut hoſtis terga euntis cædere,
Quem gaza dives, ac triumphus nobilis
Captis tenebat impeditum copiis.
Quin ipſe ferrum ſtringit, & plenus Deo
Reges ſuperbos mole prædarum graves
Pellit fugatos, ſauciatos proterit,
Frangit catenas, & rapinam liberat,
Aurum, puellas, parvulos, monilia,
Greges equarum, vaſa, veſtem, buculas.
Loth ipſe ruptis expeditus nexibus
Attrita baccis colla liber erigit.
Abraham triumphi diſſipator hoſtici
Redit, recepta prole fratris inclytus.
Ne quam fidelis ſanguinis proſapiam
Vis peſſimorum poſſideret principum.
Adhuc recentem cæde de tanta virum
Donat ſacerdos ferculis cæleſtibus,
Dei ſacerdos, & Rex & idem præpotens,
Origo cujus fonte inenarrabili
Secreta, nullum prodit auctorem ſui,
Melchiſedech, qua ſtirpe, queis majoribus
Ignotus, uni cognitus tantum Deo.
Mox & triformis Angelorum trinitas
Senis reviſit hoſpitis mapalia.
Et jam vieta Sarra in alvo fertilis
Munus juventæ mater exſanguis ſtupet,
Hærede gaudens, & cachinni pœnitens.
Hæc ad figuram prænotata eſt linea,
Quam noſtra recto vita reſculpat pede,
Vigilandum in armis pectorum fidelium,
Omnemque noſtri portionem corporis,
Quæ capta fœdæ ſerviat libidini,
Domi coactis liberandam viribus.
Nos eſſe large vernularum divites.
Si quid trecenti, bis novenis additis
Poſſint, figura noverimus myſtica.
Mox ipſe Chriſtus, qui ſacerdos verus eſt,
Parente natus alto & ineffabili,
Cibum beatis offerens victoribus,
Parvam pudici cordis intrabit caſam,
Monſtrans honorem trinitatis hoſpitæ.
Animam deinde ſpiritus connexibus
Pie maritam, prolis expertem diu,
Faciet perenni fertilem de ſemine.
Tum ſera dotem poſſidens puerpera,
Hærede digno patris implebit domum.

PSYCHOMACHIÆ LIBER.

CHriſte graves hominum ſemper miſerate labores,
Qui patria virtute cluis, propriaque, ſed una:
Unum namque Deum colimus de nomine trino,
Non tamen & ſolum, quia tu Deus ex patre Chriſte.
Diſſere rex noſter, quo milite pellere culpas
Mens armata queat noſtri de pectoris antro,
Exoritur quoties turbatis ſenſibus intus
Seditio, atque animam morborum rixa fatigat,
Quod tunc præſidium pro libertate tuenda,
Quæve acies furiis inter præcordia mixtis
Obſiſtat meliore manu: nec enim bone ductor
Magnarum virtutum inopes, nerviſque carentes
Chriſticolas vitiis populantibus expoſuiſti.
Ipſe ſalutiferas obſeſſo in corpore turmas
Depugnare jubes, ipſe excellentibus armas
Artibus ingenium, quibus ad ludibria cordis
Oppugnanda potens tibi dimicat, & tibi vincat.
Vincendi præſens ratio eſt, ſi cominus ipſas
Virtutum facies, & colluctantia contra
Viribus infeſtis liceat portenta notare.

Fidei & idololatriæ pugna.

Prima petit campum dubia ſub ſorte duelli
Pugnatura Fides, agreſti turbida cultu,
Nuda humeros, intonſa comas, exerta lacertos.
Namque repentinus laudis calor ad nova fervens
Prælia, nec telis meminit, nec tegmine cingi:
Pectore ſed fidens valido, membriſque retectis
Provocat inſani frangenda pericula belli.
Ecce laceſſentem collatis viribus audet
Prima ferire Fidem, veterum cultura deorum.
Illa hoſtile caput, phaleratáque tempora vittis

Altior

Altior inſurgens labefactat, & ora cruore
De pecudum ſatiata ſolo applicat, & pede calcat.
Eliſos in mortem oculos, animamque malignam
Fracta intercepti commercia gutturis arctant,
Difficilemque obitum ſuſpiria longa fatigant.
Exultat victrix legio, quam mille coactam
Martyribus regina Fides animarat in hoſtem:
Tunc fortes ſocios parta pro laude coronat
Floribus, ardentique jubet veſtirier oſtro.

Pudicitiæ & libidinis pugna.

Exin gramineo in campo concurrere prompta
Virgo Pudicitia, ſpecioſis fulget in armis.
Quam patrias ſuccincta faces Sodomita libido
Aggreditur, piceamque ardenti ſulphure pinum
Ingerit in faciem, pudibundaque lumina flammis
Apperit, & tetro tentat ſuffundere fumo.
Sed dextram furiæ flagrantis, & ignea diræ
Tela lupæ ſaxo ferit imperterrita virgo,
Excuſſaſque ſacro tedas depellit ab ore.
Tunc exarmatæ jugulum meretricis adacto
Transfigit gladio: calidos vomit illa vapores,
Sanguine concretos cœnoſo: ſpiritus inde
Sordibus exhalans vicinas polluit auras.
Hoc tibi habe, exclamat victrix regina, ſupremus
Hic tibi finis erit. ſemper proſtrata jacebis,
Nec jam mortiferas audebis ſpargere flammas
In famulos famulaſve Dei, quibus intima caſti
Vena animi ſola fervet de lampade Chriſti.
Tene, o vexatrix hominum, potuiſſe reſumptis
Viribus extincti capitis recaleſcere flatu?
Aſſyrium poſtquam thalamum cervix Olopherni
Cæſa, Cupidineo madefactum ſanguine lavit:
Gemmatumque torum mœchi ducis aſpera Judith
Sprevit, & inceſtos compeſcuit enſe furores:
Famoſum mulier referens ex hoſte tropæum
Non trepidante manu vindex mea cælitus audax.
At fortaſſe parum fortis matrona ſub umbra
Legis adhuc pugnans, dum tempora noſtra figurat,
Vera quibus virtus terrena in corpora fluxit,
Grande per infirmos caput exciſura miniſtros.
Numquid & intactæ poſt partum Virginis ullum
Fas tibi jam ſupereſt? poſt partum Virginis, ex quo
Corporis humani naturam priſca propago
Deſeruit, carnemque novam vis ardua ſevit,
Atque innupta Deum concepit femina Chriſtum,
Mortali de matre hominem, ſed cum patre Numen.
Inde omnis jam diva caro eſt, quæ concipit illum,
Naturamque Dei conſorti fœdere ſumit:
Verbum quippe caro factum, non deſtitit eſſe
Quod fuerat verbum, carnis dum glutinat uſum,
Majeſtate quidem non degenerante per uſum
Carnis, ſed miſeros ad nobiliora trahente.
Ille manet quod ſemper erat, quod non erat eſſe
Incipiens. nos, quod fuimus, jam non ſumus, aucti
Naſcendo in melius: mihi contulit, & ſibi manſit.
Nec Deus ex noſtris minuit ſua, ſed ſua noſtris
Dum tribuit, noſmet dona ad cæleſtia vexit.
Dona hæc ſunt, queis victa jaces lutulenta libido,
Nec mea poſt Mariam potis es perfringere jura.
Tu princeps ad mortis iter, tu janua leti,
Corpora commaculans, animas in tartara mergis.
Abde caput triſti jam frigida peſtis abyſſo,
Occide proſtibulum, manes pete, claudere averno,
Inque tenebroſum noctis detrudere fundum,
Te volvant ſubter vada flammea, te vada nigra,
Sulphureuſque rotet per ſtagna ſonantia vortex?
Nec jam Chriſticolas furiarum maxima tentes,
Ut purgata ſuo ſerventur corpora Regi.
Dixerat hæc, & læta libidinis interfectæ
Morte Pudicitia, gladium Jordanis in undis
Abluit infectum, ſanies cui rore rubenti
Hæſerat, & nitidum macularat vulnere ferrum.
Expiat ergo aciem fluviali docta lavacro
Victricem victrix, abolens baptiſmate labem
Hoſtilis juguli, nec jam contenta piatum
Condere vagina gladium, ne tecta rubigo
Occupet ablutum ſcabroſa ſorde nitorem,
Catholico in templo divini fontis ad aram
Conſeciat, æterna ſplendens ubi luce niteſcat.

Patientiæ & Iræ congreſſus.

Ecce modeſta gravi ſtabat Patientia vultu,
Per medias immota acies, varioſque tumultus,
Vulneraque, & rigidis vitalia pervia pilis
Spectabat defixa oculos, & lenta manebat.
Hanc procul Ira tumens ſpumanti fervida rictu,
Sanguinea intorquens ſuffuſo lumina felle,
Ut belli exſortem, teloque & voce laceſſit,
Impatienſque moræ conto petit, increpat ore,
Hirſutas quatiens galeato in vertice criſtas.
En tibi Martis, ait, ſpectatrix libera noſtri,
Excipe mortiferum ſecuro pectore ferrum:
Nec doleas, quia turpe tibi gemuiſſe dolorem.
Sic ait, & ſtridens ſequitur convicia pinus
Per teneros criſpata notos, & certa ſub ipſum
Defertur ſtomachum, rectoque illiditur ictu,
Sed reſilit duro loricæ excuſſa repulſu.
Provida nam Virtus conſerto adamante trilicem
Induerat thoraca humeros, ſquamoſaque ferri
Texta per intortos commiſerat undique nervos.
Inde quieta manet Patientia fortis ad omnes
Telorum nimbos, & non penetrabile durans.
Nec mora eſt jaculo monſtri ſine more furentis,
Opperiens propriis perituram viribus iram.
Scilicet indomitos poſtquam ſtomachando lacertos
Barbara bellatrix impenderat, & jaculorum
Nube ſupervacuam laſſaverat irrita dextram,
Cum ventoſa levi cecidiſſent tela volatu,
Ictibus & vacuis haſtilia fracta jacerent;
Vertitur ad capulum manus improba, & enſe coruſco
Connixa in plagam, dextra ſublimis ab aure
Erigitur, mediumque ferit librata cerebrum.
Ærea ſed cocto caſſis formata metallo
Tinnitum percuſſa refert, aciemque retundit
Dura reſultantem, frangit quoque vena rebellis
Illiſum chalybem, dum cedere neſcia caſſis
Excipit aſſultus, ferienti & tuta reſiſtit.
Ira, ubi truncari mucronis fragmina vidit,
Et procul in partes enſem crepuiſſe minutas,
Jam capulum retinente manu ſine pondere ferri,
Mentis inops, ebur infelix, decoriſque pudendi
Perfida ſigna abicit, monimentaque triſtia longe
Spernit, & ad proprium ſuccenditur effera letum.
Miſſile de multis, quæ fruſtra ſparſerat, unum
Pulvere de campi perverſos ſumit in uſus,
Raſile figit humi lignum, ac ſe cuſpide verſa
Perfodit, & calido pulmonem vulnere tranſit.
Quam ſuper aſſiſtens Patientia; Vicimus, inquit,
Exultans vitium, ſolita virtute ſine ullo

Sanguinis ac vitæ diſcrimine: lex habet iſtud
Noſtra genus belli, furias, omnemque malorum
Militiam & rabidas tolerando extinguere vires.
Ipſa ſibi eſt hoſtis Veſania, ſeque furendo
Interimit, moriturque ſuis Ira ignea telis.
Hæc effata, ſecat medias impune cohortes
Egregio comitata viro. nam proximus Iob
Hæſerat invictæ dura inter bella magiſtræ,
Fronte ſeverus adhuc, & multo funere anhelus:
Sed jam clauſa truci ſubridens ulcera vultu,
Perque cicatricum numerum ſudata recenſens
Millia pugnarum, ſua præmia, dedecus hoſtis.
Illum Diva jubet tandem requieſcere ab omni
Armorum ſtrepitu, captis & perdita quæ ſunt
Multiplicare opibus, nec jam peritura referre.
Ipſa globum legionum, & concurrentia rumpit
Agmina, vulniferos gradiens intacta per imbres,
Omnibus una comes virtutibus aſſociatur,
Auxiliumque ſuum fortis Patientia miſcet.
Nulla anceps luctamen init Virtute ſine iſta
Virtus: nam vidua eſt, quam non patientia firmat.

Superbiæ & Humilitatis pugna.

Forte per effuſas inflata Superbia turmas,
Effreni volitabat equo, quem pelle leonis
Texerat, & validos villis oneraverat armos.
Quo ſe fulta jubis jactantius illa ferinis
Inferret, tumido deſpectans agmina faſtu,
Turritum tortis caput accumularat in altum
Crinibus, extructos augeret ut addita cirros
Congeſies, celſumque apicem frons ardua ferret.
Carbaſea ex humeris ſummo collecta coibat
Palla ſinu, teretem nectens a pectore nodum.
A cervice fluens tenui velamine limbus
Concipit infeſtas textis turgentibus auras.
Nec minus inſtabili ſonipes feritate ſuperbit,
Impatiens madidis frenarier ora lupatis.
Huc illuc frendens obvertit terga, negata
Libertate fugæ, preſſiſque tumeſcit habenis.
Hoc ſeſe oſtentans habitu ventoſa virago
Inter utramque aciem ſupereminet & phaleratum
Circumflectit equum, vultuque & voce minatur,
Adverſum ſpectans cuneum, quem milite raro,
Et paupertinis ad bella coegerat armis
Mens humilis: Regina quidem, ſed egens alieni
Auxilii, proprio nec ſat confiſa paratu.
Spem ſibi collegam conjunxerat, edita cujus
Et ſuſpenſa ab humo eſt Opulentia divite regno.
Ergo humilem poſtquam maleſana Superbia mentem
Vilibus inſtructam nullo oſtentamine telis
Aſpicit, in vocem dictis ſe fundit amaris:
Non pudet, o miſeri, plebeio milite claros
Attentare duces? ferroque laceſſere gentem
Inſignem titulis? veteres cui bellica virtus
Divitias peperit? lætos & gramine colles
Imperio calcare dedit? nunc advena nudus
Nititur antiquos (ſi fas eſt) pellere reges.
En, qui noſtra ſuis in prædam cedere dextris
Sceptra volunt! en qui noſtros ſulcare novales,
Arvaque capta manu popularier hoſpite aratro
Contendunt, duros & pellere marte colonos!
Nempe o ridiculum vulgus, natalibus horis
Totum hominem, & calidos a matre amplectimur artus,
Vimque poteſtatum per membra recentis alumni
Spargimus, & rudibus dominamur in oſſibus omnes.
Quis locus in noſtra tunc vobis ſede dabatur,
Congenitis cum regna ſimul ditionibus æquo
Robore creſcebant? nati nam luce ſub una
Et domus, & domini paribus adolevimus annis,
Ex quo plaſma novum de conſepto paradiſi
Limite progrediens amplum transfugit in orbem,
Pellitoſque habitus ſumpſit venerabilis Adam,
Nudus adhuc, ni noſtra foret præcepta ſequutus.
Quiſnam iſte ignotis nunc hoſtis ſurgit ab oris
Importunus, iners, infelix, degener, amens?
Qui ſibi tam ſerum jus vindicat, hactenus exul;
Nimirum vacuæ credentur frivola famæ.
Quæ miſeros optare jubent quandoque futuri
Spem fortaſſe boni, lenta ut ſolatia mollem
Deſidiam pigro rerum medicamine palpent.
Quidni illos ſpes palpet iners, quos pulvere in iſto
Tirones Bellona truci non excitat ære,
Imbelleſque animos virtus tepefacta reſolvit?
Anne pudicitiæ gelidum jecur utile bello eſt?
An tenerum pietatis opus ſudatur in armis?
Quam pudet, o Mavors & virtus conſcia, talem
Contra ſtare aciem, ferroque laceſſere nugas,
Et cum virgineis dextram conferre choreis!
Juſtitia eſt nam ſemper egens, & pauper Honeſtas,
Arida Sobrietas, albo Jejunia vultu,
Sanguine vix tenui Pudor interfuſus, aperta
Simplicitas, & ad omne patens ſine tegmine vulnus,
Et proſtrata in humum, nec libera judice ſeſe
Mens humilis, quam degenerem trepidatio prodit.
Faxo ego ſub pedibus ſtipularum more teratur
Invalida iſta manus: neque enim perſtringere duris
Dignamur gladiis, algenti & ſanguine ferrum
Imbuere, & fragili vires fœdare triumpho.
Talia vociferans rapidum calcaribus urget
Cornipedem, laxiſque volat temeraria frenis,
Hoſtem humilem cupiens impulſu umbonis equini
Sternere, dejectamque ſuper calcare ruinam.
Sed cadit in foveam præceps, quam callida forte
Fraus interciſo ſuffoderat æquore furtim.
Fraus deteſtandis vitiorum e peſtibus una,
Fallendi verſuta opifex, quæ præſcia belli
Planiciem ſcrobibus violaverat inſidioſis,
Hoſtili de parte latens, ut foſſa ruentes
Exciperet cuneos, atque agmina merſa voraret.
Ac ne fallacem puteum deprendere poſſet
Clara acies, virgis adopertas texerat oras,
Et ſuperimpoſito ſimularat ceſpite campum.
At regina humilis, quamvis ignara manebat
Ulteriore loco, nec adhuc ad fraudis opertum
Venerat, aut foveæ calcarat furta malignæ:
Hunc eques illa dolum dum fertur præpete curſu
Incidit, & cæcum ſubito patefecit hiatum.
Prona ruentis equi cervice involvitur, ac ſub
Pectoris impreſſu fracta inter crura rotatur.
At Virtus placidi moderaminis, ut levitatem
Perſpicit obtritam monſtri ſub morte jacentis,
Intendit greſſum mediocriter, os quoque parce
Erigit, & comi moderatur gaudia vultu.
Cunctanti Spes fida comes ſuccurrit, & offert
Ultorem gladium, laudiſque inſpirat amorem.
Illa cruentatam correptis crinibus hoſtem
Protrahit, & faciem læva revocante ſupinat.
Tunc caput orantis flexa cervice reſectum
Eripit, ac madido ſuſpendit colla capillo.
Extinctum vitium ſancto Spes increpat ore:
Deſine grande loqui, frangit Deus omne ſuperbum.
Ma-

Magna cadunt, inflata crepant, tumefacti premuntur.
Diſce ſupercilium deponere, diſce cavere
Ante pedes foveam, quiſquis ſublime minaris.
Pervulgata viget noſtri ſententia Chriſti:
Scandere celſa humiles, & ad ima redire feroces.
Vidimus horrendum membris animiſque Goliam
Invalida cecidiſſe manu, puerilis in illum
Dextera fundali torſit ſtridore lapillum,
Trajectamque cavo penetravit vulnere frontem.
Ille minax, rigidus, jactans, truculentus, amarus,
Dum tumet indomitum, dum formidabile fervet,
Dum ſeſe oſtentat clypeo, dum territat auras,
Expertus pueri quid poſſint ludicra parvi,
Succubuit teneris bellator turbidus armis.
Me tunc ille puer virtutis pube ſequutus,
Florentes animos ſurſum in mea regna tetendit,
Servatur qua certa mihi domus omnipotentis
Sub pedibus Domini, meque ad ſublime vocantem
Victores cæſa culparum labe capeſſunt.
Dixit, & auratis perſtringens aera pennis
In cælum ſe virgo rapit: mirantur euntem
Virtutes, tolluntque animos in vota volentes
Ire ſimul, ni bella duces terrena retardent.
Confligunt vitiis, ſeque ad ſua præmia ſervant.

Luxuriæ & Sobrietatis pugna.

Venerat occiduis mundi de finibus hoſtis
Luxuria, extinctæ jamdudum prodiga famæ,
Delibuta comas, oculis vaga, languida voce,
Perdita deliciis, vitæ cui cauſa voluptas,
Elumbem mollire animum, petulanter amœnas
Haurire illecebras, & fractos ſolvere ſenſus.
Et nunc pervigilem ructabat marcida cœnam,
Sub lucem quia forte jacens ad fercula raucos
Audierat lituos, atque inde tepentia linquens
Pocula, lapſanti per vina & balſama greſſu
Ebria calcatis ad bellum floribus ibat.
Non tamen illa pedes, ſed curro invecta venuſto
Saucia mirantum capiebat corda virorum.
O nova pugnandi ſpecies, non ales arundo
Nervo pulſa fugit, nec ſtridula lancea toro
Emicat amento, framea nec dextra minatur.
Sed violas laſciva jacit, foliiſque roſarum
Dimicat, & calathos inimica per agmina fundit.
Inde eblanditis virtutibus, halitus illex
Inſpirat tenerum labefacta per oſſa venenum.
Et male dulcis odor domat ora, & pectora, & arma,
Ferratoſque toros oblito robore mulcet.
Dejiciunt animos ceu victi, ſpicula ponunt
Turpiter: heu dextris languentibus obſtupefacti,
Dum currum varia gemmarum luce micantem
Mirantur, dum bracteolis crepitantia lora,
Et ſolido ex auro pretioſi ponderis axem
Defixis inhiant obtutibus, & radiorum
Argento albentem ſeriem, quam ſumma rotarum
Flexura electri pallentis continet orbe.
Et jam cuncta acies in deditionis amorem
Sponte ſua verſis tranſibat perfida ſignis,
Luxuriæ ſervire volens, dominæque fluentis
Jura pati, & laxa ganeorum lege teneri.
Ingemuit tam triſte nefas fortiſſima virtus,
Sobrietas, dextro ſocios decedere cornu,
Invictamque manum quondam ſine cæde perire.
Vexillum ſublime Crucis, quod in agmine primo
Dux bona prætulerat, defixa cuſpide ſiſtit,
Inſtauratque levem dictis mordacibus alam,
Extimulans animos nunc probris, nunc prece mixta:
Quis furor inſanas agitat caligine mentes?
Quo ruitis? cui colla datis, quæ vincula tandem,
Proh pudor, armigeris amor eſt perferre lacertis?
Lilia luteolis interlucentia ſertis,
Et ferrugineo vernantes flore coronas,
His placet aſſueras bello jam tradere palmas
Nexibus? his rigidas nodis innectier ulnas?
Ut mitra cæſariem cohibens aurata virilem
Combibat infuſum croceo religamine nardum.
Poſt inſcripta oleo frontis ſignacula, terque
Unguentum regale datum eſt, & chriſma perenne,
Ut tener inceſſus veſtigia ſyrmate verrat,
Sericaque infractis fluitent ut pallia membris
Poſt immortalem tunicam, quam pollice docto
Texuit alma Fides, dans impenetrabile tegmen
Pectoribus lotis, dederat quibus ipſa renaſci.
Ite ad nocturnas epulas, ubi cantarus ingens
Deſpuit effuſi ſpumantia damna falerni,
In menſam cyathis ſtillantibus, uda ubi multo
Fulcra mero, veterique toreumata rore rigantur.
Excidit ergo animis heremi ſitis, excidit ille
Fons patribus de rupe datus, quem myſtica virga
Elicuit ſciſſi ſalientem e vertice ſaxi?
Angelicuſve cibus prima in tentoria noſtris
Fluxit avis, quem nunc ſero felicior ævo
Veſpertinus edit populus de corpore Chriſti?
His vos imbutos dapibus jam crapula turpis
Luxuriæ ad madidum rapit importuna lupanar,
Quoſque viros non ira fremens, idolaque bello
Cedere compulerant, ſaltatrix ebria flexit.
State precor veſtri memores, memores quoque Chriſti,
Quæ ſit veſtra tribus, quæ gloria, quis Deus, & rex,
Quis dominus, meminiſſe decet. vos nobile Judæ
Germen adusque Dei genitricem, qua Deus ipſe
Natus homo, procerum veniſtis ſanguine longo.
Excitet egregias mentes celeberrima David
Gloria, continuis bellorum exercita curis.
Excitet & Samuel, ſpolium qui divite ab hoſte
Attrectare vetat, nec victum vivere regem
Incircumciſum patitur, ne præda ſuperſtes
Victorem placidum rediviva in prælia poſcat.
Parcere jam capto crimen putat ille tyranno:
At nobis contra vinci & ſuccumbere votum eſt.
Pœniteat per ſi qua movet reverentia ſummi
Numinis, hoc tam dulce malum voluiſſe nefanda
Proditione ſequi: ſi pœnitet, haud nocet error.
Pœnituit Jonathan jejunia ſobria dulci
Conviolaſſe favo ſumpto, melliſque ſapore
Heu male guſtato, regni dum blanda voluptas
Oblectat juvenem, jurataque ſacra reſolvit.
Sed quia pœnituit, nec ſors lacrimabilis illa eſt,
Nec tinxit patrias ſententia ſæva ſecures:
En ego Sobrietas (ſi conſpirare paratis)
Pando viam cunctis virtutibus, ut male ſuada
Luxuries multo ſtipata ſatellite pœnas
Cum legione ſua Chriſto ſub judice pendat.
Sic effata, crucem Domini ferventibus offert
Obvia quadrigis, lignum venerabile in ipſos
Intentans frenos: quod ut expavere feroces
Cornibus expanſis & ſumma fronte coruſcum,
Vertunt præcipitem cæca formidine fuſi
Per prærupta fugam, fertur reſupina reductis
Nequidquam loris auriga, comaſque madentes
Pulvere fœdat humi. tunc & vertigo rotarum
Impli-

Implicat excuſſam dominam: nam prona ſub axe
Labitur, & lacero tardat ſufflamine currum.
Addit Sobrietas vulnus lethale jacenti,
Conjiciens ſilicem rupis de parte molarem.
Hunc vexilliferæ, quoniam ſors obtulit, ictum
Spicula nulla manu, ſed belli inſigne gerenti
Caſus agit ſaxum, medii ſpiramen ut oris
Frangeret, & recavo miſceret labra palato.
Dentibus introrſum reſolutis lingua reſectam
Dilaniata gulam fruſtis cum ſanguinis implet.
Inſolitis dapibus crudeſcit guttur, & oſſa
Colliquefacta vorans revomit, quas hauſerat offas.
Ebibe jam proprium poſt pocula multa cruorem,
Virgo ait increpitans: ſint hæc tibi fercula tandem
Triſtia præteriti nimiis ſub luxibus ævi.
Laſcivas vitæ illecebras guſtatus amaræ
Mortis, & horrifico ſapor ultimus aſperat hauſtu.
Cæde ducis diſperſa fugit trepidante pavore
Nugatrix acies. Iocus & Petulantia primi
Cymbala projiciunt: bellum nam talibus armis
Ludebant, reſono meditantes vulnera ſiſtro.
Dat tergum fugitivus Amor, lita tela veneno,
Et lapſum ex humeris arcum pharetramque cadentem
Pallidus ipſe metu ſua poſt veſtigia linquit.
Pompa oſtentatrix vani ſplendoris, inani
Exuitur nudata peplo, diſciſſa trahuntur
Serta venuſtatis, collique ac verticis aurum
Solvitur, & gemmas diſcordia diſſona turpat.
Non piget attritis pedibus per acuta fruteta
Ire voluptatem: quoniam vis major acerbam
Compellit tolerare fugam, formido pericli
Prædurat teneras iter ad cruciabile plantas.
Qua ſe cumque fugax trepidis fert curſibus agmen,
Damna jacent, crinalis acus, redimicula, vittæ,
Fibula, flammeolum, ſtrophium, diadema, monile.
His ſe Sobrietas, & totus Sobrietatis
Abſtinet exuviis miles, damnataque caſtis
Scandala proculcat pedibus, nec fronte ſeveros
Connivente oculos prædarum ad gaudia flectit.

Avaritiæ & Largitatis pugna.

Fertur Avaritia gremio præcincta capaci,
Quidquid edax luxus pretioſum liquerat, unca
Corripuiſſe manu, pulchra ad ludibria vaſto
Ore inhians, aurique legens fragmenta caduci
Inter arenarum cumulos: nec ſufficit amplos
Impleviſſe ſinus, juvat infarcire crumenis
Turpe lucrum, & gravidos furtis diſtendere fiſcos,
Quos læva celante tegit, laterique ſiniſtri
Velat oprimento, velox nam dextra rapinas
Abradit, ſpoliiſque ungues exercet ahenos.
Cura, fames, metus, anxietas, perjuria, pallor,
Corruptela, dolus, commenta, inſomnia, ſordes,
Eumenides, furiæ, monſtri comitatus aguntur.
Nec minus interea rabidorum more luporum
Crimina perſultant toto graſſantia campo,
Matris Avaritiæ nigro de lacte creata.
Si fratris galeam fulvis radiare ceraunis
Germanus vidit commilito: non timet enſem
Exerere, atque caput ſocio mucrone ferire,
De conſanguineo rapturus vertice gemmas.
Filius extinctum belli ſub ſorte cadaver
Aſpexit ſi forte patris, fulgentia bullis
Cingula, & exuvias gaudet rapuiſſe cruentas.
Cognatam civilis agit diſcordia prædam,
Nec parcit propriis amor inſatiatus habendi
Pignoribus, ſpoliatque ſuos fames impia natos.
Talia per populos edebat funera victrix
Orbis Avaritia, ſternens centena virorum
Millia vulneribus variis: hunc lumine adempto,
Effoſsiſque oculis velut in caligine noctis
Cæcum errare ſinit, perque offenſacula multa
Ire, nec oppoſitum baculo tentare periclum.
Porro alium capit intuitu, fallitque videntem,
Inſigne oſtentans aliquid, quo dum petit ille,
Excipitur telo incautus, cordiſque ſub ipſo
Saucius occulto ferrum ſuſpirat adactum.
Multos præcipitans in aperta incendia cogit,
Nec patitur vitare focos, quibus æſtuat aurum,
Quod petit arſurus pariter ſpeculator avarus.
Omne hominum rapit illa genus, mortalia cuncta
Occupat interitu: neque enim eſt violentius ullum
Terrarum vitium, quod tantis cladibus ævum
Mundani involvat populi, damnetque gehennæ.
Quin ipſos tentare manu (ſi credere dignum eſt)
Auſa ſacerdotes Domini, qui prælia forte
Ductores primam ante aciem pro laude gerebant
Virtutum, magnoque implebant claſſica flatu.
Et fors innocuo tinxiſſet ſanguine ferrum,
Ni Ratio armipotens gentis Leviridis una
Semper fida comes, clypeum objectaſſet, & atræ
Hoſtis ab incurſu claros texiſſet alumnos.
Stant tuti Rationis ope, ſtant turbine ab omni
Immunes, forteſque animi: vix in cute ſumma
Perſtringens paucos tenui de vulnere lædit
Cuſpis Avaritiæ. ſtupuit lues improba, caſtis
Heroum jugulis longe ſua tela repelli.
Ingemit, & dictis ardens furialibus infit:
Vincimur, heu ſegnes, nec noſtra potentia perfert
Vim ſolitam, languet violentia ſæva nocendi,
Sueverat invictis quæ viribus omnia ubique
Rumpere corda hominum: nec enim tam ferrea quemquam
Formavit natura virum, cujus rigor æra
Sperneret, aut noſtro foret impenetrabilis auro.
Ingenium omne neci dedimus, tenera, aſpera, dura,
Docta, indocta ſimul, bruta, & ſapientia, necnon
Caſta, inceſta meæ patuerunt pectora dextræ.
Sola igitur rapui quidquid Styx abdit avaris
Gurgitibus. nobis ditiſſima tartara debent
Quos retinent populos: quod volvunt ſecula noſtrum eſt,
Quod miſcet mundus veſana negotia, noſtrum eſt.
Qui fit prævalidas quod pollens gloria vires
Deſerit, & caſſos ludit fortuna lacertos?
Sordet Chriſticolis rutilantis fulva monetæ
Effigies, ſordent argenti emblemata, & omnis
Theſaurus nigrante oculis vileſcit honore.
Quid ſibi docta volunt faſtidia? nonne triumphum
Egimus e Scarioth? magnus qui diſcipulorum,
Et conviva Dei, dum fallit fœdere menſæ
Haud quaquam ignarum, dextramque paropſide tingit,
Incidit in noſtrum flammante cupidine telum.
Infamem mercatus agrum de ſanguine amici
Numinis, obliſo luiturus jugera collo.
Viderat & Jericho propria inter funera, quantum
Poſſet noſtra manus, cum victor concidit Achan,
Cædibus inſignis, murali & ſtrage ſuperbus,
Succubuit capto victis ex hoſtibus auro,
Dum veritis inſigne legens anathema favillis,
Mœſta ruinarum ſpolia inſatiabilis haurit.
Non illum generoſa tribus, non plebis avitæ
Juvit Juda parens, Chriſto quandoque propinquo

Nobilis, & tali felix Patriarcha nepote.
Cui placet exemplum generis, placeat quoque forma,
Exitii ſit pœna eadem, quibus & genus unum eſt.
Quid moror aut Judæ populares, aut populares
Sacricolæ ſummi (ſummus nam fertur Aaron)
Fallere fraude aliqua Martis congreſſibus impar?
Nil refert, armis contingat palma, doliſve.
Dixerat, & torvam faciem, furialiaque arma
Exuit, inque habitum ſeſe transformat honeſtum,
Fit Virtus ſpecie, vultuque & veſte ſevera,
Quam memorant frugi, parce cui vivere cordi eſt:
Et ſervare ſuum, tamquam nil raptet avare,
Artis adumbratæ meruit ceu ſedula laudem.
Hujus ſe ſpecie mendax Bellona coaptat.
Non ut avara lues, ſed virtus parca putetur:
Necnon & tenero pietatis tegmine crines
Obtegit anguinos, ut candida palla latentem
Diſſimulet rabiem, diroque obtenta furori,
Quod rapere & clepere eſt, avideque abſcondere parta,
Natorum curam dulci ſub nomine jactet.
Talibus illudens, male credula corda virorum
Fallit imaginibus, monſtrumque ferale ſequuntur,
Dum credunt virtutis opus, capit impia Erinnys
Conſenſu faciles, maniciſque tenacibus arctat.
Attonitis ducibus, perturbatiſque maniplis
Nutabat virtutum acies errore biformis
Portenti, ignorans quid amicum credat in illo,
Quidve hoſtile vocet letum, verſatile & anceps
Lubricat incertos dubia ſub imagine viſus.
Cum ſubito in medium ſtendens miſeratio campum
Proſilit auxilio ſociis, pugnamque capeſſit
Militiæ poſtrema gradu, ſed ſola duello
Impoſitura manum, ne quid jam triſte ſuperſit.
Omne onus ex humeris rejecerat, omnibus ibat
Nudata exuviis, multo & ſe faſce levarat,
Olim divitiis, gravibuſque oppreſſa talentis,
Libera nunc miſerando inopes, quos larga benigne
Foverat, effundens patrium bene prodiga cenſum:
Jam loculos ditata Fide ſpectabat inanes,
Æternam numerans redituro fœnore ſummam.
Horruit invictæ Virtutis fulmen, inopſque
Mentis Avaritia ſtupefactis ſenſibus hæſit,
Certa mori: nam quæ fraudis via reſtat, ut ipſa
Calcatrix mundi mundanis victa fatiſcat
Illecebris, ſpretoque iterum ſeſe implicet auro?
Invadit trepidam virtus fortiſſima duris
Ulnarum nodis: obliſo & gutture frangit
Exanguem ſiccamque gulam: compreſſa ligantur
Vincla lacertorum ſub mentum, & faucibus arctis
Extorquent animam, nullo quæ vulnere rapta
Palpitat, atque aditu ſpiraminis intercepto
Incluſam patitur venarum carcere mortem.
Illa reluctanti genibuſque & calcibus inſtans
Perfodit & coſtas, atque ilia rumpit anhela,
Mox ſpolia extincto de corpore diripit, auri
Sordida fruſta rudis, nec adhuc fornace recoctam
Materiem. tineis etiam marſupia crebris
Exeſa, & virides obducta ærugine nummos
Diſpergit ſervata diu victrix, & egenis
Diſſipat, ac tenues caprivo munere donat.
Tunc circumfuſam vultu exultante coronam
Reſpiciens, alacris media inter millia clamat:
Solvite procinctum juſti, & diſcedite ab armis,
Cauſa mali tanti jacet interfecta lucrandi,
Ingluvie pereunte: licet requieſcere ſanctis.
Summa quies, nil velle ſuper quam poſtulet uſus
Debitus, ut ſimplex alimonia, veſtis & una
Infirmos tegat, ac recreet mediocriter artus,
Expletumque modum naturæ non trahat extra.
Ingreſſurus iter peram ne tollito, neve
De tunicæ alterius geſtamine providus eſto.
Nec te ſollicitet res craſtina, ne cibus alvo
Deſuerit, redeunt eſcæ cum ſole diurnæ.
Nonne vides, ut nulla avium cras cogitet? ac ſe
Paſcendam, præſtante Deo, non anxia credat?
Confidunt volucres victum non deſore viles,
Paſſeribuſque ſubeſt modico venalibus aſſe
Indubitata fides, Dominum curare potentem
Ne pereant. tu cura Dei, facies quoque Chriſti,
An dubitas, ne te tuus umquam deſerat autor?
Ne trepidate homines: vitæ dator, eſt dator eſcæ,
Quærite luciferum cæleſti dogmate paſtum,
Qui ſpem multiplicans alat inviolabilis ævi
Corporis immemores: memor eſt, qui condidit illud,
Suppeditare cibos, atque indiga membra fovere.
His dictis curæ emotæ, metus, & labor, & vis,
Et ſcelus, & placitæ Fidei fraus inficiatrix
Depulſæ vertere ſolum. Pax inde fugatis
Hoſtibus alma abigit bellum: diſcingitur omnis
Terror, & avulſis exfibulat ilia zonis.
Veſtis aduſque pedes deſcendens defluit imos,
Temperat & rapidum privata Modeſtia greſſum,
Cornicinum curva æra ſilent. placabilis implet
Vaginam gladius, ſedato & pulvere campi
Suda redit facies, liquidæ ſine nube diei.
Purpuream videas cæli clareſcere lucem.
Agmina caſta ſuper vultum ſenſere Tonantis
Arridere hilares pulſo certamine turmæ,
Et Chriſtum gaudere ſuis victoribus, arcem
Ætheris, ac portum famulis aperire profundum.
Dat ſignum felix Concordia, reddere caſtris
Victrices aquilas, atque in tentoria cogi.
Numquam tanta fuit ſpecies, nec par Deus ulli
Militiæ, cum diſpoſitis bifida agmina longe
Duceret ordinibus, peditum pſallente caterva,
Aſt alia de parte equitum reſonantibus hymnis.
Non aliter cecinit reſpectans victor hiantem
Iſrael rabiem ponti poſt terga minacis,
Cum jam progrediens calcaret littora ſicco
Ulteriora pede, ſtridenſque per extima calcis
Mons rueret pendentis aquæ, nigroſque relapſo
Gurgite Nilicolas fundo deprenderet imo,
Ac refluente ſinu jam redderet unda natatum
Piſcibus, & nudas præceps operiret arenas.
Pulſavit reſono modulantia tympana plectro
Turba Dei, celebrans mirum ac memorabile ſeclis
Omnipotentis opus, liquidas inter freta ripas
Fluctibus inciſis, & ſubſiſtente procella
Creſcere, ſuſpenſoſque globos potuiſſe teneri.
Sic expugnata vitiorum gente, reſultant
Myſtica dulcimodis virtutum carmina pſalmis.
Ventum erat ad fauces portæ caſtrenſis, ubi arctum
Liminis introitum bifori dant cardine clauſtra.
Naſcitur hic inopina mali lacrimabilis aſtu
Tempeſtas, placidæ turbatrix invida Pacis,
Quæ tantum ſubita vexavit clade triumphum.

Concordiæ & Diſcordiæ pugna.

Inter confertos cuneos Concordia forte,
Dum ſtipata pedem jam tutis mœnibus infert,
Excipit occultum vitii latitantis ab ictu
Mucronem

Mucronem lævo in latere, ſqualentia quamvis
Texta catenato ferri ſub tegmine corpus
Ambirent, ſutis & acumen vulneris hamis
Reſpuerint, rigidis nec fila tenacia nodis
Impactum ſinerent penetrare in viſcera telum.
Rara tamen chalybem tenui tranſmittere puncto
Commiſſura dedit, qua ſeſe extrema politæ
Squama ligat tunicæ, ſinus & ſibi conſerit oras.
Intulit hoc vulnus pugnatrix ſubdola victæ
Partis, & incautis victoribus inſidiata eſt.
Nam pulſa culparum acie Diſcordia noſtros
Intrarat cuneos, ſociam mentita figuram.
Sciſſa procul palla, & ſtrictum ſerpente flagellum
Multiplici, media camporum in ſtrage jacebant.
Ipſa redimitos olea frondente capillos
Oſtentans, feſtis reſpondit læta choreis.
Sed ſicam ſub veſte tegit, te maxima Virtus,
Te ſolam tanto e numero, Concordia, triſti
Fraude petens. ſed non vitalia rumpere ſacri
Corporis eſt licitum, ſummo tenus extima tactu
Læſa cutis, tenuem ſignavit ſanguine rivum.
Exclamat Virtus ſubito turbata: Quid hoc eſt?
Quæ manus hic inimica latet? quæ pectora noſtra
Vulnerat, & ferrum tanta inter gaudia vibrat?
Quid juvat indomitos bello ſedaſſe furores,
Et ſanctum vitiis pereuntibus omne receptum,
Si Virtus ſub pace cadit? Trepida agmina mœſtos
Convertere oculos: ſtillabat vulneris index
Ferrata de veſte cruor, mox & pavor hoſtem
Comminus aſtantem prodit: nam pallor in ore
Conſcius audacis facti, dat ſigna reatus,
Et deprenſa tremit languens manus, & color albens.
Circumſtat propere ſtrictis mucronibus omnis
Virtutum legio, exquirens fervente tumultu
Et genus, & nomen, patriam, ſectamque, deumque,
Quem colat, & juſſu cujatis venerit. illa
Exſanguis, turbante metu, Diſcordia dicor,
Cognomento hæreſis. Deus eſt mihi diſcolor, inquit.
Nunc minor, aut major, modo duplex, & modo ſimplex:
Cum placet, aereus & de phantaſmate viſus,
Aut innata anima eſt: quoties volo ludere numen.
Præceptor Belial mihi ſit, domus eſt plaga mundi.
Non tulit ulterius capti blaſphemia monſtri
Virtutum regina Fides, ſed verba loquentis
Impedit, & vocis claudit ſpiramina pilo,
Pollutam rigida transfigens cuſpide linguam.
Carpitur innumeris feralis beſtia dextris:
Fruſtatim ſibi quiſque rapit quod ſpargat in auras,
Quod canibus donet, corvis quod edacibus ultro
Offerat, immundis cœno exhalante cloacis
Quod tradat, monſtris quod mandet habere marinis.
Diſciſſum fœdis animalibus omne cadaver
Dividitur, ruptis perit hæreſis horrida membris.
Compoſitis igitur rerum morumque ſecundis
In commune bonis, poſtquam intra tuta morari
Contigit, ac ſtatione frui, valloque foveri
Pacificos ſenſus, & in ocia ſolvere curas;
Extruitur media caſtrorum ſede tribunal
Editiore loco, tumulus quem vertice acuto
Excitat in ſpeculam. ſubjecta unde omnia late
Liber inoffenſo circumſpicit aere viſus.
Hunc ſincera Fides, ſimul & Concordia ſacro
Fœdere juratæ Chriſti ſub amore ſorores
Conſcendunt apicem, mox & ſublime tribunal
Par ſanctum, carumque ſibi, ſupereminet æquo
Jure poteſtatis, conſiſtunt aggere ſummo
Conſpicuæ, populoſque jubent aſtare frequentes.
Concurrunt alacres caſtris ex omnibus omnes,
Nulla latet pars mentis iners, quæ corporis ullo
Intercepta ſinu per conceptacula ſeſe
Degeneri languore tegat, tentoria apertis
Cuncta patent velis, referantur carbaſa, ne quis
Marceat obſcuro ſtertens habitator operto.
Auribus intentis expectat concio, quidnam
Victores poſt bella vocet Concordia princeps,
Quam velit atque Fides virtutibus addere legem.
Erumpit primam in vocem Concordia, tali
Alloquio. Cumulata quidem jam gloria vobis
O patris, o Domini fidiſſima pignora Chriſti,
Contigit: extincta eſt multo certamine ſæva
Barbaries, ſanctæ quæ circumſepſerat urbis
Indigenas, ferroque viros, flammaque premebat.
Publica ſed requies privatis rure, foroque
Conſtat amicitiis: ſciſſura domeſtica turbat
Rem populi, titubatque foris, quod diſſidet intus.
Ergo cavete viri, ne ſit ſententia diſcors
Senſibus in veſtris, ne ſecta exotica tectis
Naſcatur conflata odiis, quia ſciſſa voluntas
Confundit variis arcana biformia fibris.
Quod ſapimus conjungat amor: quod vivimus, uno
Conſpiret ſtudio, nil diſſociabile firmum eſt.
Utque homini atque Deo medius intervenit Ieſus
Qui ſociat mortale patri, ne carnea diſtent
Spiritui æterno, ſitque ut Deus unus utrumque;
Sic quidquid gerimus, mentiſque & corporis actu,
Spiritus unimodis texat compagibus unus.
Pax plenum virtutis opus, Pax ſumma laborum,
Pax belli exacti pretium eſt, pretiumque pericli.
Sidera pace vigent, conſiſtunt terrea pace.
Nil placitum ſine pace Deo: non munus ad aram
Cum cupias offerre, probat, ſi turbida fratrem
Mens impacati ſub pectoris oderit antro:
Nec ſi flammivomis Chriſti pro nomine martyr
Ignibus inſilias, ſervans inamabile votum
Bile ſub obliqua, precioſam profit Ieſu
Impendiſſe animam, meriti quia clauſula pax eſt.
Non inflata tumet, non invidet æmula fratri.
Omnia perpetitur patiens, atque omnia credit.
Nunquam læſa dolet, cuncta offenſacula donat.
Occaſum lucis venia præcurrere geſtit
Anxia, ne ſtabilem linquat ſol conſcius iram.
Quiſque litare Deo mactatis vult holocauſtis,
Offerat in primis pacem: nulla hoſtia Chriſto
Dulcior. hoc ſolo ſancta ad donaria vultum
Munere convertens, liquido oblectatur odore.
Sed tamen & niveis tradit Deus ipſe columbis
Pennatum tenera plumarum veſte colubrum
Rimante ingenio docte internoſcere mixtum
Innocuis avibus: latet & lupus ore cruento
Lacteolam mentitus ovem ſub vellere molli,
Cruda per agninos exercens funera rictus.
Hac ſeſe occultant Photinus & Arrius arte,
Immanes feritate lupi: diſcrimina produnt
Noſtra, recenſque cruor, quamvis de corpore ſummo,
Quid poſſit furtiva manus. gemitum dedit omnis
Virtutum populus, caſu concuſſus acerbo.
Tunc generoſa Fides hæc ſubdidit: Imo ſecundis
In rebus ceſſet gemitus: Concordia læſa eſt,
Sed defenſa Fides. quin & Concordia ſoſpes
Germanam comitata Fidem, ſua vulnera ridet.
Hæc mea ſola ſalus, nihil hac mihi triſte recepta.
Unum opus egregium reſtat poſt bella labori,

pro-

O proceres, regni quod tandem pacifer hæres
Belligeri, armatæ ſucceſſor inermis & aulæ
Inſtituit Solomon: quoniam genitoris anheli
Fumarat calido regum de ſanguine dextra.
Sanguine nam terſo templum fundatur, & ara
Ponitur auratis Chriſti domus ardua tectis.
Hieruſalem templo tunc illuſtrata quieto
Suſcepit jam diva Deum, circumvaga poſtquam
Sedit marmoreis fundata altaribus arca.
Surgat & in noſtris templum venerabile caſtris,
Omnipotens cujus ſanctorum ſancta reviſat.
Nam quid terrigenas ferro pepuliſſe phalanges
Culparum prodeſt, hominis ſi filius arce
Ætheris illapſus, purgati corporis urbem
Intret inornatam, templi ſplendentis egenus?
Hactenus alternis ſudatum eſt comminus armis,
Munia nunc agitet tacitæ toga candida pacis,
Adque ſacri ſedem properet diſcincta juventus.
Hæc ubi dicta dedit, gradibus regina ſuperbis
Deſiliit, tantique operis Concordia conſors
Metatura novum jacto fundamine templum:
Aurea planitiem ſpatiis percurrit arundo
Dimenſis, quadrent ut quatuor undique frontes,
Ne commiſſuris diſtantibus angulus impar
Argutam mutilet per diſſona ſymmetra normam.
Auroræ de parte tribus plaga lucida portis
Illuſtrata patet, triplex aperitur ad Auſtrum
Portarum numerus, tres occidualibus offert
Janua trina fores, toties Aquilonis ad axem
Panditur alta domus: nullum illic ſtructile ſaxum,
Sed cava per ſolidum, multoque forata dolatu
Gemma relucenti limen complectitur arcu,
Veſtibulumque lapis penetrabile concipit unus.
Portarum ſummis inſcripta in poſtibus auro
Nomina Apoſtolici fulgent biſſena ſenatus.
Spiritus his titulis arcana recondita mentis
Ambit, & electos vocat in præcordia ſenſus.
Quaque hominis natura viget, qua corpore toto
Quadrua vis animæ, trinis ingreſſibus aram
Cordis adit, caſtiſque colit ſacraria votis.
Seu pueros ſol primus agat, ſeu fervor ephebos
Incendat nimius, ſeu conſummabilis ævi
Perficiat lux plena viros, ſive algida Borræ
Ætas, decrepitam vocet ad pia ſacra ſenectam.
Occurrit trinum quadrina ad compita numen,
Quod bene diſcipulis diſponit rex duodenis.
Quin etiam totidem gemmarum inſignia textis
Parietibus diſtincta micant, animaſque colorum
Viventes liquido lux evomit alta profundo.
Ingens chryſolithus nativo interlitus auro,
Hinc ſibi ſapphirum ſociaverat, inde beryllum,
Diſtanteſque nitor medius variarat honores.
Hinc Chalcedon hebes perfunditur ex hyacinthi
Lumine vicino: nam forte cyanea propter
Stagna lapis cohibens, oſtro fulgebat aquoſo.
Sardonychen pingunt amethyſtina, pingit iaſpis
Sardonium juxta appoſitum, pulcherque topazon.
Has inter ſpecies ſmaragdina gramine verno
Prata virent, volvitque vagos lux herbida fluctus.
Te quoque conſpicuum ſtructura interſerit ardens
Chryſopraſe, & ſidus ſaxis ſtellantibus addit.
Stridebat gravidis funalis machina vinclis,
Immenſas rapiens alta ad faſtigia gemmas.
At domus interior ſeptem ſubnixa columnis
Cryſtalli algentis, vitrea de rupe reciſis
Conſtruitur, quarum tegit edita calculus albens
In conum cæſus capita, & ſinuamine ſubter
Subductus conchæ in ſpeciem, quod mille talentis
Margaritum ingens opibuſque & viribus arte
Adductis animoſa Fides mercata pararat.
Hoc reſidet ſolio pollens Sapientia, & omne
Conſilium regni celſa diſponit ab aula,
Tutandique hominis leges ſub corde retractat.
In manibus dominæ ſceptrum, non arte politum,
Sed lignum vivum eſt, viridi quod ſtirpe reciſum,
Quamvis nullus alat terreni ceſpitis humor,
Fronde tamen viret incolumi, tum ſanguine tinctis
Intertexta roſis candentia lilia miſcet,
Neſcia marcenti florem ſubmittere collo.
Hujus forma fuit ſceptri geſtamen Aaron
Floriferum, ſicco quod germina cortice trudens,
Explicuit tenerum ſpe pubeſcente decorem,
Inque novos ſubito viruit virga arida fœtus.
Reddimus æternas indulgentiſſime doctor
Grates Chriſte tibi, meritoſque ſacramus honores
Ore pio: nam cor vitiorum ſtercore ſordet.
Tu nos corporei latebroſa pericula operti,
Luctantiſque animæ voluiſti agnoſcere caſus.
Novimus ancipites nebuloſo in pectore ſenſus
Sudare alternis conflictibus, & variato
Pugnarum eventu, nunc indole creſcere dextram,
Nunc inclinatis cervicibus ad juga vitæ
Deteriora trahi, ſeſeque addicere noxis
Turpibus, & propriæ jacturam ferre ſalutis.
O quoties animam vitiorum peſte repulsa
Senſimus incaluiſſe Deo, quoties tepefactum
Cæleſte ingenium poſt gaudia candida tetro
Ceſſiſſe e ſtomacho! fervent bella horrida, fervent
Oſſibus, atque incluſa fremit diſcordibus armis
Non ſimplex natura hominis. nam viſcera limo
Effigiata premunt animum. contra ille ſereno
Editus afflatu nigrantis carcere cordis
Æſtuat, & ſordes arcta inter vincla recuſat.
Spiritibus pugnant variis lux atque tenebræ,
Diſtanteſque animat duplex ſubſtantia vires,
Donec præſidio Chriſtus Deus adſit, & omnes
Virtutum gemmas componat ſede piata:
Atque ubi peccatum regnaverat, aurea templi
Atria conſtituens, texat ſpectamine morum
Ornamenta animæ: quibus oblectata decoro
Æternum ſolio dives Sapientia regnet.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ LIBER.

PRÆFATIO.

PEr quinquennia jam decem,
Ni fallor, fuimus, ſeptimus inſuper
Annum cardo rotat, dum fruimur ſole volubili.
Inſtat terminus, & diem
Vicinum ſenio jam Deus applicat.
Quid nos utile tanti ſpatio temporis egimus?
Ætas prima crepantibus
Flevit ſub ferulis, mox docuit toga
Infectum vitiis falſa loqui, non ſine crimine.
Tum laſciva protervitas,
Ac luxus petulans, heu pudet, ac piget,
Fœdavit juvenem nequitiæ ſordibus, ac luto.
Exin jurgia turbidos
Armarunt animos, & male pertinax
Vincendi ſtudium ſubjacuit caſibus aſperis.
Bis legum moderamine

Frenos nobilium reximus urbium,
Jus civile bonis reddidimus, terruimus reos.
  Tandem militiæ gradu
Evectum pietas principis extulit,
Aſſumptum propius ſtare jubens ordine proximo.
  Hæc dum vita volans agit,
Irrepſit ſubito canicies ſeni
Oblitum veteris me Saliæ conſulis arguens.
  Sub quo prima dies mihi,
Quam multas hyemes volverit, & roſas
Pratis poſt glaciem reddiderit, nix capitis probat.
  Numquid talia proderunt
Carnis poſt obitum vel bona, vel mala:
Cum jam quidquid id eſt quod fueram, mors aboleverit?
  Dicendum mihi, quiſquis es,
Mundum quem coluit, mens tua perdidit,
Non ſunt illa Dei, quæ ſtuduit, cujus habeberis.
  Atqui fine ſub ultimo
Peccatrix anima ſtultitiam exuat:
Saltem voce Deum concelebret, ſi meritis nequit.
  Hymnis continuet dies,
Nec nox ulla vacet, quin dominum canat,
Pugnet contra hæreſes, catholicam diſcutiat fidem.
  Conculcet ſacra gentium,
Labem Roma tuis inferat idolis,
Carmen martyribus devoveat, laudet Apoſtolos.
  Hæc dum ſcribo, vel eloquor,
Vinclis o utinam corporis emicem
Liber, quo tulerit lingua ſono mobilis ultimo.

Hymnus ad Galli cantum.

ALes diei nuntius
  Lucem propinquam præcinit,
Nos excitator mentium
Jam Chriſtus ad vitam vocat.
  Auferte clamat lectulos,
Ægros ſopores, deſides,
Caſtique, recti, ac ſobrii
Vigilate, jam ſum proximus.
  Poſt ſolis ortum fulgidi
Serum eſt cubile ſpernere,
Ni parte noctis addita
Tempus labori adjeceris.
  Vox iſta, qua ſtrepunt aves
Stantes ſub ipſo culmine
Paulo ante quam lux emicet,
Noſtri figura eſt Judicis.
  Tectos tenebris horridis,
Stratiſque opertos ſegnibus,
Suadet quietem linquere
Jam jamque venturo die.
  Ut cum coruſcis flatibus
Aurora cælum ſparſerit,
Omnes labore exercitos
Confirmet ad ſpem luminis.
  Hic ſomnus ad tempus datus
Eſt forma mortis perpetis:
Peccata ceu nox horrida
Cogunt jacere, ac ſtertere.
  Sed vox ab alto culmine
Chriſti docentis præmonet,
Adeſſe jam lucem prope,
Ne mens ſopori ſerviat.
  Ne ſomnus uſque ad terminos
Vitæ ſocordis, opprimat
Pectus ſepultum crimine,
Et lucis obitum ſuæ.
  Ferunt vagantes dæmonas
Lætos tenebris noctium,
Gallo canente exterritos
Sparſim timere, & cedere.
  Inviſa nam vicinitas
Lucis, ſalutis, numinis,
Rupto tenebrarum ſitu
Noctis fugat ſatellites.
  Hoc eſſe ſignum præſcii
Norunt repromiſſæ ſpei,
Qua nos ſoporis liberi
Speramus adventum Dei.
  Quæ vis ſit hujus alitis,
Salvator oſtendit Petro,
Ter ante quam gallus canat,
Seſe negandum prædicans.
  Fit namque peccator prius
Quam præco lucis proximæ
Illuſtret humanum genus,
Finemque peccandi ferat.
  Flevit negator denique
Ex ore prolapſum nefas:
Cum mens maneret innocens,
Animuſque ſervaret fidem.
  Nec tale quidquam poſtea
Lingua loquutus lubrica eſt:
Cantuque galli cognito,
Peccare juſtus deſtitit.
  Inde eſt quod omnes credimus,
Illo quietis tempore,
Quo gallus exultans canit,
Chriſtum rediſſe ex inferis.
  Tunc mortis oppreſſus vigor,
Tunc lex ſubacta eſt tartari,
Tunc vis diei fortior
Noctem coegit cedere.
  Jam jam quieſcant improba,
Jam culpa furva obdormiat,
Jam noxa letalis ſuum
Perpeſſa ſomnum, marceat.
  Vigil viciſſim ſpiritus
Quodcumque reſtat temporis,
Dum meta noctis clauditur,
Stans ac laborans excubet.
  Jeſum ciamus vocibus,
Flentes, precantes, ſobrii:
Intenta ſupplicatio
Dormire cor mundum vetat.
  Sat convolutis artubus
Senſum profunda oblivio
Preſſit, gravavit, obruit
Vanis vagantem ſomniis.
  Sunt nempe falſa & frivola,
Quæ mundiali gloria
Ceu dormientes egimus:
Vigilemus, hic eſt veritas.
  Aurum, voluptas, gaudium,
Opes, honores, proſpera,
Quæcumque nos inflant mala,
Fit mane, nil ſunt omnia.
  Tu Chriſte ſomnum disjice,
Tu rumpe noctis vincula:
Tu ſolve peccatum vetus,
Novumque lumen ingere.

Hymnus Matutinus.

NOx, & tenebræ, & nubila
Confuſa mundi, & turbida,
Lux intrat, albeſcit polus,
Chriſtus venit, diſcedite:
Caligo terræ ſcinditur
Percuſſa ſolis ſpiculo:
Rebuſque jam color redit,
Vultu nitentis ſideris.
Sic noſtra mox obſcuritas,
Fraudiſque pectus conſcium,
Ruptis retectum nubibus
Regnante palleſcit Deo.
Tunc non licebit claudere,
Quod quiſque fuſcum cogitat,
Sed mane clareſcent novo
Secreta mentis prodita.
Fur ante lucem ſqualido
Impune peccat tempore,
Sed lux dolis contraria
Latere furtum non ſinit.
Verſuta fraus, & callida
Amat tenebris obtegi,
Aptamque noctem turpibus
Adulter occultus fovet.
Sol ecce ſurgit igneus,
Piget, pudeſcit, pœnitet:
Nec teſte quiſquam lumine
Peccare conſtanter poteſt.
Quis mane ſumptis nequiter
Non erubeſcit poculis,
Cum ſit libido temperans,
Caſtumque nugator ſapit?
Nunc nunc ſeverum vivitur,
Nunc nemo tentat ludicrum,
Inepta nunc omnes ſua
Vultu colorant ſerio.
Hæc hora cunctis utilis,
Qua quiſque, quod ſtudet, gerat,
Miles, togatus, navita,
Opifex, arator, inſtitor.
Illum forenſis gloria,
Hunc triſte raptat claſſicum,
Mercator hinc, ac ruſticus
Avara ſuſpirant lucra.
At nos lucelli ac fœnoris,
Fandique prorſus neſcii,
Nec arte fortes bellica,
Te, Chriſte, ſolum novimus.
Te mente pura & ſimplici,
Te voce, te cantu pio,
Rogare curvato genu
Flendo & canendo diſcimus.
His nos lucramur quæſtibus,
Hac arte tantum vivimus,
Hæc inchoamus munera,
Cum ſol reſurgens emicat.
Intende noſtris ſenſibus,
Vitamque totam diſpice:
Sunt multa fucis illita,
Quæ luce purgentur tua.
Durare nos tales jube,
Quales, remotis ſordibus,
Nitere pridem juſſeras,
Jordane tinctos flumine.
Quodcumque nox mundi dehinc
Infecit atris nubibus,
Tu rex Eoi ſideris
Vultu ſereno illumina.
Tu ſancte, qui tetram picem
Candore tingis lacteo,
Ebenoque cryſtallum facis,
Delicta terge livida.
Sub nocte Jacob cærula
Luctator audax Angeli
Eo uſque dum lux ſurgeret
Sudavit impar prælio.
Sed cum jubar clareſceret,
Lapſante claudus poplite,
Femurque victus debile
Culpæ vigorem perdidit.
Nutabat inguen ſaucium,
Quæ corporis pars vilior,
Longeque ſub cordis loco,
Diram fovet libidinem.
Hæ nos docent imagines
Hominem tenebris obſitum,
Si forte non cedat Deo,
Vires rebelles perdere.
Erit tamen beatior,
Intemperans membrum cui
Luctando claudum, & tabidum
Dies oborta invenerit.
Tandem faceſſat cæcitas,
Quæ noſmet in præceps diu
Lapſos ſiniſtris greſſibus
Errore traxit devio.
Hæc lux ſerenum conferat,
Puroſque nos præſtet ſibi.
Nihil loquamur ſubdolum:
Volvamus obſcurum nihil.
Sic tota decurrat dies.
Ne lingua mendax, nec manus,
Oculive peccent lubrici,
Ne noxa corpus inquinet.
Speculator adſtat deſuper,
Qui nos diebus omnibus,
Actuſque noſtros proſpicit
A luce prima in veſperum.
Hic teſtis, hic eſt arbiter,
Hic intuetur quidquid eſt,
Humana quod mens concipit,
Hunc nemo fallit judicem.

Hymnus ante cibum.

O Crucifer bone, lucifator,
Omniparens pie, verbigena,
Edite corpore virgineo,
Sed prius in genitore potens,
Aſtra, ſolum, mare quam fierent.
Huc nitido, precor, intuitu
Flecte ſalutiferam faciem,
Fronte ſerenus, & inradia,
Nominis ut ſub honore tui
Has epulas liceat capere.
Te ſine dulce nihil, Domine,
Nec juvat ore quid appetere,
Pocula ni prius, atque cibos,
Chriſte, tuus favor imbuerit,
Omnia ſanctificante fide.

Fercula noſtra Deum ſapiant,
Chriſtus & influat in pateras:
Seria, ludicra, verba, jocos,
Denique quod ſumus, aut agimus,
Trina ſuperna regat pietas.
Hic mihi nulla roſæ ſpolia,
Nullus aromate fragrat odor,
Sed liquor influit ambroſius,
Nectareanque fidem redolet
Fuſus ab uſque patris gremio.
Sperne camœna leves hederas,
Cingere tempora queis ſolita es,
Sertaque myſtica dactylico
Texere docta, liga ſtrophio,
Laude Dei redimita comas.
Quod generoſa poteſt anima,
Lucis & ætheris indigena,
Solvere dignius obſequium,
Quam data munera ſi recinat
Artificem modulata ſuum?
Ipſe homini quia cuncta dedit,
Quæ capimus, dominante manu,
Quæ polus, aut humus, aut pelagus,
Aere, gurgite, rure creant,
Hæc mihi ſubdidit, & ſibi me.
Callidus inlaqueat volucres
Aut pedicis dolus, aut maculis,
Inlita glutine corticeo
Vimina plumigeram ſeriem
Impediunt, & abire vetant.
Ecce per æquora fluctivagos
Texta greges ſinuoſa trahunt:
Piſcis item ſequitur calamum,
Raptus acumine vulnifico
Credula ſaucius ora cibo.
Fundit opes ager ingenuas,
Dives ariſtiferæ ſegetis,
Hic ubi vitea pampineo
Brachia palmite luxuriant,
Pacis alumna ubi bacca viret.
Hæc opulentia Chriſticolis
Servit, & omnia ſuppeditat.
Abſit enim procul illa fames,
Cædibus ut pecudum libeat
Sanguineas lacerare dapes.
Sint fera gentibus indomitis
Prandia de nece quadrupedum:
Nos oleris coma, nos ſiliqua
Fœta legumine multimodo
Paverit innocuis epulis.
Spumea mulctra gerunt niveos
Ubere de gemino latices,
Perque coagula denſa liquor
In ſolidum coit, & fragili
Lac tenerum premitur calatho.
Mella recens mihi Cecropia
Nectare ſudat olente favus,
Hæc opifex apis aerio
Rore liquat, tenuique thymo,
Nexilis inſcia connubii.
Hinc quoque pomiferi nemoris
Munera mitia proveniunt,
Arbor onus tremefacta ſuum
Deciduo gravis imbre pluit,
Puniceoſque jacit cumulos.
Quæ veterum tuba, quæve lyra
Flatibus incita, vel fidibus,
Divitis omnipotentis opus,
Quæque fruenda patent homini,
Laudibus æquiparare queat?
Te, pater optime, mane novo,
Solis & orbita cum media eſt,
Te quoque luce ſub occidua,
Sumere cum monet hora cibum,
Noſtra Deus canit harmonia.
Quod calet halitus interior,
Corde quod abdita vena tremit,
Pulſat & incita quod reſonam
Lingua ſub ore latens caveam,
Laus ſuperi patris eſto mihi.
Os igitur tua ſancta manus
Ceſpite compoſuit madido,
Effigiem meditata ſuam:
Utque foret rata materies,
Flavit & indidit ore animam.
Tunc per amœna vireta jubet
Frondicomis habitare locis:
Ver ubi perpetuum redolet,
Prataque multicolora latex
Quadrifluo celer amne rigat.
Hæc tibi nunc famulentur, ait,
Uſibus omnia dedo tuis.
Sed tamen aſpera mortifero
Stipite carpere poma veto,
Qui medio viret in nemore.
Hic draco perfidus indocile
Virginis inlicit ingenium,
Ut ſocium maleſuada virum
Mandere cogeret ex vetitis,
Ipſa pari peritura modo.
Corpora mutua, noſſe nefas,
Poſt epulas inoperta vident,
Lubricus error & erubuit.
Tegmina ſuta parant foliis,
Dedecus ut pudor occuleret.
Conſcia culpa Deum pavitans
Sede pia procul exigitur:
Innuba fœmina quæ fuerat,
Conjugis excipit imperium,
Fœdera triſtia juſſa pati.
Auctor & ipſe doli coluber
Plectitur improbus, ut mulier
Colla trilinguia calce terat:
Sic coluber muliebre ſolum
Suſpicit, atque virum mulier.
His ducibus vitioſa dehinc
Poſteritas ruit in facinus:
Dumque rudes imitatur avos,
Faſque nefaſque ſimul glomerans
Impia crimina morte luit.
Ecce venit nova progenies,
Æthere proditus alter homo,
Non luteus, velut ille prius:
Sed Deus ipſe gerens hominem,
Corporeiſque carens vitiis.
Fit caro vivida Sermo patris,
Numine quem rutilante gravis
Non thalamo, neque jure tori,
Nec genialibus illecebris
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aſpidis atque hominis

Digla-

Digladiabile diſſidium,
Quod modo cernua femineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere namque Deum merita
Omnia virgo venena domat,
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger revomit,
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modo non trepidat,
Territa de grege candido?
Impavidas lupus inter oves
Triſtis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitanſque truces aquilas
Per vaga nubila, perque notos
Sidere lapſa columba fugat.
Tu mihi Chriſte columba potens,
Sanguine paſta cui cedit avis:
Tu niveus per ovile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub juga tigridis ora premens:
Da locuples Deus hoc famulis
Rite precantibus, ut tenui
Membra cibo recreata levent:
Neu piger immodicis dapibus
Viſcera tenta gravet ſtomachus.
Hauſtus amarus abeſto procul,
Nec libeat tetigiſſe manu
Exitiale quid, aut vetitum,
Guſtus & ipſe modum teneat,
Soſpiret ut jecur incolume.
Sit ſatis anguibus horrificis,
Liba quod impia corporibus
Ah miſeram peperere necem,
Sufficiat ſemel ob facinus
Plaſma Dei potuiſſe mori.
Oris opus, vigor igneolus
Non moritur, quia flante Deo
Compoſitus, ſuperoque fluens
De ſolio patris artificis,
Vim liquidæ rationis habet.
Viſcera mortua quin etiam
Poſt obitum reparare datur,
Eque ſuis iterum tumulis
Priſca renaſcitur effigies,
Pulvereo coeunte ſitu.
Credo equidem, neque vana fides,
Corpora vivere more animæ:
Nam modo corporeum memini
De Phlegethonte gradu facili
Ad ſuperos remeaſſe Deum.
Spes eadem mea membra manet,
Quæ redolentia funereo
Juſſa quieſcere ſarcophago,
Dux parili redivivus humo
Ignea Chriſtus ad aſtra vocat.

Hymnus poſt cibum.

PAſtis viſceribus, ciboque ſumpto,
Quem lex corporis imbecilla poſcit,
Laudem lingua Deo patri rependat:
Patri, qui Cherubin ſedile ſacrum,
Necnon & Seraphin ſuum ſupremo
Subnixus ſolio tenet, regitque.
Hic eſt, quem Sabaoth Deum vocamus,
Expers principii, carenſque fine,
Rerum conditor, & repertor orbis.
Fons vitæ liquida fluens ab arce,
Infuſor fidei, ſator pudoris,
Mortis perdomitor, ſalutis auctor.
Omnes quod ſumus, aut vigemus, inde eſt.
Regnat ſpiritus ille ſempiternus,
A Chriſto ſimul & parente miſſus.
Intrat pectora candidus pudica,
Quæ templi vice conſecrata rident,
Poſtquam combiberint Deum medullis.
Sed ſi quid vitii, dolive naſci
Inter viſcera jam dicata ſenſit,
Ceu ſpurcum, refugit celer ſacellum.
Terrum flagrat enim vapore craſſo
Horror conſcius æſtuante culpa,
Offenſumque bonum niger repellit.
Nec ſolus pudor, innocenſque votum
Templum conſtituunt perenne Chriſto
In cordis medii ſinu ac receſſu:
Sed ne crapula ferveat cavendum eſt,
Quæ ſedem fidei cibis refertam
Uſque ad congeriem coartet intus.
Parcis victibus expedita corda
Infuſum melius Deum receptant:
Hic paſtus animæ eſt, ſaporque verus.
Sed nos tu gemino fovens paratu,
Artus atque animas utroque paſtu
Confirmas pater, ac vigore comples.
Sic olim tua præcluens poteſtas,
Inter raucifonos ſitum leones
Illapſis dapibus virum refovit.
Illum fuſile numen execrantem,
Et curvare caput ſub expolita
Æris materia nefas putantem:
Plebs diræ Babylonis ac tyrannus
Morti ſubdiderant, feris dicarant,
Sævis protinus hauſtibus vorandum.
O ſemper pietas, fideſque tuta:
Lambunt indomiti virum leones,
Intactumque Dei tremunt alumnum.
Aſtant comminus, & jubas reponunt,
Manſueſcit rabies, fameſque blanda
Prædam rictibus lambit incruentis.
Sed cum tenderet ad ſuperna palmas,
Expertumque ſibi Deum rogaret,
Clauſus jugiter, indigenſque victu,
Juſſus nuncius advolare terris,
Qui paſtum famulo daret probato,
Raptim deſilit, obſequente mundo.
Cernit forte procul dapes inemptas,
Quas meſſoribus Abacuc propheta
Agreſti bonus exhibebat arte.
Hujus cæſarie manu prehensa,
Plenis ſicut erat gravem caniſtris
Suſpenſum rapit & vehit per auras.
Tum raptus ſimul ipſe, prandiumque
Senſim labitur in lacum leonum,
Et quas tunc epulas gerebat, offert.
Sumas lætus, ait, libenſque carpas
Quæ ſummus pater, angeluſque Chriſti
Mittunt liba tibi ſub hoc periclo.
His ſumptis, Danielus excitavit
In cœlum faciem, ciboque fortis

Amen

Amen reddidit, Alleluja dixit.
Sic nos muneribus tuis refecti,
Largitor Deus omnium bonorum,
Grates reddimus, & ſacramus hymnos.
Tu nos triſtifico velut tyranno,
Mundi ſcilicet impotentis actu
Concluſos, regis, & feram repellis.
Quæ circumfremit, ac vorare tentat,
Inſanos acuens furore dentes,
Cum te, ſumme Deus, precemur unum.
Vexamur, premimur, malis rotamur,
Oderunt, lacerant, trahunt, laceſſunt,
Juncta eſt ſuppliciis Fides iniquis.
Nec deſit tamen anxiis medela:
Nam languente trucis leonis ira,
Illapſæ ſuperingeruntur eſcæ.
Quas ſi quis ſitienter hauriendo
Non guſtu tenui, ſed ore pleno,
Internis velit implicare venis:
Hic ſancto ſatiatus ex propheta,
Juſtorum capiet cibos virorum,
Qui fructum Domino metunt perenni.
Nil eſt dulcius ac magis ſaporum,
Nil quod plus hominem juvare poſſit,
Quam vatis pia præcinentis orſa.
His ſumptis licet inſolens poteſtas
Pravum judicet, inrogetque mortem:
Impaſti licet inruant leones,
Nos ſemper Dominum patrem fatentes,
In te, Chriſte Deus, loquemur unum,
Conſtanterque tuam crucem feremus.

Hymnus ad incenſum cerei Paſchalis.

INventor rutili dux bone luminis,
Qui certis vicibus tempora dividis,
Merſo ſole chaos ingruit horridum,
Lucem Chriſte tuis redde fidelibus.
Quamvis innumero ſidere regiam,
Lunarique polum lampade pinxeris,
Incuſſu ſilicis lumina nos tamen
Monſtras ſaxigeno ſemine quærere.
Hoc ſignas opere conditor inclyte,
Lumen veridicum mentibus omnium
In Chriſto Domino quærere jugiter,
Quem petram loquitur doctor egregius.
Ne neſciret homo ſpem ſibi luminis
In Chriſti ſolido corpore conditam,
Qui dici ſtabilem ſe voluit petram;
Noſtris igniculis unde genus venit.
Pinguis quos olei rore madentibus
Lychnis, aut facibus paſcimus aridis,
Quin & fila favis ſcirpea floreis,
Preſſo melle prius collita fingimus.
Vivax flamma viget, ſeu cava teſtula
Succum linteolo ſuggerit ebrio,
Seu pinus piceam fert alimoniam,
Seu ceram teretem ſtuppa calens bibit.
Nectar de liquido vertice fervidum
Guttatim lachrimis ſtillat alentibus,
Ambuſtum quoniam vis facit ignea
Imbrem de madido flere cacumine.
Splendent ergo tuis muneribus, pater,
Flammis mobilibus ſcilicet atria,
Abſentemque diem lux agit æmula,
Quam nox cum lacero victa fugit peplo.
Sed quis non rabidi luminis arduam,
Manantemque Deo cernit originem?
Moſes nempe Deum ſpinifero in rubo
Vidit conſpicuo lumine flammeum.
Felix, qui meruit ſentibus in ſacris
Cœleſtis ſolii viſere principem,
Juſſus nexa pedum vincula ſolvere,
Ne ſanctum involucris pollueret locum.
Hunc ignem populus ſanguinis inclyti
Majorum meritis tutus, & impotens,
Suetus ſub Dominis vivere barbaris,
Jam liber ſequitur longa per avia.
Qua greſſum tulerant, caſtraque cærulæ
Noctis per medium concita moverant,
Plebem pervigilem fulgure prævio
Ducebat radius ſole micantior.
Sed rex Niliaci littoris invido
Fervens felle, jubet prævalidam manum
In bellum rapidis ire cohortibus,
Ferrataſque acies clangere claſſicum.
Sumunt arma viri, ſeque minacibus
Accingunt gladiis: triſte canit tuba:
Hic fidit jaculis, ille volantia
Præfigit calamis ſpicula Gnoſiis.
Denſetur cuneis turba pedeſtribus,
Currus pars, & equos & volucres rotas
Conſcendunt celeres, ſignaque bellica
Prætendunt tumidis clara draconibus.
Hinc jam ſervitii neſcia priſtini
Gens Peluſiacis uſta vaporibus,
Tandem purpurei gurgitis hoſpita
Rubris littoribus feſſa reſederat.
Hoſtis dirus adeſt cum duce perfido,
Infert & validis prælia viribus.
Moſes porro ſuos in mare præcipit
Conſtans intrepidis tendere greſſibus.
Præbent rupta locum ſtagna viantibus,
Riparum in faciem pervia ſiſtitur
Circumſtans vitreis unda liquoribus,
Dum plebs ſub bifido permeat æquore.
Pubes quin etiam decolor aſperis
Irritata odiis, rege ſub impio,
Hebræum ſitiens fundere ſanguinem
Audet ſe pelago credere concavo.
Ibant præcipiti turbine percita
Fluctus per medios agmina regia.
Sed confuſa dehinc unda revolvitur
In ſemet revolans gurgite confluo.
Currus tunc, & equos, telaque naufraga,
Ipſos & proceres, & vaga corpora
Nigrorum videas nare ſatellitum,
Arcis judicium triſte tyrannicæ.
Quæ tandem poterit lingua retexere
Laudes, Chriſte, tuas? qui domitam Pharon
Plagis multimodis cedere præſuli
Cogis juſtitiæ, vindice dextera.
Qui pontum rabidis æſtibus invium
Perſultare vetas, ut refluo in ſalo
Securus pateat te duce tranſitus,
Et mox unda rapax ut voret impios.
Cui jejuna viæ ſaxa madentibus
Exundant ſcatebris, & latices novos
Fundit ſciſſa ſilex, quæ ſitientibus
Dat potum populis axe ſub igneo.
Inſtar fellis aqua triſtifico in lacu
Fit, ligni venia, mel velut Atticum,

Lignum

Lignum eſt, quo ſapiunt aſpera dulcius,
Nam præfixa cruci ſpes hominum viget.
Implet caſtra cibus tunc quoque pinguidus.
Illabens gelida grandine denſius,
His menſas epulis, hac dape conſtruunt,
Quam dat ſidereo Chriſtus ab æthere.
Nec non imbrifero ventus anhelitu
Craſſa nube leves invehit alites,
Quæ diſtlata in humum, cum ſemel agmina
Fluxerunt, reduci non revolant fuga.
Hæc olim patribus præmia contulit
Inſignis pietas Numinis unici,
Cujus ſubſidio nos quoque veſcimur,
Paſcentes dapibus pectora myſticis.
Feſſos ille vocat per freta ſeculi,
Diſciſſis populum turbinibus regens:
Raptataſque animas mille laboribus
Juſtorum in patriam ſcandere præcipit.
Illic purpureis tecta roſariis,
Omnis fragrat humus, culta que pinguia
Et molles violas, & tenues crocos
Fundit fonticulis unda fugacibus.
Illic & gracili balſama ſucculo
Deſudata fluunt, raraque cinnama
Spirant, & folium fonte quod abdito
Prælabens fluvius portat in exitum.
Felices animæ prata per herbida
Concentu parili ſuave ſonantibus
Hymnorum modulis dulce canunt melos,
Calcant & pedibus lilia candidis.
Sunt & ſpiritibus ſæpe nocentibus
Pœnarum celebres ſub ſtyge feriæ,
Illa nocte ſacer qua rediit Deus
Stagnis ad ſuperos ex Acheronticis.
Non ſicut tenebras de face fulgida
Surgens Oceano lucifer imbuit.
Sed terris Domini de cruce triſtibus
Major ſole novum reſtituens diem.
Marcent ſuppliciis tartara mitibus,
Exultatque ſui carceris ocio
Umbrarum populus, liber ab ignibus,
Nec fervent ſolito flumina ſulphure.
Nos feſtis trahimus per pia gaudia
Noctem conciliis, votaque proſpera
Certatim vigili congerimus prece,
Extructoque agimus liba ſacrario.
Pendent mobilibus lumina funibus,
Quæ ſuffixa micant per laquearia,
Et de languidulis fota natatibus
Lucem perſpicuo flamma jacit vitro.
Credas ſtelligeram deſuper aream
Ornatam geminis ſtare trionibus,
Et qua Phoſphoreum temo regit jugum
Paſſim purpureos ſpargier heſperos.
O res digna, Deus, quam tibi roſcidæ
Noctis principio grex tuus offerat,
Lucem, qua tribuis nil pretioſius;
Lucem, qua reliqua præmia cernimus.
Tu lux vera oculis, lux quoque ſenſibus,
Intus tu ſpeculum, tu ſpeculum foris:
Lumen quod famulans offero, ſuſcipe,
Tinctum pacifici chriſmatis unguine.
Per Chriſtum genitum ſumme, Pater, tuum,
In quo viſibilis ſtat tibi gloria:
Qui noſter Dominus, qui tuus unicus
Spirat de patrio corde Paraclitum.
Per quem ſplendor, honos, laus, ſapientia,
Majeſtas, bonitas, & pietas tua
Regnum continuat numine triplici,
Texens perpetuis ſecula ſeculis.

Hymnus ante ſomnum.

Ades, Pater ſupreme,
Quem nemo vidit umquam:
Patriſque Sermo Chriſte,
Et ſpiritus benigne.
O Trinitatis hujus
Vis una, lumen unum,
Deus ex Deo perennis,
Deus ex utroque miſſus.
Fluxit labor diei,
Redit quietis hora;
Blandus ſopor viciſſim
Feſſos relaxat artus.
Mens æſtuans procellis,
Curiſque ſauciata,
Totis bibit medullis
Obliviale poculum.
Serpit per omne corpus
Lethæa vis, nec ullum
Miſeris doloris ægri
Patitur manere ſenſum.
Lex hæc data eſt caducis
Deo jubente membris,
Ut temperet laborem
Medicabilis voluptas.
Sed dum pererrat omnes
Quies amica venas,
Pectuſque feriatum
Placat rigante ſomno:
Liber vagat per auras
Rapido vigore ſenſus,
Variaſque per figuras
Quæ ſunt operta cernit.
Quia mens ſoluta curis,
Cui eſt origo Cælum,
Puruſque fons ab æthra
Iners jacere neſcit.
Imitata multiformes
Facies ſibi ipſa fingit,
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.
Sed ſenſa ſomniantum
Diſpar fatigat horror,
Nunc ſplendor intererrat,
Qui dat futura noſſe.
Plerumque diſſipatis
Mendax imago veris,
Animos pavore mœſtos
Ambage fallit atra.
Quem rara culpa morum
Non polluit frequenter,
Hunc lux ſerena vibrans
Res edocet latentes.
At qui coinquinatum
Vitiis cor impiavit,
Luſus pavore multo
Species videt tremendas.
Hoc Patriarcha noſter
Sub carceris catena
Geminis ſimul miniſtris

Interpres

Interpres adprobavit.
Quorum reverſus unus
Dat poculum tyranno:
Aſt alterum rapaces
Fixum vorant volucres.
Ipſum deinde regem
Perplexa ſomniantem,
Monuit famem futuram
Clauſis cavere acervis.
Mox præſul ac tetrarches
Regnum per omne juſſus
Sociam tenere virgam
Dominæ reſedit aulæ.
O quam profunda juſtis
Arcana, per ſoporem
Aperit tuenda Chriſtus,
Quam clara, quam tacenda!
Evangeliſta ſummi
Fidiſſimus magiſtri,
Signata quæ latebant
Nebulis videt remotis.
Ipſum Tonantis agnum
De cæde purpurantem,
Qui conſcium futuri
Librum reſignat unus.
Hujus manum potentem
Gladius perarmat anceps,
Et fulgurans utrimque
Duplicem minatur ictum.
Quæſitor ille ſolus
Animæque corporiſque:
Enſiſque bis timendus
Prima ac ſecunda mors eſt.
Idem tamen benignus
Ultor, retundit iram,
Paucoſque non piorum
Patitur perire in ævum.
Huic inclytus perenne
Tribuit pater tribunal:
Hunc obtinere juſſit
Nomen ſupra omne nomen.
Hic præpotens cruenti
Extinctor antichriſti,
Qui de furenti monſtro
Pulchrum refert tropæum.
Quam beſtiam rapacem,
Populoſque devorantem,
Quam ſanguinis Charybdim,
Joannes execratur.
Hæc nempe quæ ſacratum
Præferre nomen auſa,
Imam petit gehennam,
Chriſto peremta vero.
Tali ſopore juſtus
Mentem relaxat heros,
Ut ſpiritu ſagaci
Cælum peragret omne.
Nos nil meremur horum,
Quos creber implet error,
Concreta quos malarum
Vitiat cupido rerum.
Sat eſt quiete dulci
Feſſum fovere corpus,
Sat ſi nihil ſiniſtrum
Vanæ minentur umbræ.
Cultor Dei memento
Te fontis & lavacri
Rorem ſubiſſe ſanctum,
Te chriſmate innotatum.
Fac, cum vocante ſomno
Caſtum petis cubile,
Frontem, locumque cordis
Crucis figura ſignet.
Crux pellit omne crimen,
Fugiunt crucem tenebræ:
Tali dicata ſigno
Mens fluctuare neſcit.
Procul o procul vagantum
Portenta ſomniorum,
Procul eſto pervicaci
Præſtigiator aſtu.
O tortuoſe ſerpens,
Qui mille per meandros
Fraudeſque flexuoſas
Agitas quieta corda:
Diſcede, Chriſtus hic eſt,
Hic Chriſtus eſt, liqueſce:
Signum quod ipſe noſti,
Damnat tuam catervam.
Corpus licet fatiſcens
Jaceat recline paulum,
Chriſtum tamen ſub ipſo
Meditabimur ſopore.

Hymnus Jejunantium.

O Nazarene Dux Bethlem, verbum patris,
Quem partus Alvi Virginalis protulit,
Adeſto caſtis Chriſte parſimoniis,
Feſtumque noſtrum rex ſerenus aſpice,
Jejuniorum dum litamus victimam.
Nil hoc profecto purius myſterio,
Quo fibra cordis expiatur lividi,
Intemperata quo domantur viſcera,
Arvina putrem ne refudans crapulam
Obſtrangulatæ mentis ingenium premat.
Hinc ſubjugatur luxus, & turpis gula,
Vini atque ſomni degener ſocordia,
Libido ſordens, inverecundus lepos,
Variæque peſtes languidorum ſenſuum,
Parcam ſubactæ diſciplinam ſentiunt.
Nam ſi licenter diffluens potu & cibo,
Jejuna rite membra non coerceas;
Sequitur frequenti marcida oblectamine,
Scintilla mentis ut tepeſcat nobilis,
Animuſque pigris ſtertat ut præcordiis.
Frenentur ergo corporum cupidines,
Deterſa ut intus emicet prudentia:
Sic excitato perſpicax acumine,
Liberque flatu laxiore, ſpiritus,
Rerum parentem rectius precabitur.
Helias tali crevit obſervantia
Vetus ſacerdos, ruris hoſpes aridi:
Fragore ab omni quem remotum & ſegregem
Spreviſſe tradunt criminum frequentiam,
Caſto fruentem Syrtium ſilentio.
Sed mox in auras igneis jugalibus,
Curruque raptus evolavit præpeti,
Ne de propinquo ſordium contagio
Dirus quietum mundus afflaret virum
Olim probatis inclytum jejuniis.
Non ante cœli principem ſeptemplicis

Moſes

Moſes tremendi fidus interpres throni
Potuit videre, quam decem recurſibus
Quater volutis ſol peragrans ſidera
Omni carentem cerneret ſubſtantia.
Victus precanti ſolus in lachrymis fuit,
Nam flendo pernox, irrigatum pulverem
Humi madentis ore preſſit cernuo.
Donec loquentis voce perſtrictus Dei,
Expavit ignem nou ferendum viſibus.
Joannes hujus artis haud minus potens,
Dei perennis præcucurrit Filium,
Curvos viarum qui retorſit tramites,
Et flexuoſa corrigens diſpendia,
Dedit ſequendam calle recto lineam.
Hanc obſequelam præparabat nuncius
Mox affuturo conſtruens iter Deo,
Clivoſa planis, confragoſa ut lenibus
Converterentur, neve quidquam devium
Inlapſa terris inveniret veritas.
Non uſitatis ortus hic natalibus,
Oblita lactis jam vieto in pectore
Matris tetendit ſerus infans ubera:
Nec ante partu de ſenili effuſus eſt,
Quam prædicaret Virginem plenam Deo.
Poſt in patentes ille ſolitudines,
Amictus hirtis beſtiarum pellibus,
Setiſve tectus, hiſpida & lanugine,
Seceſſit, horrens inquinari & pollui
Contaminatis oppidorum moribus.
Illic dicata parcus abſtinentia
Potum cibumque vir ſeveræ induſtriæ
In uſque ſerum reſpuebat veſperum,
Parvum locuſtis & favorum agreſtium
Liquore paſtum corpori ſuetus dare.
Hortator ille primus, & doctor novæ
Fuit ſalutis; nam ſacrato in flumine
Veterum piatas lavit errorum notas:
Sed tincta poſtquam membra defecaverat,
Cælo refulgens influebat ſpiritus.
Hoc ex lavacro labe dempta criminum,
Ibant renati, non ſecus quam ſi rudis
Auri recocta vena pulchrum ſplendeat,
Micet metalli ſive lux argentei,
Sudum polito prænitens purgamine.
Referre priſci ſtemma nunc jejunii
Libet, fideli proditum volumine,
Ut diruendæ civitatis incolis
Fulmen benigni manſuefactum patris
Pie repreſſis ignibus pepercerit.
Gens inſolenti præpotens jactantia
Pollebat olim, quam fluentem nequiter
Corrupta vulgo ſolverat laſcivia,
Et inde bruto contumax faſtidio,
Cultum ſuperni negligebat Numinis.
Offenſa tandem jugis indulgentiæ
Cenſura, juſtis excitatur motibus.
Dextram perarmat rhomphæali incendio,
Nimbos crepantes & fragoſos turbines
Vibrans, tonantum nube flammarum quatit.
Sed pœnitendi dum datur diecula,
Si forte vellent improbam libidinem
Vetereſque nugas condonare ac frangere,
Suſpendit ictum terror exorabilis,
Paulumque dicta ſubſtitit ſententia.
Jonam prophetam mitis ultor excitat,
Pœnæ imminentis iret ut prænuncius:
Sed noſſet ille cum minacem judicem
Servare malle, quam ferire ac plectere,
Tectam latenter vertit in Tharſos fugam.
Celſam paratis pontibus ſcandit ratem,
Udo revincta fune puppis ſolvitur.
Itur per altum, fit procelloſum mare.
Tum cauſa tanti quæritur periculi,
Sors in fugacem miſſa vatem decidit.
Juſſus perire ſolus e cunctis reus,
Cujus voluta crimen urna expreſſerat,
Præceps rotatur, & profundo immergitur.
Exceptus inde belluinis faucibus,
Alvi capacis vivus hauritur ſpecu.
Tranſmiſſa raptim præda caſſos dentium
Eludit ictus, incruentam tranſvolans
Impune linguam, ne retentam mordicus
Offam molares diſſecarent vividi,
Os omne tranſit, & palatum præterit.
Ternis dierum ac noctium proceſſibus
Manſit ferino devoratus gutture.
Errabat illic per latebras viſcerum,
Ventris receſſus circumibat tortiles
Anhelus, extis intus æſtuantibus.
Intactus exin tertiæ noctis vice,
Monſtri vomentis pellitur ſingultibus,
Qua murmuranti fine fluctus frangitur,
Salſoſque candens ſpuma tundit pumices,
Ructatus exit, ſeque ſervatum ſtupet.
In Ninivitas ſe coactus percito
Greſſu reflectit, quos ut increpaverat
Pudenda cenſor imputans opprobria:
Impendet, inquit, ira ſummi vindicis,
Urbemque flamma mox cremabit, credite.
Apicem deinceps ardui montis petit,
Viſurus inde conglobatum turbidæ
Fumum ruinæ, cladis & diræ ſtruem,
Tectus flagellis multinodi germinis,
Nato & repente perfruens umbraculo.
Sed mœſta poſtquam civitas vulnus novi
Hauſit doloris, heu ſupremum palpitat:
Curſant per ampla congregatim mœnia
Plebs, & ſenatus, omnis ætas civium,
Pallens juventus, ejulantes feminæ.
Placet frementem publicis jejuniis
Placare Chriſtum, mos edendi ſpernitur.
Glaucos amictus induit monilibus
Matrona demptis, proque gemma & ſerico
Crinem fluentem ſordidus ſpargit cinis.
Squalent recincta veſte pullati patres,
Setaſque plangens turba ſumit textiles,
Impexa villis virgo beſtialibus,
Nigrante vultum contegit velamine,
Jacens arenis & puer provolvitur.
Rex ipſe, Coos æſtuantem murices
Lænam revulſa diſſipabat fibula,
Gemmas virentes, & lapillos futiles,
Inſigne frontis exuebat vinculum,
Turpi capillos impeditus pulvere.
Nullus bibendi, nemo veſcendi memor,
Jejuna menſas pubes omnes liquerat:
Quin & negato lacte vagientium
Fletu madeſcunt parvulorum cunulæ,
Succum papillæ parca nutrix denegat.
Greges & ipſos claudit armentalium
Solers virorum cura, ne vagum pecus
Contingat ore rorulenta gramina,

Potum ſtrepentis neve fontis hauriat,
Vacuis querelæ perſonant præſepibus.
Mollitus his, & talibus, brevem Deus
Iram refrenat, temperans oraculum
Proſper ſiniſtrum: prona nam clementia
Haud difficulter ſupplicem mortalium
Solvit reatum, fitque fautrix flentium.
Sed cur vetuſtæ gentis exemplum loquor?
Pridem caducis cum gravatus artubus
Jeſus, dicato corde jejunaverit,
Prænuncupatus ore qui prophetico
Emanuel eſt, ſive nobiſcum Deus?
Qui corpus iſtud molle naturaliter,
Captumque laxo ſub voluptatum jugo,
Virtutis arcta lege fecit liberum,
Emancipator ſervientis plaſmatis,
Regnantis ante victor & cupidinis.
Inhoſpitali namque ſecretus loco
Quinis diebus octies labentibus,
Nullam ciborum vendicavit gratiam,
Firmans ſalubri ſcilicet jejunio
Vas appetendis imbecillum gaudiis.
Miratus hoſtis poſſe limum tabidum
Tantum laboris ſuſtinere ac perpeti,
Explorat arte ſciſcitator callida
Deuſne membris ſit receptus terreis:
Sed increpata fraude, poſt tergum ruit.
Hoc nos ſequamur quiſque nunc pro viribus,
Quod conſecrati tu magiſter dogmatis
Tuis dediſti Chriſte ſectatoribus,
Ut cum vorandi vicerit libidinem,
Late triumphet imperator ſpiritus.
Hoc eſt quod atri livor hoſtis invidet,
Mundi polique quod gubernator probat,
Altaris aram quod facit placabilem,
Quod dormientis excitat cordis fidem,
Quod limat ægram pectorum rubiginem.
Perfuſa non ſic amne flamma extinguitur,
Nec ſic calente ſole tabeſcunt nives,
Ut turbidarum ſcabra culparum ſeges
Vaneſcit almo trita ſub jejunio,
Si blanda ſemper miſceatur largitas.
Eſt quippe & illud grande virtutis genus,
Operire nudos, indigentes paſcere,
Opem benignam ferre ſupplicantibus,
Unam, paremque ſortis humanæ vicem
Inter potentes atque egenos ducere.
Satis beatus, quiſque dextram porrigit,
Laudis rapacem, prodigam pecuniæ,
Cujus ſiniſtra dulce factum neſciat:
Illum perennes protinus complent opes,
Ditatque fructus fœnerantem centuplex.

Hymnus poſt Jejunium.

CHriſte ſervorum regimen tuorum,
Mollibus qui nos moderans habenis,
Leniter frenas, facilique ſeptos
Lege coerces.
Ipſe cum portans onus impeditum
Corporis, duros tuleris labores,
Major exemplis, famulos remiſſo
Dogmate palpas.
Nona ſummiſſum rotat hora ſolem,
Partibus vixdum tribus evolutis,
Quarta devexo ſupereſt in axe
Portio lucis.
Nos brevis voti dape vindicata
Solvimus feſtum, fruimurque menſis
Adſatim plenis, quibus imbuatur
Prona voluptas.
Tantus æterni favor eſt magiſtri,
Doctor indulgens ita nos amico
Lactat hortatu, levis obſequela ut
Mulceat artus.
Addit, & ne quis velit invenuſto
Sordidus cultu lacerare frontem,
Sed decus vultus, capitiſque pexum
Comat honorem.
Terge jejunans, ait, omne corpus,
Neve ſubducto faciem rubore
Luteus tingat color, aut notetur
Pallor in ore.
Rectius læto tegimus pudore
Quidquid ad cultum patris exhibemus,
Cernit occultum Deus, & latentem
Munere donat.
Ille ovem morbo reſidem, gregique
Perditam ſanat male diſſipantem
Vellus adfixis vepribus per hirtæ
Devia ſilvæ.
Impiger paſtor revocat, lupiſque
Geſtat excluſis humeros gravatus,
Inde purgatam revehens aprico
Reddit ovili.
Reddit & pratis viridique campo,
Vibrat implexis ubi nulla lappis
Spina, nec germen ſudibus perarmat
Carduus horrens.
Sed frequens palmis nemus, & reflexa
Vernat herbarum coma, tum perennis
Gurgitem vivis vitreum fluentis
Laurus obumbrat.
Hiſce pro donis tibi, fide paſtor,
Servitus quænam poterit rependi?
Nulla compenſant pretium ſalutis
Vota precantum.
Quamlibet ſpreto ſine more paſtu
Sponte confectos tenuemus artus,
Teque contemptis epulis rogemus
Nocte, dieque.
Vincitur ſemper minor obſequentum
Cura, nec munus genitoris æquat,
Frangit & cratem luteam laboris
Grandior uſus.
Ergo ne limum fragilem ſolutæ
Deſerant vires, & aquoſus albis
Humor in venis dominetur, ægrum
Corpus enervans:
Laxus ac liber modus abſtinendi
Ponitur cunctis, neque nos ſeverus
Terror impellit, ſua quemque cogit
Velle poteſtas.
Sufficit quidquid facias vocato
Numinis nutu prius inchoare;
Sive tu menſam renuas, cibumve
Sumere tentes.
Annuit dexter Deus, & ſecundo
Proſperat vultu, velut hoc ſalubre
Fidimus nobis fore, quod dicatas
Carpimus eſcas.
Sit bonum, ſupplex precor, & medelam
Conferat membris, animumque paſcat

Spar-

Sparſus in venas cibus obſecrantum
Chriſticolarum.

Hymnus omni hora.

DA puer plectrum, choreis
Ut canam fidelibus,
Dulce carmen, & melodum,
Geſta Chriſti inſignia.
Hunc camœna noſtra ſolum
Pangat, hunc laudet lyra.
Chriſtus eſt, quem rex ſacerdos
Adfuturum protinus
Inſulatus concinebat
Voce, chorda, & tympano,
Spiritum cælo influentem
Per medullas hauriens.
Facta nos etiam probata
Pangimus miracula;
Teſtis eſt orbis, nec ipſa
Terra quod vidit negat,
Comminus Deum docendis
Proditum mortalibus.
Corde natus ex parentis,
Ante mundi exordium,
Alpha & ω cognominatur,
Ipſe fons, & clauſula
Omnium quæ ſunt, fuerunt,
Quæque poſt futura ſunt.
Ipſe juſſit, & creata:
Dixit ipſe, & facta ſunt.
Terra, cælum, foſſa ponti,
Trina rerum machina,
Quæque in his vigent ſub alto
Solis & lunæ globo.
Corporis formam caduci,
Membra morti obnoxia
Induit, ne gens periret
Primoplaſti ex germine,
Merſerat quem lex profundo
Noxialis tartaro.
O beatus ortus ille,
Virgo cum puerpera
Edidit noſtram ſalutem
Fœta ſancto Spiritu,
Et puer redemptor orbis
Os ſacratum protulit.
Pſallat altitudo cæli,
Pſallant omnes angeli,
Quidquid eſt virtutis uſquam
Pſallat in laudem Dei:
Nulla linguarum ſileſcat,
Vox & omnis conſonet.
Ecce quem vates vetuſtis
Concinebant ſeculis,
Quem prophetarum fideles
Paginæ ſpoponderant,
Emicat, promiſſus olim,
Cuncta collaudent eum.
Cantharis infuſa lympha
Fit Falernum nobile,
Nuntiat vinum miniſter
Eſſe promptum ex hydria,
Ipſe rex, ſapore tinctis
Obſtupeſcit poculis.
Membra morbis ulceroſa,
Viſcerum putredines
Mando ut abluantur, inquit:
Fit ratum quod juſſerat.
Turgidam cutem repurgant
Vulnerum piamina.
Tu perennibus tenebris
Jam ſepulta lumina
Inlinis limo ſalubri,
Sacri & oris nectare:
Mox apertis hac medela
Lux reducta eſt orbibus.
Increpas ventum furentem,
Quod procellis triſtibus
Vertat æquor fundo ab imo,
Vexet & vagam ratem.
Ille juſſis obſecundat,
Mitis unda ſternitur.
Extimum veſtis ſacratæ
Furtim mulier attigit:
Protinus ſalus ſecuta eſt,
Ora pallor deſerit:
Siſtitur rivus, cruore
Qui fluebat perpeti.
Exitu dulcis juventæ
Raptum ephebum viderat,
Orba quem mater ſupremis
Funerabat fletibus:
Surge, dixit: ille ſurgit,
Matri & aſtans redditur.
Sole jam quarto carentem,
Jam ſepulchro abſconditum
Lazarum jubet vigere
Reddito ſpiramine.
Fœtidum jecur reductus
Rurſus intrat halitus.
Ambulat per ſtagna ponti,
Summa calcat fluctuum,
Mobilis liquor profundi
Pendulam præſtat viam.
Nec fatiſcit unda ſanctis
Preſſa ſub veſtigiis.
Suetus antro buſtiali
Sub catenis frendere,
Mentis impos efferatis
Percitus furoribus
Proſilit, ruitque ſupplex,
Chriſtum adeſſe ut ſenſerat.
Pulſa peſtis lubricorum
Milleformis dæmonum,
Corripit gregis ſuilli
Sordida ſpurcamina,
Seque nigris mergit undis,
Ut pecus lymphaticum.
Fertque qualus ter quaternus
Ferculorum fragmina.
Affatim referta jam ſunt
Accubantum millia,
Quinque panibus pereſis
Et gemellis piſcibus.
Tu cibus, paniſque noſter,
Tu perennis ſuavitas,
Neſcit eſurire in ævum
Qui tuam ſumit dapem,
Nec lacunam ventris implet,
Sed fovet vitalia.
Clauſus aurium meatus

Aa 2 Et

Et ſonorum neſcius,
Purgat ad præcepta Chriſti
Craſſa quæque obſtacula,
Vocibus capax fruendis
Ac ſuſurris pervius.
  Omnis ægritudo cedit,
Languor omnis pellitur:
Lingua fatur, quam veterna
Vinxerant ſilentia:
Geſtat & ſuum per urbem
Lætus æger lectulum.
  Quin & ipſum, ne ſalutis
Inferi expertes forent,
Tartarum benignus intrat,
Fracta cedit janua,
Vectibus cadit revulſis
Cardo diſſolubilis.
  Illa prompta ad inruentes,
Ad revertentes tenax,
Obice retrorſum pulſo
Porta reddit mortuos
Lege verſa, & limen atrum
Jam recalcandum patet.
  Sed Deus dum luce fulva
Mortis antra inluminat,
Dum ſtupentibus tenebris
Candidum præſtat diem,
Triſtia ſqualentis æthræ
Palluerunt ſidera.
  Sol refugit, & lugubri
Sordidus ferrugine
Igneum reliquit axem,
Seque mœrens abdidit.
Fertur horruiſſe mundus
Noctis æternæ chaos.
  Solve vocem mens ſonoram,
Solve linguam mobilem:
Dic tropæum paſſionis,
Dic triumphalem crucem:
Pange vexillum, notatis
Quod refulget frontibus.
  O novum cæde ſtupenda
Vulneris miraculum!
Hinc cruoris fluxit unda,
Lympha parte ex altera:
Lympha nempe dat lavacrum,
Tum corona ex ſanguine eſt.
  Vidit anguis immolatam
Corporis ſacri hoſtiam,
Vidit, & fellis peruſti
Mox venenum perdidit,
Saucius dolore multo
Colla fractus ſibilat.
  Quid tibi, profane ſerpens,
Profuit rebus novis
Plaſma primum perculiſſe
Verſipelli aſtutia?
Diluit culpam recepto
Forma mortalis Deo.
  Ad brevem ſe mortis uſum
Dux ſalutis dedidit,
Mortuoſque olim ſepultos
Ut redire inſueſceret,
Diſſolutis priſtinorum
Vinculis peccaminum.
  Hunc patres, ſanctique multi
Conditorem prævium
Jam revertentem ſecuti,
Tertio demum die
Carnis indumenta ſumunt,
Eque buſtis prodeunt.
  Cerneres coire membra
De favillis aridis,
Frigidum venis reſumptis
Pulverem tepeſcere:
Oſſa, nervos, ac medullas
Glutino cutis tegi.
  Poſt ut occaſum reſolvit,
Vitæ & hominem reddidit,
Arduum tribunal alti
Victor aſcendit Patris,
Inclytam Cælo reportans
Paſſionis gloriam.
  Macte judex mortuorum,
Macte rex viventium:
Dexter in Parentis arce
Qui cluis virtutibus,
Omnium venturus inde
Juſtus ultor criminum.
  Te ſenes, & te juventus,
Parvulorum te chorus,
Turba matrum, virginumque,
Simplices puellulæ,
Voce concordes pudicis
Perſtrepant concentibus.
  Fluminum lapſus & undæ,
Littorum crepidines,
Imber, æſtus, nix, pruina,
Silva, & aura, nox, dies,
Omnibus te concelebrent
Seculorum ſeculis.

Hymnus in Exequiis Defunctorum.

DEus ignee fons animarum,
  Duo qui ſocians elementa,
Vivum ſimul ac moribundum
Hominem Pater effigiaſti.
  Tua ſunt, tua, rector, utraque.
Tibi copula jungitur horum.
Tibi dum vegetata cohærent,
Spiritus ſimul & caro vivit.
  Reſciſſa ſed iſta ſeorſum
Proprios revocantur in ortus,
Petit halitus æthera fervens,
Humus excipit arida corpus.
  Quia cuncta creata neceſſe eſt
Tabefacta ſeneſcere tandem,
Compactaque diſſociari,
Et diſſona texta retexi.
  Hanc tu, Deus optime, mortem
Famulis abolere paratus,
Iter inviolabile monſtras,
Quo perdita membra reſurgant.
  Ut dum generoſa caducis
Ceu carcere clauſa ligantur,
Pars illa potentior extet,
Quæ germen ab æthere traxit:
  Si terrea forte voluntas
Luteum ſapit, & grave captat,
Animus quoque pondere victus
Sequitur ſua membra deorſum.

Ac

Ac ſi generis memor ignis
Contagia nigra recuſet,
Vehit hoſpita viſcera ſecum,
Pariterque reportat ad aſtra.
Nam quod requieſcere corpus
Vacuum ſine mente videmus,
Spatium breve reſtat, ut alti
Repetat collegia ſenſus.
Venient cito ſecula, cum jam
Socius calor oſſa reviſat,
Animataque ſanguine vivo
Habitacula priſtina geſtet.
Quæ pigra cadavera pridem
Tumulis putrefacta jacebant,
Volucres rapientur in auras,
Animas comitata priores.
Hinc maxima cura ſepulchris
Impenditur: hinc reſolutos
Honor ultimus accipit artus,
Et funeris ambitus ornat.
Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos eſt,
Aſperſaque myrrha Sabæo
Corpus medicamine ſervat.
Quid nam ſibi ſaxa cavata?
Quid pulchra volunt monumenta?
Res quod niſi creditur illis
Non mortua, ſed data ſomno?
Hoc provida Chriſticolarum
Pietas ſtudet, utpote credens
Fore protinus omnia viva,
Quæ nunc gelidus ſopor urget.
Qui jacta cadavera paſſim
Miſerans tegit aggere terræ,
Opus exhibet ille benignum
Chriſto pius omnipotenti.
Quin lex eadem monet omnes
Gemitum dare ſorte ſub una,
Cognataque funera nobis
Aliena in morte dolere.
Sancti ſator ille Tobiæ,
Sacer ac venerabilis heros,
Dapibus jam rite paratis,
Jus prætulit exequiarum.
Jam ſtantibus ille miniſtris,
Cyathos & fercula liquit,
Studioque accinctus humandi,
Fletu dedit oſſa ſepulchro.
Veniunt mox præmia Cœlo,
Pretiumque rependitur ingens:
Nam lumina neſcia ſolis
Deus inlita felle ſerenat.
Jam tunc docuit pater orbis
Quam ſi rationis egena,
Mordax & amara medela,
Cum lux animum nova vexat.
Docuit quoque non prius ullum
Cœleſtia cernere regna,
Quam nocte & vulnere triſti
Toleraverit aſpera mundi.
Mors ipſa beatior inde eſt,
Quod per cruciamina leti
Via panditur ardua juſtis,
Et ad aſtra doloribus itur.
Sic corpora mortificata
Redeunt melioribus annis,
Nec poſt obitum recaleſcens
Compago fatiſcere novit.
Hæc, quæ modo pallida tabo,
Color albidus inficit ora,
Tunc flore venuſtior omni,
Sanguis cute tinget amœna.
Nam nulla deinde ſenectus
Frontis decus invida carpet,
Macies neque ſicca lacerto
Succo tenuabit adeſo.
Morbus quoque peſtifer, artus
Qui nunc populatur anhelos,
Sua tunc tormenta refudans,
Luet inter vincula mille.
Hunc eminus aere ab alto
Victrix caro, jamque perennis
Cernet ſine fine gementem
Quos moverat ipſe dolores.
Quid turba ſuperſtes inepta
Plangens ululamina miſcet?
Cur tam bene condita jura,
Luctu dolor arguit amens?
Jam mœſta quieſce querela,
Lachrymas ſuſpendite matres,
Nullus ſua pignora plangat:
Mors hæc, reparatio vitæ eſt.
Sic ſemina ſicca vireſcunt,
Jam mortua jamque ſepulta,
Quæ reddita ceſpite ab imo
Veteres meditantur ariſtas.
Nunc ſuſcipe terra fovendum,
Gremioque hunc concipe molli,
Hominis tibi membra ſequeſtro,
Generoſa & fragmina credo.
Animæ fuit hæc domus olim
Factoris ab ore creatæ,
Fervens habitavit in iſtis
Sapientia principe Chriſto.
Tu depoſitum tege corpus,
Non immemor ille requiret
Sua munera fictor & autor,
Propriique ænigmata vultus.
Veniant modo tempora juſta,
Cum ſpem Deus impleat omnem,
Reddas patefacta neceſſe eſt,
Qualem tibi trado figuram.
Non ſi carioſa vetuſtas
Diſſolverit oſſa favillis,
Fueritque ciniſculus arens,
Minimi menſura pugilli;
Nec ſi vaga flumina, & auræ
Vacuum per inane volantes,
Tulerint cum pulvere nervos,
Hominem periiſſe licebit.
Sed dum reſolubile corpus
Revocas, Deus, atque reformas;
Quanam regione jubebis
Animam requieſcere puram?
Gremio ſenis abdita ſancti
Recubabit, ut illa Lazari,
Quem floribus undique ſeptum
Dives procul aſpicit ardens.
Sequimur tua dicta, Redemptor,
Quibus arra e morte triumphans,
Tua per veſtigia mandas
Socium crucis ire latronem.

Patet

Patet ecce fidelibus ampli
Via lucida jam paradiſi,
Licet & nemus illud adire,
Homini quod ademerat anguis.
Illic precor, optime ductor,
Famulam tibi præcipe mentem
Genitali in ſede ſacrari,
Quam liquerat exul, & errans.
Nos tecta fovebimus oſſa
Violis, & fronde frequenti,
Titulumque & frigida ſaxa
Liquido ſpargemus odore.

Hymnus octavo Calendas Januarias.

QUid eſt quod arctum circulum
Sol jam recurrens deſerit?
Chriſtuſne terris naſcitur,
Qui lucis auget tramitem?
Heu quam fugacem gratiam
Feſtina volvebat dies,
Quam pene ſubductam facem
Senſim reciſa extinxerat!
Cælum niteſcat lætius,
Gratetur & gaudens humus,
Scandit gradatim denuo
Jubar priores lineas.
Emerge dulcis puſio,
Quem matris edit caſtitas,
Parens & expers conjugis,
Mediator & duplex genus.
Ex ore quamlibet patris
Sis ortus, & verbo editus,
Tamen paterno in pectore
Sophia callebas prius.
Quæ prompta cælum condidit,
Cælum, diemque, & cætera:
Virtute verbi effecta ſunt
Hæc cuncta: nam verbum Deus.
Sed ordinatis ſeculis,
Rerumque digeſto ſtatu,
Fundator ipſe & artifex
Permanſit in patris ſinu.
Donec rotata annalium
Tranſvolverentur millia,
Atque ipſe peccantem diu
Dignatus orbem viſeret.
Nam cæca vis mortalium
Venerans inanes nænias,
Vel æra, vel ſaxa algida,
Vel ligna credebat Deum.
Hæc dum ſequuntur, perfidi
Prædonis in jus venerant,
Et mancipatam fumido
Vitam barathro immerſerant.
Stragem ſed iſtam non tulit
Chriſtus cadentum gentium
Impune, ne forſan ſui
Patris periret fabrica.
Mortale corpus induit,
Ut excitato corpore
Mortis catenam frangeret,
Hominemque portaret patri.
Hic ille natalis dies,
Quo te creator arduus
Spiravit, & limo indidit,
Sermone carnem glutinans.
Sentiſne virgo nobilis,
Matura per faſtidia
Pudoris intactum decus
Honore partus creſcere?
O quanta rerum gaudia
Alvus pudica continet,
Ex qua novellum ſeculum
Procedit, & lux aurea.
Vagitus ille exordium
Vernantis orbis prodidit,
Nam tunc renatus ſordidum
Mundus veternum depulit.
Sparſiſſe tellurem reor
Rus omne denſis floribus,
Ipſaſque arenas Syrtium
Fragraſſe nardo & nectare.
Te cuncta naſcentem, puer,
Senſere dura & barbara,
Victuſque ſaxorum rigor
Obduxit herbam cotibus.
Jam mella de ſcopulis fluunt,
Jam ſtillat ilex arido
Sudans amomum in ſtipite,
Jam ſunt myricis balſama.
O ſancta præſepis tui,
Æterne rex, cunabula,
Populiſque per ſeclum ſacra,
Mutis & ipſis credita!
Adorat hæc brutum pecus,
Indocta turba ſcilicet,
Adorat excors natio,
Vis cujus in paſtu ſita eſt.
Sed cum fideli ſpiritu
Concurrat ad præſepia
Pagana gens, & quadrupes,
Sapiatque quod brutum fuit:
Negat patrum proſapia
Peroſa præſentem Deum,
Credas venenis ebriam,
Furiiſve lymphatam rapi.
Quid prona per ſcelus ruis?
Agnoſce, ſi quicquam tibi
Mentis reſedit integræ,
Ducem tuorum principum.
Hunc quem latebræ & obſtetrix,
Et virgo fœta, & cunulæ,
Et imbecilla infantia,
Regem dederunt gentibus.
Peccator intueberis
Celſum coruſcis nubibus,
Dejectus ipſe & irritis
Plangens reatum fletibus.
Cum vaſta ſignum buccina
Terris cremandis miſerit,
Et ſciſſus axis cardinem
Mundi ruentis ſolverit;
Inſignis ipſe, & præminens
Meritis rependet congrua,
His lucis uſum perpetis,
Illis gehennam & tartarum.
Judæa, tunc fulmen crucis
Experta qui ſit ſenties,
Quem te furoris præſule
Mors hauſit, & mox reddidit.

Hymnus Epiphaniæ.

QUicumque Chriſtum quæritis,
Oculos in altum tollite,
Illic licebit viſere
Signum perennis gloriæ.
Hæc ſtella, quæ ſolis rotam
Vincit decore ac lumine,
Veniſſe terris nunciat
Cum carne terreſtri Deum.
Non illa ſervit noctibus,
Sequuta lunam menſtruam:
Sed ſola cælum poſſidens,
Curſum dierum temperat.
Arctoa quamvis ſidera
In ſe retortis motibus
Obire nolint, attamen
Plerumque ſub nimbis latent.
Hoc ſidus æternum manet,
Hæc ſtella numquam mergitur,
Nec nubis occurſu abdita
Obumbrat obductam facem.
Triſtis cometa intercidat,
Et ſi quod aſtrum Sirio
Fervet vapore, jam Dei
Sub luce deſtructum cadat.
En Perſici ex orbis ſinu,
Sol unde ſumit januam,
Cernunt periti interpretes
Regale vexillum Magi.
Quod ut refulſit, cæteri
Ceſſere ſignorum globi,
Nec pulcher eſt auſus ſuam
Conferre formam lucifer.
Quis iſte tantus, inquiunt,
Regnator, aſtris imperans,
Quem ſic tremunt cæleſtia,
Cui lux, & æthra inſerviunt?
Illuſtre quiddam cernimus,
Quod neſciat finem pati,
Sublime, celſum, interminum,
Antiquius cœlo & Chao.
Hic ille rex eſt gentium,
Populique rex Judaici,
Promiſſus Abrahæ patri,
Ejuſque in ævum ſemini.
Æquanda nam ſtellis ſua
Cognovit olim germina,
Primus ſator credentium,
Nati immolator unici.
Jam flos ſubit Davidicus
Radice Jeſſæa editus,
Sceptrique per virgam virens
Rerum cacumen occupat.
Exin ſequuntur perciti
Fixis in altum vultibus,
Qua ſtella ſulcum traxerat,
Claramque ſignabat viam.
Sed verticem pueri ſupra
Signum pependit imminens,
Pronaque ſubmiſſum face
Caput ſacratum prodidit.
Videre poſtquam Magi,
Eoa promunt munera,
Stratique votis offerunt
Thus, myrrham, & aurum regium.
Agnoſce clara inſignia
Virtutis ac regni tui,
Puer, o cui trinam pater
Prædeſtinavit indolem.
Regem, Deumque adnunciant,
Theſaurus & fragrans odor
Thuris Sabæi, ac myrrheus
Pulvis ſepulchrum prædocet.
Hoc, hoc ſepulchrum, quo Deus,
Dum corpus extingui ſinit,
Atque id ſepultum ſuſcitat,
Mortis refregit carcerem.
O ſola magnarum urbium
Major Bethlem, cui contigit
Ducem ſalutis cælitus
Incorporatum gignere!
Altrice te ſummo Patri
Hæres creatur unicus,
Homo ex Tonantis ſpiritu,
Idemque ſub membris Deus.
Hunc & prophetis teſtibus,
Iiſdemque ſignatoribus,
Teſtator & ſator jubet
Adire regnum, & cernere.
Regnum quod ambit omn.
Dia, & marina, & terrea,
A ſolis ortu ad exitum,
Et tartara, & cœlum ſupra.
Audit tyrannus anxius
Adeſſe regum principem,
Qui nomen Iſrael regat,
Teneatque David regiam.
Exclamat amens nuncio,
Succeſſor inſtat, pellimur,
Satelles i, ferrum rape,
Perfunde cunas ſanguine.
Mas omnis infans occidat,
Scrutare nutricum ſinus,
Interque materna ubera
Enſem cruentet puſio.
Suſpecta per Bethlem mihi
Puerperarum eſt omnium
Fraus, ne qua furtim ſubtraha.
Prolem virilis indolis.
Transfigit ergo carnifex
Mucrone diſtricto furens
Effuſa nuper corpora,
Animaſque rimatur novas.
Locum minutis artubus
Vix interemptor invenit,
Quo plaga deſcendat patens,
Juguloque major pugio eſt.
O barbarum ſpectaculum!
Inliſa cervix cautibus
Spargit cerebrum lacteum,
Oculoſque per vulnus vomit.
Aut in profundum palpitans
Merſatur infans gurgitem,
Cui ſubter arctis faucibus,
Singultat unda & halitus.
Salvete flores martyrum,
Quos lucis ipſo in limine
Chriſti inſecutor ſuſtulit,
Ceu turbo naſcentes roſas.
Vos prima Chriſti victima,
Grex immolatorum tener,

Aram

Aram ante ipſam ſimplices
Palma & coronis luditis.
Quid proficit tantum nefas?
Quid crimen Herodem juvat?
Unus tot inter funera
Impune Chriſtus tollitur:
Inter coævi ſanguinis
Fluenta ſolus integer:
Ferrum, quod orbabat nurus,
Partus fefellit virginis.
Sic ſtulta Pharaonis mali
Edicta quondam fugerat,
Chriſti figuram præferens
Moſes, receptor civium.
Cautum & ſtatutum jus erat,
Quo non liceret matribus,
Cum pondus alvi abſolverent,
Puerile pignus tollere.
Mens obſtetricis ſedulæ
Pie in tyrannum contumax
Ad ſpem potentis gloriæ
Furata ſervat parvulum.
Quem mox ſacerdotem ſibi
Aſſumpſit orbis conditor,
Per quem notatam ſaxeis
Legem tabellis traderet.
Licetne Chriſtum noſcere
Tanti per exemplum viri?
Dux ille cæſo Ægyptio
Abſolvit Israel jugo.
At nos ſubactos jugiter
Erroris imperio gravi,
Dux noſter hoſte ſaucio
Mortis tenebris liberat.
Hic expiatam fluctibus
Plebem marino in tranſitu
Repurgat undis dulcibus,
Lucis columnam præferens.
Hic præliante exercitu,
Paſſis in altum brachiis,
Sublimis Amalech premit,
Crucis quod inſtar tunc fuit.
Hic nempe Jeſus verior,
Qui longa poſt diſpendia,
Victor ſuis tribulibus
Promiſſa ſolvit jugera.
Qui ter quaternas denique
Refluentis amnis alveo
Fundavit, & fixit petras,
Apoſtolorum ſtemmata.
Jure ergo ſe Judæ ducem
Vidiſſe teſtantur Magi,
Cum facti priſcorum ducum
Chriſti figuram pinxerint.
Hic rex piorum judicum,
Rexere qui Jacob genus,
Dominæque rex eccleſiæ,
Templi, & novelli & priſtini.
Hunc poſteri Ephraim colunt,
Hunc ſancta Manaſſæ domus,
Omneſque ſuſpiciunt tribus
Biſſena fratrum ſemina.
Quin & propago degener
Ritum ſequuta inconditum,
Quæcumque dirum fervidis
Baal caminis coxerat:
Fumoſa avorum numina,
Saxum, metallum, ſtipitem,
Raſum, dolatum, ſectile,
In Chriſti honorem deſerit.
Gaudete quidquid gentium eſt,
Judæa, Roma, & Græcia,
Ægypte, Thrax, Perſa, & Scytha,
Rex unus omnes poſſidet.
Laudate veſtrum principem
Omnes beati, ac perditi,
Vivi, imbecilli, ac mortui.
Jam nemo poſthac mortuus.

ΠΕΡΙ ΣΤΕΦΑΝΩΝ, id eſt, De CORONIS.

PRÆFATIO.

IMMOLAT Deo Patri
Pius, fidelis, innocens, pudicus,
Dona conſcientiæ,
Quibus beata mens abundat intus:
Alter & pecuniam
Recidit, unde victitent egeni.
Nos citos jambicos
Sacramus, & rotatiles trochæos
Sanctitatis indigi,
Nec ad levamen pauperum potentes:
Adprobat tamen Deus
Pedeſtre carmen, & benignus audit.
Multa divitis domo
Sita eſt per omnes angulos ſupellex.
Fulget aureus ſcyphus,
Nec ære deſit expolita pelvis:
Eſt & olla fictilis,
Graviſque & ampla argentea eſt paropſis,
Sunt eburna quæpiam;
Nonnulla quercu ſunt cavata & ulmo:
Omne fas ſit utile,
Quod eſt ad uſum congruens herilem:
Inſtruunt enim domum,
Ut empta magno, ſic parata ligno.
Me paterno in atrio,
Ut obſoletum vaſculum, caducis
Chriſtus aptat uſibus;
Sinitque parte in anguli manere.
Munus ecce fictile
Inimus intra regiam ſalutis:
Attamen vel infimam
Deo obſequelam præſtitiſſe prodeſt.
Quidquid illud accidet,
Juvabit ore perſonaſſe Chriſtum.

Hymnus in honorem Sanctorum Martyrum, Hemiterii & Cheledonii Calagurritanorum.

SCRIPTA ſunt Cœlo duorum
Martyrum vocabula,
Aureis quæ Chriſtus illic
Annotavit literis.
Sanguinis notis eadem
Scripta terris tradidit.
Pollet hoc felix per orbem

Terra

Terra Hibera ſtemmate.
Hic locus dignus tenendis
Oſſibus viſus Deo,
Qui beatorum pudicus
Eſſet hoſpes corporum.
Hic calentes hauſit undas
Cæde tinctus duplici:
Illitas cruore ſancto
Nunc arenas incolæ
Confrequentant obſecrantes
Voce, votis, munere.
Exteri necnon & orbis
Huc colonus advenit.
Fama nam terras in omnes
Præcucurrit proditrix,
Hic patronos eſſe mundi
Quos precantes ambiant.
Nemo puras hic rogando
Fruſtra congeſſit preces,
Lætus hinc terſis revertit
Supplicator fletibus,
Omne quod juſtum popoſcit
Impetratum ſentiens:
Tanta pro noſtris periclis
Cura ſuffragantium eſt.
Non ſinunt, inane ut ullus
Voce murmur fuderit,
Audiunt, ſtatimque ad aurem
Regis æterni ferunt.
Inde larga fonte ab ipſo
Dona terris influunt,
Supplicum cauſas petitis
Quæ medelis irrigant.
Nil ſuis bonus negavit
Chriſtus unquam teſtibus:
Teſtibus, quos nec catenæ,
Dira nec mors terruit.
Unicum Deum fateri
Sanguinis diſpendio,
Sanguinis ſed tale damnum
Lux rependit longior.
Hoc genus mortis decorum eſt,
Hoc probis dignum viris,
Membra morbis exedenda,
Texta venis languidis,
Hoſtico donare ferro,
Morte & hoſtem vincere.
Pulchra res, ictum ſub enſe
Perſequutoris pati.
Nobilis per vulnus amplum
Porta juſtis panditur.
Lota mens in fonte rubro
Sede cordis exilit.
Nec rudem crudi laboris
Ante vitam duxerant
Milites, quos ad perenne
Cingulum Chriſtus vocat.
Sueta virtus bello & armis
Militat ſacrariis,
Cæſaris vexilla linquunt,
Eligunt ſignum crucis.
Proque ventoſis draconum
Quos gerebant palliis,
Præferunt inſigne lignum,
Quod draconem ſubdidit.
Vile cenſent expeditis
Ferre dextris ſpicula,
Machinis murum ferire,
Caſtra foſſis cingere,
Impias manus cruentis
Inquinare ſtragibus.
Forte tunc atrox ſecundos
Iſraelis poſteros
Ductor aulæ mundialis
Ire ad aram juſſerat,
Idolis litare nigris,
Eſſe Chriſti deſugas.
Liberam ſuccincta ferro
Peſtis urgebat fidem:
Illa virgas & ſecures
Et biſulcas ungulas
Ultro fortis expetebat,
Chriſti amore interrita.
Carcer inligata duris
Colla boiis impedit.
Barbaras forum per omne
Tortor exercet manus,
Veritas crimen putatur,
Vox fidelis plectitur.
Tunc & enſe cæſa virtus
Triſte percuſſit ſolum,
Et rogis ingeſta mœſtis
Ore flammas ſorbuit.
Dulce tunc juſtis cremari,
Dulce ferrum perpeti.
Hic duorum chara fratrum
Concaleſcunt pectora;
Fida quos per omne tempus
Junxerat ſodalitas,
Stant parati ferre, quidquid
Sors tuliſſet ultima.
Seu foret præbenda cervix
Ad bipennem publicam,
Verberum poſt vim crepantum,
Poſt cataſtas igneas.
Sive pardis offerendum
Pectus, aut leonibus.
Noſne Chriſto procreati
Mammonæ dicabimur?
Et Dei formam gerentes
Serviemus ſeculo?
Abſit, ut cæleſtis ignis
Se tenebris miſceat.
Sit ſatis, quod capta primo
Vita ſub chirographo,
Debitum perſolvit omne,
Functa rebus Cæſaris.
Tempus eſt Deo rependi,
Quidquid eſt proprium Dei,
Ite ſignorum magiſtri,
Et vos tribuni abſiſtite.
Aureos auferte torques,
Sauciorum præmia,
Clara nos hinc angelorum
Jam vocant ſtipendia.
Chriſtus illic candidatis
Præſidet cohortibus,
Et throno regnans ab alto,
Damnat infames Deos.
Voſque qui ridenda vobis
Monſtra divos fingitis.
Hæc loquentes obruuntur

Mille pœnis martyres.
Nexibus manus utraſque
Flexus involvit rigor,
Et chalybs attrita colla
Gravibus ambit circulis.
O vetuſtatis ſilentis
Obſoleta oblivio!
Invidentur iſta nobis,
Fama & ipſa extinguitur.
Chartulas blaſphemus olim
Nam ſatelles abſtulit,
Ne tenacibus libellis
Erudita ſecula,
Ordinem, tempus, modumque
Paſſionis proditum
Dulcibus linguis per aures
Poſterorum ſpargerent.
Hoc tamen ſolum vetuſta
Subtrahunt ſilentia,
Jugibus longum catenis
An capillum paverint.
Quo viros dolore tortor,
Quave pœna ornaverit.
Illa laus occulta non eſt,
Nec ſeneſcit tempore.
Miſſa quod ſurſum per auras
Evolarunt munera,
Quæ viam patere Cœli
Præmicando oſtenderent.
Illius fidem figurans
Nube fertur annulus:
Hic ſui dat pignus oris,
Ut ferunt, orarium:
Quæ ſuperno rapta flatu
Lucis intrant intimum.
Per poli liquentis axem
Fulgor auri abſconditur.
Ac diu viſum ſequacem
Textilis candor fugit:
Subvehuntur uſque in aſtra,
Nec videntur amplius.
Vidit hoc conventus adſtans,
Ipſe vidit carnifex:
Et manum repreſſit hærens,
Ac ſtupore obpalluit.
Sed tamen peregit ictum,
Ne periret gloria.
Jamne credis bruta quondam
Vaſconum gentilitas,
Quam ſacrum crudelis error
Immolarit ſanguinem?
Credis in Deum relatos
Hoſtiarum ſpiritus?
Cerne quam palam feroces
Hic domantur dæmones,
Qui lupino rapta ritu
Devorant præcordia.
Strangulant mentes & ipſas,
Seque miſcent ſenſibus.
Tunc ſuo jam plenus hoſte
Siſtitur furens homo,
Spumeas efflans ſalivas,
Cruda torquens lumina,
Expiandus quæſtione
Non ſuorum criminum.
Audias, nec tortor adſtat,
Ejulatus flebiles:
Sciuditur per flagra corpus,
Nec flagellum cernitur.
Creſcit & ſuſpenſus ipſe
Vinculis latentibus,
His modis ſpurcum latronem
Martyrum virtus quatit.
Hæc coercet, torquet, urit,
Hæc catenas incutit:
Prædo vexatus relictis
Se medullis exuit.
Linquit illæſam rapinam,
Faucibus ſiccis fugit,
Ungue ab imo uſque ad capillum
Salva reddit omnia.
Confitens ardere ſeſe,
Nam gehennæ eſt incola.
Quid loquar purgata longis
Alba morbis corpora?
Algidus cum decolores
Horror artus concutit,
Hic tumor vultum relinquit,
Hic color verus redit.
Hoc bonum Salvator ipſe,
Quo fruamur, præſtitit,
Martyrum cum membra noſtro
Conſecravit oppido.
Soſpitant quæ nunc colonos,
Quos Hiberus alluit:
State nunc hymniſtæ matres
Pro receptis parvulis.
Conjugum ſalute læta
Vox maritarum ſtrepat:
Sit dies hæc feſta nobis,
Sit ſacratum gaudium.

Hymnus in honorem Divi Laurentii, conſtantiſſimi martyris.

ANtiqua Fanorum parens
Jam Roma Chriſto dedita,
Laurentio victrix duce
Ritum triumphas barbarum.
Reges ſuperbos viceras,
Populoſque frenis preſſeras:
Nunc monſtruoſis idolis
Imponis imperii jugum.
Hæc ſola deerat gloria
Urbis togatæ inſignibus,
Feritate capta gentium
Domaret ut ſpurcum Jovem.
Non turbulentis viribus
Coſſi, Camilli, aut Cæſaris,
Sed martyris Laurentii
Non incruento prælio.
Armata pugnavit fides,
Proprii cruoris prodiga:
Nam morte mortem diruit,
Ac ſemet impendit ſibi.
Fore hæc ſacerdos dixerat
Jam Chriſtus, adfixus cruci,
Laurentium flentem videns
Crucis ſub ipſo ſtipite:
Deſiſte diſceſſu meo
Fletum dolenter fundere:
Præcedo frater, tu quoque

Poſt

Poſt hoc ſequeris triduum.
Extrema vox epiſcopi
Prænuntiatrix gloriæ
Nihil feſellit, nam dies
Prædicta palmam præſtitit.
Qua voce, quantis laudibus
Celebrabo mortis ordinem?
Quo paſſionem carmine
Digne retexens concinam?
Hic primus e ſeptem viris,
Qui ſtant ad aram proximi,
Levita ſublimis gradu,
Et cæteris præſtantior:
Clauſtris ſacrorum præerat,
Cœleſtis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus,
Votaſque diſpenſans opes.
Verſat famem pecuniæ
Præfectus urbis regiæ,
Miniſter inſani ducis,
Exactor auri & ſanguinis.
Qua vi latentes eruat
Nummos, operta exiſtimans
Talenta ſub ſacrariis,
Cumuloſque congeſtos tegi,
Laurentium ſiſti jubet,
Exquirit arcam ditibus
Maſſis refertam, & fulgidæ
Montes monetæ conditos:
Soletis, inquit, conqueri,
Sævire nos juſto amplius,
Cum Chriſtiana corpora
Plus quam cruente ſcindimus.
Abeſt atrocioribus
Cenſura fervens motibus:
Blande & quiete efflagito,
Quod ſponte obire debeas.
Hunc eſſe veſtris orgiis
Moremque & artem proditum eſt,
Hanc diſciplinam fœderis,
Libent ut auro antiſtites.
Argenteis ſcyphis ferunt
Fumare ſacrum ſanguinem,
Auroque nocturnis ſacris
Adſtare fixos cereos.
Tunc ſumma eſt cura fratribus,
Ut ſermo teſtatur loquax,
Offerre fundis venditis
Seſtertiorum millia.
Addicta avorum prædia
Fœdis ſub auctionibus
Succeſſor exhæres gemit
Sanctis egens parentibus.
Hæc occuluntur abditis
Eccleſiarum in angulis,
Et ſumma pietas creditur
Nudare dulces liberos.
Deprome theſauros, malis
Suadendo quos præſtigiis
Exaggeratos obtines,
Nigrante quos claudis ſpecu.
Hoc poſcit uſus publicus,
Hoc fiſcus, hoc ærarium,
Ut didita ſtipendiis
Ducem juvet pecunia.
Sic dogma veſtrum eſt, audio,
Suum quibuſque reddito.
En Cæſar agnoſcit ſuum
Numiſma nummis inditum.
Quod Cæſaris ſcis, Cæſari
Da: nempe juſtum poſtulo:
Ni fallor, haud ullam tuus
Signat Deus pecuniam.
Nec cum veniret, aureos
Secum Philippos detulit,
Præcepta ſed verbis dedit
Inanis a marſupio.
Implete dictorum fidem,
Quam vos per orbem venditis:
Nummos libenter reddite,
Eſtote verbis divites.
Nil aſperum Laurentius
Refert ad iſta, aut turbidum:
Sed ut paratus obſequi,
Obtemperanter annuit.
Eſt dives, inquit, non nego,
Habetque noſtra eccleſia
Opumque & auri plurimum,
Nec quiſquam in orbe ditior.
Is ipſe tantum non habet
Argenteorum ænigmatum
Auguſtus, arcem poſſidens,
Cui nummus omnis ſcribitur.
Sed nec recuſo prodere
Locupletis arcam Numinis,
Vulgabo cuncta, & proferam
Pretioſa quæ Chriſtus tenet.
Unum ſed orans flagito,
Induciarum paululum,
Quo fungar efficacius
Promiſſionis munere.
Dum tota digeſtim mihi
Chriſti ſupellex ſcribitur:
Nam calculanda primitus,
Tunc ſubnotanda eſt ſummula.
Lætus tumeſcit gaudio
Præfectus, ac ſpem devorat:
Aurum velut jam conditum
Domi maneret, geſtiens.
Pepigere tempus tridui:
Laudatus inde abſolvitur
Laurentius ſponſor ſui,
Et ſponſor ingentis lucri.
Tribus per urbem curſitat
Diebus, infirma agmina,
Omneſque qui poſcunt ſtipem,
Cogens in unum, & congregans.
Illic utriſque obtutibus
Orbes cavatos præferens
Baculo regebat prævio
Errore nutantem gradum.
Et claudus infracto genu,
Vel crure trunco ſemipes,
Breviorve planta ex altera,
Greſſum trahebat imparem.
Eſt ulceroſis artubus,
Qui tabe corrupta fluat:
Eſt cujus arens dextera
Nervos in ulnam contrahat.
Tales plateis omnibus
Exquirit, aſſuetos ali
Eccleſiæ matris penu,

Quos ipſe promus noverat.
Recenſet exin ſingulos,
Scribens viritim nomina,
Longo & locatos ordine
Adſtare pro templo jubet.
Præſcriptus & jam fluxerat
Dies, furebat fervido
Judex avarus ſpiritu,
Promiſſa ſolvi efflagitans.
Tum martyr: Aſſiſtas velim,
Coramque diſpoſtas opes
Mirere, quas noſter Deus
Prædives in ſanctis habet.
Videbis ingens atrium
Fulgere vaſis aureis,
Et per patentes porticus
Structos talentis ordines.
It ille, nec pudet ſequi.
Ventum ad ſacratam januam,
Stabant catervæ pauperum,
Inculta viſu examina.
Fragor rogantum tollitur:
Præfectus horreſcit ſtupens,
Converſus in Laurentium,
Oculiſque turbatis minax.
Contra ille: Quid frendens, ait,
Minitaris? aut quid diſplicet?
Num ſordida hæc, aut vilia?
Num deſpuenda exiſtimas?
Aurum, quod ardenter ſitis,
Effoſſa gignunt rudera,
Et de metallis ſqualidis
Pœnalis excudit labor.
Torrens vel amnis turbidis
Volvens arenis implicat:
Quod terrulentum ac ſordidum,
Flammis neceſſe eſt decoqui.
Pudor per aurum ſolvitur,
Violatur auro integritas,
Pax occidit, fides perit,
Leges & ipſæ intercidunt.
Quid tu venenum gloriæ
Extollis, & magni putas?
Si quæris aurum verius,
Lux eſt, & humanum genus.
Hi ſunt alumni luminis,
Quos corpus arctat debile,
Nec per ſalutem viſcerum
Mens inſoleſcat turgida.
Quum membra morbus diſſecat,
Animus viget robuſtior:
Membris viciſſim fortibus
Vis ſauciatur ſenſuum.
Nam ſanguis in culpam calens
Minus miniſtrat virium,
Si fervor effœtus malis
Elumbe virus contrahat.
Si forte detur optio,
Malim dolore aſperrimo
Fragmenta membrorum pati,
Et pulcher intus vivere.
Committe formas peſtium,
Et confer alternas lues,
Carniſne morbus fœdior
An mentis, & morum ulcera?
Noſtri per artus debiles,
Intus decoris integri,
Senſum venuſti innoxium
Languoris expertes gerunt.
Veſtros valentes corpore
Interna corrumpit lepra,
Errorque mancum claudicat,
Et cæca fraus nihil videt.
Quemvis tuorum divitum,
Qui veſte & ore prænitent,
Magis probabo debilem,
Quam quis meorum eſt pauperum.
Hunc qui ſuperbit ſerico,
Quem currus inflatum vehit,
Hydrops aquoſus lucido
Tendit veneno intrinſecus.
Aſt hic avarus contrahit
Manus recurvas, & volam
Plicans aduncis unguibus
Laxare nervos non valet.
Iſtum libido fœtida
Per ſcorta tractum publica
Luto & cloacis inquinat,
Dum ſpurca mendicat ſtupra.
Quid ille fervens ambitum,
Sitimque honoris æſtuans,
Merſitne anhelat febribus,
Atque igne venarum furit?
Quiſquis tacendi intemperans
Silenda prurit prodere,
Vexatur, & ſcalpit jecur,
Scabiemque cordis ſuſtinet.
Quid invidorum pectorum
Strumas retexam turgidas?
Quid purulenta & livida,
Malignitatum vulnera?
Tute ipſe, qui Romam regis,
Contemptor æterni Dei,
Dum dæmonum ſordes colis,
Morbo laboras regio.
Hi, quos ſuperbus deſpicis,
Quos execrandos judicas,
Brevi ulceroſos exuent
Artus, & incolumes erunt.
Quin carne corruptiſſima
Tandem ſoluti ac liberi,
Pulcherrimo vitæ ſtatu
In arce lucebunt patris,
Non ſordidati aut debiles,
Sicut videntur interim,
Sed purpurantibus ſtolis
Clari, & coronis aureis.
Tum ſi facultas ſuppetat,
Coram tuis obtutibus
Iſtos potentes ſeculi
Velim recenſendos dari.
Pannis videres obſitos,
Et muculentis naribus,
Mentum ſalivis uvidum,
Lippoſque palpebra putri.
Peccante nil eſt terrius,
Nil tam leproſum aut putridum.
Cruda eſt cicatrix criminum,
Oletque ut antrum tartari.
Animabus inverſa vice
Corrupta forma infligitur,
Quas pulcher aſpectus prius

In corpore oblectaverat.
Eu ergo nummos aureos,
Quos proxime ſpoponderam,
Quos nec favillis obruat
Ruina, nec fur ſubtrahat.
Nunc addo gemmas nobiles,
Ne pauperem Chriſtum putes,
Gemmas coruſci luminis,
Ornatur hoc templum quibus.
Cernis ſacratas virgines,
Mireris intactas anus,
Primique poſt damnum thori
Ignis ſecundi neſcias.
Hoc eſt monile Eccleſiæ,
His illa gemmis comitur:
Dotata ſic Chriſto placet,
Sic ornat altum verticem.
Eccum talentum ſuſcipe,
Ornabis urbem Romulam,
Ditabis & rem principis,
Fies & ipſe ditior.
Ridemur, exclamat furens
Præfectus, ac miris modis
Per tot figuras ludimur,
Et vivit inſanum caput?
Impune tantas, furcifer,
Strophas cavillo mimico
Tu nexuiſſe exiſtimas,
Dum ſcurra ſaltas fabulam?
Concinna viſa urbanitas
Tractare noſmet ludicris?
Ergon' cachinnis venditus
Acroma feſtivum fui?
Adeon' nulla auſteritas,
Cenſura nulla eſt faſcibus?
Adeon' ſecurim publicam
Mollis retundit lenitas?
Dicis, libenter oppetam,
Votiva mors eſt martyri.
Eſt iſta vobis, novimus,
Perſuaſionis vanitas.
Sed non volenti impertiam,
Præſtetur ut mortis citæ
Compendioſus exitus:
Perire raptim non dabo.
Vitam tenebo, & differam
Pœnis morarum jugibus,
Et mors inextricabilis
Longos dolores protrahet.
Prunas tepentes ſternite,
Ne fervor ignitus nimis
Os contumacis occupet,
Et cordis intret abdita.
Vapor ſeneſcens langueat,
Qui fuſus afflatu levi
Tormenta ſenſim temperet,
Semuſtulati corporis.
Bene eſt quod ipſe ex omnibus
Myſteriarches incidit,
Hic ſolus exemplum dabit,
Quid mox timere debeant.
Conſcende conſtratum rogum,
Decumbe digno lectulo:
Tunc, ſi libebit, diſputa
Nil eſſe Vulcanum meum.
Hæc fante Præfecto, truces
Hinc inde tortores parant
Nudare amictu martyrem,
Vincire membra, & tendere.
Illi os decore ſplenduit,
Fulgorque circumfuſus eſt.
Talem revertens legifer
De monte vultum detulit:
Judæa quem plebs aureo
Bove inquinata, & decolor
Expavit, & faciem retro
Detorſit impatiens Dei.
Talemque & ille prætulit
Oris coruſci gloriam
Stephanus per imbrem ſaxeum
Cælos apertos intuens.
Illuminatum hoc eminus
Recens piatis fratribus,
Baptiſma quos nuper datum
Chriſti capaces fecerat.
Aſt impiorum cæcitas,
Os oblitum noctis ſitu
Nigrante ſub velamine
Obducta, clarum non videt.
Ægyptiæ plagæ in modum,
Quæ cum tenebris barbaros
Damnaret, Hebræis diem
Sudo exhibebat lumine.
Quin ipſa odoris qualitas,
Aduſta quam reddit cutis,
Diverſa utroſque permovet,
His nidor, illis nectar eſt.
Idemque ſenſus diſpari
Variatus aura, aut adficit
Horrore nares vindice,
Aut mulcet oblectamine.
Sic ignis æternus Deus:
Nam Chriſtus ignis verus eſt,
Is ipſe complet lumine
Juſtos, & urit noxios.
Poſtquam vapor diutinus
Decoxit exuſtum latus,
Ultro e cataſta judicem
Compellat affatu brevi:
Converte partem corporis
Satis crematam jugiter,
Et fac periclum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Præfectus inverti jubet.
Tunc ille: Coctum eſt, devora,
Et experimentum cape,
Sit crudum an aſſum ſuavius.
Hæc ludibundus dixerat,
Cælum deinde ſuſpicit,
Et congemiſcens obſecrat
Miſeratus urbem Romulam.
O Chriſte numen unicum,
O ſplendor, o virtus Patris,
O factor orbis, & poli,
Atque auctor horum mœnium:
Qui ſceptra Romæ in vertice
Rerum locaſti, ſanciens
Mundum Quirinali togæ
Servire, & armis cedere.
Ut diſcrepantum gentium
Mores & obſervantiam,
Linguaſque, & ingenia, & ſacra

Unis

Unis domares legibus.
  En omne ſub regnum Remi
Mortale conceſſit genus,
Idem loquuntur diſſoni
Ritus, idipſum ſentiunt.
  Hoc deſtinatum quo magis
Jus Chriſtiani nominis
Quodcumque terrarum jacet
Uno illigaret vinculo.
  Da, Chriſte, Romanis tuis,
Sit Chriſtiana ut civitas,
Per quam dediſti, ut cæteris
Mens una ſacrorum foret.
  Confœderentur omnia
Hinc inde membra in ſymbolum:
Manſueſcat orbis ſubditus,
Manſueſcat & ſummum caput.
  Advertat adjunctas plagas
Coire in unam gratiam,
Fiat fidelis Romulus,
Et ipſe jam credat Numa.
  Confundit error Troicus
Adhuc Catonum curiam:
Veneratur occultis focis
Phrygum Penates exules.
  Janum bifrontem & Sterculum
Colit ſenatus, horreo
Tot monſtra patrum dicere,
Et feſta Saturni ſenis.
  Abſterge, Chriſte, hoc dedecus,
Emitte Gabriel tuum,
Agnoſcat ut verum Deum
Errans Julica cæcitas.
  Et jam tenemus obſides
Fidiſſimos hujus ſpei:
Hic nempe jam regnant duo
Apoſtolorum Principes.
  Alter vocatur gentium,
Alter cathedram poſſidens
Primam, recludit creditas
Æternitatis januas.
  Diſcede, adulter Jupiter,
Stupro ſororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebemque jam Chriſti fuge.
  Te Paulus hinc exterminat,
Te ſanguis exturbat Petri,
Tibi id, quod ipſe armaveras,
Factum Neronis officit.
  Video futurum principem
Quandoque, qui ſervus Dei
Tetris ſacrorum ſordibus
Servire Romam non ſinat.
  Qui templa claudat vectibus,
Valvas eburnas obſtruat,
Nefaſta damnet limina,
Obdens ahenos peſſulos.
  Tunc pura ab omni ſanguine
Tandem nitebunt marmora:
Stabunt & æra innoxia,
Quæ nunc habentur idola.
  Hic finis orandi fuit,
Et finis idem vinculi
Carnalis: erupit volens
Vocem ſequutus ſpiritus.
  Vexere corpus ſubditis
Cervicibus quidam patres,
Quos mira libertas viri
Ambire Chriſtum ſuaſerat.
  Repens medullas indoles
Afflarat, & coegerat
Amore ſublimis Dei
Odiſſe nugas priſtinas.
  Refrixit ex illo die
Cultus Deorum turpium,
Plebs in ſacellis rarior,
Chriſti ad tribunal curritur.
  Sic dimicans Laurentius
Non enſe præcinxit latus:
Hoſtile ſed ferrum retro
Torquens in auctorem tulit.
  Dum dæmon invictum Dei
Teſtem laceſſit prælio,
Perfoſſus ipſe concidit,
Et ſtratus æternum jacet.
  Mors illa ſancti martyris,
Mors vera templorum fuit:
Tum Veſta Palladios lares
Impune ſenſit deſeri:
  Quidquid Quiritum ſueverat
Orare ſimpuvium Numæ,
Chriſti frequentans atria,
Hymnis reſultat martyrum.
  Ipſa & ſenatus lumina,
Quondam Luperci, aut Flamines,
Apoſtolorum & martyrum
Exoſculantur limina.
  Videmus illuſtres domos,
Sexu ex utroque nobiles
Offerre votis pignora
Clariſſimorum liberum.
  Vittatus olim pontifex
Accitur in ſignum crucis,
Ædemque, Laurenti, tuam
Veſtalis intrat Claudia.
  O ter, quaterque, & ſepties
Beatus urbis incola,
Qui te ac tuorum comminus
Sedem celebrat oſſium!
  Cui propter advolvi licet,
Qui fletibus ſpargit locum,
Qui pectus in terram premit,
Qui vota fundit murmura.
  Nos Vaſco Hiberos dividit,
Binis remotos Alpibus
Trans Cottianorum juga,
Trans & Pyrenas ninguidos.
  Vix fama nota eſt abditis,
Quam plena ſanctis Roma ſit,
Quam dives urbanum ſolum
Sacris ſepulchris floreat.
  Sed qui caremus his bonis,
Nec ſanguinis veſtigia
Videre coram poſſumus,
Cælum intuemur eminus.
  Sic, ſancte Laurenti, tuam
Nos paſſionem quærimus:
Eſt aula nam duplex tibi,
Hic corporis, mentis polo.
  Illic inenarrabili
Allectus urbi municeps,
Æternæ in arce curiæ

Geſtas coronam civicam.
Videor videre illuſtribus
Gemmis coruſcantem virum,
Quem Roma cæleſtis ſibi
Legit perennem conſulem.
Quæ ſit poteſtas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritûm gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quiſque ſupplex poſtulat,
Fert impetratum proſpere,
Poſcunt, litantur, indicant,
Et triſtis haud ullus redit.
Ceu præſto ſemper adſies,
Tuoſque alumnos urbicos
Lactante complexus ſinu
Paterno amore nutrias.
Hos inter, o Chriſti decus,
Audi & poetam ruſticum
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem ſua.
Indignus agnoſco & ſcio,
Quem Chriſtus ipſe exaudiat,
Sed per patronos martyres
Poteſt medelam conſequi.
Audi benignus ſupplicem
Chriſti reum Prudentium,
Et ſervientem corpori
Abſolve vinclis ſeculi.

Hymnus in laudem Eulaliæ virginis.

GErmine nobilis Eulalia,
Mortis & indole nobilior,
Emeritam ſacra virgo ſuam,
Cujus ab ubere progenita eſt,
Oſſibus ornat, amore colit.
Proximus occiduo locus eſt,
Qui tulit hoc decus egregium,
Urbe potens, populis locuples,
Sed mage ſanguine martyrii,
Virgineoque potens titulo.
Curriculis tribus atque novem
Tres hiemes quater attigerat,
Cum crepitante pyra trepidos
Terruit aſpera carnifices,
Supplicium ſibi dulce rata.
Jam dederat prius indicium,
Tendere ſe patris ad ſolium,
Nec ſua membra dicata toro:
Ipſa crepundia reppulerat,
Ludere neſcia puſiola.
Spernere ſuccina, flare roſas,
Fulva monilia reſpuere:
Ore ſevera, modeſta gradu,
Moribus & nimium teneris,
Canitiem meditata ſenum.
Aſt ubi ſe furiata lues
Excitat in famulos Domini,
Chriſticolaſque cruenta jubet
Thura cremare, jecur pecudis
Mortiferis adolere Deis.
Infremuit ſacer Eulaliæ
Spiritus, ingeniique ferox
Turbida frangere bella parat;
Et rude pectus anhela Deo
Femina provocat arma virum.
Sed pia cura parentis agit,
Virgo animoſa domi ut lateat,
Abdita rure & ab urbe procul,
Ne fera ſanguinis in pretium
Mortis amore puella ruat.
Illa peroſa quietis opem
Degeneri tolerare mora,
Nocte fores ſine teſte movet,
Septaque clauſtra fugax aperit,
Inde per invia carpit iter.
Ingreditur pedibus laceris,
Per loca ſenta ſitu & vepribus,
Angelico comitata choro:
Et licet horrida nox ſileat,
Lucis habet tamen illa ducem.
Sic habuit generoſa patrum
Turba columniferum radium,
Scindere qui tenebroſa potens,
Nocte viam face perſpicua
Præſtitit, intereunte Chao.
Non aliter pia virgo viam
Nocte ſequuta diem meruit,
Nec tenebris adoperta fuit,
Regna Canopica cum fugeret,
Et ſuper aſtra pararet iter.
Illa gradu cita pervigili
Millia multa prius peragit,
Quam plaga pandat Eoa polum,
Mane ſuperba tribunal adit,
Faſcibus adſtat & in mediis.
Vociferans, rogo, quis furor eſt
Perdere præcipites animas,
Et male prodiga corda ſui
Sternere raſilibus ſcopulis,
Omnipatremque negare Deum?
Quæritis, o miſeranda manus,
Chriſticolum genus? En ego ſum
Dæmonicis inimica ſacris,
Idola protero ſub pedibus,
Pectore & Deum fateor.
Iſis, Apollo, Venus nihil eſt,
Maximianus & ipſe nihil.
Illa nihil, quia facta manu:
Hic, manuum quia facta colit:
Frivola utraque, & utraque nihil.
Maximianus opum Dominus,
Et tamen ipſe cliens lapidum,
Proſtituat, voveatque ſuis
Numinibus caput ipſe ſuum.
Pectora cur generoſa quatit?
Dux bonus, arbiter egregius
Sanguine paſcitur innocuo:
Corporibuſque piis inhians,
Viſcera ſobria dilacerat,
Gaudet & excruciare fidem.
Ergo age, tortor, adure, ſeca,
Divide membra coacta luto.
Solvere rem fragilem facile eſt,
Non penetrabitur interior
Exagitante dolore animus.
Talibus excitus in furias
Prætor, ait: Rape præcipitem
Lictor, & obrue ſuppliciis:
Sentiat eſſe Deos patrios,
Nec leve principis imperium.

Quam

Quam cuperem tamen, ante necem,
Si potis es revocare tuam,
Torva puellula, nequitiam!
Reſpice gaudia quanta metas,
Quæ tibi fert genialis honor.
Te lachrymis labefacta domus
Proſequitur, generiſque tui
Ingemit anxia nobilitas,
Flore quod occidis in tenero,
Proxima dotibus & thalamo.
Non movet aurea pompa tori?
Non pietas veneranda ſenum,
Quos temeraria debilitas?
Ecce parata miniſteria
Excruciabilis exitii.
Aut gladio feriere caput,
Aut laniabere membra feris.
Aut facibus data fumificis,
Flebiliterque ululanda tuis
In cineres reſoluta flues.
Hæc, rogo, quis labor eſt fugere?
Si modicum ſalis eminulis
Thuris & exiguum digitis
Tangere virgo benigna velis,
Pœna gravis procul abſuerit.
Martyr ad iſta nihil: ſed enim
Infremit, inque tyranni oculos
Sputa jacit: ſimulachra dehinc
Diſſipat, impoſitamque molem
Thuribulis pede proſubigit.
Nec mora, carnifices gemini
Juncea pectora dilacerant,
Et latus ungula virgineum
Pulſat utrimque, & ad oſſa ſecat,
Eulalia numerante notas.
Scriberis ecce mihi domine,
Quam juvat hos apices legere,
Qui tua, Chriſte, tropæa notant,
Nomen & ipſa ſacrum loquitur
Purpura ſanguinis eliciti.
Hæc ſine fletibus & gemitu
Læta canebat & intrepida,
Dirus abeſt dolor ex animo,
Membraque picta cruore novo
Fonte cutem recalente lavant.
Ultima carnificina dehinc,
Non laceratio vulnifica
Crate tenus, nec arata cutis,
Flamma ſed undique lampadibus
In latera ſtomachumque furit.
Crinis odorus ut in jugulos
Fluxerat, involitans humeris,
Quo pudibunda pudicitia,
Virgineuſque lateret honos,
Tegmine verticis oppoſito.
Flamma crepans volat in faciem,
Perque comas vegetata caput
Occupat, exuperatque apicem:
Virgo cito cupiens obitum,
Appetit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os nive candidior
Viſa relinquere, & aſtra ſequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ
Lacteolus, celer, innocuus.
Colla fluunt abeunte anima,
Et rogus igneus emoritur,
Pax datur artubus exanimis,
Flatus in æthere plaudit ovans,
Templaque celſa petit volucer.
Vidit & ipſe ſatelles avem
Feminæ ab ore meare palam.
Obſtupefactus, & attonitus
Proſilit, & ſua geſta fugit,
Lictor & ipſe fugit pavidus.
Ecce nivem glacialis hyems
Ingerit, & tegit omne forum:
Membra tegit ſimul Eulaliæ
Axe jacentia ſub gelido,
Pallioli vice linteoli.
Cedat amor lachrymantum hominum,
Qui celebrare ſuprema ſolent,
Flebile cedat & officium:
Ipſa elementa, jubente Deo,
Exequias tibi, virgo, ferunt.
Nunc locus Emerita eſt, tumulo
Clara Colonia Vettoniæ,
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit, & viridante rapax
Gurgite mœnia pulchra lavat.
Hic ubi marmore perſpicuo
Atria luminat alma nitor,
Et peregrinus, & indigena
Relliquias cinereſque ſacros
Servat humus veneranda ſinu.
Tecta coruſca ſuper rutilant
De laquearibus aureolis,
Saxaque cæſa ſolum variant;
Floribus ut roſulenta putes
Prata rubeſcere multimodis.
Carpite purpureas violas,
Sanguineoſque crocos metite:
Non caret his genialis hyems,
Laxat & arva tepens glacies,
Floribus ut cumulet calathos.
Iſta comantibus e foliis
Munera, virgo puerque, date:
Aſt ego ſerta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia, marcida, feſta tamen.
Sic venerarier oſſa libet:
Oſſibus altar & impoſitum:
Illa Dei ſita ſub pedibus
Proſpicit hæc, populoſque ſuos
Carmine propitiata fovet.

Hymnus in laudem decem & octo martyrum Cæſarauguſtanorum.

BIS novem noſter populus ſub uno
Martyrum ſervat cineres ſepulchro:
Cæſarauguſtam vocitamus urbem,
Res cui tanta eſt.
Plena magnorum domus angelorum
Non timet mundi fragilis ruinam,
Tot ſinu geſtans ſimul offerenda
Munera Chriſto.
Quum Deus dextram quatiens coruſcam
Nube ſubnixus veniet rubente,
Gentibus juſtam poſiturus æquo
Pondere libram;
Orbe de magno caput excitata

Obviam

Obviam Chriſto properanter ibit
Civitas omnis pretioſa portans
Dona caniſtris.

Afra Carthago tua promet oſſa,
Ore facundo Cypriane doctor:
Corduba Aciſclum dabit, & Zoellum,
Treſque coronas.

Tu tribus gemmis diadema pulchrum
Offeres Chriſto genitrix piorum
Tarraco, intexit cui Fructuoſus
Sutile vinclum.

Nomen hoc gemmæ ſtrophio illigatum eſt,
Emicant juxta lapides gemelli,
Ardet & ſplendor parilis duorum
Igne coruſco.

Parva Felicis decus exhibebit
Artubus ſanctis locuples Gerunda,
Noſtra præſtabit Calagurris ambos,
Quos veneramur.

Barcinon claro Cucufate freta
Surget, & Paulo ſpetioſa Narbo,
Teque præpollens Arelas habebit,
Sancte Geneſi.

Luſitanorum caput oppidorum
Urbs, adoratæ cineres puellæ
Obviam Chriſto rapiens, ad aram
Porriget ipſam.

Sanguinem Juſti, cui paſtor hæret,
Ferculum duplex, geminumque donum
Ferre Complutum gremio juvabit
Membra duorum.

Ingeret Tingis ſua Caſſianum,
Feſta Maſſylum monumenta regum,
Qui cinis gentes domitas coegit
Ad juga Chriſti.

Singulis paucæ, tribus aut duobus
Forſan, & quinis aliquæ placebunt
Teſtibus Chriſti, prius hoſtiarum
Pignore functæ.

Tu decem ſanctos reveheſ, & octo
Cæſarauguſta ſtudioſa Chriſti,
Verticem flavis oleis revincta
Pacis honore.

Sola in occaſum numeroſiores
Martyrum turbas domino paraſti,
Sola, prædives pietate, multa
Luce frueris.

Vix parens orbis populoſa Pœni,
Ipſa vix Roma in ſolio locata,
Te, decus noſtrum, ſuperare in iſto
Munere digna eſt.

Omnibus portis ſacer immolatus
Sanguis excluſit genus invidorum
Dæmonum, & nigras pepulit tenebras
Urbe piata.

Nullus umbrarum latet intus horror:
Pulſa nam peſtis populum refugit.
Chriſtus in totis habitat plateis,
Chriſtus ubique eſt.

Martyrum credas patriam coronis
Debitam ſacris: chorus unde ſurgens
Tendit in cælum niveus togatæ
Nobilitatis.

Inde, Vincenti, tua palma nata eſt,
Clerus hinc tantum peperit triumphum:
Hinc ſacerdotum domus infulata
Valeriorum.

Sævus antiquis quoties procellis
Turbo, vexatum tremeſecit orbem,
Triſtior templum rabies in iſtud
Intulit iras.

Nec furor quiſquam ſine laude noſtrum
Ceſſit, aut clari vacuus cruoris
Martyrum ſemper numerus ſub omni
Grandine crevit.

Nonne, Vincenti, peregre necandus
Martyr, his terris tenui notaſti
Sanguinis rore ſpeciem futuri
Morte propinqua?

Hoc colunt cives, velut ipſa membra
Ceſpes includat ſuus, & paterno
Servet amplectens tumulo beati
Martyris oſſa.

Noſter eſt quamvis procul hinc in urbe
Paſſus ignota, & dederit ſepulchri
Gloriam victor, prope littus altæ
Forte Sagunti.

Noſter, & noſtra puer in palæſtra
Arte virtutis, fideique olivo
Unctus, horrendum didicit domare
Viribus hoſtem.

Noverat templo celebres in iſto
Octies partas, deciesque palmas,
Laureis doctus patriis eadem
Laude cucurrit.

Hic &, Encrati, recubant tuarum
Oſſa virtutum, quibus efferati
Spiritum mundi violenta virgo
Dedecoraſti.

Martyrum nulli remanente vita
Contigit terris habitare noſtris,
Sola tu morti propriæ ſuperſtes
Vivis in orbe.

Vivis, ac pœnæ ſeriem retexis,
Carnis & cæſæ ſpolium retentans,
Tetra quam ſulcos habeant amaros
Vulnera narras.

Barbarus tortor latus omne carpſit,
Sanguis impenſus, lacerata membra,
Pectus abſciſſa patuit papilla
Corde ſub ipſo.

Jam minus mortis pretium peractæ eſt,
Quæ veneratos abolens dolores
Concitam membris tribuit quietem
Fine ſupremo.

Cruda te longum tenuit cicatrix,
Et diu venis dolor hæſit ardens,
Dum puteſcentes tenuat medullas
Tabidus humor.

Invidus quamvis obitum ſupremum
Perſequutoris gladius negarit,
Plena te, martyr, tamen ut peremptam
Pœna coronat.

Vidimus partem jecoris revulſam
Ungulis longe jacuiſſe preſſis,
Mors habet pallens aliquid tuorum,
Te quoque viva.

Hunc novum noſtræ titulum fruendum
Cæſarauguſtæ dedit ipſe Chriſtus,
Juge viventis domus ut dicata
Martyris eſſet.

Ergo ter ſenis ſacra candidatis,

Dives

Dives Optato, ſimul & Luperco,
Perge conſcriptum tibimet ſenatum
Pangere pſalmis.
Ede Succeſſum, cane Martialem,
Mors & Urbani tibi concinatur,
Juliam cantus reſonet, ſimulque
Quintilianum.
Publium pandat chorus, & revolvat
Quale Frontonis fuerit tropæum,
Quid bonus Felix tulerit, quid acer
Cæcilianus.
Quantus, Euoti, tua bella ſanguis
Tinxerit, quantus tua, Primitive,
Tum tuos vivax recolat triumphos
Laus, Apodemi.
Quatuor poſthinc ſupereſt virorum
Nomen extolli, renuente metro,
Quos Saturninos memorat vocatos
Priſca vetuſtas.
Carminis leges amor aureorum
Nominum parvi facit, & loquendi
Cura de ſanctis vitioſa non eſt,
Nec rudis umquam.
Plenus eſt artis modus, annotatas
Nominum formas recitare Chriſto,
Quas tenet cæli liber explicandus
Tempore juſto.
Octo tunc ſanctos recolet decemque
Angelus, coram patre, filioque:
Urbis unius regimen tenentes
Jure ſepulchri.
Quin ad antiquum numerum trahentur
Viva poſt pœnæ ſpecimen puella,
Morſque Vincenti, cui ſanguis hinc eſt,
Fons & honoris.
Additis Cajo, (nec enim ſilendi,)
Teque, Crementi, quibus incrementum
Ferre provenit decus ex ſecundo
Laudis agone.
Ambo confeſſi Dominum, ſteterunt
Acriter contra fremitum latronum,
Ambo guſtarunt leviter ſaporem
Martyriorum.
Hæc ſub altari ſita ſempiterno,
Lapſibus noſtris veniam precatur
Turba, quam ſervat procerum creatrix
Purpureorum.
Nos pio fletu, date, perluamus
Marmorum ſulcos, quibus eſt operta
Spes, ut abſolvam retinaculorum
Vincla meorum.
Sterne te totam generoſa ſanctis
Civitas mecum tumulis, deinde
Mox reſurgentes animas & artus
Tota ſequeris.

Hymnus in laudem Vincentii martyris.

BEate martyr, proſpera
Diem triumphalem tuum,
Quo ſanguinis merces tibi,
Corona, Vincenti, datur.
Hic te ex tenebris ſeculi,
Tortore victo & judice,
Evexit ad cælum dies,
Chriſtoque ovantem reddidit.
Nunc angelorum particeps,
Conluces inſigni ſtola,
Quam teſtis indomabilis
Rivis cruoris laveras.
Quum te ſatelles idoli
Præcinctus atris legibus,
Litare divis gentium
Ferro & catenis cogeret.
Ac verba primum mollia
Suadendo blande effuderat;
Captator ut vitulum lupus
Rapturus, alludit prius.
Rex, inquit, orbis maximus,
Qui ſceptra geſtat Romula,
Servire ſanxit omnia
Priſcis deorum cultibus.
Vos Nazareni aſſiſtite,
Rudemque ritum ſpernite.
Hæc ſaxa, quæ princeps colit,
Placate fumo & victima.
Exclamat hic Vincentius,
Levita de tribu ſacra,
Miniſter altaris Dei,
Septem ex columnis lacteis.
Tibi iſta præſint numina,
Tu ſaxa, tu ligna coles,
Tu mortuorum mortuus
Fias deorum pontifex.
Nos lucis auctorem patrem,
Ejuſque Chriſtum filium,
Qui ſolus ac verus Deus,
Datiane, confitebimur.
Hic ille jam commotior:
Audeſne non felix, ait,
Jus hoc deorum & principum,
Violare verbis aſperis?
Jus & ſacratum & publicum,
Cui cedit humanum genus,
Nec te juventæ fervidæ
Inſtans periclum permovet?
Hoc namque decretum cape,
Aut ara, thure, & ceſpite
Precanda jam nunc eſt tibi,
Aut mors luenda eſt ſanguine.
Reſpondit ille altrinſecus:
Age ergo, quidquid virium,
Quidquid poteſtatis tibi eſt,
Palam reluctor, exere.
Vox noſtra quæ ſit, accipe:
Eſt Chriſtus & pater Deus:
Servi hujus & teſtes ſumus.
Extorque ſi potes fidem.
Tormenta, carcer, ungulæ,
Stridenſque flammis lamina,
Atque ipſa pœnarum ultima
Mors Chriſtianis ludus eſt.
O veſtra inanis vanitas,
Scitumque brutum Cæſaris!
Condigna veſtris ſenſibus
Coli jubetis numina,
Exciſa fabrili manu,
Cavis recocta & follibus,
Quæ voce, quæ greſſu carent,
Immota, cæca, elinguia.
His ſumptuoſa ſplendido
Delubra creſcunt marmore.

His

His colla mugientium
Percuſſa taurorum cadunt.
At ſunt & illic ſpiritus.
Sunt; ſed magiſtri criminum,
Veſtræ & ſalutis aucupes,
Vagi, impotentes, ſordidi:
Qui vos latenter incitos
In omne compellunt nefas,
Vaſtare juſtos cædibus,
Plebem piorum carpere.
Norunt & ipſi ac ſentiunt
Pollere Chriſtum, & vivere,
Ejuſque jam jamque affore
Regnum tremendum perfidis.
Clamant fatentes denique
Pulſi e latebris viſcerum,
Virtute Chriſti & nomine:
Divique & iidem dæmones.
His intonantem martyrem
Judex profanus non tulit,
Conclamat: Os obtrudite,
Ne plura jactet improbus.
Vocem loquentis claudite,
Raptimque lictores date,
Illos reorum carnibus
Paſtos, manuque exercitos.
Jam ſaxo jus prætorium
Conviciator ſentiat,
Ne impune, ne noſtris ſibi
Diis deſtruendis luſerit.
Tibi ergo ſoli, contumax,
Tarpeia calcentur ſacra?
Tu porro ſolus obteras
Romam, Senatum, Cæſarem?
Vinctum retortis brachiis,
Surſum ac deorſum extendite:
Compago donec oſſium
Divulſa, membratim crepet.
Poſt hinc hiulcis ictibus
Nudate coſtarum abdita,
Ut per lacunas vulnerum
Jecur retectum palpitet.
Ridebat hæc miles Dei,
Manus cruentas increpans,
Quod fixa non profundius
Intraret intus ungula.
Ac jam omne robur fortium
Eviſcerando ceſſerat,
Niſuſque anhelus ſolverat
Feſſos lacertorum toros.
Aſt ille tanto lætior,
Omni vacantem nubilo
Frontem ſerenam luminat,
Te, Chriſte, præſentem videns.
Quis vultus iſte, proh pudor!
Datianus ajebat furens,
Gaudet, renidet, provocat,
Tortore tortus acrior.
Nil illa vis exercita
Tot noxiorum mortibus,
Agone in iſto proficit,
Ars & dolorum vincitur.
Sed vos alumni carceris,
Par ſemper invictum mihi,
Cohibete paulum dexteras,
Reſpiret ut laſſus vigor.
Præſicca rurſus ulcera,
Dum ſe cicatrix colligit
Refrigerati ſanguinis,
Manus reſulcans diruet.
His contra Levites refert:
Si jam tuorum perſpicis
Languere virtutem canum,
Age ipſe major carnifex,
Oſtende quo pacto queant
Imos receſſus ſcindere,
Manus & ipſe interſere,
Rivoſque ferventes bibe.
Erras, cruente, ſi meam
Te rere pœnam ſumere,
Quum membra morti obnoxia
Dilancinata interficis.
Eſt alter homo intrinſecus,
Violare quem nullus poteſt,
Liber, quietus, integer,
Exors dolorum triſtium.
Hoc, quod laboras perdere
Tantis furoris viribus,
Vas eſt ſolutum ac fictile,
Quocumque frangendum modo.
Quin imo nunc enitere
Illum ſecare ac plectere,
Qui perſtat intus, qui tuam
Calcat, tyranne, inſaniam.
Hunc laceſſe, hunc diſcute
Invictum, inſuperabilem,
Nullis procellis ſubditum,
Solique ſubjectum Deo.
Hæc fatur, & ſtridentibus
Laniatur uncis denuo.
Cui prætor ore ſubdolo
Anguina verba exſibilat:
Si tanta callum pectoris
Prædurat obſtinatio,
Pulvinar ut noſtrum manu
Abomineris tangere:
Saltem latentes paginas,
Libroſque opertos detege,
Quo ſecta pravum ſeminans
Juſtis cremetur ignibus.
His martyr auditis ait:
Quem tu, maligne, myſticis
Minitaris ignem literis,
Flagrabis ipſe hoc juſtius.
Romphæa nam cæleſtium
Vindex erit voluminum,
Tanti veneni interpretem,
Linguam perurens fulmine.
Vides favillas indices
Gomorrhæorum criminum,
Sodomita nec latet cinis,
Teſtis perennis funeris.
Exemplar hoc, ſerpens, tuum eſt,
Fuligo quem mox ſulphuris,
Bitumen & miſtum pice,
Imo implicabunt tartaro.
His perſequutor ſaucius
Pallet, rubeſcit, æſtuat,
Inſana torquens lumina,
Spumaſque frendens egerit.
Tum deinde cunctatus diu,
Decernit extrema omnium

Igni, grabato, & laminis
Exerceatur quæſtio.
Hæc ille ſeſe ad munera
Gradu citato proripit,
Ipſoſque pernix gaudio,
Pœnæ miniſtros prævenit.
Ventum ad palæſtram gloriæ;
Spes certat, & crudelitas:
Luctamen anceps conſerunt,
Hinc martyr, illinc carnifex.
Serrata lectum regula
Dente frequenti exaſperat,
Cui multa carbonum ſtrues
Vivum vaporat halitum.
Hunc ſponte conſcendit rogum
Vir ſanctus ore interrito:
Ceu jam coronæ conſcius
Celſum tribunal ſcanderet.
Subter crepante aſpergine
Scintillat excuſſus ſalis,
Punctiſque fervens ſtridulis
Sparſim per artus figitur.
Arvina poſthinc igneum
Impreſſa cauterem lavit,
Vis unde roris fumidi
In membra ſenſim liquitur.
Hæc inter immotus manet
Tamquam dolorum neſcius,
Tenditque in altum lumina,
Nam vincla palmas preſſerant:
Sublatus inde fortior,
Lugubre in antrum truditur,
Ne liber uſus luminis
Animaret altum ſpiritum.
Eſt intus imo ergaſtulo
Locus tenebris nigrior,
Quem ſaxa merſi fornicis
Anguſta clauſum ſtrangulant.
Æterna nox illic latet,
Expers diurni ſideris:
Hic carcer horrendus ſuos
Habere fertur inferos.
In hoc barathrum conjicit
Truculentus hoſtis martyrem,
Lignoque plantas inſerit
Divaricatis curibus.
Quin addit & pœnam novam
Crucis peritus artifex,
Nulli tyranno cognitam
Nec fando compertam retro.
Fragmenta teſtarum jubet
Hirta impolitis angulis,
Acuminata, informia,
Tergo jacentis ſternerent.
Totum cubile ſpiculis
Armant dolores anxii,
Inſomne qui ſubter latus
Mucrone pulſent obvio.
Hæc ille verſutus vafra
Meditatus arte ſtruxerat:
Sed Belzebulis callida
Commenta Chriſtus deſtruit.
Nam carceralis cæcitas
Splendore lucis fulgurat,
Duplexque morſus ſtipitis
Ruptis cavernis diſſilit.

Agnoſcit hic Vincentius
Adeſſe quod ſperaverat,
Tanti laboris præmium,
Chriſtum datorem luminis.
Cernit deinde fragmina
Jam teſtularum, mollibus
Veſtire ſemet floribus,
Redolente nectar carcere.
Quin & frequentes angeli
Stant, ac loquuntur comminus,
Quorum unus ore auguſtior
Compellat his dictis virum:
Exurge, martyr inclyte,
Exurge ſecurus tui:
Exurge, & almis cœtibus
Noſter ſodalis addere.
Decurſa jam ſatis tibi
Pœnæ minacis munia,
Pulchroque mortis exitu
Omnis peracta eſt paſſio.
O miles invictiſſime,
Fortiſſimiſque fortior,
Jam te ipſa ſæva & aſpera
Tormenta victorem tremunt.
Spectator hæc Chriſtus Deus
Compenſat ævo intermino,
Propriæque collegam crucis
Larga coronat dextera.
Pone hoc caducum vaſculum
Compage textum terrea,
Quod diſſipatum ſolvitur,
Et liber in cælum veni.
Hæc ille, ſed clauſas fores
Interna rumpunt lumina,
Tenuiſque per rimas nitor
Lucis latentis proditur.
Hoc cum ſtuperet territus
Obſeſſor atri liminis,
Quem cura pernox manſerat
Servare feralem domum:
Pſallentis audit inſuper
Prædulce carmen martyris,
Cui vocis inſtar æmulæ
Conclave reddit concavum.
Pavens deinde introſpicit,
Admota quantum poſtibus
Acies per arctas cardinum
Intrare juncturas poteſt.
Vernare multis floribus
Stramenta teſtarum videt,
Ipſumque vulſis nexibus
Obambulantem pangere.
Implentur aures turbidi
Prætoris hoc miraculo:
Flet victus, & volvit gemens
Iram, dolorem, dedecus.
Exemptus, inquit, carcere,
Paulum benignis foribus
Recreetur, ut paſtum novum
Pœnis refectus præbeat.
Coire toto ex oppido
Turbam fidelem cerneres,
Mollire præfultum torum,
Siccare cruda vulnera.
Ille ungularum duplices
Sulcos pererrat oſculis:

Hic purpurantem corporis
Gaudet cruorem lambere.
Pleriquc veſtem lineam
Stillante tingunt ſanguine,
Tutamen ut ſacrum ſuis
Domi reſervent poſteris.
Tunc ipſe manceps carceris,
Et vinculorum janitor,
Ut fert vetuſtas conſcia,
Repente Chriſtum credidit.
Hic obſeratis vectibus
Denſæ ſpecum caliginis
Splendore lucis advenæ
Micuiſſe clauſum viderat.
At vero poſtquam lectuli
Martyr quietem contigit,
Æger morarum tædio,
Et mortis incenſus ſiti:
Si mors habenda hujuſmodi eſt,
Quæ corporali ergaſtulo
Mentem reſolvit liberam,
Et reddit autori Deo:
Mentem piatam ſanguine,
Mortis lavacris elutam,
Quæ ſemet ac vitam ſuam
Chriſto immolandam præbuit.
Ergo ut recline mollibus
Rejecit aulæis caput,
Victor relictis artubus
Cælum capeſſit ſpiritus.
Cui recta celſo tramite
Referatur ad patrem via,
Quam fratre cæſus impio
Abel beatus ſcanderat.
Stipant euntem candidi
Hinc inde ſanctorum chori,
Parique miſſus carcere
Baptiſta Joannes vocat.
At Chriſtiani nominis
Hoſtem coquebant irrita
Fellis venena, & lividum
Cor efferata exuſſerant.
Sævire inermem crederes
Fractis draconem dentibus.
Evaſit exultans, ait,
Rebellis, & palmam tulit?
Sed reſtat illud ultimum,
Inferre pœnam mortuo,
Feris cadaver tradere,
Canibuſque carpendum dare.
Jam nunc & oſſa extinxero,
Ne ſit ſepulchrum funeris.
Quod plebs gregalis excolat,
Titulumque figat martyris.
Sic frendit, & corpus ſacrum
Profanus, (ah dirum nefas!)
Nudum negato tegmine
Exponit inter carices.
Sed nulla dirarum fames,
Aut beſtiarum aut alitum,
Audet tropæum gloriæ
Fœdare tactu ſqualido.
Quin ſi qua clangens improbe
Circumvolarat eminus,
Trucis volucris impetu
Depulſa vertebat fugam.
Nam corvus Heliæ datus
Olim, ciborum portitor,
Hoc munus implet ſedulo,
Et irremotus excubat.
Hic ex fruteris proximis
Infeſtus alarum ſono,
Oculoſque pennis verberans
Exegit immanem lupum.
Quis perfidorum credere
Auſit, rapacem belluam
Tauris paratam congredi,
Ceſſiſſe plumis mollibus?
Ibat malignum murmurans,
Levi volatu exterritus,
Prædamque viſam fugerat]
Cuſtodis imbellis minis.
Quis audienti talia,
Daciane, tunc ſenſus tibi!
Quantis gementem ſpiculis
Figebat occultus dolor!
Quum te perempti corporis
Virtute victum cerneres,
Ipſis & impar oſſibus,
Vacuiſque jam membris minor.
Sed quis, tyranne pertinax,
Hunc impotentem ſpiritum
Determinabit exitus?
Nulluſne te franget modus?
Nullus, nec umquam deſinam:
Nam ſi ferina immanitas
Manſueſcit, & clementia
Corvos voraces mitigat,
Mergam cadaver fluctibus,
Inſana numquam naufragis
Ignoſcit unda, & ſpumeum
Neſcit profundum parcere.
Aut ſemper illic mobilis
Incerta per ludibria
Vagis feretur flatibus,
Squamoſa paſcens agmina:
Aut ſub fragoſis rupibus
Scabri petrarum murices
Inter receſſus ſcrupeos
Diſciſſa rumpent viſcera.
Ecquis virorum, ſtrenue
Cymbam peritus pellere
Remo, rudente, & carbaſo,
Secare qui pontum queas?
Rapias paluſtri e ceſpite
Corpus, quod intactum jacet,
Levique vectum lembulo
Amplum per æquor auferas.
Sed complicatum ſparteus
Claudat cadaver culleus,
Quem fune connexus lapis
Præceps in altum deprimat.
At tu per undas emices
Rorante præpes palmula,
Donec relictum longior
Abſcondat aſpectus ſolum.
Hæc juſſa quidam militum,
(Eumorphio nomen fuit)
Violentus, audax, barbarus,
Furore fervens arripit.
Funale textum conſerit,
Suto quod implet corpore,

Emen-

Emenſus & multum freti,
Inter procellas excutit.
O præpotens virtus Dei,
Virtus creatrix omnium!
Quæ turgidum quondam mare
Gradiente Chriſto ſtraverat,
Ut terga calcans æquoris
Siccis mearet paſſibus,
Plantas nec undis tingeret
Vaſti viator gurgitis.
Hæc ipſa virtus juſſerat
Rubrum ſalum dehiſcere,
Patente dum profundo aridum
Secura plebs inceſſerit.
Nec non & ipſa nunc jubet
Servire ſancto corpori
Pontum quietis lapſibus
Ad curva pronum littora.
Saxum molaris ponderis,
Ut ſpuma candens, innatat,
Tantique cuſtos pignoris
Fiſcella fertur fluctibus.
Cernunt ſtupentes navitæ
Vectam remenſo marmore,
Labi retrorſum leniter
Æſtu ſecundo & flamine.
Certant & ipſi concito
Pontum phaſelo ſcindere,
Longe ſed artus prævolant
Telluris ad mollem ſinum.
Prius relatos denique
Humus quieta ſuſcipit,
Quam pulſa ſummis niſibus
Carina portum tangeret.
Felix amœni littoris
Seceſſus ille, qui ſacra
Fovens arenis viſcera
Vicem ſepulchri præbuit!
Dum cura ſanctorum pia
Deflens adornat aggerem,
Tumuloque corpus creditum
Vitæ reſervat poſteræ.
Sed mox ſubactis hoſtibus,
Jam pace juſtis reddita,
Altar quietem debitam
Præſtat beatis oſſibus.
Subjecta nam ſacrario,
Imamque ad aram condita,
Cæleſtis auram muneris
Perfuſa ſubtus hauriunt.
Sic corpus: aſt ipſum Dei
Sedes receptum continet,
Cum Maccabæis fratribus
Sectoque Iſaiæ proximum.
Simplex ſed illis contigit
Corona pœnarum, quibus
Finem malorum præſtitit
Mortis ſupremus exitus.
Quid tale ſector auſus eſt?
Truncata numquid corporis,
Segmenta poſt ſerram feris
Objecit, aut undis dedit?
Num Maccabæi martyris
Linguam tyrannus erutam,
Raptamve pellem verticis
Avibus cruentis obtulit?

Tu ſolus, o bis inclyte,
Solus brabei duplicis
Palmam tuliſti: tu duas
Simul paraſti laureas.
In morte victor aſpera,
Tum deinde poſt mortem pari
Victor triumpho proteris
Solo latronem corpore.
Adeſto nunc, & percipe
Voces precantum ſupplices,
Noſtri reatus efficax
Orator ad thronum patris.
Per te, per illum carcerem,
Honoris augmentum tui,
Per vincla, flammas, ungulas,
Per carceralem ſtipitem,
Per fragmen illud teſteum,
Quo parta crevit gloria,
Per, quem trementes poſteri
Exoſculamur, lectulum:
Miſerere noſtrarum precum,
Placatus ut Chriſtus ſuis
Inclinet aurem proſperam,
Noxas nec omnes imputet.
Si rite ſolemnem diem
Veneramur ore & pectore:
Si ſub tuorum gaudio
Veſtigiorum ſternimur:
Pauliſper huc illabere,
Chriſti favorem deferens,
Senſus gravati ut ſentiant
Levamen indulgentiæ.
Sic nulla jam reſtet mora,
Quin excitatam nobilis
Carnem reſumat ſpiritus,
Virtute perſunctam pari.
Ut quæ laborum particeps
Commune diſcrimen tulit,
Sit & cohæres gloriæ
Cunctis in ævum ſeculis.

In honorem Beatiſſimorum Martyrum, Fructuoſi Epiſcopi Eccleſiæ Tarraconenſis, & Augurii, & Eulogii diaconorum.

FElix Tarraco, Fructuoſe, veſtris
Attollit caput ignibus coruſcum,
Levitis geminis procul relucens.
Hiſpanos Deus aſpicit benignus,
Arcem quandoquidem potens Hiberam
Trino martyre Trinitas coronat.
Ardens Augurius capeſſit æthram,
Necnon Eulogius ſimul ſupernum
Chriſti lucidus ad ſedile tendit.
Dux & prævius & magiſter illis
Ad tantum decus, ex Epiſcopali
Clarus nomine Fructuoſus ibat.
Accitus quia præſidis repente
Juſſu, venerat ad forum ſacerdos
Levitis comitantibus duobus.
Inde ad carceream viros catenam
Paſtus ſanguine carnifex trahebat.
Gaudet currere Fructuoſus ultro:
Ac, ne quis ſocios timor feriret,
Præceptor vehemens eundo firmat,
Incenditque fidem calore Chriſti.

Mecum

Mecum ſtate, viri : vocat cruentus
Ad pœnam coluber Dei miniſtros.
Ne mors terreat, eſt parata palma.

Carcer Chriſticolis gradus coronæ eſt,
Carcer provehit ad ſuperna cæli,
Carcer conciliat Deum beatis.

His dictis, adeunt ſpecum reorum,
Exercent ibi myſticum lavacrum,
Et purgamen aquæ ſtupent tenebræ.

Sex hic continuis latent diebus.
Tandem ſtant trucis ad tribunal hoſtis.
Fratres tergeminos tremunt cataſtæ.

Judex Æmilianus imminebat,
Atrox, turbidus, inſolens, profanus,
Aras dæmonicas coli jubebat.

Tu qui doctor, ait, feris novellum
Commenti genus, ut leves puellæ
Lucos deſtituant, Jovem relinquant:
Damnes, ſi ſapias, anile dogma.

Juſſum eſt Cæſaris ore Gallieni,
Quod princeps colit, ut colamus omnes.

Hæc ſanti placidus refert ſacerdos:
Æternum colo principem, dierum
Factorem, dominumque Gallieni :

Et Chriſtum patre profatum perenni,
Cujus ſum famulus, gregiſque paſtor.
Subridens ait ille : Jam fuiſti.

Nec differt furor aut refrenat iram,
Sævis deſtinat ignibus cremandos.
Exultant, prohibentque flere vulgum.

Quoſdam de populo videt ſacerdos
Libandum ſibi poculum offerentes :
Jejunamus, ait; recuſo potum.

Nondum nona diem reſignat hora:
Numquam conviolabo jus dicatum,
Nec mors ipſa meum ſacrum reſolvet.

Sic Chriſtus ſitiens crucis ſub hora
Oblatum ſibi poculum recuſans,
Nec libare volens, ſitim peregit.

Intrant interea locum rotunda
Concluſum cavea, madens ferarum
Multo ſanguine quem furor frequentat.

Quum ſpectacula perſtrepunt cruenta,
Ac vilis gladiator enſe duro
Percuſſus cadit, & fremit voluptas.

Hic flammante pyra, niger miniſter
Ardens ſupplicium parare juſſus,
Conſtruxit facibus rogum ſupremis.

Qui dum corpora concremata ſolvit,
Ferventes animas amore lucis
Fracto carceris expediret antro.

Certant officiis pii ſodales:
Plantis calceamenta diſſolutis
Pronus detrahere ſtudebat unus.

Sed ſanctus vetat ora Fructuoſus
Inclinata premi. Faceſſite, inquit,
Ne noſtram gravet obſequela mortem.

At quin ipſe meos pedes reſolvam,
Ne veſtigia præpedita vinclis
Tardis greſſibus inruant in ignem.

Cur lamenta rigant genas madentes?
Cur veſtri memor ut fiam rogatis?
Cunctis pro populis rogabo Chriſtum.

Vix hæc ediderat, relaxat ipſe
Indumenta pedum, velut Moyſes
Quondam fecerat ad rubum propinquans.

Non calcare ſacram cremationem,
Aut adſtare Deo prius licebat,
Quam veſtigia pura figerentur.

Stabat calce mera, reſultat ecce
Cœlo ſpiritus, & ferit loquelam,
Quæ cunctos tremefecit audientes.

Non eſt, credite, pœna, quam videtis,
Quæ puncto tenui citata tranſit:
Nec vitam rapit illa, ſed reformat.

Felices animæ, quibus per ignem
Celſa ſcandere contigit Tonantis!
Quas olim fugiet perennis ignis.

Hæc inter, rapidis focos crepantes
Intrant paſſibus, & minantur ipſis
Flammarum trepidantibus caminis.

Nexus denique, qui manus retrorſus
In tergum revocaverant revinctas,
Intacta cute decidunt aduſti.

Non auſa eſt cohibere pœna palmas
In morem crucis ad patrem levandas:
Solvit brachia quæ Deum precentur.

Priſcorum ſpecimen trium putares,
Quos olim Babylonicum per ignem
Cantantes ſtupuit tremens tyrannus.

Illis ſed pia flamma tum pepercit,
Nondum tempore paſſionis apto,
Nec mortis decus inchoante Chriſto.

Hos quum defugeret vaporus ardor,
Orant, ut celer ignis advolaret,
Et finem daret anxiis periclis.

Exorata ſuos obire tandem
Majeſtas famulos jubet caducis
Miſſos corporibus, ſibique reddi.

Vidit Præſidis ex domo ſatelles
Cælum martyribus patere apertum,
Inſigneſque viros per aſtra ferri.

Quin & filiolæ monens herili
Oſtendit ſceleris notam paterni,
Cælo vivere, quos forum peremit.

Hæc tum virginitas palam videre
Per ſudum meruit, patente cœlo,
Ut crimen domini domus timeret.

Tum de corporibus ſacris favillæ,
Et perfuſa mero leguntur oſſa,
Quæ raptim ſibi quiſque vindicabat.

Fratrum tantus amor, domum referre
Sanctorum cinerum dicata dona,
Aut geſtare ſinu fidele pignus.

Sed ne relliquias reſuſcitandas,
Et mox cum Domino ſimul futuras,
Diſcretis loca dividant ſepulchris:

Cernuntur niveis ſtolis amicti,
Mandant reſtitui, cavoque claudi
Mixtim marmore pulverem ſacrandum.

O triplex honor, o triforme culmen,
Quo noſtræ caput excitatur urbis,
Cunctis urbibus eminens Hiberis!

Exultare tribus libet patronis,
Quorum præſidio foventur omnes
Terrarum populi Pyrenearum.

Circumſtet chorus ex utroque ſexu,
Hæres, virgo, puer, ſenex, anicla,
Veſtrum pſallite rite Fructuoſum.

Laudans Augurium reſultet hymnus,
Miſtis Eulogium modis coæquans,
Reddamus paribus pares camœnas.

Hinc

Hinc aurata ſonent in arce tecta,
Blandum littoris extet inde murmur,
Et carmen freta feriata pangant.
Olim tempus erit ruente mundo,
Quum te, Tarraco, Fructuoſus acri
Solvet ſupplicio, tegens ab igni.
Fors dignabitur & meis medelam
Tormentis dare, proſperante Chriſto,
Dulces Hendecaſyllabos revolvens.

In honorem Quirini Martyris, Epiſcopi Eccleſiæ Siſcian.

INſignem meriti virum,
Quirinum placitum Deo
Urbis mœnia Siſciæ
Conceſſum ſibi martyrem
Complexu patrio fovent.
Hic ſub Galerio duce,
Qui tunc Illyricos ſinus
Urgebat ditionibus,
Fertur catholicam fidem
Illuſtraſſe per exitum.
Non illum gladii rigor,
Non incendia, non feræ
Crudeli interitu necant,
Sed lymphis fluvialibus
Gurges dum rapit, abluit.
Nil refert vitreo æquore,
An de flumine ſanguinis
Tingat paſſio martyrem:
Æque gloria provenit
Fluctu quolibet uvida.
Summo pontis ab ardui
Sanctæ plebis Epiſcopus
In præceps fluvio datur,
Suſpenſum laqueo gerens
Ingentis lapidem molæ.
Dejectum placidiſſimo
Amnis vertice ſuſcipit,
Nec mergi patitur ſibi,
Miris vaſta natatibus
Saxi pondera ſuſtinens.
Spectant eminus e ſolo
Doctorem pavidi greges:
Nam Chriſti populus frequens
Riparum ſinuamina
Stipato agmine ſepſerat.
Sed Quirinus ut eminens
Os circumtulit, heu ſuos
Extemplo trepidos videt,
Nil ipſe proprii memor
Inter ſtagna periculi.
Confirmat pia pectora,
Verbis mirificis rogans,
Ne quem talia terreant,
Neu conſtans titubet fides,
Aut pœnam putet emori.
Dicentem fluitantibus
Amnis terga vehunt vadis,
Nec ſubſtrata profunditas
Saxoque & laqueo & viro
Audet ſponte dehiſcere.
Senſit martyr Epiſcopus
Jam partam ſibi præripi
Palmam mortis & exitus,
Aſcenſumque negarier.
Æterni ad ſolium patris.
Jeſu cunctipotens, ait,
Haudquaquam tibi gloria
Hæc eſt inſolita, aut nova,
Calcare fremitum maris,
Prona & flumina ſiſtere.
Scimus diſcipulum Petrum,
Quum veſtigia tingeret,
Mortali trepidus pede,
Dextræ ſubſidio tuæ
Subjeciſſe ſalum ſolo.
Jordanem quoque novimus
Tortis vorticibus vagum,
Dum fertur rabido impetu,
Ad fontem refluis retro
Confugiſſe meatibus.
Hæc miracula ſunt tuæ
Virtutis, Domine; ut modo
Suſpendor, leve prænatans
Summo gurgite fluminis,
Cum collo ſcopulum traham.
Jam plenus titulus tui eſt,
Et vis prodita nominis,
Quam gentilis habet ſtupor:
Abſolvas, precor, optime,
Hujus nunc animæ moras.
Quid poſſis, probat amnicus,
Qui vectat ſilicem, liquor.
Hoc jam, quod ſupereſt, cedo,
Quo nil eſt pretioſius
Pro te, Chriſte Deus, mori.
Orantem ſimul halitus
Et vox deſerit, & calor:
Scandit ſpiritus ardua:
Fit pondus grave ſaxeum,
Corpus ſuſcipiunt aquæ.

Locus, ubi Martyres paſſi ſunt, quod nunc Baptiſterium appellatur.

ELectus Chriſto locus eſt, ubi corda probata
Provehat ad cælum ſanguine, purget aqua.
Hic duo purpureum, Domini pro nomine cæſi,
Martyrium pulchra morte tulere viri.
Hic etiam liquido fluit indulgentia fonte,
Ac veteres maculas diluit amne novo.
Qui cupit æternum cæli conſcendere regnum,
Huc veniat ſitiens. ecce parata via eſt.
Ante coronati ſcandebant ardua teſtes
Atria, nunc lotæ celſa petunt animæ.
Spiritus æterno ſolitus deſcendere lapſu,
Ut dederat palmam, ſic tribuit veniam.
Haurit terra ſacros aut fonte, aut ſanguine rores,
Exundatque ſuo jugiter unda Deo.
Ipſe loci eſt dominus, laterum cui vulnere utroque
Hinc cruor effuſus fluxit, & inde latex.
Ibitis hinc, ut quiſque poteſt, per vulnera Chriſti,
Enectus gladiis alter, & alter aquis.

Paſſio Caſſiani Martyris in foro Cornelians.

SYlla forum ſtatuit Cornelius, hanc Itali urbem
Vocitant ab ipſo conditoris nomine.
Hic mihi quum peterem te, rerum maxima Roma,
Spes eſt oborta proſperum Chriſtum fore.
Stratus humi tumulo advolvebar, quem ſacer ornat
Martyr,

Martyr, dicato Caſſianus corpore.
Dum lacrimans mecum reputo mea vulnera, & omnes
Vitæ labores, ac dolorum acumina:
Erexi ad cælum faciem, ſtetit obvia contra
Fucis colorum picta imago martyris,
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.
Innumeri circum pueri, miſerabile viſu,
Confoſſa parvis membra figebant ſtylis.
Inde pugillares ſoliti percurrere ceras,
Scholare murmur adnotantes ſcripſerant.
Æditnus conſultus, ait: Quod proſpicis hoſpes,
Non eſt inanis aut anilis fabula.
Hiſtoriam pictura refert, quæ tradita libris,
Veram vetuſti temporis monſtrat fidem.
Præfuerat ſtudiis puerilibus, & grege multo
Septus, magiſter literarum ſederat.
Verba notis brevibus comprendere cuncta peritus,
Raptimque punctis dicta præpetibus ſequi.
Aſpera nonnunquam præcepta, & triſtia viſa
Impube vulgus moverant ira & metu:
Doctor amarus enim diſcenti ſemper ephebo,
Nec dulcis ulli diſciplina infantiæ eſt.
Ecce, fidem quatiens tempeſtas ſæva, premebat
Plebem dicatam Chriſtianæ gloriæ.
Extrahitur cœtu e medio moderator alumni
Gregis, quod aris ſupplicare ſpreverat.
Pœnarum artifici quærenti, quod genus artis
Vir noſter, alto tam rebellis ſpiritu;
Reſpondent, agmen tenerum ac puerile gubernat,
Pictis notare verba ſignis imbuens:
Ducite, conclamat, captivum ducite, & ultro
Donetur ipſis verberator parvulis.
Ut liber illudant, lacerent impune, manuſque
Tingant magiſtri feriatas ſanguine.
Ludum diſcipulis volupe eſt ut præbeat ipſe
Doctor ſeverus, quos minis coercuit.
Vincitur poſt terga manus, ſpoliatur amictu,
Adeſt acutis agmen armatum ſtilis.
Quantum quiſque odii tacita conceperat ira,
Effudit ardens felle tandem libero.
Conjiciunt alii lapides, inque ora tabellas
Frangunt, reliſa fronte lignum diſſilit.
Buxa crepant cerata, genis impacta cruentis,
Rubetque ab ictu curta & humens pagina.
Inde alii ſtimulos, & acumina ferrea vibrant,
Qua parte aratis cera ſulcis ſcribitur.
Et qua ſecti apices abolentur, & æquoris hirti
Rurſus niteſcens innovatur area.
Hinc foditur Chriſti confeſſor, & inde ſecatur,
Pars viſcus intrat molle, pars ſcindit cutem.
Omnia membra manus pariter fixere ducentæ,
Totidemque guttæ vulnerum ſtillant ſimul.
Major tortor erat, qui ſumma pupugerat infans,
Quam qui profunda perforarat viſcera.
Ille levis, quoniam percuſſor morte negata
Sævire ſolis ſcit dolorum ſpiculis.
Hic quanto interius vitalia condita pulſat,
Plus dat medelæ, dum necem prope applicat.
Eſte precor fortes, & vincite viribus annos:
Quod deſit ævo, ſuppleat crudelitas.
Sed male conatus tener, infirmuſque laborat,
Tormenta creſcunt, dum fatiſcit carnifex.
Quid gemis? exclamat quidam: tute ipſe magiſter
Iſtud dediſti ferrum, & armaſti manus.
Reddimus ecce tibi tam millia multa notarum,
Quam ſtando, flendo, te docente, excepimus.
Non potes iraſci quod ſcribimus, ipſe jubebas,
Numquam quietum dextera ut ferret ſtilum.
Non petimus toties te præceptore negatas,
Avare doctor, jam ſcholarum ferias.
Pangere puncta libet, ſulciſque intexere ſulcos,
Flexas catenis impedire virgulas.
Emendes licet inſpectos longo ordine verſus,
Mendoſa forte ſi quid erravit manus.
Exerce imperium: jus eſt tibi plectere culpam,
Si quis tuorum te notavit ſegnius.
Talia ludebant pueri per membra magiſtri,
Nec longa feſſum pœna ſolvebat virum.
Tandem luctantis miſeratus ab æthere Chriſtus,
Jubet reſolvi pectoris ligamina.
Difficileſque moras animæ, ac retinacula vitæ
Relaxat, artas & latebras expedit.
Sanguis ab interno venarum fonte patentes
Vias ſequutus, deſerit præcordia.
Totque foraminibus penetrati corporis exit
Fibrarum anhelans ille vitalis calor.
Hæc ſunt quæ liquidis expreſſa coloribus, hoſpes,
Miraris, iſta eſt Caſſiani gloria.
Suggere ſi quod habes juſtum vel amabile votum,
Spes ſi qua tibi eſt, ſi quid intus æſtuas.
Audit, crede, preces martyr proſperrimus omnes,
Rataſque reddit, quas videt probabiles.
Pareo, complector tumulum, lacrimas quoque fundo,
Altar tepeſcit ore, ſaxum pectore.
Tunc arcana mei percenſeo cuncta laboris,
Tunc quod petebam, quod timebo murmuro.
Et poſt terga domum dubie ſub ſorte relictam,
Et ſpem futuri ſorte nutantem boni.
Audior, urbem adeo, dextris ſucceſſibus utor:
Domum revertor, Caſſianum prædico.

Romani Martyris Supplicium.

Romane, Chriſti fortis adſertor Dei,
Elinguis oris organum fautor move,
Largire comptum carmen infantiſſimo.
Fac ut tuarum mira laudum concinam:
Nam ſcis & ipſe poſſe mutos eloqui.
Plectrum palati, & faucium ſævus tibi
Tortor revulſit: nec tamen ſilentium
Indixit ori, quo fatebaris Deum,
Vox veritatis extingui nequit,
Nec ſi recifis palpitet meatibus.
Hic noſter hærens ſermo linguæ debili
Balbutit, & modis laborat abſonis:
Sed ſi ſuperno rore reſpergas jecur,
Et ſpiritali lacte pectus inriges,
Vox impeditos rauca laxabit ſonos.
Evangeliſta ſcripſit, ipſum talia
Præcepta Meſſiam dediſſe Apoſtolis:
Nolite verba, quum ſacramentum meum
Erit canendum, providenter quærere:
Ego imparatis, quæ loquantur, ſuggeram.
Sum mutus ipſe, ſed potens facundiæ
Mea lingua Chriſtus luculenter diſſeret,
Ipſe explicabit quos ſupremo ſpiritu
Dæmon tumultus, dum domatur, moverit,
Furore peſtis pejor in noviſſimo.
Sic vulneratus anguis ictu ſpiculi
Ferrum remordet, & dolore ſævior,
Quaſſando preſſis immoratur dentibus:

Haſtile fixum, ſed manet profundius,
Nec caſſa ſentit morſuum pericula.
Galerius urbis forte Romanæ ſtatum
Ductor regebat, ut refert antiquitas,
Immitis, atrox, aſper, implacabilis:
Edicta late mundum in omnem miſerat,
Chriſtum negaret, quiſque mallet vivere.
Hæc ille ſerpens ore dictat regio,
Qui mortuorum de ſepulchris exiens
Clamat: Quid ante tempus adventu cito
Mea regna ſolvis? parce, Fili altiſſimi,
Vel poſſidere corda porcorum jube.
Præfectus iſtis imminens negotiis
Aſclepiades, ire mandat milites
Eccleſiaſten uſque de ſacrariis
Raptare plebem, mancipandam vinculis,
Ni diſciplinam Nazarenam reſpuat.
Mox ipſe templum cogitans irrumpere,
Et diſſipare Sancta Sanctorum ſtudens,
Armis profanus præparabat impiis
Altaris aram funditus peſſumdare,
Foreſque & ipſas in ruinam ſolvere.
Præcurrit index his repente cognitis
Romanus, ſacræ heros excellentiæ,
Venire in armis perduelles nunciat,
Animos paventum præſtruens hortatibus,
Stent ut parati, neve cedant turbini.
Conſpirat uno fœderatus ſpiritu
Grex Chriſtianus, agmen imperterritum
Matrum, virorum, parvulorum, virginum:
Fixa & ſtatuta eſt omnibus ſententia
Fidem tueri, vel libenter emori.
Refert repulſus miles ad ſubſellia,
Plebis rebellis eſſe Romanum ducem,
Flagrare cunctos pervicaci audacia,
Jugulos retectos obſtinate opponere,
Quo glorioſa morte fortes oppetant.
Præceps jubetur inde Romanus rapi,
Soluſque, ut incitator & fax omnium,
Pro contumaci plebe cauſſam dicere.
It non reſiſtens, ſeque vinciri petit,
Flexas & ultro torquet in tergum manus.
Amor coronæ pene prævenit trucem
Lictoris artem, ſponte nudas offerens
Coſtas biſulcis exſecandas ungulis:
Irrumpit altum limen, & præconibus
Stupore mutis, ipſe tortorem trahit.
Aſtanti ob ora ſic tyrannus incipit:
Infame monſtrum, vilis, inteſtabilis,
Tu ventilator urbis, & vulgi levis
Procella, mentes inquietas mobiles,
Ne ſe imperita turba dedat legibus.
Populare quiddam ſub colore gloriæ
Illiterata credidit frequentia,
Ut ſe per ævum conſecrandos autument,
Si bella divis ceu gigantes inferant,
Victique flammis obruantur montium.
Hoc tu paraſti, perdite, ſpectaculum
Cladis cruentæ de necandis civibus,
Quos ut profanos, impiari & ſeculi
Reos, neceſſe eſt te magiſtro interfici:
Tu cauſſa mortis, tu malorum ſignifer.
Ni fallor, æquum eſt, ut quod autor improbus
Tollerare multos compuliſti, carnifex,
In te recurrat, proque tantis cædibus,
Quæ mox futuræ, primus exitium luas,
Feras & ipſe quod ferendum ſuaſeras.
His ille contra reddit ore libero:
Amplector, o Præfecte, nec me ſubtraho,
Ut pro fideli plebe ſolus immoler,
Dignus ſubire cuncta, ſi me conſulis,
Quæcumque veſtra juſſerit crudelitas.
Intrare ſervis idolorum ac dæmonum
Sanctam ſalutis non licet noſtræ domum,
Ne polluatur durus orandi locus:
Confido ſancto in Spiritu numquam tibi
Dandum, ut beatum limen attingas pede.
Ni forte noſter factus, in noſtrum gregem
Mereare ſumi: quod Pater faxit Deus.
Incenſus his Aſclepiades, juſſerat
Eviſcerandum corpus eculeo eminus
Pendere, & uncis, vinculiſque creſcere.
Apparitores ſed furenti ſuggerunt
Illum vetuſta nobilem proſapia,
Meritiſque multis eſſe primum civium.
Jubet amoveri noxialem ſtipitem,
Plebeja clarum pœna ne damnet virum.
Tundatur, inquit, terga crebris ictibus,
Plumboque cervix verberata extuberet:
Perſona quæque competenter plectitur,
Magnique refert vilis, an ſit nobilis.
Gradu reorum forma tormentis datur.
Pulſatus ergo martyr illa grandine,
Poſtquam inter ictus dixit hymnum plumbeos,
Erectus infit: Abſit, ut me nobilem
Sanguis parentum præſtet, aut lex curiæ.
Generoſa Chriſti ſecta nobilitat viros.
Si prima noſtris quæ ſit incunabulis
Origo textu ſtemmatis recenſeas:
Dei Parentis eſſe ab ore cœpimus.
Cui quiſque ſervit, ille vere eſt nobilis,
Patri rebellis, invenitur degener.
Honos deinde ſtemmati accedit novus
Et ſplendor ingens, ut magiſtratus venit;
Si confirendi nominis teſtem probum
Signent inuſta ferri & ignis vulnera,
Et vim dolorum mors ſequatur inclyta.
Cave benignus eſſe perverſe velis,
Nec mi remiſſus leniter peperceris,
Incumbe membris, tortor, ut ſim nobilis:
His ampliatus ſi fruar ſucceſſibus,
Genus patris matriſque flocci fecero.
Hæc ipſa veſtra dignitatum culmina
Quid eſſe cenſes? nonne curſim tranſeunt
Faſces, ſecures, ſellæ, prætextæ, togæ,
Lictor, tribunal, & tercenta inſignia,
Quibus tumetis, moxque detumeſcitis?
Quum conſulatum initis, ut vernæ ſolent,
(Pudet fateri) farre pullos paſcitis,
Aquila ex eburna ſumit arrogantiam
Geſtator ejus, ac ſuperbit belluæ
Inflatus oſſe, cui figura eſt alitis.
Jam ſi ſub aris ad ſigillorum pedes
Jaceatis, infra ſectilem quercum ſiti,
Quid eſſe vobis æſtimem projectius?
Nudare plantas ante carpentum ſcio
Proceres togatos, matris Idææ ſacris.
Lapis nigellus evehendus eſſedo,
Muliebris oris clauſus argento ſedet:
Quem dum ad lavacrum præeundo ducitis,
Pedes remotis atterentes calceis
Almonis uſque pervenitis rivulum.

Quid

Quid illa turpis pompa? nempe ignobiles
Vos eſſe monſtrat, quum luperci curritis,
Quem ſervulorum non rear viliſſimum,
Nudus plateas ſi per omnes curſitans,
Pulſet puellas verbere ictas ludrico?
Miſeret tuorum me ſacrorum, & principum,
Morumque, Roma, ſeculi ſummum caput.
Age explicemus, ſi placet, myſteria,
Præfecte, veſtra. jam neceſſe eſt audias,
Nolis velis, nequid colatis ſordium.
Nec terret iſta qua tumes veſania,
Quod vultuoſus, quod ſupinus, quod rigens,
Tormenta leti comminaris aſperi:
Si me movere rebus ullis niteris,
Ratione mecum, non furore dimica.
Jubes, relictis patris & Chriſti ſacris,
Ut tecum adorem feminas, ac mille mares,
Deos, deaſque, deque ſexu duplici
Natos, nepotes, abnepotes editos,
Ac tot ſtuprorum ſordidam proſapiam.
Nubunt puellæ, ſæpe luduntur dolis,
Amaſionum comprimuntur fraudibus:
Inceſta fervent, furta mœchorum calent,
Fallit maritus, odit uxor pellicem,
Deos catenæ colligant adulteros.
Oſtende quæſo, quas ad aras præcipis
Vervece cæſo fumet ut ceſpes meus:
Delphoſne pergam? ſed vetat palæſtrici
Corrupta ephebi fama, quem veſter Deus
Effeminavit Gymnadis licentia.
Mox flevit impuratus occiſum gravi
Diſco, & dicavit florulentum ſuccubam.
Conductus idem pavit alienum pecus,
Furem deinde perditi paſſus gregis
Segnis bubulcus, tela & ipſa perdidit.
An ad Cybeles ibo lucum pineum?
Puer ſed obſtat Gallus ob libidinem,
Per triſte vulnus, perque ſectum dedecus
Ab impudicæ tutus amplexu deæ:
Per multa matri ſacra plorandus ſpado.
Sed credo magni limen amplectar Jovis,
Qui ſi citetur legibus veſtris reus,
Laqueis minacis implicatus Juliæ,
Luat ſeveram vinctus & Scatiniam,
Te cognitore dignus ire in carcerem.
Quid aureorum conditorem temporum
Cenſes colendum? quem fugacem non negas
Latuiſſe furtim, dum reformidat malum.
Quem ſi beate vivere audit Jupiter,
Plectat neceſſe eſt occulendi conſcios.
Quid inter aras diſſidentum numinum
Putas agendum? Martis indignabitur
Offenſa virtus, ſi colatur Lemnius.
Junonis iram ſentiet, quiſque ut Deum
Signo, ac ſacello conſecrarit Herculem.
Dicis, licenter hæc Poetas fingere,
Sed ſunt & ipſi talibus myſteriis
Tecum dicati: quodque deſcribunt, colunt.
Tu cur piaculum tam libenter lectitas?
Cur in theatris te vidente id plauditur?
Cycnus ſtuprator peccat inter pulpita,
Saltat Tonantem tauricornem Lydius,
Spectator horum pontifex ſummus ſedes,
Rideſque & ipſe, nec negando diluis,
Quum fama tanti polluatur numinis.
Cur tu ſacrate per cachinnos ſolveris
Quum ſe maritum fingit Alcmenæ Deus?
Meretrix Adonin vulneratum ſcenica
Libidinoſo plangit affectu palam,
Nec te lupanar Cypridis ſanctæ movet?
Quid quod ſub ipſis veritas ſignis patet,
Formata in ære criminum veſtigiis?
Quid vult ſigillum ſemper adfixum Jovi
Avis miniſtræ? nempe velox armiger
Leno, exoletum qui tyranno pertulit.
Facem recincta veſte prætendit Ceres.
Cur, ſi deorum nemo rapuit virginem,
Quam nocte quærens mater errat pervigil,
Fuſos rotantem cernimus Tirynthium?
Cur ſi Neæræ non fuit ludibrio?
Quid ruſticorum monſtra deteſtor Deum?
Faunos, Priapos, fiſtularum præſides,
Nymphas natantes, incolaſque aquatiles,
Sitas ſub alto more ranarum lacu,
Divinitatis jus in algis vilibus?
Ad hæc colenda me vocas cenſor bone?
Poteſne quidquam tale, ſi ſanum ſapis,
Sanctum putare? nonne pulmonem movet
Deriſus, iſtas intuens ineptias,
Quas vinolentæ ſomniis fingunt anus?
At, ſi quid uſquam vanitatis myſticæ
Nobis colendum eſt, ipſe primus incipe,
Pronuſque adora quidquid in terris ſacri eſt,
Deos Latinos, & deos Ægyptios,
Queis Roma libat, queis Canopus ſupplicat.
Venerem precaris? comprecare & ſimiam.
Placet ſacratus aſpis Æſculapii?
Crocodilus, Ibis, & canes cur diſplicent?
Adpone porris religioſas arulas,
Venerare acerbum cepe, mordax allium.
Fuliginoſi thure placantur Lares,
Et reſpuuntur conſecrata oluſcula:
Aut unde major eſſe majeſtas focis,
Quam nata in hortis ſarculatis creditur,
Si numen ollis, numen & porris ineſt?
Sed pulchra res eſt forma in ære ſculptilis.
Quid imprecabor officinis Græciæ,
Quæ condiderunt gentibus ſtultos deos?
Forceps Myronis, malleus Polycliti
Natura veſtrum eſt atque origo cælitum:
Ars ſeminandis efficax erroribus,
Barbam rigentem dum Jovis circumplicat,
Dum defluentem leniter flectens comam,
Limat capillos, & corymbos Liberi,
Et dum Minervæ pectus hydris aſperat,
Injecit atram territis formidinem,
Ut fulmen æris, ceu Tonantis horreant:
Tremant venenum ſibilantis Gorgonæ,
Putent ephebum poſt triumphos Indicos
Ferire Thyrſo poſſe, quum ſit ebrius.
Tum quod Dianam molle ſuccinctam vident,
Venantis arcum pertimeſcunt virginis,
Si forte vultum triſtioris Herculis
Liquore criſpo maſſa finxit fuſilis,
Clavam minari, ni colatur, creditur.
Jam quis paventum corda terror occupat,
Junonis iram ſi polite expreſſerit?
Velut retortis intuens obtutibus,
Avertat ora de litantis hoſtia,
Lapis ſevera fronte mentitur minas.
Miror quod ipſum non ſacratis Mentorem,
Nec templum & aras ipſe Phidias habet,

Fabri deorum, vel parentes numinum:
Qui ſi caminis inſtitiſſent ſegnius,
Non eſſet ullus Jupiter conflatilis.
Non erubeſcis ſtulte, pago dedite,
Te tanta ſemper perdidiſſe obſonia,
Quæ diis ineptus obtuliſti talibus,
Quos trulla, pelvis, cantharus, ſartagines,
Fracta & liquata contulerunt vaſcula?
Ignoſco fatuis hæc tamen vulgaribus,
Quos lana terret diſcolor in ſtipite,
Quos ſæpe falſus circulator decipit:
Quibus omne ſanctum eſt, quod pavendum rancidæ
Edentularum cantilenæ ſuaſerint.
Vos eruditos miror, & doctos viros,
Perpenſa vitæ quos gubernat regula,
Neſcire vel divina vel mortalia
Quo jure conſtent: quanta majeſtas regat,
Quidquid creatum eſt, quæ creavit omnia.
Deus perennis, res inæſtimabilis,
Non cogitando, non videndo clauditur.
Excedit omnem mentis humanæ modum:
Nec comprehendi viſibus noſtris valet,
Extraque & intus implet ac ſuperfluit.
Intemporalis ante quam primus dies
Eſſe & fuiſſe ſemper unus obtinet.
Lux ipſe vera, veri & auctor luminis:
Quum lumen eſſet, lumen effudit ſuum:
Ex luce fulgor natus hic eſt filius.
Vis una Patris, vis & una eſt Filii,
Unuſque ab uno lumine ſplendor ſatus,
Pleno refulſit claritatis lumine,
Natura ſimplex pollet unius Dei:
Et quidquid uſquam eſt, una virtus condidit.
Cœlum ſolumque, vim marini gurgitis,
Globos dierum noctiumque præſides,
Ventos, procellas, fulgura, imbres, nubila,
Septentriones, heſperos, æſtus, nives,
Fontes, pruinas, & metalla, & flumina.
Prærupta, plana, montium convallia,
Feras, volucres, reptiles, natatiles,
Jumenta, pecua, ſubjugales belluas;
Flores, fruteta, germina, herbas, arbores,
Quæ ſunt odori, quæque vernant eſui.
Hæc non labore & arte molitus Deus,
Sed juſſione quam poteſtas protulit.
Mandavit eſſe, facta ſunt quæ non erant,
Verbo creavit omniformem machinam,
Virtus paterna ſemper in Verbo fuit.
Cognoſtis ipſum, nunc colendi agnoſcite
Ritum, modumque, quale ſit templi genus,
Quæ dedicari ſanxerit donaria,
Quæ vota poſcat, quos ſacerdotes velit,
Quod mandet illic nectar immolarier.
Ædem ſibi ipſe mente in hominis condidit
Vivam, ſerenam, ſenſualem, flabilem,
Solvi incapacem poſſe, nec deſtructilem,
Pulchram, venuſtam, præminentem culmine,
Diſcriminatis inlitam coloribus.
Illic ſacerdos ſtat ſacrato in limine,
Foreſque primas virgo cuſtodit Fides,
Innexa crines vinculis regalibus,
Poſcit litari victimas Chriſto, & patri
Quas ſcit placere, candidatas, ſimplices:
Frontis pudorem, cordis innocentiam,
Pacis quietem, caſtitatem corporis,
Dei timorem, regulam ſcientiæ,
Jejuniorum parcitatem ſobriam,
Spem non jacentem, ſemper & largam manum.
Ex his amœnus hoſtiis ſurgit vapor
Vincens odorem balſami, thuris, croci,
Auras madentes Perſicorum aromatum:
Sublatus inde, cœlum aduſque tollitur,
Et proſperatum dulce delectat Deum.
Hanc diſciplinam quiſquis infenſus vetat,
Vetat probatum vivere, & ſanctum ſequi,
Vetat vigorem mentis alte intendere:
Noſtrique acumen ingeni ad terram vocat,
Nec excitari vim ſinit prudentiæ.
O merſa limo cæcitas gentilium,
O carnulenta nationum pectora,
O ſpiſſus error, o tenebroſum genus!
Terris amicum, deditum cadaveri,
Subjecta ſemper intuens, numquam ſupra.
Furorne ſummus, ultima & dementia eſt
Deos putare, qui creantur nuptiis?
Rem ſpiritalem terrulente quærere,
Elementa mundi conſecrare altaribus,
Id quod creatum eſt conditorem credere?
Deaſciato ſupplicare ſtipiti:
Verris cruore ſcripta ſaxa ſpargere,
Aras ofellis obſecrare bubulis:
Homines fuiſſe quum ſcias, quos conſecras,
Urnas reorum morticinas lambere?
Deſiſte judex ſeculi, tantum nefas
Viris jubere, fortibuſque & liberis:
Nil eſt amore veritatis celſius,
Dei perennis numen aſſerentibus:
Nihil eſt pavori, mors & ipſa ſubjacet.
Dudum coquebat differente martyre
Aſclepiades intus iram ſubdolam,
Stomachatus alto felle, dum longum ſilet,
Bilemque tectis concipit præcordiis,
Tandem latentis vim furoris evomit:
Pro Jupiter! quid eſt, quod ex hoc audio?
Stat inter aras & deorum imagines,
Et quod fateri cogor in medio foro,
Tacente memet hic perorat perditus,
Quidquid ſacrorum eſt ore fœdans impio.
O fas priorum, moris o priſci ſtatus!
Inventa regum pro ſalute publica
Pompiliorum noſtra carpunt ſecula:
Quis hos ſophiſtas error invexit novus,
Qui non colendos eſſe divos diſputent?
Nunc dogma nobis Chriſtianum naſcitur,
Poſt evolutos mille demum Conſules
Ab urbe Roma: ne retexam Neſtoras.
Quidquid novellum ſurgit, olim non fuit.
Vis ſumma rerum noſſe? Pyrrham conſule.
Ubi iſte veſter tunc erat ſummus Deus,
Divum favore quum puer Mavortius
Fundaret arcem ſepticollem Romulus?
Quod Roma pollet auſpicato condita,
Jovi Statori debet, & diis cæteris.
Hoc ſanctum ab ævo eſt, hoc ab avis traditum,
Placanda nobis pro triumphis principis
Delubra, fauſtus ut ſecundet gloriam
Procinctus, utque ſubjugatis hoſtibus
Ductor quietum frenet orbem legibus.
Accingere ergo, quiſquis es nequiſſime,
Pro principali rite nobiſcum deos
Orare vita: vel, quod hoſtem publicum
Pati neceſſe eſt, ſolve pœnam ſanguine.

Spre-

Spreviſſe templa, reſpuiſſe eſt principem.
Tunc ille: Numquam pro ſalute, & maximis
Fortiſſimiſque principis cohortibus
Aliter precabor, quam fidele ut militent,
Chriſtique lymphis ut renaſcantur Patri,
Capiant & ipſum cælitus Paraclitum.
Ut idolorum reſpuant caliginem,
Cernant ut illud lumen æternæ ſpei,
Non ſucculentis influens obtutibus,
Nec corporales per feneſtras emicans,
Puris ſed intus quod relucet mentibus.
Pupilla carnis craſſa craſſum perſpicit,
Et res caduca quod reſolvendum eſt videt.
Liquidus videndis aptus eſt animæ liquor,
Natura fervens ſola ferventiſſimæ
Divinitatis vim coruſcantem capit.
Hoc opto lumen Imperator noverit
Tuus, meuſque, ſi velit fieri meus:
Nam ſi reſiſtit Chriſtiano nomini,
Meus ille talis Imperator non erit.
Scelus jubenti, crede, numquam ſerviam.
Statis, miniſtri, clamitans judex ait,
Statis, manuſque continetis vindices?
Non rupta ſulcis diſſecatis viſcera?
Animam nec intus abditam rimamini,
Erumpit unde vox profana in principem?
Scindunt utrumque milites teterrimi
Mucrone hiulco penſilis latus viri,
Sulcant per artus longa tractim vulnera,
Obliqua rectis, recta tranſverſis ſecant,
Et jam retectis pectus albet oſſibus.
Nitendo anhelant, diffluunt ſudoribus:
Quum ſic quietus heros, in quem ſæviunt.
Hæc inter addit ſponte Romanus loqui:
Si quæris, o Præfecte, verum noſcere,
Hoc omne quidquid lancinamur, non dolet.
Dolet, quod error pectori inſidet tuo,
Populos quod iſtos tecum trahis perditos.
Currunt frequentes undique ad ſpectaculum
Gentile vulgus, heu gemenda corpora,
Crudumque noſtræ fortis exemplum tremunt,
Audite cuncti, clamo longe, ac prædico,
Emitto vocem de cataſta celſior:
Chriſtus paternæ gloriæ ſplendor, Deus
Rerum creator, noſter idem particeps
Spondet ſalutem perpetem credentibus:
Animæ ſalutem, ſola quæ non occidit,
Sed juge durat, diſpares caſus ſubit,
Aut luce fulget, aut tenebris mergitur.
Chriſtum ſequuta Patris intrat gloriam;
Disjuncta Chriſto mancipatur tartaro.
Curanda mercis qualitas quænam mihi
Contingat olim perpetis ſubſtantiæ:
Nam membra parvi pendo quo pacto cadant,
Caſura certe lege naturæ ſuæ.
Inſtat ruina, quod reſolvendum eſt ruat.
Nec diſtat, ignis & fidiclæ ſæviant,
An corpus ægrum languor aſper torqueat,
Quum ſæpe morbos major armet ſævitas.
Non ungularum tanta vis latus fodit
Mucrone, quanto dira pulſat pleureſis.
Nec ſic inuſta laminis ardet cutis,
Ut febris atro felle venas exedit,
Vel ſumma pellis ignis obductus coquit,
Papulaſque fervor æſtuoſus excitat,
Credas cremari ſtridulis cauteribus.

Miſerum putatis, quod retortis pendeo
Extentus ulnis, quod revelluntur pedes,
Compago nervis quod ſonat crepantibus:
Sic ejulantes oſſa clamant dividi,
Nodoſa torquet quos podagra & arthritis.
Horretis omnes haſce carnificum manus:
Num mitiores ſunt manus medentium?
Laniena quando ſævit Hippocratica?
Vivum ſecatur viſcus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.
Putatur ferrum triſte chirurgos meis
Inferre coſtis, quod ſecat ſalubriter:
Non eſt amarum, quo reformatur ſalus:
Videntur iſti carpere artus tabidos,
Sed dant medelam rebus intus vividis.
Quis neſcit autem quanta corruptela ſit
Contaminatæ carnis ac ſolubilis?
Sordet, tumeſcit, liquitur, fœtet, dolet,
Inflatur ira, ſolvitur libidine:
Plerumque felle tincta livores trahit.
Aurum regeſtum nonne carni adquiritur?
Inluſa veſtis gemma, bombyx, purpura,
In carnis uſum mille quæruntur dolis,
Luxus vorandi carnis arvinam fovet,
Carnis voluptas omne per nefas ruit.
Medere quæſo carnifex tantis malis,
Concide, carpe fomitem peccaminum,
Fac ut reſecto debilis carnis ſitu
Dolore ab omni mens ſuperſit libera,
Ne geſtet ultra quod tyrannus amputet.
Nec terrearis turba circumſtantium,
Hoc perdo ſolum quod peribit omnibus
Regi, clienti, pauperique & diviti:
Sic vernularum, ſic ſenatorum caro
Tabeſcit, imo cum ſepulchro condita eſt.
Jactura vilis mordet & damnum leve,
Si quo carendum eſt, perdere extimeſcimus:
Cur quod neceſſe eſt non voluntas occupat?
Natura cur non vertit in rem gloriæ?
Legale damnum deputemus præmiis.
Sed præmiorum forma quæ ſit fortibus
Videamus: illa nempe quæ numquam perit.
Cælo refuſus ſubvolabit ſpiritus,
Dei parentis perfruetur lumine,
Regnante Chriſto ſtans in arce regia.
Quandoque cælum ceu liber plicabitur,
Cadet rotati ſolis in terram globus,
Sphæram ruina menſtrualem deſtruet,
Deus ſuperſtes ſolus, & juſti ſimul
Cum ſempiternis permanebunt angelis.
Contemne præſens utile o prudens homo,
Quod terminandum, quod relinquendum eſt tibi
Omitte corpus, rem ſepulchri & funeris:
Tende ad futuram gloriam: perge ad Deum:
Agnoſce qui ſis, vince mundum & ſeculum.
Vix dum eloquutus martyr hanc peregerat
Orationem, quum furens interferit
Aſclepiades, Vertat ictum carnifex
In os loquentis, inque maxillas manum,
Sulcoſque acutos & fidiculas transferat:
Verboſitatis ipſe rumpatur locus,
Scaturientes perdat ut loquacitas
Sermonis auras, perforatis follibus,
Quibus ſonandi nulla lex ponit modum.
Ipſa & loquentis verba torqueri volo.
Implet jubentis dicta lictor improbus.

Cha-

Charaxat ambas ungulis ſcribentibus
Genas, cruentis & ſecat faciem notis,
Hirſuta barbis ſolvitur carptim cutis,
Et mentum aduſque vultus omnis ſcinditur.
Martyr fluentem fatur inter ſanguinem:
Grates tibi, o præfecte, magnas debeo,
Quod multa pandens ora, jam Chriſtum loquor:
Arctabat ampli nominis præconium
Meatus unus, impar ad laudes Dei.
Rimas patentes invenit vox edita,
Multiſque fuſa rictibus reddit ſonos
Hinc inde plures, & profatur undique
Chriſti Patriſque ſempiternam gloriam:
Tot ecce laudant ora, quot ſunt vulnera.
Tali repreſſus cognitor conſtantia,
Ceſſare pœnam præcipit. tunc ſic ait:
Per Solis ignes juro, qui noſtros dies
Reciprocatis adminiſtrat circulis,
Cujus recurſu lux & annus ducitur;
Ignis parandus jam tibi triſtis rogi,
Qui fine digno corpus iſtud devoret,
Quod perſeverans tam reſiſtit nequiter
Sacris vetuſtis, nec dolorum ſpiculis
Victum fatiſcit, fitque pœnis fortius.
Quis hunc rigorem pectori injecit ſtupor?
Mens obſtinata eſt, corpus omne obcalluit,
Tantus novelli dogmatis regnat furor:
Hic nempe veſter Chriſtus haud olim fuit,
Quem tu fateris ipſe ſuffixum cruci.
Hæc illa crux eſt omnium noſtrum ſalus,
Romanus inquit, hominis hæc redemptio eſt,
Scio incapacem te ſacramenti impie,
Non poſſe cæcis ſenſibus myſterium
Haurire noſtrum: nil diurnum nox capit.
Tamen in tenebris proferam claram facem.
Sanus videbit, lippus oclos obteget,
Removete lumen, dicet inſanabilis:
Injurioſa eſt nil videnti claritas.
Audi profane quod gravatus oderis.
Regem perennem Rex perennis protulit,
In ſe manentem, nec minorem tempore,
Quia tempus illum non tenet: nam fons retro
Exordium eſt, & dierum & temporum,
Ex Patre Chriſtus, hoc Pater quod Filius.
Hic ſe videndum præſtitit mortalibus,
Mortale corpus ſumpſit immortalitas:
Ut dum caducum portat æternus Deus,
Tranſire noſtrum poſſet ad cæleſtia:
Homo eſt peremptus, & reſurrexit Deus.
Congreſſa mors eſt membra geſtanti Deo,
Dum noſtra tentat, ceſſit immortalibus.
Stultum putatis hoc ſophiſtæ ſæculi:
Sed ſtulta mundi ſummus elegit Pater,
Ut ſtultus eſſet ſeculi, prudens Dei.
Antiquitatem Romuli, & Mavortiam
Lupam renarras, primum & omen vulturum.
Si res novellas reſpuis, nil tam recens:
Vix mille faſtis implet hanc ætatulam
Curſus dierum, conditore ab augure.
Sexcenta poſſum regna pridem condita
Proferre toto in orbe, ſi ſit otium,
Multo ante clara, quam capellam Gnoſiam
Suxiſſe fertur Jupiter, Martis pater.
Sed illa non ſunt, hæc & olim non erunt.
Crux iſta Chriſti, quam novellam dicitis,
Naſcente mundo factus ut primum eſt homo,
Expreſſa ſignis, expedita eſt literis,
Adventus ejus mille per miracula
Prænunciatus ore vatum conſono.
Reges, prophetæ, judiceſque & principes
Virtute, bellis, cultibus, ſacris, ſtilo,
Non deſtiterunt formam pingere crucis.
Crux prænotata, crux adumbrata eſt prius,
Crucem vetuſta combiberunt ſecula.
Tandem retectis vocibus propheticis,
Ætate noſtra comprobata antiquitas,
Coram refulſit ore conſpicabili,
Ne fluctuaret veritas dubia fide,
Si non pateret teſte viſu comminus.
Hinc nos & ipſum non perire credimus
Corpus ſepulchro quod vorandum traditur:
Quia Chriſtus in ſe mortuum corpus cruci
Secum excitatum vexit ad ſolium Patris,
Viamque cunctis ad reſurgendum dedit.
Crux illa noſtra eſt, nos patibulum aſcendimus,
Nobis peremptus Chriſtus, & nobis Deus
Chriſtus reverſus, ipſe qui moriens homo eſt:
Natura duplex: moritur, & mortem domat,
Reditque in illud quod perire neſciat.
Dixiſſe pauca ſit ſatis de myſticis
Noſtræ ſalutis, deque proceſſu ſpei:
Jamjam ſilebo, margaritas ſpargere
Chriſti vetamur inter immundos ſues,
Lutulenta ſanctum ne terant animalia.
Sed quia profunda non licet luctarier,
Ratione tecum conſulamus proxima:
Interrogetur ipſa naturalium
Simplex ſine arte ſenſuum ſententia,
Fuci imperitus fac ut adſit arbiter.
Da ſeptuennem circiter puerum, aut minus,
Qui ſit favoris liber, & non oderit
Quemquam, nec ullum mentis in vitium cadat,
Periclitemur quid recens infantia
Dicat ſequendum, quid novus ſapiat vigor.
Hanc ille ſancti martyris vocem libens
Amplexus, unum de caterva infantium
Parvum, nec olim lacte depulſum, capi,
Captumque adeſſe præcipit: quid vis roga,
Inquit, ſequamur quod probarit puſio.
Romanus ardens experiri innoxiam
Lactantis oris indolem: Filiole, ait,
Dic quid videtur eſſe verum, & congruens,
Unumne Chriſtum colere, & in Chriſto patrem,
An comprecari mille formarum Deos?
Arriſit infans, nec moratus retulit:
Eſt quidquid illud quod ferunt homines Deum,
Unum eſſe oportet, quod uni eſt unicum.
Quum Chriſtus hoc ſit, Chriſtus eſt verus Deus,
Genera deorum multa nec pueri putant.
Stupuit tyrannus, ſub pudore fluctuans,
Nec vim decebat innocenti ætatulæ
Inferre legis, nec loquenti talia
Furor ſinebat efferatus parcere:
Quis auctor, inquit, vocis eſt hujus tibi?
Reſpondit ille: Mater, & matri Deus
Illa ex parente ſpiritu docta imbibit,
Quo me inter ipſa paſceret cunabula:
Ergo ut gemellis uberum de fontibus
Lac parvus hauſi, Chriſtum & hauſi credere.
Ergo ipſa mater adſit, exclamat, cedo,
Aſclepiades, diſciplinæ & exitum
Triſtem ſuæ magiſtra ſpectet impia,

Male eruditi torqueatur funere
Infantis orba: quæcumque corrupit, fleat.
Abſit, miniſtros vilis ut muliercula
Noſtros fatiget: quantulus autem dolor
Vexabit artus, mortis auxilio brevis?
Oculi parentis punientur acrius,
Quam ſi cruentæ membra carpant ungulæ.
Vix hæc profatus, puſionem præcipit
Sublime tollant, & manu pulſent nates,
Mox & remota veſte virgis verberent,
Eorumque duris ictibus tergum ſecent,
Plus unde lactis quam cruoris defluat.
Quæ cautes illud perpeti ſpectaculum,
Quis ferre poſſit æris aut ferri rigor?
Impacta quoties corpus attigerat ſelix,
Tenui rubebant ſanguine uda vimina,
Quem plaga ferat roſcidis livoribus.
Ferunt, minaces verberantium genas
Inlachrimaſſe, ſponte dimanantibus
Guttis per ora barbarum frementia,
Scribas & ipſos & coronam plebium,
Proceresque ſiccis non ſtetiſſe viſibus:
At ſola mater hiſce lamentis caret,
Soli ſereno frons renidet gaudio,
Stat in piorum corde pietas fortior,
Amore Chriſti contumax doloribus,
Firmatque ſenſum mollis indulgentiæ.
Sitire ſeſe parvus exclamaverat,
Animæ æſtuantis ardor in cruciatibus
Hoc exigebat, lymphæ ut hauſtum poſceret,
Quem torva mater eminus triſte intuens
Vultu, & ſeveris vocibus ſic increpat:
Puto imbecillo, nate turbaris metu,
Et te doloris horror afflictum domat:
Non hanc meorum viſcerum ſtirpem fore
Deo ſpopondi, non in hanc ſpem gloriæ
Te procreavi, credere ut leto ſcias.
Aquam bibendam poſtulas, quum ſit tibi
Fons ille vivus præſto, qui ſemper fluit,
Et cuncta ſolus irrigat viventia,
Intus foriſque ſpiritum & corpus ſimul,
Æternitatem largiens potantibus.
Venies ad illud mox fluentum, ſi modo
Animo ac medullis ſolus ardor æſtuet
Videre Chriſtum, quod ſemel potum affatim
Sic ſedat omnem pectoris flagrantiam,
Vita ut beata jam ſitire neſciat.
Hic ſic bibendus, nate, nunc tibi eſt calix,
Mille in Bethleem quem biberunt parvuli,
Oblita lactis, & papillarum immemor
Ætas, amaris, mox deinde dulcibus
Refecta poclis, mella ſumpſit ſanguinis.
Exemplum ad iſtud nitere, o fortis puer,
Generoſa proles matris, & potentia,
Omnes capaces eſſe virtutum pater
Mandavit annos, neminem excepit diem,
Ipſis triumphos annuens vagitibus.
Scis, ſæpe dixi, quum docenti adluderes,
Et garrulorum ſigna verborum dares,
Iſaac fuiſſe parvulum patri unicum,
Qui quum immolandus aram & enſem cerneret,
Ultro ſacranti colla præbuerit leni.
Narravi & illud nobile ac memorabile
Certamen, una matre quod ſeptem editi
Geſſere pueri, ſed tamen factis viri,
Hortante eadem matre, in ancipiti exitu
Pœnæ & coronæ, ſanguini ut ne parcerent.
Videbat ipſos apparatus funerum
Præſens ſuorum, nec movebatur parens,
Lætata quoties aut olivo ſtridula
Sartago frixum torruiſſet puberem,
Dira aut cremaſſet laminarum impreſſio.
Comam, cutemque verticis revulſerat
A fronte tortor, nuda teſta ut tegmine
Cervicem aduſque dehoneſtaret caput.
Clamabat illa: Patere, gemmis veſtiet
Apicem corona regio ex diademate.
Linguam tyrannus amputari juſſerat
Uni ex ephebis mater ajebat: Satis
Jam parta nobis gloria eſt, pars optima
Deo immolatur, ecce noſtri corporis
Digna eſt fidelis lingua quæ ſit hoſtia.
Interpres animi, enunciatrix ſenſuum,
Cordis miniſtra, præco operti pectoris,
Prima offeratur in ſacramentum necis,
Et ſit redemptrix prima redemptorum omnium,
Ducem dicatam mox ſequentur cætera.
His Maccabæos incitans ſtimulis parens,
Hoſtem ſubegit ſubjugatum ſepties,
Quot fœta natis, tot triumphis inclyta.
Me partus unus ut ferocem gloriæ
Mea vita præſtet, in tua eſt ſitum manu.
Per hujus alvi fida conceptacula,
Per hoſpitalem menſe bis quino larem:
Si dulce noſtri pectoris nectar tibi,
Si molle gremium, grata ſi crepundia,
Perſiſte, & horum munerum auctorem adſere.
Quanam arte nobis vivere intus cœperis,
Nihilumque & illud, unde corpus, neſcio,
Novit animator ſolus, & factor tui:
Impendere ipſi, cujus ortus munere es:
Bene in datorem quod dedit, refuderis.
Talia canente matre, jam lætus puer
Virga ſtrepentes, & dolores verberum
Ridebat: hic tum cognitor pronunciat:
Claudatur infans carcere, & tanti mali
Romanus autor torqueatur acrius.
Illum recentes per cicatricum vias
Denuo exarabant, quaque acutum traxerant
Paulo ante ferrum, mox recrudeſcentibus
Plagis apertas perſequebantur notas,
Quos jam ſuperbus victor ignavos vocat.
O non virile robur, o molles manus,
Unam labantis diſſipare tandiu
Vos non poteſſe fabricam corpuſculi?
Vix jam cohæret, nec tamen penitus cadit,
Vincens lacertos dexterarum inertium.
Citius cadaver dentibus carpunt canes,
Longeque morſus vulturum efficacior
Ad devorandas carnis offas mortuæ.
Languetis imbelli fame, ac fatiſcitis:
Gula eſt ferina, ſocors eſt edacitas.
Exarſit iſtis turbida ira judicis,
Seque in ſupremam concitat ſententiam:
Si te moratum pœnitet, finem citum
Subeas licebit, ignibus vorabere
Damnatus, & favilla jam tenuis fies.
Abiens at ille, quum foro abriperent virum
Truces miniſtri, pone reſpectans ait:
Appello ab iſta, perfide, ad Chriſtum meum
Crudelitate, non metu mortis tremens,
Sed ut probetur eſſe nil quod judicas,

Quid

Quid diſſero, inquit ille, utroſque perdere,
Puerum ac magiſtrum, complices ſectæ impiæ?
Gladius recidat vile vix hominis caput
Infantis, iſtum flamma vindex concremet.
Sit his ſub uno fine diſpar exitus.
Perventum ad ipſum cædis implendæ locum,
Natum gerebat mater amplexu & ſinu,
Ut primitivum crederes fœtum geri,
Deo offerendum ſancti Abelis ferculo,
Lectum ex ovili puriorem cæteris.
Puerum popoſcit carnifex, mater dedit,
Nec immorata eſt fletibus, tantum oſculum
Impreſſit unum. Vale, ait, dulciſſime,
Et quum beatus regna Chriſti intraveris,
Memento matris jam patrone ex filio.
Dixit: deinde dum ferit cerviculam
Percuſſor enſe, docta mulier pſallere
Hymnum canebat carminis Davidici:
Pretioſa ſancti mors ſub aſpectu Dei,
Tuus ille ſervus, proles ancillæ tuæ.
Talia retexens explicabat pallium:
Manuſque tendebat ſub ictu & ſanguine,
Venarum ut undam profluam manantium,
Et palpitantis oris exciperet globum:
Excepit, & charo applicavit pectori.
At parte campi ex altera, immanem pyram
Texebat uſtor fumidus pinu arida,
Sarmenta miſtim ſubdita & fœni ſtruem
Spargens, liquato rore ferventis picis,
Quo flamma paſtu creſceret ferocius.
Etiam retortis brachiis furca eminus
Romanus actus ingerebatur rogo:
Scio, inquit ille, non futurum ut concremer,
Nec paſſionis hoc genus datum eſt mihi,
Sed reſtat ingens quod fiat miraculum.
Hæc ejus orſa ſequitur immenſus fragor
Nubis ruentis: nimbus undatim nigro
Præceps aquarum flumine ignes obruit.
Alunt olivo ſemicombuſtas faces;
Sed vincit imber jam madentem fomitem.
Trepidare teter carnifex, rebus novis
Turbatus, & qua poſſet arte inſiſtere,
Verſare torres cum favillis humidis,
Prunas maniplis confovere ſtupeis,
Et ſemen ignis inter undas quærere.
Quod quum tumenti nunciatum eſt judici,
Commovit iram fellis implacabilis:
Quouſque tandem ſummus hic nobis magus
Inludit, inquit, Theſſalorum carmine
Pœnam petitus vertere in ludibrium?
Fortaſſe cervix, ſi ſecandam juſſero
Flecti ſub enſem, non patebit vulneri:
Vel amputatum plaga collum dividens,
Rurſus coibit, ac reglutinabitur,
Humeriſque vertex eminebit additus?
Tentemus igitur ante partem quampiam
Truncare ferro corporis ſuperſtitis,
Ne morte ſimpla criminoſus multiplex
Cadat, vel una perfidus cæde oppetat:
Quot membra geſtat, tot modis pereat volo.
Libet experiri, Lerna, ſicut traditur,
Utrum renatis pullulèſcat artubus,
Ac ſe imminuti corporis damnis novum
Inſtauret: ipſe præſto tunc erit Hercules,
Hydrina ſuetus uſtum ire vulnera.
Jam nunc ſecandi doctus adſit artifex,
Qui cuncta norit viſcerum confinia,
Vel nexa nervis diſparare vincula.
Date hunc revulſis qui medetur oſſibus,
Aut fracta nodis ſarciens compaginat.
Linguam priorem detrahat radicitus,
Quæ corpore omni ſola vivit nequior:
Illa & procaci peſſima in noſtros deos
Invecta motu, fas profanavit vetus,
Audax & ipſi non pepercit principi.
Ariſto quidam medicus accitus venit,
Proferre linguam præcipit: profert ſtatim
Martyr retectam, & pandit ima faucium:
Ille & palatum tractat, & digito exitum
Vocis pererrans, vulneri explorat locum.
Linguam deinde longe ab ore protrahens,
Scalpellum in uſque guttur inſertans agit.
Illo ſecante fila ſenſim ſingula,
Numquam momordit martyr, aut os dentibus
Compreſſit arctis, nec cruorem ſorbuit.
Immotus & patente rictu conſtitit,
Dum ſanguis extra defluit ſcaturiens,
Perfuſa pulcher menta ruſſo ſtemmate
Fert, & cruenti pectoris ſpectat decus,
Fruiturque & oſtro veſtis ut jam regiæ.
Præfectus ergo ratus elinguem virum
Cogi ad ſacrandum poſſe, quum verbis carens
Nil in Deorum oblatraret dedecus,
Jubet reduci jam tacentem & debilem,
Multo loquentis turbine olim territus.
Reponit aras ad tribunal denuo,
Et thus, & ignem vividum in carbonibus,
Taurina & exta, vel ſuilla abdomina:
Ingreſſus ille, ut hos paratus perſpicit,
Inſufflat, ipſos ceu videret dæmones.
Irridet hoc Aſclepiades lætior:
Addit deinde: Numquid inclementius,
Sicut ſolebas, es paratus dicere?
Effare quodvis, ac per ora ediſſere,
Permitto vocem libere ut exerceas.
Romanus alto corde ſuſpirans diu,
Gemitu querelam traxit, & ſic orſus eſt:
Chriſtum loquenti lingua numquam defuit,
Nec verba quæras quo regantur organo,
Quum prædicatur ipſe verborum dator.
Qui fecit ut vis vocis expreſſa intimo
Pulmone, & oris torta ſub teſtudine,
Nunc ex palato det repercuſſos ſonos,
Nunc temperetur dentium de pectine,
Sitque his agendis lingua plectrum mobile,
Si mandet idem, faucium ſic fiſtulas
Spirare flatu concinentes conſono,
Ut verba in ipſis explicent meatibus,
Vel exitu oris cymbalis profarier,
Nunc preſſa parce labra, nunc hiantia:
Dubitaſne verti poſſe naturæ ſtatum?
Cui facta forma eſt, qualis eſſet primitus,
Hanc nempe factor vertere, ut libet, poteſt,
Poſitaſque leges texere ac retexere,
Linguam loquela ne miniſtram poſtulet.
Vis ſcire noſtri Numinis potentiam?
Fluctus liquentis æquoris preſſit pede,
Natura fluxa ac tenuis in ſolidum coit.
Quam diſpar illis legibus queis condita eſt!
Solet natatus ferre, fert veſtigia.
Habet uſitatum munus hoc divinitas,
Quæ vera nobis colitur in Chriſto & Patre,

Mutis loquelam, percitum claudis gradum,
Surdis fruendam reddere audientiam,
Donare cæcis lucis inſuetæ diem.

Hæc ſi quis amens fabuloſa exiſtimat,
Vel ipſe tute, ſi parum fidelia
Rebare pridem, vera cognoſcas licet:
Habes loquentem, cujus amputaveras
Linguam, probatis cede jam miraculis.

Horror ſtupentem perſequutorem ſubit,
Timorque & ira pectus in caliginem
Vertere: neſcit vigilet anne ſomniet,
Miratur hærens quod ſit oſtenti genus.
Formido frangit, armat indignatio.

Nec vim domare mentis effrenæ poteſt,
Nec quo furoris tela vertat invenit.
Poſtremo medicum ſævus inſontem jubet
Reum citari, nundinatum hunc arguit,
Mercede certa pactus ut colluderet.

Aut ferrum in ore nil agens, & irritum
Verſaſſe fruſtra, ſeu retuſis tactibus,
Aut arte quadam vulnus illatum breve,
Quod ſauciata parte linguam læderet,
Nervos nec omnes uſquequaque abſcinderet:

Manere ſalvam vocis harmoniam probæ,
Non poſſe inani concavo verba exprimi,
Quæ concrepare lingua moderatrix facit:
Eſto ut reſultet ſpiritus vacuo ſpecu,
Echo ſed extat inde, non oratio.

Veris refutat medicus hanc calumniam,
Scrutare vel tu nunc latebras faucium,
Intraque dentes curioſum pollicem
Circumfer, hauſtus vel patentes inſpice,
Lateatne quidquam quod regat ſpiramina.

Quamquam foraſſem forte ſi puncto levi,
Tenuive linguam contigiſſem vulnere,
Titubante plectro fatus eſſet debilis.
Nam quum magiſtra vocis in vitium cadit,
Uſus neceſſe eſt eloquendi intercidat.

Fiat periculum, ſi placet, cujuſmodi
Edat querelam quadrupes, lingua eruta,
Elinguis: & quem porca grunnitum ſtrepat,
Cui vox fragoſa, clamor eſt inconditus:
Probabo mutam nil ſonare ſtridulum.

Teſtor ſalutem principis, me ſimplici
Functum ſecantis arte, judex optime,
Serviſſe juſſis abſque fraude publicis.
Sciat hic quis illi verba ſuggillet Deus:
Ego unde mutus ſit diſertus neſcio.

His ſeſe Ariſto purgat. at contra impium
Nil hæc latronem Chriſtianorum movent,
Magis magiſque fertur in veſaniam,
Quærit num alienus ſanguis illum aſperſerit
Virum, ſuone fluxerit de vulnere.

Reſpondit his Romanus: Eccum præſto ſum,
Meus iſte ſanguis verus eſt, non bubulus:
Agnoſcis illum, quem loquor, miſerrime
Pagane, veſtri ſanguinem ſacrum bovis,
Cujus litata cæde permadeſcitis.

Summus ſacerdos nempe ſub terram ſcrobe
Acta in profundum conſecrandus mergitur,
Mire infulatus, feſta vittis tempora
Nectens, corona tum repexus aurea,
Cinctu Gabino ſericam fultus togam.

Tabulis ſuperne ſtrata texunt pulpita,
Rimoſa rari pægmatis compagibus,
Scindunt ſubinde vel terebrant aream,
Crebroque lignum perforant acumine,
Pateat minutis ut frequens hiatibus.

Huc taurus ingens fronte torva & hiſpida,
Sertis revinctus, aut per armos floreis,
Aut impeditus cornibus deducitur:
Necnon & auro frons coruſcat hoſtiæ,
Setaſque fulgor bractealis inficit.

Hic ut ſtatuta eſt immolanda bellua,
Pectus ſacrato dividunt venabulo,
Eructat amplum vulnus undam ſanguinis
Ferventis, inque texta pontis ſubditi
Fundit vaporum flumen, & late æſtuat.

Tum per frequentes mille rimarum vias
Illapſus imber, tabidum rorem pluit,
Defoſſus intus quem ſacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe ſubjectans caput,
Et veſte & omni putrefactus corpore.

Quin os ſupinat, obvias offert genas,
Supponit aures, labra, nares objicit,
Oculos & ipſos perluit liquoribus,
Nec jam palato parcit, & linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat.

Poſtquam cadaver ſanguine egeſto rigens,
Compage ab illa flammea retraxerint,
Procedit inde pontifex viſu horridus,
Oſtentat udum verticem, barbam gravem,
Vittas madentes, atque amictus ebrios.

Hunc inquinatum talibus contagiis,
Tabo recentis ſordidum piaculi,
Omnes ſalutant atque adorant eminus,
Vilis quod illum ſanguis, & bos mortuus
Fœdis latentem ſub cavernis laverint.

Addamus illam, vis, hecatomben tuam?
Centena ferro quum cadunt animalia,
Variaque abundans cæde reſtagnat cruor,
Vix ut cruentis augures natatibus
Poſſint meare per profundum ſanguinem.

Sed quid macellum pingue pulvinarium,
Quid maximorum lancinatores gregum,
Eviſcerata carne crudos criminor?
Sunt ſacra, quando voſmetipſi exciditis,
Votivus & quum membra detruncat dolor.

Cultrum in lacertos exerit fanaticus,
Sectiſque Matrem brachiis placat deam,
Furere ac rotari jus putatur myſticum,
Parta ad ſecandum dextra fertur impia,
Cœlum meretur vulnerum crudelitas.

Aſt hic metenda dedicat genitalia,
Numen reciſo mitigans ab inguine,
Offert pudendum ſemivir donum deæ:
Illam revulſa maſculini germinis
Vena effluenti paſcit auctam ſanguine.

Uterque ſexus ſanctitati diſplicet,
Medium retentat inter alternum genus,
Mas eſſe ceſſat ille, nec fit fœmina,
Felix deorum Mater imberbes ſibi
Parat miniſtros levibus novaculis.

Quid quum ſacrandus accipit ſphragitidas?
Acus minutas ingerunt fornacibus.
His membra pergunt urere, ut igniverint:
Quamcumque partem corporis fervens nota
Stigmarit, hanc ſic conſecratam prædicant.

Functum deinde quum relinquit ſpiritus,
Et ad ſepulcrum pompa fertur funeris,
Partes per ipſas imprimuntur bracteæ,
Inſignis auri lamina obducit cutem,

Tegitur metallo quod peruſtum eſt ignibus.
Has ferre pœnas cogitur gentilitas,
Hac dii coercent lege cultores ſuos:
Sic dæmon ipſe ludit hos, quos ceperit,
Docet execrandas ferre contumelias,
Tormenta inuri mandat infelicibus.
At noſter iſte ſanguis ex veſtra fluit
Crudelitate, vos tyrannide impia
Exulceratis innocentum corpora.
Si vos ſinatis, incruente vivimus:
At ſi cruente puniamur, vincimus.
Sed jam ſilebo, finis inſtat debitus.
Finis malorum, paſſionis gloria:
Jam non licebit improbe, ut licuit modo,
Torquere noſtra, vel ſecare viſcera:
Cedas neceſſe eſt victus, & jam deſinas.
Ceſſabit equidem tortor & ſector dehinc,
Judex minatur, ſed peremptoris manus
Succedet illis ſtrangulatrix faucium:
Aliter ſilere neſcit oris garruli
Vox inquieta, quam tubam ſi fregero.
Dixit, foroque protrahi juſſit virum,
Trudi in tenebras noxialis carceris,
Elidit illic fune collum martyris
Lictor nefandus. ſic peracta eſt paſſio:
Anima abſoluta vinculis, cœlum petit.
Geſta intimaſſe cuncta fertur principi
Præfectus, addens ordinem voluminum,
Seriemque tantæ digerens tragœdiæ:
Lætatus, omne crimen in faſtos refert
Suum tyrannus, chartulis vivacibus.
Illas ſed ætas conficit diutina,
Fuligo fuſcat, pulvis obducit ſitu,
Carpit ſenectus, aut ruinis obruit:
Inſcripta Chriſto pagina immortalis eſt,
Nec obſoleſcit ullus in cœlis apex.
Excepit adſtans angelus coram Deo,
Et quæ loquutus martyr, & quæ pertulit:
Nec verba ſolum differentis condidit,
Sed ipſa pingens vulnera expreſſit ſtylo,
Laterum, genarum, pectoriſque, & faucium.
Omnis notata eſt ſanguinis dimenſio,
Ut quamque plagam ſulcus exaraverit,
Altam, patentem, proximam, longam, brevem,
Quæ vis doloris, quive ſegmenti modus,
Guttam cruoris ille nullam perdidit.
Hic in regeſtis liber eſt cœleſtibus,
Monimenta ſervans laudis indelebilis,
Relegendus olim ſempiterno judici
Libramine æquo, qui malorum pondera,
Et præmiorum comparabit copias.
Vellem ſiniſter inter hœdorum greges,
Ut ſum futurus; eminus dignoſcerer:
Atque hoc precante diceret rex optimus,
Romanus orat, transfer hunc hœdum mihi,
Sit dexter agnus, induatur vellere.

Paſſio Hippolyti Martyris ad Valerianum Epiſcopum.

INnumeros cineres ſanctorum Romula in urbe
Vidimus, o Chriſti Valeriane ſacer.
Inciſos tumulis titulos, & ſingula quæris
Nomina, difficile eſt ut replicare queam.
Tantos juſtorum populos furor impius hauſit,
Quum coleret patrios Troja Romana deos.
Plurima litterulis ſignata ſepulchra loquuntur,
Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.
Sunt & muta tamen tacitas claudentia tumbas
Marmora, quæ ſolum ſignificant numerum.
Quanta virum jaceant congeſtis corpora acervis
Noſſe licet, quorum nomina nulla legas.
Sexaginta illic defoſſas mole ſub una
Relliquias memini me didiciſſe hominum.
Quorum ſolus habet comperta vocabula Chriſtus,
Utpote quos propriæ junxit amicitiæ.
Hæc dum luſtro oculis, & ſicubi forte latentes
Rerum apices veterum per monumenta ſequor:
Invenio Hippolytum, qui quondam ſchiſma Novati
Presbyter attigerat, noſtra ſequenda negans:
Uſque ad martyrii provectum inſigne tuliſſe
Lucida ſanguinei præmia ſupplicii.
Nec mirere ſenem perverſi dogmatis olim
Munere ditatum catholicæ fidei.
Quum jam veſano victor raperetur ab hoſte
Exultante anima carnis ad exitium,
Plebis amore ſuæ multis comitantibus ibat,
Conſultus, quænam ſecta foret melior,
Reſpondit: Fugite o miſeri execranda Novati
Schiſmata, catholicis reddite vos populis.
Una fides vigeat, priſco quæ condita templo eſt.
Quam Paulus retinet, quamque cathedra Petri.
Quæ docui, docuiſſe piget: venerabile martyr
Cerno, quod a cultu rebar abeſſe Dei.
His ubi detorſit lævo de tramite plebem,
Monſtravitque ſequi qua via dextra vocat:
Seque ducem recti ſpretis anfractibus idem
Præbuit, erroris qui prius auctor erat:
Siſtitur inſano rectori, Chriſticolas tunc
Oſtia vexanti per Tyberina viros.
Illo namque die Roma ſeceſſerat, ipſos
Peſte ſuburbanos ut quateret populos.
Non contentus humum celſæ intra mœnia Romæ
Tingere juſtorum cædibus aſſiduis:
Janiculum quum jam madidum, fora, roſtra, ſuburram
Cerneret eluvie ſanguinis affluere:
Protulerat rabiem Tyrrheni ad litoris oram,
Quæque loca æquoreus proxima portus habet.
Inter carnifices, & conſtipata ſedebat
Officia, extructo celſior in ſolio.
Diſcipulos fidei, deteſtandique rebelles
Idolii, ardebat dedere perfidiæ:
Carcereo crinita ſitu ſtare agmina contra
Juſſerat horrendis excrucianda modis.
Inde catenarum tractus, hinc lorea flagra
Stridere, virgarum concrepitare fragor.
Ungula fixa cavis coſtarum cratibus altos
Pandere ſeceſſus, & lacerare jecur.
Ac jam laſſatis judex tortoribus ibat
In furias, caſſa cognitione fremens.
Nullus enim Chriſti ex famulis per tanta repertus
Supplicia, auderet qui vitiare animam.
Inde furens quæſitor ait: Jam tortor ab uno
Deſine: ſi vana eſt quæſtio, morte agito.
Huic abſcinde caput, crux iſtum tollat in auras,
Viventeſque oculos offerat alitibus,
Hos rape præcipites, & vinctos conjice in ignem,
Sit pyra quæ multos devoret una reos.
En tibi quos properes rimoſæ imponere cymbæ,
Pellere & in medii ſtagna profunda freti.
Quos ubi ſuſceptos rapidum maleſuta per æquor
Vexerit, & tumidis cæſa labarit aquis,
Diſſociata putrem laxent tabulata carinam,

Con-

Conceptumque bibant undique naufragium.
Squamea cœnoſo præſtabit ventre ſepulchrum
Bellua conſumptis cruda cadaveribus.
Hæc perſultanti, celſum ſubito ante tribunal
Offertur ſenior nexibus implicitus.
Stipati circum juvenes clamore ferebant,
Ipſum Chriſticolis eſſe caput populis.
Si foret extinctum propere caput, omnia vulgi
Pectora Romanis ſponte ſacranda deis.
Inſolitum leti poſcunt genus, & nova pœna
Inventa, exemplo quo trepident alii.
Ille ſupinata reſidens cervice: Quis, inquit,
Dicitur? affirmant, dicier Hippolytum.
Ergo ſit Hippolytus, quatiat, turbetque jugales,
Intereatque feris dilaceratus equis.
Vix hæc ille: duo cogunt animalia freni
Ignara inſueto ſubdere colla jugo,
Non ſtabulis, blandive manu palpata magiſtri,
Imperiumque equitis ante ſubacta pati:
Sed campeſtre vago nuper pecus e grege captum,
Quod pavor indomito corde ferinus agit.
Jamque reluctantes ſociarant vincula bigas,
Oraque diſcordi fœdere nexuerant.
Temonis vice funis ineſt, qui terga duorum
Dividit, & medius tangit utrumque latus.
Deque jugo in longum ſe poſt veſtigia retro
Protendens trahitur, tranſit & ima pedum.
Hujus ad extremum, ſequitur qua pulvere ſummo
Cornipedum refugas orbita trita vias,
Crura viri innectit laqueus, nodoque tenaci
Aſtringit plantas, cumque rudente ligat.
Poſtquam compoſito ſatis inſtruxere paratu
Martyris ad pœnam, verbera, vincla, feras:
Inſtigant ſubitis clamoribus, atque flagellis,
Iliaque infeſtis perfodiunt ſtimulis.
Ultima vox audita ſenis venerabilis hæc eſt:
Hi rapiant artus, tu rape Chriſte animam.
Prorumpunt alacres, cæco & terrore feruntur,
Qua ſonus atque tremor, qua furor exagitant.
Incendit feritas, rapit impetus, & fragor urget,
Nec rurſus volucer mobile ſentit onus.
Per ſylvas, per ſaxa ruunt, non ripa retardat
Fluminis, aut torrens oppoſitus cohibet.
Proſternunt ſepes, & cuncta obſtacula rumpunt,
Prona, fragoſa petunt, ardua tranſiliunt.
Sciſſa minutatim labefacto corpore fruſta
Carpit ſpinigeris ſtirpibus hirtus ager.
Pars ſummis pendet ſcopulis, pars ſentibus hæret:
Parte rubent frondes, parte madeſcit humus.
Exemplar ſceleris paries habet illitus, in quo
Multicolor fucus digerit omne nefas.
Picta ſuper tumulum ſpecies liquidis viget umbris,
Effigians tracti membra cruenta viri.
Rorantes ſaxorum apices vidi, optime Papa,
Purpureaſque notas vepribus impoſitas.
Docta manus virides imitando effingere dumos,
Luſerat e minio ruſſeolam ſaniem.
Cernere erat, ruptis compagibus, ordine nullo
Membra per incertos ſparſa jacere ſitus.
Addiderat charos greſſu lachrymiſque ſequentes,
Devia qua fractum ſemita monſtrat iter.
Mœrore attoniti, atque oculis rimantibus ibant,
Implebantque ſinus viſceribus laceris.
Ille caput niveum complectitur, ac reverendam
Caniciem molli confovet in gremio.
Hic humeros, truncaſque manus, & brachia, & ulnas,
Et genua, & crurum fragmina nuda legit.
Palliolis etiam bibulæ ſiccantur arenæ,
Ne quis in infecto pulvere ros maneat.
Si quis & in ſudibus recalenti aſpergine ſanguis
Inſidet, hunc omnem ſpongia preſſa rapit.
Nec jam denſa ſacro quidquam de corpore ſilva
Obtinet, aut plenis fraudat ab exequiis.
Cumque recenſitis conſtaret partibus, ille
Corporis integri qui fuerat, numerus:
Nec purgata aliquid deberent avia toto
Ex homine, exterſis frondibus & ſcopulis:
Metando eligitur tumulo locus, Oſtia linquunt:
Roma placet, ſanctos quæ teneat cineres.
Haud procul extremo culta ad pomœria vallo
Merſa latebroſis crypta patet foveis.
Hujus in occultum gradibus via prona reflexis
Ire per anfractus luce latente docet.
Primas namque fores ſummo tenus intrat hiatu,
Illuſtratque dies limina veſtibuli.
Inde ubi progreſſu facili nigreſcere viſa eſt
Nox obſcura, loci per ſpecus ambiguum,
Occurrunt celſis immenſa foramina tectis,
Quæ jaciunt claros antra ſuper radios.
Quamlibet ancipites texant hinc inde receſſus,
Arcta ſub umbroſis atria porticibus:
Attamen exciſi ſubter cava viſcera montis
Crebra terebrato fornice lux penetrat.
Sic datur abſentis per ſubterranea ſolis
Cernere fulgorem, luminibuſque frui.
Talibus Hippolyti corpus mandatur opertis,
Propter ubi appoſita eſt ara dicata Deo.
Illa ſacramenti donatrix menſa, eademque
Cuſtos fida ſui martyris appoſita,
Servat ad æterni ſpem Judicis oſſa ſepulchro,
Paſcit item ſanctis Tybricolas dapibus.
Mira loci pietas, & prompta precantibus ara,
Spes hominum placida proſperitate juvat.
Hic corruptelis animique & corporis æger
Oravi quoties ſtratus, opem merui.
Quod lætor reditu, quod te, venerande ſacerdos,
Complecti licitum eſt, ſcribo quod hæc eadem,
Hippolyto ſcio me debere, Deus cui Chriſtus
Poſſe dedit, quod quis poſtulet, annuere.
Ipſa, illas animæ exuvias quæ continet intus
Ædicula, argento fulgurat ex ſolido.
Præfixit tabulas dives manus æquore lævi,
Candentes, recavum quale nitet ſpeculum.
Nec Pariis contenta aditus obducere ſaxis,
Addidit ornando clara talenta operi.
Mane ſalutatum concurritur. omnis adorat
Pubis. eunt, redeunt, ſolis adufque obitum.
Conglobat in cuneum Latios ſimul, ac peregrinos
Permiſtim populos relligionis amor.
Oſcula perſpicuo figunt impreſſa metallo,
Balſama diffundunt, fletibus ora rigant.
Jam cum ſe renovat decurſis menſibus annus,
Natalemque diem paſſio feſta refert:
Quanta putas ſtudiis certantibus agmina cogi,
Quæve celebrando vota coire Deo?
Urbs Auguſta ſuos vomit effunditque Quirites,
Una & Patritios ambitione pari.
Confundit plebeia phalanx umbonibus æquis
Diſcrimen procerum, præcipitante fide.
Nec minus Albanis acies ſe candida portis
Explicat, & longis ducitur ordinibus.
Exultant fremitus variarum hinc inde viarum,

Indigena & Picens, plebs & Etruſca venit.
Concurrit Samnitis atrox habitator, & altæ
Campanus Capuæ, jamque Nolanus adeſt.
Quiſque ſua lætus cum conjuge, dulcibus & cum
Pignoribus, rapidum carpere geſtit iter.
Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
Hæret & in magnis denſa cohors ſpatiis.
Anguſtum tantis illud ſpecus eſſe catervis,
Haud dubium eſt, ampla fauce licet pateat.
Stat ſed juxta aliud, quod tanta frequentia templum
Tunc adeat; cultu nobile regifico,
Parietibus celſum ſublimibus, atque ſuperba
Majeſtate potens, muneribuſque opulens.
Ordo columnarum geminus laquearia tecti
Suſtinet, auratis ſuppoſitus trabibus.
Adduntur graciles tecto breviore receſſus,
Qui laterum ſeriem jugiter exſinuent.
At medios aperit tractus via latior alti
Culminis, exurgens editiore apice.
Fronte ſub adverſa gradibus ſublime tribunal
Tollitur, antiſtes prædicat unde Deum.
Plena laborantes ægre domus accipit undas,
Arctaque confertis æſtuat in foribus,
Maternum pandens gremium, quo condat alumnos,
Ac foveat fœtos accumulata ſinus.
Si bene commemini, colit hunc pulcherrima Roma
Idibus Auguſti menſis, ut ipſa vocat,
Priſco more diem: quem te quoque, ſancte magiſter,
Annua feſta inter dinumerare velim.
Crede, ſalutigeros fert hic venerantibus ortus,
Lucis honoratæ præmia reſtituens.
Inter ſolennes Cypriani, vel Chelidoni,
Eulaliæque dies, currat & iſte tibi.
Sic te pro populo, cujus tibi tradita vita eſt,
Orantem Chriſtus audiat omnipotens.
Sic tibi de pleno lupus excludatur ovili,
Agna nec ulla tuum capta gregem minuat.
Sic me gramineo remanentem denique campo
Sedulus ægrotam paſtor ovem referas.
Sic cum lacteolis caulas compleveris agnis,
Raptus & ipſe ſacro ſis comes Hippolyto.

Paſſio beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli.

PLus ſolito coeunt ad gaudia: dic amice quid ſic
Romam per omnem curſitant, ovantque?
Feſtus Apoſtolici nobis redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobilis cruore.
Unus utrumque dies, pleno tamen innovatus anno
Vidit ſuperba morte laureatum.
Scit Tyberina palus, quæ flumine labitur propinquo
Binis dicatum ceſpitem tropæis.
Et crucis & gladii teſtis, quibus irrigans eaſdem
Bis fluxit imber ſanguinis per herbas.
Prima Petrum rapuit ſententia legibus Neronis,
Pendere juſſum præminente ligno.
Ille tamen veritus celſæ decus æmulando mortis
Ambire tanti gloriam magiſtri:
Exigit ut pedibus merſum caput imprimant ſupinis,
Quo ſpectet imum ſtipitem cerebro.
Figitur ergo manus ſubter, ſola verſus in cacumen,
Hoc mente major, quo minor figura.
Noverat ex humili cælum citius ſolere adiri,
Dejecit ora, ſpiritum daturus.
Ut teres orbis iter flexi rota percucurrit anni,
Diemque eumdem Sol reduxit ortus:
Evomit in jugulum Pauli Nero fervidum furorem,
Jubet feriri gentium magiſtrum.
Ipſe prius ſibimet finem cito dixerat futurum:
Ad Chriſtum eundum eſt, jam reſolvor, inquit.
Nec mora protrahitur, pœnæ datur, immolatur enſe;
Non hora vatem, non dies feſellit.
Dividit oſſa duum Tybris, ſacer ex utraque ripa,
Inter ſacrata dum fluit ſepulchra.
Dextra Petrum regio tectis tenet aureis receptum,
Canens oliva, & murmurans fluento.
Namque ſupercilio ſaxi liquor ortus, excitavit
Fontem perennem chriſmatis feracem.
Nunc pretioſa ruit per marmora, lubricatque clivum;
Donec virenti fluctuet colymbo.
Interior tumuli pars eſt ubi, lapſibus ſonoris
Stagnum nivali volvitur profundo.
Omnicolor vitreas pictura ſuperne tingit undas,
Muſci relucent, & vireſcit aurum.
Cyaneuſque latex umbram trahit imminentis oſtri,
Credas moveri fluctibus lacunar.
Paſtor oves adit ipſe illic gelidi rigore fontis
Videt ſitire quas fluenta Chriſti.
Parte alia titulum Pauli via ſervat Oſtienſis,
Qua ſtringit amnis ceſpitem ſiniſtrum.
Regia pompa loci eſt: princeps bonus has ſacravit arces,
Luſitque magnis ambitum talentis.
Bracteolas trabibus ſublevit, ut omnis aurulenta
Lux eſſet intus, ceu jubar ſub ortu.
Subdidit & Parias fulvis laquearibus columnas,
Diſtinguit illic quas quaternus ordo.
Tum camuros hyalo inſigni varie cucurrit arcus,
Sic prata vernis floribus renident.
Ecce duas fidei ſummo patre conferente dotes,
Urbi colendas quas dedit togatæ:
Aſpice, per bifidas plebs Romula funditur plateas,
Lux in duobus fervet una feſtis.
Nos ad utrumque tamen greſſu properemus incitato,
Et his & illis perfruamur hymnis.
Ibimus ulterius, qua fert via pontis Hadriani,
Lævam deinde fluminis petemus.
Tranſtyberina prius ſolvit ſacra pervigil ſacerdos,
Mox huc recurrit, duplicatque vota.
Hæc didiciſſe ſat eſt Romæ tibi: tum domum reverſus
Diem bis feſtum ſic colas, memento.

Paſſio Cypriani martyris & Epiſcopi Carthaginenſis.

PUnica terra tulit, quo ſplendeat omne quidquid
uſquam eſt,
Inde domo Cyprianum, ſed decus orbis & magiſtrum.
Eſt proprius patriæ martyr, ſed amore & ore noſter.
Incubat in Libya ſanguis, ſed ubique lingua pollet:
Sola ſuperſtes agit de corpore, ſola obire neſcit.
Dum genus eſſe hominum Chriſtus ſinet, & vigere mun-
Dum liber ullus erit, dum ſcrinia ſacra literarum, (dum.
Te leget omnis amans Chriſtum, tua, Cypriane, diſcet,
Spiritus ille Dei, qui fluxerat auctor in prophetas,
Fontibus eloquii te cælitus actus irrigavit.
O nive candidius linguæ genus o novum ſaporem,
Ut liquor Ambroſius, cor mitigat, imbuit palatum,
Sedem animæ penetrat, mentem fovet, & pererrat artus.
Sic Deus interius ſentitur, & induitur medullis.
Unde bonum ſubitum terris dederis, pater, revela.
Deerat Apoſtolicis ſcriptis opulentus executor,
Eligitur locuples facundia, quæ doceret orbem,
Quæque voluminibus Pauli famulata diſputaret,

Quo mage cruda hominum præcordia perpolita noſſent,
Sive timoris opus, ſeu myſtica vel profunda Chriſti:
Unus erat juvenum doctiſſimus, artibus ſiniſtris,
Fraude pudicitiam perſringere, nil ſacrum putare:
Sæpe etiam magicum cantamen inire per ſepulchra,
Quo geniale tori jus ſolveret æſtuante nupta.
Luxuriæ rabiem tantæ cohibet repente Chriſtus,
Diſcutit & tenebras de pectore, pellit & furorem,
Implet amore ſui, dat credere, dat pudere facti.
Jamque figura alia eſt, quam quæ fuit oris & nitoris:
Exuitur tenui vultus cute, tranſit in ſeveram,
Deflua cæſaries compeſcitur ad breves capillos:
Ipſe modeſta loqui, ſpem quærere, & regulam tenere,
Vivere juſtitiam Chriſti, & penetrare dogma noſtrum.
His igitur meritis digniſſimus uſque epiſcopale
Provehitur ſolium doctor, capit & ſedile ſummum.
Valerianus opum princeps erat, atque Gallienus.
Conſtituere ſimul pœnam capitis Deum fatenti.
Millia terrigenum ſpurciſſima juſſerant ſacrari.
Contra animos populi doctor Cyprianus incitabat,
Ne quis ab egregiæ virtutis honore diſcreparet,
Neu fidei pretium quis ſumere degener timeret:
Eſſe levem cruciatum, ſi modo conferas futura,
Quæ Deus ipſe viris intermina fortibus ſpopondit:
Merce doloris emi ſpem luminis, & diem perennem.
Omne malum volucri cum tempore tranſvolare curſim,
Nil grave quod peragi finis facit, & quiete donat:
Se fore principium pulchræ necis, & ducem cruoris,
Seque caput gladio ſubmittere, ſanguinem dicare;
Qui ſociare animam Chriſto velit, ut comes ſequatur.
His ubi corda virum Chriſto calefacta præparavit,
Ducitur ante alios, Proconſule perfurente, vinctus.
Antra latent Tyriæ Carthaginis, altius repoſta,
Conſcia tartareæ caliginis, abdicata ſoli.
Clauſus in his ſpecubus ſanctus Cyprianus, & catena
Nexus utraque manu, nomen patris invocat ſupremi:
Omnipotens genitor, Chriſti decus, & creator orbis,
Chriſte parens hominis, quem diligis & vetas perire:
Ille ego, vipereis quem tu bonus oblitum venenis,
Criminibus variis tinctum miſeratus abluiſti.
Jamque tuum fieri mandas, fio Cyprianus alter,
Et novus ex veteri, nec jam reus, aut nocens, ut ante,
Si luteum facili chariſmate pectus expiaſti:
Viſe libens tenebris ergaſtula cæca diſſipatis,
Eripe corporeo de carcere, vinculiſque mundi
Hanc animam: liceat fuſo tibi ſanguine immolari,
Ne qua ferum reprimat clementia judicem tyranni.
Neu ſciat invidia miteſcere, gloriam negare.
Da quoque ne quis iners ſit de grege, quem tuum regebam:
Ne cadat impatiens pœnæ, titubetve quis tuorum,
Incolumem ut numerum reddam tibi, debitumque ſolvam.
Vocibus his Dominum permoverat: influebat inde
Spiritus in populum Carthaginis, auctor acrioris
Ingenii, ſtimulis ut pectora ſubditis calerent
Ad decus egregium diſcrimine ſanguinis petendum,
Non trepidare docens, nec cedere, nec dolore vinci,
Laudis amore rapi, Chriſtum ſapere, & fidem tueri.
Fama refert, foveam campi in medio patere juſſam,
Calce vaporifera ſummos prope margines refertam:
Saxa recocta vomunt ignem, niveuſque pulvis ardet,
Urere tecta potens, & mortifer ex odore flatus,
Appoſitam memorant aram fovea ſteti{ſ}ſe ſumma
Lege ſub hac, ſalis aut micam, jecur & ſuis litarent
Chriſticolæ, aut mediæ ſponte inruerent in ima foſſæ.
Profiluere alacres curſu rapido ſimul trecenti,
Gurgite pulvereo merſos liquor aridus voravit,
Præcipitemque globum fundo tenus implicavit imo.
Corpora candor habet, candor vehit ad ſuperna mentes
Candida maſſa dehinc dici meruit per omne ſeclum:
Lætior interea jam Thaſcius ob diem ſuorum,
Siſtitur indomiti Proconſulis eminus furori.
Edere juſſus erat, quid viveret: Unicultor, inquit,
Servo ſalutiferi myſteria conſecrata Chriſti.
Ille ſub hæc: Satis eſt jam criminis, ipſe confitetur
Thaſcius, ipſe Jovis fulmen negat. expedite ferrum,
Carnificis gladio pœnam luat hoſtis idolorum.
Ille Deo meritas grates agit, & canit triumphans.
Flevit obire virum mœſta Africa, quo docente facta eſt
Cultior, eloquio cujus ſibi docta gloriatur.
Mox tumulum lacrimans ſtruxit, cinereſque conſecravit.
Deſine flere bonum tantum: tenet ille regna cæli,
Nec minus involitat terris, nec ab hoc recedit orbe,
Diſſerit, eloquitur, tractat, docet, inſtruit, prophetat.
Nec Libyæ populos tantum regit, exit uſque in ortum
Solis, & uſque obitum. Gallos fovet, imbuit Britannos,
Præſidet Heſperiæ, Chriſtum ſerit ultimis Hiberis.
Denique doctor humi eſt, idem quoque martyr in ſupernis,
Inſtruit hic homines, illinc pia dona dat patronus.

Paſſio Agnetis martyris.

AGnis ſepulchrum eſt Romulea in domo
Fortis puellæ, martyris inclytæ.
Conſpectu in ipſo condita turrium
Servat ſalutem virgo Quiritium:
Nec non & ipſos protegit advenas,
Puro ac fideli pectore ſupplices.
Duplex corona eſt præſtita martyri,
Intactum ab omni crimine virginal,
Mortis deinde gloria liberæ.
Ajunt jugali vix habilem toro
Primis in annis forte puellulam
Chriſto calentem, fortiter impiis
Juſſis reniſam, quo minus idolis
Addicta, ſacram deſereret fidem.
Tentata multis nam prius artibus,
Nunc ore blandi judicis illice,
Nunc ſævientis carnificis minis,
Stabat feroci robore pertinax,
Corpuſque duris excruciatibus
Ultro offerebat, non renuens mori.
Tum trux tyrannus, ſi facile eſt, ait,
Pœnam ſubactis ferre doloribus,
Et vita vilis ſpernitur, at pudor
Charus dicatæ virginitatis eſt.
Hanc in lupanar trudere publicum
Certum eſt, ad aram ni caput adplicat,
Ac de Minerva jam veniam rogat,
Quam virgo pergit temnere virginem.
Omnis juventus inruat, & novum
Ludibriorum mancipium petat.
Haud, inquit Agnes, immemor eſt ita
Chriſtus ſuorum, perdat ut aureum
Nobis pudorem, nos quoque deſerat.
Præſto eſt pudicis, nec patitur ſacræ
Integritatis munera pollui.
Ferrum impiabis ſanguine, ſi voles,
Non inquinabis membra libidine.
Sic elocutam, publicitus jubet
Flexu in plateæ ſiſtere virginem.
Stantem refugit mœſta frequentia,
Averſa vultus, ne petulantius

Quiſ-

Quiſquam verendum conſpiceret locum.
Intendit unus forte procaciter
Os in puellam, nec trepidat ſacram,
Spectare formam lumine lubrico:
En ales ignis, fulminis in modum
Vibratur ardens, atque oculos ferit:
Cæcus coruſco lumine corruit,
Atque in plateæ pulvere palpitat.
Tollunt ſodales ſeminecem ſolo,
Verbiſque deflent exequialibus.
  Ibat triumphans virgo, Deum patrem
Chriſtumque ſacro carmine concinens,
Quod ſub profani labe periculi
Caſtum lupanar nec violabile
Experta victrix virginitas foret.
Sunt qui rogatam retulerint preces
Fudiſſe Chriſto, redderet ut reo
Lucem jacenti: tum juveni halitum
Vitæ innovatum viſibus integris.
Primum ſed Agnes hunc habuit gradum
Cœleſtis aulæ; mox alius datur
Aſcenſus, iram nam furor incitat
Hoſtis cruenti: Vincor, ait gemens,
I, ſtringe ferrum, miles, & exere
Præcepta ſummi regia principis.
  Ut vidit Agnes ſtare trucem virum
Mucrone nudo, lætior hæc ait:
Exulto, talis quod potius venit
Veſanus, atrox, turbidus, armiger,
Quam ſi veniret languidus, ac tener,
Molliſque ephebus tinctus aromate,
Qui me pudoris funere perderet.
Hic, hic amator jam fateor placet:
Ibo inruentis greſſibus obviam,
Nec demorabor vota calentia:
Ferum in papillas omne recepero,
Pectuſque ad imum vim gladii traham.
Sic nupta Chriſto tranſiliam poli
Omnes tenebras, æthere celſior.
Æterne rector, divide januas
Cæli obſeratas terrigenis prius,
Ac te ſequentem Chriſte animam voca,
Quum virginalem, tum patris hoſtiam.
  Sic fata, Chriſtum vertice cernuo
Supplex adorat, vulnus ut imminens
Cervix ſubiret prona paratius.
Aſt ille tantam ſpem peragit manu,
Uno ſub ictu nam caput amputat.
Senſum doloris mors cita prævenit.
Exutus inde ſpiritus emicat,
Liberque in auras exilit. Angeli
Sepſere euntem tramite candido.
Miratur orbem ſub pedibus ſitum,
Spectat tenebras ardua ſubditas,
Ridetque ſolis quod rota circuit,
Quod mundus omnis volvit & implicat,
Rerum quod atro turbine vivitur,
Quod vana ſecli mobilitas rapit:
Reges, tyrannos, imperia, & gradus,
Pompaſque honorum ſtulta tumentium,
Argenti & auri vim rabida ſiti
Cunctis petitam per varium nefas,
Splendore multo ſtructa habitacula,
Illuſa pictæ veſtis inania,
Iram, timorem, vota, pericula:
Nunc triſte longum, nunc breve gaudium,
Livoris atri fumificas faces,
Nigreſcit unde ſpes hominum & decus:
Et quod malorum terrius omnium eſt,
Gentilitatis ſordida nubila.
  Hæc calcat Agnes, ac pede proterit,
Stans, & draconis calce premens caput;
Terrena mundi qui ferus omnia
Spargit venenis, mergit & inferis.
Nunc virginali perdomitus ſolo,
Criſtas cerebri deprimit ignei,
Nec victus audet tollere verticem.
Cingit coronis interea Deus
Frontem duabus Martyris innubæ,
Unam decemplex edita ſexies
Merces perenni lumine conficit:
Centenus extat fructus in altera.
  O virgo felix, o nova gloria,
Cœleſtis arcis nobilis incola,
Intende noſtris colluvionibus
Vultum gemello cum diademate,
Cui poſſe ſoli cunctiparens dedit
Caſtum vel ipſum reddere fornicem.
Purgabor oris propitiabilis
Fulgore, noſtrum ſi jecur impleas,
Nil non pudicum eſt, quod pia viſere
Dignaris, almo vel pede tangere.

'ΑΠΟΘΕΏΣΙΣ, id eſt,

DE DIVINITATE.

Eſt tria ſumma Deus, trinum ſpecimen, vigor unus.
  Corde patris genita eſt Sapientia, Filius ipſe eſt.
  Sanctus ab æterno ſubſiſtit Spiritus ore,
Tempore nec ſenior Pater eſt, nec numine major:
Nam ſapiens retro ſemper Deus, edidit ex ſe
Per quod ſemper erat gignenda ad ſecula Verbum.
Edere ſed verbum Patris eſt: at cætera Verbi,
Adſumptum geſtare hominem, reparare peremptum,
Conciliare Patri, dextraque in ſede locare.
Spiritus iſta Dei complet, Deus ipſe fideles
In populos chariſma ſuum diffundere promptus,
Et Patris & Chriſti virtutem in corpora transfert.

Hymnus in infideles.

Eſt vera ſecta? te, magiſter, conſulo,
  Rectamne ſervamus fidem?
An viperina non cavemus dogmata?
  Et neſcienter labimur?
Arctam ſalutis vix viam diſcernere eſt
  Inter reflexas ſemitas.
Tam multa ſurgunt perfidorum compita,
  Tortis polita erroribus,
Obliqua qua ſe conſerunt divortia,
  Hinc inde textis orbitis.
Quas ſi quis errans ac vagus ſectabitur
  Rectum relinquens tramitem,
Scrobis latentis pronus in foveam ruet,
  Quam fodit hoſtilis manus,
Manus latronum, quæ viantis obſidet
  Iter, ſequentis devium.

Quid

Quid non libido mentis humanæ ſtruat?
Quid non malorum pruriat?
Statum laceſſunt omnipollentis Dei
Calumnioſis litibus,
Fidem minutis diſſecant ambagibus,
Ut quiſque lingua nequior.
Solvunt, ligantque quæſtionum vincula
Per ſyllogiſmos plectiles.
Væ captioſis ſycophantarum ſtrophis,
Væ verſipelli aſtutiæ.
Nodos tenaces recta rumpit regula,
Infeſta diſſertantibus.
Idcirco mundi ſtulta delegit Deus,
Ut concidant ſophiſtica.
Deque imbecillis ſubjugavit fortia,
Simplex ut eſſet credere.
Lapis ecce noſtro fixus offenſaculo eſt,
Impingat in quem vanitas.
Signum caventi, non caventi ſcandalum:
Hunc ſternit, illum dirigit.
Dum plura tentat cæcus incerto gradu,
Incurrit id quod obvium eſt.
Fax ſola fidei eſt præferenda greſſibus,
Ut recta ſint veſtigia.
Quis in tenebris hoſtis errantes tamen
Pulſat, trahitque & proterit.
Qui ſparſa ad ipſum commeantem tranſitum
Frumenta ſævus devorat.
Qui læta Chriſti culta fur interpolat,
Addens avenas æmulas,
Quas de veneni lacte in herbam fertilem
Patitur colonus creſcere:
Ne forte culmum fibra inanis ſpiceum
Simul revulſa internecet.
Expectat ergo dum doloſa & farrea
Fervens coquat maturitas.
Dat ventilabro lecta quæque ut horreis
Urat recrementum focis.
Refert ſed ipſa noſſe, quæ meſſem necant,
Zizaniorum ſemina.

Contra hæreſin, quæ Patrem paſſum affirmat.

PLurima ſunt, ſed pauca loquar, ne dira relatu
Dogmata catholicam maculent male prodita linguam.
Ille patrem pellens ſolio detrudit in arctum
Corporis humani geſtamen, nec pavet ipſum
Objectare neci, duroque adfigere ligno.
Paſſibiliſne Deus? cujus ſpecies, & imago
Nulli viſa umquam: nec enim comprendier illa
Majeſtas facilis ſenſuve, oculiſve, manuve.
Joannis magni celebris ſententia præſto eſt,
Haude unquam teſtata Deum potuiſſe videri.
Ille Pater, quem nulla acies violenta tuendo
Eminus, ardentis penetravit acumine viſus,
Qui ſe forma hominis non induit, & deitatis
Immenſum adſumpto non temperat ore, modove.
Aut Evangelici pietas ſpernenda libelli
Jam, blaſpheme, tibi eſt: aut nunquam viſa beati
Vis intacta patris, non admiſcenda caducis:
Sed tamen & patris eſt ſpecimen, quod cernere fas ſit
Humanis aliquando oculis concurrere promptum.
Quod quamvis hebes intuitus ſpeculamine glauco,
Humentique acie potuit nebuloſus adire,
Quiſque hominum vidiſſe Deum memoratur, ab ipſo
Infuſum vidit gnatum: nam filius hoc eſt,
Quod de patre micans ſe præſtitit inſpiciendum
Per ſpecies, quas poſſet homo comprendere viſu.
Nam mera majeſtas eſt infinita, nec intrat
Obtutus, aliquo ni ſe moderamine formet.
Hoc vidit princeps generoſi ſeminis Abram,
Jam tunc dignati terras inviſere Chriſti
Hoſpes homo, in triplicem numen radiaſſe figuram:
Hoc conluctantis tractarunt brachia Jacob.
Ipſe dator legis divinæ accedere coram
Juſſus, amicitiæ conlato qui ſtetit ore
Comminus, & ſacris conjunxit verba loquelis,
Carnis in effigie Chriſtum ſe cernere ſenſit.
Sed majora petens, animum per vota tetendit
Inconceſſa homini, plus quam mortale laborans,
Ipſum quantus erat ſine corpore viſere Chriſtum.
Denique poſt multi ſermonis mutua, poſtque
Conſpectum præſentis heri, & conſortia longa,
Quæſo, ait, ut liceat te nunc, Deus optime, noſſe.
Reſpondit Dominus: Mea, non me cernere, juſtis
Poſteriora dabo: quid apertius, abſque aliena
Quam ſumat facie Verbum non poſſe videri?
Poſſe tamen, quum malit idem, numquam patre viſo
Terrenis oculis, habitu ſe oſtendere noſtro:
Sæpe & in angelicas vel mortales moderatum
Induci ſpecies, queat ut ſub imagine cerni.
Hoc Verbum eſt, quod vibratum patris ore benigno
Sumpſit virgineo fragilem de corpore formam.
Inde figura hominis, nondum ſub carne Moyſi
Objecta, effigiem noſtri ſignaverat oris:
Quod quandoque Deus verbi virtute coactum
Sumpturus corpus, faciem referebat eamdem.
Sed tamen & ſentum viſa eſt excita cremare
Flamma rubum. Deus in ſpinis volitabat acutis,
Vulnificaſque comas innoxius ignis agebat,
Eſſet ut exemplo, Deus inlapſurus in artus
Spiniferos, ſudibus quos texunt crimina denſis,
Et peccata malis hirſuta doloribus implent.
Inculto nam ſtirpe frutex vitioſus iniquis
Luxuriem virgis inhoneſto effundere ſucco
Cœperat, & nodos per acumina crebra ligabat.
Cernere erat ſteriles ſubito ſplendeſcere frondes,
Accenſiſque citum foliis magno impete late
Conlucere Deum, nec ſpinea lædere texta,
Lambere ſanguineos fructus, & poma cruenta,
Stringere mortiferi vitalia germina ligni.
Quandoquidem triſtes purgantur ſanguine culpæ,
Quem contorta rubus denſis cruciatibus edit.
Ergo nihil viſum, niſi quod ſub carne videndum
Lumen, imago Dei, Verbum Deus, & Deus ignis,
Qui ſentum noſtri peccamen corporis implet:
Nam lucis genitor, Verbi ſator, auctor, & ignis
Creditur extra oculos, ut Apoſtolus edocet autor,
Qui negat intuitu fontem Deitatis adiri:
Credite, nemo Deum vidit, mihi credite, nemo.
Viſibilis de fonte Deus, non ipſe Dei fons
Viſibilis. cerni potis eſt qui naſcitur, at non
Innatus cerni potis eſt: latet os patris illud,
Unde Deus, qui viſibilem ſe præſtitit olim,
Tale aliquid formans in ſeſe, quale ſequuta eſt
Paſſio, quæ corpus ſibi vendicat: ardua nam vis
Eſt impaſſibilis, quoniam natura ſuperni
Ignis ad horrificas neſcit deſcendere pœnas,
Nec capit humanis angoribus excruciari,
Pura, ſerena, micans, liquido prælibera motu,
Subdita nec cuiquam, dominatrix utpote rerum:
Cui non principium de tempore, ſed ſuper omne
Tempus

Tempus, & ante diem majeſtas cum patre ſummo,
Imo animus patris, & ratio, & via conſiliorum,
Quæ non facta manu, nec voce creata jubentis,
Protulit imperium patrio ructata profundo.
Hanc igitur non flagra ſecant, non ſputa ſalivis
Aſpergunt, alapis non vexat palma relisis:
Nec perfoſſa cruci clavorum vulnera figunt.
His affecta caro eſt hominis, quam fœmina prægnans
Enixa eſt ſub lege uteri ſine lege mariti.
Ille famem patitur, fel potat, & haurit acetum,
Ille pavet mortis faciem, tremit ille dolorem.
Dicite ſacrilegi doctores, qui patre ſummo
Deſertum jacuiſſe thronum contenditis, illo
Tempore quo fragiles Deus eſt inlapſus in artus:
Ergo pater paſſus? quid non malus audeat error?
Ille puellari conceptus ſanguine crevit,
Ipſe verecundæ diſtendit virginis alvum;
Et jam falſiloqua eſt divini pagina libri,
Quæ Verbum in carnis loquitur fluxiſſe figuram?
At non, qui verbi pater eſt, caro factus habetur:
Fige gradum ſcriptura tuum, nil mobile & anceps
Adfirmaſſe decet: pater eſt, quem cernere nulli
Eſt licitum; pater eſt, qui numquam viſus in orbe eſt.
Nec mundana inter radiavit lumina coram.
Verbum conſpicuum miſit, miſſumque recepit
Quum voluit, verbo præſtrinxit viſcera puræ
Virginis, & verbo ſtruxit puerilia membra.
Ipſe quidem in terris virtute & numine præſens
Semper adeſt quocumque loci, nec pars vacat ulla
Majeſtate patris, nuſquam eſt genitor Deus abſens,
Per Verbum ſed ſemper adeſt: atque inde Philippo
Chriſtus ait: Tanto tecum jam tempore verſor,
Et patrem te noſſe negas, quem perſpicis in me?
Eſt inviſibilis donum patris, edere natum
Viſibilem, per quem valeat pater ipſe videri.
Nec ſolis ſanctorum oculis, ſed lumine caſſis,
Cæcorum cæcos loquor, atra ſocordia quorum
Corde tenebroſo verum perpendere neſcit,
Quem ſi perſpicuum mortalibus inficiaris,
Fare age, quem videat Babylonis ab arce tyrannus
Innocuas inter flammas procul exſpatiantem,
Calcantem rapidos inaduſtis fratribus ignes:
Nempe ait, o proceres, tres vaſta incendia anhelis
Accepere viros fornacibus: additus unus
Ecce vaporiferos ridens interſecat ignes,
Filius ille Dei eſt, fateor, quem victus adoro:
Inriſas removete faces, tædaſque tepentes
Subtrahite, en friget ſuccenſi ſulphuris ardor.
Filius, haud dubium eſt, agit hæc miracula rerum,
Quem video: Deus ipſe, Dei certiſſima proles,
Imperat immenſis ardoribus, & domat iras,
Inſultans famulante rogo, piceoſque furores
Comprimit, & rabiem flammarum algeſcere cogit:
Barbaricos calida aura ſinus non tangere juſſa
Præterit, & tenues ſtridens tranſcurrit amictus.
Ipſe per Aſſyrias metuit vapor ire tiaras,
Ne coma fuſa humeris fumo obſordeſcat amaro.
Hæc ait, & varios jubet obmuteſcere cantus,
Organa, ſambucas, citharas, calamoſque, tubaſque.
Stulta ſuperſtitio tacuit, vox feſta quievit,
Quæ male conſpicuæ celebrabat imaginis aurum.
Carmina ſanctorum reſonant jam ſola virorum,
Concentu triplici regem laudantia cæli:
Qui mare, qui terras, qui lucida ſidera fecit,
Ignibus & mediis ſecuros texit alumnos.
Semper in auxilium ſermo patris omnipotentis
Deſcendit ſervando homini, mortalia ſemper
Admiſcenda ſibi proprio curavit amore.
Ut ſocianda caro, dominoque implenda perenni,
Degenerem vitam, quam tunc animalis agebat,
Exemplo mutaret heri, ſimileſque per artus
Cernere conſortem terreni adſueſceret oris,
Participemque ſuum viſu velut obſide noſſe,
Et conſanguineo paulatim accedere Chriſto.
Ergo animalis homo quondam, nunc ſpiritus illum
Tranſtulit ad ſuperi naturam ſeminis, ipſum
Infundendo Deum, mortalia vivificantem.
Nunc nova materies ſolidata intercute flatu,
Materies ſed noſtra tamen de virgine tracta,
Exuit antiquæ corrupta exordia vitæ,
Immortale bonum proprio ſpiramine ſumens.
Filius ille hominis, ſed filius ille Tonantis,
Jam ſolus vultum patris aſpicit, & videt ipſum.
Nemo patrem novit niſi filius, & cui monſtrat
Filius, & noſtri mediator, & omnipotentis.
Denique concludam brevis ut compendia ſummæ:
Non pater in carnem deſcendit, ſed patris arcem
Sumpta caro aſcendit: natus per utrumque cucurrit.

Contra Unionitas, id eſt, Sabellianos hæreticos.

Cede profanator Chriſti, jam cede Sabelli,
Depoſitorque Patris, natique inſane negator.
Nonne Patrem violas, dum natum ſcire recuſas?
Quandoquidem non eſt genitor, niſi filius extet:
Nec vocitare patrem potis es, quem germine fraudas.
Sed fortaſſe velis patriæ pietatis honore
Deſpoliare Deum, contentus nomine nudo,
Quod Deus eſt, adimaſque decus patris, & generis vim.
Et quis in idolio recubans inter ſacra mille,
Ridiculoſque Deos venerans ſale, ceſpite, thure,
Non putat eſſe Deum ſummum, & ſuper omnia ſolum?
Quamvis Saturnis, Junonibus, & Cytheræis,
Portentiſque aliis fumantes conſecret aras:
Attamen in cælum quoties ſuſpexit, in uno
Conſtituit jus omne Deo, cui ſerviat ingens
Virtutum ratio variis inſtructa miniſtris.
Quæ gens tam ſtolida eſt animis, tam barbara linguis?
Quæve ſuperſtitio tam ſordida, quæ caniformem,
Latrantemque throno cæli præponat Anubim?
Nemo Cloacinæ, aut Eponæ ſuper aſtra deabus
Dat ſolium, quamvis olidam perſolvat acerram,
Sacrilegiſque molam manibus rimetur & exta.
Conſule barbati deliramenta Platonis,
Conſule & hircoſus Cynicus quos ſomniat, & quos
Texit Ariſtoteles torta vertigine nervos:
Hos omnes quamvis anceps labyrinthus & error
Circumflexus agat, quamvis promittere & ipſi
Gallinam ſoleant, aut gallum, clinicus ut ſe
Dignetur præſtare Deus morientibus æquum,
Quum ventum tamen ad normam rationis & artis,
Turbidulos ſenſus & litigioſa fragoſis
Argumenta modis concludunt numen in unum,
Cujus ad arbitrium ſphæra mobilis atque rotunda
Volvatur, ferventque ſuos vaga ſidera curſus.
Non recipit natura hominis, modo quadrupes ille
Non ſit, & erecto ſpectet cæleſtia vultu:
Non recipit, neget ut regimen pollere ſupremum.
Iſtud & ipſe Numæ tacitus ſibi ſenſit aruſpex,
Semifer & Scotus ſentit cane milite pejor.
Sed nos qui Dominum libris, & corpore jam bis
Vidimus, ante fide, mox carne, & ſanguine coram,
Quin-

Quinque voluminibus vatum, cruce teſte probatis,
Rimantes digitos coſtarum in vulnera cruda
Merſimus, & manuum viſu dubitante lacunas
Scrutati, æternum regem cognovimus Ieſum.
Abjurare Deo titulum nomenque paternum
Credimus eſſe nefas, qui regem protulit ex ſe:
Non regem populi Parthorum aut Romulidarum,
Sed regem ſummæ & mediæ rationis & imæ,
Atque ideo rerum dominum, & ſuper omnia regem.
Carnis habet medium, ſummum patris, & Stygis imum,
Deſluit his gradibus, rurſuſque revolvitur in ſe.
Eſt Deus, eſt & homo: fit mortuus, & Deus idem eſt,
Omnia percurrit naturæ munia pronæ,
Ut rurſum patris in gremium replicata reportet
Mortua quæ fuerant, ipſos quoque ſubvehat artus.
Hæc fore quum veterum ceciniſſent organa vatum,
Non oculis, manibus, congreſſu, voce, loquela
Experti, heroum tandem intelleximus orſa
Priſcorum, & viſo patefacta oracula Chriſto.
Hæc eſt noſtra ſalus, hinc vivimus, hinc animamur,
Hoc ſequimur, numquam detracto nomine nati
Appellare patrem, patris & ſine nomine numquam
Natum noſſe Deum, numquam niſi ſanctus & unus
Spiritus interſit, natumque patremque vocare:
Sic tamen hæc conſtare tria, ut ne ſeparet ductu
Tres faciam, tribus his ſubſiſtat ſed Deus unus.
Nec pater ipſe autem qui filius, ut quia natum
Scimus ab innato, vere Pater, & ſata vere
Sit ſoboles, nec ſit genitor ſibi filius ipſe.
Perquam ridiculum eſt & futile, natus ut ex ſe;
Sive ſupernatus fuerit ſibi, ipſe repente
Naſcendi nova materies, ac ſe Deus ultro
Ediderit, natumque ſibi ſe fecerit ipſum.
Nil falſum aut mendax divina vocabula fingunt.
Qui pater eſt, gignendo Pater: tum filius ex hoc
Filius, auctore ut genitus qui ſit patre ſummo,
Summus & ipſe tamen: nec enim minor aut patre diſpar.
Unde in utroque operis forma indiſcreta, niſi omnem
Vim majeſtatis patriæ generoſus haberet
Filius, idque Deus genitor, quod filius, eſſet?
Pergunt ulterius ſcrutantes, quid ſit idipſum
Gignere, ſi fas eſt humanos tendere ſenſus
Uſque ad ſecretum, quod tempora cuncta, dieſque
Prævenit antiquos, & principium ſuper ipſum
Eminet, & quodcumque poteſt homo quærere, tranſit.
Quum ſit difficilis via, noſcere principiorum
Semina, cui dabitur mortali exquirere, quidnam
Ultra principium Deus egerit? aut quo pacto
Ediderit verbum, quod principio caret omni?
Hoc ſolum ſcimus, quod traditur eſſe Deus, quem
Non genitus genitor generaverit, unus & unum,
Integer integrum: non cœptum, ſed tamen ortum,
Et comperpetuum retro Patris, & Patre natum.
Sed nec deciſus Pater eſt, ut pars patris eſſet
Filius, extendens nec ſe ſubſtantia tractim
Produxit, minuitve aliquid de numine pleno;
Dum mutata novum procudit portio natum.
Non convertibilis, nec demutabilis umquam
Eſt Deus, aut gignendo aliquid ſibi detrahit: atqui
Totus & ex toto Deus eſt, de lumine lumen.
Quando autem lumen ſine lumine? quando refulgens
Lux fulgore caret? quando eſt ut proditus ignis
Ignem deminuat? quando Pater & Deus & lux,
Non lucis Deus & Pater eſt? qui ſi Pater olim
Non fuit, & ſerum genuit poſt tempora natum,
Fit novus, inque novum jus proficit: abſit ut umquam
Plenus proficiat, qui non eget incremento.
Et Deus, & genitor, lumenque & gloria ſemper
Ille fuit, nec poſt ſibi contulit, ut Pater eſſet.
Sic ſit ut æternum credamus eum Patre Chriſtum,
Illo auctore ſatum, cui nullus præfuit auctor.
Hæc tu ſi dubitas nati myſteria Chriſti,
Perdite, catholica non es de plebe, ſed unus
De grege thurifero venerator, Deucalionum
Devotus cippo, ficulni & ſtipitis unctor.
Quin potius ſcrutare Dei ſignacula in ipſo
Fonte vetuſtatis, percurre & ſcrinia primi
Scriptoris, quem non bardus pater, aut avus augur,
Fabula nec veteris famæ, nec garrula nutrix,
Nec ſago clangore loquax & ſtridula cornix
Rem docuere Dei: ſed coram proditus ipſe,
Ipſe Deus trepidum mortalem mitis amico
Imbuit alloquio: ſeque ac ſua ſumma retexit.
Nimirum meminit ſcriptor doctiſſimus illo
Orbis principio non ſolum, nec ſine Chriſto
Informaſſe Patrem facturæ plaſma novellæ:
Fecit, ait, condens hominem Deus, & dedit olli
Ora Dei. quidnam eſt aliud, quam dicere, ſolus
Non erat? atque Deo Deus adſiſtebat agenti,
Quum Dominus faceret Domini ſub imagine plaſma?
Chriſtus forma Patris, nos Chriſti forma & imago,
Condimur in faciem Domini bonitate paterna,
Venturo in noſtram faciem poſt ſecula Chriſto.
Poſſum multa ſacris exempla excerpere libris,
Ni refugis, quæ te doceant, non in patre ſolo
Vim majeſtatis poſitam, ſed cum Patre Chriſtum
Eſſe Deum, velut ille ait genealogus idem:
A Domino Dominus flammas pluit in Sodomitas.
Quis Dominus? de quo Domino? ſi ſolus ab arce
Siderea ſpectat Pater, aut ardeſcit in iras?
Filius armatam Domini Patris ignibus iram
Spargebat Dominus: ſunt unum fulmen utraque.

Adverſus Judæos.

HÆc ſi Judaicos ſic intellecta rigaſſent
Auditus, ſtupidas ut poſſent tangere fibras,
Audiſſent Dominum virtutum, qui pereuntes
Venerat ut ſervaret oves: ſed ab auribus omnis
Fluxerat ornatus, caput & jam coctile Bahal
Finxerat, auriculaſque ſuo ſpoliarat honore.
Dux populi peccantis adeſt de monte coruſci
Luminis, alloquioque Dei, tabulaſque tremendo
Inciſas digito cæca ad tentoria defert.
Sed cadit in faciem plebs, non viſura profundæ
Legis in effigie ſcriptum per ænigmata Chriſtum:
Infelix, quæ luce oculos perſtricta paventes
Texerit, & preſſo faciem velarit amictu.
At nos rejecto Chriſtum velamine coram
Cernimus, atque Deum vultu ſpeculamur aperto:
Nec ſub lege gravi depreſſa fronte jacemus,
Sed legis radium ſublimi agnoſcimus ore.
Heu frondoſa prius ramis felicibus arbor,
Pinguibus heu quondam radix oleagina baccis!
Ecce tibi inſerto revireſcit nunc oleaſtro
Truncus, & externi veſtitur cortice libri.
Jam miſerere tui. non ſe ſilveſtris olivi
Surculus, exultans alieno ſtipite jactat;
Sed monet, ut generis proprii memor, unguine amaro
Contriſtare comas deſueſcas, ſtirpe nec ima
Invideas miſſis in celſa cacumina virgis.
Blaſphemas Dominum gens ingratiſſima Chriſtum.

Paſcha tuum dic, dic cujus de ſanguine feſtum
Tam ſolenne tibi eſt? quis tandem cæditur agnus
Anniculus, ſacer ille tibi redeuntibus annis,
Sed ſacer in pecude. ſtultum eſt ſic credere ſacrum
Sanguine balantis ſummos contingere poſtes,
Laſcivire choris, ſimilaginis azimon eſſe,
Quum fermentati turgeſcant crimine mores.
Non ſapis imprudens noſtrum te effingere paſcha?
Legis & antiquæ præductis pingere ſulcis,
Omne ſacramentum, retinet quod paſſio vera,
Paſſio quæ noſtram defendit ſanguine frontem,
Corporeamque domum ſignato collinit ore.
Hanc fugit excluſis Ægyptia plaga flagellis,
Hæc regis Pharii regnum ferale reſolvit,
Deque poteſtatis mundanæ grandine denſa
Eripit Abraham cum ſtirpe & gente fideli.
Abrahæ genus eſt verum, cui ſanguis in ore
Creditus, inſcriptuſque rubet: cui viſus in orbe
Haud dubitante fide Deus eſt, Deus ex Patre verus.
Ille Deum vidit, viſum mox credidit. at tu
Poſteritas carnis, carnaliter omnia cernens,
Carnis opus ſub lege geris, quam ſpiritus implet
Interior: nec enim lex Cælo carnea fluxit,
Quam tu carne colis: ſed Chriſto fixa, meamque
Spem paritura utero. quam ſpem? niſi Numinis almum
Lumen, & adventum Domini, quem viderat Abræ
Prima fides, noſtriſque pater promiſerat olim
Perſpiciendum oculis, & legis voce probandum:
Nec ſolum legis: nam quæ jam litera Chriſtum
Non habet, aut quæ non ſcriptorum armaria Chriſti
Laude referta, novis celebrant miracula libris?
Hebræus pangit ſtilus, Attica copia pangit,
Pangit & Auſoniæ facundia tertia linguæ.
Pilatus jubet ignorans: I, ſcriba, tripictis
Digere verſiculis, quæ ſit ſuffixa poteſtas,
Fronte crucis: titulus ſit triplex triplice lingua.
Agnoſcat Judæa legens, & Græcia norit,
Et venerata Deum percenſeat aurea Roma.
Quidquid in ære cavo reboans tuba curva remugit,
Quidquid in arcano vomit ingens ſpiritus hauſtu,
Quidquid caſta chelys, quidquid teſtudo reſultat,
Organa diſparibus calamis quod conſona miſcent,
Æmula paſtorum quod reddunt vocibus antra,
Chriſtum concelebrat, Chriſtum ſonat, omnia Chriſtum
Muta etiam, fidibus ſanctis animata, loquuntur.
O nomen prædulce mihi, lux, & decus, & ſpes,
Præſidiumque meum, requies o certa laborum,
Blandus in ore ſapor, flagrans odor, irriguus fons,
Caſtus amor, pulchra ſpecies, ſincera voluptas.
Si gens ſurda negat ſibi tot præconia de te,
Tam multas rerum voces, elementaque tantæ
Nuntia lætitiæ ſtolidas intrare per aures,
Audiat inſanum bacchantis energima monſtri,
Quod rabidus clamat capta inter viſcera dæmon,
Et credat miſeranda ſuis. torquetur Apollo
Nomine percuſſus Chriſti, nec fulmina Verbi
Ferre poteſt: agitant miſerum tot verbera linguæ,
Quot laudata Dei reſonant miracula Chriſti.
Intonat antiſtes Domini: Fuge callide ſerpens,
Exue te membris, & ſpiras ſolve latentes.
Mancipium Chriſti fur corruptiſſime vexas:
Deſine, Chriſtus adeſt humani corporis ultor:
Non licet ut ſpolium rapias, cui Chriſtus inhæſit.
Pulſus abi ventoſe liquor, Chriſtus jubet, exi.
Has inter voces medias Cyllenius ardens
Ejulat, & notos ſuſpirat Jupiter ignes.
Ecce Geraſenos legio ruit efferа porcos,
Et poſt multiplices buſti ſub rupe catenas,
Pœnarum gemitus longis grunnitibus edit.
Clamarat, ſed ab ore hominis: Cognoſcimus, Jeſu
Nate Deo, nate e ſceptris & germine David,
Quis ſis, quid venias: qua nos virtute repellas
Novimus, adventuſque tui terrore jacemus.
Hæc, Judæa, tuas vox non pervenit ad aures?
Pervenit: mentem ſed non penetravit egenam
Lucis, & a primis foribus diſcluſa refugit.
Audiit adventum domini, quem ſolis Hiberi
Veſper habet roſeus, & quem novus excipit ortus.
Laxavit Scythicas verbo penetrante pruinas
Vox Evangelica, Hyrcanas quoque fervida brumas
Solvit, ut exutus glacie jam mollior amnis
Caucaſea de cote fluat Rhodopeius Hebrus.
Manſuevere Getæ, feritaſque cruenta Geloni
Lacte mero ſitiens exanguia pocula miſcet,
Libatura ſacros Chriſti de ſanguine potus.
Novit & Atlantis pridem plaga perfida Mauri,
Dedere crinitos ad Chriſti altaria reges.
Ex quo mortalem præſtrinxit ſpiritus alvum,
Spiritus ille Dei; Deus & ſe corpore matris
Induit, atque hominem de virginitate creavit:
Delphica damnatis tacuerunt ſortibus antra,
Non tripodas Cortina regit, non ſpumat anhelus
Fata Sibyllinis fanaticus edita libris:
Perdidit inſanos mendax Dodona vapores,
Mortua jam mutæ lugent oracula Cumæ,
Nec reſponſa refert Libycis in ſyrtibus Ammon:
Ipſa ſuis Chriſtum Capitolia Romula mœrent
Principibus lucere Deum, deſtructaque templa
Imperio cecidiſſe ducum. jam purpura ſupplex
Sternitur Æneadæ rectoris ad atria Chriſti,
Vexillumque crucis ſummus dominator adorat.
Principibus tamen e cunctis non defuit unus
Me puero, ut memini, ductor fortiſſimus armis,
Conditor & legum, celeberrimus ore manuque,
Conſultor patriæ, ſed non conſultor habendæ
Religionis, amans tercentum millia divum.
Perfidus ille Deo, quamvis non perfidus urbi,
Auguſtum caput ante pedes curvare Minervæ
Fictilis, & ſoleas Junonis lambere, plantis
Herculis advolvi, genua incerare Dianæ.
Quin & Apollineo frontem ſubmittere gypſo,
Aut Pollucis equum ſuffire ardentibus extis.
Forte litans Hecaten placabat ſanguine multo:
Pontificum feſtis ferienda ſecuribus illic
Agmina vaccarum ſteterant, vitulaſque revincta
Fronte coronatas umbrabat torta cupreſſus.
Jamque inſertato reſecabat viſcera cultro
Vittatus de more ſenex, manibuſque cruentis
Tractabat trepidas letali frigore fibras,
Poſtremoſque animæ pulſus in corde tepenti
Callidus interpres numeris & fine notabat:
Quum ſubito exclamat media inter ſacra ſacerdos
Pallidus: En quid ago? majus, rex optime, majus
Neſcio quod numen noſtris intervenit aris,
Quam ſufferre queant ſpumantia cymbia lacte,
Cæſarum ſanguis pecudum, verbena, coronæ.
Accitas video longe diſpergier umbras,
Territa Perſephone vertit veſtigia retro,
Extinctis facibus, fracto fugitiva flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Theſſala proſunt
Carmina, turbatos revocat nulla hoſtia manes.
Nonne vides ut thuribulis frigentibus ignis
Marceat?

Marceat? ut canis pigreſcat pruna ſavillis?
Ecce Palatinus pateram retinere miniſter
Non valet, eliſa deſtillant balſama dextra.
Flamen & ipſe ſuas miratur vertice laurus
Cedere, & incertum fruſtratur victima ferrum.
Neſcio quis certe ſubrepſit Chriſticolarum
Hic juvenum, genus hoc hominum tremit inſula & omne
Pulvinar divum: lotus procul abſit, & unctus.
Pulchra reformatis redeat Proſerpina ſacris.
Dixit, & exanguis conlabitur: ac velut ipſum
Cerneret exerto minitantem fulmine Chriſtum,
Ipſe quoque exanimis poſito diademate princeps
Pallet, & aſtantes circumſpicit: ecquis alumnus
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempore ligno,
Qui Zoroaſtræos turbaſſet fronte ſuſurros.
Armiger e cuneo puerorum flavicomantum
Purpurei cuſtos lateris deprenditur unus.
Nec negat, & gemino gemmata haſtilia ferro
Projicit, ac ſignum Chriſti ſe ferre fatetur.
Proſiluit pavidus dejecto antiſtite princeps,
Marmoreum fugiens nullo comitante ſacellum.
Dum tremefacta cohors, dominique oblita, ſupinas
Erigit ad cœlum faciem, atque invocat Jeſum,
Jamne piget tacti? jam pœnitet? en tibi Chriſtum,
Infelix Judæa, Deum, qui ſabbata ſolvens
Terrea, mortales æterna in ſabbata ſumpſit.
Gentibus emicuit, præfulſit regibus, orbem
Poſſidet, imperii dominam ſibi cedere Romam
Compulit, & ſimulachra deum Tarpeia ſubegit.
Diſce tuis miſeranda malis, quo vindice tandem
Vana ſuperſtitio, lex & carnaliter acta
Plectatur, cujus virtus te proterat ultrix.
Deſtructone jacent Salomonia ſaxa metallo
Ædificata manu? jacet illud nobile templum.
Cur jacet? artificis quia dextra ſolubilis illud,
Cementum ſtruxit reſolubile: jure ſolutum eſt,
Et jacet, in nihilum quoniam redit omne politum.
Quod fieri recipit, recipit quandoque perire.
Si noſtrum contra, quod ſit, vis diſcere templum:
Eſt illud, quod nemo opifex fabriliter aptans
Compoſuit, quod nulla abies pinuſve dolata
Texuit, exciſo quod numquam marmore crevit.
Cujus onus nullis fultum ſublime columnis
Fornice curvato tenui ſuper arce pependit:
Sed verbo factum Domini, non voce ſonora:
Sed verbo, quod ſemper erat, verbum caro factum eſt.
Hoc templum æternum eſt, hoc finem non habet, hoc tu
Expugnare volens, flagris, cruce, felle petiſti.
Deſtructum jacuit pœnis vexantibus: eſto.
Matris enim ex utero, quod deſtrueretur, habebat.
Sed quod morte brevi materna ex parte ſolutum eſt,
Majeſtate patris vivum lux tertia reddit.
Vidiſti angelicis comitatum cœtibus alte
Ire meum, cujus ſervor munimine, templum?
Illius æternæ ſuſpendunt culmina portæ,
Ac per inacceſſæ ſcalarum gloria turres
Tollitur, & gradibus lucet via candida ſummis.
At tua congeſtæ tumulant holocauſta ruinæ:
Quid mereare, Titus docuit; docuere rapinis
Pompeianæ acies, quibus extirpata per omnes
Terrarum pelagique plagas tua membra feruntur.
Exiliis vagus huc illuc fluitantibus errat
Judæus, poſtquam patria de ſede revulſus,
Supplicium pro cæde luit, Chriſtique negati
Sanguine reſperſus commiſſa piacula ſolvit.
En quo priſcorum virtus defluxit avorum?
Servit ab antiquis dilapſa fidelibus hæres
Nobilitas, ſed jam non nobilis: illa recentem
Suſpectat captiva fidem: vis tanta novellæ
Credulitatis ineſt. Chriſtum confeſſa triumphat
Gens infida prius; Chriſti ſed victa negatrix;
Subditur imperio, dominos ſortita fideles.

Contra Homuncionitas.

SUnt qui Judaico cognatum dogma furori
Inſtituunt, media Chriſtum ratione ſequuti.
Hoc tantum quod verus homo eſt, at cœlitus illum
Adfirmant non eſſe Deum, pietate fatentur,
Majeſtate negant. morum pro laude ſacratum
Concelebrant, adimunt naturæ ſumma ſupernæ.
Omne opus egregium, per quod ſolertia pollens
Emicat, ingenii eſt, aut roboris: illud acuto
Corde viget; duris excellit viribus iſtud.
Mortale eſt ſed utrumque homini: nam cana ſeneſcunt
Ingenia, & validos conſumunt ſecla lacertos.
Hæc nos in Domini virtute & laude perenni
Non ſequimur: ſequimur, nullo quod ſemine terræ
Germinat: immundum quod non de labe virili
Sumit principium, tener illum ſeminat ignis:
Non caro, nec ſanguis patrius, nec fœda voluptas.
Intactam thalami virtus divina puellam
Sincero afflatu per viſcera caſta maritat:
Incomperta ortus novitas jubet, ut Deus eſſe
Credatur Chriſtus ſic conditus. innuba virgo
Nubit ſpiritui, vitium nec ſentit amoris.
Pubertas ſignata manet, gravis intus, & extra
Incolumis, florens de fertilitate pudica.
Jam mater, ſed virgo tamen, maris inſcia mater.
Quid renuis? quid inane caput, non credule, quaſſas?
Angelus hoc ſancto pronunciat ore: placetne
Credere, & angelicis aurem reſerare loquelis?
Ipſa coruſcantis monitum ſacra virgo miniſtri
Credidit, atque ideo concepit credula Chriſtum:
Credentes nam Chriſtus adit, dubitabile pectus
Sub titubante fide, refugo contemnit honore.
Virginitas & prompta fides Chriſtum bibit alvo
Cordis, & intactis condit paritura latebris.
Crede quod emiſſus ſolio patris angelus infit.
Vel ſi concretus liquidam de ſidere vocem
Non capit auditus, mulier quid conjuge prægnans
Clamet anus, credens & tandem ſobrius audi.
Mira fides! utero puer interceptus anili,
Virgineum Dominum materno ex ore ſalutat,
Primus & infantem non natus nunciat infans
Jam noſtrum vagire ſibi: nam puſio nondum
Norat, & ora Deo reſerabat garrula Chriſto.
Promite ſecretos fatus: date, pandite librum,
Evomuit ſpirante Deo quem ſanctus Eſaias,
Percenſere libet, calamique reſolvere ſulcos,
Sidereis quos illa notis manus aurea duxit.
Ite hinc dum rutilos apices ſubmiſſus adoro,
Dum lachrimans veneror, dumque oſcula dulcia figo,
Gaudia concipiunt lacrymas, dant gaudia fletum.
Advenit promiſſa dies, quam dixerat iſte
Adfore verſiculus, quum virgo puerpera teſte
Haud dubie ſponſo, pacti cui cura pudoris,
Edidit, Emanuelque meum me cernere fecit.
Eſtne Deus jam noſter homo? verſatur & adſtat
Nobiſcum, nomenque probat, verſumque vetuſtis
Obſcurum ſeclis præſenti inluminat ore.
Eſtne Deus, cujus cunas veneratus Eous

Lancibus auratis regalia fercula ſupplex
Virginis ad gremium pannis puerilibus offert?
Quis tam pennatus, rapidoque ſimillimus auſtro
Nuncius, Auroræ populos atque ultima Bactra
Attigit, inluxiſſe diem lactantibus horis,
Qua tener innupto penderet ab ubere Chriſtus?
Vidimus hunc, aiunt, puerum per ſidera ferri,
Et ſuper antiquos ſignorum ardeſcere tractus.
Diriguit trepidans Chaldæo in vertice pernox
Aſtrologus, ceſſiſſe Anguem, fugiſſe Leonem,
Contraxiſſe pedes lateris manco ordine Cancrum;
Cornibus infractis domitum mugire Juvencum,
Sidus & hircinum laceris marceſcere villis.
Labitur hinc pulſus puer Hydrius, inde Sagittæ,
Palantes Geminos fuga ſeparat, improba Virgo
Prodit amatores tacitos in fornice mundi,
Quique alii horrificis pendent in nubibus ignes,
Luciferum timuere novum: rota fervida ſolis
Hæret, & excidium ſenſit jam jamque futurum,
Seque die medio velandam tegmine glauco,
Splendoremque poli periturum nocte diurna
Orbe repentinis caput obnubente tenebris.
Hunc ego non cumulem myrrhæque & thuris & auri
Muneribus? ſcio quem videam, quæ dona rependam.
Hunc ego non venerer, qui cælo viſus, humique
Inventus rex atque Deus moderatur utrumque
Naturæ ſpecimen, tumuloque inferna refringens
Regna, reſurgentes ſecum jubet ire ſepultos?
Cælum habitat, terris intervenit, abdita rupit
Tartara? vera fides; Deus eſt, qui totus ubique eſt.
Numquid vana viros aut mens, aut lingua fefellit?
Numquid fortuitis fruſtrantia dona dederunt
Caſibus? aut cæco votum ſub honore dicarunt?
Quæ porro cauſa aut ratio ſubmittere colla
Ante pedes Mariæ, puerique crepundia parvi,
Si tantum mortalis erat, nec ſumma poteſtas
Implebat teneros divinis flatibus artus?
Sed jam tolle Magos, thus, aurum, myrrhea dona,
Quæ verum docuere Deum: præſepia, pannos,
Matris adoratum gremium. face ſideris ardens
Ipſa Deum virtus, factorum & mira loquantur.
Inſanos video ſubito muteſcere ventos,
Quum jubeat Chriſtus: video luctantia magnis
Æquora turbinibus tranquillo marmore tendi
Imperio Chriſti: video, calcatus eumdem
Quum patitur gurges tergum ſolidante liquore,
Ipſe ſuper fluidas plantis nitentibus undas
Ambulat, & preſſo firmat veſtigia fluctu.
Increpat ipſe notos, & flatibus otia mandat.
Quis jubeat ſævis Aquilonibus, Ite, ſilete,
Carceribus veſtris, amploque faceſſite ponto:
Sit niſi cælipotens Aquilonum conditor idem?
Ninguidus agnoſcit Boreas, atque imbrifer Eurus
Nimborum Dominum tempeſtatumque potentem,
Excitamque hiemem vertunt ridente ſereno.
Quis pelagi calcarit aquas? quis per vada glauca
Greſſibus impreſſis ſpatiatus triverit udum
Non ſubmerſus iter, ſola pendulus, & pede ſicco,
Æquoreæ niſi factor aquæ? qui ſpiritus olim
Ore ſuperfuſus patrio volitabat in undis
Nondum diſcretis, nec certo litore clauſis.
Suſtinuit greſſum domini famulus liquor, ac ſe
Mobilitate carens ſolidos ſubſtrinxit ad uſus.
Quid diverſa Dei memorem facta inclyta Chriſti?
Altius inſpecta quem majeſtate negator
Haud dubitans hominem, tute ipſe fatebere numen.

Illevit cæcos oculos, & lumina limo
Reddidit, humectam ſacro ſputamine terram
Contrectans digitis. luteum medicamen operta
Nox habuit, tenebras obducta uligo removit.
Inſuper oſtendit quonam caligo lavacro
Expurganda foret, variis Siloa refundit
Momentis latices, nec fluctum ſemper anhelat:
Sed vice diſtincta largos lacus accipit hauſtus.
Agmina languentum ſitiunt ſpem fontis avari,
Membrorum maculas puro ablutura natatu.
Certatim interea roranti pumice raucas
Expectant ſcatebras, & ſicco margine pendent.
Hoc limum jubet impoſitum de fonte lavari
Chriſtus, & infuſa vultum ſplendeſcere luce.
Norat enim limo ſeſe informaſſe figuram
Ante tenebroſam, proprii medicamen & oris
Adjeciſſe novo, quem primum finxerat, Adæ.
Nam ſine divino Domini perflamine ſummi
Arida terra fuit, nulli prius apta medelæ.
Sed poſtquam liquido cœleſtis ſpiritus ore
Virgineam reſperſit humum, medicabilis illa eſt.
Inde trahit ſuccum, lentoque humore ſalutem
Inlinit, infunditque diem baptiſmate lota.
Cæcus adeſt oculis jam Chriſti ex ore retectis,
Seque luto & nitidis lucem ſumpſiſſe fluentis
Clamat, & autorem ſtupefacta per oppida monſtrat:
Autorem lucis, largitoremque dierum,
Non dedignatum medicæ purgamen aquai
Corpore ſub proprio monſtrare errantibus ægris.
Millibus ex multis pauciſſima quæque retexam,
Summatim relegens, totus quæ non capit orbis.
Quinque in deſerto panes jubet, & duo piſces
Adponi in paſtum populis, qui forte magiſtrum
Non revocante fame ſtipabant undique ſeptum,
Immemoreſque cibi, vicos, caſtella, macellum,
Oppida, mercatus, & conciliabula & urbes
Reſpuerant, largo contenti dogmate veſci.
Multa virum ſtrato fervent convivia fœno.
Centenos ſimul accubitus iniere ſodales,
Seque per innumeras infundunt agmina menſas,
Piſciculis (jam crede Deum) ſaturanda duobus,
Et paucis creſcente cibo per fragmina cruſtis.
Ambeſis dapibus cumulatim aggeſta redundant
Fercula, biſſenos micarum molibus implent
Poſt cœnam cophinos: crudus conviva reſudat
Congeriem ventris, gemit & ſub faſce miniſter.
Quis cumulare poteſt epulas in grandia parvas?
Quis, niſi qui corpus, paſtumque & corporis omnem
Condens ex nihilo nulla exiſtente creavit
Mundum materia? non ſicut ſculptor ab æris
Rudere decoctam conſueſcit fingere maſſam.
Sed Deus omnipotens orbem ſine ſemine finxit.
Nil erat, omne quod eſt: nil id, procedere & eſſe,
Atque novum fieri, mox & grandeſcere juſſum eſt.
Parvum de nihilo primum fuit, addita parvo
Incrementa modis auxerunt omnia plenis.
Ergo ego quum videam manibus ſic creſcere Chriſti
Parva alimenta hominum, poſſum dubitare per ipſum
Exiguas rerum ſpecies, elementaque mundi
Ex nihilo primum modica, & mox grandia ſenſim
Creviſſe ex modicis quæ conſummata videmus?
Ac ne poſt hominum paſtus calcata perirent,
Neve relicta lupis, aut vulpibus, exiguiſve
Muribus in prædam nullo cuſtode jacerent:
Bis ſex appoſiti, cumulatim qui bona Chriſti
Servarent gravidis procul oſtentata caniſtris.

Sed

Sed quid ego hæc autem titubanti voce retexo,
Indignus qui ſancta canam? Procede ſepulchro
Lazare, dic cujus vocem tellure ſub ima
Audieris, quæ vis penetraverit intima lethi:
Quod quum te Chriſtus, penitus nigrante profundo
Immerſum vocat, ut redeas, ceu proximus audis,
Nec remoratus ades? quæ tam vicina Charybdis
Regna tenebrarum tenui diſtantia fine
Conjungit ſuperis? ubi Tænara triſtia vaſto
In præceps dejecta Chao? latebroſus & ille
Amnis inexpletis volvens incendia ripis?
Ante fores tumuli, quas ſaxa immania duro
Objice damnarant, ſcopulis ſubſtructa cavatis,
Stat Dominus, nomenque ciet frigentis amici.
Nec mora, funereus revolutis rupibus horror
Evomit exequias gradiente cadavere vivas.
Solvite jam lætæ redolentia vincla forores,
Solus odor ſparſi ſpiramen aromatis efflat,
Nec de corporeo nidorem ſordida tabo
Aura refert, oculos ſanie ſtillante ſolutos
Priſtinus in ſpeculum decor excitat, & putrefactas
Tincta rubore genas paulatim purpura veſtit.
Quis potuit fluidis animam ſuffundere membris?
Nimirum qui membra dedit, qui fictilis ulvæ
Perflavit venam madidam, cui tabida gleba
Traxit ſanguineos infecto humore colores.
O mors, auditis jam mitis legibus! o mors
Surda prius, jam docta ſequi quacumque jubetur,
Cui tantum de te licuit? convicta fatere
Eſſe Deum, ſolus qui me tibi præripit, Ieſum.
Abde negatores Chriſti: nemo invidet, abde,
Utere forte tua. blaſphemis nocte tenendis
Perpetua, plebem juſtorum capta reſolve,
Qui norunt hominem atque Deum ſic dicere Chriſtum,
Ut verus ſummuſque Deus mortalia geſtet.
Ipſe gerit quod ſtruxit opus, nec ferre pudeſcit
Factor quod peperit: corpus loquor, atque animæ vim.
Finxerat hoc digitis, animam ſufflaverat ore:
Totum hominem Deus adſumit, quia totus ab ipſo eſt,
Et totum redimit quem ſumpſerat omne reducens
Quidquid homo eſt, iſtud tumulis, aſt illud abyſſo.

De natura Animæ.

OCcurrit dubitans hic diſſertator, & illud
Objicit: anne fides capit, ut ſubſtantia flante
Inſpirata Deo cruciatum ſentiat, atque
Inferni petat ima poli, barathroque coquatur?
Crede animam non eſſe Deum, ſed crede creatis
Majorem cunctis, ipſam quoque crede creatam:
Formata eſt namque ore Dei, quæ non erat ante,
Sed formata habitu pulcherrima pictaque rebus
Divinis, & plena Deo, ſimiliſque creanti:
Non tamen ipſa Deus, quoniam generatio non eſt,
Sed factura Dei eſt: ſolus de corde parentis
Filius emicuit, verus, verus Deus ille.
Conlatum eſt animæ ſubito, ut quæ non erat, eſſet.
Ille coæternus patri eſt, & ſemper in ipſo eſt,
Nec factus, ſed natus, habet quodcumque paternum eſt.
Hæc ſimilis, velut umbra Dei eſt. ſic ipſe loquutus
Factor, utroque hominem meditans de figmine junctum
Ædificare ſui ſimilem. ſed non habet umbra
Quod corpus ſolidum, cujus imitatio in umbra eſt,
Atque aliud verum eſt, aliud ſimulatio veri.
Eſt ſimilis, ſeclis quod non conſumitur ullis,
Quod ſapiens, juſtique capax, reginaque rerum
Imperat, ante videt, perpendit, præcavet, infit,
Verborum, rerumque opifex, inſtructaque mille
Artibus, & cælum ſenſu percurrere docta.
His animam ſimilem ſibi conditor effigiavit,
Cetera diſſimilem: quippe hanc comprendere promptum
Quam modus & ſpecies determinat: at Deus ingens (eſt,
Atque ſuperfuſus trans omnia, nil habet in ſe
Extremum, ut claudi valeat, ſenſuve teneri.
Incomprenſa manet virtus, cui linea deſit
Ultima, quam ſpatium non menſurabile tendit.
Ergo animam factam, magno & factore minorem,
Majoremque aliis, atque omnibus imperitantem,
Corruptela putris naſcentem turbida carnis
Concipit, ac membris tabentibus interfuſam
Participat de fæce ſua, fit miſta deinde
Peccandi natura luto cum ſimplice flatu.
Sed fortaſſe animam, Domini quia fluxit ab ore
Compoſitam, factamque neges, velut ipſa Dei pars,
Quod dictu ſcelus eſt, tetras trahat oblita culpas,
Et preſſum damnata ruens chaos intret opertum.
Sit res illa Dei, non abnuo: pars tamen illa
Haudquaquam dicenda Dei eſt, quæ tempore cœpit,
Nec prior aut ſenior, quam primum plaſma, putanda eſt.
Tunc etenim factam video, quum cordis amici
Intravit germana domum, limique recentis
Hoſpita, & ipſa recens fraterna ſedit in aula.
Illa quidem flatus Domini eſt, ſed ſpiritus & vis
Non eſt plena Dei, tanto moderamine miſſa,
Quanto flans voluit flandi ſervare tenorem.
Eſt impoſſibile ſpectare profunda Sabaoth:
Sed ſpeculum deitatis homo eſt. in corpore diſcas
Rem non corpoream ſolers interprete Chriſto,
Qui patrem proprium mortali in corpore monſtrat.
Perſpice quam varios fundamus ab ore vapores,
Spiramus quoties animæ ſufflabilis auras.
Nunc flatum tepidum calor exhalatus anhelat,
Rorantes nebulas udis de faucibus efflans:
Quum libet, in gelidum flabrali frigore ventum
Spiritus exiſtit tenuis, & ſibilat aer.
Adde & diſtinctum quem muſica tibia flatum
Concipit: aut ille eſt preſſo modulamine parcus,
Aut tumidum largo ſublimat flamine bombum,
Aut raucos frangit modulos, aut lene ſuſurrat,
Aut exile trahens ſonitus producis acutos,
Aut murmur tenerum ſublidit voce minuta.
Hæc quum te videas mortali in corpore poſſe,
Cur non æternum potuiſſe infundere credas
Qualem animam voluit? præſcriptis quam quia condens
Efflavit ſaditque modis, ſit facta neceſſe eſt.
Denique multa ſapit, ſed non ſapit omnia noſtræ
Vis animæ, certum ſapere ac prænoſcere juſſa.
Jam cui certus ineſt modus, & cui noſſe negatum eſt
Omnia, factura eſt. nam condita & aucta probatur.
Collige de ſimili, ſitne hæc factura. creavit
Nempe manus Domini corpus mortale, lutumque
Compoſuit digitis. numquid manus articulatim
Eſt digeſta Dei? numquid vola? numquid & ungues
Claudere flexibiles? patulam ſeu tendere palmam?
Iſta figura manus noſtræ eſt, quam non habet in ſe
Incircumſcriptus Dominus: ſed tradita forma eſt,
Humanis quæ nota animis daret intellectum:
Ut per corpoream ſpeciem plaſmaſſe feratur
Corporis effigiem: ſic eſt plaſmata viciſſim
Flatu incorporeo res flabilis, oris & eſſe
Fertur opus, tenuis per quod conſtructa refulſit
Forma animæ, atque rudi factam ſe munere ſenſit.
Si

Si non eſt factura manus caro noſtra, nec oris
Eſt factura anima, flatu & ſpiramine cœpta,
Inque locum deducta aliquem: namque omne, quod hora
Natalis profert, locus accipit: & locus ullus
Quod cohibere poteſt, modicum eſt, nec in omnia fuſum:
Et quod tam modicum eſt, ut certa ſede locetur,
Jam titubare poteſt: & quod titubaverit, intra
Naturam vitii eſt: vitioſum denique triſtem
Recidit in pœnam: Deus hoc, mihi credite, non eſt.
Aut ſi majeſtas animæ eſt, oſtendite quid ſit,
Quod lapſam Chriſtique inopem nova gratia mundat.
Spiritus & ſanctus baptiſmate juſtificatam
Nobilitat, famulæque decus quod defuit, addit.
Quod quia præſtatur meritis, meritiſque negatur,
Abſurde fertur Deus, aut pars eſſe Dei, quæ
Divinum ſummumque bonum de fonte perenni
Nunc bibit obſequio, nunc culpa aut crimine perdit,
Et modo ſupplicium recipit, modo libera calcat.
Miraris peccare animam, quæ carne coactam
Sortita eſt habitare domum, quum peccet & ipſe
Angelus, hoſpitium qui neſcit adire caducum
Cratis tabifluæ. peccat quia factus & ipſe eſt,
Non genitus: quocumque modo ſit factus, id unus
Scit factor Dominus, factum mihi credere ſat ſit.
Solus labe caret peccati conditor orbis,
Ingenitus, genituſque Deus, pater, & patre natus,
Solus & exceptus tormentum admittere triſte,
Inviolatus agit, nec quidquam ſentit acerbi.
Exortem dic eſſe animam crucis atque doloris,
Si culpæ immunem, vacuamque a crimine noſti,
Quæ peccare valet, valet & ſuccumbere pœnæ.
Ipſa quidem ſincera fuit, dum conditur olim,
Quæ conlata rudem fecit viveſcere limum:
Utpote de liquido naturæ ſemine primos
Accipiens habitus, ſuperoque expreſſa ſereno.
Sed mox ut gravido juſſa eſt innectier arvo,
Suavibus inlecebris nimium blandita refrixit,
Deque volutabris precioſum polluit ignem,
Dum tranſgreſſa Dei poſitum fas improba calcat.
Hæc prima eſt natura animæ: ſic condita ſimplex
Decidit in vitium per ſordida fœdera carnis.
Exin tincta malo peccamine principis Adæ,
Infecit genus omne hominum quod pullulat inde,
Et tenet ingenitas animarum infantia in ortu
Primi hominis maculas, nec quiſquam naſcitur inſons.
Vitandus tamen error erit, ne traduce carnis
Transfundi in ſobolem credatur fons animarum
Sanguinis exemplo, cui textra propagine vena eſt.
Non animas animæ pariunt, ſed lege latenti
Fundit opus natura ſuum, quod parvula anhelent
Vaſcula, vitaliſque adſit ſcintilla coactis:
Quæ quamvis inſuſa novum penetret nova ſemper
Figmentum, vetus illa tamen de crimine avorum
Ducitur, illoto quoniam concreta veterno eſt.
Inde ſecunda redit generatio, & inde lavatur
Naturæ inluvies, iterumque renaſcimur intus
Perfuſi, ut veterem ſplendens anima exuat Adam.
Quæ quia materiam peccati ex fomite carnis
Conſociata trahit, nec non ſimul ipſa ſodali
Eſt incentivum peccaminis, implicat ambas
Vindex pœna reas, peccantes mente ſub una,
Peccandique cremat ſocias cruciatibus æquis.
His crucibus Chriſtus nos liberat, incorruptæ
Matris, & innocui geſtator corporis, unus
Naturam pœnæ expoſitam, ſed non vitiorum
Naturam expoſitam contactibus induit Jeſus.
Atque ideo pœnæ nil debuit intemeratus,
Fraude carens, omni culparum aſpergine liber.
Quid peccatorum proſapia corpore in illo,
Quid Chriſti in membris peccati ſæva ſatelles
Pœna ageret? quid mors hominis ſine crimine poſſet?
Nimirum caſſis conatibus, & ſine nervis
Concideret ſterilis peccati fomite nullo.
Mors alitur culpa: culpam qui non habet, ipſo
Paſtus defectu mortem conſumit inanem.
Sic mors in domini conſumpta eſt corpore Chriſti,
Sic periit ſolitum dum non habet arida paſtum.
Suſpice quapropter ſolum inculpabile numen,
Virtutem patris, & Chriſti: & jam deſine noſtræ
Invidiam conflare animæ, quod ſit Deus, aut quod
Portio parva Dei, quum Chriſto abſcindere quidquam,
Et reſecare Deo partem, vel carpere tantum
Numen non liceat, plenum ſibi ſemper, & in ſe.

Adverſus Phantaſmaticos, qui Chriſtum negant verum hominis corpus habuiſſe.

EST operæ pretium nebuloſi dogmatis umbram
Prodere, quam tenues atomi compage minuta
Inſtituunt: ſed caſſa cadit, ventoque liqueſcit
Aſſimilis, fluxu nec ſe ſuſtentat inani.
Aerium Manichæus ait ſine corpore vero
Pervolitaſſe Deum. mendax phantaſma, cavamque
Corporis effigiem, nil contrectabile habentem.
Ac primum ſpecta an deceat quidquam ſimulatum
Adſignare Deo, cujus mera gloria falſi
Nil recipit. membris hic ſe fallacibus aptans
Fingeret eſſe hominem ventoſa ſubdolus arte?
Mentitus toties, quum diceret: Inveteratis
Do veniam morbis, ſimul & peccata remitto.
Filius eſt hominis, peſtem qui pellere carnis,
Et ſcelerum nexus laxare, & ſolvere poſſit.
Surge valens, ſurge innocuus, jam tolle grabatum,
Filius hoc hominis jubeo: dignuſne videtur
Qui teſtis ſibi ſit, ſeque ac ſua carnea norit?
Quid? quum diſcipulos, hominis quid filius eſſet
Paſſurus, fido jam præſcius ore monebat,
Nonne fatebatur ſe cum virtute paterna
Eſſe hominem verum? quod ſi non, credo fefellit.
Si natura Dei quæ ſit, Manichæe, requiris,
Omne quod eſt, verum eſt: nam ſi mendoſus agit quid,
Nec Deus eſt, mendum divinus non capit uſus:
Objicis æterno Domino, quod lubricus ad nos
Venerit, adſimulans aliud quam verus habebat.
Obmuteſce furor, linguam, canis improbe, morde
Ipſe tuam, lacero conſumens verba palato.
Latranti obſiſtet Matthæus, rabiemque refellet,
Qui notat omne genus carnalis ſtirpis, aduſque
Corporeum Chriſtum, per ſex ſeptena virorum
Nomina deſcendens, & venam ſanguinis alti
Ex atavis longo texens per flemmata filo.
Septimus hebdomadi venit ſuperaddere ſextæ
Hunc numerum Chriſtus, placidum qui conficit annum
Cuncta remittentem contractibus inlaqueata
Multimodis, hominemque hominis de morte levantem:
Imperfectus enim limus mortalis erat tunc:
Vir ſolus perfectus adeſt, atque integer Jeſus,
Cui nihil ex ſeptem ſeptenis defuit, ex quo
Perficeret mortale genus virtute perenni.
Hic ille eſt, nobis qui ſeptima ſabbata complet,
Ut caro noſtra Deo tandem ſociata quieſcat,
Quam bis terna malis vexabant ſabbata noxis.

Curra-

Curramus notis gradibus, regumque ſequamur
Progeniem· Chriſtum invenies de carne parentum
Eſtluxiſſe hominum, qui ſit de ſemine David,
Stirpe recenſita numerandus ſanguinis hæres.
Quid quum ſanctiloquus revoluto ſanguine Lucas
Surſum verſus agit ſeriem, ſcandente nepotis
Corpore, perque atavos curſum relegente vetuſtos,
Seprenos decies conſcendit Chriſtus in ortus,
Et duo: nam totidem doctores miſit in orbem:
Deſcenſos naſcendo gradus, redeundo retexit
Actus adusque apicem terreni corporis Adam.
Inde parens Deitas recipit ſua, noſtraque miſtim,
Fitque Dei ſummi per Chriſtum filius Adam.
Reſtat, ut aeriam pingas ab origine gentem,
Aerios proceres Levin, Judam, Simeonem,
Aerium David, magnorum corpora regum
Aeria, atque ipſam fœcundæ Virginis alvum
Aere fallaci, nebuliſque & nube tumentem.
Vaneſcat ſanguis perflabilis, oſſa liqueſcant
Mollia, nervorum pereat textura volantum.
Omne quod eſt geſtum Notus auferat irritus, auræ
Diſpergant tenues, ſit fabula quod ſumus omnes.
Et quid agit Chriſtus, ſi me non ſuſcipit? aut quem
Liberat infirmum, ſi dedignatur adire
Carnis onus, manuumque horret monimenta ſuarum?
Indignumne putat luteum conſciſcere corpus?
Qui non indignum quondam ſibi credidit ipſum
Pertractare lutum, quum vas componeret arvo,
Nondum viſcereo, ſed inertis glutine limi,
Impreſſoque putres ſub pollice duceret artus.
Tantus amor terræ, tanta eſt dilectio noſtri.
Dignatur præpinguis humi comprendere mollem
Divinis glebam digitis, nec ſordida cenſet
Hærentis maſſæ contagia. juſſerat, ut lux
Confieret, facta eſt, ut juſſerat. omnia juſſu
Imperitante novas traxerunt edita formas:
Solus homo emeruit Domini formabile dextra
Os capere, & fabro deitatis figmine naſci.
Quorſum igitur limo tanta indulgentia noſtro
Contigit, ut Domini manibus tractatus honora
Arte ſacer fieret, tactu jam nobilis ipſo?
Decertat quoniam Chriſtum Deus incorrupto
Admiſcere ſolo, ſanctis quod fingere vellet
Dignum habuit digitis, & charum condere pignus.
Deſtituit natura quidem deſtructa coactæ
Telluris formam, mortique obnoxia ceſſit:
Sed natura Dei numquam ſolvenda, caducam
Tellurem noſtro vitiatam primitus uſu
Eſſe ſuam voluit, ne jam vitiabilis eſſet.
Chriſtus noſtra caro eſt, mihi ſolvitur, & mihi ſurgit:
Solvor morte mea, Chriſti virtute reſurgo.
Quum moritur Chriſtus, quum flebiliter tumulatur,
Me video: e tumulo quum jam remeabilis adſtat,
Cerno Deum: ſi membrorum phantaſma meorum eſt,
Et phantaſma Dei eſt: mendax in utraque neceſſe eſt,
Sit Chriſtus ſpecie, ſi Chriſtus fallere novit.
Si non verus homo eſt quem mors hominem probat ipſa,
Nec verus Deus eſt, operis quem gloria prodit
Eſſe Deum, vel crede mori, vel adeſſe refelle,
Et gemina verum Chriſtum ratione negato.
Nam quid magnificum, ſi non eſt mortuus Ieſus?
Et redit? illa Dei virtus memorabilis eſt, ut
Occiſus redeat ſuperis, ſurgatque ſepultus.
Quiſque Deum Chriſtum vult dicere, dicat eundem
Eſſe hominem, ne majeſtas ſua fortia perdat.

De Reſurrectione Carnis humanæ.

NOſco meum in Chriſto corpus conſurgere. quid me
Deſperare jubes? veniam, quibus ille revenit
Calcata de morte viis. quod credimus hoc eſt:
Et totus veniam. nec enim minor, aut alius quam
Nunc ſum reſtituar. vultus, vigor & color idem,
Qui modo vivit, erit: nec me vel dente vel ungue
Fraudatum revomet patefacti foſſa ſepulchri.
Qui jubet ut redeam, non reddet debile quidquam:
Nam ſi debilitas redit, inſtauratio non eſt.
Quod caſus rapuit, quod morbus, quod dolor hauſit,
Quod truncavit edax ſenium populante veterno,
Omne revertenti reparata in membra redibit.
Debet enim mors victa fidem, ne fraude ſepulchri
Reddat curtum aliquid, quamvis jam curta vorarit
Corpora: debilitas tamen & violentia morbi
Virtus mortis erat: reddet quod particulatim
Sorbuerat, quocumque modo: ne mortuus omnis
Non redeat, ſi quid pleno de corpore deſit.
Pellite corde metum mea membra, & credite voſmet
Cum Chriſto reditura Deo. nam vos gerit ille,
Et ſecum revocat. morbos ridete minaces:
Inflictos caſus contemnite, & atra ſepulchra
Deſpuite: exurgens quo Chriſtus provocat, ite.

ʽΑΜΑΡΤΙΓΕΝΕΙΑ, id eſt,

DE ORIGINE PECCATORUM.

FRatres ephebi foſſor & paſtor duo,
Quos feminarum prima primos procreat,
Siſtunt ad aram de laborum fructibus,
Deo ſacranda munerum primordia:
Hic terrulentis, ille vivis fungitur,
Certante voto diſcrepantes immolant,
Fœtum bidentis alter, aſt alter ſcrobis.
Deus minoris comprobavit hoſtiam,
Rejecit illam quam paravit grandior.
Vox ecce ſummo miſſa perſultat throno:
Cain quieſce, namque ſi recte offeras,
Oblata nec tu lege recta dividas,
Perverſa nigram vota culpam traxerint.
Armat deinde parricidalem manum
Frater, probatæ ſanctitatis æmulus,
Germana curvo colla frangit ſarculo,
Mundum recentem cæde tingit impia.
Sero expiandum jam ſeneſcentem ſacro
Cruore Chriſti, quo peremptor concidit.
Mors prima cœpit innocentis vulnere,
Ceſſit deinde vulnerato innoxio,
Per crimen orta, diſſoluta eſt crimine:
Abel quod ante perculit, Chriſtum dehinc,
Finita & ipſa eſt, finis exortem petens.
Ergo ex futuris priſca cœpit fabula,
Factoque primo res notata eſt ultima,
Ut ille mortis inchoator ruſticus
Inſulſa terræ deferens libamina,
Deumque rerum mortuarum deputans
Raſtris redacta digna ſacris crederet,
Viventis atrox æmulator hoſtiæ.
Agnoſco nempe quem figura hæc denotet,
Quis fratricida, quis peremptor invidus
Prave ſacrorum diſciplinam dividit,

Mactare

Mactare dum ſe vota cenſet rectius.
Marcion arvi forma corruptiſſimi,
Docet duitas diſcrepare a ſpiritu,
Contaminata dona carnis offerens,
Et ſegregatim numen æternum colens.
Qui ſi quieſcat, nec monentem negligat,
Pacem quieta diligat germanitas,
Unum atque vivum faſſa vivorum Deum.
Hic ſe caduco dedicans myſterio,
Summam profanus dividit ſubſtantiam,
Malum bonumque ceu duorum ſeparans
Regnum Deorum, ſceptra committit duo,
Deum eſſe credens quem fatetur peſſimum.
Cain cruentus, unitatis invidus,
Mundi colonus, immolator ſqualidus,
Cujus litamen ſordet & terram ſapit,
Terram caduci corporis, venam putrem,
Humore denſo conglobatam & pulvere,
Natura cujus fraude floret fertili,
Fœcunda fundens noxiorum crimina,
Animæque vitam labe carnis enecat.
Caro in ſororem tela mentem dirigit,
Mens in cerebro ventilatur ebrio,
Ex quo furores ſucculentos colligit
Madens veneno corporis lymphatico,
Deum perennem findit in duos deos:
Audet ſecare numen inſecabile.
Cadit peremptor denegans unum Deum,
Cain triumphat morte fratris oblitus.

Adverſus Marcionitas, qui duos Deos eſſe affirmant.

QUO te præcipitat rabies tua, perfide Cain?
Diviſor blaſpheme Dei? tibi conditor unus
Non liquet, & bifidæ caligant nubila lucis.
Inſincera acies duo per divortia ſemper
Spargitur, in geminis viſum fruſtrata figuris.
Terrarum tibi forma duplex obludit, ut excors
Dividuum regnare Deum ſuper æthera credas.
Bina boni atque mali glomerat diſcrimina ſordens
Hic mundus, Domino ſed cœlum obtemperat uni.
Non idcirco duos retinent cœleſtia reges,
Quod duo ſint opera humanas agitantia curas:
Exterior terrenus homo eſt, qui talia cernens
Conjicit eſſe duo variarum numina rerum,
Dum putat eſſe Deum, qui prava effinxerit olim,
Et qui recta itidem condens induxerit, ambos
Autumat eſſe deos natura diſpare ſummos.
Quæ tandem natura poteſt conſiſtere duplex?
Aut regnare diu? quam fons diviſus ab arce
Separat, alternaque apicum ditione recidit.
Aut unus Deus eſt, rerum cui ſumma poteſtas:
Aut quæ jam duo ſunt, minuuntur diſpare ſumma.
Porro nihil ſummum, niſi plenis viribus unum.
Diſtantes quoniam proprium dum quiſque revulſo
Vindicat imperio, nec ſumma, nec omnia poſſunt.
Jus varium non eſt plenum, quia non habet alter
Quidquid diſpar habet. cumulum diſcretio carpit.
Nos plenum ſine parte Deum teſtamur, & unum,
In quo Chriſtus ineſt, idem quoque plenus, & unus,
Qui viget & viguit ſuper omnia, quique vigebit.
Participem nullum conlato fœdere paſſus,
Summa poteſtatum, ſimplex dominatio rerum,
Virtutum ſublime caput, fons unicus orbis,
Naturalis apex, generiſque & originis auctor,
Ex quo cuncta fluunt, & lux, & tempora, & anni,
Et numerus, qui poſt aliquid dedit eſſe ſecundum:
Unus enim princeps numeri eſt, nec dinumerari
Tantum unus potis eſt, ſic quum pater, ac Deus alter
Non ſit, item Chriſtus non ſit genitore ſecundus,
Anterior numero eſt, cui filius unicus uni eſt,
Ille Deus, meritoque Deus, quia primus & unus,
In virtute ſua primus, tum primus in illo
Quem genuit, quid enim differt generatio ſimplex?
Unum ſemper erit gignens, atque unus ab uno
Ante Chaos genitus, numeroque & tempore liber.
Quis dixiſſe duos rem majeſtate ſub una
Regnantem, propriamque ſibi, retroque perennem
Auſit, & unius naturæ ſcindere vires?
Numquid adoptivum genitor ſibi ſumpſit, ut alter
Externi generis numerum præſtare duorum
Debeat, & geminum diſtans inducere Numen?
Forma patris veri verus ſtat filius, ac ſe
Unum rite probat, dum formam ſervat eamdem:
Non amor adſcitus ſociat, nec jungit utrumque
Conjurata fides; pietas ſed certa genuſque
Unum, quod Deus eſt, ſummam revocatus ad unam.
Hæc tibi, Marcion, vita diſplicet, hæc tua damnat
Secta fidem, dominis cœlum partita duobus.
Quæ te confundunt nebulæ? quis ſomnus inerti
Incubat ingenio? cui per phantaſmata duplex
Occurrit ſpecies, bivio diſperſa ſuperno.
Si vim mentis hebes ſtupor obſidet, aſpice ſaltem
Obvia terrenis oculis elementa, quibus ſe
Res occulta Dei dignata eſt prodere ſignis.
Hanc hæreſim præſaga patris præviderat olim
Majeſtas fore, quæ rectorem lucis, & orbis
Scinderet in partes geminatum ſegrege regno.
Idcirco ſpecimen poſuit ſpectabile noſtris
Exemplumque oculis, ne quis duo nomina credat
Imperitare vagis mundi per inania formis.
Una per immenſam cœli caveam revolutos
Præbet flamma dies: texit ſol unicus annum.
Triplex ille tamen nullo diſcrimine trina
Subnixus ratione viget, ſplendet, volat, ardet,
Motu agitur, fervore cremat, tum lumine fulget.
Sunt tria nempe ſimul, lux, & calor, & vegetamen,
Una eademque tamen rota ſideris indiſcretis
Fungitur his, uno ſervat tot munera ductu:
Et tribus una ſubeſt miſtim ſubſtantia rebus.
Non conferre Deo velut æquiparabile quidquam
Auſim, nec Domino famulum componere ſignum:
Ex minimis ſed grande ſuum voluit pater ipſe
Conjectare homines, quibus ardua viſere non eſt.
Parvorum ſpeculo non intellecta notamus,
Et datur occultum per proxima quærere verum.
Nemo duos ſoles, niſi ſub glaucomate, vidit:
Aut ſi fuſca polum ſuffudit palla ſerenum,
Oppoſitus quoties radiorum ſpicula nimbus
Igne repercuſſo mentitos ſpargit in orbes.
Sunt animis etiam ſua nubila, craſſus & aer:
Eſt glaucoma, aciem quod tegmine velet aquoſo,
Libera ne tenerum penetret meditatio cœlum,
Neve Deum rapidis comprendat ſenſibus unum.
Spargitur in bifidas maleſana intentio luces,
Et duplices geminis auctoribus extruit aras.
Si duo ſunt igitur, cur non ſunt multa deorum
Millia? cur numero deitas contenta gemello eſt?
An non in populo diſperſa examina divum
Fundere erat melius, mundumque implere capacem
Semideis paſſim nullo diſcrimine monſtris?

Quis

Queis ſera barbaries perituros mactat honores,
Diſſona diſcretum retinent ſi numina cælum:
Convenit & nebulis, & fontibus, & reboanti
Oceano, & ſilvis, & collibus, & ſpeluncis,
Fluminibus, ventis, fornacibus, atque metallis
Adſignare deos proprios, ſua cuique jura:
Vel ſi gentiles ſordet venerarier umbras,
Et placet eſſe duos ſceptris ſocialibus æquos,
Dic age, quis terras ditionis ſorte retentet?
Quis regat æquoreas æterna lege procellas?
Ede cohæredum diſtinctum jus dominorum.
Unus, ais, triſti reſidet ſublimis in arce,
Auctor nequitiæ ſcelerum Deus, aſper, iniquus,
Qui, quodcumque malum vitioſo fervet in orbe,
Sevit, & anguino medicans nova ſemina ſucco,
Rerum principium mortis de fomite traxit.
Ipſe opifex mundi, terram, mare, ſidera fecit,
Condidit ipſe hominem, lutulenta & membra coegit,
Effigians quod morbus edat, quod crimine multo
Sordeat, informi tumulus quod tabe reſolvat.
Aſt alii pietatis amor, placidumque medendi
Ingenium, recreans homines, mortalia ſervans:
Teſtamenta duo fluxerunt principe utroque,
Tradidit iſte novum melior, vetus illud acerbus.
  Hæc tua, Marcion, gravis & dialectica vox eſt:
Imo hæc attoniti phreneſis manifeſta cerebri.
Novimus eſſe patrem ſcelerum: ſed novimus ipſum
Haudquaquam tamen eſſe Deum, quin imo gehennæ
Mancipium, Stygio qui ſit damnandus averno.
Marcionita Deus, triſtis, ferus, inſidiator,
Vertice ſublimi cinctum cui nubibus atris
Anguiferum caput & fumo ſtipatur, & igni:
Liventes oculos ſubfundit felle peruſto
Invidia, impatiens juſtorum gaudia ferre,
Hirſutos juba denſa humeros errantibus hydris
Obtegit, & virides allambunt ora ceraſtæ.
Ipſe manu laqueos per lubrica fila reflexos
In nodum revocat, facilique ligamine tortas
Innectit pedicas, nervoſque in vincula tendit.
Ars olli captare feras, animalia bruta
Irretire plagis, retinacula denique cæcis
Indeprenſa locis erranti opponere prædæ.
Hic ille eſt venator atrox, qui cæde frequenti
Incautas animas non ceſſat plectere Nembroth.
Qui mundum curvis anfractibus, & ſilvoſis
Horrentem ſcopulis, verſuto circuit aſtu.
Fraude alios, tectiſque dolis innectere adortus:
Porro giganteis alios luctando lacertis
Frangere, funereos late exercere triumphos.
Improba mors, quid non mortalia pectora cogis?
Ipſe ſuam (pudet heu!) contempto principe vitæ
Perniciem veneratur homo, colit ipſe cruentum
Carnificem, gladiique aciem jugulandus adorat.
In tantum miſeris peccati nectare captis
Dulce mori eſt: tanta in tenebris de peſte voluptas.
Qui mala principio genuit, Deus eſſe putatur,
Quique bona infecit vitiis, & candida nigris.
Par furor illorum, quos tradit fama dicatis
Conſecraſſe deas Febrem Scabiemque ſacellis.
  Inventor vitii non eſt Deus, Angelus illud
Degener infami conceptum mente creavit:
Qui prius auguſtum radiabat ſidus, & ingens
Ex nihilo ſplendor nutrito ardebat honore.
Ex nihilo nam cuncta retro, factumque quod uſquam eſt.
At non ex nihilo Deus: & ſapientia vera,
Spiritus & ſanctus, res ſemper viva, nec umquam
Cœpta, ſed aerios etiam molita miniſtros.
Horum de numero quidam pulcherrimus ore,
Majeſtate ferox, nimiis dum viribus auctus
Inflatur, dum grande tumens ſeſe altius effert,
Oſtentatque ſuos licito jactantius ignes,
Perſuaſit propriis genitum ſe viribus, ex ſe
Materiam ſumpſiſſe ſibi, qua primitus eſſe
Inciperet, naſcique ſuum ſine principe cœptum.
Hinc ſchola ſubtacitam meditatur gignere ſectam,
Quæ docet e tenebris ſubitum micuiſſe tyrannum,
Qui velut æterna latitans ſub nocte, retrorſum
Vixerit, & tecto ſemper regnaverit ævo.
Æmulus, ut memorant, opera ad divina repente
Corrumpenda, caput caligine protulit atra.
Hoc ratio ſed noſtra negat, cui non licet unam
Infirmare fidem, ſacro quæ tradita libro eſt.
Nil, ait, abſque Deo factum, ſed cuncta per ipſum,
Cuncta, nec eſt alius quiſquam niſi factus ab ipſo.
Sed factus de ſtirpe bonus, bonitatis in uſum
Proditus, & primo generis de fonte ſerenus:
Deterior mox ſponte ſua, dum decolor illum
Inficit invidia, ſtimuliſque inſtigat amaris:
Arſit enim ſcintilla odii de fomite zeli,
Et dolor ingenium ſubitus conflavit iniquum.
Viderat argillam, ſimulacrum & ſtructile, flatu
Concaluiſſe Dei, Dominum quoque conditioni
Impoſitum: natura ſoli pelagique polique
Ut famulans homini locupletem fundere partum
Noſſet, & effuſum terreno addicere regi.
Inflavit fermento animi ſtomachante tumorem
Beſtia, deque acidis vim traxit acerba medullis,
Beſtia ſorde carens, cui tunc ſapientia longi
Corporis enodem ſervabat recta juventam,
Complicat ecce novos ſinuoſo pectore nexus,
Involvens nitidam ſpiris torquentibus alvum.
Simplex lingua prius, varia micat arte loquendi,
Et diſciſſa dolis reſonat ſermone triſulco.
Hinc natale caput vitiorum, principe ab illo
Fluxit origo mali, qui ſe corrumpere primum
Mox hominem didicit, nullo informante magiſtro
Ultimus exitium ſubverſo præſide mundus
Sortitur, mundique omnis labefacta ſupellex.
Non aliter quam quum incautum ſpoliare viantem
Forte latro adgreſſus, prædæ prius immemor, ipſum
Enſe ferit Dominum, pugnæ nodumque, moramque,
Quo pereunte trahat captivos victor amictus,
Jam non obſtanti locuples de corpore prædo:
Sic homini ſubjecta domus, ditiſſimus orbis
Scilicet in facilem Domino peccante ruinam
Lapſus, herile malum jam tunc vitiabilis hauſit.
Tunc lolium, lappaſque leves per adultera culta
Ferre malignus ager glebis male pinguibus auſus;
Triticeam vacuis ſegetem violavit avenis.
Tunc etiam innocuo vitulorum ſanguine paſci,
Jamque jugo edomitos rictu laniare juvencos
Occiſo paſtore truces didicere leones:
Nec non & querulis balatibus irritatus
Plenas nocte lupus ſtuduit perrumpere caulas.
Omne animal diri callens ſolertia furti
Imbuit, & tortos acuit fallacia ſenſus.
Quamvis maceries florentes ambiat hortos,
Sepibus & denſis vallentur vitea rura,
Aut populator edet gemmantia germina bruchus,
Aut avibus diſcerpta feris lacerabitur uva.
  Quid loquar herbarum fibras, medicante veneno
Tinctas, lethiferi fudiſſe pericula ſucci?

Noxius in teneris ſapor æſtuat ecce frutetis,
Cum prius innocuas tulerit natura cicutas,
Roſcidus & viridem qui veſtit flos rhododaphnen
Pabula laſcivis dederit ſincera capellis.
Ipſa quoque oppoſitum deſtructo fœdere certo
Tranſcendunt elementa modum, rapiuntque, ruuntque
Omnia, legirupis quaſſantia viribus orbem.
Frangunt umbriferos Aquilonum prælia lucos,
Et cadit immodicis ſilva extirpata procellis.
Parte alia violentus aquis torrentibus amnis
Tranſilit objectæ præſcripta repagula ripæ,
Et vagus everſis late dominatur in agris.
Nec tamen his tantam rabiem naſcentibus ipſe
Conditor inſtituit, ſed laxa licentia rerum
Turbavit placidas rupto moderamine leges.
Nec mirum, ſi membra orbis concuſſa rotantur,
Si vitiis agitata ſuis mundana laborat
Machina, ſi terras luis incentiva fatigat.
Exemplum dat vita hominum, quo cætera peccent:
Vita hominum, cui quidquid agit, veſania, terror
Suppeditant, ut bella fremant, ut fluxa voluptas
Diffluat, impuro ferveſcat ut igne libido,
Sorbeat ut cumulos nummorum faucibus amplis
Gurges avaritiæ, finis quam nullus habendi
Temperat, aggeſtis addentem vota talentis.
Auri namque fames parto fit major ab auro:
Inde ſeges ſcelerum, radix & ſola malorum.
Dum ſcatebras fluviorum omnes & operta metalla
Eliquat ornatus ſolvendi leno pudoris:
Dum venas ſqualentis humi ſcrutatur inepta
Ambitio, ſcalpens naturæ occulta latentis,
Si quibus in foveis radiantes forte lapillos
Rimata inveniat: nec enim contenta decore
Ingenito, externam mentitur femina formam.
Ac velut artificis Domini manus imperfectum
Os dederit, quod adhuc res exigat, aut hyacinthis
Pingere ſutilibus redimitæ frontis in arce,
Colla vel ignitis ſincera incingere ſertis,
Auribus aut gravidis virides ſuſpendere baccas,
Nectitur & nitidis concharum calculus albens
Crinibus, aureoliſque riget coma texta catenis.
Tædet ſacrilegas matrem percurrere curas,
Muneribus dotata Dei quæ plaſmata fuco
Inficiunt, ut pigmentis cutis inlita perdat
Quod fuerat, falſo non agnoſcenda colore.
Hæc ſexus maleſortis agit, cui pectore in arcto
Mens fragilis, facili vitiorum fluctuat æſtu.
Quid quod & ipſe caput muliebris corporis & rex,
Qui regit invalidam propria de carne refectam
Particulam, qui vas tenerum ditione gubernat,
Solvitur in luxum? cernas molleſcere cultu
Heroas vetulos, opifex quibus aſpera membra
Finxerat, & rigidos duraverat oſſibus artus.
Sed pudet eſſe viros: quærunt vaniſſima quæque
Queis niteant: genuina leves, ut robora ſolvant,
Vellere non ovium, ſed Eoo ex orbe petitis
Ramorum ſpoliis fluitantes ſumere amictus
Gaudent, & durum ſcutulis perfundere corpus.
Additur ars, ut fila herbis ſaturata recoctis
Inludant varias diſtincto ſtamine formas.
Ut quæque eſt lanugo feræ molliſſima tactu,
Pectitur. hunc videas laſcivas præpete curſu
Venantem tunicas, avium quoque verſicolorum
Indumenta novis texentem plumea telis:
Illum pigmentis redolentibus, & peregrino
Pulvere femineas ſpargentem turpiter auras.

Omnia luxus habet noſtræ vegetamina vitæ,
Senſibus in quinque ſtatuens quæ condidit auctor.
Auribus, atque oculis, tum naribus atque palato
Quæritur infectus vitioſis artibus uſus.
Ipſe etiam toto pollet qui corpore tactus,
Palpamen tenerum blandis ex fotibus ambit.
Pro dolor! ingenuas naturæ occumbere leges,
Captivaſque trahi regnante libidine dotes!
Perverſum jus omne viget, dum quidquid habendum
Omnipotens dederat, ſtudia in contraria vertunt.
Idcircone, rogo, ſpeculatrix pupula molli
Subdita palpebræ eſt, ut turpia ſemivirorum
Membra theatrali ſpectet vertigine ferri,
Inceſtans miſeros fœdo oblectamine viſus?
Aut ideo ſpirant, mediaque ex arce cerebri
Demittunt geminas ſociata foramina nares,
Ut bibat inlecebras male conciliata voluptas,
Quas pigmentato meretrix jacit improba crine?
Num propter Lyricæ modulamina vana puellæ,
Nervorumque ſonos, & convivale calentis
Carmen nequitiæ, patulas Deus addidit aures?
Perque cavernoſos juſſit penetrare meatus
Vocis iter? numquid madido ſapor inditus ori
Vivit ob hanc cauſam, medicata ut fercula pigram
Ingluviem, vegetamque gulam ganeonis ineſcent?
Per varios guſtus inſtructa ut prandia ducat
In noctem? laſſetque gravem ſua crapula ventrem?
Quid durum, quid molle foret, quid lene, quid horrens,
Quid calidum, gelidumve, Deus cognoſcere noſmet
Attactu voluit palpandi interprete ſenſu.
At nos delicias plumarum, & linea texta
Sternimus; atque cutem fulcro attenuante polimus.
Felix qui indultis potuit mediocriter uti
Muneribus, parcumque modum ſervare fruendi.
Quem locuples mundi ſpecies, & amœna venuſtas,
Et nitidis fallens circumflua copia rebus
Non capit ut puerum, nec inepto addicit amori:
Qui ſub adumbrata dulcedine triſte venenum
Deprendit latitare boni mendacis operto.
Sed fuit id quondam nobis ſanctumque bonumque
Principio rerum, Chriſtus quum conderet orbem:
Vidit enim Deus eſſe bonum, velut ipſe Moyſes
Hiſtoricus mundi naſcentis teſtificatur:
Vidit, ait, Deus eſſe bonum quodcumque creavit.
Hoc ſequar, hoc ſtabili conceptum mente tenebo;
Inſpirante Deo, quod ſanctus vaticinator
Prodidit, antiquæ recolens primordia lucis,
Eſſe bonum quidquid Deus & ſapientia fecit.
Conditor ergo boni pater eſt, & cum Patre Chriſtus.
Nam Deus, atque Deus Pater, eſt & Filius unum:
Quippe unum natura facit, quæ conſtat utrique
Una voluntatis, juris, virtutis, amoris.
Non tamen idcirco duo numina, nec duo rerum
Artifices: quoniam generis diſſenſio nulla eſt.
Atque ideo nulla eſt operis diſtantia, nulla
Ingenii. peperit bona omnia conditor unus.
Nil luteum de fonte fluit, nec turbidus humor
Naſcitur, aut primæ violatur origine venæ:
Sed dum liventes liquor incorruptus arenas
Prælambit, putrefacta inter contagia ſordet.
Numquid equus, ferrum, taurus, leo, funis, olivum,
In ſe vim ſceleris, cum formarentur, habebant?
Quod jugulatur homo, non ferrum cauſa furoris,
Sed manus eſt: nec equum veſania fervida circi
Auctorem levitatis habet, rabidive fragoris.
Mens vulgi rationis inops, non curſus equorum

Perſu

Perfurit, inſani ſtudio perit utile donum.
Sic Lacedæmonias oleo maduiſſe palæſtras
Novimus, & placidum ſervire ad crimina ſuccum.
Inde per aerium pendens audacia funem,
Ardua ſecuris ſcandit proſcenia plantis.
Inde feras volucri temeraria corpora ſaltu
Tranſiliunt, mortiſque inter diſcrimina ludunt.
Sanguinis humani ſpectacula publicus edit
Conſenſus, legeſque jubent venale parari
Supplicium, quo membra hominum diſcerpta cruentis
Morſibus oblectent hilarem de funere plebem.
Mille alia ſtolidi bacchantia gaudia mundi
Percenſere piget, quæ veri oblita Tonantis
Humanum miſeris volvunt erroribus ævum.
Nemo animum ſummi memorem genitoris in altum
Excitat, ad cælum mittit ſuſpiria nemo:
Nec recolens apicem ſolii natalis, ad ipſum
Reſpicit auctorem, nec ſpem ſuper aera librat.
Sed mentem gravidis contentam ſtertere curis
Indigno ſubdit Domino, perituraque pronus
Diligit, & curvo quærit terreſtria ſenſu.
Hoc pulchrum quod terra parit, quod gloria confert
Lubrica, commendat quod perniciosa voluptas,
Quod velut excitus diſſlato pulvere ventus
Præterit, exemplo tenuis quod tranſvolat umbræ.
His ægras animas morborum peſtibus urget
Prædo potens, tacitis quem viribus interfuſum
Corda bibunt hominum. ferit ille medullitus omnes
Nequitias, ſpargitque ſuos per membra miniſtros.
Namque illic numeroſa cohors ſub principe tali
Militat, horrendiſque animas circumſidet armis,
Ira, ſuperſtitio, mœror, diſcordia, luxus,
Sanguinis atra ſitis, vini ſitis, & ſitis auri,
Livor, adulterium, dolus, obtrectatio, furtum.
Informes horrent facies, habituque minaces:
Ambitio ventoſa tumet, doctrina ſuperbit,
Perſonat eloquium, nodos fraus abdita nectit.
Inde canina foro latrat facundia toto,
Hinc gerit Herculeam vilis ſapientia clavam,
Oſtentatque ſuos vicatim gymnoſophiſtas.
Incerat lapides fumoſos idololatrix
Relligio, & ſurdis pallens advolvitur aris.
Heu quantis mortale premit genus improbus hoſtis
Armigeris! quanto ferrata ſatellite ductor
Bella gerit, quanta victos ditione triumphat!
Surgit in auxilium Chananeus, atque agmina denſet
Caſſide terribilis, fetarum pondera mento
Concutiens, dextramque gravi cum cuſpide quaſſans.
Aſt alia de parte furens exercitus ardet
Regis Amorrhæi: tum millia Gergeſeorum
Effundunt aciem toto volitantia campo:
Eminus hi feriunt, confligunt comminus illi.
Ecce Jebuſaicæ fervent ad prælia turmæ,
Aurea tela quibus de ſanguine tincta draconis
Mortifero ſplendore micant, radiantque micantque.
Nec non terrificas pilis armare catervas
Te, Chettæe, juvat: ſed gens Pherezæa ſagittis
Inſultat virtute pari, ſed diſpare ferro.
Poſtremum cuneum rex præmovet Evæorum,
Squamoſum thoraca gerens de pelle colubri.
His ſubnixa viris ſcelerum perverſa poteſtas
Edomat invalidas mentes, quæ ſimplicitate
Indociles, bellique rudes ſub fœdere falſo
Triſtis amicitiæ primum ſocia agmina credunt,
Mammoneamque fidem pacis ſub amore ſequuntur.
Mox faciles ad vincla rapi, juga dura volentes
Addictis ſubeunt cervicibus, & nebulonum
Spirituum juſſis ſervire ferocibus optant.
Ille ſupervacuis augens patrimonia fundis,
Finitimiſque inhians contempto limite agellis,
Ducitur innexus manicis, & mille catenis
Ante triumphales currus, poſt terga revinctus,
Nec ſe barbaricis addictum ſentit habenis:
Hic qui ventoſæ ſcandit faſtigia famæ,
Inflaturque cavo pompæ popularis honore,
Qui ſummum ſolidumque bonum putat ambitionis
Creſcere ſucceſſu, præconum voce trementes
Exanimare reos, miſerorum in corpore falces
Frangere, terribiles legum exercere ſecures:
In laqueum jam colla dedit, jam compede dura
Nectitur, & pedibus ſervilia vincula limat.
Credite captivi mortales, hoſtica quos jam
Damnatos cohibent ergaſtula, quos famulatu
Pœnarum virtus non intellecta coercet.
Hæc illa eſt Babylon, hæc tranſmigratio noſtræ
Gentis, & horribilis victoria principis Aſſur;
Carmine luctifico quem deflens Hieremias,
Orbatam propriis ululavit civibus urbem.
Num latet, aut dubium eſt animas de ſemine Jacob
Exilium gentile pati, quas Perſica regna
Captivas retinent, atque in ſua fœdera cogunt?
Illic natali deſueſcunt vivere ritu:
Moribus & patriis exutæ, in barbara jura
Degenerant, linguamque novam, veſtemque ſequuntur,
Deque profanato diſcunt ſordeſcere cultu,
Nutricemque abolent petulanti e pectore Sion.
Jam patriæ meminiſſe piget, jam myſtica frangunt
Organa, & externi laudant anathemata regni.
Nonne fuit melius ſævum Memphitidis aulæ
Imperium toleraſſe patres, penituſque ſiniſtris
Adſediſſe focis? poſitos Pharaonis iniqui
Sub pedibus, limo & paleis ſervire paratos,
Carnis & immodicæ ſpurco ructamine crudos?
Quo tantum auxilii per prodigialia ſigna
Effudit Dominus, populum dum forte rebellem
Servat ope immerita, vinclis dum ſubdita colla
Solvit, & Ægyptum virga ſerpente coercet?
Quid juvat æquoreum pelago cedente profundum
Pulverea calcaſſe via, quum conſcia ponti
Saxa ſub ignoto patuerunt prodita cælo,
Aruit & medio ſitiens ſub gurgite limus?
Si victor virtute Dei, mediaſque tenebras
Luce columnari ſcindens exercitus olim,
Perdidit inventi vallem botryonis opimam?
Si neſcit verſare ſolum, cui melle perenni
Gleba fluens niveos permiſcet lactea rivos?
Si domitam Hierichon lituis, atque ære canoro
Rurſus in antiquos patitur conſurgere muros?
Si ripis reflui Jordanis pellitur, & jam
Deſerit adſcriptam dimenſa in jugera ſortem?
Denique ſi ſtructam tantis ſudoribus urbem,
Et quæ nubigenas tranſcendunt culmina nimbos,
Defenſare nequit? ſi neſcit, quis lapis ille eſt
Hoſtibus obſiſtens, ut inexpugnabile turris
Præſidium, quem non ærato machina roſtro
Arietat inſiliens, nec ferrea verbera quaſſant?
Angulus hic portæ in capite eſt, hic continet omnem
Saxorum ſeriem, conſtructaque limina firmat,
Quem qui rite ſuis per propugnacula muris
Noverit inſertum, ſeque ac ſua mœnia vallo
Præcingat triplici, celſa ſtans eminus arce
Fretus amore petræ, caſtis & pervigil armis;

Gg 2 Non

Non illum regina Tyri, non accola magni
Euphratis Parthus rapiet, non decolor Indus
Tempora pennatis redimitus nigra ſagittis.
Quin, ſi fulmineos cogens ad bella gigantas
Allophylus tua caſtra velit delere tyrannus,
Tutus eris, nec te firma ſtatione movebit
Ipſe Charon mundi numen Marcionis: ipſe,
Qui regit aerio vanas ſub ſole tenebras.
Nam vanum quidquid ſol aſpicit, ex elementis
Cuncta ſolubilibus, fluxoque creamine conſtant.
Fallo, creaturam niſi doctor Apoſtolus omnem
Subjectam vanis non ſponte laboribus orſus,
Perjuro ingemuit miſerans ſervire latroni:
Errat, ait, qui luctamen cum ſanguine nobis,
Et carne, & venis ferventibus, & vitioſo
Felle putat, calidiſque animam peccare medullis.
Non mentem ſua membra premunt, nec terrea virtus
Oppugnat ſenſus liquidos, bellove laceſſit:
Sed cum ſpiritibus tenebroſis, nocte dieque
Congredimur, quorum dominatibus humidus iſte
Et pigris denſus nebulis obtemperat aer.
Scilicet hoc medium, cælum inter, & infima terræ
Quod patet, ac vacuo nubes ſuſpendit hiatu,
Frena poteſtatum variarum ſuſtinet, ac ſub
Principe Belial rectoribus horret iniquis:
His conluctamur prædonibus, ut ſacra nobis
Oris Apoſtolici teſtis ſententia prodit.
Nemo habitum naturæ, aut irritamina peccans
Corporis accuſet: facile eſt frenare rebelles
Affectus carnis, nimioſque retundere pulſus
Materiæ fragilis, & viſcera victa domare:
Quippe animus longe præſtantior, utpote ſummo
Æthere demiſſus, ſubjectos ſi velit artus
Imperio quaſſare gravi, juſſiſque ſeveris
Dedere, regnanti Domino vis nulla reſiſtet.
Major ineſt vis illa homini, quæ flatile virus
Ingerit, & tenuem tenui ferit aere mentem:
Parthica non æque ventos tranſcurrit arundo,
Cujus iter nullus potis eſt comprendere viſus.
Præpes enim volucres dum pennis tranſvolat auras,
Improviſa venit, nec ſtridor nunciat ante
Adventum lethi, quam pectoris abdita rumpat,
Securam rapiens medicato vulnere vitam.
Sed magis aligera eſt, magis & medicata ſagitta,
Quam jacit umbroſi dominatio lubrica mundi,
Eludens excuſſa oculos, calamique volantis
Præpete tranſcurſu cordis penetralia figens.
Nec ſegnis natura animæ eſt, aut tarda cavendi
Vulneris: ignitum quoniam Deus indidit olli
Ingenium durum, ſapiens, ſubtile, ſerenum,
Mobile, ſollicitum, velox, agitabile, acutum.
Factorem modo caſta ſuum veneretur, & ipſi
Militet, ac victum proculcet ſobria mundum:
Nil de peſtiferis opibus, aut falſificatis
Terrarum ſpoliis ſtulto oblectamine libans,
Nec ſub faſce jacens, alieno & dedita regno,
Non queat argutas hoſtis vitare ſagittas. (maligni
Sed quid ego omne malum mundique hominumque
Hoſtis ad invidiam detorqueo, quum mala noſtra
Ex noſtris concreta animis, genus, & caput, & vim,
Quid ſint, quid valeant, ſumant de corde parente.
Ille quidem fomes noſtrorum, & cauſa malorum eſt.
Sed tantum turpare poteſt, aut fallere, quantum
Nos volumus, qui decrepito ſuggeſta leoni
Armamenta damus. friget fera futile frendens,
Humani generis ni per ſuffragia gliſcat.

Gignimus omne malum proprio de corpore noſtro,
Ut genuit David, alias pater optimus, unum
Crimen Abeſſalon: terrum pater ille, ſed unum
Innocuas inter ſoboles genuit patricidam:
Auſus in autorem generis qui ſtringere ferrum.
Ah pietas! ſignis contraria ſigna paternis
Egit, & unius commiſit ſanguinis arma.
Noſtra itidem diros urente propagine natos
Pectora parturiunt, verſis qui protinus in nos
Morſibus inſueſcunt gignentum vivere pœnis:
Depopulantur enim nimium fœcunda parentum
Viſcera, & interitu genitalis ſtirpis aluntur.
Progeniem verum ille ſuam, rex utpote ſummus,
Atque Dei vates, parituræ & virginis autor,
Triſtibus atque piis variaverat, ut Salomonis
Frater Abeſſalon miſceret crimina juſtis
Pignoribus, dulcemque domum turparet amaris.
Nos dignum Salomone nihil, nos degener implet
Solus Abeſſalon, lacerans pia viſcera ferro.
Si licet ex Ethicis quicquam præſumere, vel ſi
De phyſicis exempli aliquid: ſic vipera (ut aiunt)
Dentibus emoritur fuſæ per viſcera prolis.
Mater morte ſua, non ſexu fertilis, aut de
Concubitu diſtenta uterum: ſed cum calet igni
Percita femineo, moriturum obſcœna maritum
Ore ſitit patulo: caput inſerit ille trilingue
Conjugis in fauces, atque oſcula fervidus intrat,
Inſinuans oris coitu genitale venenum.
Nupta voluptatis vi ſaucia, mordicus hauſtum
Frangit amatoris blanda inter fœdera guttur,
Infuſaſque bibit, caro pereunte, ſalivas.
His pater inlecebris conſumitur, ac genitricem
Clauſa necat ſoboles: nam poſtquam ſemine adultæ
Incipiunt calidis corpuſcula parva latebris
Serpere, motatumque uterum vibrata ferire,
Æſtuat interno pietatis crimine mater,
Carnificemque gemit damnati conſcia ſexus,
Progeniem ſepti rumpentem obſtacula partus.
Nam quia naſcendi nullus patet exitus, alvus
Fœtibus in lucem nitentibus excruciata
Carpitur, atque viam lacerata per ilia pandit.
Tandem obitu altricis, prodit grex ille dolorum,
Ingreſſum vitæ vix eluctatus, & ortum
Per ſcelus excupiens. lambunt natale cadaver
Reptantes catuli, proles dum naſcitur, orba,
Haud experta diem, miſeræ niſi poſthuma matris.
Non diſpar noſtræ conceptus mentis, ab ore
Vipereo infuſum ſic combibit illa venenum
Conjuge Beliade, ſic oſcula devorat hauſtu,
Interiuſque rapit, ſic felle libidinis ardens
Impletur vitiis, perituro miſta marito.
Tunc prægnans lethale genus concepta maligni
Fert opera ingenii, de ſemine complicis hydri,
Quem pœnis penſare prius ſua facta neceſſe eſt
Corruptæ pro ſtupro animæ, proque orbe perempto.
Ipſam porro animam crudelia vulnera carpunt
Mille puerperiis, ſoboles dum parturit ex ſe
Contra naturam genitas, peccamina crebra
Scilicet, & partos materno funere natos.
Hinc illa eſt Domini juſta objurgatio Chriſti:
Nonne pater Dæmon, vos increpo peccatores,
Concubitu carnis, ſemen ſitientis iniquum,
Vos genuit? ſanctum lector percenſe volumen,
Quod loquor invenies dominum dixiſſe profanis
Vera objectantem mortalibus: ex patre nam vos
Eſſe meo genitos, pietas, ait, ipſa probaret,

Ac pietatis opus. pro cæca libido! quid hoc eſt?
Quod quum ſe thalamis deſponſam mens bona juſtis
Noverit, inque torum regis nuptura vocetur,
Et regis ſemper juvenis, ſenioque repulſo
Divinum decus æterno ſervantis in ore,
Malit adulterium, ſurvo & ſe munere vilem
Vendat noctìcolæ ſpurcis complexibus Indi,
Aſpernata Dei ſuſam per virginis artus
Progeniem, dulceſque vocans in ſornice natos?
Sentio quam contra moveat pellacia litem,
Quo dente obnitens ſpinoſa calumnia pugnet,
Noſque laceſſito vocet ad luctamina vero.
Si non vult Deus eſſe malum, cur non vetat? inquit.
Nil refert, auctor fuerit, fautorve malorum:
Anne opera in vitium ſceleris pulcherrima verti,
Quum poſſit prohibere, ſinat? quod ſi velit omnes
Innocuos agere omnipotens, nec ſancta voluntas
Degeneret, nec ſe facto manus inquinet ullo.
Condidit ergo malum Dominus, quod ſpectat ab alto
Et patitur, fierique probat, tamquam ipſe crearit.
Ipſe creavit enim, quod quum diſcludere poſſit,
Non abolet, longoque ſinit graſſarier uſu.
Damna aures pater alme meas, & claude meatus
Obbruteſcentis capitis, ne pervia tales
Concipiat flexura ſonos. eſt perdere tanti
Extinctum vitæ officium de parte cerebri.
Immunem modo ſeſe anima, expertemque nefandi
Auditus felix, ſtolida conſervet ab aure.
Quis ferat hæc injecta Deo convicia? qui ſe
Divinis meminit præcellere nobilitatum
Muneribus? multa ut taceam, vel ſola benignum
Res probat eſſe Deum, vetiti quod amore peremptos
Excitat e tumulis homines, regnique per ævum
Participes jubet eſſe ſui: qui ſi foret autor,
Servatorque mali, numquam poſt damna ſalutis,
Peccantumque obitus, redivivam ferre medelam
Vellet, & amiſſos opere inſtaurare ſecundo.
Labi hominis, ſervare Dei eſt: meritis perit iſte,
Ille abolet pereuntis opus, meritumque reſolvit:
Argumentum ingens, dominum qui talia præſtet,
Nolle malum, nec quod poſt abluit, ante probare.
Invitone aliquis potis eſt peccare Tonante?
Cui facile eſt in corde hominis componere ſenſus
Quos libeat, fibraſque omnes animare pudicis
Pulſibus, & totum venis infundere honeſtum.
Neſcis ſtulte tuæ vim libertatis ab ipſo
Formatore datam? neſciſque ab origine quanta
Sit conceſſa tibi famulo ſuper orbe poteſtas?
Et ſuper ingenio proprio, laxeque ſoluto
Jure voluntatis, liceat cui velle, ſequique
Quod placitum, nullique animum ſubjungere vinclo?
An quum te dominum cunctis quæcumque crearat
Præficeret, mundumque tuis ſervire juberet
Imperiis, quumque arva, polum, mare, flumina, ventos
Dederet, arbitrium de te tibi credere avarus
Nollet ut indigno, libertatemque negaret?
Quale erat, electus magni rex orbis ut eſſet,
Non rex ipſe ſui curto fœdatus honore?
Nam quis honos domini eſt, cujus mens libera non eſt,
Una ſed impoſitæ ſervit ſententia legi?
Quæ laus porro hominis, vel quod meritum, ſine certo
Inter utramque viam diſcrimine vivere juſte?
Non ſit ſponte bonus, cui non eſt prompta poteſtas
Velle aliud, flexoſque animi convertere ſenſus.
Atqui nec bonus eſt, nec conlaudabilis ille
Qui non ſponte bonus; quoniam probitate coacta
Gloria nulla venit, ſordetque ingloria virtus.
Nec tamen eſt virtus, ni deteriora refutans
Emicet, & meliore viam petat indole rectam.
Vade, ait ipſe parens, opifexque, & conditor Adæ,
Vade homo, & adſlatu noſtri prænobilis oris,
Inſubjecte, potens, rerum arbiter, arbiter idem
Et judex mentis propriæ, mihi ſubdere ſoli
Sponte tua: quo ſit ſubjectio & ipſa ſoluto
Libera judicio, non cogo, nec exigo per vim,
Sed moneo injuſtum fugias, juſtumque ſequaris.
Lux comes eſt juſti, comes eſt mors horrida iniqui,
Elige rem vitæ, tua virtus temet in ævum
Provehat, æternum tua damnet culpa viciſſim,
Præſtet & alterutram permiſſa licentia ſortem.
Hac pietate vagus, & tanto munere abundans,
Tranſit propoſitum fas, & lethalia prudens
Eligit, atque volens illud magis utile retur,
Quod prohibente Deo perſuaſit callidus anguis.
Perſuaſit certe hortatu, non impulit acri
Imperio. hoc mulier rea criminis exprobranti
Reſpondit domino; ſuadens ſe maleſabris
Illectam, ſuaſiſſe viro. vir & ipſe libenter
Conſenſit. licuitne hortantem ſpernere recti
Libertate animi? licuit. namque & Deus ante
Suaſerat, ut meliora volens ſequeretur. at ille
Spernens conſilium, ſævo plus credidit hoſti.
Hunc inter vitæ dominum, mortiſque magiſtrum
Conſiſtit medius: vocat hinc Deus, inde tyrannus
Ambiguum, atque ſuis ſe motibus alternantem.
Accipe geſtarum monimenta inſignia rerum:
Præluſit quibus hiſtoriæ ſpectabile ſignum.
Loth fugiens Sodomis ardentibus, omnia ſecum
Pignora chara domus properabat, ſede relicta,
Nubibus urbicremis ſubducere, ſulphure quum jam
Nimboſo ignitus cælum ſubtexeret aer,
Flagrantemque diem crepitans incenderet imber.
Angelus hanc hoſpes legem præſcripſerat ollis,
Emiſſus virtute Dei ſub imagine dupla:
Omnis ut a portis iret domus, utque in apertum
Dirigeret conſtans oculos, nec pone reflexo
Lumine regnantes per mœnia cerneret ignes.
Nemo memor Sodomæ, quæ mundi forma cremandi eſt,
Ut ſemel e muris greſſum promoverit, ore
Poſt tergum verſo, reſpectet funera rerum.
Loth monitis ſapiens obtemperat: at levis uxor
Mobilitate animi, torſit muliebre retrorſus
Ingenium, Sodomiſque ſuis revocabilis hæſit.
Traxerat Eva virum diræ ad conſortia culpæ.
Hæc peccans ſibi ſola perit, ſolidata metallo
Diriguit fragili, ſaxumque liquabile facta.
Stat mulier ſicut ſteterat prius, omnia ſervans,
Caute ſigillati longum ſalis effigiata,
Et decus, & cultum, frontemque, oculoſque, comamque,
Et flexam in tergum faciem, paulumque relata
Menta retro, antiquæ monimenta rigentia noxæ.
Liquitur illa quidem ſalſis ſudoribus uda,
Sed nulla ex fluido plenæ diſpendia formæ
Sentit deliquio, quantumque armenta ſaporum
Attenuant ſaxum, tantum lambentibus humor
Sufficit, attritamque cutem per damna reformat.
Hoc meruit titulo peccatrix femina ſiſti,
Infirmum fluidumque animum per lubrica ſolvens
Conſilia, & fragilis juſſa ad cæleſtia voti.
Propoſitum contra non commutabile ſervat
Loth ingreſſus iter, nec mœnia reſpicit, alto
In cinerem conlapſa rogo, populumque peruſtum,

Et

Et mores populi, tabularia, jura, forumque,
Balnea, propolas, meritoria, templa, theatra,
Et circum cum plebe ſua, madidaſque popinas.
Quidquid agunt homines Sodomorum, incendia juſtis
Ignibus involvunt, & Chriſto judice damnant.
Hæc fugiſſe ſemel ſatis eſt, non reſpicit ultra
Loth noſter: fragilis ſed conjunx reſpicit, & quæ
Fugerat, inverſo mutabilis ore reviſit,
Atque inter patrias perſtat durata favillas.
En tibi ſignatum libertatis documentum,
Quod voluit nos ſcire Deus, quocumque ſequendum eſt,
Sub noſtra ditione ſitum, paſſimque remiſſum
Alterutram calcare viam. duo cedere juſſi
De Sodomis: alter ſe præripit, altera muſſat,
Ille gradum celerat fugiens, contra illa renutat:
Liber utrique animus, ſed diſpar utrique voluntas,
Dividit huc illuc rapiens ſua quemque libido.
Talem multa ſacris ſpeciem notat orbita libris.
Aſpice Ruth generis Moabitidis, & ſimul Orphan:
Illa ſocrum Noemin fido comitatur amore,
Deſerit hæc: atque hæc thalamis, & lege jugali
Exutæ, Hebræiſque thoris, ſacriſque vacantes,
Jure fruebantur proprio. ſed priſtinus Orphæ
Fanorum ritus præputia barbara ſuaſit
Malle, & ſemiferi ſtirpem nutrire Goliæ.
Ruth dum per ſtipulas agreſti amburitur æſtu,
Fulcra Booz meruit, caſtoque adſcita cubili
Chriſtigenam fœcunda domum, & Davidica regna
Edidit, atque Deo mortales miſcuit ortus.
Sæpe egomet memini fratres geminos ad hiulcum
Perveniſſe ſimul bivium, nutante juventa,
Et dubitaſſe diu bifido ſub tramite, quodnam
Eſſet iter melius: quum dextrum ſpinea ſilva
Sentibus arctaret, ſcopuloſaque ſemita longe
Duceret aerium clivoſo margine callem:
At lævum, nemus umbriferum per amœna vireta
Ditibus ornaret pomis, & lene jacentem
Planicies daret ampla viam: ſqualentibus unum
Contentum ſpinis reptaſſe per ardua ſaxa,
Porro alium campo ſeſe indulſiſſe ſiniſtro,
Illum ſideribus caput immiſcere propinquis,
Hunc in cœnoſas ſubito cecidiſſe paludes.
Omnibus una ſubeſt natura: ſed exitus omnis
Non unus peragit, placitorum ſegrege forma.
Haud ſecus, ac ſi olim per ſudum lactea forte
Lapſa columbarum nubes, deſcendat in arvum
Ruris frugiferi, laqueos ubi callidus auceps
Prætendit, lentoque inlevit vimina viſco,
Sparſit & inſidias ſiliquis, vel farre doloſo,
Inliciunt alias fallentia grana, gulamque
Innectunt avidam tortæ retinacula ſetæ,
Molle vel implicitas gluten circumligat alas.
Aſt aliæ quas nullus amor prolectat edendi,
Greſſibus innocuis ſterili ſpatiantur in herba,
Suſpectamque cavent oculos convertere ad eſcam.
Mox ubi jam cælo revolandum, pars petit æthram
Libera ſideream, plaudens ſuper aera pennis:
Pars captiva jacet, laceris & ſaucia plumis
Pugnat humi, & volucres nequidquam ſuſpicit auras.
Sic animas cæli de fontibus unicolores
Infundit natura ſolo: ſed ſuavibus iſtic
Devinctæ inlecebris retinentur, & æthera paucæ
Conſcendunt reduces, multas viſcoſus ineſcat
Paſtus, & ad ſuperas percurrere non ſinit auras.
Præſcius inde pater liventia tartara plumbo
Incendit liquido, piceaſque bitumine foſſas
Infernalis aquæ, furvo ſuffodit averno,
Et Phlegethonteo ſub gurgite ſanxit edaces
Perpetuis ſcelerum pœnis inoleſcere vermes.
Norat enim flatu ex proprio vegetamen ineſſe
Corporibus noſtris, animamque ex ore perenni
Formatam non poſſe mori, non poſſe viciſſim
Pollutam vitiis ſurſum ad convexa reverti,
Merſandam penitus puteo ferventis abyſſi.
Vermibus, & flammis, & diſcruciatibus ævum
Immortale dedit, ſenio ne pœna periret
Non pereunte anima: carpunt tormenta foventque
Materiem ſine fine datam. mors deſerit ipſa
Æternos gemitus, & flentes vivere cogit.
At diverſa procul regionibus in Paradiſi
Præmia conſtituit majeſtas gnara futuri
Spiritibus puris, & ab omni labe remotis,
Quique Gomorrhæas non reſpexere ruinas,
Averſis ſed rite oculis poſt terga tenebras
Liquerunt miſeri properanda pericula mundi,
Ac primum facili referuntur ad aſtra volatu:
Unde fluens anima ſtructum vegetaverat Adam.
Nam quia naturam tenuem declivia vitæ
Pondera non reprimunt, nec tardat ferrea compes,
Concretum celeri relegens ſecat aera lapſu,
Exſuperatque polum fervens ſcintilla remenſum,
Carcereos exoſa ſitus, quibus hæſerat exul.
Tunc poſtliminio redeuntem ſuſcipit alto
Cana fides gremio, teneriſque oblectat alumnam
Deliciis, multos poſt diverſoria carnis
Ore renarrantem querulo quos paſſa labores.
Illic purpureo latus exporrecta cubili
Floribus æternis ſpirantes libat odores,
Ambroſiumque bibit roſeo de gramine rorem.
Ditibus, & longo fumantibus intervallo,
Fluminaque & totos cæli ſitientibus imbres,
Implorata, negat digitum inſertare palato,
Flammarumque apices humenti extinguere tactu:
Nec mirere locis longe diſtantibus inter
Damnatas juſtaſque animas concurrere viſus
Conſpicuos, meritaſque vices per magna notari
Intervalla, polus medio quæ dividit orbe.

De integritate viſionis animæ.

ERrat, quiſque animas noſtrorum ſine oculorum
Æſtimat, involvit vitreo quos lucida palla
Objice, quod ſpeculum concreta coagula texunt,
Impediuntque vagas obducto humore feneſtras.
Numne animarum oculis denſo vegetamine guttæ
Volvuntur teretes? aut palpebralibus extra
Horreſcunt ſetis? ciliove umbrante teguntur?
Illis viva acies, nec pupula parva, ſed ignis
Trajector nebulæ vaſti & penetrator operti eſt.
Nil ferrugineum, ſolidumve tuentibus obſtat,
Nocturnæ cedunt nebulæ, nigrantia cedunt
Nubila, prætenti cedit teres area mundi.
Nec tantum aerios viſu tranſmittit hiatus
Spiritus: oppoſitos ſed tranſit lumine montes,
Oceani fines, atque ultima litora Thules
Tranſadigit, volucreſque oculos in tartara mittit.
Noſtris nempe omnes pereunt ſub nocte colores
Viſibus, & cæco delentur tempore formæ.
Numquid & exuti membris, ac viſcere, perdunt
Agnitione notas rerum, vel greſſibus errant?
Una animas ſemper facies habet, & color unus
Aeris, ut cuique eſt meritorum ſumma, ſiniſtri,

Seu

Seu dextri, alternas nec commutabile tempus
Convertit, variatque vices: longum atque perenne eſt
Quidquid id eſt: unus volvit ſua ſecula curſus.
Expertus dubitas animas percurrere viſu
Abdita corporeis oculis? cum ſæpe quietis
Rore ſoporatis, cernat mens viva remotos
Diſtanteſque locos, aciem per rura, per aſtra,
Per maria intendens: nec enim ſe ſegregat ipſa
Ante obitum vivis ex artubus, aut fugit exul
Sanguinis & carnis penetralia, ſeque medullis
Exuit, abductamve abigit de pectore vitam:
Viſcera ſed ſede manens, ſpeculatur acutis
Omnia luminibus: & qua circumtulit acrem
Naturæ levis intuitum, nullo objice rerum
Diſcluſa, ante oculos ſubjectum proſpicit orbem,
Atque orbis ſub mole ſitum ſordens elementum.
Objacet interea tellus, nec viſibus obſtat,
Quin ſi ſtelligerum vultus convertat ad axem,
Nil intercurrens obtutibus, impedit ignem
Pervigilis animæ, quamvis denſata graventur
Nubila, & oppoſito nigreſcat vellere cælum.
Sic arcana videt tacitis cooperta futuris,
Corporeus Joannes adhuc: nec carne ſolutus,
Munere ſed ſomni, pauliſper carne ſequeſtra
Liber ad intuitum, ſenſuque oculiſque peragrans,
Ordine diſpoſitos venturis ſolibus annos,
Procinctum videt angelicum, jam jamque cremandi
Orbis in excidium, raucos & percipit aure
Mugitus, gravium mundi ſub fine tubarum.
Hæc ille ante obitum, membrorum carcere ſeptus
Secedente anima, non diſcedente videbat.
Nonne magis flatus ſine corpore cuncta notabit,
Corporis involucris tumulo frigente repoſtis?
Certa fides, rabidos ſub tetra nocte caminos,
Qui pollutam animam per ſecula longe perenni
Igne coquunt, oculis longum per inane remotis
Pauperis expoſitos: nec ſecius aurea dona
Juſtorum dirimente Chao, rutilaſque coronas
Eminus oſtendi pœnarum carcere merſis.
Hinc Paradiſicolæ poſt ulcera dira beato
Proditur infelix ululans in peſte reatus
Spiritus, inque vicem meritorum mutua cernunt.

Peroratio Poetæ.

O Dee cunctiparens, animæ dator, o Dee Chriſte,
Cujus ab ore Deus ſubſiſtit ſpiritus unus,
Te moderante regor, te vitam principe duco,
Judice te pallens trepido, te judice eodem
Spem capio, fore quidquid ago veniabile apud te,
Quamlibet indignum venia faciamque loquarque,
Confiteor, dimitte libens, & parce fatenti:
Omne malum merui. ſed tu bonus arbiter aufer
Quod merui, meliora favens largire precanti.
Dona animæ quandoque meæ, quum corporis hujus
Liquerit hoſpitium, nervis, cute, ſanguine, felle,
Oſſibus extructum, corrupta quod incola luxu
Heu nimium complexa fovet, quum flebilis hora
Clauſerit hos orbes, & conclamata jacebit
Materies, oculiſque ſuis mens nuda fruetur,
Ne cernat truculentum aliquem de gente latronum,
Immitem, rabidum, vultuque & voce minaci
Terribilem, qui me maculoſum aſpergine morum
In præceps, ut prædo, trahat, nigriſque ruentem
Immergat ſpecubus, cuncta exacturus aduſque
Quadrantem minimum damnoſæ debita vitæ.
Multa in theſauris patris eſt habitatio, Chriſte,
Diſparibus diſcreta locis. non poſco beata
In regione domum: ſint illic caſta virorum
Agmina, pulvereum quæ dedignantia cenſum
Divitias petiere tuas: ſit flore perenni
Candida virginitas, animum caſtrata receiſum.
At mihi Tartarei ſatis eſt ſi nulla miniſtri
Occurrat facies, avidæ nec flamma gehennæ
Devoret hanc animam, merſam fornacibus imis.
Eſto cavernoſo, quia ſic pro labe neceſſe eſt
Corporea, triſtis me ſorbeat ignis averno,
Saltem mirificos incendia lenta vapores
Exhalent, æſtuque calor languente repeſcat:
Lux immenſa alios, & tempora vincta coronis
Glorificent, me pœna levis clementer adurat.

LIBRI contra SYMMACHUM,

Præfectum urbis.

PRÆFATIO.

Paulus, præco Dei, qui fera gentium
Primus corda ſacro perdomuit ſtylo,
Chriſtum per populos ritibus aſperis
Immanes, placido dogmate ſeminans,
Immanſueta ſuas ut ceremonias
Gens Pagana Deo ſperneret agnito,
Actus turbinibus forte nigerrimis
Hibernum pelagus jam rate debili,
Et vim naviſragi pertulerat noti.
Sed cum cærulei prælia gurgitis
Juſſiſſet Domini dextra quieſcere:
Ad portum fluitans cymba relabitur,
Exponitque ſolo littoris uvidi
Contractos pluvio frigore remiges.
Tunc de litoreis ſepibus algidi
Arentum propere brachia palmitum
Convectant, rapidos unde focos ſtruant:
Faſcem quiſque ſuum congerit ignibus,
Expectans calidi luxuriam rogi.
Paulus, dum fragiles cogere ſurculos,
Et denſare foci congeriem ſtudet,
Incautam cumulis inſeruit manum,
Torpeſcat glacie pigra ubi vipera,
Sarmentis laqueos corporis implicans:
Quæ poſtquam intepuit fomite fumeo,
Laxavitque ferox colla rigentia,
Jam flecti facilis, rettulit ad manum
Vibrato capite ſpicula dentium.
Hærentem digiti vulnere mordicus,
Pendentemque gerens Paulus inhorruit.
Exclamant alii, quod cute livida
Virus mortiferum ſerpere crederent.
At non intrepidum terret Apoſtolum
Triſtis tam ſubiti forma periculi,
Attollens oculos ſidera ſuſpicit,
Chriſtum ſub tacito pectore murmurans,
Excuſſumque procul decutit aſpidem.
Abjectus coluber verberat aera,
Atque oris patuli ſolvit acumina.
Mox omnis ſanies deſerit & dolor,
Ceu nullo laceram vulnere dexteram,
Siccatuſque perit vipereus liquor.

Hydram præcipitem dum rotat impetus,
Arſurum mediis intulit ignibus.
Sic nunc poſt hyemem, vimque trucis freti,
Quo jactata ratis tunc ſapientiæ eſt,
Quum ſub ſacricolis territa regibus,
Vix panſo poterat currere carbaſo,
Afflictoſque ſuos turbine ſeculi
Vectarat, rapidis fluctibus innatans,
Morſum vulnificum lex pia pertulit:
Occultabat enim ſe prius abditum
Virus, nec gravidum protulerat caput,
Contentum involucris atque cubilibus,
Subter comprimere clauſa ſilentia.
Sed dum forte latens impietas riget,
Dextram juſtitiæ pigra momorderat
Succenſi ſtomacho fellis inæſtuans.
Heu quam catholicam nil prope profuit
Puppim naſſe ſacri remigio ſtyli,
Quem Paulus variis gentibus edidit:
Vix portu placido tuta quieverat
Victrix, edomitis mille furoribus:
Vix adſtricta ſuis jam retinaculis
Vectores ſtabili condiderat ſolo,
Erumpit ſubito triſte periculum.
Nam dum præcalidos igniculos ſibi
Solvendis adolent, & ſenio & gelu,
Dum virgas ſteriles, atque ſuperfluas
Flammis de fidei palmite concremant,
Ut concreta vagis vinea crinibus
Silvoſi inluviem poneret idoli,
Palpavit nimius perniciem tepor,
Spes inſueta ſubit, ſerpere flexibus,
Et vibrare ſagax eloquii, caput.
Sed dextra impatiens vulneris, intitos
Oris rhetorici depulit halitus,
Effuſum ingenii virus inaniter,
Summa Chriſticolis in cute ſubſtitit.
Salvator generis Romulei, precor,
Qui cunctis veniam das pereuntibus,
Qui nullum ſtatuis non operis tui
Mortalem, facili quem releves manu:
Hujus, ſi potis eſt, jam miſereſcito,
Præruptam in foveam præcipitis viri.
Spirat ſacrilegis flatibus inſcius,
Erroreſque ſuos indocilis fovet.
Obteſtor, jubeas, ne citus impetus
Arſurum mediis inferat ignibus.

LIBER PRIOR.

Credebam vitiis ægram gentilibus urbem
Jam ſatis antiqui pepuliſſe pericula morbi,
Nec quidquam reſtare mali, poſtquam medicina
Principis immodicos ſedarat in arce dolores.
Sed quoniam renovata lues turbare ſalutem
Tentat Romulidum, patris imploranda medela eſt,
Ne ſinat antiquo Romam ſqualere veterno,
Neve togas procerum fumoque & ſanguine tingi.
Inclitus ergo parens patriæ, moderator & orbis,
Nil egit prohibendo, vagas ne priſtinus error
Crederet eſſe Deum nigrante ſub aere formas?
Aut elementorum naturam, quæ patris ars eſt
Omnigeni, ſumma pro majeſtate ſacraret?
Vir ſolus, cui cura fuit, ne publica morum
Plaga, cicatricem ſumma leviter cute clauſam
Duceret, & latebram tabentis vulneris alte
Impreſſam, penituſque putri de pure pereſam,
Juncta ſuperficies medico fallente foveret.
Sed ſtuduit quo pars hominis generoſior intus
Viveret: atque animam lethali peſte piatam
Noſſet ab interno tutam ſervare veneno.
Illa tyrannorum fuerat medicina, videre
Qui ſtatus ante oculos præſentibus ac perituris
Competeret rebus, nec curam adhibere futuris:
Heu male de populo meriti, male patribus ipſis
Blanditi! quos præcipites in tartara mergi
Cum Jove ſiverunt, multa & cum plebe deorum.
Aſt hic imperium protendit latius ævo
Poſteriore, ſuis cupiens ſancire ſalutem.
Nimirum pulchre quidam doctiſſimus: Eſſet
Publica res, inquit, tunc fortunata ſatis, ſi
Vel reges ſaperent, vel regnarent ſapientes.
Eſtne ille e numero paucorum, qui diadema
Sortiti, ætheriæ coluerunt dogma ſophiæ?
Contigit ecce hominum generi, gentique togatæ
Dux ſapiens, felix noſtræ Reſpublica Romæ
Juſtitia regnante viget: parete magiſtro
Sceptra gubernanti: monet, ut deterrimus error,
Utque ſuperſtitio veterum procul abſit avorum,
Nec putet eſſe Deum, niſi qui ſuper omnia ſummus
Emineat, magnique immenſa creaverit orbis.

De Saturno.

Num melius Saturnus avos rexiſſe Latinos
Creditur? edictis qui talibus informavit
Agreſtes animos, & barbara corda virorum?
Sum Deus, advenio fugiens: præbete latebras,
Occultate ſenem, nati feritate tyranni
Dejectum ſolio. placet, hic fugitivus & exul
Ut lateam? genti atque loco Latium dabo nomen:
Vitibus incurvum, ſi qua eſt ea cura, putandis
Procudam chalybem, necnon & mœnia veſtri
Fluminis in ripa ſtatuam Saturnia vobis.
Vos nemus, appoſitaſque meo ſub honore ſacrantes,
(Sum quianam cælo genitus) celebrabitis aras.
Inde deos, quorum patria ſpectata ſepulchra
Scimus, in ære hebetes informavere minores,
Advena quos profugus gignens, & equina libido
Intulit Italiæ: Thuſcis namque ille puellis
Primus adhinnivit ſimulato numine mœchus.

De Jove.

Mox patre deterior ſilvoſi habitator olympi
Jupiter incœſta ſpurcavit labe Lacænas:
Nunc bove ſubvectam rapiens ad crimen amatam,
Nunc tenera pluma levior, blandoſque ſuſurros
In morem recinens ſuave immorientis oloris,
Capta quibus volucrem virguncula ferret amorem,
Nunc foribus ſurdis, fera quas, vel peſſulus arctis
Firmarat cuneis, per tectum dives amator
Imbricibus ruptis, undantis deſuper auri
Infundens pluviam, gremio excipientis amicæ,
Armigero modo ſordidulam curante rapinam,
Compreſſu immundo miſerum cupiens catamitum,
Pellice jam puero magis indignante ſorore.
Hæc cauſa eſt, & origo mali, quod ſecla vetuſto
Hoſpite regnante, crudus ſtupor aurea finxit:
Quodque novo ingenio verſatus Jupiter, aſtus
Multiplices varioſque dolos texebat, ut illum,
Vertere quum vellet pellem faciemque, putarent

Eſſe bovem, prædari aquilam, concumbere cycnum,
Et nummos fieri, & gremium penetrare puellæ.
Nam quid ruſticitas non crederet indomitorum
Stulta virum, pecudes inter rictuſque ferinos,
Dedere ſueta animum, divæ rationis egenum?
In quamcumque fidem nebulonis callida traxit
Nequitia, infelix facilem gens præbuit aurem.

De Mercurio.

SUcceſſit Jovis imperio corruptior ætas,
Quæ docuit rigidos vitiis ſervire colonos
Expertes furandi homines. hac imbuit arte
Mercurius Maja genitus: nunc magnus habetur
Ille Deus, cujus dedit experientia fures:
Necnon Theſſalicæ doctiſſimus ille magiæ
Traditur extinctas ſumptæ moderamine virgæ
In lucem revocaſſe animas, Cocytia leti
Jura reſignaſſe, ſurſum revolantibus umbris.
Aſt alias damnaſſe neci, penituſque latenti
Immerſiſſe Chao. facit hoc ad utrumque peritus
Ut fuerit, geminoque armarit crimine vitam:
Murmure nam magico tenues excire figuras,
Atque ſepulchrales ſcite incantare favillas,
Vita itidem ſpoliare alios, ars noxia novit.
Artificem ſcelerum ſimplex mirata vetuſtas
Supra hominem coluit, ſimulans per nubila ferri,
Aligeriſque leves pedibus tranſcurrere ventos.

De Priapo.

ECce Deum in numero formatus, & æneus adſtat
Grajus homo, auguſtaque Numæ præfulget in arce.
Strenuus exculti dominus quondam fuit agri,
Hortorumque opibus memorabilis. hic tamen idem
Scortator nimius, multaque libidine ſuetus
Ruſticolas vexare lupas, interque ſalicta
Et denſas ſepes obſcœna cubilia inire:
Indomitum intendens animum, ſemperque paratum
Ad facinus, numquam calidis dabat otia venis.
Hic Deus e patrio prænobilis Helleſponto
Venit aduſque Italos ſacris cum turpibus hortos.
Sinum lactis, & hæc votorum liba quotannis
Accipit, ac ruris ſervat vinera Sabini.
Turpiter adfixo pudeat quem viſere remo.

De Hercule.

HErculeus mollis pueri famoſus amore
Ardor, & in tranſtris jactata efferbuit Argo.
Nec maris erubuit Nemeæa pelle fovere
Concubitus, & Hylan pereuntem quærere cælebs:
Nunc Saliis, cantuque domus Pinaria templum
Collis Aventini convexa in ſede frequentat.

De Libero, qui & Bacchus.

THebanus juvenis ſuperatis fit Deus Indis,
Succeſſu dum victor ovans laſcivit, & aurum
Captivæ gentis revehit, ſpoliiſque ſuperbus
Diffluit in luxum cum ſemiviro comitatu,
Atque avidus vini, multo ſe proluit hauſtu
Gemmantis pateræ ſpumis, muſtoque falerno
Perfundens bijugum rorantia terga ferarum.
His nunc pro meritis Bacco caper omnibus aris
Caditur, & virides diſcindunt ore chelydros,
Qui Bromium placare volunt: quod & ebria jam tunc
Ante oculos regis Satyrorum inſania fecit:
Et feciſſe reor ſtimulis furialibus ipſas
Mænadas, inflammante mero in ſcelus omne rotatas;
Hoc circumſaltante choro, temulentus adulter
Invenit expoſitum ſecreti in littoris acta
Corporis egregii ſcortum, quod perfidus illic
Liquerat, inceſto juvenis ſatiatus amore.
Hanc jubet aſſumptam fervens poſt vina Neæram
Secum in deliciis fluitantis ſtare triumphi,
Regalemque decus capitis geſtare coronam.
Mox Ariadnæus ſtellis cæleſtibus ignis
Additur: hoc pretium noctis perſolvit honore
Liber, ut ætherium meretrix illuminet axem.
Tantum poſſe omnes illo ſub tempore reges,
Indocilis fatui ducebat ineptia vulgi,
Ut tranſire ſuis cum ſordibus induperator
Poſſet in æternum cœli ſuper ardua regnum.
Regia tunc omnis vim majeſtatis, & omnis,
Parva licet, cœli imperium retinere poteſtas
Credita: thure etiam ducibus, parvoque ſacello
Impertitus honos. quem dum metus, aut amor, aut ſpes
Accumulant, longum miſeris proceſſit in ævum
Mos patrius, cœpit falſæ pietatis imago
Ire per ignaros nebuloſo errore nepotes:
Tum quia, quæ vivis veneratio regibus ante
Contigerat, functis eadem jam munere lucis
Ceſſit, & ad nigras altaria tranſtulit urnas.
Inde puellarum ludibria, pignora, partus,
Et furtivus amor juvenum, & depreſſa jugalis
Corruptela thori: quoniam regalibus aula
Fervere tunc vitiis ſolita eſt, nec perdita luxu
Divorum ſoboles ſancti meminiſſe pudoris.

De Marte, Venere, Junone, & Cybele.

ATque ut, Roma, tuos cœleſti ex ſede parentes,
Queis te ſemideam jactant auctoribus ortam,
Perſtringam breviter, Gradivum, vel Cytheream,
Ille ſacerdotem violat, contra illa marito
Succumbit Phrygio, coitus fuit impar utrique.
Nec terreſtre deam decuit mortalis obire
Conjugium, nec cœlicolam deſcendere ephebum
Virginis ad vitium, furtivoque igne calere:
Sed Venus auguſto de ſanguine femina, vili
Privatoque viro vetitum per dedecus hæſit.
Et ſi Rhea ſacram laſcivi Martis amore
Luſa pudicitiam fluviali amiſit in ulva:
Crediderim generoſæ aliquem ſtirpis, ſed eumdem
Moribus infamem, compreſſa virgine per vim,
Se dixiſſe Deum, ne ſtuprum numinis ullus
Objicere auderet turpi miſeræque puellæ.
Hæc Italos induxit avos vel fama, vel error,
Martia Romuleo celebrarent ut ſacra campo,
Utque Palatinis Capitolia condita ſaxis
Signarent titulo proavi Jovis, atque Pelaſgæ
Palladis, & Lybica Junonem ex arce vocarent.
Cognatos de Marte deos, Veneris quoque nudum
Accirent proceres Erycino e vertice ſignum:
Utque deum mater Phrygia veheretur ab Ida,
Bacchica de viridi peterentur ut orgia Naxo,
Facta eſt terrigenæ domus unica majeſtatis,
Et tot templa deum Romæ, quot in urbe ſepulchra,
Heroum numerare licet, quos fabula manes
Nobilitat, noſter populus veneratus adorat.
Hos habuere deos Ancus, Numitor, Numa, Tullus:

Talia Pergameas ſugerunt Numina flammas.
Sic Veſta eſt, ſic Palladium, ſic umbra penatum,
Talis & antiquum terror ſervavit aſylum.

Unde error invaluerit.

UT ſemel obſedit gentilia pectora patrum
Vana ſuperſtitio, non interrupta cucurrit
Æratum per mille gradus. tener horruit hæres,
Et coluit quidquid ſibimet venerabile cani
Monſtrarant atavi. puerorum infantia prima
Errorem cum lacte bibit: guſtaverat inter
Vagitus, de farre molæ: ſaxa inlita ceris
Viderat, unguentoque lares humeſcere nigros.
Formatum fortunæ habitum cum divite cornu,
Sacratumque domi lapidem conſiſtere parvus
Spectarat, matremque illic pallere precantem.
Mox humeris poſitus nutricis, trivit & ipſe
Impreſſis ſilicem labris, puerilia vota
Fudit, opeſque ſibi cæca de rupe popoſcit,
Perſuaſumque habuit, quid quis velit, inde petendum.
Numquam oculos, animumque levans rationis ad arcem
Rettulit, inſulſum tenuit ſed credulus uſum,
Privatos celebrans agnorum ſanguine divos:
Jamque domo egrediens, ut publica feſta, dieſque,
Et ludos ſtupuit, celſa & Capitolia vidit:
Laurigeroſque Deum templis aſtare miniſtros,
Ac ſacram reſonare viam mugitibus ante.

De ſimulachro Romæ.

DElubrum Romæ, colitur nam ſanguine & ipſa
More deæ, nomenque loci ceu Numen habetur.
Atque urbis Veneriſque pari ſe culmine tollunt
Templa, ſimul geminis adolentur thura deabus;
Vera ratus, quæcumque fiunt auctore ſenatu,
Contulit ad ſimulachra fidem, dominoſque putavit
Ætheris, horrifico qui ſtant ex ordine vultu.
Illic Alcides, ſpoliatis Gadibus hoſpes
Arcadiæ fulvo ære riget: gemini quoque fratres
Corrupta de matre nothi, Ledeia proles,
Nocturnique equites, celſæ duo numina Romæ
Impendent retinere ſolo, magnique triumphi
Nuncia ſuffuſo figunt veſtigia plumbo.
Aſſiſtunt etiam priſcorum inſignia regum,
Tros, Italus, Januſque bifrons, genitorque Sabinus,
Saturnuſque ſenex, maculoſo & corpore Picus,
Conjugis epotum ſparſus per membra venenum.
Omnibus ante pedes poſita eſt ſua cuique ſordens
Arula. Jano etiam celebri de menſe litatur
Auſpiciis, epuliſque ſacris, quas inveterato,
Heu miſeri, ſub honore agitant, & gaudia ducunt
Feſta calendarum: ſic obſervatio crevit,
Ex atavis quondam male cœpta: deinde ſequutis
Tradita temporibus, feriſque nepotibus aucta,
Traxerunt longam corda inconſulta catenam,
Moſque tenebroſus vitioſa in ſecula fluxit.

De ſimulachro Auguſti.

HUnc morem veterum docili jam ætate ſequuta
Poſteritas, menſe atque adytis, & flamine, & aris
Auguſtum coluit, vitula placavit, & agno.
Strata ad pulvinar jacuit, reſponſa popoſcit.
Teſtantur tituli, produnt conſulta ſenatus,
Cæſareum Jovis ad ſpeciem ſtatuentia templum.

De ſimulachro Liviæ Auguſtæ.

ADjecere ſacrum, fieret quo Livia Juno,
Non minus infamis thalami ſortita cubile,
Quam quum fraterno caluit Saturnia lecto.
Nondum maternam partu vacuaverat alvum,
Conceptamque viri ſobolem paritura gerebat
Pronuba; jam gravidæ fulcrum geniale paratur,
Jam ſponſus, ſaliente utero nubentis, amicos
Advocat, haud ſterilem certus fore jam ſibi pactam.
Vitricus ante venit tardum præfervidus ortum
Privigni nondum geniti: mox editur inter
Feſcennina novo proles aliena marito.
Idque deum ſortes, id Apollinis antra dederunt
Conſilium: numquam melius nam cedere tædas
Reſponſum eſt, quam cum prægans nova nupta jugatur.
Hanc tibi Roma deam titulis, & honore ſacratam
Perpetuo Floras inter, Venereſque creaſti.
Nec mirum: quis enim ſapiens dubitaverit illas
Mortali de ſtirpe ſatas vixiſſe, & eaſdem
Laude venuſtatis claras, in amoribus uſque
Ad famæ excidium formæ nituiſſe decore?

De cultu Hadriani, & catamiti ejus.

QUid loquar Antinoum cœleſti ſede locatum?
Illum delicias nunc divi Principis, illum
Purpureo in gremio ſpoliatum ſorte virili,
Adrianique Dei Ganymedem, non cyathos dis
Porgere, ſed medio recubantem cum Jove fulcro,
Nectaris Ambroſii ſacrum potare Lyæum,
Cumque ſuo in templis vota exaudire marito?
Ergo his auſpicibus, Trajanus, Nerva, Severus,
Et Titus, & fortes geſſerunt bella Nerones:
Quos terrena viros illuſtres gloria fecit,
Et virtus fragilis provexit in ardua famæ
Aſcitæ terris, ſub relligione jacentis.
Quam pudet hoc illis perſuaſum, talibus ut ſe,
Romanaſque acies cenſerent Martis amore
Poſſe regi, dum ſe Paphiæ male blandus adulter
Venditat, Æneadaſque ſuos ſucceſſibus auget?
Felices, ſi cuncta Deo ſua proſpera Chriſto
Principe diſpoſita ſciſſent! qui currere regna
Certis ducta modis, Romanorumque triumphis
Creſcere, & impletis voluit ſe infundere ſeclis.
Sed caligantes animas, & luce carentes,
In Jovis, Auguſtique adytis, templiſque duarum
Junonum, Martiſque etiam, Veneriſque ſacellis
Mactatas, tetro lethi immerſere barathro,
Supremum regimen craſſis in partibus orbis
Eſſe rati, merſoque poli conſiſtere fundo.

De cultu elementorum ſub ſpecie quorumdam non deorum, ſed dæmonum.

QUidquid humus, quidquid pelagus mirabile gignunt,
Id duxere deos: colles, freta, flumina, flammas.
Hæc ſibi per varias formata elementa figuras
Conſtituere patres, hominumque vocabula mutis
Scripſerunt ſtatuis, vel Neptunum vocitantes
Oceanum, vel Cyaneas cava flumina Nymphas,
Vel ſylvas Dryadas, vel devia rura Napæas.
Ipſe ignis, noſtrum factus qui ſervit ad uſum,
Vulcanus perhibetur, & in virtute ſuperna
Fingitur, ac delubra Deus & nomine & ore
Aſſimulatus habet, necnon regnare caminis

Fer-

Fertur, & Æoliæ ſummus faber eſſe, vel Ætnæ.

De Cultura Solis, quem credunt Apollinem.

EST, qui conſpicuis ſuperos quæſivit in aſtris,
Auſus habere Deum ſolem, cui tramite certo
Conditio impoſita eſt, vigilem tolerare laborem,
Viſibus objectum mortalibus, orbe rotundo
Præcipitem, tereti que globo per inane volantem,
Et, quod nemo negat, mundo cæloque minorem.
Area major enim, quam qui percurrit in illa:
Et longe campi ſpatium diffuſius, in quo
Emicat, ac volucri fervens rota volvitur axe.
Quamvis nonnullis placeat, terram breviorem
Dicere circuitu, quam ſit pulcherrimus ille
Circulus, & flammas immenſi ſideris ultra
Telluris normam porrecto extendere gyro.
Numne etiam cœli minor & contractior orbis,
Cujus planiciem longo tranſmittere tractu
Circinus excurrens meta interiore laborat?
Ille Deus verus, quo non eſt grandior ulla
Materies, qui fine caret, qui præſidet omni
Naturæ, qui cuncta ſimul concludit & implet.
Solem certa tenet regio, plaga certa coercet,
Temporibus variis diſtinguitur: aut ſubit ortu,
Aut ruit occaſu, latet aut ſub nocte recurrens:
Non torquere facem potis eſt ad ſigna Trionum,
Orbe nec obliquo portas Aquilonis adire,
Nec ſolitum converſus iter revocare retrorſum,
Hic erit ergo Deus præſcriptis lege ſub una
Deditus officiis? libertas laxior ipſi
Conceſſa eſt homini, formam cui flectere vitæ
Atque voluntatis licitum eſt, ſeu tramite dextro
Scandere, ſeu lævo malit decurrere campo,
Sumere ſeu requiem, ſeu continuare laborem,
Seu parere Deo, ſive in contraria verti.
Iſta miniſtranti regimen ſolemne dierum
Handquaquam ſoli datur a factore poteſtas:
Sed famulus ſubjectus agit quodcumque neceſſe eſt.
Hoc ſidus currum, rapidaſque agitare quadrigas,
Commenti, & radios capitis, & verbera dextræ,
Et frenos, phaleraſque, & equorum pectora anhela
Æris inaurati, vel marmoris, aut orichalci,
Juſſerunt nitido fulgere polita metallo.
Poſt trabeas, & eburnam aquilam, ſellamque curulem,
Cernuat ora ſenex barbatus, & oſcula figit
Cruribus æripedum, ſi fas eſt credere, equorum:
Immotaſque rotas & flecti neſcia lora,
Aut ornat redimita roſis, aut thure vaporat.

De cultu Lunæ, quam & Dianam credunt.

HOC tamen utcumque eſt tolerabile. quid, quod & ipſæ
Dant tibi, Roma, deos inferni gugitis umbræ?
Eumenidum domina Stygio caput exerit antro,
Rapta ad tartarei thalamum Proſerpina regis.
Et ſi quando ſuos dignatur adire Quirites,
Placatur vaccæ ſterilis cervice reſecta,
Et regnare ſimul cœloque ereboque putatur:
Nunc bigas frenare boves, nunc ſæva ſororum
Agmina vipereo ſuperis immittere flagro.
Nunc etiam volucres caprearum in terga ſagittas
Spargere, terque ſuas eadem variare figuras.
Denique quum luna eſt, ſubluſtri ſplendet amictu:
Quum ſuccincta jacit calamos, Latonia virgo eſt:
Quum ſubnixa ſedet ſolio, Plutonia conjux
Imperitat Furiis, & dictat jura Megere.
Si verum queris: Triviæ ſub nomine dæmon
Tartareus colitur, qui te modo raptat ad æthram,
Sidereoque Deum venerandum ſuadet in aſtro:
Per ſylvas modo mortiferi diſcurrere mundi,
Erroreſque ſequi ſubigit, nemorumque putare
Eſſe deam, quæ corda hominum pavitantia ſigat,
Quæque feras perimat lethali vulnere mentes.
Depreſſos modo ſubter humum formidine ſenſus
Obruit, implorent ut numina lucis egena,
Seque poteſtati committant noctis opertæ.

In ſpectaculis quos ſint venerati.

RESpice terrifici ſcelerata ſacraria Ditis,
Cui cadit inſauſta fuſus gladiator arena.
Heu male luſtratæ Phlegetontia victima Romæ!
Nam quid veſani ſibi vult ars impia ludi?
Quid mortes juvenum? quid ſanguine paſta voluptas?
Quid pulvis caveæ ſemper funebris? & illa
Amphitheatralis ſpectacula triſtia pompæ?
Nempe Charon, jugulis miſerorum ſe duce dignas
Accipit inferias, placatus crimine ſacro.
Hæ ſunt deliciæ Jovis infernalis, in iſtis
Arbiter obſcuri placidus requieſcit averni.
Nonne pudet regem, populis ſceptriſque potentem
Talia pro patriæ cenſere litanda ſalute?
Relligionis opem ſubternis poſcere ab antris?
Evocat heu pœnis tenebroſa ex ſede miniſtrum
Interitus, ſpecioſa hominum cui funera ſolvat.
Incaſſum arguere jam Taurica ſacra ſolemus:
Funditur humanus latiari in munere ſanguis,
Conſeſſuſque ille ſpectantum ſolvit ad aram
Plutonis fera vota ſui? quid ſanctius ara,
Quæ bibit egeſtum per myſtica tela cruorem?
Anne fides dubia eſt tibi, ſub caligine cæca
Eſſe Deum, quem tu tacitis rimeris in umbris?
Ecce deos Manes cur inficiaris haberi?
Ipſa patrum monumenta probant, diis Manibus illic
Marmora ſecta lego, quacumque Latina vetuſtos
Cuſtodit cineres, denſiſque Salaria buſtis.

Romam alloquitur.

DIC quibus hunc ſcribis titulum? niſi quod trucis orci
Imperium, veræ ceu majeſtatis, adoras?
En quibus implicita ſqualebat regia ſummi
Imperii, tractis majorum ab origine ſacris.
Quum princeps gemini bis victor cæde tyranni
Pulchra triumphali reſpexit mœnia vultu,
Nubibus obſeſſam nigrantibus aſpicit urbem,
Noctis obumbratæ caligine. turbidus aer
Arcebat liquidum ſeprena ex arce ſerenum.
Ingemuit miſerans, & ſic ait: Exue triſtes,
Fida parens, habitus. equidem prædivite cultu
Illuſtrata cluis, ſpoliiſque inſigne ſuperbis
Attollis caput, & multo circumfluis auro.
Sed nebulis propter volitantibus obſitus alti
Verticis horret apex: ipſas quoque livida gemmas
Lux hebetat, ſpiſſuſque dies & fumus ab ore
Suffuſus, rutilum frontis diadema retundit.
Obſcuras video tibi circumferrier umbras,
Cæruleaſque animas, & nigra idola volare.
Cenſeo ſublimem tollas ſuper aera vultum,
Sub pedibuſque tuis nimboſa elementa relinquas.
Omne quod ex mundo eſt, tibi ſubjacet: hoc Deus ipſe

Conſtituit, cujus vultu dominaris, & orbi
Imperitas, & cuncta potens mortalia calcas.
Non decet, ut ſubmiſſa oculos regina caducum
Contemplere ſolum, majeſtatemque requiras
Circa humiles rerum partes, quibus ipſa ſuperſtas.
Non patiar veteres teneas ut me duce nugas,
Ut carioſorum venereris monſtra deorum.
Si lapis eſt, ſenio diſſolvitur, aut crepat ictu
Percuſſus tenui: mollis ſi bractea gypſum
Texerit, infido rareſcit glutine ſenſim.
Si formam ſtatuæ lamnis commiſit ahenis
Lima terens, aut in partem cava membra gravato
Pondere curvantur, ſcabra aut ærugo pereſam
Conficit effigiem, crebroque foramine rumpit,
Nec tibi terra Deus, cœli nec ſit Deus aſtrum,
Nec Deus Oceanus, nec vis quæ ſubter operta eſt,
Infernis triſte ob meritum damnata tenebris:
Sed nec virtutes hominum Deus, aut animarum,
Spirituumve, vagæ tenui ſub imagine formæ.
Abſit ut umbra Deus tibi ſit, geniuſve locuſve,
Aut Deus aerias volitans phantaſma per auras.
Sint hæc Barbaricis gentilia numina pagis, (dum
Quos penes omne ſacrum eſt, quidquid formido tremen-
Suaſerit, horrificos quos prodigialia cogunt
Credere monſtra Deos, quos ſanguinolentus edendi
Mos juvat, ut pinguis luco lanietur in alto
Victima, viſceribus multa inter vina vorandis.
At te, quæ domitis leges ac jura dediſti
Gentibus, inſtituens; magnus qua tenditur orbis,
Armorum, morumque feros manſueſcere ritus,
Indignum ac miſerum eſt, in religione tenenda
Id ſapere, immanes populi de more ferino
Quod ſapiunt, nullaque rudes ratione ſequuntur,
Seu nos procinctus maneat, ſeu pace quietas
Dictemus leges, ſeu debellata duorum
Colla tyrannorum media calcemus in urbe,
Agnoſcas regina libens mea ſigna neceſſe eſt,
In quibus effigies crucis aut gemmata refulget,
Aut longis ſolido ex auro præfertur in haſtis.

De potentia Crucis.

HOC ſigno invictus tranſmiſſis alpibus ultor
Servitium ſolvit miſerabile Conſtantinus:
Quum te peſtifera premeret Maxentius aula,
Lugebas longo damnatos carcere centum,
Ut ſcis ipſa, patres: aut ſponſus fœdera pactæ
Intercepta gemens, diroque ſatellite rapta,
Immerſus tenebris, dura inter vincula flebat:
Aut ſi nupta thorum regis conſcendere juſſa,
Cœperat impurum Domini oblectare furorem,
Morte maritalis dabat indignatio pœnas.
Plena puellarum patrumque ergaſtula ſævi
Principis, abducta genitor ſi virgine muſſans
Triſtius ingemuit, non ille impune dolorem
Prodidit, aut confeſſa animis ſuſpiria traxit,
Vim libertatis nimiæ, patriumque dolorem.
Teſtis Chriſticolæ ducis adventantis ad urbem
Milvius, exceptum Tyberina in ſtagna tyrannum
Præcipitans, quanam victricia viderit arma
Majeſtate regi, quod ſignum dextera vindex
Prætulerit, quali radiarint ſtemmate pila.
Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum, clypeorum inſignia Chriſtus
Scripſerat, ardebat ſummis crux addita criſtis.
Ipſe ſenatorum meminit clariſſimus ordo,
Qui tunc concreto proceſſit crine, catenis
Squalens carcereis, aut nexus compede vaſta,
Complexuſque pedes victoris ad inclita flendo
Procubuit vexilla jacens. tunc ille ſenatus
Militiæ ultricis titulum, Chriſtique verendum
Nomen adoravit, quod collucebat in armis.
Ergo cave egregium caput orbis, inania poſt hæc
Prodigia, eſſe deos ſolito tibi fingere cultu,
Atque experta Dei virtutem ſpernere veri:
Deponas jam feſta velim puerilia, ritus
Ridiculos, tantoque indigna ſacraria regno.
Marmora tabenti reſpergine tincta lavate,
O proceres, liceat ſtatuas conſiſtere puras
Artificum magnorum opera, hæc pulcherrima noſtræ
Ornamenta cluant patriæ, nec decolor uſus
In vitium verſæ monimenta coinquinet artis.
Talibus edictis urbs informata refugit
Errores veteres & turbida ab ore vieto
Nubila diſcuſſit, jam nobilitate parata
Æternas tentare vias, Chriſtumque vocantem
Magnanimo ductore ſequi, & ſpem mittere in æuum.
Tunc primum ſenio docilis ſua ſecula Roma
Erubuit: pudet exacti jam temporis, odit
Præteritos fœdis cum religionibus annos.
Mox ubi contiguos foſſis muralibus agros
Sanguine juſtorum innocuo maduiſſe recordans,
Invidioſa videt tumulorum millia circum
Triſtis judicii, magis pœnitet, ac ditionis
Effrenis, nimiæque ſacris pro turpibus iræ,
Compenſare cupit teterrima vulnera læſæ
Juſtitiæ, ſero obſequio, veniaque petenda:
Ne tanto imperio maneat pietate repulſa
Crimen ſævitiæ, monſtrata piacula quærit,
Inque fidem Chriſti pleno transfertur amore.
Laurea victoris Marii minus utilis urbi,
Quum traheret Numidam populo plaudente Jugurtham,
Nec tantum Arpinas conſul tibi, Roma, medelæ
Contulit, extincto juſta inter vincla Cethego,
Quantum præcipuus noſtro ſub tempore princeps
Præſcripſit, tribuitque boni: multos Catilinas
Ille domo pepulit: non ſæva incendia tectis,
Aut ſicas patribus, ſed tartara nigra animabus,
Internoque hominum ſtatui tormenta parantes.
Errabant hoſtes per templa, per atria paſſim,
Romanumque forum & Capitolia celſa tenebant,
Qui conjuratas ipſa ad vitalia plebis
Moliti inſidias, intus ſerpente veneno
Conſueverant tacitis peſtem miſcere medullis.
Ergo triumphator latitante ex hoſte togatus,
Clara tropæa refert ſine ſanguine, remque Quirini
Adſueſcit ſupero pollere in ſecula regno.
Denique nec metas ſtatuit, nec tempora ponit:
Imperium ſine fine docet, ne Romula virtus
Jam ſit anus, norit ne gloria parta ſenectam.

Romanorum ſenatum converſum ad Chriſtum.

EXultare patres videas, pulcherrima mundi
Lumina, conciliumque ſenum geſtire Catonum,
Candidiore toga niveum pietatis amictum
Sumere, & exuvias deponere pontificales.
Jamque ruit, paucis Tarpeja in rupe relictis,
Ad ſincera virum penetralia Nazareorum,
Atque ad Apoſtolicos Evandria curia fontes,
Anniadum ſoboles, & pignora clara Proborum.
Fertur enim ante alios generoſus Anicius urbis

Illu-

Illuſtraſſe caput: ſic ſe Roma inclyta jactat.
Quin & Olybriaci generiſque & nominis hæres,
Adjectis faſtis, palmata inſignis abolla,
Martyris ante fores, Bruti ſubmittere faſces
Ambit, & Auſoniam Chriſto inclinare ſecurim.
Non Paulinorum, non Baſſorum dubitavit
Prompta fides dare ſe Chriſto, ſtirpemque ſuperbam
Gentis patriciæ venturo attollere ſeclo.
Jam quid plebicolas percurram carmine Gracchos,
Jure poteſtatis fultos, & in arce ſenatus
Præcipuos, ſimulachra deum juſſiſſe revelli,
Cumque ſuis pariter lictoribus omnipotenti
Suppliciter Chriſto ſe conſecraſſe regendos?
Sexcentas numerare domos de ſanguine priſco
Nobilium licet, ad Chriſti ſignacula verſas,
Turpis ab idolii vaſto emerſiſſe profundo.
Si perſona aliqua eſt, aut ſi ſtatus urbis, in his eſt:
Si formam patriæ facit excellentior ordo,
Hi faciunt, juncta eſt quoties ſententia plebis,
Atque unum ſapiunt plures ſimul ac potiores.
Reſpice ad illuſtrem, lux eſt ubi publica, cellam,
Vix pauca invenies gentilibus obſita nugis
Ingenia, obtritos ægre retinentia cultus.
Et quibus exactas placeat ſervare tenebras,
Splendentemque die medio non cernere ſolem.

Plebem Romanam in Chriſtum credidiſſe.

POſt hinc ad populum converte oculos: quota pars eſt,
Quæ Jovis infectam ſanie non deſpuat aram?
Omnis qui celſa ſcandit cœnacula vulgus,
Quique terit ſilicem variis diſcurſibus atram,
Et quem panis alit gradibus diſpenſus ab altis,
Aut Vaticano tumulum ſub monte frequentat,
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obſes,
Cœtibus aut magnis Lateranas currit ad ædes,
Unde ſacrum referat regali chriſmate ſignum.
Et dubitamus adhuc, Romam tibi, Chriſte, dicatam
In leges tranſiſſe tuas? omnique volentem
Cum populo & ſummis cum civibus, ardua magni
Jam ſuper aſtra poli terrenum extendere regnum?
Nec moveor, quod pars hominum rariſſima clauſos
Non aperit ſub luce oculos, & greſſibus errat.
Quamlibet illuſtres meritis, & ſanguine clari,
Præmia virtutum titulis & honoribus aucti
Ardua rettulerint, faſtorumque arce potiti
Annales proprio ſignarint nomine chartas,
Atque inter veteres cera numerentur & ære:
Attamen in paucis, jam deficiente caterva,
Nec perſona ſita eſt patriæ, nec curia conſtat;
Et quodcumque fovet ſtudii privata voluntas,
Ac jam rara tenet: ſed publica vota reclamant,
Diſſenſu celebri trepidum damnantia murmur.
Sic conſulta Patrum ſubſiſtere conſcriptorum,
Non aliter licitum priſco ſub tempore, quam ſi
Ter centum ſenſiſſe ſenes legerentur in unum:
Servemus leges patrias, infirma minoris
Vox cedat numeri, parvaque in parte ſileſcat.

Apoſtrophe ad Symmachum.

ASpice quam pleno ſubſellia noſtra ſenatu
Decernant infame Jovis pulvinar, & omne
Idolium, longe purgata ex urbe fugandum:
Qua vocat egregii ſententia principis, illuc
Libera tum pedibus, tum corde frequentia tranſit.
Nec locus invidiæ eſt, nullum vis aſpera terret;
Ante oculos ſic velle patet, cunctique probatum,
Non juſſum, ſola capti ratione ſequuntur.
Denique pro meritis terreſtribus æqua rependens
Munera ſacricolis, ſummos impertit honores
Dux bonus, & certare ſinit cum laude ſuorum,
Nec pago implicitos per debita culmina mundi
Ire viros prohibet, quoniam cœleſtia numquam
Terrenis ſolitum per iter gradientibus obſtant.
Ipſe magiſtratum tibi conſulis, ipſe tribunal
Contulit, auratumque togæ donavit amictum,
Cujus relligio tibi diſplicet, o pereuntum
Adſertor divum, ſolus qui reſtituendos
Vulcani, Martiſque dolos, Veneriſque peroras,
Saturnique ſenis lapides, Phœbique furores,
Iliacæ matris Megaleſia, Bacchica Nyſi,
Iſidis amiſſum ſemper plangentis Oſirim
Mimica, ridendaque ſuis ſolemnia calvis,
Et, quaſcunque ſolent Capitolia claudere, larvas.
O linguam miro verborum fonte fluentem,
Romani decus eloquii, cui cedat & ipſe
Tullius, has fundit dives facundia gemmas?
Os dignum æterno tinctum quod fulgeat auro,
Si mallet laudare Deum, cui ſordida monſtra
Prætulit, & liquidam temeravit crimine vocem.
Haud aliter, quam ſi raſtris quis tentet eburnis
Cœnoſum verſare ſolum, limoque madentes
Excolere aureolis ſi forte ligonibus ulvas,
Splendorem dentis nitidi ſcrobis inquinat atra,
Et pretioſa acies ſqualenti ſordet in arvo.
Non vereor ne me nimium confidere quiſquam
Arguat, ingeniique putet luctamen inire.
Sum memor ipſe mei, ſatis & mea frivola novi,
Non auſim conferre pedem, nec ſpicula tantæ
Indocilis fandi conjecta laceſſere linguæ.
Illæſus maneat liber, excellenſque volumen
Obtineat partam dicendi fulmine famam.
Sed liceat tectum ſervare a vulnere pectus,
Oppoſitaque volans jaculum depellere parma.
Nam ſi noſtra fides ſeclo jam tuta quieto,
Viribus infeſtis, hoſtilique arte petita eſt:
Cur mihi fas non ſit lateris ſinuamine flexi
Ludere ventoſas jactu pereunte ſagittas?
Sed jam tempus, iter longi cohibere libelli,
Ne tractum ſine fine ferat faſtidia carmen.

CONTRA SYMMACHUM
LIBER POSTERIOR

PRÆFATIO.

SImon, quem vocitant Petrum,
Summus diſcipulus Dei,
Lucis forte ſub exitu,
Quum veſper croceus rubet,
Curvam vulſerat ancoram,
Captans flamina linteis,
Et tranſnare volens fretum,
Nox ventum movet obvium,
Fundo qui mare miſceat,
Jactatam quatiat ratem.
Clamor nauticus æthera
Plangens, atque ululans ferit,

Cum

Cum ſtridore rudentium:
Nec quidquam ſuberat ſpei,
Mergendis prope naufragis.
  Quum Chriſtum procul aſpicit
Pallens turba periculis,
Calcantem pedibus mare,
Ac ſi per ſolidam viam
Siccum littus obambulet.
  Hæc miracula cæteri
Vectores pavidi ſtupent.
Solus non trepidus Petrus
Agnoſcit Dominum poli,
Terræque, & maris invii:
Cujus omnipotentiæ eſt
Plantis æquora ſubdere.
Tendit ſuppliciter manus,
Notum ſubſidium rogat.
Aſt ille placide annuens,
Puppi ut deſiliat jubet.
Juſſis obſequitur Petrus;
Sed veſtigia fluctibus
Summis tingere cœperat,
Et lapſante gradu pedes
Paſſum mergere lubricos.
Mortalem Deus increpat,
Qui ſit non ſtabili fide,
Nec calcare fluentia,
Nec Chriſtum valeat ſequi.
  Tum dextra famulum levat,
Siſtitque, & docet ingredi
Tergum per tumidum freti.
Sic me tuta ſilentia
Egreſſum dubiis loquax
Infert lingua periculis:
Non ut diſcipulum Petrum
Fidentem & merito & fide:
Sed quem culpa frequens, levem
Volvat per freta naufragum.
  Sum plane temerarius,
Qui noctis mihi conſcius,
Quam vitæ in tenebris ago,
Puppem credere fluctibus
Tanti non timeam viri:
Quo nunc nemo diſertior,
Exultat, fremit, intonat,
Ventiſque eloquii tumet.
Cui merſare facillimum eſt
Tractandæ indocilem ratis:
Ni tu, Chriſte potens, manum
Dextro numine porrigas,
Facundi oris ut impetus
Non me fluctibus obruat:
Sed ſenſim gradiens, vadis
Inſiſtam fluitantibus.

LIBER.

HActenus & veterum cunabula prima Deorum,
  Et cauſas, quibus error hebes conflatus in orbe eſt,
Diximus, & noſtro Romam jam credere Chriſto.
Nunc objecta legam, nunc dictis dicta refellam.
Unde igitur cœpiſſe ferunt, aut ex quibus orſum,
Quo mage ſancta ducum corda illice flecteret arte?

ARmorum dominos, vernantes flore juventæ
  Inter caſtra patris genitos, ſub imagine avita
Eductos, exempla domi congeſta tenentes,
Orator catus inſtigat, ceu claſſica belli
Clangeret, exacuitque animos, & talia jactat:
  Si vobis vel parta, viri, victoria cordi eſt,
Vel parienda dehinc: templum dea virgo ſacratum
Obtineat, vobis regnantibus: ecquis amicus
Hoſtibus, hanc ſancte veſtro negat eſſe colendam
Imperio? cui ſemper adeſt, quod laudibus implet.
Hæc ubi dicta dedit, reddunt placidiſſima fratrum
Ora ducum: Scimus quam ſit Victoria dulcis
Fortibus, Auſoniæ vir facundiſſime linguæ:
Sed quibus illa modis, qua ſit ratione vocanda
Novimus. hac primum pueros pater imbuit arte,
Hanc genitore ſuo didicit puer ipſe magiſtro.
Non aris, non farre molæ Victoria felix
Exorata venit: labor impiger, aſpera virtus,
Vis animi, excellens ardor, violentia, cura,
Hanc tribuunt, durum tractandis robur in armis.
  Quæ ſi defuerint bellantibus, aurea quamvis
Marmoreo in templo rutilas Victoria pennas
Explicet, & multis ſurgat formata metallis,
Non aderit, verſiſque offenſa videbitur haſtis.
  Quid, miles, propriis diffiſus viribus, optas
Irrita femineæ tibimet ſolatia formæ?
Numquam pennigeram legio ferrata puellam
Vidit, anhelantum regeret quæ tela virorum.
Vincendi quæris dominam? ſua dextra cuique eſt,
Et Deus omnipotens: non pexo crine virago,
Nec nudo ſuſpenſa pede, ſtrophioque recincta,
Nec tumidas fluitante ſinu veſtita papillas.
  Aut vos pictorum docuit manus, aſſimilatis
Jure poetarum numen componere monſtris:
Aut lepida ex veſtro ſumpſit pictura ſacello,
Quod variis imitata notis, ceraque liquenti
Duceret in faciem, ſociique poematis arte
Aucta, coloratis auderet ludere fucis.
Sic unum ſectantur iter, ſic inania rerum
Somnia concipiunt & Homerus & acer Apelles,
Et Numa: cognatumque malum pigmenta, Camœnas,
Idola conflavit fallendi trina poteſtas.
  Hæc ſi non ita ſunt, edatur, cur ſacra vobis
Ex tabulis, ceriſque poetica fabula præſtat?
Cur Berecynthiacus perdit truncata ſacerdos
Inguina, quum pulchrum poeſis caſtraverit Atyn?
Cur etiam templo Triviæ luciſque ſacratis
Cornipedes arcentur equi, cum muſa pudicum
Raptarit juvenem volucri per litora curru?
Idque etiam paries tibi verſicolorus adumbret?
Deſine, ſi pudor eſt, gentilis ineptia, tandem
Res incorporeas ſimulatis fingere membris.
Deſine, terga hominis plumis obducere: fruſtra
Fertur avis mulier, magnuſque eadem dea vultur.
  Vis decorare tuum, ditiſſima Roma, Senatum?
Suſpende exuvias armis & ſanguine captas:
Congere cæſorum victrix diademata regum,
Frange repulſorum fœda ornamenta deorum:
Tunc tibi non terris tantum victoria parta,
Sed ſuper aſtra etiam media ſervabitur æde.
  Talia principibus dicta interfantibus, ille
Proſequitur, magniſque tubam concentibus inflat:
Allegat morem veterum, nil dulcius eſſe
Adfirmat ſolitis, populoſque hominesque teneri
Lege ſua. ſicut variæ naſcentibus, inquit,
Contingunt pueris animæ: ſic urbibus adfert
Hora dieſque ſuum, quum primum mœnia ſurgunt,
Aut fatum, aut genium, cujus moderamine regnent.

Addit & arcanum rerum, verique latebras
Proſperitate aliqua deprendi poſſe ſecundi
Per documenta boni, ſi ſint felicia, quæ quis
Experiendo probet: ceſſiſſe parentibus omne
Idolium ſemper feliciter, & pede dextro.
Enumerat longi vim temporis, excitat ipſam
Crinibus albentem niveis, & fronte vietam,
Ore repoſcentem querulo ſua numina Romam.
Libera ſum, liceat proprio mihi vivere more.
Et quis erit, qui mille meos reprehenderit annos?
Uno omnes ſub ſole ſiti, vegetamur eodem
Aere, communis cunctis viventibus aura.
Sed qui ſit, qualiſque Deus, diverſa ſequuti
Quærimus, atque viis longe diſtantibus unum
Imus ad occultum. proprius genti cuique eſt mos;
Per quod iter properans, eat ad tam grande profundum.
His tam magnificis, tantaque fluentibus arte,
Reſpondet vel ſola fides, doctiſſima primum
Pandere veſtibulum veræ ad penetralia ſectæ.
Nam quum divinis agimus de rebus, & illum
Qui vel principio caruit, vel fine carebit,
Quique Chao anterior fuerit, mundumque crearit,
Conjectare animo contendimus, exigua eſt vis
Humani ingenii, tantoque anguſta labori:
Quippe minor natura, aciem ſi intendere tentet
Acrius, ac penetrare Dei ſecreta ſupremi:
Quis dubitet victo fragilem laceſſere viſu,
Vimque fatigatæ mentis ſub pectore parvo
Turbari, invalidiſque hebetem ſuccumbere curis?
Sed facilis fidei via provocat omnipotentem
Credere, qui bona non tantum præſentia donat,
Sed ventura etiam, longiſque intermina ſeclis
Promittit, ne totus eam reſolutus inane
In nihilum, pereamque brevem poſt luminis uſum.
Muneris auctores ipſo de munere pendas.
Æterna æternus tribuit, mortalia confert
Mortalis, divina Deus, peritura caducus.
Omnia quæ tempus peragit, quæque exitus aufert,
Vilia ſunt brevitate ſui, nec digna perenni
Largitore, cui propria eſt opulentia, numquam
Deſinere, idque homini dare, quod non deſinet umquam.
Nam ſi corruptum, corrumpendumve Deus quid
Præſtat, habetque nihil quod ſit pretioſius iſtis:
Pauper, & infirmus, & ſummo indignus honore,
Et non omnipotens, ſed inanis numinis umbra eſt.
Hac ratione fides ſapienter conjicit, immo
Non dubitat verum eſſe Deum, qui quod ſumus, & quod
Vivimus, illæſum ſemper fore, ſi mereamur,
Nos ſperare jubet: Cæleſtia ſi placet, inquit,
Scandere, terrenas animo depellite curas.
Nam quantum ſubjecta ſitu tellus jacet infra,
Dividiturque ab humo convexi regia cæli,
Tantum veſtra meis diſtant mundana futuris,
Dira bonis, ſcelerata piis, tenebroſa ſerenis.
Quidquid obire poteſt, fugiatis cenſeo: quidquid
Naturæ ratione capit vitium, atque ſeneſcit,
Pro nihilo, in nihilum quia ſunt reditura, putetis.
Cuncta quidem quæ gignit humus, quæ continet, ipſe
Principio inſtitui, nitidoque inſignia mundo
Ornamenta dedi, ſpecioſaque ſemina finxi.
Sed tamen eſſe modum volui, parciſque fruenda
Moribus indulſi, quantum moribundus & æger
Corporis & vitæ volucris ſibi poſceret uſus:
Non ut captus homo ſtudiis, & inaniter ardens,
Duceret omne bonum poſitum in dulcedine rerum,
Et ſpecie tenui, quas currere tempore juſſi.
Atque ævum ſtatui, ſub quo generoſa probarem
Pectora: ne torpens, & non exercita virtus,
Robur enervatum gereret ſine laude palæſtræ.
Illecebroſus enim ſapor eſt, & peſtifer horum,
Quæ dum prætereunt, miro oblectamine mentes
Implicitas, vinctaſque tenent. vincenda voluptas,
Elaqueanda animi conſtantia, ne retinaclis
Mollibus ac lentis nexa & captiva prematur.
Nitendum ſummis conatibus, inter acerba
Sectandum virtutis iter, ne ſuavia fluxæ
Conditionis amet nimium: ne congerat aurum,
Nec varios lapidum cupide ſpectare colores
Ambitioſa velit, nec ſe popularibus auris
Oſtentet, pulchroque inflata tumeſcat honore:
Ne natale ſolum, patrii ne jugera ruris
Tendat, & externos animum diffundat in agros:
Et ne corporeis addicat ſenſibus omne
Quod vult, aut quod agit: ne præferat utile juſto,
Spemque in me omnem ſtatuat; numquam peritura
Quæ dedero ſunt, æternum mea dona manebunt.
Hæc igitur ſpondente Deo, quis fortis & acer,
Virtutiſque capax, breve quidque perennibus in ſe
Prætulerit? vel quis ſapiens potiora putarit
Gaudia membrorum, quam vivæ præmia mentis?
Nonne hominem ac pecudem diſtantia ſeparat una;
Quod bona quadrupedum ante oculos ſita ſunt? ego contra
Spero, quod extra aciem longum ſervatur in ævum?
Nam ſi tota mihi cum corpore vita peribit,
Nec poterit ſupereſſe meum poſt funera quidquam,
Quis mihi regnator cæli? quis conditor orbis?
Quis Deus? aut quæ jam merito metuenda poteſtas?
Ibo per impuros fervente libidine luxus,
Inceſtabo thoros, ſacrum calcabo pudorem,
Inficiabor habens aliquod ſine teſte propinqui
Depoſitum, tenues avidus ſpoliabo clientes:
Longævam perimam magico cantamine matrem.
Tardat anus dominum dilata morte ſecundum.
Nec formido malum, falluntur publica jura.
Lex armata ſedet, ſed neſcit crimen opertum:
Aut ſi res pateat, judex corrumpitur auro.
Rara reos juſta percellit pœna ſecuri.
Sed quid ego hæc meditor? revocat Deus ecce ſevera
Majeſtate minax, negat interitura meorum
Per mortem monimenta operum. Non occidet, inquit,
Interior qui ſpirat homo: luet ille perenne
Supplicium, quod ſubjectos male rexerit artus.
Nec mihi difficile eſt liquidam circumdare flammis
Naturam, quamvis perflabilis illa feratur
More noti: capiam tamen, & tormenta adhibebo
Ipſe incorporeus, ac ſpirituum ſator unus.
Quin & corporibus parilis conſortia pœnæ
Decernam: poſſum quoniam renovare favillas
Antiquam in faciem, nec deſperanda poteſtas:
Qui potui formare novum, reparabo peremptum.
Non deſunt exempla meæ virtutis in ipſis
Seminibus. natura docet revireſcere cuncta
Poſt obitum. ſiccantur enim pereunte vigore
Quo vixere prius. tunc ſicca & mortua ſulcis
Aut foveis mandata latent, & more ſepulchri
Obruta, de tumulis redivivo germine ſurgunt.
Numquid noſſe potes, vel conjectare, quis iſtud
Tam ſolers opifex ſtruat? aut quæ vis agat intus?
Nil vos, o miſeri, Phyſicorum dogmata fallant.
En ego gignendi Dominus, ac reſtituendi
Quod periit, fluxitque, potens: ſicciſſima quæque
In veteres formas aut flore aut fronde reduco.

Idque

Idque ipſum quandoque homini facturus, inani
Surgat ut ex cinere, ſtructuraque priſtina conſtet,
Quæ mihi pro meritis, vel per tormenta rependat
Crimina, vel ſummæ virtutis in arce coruſcet,
Non peritura dehinc quacumque in ſorte manebit.
Interea, dum miſta viget ſubſtantia in unum,
Sit memor auctoris proprii, veneretur & oret
Artificem ſubmiſſa ſuum. non condidit alter
Halantis animæ figmentum, & corporis alter:
Nec bona præſentis vitæ numeroſa gubernant
Numina, non alius ſegetes & ſpicea farra
Suppeditat Deus, haud alius dat muſta racemis,
Purpureumque gravi fundit de palmite ſuccum.
Ipſe ego ſum, virides oleas pingueſcere baccis
Qui facio, Graja quas Pallade fingitis ortas,
Et qui Lucinas tribuo naſcentibus horas.
Duplex lege mea per mutua fœdera ſexus
Gignere amat ſobolem, generiſque propagine gaudet,
Quem vos laſcivis violatis amoribus ignem.
Et ſtupra veſtra Deæ Veneris prætexitis umbra.
Unus ego elementa rego, nec mole laboris,
Ut miſer, infirmuſve aliquis, fragiliſve fatigor.
Lux immenſa mihi eſt, nec morte ſolubilis ætas,
Senſibus & veſtris haud intellecta vetuſtas.
Inde miniſteriis ad tot moderamina mundi
Non egeo, nec participes, ſocioſve requiro.
Porro autem Angelicas legiones, quas mea fecit
Dextera, noſſe meum eſt, & quæ natura creatis
Subſiſtat, qualeſque mihi ſerventur ad uſus.
Tu, me præterito, meditaris numina mille,
Quæ ſimules parere meis virtutibus, ut me
Per varias partes minuas, cui nulla recidi
Pars aut forma poteſt: quia ſum ſubſtantia ſimplex,
Nec pars eſſe queo. ſolis diviſio rebus
Compoſitis, factiſque ſubeſt: me nemo creavit,
Ut ſcindi valeam, cunctorum conditor unus.
Crede, quod ex nihilo formavi, pars mea non eſt.
Quare age mortalis, ſoli mihi conſtrue templum,
Meque unum venerare Deum: cæmenta remitto,
Et quæ ſaxa Paros ſecat, & quæ Punica rupes,
Quæ viridis Lacedæmon habet, maculoſaque Synnas.
Nativum nemo ſcopuli mihi dedicet oſtrum:
Templum mentis amo, non marmoris. aurea in illo
Fundamenta manent fidei, ſtructura nivali
Conſurgit pietate nitens: tegit ardua culmen
Juſtitia: interius ſpargit ſola picta rubenti
Flore pudicitiæ pudor almus, & atria ſervat.
Hæc domus apta mihi eſt, hæc me pulcherrima ſedes
Accipit, æterno cæleſtique hoſpite digna.
Nec novus hic locus eſt: fluxit mea gloria in artus,
Et lux vera Dei. Deus illuſtravit alumnam
Materiem, corpuſque parens habitabile fecit
Ipſe ſibi, placito ut poſſet requieſcere templo.
Condideram perfectum hominem, ſpectare ſuperna
Mandaram, totis converſum ſenſibus in me
Recto habitu, celſoque ſitu, & ſublime tuentem:
Sed deſpexit humum, ſeque inclinavit ad orbis
Divitias, pepulitque meum de pectore Numen.
Reſtituendus erat mihimet: ſubmiſſus in illum
Spiritus ipſe meus deſcendit, & edita limo
Viſcera divinis virtutibus informavit.
Jamque hominem adſumptum ſummus Deus in Deitatem
Tranſtulit, ac noſtro docuit recaleſcere cultu.
Scire velim præcepta patris quibus auribus hæc tu
Accipias, Italæ cenſor doctiſſime gentis.
An veterem tantum morem ratione relicta
Eligis? & dici patitur ſapientis acumen,
Ingeniumque viri? potior mihi priſtinus eſt mos;
Quam via juſtitiæ, pietas quam prodita Cælo,
Quamque fides veri, rectæ quam regula ſectæ.

SI quidquid rudibus mundi naſcentis in annis
Mos habuit, ſancte colere ac ſervare neceſſe eſt:
Omne revolvamus ſua per veſtigia ſeclum
Uſque ad principium: placeat damnare gradatim
Quidquid poſterius ſucceſſor repperit uſus.
Orbe novo nulli ſubigebant arva coloni,
Quid ſibi aratra volunt? quid cura ſuperflua raſtri?
Ilignis melius ſaturatur glandibus alvus.
Primi homines cuneis ſcindebant fiſſile lignum:
Decoquat in maſſam fervens ſtrictura ſecures
Rurſus, & ad proprium reſtillet vena metallum,
Induvias cæſæ pecudes, & frigida parvas
Præbebat ſpelunca domos: redeamus ad antra,
Pellibus hirſutis hirtos ſumamus amictus.
Immanes quondam populi feritate ſubacta
Edomiti, jam triſte fremant, iterumque ferinos
In mores redeant, atque ad ſua priſca recurrant.
Præcipitet Scythica juvenis pietate vietum
Votivo de ponte patrem, ſic mos fuit olim.
Cædibus infantum fument Saturnia ſacra,
Flebilibuſque truces reſonent vagitibus aræ.
Ipſa caſas fragili texat gens Romula culmo,
Sic tradunt habitaſſe Remum. regalia fœno
Fulcra ſuperſternant, aut pelle Libyſtidis urſæ
Compoſitam chlamydem villoſo corpore geſtent.
Talia Trinacrius ductor vel Thuſcus habebant.
Roma antiqua ſibi non conſtat, verſa per æuum,
Et mutata ſacris, ornatu, legibus, armis,
Multa colit, quæ non coluit ſub rege Quirino:
Inſtituit quædam melius, nonnulla refugit;
Et morem variare ſuum non deſtitit, & quæ
Pridem condiderat jura, in contraria vertit.
Quid mihi tu ritus ſolitos, Romane Senator,
Objectas? quum ſcita patrum, populique frequentes
In tabulis placiti ſententia flexa novarit?
Nunc etiam quoties ſolitis decedere prodeſt,
Præteritoſque habitus cultu damnare recenti,
Gaudemus compertum aliquid, tandemque retectum,
Quod latuit: tardis ſemper proceſſibus aucta
Creſcit vita hominis, & longo proficit uſu.
Sic ævi mortalis habet ſe mobilis ordo,
Sic variat natura vices, infantia repit,
Infirmus titubat pueri greſſuſque animuſque:
Sanguine præcalido fervet nervoſa juventa:
Mox ſtabilita venit maturi roboris ætas.
Ultima conſiliis melior, ſed viribus ægra,
Corpore ſuccumbit, mentem purgata ſenectus.
His genus humanum per diſſona tempora fluxit
Curriculis ævum mutabile: ſic hebes inter
Primitias, merſumque ſolo, ceu quadrupes, egit.
Mox tenerum docili ingenio, jamque artibus aptum
Noſcendis, varia rerum novitate politum eſt.
Inde tumens vitiis, calidos adolevit in annos,
Donec decocto ſolidaret robore vires.
Tempus adeſt, ut jam ſapiat divina, ſerenæ
Mentis conſilio, vivacius abdita ſolers
Quærere, & æternæ tandem invigilare ſaluti.
Quamquam ſi tantum ſtudium eſt, & cura vetuſti
Moris, & a priſco placet haud diſcedere ritu,
Extat in antiquis exemplum nobile libris,
Jam tunc diluvii ſub tempore, vel prius, uni

Inſer

Inſerviſſe Deo gentem, quæ prima recentes
Incoluit terras, vacuoque habitavit in orbe.
Unde genus ducit noſtræ porrecta propago
Stirpis, & indigenæ pietatis jura reformat.
Sed quia Romanis loquimur de cultibus, ipſum
Sanguinis Hectorei populum probo, tempore longo
Non multos coluiſſe deos, rariſque ſacellis
Contentum, paucas poſuiſſe in collibus aras.
Innumeros poſt deinde deos virtute ſubactis
Urbibus, & claris peperit ſibi Roma triumphis,
Inter fumantes templorum armata ruinas
Dextera victoris ſimulachra hoſtilia cepit,
Et captiva domum venerans ceu numina vexit.
Hoc ſignum rapuit bimaris de ſtrage Corinthi,
Illud ab incenſis in prædam ſumpſit Athenis.
Quaſdam victa dedit capitis Cleopatra canini
Effigies: quaſdam, domitis Ammonis arenis
Syrtica cornutas facies habuere tropæa.
Roma triumphantis quoties ducis inclyta currum
Plauſibus excepit, toties altaria divum
Addidit, & ſpoliis ſibimet nova numina fecit:
Numina, quæ patriis cum mœnibus eruta nullum
Præſidium potuere ſuis afferre ſacellis.
Cernis ut antiqui ſemper veſtigia moris
Greſſibus incertis varie titubaſſe probentur,
Adſciſcendo deos majoribus incompertos,
Seque peregrina ſub relligione dicaſſe,
Nec ritus ſervaſſe ſuos? quodcumque ſacrorum eſt,
Exulat, æternumque inimicam venit in urbem.
Fruſtra igitur ſolitis, prava obſervatio, inhæres.
Non eſt mos patrius quem diligis, improba, non eſt.
At ſolers orator ait: Fataliter urbem
Sortitam, quonam Genio proprium exigat ævum.
Cunctis nam populis, ſeu mœnibus inditur, inquit,
Aut fatum, aut Genius noſtrarum more animarum,
Quæ ſub diſparili ſubeunt nova corpora ſorte.

PRUDENTIUS.

JAm primum qui ſit Genius, vel qui ſtatus illi
Competat, ignoro, & quid poſſit, & unde oriatur,
Spiritus informis, ſine corpore, formave, & ulla
Sit ſpecies, & quid ſapiat, quæ munera curet:
Contra, animas hominum venis vitalibus intus
Sic interfuſas intelligo, ſanguis ut ex his
Accipiat motumque levem, teneruмque vaporem.
Unde pererratis vegetet præcordia membris,
Frigida ſuccendat, riget arida, dura relaxet.
Sic hominis vitam ſibi temperat atque gubernat
Vivida mens, quam tu ficto componere tentas
Murorum Genio, qui nuſquam eſt, nec fuit unquam.
Quin & corporibus verſat mens viva regendis
Summum conſilium, fida ut tutacula nudis
Invalidiſque paret, metuenda pericula vitet:
Utile proſpiciat, varias agitetur ad artes,
Conſultet cui ſe domino ſubmittat, & orbis
Quem putet autorem, quem rerum ſumma ſequatur.
At tuus hic urbis Genius, dicas volo, quando
Cœpit adhuc parvæ primum ſe infundere Romæ,
Fluxit ab uberibus nemoroſa in valle lupinis,
Infanteſque aluit, dum naſcitur ipſe, gemellos?
An cum vulturibus volitans ignota per auras
Umbra, repentinam traxit de nube figuram?
Culminibus ſummis ſedet, an penetralia ſervans,
Inſtituit mores, & jura forenſia condit?
An caſtrorum etiam foſſis intervenit? acres
Cogit ad arma viros, lituis ciet, urget in hoſtem?
Quæ quis non videat ſapientum digna cachinno?
Fingamus tamen eſſe aliquam, quæ talia curet,
Umbram ſive animam, per quam Reſpublica fatum
Hauſerit, & calidis animetur tota medullis:
Cur non hæc eadem de relligione colenda
Conſultat? cur non ſuſpectat libera cælum?
Cur ſibi præſcriptum non commutabile fatum,
Ut captiva, putat? geneſis cur vincula fingit?
Cur jam nolle licet, quod tunc voluiſſe licebat,
Erroreſque abolere ſuos, ac flectere ſenſus?
Sic ſeptingentis erravit circiter annis,
Lubricaque, & ſemper dubitans, quæ forma placeret
Imperii, & quæ regnandi foret æqua poteſtas.
Regius exortam jam tunc habuit ſtatus urbem,
Non ſine grandævis curarum in parte locatis,
Mox proceres de ſtirpe ſenum tractaſſe videmus
Clavum conſilii: plebeias inde catervas
Collatas patribus, miſtim ditionibus æquis,
Imperitaſſe diu, belloque & pace regendis.
Conſule nobilitas viguit, plebs fiſa Tribuno eſt.
Diſplicet hic ſubito ſtatus, & bis quina creantur
Summorum procerum faſtigia, quos duodeni
Circumſtant faſces, ſimul & ſua quemque ſecuris.
Rurſus ſe geminis reddit ductoribus omnis
Publica res, & Conſulibus dat condere faſtos.
Ultima ſanguineus turbavit ſecla triumvir.
Fluctibus his olim Fatum, Geniuſve, Animuſve
Publicus erravit: tandem deprendere rectum
Doctus iter, caput auguſtum diademate cinxit,
Appellans patrem patriæ, populi atque Senatus
Rectorem, qui militiæ ſit ductor, & idem
Dictator, Cenſorque bonus, morumque magiſter,
Tutor opum, vindex ſcelerum, largitor honorum.
Quod ſi tot rerum gradibus toties variatis
Conſiliis, ægre tandem pervenit ad illud
Quod probet, ac ſancto reverentia publica ſervet
Fœdere: quid dubitat divina agnoſcere jura,
Ignorata prius ſibimet, tandemque retecta?
Gratemur, jam non dubitat: nam ſubdita Chriſto
Servit Roma Deo, cultus exoſa priores.
Romam, dico viros, quos mentem credimus urbis,
Non Genium, cujus fruſtra ſimulatur imago.
Quamquam cur Genium Romæ mihi fingitis unum?
Quum portis, domibus, thermis, ſtabulis ſoleatis
Adſignare ſuos Genios? perque omnia membra
Urbis, perque locos, Geniorum millia multa
Fingere, ne propria vacet angulus ullus ab umbra?
Reſtat ut & fatum ſimilis dementia cunctis
Ædibus imponat, paries ut quiſque ſub aſtro
Fundatus ſtructuſque ſuo, qua ſorte maneret,
Quando autem rueret, primis acceperit horis.
Adſcribunt ſaxis, Lacheſis male fortia fila,
Tectorumque trabes fuſis pendere rotatis
Credunt, atque ipſis tribuunt decreta tigillis:
Ceu dictet, cujus ſtellæ ſit fraxinus ortu
Eruta, quæ ſummum conſcenderet ardua culmen.
Denique nulla hominum res eſt, nulla actio mundi,
Cui non fatalem memorent incumbere ſortem.
Quæ quia conſtituunt, dicant cur condita ſit lex
Bis ſex in tabulis: aut cur rubrica minetur,
Quæ prohibet peccare reos, quos ferrea fata
Cogunt ad facinus, & inevitabile mergunt.
Quin & velle adigunt, pravum inſinuantia votum,
Ne liceat miſeris vetitum committere nolle.
Cedite, ſi pudor eſt, gladiumque retundite veſtrum:

Aſpera nil meritos pœnis plectentia jura:
Antrum carcereum diſſolvite, corpora ſub quo
Agminis innocui fato peccante tenetis.
Nemo nocens, ſi fata regunt quod vivitur, ac fit:
Imo nocens, quicumque volens, quod non licet, audet.
Alterutrum quia velle ſuum eſt, nec fata reatum
Imponunt homini, ſed fit reus ipſe ſuopte
Arbitrio, placitumque nefas & facta rependit
Impia ſuppliciis, merito, non ſorte peremptus.
Quiſque fato putat eſſe locum, ſciat omniparentem
Eſſe Deum nulli vetitum fatalibus aſtris,
Nec matheſis præſcripto aliquo pia vota repelli.
Spirat enim majora animus, ſeque altius effert
Sideribus, tranſitque vias & nubila fati,
Et momenta premit pedibus, quæcumque putantur
Figere propoſitam natali tempore ſortem.
Huc ades, omne hominum genus, huc concurrite & urbes,
Lux immenſa vocat, factorem noſcite veſtrum,
Libera ſecta patet. nil ſunt fatalia, vel ſi
Sunt aliqua, oppoſito vaneſcunt irrita Chriſto.

SEd multi duxere Dei per proſpera Romam,
Quos colit ob meritum magnis donata triumphis.
Ergo age, bellatrix, quæ vis ſubjecerit, ede,
Europam, Libyamque tibi: dic nomina divum.
Jupiter ut Cretæ domineris, Pallas ut Argis,
Cynthius ut Delphis, tribuerunt omine dextro.
Iſis Nilicolas, Rhodios Venus alma reliquit.
Venatrix Epheſum virgo, Mars dedidit Hebrum,
Deſtituit Thebas Bromius, conceſſit & ipſa
Juno ſuos Phrygiis ſervire nepotibus Afros:
Et quam ſubjectis dominam dea gentibus eſſe,
Si qua fata ſinant, jam tum tenditque fovetque,
Juſſit Romuleis addictam vivere frenis:
Perfidiane Deum indigenum cecidere tot urbes?
Deſtructæque jacent ipſis prodentibus aræ?
O pietas, o ſancta fides, traduxit alumnos
Majeſtas infida locos, & creditur iſtis
Numinibus, quæ transfugio meruere ſacrari?
An voluit ſervare ſuos, luctataque multum
Relligio infeſtas tentavit pellere turmas
Romanis obnixa globis? ſed fortior illam
Virtus luctifico camporum in pulvere fregit.
Imo ita eſt: armis & viribus indiga veri
Victa ſuperſtitio eſt, & inanem gloria fugit.
Sed nec difficilis fuit, aut ſatis ardua genti
Natæ ad procinctus victoria, frangere inertes,
Molliaque omnigenum colla inclinare deorum,
Tunc cum Dictæis bellum Corybantibus aſper
Samnitis, Marſuſque levi ſudore gerebat.
Tum Maſtigophoris, oleoque & gymnadis arte
Unctis pugilibus, miles pugnabat Etruſcus,
Nec petaſo inſignis poterat Lacedæmone capta
Mercurius ſervare ſuas de clade palæſtras.
Apenninicolam peditem, Cybeleius hoſtis
Congreſſu excipiens Aſiam, defendere & Idam
Qui potuit, cogente acies in prælia Gallo?
Idalias niſi forte roſas, laurum citharœdi
Vatis, ſilvicolæ calamos arcumque puellæ
Dedere ſervitio, calcataque ſacra domare
Difficilis operis fuit immenſique laboris.
Fluctibus Actiacis ſignum ſymphonia belli
Ægypto dederat, clangebat buccina contra.
Inſtiterant tenues cymbæ, fragileſque faſeli
Inter turritas Memphitica roſtra liburnas:
Nil potuit Serapis Deus, & latrator Anubis.
Stirpis Juleæ ductore, exercitus ardens
Prævaluit, Boreæ quem miſerat algidus axis.
Non armata Venus, non tunc clypeata Minerva
Venere auxilio, non divum degener ordo,
Et patria extorris, Romanis adfuit armis:
Victus & ipſe prius, inimica nec agmina juvit,
Si tamen antiquum norat retinere dolorem.
Sed dicis, legiſſe deos, ubi ſanctior uſus
Templorum, cultu celebri, ſine fine maneret.
Æneadumque ultro victricia ſigna virorum
Regis amore Numæ, nullo cogente, ſecutos.
Num Diomedis item tentoria, & acris Ulyſſis
Caſtra volens Pallas, cæſis cuſtodibus arcis,
Legit, ubi humenti ſudaret mæſta ſigillo?
Aut quoties ductor Macedum fortiſſimus altos
Templorum cineres victis cumulavit Amyclis:
Optarunt prædis Domini ſe numina capta
Miſceri, Aſſyriæque vehi Babylonis ad arcem?
Non fero Romanum nomen, ſudataque bella,
Et titulos tanto quæſitos ſanguine carpi.
Detrahit invictis legionibus, & ſua Romæ
Præmia diminuit, qui, quidquid fortiter actum eſt,
Adſcribit Veneri, palmam victoribus aufert.
Fruſtra igitur currus ſummo miramur in arcu
Quadrijuges, ſtanteſque duces in curribus altis
Fabricios, Curios, hinc Druſos, inde Camillos,
Sub pedibuſque ducum captivos poplite flexo
Ad juga depreſſos, manibuſque in terga retortis,
Et ſuſpenſa gravi telorum fragmina trunco:
Si Brennum, Antiochum, Perſen, Pyrrhum, Mithridatem,
Flora, Matuta, Ceres, & Larentina ſubegit.
His tamen auſpicibus ſucceſſus dextra dederunt
Omina lætificos, & felix adfuit ales.
Quid ſibi vult virtus? quid gloria? ſi Corvinum
Corvus Apollineus penna vel gutture juvit?
Sed tamen hic corvus cur defuit exitiali
Forte die, infauſtas tegerent quum funera Cannas,
Oppeteretque ſuper congeſta cadavera Conſul?
Cur Cremeræ in campis, cornice vel oſcine parrha,
Nemo Deum monuit perituros Marte ſiniſtro
Tercentum Fabios, vix ſtirpe ſuperſtite in uno?
Nullane triſtificis Tritonia noctua Carris
Advolitans præſto eſſe deam prænuncia Craſſo
Prodidit? aut Paphiam niveæ vexere columbæ,
Cujus inauratum tremeret gens Perſica limbum?
Sed video quæ te moveant exempla vetuſtæ
Virtutis: dices domitum terraque marique
Orbem: res lætas & proſpera quæque retexis,
Mille triumphorum memoras ex ordine pompas,
Ductaque per mediam ſpoliorum fercula Romam.
Vis dicam quæ cauſa tuos, Romane, labores
In tantum extulerit? queis gloria fotibus aucta
Sic cluat, impoſitis ut mundum frenet habenis?
Diſcordes linguis populos, & diſſona cultu
Regna volens ſociare Deus, ſubjungier uni
Imperio quidquid tractabile moribus eſſet,
Concordique jugo retinacula mollia ferre
Conſtituit, quo corda hominum conjuncta teneret
Relligionis amor: nec enim fit copula Chriſto
Digna, niſi implicitas ſociet mens unica gentes.
Sola Deum novit concordia, ſola benignum
Rite colit tranquilla patrem, placidiſſimus illum
Fœderis humani conſenſus proſperat orbi,
Seditione fugat, ſævis exaſperat armis,
Munere pacis alit, retinet pietate quieta.
Omnibus in terris, quas continet occidualis
Ocea-

Oceanus, roſeoque aurora inluminat ortu,
Miſcebat Bellona furens mortalia cuncta,
Armabatque feras in vulnera mutua dextras.
Hanc frenaturus rabiem Deus, undique gentes
Inclinare caput docuit, ſub legibus iiſdem,
Romanoſque omnes fieri, quos Rhenus & Iſter,
Quos Tagus auriſluus, quos magnus mundat Hiberus,
Corniger Heſperidum quos interlabitur, & quos
Ganges alit, tepidique lavant ſeptem oſtia Nili.
Jus fecit commune pares, & nomine eodem
Nexuit, & domitos fraterna in vincla redegit.
Vivitur omnigenis in partibus, haud ſecus ac ſi
Cives congenitos concludat mœnibus unis
Urbs patria, atque omnes lare conciliemur avito,
Diſtantes regione plagæ, diviſaque ponto
Littora conveniunt nunc per vadimonia ad unum,
Et commune forum, nunc per commercia & artes
Ad cœtum celebrem, nunc per genialia fulcra
Externi ad jus connubii: nam ſanguine miſto
Texitur alternis ex gentibus una propago.
Hoc actum eſt tantis ſucceſſibus atque triumphis
Romani imperii, Chriſto jam tunc venienti
Crede parata via eſt, quam dudum publica noſtræ
Pacis amicitia ſtruxit moderamine Romæ.
Nam locus eſſe Deo quis poſſet in orbe feroci,
Pectoribuſque hominum diſcordibus & ſua jura
Diſſimili ratione tuentibus, ut fuit olim?
Sic incompoſitos humano in pectore ſenſus,
Disjunctaſque animi turbato fœdere partes,
Nec liquida inviſit ſapientia, nec Deus intrat.
At ſi mentis apex regnandi jure potitus,
Pugnacis ſtomachi pulſus, fibraſque rebelles
Frenet, & omne jecur ratione coerceat una,
Fit ſtabilis vitæ ſtatus, & ſententia certa
Haurit corde Deum, Domino & ſubjungitur uni.
En ades omnipotens, concordibus influe terris:
Jam mundus te, Chriſte, capit, quem congrege nexu
Pax & Roma tenent: capita hæc & culmina rerum
Eſſe jubes, nec Roma tibi ſine pace probatur.
Et pax ut placeat, facit excellentia Romæ,
Quæ motus varios ſimul & ditione coercet,
Et terrore premit: nec enim ſpoliata prioris
Robore virtutis tenuit, nec ſecula ſenſit,
Nec tremulis, quum bella vocant, capit arma lacertis:
Nec tam degeneri venerandis ſupplicat ore
Principibus, quam vult prænobilis ille Senator,
Orandi arte potens, & callida fingere doctus,
Mentitumque gravis perſonæ inducere pondus:
Ut Tragicus cantor ligno tegit ora cavato,
Grande aliquod cujus per hiatum crimen anhelet.

SI vocem ſimulare licet, nempe aptior iſta
Vox Romæ eſt, quam nunc ejus ſub nomine promam,
Quæ quia turpe putat templorum ſtere repulſam,
Ægidaque in dubiis pro ſe pugnaſſe periclis
Dicere, ſeque gravem ſenio inclinante fateri,
Ductores complexa ſuos, ſic læta profatur:
O clari ſalvete duces, generoſa propago
Principis invicti, ſub quo ſenium omne renaſcens
Depoſui, vidique meam flaveſcere rurſus
Caniciem: nam quum mortalia cuncta vetuſtas
Imminuat, mihi longa dies aliud parit ævum,
Quæ vivendo diu didici contemnere finem.
Nunc nunc juſta meis reverentia competit annis,
Nunc merito dicor venerabilis: & caput orbis,
Quum galeam ſub fronde oleæ, criſtaſque rubentes
Concutio, viridi velans fera cingula ſerto,
Atque armata Deum ſine crimine cædis adoro.
Crimen enim, piget heu, crimen perſuaſerat atrox
Jupiter, ut ſacro juſtorum ſanguine tincta
Aſſuetum bellis ſcelerarem funere ferrum.
Illius inſtinctu primus Nero matre perempta
Sanguinem Apoſtolicum bibit, ac me ſtrage piorum
Polluit, & proprium facinus mihi ſævus inuſſit.
Poſt hunc & Decius jugulis bacchatus apertis
Inſanam pavit rabiem: mox hæc ſitis arſit
Multorum ſimilis, per vulnera triſtia flagrans,
Extrahere inſignes animas, ac ludere pœnis,
Undanteſque meum in gremium diffundere mortes,
Et ſub jure fori non noxia colla ſecare.
Hac me labe ream modo tempora veſtra piarunt:
Vivo pie vobis autoribus, impia pridem
Arte Jovis fateor: quid enim non ille cruentum
Tradidit? aut quid mite ſibi, placidumve popoſcit?
Qui, dum præmetuit cultus inoleſcere Chriſti,
Sæviit, ac miſerum fœdavit ſanguine ſeclum.
Et ſunt, qui vobis bella exprobrare ſiniſtra
Non dubitent, poſtquam templorum ſprevimus aras,
Affirmentque Libyn Collinæ a cardine portæ
Annibalem Jovis imperio, Martiſque repulſum:
Victores Senonas Capitoli ex arce fugatos,
Quum ſuper e celſo pugnarent numina ſaxo.
Qui mihi præteritam cladem, vetereſque dolores
Inculcant iterum: videant me tempore veſtro
Jam nil tale pati. nullus mea barbarus hoſtis
Cuſpide clauſtra quatit: non armis, veſte, comiſque
Ignotus, capta paſſim vagus errat in urbe,
Tranſalpina meam rapiens in vincula pubem.
Tentavit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam patrio veniens juratus ab Iſtro,
Has arces æquare ſolo, tecta aurea flammis
Solvere, maſtrucis proceres veſtire togatos.
Jamque ruens, Venetos turmis protriverat agros,
Et Ligurum vaſtarat opes, & amœna profundi
Rura Padi, Thuſcumque ſolum victo amne premebat.
Depulit hos nimbos equitum non pervigil anſer,
Proditor occulti tenebroſa nocte pericli:
Sed vis cruda virum, præfractaque congredientum
Pectora, nec trepidans animus ſuccumbere leto
Pro patria, & pulchram per vulnera quærere laudem.
Numquid & ille dies Jove contulit auſpice tantum
Virtutis pretium? dux agminis, imperiique
Chriſtipotens nobis juvenis fuit, & comes ejus
Atque parens Stilico: Deus unus Chriſtus utrique.
Hujus adoratis altaribus, & cruce fronti
Inſcripta, cecinere tubæ. prima haſta draconis
Præcurrit quæ Chriſti apicem ſublimior effert.
Illic terdenis gens exitiabilis annis
Pannoniæ, pœnas tandem deleta pependit.
Corpora famoſis olim ditata rapinis
In cumulos congeſta jacent: mirabere ſeris
Poſteritas ſeclis inhumata cadavera late,
Quæ Pollentinos texerunt oſſibus agros.
Si potui manibus Gallorum exciſa levare
De cinerum ſqualore caput, redeunte Camillo
Signa renitendi fumans ſi fronte recepi:
Si potui miſeras ſertis redimire ruinas,
Et male pendentes lauro præcingere turres,
Quo te ſuſcipiam gremio, fortiſſime princeps?
Quos ſpargam flores? quibus inſertabo coronis
Atria? quæ feſtis ſuſpendam pallia portis?
Immunis tanti belli, ac te ſtante ſub armis

Libera, & aure tenus Geticos experta tumultus.
Scande triumphalem currum, ſpoliiſque receptis
Huc Chriſto comitante veni, data vincula demam
Captivis gregibus. manicas deponite longo
Tritas ſervitio, matrum, juvenumque catervæ.
Dediſcat ſervire ſenex laris exul aviti,
Diſcat & ad patrium limen genitrice reverſa
Ingenuum ſe noſſe puer. timor omnis abeſto.
Vicimus: exultare libet. quid tale repulſo
Pœnorum quondam duce contigit? ille perit
Poſtquam perculerat tremefacta repagula portæ,
Bajanis reſolutus aquis duriſſima luxu
Robora deſtituit, ferrumque libidine fregit.
At noſter Stilico congreſſus comminus ipſa
Ex acie ferrata virum dare terga coegit.
Hic Chriſtus nobis Deus adfuit, & mera virtus:
Illic laſcivum', Campania fertilis, hoſtem
Deliciæ vicere tuæ: non Juppiter acrem
Protexit Fabium, ſed vicit amœna Tarentus,
Quæ dedit illecebris domitum calcare tyrannum.
His ego pro meritis quæ præmia digna rependam
Non habeo. membra ſtatuis effingere vile eſt.
Virtutem nil vile decet: nam vile, quod ætas
Eripit. æra cadunt, aut fulvum defluit aurum;
Aut candor perit argenti, ſi defuit uſus,
Et fuſcata ſitu corrumpit vena colorem.
Viva tibi princeps debetur gloria, vivum
Virtutis pretium, decus immortale ſequuto.
Regnator mundi Chriſto ſociabere in ævum,
Quo ductore meum trahis ad cæleſtia regnum.
Nil te permoveat magni vox Rhetoris, oro,
Qui ſub legati ſpecie ſacra mortua plorans,
Ingenii telis & fandi viribus audet
Heu noſtram tentare fidem: nec te videt ac me
Devotos, Auguſte, Deo, cui ſordida templa
Clauſimus, & madidas ſanie dejecimus aras.
Unus noſtra regat, ſervetque palatia Chriſtus.
Ne quis Romuleas dæmon jam noverit arces,
Sed ſoli pacis Domino mea ſerviat aula.
Sic affata pios Roma exoravit alumnos,
Spernere legatum non admittenda petentem,
Legatum Jovis ex adytis ab aruſpice miſſum:
At non a patria: patriæ nam gloria Chriſtus.
Præſiſtit tamen affirmans iter eſſe viandi
Multifidum, variumque, Deus cum quæritur unus.
Hinc alios, aſt inde alios propetare ſeorſim
Quemque per anfractus proprios: ſed compita eodem
Fine coarctari, ſimul & concurrere in unum.
Quin etiam cælum, atque ſolum, ventos, mare, nubes
Omnibus in commune dari, vel qui colimus te,
Chriſte, vel exta litant ſculptis qui tabida ſaxis.

NOn nego, communem cunctis viventibus uſum
Aeris, aſtrorum, pelagi, telluris & imbris.
Imo etiam injuſtus pariter, juſtuſque ſub uno
Axe habitant, unas capit impius & pius auras,
Caſtus & inceſtus, meretrix & nupta: nec alter
Ore ſacerdotis, quam mirmillonis anhelat
Spiritus, aerio vitam qui temperat hauſtu.
Nubes verna pluit Zephyro impellente, ſed æque
Furis & innocui fœcundat rura coloni.
Gurgitis æſtivi ſic pura fluenta viator,
Ut latro feſſus, adit: ſic piratis mare ſervit,
Ut mercatori: nec fluctus ſecius hoſti
Obſequitur, quam cum licitæ fert tranſtra carinæ.
Ergo capax utriuſque rei natura creandis
Se præbet populis, nec habet diſcernere diſpar
Viventum meritum, quos tantum paſcere juſſa eſt.
Servit enim mundus, non indicat: hoc ſibi ſummus
Naturæ Dominus præſcripta in tempora ſervat.
Nunc adſunt homini data munera legibus iiſdem,
Queis conceſſa ſemel. fons liquitur, amnis inundat,
Velivolum ratibus mare ſinditur, influit imber,
Aura volat tenuis, vegetatur mobilis aer,
Et res naturæ fit publica, promptaque cunctis,
Dum ſervant elementa ſuum famulantia curſum.
Sic probus, atque reus capitalis criminis iiſdem
Sideribus, faciliſque poli bonitate fruuntur.
Vivere commune eſt, ſed non commune mereri.
Denique Romanus, Daha, Sarmata, Vandalus, Hunnus,
Getulus, Garamas, Alemannus, Saxo, Galaulas,
Una omnes gradiuntur humo, cœlum omnibus unum eſt,
Unus & Oceanus, noſtrum qui continet orbem.
Addo aliud: noſtros potant animalia fontes:
Ipſo rore mihi ſeges eſt, quo gramen onagris,
Sordida ſus noſtro amne natat, noſtra intrat & ipſos
Aura canes, animatque levi fera corpora flatu.
Sed tantum diſtant Romana & barbara, quantum
Quadrupedes bipedi adjunctæ, mutæve loquenti:
Quantum etiam qui rite Dei præcepta ſequuntur,
Cultibus a ſtolidis, & eorum erroribus abſunt.
Non facit ergo pares in relligione tenenda
Aeris & cœli communio: corpora tantum
Gignit, alit, reparat, recidivaque ſemina ſervat.
Nec refert cujus generis, cujuſve figuræ,
Aut cujus meriti: modo ſint ut corpora terra
Edita, terrenis quibus eſt vigor ex elementis:
Artificis quia patris opus diſcrimine nullo
Influit in medium, nec avaro munere currit,
Ante datum, quam primus homo ſordeſceret Adam.
Nec vitio utentum reſtrictum deficit, aut ſe
Subtrahit indignis, nec fœda & turpia vitat.
Haud aliter ſolis radius, quum luminat omnes
Diffuſo ſplendore locos, ferit aurea tecta,
Sed ferit & nigro ſordentia culmina fumo:
Intrat marmoribus Capitolia clara: ſed intrat
Carceris & rimas, & tetra foramina clauſi
Stercoris, & ſpurcam redolenti in fornice cellam.
Sed non illud erunt obſcura ergaſtula, quod ſunt
Regia gemmato laquearia fulva metallo:
Nempe magis non illud erunt qui numen in urnis
Quærunt, ac tumulis, & larvas ſanguine placant,
Quot ſunt, qui ſummum cœli Dominum venerantur,
Juſtitiamque litant, & templum pectoris ornant.
Secretum ſed grande nequit rationis opertæ
Quæri aliter, quam ſi ſparſis via multiplicetur
Tramitibus, & centenos terat orbita calles
Quæſitura Deum variata indage latentem:
Longe aliud verum eſt: nam multa ambago viarum
Anfractus dubios habet, & perplexius errat:
Sola errore caret ſimplex via, neſcia flecti
In diverticulum, biviis nec pluribus anceps.
Non tamen inficior, duplex occurrere nobis
Semper iter, geminis mortalia partibus ire,
Quum dubitant, quonam ferat ignorantia greſſum,
Altera multifida eſt: at ſimplex altera, & unum
Una Deum ſequitur; divos colit altera plures,
Et tot ſunt ejus divortia, quot templorum
Signa, quot aereis volitant phantaſmata monſtris.
Aut hos thyrſigeri rapit ad Dionyſia Bacchi,
Illicit aut alios ad Saturnalia feſta.
Aut docet, occultus quæ ſacra Dieſpiter infans
Inter

Inter tinnitus ſolvi ſibi poſcat ahenos.
Jamque lupercales ferulæ, nudique peruntur
Diſcurſus juvenum, Megaleſius hinc ſpado diris
Incenſus furiis, cæca ad reſponſa vocatur.
Sunt qui quadriviis brevioribus ire parati
Vilia Niliacis venerantur oluſcula in hortis,
Porrum & cepe deos imponere nubibus auſi,
Alliaque, & Seraphin cæli ſuper aſtra locare.
Iſis enim, & Serapis, & grandi ſimia cauda,
Et crocodilus idem, quod Juno, Laverna, Priapus.
Hos tu Nile, deos colis, & tu Tybris adoras.
Una ſuperſtitio eſt, quamvis non concolor error.
Hinc alia exoritur tenebroſis tecta frutetis
Semita, quam pecudes & muta animalia carpunt,
Quæque latent ſilvis: operitur neſcia cæli
Mens hominum, ſævo vivens captiva tyranno.
Hæc putat eſſe Deum nullum: namque omnia verti
Caſibus, & nullo ſub præſide cæla rotari.
Hoc iter haudquaquam magno diſcrimine diſtat
Hiſce viis, quas vos teritis, qui numina multa,
Et portenta, Deum ſummum, numeroſa putatis.
Simplicis ergo viæ dux eſt Deus: ille per unam
Ire jubet mortale genus: quam dirigit ipſe
Sublimis dextro celſam ad faſtigia clivo.
Prima viæ facies inculta, ſubhorrida, triſtis,
Difficilis, ſed fine ſui pulcherrima, & amplis
Prædita divitiis, & abundans luce perenni,
Et quæ præteritos poſſit penſare labores.
Multiplici dæmon ſed adeſt, qui parte ſiniſtra
Centifidum confundit iter, trahit inde ſophiſtas
Barbatos, trahit hinc opibus vel honore potentes,
Illicit & volucrum linguis, & aruſpice fallit,
Inſtigat bacchantis anus ambage Sibyllæ:
In magicas artes trahit, involvitque matheſin,
Omine ſollicitat, capit augure, territat extis.
Cernis ut una via eſt multis anfractibus errans,
Talem paſſa ducem, qui non ſinat ire ſalutis
Ad dominum, ſed mortis iter per devia monſtrat?
Devia picta bonis brevibus, ſed fine ſub ipſo
Triſtia, & in ſubitam præceps immerſa charybdim.
Ite procul gentes, conſortia nulla viarum
Sunt vobis cum plebe Dei. diſcedite longe,
Et veſtrum penetrate chaos, quo vos vocat ille
Prævius infernæ perplexa per avia noctis.
At nobis vitæ dominum quærentibus unum
Lux iter eſt, & clara dies, & gratia ſimplex.
Spem ſequimur, gradimurque fide, fruimurque futuris,
Ad quæ non veniunt præſentis gaudia vitæ,
Nec currunt pariter capta & capienda voluptas.

Ultima legati defleta dolore querela eſt,
Palladiis quod farra focis, vel quod ſtipis ipſis
Virginibus, caſtiſque toris alimenta negentur:
Veſtales ſolitis fraudentur ſumptibus ignes.
Hinc ait & ſteriles frugeſcere rarius agros,
Et triſtem ſævire famem, totumque per orbem
Mortales pallere inopes, ac panis egenos.
Quæ tanta extiterit præſenti tempore, tamque
Invidioſa fames, quam Triptolemi, Cereriſque
Moverit ira, penu pro virginis ulciſcendo:
Non memini, nec tale aliquid vel fama ſuſurrat.
Audio per Pharios Nilum diſcurrere campos
More ſuo, viridiſque ſata ſtagnare Canopi.
Haud venit a ſicco qui flumine nuncius affert
Jejunam ſqualere ſiti ſub pulvere Memphim,
Nec Peluſiacæ limum ſudare paludis.

Num fons arcano naturæ tectus operto,
Aruit? & tenuem vix ſtillat vena liquorem?
Num refugus noſtras odit præſtringere ripas
Amnis, & exuſtos curſum deflectit ad Indos?
Num tractu in medio bubulus vorat alveus undam
Fluminis, & ſubito ſtagna abſorbentur hiatu?
Ne ſulcos operire vadis, neve arida poſſint
Ægypti per plana trahi, glebaſque rigentes
Infuſis ad pingue lutum mollire fluentis,
Unde ſeges late crinitis fluctuet agris,
Denſius & gravidis ſe veſtiat æquor ariſtis?
Reſpice num Libyci deſiſtat ruris arator
Frumentis onerare rates, & ad oſtia Tybris
Mittere triticeos in paſtum plebis acervos?
Numne Leontini ſulcator ſolvere campi
Ceſſet frugiferas Lilybæo ex littore cymbas?
Nec det vela fretis, Romana nec horrea rumpat
Sardorum congeſta vehens granaria claſſis.
Ergo pyris menſas ſilveſtribus implet arator
Pœnus, & avulſas Siculus depaſcitur herbas?
Jamque Remi populo quernas Sardinia glandes
Suppeditat, jam corna cibus lapidoſa Quiritum?
Quis venit eſuriens magni ad ſpectacula circi?
Quæ regio gradibus vacuis jejunia dira
Suſtinet? aut quæ Janiculo mola muta quieſcit?
Quantos quæque ferat fructus provincia, quamque
Ubere fœcundo large fluat orbis opimus,
Indicio eſt annona, tuæ quæ publica plebi,
Roma, datur, tantæque manus longa otia paſcit.
Sit fortaſſe aliquis paulo infœcundior annus:
Nil mirum, nec in orbe novum didicere priores,
Perpeſſi plerumque famem, ſi tabidus aer
Siccavit tenues ardenti ſidere nubes:
Nec vernas infudit aquas creberrimus imber
Fruge nova & viridi: ſi meſſis adulta, priuſquam
Conceptas tenero ſolidaret lacte medullas,
Afflatum calido ſuccum contraxit ab Euro,
Jejunoſque tulit calamos, atque irrita vota
Agricolæ, ſterilis ſtipularum ſilva fefellit.
His (ni fallor) ager vitiis corruptus, & ante
Subjacuit, quam Palladium, quam Veſta, penates
Sub lare Pergameo ſervarent igne repoſto,
Quam Priami genitor conductis mœnia fabris
Extrueret, quam virgo ſuas fundaret Athenas
Pallas: in his quoniam Veſtalis origo favillæ
Urbibus, ut memorant, primo de fomite ſumpta eſt,
Sacraruntque focos, aut Phryx, aut Graius alumnos?
Antiquis elementa labant erroribus, ac de
Legitimo diſcuſſa modo plerumque feruntur
In caſus alios, quam lex habet, aut iter anni.
Nunc conſumit edax ſegetem rubigo maligni
Aeris ex vitio, nunc culpam vere tepenti
Poſt zephyros gelidi glacies Aquilonis inurit,
Ambuſtumque caput culmi fuligine tingit.
Seminis aut teneri turgens dum germinat herba,
Continuis nimiiſque perit conſtricta pruinis,
Nec potis eſt tenuem telluri adfligere fibram:
Mox ejecta ſolo glacie ſidente ſuperſit,
Nudaque ſubducto radix avellitur arvo.
Ancipites tribuli ſubeunt, & carduus horrens:
Hos fert ſicca ſitis, hunc ebrius educat humor,
Temperies effuſa minus, vel plus, agit iſtos
Terrarum morbos, & mundum vulnerat ægrum.
Non aliter noſtri corruptus corporis uſus
In vitium plerumque cadit, nec in ordine recto
Perſtat, & exceſſu moderaminis adficit artus:
Unus

Unus enim ſtatus eſt mundique & corporis hujus
Quod gerimus: natura eadem ſuſtentat utrumque.
Edita de nihilo creſcunt, nihilumque futura.
Aut titubant morbis, aut tempore victa ſeneſcunt.
Nec natura caret vitio, cui terminus inſtat.
Semper, crede, polus variis proventibus annos
Texuit: hos multa ditavit fruge fluentes:
Quoſdam infelices aſtris damnavit iniquis,
Spe caſſa, & ſterili curam fruſtratus agreſtem.
Sed ſi Veſtales ulciſcitur iſta puellas
Peſtis, ab infido quæ gignitur improba mundo,
Cur non Chriſticolum tantum populatur agellos,
Per quos virginibus veſtris ſtata dona negantur?
Utimur & ruris reditu, & ratione colendi:
Exercere manum non pœnitet: & lapis illic
Si ſtetit, antiquus quem cingere ſueverat error
Faſciolis, vel gallinæ pulmone rogare,
Frangitur, & nullis violatur Terminus extis:
Et quæ fumificas arbor vittata lucernas
Servabat, cadit ultrici ſucciſa bipenni.
Nec tamen idcirco minor eſt aut fructus agelli,
Aut tempeſtatis clementia læta ſerenæ,
Temperet aut pluvios cui culta novalia ventus.
Sed nec magno opus eſt frugi viventibus, & quum
Maxima proveniunt, non amplo in gaudia cenſu
Solvimur, inque lucrum ſtudio exultamus avaro.
Nam quibus æternum ſpes informatur in ævum,
Omne bonum tenue eſt, quod præſens ingerit ætas.
O felix nimium ſapiens, & ruſticus idem,
Qui terras, animumque colens, impendit utriſque
Curam pervigilem, quales quos imbuit autor
Chriſtus, & adſumptis dedit hæc præcepta colonis:
Semina quum ſulcis committitis, arva cavete
Dura lapillorum macie, ne decidat illic,
Quod ſeritur: primo quoniam præfertile gramen
Luxuriat, ſucco mox deficiente ſub æſtu
Sideris igniferi ſitiens torretur, & aret.
Neve in ſpinoſos incurrant ſemina vepres:
Aſpera nam ſegetem ſurgentem vincula texunt:
Ac fragiles calamos nodis rubus arctat acutis.
Et ne jacta viæ ſpargantur in aggere grana,
Hæc avibus quia nuda patent, paſſimque vorantur,
Immundiſque jacent fœda ad ludibria corvis.
  His deus agricolam confirmat legibus. ille
Jus cœleſte patris non ſumma intelligit aure,
Sed ſimul & cordis ſegetem diſponit, & agri,
Ne minus interno niteant præcordia cultu,
Quam cum læta ſuas oſtentant jugera meſſes.
Extirpamus enim ſentos de pectore vepres,
Ne vitioſa necent germen vitale flagella,
Ne frugem ſegetemque animæ ſpinoſa malorum
Impediat ſentis ſcelerum peccamine crebro,
Glarea ne tenuis jejunis ſiccet arenis
Marcentem ſub corde fidem: ne pectoris æſtus
Flagret, & affectis urat chariſmata venis.
Denique ne jecoris detrita in parte relinquat
Vilis cura Deum, ne ſpem qua veſcimur intus
Deſerat, obſcœniſque avibus permittat edendum,
Et projecta fides hoſti ſit præda volucri.
Talis noſtrorum ſolertia centuplicatos
Agrorum redigit fructus: quibus acrius inſtat,
Nec metuit ne congeſtum populetur acervum
Curculio, vel nigra cavis formica recondat.
Sunt & virginibus pulcherrima præmia noſtris,
Et pudor, & ſancto tectus velamine vultus,
Et privatus honos, nec nota & publica forma,
Et raræ tenueſque epulæ, & mens ſobria ſemper,
Lexque pudicitiæ vitæ cum fine peracta.
Hinc decies ſeni rediguntur in horrea fructus,
Horrea nocturno non umquam obnoxia furi.
Nam cælum fur nullus adit, cæleſtia numquam
Fraude reſignantur: fraus terris volvitur imis.
  Quæ nunc Veſtalis ſit virginitatis honeſtas,
Diſcutiam, qua lege regat decus omne pudoris.
Ac primum parvæ teneris capiuntur in annis,
Ante voluntatis propriæ quam libera ſecta
Laude pudicitiæ fervens, & amore deorum,
Juſta maritandi condemnat vincula ſexus.
  Captivus pudor ingratis addicitur aris:
Nec contempta perit miſeris, ſed adempta voluptas,
Corporis intacti non mens intacta tenetur.
Nec requies datur ulla toris, quibus innuba cæcum
Vulnus, & amiſſas ſuſpirat femina tædas.
  Tum, quia non totum ſpes ſalva interficit ignem,
Nam reſides quandoque faces adolere licebit,
Feſtaque decrepitis obtendere flammea canis,
Tempore præſcripto membra intemerata requirens,
Tandem virgineam faſtidit Veſta ſenectam.
Tum thalamis habilis tumuit vigor, irrita nullus
Fœcundavit amor materno viſcera partu,
Nubit anus veterana ſacro perfuncta labore,
Deſertiſque focis quibus eſt famulata juventas,
Transfert emeritas ad fulcra jugalia rugas,
Diſcit & in gelido nova nupta tepeſcere lecto.
Interea dum torta vagos ligat infula crines,
Fataleſque adolet prunas innupta ſacerdos,
Fertur per medias, ut publica pompa, plateas,
Pilento reſidens molli, ſeque ore retecto
Imputat attonitæ virgo ſpectabilis urbi.
Inde ad conſeſſum caveæ, pudor almus, & expers
Sanguinis it pietas, hominum viſura cruentos
Congreſſus, morteſque & vulnera vendita paſtu
Spectatura ſacris oculis. ſedet illa verendis
Vittarum inſignis phaleris, fruiturque laniſtis.
  O tenerum, mitemque animum! conſurgit ad ictus:
Et quoties victor ferrum jugulo inſerit, illa
Delicias ait eſſe ſuas, pectuſque jacentis
Virgo modeſta jubet converſo pollice rumpi,
Ne lateat pars ulla animæ vitalibus imis,
Altius impreſſo dum palpitat enſe ſequutor.
  Hoc illud meritum eſt, quod continuare feruntur
Excubias, Latii pro majeſtate palati,
Quod redimunt vitam populi, procerumque ſalutem:
Perfundunt quia colla comis bene, vel bene cingunt
Tempora tæniolis, & licia crinibus addunt.
  Et quia ſubter humum luſtrales teſtibus umbris
In flammam jugulant pecudes, & murmura miſcent:
An quoniam podii meliore in parte ſedentes
Spectant æratam faciem, quam crebra tridenti
Impacto quatiant haſtilia, ſaucius & quam
Vulneribus patulis partem perfundat arenæ,
Quum fugit, & quanto veſtigia ſanguine ſignet?
  Quod genus ut ſceleris jam neſciat aurea Roma,
Te precor, Auſonii dux Auguſtiſſime regni,
Et tam triſte ſacrum, jubeas ut cætera, tolli.
Perſpice, nonne vacat meriti locus iſte paternis?
Quem tibi ſupplendum Deus, & genitoris amica
Servavit pietas: ſolus ne præmia tantæ
Virtutis caperet? partem tibi, nate, reſervo,
Dixit, & integrum decus intactumque reliquit.
  Arripe dilatam tua, dux, in tempora famam,
Quodque patri ſupereſt, ſucceſſor laudis habeto.

Ille

Ille urbem vetuit taurorum ſanguine tingi:
Tu mortes miſerorum hominum prohibeto litari.
Nullus in urbe cadat, cujus ſit pœna voluptas,
Nec ſua virginitas oblectet cædibus ora.
Jam ſolis contenta feris infamis arena,
Nulla cruentatis homicidia ludat in armis.
Sit devota Deo, ſit tanto principe digna,
Et virtute potens, & criminis inſcia Roma,
Quemque ducem belli ſequitur, pietate ſequatur.

ΈΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

ADAM & EVA. I.

EVa columba fuit tunc candida, nigra deinde
Facta per anguineum maleſuada fraude venenum,
Vinxit & innocuum maculis ſordentibus Adam:
Dat nudis ficulna draco mox tegmina victor.

Abel & Cain. II.

Fratrum facta Deus nutu diſtante duorum
Æſtimat, accipiens viva, & terrena refutans,
Ruſticus invidia paſtorem ſternit. in Abel
Forma animæ exprimitur: caro noſtra in munere Cain.

Arca Noe. III.

Nuncia diluvii jam decreſcentis ad arcam
Ore columbra refert ramum viridantis olivæ:
Corvus enim ingluvie per fœda cadavera captus
Hæſerat: illa datæ revehit nova gaudia pacis.

Ilex Mambræ. IV.

Hoſpitium hoc Domini eſt, ilex ubi frondea Mambræ
Armentale ſenis prorexit culmen: in iſta
Riſit Sarra caſa, ſobolis ſibi gaudia ſera
Ferri, & decrepitum ſic credere poſſe maritum.

Monumentum Sarræ. V.

Abraham mercatur agrum, quo conderet oſſa
Conjugis, in terris quoniam peregrina moratur
Juſtitia atque fides. hoc illud millibus emptum
Spelæum, ſanctæ requies ubi parta favillæ eſt.

Somnium Pharaonis. VI.

Bis ſeptem ſpicæ, vaccæ totidem Pharaoni
Per ſomnum viſæ, portendunt diſpare forma,
Uberis atque famis duo per ſeptennia tempus
Inſtare: hoc ſolvit patriarcha, interprete Chriſto.

Joſeph a fratribus agnitus. VII.

Venditus inſidiis fratrum puer, ipſe viciſſim
Cratera in fratris ſacco clam præcipit abdi.
Utque reos furti Joſeph tenet, auctio fallax
Proditur: agnoſcunt fratrem, veniaque pudeſcunt.

Ignis in rubo. VIII.

Sentibus involitans Deus igneus ore coruſco
Compellat juvenem, pecoris tunc forte magiſtrum:
Ille capit juſſus virgam: fit vipera virga.
Solvit vincla pedum: properat Pharaonis ad arcem.

Iter per mare. IX.

Tutus agit vir juſtus iter vel per mare magnum.
Ecce dei famulis ſciſſim freta rubra dehiſcunt,
Quum peccatores rabidos eadem freta mergant.
Obruitur Pharao, patuit via libera Moſi.

Moyſes accipit legem. X.

Fumat montis apex divinis ignibus, in quo
Scripta decem verbis ſaxorum pagina Moſi
Traditur. ille ſuos ſuſcepta lege reviſit:
Forma ſed his vituli ſolus Deus, & Deus aurum.

Manna & coturnices. XI.

Panibus angelicis albent tentoria [illegible]
Certa fides facti, tenet urceus a[illegible] patrum.
Servatum Manna. ingratis [illegible]reus exin
Atque avidos carnis ſatur[illegible]enit altera nubes,
[illegible]t congeſta coturnix.

Serp[illegible]ens æneus in eremo. XII.

Ferveb[illegible]at vis ſicca eremi ſerpentibus atris:
Jam[illegible]que venenati per livida vulnera morſus
Carpebant populum: ſed prudens ære politum
Dux cruce ſuſpendit, qui virus temperet, anguem.

Lacus myrrhæ in eremo. XIII.

Aſpera guſtatu populo ſitiente lacuna
Triſtificos latices ſtagnanti felle tenebat.
Moſes ſanctus ait: Lignum date, gurgitem in iſtum
Conjicite, in dulcem vertentur amara ſaporem.

De XII. *fontibus, &* LXX. *palmis.* XIV.

Devenere viri, Moſe duce, ſex ubi fontes,
Et ſex forte alii vitreo de rore rigabant
Septenas decies palmas, qui myſticus helim
Lucus Apoſtolicum numerum libris quoque p[illegible]xit.

XII. *Lapides in Jordane.* XV.

In fontem refluo Jordanis gurgi[illegible]e fertur,
Dum calcanda Dei populis vada ſicca relinquit:
Teſtes bis ſeni lapides, quos flumine in ipſo
Conſtituere patres, in formam diſcipulorum.

Domus Raab meretricis. XVI.

Procubuit Hiericho: ſola aſtant atria Raab:
Hoſpita ſanctorum meretrix (tanta eſt fidei vis)
Incolumi ſecura domo ſpectabile coccum
Ignibus adverſis in ſignum ſanguinis offert.

Samſon leonem necat. XVII.

Invictum virtute comæ leo frangere Samſon

Agger-

Aggreditur. necat ille feram: ſed ab ore leonis
Mella fluunt: maxilla aſinæ fontem vomit ultro,
Stultitia exundat lymphis, dulcedine virtus.

Samſon vulpes capit. XVIII.

Tercentum vulpes Samſon capit, ignibus armat,
Pone faces caudis circumligat, in ſata mittit
Allophylum, ſegeteſque cremat. ſic callida vulpes
Nunc hereſis flammas vitiorum ſpargit in agros.

David Goliam ſternit. XIX.

David parvus erat, fratrum ultimus, & modo Jeſſe
Cura gregis, citharam formans ad ovile paternum,
Inde ad delicias regis: mox horrida bella
Conſerit, & funda ſternit ſtridente Goliam.

Regnum David. XX.

Regia mitifici fulgent inſignia David,
Sceptrum, oleum, cornu, diadema, & purpura, & ara:
Omnia conveniunt Chriſto, chlamys, atque corona,
Virga poteſtatis, cornu crucis, altar, olivum.

Ædificatio templi. XXI.

Ædificat templum ſapientia per Solomonis
Obſequium: regina Auſtri grave congerit aurum.
Tempus adeſt, quo templum hominis ſub pectore Chriſtus
Ædificet, quod Graia colant, quod barbara ditent.

Filii prophetarum. XXII.

Forte prophetarum nati, dum ligna recidunt,
Fluminis in ripa, cecidit diſcuſſa bipennis.
Gurgite ſubmerſum eſt ferrum: ſed mox leve lignum
Injectum ſtagnis, ferrum revocabile fecit.

Captivitas Iſrael. XXIII.

Gens Hebræorum peccamine capta frequenti,
Fleverat exilium diræ Babylonis ad amnes:
Tum patrios cantare modos præcepta recuſat,
Organaque in ramis ſalicis ſuſpendit amaræ.

Domus Ezechiæ regis. XXIV.

Hic bonus Ezechias meruit ter quinque per annos
Præſcriptum proferre diem, legemque obeundi
Tendere, tot gradibus quot veſpera texerat umbram,
Lumine perfuſis, docuit ſol verſus in ortum.

Novum teſtamentum Adventus Domini. XXV.

Adventante Deo deſcendit nuncius alto
Gabriel patris ex ſolio, ſedemque repente
Intrat virgineam: Sanctus te Spiritus, inquit,
Implevit, Maria: Chriſtum paries, ſacra virgo.

Civitas Bethleem. XXVI.

Sancta Bethlem caput eſt orbis, quæ protulit Jeſum
Orbis principium, caput ipſum principiorum.
Urbs hominem Chriſtum genuit, qui Chriſtus agebat
Ante Deus, quam ſol fieret, quam lucifer eſſet.

Magorum munera. XXVII.

Hic pretioſa Magi, ſub virginis ubere, Chriſto
Dona ferunt puero, myrrhæque & thuris & auri.
Miratur genitrix tot caſti ventris honores,
Seque Deum genuiſſe hominem, regemque ſupremum.

Paſtores ab angelis admoniti. XXVIII.

Pervigiles paſtorum oculos vis luminis implet
Angelici, natum celebrans ex virgine Chriſtum.
Inveniunt tectum pannis: præſepe jacenti
Cuna erat: exultant alacres, & numen adorant.

Occiduntur infantes in Bethleem. XXIX.

Impius innumeris infantum cædibus hoſtis
Perfurit Herodes, dum Chriſtum quærit in illis.
Fumant lacteolo parvorum ſanguine cunæ,
Vulneribuſque madent calidis pia pectora matrum.

Chriſtus in Jordane baptizatur. XXX.

Perfundit fluvio paſtus Baptiſta locuſtis,
Silvarumque favis, & amictus veſte cameli,
Tinxerat & Chriſtum: ſed Spiritus æthere miſſus
Teſtatur tinctum, qui tinctis crimina donet.

Pinna templi. XXXIV.

Excidio templi veteris ſtat pinna ſuperſtes:
Structus enim lapide ex illo manet angulus, uſque
In ſeclum ſecli, quem ſpernunt ædificantes.
Nunc caput eſt templi, & lapidum compago duorum.

Vinum ex aqua factum. XXXII.

Fœdera conjugii celebrabant auſpice cœtu
Forte Galilæi: jam deerant vina miniſtris.
Chriſtus vaſa jubet properanter aquaria lymphis
Impleri: inde meri veteris defunditur unda.

Piſcina Siloe. XXXIII.

Morborum medicina latex, quem ſpiritus horis
Eructat variis, fuſum ratione latenti,
Siloam vocitant: ſpuris ubi conlita cæci
Lumina Salvator juſſit de fonte lavari.

Paſſio Joannis. XXXIV.

Præmia ſaltatrix poſcit funebria virgo
Joannis caput, abſciſſum quod lance reportet
Inceſtæ ad gremium matris. fert regia donum
Pſaltria, reſperſis manibus de ſanguine juſto.

Per mare ambulat Chriſtus. XXXV.

It mare per medium Dominus, fluctuſque liquentes
Calce terens, jubet inſtabili deſcendere cymba
Diſcipulum: ſed mortalis trepidatio plantas
Mergit: at ille manum regit, & veſtigia firmat.

Dæmon miſſus in porcos. XXXVI.

Vincla ſepulchrali ſub carcere ferrea dæmon
Fre-

Fregerat: erumpit, pedibuſque advolvitur Jeſu.
Aſt hominem Dominus ſibi vindicat, & jubet hoſtem
Porcorum raptare greges, ac per freta mergi.

Quinque panes, & duo piſces. XXXVII.

Quinque Deus panes fregit, piſceſque gemellos,
His hominum large ſaturavit millia quinque.
Implentur nimio micarum fragmine corbes
Bis ſeni: æternæ tanta eſt opulentia menſæ.

Lazarus ſuſcitatus a mortuis. XXXVIII.

Conſcius inſignis facti locus in Bethania,
Vidit ab inferna te Lazare ſede reverſum.
Apparet ſciſſum fractis foribus monumentum,
Unde putreſcentis redierunt membra ſepulti.

Ager ſanguinis. XXXIX.

Campus Acheldemach ſceleris mercede nefandi
Venditus, exequias recipit tumuloſus humandas.
Sanguinis hoc pretium eſt Chriſti. Juda eminus arctat
Infelix collum laqueo, pro crimine tento.

Domus Caiphæ. XL.

Impia blaſphemi cecidit domus ecce Caiphæ,
In qua pulſata eſt alaphis facies ſacra Chriſti.
Hic peccatores manet exitus, obruta quorum
Vita ruinoſis tumulis ſine fine jacebit.

Columna, ad quam flagellatus eſt Chriſtus. XLI.

Vinctus in his Dominus ſtetit ædibus, atque columnis
Adnexus tergum dedit, ut ſervile, flagellis.
Perſtat adhuc, templumque gerit veneranda columna,
Noſque docet cunctis immunes vivere flagris.

Paſſio Salvatoris. XLII.

Trajectus per utrumque latus, laticem atque cruorem
Chriſtus agit. ſanguis, victoria, lympha, lavacrum eſt.
Tunc duo diſcordant crucibus hinc inde latrones
Contiguis: negat ille deum: fert iſte coronam.

Mons Oliveti. XLIII.

Montis Oliviferi Chriſtus de vertice ſurſum
Ad patrem rediit, ſignans veſtigia pacis
Frondibus æternis: præpinguis liquitur humor,
Qui probat infuſum terris de chriſmate donum.

Paſſio Stephani. XLIV.

Primus init Stephanus mercedem ſanguinis, imbri
Afflictus lapidum: Chriſtum tamen ille cruentus
Inter ſaxa rogat, ne ſit lapidario fraudi
Hoſtibus. o primæ pietas miranda coronæ!

Porta ſpecioſa. XLV.

Porta manet templi, ſpecioſam quam vocitarunt,
Egregium Solomonis opus: ſed majus in illa
Chriſti opus emicuit: nam claudus ſurgere juſſus
Ore Petri, ſtupuit laxatos currere greſſus.

Viſio Petri. XLVI.

Somniat illapſum Petrus alto ex æthere diſcum,
Contertum omnigenis animalibus. ille recuſat
Mandere: ſed dominus jubet omnia munda putare.
Surgit, & immundas vocat ad myſteria gentes.

Vas electionis. XLVII.

Hic lupus ante rapax veſtitur vellere molli:
Saulus qui fuerat, fit adempto lumine Paullus.
Mox recipit viſum; fit apoſtolus, ac populorum
Doctor, & ore potens corvos mutare columbis.

Apocalypſis Joannis. XLVIII.

Bis duodena ſenum ſedes, citharis pateriſque,
Totque coronarum fulgens inſignibus, agnum
Cæde cruentatum laudat: qui evolvere librum,
Et ſeptem potuit ſignacula pandere ſolus.

S. PAULLINI NOLANI
EPISCOPI

Poemata ſecundum ordinem temporum nunc primum diſpoſita ex Editione Veronenſi Anni MDCCXXXVI.

POEMA PRIMUM.

Dum adhuc degeret in ſeculo Paulinus, Geſtidio volucres mittit.

SUme igitur paſtas dumoſo in rure volucres:
Quas latitans filicis ſub tegmine callidus auceps,
Dum ſimili mentitur aves, fallitque ſuſurro,
Agmina viſcatis ſuſpendit credula virgis.
Tunc referens tenuem non parvo munere prædam,
Digerit aucupium tabulis. & primus opimis
Ordo nitet, ſenſim tenuatus ad ima tabellæ:
Ut minus offendat macies prælata ſaginæ,
Gratia præventos pingui juvat alite viſus.

POEMA SECUNDUM.

In ſeculo adhuc agens eidem Geſtidio mittit oſtrea.

PAuperis ut placeat carum tibi munus amici,
Munera nec reputes, quæ mittis ditia nobis.
Nam tibi quid dignum referam pro piſcibus illis,
Quos tibi vicinum locupleti gurgite littus
Suppeditat, miros ſpecie, formaque diremptos?
At mihi vix alto vada per ſaxoſa profundo
Rarus in obſcura generatur ſphondylus alga.
Hinc te participans, bis quinque & bis tibi ternas
Tranſmiſi æquoreo redolentes nectare teſtas,
Quas viſcus prædulce replet bicolore medulla.
Oro libens ſumas: nec vilia dedigneris,
Quæ ſunt parva modo, magno metitus amore.

POEMA TERTIUM.

FRAGMENTUM.

DE REGIBUS EX SVETONIO COLLECTIS.

Huc adſcitum ex epiſt. 19. Auſonii ad Paulinum.

EUropamque, Aſiamque duo vel maxima terræ
Membra, quibus Lybiam dubie Salluſtius addit
Europæ adjunctam, poſſit cum tertia dici:
Regnatas multis, quos fama obliterat, & quos
Barbara Romanæ non tradunt nomina linguæ
Illibanum, Numidamque Avelim, Parthumque Vononem,
Et Caranum, Pellea dedit qui nomina regum,
Quique Magos docuit myſteria vana Nechepſus,
Et qui regnavit ſine nomine mox Seſooſtris.
* * * * * * * *
Audax Icario qui fecit nomina Ponto,
Et qui Chalcidicas moderate enavit ad arces.

POEMA QUARTUM.

Paulo poſt ſuam a ſeculo converſionem hac in oratione honeſtos mores a Deo poſtulat, ac felicem ſibi & ſuis deprecatur poſteritatem.

AD DEUM MATUTINA PRECATIO.

OMnipotens genitor, rerum cui ſumma poteſtas,
Exaudi, ſi juſta precor, ne ſit mihi triſtis
Ulla dies. placidam nox rumpat nulla quietem.
Nec placeant aliena mihi: quin & mea proſint
Supplicibus. nulluſque habeat mihi vota nocendi,
Aut habeat nocitura mihi. male velle facultas
Nulla ſit: at bene poſſe adſit tranquilla poteſtas.
Mens contenta ſuo, nec turpi dedita lucro,
Vincat corporeas, caſto bene conſcia lecto,
Inlecebras, turpeſque jocos, obſcœnaque dicta,
Oderit illa nocens, & multum grata malignis
Auribus, effuſo ſemper rea lingua veneno.
Non obitu adfligar cujuſquam, aut funere creſcam.
Invideam numquam cuiquam, nec mentiar umquam.
Adſit læta domus: epuliſque adludat inemptis
Verna ſatur, fiduſque comes, nitiduſque miniſter,
Morigera & conjunx, caraque ex conjuge nati.
Moribus hæc caſtis tribuit Deus. hi ſibi mores
Perpetuam ſpondent ventura in ſecula vitam.

POEMA QUINTUM.

Varia Dei attributa enumerat, & gratiam a Deo precatur, qua peccata vitet, ut Dei judicio ſecurus occurrat.*

AD DEUM ALIA PRECATIO.

OMnipotens, quem mente colo, Pater unice rerum,
Ignorate malis, & nulli ignote piorum;
Principio extremoque carens, antiquior ævo,
Quod fuit aut veniet: cujus formamque modumque
Nec mens complecti poterit, nec lingua profari:
Cernere quem ſolus, coramque audire jubentem
Fas habet, & patriam propter conſidere dextram,
Ipſe opifex rerum, rebus cauſa ipſe creandis,
Ipſe Dei Verbum, Verbum Deus anticipator

Mun-

Mundi, quem facturus erat: generatus in illo
Tempore, quo tempus nondum fuit. editus ante
Quam jubar, & rutilus Cælum illuſtravit Eous:
Quo ſine nil actum, per quem facta omnia, cujus
In Cælo ſolium, cui ſubdita terra ſedenti
Et mare, & obſcuræ chaos inſuperabile noctis,
Irrequies cuncta ipſe movens, vegetator inertum,
Non genito ex Genitore Deus, qui fraude ſuperbi
Oſſenſus populi gentes in regna vocavit:
Stirpis adoptivæ meliore propage colendus.
Cernere quem licuit proavis: quo numine viſo,
Et Patrem vidiſſe datum, contagia noſtra
Qui tulit, & diri paſſus ludibria leti,
Eſſe iter æternæ docuit remeabile vitæ,
Nec ſolam remeare animam, ſed corpore toto
Cæleſtes intrare plagas, & inane ſepulchri
Arcanum vacuis adopertum linquere terris.
Nate Patris ſummi, noſtroque ſalutifer ævo:
Virtutes patrias Genitor cui tradidit omnes,
Nil ex invidia retinens, plenuſque datorum,
Pande viam precibus, patriaſque hæc perfer ad aures.
Da Pater invictam contra omnia crimina mentem,
Vipereumque nefas nocituri averte veneni:
Sit ſatis, antiquam ſerpens quod perdidit Evam,
Deceptumque adjunxit Adam: nos ſera nepotum
Semina veridicis ætas prædicta Prophetis,
Vitemus laqueos, quos letifer implicat anguis.
Pande viam, qua me poſt vincula corporis ægri
In ſublime feram: puri qua lactea cæli
Semita ventoſæ ſuperat vaga lumina lunæ,
Qua proceres abiere pii, quaque integer olim
Raptus quadrijugo penetrat ſuper æthera curru
Elias, & ſolido cum corpore prævius Enoch.
Da Pater æterni ſperatam luminis auram,
Si lapides non juro Deos, unumque verendi
Suſpiciens altare ſacri, libamina vitæ
Intemerata fero: ſi te Dominique, Deique
Unigeni cognoſco Patrem, mixtumque duobus,
Qui ſuper æquoreas volitabat ſpiritus undas.
Da, Genitor, veniam, cruciataque pectora purga,
Si te non pecudum fibris, non ſanguine fuſo
Quæro: nec arcanis numen conjecto ſub extis.
Si ſcelere abſtineo, errori ipſe obnoxius; & ſi
Opto magis, quam fido, bonus, puruſque probari,
Confeſſam dignare animam: ſi membra caduca
Execror, & tacitum ſi pœnitet, altaque ſenſus
Formido excruciat, tormentaque ſera gehennæ
Anticipat, patiturque ſuos mens ſaucia manes.
Da Pater hæc noſtro fieri rata vota precatu:
Nil metuam, cupiamque nihil. ſatis hoc rear eſſe
Quod ſatis eſt: nil turpe velim, ne cauſa pudoris
Sim mihi: nec faciam cuiquam, quæ tempore eodem
Nolim facta mihi: nec vero crimine lædar;
Nec maculer dubio: paulum diſtare videtur
Suſpectus, vereque reus. male poſſe facultas
Nulla ſit, & bene poſſe adſit tranquilla poteſtas.
Sim tenui victu, atque habitu, ſim carus amicis,
Et ſemper genitor ſine vulnere nominis hujus.
Non animo doleam, non corpore, cuncta quietis
Fungantur membra officiis: nec ſaucius ullis
Partibus amiſſum quidquam deſideret uſus.
Pace fruar, ſecurus agam, miracula terræ
Nulla putem: ſuprema mihi cum venerit hora,
Nec timeat mortem bene conſcia vita, nec optet.
Purus ab occultis cum te indulgente videbor,
Omnia deſpiciam, fuerit cum ſola voluptas
Judicium ſperare tuum; quod dum ſua differt
Tempora, cunctaturque dies, procul exige ſævum
Inſidiatorem blandis erroribus anguem.
Hæc pia, ſed mæſto trepidantia vota reatu,
Chriſte apud æternum placabilis aſſere Patrem,
Salvator, Deus, ac Dominus, mens, gloria, Verbum,
Filius, & vero verum de lumine lumen,
Æterno cum Patre manens, in ſecula regnans;
Conſona quem celebrat modulato carmine plebes,
Et reſponſuris ferit aera vocibus. Amen.

POEMA SEXTUM.
DE S. JOANNE BAPTISTA
Chriſti Præcurſore.

SUmme pater rerum, cælique æterna poteſtas,
Cum quo noſtra ſalus, Sanctorum gloria Chriſte,
Spiritus & patri pariter natoque cohærens,
Qui mentes linguaſque regis vireſque miniſtras,
Promeruit quas ſola fides: cui plena poteſtas,
Brutis ingenium, vocemque infundere mutis:
Præſta Evangelico ductum de fonte Joannem,
In noſtra arenti decurrere carmina rivo.
Ille quidem tantus, quantum potuit dare mundo,
Qui naſci talem nova per miracula juſſit:
Sed licitum magnis tenues impendere curas,
Nec dedignantur vilem cæleſtia laudem:
Pars etiam meriti, meritum celebrare priorum:
Nec nova nunc aut noſtra canam: dixere Prophetæ
Cuncta prius, ſanctique viri ſermone ſoluto,
Promiſſum exortum, vitam mortemque ſacrarunt:
Si mors illa fuit, meruit quæ ſanguine cælum.
Nos tantum modulis evolvere dicta canoris
Vovimus, & verſu mentes laxare legentum.
Sic nam magna licet parvis, antiqua novellis,
Perfecta indoctis conferre, æterna caducis,
Inſpirante Deo quidquid dixere priores:
Aptavit citharis nomen venerabile David,
Conſona cæleſti pangens modulamina plectro:
Nos quoque fas meminiſſe Dei: quamquam obſita multis
Pectora criminibus cæleſtem admittere ſenſum.
Zacharias Syria quondam de gente ſacerdos,
Credita ſolenni curabat templa paratu.
Vita viri, pietate, fide, gravitate, pudore,
Obſequio condigna Dei. conjunx huic alma
Eliſabeth, priſca ſanctorum ſtirpe virorum
Progenita, & tanto virtutibus æqua marito.
Sed quod in opprobrio matrum poſuere priores,
Prole carens, ſterilem ducebat mæſta ſenectam,
Spemque omnem ſobolis tranſacta excluſerat ætas.
Forte ſacrum ſolenne Deo plebs cuncta ferebat,
Et prius antiſtes ſacros adoleverat ignes,
Intima divinis decorans altaria flammis:
Ecce ſacram propter cæleſtis nuncius aram
Aſtitit, ac veſte inſignis, venerabilis ore,
Se cælo miſſum vultuque habituque probavit.
Tum ſancta in tales laxavit pectora voces.
Accipe, cæleſti domino dilecte ſacerdos,
Æterni mandata Dei, cui cura piorum
Perpetua eſt, jugis qui puro pectore cuſtos
Emeritum ſanctis impendere ſcivit amorem.
Ac primum genus hic extincto ſemine non vult
Interiiſſe tuum: fœcundaque viſcera fecit

 Con-

Conjugis, effœto quæ jam ceſſabat in ævo.
Cur tamen addubitas mortali tu quoque ſenſu,
Omnia poſſe Deum? ſed credes: ille probabit.
Naſcetur dignus tanto ſponſore beatus
Perpetuuſque puer, qui primo protinus ævo
Te major, ſacras invicto in pectore vires
Auctoris dono plus quam genitoris habebit.
Nec ſane nato quæ prima vocabula ponas,
Arbitrii juriſque tui eſt: Deus ipſe profecto
Qui naſci jubet, hunc idem jubet eſſe Johannem:
Nominis hic titulus, meritorum immenſa propago,
Quæ nec dum genito potuit prænoſcere ſolus,
Qui dabit, & tanto tribuet tibi gaudia nato:
Nec vero tribuet tantum tibi (gloria parva eſt
Intra unam concluſa domum) ſed quantus ab ortu
Tenditur in feræ finita crepuſcula lucis,
Totus prole tua tecum lætabitur orbis.
Quid mirum? cuncta vitiorum fæce carebit,
Cæleſtem ducens ſine labe & crimine vitam,
Veſano ſervans abſtemia pectora vino,
Omniaque evitans maleſuadi pocula ſucci:
Cumque hominum generi vel poſt errata ſalutem
Spondeat, ab ſancta quiſquis renovabitur unda,
Ipſe in ſe nihilum quo purificetur habebit.
Ac ne plura tibi variis ambagibus edam,
Eliæ meritum doctus neſcire ſacerdos
Non potes, exoſæ qui mortis lege remiſſa,
Æternam degit proprio cum corpore vitam.
Igneus excelſum quem vexit ad æthera currus,
Flammantum rapido niſu glomeratus equorum:
Hunc tuus æquabit meritorum ſtemmate natus,
Tantumdem & laudis ſimul & virtutis habebit.
Ergo ad condignas tanto pro munere grates,
Nec dubiam ſuſpende fidem, ne mota faventis
Ira dei, meritam ſtatuat poſt præmia pœnam.
Hæc ait, & tenues elabitur ales in auras,
Fragrantemque ſacro procul aera fundit odore.
Diriguit trepida confuſus mente ſacerdos,
Ac dum promiſſum cunctantia corda volutant,
Dum ſe diffidit tantum meruiſſe favorem,
Ut ſummi ſit cura dei, dimiſſus ut alto
Nuncius e cælo famulo tam clara referret
A domino mandata ſuo, ludique veretur,
Somniaque illa putat: mores dum parcius æquo
Æſtimat ipſe ſuos, nec ſe meruiſſe fatetur:
Infidum facit ipſa fides, dum credere dignum
Se non vult, pœnas incredulitate meretur.
Protinus aſtricta eſt dubitanti lingua palato,
Et motus oblita ſui, molitaque vocis
Articulare ſonum, pigro torpore cohæſit:
Dumque cupit narrare ſuæ miracula plebi,
Conatus fruſtra, defixo obmutuit ore.
Mœſtus abit, verſatque incluſa mente dolorem,
Et veniam erratis arcano in corde precatur.
Quanta Dei pietas, quamque exorabile numen!
Pœnituiſſe ſat eſt, rata qui dat. temporis ordo
Volvitur, & gravida (mirum) diſtenditur alvo
Eliſabeth, ſanctumque gerunt pia viſcera pondus,
Et venit effœto munus juvenile ſub ævo.
Inde aliud: ſanctus Gabriel qui nuntius idem
Zachariæ fuerat, multo majora volutans,
Ad Mariam molitur iter: quæ ſponſa marito,
Sed mage lecta Deo, mundi paritura ſalutem,
Virgo illibatum ſervabat caſta pudorem:
Cui poſtquam inſignis cæleſti forma decore
Conſtitit ante oculos, vultus demiſſa pudicos,
Tinxit ſuffuſo rutilantes ſanguine malas.
Ille ait; O toto quem ſolis circulus ambit,
Quæque fuere prius, quæ ſunt, quæ deinde ſequentur,
Virginibus cunctis felicior orbe puella,
Magno lecta deo, mater dicaris ut ejus,
Cujus & ille pater; felix age, concipe pondus,
Impolluta viro, coituque immunis ab omni;
Verbo fœta Dei: corpus tua viſcera præſtent
Illi qui cœlum, terras, mare, ſidera fecit:
Qui ſemper fuit, & nunc eſt, & tempore in omni
Semper erit, mundi dominus luciſque creator,
Et lux ipſe poli, per te mortalia membra
Induet, atque oculos hominum cœtuſque ſubibit.
Imperturbatos tantarum in præmia laudum
Tolle animos: dabit ille tibi vireſque fidemque,
Qui voluit (nam cuncta regit nutuque gubernat)
Filius eſſe tuus, Domini cum filius eſſet.
Dixerat, & viſus pariter terraſque reliquit,
Aſſuetumque ſibi facili petit æthera niſu:
Implentur præcepta Dei, creditque puella
Protinus, atque auget meritum vitamque priorem
Prompta fides: tacitis elementa latentia cauſis
Divinum informant corpus, ſacrandaque creſcit
Sarcina, cæleſtem dominum pia confovet alvus.
Interea gravidam ſoboles, quanquam edita necdum,
Inſtigat Mariam ſanctam, ut progreſſa reviſat
Eliſabeth, longo quæ jam venerabilis ævo,
Dilectum domino puerum paritura gerebat.
Auſcultat nato genitrix (vis tanta fidei:)
Et quo juſſa, venit: movit materna Johannes
Viſcera, & implevit divino pectora ſenſu,
Jam vates, nec dum genitus, concluſus in alvo,
Jamque propheta pius geſta & ventura videbat.
Illa ubi concepto fulgentem lumine longe
Conſpexit Mariam, celeri procul incita greſſu
Obvia progreditur, venerataque brachia tendens,
Salve o mater, ait, Domini, ſalve pia virgo,
Immunis thalami, coituſque ignara virilis,
Sed paritura Deum: tanti fuit eſſe pudicam,
Intactæ ut ferres titulos & præmia nuptæ.
Cur mihi non meritæ, nec tanto munere dignæ,
Officii defertur honos? cur gloria Cæli
In noſtros delata lares & vilia tecta,
Obſcuris tantum lumen penetralibus infert?
Sed mitis placiduſque ſuis cultoribus adſit:
Præſtitit hunc genitus, quem præſtitit ante, favorem,
Dixit, & amplexus ulnis circumdata junxit,
Jamque deum venerata, pio dedit oſcula ventri.
Dic age nunc Judæa nocens, & ſanguine regis
Commaculata tui, verbis ſi nulla priorum
Eſt adhibenda fides, ſacros ſi fallere vates
Creditis, & Moſen ipſum, ſi fallere David,
Impia perverſæ putat inclementia gentis,
Credite non genitis: materna clauſus in alvo,
Quid videat, ſancto matris docet ore Iohannes.
Quis precor hunc docuit, quem caſto viſcere virgo
Contineat, quantus maneat nova ſecula partus?
Sed ſanctis abſtruſa patent, nec viſa profanis.
Verum egreſſa modum latos petit orbita campos,
Atque oblita mei procurrere longius audet.
Spero, erit ut poſſim firmato robore quondam
Hoc quoque per ſpatium fortes agitare quadrigas:
Huc cœptum repetamus iter, mortalia dicat
Pagina mortalis, Dominum divina loquantur.
Jamque adeo exacto quantum natura jubebat
Tempore, matura puer inclytus editur alvo,

Et

Et promiſſi Dei magna non credita pœna
Implet certa fides, & natus comprobat infans.
Conveniunt contingentes de more propinqui,
Ut puero veterum de nomine ducta parentum
Aptent collatis quæſita vocabula cauſis:
Sed negat arbitrium cognatis eſſe relictum,
Cæleſtis juſſi per natum conſcia mater.
Ergo placet dudum præcluſa voce ſilentem
Conſuluiſſe patrem: promendi ſola facultas
Indicii, quod lingua nequit, ſi littera ſignat.
Conſulitur: ſumit tabulas, ſcribitque Johannem.
Mirantur cuncti, nullumque habuiſſe priorum
Præſcriptum nomen recolunt de ſtirpe parentum.
Quantum ſera fides valuit! quia dextra notavit,
Quod mens crediderat, peccati pœna remiſſa eſt.
Solvuntur vinctæ laxata repagula linguæ.
Reſpondet jam voce ſenex, proditque propinquis
Tecta diu mandata Dei, ſpondetque futura,
Dum tranſacta probat. talem fore quis dubitaret,
Quem domini juſſis, natura lege remiſſa,
Inſolito exortu naſci potuiſſe videret?
Exemplum cunctis celebrandum incredulitatis
Ante oculos cunctis poſuit, ut pœna parentis,
Vel venia: atque animis inſtat ſimul hinc metus, hinc ſpes.
Labitur interea cunarum tempus, in ipſis
Extat divini ſpecies manifeſta vigoris.
Blanditiæ riſuſque ſilent incertaque ceſſant
Murmura, ſerietas laſcivi prævia ſenſus,
Jam tenera informat venturis moribus ora.
Inde ubi prima puer ſtabili veſtigia niſu
Fixerat, & certam ſignarent verba loquelam:
Mos erat, aut ſancti dicta aſcultare parentis,
Aut antiquorum præclara ediſcere facta,
Vel quas ipſe Deus leges, interprete Moſe,
Condiderat, ſacri quas ſervat pagina ſaxi.
Hæc & quæ teneram firmarent cætera mentem
Tractabat recolens: neque enim ignoraſſe priora
Credendus, dederat Dominus cui noſſe futura.
At poſtquam robur membris acceſſit ab ævo
(Nam mens plena deo tardos prævenerat annos)
Illa ſibi jam tum ſtatuit diſcenda, docere
Quæ nequeunt homines: ſimul effugienda ciborum
Et potus ſanctæ contagia noxia vitæ.
Tecta igitur ſancti, quamquam immaculata, parentis
Deſerit, ac turbas hominum cœtuſque nocentes
Effugit, ac ſolas loca tendit ad invia terras,
In queis ſe tantum mens impolluta videret,
Liberaque a curis, ſacra ad præcepta vacaret.
Veſtis erat curvi ſetis conſerta cameli,
Contra luxuriem molles duraret ut artus,
Arceretque graves compuncto corpore ſomnos.
Hunc vilis rigidos ad lumbos zona ligabat:
Præbebant victum facilem ſilveſtria mella,
Pomaque, & incultis enatæ cautibus herbæ,
Arentemque ſitim decurrens unda levabat.
Quis locus hic vitiis? aditum quem prava cupido
Invenit hæc inter ſacra ad penetralia mentis?
Quo peccet, qui nil cupiat? quo tendat iniqui
In latebras ſenſus, quiſquis non indiget ullo?
Sic primi vixere homines, mundoque recenti
Hos auctor dederat ventura in ſecula mores:
Inſeruit donec ſeſe maleſuada voluptas,
Ac ſecum luxus & amorem invexit habendi:
Hinc odia, hinc lites, hinc fraus, hinc livor & iræ,
Cædes, arma, cruor, conflictus, prælia, mortes,
Hinc offenſa Dei, quam tartara ſæva piabant.
Verum ego cur nimium communes arguo culpas,
Immemor ipſe mei, quem non commiſſa gravare,
Sed veniam ſperare decet? mirabimur immo
Rectius, invictum, nullique imitabile priſci
Exemplum ſecli, tranſgreſſum humana labore,
Semideumque virum, qui labe immunis ab omni
Cum ſua tam ſævis cruciarit corpora pœnis,
Præſcripſit, quid nos vel poſt peccata deceret.
At poſtquam invictam firmans per talia mentem,
Exegit largum tempus, ſtatuitque reperta
Quæ fuerant quærenda, ſibi vox edita cælo eſt.
Jam ſatis impenſum ſpatii, dilecte propheta,
Quo tibi prodeſſes, tempus tibi, quæ data ſentis,
Ut proſint aliis, & quæ jam perdita, ſervent.
Perge igitur ſanctas puri Jordanis ad undas.
Hic quicumque hominum vitæ commiſſa prioris
Pœnitet, & tandem ſenſu meliora volutat,
Ablue confeſſum: quiſquis tibi mente fideli
Crediderit, delere pio commiſſa lavacro:
Ille renatus erit, talis modo vita ſequatur,
Quæ probet ablutos vitam damnaſſe priorem.
Paruit auditis famulanti mente Johannes,
Protinus & ripas juſſi deſcendit ad amnis.
Prædicat hic præcepta Dei ſermone verendo,
Infunditque novam credentum in corda ſalutem,
Diluit infuſis credentum crimina lymphis,
Abſolvitque metus hominum, pœnaſque remittit,
Atque ignem reſtinguit aquis, oblivia ſuadet
Errorum, præſtatque novæ nova corpora vitæ.
O pater, o hominum rerumque æterne creator,
Quot gradibus parcit pietas tua? quis pater umquam
Suſtinet erranti toties ignoſcere nato?
Das genti ſenſum, quo vel bona vel mala noſcant:
Non ſatis innectis ſervandæ vincula legis,
Proponiſque malis pœnas, & præmia juſtis.
Hæc quoque quis ſprevit? redeat quandoque libebit,
In promptu venia eſt: ſanctum patet eſſe lavacrum,
Quod renovet vitam, vetereſque oblitteret actus,
Quodque novos homines faciat. quid quærimus ultra?
Et tamen ulterior venia eſt: violaverit ullus
Hoc quoque polluto prolapſus corpore donum,
Quamquam jam nimius longe proceſſerit error,
Deſinat & redeat: cum ſe damnaverit ipſe,
Abſolvi meruit: ſi pœnitet, irrita culpa eſt.
O vere, quod ais, pondus leve, quodque cohæret,
Suave jugum, toties homini cum ignoſcitur uni.
Et tamen erramus, finis nec criminis ullus
Humano generi: ſed creſcit laus tua. nam quo
Major culpa rei, parcentis gloria major.
Grates ergo tibi referat mens omnis, & omnis
Lingua canat, quantumque poteſt humana propago,
Si placuiſſe nequit, fieri vel grata laboret.
Panditur immenſum, ſi demus vela, profundum
In laudes, pater alme, tuas: ſed conſcia tanti
Mens oneris trepidat, propriaſque haud inſcia vires
Conſulit, & dignis potius dicenda relinquit.
Reddamur cœptis: opus hoc tibi, ſancte Johannes,
Quo renoves puras abluto corpore mentes,
Non hæc prima dedit Domini ſententia, qua te
Admonuit claram mittens per nubila vocem:
Secula multa prius ſancti Deus ore locutus
Iſaiæ vatis, veteris qui maximus ævi:
Mittam, ait, ante tuos oculos, o nate, miniſtrum,
Qui ſentoſarum purgans concreta viarum
Greſſibus ille tuis, celſos ſubſidere montes,

Idem depreſſas faciet conſurgere valles.
Diriget hic quæ prava, & leniet aſpera, dura
Molliet, & totum coget planeſcere mundum.
Tune precor donum ſummi patris, alme Johannes,
Cum Chriſto promiſſe venis? teque impùtat ille
Qui miſit natum? tunc o prædicte prophetis
Nominis angelici tu participatus honore!
Per te prima Dei ſeſe clementia profert,
Prima tibi dandæ veniæ permiſſa poteſtas.
Te cum multa novæ peterent miracula plebis,
De te Chriſtus ait, conceſſum eſt viſere talem,
Qualem nulla prius viderunt ſecla prophetam:
Dico ego, qui ſolus quæ geſta gerendaque novi,
Inter mortales dederit quos femina partus,
Quoſque dabit ſolenni hominum de more creatos,
Nullus erit, poſſit qui ſe præferre Johanni.
Hæc de te ille refert, qui quælibet intima cordis
Humani, & cunctos ſeclorum ex ordine tractus
Pervidet, ut quæ ſunt oculis ſubjecta, videmus.

POEMA SEPTIMUM.

PARAPHRASIS PSALMI PRIMI.

Paulinus, tunc theologicorum arcanorum rudis, putabat Chriſtianos omnes quamvis malos, modo incolumem ſervaſſent fidem, ſalutem quamdam conſecuturos.

BEatus ille, qui procul vitam ſuam
Ab impiorum ſegregarit cœtibus,
Et in via peccantium non manſerit,
Nec in cathedra peſtilenti ſederit:
Sed corde toto fixus in legem Dei
Præcepta vitæ nocte volvit & die,
Menteinque caſtis inſtitutis excolit.
Erit ille ut arbor, quæ propinqua flumini,
Humore ripæ nutriente paſcitur,
Suoque fructum plena reddet tempore,
Et, fronde numquam defluente pervirens,
Stabit perenni vividum lignum coma.
Non hæc iniquos proſequetur gloria,
Sed ut favillam pulveris ventus rapit,
Sic ira iniquos verret a vultu Dei.
Idcirco tali dividentur ordine
Hominum per orbem diſſipatorum greges,
Ut judicandi non reſurgant impii,
Qui denegarunt debitum cultum Deo,
Sed puniendi; nam ſuum crimen videns
Non indigebit quæſtione detegi,
Quoniam imminentem præferent mortis notam,
Signum ſalutis non gerentes frontibus.
Peccator autem, non & impius tamen,
Quæ magna turba eſt, non reſurget gloriæ,
Verum reſurget deputanda examini.
Nec enim ſedere cum piis judex poteſt,
Cauſas ſuorum redditurus actuum,
Varieque geſtis aut probandus, aut reus.
Sine lege paſſim legis ignari cadent,
In lege lapſus, lege judicabitur.
Opus per omne curret ignis arbiter,
Quod non cremarit flamma, ſed probaverit,
Illud perenni præmio penſabitur.
Qui concremanda geſſerit, damnum feret,
Sed ipſe ſalvus evolabit ignibus.
Tamen ſubuſti corporis ſignis miser
Vitam tenebit, non tenebit gloriam:
Quia carne victus, mente non verſus tamen,
Etſi negarit debitam legi fidem,
Per multa ſæpe devolutus crimina:
Tamen fide nomen æternum gerens,
Numquam ſalutis exulabit finibus.
Idcirco cuncti nunc in iſto ſeculo,
Dum currit ætas, & dies ævi patet,
Rectas agamus ſemitas firmo pede,
Nec deferamur lubrico latæ viæ;
Præſtat per arctum dimicantes tramitem
Laborioſis introire niſibus.
Vias bonorum lætus agnoſcit Deus,
At impiorum pronum iter delebitur.

POEMA OCTAVUM.

PARAPHRASIS PSALMI SECUNDI.

CUr gentes fremuere, & inania cur meditati
Sunt populi? adſtiterunt proceres cum regibus acti
Adverſum Dominum & Chriſtum veſana ferentes.
Vincula rumpamus, juga diſcutiamus eorum:
Qui manet æterno totis moderamine cælis,
Irridebit eos, juſtaque loquetur in ira,
Terribilique minans verbo turbabit iniquos.
Aſt ego rex ab eo parili ditione creatus,
Præceptum Domini ſuper almum prædico Sion.
Ipſe ad me Dominus, meus, inquit, filius es tu,
Teque hodie genui. pete ſi mihi gentibus heres,
Et tua fundatur totis poſſeſſio terris.
Ferrea virga tibi eſt, valido quia jure tumentes
Orbe regis toto populos: ceu vaſa recocto
Ficta luto frangens corda, ut meliora reformes.
Et nunc ecce omnes ſtratis advertite reges
Mentibus, & quicumque hominum famulantia corda
Judicio regitis, rerumque tenetis habenas:
Deſervite Deo trepidi, mixtoque fideles
Exultate metu: fiat diſcordia concors,
Diſſimiles ſocians affectus pectore in uno;
Ne timor affligat mentes, vel gaudia ſolvant,
Si careant leto, pavidi formidine leti.
Diſcite juſtitiam, rectoſque capeſſite mores,
Et juſto trepidate Deo, gaudete benigno,
Ne quando meritum Deus iraſcatur in orbem,
Voſque via juſta juſte pereatis abacti.
Amodo jam reſilire via properetis iniqua;
Ecce brevi, cum magna potentis inarſerit ira,
Ventilet ut totum divino examine mundum,
Segreget & paleas igni, frumenta ſaluti:
Tunc omnes, quibus eſt in eo ſpes fida, beati.

POEMA NONUM.

PARAPHRASIS PSALMI CXXXVI.

SEdimus ignotos diræ Babylonis ad amnes
Captivi Judæa manus, miſerabile flentes.
Cum patrium memori traheremus pectore Sion,
Et meritum juſta ſuſpiraremus ab ira
Exſilium: lentis qua conſita ripa ſalictis
Hoſpitibus populis umbras præbebat amicas.

Illic

Illic Aſſyriæ mediis in mœnibus urbis
Obliti lætas per mæſta ſilentia voces
De ſalicum ramis ſuſpendimus organa noſtra.
  Namque dabat nobis durum gravis ira dolorem,
Quod ſolita in ſancto depromi cantica templo
Hæc ad delicias ſibi nos cantare jubebat
Impius ille, domo qui nos abduxerat, hoſtis.
Ergone divinas laudes, & carmina caſtis
Apta choris, inter ſacra barbara, fœdaque buſta,
Inter & accenſas funeſtis ignibus aras,
Heu! male de noſtro lætis mærore, canemus?
Deque pio ritu luxum faciemus iniquum,
Myſtica ad hoſtilem modulantes cantica ludum?
Quo miſeri nunc ore ſacros cantabimus hymnos?
Quove loco Babylon poſcit ſibi cantica Sion?
Sed domini carmen tellus aliena mereri
Non capit, indignas ſacra vox avertitur aures.
Si tamen ut captis Dominus violentior inſtas,
Et ſi tantus amor, Sion pia noſcere vobis
Cantica, ſi pergis me cogere, non tua fari,
Et divina tibi quænam ſint cantica Sion,
Accipe quid captæ Deus ultor ſpondeat urbi.
  Ne longum ſperes iſto gaudere triumpho
Impie, quo ſacrum prodi tibi præcipis hymnum:
Ecce quis eſt hymnus Domini, quæ cantica Sion:
  Si fuero oblitus mea mœnia, ſi mea cura
Urbs Hieruſalem, fiat mea non memor umquam
Dextra mei, mea lingua meis & adhæreat arens
Faucibus, æterno niſi te complectar amore:
Et niſi principio promiſſi in ſecula regni,
Lætitiæque meæ primo reminiſcar in anno,
Te cunctis Hieruſalem præponere terris.
Eſto memor tum prolis Edom, ut verſa vice noſtrum
Aſpiciat confuſa diem, quo plebs tua claram
Mœnibus æternis Hieruſalem habitabit,
Cui nunc gens oblita tui, crudele minatur
Excidium, dicens: Inviſam funditus urbem
Diruite, & vacuate meam, veſtigia donec
Nulla relinquantur, muris ad inane redactis.
Infelix miſeræ Babylonis filia, felix
Qui tibi pro nobis in nos tua geſta rependet.
Nec minus ille beatus erit, qui parva tenebit
Et ſimul elidet ſolidæ tua pignora petræ.
  Si cupis extincta Babylonis ſtirpe beari,
In te ipſo primis gliſcentia crimina flammis
Frange fide. jam propter adeſt petra Chriſtus; in ipſo
Vipeream ſobolem validis elide lacertis.
Nam Babylon nomen confuſio: filia cujus
Eſt caro, peccatis mater. quæ turba ſaluti
Noxia, corporeis ducit mala ſemina fibris.
Hæc vincenda tibi, ſit vis evincere mortem:
Namque tuis tales incluſos oſſibus hoſtes,
Si permittantur creſcendo aſſumere vires,
Difficili vinces luctamine: præripe parvos,
Dum rudis ex utero cordis per pectora capta
Reptat adhuc teneris vitiorum infantia membris:
Quæ niſi præcaveas, aucta virtute necabit
Concordem vitiis animam terrena propago.
Ne parcas igitur talem necare catervam,
Non tibi crimen erit, nocituram perdere gentem,
Ultricemque malo perfundere ſanguine petram:
Gaudet enim juſtus, ſi concidat impia proles:
Nam magis, atque magis pius iſta cæde piatur,
Si perimat peccata ſuis dominantia membris,
Et fracta in Chriſto vitiorum plebe triumphet.

POEMA DECIMUM.

Quatuor Auſonii epiſtolas quartum jam annum agens in Hiſpania Paullinus recepit, quarum primæ, tertiæ quæ intercidit, & quartæ reſpondet hoc carmine.

AUSONIO PAULLINUS.

QUarta redit duris hæc jam meſſoribus æſtas,
  Et totiens cano bruma gelu riguit,
Ex quo nulla tuo mihi littera venit ab ore:
  Nulla tua vidi ſcripta notata manu:
Ante ſalutifero felix quum charta libello
  Dona negata diu multiplicata daret.
Trina etenim vario florebat epiſtola textu:
  Sed numeroſa triplex pagina carmen erat.
Dulcia multimodis quædam ſubamara querelis
  Anxia cenſuræ miſcuerat pietas.
Sed mihi mite patris pluſquam cenſoris acerbum
  Sederit, & blandis aſpera penſo animo.
Iſta ſuo retegenda loco tamen, & graviore
  Vindicis heroi ſunt agitanda ſono.
Interea levior paucis præcurrit iambus,
  Diſcreto referens mutua verba pede.
Nunc elegi ſalvere jubent, dictaque ſalute,
  Ut fecere alias, orſa gradumque ſilent.

QUid abdicatas in meam curam, pater,
  Redire muſas præcipis?
Negant Camœnis, nec patent Apollini
  Dicata Chriſto pectora.
Fuit iſta quondam non ope, ſed ſtudio pari
  Tecum mihi concordia,
Ciere ſurdum Delphica Phœbum ſpecu,
  Vocare Muſas numina:
Fandique munus munere indultum Dei,
  Petere fonte, nemoribus, jugis.
Nunc alia mentem vis agit, major deus:
  Alioſque mores poſtulat,
Sibi repoſcens ab homine munus ſuum:
  Vivamus ut vitæ patri.
Vacare vanis otio aut negotio,
  Et fabuloſis litteris,
Vetat: ſuis ut pareamus legibus,
  Lucemque cernamus ſuam.
Quamvis ſophorum, callida arſque rhetorum, &
  Figmenta vatum nubilent,
Qui corda falſis atque vanis imbuunt,
  Tantumque linguas inſtruunt,
Nihil adferentes, ut ſalutem conferant:
  Quod veritatem detegat.
Quod enim tenere vel bonum, aut verum queant,
  Qui non tenent ſummum caput,
Veri bonique fomitem & fontem Deum?
  Quem nemo niſi in Chriſto videt.
Hic veritatis lumen eſt, vitæ via,
  Vis, mens, manus, virtus patris,
Sol æquitatis, fons bonorum, flos dei,
  Natus deo, mundi ſator,
Mortalitatis vita noſtræ, & mors necis.
  Magiſter hic virtutium,
Deuſque nobis, atque pro nobis homo,
  Nos induendo ſe exuit,
Æterna jungens inter homines & Deum,
  Interque ſe commercia.

Hic

Hic ergo noſtris ut ſuum præcordiis
Vibraverit cælo jubar,
Abſterget ægrum corporis pigri ſitum,
Habitumque mentis innovat.
Exhaurit omne, quod juvabat antea
Caſtæ voluptatis vice:
Totoque noſtra jure domini vindicat
Et corda, & ora, & tempora.
Se cogitari, intelligi, credi, legi,
Se vult timeri, & diligi.
Æſtus inanes, quos movet vitæ labor,
Præſentis ævi tramite,
Abolet futuræ cum Deo vitæ fides.
Quæ, quas videmur ſpernere,
Non ut profanas abjicit, aut viles opes,
Sed ut magis caras monet
Cælis reponi creditas Chriſto Deo:
Qui plura promiſit datis,
Contempta præſens, vel mage depoſita ſibi,
Multo ut rependat fœnore.
Sine fraude cuſtos, aucta creditoribus
Bonus æra reddet debitor.
Multaque ſpretam largior pecuniam
Reſtituet uſura Deus.
Huic vacantem, vel ſtudentem, & deditum,
In hoc reponentem omnia,
Ne, quæſo, ſegnem, neve perverſum putes:
Neu crimineris impium.
Pietas abeſſe Chriſtiano qui poteſt?
Namque argumentum mutuum eſt
Pietatis, eſſe Chriſtianum; & impii
Non eſſe Chriſto ſubditum.
Hanc quum tenere diſcimus, poſſum tibi
Non exhibere, id eſt patri?
Cui cuncta ſancta jura, cara nomina
Debere me voluit Deus.
Tibi diſciplinas, dignitatem, litteras,
Linguæ, & togæ, & famæ decus,
Provectus, altus, inſtitutus debeo,
Patrone, præceptor, pater.
Sed cur remotus tamdiu degam, arguis:
Pioque motu iraſceris.
Conducit iſtud, aut neceſſe eſt, aut placet.
Veniale, quidquid horum erit.
Ignoſce amanti, ſi geram, quod expedit.
Gratare, ſi vivam, ut libet.

DEfore me patriis tota trieteride terris,
Atque alium legiſſe vagis erroribus orbem,
Culta prius veſtræ oblitum conſortia vitæ,
Increpitas ſanctis nota pietate querelis.
Amplector patrios venerando pectore motus,
Et mihi gratandas ſalvis affectibus iras:
Sed reditum inde meum, genitor, te poſcere mallem,
Unde dari poſſit. revocandum me tibi credam,
Quum ſteriles fundas, non ad divina, precatus,
Caſtalidis ſupplex averſo numine Muſis?
Non his numinibus tibi me, patriæque reduces.
Surda vocas, & nulla rogas. levis hoc feret aura,
Quod datur in nihilum ſine numine nomina Muſas.
Irrita ventoſæ rapiunt hæc vota procellæ.
Quæ non miſſa Deo, vacuis in nubibus hærent:
Nec penetrant ſuperi ſtellantem regis in aulam.
Si tibi cura mei reditus, illum aſpice, & ora,
Qui tonitru ſummi quatit ignea culmina cæli:
Qui trifido igne micat, nec inania murmura miſcet:
Quique ſatis cælo Soles largitur, & imbres:
Qui ſuper omne quod eſt, & in omni totus ubique
Omnibus infuſo rebus regit omnia Chriſto:
Quo mentes tenet, atque movet: quo tempora noſtra
Et loca diſponit. quod ſi contraria votis
Conſtituat noſtris, prece deflectendus in illa eſt,
Quæ volumus. quid me accuſas? ſi diſplicet actus
Quem gero agente Deo, prius eſt, fiat reus auctor,
Cui placet aut formare meos, aut vertere ſenſus.
Nam mea ſi reputes, quæ priſtina, quæ tibi nota,
Sponte fatebor, eum modo me non eſſe, ſub illo
Tempore qui fuerim: quo non perverſus habebar,
Et perverſus eram, falſi caligine cernens
Stulta Dei ſapiens, & mortis pabula vivens.
Quo magis ignoſci mihi fas: quia promptius ex hoc
Agnoſci datur a ſummo genitore novari,
Quod non more meo geritur, non arbitror iſtis
Confeſſus dicar mutatæ in prava notandum
Errorem mentis: quoniam ſi in ſponte profeſſus,
Me non mente mea vitam mutaſſe priorem.
Mens nova me, fateor, cepit; mens non mea quondam,
Sed mea nunc, auctore Deo: qui ſi quid in actu
Ingeniove meo ſua dignum ad munia vidit,
Gratia prima tibi, tibi gloria debita cedit,
Cujus præceptis partum eſt, quod Chriſtus amaret.
Quare gratandum magis eſt tibi, quam queritandum,
Quod tuus ille tuis ſtudiis & moribus ortus
Paullinus, (cui te non inficiare parentem,
Nec modo quum credis perverſum) ſic mea verti
Conſilia, ut ſim promeritus Chriſti fore, dum ſum
Auſonii. feret ille tuæ ſua præmia laudi:
Deque tua primum tibi deferet arbore fructum.
Unde, precor, meliora putes: nec maxima perdas
Præmia, deteſtando tuis bona fontibus orta.
Non etenim mihi mens vaga: ſed neque participantum
Vita fugax hominum, Lyciæ qua ſcribis in antris
Pegaſeum vixiſſe equitem. licet avia multi
Numine agente colant, clari velut ante ſophorum
Pro ſtudiis muſiſque ſuis, ut nunc quoque caſt s
Qui Chriſtum ſumpſere animis, agitare frequentant:
Non inopes animi, neque de feritate legentes
Deſertis habitare locis: ſed in ardua veri
Sidera, ſpectanteſque Deum, verique profunda
Perſpicere intenti, de vanis libera curis
Otia amant, ſtrepituſque fori, rerumque tumultus,
Cunctaque divinis inimica negotia donis,
Et Chriſti imperiis, & amore ſalutis abhorrent.
Speque fideque Deum ſponſa mercede ſequuntur,
Quam referet certus non deſperantibus auctor,
Si modo non vincant vacuis præſentia rebus:
Quæque videt, ſpernat: quæ non videt, expetat ut mens.
Namque caduca patent: noſtris æterna negantur
Viſibus. & nunc ſpe ſequimur quod mente videmus,
Spernentes varias rerum ſpectacula formas,
Et male corporeos bona ſollicitantia viſus.
Attamen hæc ſediſſe illis ſententia viſa eſt,
Tota quibus jam lux patuit verique, bonique,
Venturi æternum ſecli, & præſentis inane.
At mihi non eadem cui gloria, cur eadem ſit
Fama? fides voti par eſt, ſed amœna colenti,
Nunc etiam & blanda poſito locupletis in acta
Littoris. unde hæc jam tam feſtinata locorum
Invidia eſt? utinam juſtus me carpere livor
Incipiat, Chriſti ſub nomine probra placebunt.
Non patitur tenerum mens numine firma pudorem,
Et laus hic contempta redit mihi judice Chriſto.

Ne

Ne me igitur, venerande parens, his ut male verſum
Increpites ſtudiis: neque me vel conjuge carpas,
Vel mentis vitio. non anxia Bellerophontis
Mens eſt: nec Tanaquil mihi, ſed Lucretia conjux.
Nec mihi nunc patrii eſt, ut vis, oblivio cæli,
Qui ſummum ſuſpecto patrem. quem qui colit unum,
Hic vere memor eſt cæli. crede ergo, pater, nos
Nec cæli immemores, nec vivere mentis egentes,
Humaniſque agitare locis. ſtudia ipſa piorum
Teſtantur mores hominum. nec enim impia ſummum
Gens poterit noviſſe Deum. ſint multa locorum,
Multa hominum ſtudiis inculta, expertia legum.
Quæ regio agreſti ritu caret? aut quid honeſtis
Improbitas aliena nocet? quid tu mihi vaſtos
Vaſconiæ ſaltus, & ninguida Pyrenæi
Objicis hoſpitia? in primo quaſi limine fixus
Hiſpanæ regionis agam · nec ſit locus uſquam
Rure vel urbe mihi, ſummum qua dives in orbem
Uſque patet, merſos ſpectans Hiſpania Soles.
Sed fuerit fortuna, jugis habitaſſe latronum:
Non lare barbarico rigui, mutatus in ipſos
Inter quos habui ſocia feritate colonos.
Non recipit mens pura malum. neque levibus hærent
Inſperſæ fibris maculæ. ſic Vaſcone ſaltu
Quiſquis agit, purus ſceleris, vitam inter iniquos,
Nulla ab inhumano morum contagia ducit
Hoſpite. ſed mihi cur ſit ab illo nomine crimen
Qui diverſa colo, ut colui, loca juncta ſuperbis
Urbibus, & lætis hominum celeberrima cultis?
Ac ſi Vaſconicis mihi vita fuiſſet in oris,
Cur non more meo potius formata ferinos
Poneret, in noſtros migrans gens barbara ritus?
Nam quod in everſis habitacula ponis Hiberis
Urbibus, & deſerta tuo jacis oppida verſu,
Montanamque mihi Calagorrim, & Bilbilim acutis
Pendentem ſcopulis, collemque jacentis Ilerdæ
Exprobras, velut his habitem laris exul & urbis,
Extra hominum tecta atque vias: an credis Hiberæ
Has telluris opes? Hiſpani neſcius orbis,
Quo gravis ille poli ſub pondere conſtitit Atlas,
Ultima nunc ejus mons portio, metaque terræ,
Diſcludit bimarem celſo qui vertice Calpen.
Bilbilis huic tantum, Calagorris, Ilerda notatur,
Cæſarea eſt Auguſta cui, cui Barcino amœna,
Et capite inſigni deſpectans Tarraco pontum.
Quid numerem egregias terris, & mœnibus urbes?
Qua geminum felix Hiſpania tendit in æquor,
Qua Betis Oceanum, Tyrrhenumque auget Hiberus,
Lataque diſtantis pelagi divortia complet
Orbe ſuo finem ponens in limite mundi.
An tibi me, domine illuſtris, ſi ſcribere ſit mens,
Qua regione habites, placeat reticere nitentem
Burdigalam, & piceos malis deſcribere Boios?
Quumque Maroialicis tua prodigis otia thermis,
Inter & umbroſos donas tibi vivere lucos,
Læta locis & mira colens habitacula tectis,
Nigranteſne caſas, & tecta mapalia culmo,
Dignaque pellitis habitas deſerta Bigerris?
Quique ſuperba tuæ contemnis mœnia Romæ,
Conſul arenoſas non dedignare Vaſatas.
Vel, quia Pictonicis tibi fertile rus viret arvis,
Romanum Auſonias huc devexiſſe curules
Conquerar, & trabeam veteri ſordeſcere fano?
Quæ tamen auguſta Latiaris in urbe Quirini
Cæſareas inter parili titulo palmatas
Fulget navito longe venerabilis auro,
Florentem retinens meriti vivacis honorem.
Aut quum Lucani retineris culmine fundi,
Æmula Romuleis habitans faſtigia tectis,
Materiam præbente loco, qui proxima ſignat,
In Condatino diceris degere vico?
Multa jocis pateant: liceat quoque ludere fictis:
Sed lingua mulcente gravem interlidere mentem,
Ludere blanditiis urentibus, & male dulces
Fermentare jocos ſatyræ mordacis aceto,
Sæpe poetarum, numquam decet eſſe parentum.
Namque fides pietaſque petunt, ut quod mala nectens
Inſinuat caſtis fama auribus, hoc bona noti
Mens patris aſſigi, fixumque hæreſcere cordi
Non ſinat, ut vulgus ſævo rumore malignum.
Ante habitos mores, non ſemper flectere vitam
Crimen habet. namque eſt laudi bene vertere. quum me
Immutatum audis, ſtudium officiumque require.
Si pravo rectum, ſi relligioſa profanis,
Luxurie parcum, turpi mutatur honeſtum,
Segnis, iners, obſcurus ago, miſerere ſodalis
In mala perverſi. blandum licet, ira parentem
Excitet, ut lapſum rectis inſtauret amicum
Moribus, & monitu reparet meliora ſevero.
At ſi forte id idem, quod legi, & quod ſequor, audis,
Corda pio voviſſe Deo, venerabile Chriſti
Imperium docili pro credulitate ſequentem,
Perſuaſumque Dei monitis æterna parari
Præmia mortali damnis præſentibus empta,
Non reor id ſano ſic diſplicuiſſe parenti,
Mentis ut errorem credat ſic vivere Chriſto,
Ut Chriſtus ſanxit. juvat hoc, nec pœnitet hujus
Erroris. ſtultus diverſa ſequentibus eſſe
Nil moror, æterno mea dum ſententia regi
Sit ſapiens. breve, quidquid homo eſt, ut corporis ægri,
Temporis occidui, & ſine Chriſto pulvis & umbra.
Quod probat aut damnat, tanti eſt quanti arbiter ipſe.
Ipſe obit, atque illi ſuus eſt comitabilis error:
Cumque ſuo moriens ſententia judice tranſit.
At niſi dum tempus præſens datur, anxia nobis
Cura ſit ad Domini præceptum vivere Chriſti,
Sera erit exutis homini querimonia membris:
Dum levia humanæ meruit convicia linguæ,
Non timuiſſe graves divini judicis iras.
Quem patris æterni ſolio dextraque ſedentem,
Omnibus impoſitum regem, & labentibus annis
Venturum, ut cunctas æquato examine gentes
Judicet & variis referat ſua præmia geſtis,
Credo equidem: metuens ſtudio properante laboro,
Si qua datur, ne morte prius, quam crimine ſolvar.
Hujus in adventum trepidis mihi credula fibris
Corda tremunt: geſtitque anima, id jam cauta futuri
Præmetuens, ne vincta ægris pro corpore curis,
Ponderibuſque gravis rerum, ſi forte recluſo
Increpitet tuba vaſta polo, non poſſet in auras
Regis ad occurſum levibus ſe tollere pennis,
Inter honora volans ſanctorum millia cælo.
Qui per inane leves, neque Mundi compede vinctos,
Ardua in aſtra pedes facili molimine tollent:
Et teneris vecti per ſidera nubibus ibunt,
Cæleſtem ut medio venerentur in aere regem,
Claraque adorato conjungant agmina Chriſto.
Hic metus eſt, labor iſte: dies ne me ultimus atris
Sopitum tenebris ſterili deprendat in actu
Tempora ſub vacuis ducentem perdita curis.
Nam quid agam? lentis ſi dum conniveo votis,
Chriſtus ab ætheria mihi proditus arce coruſcet,

Et ſubitis Domini cælo venientis aperto
Præſtrictus radiis, obſcura & triſtia noctis
Suffugia inlato confuſus lumine quæram?
Quod mihi ne pareret vel diffidentia veri,
Vel præſentis amor vitæ rerumve voluptas,
Curarumve labor, placuit pervertere caſus
Propoſito, & curas finire ſuperſtite vita,
Commiſſiſque Deo ventura in ſecula rebus,
Expectare trucem ſecuro pectore mortem.
Si placet hoc, gratare tui ſpe divite amici:
Si contra eſt, Chriſto tantum me linque probari.

POEMA UNDECIMUM.

Secundæ Auſonii Epiſtolæ reſpondet carmine ſequenti Auſonio Paulinus.

Continuata meæ durare ſilentia linguæ,
Te numquam tacito memoras; placitamque latebris
Deſidiam exprobras: neglectæque inſuper addis
Crimen amicitiæ: formidatamque jugalem
Objicis: & durum jacis in mea viſcera verſum.
Parce, precor, lacerare tuum: nec amara paternis
Admiſcere velis, ceu melli abſinthia, verbis.
Cura mihi ſemper fuit, & manet, officiis te
Omnibus excolere, affectu obſervare fideli.
Non umquam tenui ſaltem tua gratia nævo
Commaculata mihi eſt. ipſo te lædere vultu
Semper, & incauta timui violare figura.
Quumque tua acceſſi venerans, mea cautius ora
Compoſui: & læto formavi lumine frontem:
Ne qua vel a tacito contractam pectore nubem
Duceret in ſanctum ſuſpicio falſa parentem.
Hoc mea te domus exemplo coluitque, colitque.
Inque tuo tantus nobis conſenſus amore eſt,
Quantus & in Chriſtum connexa mente colendum.
Quis tua, quæſo, tuis obduxit pectora livor?
Quo rumore pias facilis tibi fama per aures
Inrupit, pepulitque animum? contraque vetuſtam
Experta pietate fidem nova vulnera movit,
Læderet ut nati placidum maleſuada parentem?
Sed mihi non fictæ mens conſcia ſimplicitatis:
Nec patris inculti pietas rea, reſpuit omne
Immeritum: & falſo perſtringi crimine non fert.
Immunis merito, gravius violatur iniquo
Vulnere, tam tenera offenſæ, quam libera culpæ.
Diſcuſſiſſe jugum quereris me, quo tibi doctis
Junctus eram ſtudiis. hoc nec geſtaſſe quidem me
Aſſero. namque pares ſubeunt juga. nemo valentes
Copulat infirmis: neque ſunt concordia fræna,
Si ſit compulſis menſura jugalibus impar.
Si vitulum tauro, vel equum committis onagro,
Si confers fulicas cycnis, & aedona parræ,
Caſtaneis corylos æquas, viburna cupreſſis,
Me compone tibi. vix Tullius, & Maro tecum
Suſtineant æquale jugum. ſi jungar amore,
Hoc tantum tibi me jactare audebo jugalem,
Quo medicum ſociis magno contendit habenis
Dulcis amicitia æterno mihi fœdere tecum,
Et paribus ſemper redamandi legibus æqua.
Hoc noſtra cervice jugum non ſæva reſolvit
Fabula: non terris abſentia longa diremit,
Nec perimet toto licet abſtrahar orbe vel ævo,
Numquam animo diviſus agam. prius ipſa recedet
Corpore vita meo, quam veſter pectore vultus.
Ego te per omne, quod datum mortalibus
Et deſtinatum ſæculum eſt,
Claudente donec continebor pectore,
Diſcernar orbe quolibet:
Nec orbe longum, nec remotum lumine
Tenebo fibris inſitum.
Videbo corde, mente complectar pia
Ubique præſentem mihi.
Et quum ſolutus corporali carcere
Terraque provolavero,
Quo me locarit axe communis pater,
Illic quoque te animo geram.
Neque finis idem, qui meo me corpore,
Et amore laxabit tui.
Mens quippe lapſis quæ ſuperſtes artubus,
De ſtirpe durat cæliti,
Senſus neceſſe ſimul & affectus ſuos
Teneat æque, ut vitam ſuam.
Et ut mori, ſic oblivifci non capit
Perenne vivax, & memor.

POEMA DUODECIMUM.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN PRIMUM.

In hoc carmine, quod ſcripſit in Hiſpania 14. Januarii die anno 394 paulo ante quam Nolam peteret, auxilium S. Felicis implorat, ut ad ejus tumulum incolumis pervenire poſſit.

Inclyte Confeſſor, meritis & nomine Felix,
Mens pietate potens, ſummi mens accola Cæli,
Nec minus in totis experta potentia terris,
Qui Dominum Chriſtum conſtanti voce profeſſus
Contemnendo truces meruiſti evadere pœnas,
Devotamque animam tormenta per omnia Chriſto
Sponte tua juſſus laxatis reddere membris
Liquiſti vacuos rabidis lictoribus artus,
Vectus in æthereum ſine ſanguine Martyr honorem,
O pater, o Domine, indignis licet annue ſervis,
Ut tandem, hanc fragilem trahimus dum corpore vitam,
Sedibus optatis, & qua requieſcis in aula
Hunc liceat celebrare diem, pia reddere coram
Vota, & gaudentes inter gaudere tumultus.
Sit jam, quæſo, ſatis merita impietate tuliſſe
Hanc pœnam tot jam, quot te ſine viximus, annis,
Sede tua procul, heu, quamvis non mente remoti.
Jam deſideriis immenſo tempore feſſis
Conſule, jam vel ſero memor miſerere tuorum:
Perque orbem, magni qui nos procul æquore ponti
Disparat, obtritis quæ nos inimica retardant,
Pande vias faciles, & ſi properantibus ad te
Invidus hoſtis obeſt, objecta repagula pelle
Fortior adverſis, & amicos provehe curſus.
Seu placeat telluris iter, comes aggere tuto
Eſto tuis; ſeu magna tui fiducia longo
Suadeat ire mari, da currere mollibus undis,
Et famulis famulos a puppi ſuggere ventos,
Ut Campana ſimul Chriſto duce littora vecti,
Ad tua mox alacri rapiamur culmina curſu,
Inque tuo placidus nobis ſit limine portus.
Illic dulce jugum, leve onus, blandumque feremus
Servitium ſub te domino; etſi juſtus iniquis

Non

Non egeas ſervis, tamen & patiere, & amabis
Qualeſcumque tibi Chriſto donante dicatos
Et foribus ſervire tuis, tua limina mane
Munditia curare ſines, & nocte viciſſim
Excubiis ſervare piis, & munere in iſto
Claudere promeritam defeſſo corpore vitam.

POEMA DECIMUMTERTIUM.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN SECUNDUM.

S. Felici gratias agit, quod ejus auxilio ſalvus Nolam pervenerit, & deſcribit populi concurſum ad S. Felicis tumulum in feſto illius die.

Felix hoc merito, quod nomine; nomine & idem,
Qui merito; redit alma dies, qua te ſibi ſummus
Adſcivit patriam confeſſus Chriſtus in aulam.
Tempus adeſt, plenis grates tibi fundere votis.
O pater, o domine, indignis licet optime ſervis,
Tandem exoratum eſt, inter ſua limina nobis
Natalem celebrare tuum. tria tempore longo
Luſtra cucurrerunt, ex quo ſollennibus iſtis
Coram vota tibi coram mea corda dicavi.
Ex illo qui me terraque marique labores
Diſtulerint a ſede tua procul orbe remoto,
Noviſti; nam te mihi ſemper ubique propinquum
Inter dura viæ, vitæque incerta, vocavi.
Et maria intravi duce te, quia cura pericli
Ceſſit amore tui, nec te ſine: nam tua ſenſi
Præſidia, in domino ſuperans maris aſpera Chriſto
Semper ego, & terris propter te tutus, & undis.
Hunc, precor, æterna pietate, & pace ſerenum
Poſce tuis, cujus magno ſtas nomine Felix.
Nunc juvat effuſas in gaudia ſolvere mentes:
Cara dies tandem quoniam hic præſentibus orta eſt,
Semper & æternum nobis celebrata per orbem,
Qua te ſacravit terris & contulit aſtris.
Ecce vias vario plebs diſcolor agmine pingit;
Urbes innumeras una miramur in urbe.
O felix Felice tuo tibi præſule Nola,
Inclyta cive ſacro, cæleſti firmà patrono,
Poſtque ipſam titulos Romam ſortita ſecundos.
Quæ prius imperio tantum, & victricibus armis,
Nunc & apoſtolicis terrarum eſt prima ſepulcris.
Sis bonus o felixque tuis, Dominumque potentem
Exores, liceat placati munere Chriſti,
Poſt pelagi fluctus, mundi quoque fluctibus actis,
In ſtatione tua placido conſiſtere portu.
Hoc bene ſubductam religavi litore claſſem;
In te compoſitæ mihi fixa ſit anchora vitæ.

POEMA DECIMUMQUARTUM.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN TERTIUM.

S. Felicis potentiam adverſus Dæmones oſtendit, ejuſque apud Deum interceſſionem implorat.

Venit feſta dies Cælo, celeberrima terris
Natalem Felicis agens, qua corpore terris
Occidit, & Chriſto ſuperis eſt natus in aſtris,
Cæleſtem nactus ſine ſanguine Martyr honorem.
Nam confeſſor obit, pœnas non ſponte lucratus,
Acceptante Deo fidam pro ſanguine mentem,
Qui cordis taciti ſcrutator, ferre paratos
Æquiparat paſſis, ſat habens interna probaſſe:
Supplicium carnis juſta pietate remittit,
Martyrium ſine cæde placet, ſi prompta ferendi
Menſque fideſque Deo caleat;. paſſura voluntas
Sufficit, & ſumma eſt meriti, teſtatio voti.
Ergo dies, tanto quæ munere retulit alto
Felicem Cælo ſacris ſollennibus, iſta eſt:
Nam poſt ſolſtitium, quo Chriſtus corpore natus
Sole novo gelidæ mutavit tempora brumæ,
Atque ſalutiferum præſtans mortalibus ortum
Procedente die ſecum decreſcere noctes
Juſſit, ab hoc quæ lux oritur viceſima nobis
Sidereum meriti ſignat Felicis honorem.
Denique nil impar his, qui fudere cruorem,
Teſtibus, & titulo ſimul & virtute recepta,
Martyris oſtendit meritum, cum jure potenti
Dæmonas exercet, devinctaque corpora ſolvit.
Nam ſibi Felicem cœcis incumbere pœnis,
Peſtiferi proceres triſti clamore fatentur,
Occultaſque cruces gemitu teſtantur aperto,
Velatumque oculis mortalibus, ac manifeſtum
Auribus, & multo præſentem numine produnt,
Cum captiva inter deprenſi corpora, Chriſtum
In Sancto fulgere ſuo clamantque, probantque
Membrorum incuſſu tremulo capitumque rotatu,
Tormentiſque ſuis, ſed non ſua corpora torquent,
Clamantes proprios aliena per ora dolores
Orantum veniam: latet ultor, pœna videtur.
Tum ſi quos graviore malo violentior hoſtis
Vinxerit, iſta dies divino munere ſolvit.
Cernere tunc paſſim eſt ſacra purgata medela
Pectora liminibus ſterni, jam mente refectos,
Gratantes jam voce ſua: concurrit hiantum
Turba tremens hominum; mixtæ inter gaudia cunctis
Proſiliunt lacrimæ: præſens Deus omnibus illic
Creditur; immenſi Felix eſt gloria Chriſti.
Alma dies magnis celebratur cœtibus, (omnes
Vota dicant ſacris rata poſtibus; omnia gaudent
Terrarum & Cæli), ridere videtur apertis
Æthra polis: vernum ſpirare ſilentibus auræ
Flatibus, & lætum plaga cingere lactea cælum.
Nec modus eſt populis coeuntibus agmine denſo,
Nec requies: properant in lucem a nocte, diemque
Expectare piget; votis avidis mora noctis
Rumpitur, & noctem flammis funalia vincunt,
Stipatam multis unam juvat urbibus urbem
Cernere, totque uno compulſa examina voto.
Lucani coeunt populi, coit Appula pubes,
Et Calabri, & cuncti, quos adluit aſtus uterque,
Qui læva, & dextra Latium circumſonat unda:
Et qua bis ternas Campania læta per urbes
Ceu propriis gaudet feſtis, quos mœnibus amplis
Dives habet Capua, & quos pulchra Neapolis, aut quos
Gaurus alit, læta exercent qui Maſſica, quique
Ufentem, Sarnumque bibunt, qui ſicca Tanagri,
Quique colunt rigui felicia culta Galeſi,
Quos Atina potens, quos mater Aricia mittit.
Ipſaque cæleſtum ſacris procerum monimentis
Roma Petro Pauloque potens, rareſcere gaudet
Hujus honore diei, portæque ex ore Capenæ
Millia profundens ad amicæ mœnia Nolæ,
Dimittit duodena decem per millia denſo

Agmine confertis longe latet Appia turbis.
Nec minus, ex alta populis regione profectis,
Aſpera montoſæ carpuntur ſtrata Latinæ,
Quos Præneſte altum, quos fertile paſcit Aquinum:
Quoſque ſuburbanis vetus Ardea mittit ab oris,
Quique urbem liquere Cales geminumque Teanum,
Quam gravis Auruncus, vel quam colit Appulus aſper:
Huc & olivifero concurrit turba Venafro,
Oppida Samnites duri montana relinquunt.
Vicit iter durum pietas, amor omnia Chriſti
Vincit, & alma fides: animiſque lociſque rigentes
Suadet acerba pati, ſimul aſpera ponere corda.
Una dies cunctos vocat, una & Nola receptat,
Totaque plena ſuis, ſpatioſaque limina cunctis;
Credas innumeris ut mœnia dilatari
Hoſpitibus; ſic Nola aſſurgit imagine Romæ.
Tu quoque poſt urbem titulos ſortita ſecundos.
(Nam prius imperio tantum & victricibus armis,
Nunc & apoſtolicis terrarum eſt prima ſepulcris]
Tu quoque perpetuas duplici ſub honore coronas,
Ante Sacerdotis, poſt martyris, omne per ævum
Felicis complexa tui, gemino bene cælum
Contingis merito Divini mater amici.
Te prius alma pio celebrans altaria cultu
Presbyter inſtituit, placido & moderamine rexit.
Hinc quoque perpetuo decorat te nomine Felix.
Namque tuo meritum in gremio ſacratus honorem,
Ducit odorifero pia conditus oſſa ſepulcro.
Aurea nunc niveis ornantur limina velis,
Clara coronantur denſis altaria lychnis.
Lumina ceratis adolentur odora papyris:
Nocte dieque micant; ſic nox ſplendore diei
Fulget, & ipſa dies cæleſti illuſtris honore,
Plus micat innumeris lucem geminata lucernis.
Nos quoque felices, quibus iſtum cernere coram
Et celebrare diem datur, & ſpectare Patroni
Præmia, præſtantique ſuis tam grandia Chriſto
Gratari, & lætos inter gaudere tumultus.
Ferte Deo pueri laudem, pia ſolvite vota,
Et pariter caſtis date carmina feſta choreis,
Spargite flore ſolum, prætexite limina ſertis,
Purpureum ver ſpiret hiems, ſit floreus annus
Ante diem, ſancto cedat natura diei.
Martyris ad tumulum debes & terra coronas.
Aſt illum ſuperi ſacra gloria luminis ambit,
Florentem gemina belli paciſque corona.
Hunc, precor, æterna nobiſcum pace ſerenum
Poſce diem, hoc iterum liceat gaudere reverſo.
Annuaque hic & vota tuis & carmina feſtis
Reddere placati tranquillo Numine Chriſti.
Hic amor, hic labor eſt nobis, hæc vota tuorum
Suſcipe, commendaque Deo, ut cum ſedula cura
Servitium noſtrum longo tibi penderit ævo,
Tunc demum placidos pietate laboris alumnos
Abſolvas, mittente manu; poſitaſque tuorum
Ante tuos vultus animas vectare paterno
Ne renuas gremio Domini fulgentis ad ora:
Quem bonitate pium, ſed majeſtate tremendum,
Exora, ut precibus plenis meritiſque redonet
Debita noſtra tuis, cum tu quoque magna piorum
Portio, regnantem Felix comitaberis Agnum:
Poſce ovium grege nos ſtatui, ut ſententia ſummi
Judicis hoc quoque nos iterum tibi munere donet,
Ne male grataris lævos adjudicet hædis,
Sed potius dextra poſitos in parte ſalutis
Munifico pecori, laudatiſque adgreget agnis.

POEMA DECIMUMQUINTUM.

DE S. FELICE NATAL. CARM. QUARTUM.

S. Felicis genus & originem deſcribit, & Sancta ejus munia in Eccleſia.

ANnua vota mihi remeant, ſimul annua linguæ
Debita, natalis tuus, o glorioſiſſime Chriſto
Felix, natali proprio mihi carior, in quo
Quamlibet innumeris ſint gaudia publica turbis.
Eſt aliquid ſpeciale tuis, quod nos tibi Chriſtus
Eſſe dedit, viles caro largitus amico.
Non quia tu dignus famulis tam vilibus eſſes,
Æternis dignate Deo comes ire triumphis,
Sed quia nos inopes juſti indignoſque ſalutis
Sic voluit ditare Pater bonus, ut male dites
Criminibus verſa in melius vice divitiarum,
Pro cunctis opibus, cunctiſque affectibus, & pro
Nobilibus titulis, & honoribus omnia vanis,
Felicem caperemus opes, patriamque, domumque.
Tu Pater, & patria, & domus, & ſubſtantia nobis,
In gremium tranſlata tuum cunabula noſtra,
Et tuus eſt nobis nido ſinus: hoc bene foti
Creſcimus, inque aliam mutantes corpora formam,
Terrena exuimur ſtirpe; & ſubeuntibus alis
Vertimur in volucres divini ſemine verbi.
Te relevante jugum Chriſti leve noſcimus, in te
Blandus, & indignis, & dulcis Chriſtus amaris.
Iſta dies ergo, & nobis ſollennis habenda,
Quæ tibi natalis, quia te mala noſtra abolente
Occidimus mundo, naſcamur ut in bona Chriſto.
Surge igitur cithara, & totis intendere fibris
Excita vis animæ tacito mea viſcera cantu,
Non tacita cordis teſtudine, dentibus ictis,
Pulſet amor linguæ, plectro lyra perſonet oris.
Non ego Caſtalidas vatum phantaſmata muſas,
Nec ſurdum Aonia Phœbum de rupe ciebo.
Carminis incentor Chriſtus mihi: munere Chriſti
Audeo peccator ſanctum & cæleſtia fari.
Nec tibi difficile, Omnipotens, mea ſolvere doctis
Ora modis, qui muta loqui, fluere arida, ſolvi
Dura jubes. tu namque aſinam reboare loquendo
Perfectamque tibi lactentes condere laudem
Feciſti, & ſolidam ſolviſti in flumina rupem,
Et terram ſine aqua ſubitis manare fluentis
Juſſiſti, deſerta rigans in ſpem populorum,
In quorum arentes animas pia gratia fluxit,
Quos Chriſtus vivo manans petra fonte refecit.
Unde ego pars hominum minima, iſto munere fretus,
Roris, Chriſte, tui vivos precor aridus hauſtus.
Da verbum de fonte tuo; tua non queo fari
Te ſine, namque tui laus Martyris, & tua laus eſt,
Qui facis Omnipotens homines divina valere,
Fortiaque infirmis ſuperans, de carne triumphas,
Aerios proceres vincens in corpore noſtro.
Quare ades, ut duce te repetens ab origine pergam
Felicem narrare tuum; cui nobile ductum
Ex oriente genus; nec enim magis altera tellus
Felicis patriam decuit, quam quæ Patriarchas,
Quæque pios tulerat, Chriſti ſacra vaſa, Prophetas,
Unde & apoſtolicis fundens ſua flumina linguis,
Totum Evangelii ſonus emanavit in orbem.
Debitus inde Deo Felix, genitore profecto
Italiam necdum genitus, tamen in patre venit:
Civis ut affectu noſtris oriretur in oris;

Nec

Nec cuiquam natum niſi nobis ſe meminiſſet.
Sic Pater Abraham Domini præcepta ſecutus,
Mutavit patrias externo ceſpite terras,
Depoſuitque ſacrum Chananæis ſemen in arvis;
Unde peregrinas ſubeunte propagine terras,
Myſtica Felicem nobis tranſmiſit origo,
Quem perfecta fides illa radice profectum
Prodidit, ut nobis eſſet pia vena fidei.
Felix nunc etiam poſita cum carne quieſcit,
Spiritus in Chriſto vivens, operantibus alte
Virtutis meritis Abrahæ ſemine mutat
Duritiam lapidum, quos ſuſcitat in bona vitæ.
Hac igitur genitore Syro generatus in urbe
Dilectam coluit patriæ ſub imagine Nolam,
Sede beans placita: multoque relictus in auro
Dives opum viguit, quamvis non unicus hæres.
Hermia cum fratre ſui cognomine patris
Terrenas diviſit opes; cæleſtia ſolus
Obtinuit Felix; geminos ſententia diſcors
Diviſit fratres: Hermiam mundus abegit,
Felicem Chriſtus ſibi ſuſtulit; ille caduca
Maluit, hic ſolida; præſentibus ille cohæſit,
Iſte ſolum Cælo vertit, patrimonia regnis:
Ille hæres tantum proprii patris, ille cohæres
Chriſti. ſed quis tam variam miretur ab uno
Sanguine progeniem, veterum inter Sancta parentum
Pignora qui relegat populorum ſtirpe duorum
Fœcundam pugnas utero doluiſſe Rebeccam?
Conqueſtamque Deo gravidi luctamina ventris?
Cui jam tunc fremeret ſanctæ intra viſcera matris,
Quæ nunc intra uterum mundi diſcordia ſævit.
Hiſpida Judæis hirti ſectantibus Eſau
Perfidia, addictis populo ſervire minori.
At nobis lævem per lenia pacis Jacob,
Qua via lucis agit, meliore ſequentibus ortu.
Ergo pari diſpar fratrum de ſanguine ſanguis:
Hermias, velut aſper Edom terrena ſecutus
Squaluit in vacua captivus imagine mundi,
Duraque Idumæi prælegit rura parentis,
In gladio vivens proprio, vanæque laborem
Militiæ ſterilem tolerans, qui Cæſaris armis
Succubuit, privatus agens ad munia Chriſti.
At meus æterni ſatus arma capeſſere regis
In Patris Iſrael migravit nomina Felix:
Seſeque a puero pia mens cæleſtibus edens,
Inſtituit ſervire Deo; nec gratia pauper
Adfuit, & quantum ſitiebat corde capaci
Lucis hians animus, tam largiter influa traxit
Dona Dei. primis Lector ſervivit in annis.
Inde gradum cœpit, cui munus voce fideli
Adjurare Malos, & ſacris pellere verbis.
Quod quia perſpicua meriti virtute gerebat,
Jure ſacerdotis veneranda inſignia nactus;
Mente loco digna meritum decoravit honorem.
Sed ne ſola ſacrum caput infula comeret illi,
Extitit & potior geminandæ cauſa coronæ.
Dira profanorum rabies exorta furorum;
Cum pia ſacrilego quateretur Ecleſia bello,
Præcipueque illos populo depoſceret omni
Impietas, quorum pietas inſignior eſſet:
Tunc ſenior ſanctis Nolanam legibus urbem
Maximus e placido formabat Epiſcopus ore
Presbytero Felice potens, quem mente paterna
Complexus veluti natum, ſediſque fovebat
Hæredem; ſubita ſed tempeſtate fugatus,
Non cedente fide, petiit deſerta locorum.
Tunc magis, atque magis, quæſito antiſtite, Felix
Claruit oppoſitus gladiis, ſoluſque fidei
Invidia affectus, nec ſpectabatur honore:
Major honore fides tantum quia cauſa fidei.
Tunc petitur, ſua cum draco lividus excitat arma
Proruere id cupiens, quo ſurgimus, & cadit ipſe.
Ergo truces pœnas, fugiente antiſtite, ſolus
Vel primus de plebe, quaſi de corpore vertex,
Competitur Felix. hunc omnes vincere certant;
Et quaſi præcelſam obſeſſis in mœnibus arcem
Facta mole petunt; cujus munimine victo
Cetera jam facili cadat urbs proſtrata ruina.
O digna infidis dementia! creditur uno
Extinguenda fides, totus quam credidit orbis.
Heu miſera impietas! infernis cæca tenebris,
Quo ruis? in quem tela moves? an credis in uno
Mortali conſtare Deum? &, ſi corpora ſolvas,
Vim ſimul & mentem divinam poſſe aboleri?
Quæ mundi per membra meat, qua naſceris ipſe,
Indignuſque aleris, cujus de numine pendet
Vincere vel vinci; cujus virtute vel unus
Fortior innumeris: pietate armatus inermi,
Armatos ferro, ſed inermia pectora Chriſto,
Proſternit ſuperante fide, quæ conſcia veri
Cæleſtis, vitam præſenti morte futuram
Comparat, & victo victricem corpore mentem
Læta Deo referens gaudentibus invehit aſtris.
Quid juvat ergo pium tanta quod mole furoris
Felicem veſane petis? manet intus operto
Mens invicta Deo; nec jam tibi ſola reſiſtit
Terreni natura hominis: Deus ipſe repugnat
Quem petis, atque tuis, ſerpens antique, venenis
Ipſe offert ſe per famulorum corpora Chriſtus,
Teque tuis nectens laqueis in cæde ſuorum
Sternit, per mortis ſpeciem de morte triumphans.
Sed fera corda ſuus ſtimulis furialibus error
Sanguinea flagrare ſiti, ſanctumque cruorem
Urgebat, veluti ſceleris depoſcere palmam.
Ergo ubi ſacrilegos excepit Nola furores,
Intentoſque piis expavit civibus enſes,
Quæritur excuſſa Felix venerandus in urbe.
Nec refugit, celſo jam ſpirans ſidera flatu,
Et tacitis acuens ſtimulis in prælia mentem,
Impavidus trepidum ſervabat paſtor ovile
Exemplo Domini, promptus dare pro grege vitam.
Ergo alacer ſævos perſtat quaſi murus in hoſtes;
Et canis, florente fide, vireſcit in annis,
Totus in aſtra animo, Chriſti memor, immemor ævi,
Corde Deum geſtans, & plenus pectora Chriſto.
Nec jam ſe capit ipſe; ſacer majorque videri,
Sidereumque oculis, & honorem fulgere vultu.
Ilicet arripitur gaudens; ſæviſque furentum
Protrahitur manibus, ſed (qui mos hoſtis iniqui,
Cui potior labor eſt animas quam corpora noſtra
Perdere,) dilatum gladio terroribus ante
Tentat, & in mortem ſurgit gradibus pœnarum.
Primus ſupplicii de carcere texitur ordo.
Ferrea junguntur tenebroſis vincula clauſtris:
Stat manibus, colloque chalybs, nervoque rigeſcunt
Diducente pedes: ſternuntur fragmina teſtæ,
Arceat ut ſomnum pœnalis acumine lectus.
Nec requie tamen eſt vacuus, nec luminis expers
Confeſſor, cui jam ſociatus in omnia Chriſtus
Compatitur, virides gravior cui pœna coronas
Multiplicat, ſpatiante polum qui mente peragrat.
Seque ipſum, vincto quamvis in corpore, liber
Spi-

Spiritus antevolat ſummi in penetralia Chriſti,
Præmeditante anima certis ſua præmia votis.
Ergo beata ſacris Felicem paſſio pœnis
Urgebat gravidum vinclis ex carcere cæco:
Quantaſque ex homine induerat caro ſubdita pœnas,
Tantas a Chriſto recipit patientia palmas.
Maximus interea ſolis in montibus æger
Contentus fugiſſe manus, feraliaque ora
Carnificum, diverſa, at non leviore, ferebat
Martyrium cruce, quam ſi ferro colla dediſſet,
Membraque tormentis, aut ignibus: acrior illum
Cura ſui gregis urit, & afficit: uritur igne
Frigoris, & gelido Cæli de rore rigeſcit,
Panis inops, tectique ſimul, noctemque diemque
Pervigil intenta jungit prece tempus utrumque.
Dumoſa dum ſtratus humo compungitur artus
Sentibus, & mentem curis, intuſque foriſque
Dimicat, & turis ſpinas in corpore perfert,
Triſtitiæ patitur ſpinas in pectore mæſto.
Duris dura tegens, cruciatu mentis acerbo
Membrorum tormenta levat, ſenſumque doloris
Corporei excludit cordis dolor. attamen ægra
Materies terræ (licet inconcuſſa maneret
Vis animæ, ſpernente fide labentia carnis,)
Victa hieme, atque fame, duroque attrita cubili
Deficiente ſuam linquebat corpore mentem,
Altius e vacuis feſſi ſenis hauſta medullis
Frigora pellebant glaciato ſanguine vitam.
Mota Patris ſummi pietas antiſtite tanto,
Non tulit obſcuro conſumi funere corpus,
Quamquam & ut Eliam, ſic illum paſcere poſſet,
Eſciferas volucres jejuna per avia mittens;
Poſſet & ut Moſen ſecreto operire ſepulcro.
Sed ſoli hoc dederat Deus uni munus amico,
Arcana tellure tegit, quia jure decebat,
Tantus honos illud corpus, quod comminus ore
Fulſerat, & ſermone Dei, ut mortalia functus
Jura, Deo tanti frueretur teſte ſepulcri.
Ergo ſacerdotem confeſſoremque ſereno
Lumine reſpiciens, tacitis tabeſcere ſilvis
Non tulit ulterius mitis Pater; & quia digno
Condignum comitem meritis ſociare parabat,
Felicem numero de carceris eligit omni,
Cujus id apponat meritis opus, ut ſenis almi
Membra levet, revocetque animam, revehatque refotum
Attonitiſque ovibus cari ſolatia reddat
Paſtoris. venit ergo micans jam nocte ſilenti
Angelus, & tota vinctorum in plebe reorum
Felicem ſolum, pietas cui ſancta reatum
Fecerat, alloquitur: fugit atri carceris horror,
Voce ſimul ſacri Felix, & luce miniſtri
Excuſſus tremit, & verbum trahit aure fideli.
Ac primum, velut eludentis imagine ſomni
Accipiat mandata Dei, ſtupet anxius: & ſe
Cauſatur non poſſe ſequi prohibente catena,
Inſuper & clauſtro ſimul, & cuſtode teneri
Carceris obſeſſi. ſed vox divina morantem
Increpitans jubet excuſſis aſſurgere vinclis.
Et ſubito, ut molles manibus fluxere catenæ,
Sponte jugo cervix ferrato exuta levatur,
Proſiliuntque pedes laxato caudice nervi.
Mira fides! ſalvis reſerato carcere clauſtris,
Sopito cuſtode, fores interritus exit,
Perque ipſos via fit, per quos via clauditur; ibat
Angelus, & tacitæ per amica ſilentia noctis
Lux & iter Felicis erat. nonne unus in omni
Chriſtus adeſt ſancto? ſicut viget omnibus idem
Spiritus in Chriſto genitis; ſic ipſa piorum
Gratia concordat. veterem remeare recenti
Hiſtoria video ſpeciem, qua juſſus abire
Biſſeno ſublimis in agmine diſcipulorum
Petrus, ſponte ſua vinclis labentibus, æque
Carcere proceſſit clauſo, qua prævius illum
Angelus, Herodi prædam furatus, agebat.
Sic meus, educente Deo, geminata per atra
Carceris & noctis, reliquis obſcura, ſed uni
Illuſtrata ſibi, Felix impune per ipſos
Cuſtodes, conſtante premens veſtigia paſſu,
Callibus ignotis directus, juſſa petebat.
Et poſtquam emenſus ſecretos avia ſaltus
Rura, locum feſſi ſenis invenit; ægra trahentem
Jam tenui cernit mœſtus ſuſpiria flatu.
Et primo ut cari cognovit membra parentis,
Fuſus in amplexum, dat vultibus oſcula notis,
Et tentat gelidis revocare fovendo calorem
Artubus, & crebris adflatibus oris anheli
Reddere viventes tepefacto corpore ſenſus.
Sed neque clamatu eſt neque pulſu mobile corpus,
Jam ſimile exanimo: modicus tamen ultima vitæ
Flatus, & internæ prodit trepidatio fibræ.
Anxius intuitu tali pia pectora Felix,
Diſtrahit exangues artus, & lurida cernens
Ora fame, nec habens quidquam quo rebus egenis
Ferret opem, non igne procul, neque comminus eſca,
Ut dape tabentem recrearet & igne rigentem,
Quærenti, & multa Chriſtum prece convenienti,
Quanam ope, quave via juſſum complere valeret
Servitium, ſubitam omnipotens de ſentibus uvam
Edidit, & capiti juſſit pendere propinquam,
Ut facile attiguo poſſet decerpere ramo
Natum ſponte cibum. divinitus ergo refectus,
Mente pia oblato lætatur munere Felix,
Decerptumque manu morientis ad ora racemum
Admovet: & quoniam ſtrictis jam dentibus ille
Et ſentire negat dulces, & ſumere victus;
Exprimit humentes acinos, ſuccumque liquentem
Inſtillat, digito diducens arida labra;
Donec & adſpirante Deo conatibus ægris
Et luctante manu, rigidos pauliſper hiatus
Laxavit, tenuemque aditum dedit oris aperti,
Quo rorem exiguum reſoluta infunderet uva.
Hinc animæ ſenſus, calor oſſibus, atque oculis lux
Vitaque tota redit: quæque hæſerat oblita ſiccis
Faucibus, exercet ſolitas jam lingua loquelas,
Poſtquam vocis iter patefecit lubricus humor.
Ergo reviviſcens notiſſima comminus ora,
Felicis videt ora ſui, amplexuſque viciſſim,
Conqueritur tardum. Nam te promiſerat, inquit,
Adfore jamdudum Dominus mihi, pars mea Felix,
Præcipuum, Felix, pignus mihi, quæ, rogo, tantæ,
Aut ubi te tenuere moræ? ſi corpore ceſſi
Ad tempus fragili, ſolido tamen eſſe fidelis
Pectore duravi. docet & locus & ſtatus ipſe,
In quo me cernis vitæ iſtius ima trahentem
Non mortis fugiſſe metu, Chriſtoque meam me
Præpoſuiſſe animam: fugi, non lucis amore,
Sed fragile hoc metuens infirmi corporis: atqui
Tecta petens, alia vixiſſem tutus in urbe,
Si mihi vile fides, & cara hæc vita fuiſſet.
Ignotos montes, deſertaque nuda petivi,
In gremio Domini dulcis mea colla reponens,
Ipſo ut deficerem teſte, aut ut paſcerer ipſo.
Nec

Nec fruſtra, ecce vides, fuit hæc fiducia nobis:
Adfuit Omnipotens, & te mihi mittere legit,
Per quem dona mihi ſua redderet: utere fili
Præceptis pietatis opus mandantibus, & me
Suſcipiens humeris, commune ad ovile reporta.
Impiger optato gaviſus munere Felix,
Carum onus, ut Chriſti pondus leve, ſumit, & adſert
Jam volucri curſu, tamquam magis ipſe feratur,
Nec ferat; & vere Chriſtus fert ipſe ferentem,
Et pedibus pietate citis Deus addidit alas.
Nocte eadem pariter tot munera percipit unus,
Et ſimul exſequitur Felix; ſua rumpere juſſus
Vincla, ſacerdotem reficit, revehitque refectum,
Deponitque ſui tutum ſub culmine tecti,
Unica quod ſervabat anus; tam celſus & iſto
Maximus extabat merito confeſſor, ut illi
Turba domus, ſumma & cenſus, anus una maneret.
Pulſatis foribus, Felix hanc excitat: illa
Ad primos patefacta ſonos, vix nota renoſcit
Alloquia, & dominum tectis aſſumit apertis,
Voce graduque tremens, quatiente timore ſenectam.
Cui Felix: Cape depoſitum hoc, quod conſcia mecum
Sidera noctis, & Angelicæ ſub principe Chriſto,
Me tradente, manus tradunt tibi; ſume fideli
Hanc Domini gemmam gremio, quam tempore ſummo
Incolumem nobis Domino ſub judice reddas,
Quo nunc teſte capis. ſubit iſtis Maximus orſis,
Felicemque ſuum revocans: Cape tu quoque, dixit,
Muneris, o mi nate, vicem, quam me tibi juſſit
Reddere compoſitum, qui te mihi juſſit adeſſe.
Depoſito. tum deinde ſacram Felicis amati
Imponit capiti dextram, ſimul omnia Chriſti
Dona petens: velut ille patrum venerabilis Iſac
Rore poli natum, & terræ benedixit opimo;
Felicem Chriſto ſic Maximus ore paterno
Ore & apoſtolico benedicens & locupletans,
Immarceſſibilis redimivit honore coronæ,
Perpetuiſque opibus, quas & modo cernimus, auxit.

POEMA DECIMUMSEXTUM.

DE S. FELICE NATAL. CARM. QUINTUM.

S. Felicis hiſtoriam proſequitur.

TEmpora temporibus ſubeunt; abit, & venit æſtas,
Cuncta dies, trudendo diem fugit, & rotat orbem,
Omnia prætereunt, ſanctorum gloria durat
In Chriſto, qui cuncta novat, dum permanet in ſe.
Tandem igitur revoluta dies mihi naſcere, toto
Exoptata dies anno, quæ dulcia feſta,
Et mea vota novas; quæ me ſollemnia poſcis
Munera, natalem referens, quo millia gaudent
Innumeri populi; quo me ſpecialia tangunt
Gaudia, quo famulæ rata debeo munera linguæ
Felici libare meo, cui mente dicata
In Domino Chriſto ſum deditus: hunc & amoris
Obſequio celebrare per annua carmina ſanctum
Fas mihi. dicam igitur merita, & cauſas meritorum,
E quibus obtinuit cæleſtum præmia laudum,
Æternoſque dies, & magni nomen honoris.
Jam prior hic primos vobis liber edidit actus
Martyris, unde domo, vel qui genus, & quibus altus
In ſtudiis, quo deinde gradu per ſancta vocatus
Munia maluerit Chriſto ſervire perenni,
Quam patrias errare vias per devia mundi.
Nam pater emeritis ſub Cæſare vixerat armis.
Diximus & retro toleratas carcere pœnas,
Quas confeſſor obit, mortem quoque ferre paratus,
Ni Deus anticipans gladios, ſolviſſet iniquis
Emiſſum vinclis, alioſque vocaſſet ad actus.
Ut prius ad ſacram remearet Epiſcopus aulam
Maximus, in ſolis qui ſaltibus ultima vitæ
Æger anhelabat, graſſante fugatus ab hoſte:
Quem juſſus proprio ſubvexit corpore Felix,
Pauperis & tecti delatum in ſede locavit;
Penſatiſque ſibi, ſancto ſenis ore beati,
Officiis benedictus abit; paucisque diebus
Delituit proprii tacitus ſub culmine tecti,
Non tacita Dominum cæleſtem mente fatigans,
Quem prece directa, penetrans ſuper aſtra, propinquo
Pulſabat merito, pacem procedere poſcens.
Interea fluxere dies, pax viſa reverti.
Deſeruit latebram Felix, tandemque ſereno
Confiſus cælo, lætis ſe reddere lætum
Fratribus, & placidæ committere cœperat urbi.
Gratabantur oves Chriſti, paſtore recepto.
Ille gregem pavidum de tempeſtate recenti
Mulcebat monitis cæleſtibus, & duce verbo
Anxia corda regens, firmabat amore fidei;
Contemnenda docens, & amara & dulcia mundi;
Nec concedendum terroribus; obviaque ipſis
Ignibus aut gladiis promptos inferre monebat
Pectora; & ipſe ſuis addebat pondera verbis,
Confeſſor paſſus, quæ perpetienda docebat;
Omnibus eloquio ſimul exemploque magiſter.
Non tulit hæc Malus ille diis, ſed inhorruit atris
Crinibus, & rabidis inflavit colla venenis;
Immiſitque ſuum ſcelerata in pectora virus,
Ureret ut nigras Felicis gratia mentes.
Inſeruit ſtimulos, & mentibus arſit iniquis
Viperea furor invidiæ; petit improba primam
Ira domum: cunctis amor impius in ſcelus ardet,
Felicem ſitit impietas; ſed ab ædibus abſens
Forte ſuis media ſteterat ſecurus in urbe,
Fraternis de more ſuo vallatus amicis,
Et pia verba ferens populi credentis in aures.
Ecce ad eum, ſtrictis quærentes enſibus, adſunt.
Cum ſubito, aut illis corda hoſtibus, aut huic ora
Vertuntur: notum non agnovere furentes,
Felicemque rogant, Felix ubi cernitur, & non
Cernitur; ipſe, nec ipſe vir eſt; cum ſit prope, longe eſt.
Ignotus, notuſque ſuis fit civibus idem,
Diſcernente fide vultum credentibus, ipſe
Hoſtibus alter erat: perſenſit & ipſe faventis
Conſilium Chriſti, ridenſque rogantibus infit:
Neſcio Felicem quem quæritis: ilicet illi
Prætereunt ipſum; diſcedit at ille platea,
Illudente canes Domino fruſtratus hiantes:
Nec longum emenſit ſpatium, & ſcitantibus illis,
Qua Felix regione foret, quidam increpat, & dat
Indicium, ignarus cauſæ, credenſque furore
Dementes, qui non vidiſſent comminus ipſum,
Ad quem contiguis feciſſent verba loquelis.
Perculſi novitate doli, graviuſque furentes
Mox redeunt, perque ipſa viri veſtigia currunt.
Jamque propinquabant, ſed præcurrente tumultu
Urbis, & attoniti clamoribus undique vulgi
Admonitus Felix, inſtantia vulnera flexu
Declinat, medioque procul ſe devius aufert.
Namque locum nactus, ſpatio qui forte patenti

Pan-

Panditur effugium, celebri ſeductus ab urbe.
Sic quoque non longinquus erat ſectoribus atris,
Qui prope conſpicuo ſubductus ab ore ſequentum,
Infeſtos utcumque timens vitaverat enſes;
Et capiendus erat, quia nullius obice clauſtri,
Ille repellendis locus obſiſtebat iniquis.
Nam foribus nullis, in publica roſtra patebat
Semiruti paries malefidus fragmine muri.
Sed divina manus ſeſe Sanctum inter & hoſtes
Oppoſuit, miroque locum munimine ſepſit.
Non ſtrue ſaxorum, neque ferratis data valvis
Clauſtra, per humanas quibus atria claudimus artes:
Rudere ſed ſubito concrevit ſordidus agger,
Juſſaque nutantes intendit aranea telas,
Et finibus tremulis in totum ſtruxit apertum,
Deſertæque dedit faciem ſordere ruinæ.
Quæ ſimul occurrit minitantibus, obſtupuerunt
Defixoque gradu, ſibimet dixere viciſſim;
Nonne furor tentare aditus, aut credere quemquam
Hac intraſſe hominem, minimi qua ſigna dediſſent
Vermiculi? modicæ rumpunt hæc retia muſcæ,
Nos penetraſſe virum per clauſa putamus inepti,
Et tenerum tanto non ruptum corpore textum?
Ille magis noſtris manibus modo debitus index,
Qui nos in deſerta doloſo callidus aſtu
Induxit, verſumque alio, mentitus in iſto
Felicem latitare ſitu, quo noſtra maligno
Verteret arma dolo, capiti fugientis amicus.
Ergo recedamus: nam ſtare diutius iſtic,
Riſus erit vulgi, demenſque notabitur error,
Scrutatum hac hominis latebras contendere greſſum,
Qua vel mole putri, vel araneolis obductis,
Monſtrat inacceſſos humus incalcata receſſus.
Nec mora, diſcedunt propere in diverſa frementes:
Sed Deus, ut ſcriptura canit, veſana minantes
Irridebat eos cæleſti Chriſtus ab arce;
Felicemque ſuum ſacris velaverat alis.
Qui domini tutus gremio candentia tela
Diſcutiebat ovans galea, ſcutoque fidei,
Et gladium verbi Confeſſor in ore gerebat.
Armatus pietate manus, & pectora plenus
Caſta Deo, inſignis meriti thorace tegebat.
O multis divina modis ſapientia dives,
Semper ab infirmis confundens fortia mundi!
Vix populos altis defendunt mœnia muris,
Et fretos valido munimine ſæpius hoſtis
Opprimit, adverſiſque expugnat montibus urbes.
Nunc & ab armatis protexit aranea ſanctum
Defenſante Deo: teneris ſtetit hoſtis abactus
Caſſibus; aerio ceſſit vis ferrea filo.
Vana ſalus hominum, virtus mea non mihi virtus,
Si caream virtute Dei. quo vaſta gigantum
Robora? quo Pharii reges? ubi magna Hiericus?
Omnibus exitio ſua gloria, qua tumuerunt,
Caſſa fuit. neque vero ſuis virtutibus iſta,
Sed magis infirmis divina potentia fregit.
Ille gigas pueri funda paſtoris obivit,
Ut canis; illam urbem ſonitus ſolvere tubarum;
Litorea jacuit rex ille ſuperbus arena,
Divitias regni pendens in funere nudo.
Sic ubi Chriſtus adeſt nobis, & aranea muro eſt:
At cui Chriſtus adeſt, & murus aranea fiet.
Digreſſis igitur cum facta ſilentia turbis;
Secretoque fugæ fidas nox alta tenebras
Præbuit, egreditur Felix; mutatque latebram,
Illa canens Domino: media ſi mortis in umbra
Ingrediar, mala non metuam, quoniam tua mecum
Dextra, per infernum non expers luminis ibo.
Ergo Dei ductu capit in regione remota
Compluvium, anguſto brevia inter tecta cubili,
Quo vetus arebat tecto ciſterna profundo.
Propter in attiguis habitabat femina tignis
Sancta Deo mulier, quæ Confeſſoris operti
Neſcia, Felicem Chriſto quaſi conſcia pavit.
Mira canam, ingenium Domini paſcentis alumnum,
Ignara paſcente ſuum. nunc ſedula panes,
Nunc alias de more, ſibi quas coxerat, eſcas,
Mentis in exceſſu divino facta paratu
Importabat eo, Felix ubi teſte latebat
Velatus Domino; ſed nec cum tenderet illo
Noverat ingreſſum; nec cum diſcederet inde,
Introitus erat illa ſui memor: utque paratos
Intulerat victus, propriis licet illa cibando
Serviret manibus ſancto, tamen inſcia tanti
Muneris, hoc de corde ſuo noviſſe nequibat,
Quod non mente ſua, ſed Chriſti numine agebat,
Proque loco latebræ, & ſtrictæ ſuper ora lacunæ,
Appoſitos ingreſſa cibos linquebat, eoſque
Se poſuiſſe domi credens, ita ſemper abibat,
Ponendæ memor, & poſitæ mox immemor eſcæ.
O mulier benedicta Deo, velut una volucrum
Quæ quondam mundo obductum pavere prophetam.
Tu quoque ſecreto paviſti martyra tecto;
Sicut avis Domino parens, & neſcia ſancti,
Conſcia ſervitii: quid geſſeris, & cui tandem
Servieris, gaudens illo ſub tempore noſces,
Cum Deus ipſe ſuo pro confeſſore coronam
Juſtitiæ Chriſtus reddet tibi, tunc tua Felix
Ipſe tibi referet ſub judice prandia Chriſto,
Quæ Deus ad dulces ſacrati Martyris uſus
Tranſtulit, ut quondam coctas meſſoribus eſcas,
Angelica per inane manu pendente propheta
Miſit jejuno rabida inter monſtra prophetæ.
Non fera monſtra, fides quia vicerat alma leones,
Sanctaque frænabant avidos jejunia rictus.
Sex illum totos perhibent ex ordine menſes
Expertem cœtus hominum vixiſſe ſub illa
Culminis obſcuri ſimul anguſtique latebra,
Nil opis humanæ indiguum, ſolamine Chriſti
Semper abundantem: qui tempore fertur in illo
Sæpe illum ſermone ſuo dignatus adiſſe:
Sæpe ſua paviſſe manu, cæloque dediſſe
Pocula, non pluvialis aquæ, quam nubila paſſim
Omnibus effundunt; ſed quem ſpecialiter uni
Gratia Felici mittebat ab æthere rorem.
Nam nimiis, ut fit, tunc torrida ſolibus æſtas,
Et puteum quoque ſiccarat, qui parca latenti
Pocula præbuerat. ſed ne ſitis ureret illum
Carnea, qui Chriſtum ſitiendo, ferebat & iſtam
Corporis afflicti pœnam, delata ſereno
Inque globum tenuis nubes collecta, per arctum
Impluvii, dulcem ſitientis in ora liquorem
Infundit, quaſi preſſa manu; cæloque vocandum,
Velleris ætherii ſucco lactante refecit.
Quid mirum, ſi nunc terrena labe ſolutum
Chriſtus alat, poſitum quem in corpore ſanctus alebat
Spiritus; & cui panis erat, verbum Deus ipſe
Cæleſtum panis, quo veſcitur Angelus omnis?
Tempus ut hoc abiit, pax reddita condidit enſes,
Felicemque Deus monuit prodire latebra,
Qui dudum placidas mundi clamoribus aures
Struxerat, humanis ducens oblivia rebus.

Ut

Ut novus in lucem jam deſperantibus exit,
Et patria tamquam redivivus in urbe videtur.
Et multi dubitant agnoſcere, & ante rogantes,
Verane te facies? (ajunt). tunc ille beatus
Redderis heu tanto nobis poſt tempore Felix?
Qua regione venis? Cælo datus, an Paradiſo?
Redditus in terras habitacula noſtra reviſis?
Ille fidem firmat, coram ſe corpore adeſſe,
Servatum vixiſſe Deo; dat gaudia cunctis
Laudibus & meritis populo celebratur ab omni.
Functus erat, longum perfunctus epiſcopus ævum
Maximus, & numerus ductu paſtoris egebat.
Felicis nomen totum halabat ovile,
Quem confeſſoris redimibat adorea Chriſto;
Quemque ſalutiferum ſpondebat lingua magiſtrum,
Vitaque doctrinæ concors; ſed ut hoc quoque palmam
Juſtitiæ ferret, meritum ſublime quieto
Corde premens, velut indignus, non audet honore
Creſcere, teſtaturque ſeni mage debita Quinto;
Quod prior ille gradum ſocii meruiſſet honoris
Presbyter, & crevit meritis, qui creſcere ſede
Noluit: ipſe illum tamquam minor omnia Quintus
Obſervabat, & os linguam Felicis habebat.
Ille gregem officio, Felix ſermone regebat.
Multa aliis Sanctum Chriſti virtutibus auxit
Gratia Felicem, nec pace minora ſubegit
Prælia, quam validis Confeſſor geſſerat armis.
Corpoream triſti ſub tempeſtate ſalutem
Spreverat, idem & opum ſimul & contemtor honorum
Secura ſub pace fuit. non ille tenendi
Securus meriti, ſed cautior ut bona vitæ
Parta tueretur, poſtquam diſcrimina mortis
Vicerat, & ſcopulos inter tranquilla timebat.
Diximus, ut mortem calcarit, & ambitionem,
Nunc aliam confeſſoris cognoſcite palmam.
Vicit avaritiam. nam prædia multa domoſque
Divitiis locuples patriis poſſederat hæres;
Confeſſor proſcriptus erat, ſed pace reducta,
Et ſua, ſi vellet, depoſcere jura licebat:
Maluit ille tamen verbum curare magiſtri,
Cuncta licent, non cuncta juvant; licito utile præfert;
Et quaſi terrenæ contagia ducere labis
Horruit amiſſos in jura repoſcere fundos.
Multi obtundebant, præ cunctis nomine priſco
Archelais, tam ſancta fide, quam ſtemmate clara,
Dives opum vidua, & ſanctum pietate fideli
Felicem venerans, atque illi cara viciſſim
Hæc illum juxta meritum venerata colebat,
Utque ferunt, junctum ſibimet pro jure ſodali
Uſurpans animum crebris pia corda querelis
Sæpe fatigabat, cur debita, promptaque reddi
Jura recuſaret, quæ diſpenſare recepta,
Mercedis magnæ cum fœnore poſſet egenis.
Plurima de propriis quoque rebus munera ſæpe
Obtulit; ille pio contentus ad omnia ſenſu
Femineam placido ridebat pectore curam,
Cæleſtum ſibimet ſat conſcius ipſe bonorum,
Quæ pro terrenis ſibi compenſata tenebat.
Cogitis, ut repetam terrena, perennia perdam?
Præſtat, opes ſalvo deſint, quam vita opulento.
Dives egebo Deo, nam Chriſtum pauper habebo.
Divitiis inopem ditabit gratia Chriſti.
Hunc retinens animum, tria macri jugera ruris,
Nec proprio ſub jure tenens, conducta colonus
Ipſe manu coluit, famulo ſine, pauperis horti
Poſſeſſor; ſed & has de ceſpite dives egeno
In Dominum confundit opes; cum paupere ſemper
Collectum diviſit olus, cum paupere menſa
Una dies illi curam conſumpſit habendi.
Unica veſtis eum, ſæpe & vix unica texit.
Si geminas habuit, nudum meliore refovit.
Sæpe novo miſeros vertit velamine pannos,
Feliciſque habitu pauper mutatus ab atro
Enituit: contra mendici tegmine Felix
Sorduit, exornans inculto corpore mentem.
Hac vivens pietate Deo maturus, & ævi
Et meriti plenis clauſit ſua ſecla diebus,
Mutavitque piæ, non clauſit, ſecula vitæ.

POEMA XVII.

AD NICETAM REDEUNTEM IN DACIAM.

S. Nicetam Dacorum Epiſcopum, qui ad Natalem S. Felicis Nolæ occurrerat, abeuntem miris laudibus proſequitur.

JAmne abis, & nos properans relinquis?
Quos tamen tota regione linquis,
Semper adnexa ſine fine tecum
Mente futuros?
Jamne diſcedis revocante longe,
Quam colis, terra? ſed & hic reſiſtis
Sancte Niceta; quoniam & profectum
Corde tenemus.
I memor noſtri, remaneque vadens
Spiritu præſens, animis viciſſim
Inſitus noſtris, trahe, ferque tecum
Quos geris in te.
O nimis terra, & populi beati!
Quos modo a nobis remeans adibis;
Quos tuo accedens pede viſitabit
Chriſtus & ore.
Ibis Arctoos procul uſque Dacos,
Ibis Epiro gemina videndus,
Et per Aegæos penetrabis æſtus,
Et levis ſpiret ſine nube ſiccis
Aura Calabris.
Sicut antiqui manibus Prophetæ
Per Sacramentum Crucis, unda miſſo
Dulcuit ligno, poſuitque triſtes
Merra liquores.
Sic tibi Cælum modo temperetur,
Et levi ſudo tenuatus aer,
Flatibus puris placide ſalubres
Spiret in auras.
Qui ſolet flatu gravis e paluſtri,
Anguium tetros referens odores,
Solvere in morbos tumefacta craſſo
Corpora vento.
Quem potens rerum Dominus fugari,
Sive mutari jubeat: ſuoque
Nunc ſacerdoti bona ſanitatis
Flabra miniſtret.
Sicut Aegypto pereunte quondam,
Noctis & denſæ tenebris operta,
Qua Dei vivi ſacra gens agebat,
Lux erat orbi.
Quæ modo in toto ſpecies probatur
Orbe, cum ſanctæ pia pars fidei

Fulgeat Chriſto, reliquos tenebris
Obruat error.
Sic meo, qua ſe feret actus ora,
Cuncta Nicetæ Dominus ſecundet:
Donec optato patriam vehatur
Lætus ad urbem.
Perge, Niceta, bene qua recurris,
Proſperos Chriſto comitante curſus,
Quem tui dudum populi fatigant
Nocte dieque.
Te repoſcentes, ut ager levandis
Cum ſatis imbrem ſitit; utque molles
Cum ſuas matres vituli repreſſo
Lacte requirunt.
Unde mos juſtis precibus tuorum,
Qui ſuum recte repetunt parentem,
Cogimur victo, licet inrepleti,
Cedere voto.
Et quia ſpes jam rapitur tenendi,
Urget affectus placitis favere:
Jam vias illas licet oderimus,
Quæ rapiunt te.
Odimus quamvis, ſed eaſdem amamus.
Odimus quod te retrahunt: amamus
Quod tuum nobis procul attulerunt
Cernere vultum.
Quas prius ſtringi ſuperante amore,
Nunc tibi ſterni faciles precamur
Prævio terris pelagoque ſummi
Nomine Chriſti.
Qui tibi factis iter omne campis,
Arduos montes reprimat, cavaſque
Impleat valles, ſalebras adæquet,
Jungat hiatus.
Te per Hydruntum, Lupiaſque vectum,
Innubæ fratrum ſimul & ſororum
Ambient, uno Dominum canentes
Ore catervæ.
Quis mihi pennas daret ut columbæ,
Ut choris illis citus intereſſem:
Qui deum Chriſtum duce te canentes
Sidera pulſant?
Sed licet pigro teneamur ægri
Corporis nexu, tamen evolamus
Mentibus poſt te, Dominoque tecum
Dicimus hymnos.
Nam tuis intus ſimul implicati
Senſibus, vel cum canis, ac precaris:
Cum tua de te prece cumque voce
Promimur & nos.
Inde jam terris ſubeunte ponto
Adriæ ſtratus ſinus obſequetur,
Unda procumbet, Zephyroque leni
Vela tumeſcent.
Ibis illabens pelago jacenti,
Et rate armata titulo ſalutis,
Victor antemna crucis ibis, undis
Tutus & auſtris.
Navitæ læti ſolitum Celeuſma
Concinent verſis modulis in hymnos,
Et piis ducent comites in æquor
Vocibus auras.
Præcinet cunctis, tuba ceu reſultans,
Lingua Nicetæ modulata Chriſtum,
Pſallet æternus cithariſta toto
Aequore David.
Audient Amen tremefacta cete,
Et ſacerdotem Domino canentem
Læta laſcivo procul admeabunt
Monſtra natatu.
Undique alludent patulo verentes
Ore Delphines, ſine voce quamquam,
Aemula humanis tamen eloquentur
Gaudia linguis.
Nam Deo quid non ſapit, atque vivit,
Cujus & verbo ſata cuncta rerum?
Hinc Dei laudem maris ima noſcunt,
Mutaque clamant.
Teſtis eſt nobis veteris prophetæ
Bellua, ad nutum Domini profundo
Excita, ut merſum caperet, deinque
Redderet hauſtum.
Sed modo ad noſtrum ferus ipſe vatem
Auribus tantum pia devorabit
Cantica, impaſtam ſaturabit alvum
Carmine paſtus.
Qua libet pergas iter, & per undas,
Perque tellurem, licet, & per hoſtes,
Ibis armatus galea ſalutis,
Vertice Chriſto.
Advolet miſſus Raphael, ut olim
Tobiæ Medis; ita proſequendo
Ipſe Nicetæ comes uſque Dacos
Angelus adſit.
Ducat hunc æque famulum ſuum dux
Ille, qui quondam profugum minacis
Fratris a vultu Deus in ſalutem
Duxit Jacob.
Namque Niceta fugitivus æque eſt,
Quod ſemel fecit Patriarcha, ſemper
Hic facit, mundo fugiens ad alti
Mœnia cæli:
Et gradus illos, quibus ille vidit
Angelos verſa vice commeantes,
Iſte contendit ſuperante nubes
Scandere vita.
Per crucis ſcalas properans in aſtra,
Qua Deus nitens ad humum coruſcis
E thronis ſpectat varios labores,
Bellaque mentis.
Tuque, Niceta, bene nominatus
Corporis victor, velut ille dictus
Iſrael, ſummum quia vidit alto
Corde ſatorem.
Unde Nicetes meus approbatur
Iſraelites ſine fraude verus,
Qui Deum cernit ſolitæ fidei
Lumine Chriſtum.
Hic Deus noſter, via noſtra ſemper
Sit comes nobis, ſit & anteceſſor;
Semitis lumen, pedibuſque noſtris
Sermo lucerna.
Qua per obſcuri vada cæca ſecli,
Luminis veri face dirigamur;
Donec optatos liceat ſalutis
Tangere portus,
Quos modo undoſum petimus per æquor,
Dum vagæ mentis fluitamus æſtu
Terreo, tamquam fragili carina,
Corpore vecti.
Sed gubernaclo crucis hanc regente
Nunc ratem, in nobis pia vela cordis

Pan-

Pandimus, Chriſto referente littus
Flamine dextro.
Ergo dux idem modo proſequatur
Te via, qua nunc properas revertens
Ire Niceta, patrioque reddat
Limine tutum.
Sed freto emenſo ſupereſt viarum
Rurſus in terra labor, ut veharis
Uſque felices, quibus & Sacerdos
Præſtitus, oras.
Tu Philippæos Macedum per agros
Per Tomitanam gradieris urbem,
Ibis & Scupos patriæ propinquos
Dardanus hoſpes.
O quibus jam tunc reſonabit illa
Gaudiis tellus, ubi tu rigentes
Edoces Chriſto fera colla miti
Subdere gentes!
Quaque Riphæis Boreas in oris
Alligat denſis fluvios pruinis,
Hic gelu mentes rigidas ſuperno
Igne reſolvis.
Nam ſimul terris animiſque duri,
Et ſua Beſſi nive duriores,
Nunc oves facti duce te gregantur
Pacis in aulam.
Quaſque cervices dare ſervituti,
Semper a bello indomiti negarunt,
Nunc jugo veri domini ſubactas
Sternere gaudent.
Nunc magis dives pretio laboris
Beſſus exultat; quod humi manuque
Ante quærebat, modo mente cælo
Colligit aurum.
O vices rerum! bene verſa forma!
Invii montes prius, & cruenti,
Nunc tegunt verſos Monachis latrones
Pacis alumnos.
Sanguinis quondam, modo terra vitæ eſt,
Vertitur Cælo pia vis latronum,
Et favet Chriſtus ſupera occupanti
Regna rapinæ.
Mos ubi quondam fuerat ferarum,
Nunc ibi ritus viget Angelorum:
Et latet juſtus, quibus ipſe latro
Vixit in antris.
Præda fit ſanctis vetus ille prædo,
Et gemit verſis homicida damnis:
Jure nudatus, ſpoliante Chriſto,
Criminis armis.
Interit caſu Satanæ viciſſim
Invidus Cain, redivivus Abel
Paſcit effuſi pretio redemptos
Sanguinis agnos.
Euge Niceta bone ſerve Chriſti,
Qui tibi donat lapides in aſtra
Vertere, & vivis ſacra templa ſaxis
Ædificare.
Avios ſaltus, juga vaſta luſtrans,
Dum viam quæris ſterilemque ſilvam
Mentis incultæ ſuperans in agros
Vertis opimos.
Te patrem dicit plaga tota Borræ,
Ad tuos fatus Scytha mitigatur,
Et ſui diſcors fera te magiſtro
Pectora ponit.
Et Getæ currunt, & uterque Dacus:
Qui colit terræ medio, vel ille
Divitis multo bove pilleatus
Accola ripæ.
De Lupis hoc eſt vitulos creare,
Et bovi junctum palea leonem
Paſcere, & tutis cava viperarum
Pandere parvis.
Namque manſueto pecori coire
Beſtias pulſa feritate ſuades,
Qui feras mentes hominum polito
Imbuis ore.
Orbis in muta regione per te
Barbari diſcunt reſonare Chriſtum
Corde Romano, placidamque caſti
Vivere pacem.
Sic tuo mitis lupus eſt ovili,
Paſcitur concors vitulus leoni,
Parvus extracto trucibus cavernis
Aſpide ludit.
Callidos auri legulos in aurum
Vertis, & Beſſos imitaris ipſe,
E quibus viſum fodiente verbo
Eruis aurum:
Has opes condens Domino perenni,
His ſacrum lucris cumulans talentum,
Audies: intra domini perennis
Gaudia lætus.
His, precor, cum te domus alma ſancto
Ceperit fratrum numeroſa cœtu
In choris, & nos pietate cari
Pectoris abde.
Nam Deo grates, quod amore tanto
Nos tibi adſtrinxit per operta vincla,
Vis ut internam valeat catenam
Rumpere nulla.
Unde complexi ſine fine carum
Pectus, hæremus laqueo fideli;
Quaque contendas, comites erimus
Mente ſequaci.
Caritas Chriſti bene fuſa cælo,
Cordibus noſtris ita nectit intus,
Ut nec abjuncto procul auferamur
Orbe remoti:
Nulla nos ætas tibi labis umquam,
Orbis aut alter, neque mors revellet:
Corporis vita moriente, vita
Vivet amoris.
Dum graves iſtos habitamus artus,
Mente te ſemper memori colemus:
Tu petes, ſimus ſimul in perenne
Tempore tecum.
Namque te celſum meritis, in altum
Culmen imponet pretioſa virtus:
Inque viventum ſuper urbe magnis
Turribus addet.
Nos locis, quantum meritis dirempti,
Eminus celſis humiles patronis,
Te procul ſacris ſocium catervis
Suſpiciemus.
Quis die nobis dabit hoc in illa,
Ut tui ſtemus lateris ſub umbra,
Et tuæ nobis requietis aura
Temperet ignem?
Tunc, precor, noſtri nimium memento,
Et patris ſancti gremio recumbens,

Roſcido nobis digito furentem
Diſcute flammam.
Nunc abi felix tamen & recedens
Semper huc ad nos animo recurre.
Eſto nobiſcum, licet ad paternam
Veneris urbem.
Non enim unius populi magiſtrum,
Sed nec unius dedit eſſe civem
Te Deus terræ, patria ecce noſtra
Te ſibi ſumit.
Nunc tuos æqua pietate utriſque
Divide affectus, & amore nobis,
Civibus vultu; gemina morare
Civis in ora.
Forſan & major patria hæc habenda,
Non manu factis ubi contineris
Pectorum tectis; homineſque vivam
Incolis urbem.
Sicut Antiſtes, ita dignus almi
Hoſpes es Chriſti, quia Chriſtianis
Mentibus conſors, habitas herile
Accola templum.
Jam vale nobis, & in omne noſtri
Diligens ævum, bonus uſque finem
Duc bonum curſum, poſitamque juſtis
Sume coronam.

POEMA XVIII.

DE S. FELICE NATAL. CARM. VI.

De morte, ſepulcro, ac miraculis S. Felicis.

Lex mihi jure pio poſita hunc celebrare quotannis
Eloquio famulante diem, ſollenne repoſcit
Munus ab ore meo. Felicem dicere verſu,
Lætitiamque meam modulari carmine voto,
Et magnum cari meritum cantare Patroni,
Quo per iter durum, qua fert via pervia paucis
Alta per arcta petens ſuperas penetravit ad arces.
Concordate meis, precor, & complaudite fratres
Carminibus, caſtoque animos effundite luxu.
Gaudia ſancta decent, & carmina caſta fideles.
Nam cui fas hominum, cui Chriſtus amorque timorque,
Non gaudere hodie? & vacuum procedere voti?
Qua quis poſſit ope, ingenii, linguæque, reique;
Cælicolas Chriſto quando adgaudere miniſtros,
Ipſa etiam feſto produnt elementa colore?
Cernite lætitiam mundi in ſplendore diei
Elucere ſacris inſignibus, omnia lætus
Candor habet, ſiccus teneris a nubibus imber
Ponitur, & niveo tellus velatur amictu.
Quæ nive tecta, ſolum nive, ſilvæ, & culmina, colles,
Cuncta ſenis ſancti canos teſtantur honores;
Angelicaque docent & luce & pace potiri
Felicem placido clarum in regione piorum,
Lactea quæ tacito labuntur vellera cælo.
Chriſte, Deus Felicis ades, da nunc mihi verbum
Sermo Deus, da perſpicuam ſapientia mentem.
Non opis humanæ facundia dicere laudes
Poſſe tuas: tua namque tui ſunt gaudia ſancti.
Cedo, alii pretioſa ferant donaria, meque
Officii ſumtu ſuperent, qui pulcra tegendis
Vela ferant foribus, puro ſplendentia lino,
Sive coloratis textum fucata figuris.
Hi læves titulos lento poliant argento,
Sanctaque præfixis obducant limina lamnis.
Aſt alii pictis accendant lumina ceris,
Multiforeſque cavis lychnos laquearibus aptent,
Ut vibrent tremulas funalia pendula flammas.
Martyris hi tumulum ſtudeant perfundere nardo,
Et medicata pio referant unguenta ſepulcro.
Cedo equidem & vacuo multis potioribus auro,
Queis gravis ære ſinus relevatur, egente repleto,
Qui locuplete manu promptaria ditia laxant,
Et variis animam ſponſantes dotibus adſtant,
Mente pares, ope diverſi; nec ſegnius illi
Fercula opima cibis, cervis aulæa ſeriſque
Larga quidem, ſed muta dicant: ego munere linguæ
Nudus opum famulor, de me mea debita volvens,
Meque ipſum pro me, vilis licet hoſtia, pendo.
Nec metuam ſperni, quoniam non vilia Chriſto
Pauperis obſequii libamina, qui duo lætus
Æra piæ cenſum viduæ laudata recepit.
Tunc quoque multa Deo locupletes dona ferebant,
Implentes magnis æraria ſancta talentis.
Sed Chriſtus ſpectator erat, qui corda ferentum
Inſpiciens viduæ palmam dedit. illa diurni
Rem victus, geminos (quod ei ſubſtantia) nummos
Miſerat in ſacram, nil anxia corporis, arcam.
Propterea ex ipſo venturi judicis ore
Ante diem meruit facti præcerpere laudem,
Præferrique illis, quorum ſtipe vicerat aurum;
Munere pauper anus, ſed prodiga corde fideli.
Ergo, boni fratres, quibus hæc dignatio, & iſte
Conſenſus, placidis advertite mentibus aures,
Nec qui, ſed de quo loquar, exaudite libenter.
Deſpicienda quidem, tamen & miranda profabor,
Deſpicienda meo ingenio, miranda beati
Felicis merito; quod dicere non ſine Chriſti
Laude licet: quia quidquid in hoc miramur, ab illo eſt,
Unde piis virtus, & per quem vita ſepultis.
Præteritis cecini patriam, genus, acta libellis,
Et tota ſanctum repetens ab origine, dixi
Felicem, donec perfectæ tempora vitæ
Clauderet, & poſito deſertis corpore terris,
Tenderet æterni merita ad conſortia regni,
Sed quia non iidem tumuli, qui membra piorum,
Et merita occultant; animarum vita ſuperſtes
Corporibus functis, quæſitos corpore fructus,
Et poſt corporeos obitus non mortua, ſentit
Læta bonos, cruciata malos, quos rurſus in ipſum
Tempore venturo corpus revocata, remixto
Corpore, communi metet indiſcreta receptu.
Longa igitur mihi materies; quantumque erit ævi,
Tantum erit & verbi ſuper. o ſi dicere geſta
Felicis liceat, totumque efferre per orbem
Nomina ſic meriti, o ſi copia tanta ſit oris,
Quanta operum, meritique manet. nam tempore ab illo
Quo primum iſta dies Felicem fine beato
Condidit, & carnem terris, animam dedit aſtris;
Ex illo prope cuncta dies operante videtur
Confeſſore Dei, probat & ſine corpore vivum
Chriſtus, ut oſtendat majorem in morte piorum
Virtutem, quam vim in vita ſupereſſe malorum.
Ecce vides tumulum ſacra Martyris oſſa tegentem,
Et tacitum obtento ſervari marmore corpus:
(Nemo oculis hominum qua corpore cernimus exſtat)
Membra latent poſiti, placido caro morte quieſcit,
In ſpem non vacuam redivivæ condita vitæ.

Unde

Unde igitur tantus circumſtat limina terror?
Quis tantos agit huc populos? quæ nam manus urget
Dæmonas? invitoſque rapit? fruſtraque rebelli
Voce reclamantes compellit ad uſque ſepulcrum
Martyris, & ſancto quaſi fixos limine ſiſtit?
Reſpicio hanc aliquando diem, quam mœſta relicto
Orbe fuit, quam læta polo, cum Chriſtus amicam
Aſſumens animam caſto Deus hauſit ab ore!
Addidit ornatum Cælis, nec pignore terras
Orbavit. Superi Felicis mente fruuntur,
Corpore nos: animæque potentis ſpiritus illic
Vivit, & hic meritum; ſed votum funeris almi
Præſentare juvat, quem Nola impendit, honorem.
  Namque ſacerdotem ſacris, annisque parentem
Perdiderat, ſed eum cælis habitura patronum
Urbs devota pium, ſpe ſolabatur amorem.
  Totis ergo quibus ſtipatur conflua turbis,
Currit in obſequium, populos effuſa fideles.
Tunc dolor, & pietas coeunt in pectora cunctis;
Admixta pietate fides gaudetque, doletque.
Et licet accitum Chriſto ſuper æthera tolli
Felicem credat, tanto tamen ipſa relinqui
Præceptore dolet; quodque unum in funere ſancto
Inter & exequias reſtat ſolamen amoris,
Poſtquam depoſitum tumulandi in ſede feretrum,
Certatim populus pietatis circumfuſus
Undique denſato cœtu ſita membra coronat,
Relligioſa pie pugna exercetur amantum:
Quiſque alium premere, & propior conſiſtere certat
Relliquiis, corpuſque manu contingere gaudet.
Nec ſatis eſt vidiſſe ſemel, juvat uſque morari,
Luminaque expoſitis, & qua datur, oſcula membris
Figere; dat meritam Chriſto plebs conſona laudem,
Moliturque ſacrum ſolii Felicis honorem.
  Qua muris regio & tectis longinqua vacabat,
Fuſus ibi læto ridebat ceſpite campus,
Uberius florente loco, quaſi præſcia jam tunc
Semper honorandi mundo venerante ſepulcri
Gaudebat ſacro benedici corpore, ſeque
Veris amœna habitu, quo dignior eſſet humando
Martyre, graminibus tellus ſternebat odoris.
Aſt illum placidum ſcandentem celſa volatu,
Et caſto aſſumptum de corpore, læta piorum
Turba per æthereas ſuſceperat obvia nubes;
Angelicique chori ſeptemplicis agmina cæli,
Totis, qua Cælum patet, occurrentia portis,
Regis in adſpectum, ſummique parentis ad ora,
Sidereo volucrem læti vexere triumpho.
  Tum nivea ſacrum caput ornavere corona:
Sed tamen & roſeam Pater addidit indice Chriſto,
Purpureoque habitu niveos duplicavit amictus;
Quod meritis utrumque decus. nam lucida ſumſit
Serta, quaſi placido translatus in æthera leto.
Sed meruit pariter quaſi cæſi Martyris oſtrum
Qui confeſſor obit. tenet ergo & præmia paſſi,
Quod prompta virtute fuit, nec pacis honore
Ornatuque caret, quia non congreſſus obivit.
  Facta igitur rata juſta pium texere ſepulcro
Funus, at in ſanctis divinitus inſita membris
Gratia non potuit cum carne morique tegique:
Illico ſed poſitis ex oſſibus ecce micat lux,
Quæ medicis opibus meriti dare ſigna potentis
Hactenus ex illo non umquam tempore parcit,
Et toto, quo mundus erit, fulgebit in ævo
Lux eadem, ſancti cineris per ſecula cuſtos.
Martyris hæc functi vitam probat: & bona Chriſti
Ad tumulum Felicis agens, diffundit in omnes
Felicis late terras mirabile nomen.
  Dignatam tanto præ cunctis urbibus unam
Hoſpite nobilitat Nolam; quam gratia Chriſti
Felicis meritis ita dilatavit, ut aucta
Civibus ecce novis, & mœnibus hic etiam urbs ſit,
Pauper ubi primum tumulus, quem tempore ſævo
(Relligio quo crimen erat) minitante profano
Struxerat anguſte, gladios trepida inter & ignes
Plebs Domini, ut feris antiqua minoribus ætas
Tradidit, ingentem parvo ſub culmine lucem
Clauſerat; & tanti tantum ſacer angulus olim
Depoſiti poſſeſſor erat, qui lucis opertæ
Conſcius, ut quidam fons ædibus extitit amplis,
Et manat in mediis quaſi gemma interſita tectis,
Baſilicas per quinque ſacri ſpatioſa ſepulcri
Atria diffundens, quorum faſtigia longe
Adſpectata inſtar magnæ dant viſibus urbis.
Quæ tamen, ampla licet, vincuntur culmina turbis;
Quod creſcente fide, ſuperundat gratia Chriſti,
Quæ populis modico Felicem munere præſtat
Vivere. qui perſtans etiam poſt corporis ævum
Præſidet ipſe ſuis ſacer oſſibus; oſſaque ſancti
Corporis in tumulo non obſita pulvere mortis,
Arcano æternæ ſed prædita ſemine vitæ,
Vivificum ſpirant animæ victricis odorem;
Quo medicina potens datur exorantibus ægris.
  Quanta reſurgentes virtus & gloria cinget
Conjectare licet, cum gratia tanta ſepulros
Ambiat, & quanto rediviva decore micabunt,
Corpora in obſcuris cum ſit lux tanta favillis?
Quid nobis minimis horum præſtare coronæ
Sufficient, quorum & cineres dant commoda vivis?
  Cernere ſæpe juvat variis ſpectacula formis
Mira ſalutantum, & ſibi quæque accommoda votis
Poſcentum; videas etiam de rure colonos
Non ſolum gremio ſua pignora ferre paterno,
Sed pecora ægra manu ſæpe introducere ſecum,
Et ſancto quaſi conſpicuo mandare licenter.
Moxque datam ſua confiſos ad vota medelam
Experto gaudere Deo, & jam credere ſana,
Et vere plerumque brevi ſanata ſub ipſo
Limine læta ſuis jumenta reducere tectis.
  Sed quia prolixum, & vacuum percurrere cuncta,
Quanta gerit Felix miracula nomine Chriſti,
Unum de multis opus admirabile promam
Innumeris paribus, ſed ab uno pende relicta,
Quæ virtus eadem geſſit, diſtantia cauſis.
  Pandite corda, precor, brevis eſt injuria vobis,
Dum paucis magnum, exiguiſque opus eloquor orſis,
Et memores viduæ primo ſermone relatæ,
Quam Deus e pretio mentis, non munere cernens
Antetulit multum mittentibus, omnia dantem:
Me quoque ferte levi dicentem magna relatu.
Et mea namque illis ſunt æmula verba minutis,
Queis pretium pietas pervilibus aurea fecit.
  Quidam homo, re tenuis, plebejus origine, cultu
Ruſticus, e geminis anguſtam bubus alebat
Pauperiem, mercede jugis nunc ſubdere plauſtris
Suetus eos, oneri pacta regione vehendo,
Nunc operæ pretium ſub aratra aliena locatis
Paupertatis habens reditum; ſpes anxia, reſque
Tota inopi par illud erat. non carior illi
Progenies, aut ipſe ſibi; ſed pignora, & ipſos
Ducebat; neque cura minor ſaturare juvencos,
Quam dulces natos educere, parcior immo

Natis,

Natis, quam pecori caro; non gramine vili
Illos, aut ſterili palea, ſed tegmine aprico
Algidus, & de farre ſibi natiſque negato
Eſuriens paſcebat, egens ſibi, dives in illis,
Quorum fœcundus labor exſaturabat egentem.
Hos igitur tam cara ſuæ ſolamina vitæ
Nocte miſer quadam ſomno graviore ſepultus,
Amiſit taciti furto prædonis abactos;
Exſurgenſque die reduci, de more jucundos
Infelix primo in vacuis præſepibus intus,
Moxque foris fruſtra notis quæſivit in agris:
Illico ſed feſſus caſſis erroribus ultro,
Atque citro, poſtquam nullis veſtigia ſignis
Certa videt, ſpebus fruſtrata indage peremptis,
Humanam deſperat opem, & pietate repletus
Adſpirante Deo depreſſam in pectore fracto
Erigit in Cælum mentem; & mox corde refecto
Præſumente fide ſpem voti compotis haurit,
Sanctaque Felicis rapido petit atria curſu,
Ingreſſuſque ſacram magnis cum fletibus aulam,
Sternitur ante fores, & poſtibus oſcula figit,
Et lacrimis rigat omne ſolum, pro limine ſancto
Fuſus humi, & raptos nocturna fraude juvencos
A Felice pio, velut a cuſtode repoſcit,
Increpitans, miſcetque precantia verba querelis.
Sancte Deo Felix inopum ſubſtantia ſemper
Pro miſeris felix, & ſemper dives egenis,
Te requiem feſſis Deus, afflictiſque levamen,
Te poſuit mæſtis ad ſaucia corda medelam:
Propterea tamquam gremio confiſa paterno
In te pauperies caput inclinata recumbit.
Felix ſancte meos ſemper miſerate labores,
Nunc oblite mei, cur me rogo, vel cui nudum
Deſeris? amiſi caros tua dona juvencos,
Sæpe tibi ſupplex quos commendare ſolebam,
Quos tua perpetuo ſervabat cura favore,
Paſcebatque mihi. tua nam cuſtodia ſalvos,
Dextraque ſufficiens illos præſtabat opimos,
Quos miſero mihi nox hæc abſtulit. heu quid agam nunc?
Quo deceptus eam? quem criminer? an tibi de te
Conquerar? immemoremque mei accuſabo patronum?
Qui mihi ſopito tam denſum irrepere ſomnum,
Ne mea ſentirem perfringere clauſtra latrones,
Paſſus es? & nullo fregiſti dura pavore
Pectora? nec lucem tenebris furtoque dediſti?
Aut ullis profugos curaſti prodere ſignis?
Quo modo diſcurram? quo deferar? omnia cæcis
Structa mihi latebris; nunc & mea tecta videntur
Clauſa mihi, abductis ubi deſolatus alumnis
Nil habeo, quod habere velim; quod dulce videnti,
Dulce laboranti non irrita gratia præſtet,
Oblectans inopem ſenſu fructuque peculi.
Hos ubi nunc quæram miſerandus? quando vel uſquam
Inveniam tales? aut unde parabo repertos?
Qui ſolos habui contentæ ruſticus illos
Paupertatis opes? ipſos igitur mihi redde,
Nolo alios. nec eos ulla regione requiram,
Hic mihi debentur; hæc illos limina reddent,
In quibus ipſum te ſupplex adſtringo, tibique
Hæreo; cur quæram, aut ubi, quos ignoro latrones?
Debitor hic meus eſt, ipſum pro fure tenebo
Cuſtodem: tu ſancte, reus mihi, conſcius illis:
Te teneo, tu ſcis ubi ſint, qui lumine Chriſti
Cuncta & operta vides, longeque abſentia cernis
Et capis, includente Deo, quo cuncta tenentur.
Atque ideo occulti fures, quacumque latebra
Non tibi celantur, nec de te evadere poſſunt,
Quos & jam manus una tenet. Deus unus ubique,
Chriſti blanda piis, ſed iniquis dextera vindex.
Redde igitur, mihi, redde boves, & corripe fures.
Sed non quæro reos, abeant, non neſcio mores
Sancte tuos, neſcis malefacta rependere, mavis
Emendare malos venia, quam perdere pœna.
Conveniat nobis igitur: ſic divide mecum
Quæ tua, quæ mea ſunt; indemnis ſtet mea per te
Utilitas, juſteque tuas clementia partes
Vindicet: æquatoque tuum libramine conſtet
Judicium: tibi ſolve reos, mihi redde juvencos.
Ecce tenes factum, famuli jam nulla morandi
Cauſa tibi; accelera tantis me ſolvere curis.
Nam mihi certa manet ſententia cedere nuſquam,
Donec ſubvenias, nec ab iſto poſte refigi;
Ni properas, iſto deponam in limine vitam,
Nec jam repperies, cui reddas ſero reductos.
Talia voce quidem querula, ſed mente fideli
Plorantem, totoque die ſine fine precantem,
Audivit lætus non blando ſupplice Martyr,
Et ſua cum Domino ludens convicia riſit;
Poſcentiſque fide, non libertate dolentis
Motus, opem properat: paucis mora ducitur horis.
Interea labente die, jam veſpere ducto,
Nec precibus dabat ille modum, nec fletibus; una
Vox erat affixi foribus: non eruar iſtic,
Hic moriar; vitæ niſi cauſam protinus iſtinc
Accipiam: tandem tamen ut jam plurima tutum
Nox ſecretum adytis fieri cogebat; & ille
Temporis oblitus, damni memor, oſtia prono
Ore premens, toto prohibebat corpore clauſtra.
Sed multis fruſtra pulſatum vocibus aures
Aggreditur violenta manus, tandemque revellit
Turba reluctantem, & ſancta procul exigit aula.
Pulſus ab ædituis flet amarius, & ſua lugens
Tecta petit, reſonant plangore ſilentia noctis,
Quæſtibus & magnis late loca ſola reſultant:
Donec & invitus pervenit, & atra ſilentis
Ingrediens tuguri penetralia, rurſus ab ipſo
Culminis introitu taciti, ut præſepia vidit
Nuda bovum, & nullos dare tintinnabula pulſus,
Excuſſa ut cervice boum crepitare ſolebant,
Mollius aut lentis cava linguis æra ferire,
Armentum reduces dum gutture ruminat eſcas:
His gravius, tamquam reſciſſo vulnere, planctum
Integrat: & quamquam neget ægro cura quietem
Pervigili, tamen hæc dat ſolamenta dolori,
Ut bubus ſtabulata ſuis loca corpore fuſo
Preſſa ſuperjaceat; nec duro fracta cubili
Membra dolent, juvat ipſa injuria; nec ſitus horret
Sordentis ſtabuli, quia notum reddit odorem
Dilecti pecoris, nec fœtor fœtet amanti.
Si qua illi extremo tulerant veſtigia greſſu
Aſpicit, & palpante manu, calcata retractans
Ingemit, & refricat totis jam frigida membris
Signa pedum; mentemque ſuam, licet eminus abſit
Corpore, ſacratam Felicis mittit ad aulam,
Felicem fletu, Felicem nomine clamans:
Nec deſperat opem, nec parcit fundere vota.
Nox medium tranſvecta polum perfuderat orbem
Pace ſoporifera, reticebant omnia ſomno,
Solum illum ſua pervigilem ſpes curaque habebat.
Ecce repente ſuis ſtrepitum pro poſtibus audit,
Et pulſas reſonare fores; quo territus amens
Exclamat, rurſus ſibi fures adfore credens:

Quod

Quid vacua incaſſum crudeles oſtia vultis
Frangere? jam nullus mihi bos. quid quæritis ultra?
Prævenere alii, mea tantum vita ſuperſtes,
Quæ ſociis veſtris ut præda caſſa remanſit.
Dixerat hæc metuens: ſed nullo fine manebat
Liminibus ſonitus: quo crebeſcente, nec ulla
Reſpondente ſibi pulſantum voce, propinquat
Suſpenſus cunctante gradu, & dat poſtibus aurem
Sollicitam, & rimis acies per hiantia clauſtra,
Qua tenebris albus Cæli color inter lucet,
Inſerit, exploratque diu; nec adhuc ſibi credit,
Quid videat: nec enim ſubluſtri lumine noctis
Pura fides oculis, dubio tamen ipſa per umbras
Corpora pulſantum trepidos auferre pavores,
Spemque boni cæpere novis promittere formis.
Non homines pulſare videt; ſed quod videt eſſe
Verum, non audet ſibi credere. magna profabor,
Quamquam parva Deo miracula, cui ſapit omne
Rerum animal ſenſu, quo juſſerit ipſe creator
Omnigenum pecus. ecce gerens duce Numine mentem
Par inſigne boum, non nota per avia nocte
Venerat ad notas nullis rectoribus ædes,
Sponte quaſi, non ſponte tamen, quia Numinis actu
Ereptos potiore manu prædonibus illos
Egerat occultis Felix moderatus habenis.
Et poſtquam attigerant aſſueti culmea tecti
Culmina; gaudentes reditu, expertaſque timentes
Sat memori terrore manus, quaſi ſponte timerent,
Inſtantem ſibi raptorem, quatere oſtia junctis
Frontibus, & tamquam manibus ſic cornibus uti,
Ut Dominum excirent ſonitu. ſed territus ille
Rurſus ut hoſtili circum ſua clauſtra tumultu,
Tuta etiam timuit; rurſus ſapientia bruto
Adſpirat pecori cauſam ſentire morantis,
Atque intellectum Domini reſerare timentis,
Edere mugitum, de quo formidine pulſa
Panderit excluſis aditum ſecurus alumnis.
Ille inopina videns divini inſignia doni,
Hæret adhuc, trepidumque etiam ſua gaudia turbant,
Credere non audet; metuit non credere; cernit
Coram, & caligare putat; dum reſpicit ad ſe,
Diffidit tantum ſeſe potuiſſe mereri:
Sed contra reputans a quo ſperaverit, audet
Credere, cognoſcens Felicis geſta patroni.
Jamque rubeſcebant rumpente crepuſcula mane,
Noctis & extremæ fuga rareſcentibus aſtris,
Luce ſub obſcura vel ſublucentibus umbris,
Cœperat ambiguos rerum reſerare colores.
Tunc demum nota ſpecie ſibi bubus apertis,
Ut primum cœpere oculis clareſcere ſetæ,
Certior exultat, removens & peſſula clauſtris,
Oſtia laxato ſtridentia cardine ſolvit.
Dum facit hoc, juncti ſimul irrupere juvenci,
Et reſerantis adhuc molimina prævenerunt.
Dimoto faciles ceſſerunt obice poſtes,
Oblatumque ſibi mox ipſo in limine regem
Cognoſcunt hilares lætum, lambuntque viciſſim
Mulcentem, labriſque manus palpantis inundant,
Atque habitum totum ſpumoſa per oſcula fœdant,
Tum complectentis Domini juga cara benignum
Molliter obnixi blanda vice pectus adulant.
Illum dilecti pecoris nec cornua lædunt,
Et collata quaſi molles ad pectora frontes
Admovet, & manibus non aſpera lingua videtur,
Quæ lambens etiam ſilveſtria pabula radit.
Sed tamen hæc inter, non vano corde, fidelis
Ruſticus officii meminit, neque curat anhelus
Ante boves ſtabulis inducere, poſtque laborem
Atque famem, recreare cibo, quam ducere ſecum
Illuc, unde ſuos meruit. venit ergo reductos
Ducens, nec tacitis celat ſua gaudia votis,
Et referens, denſas trahit ad ſua verba catervas:
Ingrediturque ſacras cunctis mirantibus ædes.
Quos miſer heſterno amiſſos deflerat, eoſdem
Præſentes hodie ducit; ſanctique triumphum
Martyris oſtentat populis; ducuntur & ipſi
Per medios cætus, modo furum præda, juvenci,
Et modo Felicis ſpolium; dat euntibus ingens
Turba locum & muto celebratur gloria Chriſti
In pecore. ille autem, qui tanti muneris alto
Cauſa fuit Domino, mediis in liminibus ſtans
Flenſque iterum, ſed lætitia: modo debita ſancto
Vota refert, non ære gravi, nec munere ſurdo,
Munere ſed vivo linguæ mentiſque profuſus,
Voce pia largum teſtatur pauper honorem:
Debitor & Chriſto ſatis iſto pignore ſolvit,
Immaculata ſuæ cui ſufficit hoſtia laudis.
Captivos en Sancte tuos tibi plebe ſub omni
Victor ago, & ſupplex iterum tibi mando ludendos:
Conſerva reduces, dignatus reddere raptos.
Sed tamen in me nunc ipſum bone reſpice Martyr:
Namque vides quod agas tibi adhuc ſupereſſe ſed in me,
Qui prope cæcatis oculis tua comminus adſto
Limina; nam multo merſi mea lumina fletu,
Non ſolum damno, ſed & inter gaudia plorans.
Demſiſti cauſam lacrimarum, tolle modo orta
Vulnera de lacrimis: miſeratus, ſancte, tuorum
Damna boum, miſerare itidem modo damna oculorum.
Donaſti reduces pecudes mihi, rurſus & illis
Redde meos oculos. nam quid juvat eſſe reductos,
Si languente acie præſens præſentibus abſim?
Talia præſentes populi riſere querentem.
Sed procul admotæ ſecreti martyris aures
Suſcepere pias ab inepto ſupplice voces,
Moxque refecta ſacram ſenſerunt lumina dextram.
Inde domum gaudens oculis bubuſque receptis,
Collaudante Deum populo, remeabat, & illum
Læta ſequebatur gemini victoria voti.

POEMA XXII.

Jovium docet Providentiæ divinæ omnia ſubjacere; fatum vero & fortunam nihil eſſe. Illum ad ſcripturæ ſacræ lectionem hortatur.

JAm mihi polliceor ſacris te carmina libris
Condere, teque Dei flammatum nomine Chriſti
Ora ſoluturum ſummo facunda parenti.
Incipe divinis tantum dare pectora rebus,
Subrectoſque Deo ſenſus attollere terra;
Mox oculis Cælo nova lux orietur aperto,
Intrabitque ſacer tacito per aperta meatu
Spiritus, & læto quatiet tua viſcera flatu.
Eja age tende chelym, fœcundum concute pectus,
Magna movens: abeat ſolitis impenſa facultas
Carminibus; major rerum tibi naſcitur ordo.
Non modo judicium Paridis, nec bella gigantum
Falſa canas: fuerit puerili ludus in ævo
Iſte tuus quondam; decuerunt ludicra parvum.
Nunc animis gravior, quantum provectior annis,
Aſpe-

Aſpernare leves maturo corde camœnas,
Et qualem caſtis jam congrua moribus ætas,
Atque tui ſpecimen venerabile poſtulat oris,
Suſcipe materiam, divinos concipe ſenſus.
Si decus e falſis aliquod nomenque tuliſti
De vacuis magnum rebus, cum ficta vetuſtis
Carminibus caneres, vel cum terrena referres
Geſta triumphantum laudans inſignia regum,
Non equidem ex illis tu laudem ſumere dignus,
Quos magis ornabas opulenti munere verbi.
Quanto major ab his cedet tibi gloria cœptis,
In quibus & linguam exercens, mentem quoque ſanctam
Erudies, laudemque ſimul, vitamque capeſſes?
Dumque leges catus, & ſcribes miracula ſummi
Vera Dei, propior diſces, & carior ipſi
Eſſe Deo: quem dum credens mirat is, amare
Incipies, & amando Deum redamabere Chriſto.
Hactenus illa tuæ vanos tuba vocis in uſus
Perſona, divinos modo celſius intonet actus.
Noſſe moves cauſas rerum, & primordia mundi?
Ne vagus innumeros (Epicuri ſomnia) mundos,
Quos atomis demens per inane patentibus edit,
Irritus in vacuum ſpatiato pectore quæras.
Legifer antiquo venerandus nomine Moſes,
Compoſitum prima referens ab origine mundum,
Inſtituente Deo, curas tibi ſolvet inanes,
Formatumque hominem limo, & ſpiramine ſacro
Afflatum referens, cujus ſis munere cunctis
Celſior in terra ſpirantibus, ipſe docebit.
Ne te ceu lapides Pyrrhæ, argillamve Promethei
Contemnas, quem ſumma manus vultuque animoque
Sublimem & propria dignatus imagine finxit.
Cognoſces ibidem (ne pergas tradere fatis
Arbitrium noſtri) quæ nos ſententia leto
Vinxerit, & cujus vitam ſub lege trahamus.
Si mentem Cælo jacis altius, & ſuper aſtra
Scire cupis quid ſit, vel quid fuerit prius ævo;
Et mundo & ſeclis docet ulteriora Johannes.
Principio Verbum, inquit, erat: Deus obſide verbo
Gaudebat, verbumque Dei ſimul & Deus idem (quod
Verbum erat. hoc verbum eſt, ſine quo nihil, omnia per
Facta vigent, quod cuncta regit, cui ſubdita parent
Omnia, & æterno natura omnis famulatu
Strata Deo numen geniti & genitoris adorat,
Cunctaque per gentes, in majeſtate paterna
Regnantem Dominum jam lingua fatetur Ieſum:
Nomine quo fundata ſalus ſtat noſtra, fideſque
Nititur, æternæ tendens in ſecula vitæ.
Hujus divino mortales munere fulti
Aſſequimur fragilem caſtis evincere factis
Naturam, & rigidæ difrumpere vincula mortis:
Et non corporeis in corpore legibus uti
Sectantes divina Dei veſtigia Chriſti:
Mente animam corpuſque ſacris moderante ſub armis,
Mens quoniam ſubjecta Deo capit arma ſalutis,
Inque animam carnemque ſuam regnum obtinet, & fit
Jure potens homo quiſque ſui: qui deditus uni
Æternum Domino proprios regnator in artus
Efficitur, vitiis invictus & oſor iniqui;
Fortior adverſis virtutibus, ordine juſto
Verus homo, quia mente potens, in qua rationis
Lumen habet, famulos nullo certamine ſenſus
Temperat, & placidis ſua pectora flectit habenis.
Tu, cui mens generoſa ſuperni ſeminis igne
Ardet, in æthereos animo conſcende receſſus,
Et gremio Domini caput inſere: mox inhianti
Profluа lacte ſacro largus dabit ubera Chriſtus,
Divinoque tuam perfundet lumine mentem;
Ut videas pulſa caligine magna tremendi
Jura Dei, quibus omniparens ſapientia Chriſtus
In ſeſe ipſe manens ſemper novat omnia rerum,
Atque ut vult, operum arbiter Deus ipſe ſuorum
Continet, & mutat ſpecies, & tempora vitæ
Porrigit aut retrahit; Cælum, mare, ſidera, ventos,
Qua fecit virtute regens. docet exitus ingens
Ægypti, merſuſque mari refluente Tyrannus.
Et prius ipſe graves elementa per omnia motus
Expertus quem cuncta tremant, cui cuncta miniſtrent.
Tempore namque uno tellus communis habebat
Judæos, quæ ſola Deo tunc lecta fuit gens;
Et tamen illa Dei gravis hoſtibus ira ſuperbis
Permixtos inter populos diſcreta cucurrit.
Jam ſcio, non dicis, quod fors incerta procellas
Et mare caſus agat, mare cum diſcedere juſſum
Diſceſſiſſe legas, ſiccamque rigentibus undis
Inter aquas patuiſſe viam, rurſuſque ſolutum
Æquor ad imperium Sancti virgamque Prophetæ
In liquidos remeaſſe ſinus. in utroque maris vis
Paruit, ut ſanctis iter, & vindicta daretur.
Quid profugus Tharſum vates, quem ſorte pericli
In mare dejectum ſpatioſo bellua rictu
Cepit, & innocuum vaſta eructavit ab alvo;
Nonne docet ditione Dei mare & aſtra moveri?
Namque Deum fruſtra fugiens, quem cuncta tenentem
Nemo fugit, movit Cæli ſimul & maris iras.
Omnipotentis enim Domini natura rebellem
Cognoſcens, timuit per ſe quaſi conſcia tutum
Ferre reum, & ventis fugitivum vinxit, & undis.
Iſte propheta Deo lectus terrere minaci
Peccantes monitu populos, poſtquam grave dixit
Exitium, fregitque reos, avertit & iras
Numinis: impenſo lavit ſua crimina fletu,
Extremumque diem fugit bene verſa Ninive.
Num rex ille habuit fatum, qui morte propinqua
Oravit Dominum, quem leges noverat unum
Flectere poſſe ſuas, conſumtum ut tenderet ævum
Longius, & meruit tria ducere luſtra, ſuperſtes
Annis ipſe ſuis, & non ſua vivere ſecla?
Nunc tria miremur texentem Fata Platonem,
Aut Arati Numeros, aut picta Manethonis aſtra?
Dicant, & quæſo ubi tunc rapidas naſcentibus horas
Ponebant, & quæ quibus ibant ſidera ſignis,
Cum pius Ezechias ſidus virtute precatus
Verteret aſtrorum curſus, cælique meatus
Turbaret juſſis retro acto lumine ſolis?
Vel ducis imperio ſancti cum ſiſteret idem
Dilata ſol nocte diem, ut victoria ſacri
Profligaretur populi, ſtetit orbe recurſo
Libra Poli, ut magnos caperet lux aucta triumphos.
Quid ſoboles virtuſque Dei, & ſapientia Chriſtus,
Nonne ſatis vanis curas erroribus aufert,
Noſque ſimul monitis, & factis edocet, unum
Cuncta Deum regere, & nihil ut ſine mente putemus
Principis eſſe Dei, dicens non arbore frondem,
Aere non volucrem ſine juſſu decidere? & cum
Omnipotens verbo ſternit mare, vel pede calcat,
Et verbo morbos abigit, vel dæmonas urget,
Aut reduces animas in corpora functa remittit,
Jamque diu exanimos tumulis jubet ire recuſis.
Integratque putres vita remeante ſepultos:
Nonne poteſtatem propriam ſatis indicat Autor,
Qui ſolus naturam omnem vitamque gubernat?

His,

His, precor, his potius ſtudiumque operamque legendis
Scribendiſque vove, cane grandia cœpta Tonantis,
Scribe creatarum verbo primordia rerum,
Et chaos ante diem, primæque crepuſcula lucis;
Quæque dehinc variis elementa per omnia ſeclis
Dicta, vel acta Deo per ſancta volumina diſces,
Quæ docuit tabulis legalibus indita Moſes;
Aut Evangelici quæ lux nova Teſtamenti
Signat operta prius retegens myſteria Chriſti.
Nunc te divinum vere memorabo poetam,
Et quaſi dulcis aquæ potum tua carmina ducam;
Cum mihi nectareos ſummis a fontibus hauſtus
Præbebunt Dominum rerum recinentia Chriſtum,
Atque tuam pollere Deo teſtantia mentem,
Ut ſimul oris opes a te mentiſque capeſſam;
Et quem cognatum junctum mihi fœdere lætor,
Gratuler & ſancta ſub relligione propinquum,
Nec cum mortali ſolvendis corpore vinclis
Perpetuo ſanctum complectar pignore fratrem.

POEMA XX.

DE S. FELICE NATAL. CARM. VII.

Obſeſſos a Dæmone liberat S. Felix. Theridio oculum reſtituit.

VEr avibus voces aperit, mea lingua ſuum ver
Natalem Felicis habet, quo lumine & ipſa
Floret hiems, populis gaudentibus; & licet atro
Frigore tempus adhuc mediis hiberna pruinis
Ducat, concreto terris canentibus anno:
Iſta luce tamen nobis pia gaudia lætum
Ver faciunt, cedit pulſis a pectore curis
Mœror hiems animi; fugiunt a corde ſereno
Mitis hirundo dies, & pinnis candida nigris
Ales, & illa piæ turtur cognata columbæ,
Nec niſi vere novo reſonant acalanthida dumi,
Quæque ſub hirſutis mutæ modo ſepibus errant,
Mox reduci paſſim lætantur vere volucres,
Tam variæ linguis, quam verſicoloribus alis;
Sic & ego hunc agnoſco diem, quem ſancta quotannis
Feſta novant juſto magni Felicis honore.
Nunc placidum mihi ver gaudente renaſcitur anno,
Nunc libet ora modis, & carmina ſolvere votis,
Vocibus & vernare novis: Deus influe cordi
Chriſte meo, & ſuperis ſitientem fontibus exple.
Sed de te vel gutta meis aſperſa medullis,
Flumen erit. quid enim mirum, ſi rore puſillo
Et minimam repleas animam, qui corpore parvo
Factus homo, æterno compleſti ſemine mundum,
Et totum gutta ſervaſti ſanguinis orbem?
Annue fons verbi verbum Deus, & velut illam
Me modo veris avem, dulci fac voce canorum,
Quæ viridi ſub fronde latens ſolet avia rura
Multimodis mulcere modis, linguamque per unam
Fundere non unas mutato carmine voces.
Unicolor plumis ales, ſed picta loquelis;
Nunc teretes rotat illa modos, nunc ſibila longis
Ducit acuta ſonis, rurſum quaſi flebile carmen
Inchoat, & ſubito præcidens fine querelam
Attonitas rupto modulamine decipit aures.
Sed mihi juge fluat de te tua gratia, Chriſte,
Et tamen illius mihi deprecor alitis inſtar
Donetur variare modos, & jam mihi pacta
Carmina, mutatis uno licet ore Camœnis,
Promere; diverſas quia ſemper gratia dives
Materias miris Domini virtutibus addit,
Quas Deus in caro Chriſtus Felice frequentat,
Clara ſalutiferis edens miracula ſignis.
Cernitur illa dies ſpectari ſueta per omnem
Vipeream ſobolem, ſævos cum dæmonas urget,
Occultaque manu clamoſos verberat hoſtes.
Pœna malos agitat; velut illi, qui meruere
Vaſa malis fieri, ut meritum, tardante medela,
Plenius omne luant dilato tempore crimen:
Sive hoc natali ſtudet indulgere diei,
Ut paucis alias det opem, quo plura benignus
Natali det dona ſuo. nam cum iſta propinquat
Elabente dies anno, tunc crebrior inſtat,
Et gravior. videas tunc ægra examina cogi
Denſius, & certam repeti prope feſta ſalutem.
Tunc ſolito gravius ſuccenſi dæmones ardent,
Flebiliuſque ululant, & vi majore ſubacti:
Ultima jam tormenta gemunt: nec abire ſinuntur
Exceſſu facili, ſed miris ante agitatis
Et vanis male ſuppliciis, tolluntur in altum,
Suſpenſi ſolito ſublimius, & quatiuntur
Aeris in vacuo, vincliſque latentibus hærent
Pœnali per inane mora: per non ſua quamvis
Corpora, vexatos hoſtes ſua pœna fatigat.
Solvuntur pœnis, cum pœnas ferre videntur
Corpora, & immunes animæ ſpectant aliena
In membris tormenta ſuis: homo dæmone capto
Liber agit (ſpecies pœnarum in corpore tantum eſt,
Senſus abeſt) quia non hominis, ſed dæmonis eſt crux.
Hoſtis amare quid inſultas, qua ſpe uteris in me?
Ecce Redemptoris noſtri malus arte viciſſim
Luderis illuſor; dolus & tuus in tua cedit
Vincla tibi; capiens caperis, nectenſque ligaris.
Fit loquens laqueatus homo, & ſua præda latronem
Decipit; & capti captivus corporis eſcam
Dum petit illicitam, letalem devorat hamum.
His etiam potiora tamen ſpectata profabor.
Ante alios illum, cui membra vetuſtior hoſtis
Obſidet, ad ſacri pia limina Martyris, ægra
Excuſſum de plebe rapi, admotumque ſacratis
Ante fores Sancti cancellis, corpore verſo
Suſpendi pedibus ſpectantem tecta ſupinis.
Quodque magis mirum atque ſacrum eſt, nec in ora relapſis
Veſtibus, ut rigidis, aut ad veſtigia ſutis
Corporis omne Sacrum caſto velatur operto.
Scilicet ut divini operis reverentia tectis
Corporibus maneat, nec pœna Dæmon in ipſa
Qua cruciatur ovet, nudis prodendo pudorem
Artubus: illæſo gravius torquetur honeſto,
Recta licet verſis ſedeant cum tegmina membris:
Mira hæc ſunt & magna; quis abnegat? & tamen uſu
Nata magis, minus auditu miranda videntur,
Quamlibet & viſu reverenda, & grandia facto.
Ergo minuta mei ſimul, & nova facta Patroni
Auſcultate, precor, Dominus quæ Chriſtus in illo
Multimoda virtute gerit, quibus omnibus unam
Confirmare fidem nobis ſtudet; ut per aperta
Arcanum documenta Deum videamus adeſſe,
Reſque hominum & mentes ſtudio curare paterno
Cæleſtem Dominum, qui condidit omnia verbo.
Det mihi prima meus narrandi exordia frater
Theridius, nam quod potiuſve priuſve canendum

Suſcipiam Felicis opus, quam quod mihi teſtis
Ipſe meis quibus eſt, idem Dominædius egit?
Ex illa modo nocte diem cadit annus in iſtam.
Noſtis eum morem, quo jejunare ſolemus
Ante diem, & ſero libatis veſpere ſacris,
Quiſque ſuas remeare domos. tunc ergo ſolutis
Cœtibus a templo Domini, poſtquam data feſſis
Corporibus requies ſumpta dape, cœpimus hymnis
Exultare Deo, & pſalmis producere noctem.
Interea meus iſte choro digreſſus amico,
Ut ſpirante foris aura depelleret æſtum,
Quem fumoſa dabat ceratis cella papyris,
Porticus anguſti qua tenditur agmine tecti.
Nocte licet nullo via lumine cæca lateret,
Hic tamen intrepido per cognita limina paſſu,
Heu! (nam vicini incautus diſcriminis) ibat.
Comminus in medio tecti cameram inter humumque
Nutabat ſolitus lychnum ſuſpendere funis,
Innectens trijugum ſupremo ſtamine ferrum,
Quo vitreæ inſeritur penetrabilis anſa lucernæ,
Aurituſque Calix tribus undique figitur uncis.
Funditus albet aqua, ſuper undam flavet olivo.
Stat liquor in liquidis, ſubjecto lubricus humor
Fonte natat, neque juncta coit mixtura fluoris.
Et mirum, quod pingue natat; neque denſa ſolutum
Rumpit materies elementum, ſed leve craſſum
Suſtinet, ut ſolido dilutior unda fluento,
Subſiſtenſque oleo, liquidis aqua fundamentum eſt.
Tantaque confuſis intus diſcordia ſuccis
Lucet, ut admiſtos videas diſtare liquores,
Communique ſinu calicis diſcrimine claro
Quæque ſui laticis ſervet natura colorem.
Mergitur in medio plumbum tripes, & cavus illo
Extat apex uncti ſtipatus fomite lini.
Stuppa madens liquidum tenui face concipit ignem,
Et circumfuſum ſpatio ſtagnantis olivi,
In vitreis exile vadis funale coruſcat,
Et tremulo vibrans a vertice lumen acutum,
Leniter umbroſam jacit in penetralia lucem,
Et placido denſas aperit ſplendore tenebras.
Hoc tamen emenſa fuerat jam nocte remotum,
Productas quoniam pueris vigilantibus horas
Conſumpto bibulum defecerat unguine lumen.
Sed puer, extincto abſtulerat qui lumine lychnum,
Quem deponendo funem laxarat, eumdem
Neglexit ſolito adductum reſtringere nodo.
Laxior hinc humili fluitabat linea tractu,
Gratæ lucis inops, & cæci plena pericli.
Nam laquei ſummum dentata minantibus uncis
Armabatur, & his male tunc fuit obvia fratri,
Pene male, at nutu Chriſti bene, qui bene vertit
Feralem nobis memoranda in gaudia caſum.
Ergo (videte manum Chriſti) male pendulus ille
Per tenebras ſolito funis ſubmiſſior infra
Aeris aſſuetum ſpatium pendebat; & inde
E capitis regione pari libramine factus,
Ut ſtatus hujus erat, ſecuram, heu! cuſpide trinæ
Excepit faciem venientis, & induit unco
Occurrens oculum, teneroque per intima lapſus
Mucro ſubit cilio; qua vix ſolet arte medendi
Cauta manus lævem trepido moderamine molem
Ducere, palpebramque levi ſuffundere tractu.
Percuſſus ſubito tam duri verberis ictu,
Exclamat, trepidaſque manus turbatus ad ipſum
Fert oculum; & pariter clauſum cum lumine ferrum
Continet, ut reprimat, vel ſi cadat, ut labentem
Excipiat globulum, qui luminis intima ſervans,
Intra folliculum teretem liquido interfuſo
Sub vitrea nigri latet albus imagine pupi.
Hic veluti radix oculum ſubeunte medulla
Fulcit, & humecto venarum fomite paſcit,
Dum parili fontes oculorum ſidere conſtant.
Ac ſi forte gravi morbo diſrupta, vel ictu
Heu! male diſſiliat membrana fluentis ocelli,
Proſilit iſte globus, ſuccoque relictus alente
Deſerit aridulam vacuata luce lacunam.
Interea puer excuſſus clamore dolentis
Accurrit, ſtratum ſomno fugiente relinquens,
Accenſamque manu prætendit ad ora lucernam.
Clauſerat hic manibus vultus, & fronte ſupina
Contiguo ſimilis juveni ſpectabat in altum,
Ut daret immotum librato corpore funem,
Vulneris arbitrio trepidantia membra gubernans,
Dum timet adverſo vulnus diducere motu,
Captivique oculi ex uno, quo liber agebat,
Lumine diſcrimen ſociali parte cavebat,
Nec tamen audebat ducendum attingere ferrum,
Ne ſimul hærentem ductu mucronis & orbem
Extraheret, neque jam poterat ſub lumine fixi
Ferre moram teli, ſed deſperante medelam
Ex ope mortali, divina mox ope Felix
Imploratus adeſt, quem tanto in vulnere pendens
Advocat, & tali depromit voce querelam:
Hei mihi! quanta meos urgent peccata labores,
Qui tantam merui plagam Felice patrono,
Vicinoque ſimul, Felicis & inſuper ipſo
Natali miſer excipere? heu! magno reus ingens
Crimine, quem tunc pœna ferit, cum ſolvere ſuevit.
Sancte, precor, ſuccurre tuo: ſcio proximus adſtas.
Et de contigua miſſis hac auribus æde
Audiſti, Felix, fletum infelicis alumni;
Sive modo excelſo lateri conjunctus adhæres
Ante thronum magni Regis confeſſor, amicus,
Pauperis hanc venerande tui trans nubila vocem.
Accipis aure Dei, neque temnis, ſed peris illic
Quam mihi deportes Chriſto miſerante ſalutem.
Ergo veni, Felix, animæque perenne Patronus,
Nunc pro corporeo medicus mihi curre periclo.
Curre precor, ſanctaſque manus oppone minanti
Lapſum oculo, & fixum quod conſpicis erue ferrum,
Quod propria revocare manu non audeo, ne me
Lumine deſpoliem, dum conor ſolvere telo.
Sic etenim penitus mihi ſentio fulmen adactum
Inſerto ſub operta oculi penetralia clavo,
Ut tantam divina manus, quæ condidit ipſos
In nobis oculos, quæ te quoque dextra potentem
Sanifera virtute dedit, qua dæmonas atros
Excruciando domas, qua corporis omne caduci
Pellere tormentum potes alto nomine Chriſti,
Omnipotente potens Domino: quo præſule nunc me
Suſcipe ſanandum; nec te mea crimina vincant,
Sed magis a te victa cadant. nam dignior iſto
Vulnere ſum, fateor, placidi quam munere Chriſti.
Sed Domini ipſius verbum factumque memento,
Qui peccatoris vitam moriendo redemit.
Juſtitiæ ſi jure velis decernere mecum,
Non ſum uno tantum ſed lumine dignus utroque
Multari, ut talis facie ſim, qualis & intus
Corde tenebroſo, de quo male viſibus utor
Corporeis, cæcus juſtis, oculatus iniquis,
Et peccatorem luſcum fateor decet eſſe,
(Si deceat talem eſſe tuum). quocumque ligatus

Crimine, ſit dignus venia, jam ſi tuus eſſe
Cœperit: ut dudum cœpi pars eſſe tuorum,
Quos ego non patriæ telluris amore ſecutus,
Sed deſiderio, quo me tibi, Sancte, dicarem,
Per maris, & terræ contemta pericula veni;
Exemploque boni, cognatæ vincula terræ,
Ut tibi ſervirem, rupi, conſortibus illis
Cum quibus & me jacto tuum; quod & hac ope monſtra,
Ne perdam tanto confixum vulnere lumen.
 Da, precor, indigno famulo tam nobile munus
In laudem Domini: præſta hoc inſigne diei
Sancte tuo, ut, confeſſa tibi quem gloria Chriſti
Luminis æterni natalem in ſecula fecit,
Hunc habeam natalem oculi, pariterque celebrem
Felicem & lumen mihi de Felice receptum.
Talia dum plorat ſimplex, manus ecce beati
Proſpera mox Felicis adeſt, dubiamque timentis
Adſpirans tacite firmat mentemque, manumque,
Ne timeat tuto auſurus producere ferrum.
 Vix hoc conatus fuit, & quaſi lubricus uncus
Ex oculo cadit abſque oculo; tantum unda ſecuta
Evomit lacrimis, quem ſuppuraverat, æſtum:
Mox oculus tanti purgatus nocte pericli
Tam puro enituit ſpeculo, quam nunc quoque ſanus
Cernitur æterni collucens munere Chriſti.
Et puto plus hodie ſolito niteat, quia lumen
Addidit ipſe dies qui reddidit. ergo fideles
Cernite nunc animis tanti diſcriminis inſtar,
Et pariter tanti perpendite muneris actum.
 Vir jam maturo gravis ævo, & corpore celſus,
Staminis uncino quaſi piſcis inhæſerat hamo;
Et vice ſuſpenſus lychni pendebat aperto
Sed non ſponte oculo, quem diducebat inuncans
Subfixo clavus cilio, neque vulnus agebat,
Divina prohibente manu, quæ fecerat illic
Innocuamque aciem ferri, ſimul & leve pondus;
Qua pituita gravis, pilus intolerabilis, & qua
Nec minimæ perferre atomum duramus arenæ,
Hac grave & incurvo, quis credat? acumine ferrum,
Inſuper & lychno concretis ſordibus uncto
Fixum, impune diu tenuem preſſiſſe metallo
Pupillam, & nullo temeratum vulnere viſum.
Quæ tam ſubtilis digitis manus, aut opis arte,
Quæ ſe tam tenui potuit diſcrimine junctis
Inſerere; & medio palpebræ oculique ſubactum,
Inter utramque viam fragili per utrumque meatu
Illæſo penetrans oculo, ſuſpendere ferrum,
Quod ſolidi craſſo totum complebat opertu
Orbem oculi, figens acie, nec vulnere lædens;
Quæ manus hoc potuit, niſi quæ manus omnia fecit?
Spiritus ille Dei penetrator ubique per omnes
Naturas rerum, tenui ſubtilior omni,
Perdita cæcatis qui lumina reddidit, & qui
Ex utero cæcum nova lumina fecit habere,
Vultum imperfecti natura corporis implens
Arte creatoris, qua totum perficit orbem;
Filius ille Dei, manus & ſapientia Patris,
Omniparens rerum fons, & conſtantia Chriſtus.
Ipſe illum quondam non plenæ matris in alvo
Finxerat, ut poſt hac homo factus & ipſe creator
Hoc quoque divinis opus admirabile ſignis
Adderet, ut vacuos expleret viſibus orbes.
Denique humi ſputans limum facit, unde negatos
Naſcenti obtutus credenti reddat alumno:
Materiaque eadem defecta in parte perornat
Semiperactum hominem, quem toto corpore finxit;
Ut ſeipſum noſtra veniſſe in carne probaret,
Qui cum Patre Deo communis imaginis ore
Compoſitum limo, & flatu formaverat Adam.
 Ipſe opifex, lux noſtra, Deus, Felicis amici
Natalem tanta voluit decorare medela;
Ut confeſſoris meritum ſublime potenti
Munere monſtraret, non ut cumularet honorem
Martyris hoc opere, ingentes cui contulit olim
Nobilibus titulis benedicto nomine palmas,
Quas indefeſſis in eo virtutibus omni
Tempore continuat Domini clementia Chriſti.
 Sed nobis voluit ſpecialem tempore in iſto
Lætitiam donare Deus, propriique patroni
Tale aliquod propriis operans ſignum dare ſervis,
Quo nos ſiderei proprios Felicis alumnos
Proderet, ut merito illius, curaque doceret
Vivere, quo noſtram ſervans cuſtode ſalutem,
Sæpius infeſtum nocturnis caſibus hoſtem
A noſtris pariter membris, & mentibus arcet.
 Denique jam noſtri gaudemus honore pericli,
Cernenteſque pari ſplendentem lumina viſu,
Quem pene amiſſo deformem vidimus uno,
Lætamur tactis hoc ſoſpite fratre medullis,
Quem tanto nobis donavit munere Chriſtus.
Jure oculis hunc æquo meis, in lumine cujus
Felicis manus in Chriſto mea gloria fulget.
O felix caſus, bona vulnera, dulce periclum,
Per quod cognovi me curam martyris eſſe.
Tanti namque fuit lumen mihi pene periſſe,
Ut modo Felicis de lumine lumen haberem.

POEMA XXI.

De naufragio Martiniani ſcribit ad Cytherium, quem laudat, quod filium ſuum Sulpicio Severo inſtituendum tradiderit.

MEROPIUS PAULLINUS CYTHERIO FRATRI IN CHRISTO SALUTEM.

MArtinianum ſpiritu fratrem mihi
 Unaque germanum fide,
Quem tu diſertis proſecutus litteris
 Ad nos venire miſeras.
Nunc vix ſalutis compotem factum ſuæ
 Scriptis inanem perditis,
Sed caritatis indicem plenum tuæ
 Ut os tuum ſuſcepimus.
Et veriorem litteris epiſtolam
 De corde ſignatam tuo,
Cum te referret ſpiritali littera,
 Et mente & aure legimus.
Tunc ambo nexi ad invicem dextras damus
 In oſculo pacis ſacræ,
Et immolamus hoſtiam laudis Deo,
 Grateſque Chriſto reddimus.
Quo liberante, noſtra ſoſpes e mari
 Intrarat hoſpes limina:
Nam dira paſſus, & tamen miracula
 Expertus in periculis,
Patria profectus cognita cauſa tibi
 Iter pedeſtre legerat:

Sed longa ſecum ſpatia terrarum putans,
Vertit viæ ſententiam,
Et otioſam fluctuandi nauſeam
Pedum labori prætulit.
Narbone ſolvit per trucem ponti viam
Fragili carinæ credulus.
Hinc ille greſſu vir piger verſa vice
Fit navigandi pœnitens.
Jamque ut profectus continenti litorum
In alta proceſſit freta,
Jam nocte denſa, ſed ſereno lucida
Ridente tranquillo maris,
Cum ſola curſus ordinarent ſidera
Abſente tunc luna polo;
Navem repente temporis longo putrem
Uſus vehendi deſerit,
Laterumque laxis ſolvitur compagibus,
Undaſque rimis accipit.
Cunctis ſoporem ſuaſerat tranquillitas,
Tantum gubernator vigil
Labente blandis claſſe ſecurus vadis
Iter ſecabat ſpumeum,
Et fortiores provehendis curſibus
Auras vocabat ſibilo.
Interea navis altius decreſcere
Creſcente pletura ſui,
Tabuliſque ſeſe latius laxantibus
Incurrit unda largior;
Quibuſque nulli de ſalo fluctus erant
In nave fluctus naſcitur,
Et dormientum membra jam ſubterluens
Udo rigore ſuſcitat.
Ut ſenſit unus, mox & alter, omnibus
Formido ſomnum diſcutit.
Timent pavore mortis, & cauſas adhuc
Timoris ignorant ſui.
Qua miſeri fugiant pelagus infeſtum via?
Merguntur in navi ſua.
Si concitata ferveant ventis freta,
Navi teneretur ſalus;
Intra carinæ viſcera infuſo mari,
Quo vita captetur loco?
Quis portus illis, queis & in navi mare eſt,
Quod intus preſſos enecat?
Sed aura, portus, & ſalus cunctis Deus
Manum paternam porrigit,
Et inter alta medii dorſa gurgitis,
Pietatis expandit ſinum,
Quo abrupta mortis incidentes excipit,
Et in vado vitæ locat.
Scapham ſequacem quadriremis machinæ
Ad hanc opem paraverat:
Ut quos ab illa plebe navigantium
Servare legiſſet Deus,
Suſciperet illa, quæ dehiſcentem mari
Claſſem adnatabat comminus.
Hanc ipſe navis rector, & cum litore
In alta primo ſolveret,
Novatianus ille, diſciſſam fidem
In corde portans naufrago,
Homo mortis, & apta morti cogitans
De more ſuo voluit,
Ut eſſet onerum portio, in navem ſuam
Properat ſtatim conſcendere;
Et cum periclo ſtringeretur ultimo,
Molitus eſt expellere,
Ut fune rupto quo cohærebat rati,
Dimitteretur æquori.
Sed plurimorum voce victus obvia,
Ab utroque manſit irritus,
Quia prævalebat omnium ſententia
Auctore Chriſto fortior,
Ut mox ſalubri barca perfugio foret
Puppi ſuperſtes obrutæ.
Inuſitata naufragii facies erat,
Mors navis, & pax æquoris.
Foris ſedebat in freto tranquillitas
In nave tempeſtas erat.
Non ſaxa claſſem, non procella fregerat:
Sed his vetuſtas fortior
Clavante ferro firma ligni robora
Ævo terente ſolverat.
Cælum ſerenis enitebat vultibus,
Aſtris renidebat mare.
Verum quid illis læta ventorum ſimul
Pelagique præſtabat quies,
Quos deſerebat in profundo marmoris
Vectura dilapſæ ratis?
Bibit unda navem, navis undam combibit,
Sorbentur, & ſorbent aquæ.
Inebriati navitæ potu ſalis,
Triſti necantur crapula.
Ridebat aliis mitis unda navibus,
Unique ſævibat rati.
Sed in periclo plurimorum cernere eſt
Cæleſtis actum examinis.
Commune cunctos una quos navis vehit
Periculum mortis manet;
Et ecce variis dividuntur caſibus,
Ad mortem, & ad vitam dati.
Quod ne putetur forte permixtim bonis
Simul tributum vel malis,
Conſtat periſſe Chriſtianum neminem,
Et interiſſe perfidos.
Namque aut maligno corde Judæus perit,
Reus aut ſuperbi ſchiſmatis.
Quemcumque Chriſti recta ſignavit fides,
Hunc vita cognovit ſuum.
Tamen fuere Chriſtianis additi
Necdum hoc ſacrati nomine,
Quos de profundo juncta ſervavit fuga,
Quia Chriſtianis hæſerant.
Nam cum infideli plebe navigantium
Nullus fidelis merſus eſt.
Ut clara magni veritas myſterii
Oſtendit in paucis Deus,
Quod fine mundi dividendis gentibus
Diſcrimen in cunctos erit,
Cum prænotatos ora vexillo crucis
Tranſibit ultor Angelus:
Sic nave in illa nemo morti traditus,
Qui veritate præditus.
Vixere juncti Chriſtianis impii,
Vincente noctem lumine.
Nam Chriſtianos aggregare mortuis,
Virtute caſſa mors fuit.
Quia fronte ſignum Chriſtianis emicat,
Quo mors ſubacta corruit.
Navarchus ipſe perditæ princeps ratis
Pereuntibus primus fuit.
Namque ante pelago quam periret naufragus,
Jam mente naufragaverat.

Bis-

Bis merſus ille, quem carina fluctibus
  Demerſit, error inferis.
Potuiſſet illeſe periclo abrumpere,
  Sed debitum morti caput
Captiva dignis mens avari vinculis
  Adſtrinxit in finem ligans.
Nam ne ſuperſtes navis, & merces foret,
  Necem ſaluti prætulit.
Martinianum jam ſupremo ſtamine
  Mergentibus mixtum viris
Tumultuantis excitat turbæ ſonus,
  Somnoque mortis excitat,
Qui tunc remoto feſſus in proræ ſinu, &
  Securus innocentia,
Ionas ut olim ventre navis abditus
  Somnos anhelabat graves:
Sed excitatus luctuoſis undique
  Pereuntium clamoribus,
Pedibuſque turbæ membra quaſſus omnia,
  Duro cubili proſilit:
Plerique merſis intus in navis utero,
  Laterum per oras, quas ſolent,
Ut vela tollant, ſive contis ſubrigant,
  Nautæ expediti currere,
Tabulis adhuc ſupernatabat extimis
  Opertæ navis gurgite;
Viam ſalutis hac via rimantibus
  Martinianus jungitur,
Et agente Chriſto de globo mortis fugax
  Comes fit evadentibus,
Seſeque ſaltu mittit in cymbam procul,
  Quæ plurimis portus fuit.
Et pene morti derelictus hæſerat,
  Cum claſſe mergendus mari,
Niſi Chriſtus illum ceu manu prenſum ſua
  Rapuiſſet e mortis lacu.
Sicut recuſſis fugit olim veſtibus
  Ioſeph furentem feminam,
Sic hic relictis omnibus nudus, fugax
  Evaſit infidam ratem.
Et ſicut olim juſſa Ionam obvio
  Excepit ore bellua,
Et hiulca late labricum per guttura,
  Tranſmiſit in ventrem ſuum,
Incolume corpus dente ſuſpenſo vorans,
  Et quem vorabat non edens:
Sic hunc ab alta nave in undas cernuum
  Suſcepit occurrens ſcapha,
Tutoque vexit fida per noctem ſinu,
  Donec referret portui.
Sed mentione magni vatis edita,
  In quo pii myſterii
Imago mortis triduani funeris
  Reduci ſalute prætulit,
Paucis reflexo carminis veſtigio
  Recurrere ad Jonam libet.
Commenta Domini mira: merſus æquore
  Intactus undis fluctuat.
Vivit voratus, quique glutivit, manet
  Vivente jejunus cibo.
Et præda cum ſit, eſca non eſt belluæ,
  Domoque ventris utitur:
O digna Sancto clauſtra fugitivo Dei!
  Capitur mari, quo fugerat,
Altumque vaſtæ miſſus in ventrem feræ,
  Vivo tenetur carcere.
De nave jactus perit; & undis navigat,
  Exul ſoli, & hoſpes ſali;
Spatiatur antro belluini corporis
  Captivus, & liber reus.
Nam liber undis, intra mare & exter maris,
  Natat in natante bellua,
Clauſuſque quamquam corpore exit ad Deum
  Volans Propheta ſpiritu.
Corpus tenetur corpore, at mentis fugam
  Terrena vincla non tenent.
Incluſus alvo carcerem rumpit prece,
  Aureſque pertingit Dei;
Orationi liber, & vinctus fugæ
  Fide ſua ſeſe arguit.
Nam qui putarat per mare evadi Deum,
  Et nave celari Deo,
Nunc iſte, & intra belluam merſam mari
  Adeſſe credat arbitrum.
Jam me referre flexilis verbi pedem
  Oportet ad Jonam meum,
Quem more ceti cymba ſuſcepit capax,
  Uteroque concluſum ſuo
Vexit trementem frigore & formidine,
  Salvumque terræ reddidit.
Mirum renarrat, ſe per illud temporis
  Cum puppe præceps ardua
Saliens in illam decidiſſet nauculam,
  Eoque veniſſet loci,
Quo cymba multam duxerat rimis aquam
  Olente ſentinæ lacu,
Statim fovente frigidos artus Deo,
  Quiete ſopitum ſacra.
Nudumque, & udum, fugere quæ ſomnus ſolet,
  Dormiſſe lecto mollius.
Spatioque toto quo relatus litori eſt,
  Somno fuiſſe deditum,
Nec aqua excitatum, qua madebat, nec gelu,
  Quod nuditate traxerat:
Licet eſſet anni tempus autumnus tepens,
  Sed naufragis hiems erat,
Quos perditorum dura damna tegminum,
  Geliduſque quaſſabat tremor.
Aliud ſtupendum, quo fidelem gratiam
  Martiniani colligas,
Dilecte frater accipe, & lauda Deum,
  Sanctumque fratrem amplectere:
Ut adlabentem portui ſenſit ratem,
  Stridente arena litoris,
Abeunte ſomno fit ſui tandem memor,
  Recipitque ſeſe, expergitur,
Et adjacentes pectori tangit ſuo
  Epiſtolas Apoſtoli.
Hunc in pavore codicem, ſed neſciens,
  Rebus relictis ſumſerat.
Vel ille codex ſpiritu vivens ſacro
  Non ſentienti adhæſerat.
Metire, quæſo, quis niſi Chriſto ſuo
  Dedit hunc miniſtro præſulem?
Teſtatur iſte nec cogitatum ſibi
  Illo pericli tempore,
Ut implicatam ſarcinis membranulam
  Meminiſſet illinc tollere.
Quod ſi ſubiſſet in metu mentem ſuam,
  Non & vacaſſet quærere.
Sed in ſuarum litterarum corpore
  Paulus Magiſter adfuit,

Aman-

Amanſque puro corde lectorem ſui,
De mortis abduxit manu:
Iterum eximendos e maris fundo viros
Largitus eſt Paulo Deus.
Quæ quondam in ipſo navigante Apoſtolo
Fuit poteſtas gratiæ,
Hæc nunc per ejus ſuffragata litteras
Martiniano, & ceteris,
Qui Chriſtianis tunc cohæſerunt fuga,
Diſcrimen a diſcrimine
Tutum paravit, ut fideles impiis
Diſcriminarat naufragos.
Ergo ut biremis applicata littori
Expoſuit humentes viros,
Vitam tenentes, & requirentes ſimul,
Opem ſaluti flagitant,
Ne ſæviori fluctibus terræ dati
Algu perirent, & fame.
Sed propter inde poſita Gallorum ſolo
Maſſilia Grajum filia,
Alumna ſanctæ Civitas Eccleſiæ,
Pandebat humanos ſinus.
Urbem hanc petentes, naufragi caſum indicant,
Ali, tegique poſtulant.
Martinianum ſuſcipit fraternitas,
Tectoque apricat, & cibo.
Sed copioſa caritate pauperes
Stipem puſillam commodant.
Exigua largus penſat affectus data:
Orando ditant hoſpitem,
Et ſpiritali divitem viatico
Cum pace dimittunt ſua.
Caligis tamen iſte vilibus donatus eſt,
Ne nautico erraret pede,
Qui maluiſſet confoveri excalceus,
Quam calceari frigidus.
Sed ire terra, quamlibet paſſus mare,
Nudi pudore reſpuit,
Reputans & illud, ne putaretur lucri
Amore nudum fingere,
Si veſte Teucer pannea pervaderet
Caſtella, vicos, oppida,
Qualia vagari per mare, & terras ſolent
Avara mendicabula,
Qui dejerando, Monachos ſe, vel naufragos,
Nomen, caſumque venditant:
Verum iſte noſter Chriſtianus, quamlibet
Et naufragus vere foret,
Similis putari præcavens fallentibus,
Aliosque falli non volens,
Non vult viatoris ſine re nomen novum
Acquirat impoſtor ſibi;
Mavultque vitæ ferre jactum navigans,
Quam frontis æſtum inambulans.
Panno ergo ſordens, calceamento nitens,
Fluitare rurſus eligit,
Repetitque portus, & terræ tuto viæ
Prævertit intutum maris;
Ut nave tectus uſque voti litora,
Velut expeditus navita,
De nuditatis nauticæ conſortio
Nudi pudorem evaderet.
Favens fideli rex Deus conſtantiæ,
Proſequitur audacem fidem,
Viceſque mutans, dura ſuccedentibus
Adverſa penſat proſperis,
Solidoque navem paginatam robore
Ad pervehendum præparat;
Pacem procellis imperat, nubes fugat,
Curſumque in aura dirigit:
Tali quiete temperans cælum, & mare,
Ne pace curſus hæreat,
Periculoſa nec ratem flatu gravi
Perurgeat velocitas.
Sic iſte Chriſto blandiente molliter
Emenſus aſperum mare,
Longinquiorem portum ab urbe adlabitur,
Cui Centumcellas nomen eſt;
Ac inde navi promovendus longius,
Intraret ut portum phari;
Vix iſte credens ſe potitum litore
Telluris optatæ ſibi;
Navi relicta lætus inſultat ſolum,
Romamque feſtinat pedes:
Illic amica tecta fratrum, civium,
Optatus hoſpes invenit:
Reſpirat animo, conquieſcit corpore;
Dat accipitque gaudia:
Patria fruentes invicem reddunt ſibi.
Deo fatentur gratias.
Martinianus mœſta gaudens indicat,
Tolerata narrans fratribus.
Lacrimas in ipſis gratulationibus
Miſcent refuſo pectore.
Theridius aberat inde tunc mecum meus,
Vir, munus a Chriſto mihi,
Vir pacis, & vir legis, & vir gratiæ,
Requies, voluptas, mens mea:
Hujus cohoſpes mente Paulinus pia
In urbe ſervabat domum:
Martinianum hic veſte nudat naufraga,
Et veſte cooperit ſua.
Donumque tunicæ, qua ſodalem ornaverat,
Geminat cucullæ munere.
Largitor ipſe tunc viciſſim, ut naufragus,
In veſte manſit unica.
Poſt hæc & ad nos pergere incœptat viam,
Qua ſternit aggerem ſilex,
Cui munitor Appius nomen dedit,
Terit terentem tramitem,
Qui veſte trita navigator venerat,
Pedes viator exterit.
Sed ne vel iſta penitus immunis via
Solitis vacaret caſibus,
Impune pigram non tulit ſententiam,
Qua tendere ingreſſu piget.
Ab urbe Capua, quæ loco ſedis meæ
Bis dena diſtat millia,
Nactus vacantem ſarcina mulum (ut ſolent
Jumenta revocari domum)
Parvo breve per iter ære conductum ſedet;
Medioque mox ſpatio viæ
Muli pavore ſeſſor excuſſus procul
Vectore ſubducto cadit.
In ora lapſus, ora non lædit ſua;
In ſaxa fuſus, & rubos,
Nec ſente vultum, nec lapide artus contudit,
Felicis exceptus manu;
Qui jam propinquantem ædibus fratrem ſuis,
Non paſſus occurſu mali
Suis periclum in finibus capeſſere,
Hoſtem removit invidum,

Et hunc fidelis compotem voti, ſuis
  Confeſſor induxit locis.
Noſtriſque juxta ſedibus gratum intulit
  Felix patronus hoſpitem.
Patriam hic rogatus indicat, caſus refert,
  De te beata nuntiat:
Referenſque paucos de tuis ſcriptis logos,
  Quaſi labra melle aſperſerit;
Sic de favorum mihi tuorum guttulis
  Dulciſſimum guſtum offerens,
Magis coegit, quas aventi non dabat,
  Deſiderari litteras.
Sed cum ipſe cauſa litterarum venerit,
  Et litteras vidi tuas,
Non atramento calami, ſed mentis ſtilo,
  In fratre præſcriptas bono;
Ignotus ante, mox ut eſſe cognitus
  Cœpit, fit & cariſſimus.
Ab intus ejus emicabat gratia,
  Sermone mentis nuntio.
Bonus, inquit, omnis de bono profert bona,
  Et arborem fructu vides:
Sic iſte verbo ſuavis, & caſtus fide,
  Et fronte honeſta lucidus,
Dulci benignæ caritatis flumine
  In noſtra fluxit viſcera.
Super hæc amicum merito ſe jactans tuum,
  Quo plus amaretur dabat.
Nec enim ulla nocti & lumini concordia eſt;
  Lupus nec agno congruit.
Hinc & propheta, ſicut (inquit) alites
  Pares in unum convolant,
Sic ſemper apta qualitate moribus
  Juſtitia concurrit bonis.
Martinianum ſic tibi longe parem
  Germana mens contexuit,
Speculumque mentis & fidei inſtar tuæ
  Eſt talium dilectio.
Benedictus auctor fonſque Sanctorum Deus,
  Non ſtulta jam tantum, neque
Infirma mundi defluentis eligit,
  Ut alta mundi deſtruat:
Sed ut ipſe dixit, cuncta jam ſurſum trahens,
  Et alta mundi vindicat.
Quoniam ipſe fecit & puſillum & maximum,
  Utroſque jungit gratia,
Et quos Creator opere in uno condidit,
  Hos recreat uno munere.
Communis omnes clauſit infidelitas,
  Medeatur ut cunctis fides.
Ut fiat omnis ſubditus mundus Deo,
  Omniſque lingua & dignitas
Super omne Jeſum nomen unum in gloria
  Regnare fateatur Patris.
Huic jam & potentes ſeculi curvant genu,
  Deduntque cervices Deo,
Regemque Chriſtum confitentur Principes,
  Et ſceptra ſubmittunt cruci.
Coeunt in unum purpuræ & panni gregem,
  Paſtores concordes Deo.
Commune regnum, ſanguis unus omnibus,
  Summis & imis Chriſtus eſt,
Qui te decorum glorioſis ſeculi
  Honore, litteris, domo,
Ditavit humili corde, ut æternam tibi
  Conferret altitudinem;

Et ut cohæres divitum cæleſtium,
  Eſſes amator pauperum.
Beatus es nunc mente pauper, ſed ſpei
  Dives, qua gaudent pauperes,
Qui defraudati lubricis mundi bonis,
  Cæli fruentur gaudiis.
Hos inter alto in Abrahæ patris ſinu
  Secretum ab igne divitum, &
Refrigerantem roribus vitæ locum,
  Deus vivorum præparat.
Inſigne tantæ jam ſpei certum tibi
  Magno coruſcat pignore,
Plantata Domino in atriis Hieruſalem,
  Tui propago germinis.
Namque ut fideli te patri componeret,
  A te popoſcit filium,
In ſemine Iſac ſemen adſcribens tuum,
  Ipſumque ut Iſac expetens,
Quem tu Abramææ caritatis æmulus,
  Vivam dediſti victimam,
Deoque tradens jam peremiſti tibi,
  Ut ſalvum haberes firmius.
Nunc iſte vobis exter, & veſter manet,
  Terreſtris exſors ſeculi.
De matris alvo promtus ante, quam patrem
  Matremque cognoſſet ſuam,
Bonumve ſaperet aut malum diſcerneret.
  Beatus elegit bonum.
Et nunc in aula parvulus ludit Dei,
  Et ore lactenti canit:
De ventre matris & die prima mihi
  Tu Chriſte protector meus.
Audiſtis & vos quod beatis dicitur:
  Potens erit ſemen tuum.
Habes & illud: ventris a fructu tui
  In ſedibus ponam meis.
Qui ſermo David quamlibet Chriſtum ſonet,
  In Chriſto & ille concinit,
Qui Chriſtiani corporis collegio
  In ſede ponetur Dei.
Vobis & Annæ ſternitur conſortium
  Infantis exemplo ſacri.
Samuel & iſte crevit in templo Dei
  Nunc agnus, & paſtor dehinc.
Contexat illi ſedulæ matris manus
  Ephod ſtaturæ congruum,
Quem ſpiritalis in Dei verbo ſacris
  Doctrina texat liciis.
Sitque in ſuperna veſte reginæ aureis
  Intextus ipſe fimbriis,
Sanctumque Chriſto Nazaræus verticem
  Paſſis adornet crinibus,
Animæque pulcrum crine virtutis caput
  Armetur operoſa fide.
Nec huius umquam deſecans novacula
  Aſcendat in damnum comæ.
Et ut ille Samſon vi capillorum potens
  Virtute crinitus ſacra,
Sternat leonem ſtrangulatum fortibus
  Orationum brachiis,
Dulcemque fructum nobilis victoriæ
  Decerpat ore mortui.
Sed hoc ab exemplo monitus caveat ſibi
  Aliena adire fœdera.
Alophyla mulier eſt mihi lex carnea,
  Blandis doloſa retibus.

Si

Si lege mentis iſta fit lex fortior,
In jura peccati trahet;
Maleſuada verbis fraudis arte dulcibus,
Animum virilem effeminat;
Excæcat oculos mentis, & radit caput,
Spolians & exarmans fidem.
Hac parte Samſon nolo ſit noſter puer:
Ne miſceatur copulæ,
Quam conſequatur protinus captivitas,
Infirmitas, & cæcitas.
Licet ille fortis poſtea receperit
Robur recretis crinibus,
Manuque ductus de mola ad ludibrium
Hoſtilis exultantiæ,
In cæcitate corporis mente intuens;
Vocarit ultorem Deum.
Et reſtituto mox capillis robore,
Proſtravit hoſtilem domum;
Cujus columnas fortior ſaxis manus
Ut clauſit amplexu gravi,
Collapſa fulcris tecta ſubductis humo
Cecidere in ipſum; ſed tamen
Et morte in ipſa præpotens heros Dei
Hoſtes ruina miſcuit:
Et glorioſa morte penſavit ſibi
Vitæ ſubactæ dedecus,
Qui ſervus hoſte gloriante vixerat,
Hoſte obruto victor cadit.
Et plura moriens interemit millia,
Quam vivus interfecerat.
Imitetur iſtam filius noſter volo
Sic morte mortem, ut permanens
In carne carnem vincat, & vivat Deo,
Peccata carnis opprimens.
Sed nolo carnis gaudiis, ut noxiæ
Dolis ſubactus feminæ,
Addicat animum, poſtea fiat hoſtium
Virtute nudus gratiæ.
Samuel in iſta parte ſit, qua jugiter
Sanctus, neque accisus comam
Per tota vitæ tempora irrupto ſacrum
Prætexat ævum ſtamine.
Et inchoatam ſervitute infantiam
Uſque ad ſenectam penſitet.
Occidat Amalech, & pie ſævus Deo
Peccata carnis immolet,
Quibus peremptis interit quoque Zabulus,
Inviſus æternum Deo.
Saul in hoc deficiat, & regnet David,
Puſillus altum deſtruat,
Ut non ſit altus ſpiritu ſuperbiæ,
Nec lividus zeli malo:
Sed humile cordis, celſa virtutum gerens,
Aſcendat in regni thronum,
Et illa Samſon geſta, quæ priora ſunt,
Sequatur ut reſtes novas,
Ceu fila rumpat, nec fidem prodat ſuam,
Ne perdat ignavus comam.
Crinitus operum viribus cæleſtium,
Prætenta rumpet vincula,
Palos refiget, mille proſternet viros,
Una ſubactos dextera:
Quia noſtra virtus, & caput Chriſtus Deus,
Qui dextera & virtus Dei eſt;
Virtute cujus mille ſerpentem dolis
Nos appetentem vincimus,
Sic fortis anima mortificans aſinum ſuum,
Pigri jumentum corporis,
Decoctus humor ſobriis laboribus
Pallore vultum lividet,
Et tribulata carne victrix caſtitas
Conſumat ignes criminum.
Exterior etenim noſter ut corrumpitur
Terente continentia,
Tunc innovator qui intus eſt victi potens
Infirmitate corporis.
Tunc mille a latere, dena a dextris millia
Arente maxilla cadent,
Si mala noſtra ſalva fiat otio,
Quæ eſt uſu edendi mobilis:
Quia ſucculenti corporis licentia
Retunditur jejuniis.
Et tunc triumphus, fonſque nobis naſcitur
In arefactis oſſibus.
Maxilla telum prælianti quæ dedit,
Dat æſtuanti poculum,
Jejuna ſucci carnis oſſa mortuæ
Sancto rigante Spiritu.
Sed quæ ante ſanctis in figuram geſta ſunt,
Nobis in actum ſcripta ſunt.
Ut quod parentes geſtitarunt corpore,
Nos actitemus ſpiritu.
Fluxere vetera, cuncta facta ſunt nova,
Vacuavit umbram veritas.
Adeſt ſalutis jam dies, hiems abit,
Et terra vernat floribus,
Audita jam vox turturis, tempus canit
Inciſionis adfore.
Epulemur ergo vetere fermento ſine
In Veritatis azymis;
Quia Paſcha noſtrum Chriſtus immolatus eſt,
Intraque nos regnum Dei eſt.
Quare vetuſtis abſolutis legibus,
Jam non in umbra degimus.
Quos nube legis, & ſtatutorum jugo,
Quaſi comarum ſarcina
Chriſtus levavit ipſe Deus, ille & ſuis
Factus redemtis in caput.
Quo capite liberi ſuper tetrum caput
Dracone victo incedimus.
Illos decebat impedimentum comæ,
Umbraculumque verticis,
Quibus tegebat corda velamen, ſacra
Obnubilans myſteria.
At nos remoto litteræ velamine
In luce corporis ſui
Enubilatam veritatem cernimus,
Faciem revelati fide.
Puer ergo noſter legis atque gratiæ
Alumnus, ex utroque ſit
In ſpiritalem comparatus gloriam,
Ut vetera promat, & nova.
Fortis pudicis actibus crines agat,
Ferrumque damni neſciat,
Ut a machæra noxiorum dogmatum
Conſervet intactam fidem.
Sed rurſus idem & Evangelico deſuper
Mentem retectus lumine,
Ponat capillos oneris & velaminis,
Servus fidei, & liber fide.
Hunc lacte primo per Prophetarum ubera
Lex pædagoga nutriat.

Hunc

Hunc Angelorum pane dulcis gratia
Et melle de petra cibet.
Inebrietur ſobriante poculo
De fonte ſancti Spiritus.
Et ipſe tu mox copulatus filiis,
Ut palma floreſcas Deo.
Et ecce conjux in jugo Chriſti, tua,
Ut vitis exundat bona
Domui, Deoque: coſta fortis hæc tibi
Lateribus in domus tuæ,
Curas mariti ſuſtinens, curans fidem,
Sancti corona conjugis,
In caſtitate liberos enutriens
Vitam novellantes Deo.
Hunc namque veſtra vite ſuſum palmitem
Sic credo firmandum Deo,
Radicis ipſe ramus ut radix ſuæ
Secum ſuam ſtirpem trahat.
Ut ille quondam providentia Dei
Diſtractus in ſervum puer,
Ad arva frugum miſſus eſt, ut & patrem
Præiret & fratres ſuos,
Qui mox per orbem conſecutura fame,
Patris altor & fratrum foret.
Sic iſte forſan in ſacram panis domum
Vos anteceſſit filius;
Ut & parentes paſcat & fratres ſuos
In iſtius mundi fame.
Ubi terra tribulos parere nobis largior,
Eget bonorum frugibus.
Et hic ſpadoni venditus dici poteſt,
Qui caſtitatis ſervus eſt:
Et qui in ſeveri jus manumque eſt traditus
Spadonis ob regnum Dei,
Quo nutriente, roboratus in fidem,
Et charitatem maſculam,
Irretientis ſeculi pompam illicem,
Ut impudentem feminam
Caſto ſuperbus reſpuit faſtidio,
Nudaque vitavit fuga,
Et antevertit gladiis letalibus
Pœnas ſalutares pati.
Ut ille quondam, ſic modo iſte carcerem
Pro caſtitate perferat;
Ut a juventa ſingulariter ſedens,
Tacitaque ſecluſus domo,
Amet quietæ tecta ſolitudinis,
Spinis & aures ſepiat.
Domibus ciborum præferat luctus domum,
Ut gaudium fletu ferat;
Seſeque duris ſponte nectat legibus,
Culpæ ut reſolvat vinculis,
Patientiæque compedem imponat ſibi,
Nec ſede, nec ſenſu vagus.
Et tunc ab humili celſa promerebitur:
Quia qui ſuperbos deprimit,
Humiles exaltat, danſque parvis gratiam,
Reſiſtit arrogantibus.
Sic ille Joſeph ante parvus factus eſt,
Ut magnus eſſet: & niſi
Servus fuiſſet, non fuiſſet in ſui
Tellure ſervitii potens.
Ubi ſuſtinuerat ſervitutem & carcerem,
Ibi regnum opeſque nactus eſt.
Sed ſuſtinendo iniquitatis vincula,
Juſtitiæ cœpit præmia.

Sit & hic probatus corporis cuſtos ſui,
Ut clauſtra teneat carceris,
Si vitia carnis ſtrinxerit Chriſti metu,
Quaſi vinculatis præerit,
Aliiſque mundi carceri incluſis adhuc,
Et alligatis ſeculo,
Ut liber ipſe, jamque commiſſus ſibi
Magiſter, & cuſtos erit.
Namque ille jure qui ſuam ſervaverit,
Aliorum habet cuſtodiam;
Non ut tenebris permanere carceris,
Seu liberos vinctos velit:
Sed ut receptos doceat exemplo ſuo
Mundi catenis exui,
Et facile, propriis abſolutus vinculis,
Solvi docebit crimine,
Bonuſque mentis vir gubernator ſuæ
Et eccleſiæ navem reget.
Nam quomodo ille præſidebit proximis,
Præeſſe qui neſcit ſibi?
Sed ſermo lapſus decucurrit longius,
Revertar ad Joſeph meum.
Caſtus beatæ flore vernet gratiæ,
Ut Paradiſi lilium:
Ut corde puro cælitis prudentiæ
Potum pudicus hauriat;
Reſponſa dubiis exerat mortalibus
Arcanus interpres Dei,
Et emicante gloria famæ bonæ
Noteſcat in Regis domo.
Placituſque Regi ſpiritu prudentiæ,
Sumatur in regni ducem:
Poſſeſſionis regiæ princeps eat,
Præfectus in magna domo,
Stolam ſed iſte byſſinam, & torquem aureum
Gerat, apta Chriſto inſignia,
Textam ſupernæ gratiæ veſtem induat,
Stolatus innocentia.
Contexta byſſo veſtis irruptam fidem
Signat valenti ſtamine,
Nam fila byſſi fortiora & ſparteis
Feruntur eſſe funibus.
Pro torque, collo caritatis aureæ
Prædulce circumdet jugum,
Quod ſuave Chriſto, nec moleſtum, pondere
Adſtringit colla, non premit.
Hæc inter idem dona ſumat, regii
Inſigne juris, annulum,
Comtuſque trino Trinitatis munere,
Curru vehatur regio.
Regalis etenim currus eſt Chriſti caro,
Corpuſque ſanctum eccleſia,
Quo vehitur ipſe millibus lætantium
Agitator Iſrael Deus.
Imitare Chriſtum: fac bonum, vita malum,
Cæli vitam in terris age.
Et ipſe te Rex ponet in currum ſuum,
Regnique conſortem dabit.
Et ſumma regni jura committet ſui,
Pandetque theſauros ſuos.
Sed ante digna largietur pignora,
Ut regiis inſignibus
Ornatus altum Regis aſcendas thronum,
Refereſque regales penus,
Sapientiæ monile, gloriæ ſtolam,
Fideique geſtans annulum.

Sed ut ille totam vir per Ægyptum petens
Fuit exter Ægypti ſolo;
Et iſte mundi, viribus potentior,
Sit fortis Egyptum ſuper,
Ægyptiorum ſed peregrinus domo
Sic mixtus, ut non mixtus ſit,
Diſtetque ſanctum, ſede communi licet,
De gente non ſancta genus,
Tantumque in iſto, tamquam in Ægypto ſitus,
Sic demoretur ſeculo,
Alienus ut ſit ſeculi negotiis
Cæleſtis urbis incola.
In carne vivens vita carnis exulet,
In lege mentis ambulans,
Totamque regni crediti terram ſibi
Peragret in libris ſacris.
Et ſicut ille vir Dei Joſeph pius
Memphiticos fines obit,
Et ampliatis horreis lætus opes
Fœcunditatis congerens
Exuberantum dives annorum bonis,
Jejuna pavit tempora:
Sic iſte noſter in ſacratis litteris
Perambulet regnum Dei.
Scriptura namque ſancta flata ſpiritu
Regni perennis mater eſt,
Et iſte cura ſpiritali providens
Struat ampla mentis horrea,
Ut dilatato larga vitæ perpetis
Alimenta condat pectore;
Et cum vitali divitem ſubſtantia
Perfecerit terram ſuam,
Tunc tu ut fruaris filii potentia
Tamquam Iſrael ibis ſenex,
Et introibis lætus, accito ſimul
Cognationis agmine.
Paſcetque natus in domo regis tuam
Partis ſenectam panibus.
Ut pullus aquilæ dicitur repaſcere
Cura parentes mutua,
Quos vis ſenectæ rurſus implumes facit,
Nidoque paſcendos refert:
Donec replumi veſtiantur corpore,
Penniſque floreſcant novis.
Verſi viciſſim more naturæ novo
Sunt filiis pulli ſenes.
At cum veterno defæcata fecerit
Novos juventa præpetes,
Deſueta longo remigia pennarum ſenio
Natis magiſtris inchoant,
Mixtique pullis convolant altoribus
Leni per auras impetu;
Liquidum ſereno tractibus lentis iter
Secare ſublimi juvat.
Placideque ſudum ventilantes aerem
Ala pares immobili
Dum ſe ſequuntur, & viciſſim præeunt,
Serto coronant circulo,
Utroque regni cælitis myſteria
Mutæ loquuntur alites,
Sacrum potentis explicant inſtar crucis
Suſpenſa pennis corpora.
Volatus autem circumactus ambitu
Spondet laboris præmium.
Sic iſte pullus gratiarum filius
Veſtræ ſalutis prævius,
Avium per alta commeantum nubila
Sit ſpiritalis æmulus.
Cornibus, & alis arduæ fultus crucis
Volet in coronam gloriæ.
Qui fonte proprio eſt derivatus, ut ſuam
Fons totus in venam fluat.
Veſtrumque proni rivulum ſequamini,
Ut flumen e cunctis eat.
Benedicta proles, ſancta radix, & bonæ
Rami feraces arboris.
Deo dediſtis nutriendum filium;
Et ille ſic vobis alit,
Vos ut viciſſim nutriat, canos puer;
Senibus Magiſter parvulus,
Pietatis admirabili myſterio
Factus parens parentibus.
Deinde cuncti, tota ſanctorum cohors,
Ad corpus illud verticis,
Quo ſicut aquilæ congregabuntur pii,
Et vos volantes ibitis.
Quod non valebunt, quos humo tolli vetant
Patrimoniorum pondera.
Cum prima ſignum ſuſcitandis mortuis
Cælo tuba intonaverit,
Hi nunc obeſi ſpiritu ſuperbiæ
Et opibus inflati cavis,
Humi manebunt compediti, nec ſuis
Seſe explicabunt vinculis:
Quibus infideles nunc ligantur, ut volunt
Tunc attinendi ne volent,
Quia ſarcinatos & graves rebus ſuis,
Mundi caduci divites,
Portare tenera non valebunt nubila
Ad regis occurſum Dei;
Sed hæſitantes in luto fœcis ſuæ
Opumque preſſos molibus,
A meridiano incendio mundi repens
Ruina mortis opprimet.
Ne quæſo Dominus talium virgam Deus
Admittat in ſortem ſuam;
Neque nos in horum divitum fructus ſinat
Manus iniquas tendere.
Vos ergo, magna cura pectoris mei,
Paramini Chriſto leves.
Jamque expediti ſarcinis egentibus,
Laxate vinculis pedes,
Ut copioſa luce veſtiamini,
Eſtote nudi ſeculo,
Veniens ut hujus ſeculi princeps nihil
Inveniat in vobis ſuum.
Et vos prementum mole rerum liberos,
Et labe puros criminum,
Facile allevantes perferant tenui ſinu
Nubes piorum bajulæ,
Sponſoque vectos obviam regi Deus
Fulgore perfundat ſuo,
Ut ſempiternæ clara vitæ gloria
Mortale veſtrum ſorbeat,
Et ad ſupernam reſtituti imaginem
Herile conformet decus:
Ævum perenne, perpetes ut Angeli,
Cum rege vivatis Deo.

POE-

POEMA XXII.

EPITHALAMIUM JULIANI ET JÆ.

Julianum Memoris episcopi filium & Iam docet Paulinus, quomodo in matrimonio ſe gerere debeant, quomodo domum inſtituere, ſeculi pompam fugere, honores declinare, &c.

Concordes animæ caſto ſociantur amore,
Virgo puer Chriſti, virgo puella Dei.
Chriſte Deus pariles duc ad tua fræna columbas,
Et moderare levi ſubdita colla jugo.
Namque tuum leve Chriſte jugum eſt, quod prompte
Suſcipit, & facili fert amor obſequio.
Invitis gravis eſt caſtæ pia ſarcina legis:
Dulce piis onus eſt vincere carnis opus.
Abſit ab his thalamis vani laſcivia vulgi,
Juno, Cupido, Venus, nomina luxuriæ.
Sancta Sacerdotis venerando pignora pacto
Junguntur: coeant pax, pudor, & pietas.
Nam pietatis amor ſimul eſt, & amoris honeſtas,
Paxque Deo concors copula conjugii.
Fœderis hujus opus proprio Deus ore ſacravit,
Divinaque manu par hominum ſtatuit.
Quoque individuum magis aſſignaret amorem,
Ex una fecit carne manere duos.
Nam ſopitus Adam coſta privatus ademta eſt,
Moxque ſuo factam ſumpſit ab oſſe parem:
Nec lateris damnum ſuppleta carne viciſſim
Senſit, & agnovit quod geminatus erat;
Seque alium ex ſeſe ſociali in corpore cernens,
Ipſe propheta ſui mox fuit ore novo.
Hæc, inquit, caro carne mea eſt, os ab oſſibus iſtud
Noſco meum: iſthæc eſt coſta mei lateris.
Nunc igitur, priſca quoniam ſub imagine ſanctum
Fœdus Aroneis pignoribus geritur,
Seria tranquillis agitentur gaudia votis:
Chriſtus ubique pii voce ſonet populi:
Nulla per ornatas inſultet turba plateas:
Nemo ſolum foliis, limina fronde tegat.
Ne ſit Chriſticolam fanatica turba per urbem:
Nolo profana pios polluat ambitio.
Nulla peregrinis fragret nidoribus aura:
Cuncta pudicitiæ munditias oleant.
Unguentum ſanctis unum eſt, quod nomine Chriſti
Diffuſum caſto ſpirat odore Deum.
Nolo ſupervacuis ornentur fercula donis:
Moribus ornatur, non opibus probitas.
Sancta Sacerdotis nurus, & matrona ſacratam
Jam puri dotem luminis accipiet.
Horreat incluſas auro vel murice veſtes:
Aurea veſtis huic gratia pura Dei eſt.
Reſpuat & variis diſtincta monilia gemmis,
Nobilis ut Domino gemma ſit ipſa Deo.
Cervicem Chriſti Domini juga ferre dicatam
Non premat inviſæ pondus avaritiæ.
Interiore magis mundo placitura colatur,
Comta ſalutiferis dotibus ingenium.
Non cupiat lapidum pretium, non vellera Serum,
Incaſtum reditus dilapidare ſuos,
Ornetur caſtis animam virtutibus, ut ſit
Non damnoſa ſuo, ſed pretioſa viro.
Namque ubi corporeæ curatur gloria pompæ,
Vileſcit pretio depretiatus homo,
Et male mens pravi cæcata libidine voti
Sordeſcit nitidis corporis exuviis,
Nec ſentit quam turpe decus gerat improbus, ut ſit
Veſte ſua levior, qui ſibi veſte placet.
Abſit, ut idolici videatur filia templi,
Gentis apoſtolicæ filia facta domo.
Non fucis male ficta cutem, neque lumina nigro
Pulvere, nec flavo tincta colore comam.
Purum naturæ decus aſpernata ſuperbo
Crimine, divinum in ſe ſibi damnat opus.
Fruſtra hæc ſe mulier jactaverit eſſe pudicam,
Quæ ſe tam variis ornat adulteriis.
Vos autem juvenes Chriſti fugite omnia, quorum
In damno pretium eſt, uſus in interitu.
Credite divinis verbis, de cultibus iſtis
Pœnalem cupidis ſurgere materiam,
Iſaias rigida cingendas veſte minatur,
Quæ modo purpureis ſerica mixta gerunt,
Quæ tunicas oſtro rutilas, auroque crepantes
Fluxis talari fine trahunt ſinibus:
Funibus accinctæ ſaccos ſine fine gerentes
Grandia piſtrini carcere ſaxa molent.
Quæque caput paſtis cumulatum crinibus augent:
Turpe gerent nudo vertice calvitium.
Talibus ornari fuge dotibus, o nova ſancti
Nupta viri: vacuis ſenſibus iſta placent.
Tunc neque odoratis vaga veſtibus, atque capillis
Naribus agnoſci, qua gradiare, velis.
Aut implexarum ſtrue, tormentoque comarum
Turritum ſedeas ædificata caput.
Ne multis ſplendore tuo male ſollicitatis
Peſtiferæ nequam ſis caput illecebræ.
Sed neque vel proprio per corporis incrementum
Tu cupias mentem fœda placere viro.
Tu quoque, ſancte puer, libris devote ſacratis
Corporei curam ſperne decoris amans.
Compenſavit enim Chriſtus tibi largiter, ornans
Perpetuis pulcram divitiis animam.
Voſque ſimul caſtis ornavit dotibus ambos
Spe, pietate, fide, pace, pudicitia.
Sermo Dei argentum eſt, & Sanctus Spiritus aurum,
Mentibus & gemmæ clara bonorum operum.
Si tenuis cultus mentes offendit honeſtas,
Et pretio ambiri corda ſuperba juvat:
Submoveant iſtum ſanctorum exempla pudorem,
Caſtaque primorum ſimplicitas hominum.
Aſpicite antiquos Paradiſi in ſede parentes,
Quorum totus erat mundus, & unus ager.
Attamen his ovium pelles tegumenta fuerunt:
Nunc uti neto vellere texta pudet?
Pulcra Rebecca ſacrum cum ſponſa veniret ad Iſac,
Simpliciter velo tecta pudoris erat.
Non legitur variis veniſſe ornata lapillis,
Sed ſuper obducto prædita palliolo,
Quo pudibunda ſuum texit velamine vultum,
Oblatam ſponſi virgo pavens faciem.
An magis Herodias ſaltatrix virgo placebit,
Baptiſtæ mortem nacta pedum pretio?
Impia maternæ ſic ulta libidinis iram,
Ut caput acciperet luxuriæ pretium.
Iſtud nempe caput, de quo clamaverat index
Vox populis agnum propter adeſſe Dei.
Unde nefas tantum meruit niſi ab illice cultu,
Impia ſaltatrix, filia digna patre?
Quem tamen hoc vicit ſcelere, invitumque coegit
In facinus placiti corporis illecebris.

Convivas etenim dignos dape regis iniqui
  Duxit in aſſenſum mobilis arte pedum.
Nam ſibi fulva leves texiſſet bractea plantas,
  Calcibus ut pictis luderet improbius,
Et fluidam criſpo duxiſſet ſyrmate veſtem,
  Fronte micans gemmis, pone refuſa comam.
Non ita corruptis ſpectantum mentibus intrans
  Callida ad infandum prævaluiſſet opus.
Ipſe quoque Herodes regali veſte ſuperbus
  Sacrilegis demens flatibus intumuit,
Elatuſque habitu divinum oblitus honorem
  Vulnere vermifluo fœtidus interiit:
Digna luens meritis, ut ſordidus ulcere obiret,
  Qui ſe crediderat veſtis honore Deum.
Sed cedo, ut inſani deceant regalia flatus
  Pectora, quæ nobis cum Pharaone manus?
Diſſidet a noſtris cava mundi gloria regnis,
  Nec coit adverſis lux pia cum tenebris.
Clericus uxorem Chriſto comente decoram
  Diligat, & pulcram lumine cordis amet.
Auxilioque viri divino munere factam,
  Lector cæleſti diſcat ab hiſtoria;
Inque vicem mulier, ſancto ſit ut æqua marito,
  Mente humili Chriſtum in conjuge ſuſcipiat,
Creſcat ut in ſanctum texta compagine corpus,
  Ut ſit ei vertex vir, cui Chriſtus apex.
Tali conjugio ceſſavit ſervitus Evæ,
  Æquavitque pium libera Sara virum.
Tali lege ſuis nubentibus adſtat Jeſus
  Pronubus, & vini nectare mutat aquam.
His Mariam ſponſis Domini decet adſore matrem,
  Quæ genuit ſalva virginitate Deum.
Namque Deus placitum ſacrata in Virgine templum
  Ipſe ſibi arcam condidit impluvio:
Deſcendit tacito allapſu, velut imber ab alta
  Nube ſuper vellus rore ſilente cadit.
Nam nemo arcani fuit hujus conſcius umquam,
  Quo Deus aſſumpſit Virgine Matre Hominem.
O nova ad humanam Domini commenta ſalutem!
  Fit ſine concubitu femina fœta uterum.
Sponſa viro tantum, non eſt ſubjecta marito,
  Et genitrix partu, nec mulier coitu.
Fœdere erat conjux, ſed corpore non erat uxor:
  Intemerata viro, mater erat puero.
Grande Sacramentum, quo nubit Ecleſia Chriſto,
  Et ſimul eſt Domini ſponſa ſororque ſui.
Sponſa quaſi conjux: ſoror eſt, quia ſubdita non eſt.
. . . .
Inde manet mater æterni ſemine Verbi
  Concipiens populos, & pariter pariens.
Hinc ſoror, & conjux, quoniam ſine corporis uſu
  Mente coit, cui vir non homo, ſed Deus eſt.
Hac genitrice ſenex æque generator, ut infans;
  Ætatem & ſexum non habet hæc ſoboles.
Hæc etenim eſt benedicta Dei generatio, quæ non
  Seminis humani, ſed generis ſuperi eſt.
Inde magiſter ait: quia jam nec femina, nec mas
  In Chriſto, ſed idem corpus, & una fides.
Namque omnes unum corpus ſumus: omnia Chriſto
  Membra, quibus Chriſtus corporis in caput eſt.
Et quia jam Chriſtum induti, deponimus Adam,
  Protinus in ſpeciem tendimus Angelicam.
Propterea hoc opus eſt cunctis baptiſmate natis,
  Perfectum ut capiat ſexus uterque virum,
Et commune caput ſtet in omnibus omnia Chriſtus,
  Tradens in regnum Rex ſua membra patri.
Nubere vel mihi fragilis jam deſerit ætas,
  Omnibus æterno corpore compoſitis.
Ergo mei memores par inviolabile ſemper
  Vivite: ſit vobis crux veneranda jugum.
Illius ut matris nati, quæ ſponſa ſororque eſt,
  Sumite digna piis pectora nominibus.
Et vobis fratri ſponſi concurrite Chriſto,
  Sitis ut æterni corporis una caro.
Hic vos nectat amor, quo ſtringit Ecleſia Chriſtum;
  Quoque viciſſim illam Chriſtus amore ſovet.
Ipſe pater vobis benedicat Epiſcopus, ipſe
  Præcinat hymniſonis cantica ſancta choris.
Duc, Memor Alme, tuos Domino ante altaria natos,
  Commendaque precans ſanctificante manu.
Sed quis odor nares allabitur æthere manans?
  Unde meos ſtringit lux inopina oculos?
Quis procul ille hominum placidis ſe paſſibus adfert,
  Plurima quem Chriſti gratia proſequitur?
Quem benedicta cohors ſuperis circumdat alumnis
  Angelici referens agminis effigiem?
Noſco virum, quem divini comitantur odores,
  Et cui ſidereum ſplendet in ore decus.
Hic vir hic eſt, Domini numeroſo munere Chriſti
  Dives, vir ſuperi luminis Æmilius.
Surge, Memor, venerare patrem, complectere fratrem,
  Uno utrumque tibi nomen in Æmilio eſt.
Junior & ſenior Memor eſt: mirabile magni
  Munus opuſque Dei; qui minor, hic pater eſt.
Poſterius natus, ſenior: quia ſede ſacerdos
  Geſtat Apoſtolicam pectore canitiem.
Filius eſt, fraterque Memor: lætatur adeſſe
  Communem ſibimet, pignoribuſque patrem.
Juſtitia & pax ſe gemina vice complectuntur,
  Cum Memor Æmilio jungitur unanimo.
Infula Pontifices divino jungit honore,
  Humano pietas jungit amore pares.
Hinc Memor, officii non immemor, ordine recto
  Tradit ad Æmilii pignora cara manus.
Ille jugans capita amborum ſub pace jugali,
  Velat eos dextra, quos prece ſanctificat.
Chriſte, Sacerdotes exaudi, Chriſte, precantes,
  Et pia vota ſacris annue ſupplicibus.
Imbue, Chriſte, novos de ſancto antiſtite nuptos,
  Perque manus caſtas corda pudica juva,
Ut ſit in ambobus concordia Virginitatis,
  Aut ſint ambo ſacris ſemina virginibus.
Votorum prior hic gradus eſt, ut neſcia carnis
  Membra gerant; quod ſi corpore congruerint,
Caſta ſacerdotale genus ventura propago,
  Et domus Aron ſit tota domus Memoris.
  Chriſtorumque domus ſit domus hæc Memoris.
  Eſto & Paulini Theraſiæque memor,
  Et memor æternum Chriſtus erit Memoris.

POEMA XXIII.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN VIII.

Gothis Italiam vaſtantibus Paulinus in S. Felicis protectione confidit. Aliqua ejus miracula enumerat.

Ecce dies nobis anno revoluta peracto
  Illuſtrem revehit Felicis nomine lucem.

Tem-

Tempus erat lætis modo promere gaudia verbis,
Anxia ſi lætas paterentur tempora voces.
Sed tamen iſta dies, licet inter prælia, nobis
Lætitiæ paciſque dies erit: horrida longe
Bella fremant, noſtris pax libera mentibus adſit.
Lætitiæ dulcem non obliviſcitur uſum
Mens aſſueta piis ſua ſolvere pectora votis,
Et Domino feſtis caſte gaudere diebus.

Quare importunam, quamvis ſub tempore mæſto,
Pellite triſtitiam: bona gaudia, dulcia verba,
Omne pium, lætumque die Felicis amemus,
Natali ſine fine die, quia natus in iſta eſt
Perpetuis Felix ſeclis, qua corporis ævum
Functus, ad æternam migravit in æthera vitam.

Ergo metus abeant triſtes, redeantque refectis
Gaudia pectoribus; decet omnia pellere ſanctum
Mœſta diem, tanti quem gloria Confeſſoris
Inſignem cunctis per tempora tota diebus
Elucere facit, populiſque frequentibus ornat.

Hunc ego ſi Geticis agerem male ſubditus armis,
Inter & immites celebrarem lætus Alanos,
Et ſi multijugæ premerent mea colla catenæ,
Captivis animum membris non jungeret hoſtis;
Pectore non victo calcaret triſte ſuperba
Servitium pietas. licet inter barbara vincla
Liber amor placitis caneret mea vota loquelis.

Nunc igitur, quamvis varias vaga fama per oras
Terrificis pavidas feriat rumoribus aures,
Nos tamen in Domino ſtabilis fiducia Chriſto
Roboret, & recto fixis pede mentibus armet.
Nec pavor ater in hanc obducat nubila lucem,
Quam Deus ætherio Felicis honore ſerenat.
Legifer ut quondam Pharii tellure tyranni
Paſcha ſacrum Moyſes prima ſub lege dicavit,
Sanctaque tunc Judæa (domo licet impius illos
Maturare fugam valida vi cogeret hoſtis)
Libertate tamen divini pectoris audax,
Nec turbante metu juſſum ſollenne reliquit;
Sed trepidans fugienſque licet, divina peregit
Feſta, ſalutifero lætis epulatus in agno
Cœtibus, & ficto Chriſti jam ſanguine victor,
Duxit ovans lætas victo Pharaone choreas.
Inde fugæ memores etiam nunc azyma ſumunt
Judæi ſolo retinentes nomine gentem,
Infermentatis pulſi quia panibus olim
Ægypto, fecere fugam: paribus modo ſignis
Per patrios, ſed jam per inania ſabbata, ritus
Antiqui recolunt veſtigia grata timoris.
Nam fruſtra veterem vacua ſub imagine legem
Exercent, verum nobis quia Paſcha replevit
Unus pro cunctis Patri datus hoſtia Chriſtus:
Et quia corpus adeſt vitæ: perit umbra figuræ.
Sic igitur modo nos turbato in tempore læti,
Mente pia feſtum dilecti Martyris omnes
Collatis hilare ſtudiis pietatis agamus.
Forte magis pietas nobis dabit iſta ſalutem,
Si noſtras ideo libeat deponere curas,
Ut confeſſori lætantia corda feramus,
Cujus honore Deus gaudet, quia martyr honorem
Contempſit proprium Domini pro nomine Chriſti,
Vilior ipſe ſibi, ut Chriſto pretioſior eſſet.
Propterea tali placeat gaudere patrono,
Natalemque diem ſopiti pace beata
Martyris expoſitis lætantes ducere curis.

Hic quoque devotis aderit, ſi fortior extet
Nunc ad lætitiam affectus, quam cauſa timoris
Ad conſternendas obducto pectore mentes.

Credite, non armis, neque viribus eſſe timendos
Allophylum populos, quos propter crimina noſtra
Offenſi movet ira Dei, ut formidine mortis
Excitet ad curam vitæ torpentia corda.

Ergo Deum mitem ſævo timeamus in hoſte,
Abſit ut hoſte metus, quem formidare meremur
Non metuendo Deum, placida quem pace remiſſi
Negligimus, ſaltem vi compellente tremamus.
Placemus mœrore humiles, quem læta ferentem
Spernimus ex ipſa mox proſperitate ſuperbi.

Priſca retractemus ſanctorum exempla parentum,
Qui merita immiſſis tolerantes verbera bellis,
Non armis ſibi, nec muris capienda parabant
Præſidia. humanis opibus ſperare ſalutem
Nulla ſalus. nec enim mortem mortalia pellent.

Ergo quia eſt curæ tempus, ſic cura precandi
Cæleſtem Dominum, a quo mœſta, aut læta parantur,
Qui ſolus præſtare poteſt ditione ſuperna,
Rurſus ut exactis renoventur gaudia curis.
Hoc etenim regit, & variat Deus arbiter uſu
Res hominum, ut ſemper ſuccedant nubila ſudis,
Atque iterum fugiant imbres redeunte ſereno.

Quanta precum virtus, quæ ſit medicina, patenti
Flere Deo, doceat luctu ſervata Ninive,
Et ſenis impenſa Moyſis prece victus Amalec,
Et maledictus Aman ſanctæ prece perditus Eſther,
Qui bene pœnarum verſa vice, quæ male Sanctis
Miſcuerat, ſolus bibit impius, & cruce juſta,
Quam famulo Domini præfixerat, ipſe pependit.

Ergo fides innixa Deo trepidantia firmet
Pectora, & in mœſto ſecurum tempore tempus
Præſumat confiſa Deo, quia non metuendi
Cauſa, timere Deum, quem quiſquis non timet unum,
Omnia jure timet. fidant legionibus illi,
Perfugioque parent reparatis mœnia muris,
Nulla ſalutiferi quibus eſt fiducia Chriſti;
Nos crucis invictæ ſignum, & confeſſio munit,
Armatique Deo mentem, non quærimus arma
Corporis, & quamquam membris videamur inermes,
Arma tamen gerimus, quibus & ſub pace ſerena
Contra incorporeos animis decernimus hoſtes.
Nunc opus adjutore Deo, ſoluſque timendus,
Quo ſine & arma cadunt, per quem firmantur & arma;
Ipſe intra muros turris tibi, qui ſine muris
Murus eris. recolamus abhinc ſignata ſacratis
Geſta Patrum libris, & perſpice qui potiore
Præſidio fuerint, quos urbs circumdata magnis
Abſque Deo muris, an quos ſine mœnibus urbis
Vallabat ſocio virtus divina favore.

Illam dico urbem, quam perdidit acer Ieſus,
Mutatus proprium virtutis nomine nomen,
Quam non militiæ ſolito de more ſubegit,
Ut ſolitum eſt, longa dux obſidione laborans;
Verum ope divina, ſacra per myſteria vibrans
Tela, nec exercens, tacitis exercitus armis
Luſtravit ceſſante manu, ſeptemque diebus
Septenos iterans ſibi circum mœnia gyros
Obtinuit captos numeri virtute potentis,
Atque Sacerdotum lituis clangore tremendo,
Fulmineos ſuperæ tonitrus imitantibus iræ.
Tunc qui divitiis populus fidebat, & urbe,
Interiit mixtis inter ſua tecta ſepulcris.

Sola Rahab meretrix caſtam quæ geſſit iniqua
Gente fidem, non freta ſuis evadere muris,
Sed pietate Dei, meritum pietatis adepta eſt:

Qua

Qua famulis Domini tuto fuit hoſpita tecto,
Celatiſque pie cives illuſit iniquos,
Fraude bona fallax, animo mentita fideli.
Hoſpitibus quia fida piis, infida profanis
Civibus extiterat, vitam, patriamque, domumque
Prælato contemta Deo, mox cuncta benigno
Repperit in Domino; quæ ſi poſuiſſet in urbe
Præſidium, patriis cecidiſſet mixta ruinis,
Indefenſa Deo. meretrix ſed myſtica Chriſtum
Provida polluta emturum ſanguine gentes
Puniceo proprium ſignavit vellere tectum,
Excepitque ſuam patria pereunte ſalutem;
Significans illos mundo labente tegendos,
Quos crucis invictæ ſignat cruor. hinc cape quantum
Ipſe cruor valeat, cujus ſalvabat imago.
Semper in omne bonum voluit confidere Chriſto:
Credere cuncta Deo virtutum; ponere ſolum
Omnia ſumma Deum; talis ſuper omnia ſemper
Arma fides valuit; tali puer ille puſillus
Robore grandis erat, qui ſpretis fortior armis
Perculit armatum ſilicis virtute gigantem.
Arma fide ſemper, numquam cognovimus armis
Indiguiſſe fidem. rupit mare virga fidelis,
Quod vacua arma fide cum principe merſit iniquo.
Femineas quoque perſonas virtute virili
Induit alma fides. mulier qua Sancta peremit
Terribilem Siſaram tranſfixum tempora palo;
Terrentemque manu late populos Holofernem
Arte pudicitiæ deceptum callida Judith
Riſit, in impuro quæ non polluta cubili,
Barbara truncato victrix duce, caſtra fugavit.
Nuda fides armata Deo eſt; virtute fidei
Fortior Ezechias paucis, quam millibus ille
Sennacherib, cujus Babylon, & opima Ninive
Regnum erat. Aſſyrias vires, & Medica regna
Moverat, & magnis legionibus omnia circum
Regna terens, ſacram Domini tendebat ad urbem,
Atque unam tota bellorum mole petebat.
Dum parat hoc bellis retinentibus, impia vota
Impediente Deo, præmiſit ſcripta ſuperbis
Dura minis, quæ ſumta dolens altaria circa
Intulit Ezechias Domino, lacrimiſque profuſis
Dum recitat fera verba lavans, proſtratus & orans
Atrata cum plebe, Deum permovit; & una
Tam gravis exitiis victor prece perculit abſens
Aſſyrios, pugnante Deo; compendia tanta
Promeritus, ne noſſet eum, quem vinceret, hoſtem.
Nam poſt Ezechiæ querulos trans ſidera fletus,
Et de corde humili miſſas ſuper aſtra querelas
Voce pia impulſis ſummi Patris auribus, altæ
Ut patuere fores cæli, delabitur ales
Angelus, halantem (qua labitur) aera ducens,
Armatus verbi gladio, ferit impia caſtra,
Et ſopitorum taciturna ſtrage triumphans,
Centum octoginta dedit uni millia leto,
Et nox una fuit tam magni conſcia belli.
Mane minax Rex ſurgit adhuc; & mox miſer armis
Milite deleto vacuis fugit agmine raro,
Ezechiam fugiens alio procul orbe diremtum,
Cui modo præſenti fuerat ſua vincla minatus.
Tunc velut Ezechiæ fuit interventor Iſaias,
Ad Dominum nobis iſto ſit tempore Felix,
Jactemus noſtras, & transfundamus in ipſum
Curas, atque metus. levis illi ſarcina noſtrum
Pondus erit, quia quod parvis onus, hoc leve magnis.
Sic Deus ipſe hominum geſſit peccata, nec hauſit,
Et mortem paſſus, non pertulit in cruce culpam,
Perdidit ille, meam repararet ut in cruce, vitam;
Ille reus factus, ne ſim reus, inter iniquos
Condemnatus obit, nos ut diſcernat iniquis.
Morte pia Dominus mihi mortuus, ut ſibi vivam,
Et merear ſemper viventis vivere vitam.
Sic potiora ejus venerando in corpore Felix,
Martyres (in quibus eſt inſigni robore Felix,
Inter divini capitis ſacra lumina fulgens)
Jure Deo validi, quia Chriſto proxima paſſi.
Concurramus ad hunc ſpe conſpirante Patronum,
Suſcipiet noſtras placida pietate querelas,
Et dum Natalem ipſius celebramus ovantes,
Ille preces noſtras meritis pius adferet altis,
Inque vicem flebit nobis, quia mente dicata
Nos lætamur ei. non eſt cura hæc nova Sanctis
Exorare Deum pro peccatoribus ægris,
Vique boni meriti meritum ſuperare ſiniſtrum.
Sic legimus Moyſen populo peccante precatum
Extinxiſſe graves æterni vindicis iras.
Et cum Pentapolim perfunderet igneus imber,
Exiguam Segor Sodomis ſecernit iniquis
Lot fugiens, caſtaque potens prece liberat urbem,
Electamque domo ſumit; quia ſede pudica
Integer inceſtæ permanſerat incola terræ,
Permixtus Sodomæ tectis, ſed moribus exter.
Quid loquar Eliæ precibus clauſum atque recluſum
Cælum, & ſanctiloquo ſublimis in ore prophetæ
Terrarum manſiſſe famem, rediiſſe ſalutem?
Ut quondam hos habuit vetus ætas, ſic modo noſtra:
Felicem ſortita ſalus, peret omne quod audet,
Quodque cupit, tali ſperet confiſa Patrono.
Sancte Deo dilecte, Dei tu dextera, Felix,
Eſto, precor, nobis tu munitiſſima turris.
Nam Deus Abraham, Deus eſt tuus, & Deus Iſac,
Et Deus Iſrael Deus eſt tuus; ille rubentis
Diviſor pelagi, & dulcator fontis amari;
Ille dator mannæ Cælo, dator Ortigis auſtro,
Et ſitientis humi percuſſa rupe rigator:
Ipſe tuus Deus eſt, qui per deſerta ſequentem
Præceſſit populum, & prætentam nocte dieque
Temporis alterna mutavit lege columnam,
Quique quater denos inter deſerta per annos
Angelico plebem de Cælis pane cibavit,
Et rupta in fluvios ſitientem cote refecit.
Poſce, precor, placidum noſtris accedere Chriſtum
Partibus; ipſe tuus Deus eſt, quo fortis Ieſus
Stare ſuis juſſit ſolem, lunamque triumphis,
Et tibi cum Dominus Romani proſpera Regni
Annuerit, famulis elementis præcipe, Felix,
Ad noſtrum ſervire bonum, procedat & aſtris
Stantibus aucta dies; ſol ſtet ſibi, lunaque concors
Hæreat obfixo ſuſpendens ſidera curſu,
Dum Romana ſuum capiat victoria finem.
Sicut in Aſſyria Daniel Babylone leones
Effuſa domuit victor prece, ſic tibi, Felix,
Effera barbaries Chriſto frangente dometur,
Et tua captivi jaceant veſtigia circum,
Ceu quandoque feræ circum jacuere Prophetam,
Orantiſque pedes linguis mulſere benignis;
Naturam mutante Deo, ut damnaret acerba
Mente feros homines humana pace ferarum.
Sic & crudelem confudit flamma tyrannum;
Sanctis ſpectantem pueris ſervire caminos;
Innocuos cantare reos, ardere miniſtros.
Quonam ſe miſeri poterunt defendere Reges,

Qui

Qui tam degeneres humanæ mentis, in illos
Sævierint, quibus & feritas, & flamma pepercit?
Sed velut æternos pueris recinentibus hymnos,
Roſcidus accenſos diſcuſſit ſpiritus ignes;
Sic nobis placido Felicis gratia flatu
Adſpirante Deo bellorum temperet ignes,
Ortaque Romuleis reprimens incendia terris,
Sollicitos placida jam pace refrigeret æſtus,
Feſſaque reſtinctis abſolvat pectora curis.
Sed cur inſipiens, tamquam tibi ſim rudis hoſpes
Oblituſque tui, veterum te poſco parentum
Exemplis, ut opem tribuas in rebus egenis,
Quam tibi dante Deo facies tu cedere nobis?
Sat mihi ſunt, Felix, virtutum exempla tuarum,
Nec tibi pauperior Chriſtus cæleſtia fundit
Munera quam patribus, quorum generoſa propago es.
Nam Patriarcharum Felix & filius æque
Stirpis Apoſtolicæ es, tanti non degener heres
Seminis, ut Sanctæ legis ſimul atque fidei.
Confeſſor, patriis virtutibus æmula ſanctus
Signa geris: nec ſi ſpecies operum tibi diſpar,
Non ſimilis virtus: diverſa eſt gratia vobis,
Gloria par, quoniam Sanctis fons omnibus unus,
Martyribuſque ſacris; opera ut diverſa fuerunt
Tempore, nec coeunt ſignis diſtantia cauſis
Geſta: Dei per dona ſibi cæleſtia diſtant
Æquales meritis. ſi non eadem omnia Felix
Quæ Daniel geſſit, vel pertulit, & lacus iſtum
Non habuit, nec terribiles cinxere leones;
Nec Daniel eadem pro nomine paſſus herili eſt,
Verbera, vincla, metus, & noctem carceris atri,
Quæ Felix horrenda tulit. qui roſtra ferarum
Clauſit, adoranti faciens manſueta prophetæ;
Qui fecit tepidos pueris orantibus ignes,
Humidaque in mediis dedit indumenta caminis:
Ipſe dedit celſo Felicem jure potentem
Peſtiferis Satanæ legionibus imperitare.
In quibus iſte feras omnes compeſcit & ignes.
Nam quæ non ſerpens, quæ non hæc bellua turba eſt?
Denique de multis unum loquar, ut ſit ab uno
Diſcere, dæmoniis ſenſus conſtare ferinos.
Quidam homo, non longum tempus, tam prodigiali
Dæmone diſtentus fuit, ut jam non modo notos
Ille cibos hominum, vel ſi congeſta daretur
Multa menſa dape, in facili conſumeret hauſtu,
Verum & gallinas habitantum limine raptas,
Mox ut ſuſtulerat, rapido diſcerperet ore,
Et pluma incoctas non ſuffocante voraret,
Quin & funeream ſaniem ſitiebat, & oſſa
Lambebat, pecudum projecta cadavera mandens
Obſcœnus conviva canum. hic modo dæmone tanto,
Sobrius, ecce procul conductum exercet agellum:
Et curante Deo ſancta Felicis in aula
Redditus ipſe ſibi, claro ſatis indice monſtrat,
Felicem meritis & Chriſti nomine fortem,
Immites domitare feras, & vincere flammas.
Dicite qui teſtes operum Felicis adeſtis,
Nonne feras igneſque domat, cum dæmonas urget,
Qui vitiis animas, & morbis corpora frangunt,
Peccatiſque vorant: iſtos crucianſque, fuganſque
Nonne feras, igneſque domat. fremit igneus ultor
Agminis igniferi Felix, flammamque nocentem
Oprimit igne Dei: tenebrarum vincitur ignis
Luminis igne pio: dæmon fugit, & Deus intrat;
Et fit homo bene verſa domus felicior aula,
Poſſeſſore Deo tetrum inficiata colonum.

Candidus & medicam ignis Deus: hoc mens igne
Fervet, ut inſenſum reſtinguat dæmona Felix,
Laxatumque hominem flagrante refrigeret hoſte.
Mira manus! ſic virga potens & ceiſa poteſtas
Intra unum mixtis inimico fœdere corpus
Spiritibus, Felix intervenit inter operta
Pectoris, & tenues dirimit ſubtilior auras,
Dæmone diſcernens animam, quo libera pulſo
Mens hominem recipit. par hoc operi eſt opus illi,
Quo merram triſtem ſacri dulcedine ligni
In populi potus crucis immutavit imago.
Sic Felix pietate potens, quia nobilis altæ
Confeſſor crucis eſt, ipſum, quaſi triſtia merræ
Pocla, hominem mutat. qui nunc inflatus acerbo
Dæmone, vipereum per ſpumea labra ſaporem
Concuſſu laterum, & ſingultu gutturis ampli
Sæpius aſſiliens flatus ructabat amaros.
Jam totus, vel ſolus homo in ſua jura reverſus,
Dulce ſapit, ſanum ſpirat, placidumque profatur.
Ergo & Felicem virtutis dextera cingit.
Inde potens varias tenebroſi principis artes
Devorat ut magicos Moſeia virga dracones.
Cernimus ecce pares Domini cæleſtis adeſſe
Ad meritum Felicis opes, operum quoque formas
Congruere, & quæcumque patres in corpore ſancti
Ediderint documenta Dei, ſine corpore vivum
In Chriſto Felicem agere, inſignique potentem
Mente animam, poſiti dum corporis oſſa quieſcunt,
Ante diem reditus claris prætendere ſignis,
Qualem pro meritis ſit geſtatura coronam,
Cum ſteterit totus redivivo corpore Felix.
Omnes quiſque ſuo radiabunt lumine ſancti,
Diſſimili fulgore pares, nec judice Chriſto
Alter in alterius meriti diſpendia creſcent:
Chriſtus erit cunctis regnum, lux, vita, corona.
Cernite diſtinctos actis, ſed honore jugatos
Teſtamentorum veteriſque novique magiſtros,
In quibus una dedit geminas ſapientia leges.
Atque ita virtutes varias par gloria penſat.
Non Petrus irrupit virga mare, ſed neque Moſes
Æquoris inceſſit liquido: tamen unus utriſque
Fulget honos, unus quoniam fuit auctor utrique,
Scindere aquas virga, pedibus calcare fluenta,
Qui Deus eſt veterum in Sanctis, Deus ipſe novorum;
Quo data lux Domino eſt, ex ipſo gratia venit:
Ille Deus Danielis, & ille trium puerorum,
Felicis Deus ipſe Deus, nec ſe minor ipſe eſt
In Sancto Felice Deus: per quem bona dona
Et medicas exercet opes terraque marique.
Omni namque die teſtes ſumus, undique crebris
Cœtibus aut ſanos gratantia reddere vota,
Aut ægros varias petere, ac audire medelas.
Cernimus & multos peregrino a littore vectos,
Ante ſacram ſancti proſtratos Martyris aram,
Dum referunt grates, tolerata referre pericla,
Teſtantes, validis colliſa nave procellis,
Se raptos miſerante Deo, Felicis ut ipſa
Educente manu, maris emerſiſſe profundo,
Et deſperatam placidos cepiſſe ſalutem,
Felicis meritis & aquas & cedere flammas.
Præterita ut taceam meriti documenta potentis,
Novimus experti: pavor e terrore recenti
Vibrat adhuc memores animos, recolentibus illa
Quæ tulimus pene abſumptis incendia tectis:
Quamlibet extinctæ recalent veſtigia flammæ,
Mentibus & magni cumulant Felicis amorem;

Quem

Quem prope corporeo præſentem vidimus actu
Objectare manus flammis, & noſtra tueri
Limina juncta ſuis, quæ tamquam territa ſancti
Obſtantis facie prope tangens flamma pavebat,
Pulſaque de noſtri rapiendo culmine tecti,
Comminus in tuguri vicina ſtrage perarſit.
Mira loquar, ſtetit immotus ſine flatibus æther,
Nec nemorum foliis ullum dedit aura tremorem,
Ne poſſet rapidus procedere longius ignis,
Per contexta volans ſociarum tigna domorum:
Sed ventis deſerta cadentibus ire negaret
Flamma, & conſumpto moreretur languida paſtu.
Conſimili modo nos Felix ope ſolve periclis;
Nec domibus noſtris propient mala: pulſaque per te
Horrida ſanguineo longe tonet ira flagello.
Illam etiam virtutem arcendis indue bellis,
Qua male labentem vicinis montibus amnem,
Qui ſubitis aucto pluviis torrente redundans,
Sic tua præcipitans in limina ſæpe ruebat,
Ut tectis conjuncta tuis habitacula vaſtis
Quaſſaret violentus aquis, ita flamine verſo
Feciſti mutare vias, ut nunc novus illum
Alveus inſolita ducat regione furentem,
Noſtraque longinquo vitantem tecta meatu.
Sic modo belliſono venientes flumine pugnas,
De noſtris averte locis. manus impia ſacris
Finibus abſiſtat, quibus eſt tua gratia vallum:
Atque tuam timeant hoſtes quaſi dæmones aulam,
Nec cruor hæc violet, quæ flamma, vel unda refugit.

POEMA XXIV.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN. IX.

De ſolennibus Chriſtianorum feſtis agit. S. Nicetam Dacorum Epiſcopum ad feſtum S. Felicis diem Nolam ſecundo venientem miris laudibus excipit.

NAſcere quæ tardo ſemper mihi redderis ortu,
Mox & in occaſum properans fugis; ægra redire,
Ales abire dies. nam te per longa morantem
Tempora dum tardi nitens rota vertitur anni,
Suſtineo intentis affecto pectore votis:
Quam cuperem totis mihi prælucere diebus,
Vel ſi quando venis, ita compenſare moras, ut
Æſtivis poſſes ſpatiis producere lucem,
Aut illum penſare diem, qui ſiſtere juſſis
Sideribus longo laſſavit lumine mundum,
Humanos duplicans dilata nocte labores.
Nunc te cara dies rapido nimis aere nobis
Temporis hiberni lex ſubtrahit, & breviatas
Cogit hiems horas cita lumine, pigra tenebris.
Sed bene quod tibi ſol Felix, cui gratia perpes
Illuſtrante micat Chriſto, propriumque coruſcat
Natali jubar ipſe ſuo, neque conditur umquam
Caſibus occiduis æterni ſplendor honoris.
I fugitiva dies, elabere, non revocabo:
Nec te jam querar eſſe brevem; quia te ſua Felix
Semper inextincto præſens mihi lumine fulget.
Si natalis abeſt, plus eſt quod jugiter ipſe
Lux hujus natalis abeſt. nec enim ille die fit
Sanctus, cujus honor celebrandi cauſa diei eſt.
Quod ſi natalem reliquis præſtare diebus
Turba facit, ſolito quæ denſius ad ſacra currit
Limina; conferta prope ſemper plebe videmus
Natalem Felicis agi. nam quæ, rogo, votis
Caſſa dies oritur, vel magnis rara catervis.
Sed tamen hunc ſpeciale decus retinere fatebor
Jure diem, expleto quondam qua contigit ævo
Ponere terrenos habitus, & in alta vocari
Sidera Felicem retinendum ſede beata.
Firmat enim ratio iſta fidem, quæ tempora certis
Diſtinguit titulis, ſacroſque per annua ſignat
Feſta dies, quibus ad Domini miracula quondam
Antiqui tremuere patres, horrenda ſiniſtris,
Et ſemper celebranda piis; quia commoda Sanctis,
Dura fuere malis. teſtis Memphitica tellus,
Et mare tunc factum Sanctis humor; æquor iniquis;
Ceteraque his paria Ægypto multaſque per oras
Geſta Deo memori nobis recoluntur amore.
Sic æque divina feruntur munere Chriſti.
Ut veneranda dies cunctis, qua Virgine natus
Pro cunctis hominem ſumſit Deus; utque deinde
Qua puerum Stella duce myſtica dona ferentes
Suppliciter videre Magi: ſeu qua magis illum
Jordanis trepidans lavit tinguente Johanne,
Sacrantem cunctas recreandis gentibus undas:
Sive dies eadem magis illo ſit ſacra ſigno,
Qua primum Deus egit opus, cum flumine verſo
Permutavit aquas prædulcis nectare vini.
Quid Paſchale epulum? nam certe jugiter omni
Paſcha die cunctis Eccleſia prædicat oris,
Conteſtans Domini mortem cruce, de cruce vitam
Cunctorum: tamen hoc magnæ pietatis in omnes
Grande ſacramentum, præſcripto menſe quotannis
Totus ubique pari famulatu mundus adorat,
Æternum celebrans redivivo corpore Regem.
Hoc ſolemne dies ſequitur; ſeptem numeramus
Hebdomadas, & lux populis feſtina recurrit,
Qua Sanctus quondam cælo demiſſus ab alto
Spiritus ignito diviſit lumine linguas,
Unus & ipſe Deus: diverſa per ora cucurrit,
Omnigenaſque uno ſonuit tunc ore loquelas,
Omnibus ignotas tribuens exprimere voces,
Quiſque ſuam ut gentem peregrino agnoſceret ore,
Externamque ſuo ſentiret in ore loquelam.
Barbarus ipſe ſibi non notis nota canebat,
Verba ſuis aliena loquens: ſed in omnibus unum
Voce Deum varia laudabat Spiritus unus.
Ut citharis modulans unius verbere plectri
Diſſona fila movet: vel qui perflantia textis
Labra terit calamis, licet unum carmen ab uno
Ore ferat, non una ſonat, varioſque magiſtra
Temperat arte ſonos; arguta foramina flatu,
Mobilibuſque regit digitis, clauditque, aperitque,
Ut rapida vice dulcis eat redeatque cavernis:
Currens Æolio modulabilis aura meatu,
Explicet irruptos animata ut tibia cantus,
Sic Deus omniſonæ modulator & arbiter unus
Harmoniæ, per cuncta movet quam corpora rerum,
Et naturæ opifex Deus omnis & artis, in omni
Fons opere, & finis, faciens bona, factaque ſervans,
Ipſe manens in ſe media pietate viciſſim,
Qua Pater in Verbo, qua Filius in Patre regnat,
Quo ſine nil factum, per quem ſata cuncta in eodem
Conſiſtunt, idem novat omnia principe Verbo.
Qui cruce purpurea pretioſi ſanguinis oſtro
Arduus aſcenſu volucri penetravit in alta
Nube ſuper Cherubim volitans, ſeditque Parenti

Dexter,

Dexter, & inde ſuis cæleſtia dona profudit,
Spiritum ab unigena Sanctum, & Patre procedentem.
Qui Deus ipſe Deo veniens licet adſit ubique,
Conſpicuo tamen allapſu ruit igneus illic,
Pubis Apoſtolicæ concors ubi cœtus agebat,
Moxque novo ſonitu, multis ex urbe coactis
Omni ex gente viris, ſedit quaſi flamma per omnes.
Et ſimul in cunctis ſpiramine diſſonus uno,
Ut lyricas facili modulatus pectine chordas,
Dividuis eadem cecinit præconia linguis,
Incutiens varias humana per organa voces.
Talis ubi lectas implevit crapula mentes,
Ructavere ſacras jejuno gutture laudes
Ebria corda Deo; quis me miſeratus, ab iſto
Flumine potabit, quod ſobriat ebrietate?
Ergo velut Cælum ſtellis, ut floribus arva,
Temporibuſque annos Dominus; ſic ipſe diebus
Tempora diſtinxit feſtis, ut pigra diurnis
Ingenia obſequiis, ſaltem diſcrimine facto,
Poſt intervallum reduci ſollennia voto
Sancta libenter agant, reſideſque per annua mentes
Feſta parent domino. quia jugiter intemeratos
Juſtitiæ ſervire piget. delinquere ſuetis,
Parcere peccato, labor eſt. decurritur omni
Valle, per aſcenſum non eſt evadere curſu.
Hinc via labendi proclivior, & via vitæ
Durior, illa capax multis, hæc ardua paucis.
Inde bonus Dominus cunctos pietatis ut alis
Contegat, invalidis niti virtutis ad arcem,
Congrua ſanctorum dedit intervalla dierum:
Ut ſaltem officiis mediocribus ultima Chriſti
Veſtimenta legant, & eos ſacra fimbria ſanet,
Qui non extorres penitus regione ſalutis,
Intra perpetuæ ſtabulant præſepia vitæ
Longinqui primis non longo fine ſecundis.
Primus enim gradus eſt Cælo pertexere cunctos
Continua bonitate dies, & tempore toto
Paſcha ſacrum Chriſti cultu celebrare pudico.
Quod ſi mixta ſeges tribulis mihi germinat, & cor
Incultum ſtimulat terreni ſpina laboris;
Vel feſtis domino ſtudeam me offerre diebus,
Ut vel parte mei tangam confinia vitæ,
Corpore nec toto trahar in conſortia mortis.
Quamquam igitur jugi nos qui ſtatione propinqua
Accolimus, ſancti potiamur honore Patroni,
Quem & ſine Natali devota frequentia ſemper
Concelebrat, tamen ut proprii per herilia vernæ
Feſta relaxemur curis, & vota canamus,
Hujus lætitiæ princeps pſallentibus ibo
Fratribus, & ſocium ducam quaſi ſignifer agmen.
Nam licet e varia populi regione frequentes
Comparibus votis hodie pia gaudia fundant;
Me tamen uberius decet, atque inſignius iſto
Exultare die: quia nemo obſtrictior eſt me
Debitor huic, cui privato ſpecialius aſtro
Iſta dies tantum peperit ſine fine Patronum.
Salve cara dies, ſalve mihi lux mea, ſalve
Semper feſta mihi, ſed in hoc mihi clarius anno
Orta refulſiſti, quia cum Felicis honore
Nicetam revehis, ſanctorum ut amore duorum
Binum habeam Natalem hodie, quo corpore ſumpti
Martyris exceſſum celebrans, & corpore prompti
Ecce ſacerdotis reditum ſatiatus adoro,
Suſcipiens humili metantem in pectore Chriſtum.
Exultet mea nunc anima dicatque quod olim
Sponſa canebat amans Domino vocalis amanti:
Imber abit, diſceſſit hiems, vox turturis altæ
In noſtra tellure ſonat, dat vitis odorem
Florida, & in terris miramur lilia cæli.
Unde repente, precor, verſa vice temporis æther
Ver habet, & gelidis flores viſuntur in agris?
Unctus adeſt Domini Chriſti comitatus amicis
Nicetes, hinc vernat hiems, hinc undique nobis
Spirat odoratos vegetabilis aura vapores:
Hoc de corde venit benedicti ſpiritus agri.
Vita pudicitiæ, & liquido mens callida vero,
Nicetam faciunt flores, & aromata verna.
Munere quid tanto dignum, vel corde, vel ore
Pauper & inſipiens, & parvulus edere poſſim?
Ipſo nunc Felice opus eſt, & in hoc mihi munus,
Sumat ut a Chriſto, mihi quas impertiat ipſe,
Ut digne ſibi grater opes. et nunc mihi vellem
Viva perennis aquæ manarent flumina ventre,
Ut non ore meo, ſed Chriſti munere poſſem
Lætitiam enarrare meam, quæ munere Chriſti
Uberius ſolito placidum mihi pectus inundat,
Natalemque mihi duplicat Felicis amore
Multiplici. video præſenti lumine coram
Nicetem rediiſſe mihi, viſoque parente,
Cujus præ cunctis amor in me regnat, & ipſe
Nicetes fio, benedicti nominis inſtar
Mente gerens, quæ nunc voto victore triumphat.
Hunc ego conſpiciens longo poſt tempore longe
Natali veniſſe tuo, clariſſime Felix,
Nonne tua ducente manu adventaſſe fatebor?
Nam quis tam claro poterit non cernere ſigno,
Hoc prece proveniſſe tua, ut, quod ſumere votis
Vix poteram, aut ipſo ſaltem mihi fingere ſomno,
Nicetam rurſus coram Felicis in ipſo
Natali, viſu ſimul amplexuque tenerem,
Atque iterum ſub eo canerem mea debita, Felix,
Auditure, tibi. ſed quid faciam? rogo, Pauper
Divitis aſſideo menſæ, & miſer audeo magnis
Inſertare manum dapibus; neque cogito quod me
Talia conſimili vice, qualia ſumo, parare
Conveniat, dignumque iſto dare judice verbum.
Quare inopi, da, ſancte tuo, ut te digna Patrono,
Et pariter condigna tuo loquar auſus amico.
Poſco tuos, Felix, tecum ad tua vota parentes.
Quæ tua vota loquor, mea ſunt, & verius hæc ſunt
Vota mea; at tibi celſus honor terrena recuſat
Gaudia. ſed quia noſtra tuæ ſunt gaudia palmæ,
Ut tua digneris tibi ducere vota tuorum.
Ergo tuos etiam, Felix, imploro parentes;
Hic quoque ades, mihi nunc poſcas ut adeſſe vocatos.
Qui colitis lætos paradiſi cælitis hortos;
Quique ſub excelſa Domini requieſcitis ara,
Pulcher Apoſtolici chorus agminis, & Patriarchum
Gens prior, ambo chori procerum, quos agmine bino
Per duodena Deus ſignavit nomina patres,
Gentibus & populis regnum ad cæleſte vocandis:
Vos etiam ſancti, ſupplex depoſco, Prophetæ,
In noſtra qui carne Deum fore præcinuiſtis:
Vos quoque corporibus cæſis, & ſanguine fuſo
Occiſum & vivum teſtati martyres agnum,
Omnes divinis a fontibus una propago,
Quos pius Abraham, ſacer Iſac, lenis Iacob,
Progenuere Deo per non numerabile ſemen,
Et bifidum, meritis cæleſtibus, atque caducis,
Æquantes his aſtra poli, his telluris arenam.
Credo equidem vos officio pietatis ad iſtum
Undique conveniſſe diem Felicis amore,

Ut confeſſoris ſocii celebretis honorem.
Non autem tanti mihi ſum præſumtor honoris,
Ut ſanctos idcirco meis modo protinus omnes
Senſibus adſpirare precer, quaſi munere tanto
Dignus, ut illa meo reſonet vox turturis ore,
Quam totum tellus audivit læta per orbem:
Sed quia vox divina decet Felicis honorem,
Et quia Nicetes, Domini puer atque ſacerdos,
Longinqua tellure mihi modo miſſus, ad iſtum
Ecce diem venit, vir tam bonus ore magiſtro,
Quam ſacer eſt victore animo, vel corpore victo.
O mihi fulminea Cherubim ſi forcipe ſumptum
Carbonem ex ipſa Domini procul efferat ara,
Et peccatoris male pinguia labra perurat,
Ut defæcato concretis ſordibus ore,
Non ut ab ore meo, ſed ut auditoris ab ore
Ipſius hauſta, meo depromam dignius ore:
Nec peccatoris ſtolidi ſermo aſper & æger,
Et violet caſtas, & doctas vulneret aures!
Sed quoniam lateri meus aſſidet ipſe magiſter,
Comminus e regione ſitum venerante frequenter
Lumine conſpiciam: forſan ſapientis ab ore,
Ut quondam effœtæ pecudes paſtoris Iacob,
Concipiam ſterili fœcundos pectore ſenſus.
Namque & Nicetes Domino benedictus; ut ille,
Mitis; ut Iſrael ovibus quoque paſtor, & hœdis
Ante lacum viventis aquæ; ſed & hic etiam tres
Corde pari trina ſibi legit ab arbore virgas,
Queis in aqua poſitis pecus advocat, & coeuntes
Ingravidat, virgiſque tribus concepta colorat;
Ut de interraſa variatis cortice virgis,
Inſignita gregis ſancti fœtura probetur.
At pecori Laban non eſt nota, ſed nota vitæ;
Nam nota mortis erit, Chriſto non eſſe notatos.
Sic animas ſteriles in nomine gratia trino
Innovat, & verbi coitu vir Spiritus implet,
Conceptoſque Deo notat intus Ecleſia fœtus
Virgineo fœcunda utero, materque ſalutis,
Dum virgis intenta tribus bibit uvida Verbi
Semina, & æterni ſignatur lumine vultus.
Hinc ſterilis peperit ſeptem, & defecit abundans
Dilatante Deo tenues, tenuante ſuperbos:
Sic ego Niceta viſo, quaſi fonte reperto,
Sicut ovis ſitiens ad viva fluenta cucurri
Aridus, & ſenſi mea protinus ubera tendi,
Attentuſque diu paſcentis in ora magiſtri,
Inſpexi docto varias in pectore virgas,
Conſpectumque tibi per lumina fixa colorem,
Et me divinis ſparſit mens roſcida guttis.
Sed tamen in tribus his (quia venit mentio) virgis,
Si placet, inſpiciamus adhuc myſteria regni,
Tres Patriarcha ſibi trina legit arbore virgas,
Spirantem ſtoracis, lævem platano, nuce firmam.
Spiritus in platano eſt, Virgo in ſtorace, in nuce Chriſtus,
Nam patulos platanus ramos expandit in umbras.
Sanctus inumbrata formavit Virgine Chriſtum
Spiritus. & ſtoracis puto virgo ſit, arbore David
Promſit odoratum quæ Virgo Puerpera florem.
Virga nucis Chriſtus; quoniam in nucibus cibus intus,
Teſta foris, & amara ſemper viridi cute cortex.
Cerne Deum noſtro velatum corpore Chriſtum,
Qui fragilis carne eſt Verbo cibus, & cruce amarus.
Dura ſuperficies, Verbum crucis; & crucis eſca eſt,
Cæleſtem Chriſti claudens in carne medullam.
Sed cruce dulcis item, quia protulit arbore vitam
Vita Deus noſter: ligno mea vita pependit,
Ut ſtaret mea vita Deo. quid vita, rependam,
Pro vita tibi, Chriſte, mea? niſi forte ſalutis
Accipiam calicem, quo te mea dextra propinet,
Ut ſacro mortis pretioſæ proluar hauſtu.
Sed quid agam? neque ſi proprium dem corpus in ignes,
Vileſcamque mihi, nec ſanguine debita fuſo
Juſta tibi ſolvam, quia me reddam tibi pro me,
Et quidquid ſimili vice fecero, ſemper ero impar
Chriſte tibi: quia tu mea, non tua Chriſte
Debita ſolviſti, pro ſervis paſſus iniquis.
Quis tibi penſet amor? Dominus mea forma fuiſti,
Ut ſervus tua forma forem: & res magna putatur
Mercari propriam de te pereunte ſalutem?
Perpetuis mutare caduca, & vendere terram,
Cælum emere? ecce Deus quanto me carius emit
Morte crucis? paſſus, dejectus imagine ſervi,
Ut viles emeret pretioſo ſanguine ſervos.
Sed quid agam? in tuto temerarius evehor alto
Auſus in excelſum fragili me credere penna?
Martyris egregii natalem (qui meus eſt mos)
Materia leviore canens, in ſumma repente
Emicui, ſuper aſtra volans, mentemque procacem
Ad rerum fontem miſſo ſermone tetendi.
Unde mihi hos animos? quæ me levat aura ſuperbum?
Non agnoſco tumens mea pectora; major agit mens,
Sentio Nicetam, qui proximus aſſidet, & me
Tangit, & adjuncto lateri vicinus anhelat.
Acer anhelantis juxta me Spiritus intrat,
Inſolitumque potens meditantis ſuſcitat ignem,
Frigentes animans admoto fomite fibras.
Sed reprimam tumidos flatus, nec magna ſuper me
Exiguus ſperabo loqui, referarque relicta
Parvus humo, & plano modici pede carminis ibo.
Quamvis Felicis meritum ſublime profari
Non poſſim ſine laude Dei, tu Sancte paterno
Suſcipe me Niceta ſinu: & dum pectore docto
Suſtineor, caput in blando mihi corde reclinans;
Sal tuus inſulſum me condiat, & ſitientes
Dives vena riget rivo mihi perpete ſenſus.
Dicam iterum gaudens, & adhuc vix muneris hujus
Credulus, ingeminabo rogans: dic, quæſo, rediſti?
Teque ipſum teneo, Niceta? in quo hactenus æger
Noctes atque dies animo tabente pependi?
Veniſti tandem quarto mihi redditus anno.
Sed grates Chriſto, quia te vel ſero revexit.
Quam merui, ne te mediis regionibus hoſtis
Diſcluſum oppoſita bellorum nube teneret?
Sed deſideriis ſuperantibus, obvia nobis
Vincula rupiſti, nec te mare, nec labor ullus,
Nec Gothici tenuere metus, nec frigora longis
Dura viis, vere in tantis, Niceta, fuiſti
Caſibus affectu victus victorque benigno,
Fortis & infirmus pariter, ſed utrumque potenter.
Victus amicitia, victus Felicis amore,
Viciſti duros tenera pietate labores.
Nunc age, ſancte parens, aurem mihi dede, manumque;
Nodemus ſocias in vincula mutua palmas,
Inque vicem nexis alterno fœdere dextris,
Sermones varios greſſu ſpatiante feramus.
Enarrare libet ſimul, & monſtrare parenti
Sollicito noſtros toto quo defuit actus
Tempore. nam cui jure magis mea geſta retexam,
Feliciſque manu nobis operata revolvam,
Quam cui cura ſumus? gemino qui jure magiſtri
Et patris ut bene geſta probet, ſic improba damnet,
Corrigat errata, & placidus diſponat agenda:

Imperfecta juvet precibus, perfecta ſacerdos
Dedicet, atque ita ſe Felicis in ædibus ultro
Atque citro referat, tamquam ipſum pectore toto
Felicem gerat, & patria ſe jactet in aula.
Ergo veni, pater, & ſocio mihi jungere paſſu:
Dum te circumagens operum per ſingula duco.
Ecce vides iſtam, qua janua prima receptat,
Porticus obſcuro fuerat prius obruta tecto;
Nunc eadem nova pigmentis & culmine crevit.
Aſt ubi conſeptum quadrato tegmine circa
Veſtibulum medio reſeratur in æthera campo,
Hortulus ante fuit male culto ceſpite, rarum
Area vilis olus nullos præbebat ad uſus.
Interea nobis amor incidit, hoc opus iſto
Aedificare loco: namque hunc depoſcere cultum
Ipſa videbatur: venerandam ut Martyris aulam
Eminus adverſa foribus de fronte recluſis,
Latior illuſtraret honos; & aperta per arcus
Lucida frons bifores perfunderet intima largo
Lumine, conſpicui ad faciem converſa ſepulcri,
Quo tegitur poſito ſopitus corpore Martyr,
Qui ſua fulgentis ſolii pro limine Felix,
Atria bis gemino patefactis lumine valvis
Spectat ovans, gaudetque piis ſua mœnia vinci
Cœtibus, atque amplas populis rumpentibus aulas,
Laxari denſas numeroſa per oſtia turbas.
Ipſaque qua tumulus ſacrati Martyris extat,
Aula novos habitus ſenio purgata reſumpſit.
Trina manus variis operata decoribus illam
Excoluit; bijugi laqueari & marmore fabri,
Pictor imaginibus divina ferentibus ora.
Ecce vides quantus ſplendor, velut æde renata
Rideat inſculptum camera criſpante lacunar.
In ligno mentitur ebur; tectoque ſuperne
Pendentes lychni ſpiris retinentur ahenis;
Et medio in vacuo laxis vaga lumina nutant
Funibus; undantes flammas levis aura fatigat,
Quæque prius pilis ſtetit, hæc modo fulta columnis
Vilia mutato ſprevit cæmenta metallo.
Sed rurſus redeamus in atria, conſpice rurſum
Impoſitas longis duplicato tegmine cellas
Porticibus, metanda bonis habitacula digna,
Quos huc ad Sancti juſtum Felicis honorem
Duxerit orandi ſtudium, non cura bibendi.
Nam quaſi contignata ſacris cœnacula tectis,
Spectant de ſuperis altaria tota feneſtris,
Sub quibus intus habent Sanctorum corpora ſedem,
Namque & Apoſtolici cineres ſub cælite menſa
Depoſiti, placitum Chriſti ſpirantis odorem
Pulveris inter ſacra ſacri libamina reddunt.
Hic pater Andreas, hic qui piſcator ad Argos
Miſſus vaniloquas docuit muteſcere linguas:
Qui poſtquam populos, rupts erroris iniqui
Retibus, explicuit, traxitque ad retia Chriſti,
Theſſalicas fuſo damnavit ſanguine Patras.
Hic & præcurſor Domini & Baptiſta Johannes,
Idem Evangelii ſacra janua, metaque legis.
Hoſpes & ipſe mei veniens Felicis ad aulas,
Parte ſui cineris fraternum funus honorat.
Huic dubius gemino Didimus cognomine Thomas
Adjacet; hunc Chriſtus pavidæ cunctamine mentis
Pro noſtra dubitare fide permiſit, ut & nos
Hoc duce firmati Dominumque Deumque trementes,
Vivere poſt mortem vero fateamur Jeſum
Corpore, viva ſuæ monſtrantem vulnera carnis,
Et veniente die, qua jam manifeſtus aperta
Luce Deus veniet, cruciata in carne coruſcum
Agnoſcant trepidi, quem confixere rebelles.
Hic medicus Lucas, prius arte, deinde loquela,
Bis medicus Lucas: ut quondam corporis ægros
Terrena curabat ope, & nunc mentibus ægris
Compoſuit gemino vitæ medicamina libro.
His ſocii pietate, fide, virtute, corona
Martyres, Agricola, & Proculo Vitalis adhærens,
Et quæ Chalcidicis Euphemia martyr in oris,
Signat virgineo ſacratum ſanguine littus.
Vitalem, Agricolam, Proculumque Bonononia condit,
Quos jurata fides pietatis in arma vocavit,
Parque ſalutiferis texit victoria palmis,
Corpora tranſfixos trabealibus inclita clavis.
Hic & Nazarius Martyr, quem munere fido
Nobilis Ambroſii ſubſtrata mente recepi,
Culmina Felicis dignatur & ipſe cohoſpes,
Fraternaſque domos privatis ſedibus addit.
Quamvis Sancti omnes toto ſimul orbe per unum
Sint ubicumque Deum: quo præſentantur ubique
Corporis ut ſua membra Deo: ſed debita Sanctis
Sunt loca corporibus: neque tantum qua jacet ora
Totum corpus, ibi poſitorum gratia vivit:
Sed quacumque pii eſt pars corporis, & manus exſtat,
Conteſtante Deo meriti documenta beati;
Magna & in exiguo Sanctorum pulvere virtus
Clamat Apoſtolici vim corporis, indice verbo.
His igitur vicinus erit, quicumque ſupernis
Caſtus aget tectis: & qui procul advena recto
Percitus affectu ſanctas properavit ad ædes,
Cum volet oratum Chriſto ſecretus adire,
Sive die ſeu nocte velit ſua promere vota
Impiger attiguo de limine prodeat hoſpes.
Hoc etiam mirare, domus quod martyris alta
Lege ſacramenti per limina trina pateſcit:
Faſſus enim eſt unum trino ſub nomine regem.
Et quod contextæ junctis ſibi motibus ædes
Fune pio ſignant: quoniam etſi culmina plura
Sint domibus ſtructis; Sancta & tamen unica pacis
Eſt domus, & multis unum concordia membris
Corpus agit: cui compago ſtat vertice Chriſto.
Forſitan hæc inter cupidus ſpectacula quæras,
Unde replenda ſit hæc tot fontibus area dives,
Cum procul urbs, & ductus aquæ prope nullus ab urbe
Exiguam huc tenui demittat limite guttam.
Reſpondebo, nihil propria nos fidere dextra,
Nil ope terrena confidere; cuncta potenti
Depoſuiſſe Deo, & fontes præſumere cælo.
Denique ciſternas adſtruximus undique tectis,
Capturi fundante Deo de nubibus amnes:
Unde fluant pariter plenis cava marmora labris.
Quod ſi etiam interdum eveniat defectus aquarum,
Ordine diſpoſito varias diſtincta figuras,
Concharumque modis, & pictis florida metis,
Forte erit & ſiccis ſpectabilis area vaſis.
Namque tenes etiam magna Salomonis in æde,
Quam fuerit decori ſiccum mare; quod ſapiens Rex
Ære dedit ſolido, & tauris ſuſpendit ahenis.
Aſpice nunc aliud latus: ut ſic porticus una,
Et paries mediis ſpatio bipatente columnis
Culmine diſcretas aditu ſibi copulat aulas.
Tempus in hanc tranſire oculis peragrantibus ædem,
Quæ longum reſerata latus, cum culmine cæli
Acquirit ſpatium tecti, quod in atria juncta
Panditur, inſertos ſocians disjuncta per arcus,
Et populis rigui præbet ſpectacula campi,

Quem tamen includunt ſtructo circumdata ſepto
Mœnia, ut pateant oculis ſacra tecta profanis,
Veſtibulumque patens aura defendit operta.
Nec mirere ſacras ſpatiis accreſcere caulas,
Creſcit ubique potens æterni gloria Chriſti:
Sanctorum cumulatur honor, Deus omnibus unus
Noſcitur: illuſtrat quia ſanctus ſpiritus orbem,
Cumque coæterno regnat Patre filius hæres.
Inde propagato pia gratia lumine veri
Multiplicat populis æternæ ſemina vitæ.
Et quia paſtor oves auget bonus, ampla redemptis
Creſcere cum gregibus favet altus ovilia Chriſtus.
Ingredere hæc pſalmis recinens antiſtes & hymnis,
Et mea vota refer Domino, & tua gaudia votis
Junge meis, celebrans communis feſta Patroni.
Tempore opportuno pro peccatore rogabis
Gaudentem Dominum de confeſſoris honore.
Hoc duce, proclivi tua tramite vota ferentur,
Felix divinas tibi prævius ibit ad aures;
Teque ſacris Pſalmis ſimul ob devota litante
Obſequia, placido deſcendet numine Chriſtus,
Ut populum templumque ſacra caligine velet,
Infundens niveam per operta ſacraria nubem.
Nunc volo picturas fucatis agmine longo
Porticibus videas, paulumque ſupina fatiges
Colla, reclinato dum perlegis omnia vultu.
Qui videt hæc vacuis agnoſcens vera figuris,
Non vacua fidam ſibi paſcet imagine mentem.
Omnia namque tenet ſerie pictura fideli,
Quæ ſenior ſcripſit per quinque volumina Moſes,
Quæ geſſit Domini ſignatus nomine Jeſus,
Quo duce Jordanis, ſuſpenſo gurgite fixis
Fluctibus, a facie divinæ reſtitit arcæ.
Vis nova diviſit flumen: pars amne recluſo
„ Conſtitit, & fluvii pars in mare lapſa cucurrit,
„ Deſtituitque vadum: & validus qua forte ruebat
„ Impetus, adſtrictas alte cumulaverat undas,
„ Et tremula compage minax pendebat aquæ mons
„ Deſpectans tranſire pedes arente profundo,
„ Et medio pedibus ſiccis in flumine ferri
Pulverulenta hominum duro veſtigia limo.
Jam diſtinguentem modico Ruth tempora libro,
Tempora judicibus finita, & regibus orta,
Intentis tranſcurre oculis: brevis iſta videtur
Hiſtoria, ac magni ſignat myſteria belli.
Quam geminæ ſcindunt ſeſe in diverſa ſorores!
Ruth ſequitur ſanctam, quam deſerit Orpha, parentem;
Perfidiam nurus una, fidem nurus altera monſtrat:
Præfert una Deum patriæ, patriam altera vitæ.
Nonne, precor, toto monet hæc diſcordia mundo?
Parte ſequente Deum, vel parte ruente per orbem:
Atque utinam pars æqua foret necis atque ſalutis!
Sed multos via lata capit, facilique ruina
Labentes prono rapit irrevocabilis error.
Forte requiratur, quanam ratione gerendi
Sederit hæc nobis ſententia, pingere ſanctas
Raro more domos animantibus adſimulatis.
Accipite, & paucis tentabo exponere cauſas.
Quos agat huc Sancti Felicis gloria cœtus,
Obſcurum nulli: ſed turba frequentior his eſt.
Ruſticitas non caſta fide, neque docta legendi,
Hæc adſueta diu ſacris ſervire profanis,
Ventre Deo, tandem convertitur advena Chriſto.
Dum ſanctorum opera in Chriſto miratur aperta.
Cernite quam multi coeant ex omnibus agris,
Quamque pie rudibus decepti mentibus errent:
Longinquas liquere domus, ſprevere pruinas
Non gelidi fervente fide; & nunc ecce frequentes
Per totam & vigiles extendunt gaudia noctem:
Lætitia ſomnos, tenebras funalibus arcent.
Verum utinam ſanis agerent hæc gaudia votis,
Nec ſua liminibus miſcerent pocula ſanctis.
Quamlibet hæc jejuna cohors potiore reſultet
Obſequio, caſtis ſanctos quoque vocibus hymnos
Perſonat, & domino cantatam ſobria laudem
Immolat. ignoſcenda tamen puto talia parvis
Gaudia quæ ducant epulis, quia mentibus error
Irrepit rudibus; nec tantæ conſcia culpæ
Simplicitas pietate cadit, male credula ſanctos
Perfuſis halante mero gaudere ſepulcris.
Ergo probant obiti, quod damnavere magiſtri?
Menſa Petri recipit, quod Petri dogma refutat?
Unus ubique calix Domini, & cibus unus, & una
Menſa domuſque Dei divendant vina tabernis;
Sancta precum domus eſt eccleſia: cede ſacratis
Liminibus ſerpens: non hac male ludus in aula
Debetur, ſed pœna tibi: ludibria miſces
Supplicis inimice ruis: idem tibi diſcors
Tormentis ululas, atque inter pocula cantas.
Felicem metuis, Felicem ſpernis inepte,
Ebrius inſultas, reus oras; & miſer ipſo
Judice luxurias, quo vindice plecteris ardens.
Propterea viſum nobis opus utile, totis
Felicis domibus pictura illudere ſancta:
Si forte attonitas hæc per ſpectacula mentes
Agreſtum caperet fucata coloribus umbra,
Quæ ſuper exprimitur literis, ut littera monſtret
Quod manus explicuit: dumque omnes picta viciſſim
Oſtendunt releguntque ſibi, vel tardius eſcæ
Sunt memores, dum grata oculis jejunia paſcunt;
Atque ita ſe melior ſtupefactis inſerat uſus,
Dum fallit pictura famem: ſanctaſque legenti
Hiſtorias, caſtorum operum ſubrepit honeſtas
Exemplis inducta piis; potatur hianti
Sobrietas, nimii ſubeunt oblivia vini:
Dumque diem ducunt ſpatio majore tuentes,
Pocula rareſcunt, quia per miracula tracto
Tempore, jam paucæ ſuperant epulantibus horæ.
Quod ſupereſt ex his, quæ facta & picta videmus,
Materiam orandi pro me tibi ſuggero, poſcens,
Rem Felicis agens, ut pro me ſedulus ores.
Et decet, ut quem mente pia comitaris, eumdem
Et mentis facie referas, animoque ſequaris
Par in amore mei; nec enim miſer ambigo amari
Martyre, vel modici dignatus amore catelli.
Cum mihi vina, domus, res, gratia, gloria, panis,
Sit Felix donante Deo; quo præſule poſce
Montibus in ſanctis mea fundamenta locari,
Et cœptam peragi irrupto molimine turrem.
De Geneſi, precor, hunc orandi collige ſenſum:
Ne maneam terrenus Adam. ſed virgine terra
Naſcar, & expoſito veteri, nova former imago:
Educar tellure mea, generiſque mei ſim
Degener; & ſponſæ feſtinem ad mellea terræ
Flumina, Chaldæi ſervatus ab igne camini.
Sim facilis tectis, quaſi Lot, fore ſemper aperta,
Liberer ut Sodomis; neque vertam lumina retro,
Ne ſalis in lapidem vertar, ſale cordis egenus.
Hoſtia viva Deo, tamquam puer offerar Iſac:
Et mea ligna gerens ſequar almum ſub cruce patrem,
Inveniam puteos; ſed ne, precor, obruat illos
Invidus, & viventis aquæ cæcator Amalec.

Sim

Sim profugus mundi, tamquam benedictus Iacob
Fratris Edom fugitivus erat; feſſoque ſacrandum
Supponam capiti lapidem, Chriſtoque quieſcam.
Sit mihi caſtus amor, ſit & horror amoris iniqui:
Carnis ut illecebras velut inviolatus Ioſeph,
Effugiam vinclis, exuto corpore, liber
Criminis, & ſpolium mundo carnale relinquam.
Tempus enim longe fieri complexibus; inſtat
Summa dies: prope jam Dominus: jam ſurgere ſomno
Tempus, & ad Domini pulſum vigilare paratos.
Sit mihi ab Ægypto bonus exitus, ut duce Lege
Diviſos penetrans undoſi pectoris æſtus,
Fluctibus evadam rubris, Dominoque triumphum
Demerſo Pharaone canam. cum ſupplice voto
Exultando tremens, & cum formidine gaudens,
Ipſius pia dona, meos commendo labores.
Adſere, Niceta, prece quod precor, & ſimul omnes,
Qui ſimul huc ſancta pro relligione coiſtis,
Devoti Domino, & gratantes dicite mecum:
Hæc tibi, Chriſte Deus, tenui facilique paratu
Pro nobis facimus; nec enim te, ſumme creator,
Facta manu capiunt, toto quem corpore mundus
Non capit: anguſtum cui cælum, terraque punctum eſt.
Sed ſanctis ſine fine tuis devota ferentes
Obſequia, exiguo magnos veneramur honore:
Sperantes illis exoratoribus, ut tu
In nobis operum ponas perfecta tuorum
Culmina: & extructis habitator mentibus adſis.

POEMA XXV.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN. X.

Veteres S. Felicis baſilicas novis ædificiis auget, novam, eamque magnificam cum baptiſterio conſtruit, eaſque picturis & epigrammatibus ornat. Nova a Nolano Epiſcopo Paulo conſecratur, & in illa eodem die baptiſmatis, & Euchariſtiæ Sacramenta conferuntur.

IN veteri nobis nova res adnaſcitur acta,
Et ſolita inſolito creſcunt ſolemnia ritu:
Materiamque ſimul mihi carminis, & ſimul almi
Natalem geminant Felicis: in ædibus ejus
Nata recens opera hæc, quæ molibus undique celſis
Cernitis emicuiſſe pari ſplendentia cultu.
Iſtic porticibus late circumdata longis
Veſtibula impluvio tectis reſerantur aperto,
Et ſimul aſtra oculis, ingreſſibus atria pandunt.
Illic adjunctæ ſociantur mœnibus aulæ,
Diffuſoque ſinu ſimul & coeunte patentes
Æmula conſertis jungunt faſtigia tignis,
Et paribus variæ & ſpecioſæ cultibus extant
Marmore, pictura, laquearibus, atque columnis.
Inter quæ & modicis variatur gratia cellis:
Quas in porticibus (qua longius una coactum
Porticus in ſpatium tractu protenditur uno)
Appoſitas lateri tria comminus ora recludunt;
Trinaque cancellis currentibus oſtia pandunt:
Martyribus mediam pictis pia nomina ſignant,
Quos par in vario redimivit gloria ſexu,
At geminas quæ ſunt dextra lævaque patentes,
Binis hiſtoriis ornat pictura fidelis.
Unam ſanctorum complent ſacra geſta virorum,
Jobus vulneribus tentatus, lumine Tobit.
Aſt aliam ſexus minor obtinet, inclita Judith,
Qua ſimul & Regina potens depingitur Eſther.
Interior variis ornatibus area ridet,
Læta ſuper tectis, & aperta luce ſerenis
Frontibus atque infra niveis redimita columnis.
Cujus in expoſito prælucens cantharus extat,
Quem cancellato tegit aurea culmine turris.
Cetera diſpoſitis ſtant vaſa ſub aere nudo
Fonticulis, grato varie quibus ordine fixis
Diſſidet artis opus, concordat vena metalli,
Unaque diverſo fluit ore capacius unda.
Baſilicis hæc juncta tribus, patet area cunctis,
Diverſoſque aditus ex uno pandit ad omnes,
Atque itidem gremio diverſis excipit uno
A tribus egreſſos medio ſpatioſa pavito.
Quod tamen ordinibus ſtructis per quinque nitentum
Agmina, concharum, ſeries denſata coacto
Marmore, mira oculis aperit ſpatiantibus arte.
Sed circumjectis in porticibus ſpatiari
Copia larga ſubeſt, interpoſitiſque columnas
Cancellis feſſos incumbere; & inde fluentes
Aſpectare jocos, pedibuſque madentia ſiccis
Cernere, nec calcare ſola; & certamine blando
Mirari placido ſalientes murmure fontes.
Non ſolum hiberno placitura in tempore præſto eſt
Commoditas, quia ſic tecti juvat umbra per æſtum,
Sicut aprica placent in frigore, ſiccaque in imbre.
Parte alia patet exterior, quæ cingitur æque
Area porticibus, cultu minor, æquore major.
Ante Sacras ædes longe ſpectabile pandit.
Quale loco ſignum Felix venerandus in iſto
Ediderit, nuper celeri narrabo relatu.
In medio campi, contra venerabilis aulæ
Limina de ligno duo texta tigilla manebant,
Importuna ſitu, ſimul & deformia viſu;
Quæ decus omne operum perimebant, improba, fœdo
Obiice proſpectum cæcantia; namque patentis
Janua baſilicæ, tuguri brevis interjectu
Obſcurata, fores incaſſum clauſa patebat.
Hæc amoliri cupientibus obvia nobis,
Verba dabant, tectis qui metabantur ab illis,
Jurabantque prius vitam ſe poſſe paciſci,
Quam cogi migrare locis. temnenda quidem vox
Iſta videbatur, ſed erat; fateor, mihi idipſum
Invidiæ; tædebat enim vel vincere rixa.
Interea quadam primam jam nocte quietem
Carpere ſopitis cœptantibus: ecce relictis
Proſiliens ſcintilla focis, conflavit in una
Cellarum ipſarum latebra, de ſtramine fœni,
Quo forte inciderat, ſubitum ignem: moxque per ipſam
Fuſa caſam, ut vires alimenta per arida cepit,
Ingentem fragili rapuit de fomite flammam:
Et facili lapſu per patria ligna vetuſti
Culminis erumpens; magnis incendia torſit
Turbida verticibus; calidamque per aera nubem
Miſcuit, & nigro ſubduxit ſidera fumo.
Ipſaque terribilem dabat inſuper ira fragorem,
Materiæ fragilis crepitu graviore reſultans.
Cunctaque vicanis circum metata colonis;
Atque etiam vico ſubmotos longius agros,
Sic vapor afflabat, ſic horrida lux feriebat,
Sic prope, ſic longe ſita culmina reſpergebat,
Scintillis late volitantibus igneus imber;
Ut ſubito exciti nos planctibus undique mæſtis,
Et circumfuſis immani lumine tectis,

Omnia

Omnia circa nos lucere ut aperta videntes,
Cuncta putaremus flammis correpta cremari,
Ipſaque Sanctorum ſimul igne palatia tanto
Fervere: & a tectis ſimul omnibus illa referri
Fulgura, quæ ſparſis etiam longinqua replebant
Ignibus, & multo terrebant igne vapores,
Ut quaſi vicinas omnes ſibi quiſque timerent
Ad ſua tecta faces, ardentem cominus æſtum
Infectaſque trahens diris nidoribus auras.
Nos trepidi, ut noſtris domibus propiore periclo,
Nil ope de noſtra præſumimus: unde etenim vis,
Et manus infirmis foret, illam extinguere molem
Sufficiens? cum flamma ſuis ingentior iret
Fomitibus, parvoque exorta repente tigillo,
Culmina cuncta ſimul perfunderet igne minaci?
Currimus ergo, fide tantum & prece ſupplice nixi,
Ad vicina mei Felicis limina: & inde
Contiguam paribus votis adcurrimus aulam,
Atque ab Apoſtolici cineris virtute medelam
Poſcimus, impoſitis ſubjecti altaribus ora.
Ipſe domum remeans, modicum, ſed grande saluti,
De crucis æternæ ſumtum mihi fragmine lignum
Promo, tenenſque manu adverſis procul ingero flammis,
Ut clypeum retinens pro pectore, quo tegerem me,
Arceremque hoſtem collato umbone reliſum.
Credite, nec donate mihi, ſed reddite Chriſto
Grates, & juſtas date laudes Omnipotenti:
Noſtra ſalus etenim cruce Chriſti, & nomine conſtat,
Inde fides nobis, & in hoc cruce nixa periclo
Profuit, & noſtram cognovit flamma ſalutem.
Nec mea vox, aut dextra illum, ſed vis crucis ignem
Terruit, inque loco de quo ſurrexerat ipſo,
Ut circum ſeptam præſcripto limite flammam
Sidera, & extingui fremitu moriente coegit:
Et cinere exortam cineri remeare procellam.
Quanta crucis virtus! ut ſe natura relinquat,
Omnia ligna vorans ligno crucis uritur ignis.
Multa manus, crebris tunc illa incendia vaſis
Aſpergens, largis cupiebat vincere lymphis:
Sed licet exhauſtis penſarent fontibus imbres,
Vi majore tamen, laſſis ſpargentibus, omnem
Vicerat ignis aquam: nos ligno extinximus ignem,
Quamque aqua non poterat, vicit brevis aſſula flammam.
Poſt ubi diſceſſit metus, optatumque reduxit
Lux operoſa diem, proceſſimus acta videre
Noctis, & extinctæ quamvis, fumantia late
Securis ſpectare oculis veſtigia flammæ.
Et credebamus nos plurima damna domorum
Viſuros, magni memores terroris, & ignis:
Sed cito conſpectis decrevit opinio rebus:
Et nihil exuſtum, niſi quod debebat aduri,
Cernimus ex illiſque unum flagraſſe duobus
Hoſpitiis, quæ noſtra manus, niſi flamma tuliſſet,
Abſtulerat: ſed & hoc Felicis gratia nobis
Munere conſuluit, quod præveniendo laborem
Utilibus flammis, operum compendia nobis
Præſtitit: inde parem incenſæ, quam vicerat illic
Flamma domum, non ut pareretur ſtare, vel ipſam
Obſtantem ſimili bipatentibus objice valvis:
Verum ut & hæc illum puniret flamma colonum
Conſervans illi, quod mox everteret ipſe.
Nam ſua qui ſanctis nuper gurguſtia tectis
Prætulerat, primum flamma mulctatus in uno,
Mox aliud propria ipſe manu vaſtare tigillum
Incipit, & celeri peragit ſua damna furore,
Dilectaſque domos, & inanes plangit amores.
Qui ſimul adſpiciens incenſa, & diruta tecta
Diſſimiles ſimili miratur in aggere ſabes,
Ruderis, & cineris juncti bicolore ruina.
Hunc nobis ſine lite videns ceſſiſſe triumphum,
Se tantum miſer accuſat, quem gratia nulla
Manſerit obſequii, & maneat confuſio pœnæ.
Nunc quia dimoto patuerunt obice frontes,
Eloquio ſimul atque animo ſpatiemur in ipſis
Gaudentes ſpatiis, ſanctaſque feramur in aulas:
Miremurque ſacras veterum monumenta figuras;
Et tribus in ſpatiis duo teſtamenta legamus;
Hanc quoque cernentes rationem lumine recto,
Quod nova in antiquis rectis, antiqua novis lex
Pingitur; eſt etenim pariter decus utile nobis
In veteri novitas, atque in novitate vetuſtas.
Ut ſimul & nova vita ſit, & prudentia cana.
Ut gravitate ſenes, & ſimplicitate puſilli,
Temperiem mentis gemina ex ætate trahamus
Jungentes noſtris diverſum moribus ævum.
Eſt etiam interiore ſinu majoris in aulæ
Inſita cella procul, quaſi filia culminis ejus,
Stellata ſpecioſa tholo, trinoque receſſu
Diſpoſitis ſinuata locis; medio pietatis
Fonte nitet, mireque ſimul novat, atque novatur.
Namque hodie bis eam geminata novatio comit,
Dum gemina antiſtes gerit illic munera Chriſti,
In geminos adytum venerabile dedicat uſus,
Caſtifico ſocians pia Sacramenta lavacro:
Sic pariter templum novat hoſtia, gratia fontem.
Fonſque novus renovans hominem, quod ſuſcipit, & dat
Munus; ſive magis, quod deſinit eſſe per uſum,
Tradere divino mortalibus incipit uſu.
Nam fons ipſe ſemel renovandi miſſus in uſum,
Deſinit eſſe novus: ſed tali munere ſemper
Utendus, numquam veteres renovare faceſſet.
Hoc Domini donum, hanc ſpeciem, qua munere Chriſti
Idem homo fit novus, & vetus interit, ecce refectis
Cernite culminibus gemina Felicis in aula,
Quæ fuerant vetera, & nova nunc exſtare videntur,
Nam ſteterant vaſto deformibus agmine pilis:
Nunc meliore datis eadem vice fulta columnis,
Et ſpatiis cepere & luminis incrementa:
Depoſitoque ſitu reducem ſumſere juventam.
Namque & in his duplex ſpectandi gratia fulget,
Qua renovata novis æquali lumine certant
Culmina culminibus, tectorum diſſidet ætas,
Concordat ſpecies: veterum manus atque recentum
Convenit: in facie ſimili decor unus utrumque
Ornat opus: coeunt olim fundata novellis.
Nec diſcrimen adeſt oculis, nitet una venuſtas
Annoſis rudibuſque locis; niger abditur horror;
Et ſenibus tectis juvenem pictura nitorem
Reddidit, infuſo variorum flore colorum.
Hinc operum tempus confunditur, & nitet extra
Parietibus novitas, latet intus operta vetuſtas:
Fronte juventutis tegitur fucata ſenectus:
In pueram faciem veterana refloruit ætas.
Suntque ſimul vetera, & nova, nec nova, nec vetera æque.
Non eadem ſimul atque eadem, qua forma futuri
Præſentiſque boni eſt. namque & nunc utile nobis
Deterſo veteris vitæ ſqualore, novari,
Mente pia Chriſtumque ſequi, regniſque parari.
Tunc quoque cum dabitur redeunte reſurgere vita,
Ille reſurgentum potior numerabitur ordo,
Qui ſuper illuſtri carnem perfuſus amictu,
Servilem Domini mutabit imagine formam:

Conformemque reo conregnaturus honorem
Accipiet, Chriſto ſimilis, ſed munere Chriſti.
Hæc eadem ſpecies veterem deponere formam,
Et geſtare novam monet, & retro acta abolere:
Inque futura Dei converſam intendere mentem,
Congrua præteritis oblivia ducere curis,
Cæleſtumque animo regnorum inducere curam;
Rebus & humanis, & amoribus iſtius ævi,
Mente prius, quam morte mori; neque corporis ante
Nexibus abſolvi, quam criminis. ergo novemur
Senſibus, & luteos terreſtris imaginis actus
Diſcutere a noſtro properemus corpore longe
Veſtibus excuſſis: puros, ut ſorde recuſſa
Corporis atque animæ, nitidi reddamus amictus.
Nec modo commiſſum peccati, ſed meditatum,
Sicut morbiferam de labe cadaveris auram,
Naribus obſtructis triſtem fugiamus odorem.
Ut faciem colubri, Salomon peccata timeri,
Horrerique monet, dicens armata leonis
Dentibus: & vere, quoniam velut ore ferino
Sæva vorant animam, quam vicerit ægra voluptas
Corporis, enectamque ſuæ draco duxerit eſcæ,
Qui vorat Æthiopum populos, non ſole peruſtos,
Sed vitiis nigros, & crimine nocticolores,
Tales Æthiopas ſerpens edit, in quibus eſcam,
Quam capere eſt, donatus, habet: quia peccatorum,
Serpentiſque cibum Deus uno nomine terram
Dixit; & inde vorans peccata, dracone voratur.
Tempus adeſt mutare vias, exſurgere ſomno,
Et tandem vigilare Deo, dormire viciſſim
Actibus his, quibus invigilat mens mortua Chriſto.
Si nobis doctrina Dei de lumine verbi
Non aperit ſenſum, ſaltem capiamus ab ipſis
Ædibus exempla: & lapides & ligna magiſtri
Sint ſtolidis, ut quale manu confecimus iſtic,
Tale fide faciamus opus: licet abſit ab uno
Mentis opus, manuumque labor, ſed ab impare cauſa
Par operis trahitur ratio; ecce videte, probabo
Diſſimiles ſimili ſpecie concurrere formas.
Qua nova tecta ſedent, multi meminere locorum:
Nam breve tempus id eſt, ex quo ſunt omnia cœpta,
Quæ modo facta manent: annis ſudata duobus
Tertius explicuit prece Sanctorum, atque ope Chriſti:
Pars ſpatii brevis hortus erat, pars ruderis agger,
Quem collata manus, populo curante, removit:
Et viles olerum cum ſentibus eruit herbas,
Ut nitido purgata pateſceret area dorſo,
Quæ modo marmoreis ornato jugere ſaxis
Late ſtrata nitet, cultus oblita priores.
Quam bene mutavit ſpeciem! poſt ſtercoris uſum,
Marmoris ornatum, Parias poſt vilia conchas
Braſſica fert; & ſplendet aquis, quæ ſorde nitebat.
Quonam igitur nunc iſta modo mihi fabrica formam
Præbebit, qua me colere, ædificare, novare
Senſibus, & Chriſto metandum condere poſſim?
Prompta quidem ratio eſt, quæ ſit mea terra, quod in me
Rudus, & unde meo ſpinæ naſcuntur in agro.
Terra cor eſt, culpæ pravi ſunt rudera cordis:
Luxus iners, impurus amor, maculoſa libido,
Rudera ſunt animæ; ſic corporis anxia cura,
Livor edax, & avara fames, gravis ira, levis ſpes,
Prodigaque ambitio proprii, ſitiens alieni,
Spinæ ſunt animo, quia ſemper inanibus angunt
Ancipites animas ſtimulis: quas jugiter urit
Defectus miſeri metus, & miſer ardor habendi.
Atque ita & inter opes inopes, quaſi Tantalus ille
Inter aquas ſitiunt, nec habent quod habere videntur.
Nam partis uti metuunt, ſervata relinquunt:
Dumque alimenta parant, vivendi tempora perdunt.
Has igitur ſpinas, hæc rudera mentibus hirtis
Egerere eſt opus, & primam hanc evellere fibris
Cunctorum ſtirpem ſcelerum, qua pullulat arbor
Infelix: Domini radicitus illa ſecuri
Icta cadat, noſtris ut numquam germinet arvis.
Hæc ſi præciſo de nobis fomite radix
Aruerit, cadet omne nefas, vitium omne peribit,
Matriciſque ſuæ caſum mala cuncta ſequentur,
Et moriente ſua ſimul arbore poma peribunt.
Tunc bene purgato domus ædificabitur horto,
Et vivo fundata ſolo bene ſurget in altum
Fabrica divini moliminis. ipſe columnas
Eriget in nobis Chriſtus, vetereſque reſolvet
Obſtructæ pilas animæ; ſpatiumque ſibi rex
Senſibus efficiet noſtris, ut inambulet illis,
Tamquam in porticibus Salomonis quinque ſolebat
Ore pio medicos ſapientia ducere greſſus:
Corpora tangendo ſanans, & corda docendo.
Non igitur ſimus veteres inter nova tecta,
Ut qui corda habitat Chriſtus, nova corda reviſat.
Pejor enim ſciſſura novo veterique coactis
Redditur, & nova vina novos bene dantur in utres:
Vita prior pereat, pereat ne vita futura.
Sponte relinquamus mundum non ſponte carendum,
Sponte niſi fugimus: moriamur, ne moriamur:
Letalem vitam vitali morte tegamus.
Terrena intereat, ſubeat cæleſtis imago,
Et Chriſto vertatur Adam, mutemur & iſtic,
Ut mutemur ibi: qui nunc permanſerit in ſe
Idem, & in æternum non immutabitur a ſe.

POEMA XXVI.

SANCTI PAULLINI EPISCOPI NOLANI.

S. FELICIS NATALIS UNDECIMUS.

Sidera ſi cælo poſſunt, ſi gramina campis
Deſore, mella favis, aqua fontibus, uberibus lac,
Sic poterunt linguis laudes ceſſare piorum,
In quibus & vita & virtus, & gloria mortis
Ipſe Deus, pro quo vitam voluere paciſci,
Et moriendo piam ſancire fidem populorum,
Mercarique ſacrum pretioſo ſanguine regnum,
Sanguine, quo totum ſpargentes Martyres orbem
Gentibus innumeris ſemen cæleſte fuere.
Horum pro numero Procerum confeſſor in iſta
Urbe datus Felix longe lateque per orbem
Nominis emicuit titulo. ſed Nola ſepulti
Facta domus tamquam proprio ſibi ſidere plaudit.
Omnis enim quacumque jacet mandatus in ora,
Martyr, ſtella locis ſimul, & medicina colentum eſt.
Namque tenebroſum veteri caligine mundum
Languenteſque animas miſeratus in orbe Creator,
Sic ſacra diſpoſuit terris monumenta piorum,
Sparſit ut aſtrorum nocturno lumina Cælo.
Et licet una fides, par gratia, & æmula virtus
Martyribus cunctis maneat, tamen omnibus iiſdem
Diſſimiles operum formas extare videmus,
Atque alibi tacitis meritum ſublime ſepulchris
Excolimus memores; alibi clamantia ſigna

Con-

Conſpicuas miramur opes. ubi credo mali plus
Durior impietas retinet, majorem ibi morbus
Poſcit opem gravior, vel adhuc ubi cæcior altam
Perfidiæ noctem trahit error, & ægra laborat
In populo titubante fides, ibi lumina prorſus
Accendi majora decet, mundique tenebras
Illuſtrante Deo perimi, menteſque retuſis
Attonitas oculis, trepidaſque intendere ad ipſos
Divini veri radios, caligine tetra
Solvere, collyrioque medentis inungere Chriſti.
Quod per Apoſtolicas curandis ſenſibus artes
Cote pia teritur; quia lene jugum, & leve Chriſti
Eſt onus ad Chriſtum puro jam lumine verſis,
Atque Evangelico ſuffuſis pectora ſucco,
Quo bene purgantur nebulæ, quibus interiorem
Obducunt aciem mundi fallentis amores,
Qui magnum per inane vagos ſine remige ſenſus
Circumagunt, hebetantque gravi caligine captos
Mollibus illecebris, ut frangant robora vitæ,
Sectenturque cavas per gaudia lubrica pompas.
Hos igitur nobis cupiens avertere morbos
Omnimedens Dominus Sanctos mortalibus ægris
Per varias gentes medicos pietate ſalubri
Edidit, utque ſuam divina potentia curam
Clarius exercet, potioribus intulit illos.
Urbibus & quoſdam licet oppida parva retentent
Martyres, ad proceres Deus ipſos mœnibus amplis
Intulit, & paucas functos diviſit in oras.
Quos tamen ante obitum toto dedit orbe magiſtros
Inde Petrum, & Paulum Romana fixit in urbe,
Principibus quoniam medicis caput orbis egebat
Multis inſanum vitiis, cæcumque tenebris.
Sed potiore Deo noſtram reparare ſalutem,
Quam Satana captos etiam nunc fraude tenere,
Areſcunt tenebræ mundi, & jam pene per omnes
Prævaluit pietas, & mortem vita ſubegit:
Crebreſcente fide victus dilabitur error,
Et prope jam nullis ſceleri, mortique relictis,
Tota pio Chriſti cenſetur nomine Roma
Irridens figmenta Numæ, vel fata Sibillæ.
Cumque ſacris pia turba ferat Paſtoribus amen,
Per numeroſa Dei regnantis ovilia lætum
Laudibus æterni Domini ferit æthera clamor
Sanctus, & incluſo Capitolia culmine nutant,
In vacuis ſimulacra tremunt ſquallentia templis,
Vocibus ita piis, impulſaque nomine Chriſti,
Diffugiunt trepidi deſertas Dæmones ædes,
Lividus incaſſum Serpens fremit ore cruento
Lugens humanam jejuna fauce ſalutem,
Seque ſimul pecudum quem ſanguine defraudatum
Prædo gemens fruſtra ſiccas circumvolat aras.
Sic Deus & reliquis tribuens pia munera terris
Sparſit ubique loci magnas ſua membra per urbes.
Sic dedit Andream Patris, Epheſoque Johannem,
Ut ſimul Europam, atque Aſiam curaret in illis,
Diſcuteretque graves per lumina tanta tenebras.
Parthia Matthæum complectitur, India Thomam,
Lebbæum Lybie, Phryges accepere Philippum,
Creta Titum ſumpſit, medicum Boeothia Lucam,
Marcus, Alexandria, tibi datus, ut bove pulſo
Cum Jove, nec pecudes Ægyptus in Apide demens
In Jove nec civem coleret male Creta ſepultum;
Nec Phryges exectis agerent Cybeleia Gallis
Impuram fœdo ſolantes vulnere matrem,
Et tandem caſtis frondeſcet mortibus Ida,
Intactas referens ſecuro vertice pinus;
Vana nec ulterius multos jam Græcia Delphos
Conſuleret, ſperneníque ſuum calcaret Olympum,
Altius in Sion gradiens, ubi collis alumni
Lene jugum celſo faſtigat vertice Chriſtus.
Fugit & ex Epheſo trudente Diana Johanne
Germanum comitata ſuum, quem nomine Chriſti
Imperitans Paulus pulſo Pythone fugavit.
Fugit & Ægypto Satanas ſub mille figuris.
Nomina mille ſibi variis adcommoda monſtris
Sumpſerat, ut Serapis Sanctum formaret Ioſeph
Nomine ferali abſcindens venerabile nomen,
Cum tamen ipſa fidem ſimulacri forma doceret,
Qua modius capiti ſuper eſt, quia frugibus olim
Ante famem, Domino ſic inſpirante, coactis
Innumeras gentes Ægypti ex ubere pavit,
Et ſteriles annos annis ſaturavit opimis.
Sed ne ultra Sanctus coleretur honore profano,
Mens arcana Dei devotæ pectora plebis
Immiſſis acuit ſtimulis, cultumque nefandi
Dæmonis averſo, fractoque Serapide clauſit.
Non Peluſiacis vaga ſaltibus Iſis Oſirim
Quærit aruſpicibus calvis, qui pectore tunſo
Deplorant aliena ſuo lamenta dolore,
Moxque itidem inſani ſopito gaudia planctu
Vana gerunt eadem mentiti fraude repertum,
Qua non amiſſum ſibi quæſivere vagantes.
Heu quo ſtultitiæ merguntur gurgite mentes
Luce Dei vacuæ! nam quid, rogo, cæcius illis,
Qui non amiſſum quærunt, nuſquamque manentem
Inveniunt, planguntque alii, quod non dolet ipſis?
Elige, quid facias miſer error. quid colis? aut quid
Plangis? non coeunt, quæ jungis. luctus honorem
Non ſequitur; lamenta colis, lugendaque credis.
Quæ divina putas, ſi dicis, non miſeri ſunt;
Aut ſi ſunt miſeri, Dii non ſunt, atque homines ſunt,
Et miſeri. miſerere igitur mortalia paſſos,
Aut lætos venerare Deos; nam cæcus aperte eſt
Hic furor, aut miſeros colere, aut lugere beatos.
Ergo Dea eſt Iſis, mulier Dea, ſi Dea corpus
Non habet, & ſexus ſine corpore, aut ſine ſexu
Pars habet? unde ergo illi, quem quærat Oſirim,
Atque ubi quærat, cum neſcit Dea? ſed Dea numquam
Eſſe poteſt mater, nec femina. nam Deus unus,
Virtus Trina Deus, Pater unus, & unus in ipſo
Filius, ex ipſo ſimul Unus cum Patre Verbi
Spiritus. hæc trina ſunt Deus unus nomina ſemper,
Sola Dei natura Deus. quod Filius, & quod
Spiritus, & Pater eſt. ſed Filius ex Patre natus,
Spiritus ex Patre procedens. nihil hic habet illa
Commune, aut ſimile in rebus natura creatis.
Et Carthago potens Cypriano Martyre floret,
Cujus & ore ſimul profuſi, & ſanguine fontes
Fœcundaverunt Lybiæ ſitientis arenas.
Nec procul inde Uticam conlatis Candida Maſſa
Martyribus magno venerandæ cædis acervo
Extulit; unum etenim benedicti ceſpitis agger
Corpora multa tegens alte caput extulit arvis,
Et meritis alios teſtatur mente ſepulcri.
Inde Deo dudum jam fertilis Africa Chriſto
Multiplicat largas tanto de ſemine fruges,
Et parit egregios verboque fideque magiſtros.
Nec minor occiduis effulſit gratia terris:
Ambroſius Latio, Vincentius extat Iberis,
Gallia Martinum, Delphinum Aquitania ſumpſit,
Multaque prætereà per eaſdem largiter oras
Semina Sanctorum poſitis diffuſa ſepulcris

Inlu-

Inluſtrant totum ſuperis virtutibus orbem,
Et toto antiquum detrudunt orbe Draconem,
Qui genus humanum per nomina mille Deorum,
Quæ tamen ex obitis mortalibus, & ſibi ſumpſit
Ipſe, ſuiſque dedit coluber, quibus arte nocendi
Princeps in vacuo tetrum gerit aere ſignum,
Dæmonibuſque caput nobis inimicus oberrat.
Sic itaque & noſtra hæc Chriſti miſerantis amore
Felicis meruit muniri Nola ſepulcro,
Purgarique ſimul, quia cæcis mixta ruinis
Orbis, & ipſa ſimul moriens in nocte jacebat
Saxicolis polluta diu cultoribus, in qua
Proſtibulum Veneris, ſimul & dementia Bacchi
Numen erant miſeris, fœdoque nefaria ritu
Sacra celebrabat ſociata libido furori.
Et quis erat vitæ locus hic, ubi nec pudor uſquam,
Nec metus ullus erat? quis enim peccare timeret
Hic, ubi ſanguineus furor, atque incæſta libido
Relligionis erant, & erat pro Numine crimen:
Atque erat in toto quaſi ſanctior agmine cultor,
Qui Veneris ſacris pollutius incaluiſſet:
Plenus & ille Deo, reliquiſque beatior eſſet,
Qui magis infuſo ſibi Dæmone ſævius in ſe
Deſipiens, propriis litans furialia ſacra
Vulneribus ſanam meruiſſet perdere mentem?
O cæcis mens digna animis, & numine, digna
Adverſis ſervire Deis! Venus, & nemus illis
Sint Deus. ebrietas demens, amor impius illos
Sanctificent, abſciſſa colant, miſerique pudoris
Erroris fœdi matris Myſteria dicant.
Digna fides illis, quibus almo in lumine veri
Legibus & caſtis, & magno nomine Chriſti
Nulla fides, & nullus amor, ideoque nec ullum
Indignæ pretium vitæ eſt in ſanguine Chriſti:
Sit Deus his venter, vel cetera gaudia carnis,
Queis Deus ipſe Deus non eſt, quibus in cruce Chriſti
Gloria nulla ſubeſt, quia non dignatur adire
Degeneres animos virtus Crucis. inde Beatus
Felix, ut reliqui diverſo Martyres orbe,
Nolanis medicus fuit, eſtque perennis ope iſta.
Nec modo Nolanis, ſed & omnibus, a quibus idem
Imploratus erit, dabit iſto jure ſalutem,
Si crucis alma fides in pectore ſupplicis adſit.
Iſta Fides genus humanum curatque, piatque,
Hæc ubi defuerit medicina: morabitur illic
Omne mali regnum, nec in illo deſinet umquam
Cypris adulteriis, furiis regnare Lyæus,
In quo defuerit Chriſti pudor, & Crucis ardor.
Ignis enim divinus ineſt, ubi vis Crucis intus
Ardeſcente Fide cruciat male conſcia corda,
Vivificans animam, vitiis in carne peremptis.
Hoſtibus his obtrita diu, corruptaque tantis
Peſtibus ingentem poſcebat Nola medelam,
Atque ideo penſante Deo diſcrimen, opemque,
Felicem accepit medicum, qui vinceret omnem
Quamlibet antiquam miſerorum in cordibus atris
His, qui crediderant eſſe unum in crimine numen,
Perniciem, & meriti virtute potentior altis
Vulneribus ductum ſuper ulcera putria callum
Scinderet, ut ſaniem ſuffuſa labe coactam
Exprimeret ſinibus ruptis, ac deinde lacunam
Vulneris expleret plana cute ducta cicatrix.
Ergo ubi Nolanis Felix ut ſtella tenebris
Fulſit ab ore Dei veniens, verbumque medendi
Ore gerens, tamquam venturo ſole ſerenus
In matutino lætum jubar exerit ortu
Phoſphorus, occiduiſque novus præfulgurat aſtris
Nuncius inſtantis ceſſura nocte diei;
Sic jam Evangelio totum radiante per orbem,
Propitiante Deo cunctis mox judice terris,
Adventus vexilla ſui prætendit ubique,
Perque ſuos Chriſtus ſua ſigna coruſcat amicos,
Ex quibus hac voluit ſibi prælucere ſub ora
Felicem, ut noſtras iſto decerperet umbras
Sidere, & antiquos iſta quoque pelleret urbe
Dæmones, ut pulſis hominum de corde colonis
Talibus, intraret puras Deus incola mentes,
Et vice mutata nobis pietate ſolutis
Noſtra prius noſtros premerent modo vincla Leones
Fruſtra in oves Chriſti vincta feritate frementes.
Et manet hæc nobis etiam nunc gratia, quæ nos
Peccatis prece ſanctorum exorante reſolvit,
Atque iiſdem Sanctis ultoribus alligat illos,
Diſcruciatque hoſtes, qui nos vincire ſolebant.
Hi modo tam lato deprenſi lumine fures,
Atque in vincla dati, nunc ignea flagra piorum
Ut meruere, ferunt, aut jam Infernis male truſi
Carceribus trepidant, vicinum inſtare fatentes
Judicium Domini ſolis ſibi triſte, ſuiſque
Omnibus, in ſatanæ partem quos ſæva voluntas
Verterit, & ſatanæ ſociaverit æmula vita
Iſtic nequitiæ ſocios homines, ibi pœnæ.
Ecce dies accepta Deo; modo vera ſalutis
Lux micat; omnia jam nobis bene verſa videmus.
Diffugere doli, cecidit Bel, interit error,
Quique colebantur totis quaſi numina templis
Dæmones, hi per templa Dei torquentur inermes,
Et qui divinos audebant ſumere honores,
Hi modo ab humana plectuntur lege ſubacti.
Namque illi, quos nunc celebri Felicis in aula
Torqueri, clamare, rapi per caſtra videmus
Corpora, còrporibus vincti retinentur in ipſis,
In quæ ſe truſere ipſi, pœnamque volentes
Humanam, invenere ſuam. nunc ergo reorum
Perſonæ exululant pœnis, qui numine falſo
Dii fuerant, & qui mentito Numine vivos
Ante Dei cultum ſibi nil cæleſte videntes
Dediderant homines, hi nunc, ubi lumine Chriſti
Vera fides patuit, non poſſunt ferre ſepultos;
Sed magis ut pateat, quia nunc hi, qui cruciantur
Dæmones ante fores, aut ante ſepulcra piorum,
Iidem ſunt illi, quibus olim ſerva litabat
Gens hominum, & ſacros demens litabat honores:
Ipſa docet vocum ſpecies, nam ſæpius illa
Voce gemunt, ſolitum ut noſcas clamare furorem.
Sic plerumque velut diſſoluto laxius ore
Dente fremunt, ſpumant labris, horrentque capillis,
Utque manu prenſante comam excutiuntur in altum
Et pede pendentes ſtant crinibus, interea illic
Sacrorum memores veterum, quibus exta ſolebant
Lambere cæſarum pecudum, aut libamine paſci,
Laſcivoſque choros hederatis ducere pompis,
Nunc etiam ſua teſtantes ſacra illa fuiſſe,
In quibus inſanos dabat ebria turba tumultus,
Euhoe Bacchiſonum fractis imitantur anheli
Vocibus, & lento jactant ſua colla rotatu.
Sed quia non poterat mortalibus unius ætas
Sufficere, ut longo contagia tempore tracta
Dilueret paucis, quos corpore viveret, annis,
Confeſſor Felix, & Presbyter, ore magiſter,
Elogio Martyr, merito, officioque Sacerdos,
Omnipotens Dominus finitum corporis aevum

 Felici

Felici potiore via perſiſtere fecit
Continuans medicos operoſi Martyris actus,
Virtutes ut eas idem celebraret humatus,
Quas in carne manens Chriſti virtute gerebat,
Atque ita ſuſceptæ nec mortuus abforet urbi
Corpore, cum tantum poſiti ſanator adeſſet
Spiritus, & deſideriis latitaret amantum.
Ad tempus cari facies ſubtracta Patroni,
Prompta ſed ægrorum ſemper medicina ſaluti
Adforet. inde perennis honos, & gloria Sanctum
Felicem meritis ſine fine virentibus ambit,
Et licet a veteri tumulis abſconditus aevo,
Qua mortalis erat, lateat telluris operto,
Viva tamen vegetante Deo membriſque ſuperſtes
Gratia divinum ſpirantia Martyris oſſa
Clarificat populis, merito vivente ſepulti,
Et magni ſolium breve Confeſſoris adorat
Jugiter e variis confecta frequentia terris.
Sed Deus ut cunctorum hominum ſator omnibus iſtam
De Sanctis indulſit opem procedere terris,
Ut jam de tumulis agerent pia dona Beati
Martyres, & vivos poſſent curare ſepulti:
Nec ſatis hoc donum domino fuit, ut ſua tantum
Nomine, ſive opibus loca Martyres inluſtrarent,
Ex iiſdem tumulis etiam monimenta piorum
Multiplicans multis tribuit miſerator eoſdem.
Gentibus. & referam varias ab origine cauſas,
Ex quibus hæc orta eſt variis benedictio terris.
Nam quia non totum pariter diffuſa per orbem
Prima Fides ierat multis regionibus orbis,
Martyres abſuerant, & ob hoc, puto, munere magno
Id placitum Chriſto nunc inſpirante potentes,
Ut Conſtantino primum ſub Cæſare factum eſt,
Tunc famulis retegente ſuis, ut ſede priori
Martyres accitos transferrent in nova terræ
Hoſpitia, ut Sancto non olim Antiſtite factum
Novimus Ambroſio, qui fultus munere tali
Poſtquam ignoratos prius, & tunc indice Chriſto
Detectos ſibimet mutata tranſtulit aula,
Reginam prompta confudit luce furentem.
Nam Conſtantinus proprii cum conderet urbem
Nominis, & primus Romano in nomine Regum
Chriſticolam gereret, divinum mente recepit
Conſilium, ut quoniam Romanæ mœnibus urbis
Aemula magnificis ſtrueret tunc mœnia ceptis,
His quoque Romuleam ſequeretur doribus urbem,
Ut ſua apoſtolicis muniret mœnia lætus
Corporibus; tunc Andream devexit Achivis,
Timotheumque Aſia. geminis ita turribus extat
Conſtantinopolis magnæ caput æmula Romæ,
Verius hoc ſimilis Romanis culmine muris,
Quod Petrum, Paulumque pari Deus ambitione
Compenſavit ei, meruit quia ſumere Pauli
Diſcipulum cum fratre Petri. jam quanta per iſtam
Sanctorum per longa viam divortia terræ
Creverit utilitas ad noſtræ munia vitæ,
Ipſa docent hodieque loca, in quibus illa Beati
Rheda capax oneris poſita ſtatione reſedit,
Omnibus in ſpatiis quacumque aut manſio ſanctis
Corporibus, requieſque fuit vectantibus illos
Sacratos cineres, miris clamantia ſignis:
Nam divina manus medica virtute per omnes
Eſt illic operata vias, qua corpora ſancta
Impreſſere ſacro veſtigia viva meatu.
Inde igitur ſuadente fide data copia fidis
Tum comitum ſtudiis, quædam ut ſibi pignora vellent
Oſſibus e Sanctis merito decerpere fructu,
Ut quaſi mercedem officii, pretiumque laboris
Præſidia ad privata domum ſibi quiſque referret:
Ex illo Sacri cineres quaſi ſemina vitæ
Diverſis ſunt ſparſa locis, quaque oſſe minuto
De modica ſacri ſtipe corporis exiguus ros
Decidit, ingentes illic pia gratia fontes
Et fluvios vitæ generavit gutta favillæ.
Inde in nos etiam ſtillavit copia Chriſti
Dives & in minimis, nam hoc quoque ſumpſimus iſtic
Carnis Apoſtolicæ ſacra pignora pulvere Patrum,
Quæ Sanctus noſtri Dominuſque Paterque cubilis,
Et cuſtos animæ noſtræ, & tutela ſalutis
Felix vicina ſibi cominus æde recepit,
Quæ reliquis ejus ætate recentior aulis
Exiguos cineres, & magnos ſervat honores,
Servaturque magis cuſtodibus ipſa Patronis.
Abſit enim, ut ſervari umquam videantur egere,
Qui ſervare ſolent tamen, & curare ſuorum
Commoda alumnorum patrio dignantur amore,
Atque dicatorum ſibi tutamenta locorum
Diligere. hoc Sanctis ſtudium pietatis ineſſe
Spiritibus miranda fide documenta dederunt.
Inde recens etiam paucis opus eloquar orſis,
Dignum etenim Sancti Felicis munera in ipſo
Natali ejuſdem gratantibus edere verbis.
Non peregrina loquar, neque tempore priſca prolabor;
Finibus in noſtris, & in iſta ſede patratum
Nuper opus referam, quod forte agnoſcere vobis
Promptum erit in medio, quoniam res lumine geſta eſt.
Credo ex hoc numero veſtrum prope nullus in iſto
Sit novus auditu, quia per longinqua remotis
Fama volans ivit. certe adfueratis in iſta
Urbe aliqui per idem tempus, quo contigit, ut fur
Inlicitis animo ſtimulis agitatus avaras
Mitteret in ſacra dona manus, & ab omnibus unam
Improbus, & demens venerandæ inſignibus aulæ
Eligeret prædæ ſpeciem Crucis, inſcius illam
Indicio ſibi, non ſpolio fore, quam velut hamum
Piſcis edax hauſit capta capiendus ab eſca.
Quis, rogo, latronem tam grandis ſpiritus auſo
Impulit, armavit, cæcavit, præcipitavit?
Ut nec ad excubias vigilum, nec ad ipſa (quod eſt plus)
Quæ cineres reverenda tegunt altaria ſacros,
Pulveris & ſancti virtutem halantia fragrant,
Corde repercuſſo fugeret, neque numine tantum,
Sed ſpecie ſimul, & pretio præſtantia ferret?
Multa etenim ſuberant alia, ut noviſtis, in ipſo
Ornamenta loco, quæ ſumeret, ut Crucis auro
Parceret, intus enim latitabant myſtica vaſa
Sumendis mandata ſacris. ſed præter & aulæ
Ipſius in ſpatio variis inſignia formis
Munera erant de more ſita, hæc quæ cernitis illic
Omni prompta die, vel circumfixa per omnes
O dine dimenſo quaſi candelabra columnas,
Defixas extante gerunt quæ cuſpide ceras,
Lumina ut incluſis reddantur odora papyris.
At medio in ſpatio fixis laquearibus altis
Pendebant per ahena cavi retinacula lychni,
Qui ſpecie arborea lentis quaſi vitea virgis
Brachia jactantes, ſummoque cacumine rami
Vitreolos geſtant tamquam ſua poma caliclos,
Et quaſi vernantes accenſo lumine florent,
Denſaque multicomis imitantur ſidera flammis,
Diſtinguuntque graves numeroſa luce tenebras,
Et tenerum ignicolis florentibus æthera pingunt,

Dumque

Dumque tremunt liquidos crines, crebrumque coruſcant
Aſſiduis facibus, ſparſa caligine noctis,
Ambiguam faciem miſcent lucem inter & umbras,
Et dubium trepidis conſpectibus aera turbant.
Iſte ergo licet in patulo ſibi prompta videret,
Tutius & furanda ſibi, quoniam minus eſſet
Criminis, & pretii, ſuſpenſum altaris ab ora
Longius, argentoque levem emendare lucernam;
Sed miſer ambitioſus, & ipſa in fraude ſuperbus,
Tamquam vile nefas argentea ſumere furto
Sprevit, & audacem porrexit in aurea dextram,
Quæ ſimul & variis ſcite diſtincta lapillis
Viderat, & magnis inflarat pectora votis,
Ut pariter gemmis gauderet dives, & auro.
Sed tantum ſceleris magni cumulatus iniquo
Pondere, peccato manſit gravis, & levis ære;
Sacrilegum ſua pœna manet, ſua præda latronem
Deſeruit. ſpolio furti, non crimine nudus
Vivit inops fructu, ſed vulnere fraudis abundans.
Quamquam illo non hoc magno ſine numine Chriſti
Conſilioque putem permiſſum crimen adeſſe,
Ut, quia vel quidquam de ſacris tollere rebus
Mente recepiſſet, ſineretur ad illa venire,
In quibus admiſſi impietas inſignior eſſet.
Ante dies paucos idem confugerat illuc
Militiam ſimulans fugere, & ſuſceptus amice
Hoſpes ab æditüis ſacram curantibus aulam,
Toto pene latens ubi menſe, cubilia ſomnos,
Tempora cuſtodum ſimul exploraverat; & cum
Cœpiſſet placitas meditati criminis horas,
Nocte nefas tacita arripuit, nulloque labore,
Nec ſtrepitu foribus clauſis incluſus, ut unus
Servantum, quibus hoſpes erat, primos ubi ſomnos
Non vigiles Vigiles cæpere ſilentibus umbris
Carpere, & oppreſſis oblivia ducere curis,
Ille locum ſceleri ſumens, quam noverat uſu
Adpoſitam lychnis per noctem ex more parandis
Machinulam gradibus ſcalas præbere paratam,
Et male ſecuro ſibi jam cuſtode relictam,
Qua crucis inſtar erat, quod & eſt modo perpete virga
Directum geminos tranſverſo limite geſtans
Cartarulos; unum de calce catenula pendens
Suſtinet in tribus. his ſcyphulis incerta relucent
Lumina, cum fert feſta dies; tunc vero ſine uſu
Luminis ad ſpeciem tantum ſuſpenſa manebant.
Sed paulo Crucis ante decus de limine eodem
Contiguum ſcyphus eſt argenteus aptus ad uſum.
Hunc importuno ſibi lumine prædo micantem
Protinus extinguit, namque id quoque noverat idem
Sæpe ſolere mori, cum ſtuppa perarida longam
Conderet in noctem conſumpto lumen olivo,
Nec miraturum vigilem, ſi forte tenebras
Cerneret obducto ſubducere culmina lychno,
More putaturus noctem, non crimine, factam.
Non igitur quaſi fur, quod erat latro, ſed quaſi cuſtos
Aufert inlicitam ſecurus prædo rapinam,
Nec fugit: impavidusque manet. tegit una latentem
Cellula de multis, quæ per latera undique magnis
Adpoſitæ tectis præbent ſecura ſepultis
Hoſpitia. harum una fur abditur, atque ubi mane
Clauſtra patere videt, reſerata proſilit aula,
Et latebram linquens portat ſcelus. ire parabat
Romuleam, ut poſt jam captus narrabat, ad urbem,
Illic infandæ acturus commercia fraudis.
Interea ignaris noſtris nox illa dieſque
Totus obit. ſero ſolitum jam veſpere munus
Curantes poſuere gradus. ut ſcandere cœpit
Facturus lychnum, nihil invenit. orba manebat
Virga Crucis ſolitæ, pulcro ſpoliata monili.
Palleſcunt miſeri, neque damnum criminis audent
Prodere nocentes etiam ſibi poſſe reatum
Competere. abſcedunt trepidi fugiuntque latronem
Sectantes profugum. nuſquam veſtigia lapſi
Ulla legunt. omnes adeunt diverſa viarum,
Scrutanturque ſuos diverſo littore portus.
Effluxere dies fruſtra quærentibus octo,
Sive decem, & cunctis vacua jam indage recurſis
Unus quærentum puer irritus ipſe laboris
Incaſſum ſuſi longa regione redibat,
Et prope jam Nolam veniens ſubſiſtit in ipſo
Aggere, & ingenti gemitu, fletuque profuſo
Felicem clamans præſumit corde fideli
Non remeare domum, niſi cum Cruce. moxque peractum
Promptus iter relegit, fitque ilicet obvius illi
Quidam homo, qui furem, non furem, ſed quaſi civem
Norat eum. noſter primus rogat, unde viator
Adforet. ille refert. rurſus de fure rogatus,
Si vidiſſet eum, reſpondit at ille, propinquis
Inde locis agere, & regio prope ipſos,
Dum loquerentur, erat monti conjuncta Beſævo,
Quintus ab urbe lapis Nola. ſed veſperis ortus
Conſilium differt. placet ut lux craſtina rurſus
Jungat utrumque ſibi. fit mane; revertitur index;
Perducit noſtros; capitur fur; præda refertur.
Forte ſacrata dies inluxerat illa Beati
Natalem Priſci referens, quem Nola celebrat,
Quamvis ille alia Nucerinus Epiſcopus urbe
Sederit. ecce ipſam Sancti Felicis in aulam,
Quam tunc ſolemni populus ſtipavit honore,
Poſt ſacra jam ſolvente pios Antiſtite cœtus
Tempore proviſo divinitus egredientis
Plebis in occurſum ſubito introducitur ille
Furaces poſt terga manus nodata revinctus.
Lætitia populus, formidine prædo repletur;
Utque novum ad monſtrum tota concurritur urbe.
Turba furens odiis popularibus ibat in illum;
Lætitia incertos miſcebat, & ira tumultus.
Pertimui, fateor, ne forte Diabolus illa,
Qua ſolet invidia, violaret ſanguine pompam,
Et pejore prius curaret vulnere vulnus.
Eripitur populo, cellaque includitur ipſa
(Quod ſic forte reo capto tunc accidit) in qua
Delituit rapta Cruce, qua poſt ipſe reperta
Clauditur, ut vivat. tunc ergo ut mente recepta
Ipſe ſuum facinus reus, atque obſtacula cœpit
Mirandis narrare modis, faſſuſque per illos
Octo decemve dies, quibus ire paraverat urbem
Romuleam, implicitis ita ſe pedibus retroactum,
Semper ut ire parans, ſemper retrahente rediret
Neſcio quo, rurſuſque illam remearet ad oram
Beſævi, qua juſſus erat quaſi carcere claudi,
Angelica nectente manu. tamen ille putabat
Arbitrii miſer eſſe ſui, quod corpore liber
Eſſe videbatur, quem non extante catena
Fortior arcanis retinebat dextera vinclis.
Ultor eum digno Felix errore ligabat,
Et tali mentem vertigine circumagebat,
Semper ut abſcedens nuſquam deſcendere tectum
Prohibente gradu cœpiſſet abire, rediret.
Mira fides! ibat ſtando, remanebat eundo,
Neſcius hoc ipſo, pro quo fugitare parabat,
Ne fugeret fieri, & ſecum ſua vincla manere,

In-

Inruptamque ſibi proprium ſcelus eſſe catenam.
Namque ſinu clauſæ mandaverat inſita prædæ
Pondera, & hinc avidam quaſi captus mente latebram
Quærens, luce tamen campis errabat apertis,
Seque latere putans extabat in æquore claro.
Conſcia ſic mentem impietas cæcaverat, ut nec
Effugeret fugiens, nec celaretur aberrans
Sentibus adverſis. metus hinc, ſtupor inde nocentem
Miſcuerant animam, vitabat ſtrata viarum,
Secretos metuebat iners accedere ſaltus;
Ipſa etiam in ſilvis ſibi forte ſilentia tantum
Clamatura nefas metuens, aut triſtia formis
Occurſura putans ultricum monſtra ferarum.
Inde miſer celebri ſeductus ab aggere juxta
Devius in quodam ſpatiabatur ſibi rure,
Securum ignaris ſimulans, ſed corde timorem
Ut facinus ſub veſte premens, nam veſtis in altum
Succinctæ ſinibus clauſum mandaverat aurum;
Nam neque vel tacitæ furtum committere terræ
Auſus erat, ſpecubuſve cavis de more latronum,
Indicium metuens credendæ fraudis avarus,
Inde ſuæ tantum tunicæ ſua furta nefandus
Crediderat. quare ſtrictum nudarat amictum
Suſpendens fluidam nudato poplite veſtem.
Hanc prædo pœnam ſceleris tunc ſemet in ipſo
Struxerat, & digne tali eſt formidine vinctus,
Crederet ut nullis miſeri conſortia furti,
Ut ſceleris tanti contagia ſolus haberet,
Et ſinus illius fudit cuſtodia furti,
Cujus ſacrilegam fuerat manus auſa rapinam;
Ipſe ſuum ſibi ferret onus, ſolumque gravaret
Pollueretque ſuæ letalis ſarcina prædæ;
Ut nihil ex illo vacuum impietate maneret,
Qui ſpolium ſceleris ſacris ex ædibus actum
Includens habitu cincto contingeret ipſum,
Atque ſuis ſignum prætenderet ipſe catenis.
Namque brevi captus mutavit cingula vinclis,
Utque aurum ſinibus diſcincta veſte ſolutis
Decidit, ex ipſa fuerat qua cinctus habena
Vinctus eas, quas in ſacra dona tetenderat audax
Prædo manus, proprii captus nodamine lori
Rettulit, & prædæ vacuas, & rete repletas.
Verum ſi penitus totam ſpectare velimus
Ordinis exacti ſeriem magis, ac magis omni
In ſpecie, vel qua latuit, quave arte recluſus
Claruit, admiranda Dei cernamus operta
Felicem geſſiſſe manu. jam plurima retro
Diximus, ut fugiens non fugeret, utque redactis
Paſſibus emenſos ſua per veſtigia curſus
Incaſſum totiens volvente relegerit orſo,
Longinquis excluſus, & ad vicina recurſus.
Nunc aliud Felicis opus, quod dextera Chriſti
Edidit, ut meritum cari monſtraret alumni,
Commemorabo pari ſpecimen mirabile ſigno,
Quod reus ipſe tremens confeſſo prodidit auſo.
Ante tamen, quia res hæc poſtulat, ipſius inſtar
Enarrabo Crucis, qualem & pictura biformem
Pingere conſuevit, baculo vel ſtante bicornem,
Vel per quinque tribus diſpanſam cornua virgis.
Forma crucis gemina ſpecie componitur, & nunc
Antemnæ ſpeciem navalis imagine mali,
Sive notam Græcis ſolitam ſignare trecentos
Explicat exiſtens, cum ſtipite figitur uno,
Quaque cacumen habet tranſverſo vecte jugatur.
Nunc eadem crux diſſimili compacta paratu
Eloquitur Dominum tamquam monogrammate Chriſtum.
Nam nota, qua bis quinque notat numerante Latino
Calculus, hæc Græcis Chi ſcribitur, & mediam Rho,
Cujus apex & ſigna tenet, quod rurſus ad ipſam
Curvatum virgam facit O, velut orbe peracto;
Nam rigor obſtipus facit I, quod in Hellade Iota eſt,
Tau idem ſtylus ipſe brevi retro a cacumine nomen
Efficit, atque ita lex, quibus omni nomine nomen
Celſius exprimitur, coeunt elementa ſub uno
Indice, & una tribus formatur litera virgis.
Sex itaque una notas ſimul exprimit, & tribus una
Significat virgis Dominum ſimul eſſe ter unum.
Et Deus in Chriſto eſt, quem ſumpto corpore naſci
Pro nobis voluit Trinæ concordia Mentis,
Idque ſacramenti eſt, geminæ quod in utraque virgæ
Ut deducta pari faſtigia fine ſupinant,
Infra autem diſtante ſitu parili pede conſtant,
Adfixæque ſibi media compage cohærent,
Et paribus ſpectant diſcreta cacumina ſummi.
His intermedio coeuntibus inſita puncto
Virga quaſi ſceptrum regale ſuperbius extat,
Significans regnare Deum ſuper omnia Chriſtum,
Qui Cruce diſpanſa per quatuor extima ligni
Quatuor adtingit dimenſum partibus orbem,
Ut trahat ad vitam populos ex omnibus oris.
Et quia morte Crucis cunctis Deus omnia Chriſtus
Extat in exortum vitæ, finemque malorum,
Alpha Crucem circumſtat, & ω, tribus utraque virgis
Litera diverſam trina ratione figuram
Perficiens, quia perfectum eſt mens una, triplex vis.
Alpha itidem mihi Chriſtus, & ω, qui ſumma ſupremis
Finibus excelſi pariter complexus, & imi,
Victor & inferna & pariter cæleſtia cæpit,
Effractiſque Abyſis cælos penetravit apertos,
Victricem referens ſuperata morte ſalutem.
Utque illum patriæ junxit victoria dextræ,
Corporeum ſtatuit cælesti in ſede tropæum,
Vexillumque Crucis ſuper omnia ſidera fixit.
Illa igitur ſpecies, quam fur agitatus avaris
Incaſſum furiis pendente refixerat unco,
Pollutaque manu Sancta amandaverat aula,
Hoc opere eſt perfecta, modis ut conſita miris
Æternæ crucis effigiem deſignet utramque,
Ut modo, ſi libeat ſpectari cominus ipſam,
Prompta fides oculis; nam reddita fulget in ipſo,
Quo fuerat prius apta loco, & velamine clauſi
Altaris faciem ſigno pietatis adornat.
Ergo eadem ſpecies formam Crucis exerit illam,
Quæ trutinam æquato libratam ſtamine ſignat,
Subrectoque jugum concors temone figurat,
Sive ſuperciliis a fronte jugantia vultum
Lumina tranſverſis imitatur cornibus arbor
Ardua, qua Dominus mundo trepidante pependit,
Innocuum fundens pro peccatore cruorem.
Huic autem ſolido quam pondere regula duplex
Iungit, in extrema producti calce metalli
Parva corona ſubeſt variis circumdata gemmis.
Hæc quoque Crux Domini tamquam diademate cincta
Emicat æterna vitalis imagine ligni.
Hanc fur ille ſui toto de corpore furti
Intactam ferro, quo cetera fregerat, unam
Liquit, & ut capto tunc diſcinctoque refuſis
Veſtibus, elapſæ ciciderunt fragmina prædæ.
Viſa rei ſpecies tunc inventoribus ipſis
Ancipiti motu confudit pectora. gaudent
Inventis, ſed fracta dolent. cum quærere cauſam
Incipiunt, cautum ſimul, audacemque latronem

Mira-

Mirantes cœcum fractis, cautumque relictis.
Tunc ille adtonitis crimen, numenque fatetur,
Mente etenim placida confederat; hoc tamen unum
Numine ſervarat, quo Crux incluſa verabat
Quamlibet audacem ſegni virtute latronem.
Ipſe fatebatur mentis ſcelus, atque crucis vim
Contreſtans, quotieſque manus armaſſet in illam
In cruce conſertam ſocia compage coronam,
Ceu fractas totiens ictu cecidiſſe recuſſo,
Brachiaque ægra ſibi nervis ſtupuiſſe ſolutis.
Hic libet in miſerum paucis inſurgere furem.
Infelix quæ tanta tuam dementia mentem
Verterat, ut tanto reprehenſus lumine veri
Non feſtinares omnes prævertere curſu
Indagem revolans, ut furtum ſponte referres?
Tantane vis animum tenebris oppreſſit avaris,
Auderes illam ut gremio tibi condere partem,
Quam totiens arcente Deo violare timebas?
Dic mihi: qua pavor ille tuus fugiebat, & unde?
Rurſus ut intrepidum præceps audacia ſenſum
Tam male durabat, pavidus, contemptor & idem,
Ejuſdem ſceleris ſpeciem diverſus abibas,
Perfidiæque fidem diviſo pectore miſcens,
Virtutem Crucis, & ſignum inviolabile Chriſti
Credebas metuendo fidem confringere ferro,
Et quod noſcebas metuens, portando negabas.
Sed tamen impieras tua nec tibi profuit, & nos
Stultitiam confeſſe tuam, divinaque ſigna
Feciſti magno crucis exultare triumpho.
Ergo relinquamus captum jam inceſſere furem,
Cui ſatis ad pœnam eſt ſpoliatæ fraudis egeſtas.
Nunc ad te, veneranda Dei Crux, verto loquelas,
Gratanteſque tua concludam laude profatus.
O crux magna Dei pietas, crux gloria cæli,
Crux æterna ſalus homini, crux terror iniquis,
Et virtus juſtis, lumenque fidelibus. o crux,
Quæ terris in carne Deum ſervire ſaluti,
Inque Deo cælis hominem regnare dediſti.
Per te lux patuit veri, nox impia fugit.
Tu deſtruxiſti credentibus eruta fana
Gentibus, humanæ concors tu fibula pacis
Concilians hominem medii per fœdera Chriſti,
Facta hominis gradus es, quo poſſit in æthera ferri.
Eſto columna piis tu ſemper, & anchora nobis,
Ut bene noſtra domus maneat, bene claſſis agatur
In Cruce nixa fidem, & de cruce nacta coronam.

POEMA XXVII.

S. PAULINI EPISCOPI NOLANI.

S. FELICIS NATALIS DUODECIMUS.

SÆpe boni Domini caris famulantur alumnis
Mente pia, patrio ſubjecta tuentur amore
Mancipia, hiſque favent cura propiore fovendis,
Quos magis indignos opis, & virtute carentes
Affectu rimante vident. & ſi quis eorum,
Moris ut humani ſolemnis poſtulat uſus,
Votum aliquod celebrare velit, neque poſſit egenis
Id patrare opibus, ſtudio curatur herili
Servus inops, cui dives opum, queis pauper egebat,
Contulerit Dominus cumulandæ impendia menſæ.
Hæc mihi conditio eſt data ſub Felice Patrono,
Nulla mihi ex me ſint, ut ſint mihi cuncta per illum;
Namque ad Natalem nunc ipſius, ut quidem & ante
Præteritis, quibus iſta dies mihi fluxit, annis,
Non erat unde Epulum voti ſolemne pararem,
Inſtabatque dies, nec adhuc mihi prompta facultas
Ex aliquo ſuberat; ſubito ecce Patronus abundans,
Unde dapem inſtruerem, ... geminos dedit una
Cum junice ſues, quorum de carne cibatis
Pauperibus, nos materiam ex animalibus iiſdem
Sumpſimus, egregiis quoniam miracula ſignis
Per pecudes ipſas nuper Deus edidit, alta
Deſtimulans ratione homines adtendere Chriſto,
Nec deſiderium carnis præferre Fidei;
Namque ad avaritiæ noſtræ lacrimabile probrum
Et pecora humanæ rationis egentia ſummum
Signa dediſſe Deum ſeries recitanda docebit.
Non adficta canam, licet arte poematis utar;
Hiſtorica narrabo fide ſine fraude poetæ,
Abſit enim famulo Chriſti mentita profari.
Gentibus hæ placeant, ut falſa colentibus, artes,
At nobis ars una Fides, & muſica Chriſtus,
Qui docuit miram ſibimet concurrere pacem
Diſparis armoniæ quondam, quam corpus in unum
Contulit adſumens hominem, qui miſcuit almum
Infuſa virtute Deum, ut duo conderet in ſe,
Diſtanteſque procul naturas redderet unum;
Ut Deus eſſet homo, Deus eſt homo factus ab ipſo,
Qui Deus eſt, genitore Deo, cui gratia non eſt
Sed natura, quod eſt ſummi Patris unicus hæres,
Solum & habens proprium, quod munere præſtat habere
His, quibus alma fides dederit divina mereri.
Ille igitur vere nobis eſt muſicus auctor,
Ille David verus, citharam qui corporis hujus
Reſtituit Patri dudum compage jacentem,
Et tacitam ruptis antiquo crimine chordis
Adſumendo ſuum Dominus reparavit in uſum,
Conſertiſque Deo mortalibus, omnia rerum
In ſpeciem primæ fecit vireſcere formæ,
Ut nova cuncta forent, cunctis abeunte veterno.
Hanc renovaturus citharam Deus ipſe Magiſter
Ipſe ſui poſitam ſuſpendit in arbore ligni,
Et Cruce peccatum carnis perimente, novavit,
Atque ita mortalem numeris cæleſtibus aptam
Compoſuit citharam variis ex gentibus unam
Omnigenas populos compingens corpus in unum.
Inde laceſſitis fidibus de pectine Verbi
Vox evangelicæ teſtudinis omnia complet
Laude Dei. toto Chriſti Chelys aurea mundo
Perſonat innumeris uno modulamine linguis,
Reſpondetque Deo paribus nova carmina nervis.
Sed referam ad mea cœpta pedem, nam tempus & hora eſt
Promiſſas offerre dapes, adponere vobis
Prandia ſollicitas caſte ſumenda per aures.
Nec veteri repetam, quæ ſum dicturus, ab aevo,
Ante dies paucos iſtic ſpectata profabor.
Venerat huc quidam placitum ſibi ſolvere votum
Urbis Abellinæ de finibus advena noſtris
Sedibus. hic porcum ſtudio curante paratum
Dilatumque diu, ut ſimul annis, atque ſagina
Creſceret, huc illuc perduxerat, atque ubi venit,
Pingue pecus voti jugulat de more voventum.
Fama ſuis magni per gentem accenderat acrem
Ore famem, & cuncti magnæ ſpe partis hiantes
Tendebant ad opima ſenes convivia fauces.
Interea largitor inops non partibus æquis
Dividit, & totum ſibi corpus habere relinquit,

Et

Et votum compleſſe putat, lætuſque redire
Incipit, auſus eas jumento imponere ſecum
Relliquias, & in his placiti ſe pignora voti
Sancta referre domum male credulus, in quibus idem
Damnum animæ, nodumque viæ portabat avarus.
Denique mox nec mille vias permiſſus abire
Paſſibus, elucente die, ſimul aggere plano
Non tenebras pavitante, nec oſtendente ſalebris
Lapſus equo, & quaſi fixus humi ſe tollere rurſus
Ad conſiſtendum reparato robore ſurgens
Non potuit, cœpitque pedes clamare ligatos,
Idque probare jacens plantis quaſi compede junctis.
Hic aliud mirum caſu ſociatur in ipſo,
Nam dum illum tanta cum debilitate jacentem
Mæſta propinquorum circumſtat turba ſuorum,
Jumentum, cui ſolo oneri porcina manebat,
Aſcenſore ſui vacuum, & ductore relictum
Sponte ſua ſeſe nullo flectente refrænans,
Tamquam offendiculi cauſam cognoſceret ultro,
Aut aliquem prohibere viam, qua cœperat ire,
Vidiſſet, ſic fugit iter, curſumque retorſit,
Et properante gradu recucurrit ad hoſpita tecti
Omnibus antevolans, quos lapſi attenta tenebat
Cura viri, quem paulatim quaſi corpore fracto
Nitentem, & genibus rigidis prodire negantem,
Cæcaque vincla, pedem amiſſum, meritumque ruinæ
Illius, & pœnæ, lacrimoſa voce fatentem,
Luce palam manibus grave ſubvectantibus ægri
Corpus, fida cohors ſanctas referebat in aulas
Orantem medici Felicis ad ipſa reduci
Limina, mox illic certam reperire medelam.
Illum homines, interque manus, interque catervas
In ſacra vectatum mirantibus atria turbis
Diſpoſiti trino per longa ſedilia cœtu
Obſtupuere ſenes, inopum miſerabile vulgus,
Et ſocio canæ reſidentes agmine matres.
Præterea multi, ſua quos devotio ſanctis
Ædibus attulerat diverſis eminus oris,
Viderunt inſigne pium, cum tempore eodem
Imo die, tam mira foret mutatio rerum.
Idem homo, qui paulo ante ſuo digreſſus ab iiſdem
Liminibus greſſu, nunc ipſe redux alienis
Infertur pedibus, ſubvecto corpore pendens.
Parte alia ſtratus, nullo ſervante ſequentum,
Hoſpitis ante fores etiam nunc carne ſuilla
Stabat onuſtus equus, nec quiſquam notior illi
Adſtiterat, cui cura foret relevare gravatum
Faſce ſuo, & notis reducem ſubducere tectis.
Ille tamen velut humana ratione repletus
Quærentique ſuos, & protinus opperienti
Adſtiterat ſimilis, certo veſtigia ſervans
Fixa loco, ſimul aure micans, & naribus efflans
Adſuetorum hominum notos quærebat odores.
Mirum erat hoſpitibus quænam fuga, qui ſtatus ille
Eſſet equi, notumque animal faciebat amicis
Ambiguum nova forma rei, neque quiſquam erat inde.
Acciduis cunctis illum ſtipantibus, intus
Qui fuerat manibus ſacram portatus in aulam
Martyris, æger ubi ſancto pro limine fuſus
Corpore projecto, & complexis poſtibus hærens
Oſcula figebat ſupplex, fletuque lavabat,
Seque recognoſcens proprii caput eſſe doloris,
Tales ſeſe ipſum dabat accuſando querelas:
Hic ego qui talem merui deſumere pœnam,
Factus & inde miſer, qua ſi miſer adveniat quis,
Efficitur felix! ſed juſtum, parque maligno
Me fateor merito exitium cepiſſe, patique,
Ut reus ipſe inter modo limina puniar ardens
Exurente pedes ſimul, & ſtringente dolore,
In quibus heu demens oblati munera voti
Fraudo fidem violans converti in damna ſalutis.
Eſt tamen, eſt aliquid, fateor, quod dicere poſſim,
Jam mihi mutari grata vice triſtia lætis,
Atque ipſas animo jam proſperiora tuenti
Infractis cœpiſſe malis dulceſcere pœnas,
Ex quibus hæc nunc ipſa mihi bene gratia venit,
Quod factum mihi tunc, ut tam cito tangere rurſus
Limina Felicis miſero veneranda liceret.
Nam mihi ſi nullus, vel ſi levis iſte fuiſſet
Caſus, ut adreptum poſſem pertendere curſum,
Tunc magis infelix de proſperitate fuiſſem,
Manſiſſet mihi culpa nocens, neque vulnus adactum
Intus in oſſa animæ ſenſiſſem carne rebelli,
Occultaſſet enim meriti diſcrimen iniqui
Corporis inlæſi vigor, & vinxiſſet inertem
Mens durata reum, niſi lapſum pœna ligaſſet.
Ergo potens medice in domino tu nomine Chriſti
Felix, jam ſatis hoc tibi ſit, dominoque potenti,
Quod non ira mihi, pietas ſed amica ſaluti
Supplicium peperit, devinctam ut corpore culpam
Solveret, ecce malum, ſervumque, fugamque voracem
Jure retraxiſti. injectis pro crimine vinclis
Debitor infelix teneor, conſtringor, aduror,
Propoſitus cunctis divini forma timoris.
Mentibus hæc trepidis omnes adtendite, quæ nunc
Me miſerum reliquis documento ferre videtis.
Numquid enim hoc errore carent aliqui? ſed in uno
Exemplum fieri placuit, quo ſit mea pœna,
Et præjudicium, quibus emendatio non eſt.
Sed jam parce tuo, miſero, precor, optime Felix,
Parce libens, ſuccurre favens, dolor ultimus urget
Clamoſas iterare preces, feſtinus adeſto,
Ne mors præveniat medicum feſtina morantem.
Sed ſcio, quod domini manus hæc, quæ verberat, & quæ
Parcet more ſuo. mihi tantum tu modo feſſo,
Jamque fatiſcenti propera laxare catenam,
Quam tu Sancte vides, ego ſentio. ſicut operto
Clam tacitus vinclo fugitivi membra ligaſti,
Sic inviſibili medicina ſolve reverſum.
Talia clamantem, dum poſtibus hæret in ipſis
Felicis Sancti, lambenſque per oſcula tergit,
Adtonitis illum pia turba & cernit & audit
Cœtibus. ipſe jacens etiam nunc erigitur ſpe,
Increpitatque moras omnes, & tarda ſuorum
Obſequia, adferri porcum, totaſque jubet mox
Pauperibus reddi partes. ſibi vivere tantum
Concedi petit, atque inopum ſaturamine paſci;
Certatim ſocii cito juſſa fidelia curant.
Itur ad hoſpitium notum, deponitur illic
Sarcina jumento, carnes in fruſta ſecantur,
Et diviſa coquit lymphis ſpumantibus ignis,
Cocta importantur patulis numeroſa catinis.
Exſaturata fames inopum grarantia reddit
Verba Deo, & veniam petit, ut placata datori.
Nec mora: confeſtim voti ratione ſoluta
Debitor ille intus meritæ compage catenæ
Solvitur, & pedibus domino miſerante refectis,
Tamquam liber equus, vel ruptis caſſibus ales
Evolat, & cervi ſalientis imagine currit.
Mira fides oculis obtenditur. omnia gaudent
Tam facili pietate Dei, tantumque valenti
Felicis merito, ut coram adſit Chriſtus in illo,

Pro

Pro meritis hominum moderans in utroque potenter,
Ut reſipiſcenti medicus ſit, & ultor iniquo.
Cernite enim quantæ fuit illa injuria fraudis,
Qua miſer ille prius diviſerat inter egentes,
Seque, ſuem, atque iſtic ubi totum reddere votum
Debuerat, ſolum caput inteſtinaque porci
Carpſerat, & reliquam toto ſibi corpore partem
Fecerat imprudens, atque improbus, & tamen ipſa,
Qua miſer extiterat, factus mox fraude beatus
Commutante Deo pietatis verbere culpam.
Talis enim cenſura Dei eſt. ſic temperat alti
Pondera judicii Deus Arbiter, & Pater, & Rex,
Omnibus ut tacitam moderato examine libret
Juſtitiam, & leviter mixta bonitate poteſtas
Ante reos moneat, ſtimulo quam fulminet ullo.
Ut ſi profuerit pœnis, ſine verberis ictu
Salva ſalus hominis redeat compage remiſſa.
At ſi quis ſacri monitus terrore flagelli
Noluerit ſentire plagam, incuratus abibit,
Servatuſque neci perfectam ſentiet iram.
Ille igitur miſer ante, dehinc mox ipſe beatus
Tali ſanatus carnemque animamque medela,
Sed quia cognovit clauſam, agnoſcenſque jacentem
Pœnituit, meritum curæ ſibimet ſimul ipſe
Repperit, inque brevi eſt expertus utrumque, quod omne
Juſta lege manet divinæ pacis, & iræ
Jus & opus, maneat vindex uti jure ſuperbos
Pœna reos, pietas ſervet miſerata fatentes.
Ergo relaxatis alacer veſtigia vinclis
Idem ex incolumi cito debilis, & cito liber
Ex modo captivo, læta cum voce redibat,
Inſultans, velut ille olim, quem matris ab alvo
Claudentem in verbo Domini Petrus, atque Johannes
Juſſerunt validis in ſaltum exurgere plantis.
Dignus & hic pauper ſpecioſæ limine portæ,
Quem Deus ipſe Petri Deus, & Felicis, eadem
Nunc verbi virtute ſui ſanavit apud nos
Exceſſu claudum modo, quo ſanaverat olim
Ex utero claudum. iſta nunc ope lætus abibat,
Quique preces mæſtas pro vulnere fuderat intus,
Ecce foris ſano reddebat corpore grates.
Quidnam ego Felici poſſim redhibere patrono?
Quas illi referam pro tanto munere dignas
Tam cito de tanto ſanatus vulnere grates?
Non pretium ſtatui medico, aut faſtidia lecti
Triſtia ſuſtinui, neque per ſcalpella, vel ignes,
Aut male mordaces vario de gramine ſuccos
Sævior & morbis, & vulneribus medicina
In corpus graſſata meum eſt, velut accidit illis,
Quos humana manus ſuſpecta viſitat arte,
Semper & incerto trepidos ſolamine palpat.
En ego per breve nunc ſpatium perlatus ad ipſum
Felicis Sancti ſolium, & projectus in ipſo
Limine tam gelido, quam duro in marmore fractus,
Atque dolens jacui, & ſolus mihi ſermo precandi,
Sola fides medicina fuit. nullum adfore vidi
Et ſenſi medicum. quiſnam hic medicus, niſi Chriſtus
Ipſe, vel a Chriſto Felix de nomine Chriſti,
Et virtute potens. neutrum illo in tempore ſenſi,
Et tamen ipſe fuit præſens in utroque, velut me
Peccantem argueret cito, ſanaretque dolentem.
Par modus in ſpecie varia mihi caſtigantis
Parcentiſque fuit Domini. ſanator, & ultor
Luminibus latuit pœna, atque medela refulſit.
Nunc ego jam pleno perfectis ordine votis
Ibo domum gaudens medico, totuſque Patrono
Æternum Felice, nec amplius ulla verebor
Occurſura mihi, velut ante, pericla viarum.
Namque periclum aberit, quia cauſa eſt nulla pericli.
Non reſoluta fides tamen: alliget, oro, tuus me
Semper amor, Felix, iſtam mihi necte catenam,
Qua tibi me numquam nec mors, nec vita reſolvat:
Verum omnes quicumque meos videre dolores,
Inque tuo merito magnis inſignibus altam
Conſpexere manum Chriſti, cognoſcere debent,
Quantum illis mea pœna boni providerit, ut jam
Præcaveant de terrenis ſibi parcere rebus,
Et, lucra dum captant, adquirere damna ſalutis.
Nam ſi de vili pecudis mihi carne alimentum
Pauperibus fraudaſſe malo fuit, & quid in illis,
Qui male divitias vano amplectuntur amore?
Defoſſiſque ſuo pariter cum corde metallis
Incubitant, atque hæc latitare ſuperflua produnt,
Quæ proprio longe ſecreta tuentur ab uſu?
Quid facient, quidnam pro ſe tibi, Chriſte, loquentur,
Sanctorum qui partem inopum invaſere, nec ullam
Appoſuere ſibi de re ſuperante ſalutem?
Unus abit miſſus. nunc menſæ grata ſecundæ
Fercula ponemus, ſed quamvis rurſus eandem
Diverſo carnem conditam jure feremus.
Namque aliud vobis iterum, quod de ſue mirum
Luſit opus Felix, mira novitate retexam.
Tempore res prior eſt, ſed noſtris ante libellis
Præterita in præſens tempus ſervata canetur.
Nec refert quod opus quo ſit ſub tempore geſtum,
Unus erit quoniam variis operator in annis,
Qui diverſa facit Sanctorum in laude ſuorum
Omnibus in terris rerum miracula Chriſtus.
Agricolæ quidam de noſtris longius oris
Apula trans urbem Beneventum rura colentes
De grege ſetigero multis a fœtibus unum
Lactea adhuc tenero pulſantem ſumina roſtro
Excerpſere ſibi, & curatum tempore multo
Paverunt in vota ſuem, & cœpere paratum
Ducere ſancitam Sancti Felicis ad aulam,
Corpore de magno ut multos mactatus egenos
Paſceret, & ſaturo gauderet paupere Martyr.
Sed grave ſagina corpus ſuperante pedumque
Non potuit ſe ferre diu, primoque viarum
Limine ſuccubuit ſibimet, neque deinde moveri
Voce, manu, ſtimulis potuit. liquere jacentem
Hoſpitibuſque ſuis commendavere relictum
Mærentes Domini. mens anxia nutat in anceps,
Nam voti revocare viam pia pectora nolunt,
Rurſus Felicis veneratum limina longe
Ire pudet vacuos devoti muneris. ergo
Ambiguis talis ſententia mentibus hæſit,
Et totidem lectos eadem de grege minores
Ad ſua vota legunt, quot erat provectus in annos
Ille ſua preſſus qui mole manebat ineptus.
Quod devota fides obſtricti debita voti
Maturare parans tali ratione putavit,
Pluribus ut modicis unum penſaret opimum.
Ergo ſacrum huc venere locum, votiſque patratis
Hoſpitium rediere ſuum non cominus iſtinc:
Nam tum forte domos, quæ circa Martyris aulam,
Implerat ſolitis denſata frequentia turbis;
Propterea procul hinc ſecreto in rure remotam
Contenti ſubiere caſam, qua mane parabant
Ad reditum proferre pedem, cum prima ruberet
Parturiens aurora diem; tuguri fere aperti
Hoſpes homo egreditur tecto, notumque ſuem vir

Con-

Conſpicit ante fores mirando adſtare paratu ,
Tamquam ſe miſſum Domino loqueretur adeſſe ,
Atque ſalutanti ſimilis veſtigia lambit
Gaudentis Domini , & geſtu ſubgrunnit alumno
Blandus , & olfaciens motando dat oſcula roſtro ,
Seque quaſi votum debere agnoſcat herile
Ingerit , & tardos invitat gutture cultros .
Quo duce , quæſo , vias ignotis finibus egit ,
Quoſve pedes , tam longe ut poſſet currere , ſumpſit,
Qui brevibus ſpatiis in primo fine viarum
Defecit fluidæ depreſſus mole ſaginæ ;
Certe nulla manus tantum pecus aggere longo,
Nec ſinus advexit , nec mens ſua tam ſpatioſam
Ignota regione viam penetrare ſubegit ,
Quando homines etiam, & mentis ratione vigentes,
Perque ignota regi faciles interprete lingua ,
Si tamen hi careant duce , quo via luceat illis,
Cæcus in extremis regionibus implicat error .
Quiſnam igitur direxit iter ſuis ? unde voluntas,
Qua Dominum ſequeretur , ei , vel ſenſus , ut eſſet
Conſcius ad votum ſe longe ætate paratum ?
Unde hæc cura fuit pecori , quæ rara fideles
Excitat , ut tamquam proprio culpabilis aſtu
Pigra remanſiſſet ſancto ſus cincta timore ,
Contractam remanendo ſibi veniendo piare
Curaret culpam , & vitium penſaret inertis
Deſidiæ , quamvis ſero comitata profectos
Obſequio Dominos ? patet admirabile monſtrum
Cæleſti ditione datum .... ſuis auſo.
Solus ut iret iter longum ; tantoque fuiſſe
Ingenio porcum , ignotis ut tramite recto
Digereret ſpatiis ; quod & hoc quam grande , quod illum
Trans Beneventanis huc finibus advenientem
Publica ſeu medii ſe ſtrata per aggeris audax
Miſerit , occurſus numquam cœpere frequentes ,
Sive per occultos igitur veſtigia ſaltus
Nulla manus ferro , fera vel fuit obvia morſu .
Quæ ſolum duxit manus , aut protexit euntem ?
Nempe oculos aliqua celatus nube fefellit ,
Aere vel raptus vento mage quam pede venit ,
Et ſubito hoſpitium Domini delapſus ad ipſum
Conſtitit ignoto pro limine quadrupes hoſpes .
Dicam aliud prope vicini mirabile ſigni ;
Nam genere abjunctam pecus armentale juvencam
Quidam homines æque longe hac ſede profecti
Secretam primo lactentis ab ubere matris
Nutrierant noſtris votivo munere pactam
Pauperibus , magna quos iſta plebe coactos
Larga ope multorum Felicis gratia paſcit .
Ergo ubi jam membris vitula exultabat adultis
Facta per excretum jam corpus idonea voto ,
Promovere domo ; ſed qui mos eſſe videtur
Perſolvenda piis longe ſua vota ferentum
Martyribus , plauſtro ſubjungere , quo veherentur ;
Aggreſſi hanc voluere jugo ſubmittere , quamvis
Inſuetam , tamen ut mitem jam mente ſubacta
Uſibus humanis , quibus illam e congrege cœtu
Suſtulerant Domini parvam , tectiſque , cibiſque
Miſcuerant ; hinc ut domita feritate putantes
Sub juga ſe facilem docili cervice daturam ,
Sollicitant palpante manu , & conantur in arctum
Ducere . at illa ſibi ſolitos adludere tactus
Credula conſentit primum , ſequiturque vocantes .
Verum ubi jam propiata jugo conſpexit habenas ,
Cervicique ſuæ perſenſit lora parari ,
Indignata dolos , & permutata repente
Fit fera , nec cervice jugum , nec vincula collo
Suſcipit , & vinctis manibus , loriſque recuſſis
Proſilit a cœtu retinentum , & devia longe
Rura petit , fugiens Dominos , adſuetaque tecta .
Nec procul ex oculis hominum de more ferino
Se rapit , & cæcis fugitivam ſaltibus abdit ;
Nam fugiens Dominos abeuntes eminus adſtans
Sic fugit , ut non ſe patiatur rure relinqui ,
Denique ubi vinctum gemino bove currere plauſtrum
Conſpicit , humanum ſapit , & quaſi conſcia voto
Deberi ſeſe , comes incipit eſſe profectis.
Nec longe comes eſt ; tardis comes orbibus ire
Spernit , & excurſu velut inſultante gementes
Prætervecta rotas lenti moliminis agmen
Reſpicit antevolans , nec jam timet ad juga cogi ,
Inviſoque prius fit amica , & prævia plauſtro ,
Donec ſacratam ventum Felicis ad aulam .
Illic ſponte gradum ſiſtit , ſeſeque vocanti
Adplicat , & tamquam voti rea gaudet in ipſo
Stare loco , propriam cui debet victima cædem .
Illa rebellis , & humanis non ſubdita vinclis
Ducitur ad placidam nullo luctamine mortem
Intemerata jugis ſubmittens colla ſecuri ,
Pauperibus factura cibos de corpore cæſo ,
Læta ſuum fundit Dominorum in vota cruorem .
Quorum iſtæc numquid pecudum eſt , ut Apoſtolus inquit ,
Cura Deo . ſed qui propter nos omnia fecit ,
Omnia pro nobis operatur in omnibus auctor ,
Atque per ignotas pecudes operantia nobis
Signa facit , brutas per clara inſignia mentes
Sollicitans firmare fidem , & confidere vero ,
Ut dominum dociles linguis iu verba ſolutis
Non taceant homines , quem ſignis muta loquuntur.

POEMA XXVIII.

SANCTI PAULINI EPISCOPI NOLANI

S. FELICIS NATALIS DECIMUSTERTIUS.

Candida pax lætum grata vice temporis annum
Poſt hiemes actas tranquillo lumine ducit,
Signatumque pio Sancti Felicis honore
Securis aperit populis . gaudere ſerenis
Mentibus , abſterſa diri caligine belli ,
Suadet ovans Felix , quia pacis & ipſe Patronus
Cum Patribus Paulo , atque Petro , & cum fratribus almis
Martyribus Regem regum exoravit amico
Numine Romani producere tempora regni ,
Inſtanteſque Getas ipſis jam faucibus urbis
Pellere , & exitium , ſeu vincula vertere in ipſos,
Qui minitabantur Romanis ultima regnis.
Nunc igitur pulſa formidine , & imbribus actis
Reſpicere expulſas nubes , præſentia rerum
Præteritis conferre juvat . quam tetra per iſtos ,
Qui fluxere , dies elapſo nox erat anno ,
Cum furor accenſus Divinæ motibus iræ
Immiſſo Latiis arderet in urbibus hoſte !
Nunc itidem placidi ſpectata potentia Chriſti
Munere , mactatis pariter cum Rege profano
Hoſtibus , Auguſti pueri victoria pacem
Reddidit , atque annis tener idem , & fortis in armis,
Prævaluit virtute Dei , & mortalia fregit
Robora , ſacrilegum Chriſto ſuperante Tyrannum .

Sed

Sed quid ego hinc modo plura loquar, quod non ſpeciale
Eſſe mei Felicis opus Reſpublica monſtrat?
Pluribus hæc etenim cauſa eſt curata patronis,
Ut Romana ſalus, & publica vita maneret.
Hic Petrus, hic Paulus Proceres, hic Martyres omnes,
Quos ſimul innumeros magnæ tenet ambitus urbis,
Quoſque per innumeros diffuſo lumine gentes
Inter Romuleos veneratur Ecleſia fines,
Sollicitas ſimul impenſo duxere precatu
Excubias. Felix meus his, velut unus eorum,
In precibus pars magna fuit, ſed ſumma petiti
Muneris ad cunctos, nulli privata refertur.
Ergo pedem referam, ſat enim mihi pauca locutum,
Unde nihil proprium meritis Felicis adeſſet,
Nec reticere tamen potui, quia portio laudis
Hoc quoque Felici ſuberat, quod ſumma poteſtas,
Rexque potens Regum Chriſtus Deus omnibus una
Adnuerat Sanctis, quibus in grege ſupplice mixtum
Felicem parili audivit pietate benignus.
Parcam igitur propriis adjungere publica donis
Munera, privatoſque canam Felicis honores,
Quæque ſuis proprie egerit hic in ſedibus edam.
Unde igitur faciam texendi carminis orſum?
Quæ bona Felicis referam? quæ multa per omnes
Paſſim agit, expediam? magis anne domeſtica dicam
Munera, quorum ego ſum ſpecialis debitor illi?
Hæc potius repetam, mihi quæ conlata, meiſque
Sat memini, & quia præteritis magis illa libellis
Dicta mihi, quæ partim aliis, permixtaque nobis
Præſtitit, ex his nunc opibus, quas largiter in nos
Contulit, hunc animo texam gratante libellum;
Et contra ſolitum vario modulamine morem,
Sicut & ipſe mihi varias parit omnibus annis
Materias, mutabo modos, ſerieque ſub una
Non una ſub lege dati pede carminis ibo.
Nam quia fœcundo Sancti Felicis in agro
Emerſere novi flores, duo germina Chriſti
Turcius ore pio, florente Suecrius ævo,
Et pariter Sanctæ Matres, ſimileſque puellæ,
Alfia, qualis erat ſoror illa Philemonis olim
Nobilis in titulo, quam ſignat epiſtola Pauli,
Et ſimul Eunomia æternis jam pacta virago
In Cælo thalamis, quam matris ab ubere raptam
Feſtino placitam ſibi Chriſtus amore dicavit,
Unguentoque ſui perfudit nominis, unde
Tincta comas animæ, & mentis caput uncta pudicum
Debere quemquam plaudere, & confidere
Quamvis honeſta rectus incedat via,
Tamen timere ſemper offenſam pedis,
Donec peractis uſque metam curſibus
Palmam petitæ comprehendar gloriæ.
Quare beatos Martyres, quos extulit
Perfecta virtus in coronam cælitem,
Juſtis honoris debiti præconiis,
Celebramus omnes nos eorum poſteri
Confeſſione Chriſtiani nominis,
Quibus profuſo ſanguine ob Sanctam Fidem
Proſeminarunt frugis æternæ bonum,
Ut ſi ambulemus Martyrum veſtigiis
Partis Parentum perfruamur præmiis.
Hinc ergo Sanctis, ſive Confeſſoribus,
Seu conſecratis paſſione teſtibus
Dies ſacratos, in quibus functi diem
Mortalis ævi morte vitali ſuum
De labe mundi tranſierunt ad Deum,
Populi fideles gaudiis ſollemnibus
Honore Chriſti gratulantes excolunt,
Ut iſte Sancti pace Felicis dies,
Quo clauſit olim corporis vitam ſenex,
Confeſſionis ante functus prælia,
Sed incruento conſecratus exitu
Poſt bella victor pacis adſumptus die
Vocante Chriſto liquit exultans humum,
Et in ſupernas tranſitum fecit domos
Non defraudatus a corona Martyris,
Quia paſſionis mente votum geſſerat.
Nam ſæpe agonem miles intravit potens,
Victoque ſemper hoſte Confeſſor rediit;
Sed præparata mente contentus Deus
Servavit illum, non coronam martyris
Negans, ſed addens & coronam Antiſtitis,
Ut incruento palmam adeptus prælio
Et præliati poſſideret præmium,
Confeſſionis purpurante Laurea
Vittaque pacis in Sacerdotis ſtola
Redimitus idem bis coronatus foret.
Confeſſor atque Preſbyter Felix Dei.
Hic ergo votis, quem recolimus, annus
Non eſt agonis, ſed ſepulturæ dies,
Quo ſeparata ab invicem ſubſtantia
Anima volavit ad Deum, in terram caro
Reverſa tumulo conquievit abdita.
Et merito Sanctis iſte Natalis dies
Notatur, in quo lege functi carnea
Mortalitatis exuuntur vinculis,
Et in ſuperna regna naſcuntur Deo,
Secumque lætam ſpem reſurgendi ferunt.
Ergo ſemper iſtum ſic honoravi diem,
Magis hunc putarem ut eſſe Natalem mihi,
Quam quo fuiſſem natus incaſſum die.
Legendus etenim eſt ille dignus mihi
Dies, in iſtud quo creatus ſeculum
Peccator utero peccatricis excidi
Conceptus atris ex iniquitatibus,
Ut jam nocentem pareret me mater mea.
Maledictus ergo ſit dies, quo ſum miſer
Ad iniquitates ex iniquis editus.
Benedictus iſte ſit Natalis & mihi,
Quo mihi patronus natus in cæleſtibus
Felix ad illam exortus eſt potentiam,
Qua me valeret fæce purgatum mea
Laxare vinclis, & redemptum abſolvere
De luctuoſa morte Natalis mei.
Acto per orbem circulis anno ſuis
Eadem recurrit ſemper hæc cunctis dies;
Verum quotannis innovante gratia
Diverſitatem munerum, quæ dat ſuo
Chriſtus ſodali, donet ut Felix mihi,
Mutatur & non ipſa, quæ cunctis venit
Varias meorum carminum cauſas ferens.
Videamus ergo quid mihi hoc anno novum
Adtulerit, unde vocibus vernem novis.
Non ibo longe, nec procul ſumam mihi
Præterita tempore, aut locis abſentia.
Adſunt, tenentur ipſa dona cominus:
Videtis omnes munera hoc anno data,
Nobis in uno juncta Felicis ſinu
Mancipia Chriſti, nobiles terræ prius,
Nunc vero Cælo deſtinatos incolas,
Quos Chriſtus ipſe, qui creavit divites,
Hoc pauperavit ſeculo, in regnum ut ſuum
Terreni honoris arce dejectos vehat.

Apronianum Turciæ gentis decus,
Ætate puerum, ſenſibus carnis ſenem,
Veteri rogarum nobili proſapia,
Sed clariorem Chriſtiano nomine,
Qui mixta veteris & novi ortus gloriæ,
Vetus eſt Senator curiæ, Chriſto novus.
Huic propinquat ſocius æquali jugo
Ævo minor Pinianus, par fide,
Et ipſe priſco ſanguine inluſtris puer,
In principe urbe Conſulis primigenus.
Valerius ille conſulari ſtemmate
Primus Latinis nomen in Faſtis tenens,
Quem Roma pulſis Regibus Bruto addidit,
Valerii modo hujus Chriſtiani Conſulis
Longe retrorſum generis auctor ultimus.
O vena felix! ille gentili licet
Terrore functus hoc ſuæ ſtirpis bonum
Non capiet atro merſus Inferni lacu;
Sed nos fideli contuentes lumine
Retracta, vel præſentia humani ſtatus,
Miramur opera conditoris ardui,
Et præparatos a vetuſtis ſeculis
Succeſſionum myſticarum lineis
Poſt ſtupemus impiorum filios.
Tamen in tenebris impiarum mentium
Lucis videmus emicaſſe ſemina
In tempore ipſo noctis antiquæ ſitis,
Quibus probata quamlibet gentilibus
Mens, & voluntas lege naturæ fuit.
Hinc in quibuſdam nunc eorum poſteris
Veterum ſubinde vena reſpondet patrum,
Ut ille quondam Piniani, nunc mei
Auctor ſupremus in libertatem ſuis
Poſt regna dura vindicandis civibus
Lectus Nepotis hujus ortum prætulit,
Qui mente avita perſequens ſuperbiam
Potiore cauſa ſervitutem depulit
A ſemetipſo, corporis victor ſui:
Pulſoque regno Diaboli e membris ſuis
Jam ſpiritali pace peccati jugum
Fidelis animæ caſta libertas terit,
Et in hoc parentis aliquid illius refert
Puer iſte Chriſti conſulatum militans,
Quod liberandis conſulens munus pium
Redemptionis ope diſpenſat Deo
Priſci parentis æmulator hactenus,
Quod ſervitute liberat domeſticos,
Ut ille cives. ſed quod ille geſſerat
In urbe & una, & parvula primis adhuc
Romæ ſub annis, hic modo in multis agit
Diverſo in orbe conſtitutis urbibus,
Paſſim benignus & ſuis, & exteris.
Nam & libertorum pluribus cervicibus
Servile Sanctis opibus expellit jugum,
Quos ære vinctos in tenebris carceris
Abſolvit auro de catena fœnoris.
Hos ergo Felix in ſuo ſinu abditos
Mandante Chriſto condidit tectis ſuis,
Mecumque ſumpſit ſempiternos hoſpites.
His nunc utrimque lætus adjutoribus
Trium ſub una voce votum dedico,
Uno loquente Spiritu in affectu trium.
Magnificate Deum mecum & ſapientes honeſtis
Unanimes pueri pſallite carminibus.
Ut decachorda ſonent pulſis pſalteria nervis,
Et paribus coeant diſſona fila modis.
Sic pia compagis noſtræ teſtudo reſultet,
Tamquam uno triplex lingua ſonet labio.
Tres etenim numero ſumus iidem, mentibus unum,
Et plures coeunt in tribus his animæ.
Quarum cæleſtis liber indita nomina ſervat;
Prima chori Albina eſt, compar & Hæraſia.
Jungitur hoc germana jugo, ut ſit tertia princeps
Agminis hymniſonis mater Avita choris.
Matribus his duo ſunt tribus uno pignora ſexu,
Flos geminus Melani germen, & Eunomia.
Hæc eadem & nobis maribus ſunt pignora, nam quos
Diſcernit ſexus, conſociat pietas.
Cum Patre Paulino pater æque Turcius iſte eſt:
Sed me ætas, ſoboles hunc facit eſſe patrem.
Diverſo ex ævo nomen ſociamur in unum,
Et non ambo ſenes, ſed tamen ambo pares.
Ergo cohors hæc tota ſimul tria nomina matres,
Quatuor in natis, in patribus duo ſunt.
Nam puer hinc Menali conjunx in corpore Chriſti,
Cui Deus a pinu nomen habere dedit.
Natus ut æternæ vitæ puer arbore ab illa
Suſciperet nomen, quæ ſine fine viret.
Pinus enim ſemper florente cacumine perflans
Semper amans celſis alta comare jugis.
Non mutat ſpeciem cum tempore, namque ſub æſtu
Et nive par ſibimet ſtat viridante coma.
Fertilis & fructu validæ nucis intus ad eſcam
Lac tenerum criſpo tegmine mater habet.
Pinguis odoratum deſudat tæda liquorem,
Ut nec in ipſo arbor robore ſit ſterilis.
Hæc igitur typus eſt æterni corporis arbor,
Pulcra, ferax, vivax, ardua, odora, virens.
Iſtius inſtar erit Domino puer iſte beatus
Arboris, ut maneat gratia perpes ei.
Jamque Deo plantatus agit, ſanctoque profectu
Fructiferum adtollit pinus ut alta caput.
Eminet hic proprio mihi filius in grege primus,
Aſt aliud mihi par lumen in Aſterio eſt.
Quem ſimul unanimes vera pietate parentes
Infantem Chriſto conſtituere ſacrum.
Ut tamquam Samuel primis ſignatus ab annis
Creſceret in Sanctis votus alente Deo.
Prima parens Chriſti ſub nomine murmura ſolvit,
Et Domini nomen prima loquela fuit.
Jamque parente Deo regnis cæleſtibus ortus
Sidereo pariter nomine, & ore micat.
Hunc puerum, & fratrem fecit pia gratia patri,
Nam pariter ſancto flumine ſunt geniti.
Quos natura gradu diviſerat, hos Deus almo
Munere germanos in ſua regna vehet.
Ergo novem cuncti ſocia cum prole parentes,
Pectore concordi ſimus ut una chelys.
Omnes ex nobis citharam faciamus in unum
Carmen diverſis compoſitam fidibus.
Æmilius veniat decimus. tunc denique pleno
Concinet in nobis myſtica lex numero.
Hoc etenim numeri in capite, in teſtudine pacis
Viva ſalutiferum chorda loquetur opus.
Huic citharæ plectrum Felix erit. hoc decachordam
Chriſtus ovans citharam pectine percutiet.
Quæ cithara in nobis Chriſto modulante ſonabit
Plenam perfectis ſenſibus armoniam.
Sic pax noſtra Deo totis ſit conſona fibris,
Simus ut uniti corpore, mente, fide.
Talis enim citharam ſanctis homo legibus implet
Omnibus ad vitam compoſitus numeris.

Cujus

Cujus vita ſacræ concordat ad omnia legi.
Omnis enim inrupto flamine chorda canet.
Nunc ad te, Venerande Parens, æterne Patrone,
Suſceptor meus, & Chriſto cariſſime Felix,
Gratificas verſo referam ſermone loquelas.
Multa mihi variis tribuiſti munera donis;
Omnia, præſentis vitæ rem ſpemque futuræ
Quæ pariunt, tibi me memini debere, cui me
Mancipium primis donavit Chriſtus ab annis.
Si mihi flumineis facundia curreret undis,
Oraque mille forent centenis perſona linguis,
Forte nec his opibus conlato fonte refertus
Omnia Felicis percurrere munera poſſem,
Quanta ſuo Dominus donavit Chriſtus amico,
Et mihi Confeſſor famulo transfudit alumno.
Quæ quibus anteferam donis diverſa, ſed æquis
Grandia ponderibus concurrunt multa, nec ex his
Quid potius memorare legam, diſcernere poſſim.
Judicii facilis diſcrimen copia turbat.
Si prima repetens ab origine cuncta revolvam,
Quæ pietate pari vario mihi præſtitit ævo,
Ante queam capitis proprii numerare capillos,
Quam tua circa me, Felix bone, dona referre.
Tu mihi cæleſtum, ſi poſſem adtingere, rerum
Prima ſalutiferis jeciſti ſemina cauſis.
Nam puer occiduis Gallorum advectus ab oris,
Ut primum tetigi trepido tua limina greſſu,
Admiranda videns operum documenta ſacrorum
Pro foribus fervere tuis, ubi corpore humato
Clauderis, & meritis late diffunderis altis,
Toto corde Fidem divini nominis hauſi,
Inque tuo gaudens adamavi lumine Chriſtum.
Te duce faſcigerum geſſi primævus honorem,
Teque meam moderante manum, ſervante ſalutem
Purus ab humani ſanguis diſcrimine manſi.
Tunc etiam primæ... libamina barbæ
Ante tuum ſolium, quaſi te carpente, totondi.
Jam tunc præmiſſo per honorem pignore ſedis
Campanis metanda locis habitacula fixi,
Te fundante tui ventura cubilia ſervi.
Cum tacita inſpirans curam mihi mente juberes
Muniri, ſternique viam ad tua tecta ferentem,
Adtiguumque tuis longo conſurgere tractu
Culminibus tegimen, ſub quo prior uſus egentum
Incoluit, poſt hæc geminato tegmine crevit
Structa domus, noſtris quæ nunc manet hoſpita cellis,
Subdita pauperibus famulatur porticus ægris,
Quæ nos impoſitis ſuper addita tecta colentes
Suſtinet hoſpitiis, inopumque ſalubria præſtat
Vulneribus noſtris conſortia ſede ſub una;
Commoda præſtemus nobis ut amica viciſſim
Fundamenta illi confirment noſtra precante,
Nos fraterna inopum foveamus corpora tectis.
Ergo ubi bis terno ditionis faſce levatus
Depoſui nulla maculatam cæde ſecurim,
Te revocante ſoli quondam genitalis ad oram
Sollicitæ matri ſum redditus. inde propinquos
Trans juga Pyrenes adii peregrinus Iberos.
Illic me thalamis humana lege jugari
Paſſus es, ut vitam commercarere duorum,
Perque jugum carnis duplicata ſalus animarum
Dilatam unius poſſet penſare ſalutem.
Ex illo quamvis alio mihi tramite vita
Curreret, atque alio colerem procul abſitus orbe,
Qua maris Oceani circumſonat unditus æſtus,
Galla mente tamen numquam divulſus ab iſta
Sede fui, ſemperque ſinu Felicis inhæſi,
Inque vicem ſenſi Felicem adſiſtere noſtris
Rebus in omne bonum, per cuncta domique, foriſque
Conficienda. mihi res & defenſio rerum
Unus erat Felix placato numine Chriſti,
Semper & avertens averſa, & proſpera præſtans.
Tu Felix ſemper felix mihi, ne miſer eſſem
Perpetuo pater, & cuſtos pietate fuiſti.
Cumque laborarem germani ſanguine cæſi,
Et conſanguineum pareret fraterna periclum
Cauſa mihi, cenſumque meum jam rector adiiſſet,
Tu mea colla, pater, gladio, patrimonia Fiſco
Eximis, & Chriſto Domino mea, meque reſervas.
Nam quo conſilio rebus capitique meo tunc
Chriſtus opem tulerit, Felicis cura potenter
Adfuerit, docuit rerum poſt exitus ingens,
Quo mutata mea eſt ſors & ſententia vitæ,
Abjurante Fide mundum, patriamque, domumque
Prodita diverſis egit commercia terris,
Portandamque crucem diſtractis omnibus emit.
Res igitur terræ regni cæleſtis emit ſpem,
Spes etenim Fidei carnis re fortior. hæc ſpes
Perpetuam, quæ nixa Deo eſt, rem parturit; at res
Carnea cæleſtem perimit ſpem, quæ tamen, & rem
Si ſuperet vincente Fide, non protinus aufert,
Sed bene mutatam divino jure reformat
De fragili æternam referens, terriſque remotam
In Cælis ſtatuens, ubi fidus credita cuſtos
Chriſtus habet, neque tantum iſto, quo ſumpſerit iſtinc,
Depoſitum numero ſervat, ſed multiplicato,
His, qui crediderint, commiſſa talenta rependet
Fœnore, ſeque credentibus efficiet rem;
Et quæ res hac re poterit pretioſior eſſe?
Si totus mundus mihi res privata fuiſſet,
Num potior Domino foret hæc poſſeſſio Chriſto?
Et quis me tantæ vel ſpe modo poſſeſſorem
Præſtitit eſſe rei? quis me rem compulit iſtam
Spernere pro Chriſto, ut Chriſtum mihi verteret in rem?
Quis niſi tu ſemper mea magna potentia, Felix,
Peccatis inimice meis, & amice ſaluti?
Tu mihi mutaſti patriam meliore paratu,
Te mihi pro patria reddens. tu nos de labe caduci
Sanguinis exemptos terræ genitalis ab ora
Ad genus emigrare tuum, & cæleſtia magnis
Feciſti ſperare animis. tu ſtemmata noſtra
Mutans de pravis mortalibus inter amicos
Cæleſtis Domini, et libro ſignata perenni
Nomina tranſlato mortalis originis ortu
Deleri facies morti, tranſcripta ſaluti.
Quid ſimile his habui, cum dicerer eſſe Senator,
Qualia nunc iſtic habeo, cum dicor egenus?
Ecce mihi per tot Benedicti Martyris aulas
Et ſpatiis amplas, & culminibus ſublimes,
Et recavis alte laquearibus ambitioſas,
Inriguas & aquis, & porticibus redimitas,
Undique, ubique ſimul, quodcumque per iſta Beato
Nomine Felicis colitur, celebratur, habetur,
Omnibus in ſpatiis domus eſt mea. nec locus ullus
Ædibus illius conjunctus, & inſitus extat,
Qui mihi non quaſi res pateat mea. ſed quid in iſto
Munere me jactem, ſi rem Felicis amati
Viſibili lapidum tecto vernaculus hoſpes
Poſſideam. quanto plus eſt mihi, quod mihi Felix
Ipſe Dei dono domus eſt, in quo mea vivat
Vita, domum nullis lapſuram poſſidet annis?
Nam quo Felicis domus & mea ſit domus, ipſo

Permittente ſui licitas mihi juris habenas,
His etiam probat officiis audacia noſtra,
Hoſpita quod ſocios in tecta recepimus, & nunc
Omnes jure pari Felicis jura tenemus,
Feliciſque Patris gremio conjuncta fovemur
Pignora, quæ noſtis, quos cernitis, & modo in ipſis
Felicis tectis mecum metata tuentes
Hoſpitia, oblitos veterum præcelſa domorum
Culmina, & anguſtis vicino Martyre cellis
Tutius in parvo ſpreta ambitione manentes.
Chriſtus enim juxta eſt modicis, avertitur altis,
Pauperis & tuguri magis arcta tigilla frequentat,
Quam præcelſa ſuperbarum faſtigia rerum.
Ergo ut componam, quæ nunc colo, tecta relatis
Culminibus, quæ nunc habeo, aut habuiſſe recordor,
Si placet, arbitriis ſibimet componite juſtis.
Quæ tam pulchra domus? quis ager tam fertilis? aut quid
In re mortali fuerit mihi, quam modo in iſto
Paupere contribuit Chriſtus, per quem mihi abundat
Dives inexhauſto reditu poſſeſſio Felix?
Ut vero ex veteri relegam mea prædia cenſu,
Quidquid erat magnum quondam mihi qualibet in re,
Terra erat, & vacuæ ſpecies ventoſa figuræ,
Sive aurum, gemmæque forent, erat illa ſupellex
Vile bonis pretium, pretioſum virus avaris.
At modo caſſus opum, nec opum, ſed verius expers
Damnatorum onerum, ſecura liber habendi
Paupertate fruor, nec habent inimica ſequentum
Vincula, quo teneant nudum. facile levis exit
Corpore, quem nullis ſuffocat amoribus illex
Per varias ſpecies mundi fallentis imago.
O veneranda mihi, & toto pretioſior orbe
Pauperies Chriſti theſauro cælite ditas,
Quos ſpolias opibus, terræ quaſi rudere purgas,
Deſtruis in nobis terrena, æterna viciſſim
Conſtruis in pretium vitæ; diſpendia terræ
Vertis vere novo, verſa vice detrimenti,
Ut lucri nobis ſervata pecunia damnum
Non ſervata lucrum faciat, ſed more ſiniſtro
Fuſa eadem damno eſt. nec enim ſine nomine Chriſti
Præceptoque cuiquam ſua fundere prodeſt;
Nam vere pereunt vitiis impenſa profanis.
Luxus, & ambitio magno diſcrimine morbi
Crimen avaritiæ penſant, quia par in utroque
Cauſa ſubeſt mortis, quam ſic maculoſa libido
Perficit, & rerum mundi maleſuada cupido.
His me divitiis inopem cupis, optime Felix,
Ut facias vitæ locupletem, & paupere cultu
Exortem reddas mortis ſine fine luendæ
Divitibus mundi, quibus auri letifer uſus
Parturit æternos ſociis cum vermibus ignes.
Non ſolis tibi nos junctis vis degere tectis,
Quos & in æternæ tibimet conſortia vitæ
Enutrire paras, & ad illam ducere formam,
Quam tu ſub Domini perfectus imagine Chriſti
Geſſiſti in terris homo quondam ex divite pauper.
Nam cui paupertas tua, quam pro nomine ſancto
Proſcriptis opibus gaudens confeſſor adiſti,
Ignorata manet, qua præditus uſque ſenectam
Conducto felix coluiſti ſemper in horto?
Propterea ſimiles tibi niteris efficere omnes
Paupertate pia, quos ſuſcipis hoſpite tecto;
Diſſimilis nec enim tibi poſſet forma coire.
Quantum etenim diſcors agno lupus, & tenebris lux,
Tantum diſpeſcunt via divitis, & via Chriſti.
Nam via lata patet, quæ prono lubrica clivo
Vergit in Infernum, qua dites urget avaros
Molibus impulſos propriis in Tartara ferri.
At via, quæ Chriſti eſt, quæ Confeſſoribus almis
Martyribuſque patet, paucis iter ardua pandit.
Non capit ergo via hæc fuſcos, excludit onuſtos.
Propterea famulum, ſectatoremque Beati
Martyris adſtringi decet, exutumque moleſtis
Compedibus tenuem de paupertate ſalubri,
Atque levem fieri, ut portam penetrare per artam
Poſſit, & excelſum Domini conſcendere montem.
Sed quid ego imprudens diſcernere pondera rerum?
Pro magis hæc ego pono tuis, Pater Optime, donis,
Quamlibet hæc quoque ſint mihi gaudia, parva tamen ſunt,
Si potiora loquar. quota portio namque tuorum eſt
Erga nos operum reputatio muneris hujus,
Quod terram hoſpitio dederis, habitandaque tecta
Condere præſtiteris, cum tu, Pater, & tua nobis
Viſcera præbueris? nam quid niſi viſcera nobis
Intima promſiſti, quibus interiora ſepulcri,
Sancte, tui excitis ab operto pulvere cauſis
Pandere dignatus ſpeciali nos tibi amore
Inſertos tanto voluiſti prodere ſigno,
Ut tacitam, & fixam per tot retro ſecula ſedem
Corporis, Alme, tui ſubito exiſtente favilla
Pulveris in noſtro ſervari tempore velles?
Ergo illas Felicis opes in laudibus ejus
Tranſcurſu properante legam, quaſi dona minora,
Multa ſuo nobis quæ jam gremio ſuſceptis
Sedulus adtribuit, neque parcet prodigus in nos
Jugiter affluere innumeris ope divite donis,
Non ea ſuppeditans tantum, quibus indiget uſus
Corporis, illa etiam, quibus & nunc gratia nobis
Quæritur, & poſt nos retinetur nomen honoris.
Addidit, ut tantis numquam retro condita ſeclis
Noſtro opere extructas adcreſcere, vel renovari
Porticibus, domibuſque ſuas permitteret aulas.
Ille etiam proprii nobis ſecreta ſepulcri
Sancta revelavit. paucis venerabile munus
Eloquar, ut magnæ pietatis luceat inſtar,
Qua nos indignos tanto dignatus amore eſt,
Ut prope ad arcanum permittens noſtra verendum
Lumina ceu propriis ſua proderet oſſa medullis.
Ergo ſuam toto vobis loquar ordine cauſam,
Qua tribuit vicina ſuis nos cernere membris,
Atque ipſam poſiti contingere corporis arcam.
Nota loci facies cunctis manet, ut ſuper ipſum
Martyris adſtruſi ſolium, claudente ſepulcri
Cancello latus in medio, ſit pagina quædam
Marmoris adfixo argenti veſtita metallo.
Iſta ſuperficies tabulæ gemino patet ore
Præbens infuſæ ſubjecta foramina nardo,
Quæ cineris ſancti veniens a ſede repoſta
Sanctificat medicans arcana ſpiritus aura.
Hæc ſubito infuſos ſolito ſibi more liquores
Pocula de tumulo terra ſubeunte biberunt,
Quique loco dederant nardum exhaurire parantes,
Ut ſibi jam ferrent, mira novitate repletis
Pro nardo jaculis cumulum erumpentis arenæ
Inveniunt, pavidique manus cum pulvere multo
Faucibus a tumuli retrahunt. nova res movet omnes,
Et ſtudium accendit ſubiti diſquirere cauſam
Prodigii. placet ergo diem condicere certam,
Scrutari & penitam ſubmoto marmore ſedem.
Hoc etenim, fateor, nimis anxia cura timebat,
Ne quid forte pio de corpore pulvis haberet,
Quem manus e tumulo per aperta foramina promptum
Hauſe-

Hauſerat, & varia concretum ſorde ferebat
Cum oſſiculis ſimul, & teſtis cum rudere mixtis.
Inde metus hominum per mutua verba putabant,
Ne forſaſſe ſacram ſancta de carne favillam
Beſtiola occultis aliqua intercluſa cavernis
Altius expueret, ſicut deſerta per agros
Monſtra ſolent terram roſtris ſodere intus acutis,
Et foveas circum cumulos effundere nigros;
Sic & ab interno ſancti Felicis operto,
Quo magis hoc mirum foret, intervalla dierum
Fecit congeſtæ miranda eruptio terræ.
Ergo die placita multis opus utile rebus
Arripitur. cunctos tranſmittit Epiſcopus ad nos
Presbyteros. his fabra manus ſpectantibus inſtat
Juſſa Sacerdotum facere. eſt primus labor illis
Cancellos removere loco, curaque ſequenti
Hærentes tabulas reſolutis tollere clavis.
Verum ubi depreſſam ſub tegmine marmoris arcam
Vidimus inrupta ſolii compage manentem,
Tunc ſecura fides dubio de corde periclum
Erroris pepulit, cum tactu oculoque probarit,
Incolumi ſolio numquam rimante ſepulcro,
Undique vallatum valido munimine corpus
Martyris emeriti nullis patuiſſe piaclis,
Et dignum retinere ſuæ pia carnis honorem
Oſſa, quibus ſanctus numquam deſiſtit adeſſe
Spiritus, unde piis ſtat gratia vera ſepulcris,
Quæ probet in Chriſto functos ſine morte ſepultos
Ad tempus placido ſopiri corpora ſomno.
Ergo reformato Felicis honore ſepulcri
Omnia ſollicite munita relinquimus, ut jam
Uſque diem Domini, quo debita principe Chriſto
Excitis pariter radiabit gloria ſanctis,
Inconcuſſa ſuo requieſcant oſſa cubili,
Quæque animam ſanctam manet in regione ſuperna
Pax, eadem in terra teneat venerabile corpus.
Quid ſupereſt quod adhuc referam? quaſi vero vel ipſa,
Quæ cecini, digne ediderim, vel cuncta profuſi
Munera retulerim pleno ſermone patroni?
Multa latent, numero memori tamen omnia nobis
Pectore fixa ſedent, & plurima jam memorata,
Plura etiam memoranda manent; ſed maxima multis
Excerpenda monet moderandi regula libri.
Omnibus extructis operum, quæ ſtare videntur
Diverſis extare modis excelſa per aulas,
Et per veſtibula extentis circumdata late
Porticibus, ſolum ſimul omnia munus aquarum
Tecta videbantur mæſtis orare colonis.
Ipſum etiam, fateor, querula jam voce ſolebam
Felicem incuſare meum, quaſi ſegniter iſtis
Inſtaret votis, quod aquæ conſortia nobis
Tam longum ſocia pateretur ab urbe negari.
Verum inconſulta properantes mente trahebat
Conſilio potiore moras in tempora nectens
Congrua, ſic etenim juſta ratione petebat
Ordo operum, prior eſſet ut his perfectio cœptis,
Quæ circa Sanctas venerandi martyris aulas
Sedula multijugo molimine cura parabat,
Cumque manum ſummam factis divina dediſſet
Gratia, tunc pleno finitis ordine votis
Condita perductos rivaret in atria fontes,
Denique ut impleto ſtetit hic opus omne paratu,
Non extincta diu noſtri ſitis arida voti,
Moxque volente Deo populi prius aſpera corda
Conſenſum facilem proclivi corde dedere.
Dicam igitur modo munus aquæ, da nunc mihi, Felix,
A Domino exorans verbo mihi currere verbum
Tam facili eloquio, quam largo flumine fontes
In tua veſtibula, atque domos manare dediſti,
Omnia, quæ nobis te ſuffragante benignus
Contribuit Dominus, tali decoravit, & auxit
Munere, quo fontes ſitientibus intulit arvis.
Illa pio rurſus petra Chriſtus ab ubere fluxit,
Antiqua referens donum pietatis, ut omnem
Inſolito ſiccam prius inroraret arenam,
Et terram ſine aqua ſubitis manare fluentis
Efficeret, ſanctaſque ſui Felicis in aulas,
Hoſpitibus populis diverſa gente coactis,
Per puteos ſimul, atque lacus, conchaſque capaces
Largiter infuſis nova currere pocula rivis.
Quis mea te fons ſumma daret deſerta rigare,
Pumiceumque mei cordis perrumpere ſaxum,
Exque petra fundare domum, & de te bibere undam,
Quæ pareret vivam mihi ſicco in pectore venam
Æternum ſalientis aquæ? ſed & hæc mihi gutta
Eloquii tenuis, quo te loquar, inde profecto
Ducitur, unde etiam fluviis exundat origo.
Nam quis vel modico te ſumma potentia ſummi
Chriſte Patris fari ſine te queat? ipſe tuus te
Inſpirat Chriſtus dici quo lumine lumen
Et Patris & nati par cernimus, ut duce ſancto
Adſpirante Deum fateamur cum Patre Chriſtum.
Sed quia dum vivi fontis gero nomen in ore,
Gutta meum ſtillavit in os de flumine verbi.
Forte aliquem referent ex hinc mea labra ſaporem,
Et nunc munus aquæ non ſiccis faucibus arens
Lingua, ſed uberibus, vel ut humefacta coquetur.
Omnibus inſtructis operum, quæ multa videntur,
Poſtulat iſte locus devotæ nomen Abellæ
Indere verſiculis, nam digna videtur honore
Nominis hujus, ut in laudem Felicis & ipſa
Laudetur, quia pro Felicis honore laborem
Sponte ſibi ſumpſit, quod deſudare ſub æſtu
Rupibus abruptis requiem, pretiumque putavit.
Parva quidem hæc muris, ſed ſancto magna feretro
Urbs operæ hæc noſtræ hinc ſex millibus abſita Nolæ
Altijugos montes interjacet, ex quibus ortas
Cominus haurit aquas & in unam ſuſcipit arcam,
Unde per inſertos calices ſibi prima fluentum
Vindicat, & reliquo Nolanam profluit urbem
Flumine, multa rigans & in agris prædia paſſim.
Sed redeam ad grates operis pro munere habendas;
Namque operas ad aquæductum, quem longa vetuſtas
Ruperat, ad ſua vaſa iterum formaſque vocandum
Præbuit ubertim gratas operas. locus altis
Inſertus ſcopulis nullo neque calle viarum
Jumentis etiam penetrabilis eſſe negabat;
Unde etiam mercede manum reperire paratam
Difficile immenſi faciebant ardua montis;
Quo major mercedis honor locupletat Abellam,
Quod prompte famulata ſacro Felicis honori
Effuſa pietate manus impendit inemptas.
Cernere erat trepidas tota de plebe catervas
Ordinis, & populi ſimul una mente coactas
Mane novo excitos ad opus concurrere lætos,
Certatimque alacres in ſumma cacumina ferri,
Et ſub faſce gravi cophini cervice ſubacti,
Cæmentiſque ſimul, dumoſa per ardua vectos
Sole ſub ardenti crebros iterare recurſus,
Et tota, quam longa dies æſtate moratur,
Tendere ab Aurora ſeras in Veſperis horas,
Pervigiliſque animis, modica vix nocte refectis
Corpo-

Corporibus, rurſum ante diem fabrilia ad arma
Surgere, nec ſentire Deo vegetante laborem.
Denique ſic operis proceſſit gratia magni,
Ut tamquam ludo paucis opus omne diebus
Sumeret explicito perfecto munere finem,
Formaque longinquis a montibus aggeris, arcto
Quæ fuerat longe prius interrupta veterno,
Undique fonticulis diverſa ex rupe receptis
Collectam revocaret aquam ſitientibus olim
Urbibus, & pleno per millia multa viarum
Tramite formarum, & noſtri Felicis inundans
Læta novum calicem fluvio ſuperante repleret,
Et quod divini documentum muneris egit,
Largior æſtivis huc menſibus unda cucurrit,
Quam prius hybernis ex imbribus ire ſolebat.
Hic ego te modo jure ream, mea Nola, patrono
Communi ſtatuam, & blandæ pietatis ab ira
Mente manens placida motum ſimulabo patronum,
Filiolam increpitans veteris ſub voce quærelæ.
Nam mihi, Nola, tui conſortia juſta petenti
Fontis eo turbata metu quaſi dura negabas
Hoſpitium communis aquæ, divinaque jura
Reſpicere oblita, humanis mea vota putabas
Viribus, & mihi te Felicem oblita daturam
Credebas, ac, ſi tribuiſſes, mox tibi ſiccam
Subducto patriam potu fore mæſta gemebas,
Idque etiam moto damnabas ſæpe tumultu,
Neſcia divinis opibus promptos fore fontes,
Sicut & experta es. nam mox Deus ipſe Creator
Arguit ignavas Chriſto diffidere mentes,
Cum tibi poſt placitam pacem ut jam fluminis uſum
Felici conſorte pie partita teneres;
Quo magis exſuperante tuam bonitate querelam
Argueret. non, ut metuebas, ille ſitire
Diviſa te fecit aqua, ſed ut auctor, & altor
Rerum hominumque ſimul, qui condidit omnia verbo,
Oſtendit tibi rem eſſe ſuam, quam tu ejus amico
Ut propriam Domino rerum diffiſa negabas.
Vidiſti certe (nam te res ipſa fateri
Compulit) æterni ſublimia jura parentis,
Cis potens...... meritum cum larga ſub æſtu
Efflueret, damnoque pio, quo Martyris aulis
Tradideras partem, ſubitos creviſſe meatus,
Laxatoque ſuis in faucibus ubere fontis
Iuſſa fluenta tibi cum fœnore reddita multo
Mœnibus influxiſſe tuis, & tempore in ipſo,
Quo totiens undæ poſſeſſor egere ſolebas
In multum referente Deo quod ſumpſerat a te,
Fluxit abunda tuis aqua potibus, atque lavacris.
Quodnam igitur tanto pro munere munus, Abella
Pauper opum, referam tibi? ſaltem carmine noſtro
Obſequium nomenque tuum dum prædico ſignans,
Hoc penſabo tibi pretium mercedis honore,
Felicis ſancti ſcribaris ut addita ſemper
Laudibus, & tanti memoreris alumna patroni,
Cujus donorum tibi portio maxima facta eſt.
Nunc tuus iſte labor, quo te Felicis adegit
Spiritus, ut tota tibi plebe vel ordine concors
Adgredereris opus magno ſudore parandum,
Tempore & æſtivo durum duplicante laborem,
Molis ut antiquæ per iniqua cacumina formam
Præteritis notam ſeclis, jam vero ſine uſu
Deficientis aquæ, ſuperatis undique multa
Congerie ſilvis, inter juga vaſta latentem
Exuis aggeribus denſis, oblitaque dudum
Munia reſtituis, ſparſaſque per avia venas,
Pumiceis alte quæ ſorbebantur arenis,
Colligis, & ſua quamque ſequi veſtigia rurſus
Cogis aquam, & reducem formæ matricis in ora
Invehis, & dudum vacuos ceſſante meatu
Exundare facis fluctu remeante canales,
Atque diu querulam ſubductis fontibus urbem
Jam deſperato perfundis flumine Nolam,
Quæ fruitur Felicis aquis (quia copia non eſt
Hæc ipſi ſua nunc urbi, quam nuper adepta eſt
Felicis ſtudio) modicæ pro munere guttæ
Ex ope divina largis ditata fluentis.
Ergo & tu mecum parvam quaſi mater Abellam
Nola fove, quoniam, ut cognoſcis, & ipſa tuarum,
Filia cum tua ſit, tamen eſt tibi mater aquarum,
Cujus ab indigenis tibi montibus effluet omnis
Copia, quæ fueras felicibus ante ſuperba,
Et qua poſt ſtudio meliore miniſtra fuiſti.
Gaude igitur, mea Nola, tibi, & gratare profuſis
Viribus exultans Chriſto, qui te per amicum
Dilectumque ſuum Felicem finxit, & auxit
Natura famulante tuum manus alta decorem.
Cerne tuam faciem, qua, nunc nova prænituiſti,
Ut noſcas, dederiſne aliquid Felicis honori,
An magis a Felice Dei cumulata colaris:
Aſper ubi nudis arebat calculus arvis,
Nunc mutata viret madefactis gratia glebis.
Non iſtos tantum fontes tibi, Nola, profudit
Felicis merito tibi dives gratia Chriſti,
Cæliſluos etiam fontes huc ad tua duxit
Mœnia, Feliciſque ſinu gaudente locatos
Diffluere in multas effuſis amnibus urbes
Urbe tua juſſit. famulos Chriſti loquor iſtos,
Par inluſtre Deo, par nobile nomine Chriſti
Albina cum matre tuis modo finibus ortos,
Pignora cunctorum Sanctorum, & gaudia Cæli,
Piniadæ Melani cum fœdere par benedictum.
Hos Deus, & natos Felicis, & ubera fecit,
Ubera Divinæ bonitatis proflua lacte,
E quibus omnis inops alimenta fluentia ſumit,
Omnis item dives documenta ſalubria ſumit.
Hi ſunt ecce pio Chriſti de flumine fontes,
Qui non viſibili per terram gurgite manant,
De viva miſerantis aqua pietatis abundant.
Hos tu Chriſte tibi præſta ubertate perenni
Scaturire tui Felicis in ubere fontes,
Et numquam has ullo tenuari ſidere venas.
Influe pectoribus ſemper tibi Chriſte dicatis,
Felicique tuo de peccatoribus ipſi
Mandatis tribue, ut numquam pietas tua noſtris
Viſceribus fontem hujus opis ſubducat, & ipſe
Fons a fonte tuo Felix nos largus inundet,
Semper ut in nobis ſaliat, Rex Chriſte, tuus fons,
Et nos de miſeris, & egenis ſorte tui jam
Nominis obtineat felices vivere Felix.

POEMA XXIX.

DE NOL. BASILICA S. FELICIS A SE AUCTA

PArvus erat locus ante, Sacris anguſtus agendis;
  Supplicibuſque negans pandere poſſe manus;
Nunc populo ſpatioſa Sacris altaria præbet
  Officiis medii martyris in gremio.

Cun-

Cuncta Deo renovata placent, novat omnia ſemper
Chriſtus, & in cumulum luminis amplificat.
Sic & dilecti ſolium Felicis honorans,
Et ſplendore ſimul protulit & ſpatio.

POEMA XXX.

DE S. FELICE NATAL. CARMEN XIV.

FRAGMENTA.

De Sanctorum reliquiis per orbem diffuſis.

SIdera ſi Cælo, ſi poſſunt gramina terris
Deſore, mella favis, aqua fontibus, uberibus lac;
Sic poterunt linguis laudes ceſſare piorum,
In quibus & vitæ virtus, & gloria mortis
Ipſe Deus; pro quo vitam voluere paciſci,
Et moriendo pium ſancire fidem populorum

* * * * *

Horum de numero procerum Confeſſor in iſta
Urbe datus Felix longe lateque per orbem
Nominis emicuit titulo: ſed Nola ſepulti
Facta domus, tamquam proprio ſibi ſidere plaudit.
Omnis enim, quacumque manet mandatus in ora
Martyr, ſtella loci ſimul, & medicina colentum eſt.
Namque tenebroſum veteri caligine mundum,
Languenteſque animas miſeratus in orbe creator,
Sic ſua diſpoſuit terris monimenta piorum,
Sparſit ut aſtrorum nocturno lumina Cælo,

* * * *

Hoc igitur nobis cupiens avertere morbos
Omnimedens Dominus ſanctos mortalibus ægris
Per varias gentes medicos pietate ſalubri
Edidit: utque ſuam divina potentia curam
Clarius exerceret, potioribus intulit illos
Urbibus: & quoſdam licet oppida parva retentent
Martyres, ad proceres Deus ipſos mœnibus amplis
Intulit: & paucas functos diviſit in oras,
Quos tamen ante obitum toto dedit orbe magiſtros.
Inde Petrum & Paulum Romana fixit in urbe,
Principibus quoniam medicis caput orbis egebat.

* * * *

Sic Deus & reliquis tribuens pia munera terris,
Sparſit ubique loci magnas ſua membra per urbes.
Sic dedit Andream Patris, Epheſoque Joannem,
Ut ſimul Europam atque Aſiam curaret in illis,
Diſcuteretque graves per lumina tanta tenebras.
Parthia Matthæum complectitur, India Thomam:
Lebbæum Libyes, Phryges accepere Philippum:
Creta Titum ſibi ſumpſit, & Antiochia & Oſtia Lucam:
Marcus Alexandria tibi datus, ut bove pulſo,

* * * *

Nam Conſtantinus proprii dum conderet urbem
Nominis, & primus Romano in nomine regum
Chriſticolam gereret, divinum mente recepit
Conſilium, ut quoniam Romanæ mœnibus urbis
Æmula magnificis ſtrueret tunc mœnia cœptis,
His quoque Romuleam ſequeretur dotibus urbem;
Ut ſua Apoſtolicis muniret mœnia lætus
Corporibus: tunc Andream devexit Achivis,
Timotheumque Aſia. geminis ita turribus extat
Conſtantinopolis magnæ caput æmula Romæ:
Verius hoc ſimilis Romanis culmine muris
Quod Petrum Paulumque pari Deus ambitione
Compenſavit ei, meruit quia ſumere Pauli
Diſcipulum cum fratre Petri. jam quanta per iſtam
Sanctorum per longa viam divortia terræ
Creverit utilitas ad noſtræ munia vitæ,
Ipſa docent hodieque loca, in quibus illa beati
Rheda capax oneris poſita ſtatione reſedit,
Omnibus in ſpatiis quacumque aut manſio ſanctis
Corporibus, requieſve fuit vectantibus illos
Sacratos cineres, miris clamantia ſignis.
Nam divina manus medica virtute per omnes
Eſt illic operata vias, qua corpora ſancta
Impreſſere ſacro veſtigia viva meatu.
Inde igitur ſuadente fide data copia fidis
Tunc comitum ſtudiis, quædam ut ſibi pignora vellent
Oſſibus e ſanctis meritum decerpere fructum:
Ut quaſi mercedem officii, pretiumque laboris
Præſidia ad privata domum ſibi quiſque referret.
Ex illo ſacri cineres, quaſi ſemina vitæ
Diverſis ſunt ſparſa locis: quaque oſſa minuto
De modica ſacri ſtipe corporis exiguus ros
Decidit, ingentes illic pia gratia fontes,
Et fluvios vitæ generavit gutta favillæ.

* * * *

At Carthago potens Cypriano Martyre gaudet,
Cujus & ore ſimul profuſi & ſanguine fontes
Fœcundaverunt Libyæ ſitientis arenas.

* * * *

Nec minor occiduis effulſit gratia terris,
Ambroſius Latio, Vincentius extat Hiberis:
Gallia Martinum, Delphinum Aquitania ſumſit.
Multaque præterea per eaſdem largiter oras
Semina Sanctorum poſitis diffuſa ſepulcris
Illuſtrant totum ſuperis virtutibus orbem.

* * * *

Sic itaque & noſtra hæc Chriſti miſerantis amore
Felicis meruit muniri Nola ſepulcro,
Purgarique ſimul: quia cæcis mixta ruinis
Orbis, & ipſa pari moriens in nocte jacebat.

* * * *

Perſonæ exululant pœnis qui numine falſo
Dii fuerant; & qui mentito nomine vivos
Ante Dei cultum ſibi nil cæleſte videntes
Dediderant homines, hi nunc, ubi lumine Chriſti
Vera fides patuit, non poſſunt ferre ſepultos.

* * * *

Alpha itidem mihi Chriſtus, & ut qui ſumma ſupremis
Finibus excelſi pariter complexus & imi,
Victor & inferna & pariter cæleſtia cepit:
Effractiſque Abyſis cælos penetravit apertos,
Victricem referens ſuperata morte ſalutem.
Utque illum patriæ junxit victoria dextræ,
Vexillumque Crucis ſuper omnia ſidera fixit,
Corporeum ſtatuit cæleſti in ſede tropæum.

* * * *

Nunc ad te, veneranda Dei crux, verto loquelas,
Gratanteſque tua concludam laude profatus.
O Crux magna Dei pietas, Crux gloria Cæli,
Crux æterna ſalus hominum, Crux gloria Cæli,
O virtus juſtis, lumenque fidelibus: o Crux,
Quæ terris in carne Deum ſervire saluti
Inque Deo cælis hominem regnare dediſti!
Per te lux patuit veri, nox impia fugit.
Tu deſtruxiſti credentibus eruta fana
Gentibus, humanæ concors tu fibula pacis,
Concilians hominem medii per fœdera Chriſti.

Facta

Facta hominis gradus es, quo poſſit in æthera ferri.
Eſto columna piis tu ſemper & anchora nobis:
Ut bene noſtra domus maneat, bene claſſis agatur,
In Cruce fixa fidem, vel de Cruce nacta coronam.

POEMA XXXI.

DE S. FELICE NATAL. CARM. XV.

FRAGMENTA.

De Gothorum exercitus cum ſuo rege interitu.

PLuribus hæc etenim cauſa eſt curata patronis,
Ut Romana ſalus, & publica vita maneret.
Hic Petrus, hic Paulus proceres, hic Martyres omnes;
Quos ſimul innumeros magnæ tenet ambitus urbis,
Quoſque per innumeras diffuſo limite gentes
Intra Romuleos veneratur Ecleſia fines,
Sollicitas ſimul impenſo duxere precatu
Excubias. Felix meus his, velut unus eorum,
In precibus pars magna fuit, ſed ſumma petiti
Muneris ad cunctos, nulli privata refertur.

POEMA XXXII.

DE S. FELICE NAT. CARM. XVI.

FRAGMENTA.

S. Felici gratias refert maximas pro acceptis ejus interventu Dei donis & beneficiis.

NUnc ad te, venerande Patens æterne Patrone,
Suſceptor meus, & Chriſto cariſſime Felix,
Gratificas verſu referam ſermone loquelas.
Multa mihi variis tribuiſti munera donis.
Omnia, præſentis vitæ rem, ſpemque futuræ,
Quæ pariunt, tibi memini debere: cui me
Mancipium primis donavit Chriſtus ab annis.
Si mihi flumineis facundia curreret undis,
Oraque mille forent centenis perſona linguis,
Forte nec his opibus collato fonte refectus
Omnia Felicis percurrere munera poſſem,
Quanta ſuo Dominus donavit Chriſtus amico
Et mihi confeſſor famulo tranſmiſit alumno:
* * * * *
Si prima repetens ab origine cuncta revolvam,
Quæ pietate pari vario mihi præſtitit ævo,
Ante queam capitis proprii numerare capillos,
Quam tua circa me, Felix bene, dona referre.
* * * * *
Incolumi ſolio & numquam rimante ſepulcro,
Undique vallatum ſolido munimine corpus
Martyris & meriti nullis patuiſſe piaclis:
Et dignum retinere ſuæ pia carnis honorem
Oſſa, quia Sanctis numquam deſiſtit adeſſe
Spiritus; unde piis ſtat gratia viva ſepulcris,
Quæ probat in Chriſto cunctos ſine morte ſepultos
Ad tempus placido ſopiri corpora ſomno.

POEMA XXXIII.

DE S. FELICE NATAL. CARM. XVII.

FAGMENTA.

Narrat S. Felicis miracula, quibus ægri ſanantur, & corpora a dæmonibus obſeſſa liberantur.

VEr age carminibus: fluat articulata modeſtis
Vox muneris: ades, o dives mihi cauſa loquendi
Felix, & tacito mea corda illabere flatu.
Spiritus ore meo curret tuus; eſto meis fons
Eloquiis: ego vero tuis ero fiſtula rivis,
Quos mihi præbueris divini a flumine verbi.
* * * * *
Surge igitur, blandoque meum ſpiramine pectus
Ingredere, o Felix Pater, & Domine, atque Patrone,
Tu domus & medicina mihi, & ſapientia Felix,
Tu nunc obtuſam mihi longa per otia mentem
Exacue, ignito vegetans mea lumine corda.
* * * * *
Sed mihi non iſto fundendus in æquore ſermo eſt,
Ut per Sanctorum merita aut miracula curram,
Et quæ per Sanctos omnes ab origine rerum
Præſtat agitque Deus, verſu pertexere coner,
Quæ nec mens humana capit, nec lingua profari.
Et quid in hac mirum, ſi charta volumine toto
Non capiat quæ nec mundus capit omnia totus?
Major enim mundi ſator; ipſe Deus Rex
Qui terram Cælumque implet, quem non capit iſte
Mundus, eum capiunt Sancti, non corporis amplo,
Sed pietate humiles, & mundo corde capaces
* * * * *
Nunc itaque ut divina mei bene geſta Patroni
Felicis referam, vel quæ mihi commoda vitæ
Contulerit, vel quæ multis ope cælite præſtans,
Muneribus conferre piis non deſinit omni
Pene die variis tribuens pia munera ſignis:
Chriſtum laudari meritorum poſtulat ordo.
Non hominem, ſed eum potius laudare videbor,
Quo Felix autore potens, venerabile nomen
Obtinet, & medicas dat opes; quibus ægra reviſit
Corpora, captivaſque animas vi Dæmonis atri
Abſolvit ſuperante Deo: nec in hac ope tantum
Munificus Felix operatur munera Chriſti,
Et de vipereo fortiſſimus hoſte triumphat.

POEMA XXXIV.

DE S. FELICE NATAL. CARM. XVIII.

FRAGMENTA.

S. Felicis virtus in tumulo: frequens ad eum populi concurſus.

ET licet a veteri tumulis abſconditus ævo,
Qua mortalis erat, latuit telluris operto,
Viva tamen, vegetante Deo, membriſque ſuperſtes
Gratia divinum ſpirantia Martyris oſſa
Clarificat populis, merito vivente ſepulti,
Et magni ſolium breve Confeſſoris adorat
Iugiter e variis congeſta frequentia terris.

POE-

POEMA XXXV.

DE OBITU CELSI PUERI PANEGYRICUS

Pneumatium & Fidelem pueri Celſi Parentes conſolatur de obitu filii.

ANte puer patribus claris, & nomine avito
Celſus erat, ſed nunc celſus agit merito:
Quem Dominus tanto cumulavit munere Chriſtus,
Ut rudis ille annis, & novus iret aquis,
Atque bis infantem ſpatio ævi, & fonte lavacri
Congeminata Deo gratia perveheret.
Heu! quid agam? dubia pendens pietate laboro,
Gratuler, an doleam? dignus utroque puer;
Cujus amor lacrimas, & amor mihi gaudia ſuadet,
Sed gaudere fides, flere jubet pietas.
Tam modicus patribus, tam dulci e pignore fructum
Defleo in exiguo temporis eſſe datum.
Rurſus ut æternæ bona volvo perennia vitæ,
Quæ Deus in Cælo præparat innocuis,
Lætor obiſſe brevi functum mortalia ſecla,
Ut cito divinas perfrueretur opes.
Ne terrena diu contagia mixtus iniquis
Duceret in fragili corporis hoſpitio.
Sed nullo iſtius temeratus crimine mundi,
Dignius æternum tenderet ad Dominum.
Ergo Deo potius quam nobis debitus infans,
Verum & pro nobis ille Deo placitus.
Cœperat octavum producere parvulus annum,
Prima citis agitans tempora curriculis.
Jam puerile jugum, tenera cervice, ferebat
Grammatici duris ſubditus imperiis.
Quæque docebatur puer, admirante magiſtro,
Sorbebat docili nobilis ingenio.
Gaudebant trepido præſagi corde parentes,
Dum metuunt tanti muneris invidiam.
Nec mora longa fuit, placitam Deus æthere Chriſtus
Arceſſens merito ſumſit honore animam.
Et rapuit terris ſubitum, quo dignior eſſet,
Aſſociata piis vivere conciliis.
Cauſa fuit leti ſuffuſus faucibus humor,
Quo gravis inflavit lactea colla tumor.
Inde repreſſus abit, ſed lapſus ad intima fugit
Corporis, & vitam viſceribus pepulit.
Terra ſuam partem tumulata carne recepit,
Spiritus Angelico vectus abit gremio.
Deſerti vacuum funus duxere parentes
Fletibus, in culpam ne pietas veniat.
Impia nam pietas animam lugere beatam,
Gaudentemque Deo flere, nocens amor eſt.
Nonne pater quantum tali pietate trahatur
Peccatum? arguimur fraude tenere fidem;
Aut reprobare Dei leges errore rebelli,
Ni placeat nobis, quod placuit Domino.
Juſtius eſt iſtas hominum lugere tenebras,
Quas facimus nobis degeneres animæ,
Immemores primos cæleſtis imaginis ortus,
Quam revocat miſerans ad ſua regna Pater.
Cujus amore meos ſuſcepit filius artus,
Virgine conceptus, Virgine natus homo,
Cuncta gerens hominem, cuncto & corpore in uno
Cunctorum Dominus ſuſcipiens famulos.
Factus enim ſervi forma eſt, qui ſummus agebat,
Forma Dei regnans cum Patre Rege Deus.
Suſcepit formam ſervi, culpamque peremit,
Qua pœnæ & mortis quondam homo ſervus erat.
Et libertati famulum ſub imagine ſervi
Noſtra caro effectus reſtituit Dominus.
Ut mihi per Chriſtum cæleſtis imago rediret,
Qui cruce terrenum deſpoliavit Adam.
Carnem igitur mortemque meam meus ille creator
Pertulit, & carum morte redemit opus.
Multa mihi dederat prius & promiſſa ſalutis,
Et præcepta quibus per bona dirigerer.
At quia nec legis poſito medicamine, primi
Inveterata patris vulnera dilueram,
Et neque præmiſſis divino ex ore prophetis
Expectare Dei munera credideram,
Et genus humanum paſſim ſine lege fidei
Deſperata ſalus merſerat in tenebras,
Regnabatque ſimul peccatum in corpore noſtro,
Mors in peccato, Dæmon in interitu,
Captivumque hominem triſtis metus, & miſer error
Altius in mortem præcipitare dabant.
Interea pater ipſe polo miſeratus ab alto,
Errantum lapſus peſtiferos hominum,
Serpentemque truci dominantem in morte cadentum
Non tulit, & natum miſit ad omne bonum.
Paruit ille libens, Deus omnia cum Patre concors
Communem curans rem pietate pari.
Advenit, & fit homo, & mixtum perfectus utroque
Oſtendit fragili carnis ineſſe Deum.
Utitur officiis hominis, ſed & intus operti
Signa Dei medicis exerit imperiis.
Voce hominis divina docet, mortalia vere
Extra peccatum corporeus peragit.
Quippe ſui rem tantum operis ſibi reddere curans
Naturam venit ſumere, non vitium.
Namque bonum natura hominem bonus ad bona fecit:
Mente ſua lapſus ſe vitiavit homo.
Quare opifex hominum mortali corpore venit,
Non & mortali crimine factus homo.
Nam neque deleret culpas, niſi liber ab illis,
Nec laxare reos poſſet & ipſe reus,
Nec peccatori mors cederet utpote vinctum
Peccati vinclis legitime retinens.
Jure igitur ceſſit rumpenti tartara Chriſto,
In quo quod poſſet nectere, non habuit;
Ipſaque judicii injuſti rea facta viciſſim,
Per ſcelus occiſo jure ſubacta homini eſt.
Palluit invidia ſerpens, inferna reducto
Clauſtra homini, verſa lege, recluſa videns.
Inque vicem vincta mortalem morte reſolvi,
Excuſſumque ſua ſurgere corpus humo.
Inſuper & Cælos redivivum ſcandere cernens,
Dente truci fruſtra lividus infremuit.
Et modo tabeſcit, cum crebeſcente piorum
Agmine per Chriſtum perditor ipſe perit.
Ergo mei vitioſa animi ſanavit, & ægra
Corporis excepit, matre homo, patre Deus.
Imbecilla quidem, ſed naturalia carnis
Geſſit, & affectus corporis exhibuit.
Senſibus humanis edit & bibit, & ſua ſomno
Lumina declinat, laſſat eundo viam.
Tamquam homo, defuncto lacrimas impendit amico,
Quem mox ipſe Deus ſuſcitat e tumulo.
„ Navigio vectatur homo, & Deus imperat auſtris,
„ Te virtute Dei permeat æquor homo.
„ Mente hominis trepidat vicinæ mortis ad horam,
„ Mente Dei novit tempus adeſſe necis.

„ In cruce fixus homo eſt Deus, e cruce terruit orbem,
„ Mortem homo, verum mors ipſa Deum patitur.
„ In cruce pendet homo, Deus e cruce crimina donat,
„ Et moriens vitam criminis interimit;
„ Proque reis habitus, pejorque latrone putatus,
„ Quem Judæa pio præpoſuit Domino,
„ Credenti donat regnum cæleſte latroni,
„ Clauſus adhuc terris jam Paradiſum aperit.
„ Nos igitur firmare animos, attollere mentem,
„ Ignavoſque decet trudere corde metus.
„ Pro quibus ecce animam poſuit ſimul atque reſumſit
Filius ille Dei, quo ſata cuncta Deo.
De noſtra victor Deus egit morte triumphum,
Et noſtrum ſecum corpus in aſtra tulit.
Non ſat habens, quod pro nobis mortalia cuncta
Hauſit, ut auferret vulnera noſtra ſuis.
Sed ne me dubiæ ſuſpenderet anxia mentis
Cura, reſurrexit corpore, quo cecidit.
Clara fides oculis patuit mortalibus, ipſe
Poſt obitum viſus, qualis & ante obitum.
Nam ſe diſcipulis dubitantibus obtulit ultro,
Rimandumque oculis præbuit & manibus.
Nec ſine mente Dei dubitavit Apoſtolus olim,
Vivere poſt mortem nullus ut ambigeret.
Firmavit dubitando fidem: dum comminus anceps
Arguitur Thomas, omnis homo inſtruitur.
Cernere quod Thomas coram & palpare jubetur,
Conſtanter ſtabili credere diſco fide:
Mortem hominum Criſte Crucifixi morte ſubacta;
Spemque reſurgendi corporibus poſitam;
Corporibus noſtris, quia Chriſtus victor in iſta
Carne reſurrexit, quam gero, qua morior.
Meque docet, pro me dubitantibus ingerit artus,
Et ſolidam carnem ſtructa per oſſa probat,
Inſuper & lateris, manuum quoque vulnera monſtrat,
Et dubium digitos bis jubet inſerere.
„ Cerne, inquit, latus ecce meum, palmaſque, pedeſque,
„ Ecce crucis clavos, cuſpidis ecce viam:
„ Ecce ipſam toto compagem corpore vivam
„ Stare patet nervis, oſſibus, ore, cute.
Ergo tenete fidem, quam cernitis, inſuper & quam
Tangitis, & dubios pellite corde animos.
Et teſtes tantæ cunctis eſtote ſalutis,
Cunctorumque hominum ſolvite corda metu.
Omnibus intereat mortis timor, & ſimul omnes
Iſta reſurgendi ſpes animet populos.
Credentum tamen iſta ſalus, qui corde fideli
Suſcipient, quæ vos lumine conſpicitis.
Nam poſtquam victa geſſi de morte triumphum,
„ Mors ſuperata obiit, ſtat rediviva ſalus.
„ Vitam ex morte dedi, mortem moriendo ſubegi,
„ Et genus humanum ſanguine reſtitui.
Peccatum carnis ſuperans in carne, peremi
Materiam culpæ, juſtitiam peperi.
Corpore mors cecidit, ſurrexit corpore vita,
Qua prius occiderat, carne revixit homo.
Et nunc ecce meo redivivum in corpore portans,
Præfero victorem mortis & anguis Adam.
Quæ, rogo, ſufficient nobis ſolatia, vel quæ
Sanabit feſſos jam requies animos,
Si nec tanta poteſt ægris medicina mederi,
Quæ vitas obita morte redire docet?
Mæror abi, diſcede pavor, fuge culpa, ruit mors,
Vita reſurrexit, Chriſtus in aſtra vocat.
Morte mea functus, mihi mortuus, & mihi victor,
„ Ut mors peccati ſit mihi vita Dei.
„ Denique ſervatum jam de cruce duxit aperto
Limite latronem, qua Paradiſus adeſt,
Munere quo ſignum dedit & peccata piare,
Et nemoris vetiti vincere ſepta fide.
Talibus exemplis, tanto ſponſore ſalutis
Erectos lætis vertere mæſta decet.
Pellamus querulos ingrato corde dolores,
Et redeant terſis lumina pura oculis.
Credamus Chriſto, quod in ipſo vidimus, iiſdem
Nos, quibus occidimus, ſurgere corporibus,
Inde ſuperfuſa divini veſte decoris,
Sumere mutatos Angelicam ſpeciem.
Quod ſi tanta animis nox caligantibus obſtat,
Et piger obtuſo corpore ſenſus hebet,
Ut, quia corporeis oculis divina teguntur,
Nullam dicatis ſcripta tenere fidem.
Sed doceat Paulus, quia non æterna videntur,
Æterna humanis abdita ſunt oculis.
Inſipiens terrena vide, cæleſtia crede,
Obtutu mundum conſpice, mente Deum.
Hinc pretioſa fides; nam ſicut gratia jam non
Gratia, ſi meritis attribuatur, erit:
Sic & nulla fides, niſi quæ quod non videt, illud
Credit, & æternam ſpe duce rem ſequitur.
Mortales miſeri, querulum genus, impia tandem
Pectora mollitis mentibus exuite.
Heu! quonam, precor, uſque gravi mendacia corde
Quæritis, & vani lubrica diligitis?
Commutate vias, diſrumpite vincula mortis,
Et date prædulci libera colla jugo.
Sumite divinas pro libertate catenas,
Crimine quæ ſolvunt, & pietate ligant.
Qui ſequeris tenebras, in aperto lucis oberras,
Et quia nocte vides, lumine cæcus agis.
Ergo oculos mentis Chriſto referemus, & aures;
Ut mens peccato clauſa, Deo pateat.
Nam quæ corporeis ſua jam promiſſa revelat,
Viſibus & claris monſtrat operta Deus,
Cuncta reſurgendi faciem meditantur in omni
Corpore, & in terris germina, & aſtra polo.
Noctes atque dies, ortus obituſque viciſſim
Alternant: morior nocte, reſurgo die.
Dormio corporeæ ſopitus imagine mortis,
Excitor a ſomno ſicut ab interitu.
Quid ſata, quid frondes nemorum, quid tempora? nempe
Legibus his obeunt omnia, vel redeunt.
Vere reſurgentum cunctis nova rebus imago
Poſt hiemis mortem vivificata redit.
Quod ſemel eſt facturus homo, cui ſubdita mundi
Corpora, ſub Cælo cuncta frequenter agunt.
Sed quærunt, quali reparetur mortuus omnis
Corpore, quove modo fiat homo ex cinere.
Si non ſufficiunt ſacris ſignata prophetis,
Muta fidem clamant, credite conſpicuis.
Cernite nulla ſuis emergere ſemina campis,
Ni prius intereant labe ſoluta putri.
Nuda feris, veſtita legis. jacis arida grana,
Atque eadem fructu multiplicata metis.
O perverſa fides, & diffidentia nobis,
Credere nos terris & dubitare Deo!
Et certa nil terra fide ſpondere nec auſa,
Nec potuit, quin & ſæpe fefellit ager,
Vix commiſſa ſibi reddens ſata: nec tamen illi
Credere deceptus ſpem ſegetis dubito;
Nec piget incertis certum ſudare laborem
Frugibus, & nudo credere nuda ſolo.

Quod

Quod ſi terra poteſt corruptum reddere ſemen,
(Quod tamen æterni lege facit Domini,)
Difficile Omnipotentis opus fore creditur, ut nos
Ex nihilo factos, ex aliquo reparet.
Nullus eram & faciente Deo ſum natus, ut eſſem,
Nunc jam de proprio ſemine rurſus ero.
Nam licet in tenuem redigantur & oſſa favillam,
Corporis integri ſemina pulvis habet:
Cumque etiam cineres vacuatis terra ſepulcris
Cognato immixtos ceſpite ſorbuerit,
Tunc quoque corporeis hominum vaneſcere viſos
Luminibus, ſolidos continet Omnipotens;
Inque die magno, quæ nunc abſumpta putamus
Corpora, cernemus ſurgere tota Deo,
Nulla cui natura perit: quia quidquid ubique eſt,
Omne Creatoris clauditur in gremio.
Quos aqua fluminibus, pelagoque, & piſcibus haurit,
Quos volucres, & quos diripuere feræ,
Cunctos terra Deo debet: quia quos aqua merſit
Littore vel fundo, ſtrata recepit humus.
Quæ licet una, tamen non uno ſumta ſepulcro,
Sparſa locis laceri funeris oſſa tegit.
Et quia conſumtus ſimul & conſumtor in uno
Telluris gremio morte ferente cadunt;
Sive per egeriem, qua ſeſe animalia purgant,
Reddunt digeſtis membra vorata cibis:
Humanum corpus transfunditur ex alieno
Corpore, nec perdit vim proprii generis.
Sed licet e membris in humum tranſmiſſa ferinis,
Membra hominum vivo ſemine ſalva manent;
Et moriente fera, cui forte cadaveris eſca
Humani fuerit, dividitur ratio.
Namque animal rationis homo eſt, ideoque & in ipſo
Rex aliis præſtat corpore corporibus.
Inde licet poſſit mutis animalibus idem
Præda dari, tamen his ſorte coire negat.
Sola reſurgendi caro perceptura vigorem,
Quæ rationalis vas animæ fuerit,
Ut reducem terris animam compage refecta,
Jam non lapſuro tegmine ſuſcipiat.
Et velut hic omni mens & caro jungitur actu,
Sic & in æternam ſint ſociata diem,
Ut carpant ſocio geſtorum præmia fructu,
Conſortes meriti luce, vel igne, loci.
Propterea, quamvis nos, & ſpirantia cuncta,
Unam ſortiti corpore materiem;
Non tamen in vacuum revocamur morte ſoluti,
Exſortes animæ carnis ab occiduo:
Sed clangente tuba, reddentibus undique terris
Noſtra ex arcanis corpora ſeminibus,
Corpore, mente, anima, rurſum in ſua fœdera nexis,
Integri Dominum ſiſtimur ante Deum.
Si dubitas cineres in corpora poſſe recogi;
Et fieri reduces in ſua vaſa animas;
„ Ezechiel tibi teſtis erit, cui prodita dudum
„ Tota reſurgendi per Dominum facies.
„ Illic aſpicies toto viveſcere campo
„ Arentes veterum relliquias hominum.
„ Oſſaque porrectum late diſperſa per agrum,
„ Ultro ad compages currere juſſa ſuos,
„ Atque medullatis penetralibus edere nervos,
„ Moxque ſupernata ducere carne cutem,
„ Et dicto citius perfectis ordine membris,
Pulvere de veteri ſtare novos homines.
Ac ne forte, quod eſt Sacri manifeſta Prophetæ
Viſio, ſopitis omnia vana putes;
Majorem ſuper his & plenum ſuſpice teſtem:
Ipſe Prophetarum non loquitur Dominus?
Vita ego ſum, qui me credet, nec morte peremptus,
Conſorti mecum ſorte beatus aget.
Denique quod verbo dixit, virtute probavit,
Ipſe ſuum revocans ex Abyſis hominem.
Tempore quamquam illo non tantum in corpore Chriſtus
Signa ſuo dederit, cum cruce victor obit.
Namque ut concuſſis patefecit tartara terris,
Et vinctum inferno carcere ſolvit Adam;
„ Fiſſa reſurgentes ruperunt ſaxa ſepulti,
„ Et novus in ſancta floruit urbe tholus.
Viderunt multi veterum renovata piorum
Corpora, deſcenſu vivificata Dei.
Tunc etiam refugo cæcatus lumine mundus,
Æterna timuit nocte piare nefas.
Tunc & diſcuſſo nudata altaria velo
Amiſere ſacri relligionem adyti;
Ut monſtraretur vacuandum numine templum
Et fore ab hoſtili ſancta profana manu.
Quod duce Romano docuit poſt exitus ingens,
Everſis templo, civibus, urbe, ſacris.
Fas etenim, ut Judæa, cui ſuus hoſtia Chriſtus
Non erat, & per quam victima Chriſtus erat,
Sede locoque ſimul veterum viduata ſacrorum,
Inficiata fidem, perderet omne ſacrum.
Finis enim legis Chriſtus: quia lege fideli
Prædictus, legi lex veniendo fuit,
Præſcribens veteri finem, legemque fidei,
Legem perfectam gentibus inſtituens.
„ Unde, magiſter ait, vetera effluxere, peractis
„ Temporibus, ſubeunt omnia ubique nova.
„ Jamque revelata facie ſpeculamur apertum
„ In Chriſto propriæ lucis honore Deum.
„ Et puto quod ſciſſi in templo myſteria veli,
Id quoque ſignarint, gratia quod tribuit.
Nam veluti rupto patuere ſacraria velo,
Sic referat nobis legis operta fides.
„ Inde ſub antiquo legitur velamine Moſes
Judæis nebula cordis opertus adhuc,
Quam de luminibus mentis mihi creditus aufert
Chriſtus, adumbratas diſcutiens ſpecies.
Seque docet priſca velatum legis in umbra,
Jamque revelatum corporis in facie.
Qualem præmiſſi cecinerunt adfore vates;
Qualis Apoſtolicis coram oculis patuit;
Qualem & Judæi non perſpexere videntes,
Mentibus obtuſis impietate ſua;
Et qualem, quamvis non viſum in corpore nobis
Credendo interno lumine conſpicimus.
Nam quod veridici ſeſe vidiſſe magiſtri
Et palpaſſe docent, tango fide & video.
Et cunctis credendo, Pater, cognoſcere Chriſtum
Impia cæcantem pectora perfidia,
Fundentemque ſuam per corda fidelia lucem,
Ut placitas habitet, clarificetque animas.
Ergo mei fratres, mea cura, meum cor, in iſta
Mærentes animos lætificate fide.
Pellite triſtitiam, dociles pietate fideli,
Fidenteſque Deo lætitiam induite.
Illos infelix luctus docet, & dolor amens,
Nulla quibus ſupereſt ſpes, quia nulla fides.
Heu mihi, quam ſtultum eſt oculis ſe credere vanis,
Deſperare Deo, fidere corporeis!
Illis internus ſtupor, inſolabile pectus,
Deſertis vero ſenſibus, obſideat,

Quos infida Deo mens abdicat, & quibus exſors
A Chriſto infernas ſors cadit in tenebras.
Nobis ore Dei ſolator Apoſtolus adſit,
Nos Evangelio Chriſtus amans doceat;
Nos exempla patrum ſimul & præconia vatum,
Nos liber hiſtoriæ firmet Apoſtolicæ,
In qua corporeum remeare ad ſidera Chriſtum
Cernimus, & gremio nubis in aſtra vehi,
Et talem Cælis reducem ſperare jubemur,
Ad Cælos qualem vidimus ire Patri.
Hujus in adventum modo pendent omnia rerum,
Omnis in hunc regem ſpeſque, fideſque inhiat.
Jamque propinquantem ſupremo tempore finem
Immutanda novis ſecula parturiunt:
Omnes vera monent ſacris oracula libris,
Credere prædictis, ſeque parare Deo.
Feſtinate, precor, dum copia panditur iſtic
Procurare bonis, præque cavere malis.
Vertite perverſas converſo pectore curas,
Monſtrat flere fides utilibus lacrimis.
Peccato lugere juvat, contractaque culpis
Vulnera profuſis fletibus abluere.
„ Qualibus ille ſuum ſtratum omni nocte rigabat
„ Multa gemens David, corde potens humili.
„ Si cinerem Rex ille Deo dilectus edebat,
„ Et ſua miſcebat pocula cum lacrimis:
Quid facere heu miſero mihi competit? unde piabor?
Unde ſatisfaciam? quanam ope ſalvus ero?
Pumiceum cor eget lacrimis, cinis horret ad eſcam,
Deliciæque juvant eſuriente anima.
Quis mihi ſuggerat ad lacrimarum flumina fontem,
Quo mea deflerem facta meoſque dies?
Nam mihi pro meritis actæ per crimina vitæ
Ingentes plagas flumina flere opus eſt.
Rumpe mei lapidem cordis Salvator Ieſu,
Ut mollita pio viſcera fonte fluant.
Tu, precor, o fons Chriſte meis innaſcere fibris,
Ut mihi viva tuæ vena reſultet aquæ.
Nam tu fons, quo vita fluit, quo gratia manat,
Quo lux omnigenas funditur in populos.
„ Qui te, Chriſte, bibent dulci torrente refecti,
„ Non ſitient ultra, ſed tamen & ſitient.
Nam quos divini ſatiarit copia verbi,
Hos dulcedo magis pota ſitire facit.
Te Domine ergo Deus panem, fontemque ſalutis
Semper & eſuriant, & ſitiant animæ.
Non jejuna fames, ſed nec ſitis arida vitam
Conſumet, ſi te mens edat atque bibat.
Jugifluus ſemper biberis, turbamque ſitimque
Potantum exhauſto largior exſuperas.
Totus enim dulcedo Deus, dilectio Chriſte es,
Inde replere magis quam ſatiare potes.
Et deſideriis ſemper ſitiendus avaris
Influis, exciperis, nec ſaturatur amor.
Atque ita perficitur pietas, ſine fine ut ameris,
Chriſte tuis vitam qui ſine fine dabis.
Da mihi nunc lugere Deus, fletuque ſalubri
Præferere æternæ ſemina lætitiæ;
Hoc precor, hoc potius maneat mihi luctus in ævo,
In quo quidquid adeſt per breve tranſit iter.
Ite procul læti, flentum conſortia malo,
Ut brevibus lacrimis gaudia longa metam.
Si modo lugentem gravis hirto tegmine ſaccus
Caprigenum ſetis dum teget, & ſtimulet,
Tunc Patre placato meriti reddentur honores,
Annulus, & cinget me ſtola lætitiæ,
Tunc mihi jure Pater vitulum mactabis opimum,
Si modo jejunus juſtitiam eſuriam.
Malo famem panis quam Sancti ducere verbi;
Nolo domum vini, lucis aquam ſitio,
Hic cruciet me dira fames, hic turpis egeſtas
Contractum pannis triſtibus obſideat,
Hic licet ante ſuas dives me tranſeat ædes,
Spernens vel micis me ſaturare ſuis.
Nolo mihi Tyrio modo ſerica murice veſtis
Ardeat, arſuri corporis invidia;
Ne poſt purpureos me flamma perennis amictus
Ambiat, & pretium veſtis in igne luam.
Hic potius miſeri jaceamus in aggere fœdo
Stercoris, & lambant ulcera noſtra canes;
Ut placida triſtem poſt vitam morte ſolutos
Mitis ad occurſus Angelus excipiat;
Et Patriarcharum ſinibus deponat ovantes,
Unde gehenna procul ſævit hiante chao.
Non commenta loquor vatum terrentia parvos,
Latrantem in foribus per tria roſtra canem;
Terrentemque umbras triſto ſqualore Charontem,
Vipereis ſævas crinibus Eumenidas,
Æternam Tityon funeſti vulturis eſcam,
Arentemque ſibi Tantalum inter aquas,
Volventem ſine fine rotam, & revolubile ſaxum,
Caſſaque ſudantum dolia Danaidum.
Hæc inopes veri vanis cecinere poetæ,
Qui Chriſtum veri non tenuere caput.
At nos vera Deus docuit, ſator ipſe ſuorum
Enarrans nobis omnia vera operum,
„ Diſce Evangelio loca pauperis, & loca Ditis:
„ Pauper in Abraham, dives in igne jacet.
„ Juſtitia mutante vices, qui fleverat iſtic,
„ Gaudet ibi; &, pleno paupere, dives eget.
„ Iſte bona requie fruitur, gemit ignibus ille,
„ Dives opum pœnas, pauper opes recipit.
Mendicat dives modicum de paupere rorem,
„ Quem mendicantem ſpreverat in ſuperis.
„ Inde in eum ardentem nec parvi pauperis imo
„ Stillavit digito gutta refrigerii:
„ De magnis quoniam dapibus nec mica referto
„ Eſurientis in os pauperis exciderat.
His monitis ſanctam diſcamus vivere Chriſto
Juſtitiam, & partem ponere pauperibus.
Tu cui ſordet inops, qui viſo horreſcis egeno,
Occurſumque pii ſupplicis, omen habes:
Qui te miraris pretioſa veſte nitentem,
Nec ſordere vides interiore habitu;
Omnia mente geris, quæ in corpore pauperis horres,
Sordidior pannis, dives & ulceribus.
Contemnis cæcum, leproſum tangere vitas,
Dives avare lepram diligis ipſe tuam.
Ille oculis hominum miſer eſt, & debilis, & tu
Turpis es ante Deum debilitate animæ.
Improbe conſortem naturæ ſpernis egentem,
Et facis exſortem partis avaritia.
Quidquid inique tibi nullo ſupereffluit uſu,
Quod foſſo abſtrudis ceſpite, pars inopum eſt.
Cur aliena tenes, qua ſpe linquenda retentas,
Nec retributa ſuis, nec potienda tibi?
Tu, cui ſordet inops, qui nomine divitis exors,
Triſte levas criſpa fronte ſupercilium,
Nec dignaris eos homines vel nomine fari,
Quos ſimili luxu non fluitare vides.
Filius ille Dei qua venerit aſpice forma,
„ Qui cum eſſet dives, pauper in orbe fuit.

„ Et

„ Et veniens non alta Deus, ſed vilia mundi
„ Legit, ut infirmis fortia deſtrueret.
Non jam divitiis dives, nec robore fortis,
Nec ſapiens magno gaudeat ingenio.
Nemo ope confidat propria, aut de ſe ſibi plaudat,
Dum ſata vel data ſint omnia fonte Deo.
Perfugium Chriſtus, perſonaque factus egentum,
Divitibus pudor eſt, gloria pauperibus.
Hujus in ambroſios avidi curramus odores,
Ut procul a nobis mortis odor fugiat.
Quis mihi det pretioſum alabaſtro fundere nardum,
Et Domini ſacros flendo lavare pedes?
Vos precor, o mea cura, piis operam date curis,
Voſque date immenſo jungere mente Deo.
„ Tempus adeſt; prope jam Dominus: properate parati
„ Regis ad occurſum, dum brevis hora patet.
Utimini veſtris opibus pietate benigna,
Radicemque mali vellite pectoribus.
Corde inopum veſtræ pretium concludite vitæ,
Et capita expenſis ungite veſtra piis.
Caſtaque lambentes Domini veſtigia Chriſti,
Detergete comis ambo, lavate oculis.
Si deſiderium eſt Celſi ſine fine fruendi,
Sic agite, ut vobis aula eadem pateat.
Nam quem Sancta fides, & neſcia criminis ætas,
Et pia mens caſto corpore continuit;
Certa fides, illa ſuperum regione potiri,
Ignea qua Sanctos protegit ara Dei.
„ Nolumus ergo, boni fratres, de pignore veſtro
„ Vos ita triſtari, tamquam homines vacuos:
„ Nam ſi certa fides vobis, quia Chriſtus Ieſus
„ Mortuus eſt, & nunc vivit in arce Dei,
„ Sic & eos quicumque fide vivente quieſcunt
„ Adducet Chriſto cum remeante Pater.
„ Hoc etenim in verbo Domini docet ille Magiſter
„ Quo duce ſidereas nitimur ire vias;
„ Quod quibus in Chriſto fuerit modo vita peracta,
„ Iiſdem cum Chriſto vita perennis erit.
„ Cumque tuba ſignum Domini adventantis ab alta
„ Sede Patris Princeps Angelus ediderit,
„ Primi qui in Chriſto mortes obiere, reſurgent
„ Dignati occurſum nubibus ire Deo.
„ Cumque omnes, in qua vixerunt, carne revivent,
„ Non omnes verſo corpore lumen erunt.
Namque reſurgemus, ſed non mutabimur omnes:
Hoc diſcrimen erit gentibus ante Deum.
Incorrupta profanorum quoque corpora ſurgent
A tumulo, longo pabula ſupplicio.
Vita erit his, ſine fine mori; & mors, vivere pœnis,
Et durante ſuas paſcere carne cruces.
Ipſe ſuas proprio peccator corpore gignet
Carnifices, & erit vermibus eſca ſuis.
At quos cæleſti pietas evexerit actu
Participata gerent ſtemmata Rege Deo.
Veſtitique ſuum divino lumine corpus
„ Conformes Chriſto ſemper agent Domino;
„ Quod cum ita ſit, capite ex iſtis ſolatia verbis,
„ Et fidos veri ſpe recreate animos:
Et pignus commune ſuperno in lumine Celſum
Credite vivorum lacte faviſque frui.
Atque illum gremio exceptum fovet Abramio,
Et blandus digiti rore Eleazer alit.
At cum Bethleis infantibus in Paradiſo,
Quos malus Herodes perculit invidia,
Inter odoratum ludit nemus, atque coronas
Texit honorandis præmia martyribus.

Talibus immixtus Regem comitabitur agnum,
Virgineis inſans additus agminibus.
Celſe, Beatorum caſtæ puer incola terræ;
Celſe, dolor patribus, gloria Celſe patrum;
Celſe, amor, & deſiderium lumenque tuorum,
Celſe, brevis nobis gratia, longa tibi.
Sed tamen & nobis poterit tua gratia longum
Vivere, ſi noſtri ſit memor ad dominum.
Namque in te parvi meritis ingentibus ævi
Tempore vita brevis, ſed pietate potens.
Talium enim Cæli regnum Deus eſſe profatur,
Qualis eras ævo mente fideque puer;
Qualis & ille fuit noſter, tuus ille beati
Nominis accitus tempore quo datus eſt,
Exoptata diu ſoboles, nec præſtita nobis
Gaudere indignis poſteritate pia.
Credimus æternis illum tibi, Celſe, viretis
Lætitiæ & vitæ ludere participem,
Quem Complutenſi mandavimus urbe, propinquis
Conjunctum tumuli fœdere martyribus;
Ut de vicino ſanctorum ſanguine ducat,
Quo noſtras illo purget in igne animas.
Forte etenim nobis quoque peccatoribus olim
Sanguinis hæc noſtri guttula lumen erit.
Celſe, juva fratrem ſocia pietate laborans,
Ut veſtra nobis ſit locus in requie.
Vivite participes, æternum vivite fratres,
Et lætos dignum par habitate locos,
Innocuiſque pares meritis peccata parentum
Infantes caſtis vincite ſuffragiis.
Quot tibi, Celſe, annis, totidem illi vita diebus
Hauſta, ſed ille minor, qua prior eſt ſenior.
Nam minor eſt, in quo vixit minus, attamen idem
Qua prior abſceſſit, nunc ibi te ſenior.
Celſe, tuo cum fratre tuis (quibus addimur) adſta,
Nam tua de patrio ſanguine vena ſumus.
Cum Patre Pneumatio ſimul & cum matre fideli
Dic & Paulinum Theraſiamque tuos.
Ut precibus commune tuis miſerante habeamus
Præſidium Chriſto nos quoque, Celſe, tui.
Sed tamen & nobis ſupereſt operam dare, qua te
Poſſimus ſimili ſimplicitate ſequi.
Tum noſtro ſocii poterimus vivere Celſo,
Dulcis & æternum pignoris eſſe pares.

POEMA XXXVI.
DE NOMINE JESU.

Huc adſcitum ex Adverſar. Commentar. Barthii. 34. *c.* 1. *V. Diſſert.* 6. *n.* 2.

Lux feſta ſacris vult libari paginis,
Remove profanos codices:
Hymno ſacranda Nominis primordia
Quæ Chriſtus imperat coli.
In ore Chriſtus nectar, in lingua favus,
Ambroſia viva in gutture,
Lotus beata in pectore, a qua neſcias
Abire guſtata ſemel.
Mel in medullis, lux ſerena pupillis,
In auribus vitæ ſonus.
Elingue plectrum ſuavis eloquentiæ
Hoc nomine audito redit.

Curſu

Curſu vagante, lubrico infortunio
 Tentationibus mali,
Siti, & fame, calore, & algu mortuis
 Malagma præbetur potens.
Penetrale mentis dira deſperatio
 Peccaminum ob molem quatit?
Sævit paterna in viſcere imo pravitas.
 Libido ſuccendit faces?
Auri cupido molle pectus incitat
 Per fas nefaſque cogere?
Fœtentis animus ardet ingluviem gulæ
 Venere atque Bacco perditam?
Cruentus ultor raptat iracundiam
 Mucrone promto ſtinguere?
Inferre mandat terror infortunium
 Cavere quod poſſis male?
Vis impotens ſui ejecit patientiam,
 Et arma quærit perdita?
Fidem ſiniſtra quaſſat obſtinatio
 Felix errorum non diu?
Hoc ad ſalutem nomen auditum venit,
 Hoc omne tollit pharmacum.
Obſeſſa membra, ſpiritusque dæmone
 Vexatus impuriſſimo,
Hoc hoc medelam ſortiuntur homine,
 Redeuntque ſurſum: ab inferis
Cantata diro carmine; & buſtis ſono
 Devota ſago corpora
Vim colligantis perfidiam excutiunt luis,
 Et ſana vertuntur domum.
Compago quem ſoluta membratim jubet
 Lecto ſedere debilem;
Quem cæcitas, crux omnium miſerrima
 Addixit alieno pedi;
Utroque claudum quem venire poplite
 Videt univerſa civitas,
Suis redire greſſibus domum queunt
 Nomen celebrantes Dei.
Salve o Apollo vere, Pæan inclyte,
 Pulſor draconis inferi.
Dulcis tui pharetra Teſtimonii
 Quod quatuor conſtat viris;
Sagitta melle tinctilis prophetico,
 Pinnata patrum oraculis;
Arcus paternæ ſorte virtutis ſonans,
 Miraculis nervus potens,
Stravere veterem morte ſerpentem ſua.
 Io triumphe nobilis?
Salve beata ſæculi victoria,
 Parens beati temporis.
Salve quod omnes cælici, medii, inferi,
 Nomen genuflexo audiunt.
Salve unus, unus, unus, in trino Deus,
 Salve una in uno Trinitas.
Hæc lux Eoo cum levata cardine
 Iter diurnum ſuſcipit,
Hæc cum occidente ſol ſubit curru fretum,
 Benedictio me conſecrat.
Crucifixe victor, expiator criminum
 In morte vita præpotens,
Fac cum ſupremo ſevocabor tempore,
 Ab obruto malis chao
Traducat iſta me tibi benedictio,
 Caro interim terræ data,
Ne ſe inquieta mentis excuciet mora,
 Fœtente vincta carcere.

POEMA XXXVII.
EX EPISTOLA XXXII. AD SEVERUM.

Ad fontem baptiſmalem, ubi depictus fuerat ipſe cum D. Martino.

Abluitis quicumque animas, & membra lavacris,
 Cernite propoſitas ad bona facta vias.
Adſtat perfectæ Martinus regula vitæ:
 Paulinus veniam quo mereare docet.
Hunc peccatores, illum ſpectate beati:
 Exemplar Sanctis ille ſit, iſte reis.

Item de eodem.

Dives opum Chriſto, pauper ſibi, pulcra Severus
 Culmina ſacratis fontibus inſtituit.
Et quia cæleſtes aulam condebat in actus,
 Qua renovarentur fonte Deoque homines:
Digna ſacramentis gemina ſub imagine pinxit.
 Diſceret ut vitæ dona renatus homo.
Martinum veneranda viri teſtatur imago:
 Altera Paulinum forma refert humilem.
Ille fidem exemplis & dictis fortibus armat,
 Ut meriti palmas intemerata ferat.
Iſte docet fuſis redimens ſua crimina nummis,
 Vilior ut ſit res, quam ſua cuique ſalus.

Item.

Hic reparandarum generator fons animarum
 Vivum divino lumine flumen agit.
Sanctus in hunc cælo deſcendit Spiritus amnem,
 Cæleſtique ſacras fonte maritat aquas:
Concipit unda Deum: ſanctamque liquoribus almis
 Edit ab æterno ſemine progeniem.
Mira Dei pietas! peccator mergitur undis,
 Mox eadem emergit juſtificatus aqua.
Sic homo & occaſu felici functus & ortu,
 Terrenis moritur, perpetuis oritur.
Culpa perit, ſed vita redit, vetus interit Adam,
 Et novus æternis naſcitur imperiis.

Sequentes ad baſilicarum picturam ſunt.

Corpore, mente, fide, caſtiſſimus incola Chriſti
 Condidit iſta Deo tecta Severus ovans.
Totus & ipſe Dei templum viget hoſpite Chriſto,
 Gaudentemque humili corde gerit Dominum.
Ecce velut trino colit unam nomine mentem:
 Sic trinum ſancta mole ſacravit opus.
Ampla dedit populo geminis faſtigia tectis,
 Legibus ut ſacris congrueret numerus.
Nam quia latorem duo teſtamenta per unum
 Pacta Deum in Chriſto copulat una fides:
Iſte duas inter diverſi culminis aulas
 Turrito fontem tegmine conſtituit.
Læta novos geminis ut mater Ecleſia partus
 Excipiat ſinibus, quos aqua protulerit.
Aula duplex tectis ut Ecleſia teſtamentis:
 Una ſed ambobus gratia fontis adeſt.
Lex antiqua novam firmat, veterem nova complet:
 In veteri ſpes eſt, in novitate fides.
Sed vetus atque novum conjungit gratia Chriſti,
 Propterea medio fons datus eſt ſpatio.
Inde parens ſacro ducit de fonte ſacerdos
 Infantes niveos corpore, corde, habitu;

Circum-

Circumdanſque rudes feſtis altaribus agnos,
Cruda ſalutiferis imbuit ora cibis.
Hinc lenior locii congaudet turba catervæ;
Alleluja novis balat ovile choris.

Ad tumulum D. Clari.

Nominis ut titulo, ſic mentis lumine Clarus
Preſbyter hoc tegitur, ſed membra caduca ſepulcro,
Libera corporeo mens carcere gaudet in altris
Pura probatorum ſedem ſortita piorum.
Sancta ſub æternis altaribus oſſa quieſcunt,
Ut dum caſta pio referuntur munera Chriſto,
Divinis ſacris animæ jungantur odores.

Item.

Preſbyter hic ſitus eſt meritis & nomine Clarus,
Qui meritis titulum nominis æquiparas.
Caſta tuum digne velant altaria corpus,
Ut templum Chriſti contegat ara Dei.
Sed quia tu, non hac, qua corpus, ſede teneris,
Qui meritis ſuperis ſpiritus involitas;
Sive patrum Sinibus recubas, dominive ſub ara
Conderis, aut ſacro paſceris in nemore:
Qualibet in regione poli ſitus aut paradiſi,
Clare ſub æterna pace beatus agis;
Hæc peccatorum bonus accipe vota rogantum,
Ut ſis Paulini Theraſiæque memor.
Dilige mandatos interveniente Severo,
Quos ignoraſti corpore ſic meritos.
Unanimi communis amor ſit fomes utriſque
Perpetui ſummo fœderis in Domino.
Non potes implicitos divellere, ſi trahis unum,
Unus adhærentem, quo rapitur, rapiet.
Ergo individuos pariter complectere fratres,
Utque ſumus, ſic nos dilige participans.
Si Deus accivit, ſic nos Martinus amavit;
Sic & tu pariter Clare tuere pares.
Non meritis, ſed amore pares; tu ſancte valebis
Exorare, pares & meritis fieri,
Sic cum Martino ſocia pietate labores,
Ut vincant veſtræ crimina noſtra preces:
Et ſimul in veſtri ducamur ſorte Severi,
Veſtraque nos ſemper protegat ala ſinu.

Ad tumulum aliorum Martyrum cum ligno crucis.

Divinum veneranda tegunt altaria fœdus,
Compoſitis ſacra cum cruce Martyribus:
Cuncta ſalutiferi coeunt martyria Chriſti,
Crux, corpus, ſanguis, martyris ipſe Deus.
Namque Deus ſemper vobis ſua munera ſervat;
Atque ubi Chriſtus, ibi Spiritus, & Pater eſt.
Sic ubi crux, & martyr ibi: qua martyr, ibi & crux,
Martyrii Sancti qua pia cauſa fuit.
Illa cibum vitæ mortalibus, illa coronas,
Quæ Domino famulos participant, peperit.
In cruce fixa caro eſt qua paſcor; de cruce ſanguis
Ille fluit, vitam qua bibo, corda lavo.
Chriſte tuo coeant ſimul hæc tua dona Severo,
Portitor & teſtis ſit crucis ille tuæ.
Carne tua vivat, tuúſque illi pocula ſanguis
Præbeat, in verbo vivat agatque tuo.
Quoque tuum ſocio Martinum aſcendere Claro
Vidit, & ipſe tuo munere vectus eat.

Item.

Pignora ſanctorum divinæ gloria menſæ
Velat Apoſtolicis edita corporibus.
Spiritus & Domini medicis virtutibus inſtans
Per documenta ſacros viva probat cineres.
Sic geminata piis adſpirat gratia votis,
Infra martyribus, deſuper acta ſacris.
Vota ſacerdotis, viventum & commoda, parvo
Pulvere ſanctorum mors pretioſa juvat.

IN BASILICA SUA NOLANA S. FELICIS.

Ad Apſidem.

Pleno coruſcat Trinitas myſterio,
Stat Chriſtus agno: vox Patris Cælo tonat:
Et per columbam Spiritus Sanctus fluit.
Crucem corona lucido cingit globo;
Cui coronæ ſunt corona Apoſtoli,
Quorum figura eſt in columbarum choro.
Pia Trinitatis unitas Chriſto coit.
Habente & ipſa Trinitate inſignia:
Deum revelat vox paterna & Spiritus,
Sanctam fatentur crux & agnus victimam;
Regnum & triumphum purpura & palma indicat.
Petram ſuperſtat ipſe petra Eccleſiæ,
De qua ſonori quatuor fontes meant,
Evangeliſtæ viva Chriſti flumina.

Ad Altare.

Hæc pietas, hic alma fides, hic gloria Chriſti,
Hic eſt martyribus crux ſociata ſuis.
Nam crucis e ligno magnum brevis aſtula pignus,
Totaque in exiguo ſemine vis crucis eſt.
Hoc Melani Sanctæ delatum munere Nolam,
Summum Hieroſolymæ venit ab urbe bonum.
Sancta Deo geminum velant altaria honorem,
Cum cruce Apoſtolicos quæ ſociant cineres.
Quam bene junguntur ligno crucis oſſa piorum,
Pro cruce ut occiſis in cruce ſit requies.

Ante portam.

Pax tibi ſit quicumque Dei penetralia Chriſti
Pectore pacifico candidus ingrederis.

Item.

Cerne coronatam Domini ſuper atria Chriſti
Stare crucem, duro ſpondentem celſa labori
Præmia. tolle crucem, qui vis auferre coronam.

Item ad portam ſecretam.

Cæleſtes intrare vias per amœna vireta
Chriſticolæ; & lætis decet huc ingreſſus ab hortis,
Unde ſacrum meritis datur exitus in Paradiſum.

Item.

Quiſquis ab æde Dei perfectis ordine votis
Egrederis, remea corpore, corde mane.

Ad ingreſſum Baſilicæ.

Alma domus triplici patet ingredientibus arcu,
Teſtaturque piam janua trina fidem.

Item.

Ardua floriferæ crux cingitur orbe coronæ,
Et Domini fuſo tincta cruore rubet.
Quaque ſuper ſignum reſident cæleſte columbæ
Simplicibus produnt regna patere Dei.

Item.

Hac cruce nos mundo, & nobis interfice mundum,
Interitu culpæ vivificans animam.

Item.

Nos quoque perficies placitas tibi Chriſte columbas,
Si vigeat puris pax tua pectoribus.

In arcu inter duas Baſilicas.

Ut medium valli pax noſtra reſolvit Ieſus,
Et Cruce diſcidium perimens duo fecit in unum:
Sic nova, deſtructo veteris diſcrimine tecti,
Culmina conſpicimus portarum fœdere jungi.
Sancta nitens famulis interluit atria lymphis
Cantharus, intrantumque manus lavat amne miniſtro.
Plebs gemina Chriſtum Felicis adorat in Aula,
Paulus Apoſtolico quam temperat ore Sacerdos.

Item.

Attonitis nova lux oculis aperitur, & uno
Limine conſiſtens geminas ſimul aſpicit aulas.

Item.

Ter geminis geminæ patuerunt arcubus aulæ
Miranturque ſuos per mutua limina cultus.

Item.

Quos devota fides denſis celebrare beatum
Felicem populis diverſo ſuadet ab ore,
Per triplices aditus laxos infundite cœtus:
Atria quam liber innumeris ſpatioſa patebunt.
Quæ ſociata ſibi per apertos comminus arcus,
Paulus in æternos antiſtes dedicat uſus.

Item.

Antiqua digreſſe ſacri Felicis ab aula,
In nova Felicis culmina tranſgredere.

Item.

Una fides trino ſub nomine quæ colit unum,
Unanimes trino ſuſcipit interitu.

A deſtra Apſidis.

Hic locus eſt, veneranda penus qua conditur, & qua
Promitur alma ſacri pompa miniſterii.

A ſiniſtra.

Si quem Sancta tenet meditans in lege voluntas,
Hic poterit reſidens ſacris intendere libris.

Ad picturam Martyrum.

Sanctorum labor & merces ſibi rite cohærent,
Ardua crux, pretiumque crucis ſublime, corona.
Ipſe Deus, nobis princeps crucis atque coronæ,
Inter floriferi cæleſte nemus Paradiſi,
Sub cruce ſanguinea niveo ſtat Chriſtus in agno,
Agnus ut innocua injuſto datus hoſtia leto,
Alite quem placida ſanctus perfundit hiantem
Spiritus, & rutila Genitor de nube coronat.
Et quia præcelſa quaſi Judex rupe ſuperſtat,
Bis geminæ pecudis diſcors agnis genus hœdi
Circumſtant ſolium: lævos avertitur hœdos
Paſtor, & emeritos dextro complectitur agnos.

De reliquiis.

Ecce ſub accenſis altaribus oſſa piorum
Regia purpureo marmore cruſta tegit.
Hic & apoſtolicas præſentat gratia vires
Magnis in parvo pulvere pignoribus.
Hic pater Andreas, & magno nomine Lucas,
Martyr & illuſtris ſanguine Nazarius;
Quoſque ſuo Deus Ambroſio poſt longa revelat
Secula: Protaſium cum pare Gervaſio.
Hic ſimul una pium complectitur arcula cœtum.
Et capit exiguo nomina tanta ſinu.

POEMA ULTIMUM.
S. PAULLINI EPISCOPI NOLANI.

Diſcuſſi, fateor, ſectas, Antonius, omnes,
Plurima quæſivi, per ſingula quæque cucurri,
Sed nihil inveni melius quam credere Chriſto.
Hæc ego diſpoſui leni conſcribere verſu,
Et ne diſpliceat quod talia carmina pando,
David ipſe chelym modulata voce rogavit,
Quo nos exemplo pro magnis parva canemus
Dicentes quæ ſunt fugienda, ſequenda, colenda,
Cum tamen in cunctis & res, & cauſa probetur.
Judaicum primo populum nec gratia movit
Mira Dei; nam tum Pharaoni ereptus iniquo,
Et mare tranſgreſſus pedibus, lucente columna
Cum duce, qui mergi infeſtos vidit equeſtres,
Et cui deſertis nihilum quoque defuit agris,
Manna cui e Cælo, & fons de rupe cucurrit,
Poſt hæc ipſe Deum præſtantem tanta negavit,
Dumque aliud numen dementi pectore quærit,
Ignibus incenſis quod miſit perdidit aurum.
Par quoque Paganus lapides, quos ſculpſit, adorat,
Et facit ipſe ſibi, quod debeat ipſe timere.
Tum ſimulacra colit, quæ ſic ex ære figurat,
Ut quando libitum eſt, mittat conficta monetæ,
Aut magis in ſpecies convertat ſæpe pudendas.
Hinc miſeras mactat pecudes, menteſque Deorum,
Quos putat iraſci, calido in pulmone requirit,
Atque hominis vitam pecoris de morte precatur.
Quid petit ignoſci, veniam qui ſanguine poſcit?

Illud

Illud enim quale eſt? quam ſtultum? quamve notandum?
Cum Deus omnipotens hominem formaverit olim,
Audet homo formare Deum. ne crimina deſint,
Hunc etiam vendit Dominus, ſibi comparat emptor.
Philoſophos credam quidquam rationis habere,
Qui ratione carent, quibus eſt ſapientia vana?
Sunt Cynici canibus ſimiles, quod nomine produnt.
Sunt & ſectantes incerti dogma Platonis,
Quos quæſita diu animæ ſubſtantia turbat,
Tractantes ſemper, nec definire valentes;
Unde Platonis amant de anima deſcribere librum,
Qui præter titulum nil certi continet intus.
Sunt etiam Phyſici naturæ nomine dicti,
Quos antiqua juvat, rudis, atque incondita vita.
Namque unus baculum quondam, & vas fictile portans,
Utile quod ſolum, ſolumque putarat habendum,
Illud ut auxilii, atque hoc eſſet cauſa bibendi,
Cum ſtare agricolam, manibuſque haurire ſupinis,
Potandas vidiſſet aquas, vas fictile fregit,
Quo procul abjecto removenda ſuperflua dixit.
Ruſticus hunc docuit, quod ſpernere poſſet & iſtud.
Hi neque vina bibunt, nec victu panis aluntur,
Nec lecto recubant, nec frigora veſtibus arcent,
Ingratique Deo, quod præſtitit ille, recuſant.
Quid dicam diverſa ſacra? & Dis atque deabus
Condita templa loquar? quæ ſint Capitolia primum,
His Deus, uxoremque Dei, ipſamque ſororem
Eſſe volunt, quam Virgilius notat auctor eorum
Dicendo: & ſoror & conjux. plus de Jove fertur,
Et natam ſtupraſſe ſuam, fratrique dediſſe,
Utque alias caperet, propriam variaſſe figuram,
Nunc ſerpens, nunc taurus erat, nunc cignus, & arbos,
Seque immutando, qualis fuit, indicat ipſe,
Plus aliena ſibi quam propria forma placebat.
Turpius his aquilam finxit, puerique nefandos
Venit in amplexus. quid dicit turba colentum?
Aut neget eſſe Jovem, aut fateatur dedecus iſtud.
Nomen habet certe, quod nec ratione probetur.
Sacra Jovi faciunt, & Jupiter optime dicunt,
Huncque rogant & Jane pater primo ordine ponunt.
Rex fuit hic Janus proprio qui nomine fecit
Janiculum, prudens homo, qui cum multa futura
Poſſet reſpicere, hunc duplici pinxere figura,
Et Janum geminum veteres dixere Latini.
Hic quia Navigio Auſonias advenit ad oras,
Nummus huic primum tali eſt excuſus honore,
Ut pars una caput, pars ſcalperet altera navem,
Cujus nunc memores quæcumque nomiſmata ſignant
Ex veteri facto capita hæc & navia dicunt.
De Jove quid ſperant, qui eſt a rege ſecundus,
Quique ſacrificiis apponitur ore precantum?
Hic habet & matrem captam paſtoris amore,
Nam prior eſt paſtor, quam Jupiter, aut Jovis ipſe;
Sed melius paſtor caſtum ſervare pudorem
Qui voluit, ſprevitque Deam, cui ſæva viriles
Abſcidit partes, ne quando tangeret ille
Alterius thalamum, qui noluit ejus adire.
Hoc tamen hoc egit ſententia juſta deorum,
Ne fieret conjux, qui non eſt factus adulter?
Nunc quoque ſemiviri myſteria turpia plangunt,
Nec deſunt homines, quos hæc contagia vertant,
Intus & arcanum quiddam quaſi majus adorent
Idque vocant ſanctum, quo ſi velit ire pudicus
Iſte prophanus erit. ſic artior ipſe Sacerdos
Femineos vitat coitus, patiturque viriles.
O mens cæca virum! de ſacris ſemper eorum
Scæna movet riſus, nec ab hoc errore recedunt.
Saturnum perhibent Jovis eſſe patrem, huncque voraſſe
Natos ante ſuos; & mox e ventre nefandas
Evomiſſe dapes, ſed poſtea conjugis arte
Pro Jove ſuppoſitum merſiſſe in viſcera ſaxum,
Quod niſi feciſſet, conſumptus Jupiter eſſet.
Huncque Chronon dicunt, fictèque Chronon, quia tempus
Quæ creat, abſumit, rurſuſque abſumpta promittit.
Cur tamen oblique nomen pro tempore fingunt?
Hinc etiam quod ſæpe ſibi de prole timebat,
Ab Jove dejectum cælo latuiſſe per agros
Italiæ, Latiumque ideo tunc eſſe vocatum.
Magnus uterque Deus! terris eſt abditus alter,
Alter non potuit terrarum ſcire latebras.
Hinc Latiale malum priſci ſtatuere Quirites,
Ut mactatus homo nomen ſatiaret inane.
Quæ nox eſt animi? quæ ſunt improvida corda?
Quod colitur nihil eſt, & ſacra cruenta geruntur.
Quid quod & invictum ſpelæa ſub atra recondunt,
Quæque tegunt tenebris, audent hunc dicere ſolem?
Quis colat occulte lucem, fiduſque ſupernum,
Celet in infernis niſi rerum cauſa malarum?
Quid quod & Iſiacum ſiſtrumque, caputque caninum
Non magis abſcondunt, ſed per loca publica ponunt?
Neſcio quid certe quærunt, gaudentque repertum,
Rurſus & amittunt quod rurſus quærere poſſint.
Quis ferat hoc ſapiens, illos quaſi claudere ſolem,
Hos proferre palam propriorum monſtra Deorum?
Quid Serapis meruit, qui ſic laceratur ab ipſis
Per varios turpeſque locos? hic denique ſemper
Fit fera, fitque canis, fit turpe cadaver aſelli,
Nunc homo, nunc panis, nunc corpore languidus ægro.
Talia dum faciunt, nihil hunc ſentire fatentur.
Quid loquar & Veſtam, quam ſe negat ipſe ſacerdos
Scire quid eſt? imiſque tamen penetralibus intus
Semper inextinctus ſervari fingitur ignis.
Cur Dea, non Deus eſt? cur ignis femina fertur?
Iſta quidem mulier, ſicut commendat Hyginus,
Stamine prima novo veſtem contexuit olim,
Nomine de proprio dictam, quam tradidit ipſa
Vulcano, qui tunc illi monſtrarat opertos
Cuſtodire focos. hic rurſum munere lætus
Obtulit hanc Soli, per quem deprehenderat ante
Martis adulterium. nunc omnis credula turba
Suſpendunt Soli per Vulcanalia veſtes;
Utque notent Venerem, tunc & portatur Adonis,
Stercora tunc mittunt, ipſum pro ſtercore jactant.
Omnia ſi quæras, magis & ridenda videntur.
Additur hic aliud: Veſtæ quas Virgines ajunt
Quinquennes epulas audis portare Draconi,
Qui tamen aut non eſt, aut ſi eſt, Diabolus ipſe eſt
Humani generis contrarius antea ſuaſor.
Et venerantur eum, qui nunc in nomine Chriſti
Et tremit, & pendet, ſuaque omnia facta fatetur.
Quæ mens eſt hominum, ut pro veris falſa loquantur,
Qui linquenda colunt, contraque colenda relinquunt?
Jam ſat erit nobis vanos narrare timores.
Hæc ego cuncta prius, clarum cum lumen adeptus,
Meque diu incertum, & tot tempeſtatibus actum
Sancta ſalutari ſuſcepit Ecleſia portu,
Poſtque vagos fluctus tranquilla ſede locavit,
Ut mihi jam liceat, deterſa nube malorum,
Tempore promiſſo lucem ſperare ſerenam.
Jam prior illa ſalus, quam perdidit immemor Adam,
Tunc vero ſuadente malo, tunc remige Chriſto,
Eruta de ſcopulis ſemper manſura reſurget.

Rector enim noſtri ſic undique cuncta gubernat,
Ut modo qui nobis errorem mentis ademit,
Hic meliore via Paradiſi limina pandat
Felix. noſtra fides uni, certoque dicata;
Unus enim Deus eſt, ſubſtantia Filius una,
Unus in utroque eſt unus vigor, una poteſtas.
Namque Dei Verbum patrio de pectore Chriſtus
Emicuit, ſemperque fuit, qui non quaſi natus,
Ore ſed egreſſus, chaos illud inane removit,
Et tulit informem contextæ noctis hiatum,
Diſtribuitque locis mare, terras, aera, cælum,
Hiſque dedit geminam pulſa caligine lucem.
Aſt ubi cuncta novum ſtupuerunt ſurgere Solem,
Quatuor hæc hauſit variis exordia rebus,
Sunt homines terris, ſunt addita ſidera cælo,
Aere pendet avis, liquido natat æquore piſcis.
Sic elementa ſuis decoravit ſingula formis,
Nexuit hæc diverſa licet, diſcretaque junxit,
Junctaque diſcrevit, quæ nunc diviſa cohærent.
Claudit enim Oceanus terram, mare clauditur, ipſe
Axe ſub æthereo medius concluditur aer,
Hoc etiam cælum, quod nos ſublime videmus,
Sex aliis infra eſt ſpatio ſurgentibus æquo,
Poſtque thronos ſeptem, poſt tot cæleſtia regna
Cetera pars omnis, quæ cunctis eminet ultra,
Quæ ſuper excedit, quæ paſſim tendit in altum,
Quæ ſine fine patet, quam nec mens colligit ulla,
Lucis inacceſſæ domus eſt, ſedeſque potentis
Sancta Dei, unde procul quæ fecit ſubdita cernit.
Omnia ſic conſtant, dum Spiritus omnia cingit.
Hæc eadem, quorum nobis conceditur uſus,
Quæ polus inferior magna complectitur urbe,
Cuncta licet diſtent, una cum pace tenentur,
Denique nomen habent unum, ſunt omnia mundus,
Hunc etiam Græci Coſmon dixere priores;
Hinc ita compoſitum diſtinguens utraque lingua
Coſmon ab ornatu, mundum de lumine dixit.
Nam quo ſol nitet, hoc totum ſordebat in umbra,
Et manet exemplum, quotiens nox omnia fœdat,
Et docet ex tenebris, quæ ſit data gratia lucis,
Tot bona qui fecit, qui ſic operatus ubique eſt,
Hic Deus eſt de corde Dei, hic ſpiritus oris,
Sancti ſermo Patris, tantarum fabrica rerum.
Nec ſe Paganus laudet, ſi vitat Idola,
Ac ſatis eſſe putat, quod numine credat in uno.
Quid colet ille Deum, qui verbum non colit ejus?
Qui non virtutem ſimili veneratur honore?
Quique inviſibilem, incomprenſibilemque fatetur
Eſſe Deum, hic etiam Chriſtum ſi cogiter idem
Inveniet, quoniam Verbum comprehendere nemo,
Nemo videre poteſt, opera ejus ſola videntur.
In Patre natus enim, in nato Pater omnia fecit,
Et quidquid virtute dedit, pietate tuetur.
Sic fuit, & ſteterit verſus Salvator in ævum
Qui tulit errores, qui fecit vera videri,
Placatoque Patri pereuntem reddidit orbem.
Nec mirum, ſi cuncta regit, qui cuncta creavit,
Qui dedit ex nihilo totum, lucemque tenebris
Prætulit, atque diem juſſit ſuccedere nocti,
Quodque in carne fuit, carnis peccata remittit;
Cernit enim fragilem faciles incurrere lapſus,
Corripienſque tamen veniam dabit omnibus unam,
(Remque novam dicam, nec me dixiſſe pigebit)
Pluſque pius, quam juſtus erit. ſi denique juſtus
Eſſe velit, nullus fugiet ſine crimine pœnam;
Juſtus enim mala condemnat, pius omnia donat.
Hoc facit, ut rata ſint venturæ munera vitæ,
Et quod culpa tulit, rurſum indulgentia reddat,
Quæ ſi non fuerint plebi conceſſa roganti,
Tunc prope nullus erit delicto liber ab omni,
Qui poſſit meritus promiſſa luce potiri?
Scandere tunc lætis Cælorum Regna licebit,
Tunc poterit mors ipſa mori, cum tempore toto
Vita perennis erit, quia tunc in ſede Beata
Nullus peccandi locus eſt, ubi nulla cupido eſt.
Gloria tanta manet populo ſervata fideli.
Amplius hoc tribuit, majus dedit hoc quoque munus,
Quod peccatorem, quem pœnitet, antea lapſum
Non facit in numero turbæ peccantis haberi;
Quippe ſatis pœna eſt, cum ſit ſua culpa dolori;
Supplicium proprium timor eſt, tormenta reatus
Tum veluti patitur, qui ſe meruiſſe fatetur.
Quid poterit melius, vel quid moderatius eſſe?
Indicat, inquirit, caſtigat, parcit, honorat,
Omnia qui vincit, nec ab ipſa vincitur ira.
Quod de præſenti jam cernimus eſſe futurum;
Nam cum ſæpe minax horrentia nubila cogit,
Et terrore pio rutilo nimis igne coruſcat,
Triſtibus & pluviis, & nubibus intonat atris,
Omne genus timet interitum, ſed diva poteſtas
Definit, & pariter Cælum menteſque ſerenat.
Hoc quoque tunc ſperare jubet, qui ſe modo cuncta
Perdere poſſe probat, ſi perdere velle recuſat.
Sic iteranda ſalus venturo oſtenditur ævo,
Æternique Dei pietas æterna manebit.

C. SE-

C. SEDULII PRESBYTERI
PASCHALE OPUS, ſeu MIRABILIUM DIVINORUM,
LIBRI QUINQUE.

PRÆFATIO.

PAſchales quicumque dapes, conviva, requiris,
Dignatus noſtris accubitare thoris,
Pone ſupercilium, ſi te cognoſcis amicum:
Nec quæras opus hic codicis artificis:
Sed modicæ contentus adi ſolennia menſæ,
Pluſque libenti animo, quam ſatiare cibo.
At ſi magnarum caperis dulcedine rerum,
Divitiaſque magis delicioſus amas,
Nobilium nitidis doctorum veſcere cœnis,
Quorum multiplices nec numerantur opes.
Illic invenies, quidquid mare nutrit edendum,
Quidquid terra creat, quidquid ad aſtra volat.
Cerea gemmatis flaveſcunt mella caniſtris,
Collucentque ſuis aurea vaſa favis.
At nos exiguum de paupere carpſimus horto,
Rubra quod appoſitum teſta miniſtrat, olus.

AD THEODOSIUM AUGUSTUM,
DEDICATIO.

ROmulidum ductor, clari lux altera ſolis,
Eoum qui regna tenes moderamine juſto,
Spes orbis, fratriſque decus; dignare Maronem
Mutatum in melius divino agnoſcere ſenſu,
Scribendum famulo quem juſſiſti. hic tibi mundi
Principium formamque poli, hominemque creatum
Expediet limo: hic Chriſti proferet ortum,
Inſidias regis, magorum præmia, doctos
Diſcipulos, pelagique minas, greſſumque per æquor.
Hic fluctum famulare jugum, vitamque reductam
Unius crucis auxilio, reditumque ſepultæ
Mortis, & aſcenſum pariter ſua regna petentis.
Hæc relegas ſerveſque diu, tradaſque minori
Arcadio: hæc ille ſuo generi: hæc tua ſemper
Accipiat doceatque ſuos auguſta propago.

LIBER PRIMUS,

CUm ſua gentiles ſtudeant figmenta Poetæ
Grandiſonis pompare modis, tragicoque boatu
Ridiculove Getæ, ſeu qualibet arte canendi,
Sæva nefandarum renovent contagia rerum,
Et ſcelerum monimenta canant, rituque magiſtro
Plurima Niliacis tradant mendacia biblis:
Cur ego Davidicis aſſuetus cantibus, odas
Chordarum reſonare decem, ſanctoque verenter
Stare choro, & placidis cæleſtia pſallere verbis,
Clara ſalutiferi taceam miracula Chriſti?
Cum poſſim manifeſta loqui, Dominumque tonantem
Senſibus & toto delecter corde fateri,
Qui ſenſus & corda dedit, cui convenit uni
Facturam ſervire ſuam, cui jure perenni
Arcibus æthoreis una eſt cum patre poteſtas,
Par ſplendor, communis apex, ſociale cacumen,
Æquus honor, virtus eadem, ſine tempore regnum,
Semper principium, ſceptrum juge, gloria conſors,
Majeſtas ſimilis. hæc eſt via namque ſalutis,
Hæc firmos ad dona gradus Paſchalia ducit.
Hæc mihi carmen erit: mentes huc vertite cuncti.
Hanc conſtanter opem læſis adhibete medullis,
Quos lethale malum, quos vanis dedita curis
Attica Cecropii ſepit doctrina veneni,
Sectanteſque magis vitam ſpirantis odorem
Legis, Athenæi pædorem linquite pagi.
Quid labyrintheo Theſidæ erratis in antro,
Cæcaque Dædalei luſtratis limina tecti?
Labruſcam placidis quid adhuc præponitis uvis,
Neglectiſque roſis ſaliuncam ſumitis agri?
Quid lapides atque æra coli, quid fana profanis
Proderit, & mutis animas damnare metallis?
Parcite pulverei ſquallentia jugera campi,
Et ſteriles habitare plagas, ubi gignere fructum
Arida neſcit humus: nec de tellure cruenta
Livida mortiferis vellatis toxica ſuccis,
Tartareo damnata cibo: ſed amœna vireta
Florentum ſemper nemorum, ſedeſque beatas
Per latices intrate pios, ubi ſemina vitæ
Divinis animantur aquis, & fonte ſuperno
Lætificata ſeges ſpinis mundatur ademptis,
Ut meſſis queat eſſe Dei, merciſque futuræ
Maxima centenum cumulare per horrea fructum.

Omnipotens æterne Deus, ſpes unica mundi,
Qui cæli fabricator ades, qui conditor orbis,
Qui maris undiſonas fluctu ſurgente procellas
Mergere vicinæ prohibes confinia terræ:
Qui Solem radiis, & Lunam cornibus imples,
Inque diem ac noctem lumen metiris utrumque:
Qui ſtellas numeras, quarum tu nomina ſolus,
Signa, poteſtates, curſus, loca, tempora noſti,
Qui diverſa novam formaſti in corpora terram,
Torpentique ſolo viventia membra dediſti:
Qui pereuntem hominem vetiti dulcedine pomi
Inſtauras meliore cibo, potuque ſacrati
Sanguinis, infuſum depellis ab angue venenum:
Qui genus humanum (præter quos clauſerat arca)
Diluvii rapida ſpumantis mole ſepultum
Una iterum de ſtirpe creas, ut myſtica virtus,
Quod carnis delicta necant, hoc præſule ligno
Monſtraret liquidas renovari poſſe per undas:
Totum namque lavas uno baptiſmate mundum.
Pande ſalutarem, paucos quæ ducit in urbem,
Anguſto mihi calle viam, verbique lucernam
Da pedibus lucere meis, ut ſemita vitæ
Ad caulas me ruris agat, qua ſervat amœnum
Paſtor ovile bonus, qua vellere prævius albo
Virginis agnus ovis, grexque omnis candidus intrat.

Te duce difficilis non eſt via, ſubditur omnis
Imperiis natura ducis: rituque ſoluto
Tranſit in adverſas juſſu dominante figuras.
Si jubeas mediis ſegetes arere pruinis,
Meſſorem producet hyems: ſi currere muſtum
Vernali ſub ſole velis, florentibus arvis
Sordidus impreſſas calcabit vinitor uvas,
Cunctaque divinis parebunt tempora dictis.
Indicio eſt antiqua fides, & cana priorum
Teſtis origo patrum, nulliſque abolenda per ævum
Temporibus, conſtant virtutum ſigna tuarum.
Ex quibus audaci perſtringere pauca relatu
Vix animis committo meis, ſilvamque patentem
Ingrediens, aliquos nitor contingere ramos.
Nam centum licet ora movens, vox ferrea clamet,
Centenoſque ſonos humanum pectus anhelet,
Cuncta, quis expediet? quorum nec lucida cæli
Sidera, nec bibulæ numeris æquantur arenæ.

Primus ab uſque chao meritis vivacibus Enoch
Multa per innumeros jam ſecula contigit annos,
Natura perdente modum, quem jure creandi
Terra tulit, genitum ſed mors miratur ademptum.

Saucia jam vetulæ marcebant viſcera Sarræ
Grandævo conſumpta ſitu, prolemque negabat
Frigidus annoſo moriens in corpore ſanguis,
Jam ſeniore viro, gelidi præcorda ventris
In partum tumuere novum, tremebundaque mater
Algentes onerata ſinus, ſpem gentis opimæ
Edidit, & ſerum ſuſpendit ad ubera natum.
Mactandumque Deo pater obtulit; at ſacer ipſam
Pro pueri jugulis aries mactatur ad aram.
O juſti mens ſancta viri! pietate remota
Plus pietatis habens contempſit vulnera nati,
Amplexus præcepta Dei, typicique cruoris
Auxilio ventura docet, quod ſanguine fuſo
Humana pro gente pius ſuccumberet agnus.

Loth Sodomæ fugiente chaos dum reſpicit uxor
In ſtatuam mutata ſalis ſtupefacta remanſit,
Ad pœnam converſa ſuam: quia nemo retrorſum
Noxia contempti vitans diſcrimina mundi,
Reſpiciens ſalvandus erit, nec debet arator
Dignum opus exercens, vultum in ſua terga referre.

Ignibus innocuis flagrans apparuit olim
Non ardens ardere rubus, nec juncta calori
Materies alimenta dabat, nec torrida vivens
Senſit damna frutex, ſed amici fomitis æſtu
Frondea blanditæ lambebant robora flammæ.

Mitis in immitem virga eſt animata draconem
Per flexos ſinuata globos, linguiſque triſulcis,
Squamea colla tumens, inimicos ore chelydros
Sorbuit, & proprii redit in virgulta rigoris.

Pervia diviſi patuerunt cærula ponti
In geminum revoluta latus, nudataque tellus
Cognatis ſpoliatur aquis, ac turba pedeſtris
Intrat in abſentis pelagi mare, perque profundum
Sicca peregrinas ſtupuerunt marmora plantas.
Mutavit natura viam, mediumque per æquor
Ingrediens populus, rude jam baptiſma gerebat.
Cui dux Chriſtus erat: clamat nam lectio, multas
Vox domini ſuper extat aquas, vox denique verbum eſt,
Verbum Chriſtus adeſt, geminæ qui conſona legis
Teſtamenta gerens, veterem patefecit abyſſum,
Ut doctrina ſequens planis incederet arvis.

Quid referam innumeras cæleſti pane catervas
Angelicos ſumpſiſſe cibos, nimbiſque ſuperni
Nectaris, aeria populum dulcedine paſtum,
In pluviis habuiſſe dapes, & in imbribus eſcas?

Rurſus in exuſtis ſitiens exercitus arvis,
Qua nimium loca ſicca diu, qua terra negatis
Ægra jacebat aquis, qua ſpes ablata bibendi
Vivendique fuit, ſubitas arente metallo
Hauſit aquas, ſterilique latex de rupe cucurrit,
Et jejuna novum vomuerunt marmora potum.
His igitur tam ſacra tribus dans munera rebus,
Chriſtus erat panis, Chriſtus petra, Chriſtus in undis.

Angelicis tremefacta minis affatur aſella
Seſſorem per verba ſuum, linguaque rudenti
Edidit humanas animal pecuale loquelas.

Sol ſtetit ad Gabaon, mediique cacumine cæli
Fixit anhelantem dilato veſpere lucem,
Inſolitus frenare diem, nec luna cucurrit
Ordine pigra ſuo, donec populantibus armis
Fervidus ingentem gladius conſumeret hoſtem,
Conjurante polo: jam tunc famulata videbant
Sidera venturum præmiſſo nomine Ieſum.

Heliam corvi quondam pavere miniſtri,
Præbentes ſine more dapes, aleſque rapinis
Deditus, atque avido ſaturans cava guttura roſtro,
Tradidit illæſam jejunis morſibus eſcam.
Nunc bonus Heliæ, qui perfidus antea Noe,
Abluit in terris quidquid deliquit in undis.
Plenus at ille Deo poſtquam miracula terris
Plura dedit, meritiſque ſuis ſuccedere dignum
Herodem propriæ fecit virtutis amicum,
Aurea flammigeris evectus in aſtra quadrigis,
Qua levis æthereos non exprimit orbita ſulcos,
Sidereum penetravit iter, curruque coruſco
Dexteriora petens, ſpatio majore triumphum
Duxit, & humani metam non contigit ævi.
Quam bene fulminei prælucens ſemita cæli
Convenit Heliæ, merito qui & nomine fulgens
Æthere dignus erat: nam ſi ſermonis Achivi
Una per accentum mutetur littera, ſol eſt.

Ultima labentis miſeratus tempora lucis,
Ter quinos quondam regi Deus addit annos
Uſus jure ſuo, patefactaque limina claudens
Mortis, ab occaſu vitam convertit in ortum.

Jonas puppe cadens, ceto ſorbente voratus
In pelago non ſenſit aquas, vitale ſepulcrum,
Ne moreretur, habens, tutuſque in ventre ferino,
Depoſitum, non præda fuit, vaſtumque per æquor,
Venit ad ignotas inimico remige terras.

Cum ſpirante Deo Babylonia ſacra negarent
Tres una cum mente viri, durumqne ſubirent
Exitium, ſævi Chaldæa lege tyranni,
Cujus Achæmeniam rabies accenderat iram
Plus fornace ſua, medios truduntur in ignes,
Nil urente rogo, tantoque ardore calentes

Cordis

Cordis, imagineæ vincunt incendia pœnæ
Igne animi. o quanta eſt credentum gloria! flammis
Ardentis fidei reſtincta eſt flamma camini.
Digna ſed immitem mox perculit ultio regem.
Nam quod ab humana vecors pietate receſſit,
Agreſtes conſors pecudum fuit ille per herbas,
Aulica depaſto mutans convivia fœno.
Pronus ab amne bibit, ſeptenaque tempora luſtrans,
Omnibus hirſutus ſilvis, & montibus errat.

Nec minus & Darii furuerunt juſſa tyranni.
Ecce etenim ſceleri ſcelus addidit ira furentis,
Hebræumque decus Daniel decernitur inſons
Jejunis cibus eſſe feris: ſed bellua juſto
Mitis facta viro, ſanctos ne læderet artus,
Cœpit amare famem; rabies mollita furorem
Depoſuit, ſæviſque in faucibus ira quievit,
Et didicere truces prædam ſervare leones.

Dic ubi ſunt, natura, tuæ poſt talia leges?
Quis toties tibi jura tulit? qui tartara juſſit
Tranſlatum neſcire virum, ſterilemque marito
Fœcundavit anum, ſacram præcepit ad aram
Sponte venire pecus, muliebres tranſtulit artus
In ſimulacra ſalis: ramos incendia paſſos
Non ardere dedit: virgultum ſolvit in anguem.
Per pelagus ſiccavit iter. mirabile nimbis
Manna pluit, ſaxo latices produxit ab imo,
Quadrupedem fari pleno ſermone coegit.
Suſpenſis rapidas elementis diſtulit horas:
Per volucres hominem paſci dedit, atque coruſcis
In cælum tranſvexit equis: jam morte gravato
Adjecit tria luſtra viro: prædonis in ore
Naufrago fundavit opem: flagrante camino
Servavit ſub rore pios: per paſcua regem
Pavit, ut hirſutam pecudem, rictuſque leonum
Inſtimulante fame juſſit neſcire furorem:
Nempe creatori (cujus quæcunque videntur
Seu quæcumque latent & rerum machina ſermo eſt)
Omne ſuum famulatur opus, ſequiturque jubentis
Imperium, quocumque trahit ſententia nutu.

Heu miſeri, qui vana colunt, qui corde ſiniſtro
Relligioſa ſibi ſculpunt ſimulacra, ſuumque
Factorem fugiunt, & quæ fecere verentur!
Quis furor eſt, quæ tanta animos dementia ludit,
Ut volucrem, turpemque bovem, tortumque draconem,
Semihominemque canem ſupplex homo pronus adoret?
Aſt alii ſolem, cæcatis mentibus acti,
Affirmant rerum eſſe patrem, quia rite videtur
Clara ſerenatis infundere lumina terris,
Et totum luſtrare polum: cum conſtet ab iſtis
Motibus inſtabilem rapidis diſcurſibus ignem
Officium, non eſſe Deum, quique ordine certo
Nunc oritur, nunc occiduas demiſſus in oras
Partitur cum nocte vices, nec ſemper ubique eſt.
Nec lumen fuit ille manens in origine mundi,
Cum geminam ſine ſole diem novus orbis haberet.
Sic lunæ quoque vota ferunt, quam creſcere cernunt
Ac minui, ſtelliſque litant, quæ luce fugantur.
Hic laticem colit, ille larem, ſed jungere ſacris
Non audent inimica ſuis, ne lite propinqua
Aut rogus exiguas deficcet fortior undas,
Aut validis tenues moriantur fontibus ignes.
Arboreis alius ponit radicibus aras,
Inſtituitque dapes, & ramos flebilis orat,
Ut natos charamque domum, dilectaque rura,
Conjugiique fidem, famulos, cenſumque gubernent.
Lignee, ligna rogas, ſurdis clamare videris,
A mutis reſponſa petis. quæ jura domorum
Hac ratione regunt, ſi cæſa ſecuribus actis
Ardua pendentis ſuſtentent culmina tecti,
Aut ſubjecta focis dapibus famulentur edendis.
Nonnulli venerantur olus, molleſque per hortos
Numina ſicca rigant, verique hac arte videntur
Tranſplantatorum cultores eſſe Deorum.
Plura referre pudet, ſanctoque in carmine longum,
Vel damnare nefas, ne mollia ſentibus uram
Lilia, purpurei neu per violaria campi
Carduus, & ſpinis ſurgat paliurus acutis.

Jam ſatis humanis erroribus abdita monſtra
Riſimus, aut tales potius deflevimus actus.
Nunc cœptam juvat ire viam, montemque per altum
Nitentes firmare gradus: properemus in urbem
Libertatis ope, radians ubi regia fulvis
Emicat aula tholis, ubi dantur digna petenti,
Quærenti ſpes certa manet, clauſtriſque remotis
Pervia pulſanti referantur limina cordi.
Hic eſt ille lapis, reprobus quem vertice geſtat
Angulus, atque oculis præbet miracula noſtris,
Eſt leve cujus onus, cujus juga ferre ſuave eſt.

Per digeſta prius veteris miracula legis
Rettulimus, ſancti conjuncto ſpiritus actu
Quæ genitor ſocia nati virtute peregit:
Per digeſta rudis nec non miracula legis
Dicemus ſancti conjuncto ſpiritus actu,
Quæ natus ſocia patris virtute peregit.
Semper ut una manens Deitatis forma perennis
Quod ſimplex triplicet, quodque eſt triplicabile implet,
Hæc eſt vera fides, hanc ſprevit habere ſalutem
Arrius infelix, qui curva per avia rectum
Flectere niſus iter, foveam delapſus in atram
Corruit, & tetri merſus petit ima profundi.
Tam vacuus ſenſu, juſtæ quam tempore pœnæ
Viſceribus fuſis, vacuus quoque ventre remanſit.
Demens, perpetui qui non imitanda parentis
Jura, caducorum gradibus ſimulavit honorum.
Namque homines inter natum genitore minorem
Lex carnalis habet, quoniam pater ipſe parentis
Filius ante fuit: mox & qui filius eſt nunc,
Adforet eſſe pater, ſic per genus omne nepotum
It nova progenies, & avi numerantur avorum.
At dominus, verbum, virtus, ſapientia, Chriſtus,
Et totum commune Patris de lumine lumen,
De ſolo ſolus, cui nec minus eſt Patre quidquam,
Nec quo creſcat habet, genitus, non quippe creatus,
Ipſe eſt principium: nam ſicut clarus habetur,
In genitore manens, genitor quoque clarus in ipſo
Permanet, & rerum caput eſt Deus unus ubique.
Non quia ſummus Pater eſt, & filius hic eſt,
Sed quia quod ſummus Pater eſt, & filius hoc eſt.
Sic ait ipſe docens: Ego in Patre & Pater in me eſt.
Rurſus: Ego atque Pater unum ſumus. Arrius unum
Debet ſcire, ſumuſque Sabellius eſſe fatendum:
Iſte fidem trinam, aſt hic non amplectitur unam.
Ambo errore pares, quamquam diverſa ſequantur.
Qualiter aſſueti varias producere ſectas,
Impugnant ſua dicta viri, qui brachia nudis
Oſtentant exerta humeris, nil tradere docti:
Sed tantum certare cati, prudentia quorum

Stulta

Stulta jacet, quia vana Deo eſt ſapientia mundi.
Hic loquitur nimis, ille tacet: hic ambulat, hic ſtat:
Alter amat fletus, alter criſpare cachinnum,
Diverſiſque modis par eſt veſania cunctis.

Interea dum rite viam ſermone levamus,
Speſque fideſque meum comitantur in ardua greſſum,
Blandius ad ſummam tandem pervenimus arcem.
En ſigno ſacrata crucis vexilla coruſcant.
En regis pia caſtra micant, tuba clamat herilis,
Militibus ſua porta patet, qui militat intret,
Janua vos æterna vocat, quæ janua Chriſtus.
Aurea perpetuæ capietis præmia vitæ.
Arma quibus domini tota virtute geruntur,
Et fixum eſt in fronte decus. decus armaque porto,
Militiæque tuæ, bone Rex, pars ultima reſto.
Hic proprias ſedes, hujus mihi mœnibus urbis
Exiguam concede domum, tuus incola ſanctis
Ut merear habitare locis, alboque beati
Ordinis extremus conſcribi in ſecula civis.
Grandia poſco quidem: ſed tu dare grandia noſti,
Quem magis offendit, quiſquis ſperando tepeſcit.

Chriſte fave votis, qui mundum in morte jacentem
Vivificare volens, quondam terrena petiſti
Cælitus, humanam dignatus ſumere formam,
Sic aliena gerens ut nec tua linquere poſſes.
Hoc Matthæus agens hominem generaliter implet,
Marcus ut alta fremit vox per deſerta leonis,
Jura ſacerdotis Lucas tenet ore juvenci,
More volans aquilæ verbo petit aſtra Joannes.
Quatuor hi proceres una te voce canentes,
Tempora ceu totidem latum ſparguntur in orbem.
Sic & Apoſtolici ſemper duodenus honoris
Fulget apex numero, menſes imitatus & horas,
Omnibus ut rebus totus tibi militet annus.
Hinc igitur veteris recolens exordia mortis
Ad vitam properabo novam, lacrymaſque ferendo
Gaudia longa metam: nam qui deflemus in Adam
Semina mittentes, mox exultabimus omnes,
Portantes noſtros Chriſto veniente maniplos.

LIBER SECUNDUS.

Expulerat primogenitum ſæviſſimus anguis
Florigera de ſede virum, blandique ſaporis
Illecebris lethum miſero portarat amarum.
Nec ſolus meritam præſumptor ſenſerat iram
Mortali ſub lege jacens, ſed prorſus ab ipſo
Humanum ſimul omne genus. heu noxia conjux!
Noxia tu conjux magis, an draco perfidus ille?
Perfidus ille draco, ſed tu quoque noxia conjunx.
Proh dolor! æterni fuerant duo. creſcere poſtquam
Cœpit origo, perit, clademque a ſemine ſumpſit.
Quid numeroſa dies, quid tempore proderat illo
Cernere nongentos ultra feliciter annos,
Progeniemque ſenum decimam expectare nepotum,
Jamque ſuum neſcire genus, cum victa ſupremis
Curſibus, extremæ ſors irreparabilis horæ
Sera licet, ventura foret, longumque per ævum
Vita brevis nihil eſſe diu cum fine doceret?
Nec reducem ſpes ferret opem, primique ſepulcrum
Terrigenæ, cæca ſorberet fauce nepotes:
Ni pius ille ſator culpas ignoſcere promptus,
Reddere difficilis, ſua ne factura periret,
Quæque Deo ſimilis vivens aſtabat imago
Diſſimilis de morte foret, veniale miſertus
Inſtauraret opus, pomiſque vetaret acerbis,
Quæ mandere patres, natorum horreſcere dentes,
Donaretque ſuis ſemper placatus, ut unde
Culpa dedit mortem, pietas daret inde ſalutem.
Et velut e ſpinis mollis roſa ſurgit acutis,
Nil quod lædat habens, matremque obſcurat honore:
Sic Evæ de ſtirpe ſacra veniente Maria
Virginis antiquæ facinus nova virgo piaret:
Ut quoniam natura prior vitiata jacebat
Sub ditione necis, Chriſto naſcente, renaſci
Poſſet homo, & veteris maculam deponere carnis.

Hæc ventura ſenes poſtquam dixere Prophetæ,
Angelus intactæ cecinit properata Mariæ.
Et dictum comitata fides, uterumque puellæ
Sidereum mox implet onus, rerumque creator
Naſcendi ſub lege fuit: ſtupet innuba tenſos
Virgo ſinus, gaudetque ſuum paritura parentem.

Jamque novem lapſis decimi de lumine menſis
Fulgebat ſacrata dies, cum virgine fœta
Promiſſum complevit opus: verbum caro factum
In nobis habitare volens, tum maximus infans
Intemerata ſui conſervans viſcera templi,
Illæſum vacuavit iter: pro virgine teſtis
Partus adeſt, clauſa ingrediens & clauſa relinquens.
Quæ nova lux mundo, quæ toto gratia cælo?
Quis fuit ille nitor Mariæ, cum Chriſtus ab alvo
Proceſſit ſplendore novo? veluti ipſe decoro
Sponſus ovans thalamo, forma ſpecioſus amœna
Præ natis hominum, cujus radiante figura
Blandior in labiis diffuſa eſt gratia pulcris.
O facilis pietas! ne nos ſervile teneret
Peccato dominante jugum, ſervilia ſummus
Membra tulit Dominus, primique ab origine mundi
Omnia qui propriis veſtit naſcentia donis,
Obſitus exiguis habuit velamina pannis:
Quemque procelloſi non mobilis unda profundi,
Terrarum non omne ſolum, ſpatioſaque lati
Non capit aula poli, puerili in corpore plenus
Manſit, & anguſto Deus in præſepe quievit.
Salve ſancta parens, enixa puerpera regem,
Qui cælum terramque tenet per ſecula, cujus
Numen & æterno complectens omnia gyro
Imperium ſine fine manet; quæ ventre beato
Gaudia matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem,
Sola ſine exemplo placuiſti femina Chriſto.

Tunc prius ignaris paſtoribus ille creatus
Emicuit, quia paſtor erat, gregibuſque refulſit
Agnus, & angelicus cecinit miracula cœtus.
Talia Bethlæis dum ſigna geruntur in oris,
Eoi venere Magi, ſævumque tyrannum
Grandia ſollicitis perturbant nuntia dictis,
Judaicis nuper populis Orientis ab axe
Progenitum fulſiſſe ducem, hoc cælitus aſtra,
Hoc ſtellam radiare novam. ferus arbiter aulæ
Æſtuat Hebrææ, ratus hunc ſuccedere poſſe
Mox ſibimet, qui primus erat. tunc fronte ſerena
Nubila mentis alens, clam mandat ubique requiri,
Sicut adorandum, quem tractat fraude necandum.
Quid furis Herodes? Chriſtum ſermone fateris,

Et

Et ſenſu jugulare cupis, legemque legendo
Negligis, & regi regum tua regna minaris.
Ne tamen inſano careant tua nomina facto,
Patrandum ſub honore crucis (ſed crimine gentis)
Herodes alius, quod tu molire, videbit.

Ergo alacres ſummo ſervantes lumina cælo
Fixa Magi, ſiduſque micans regale ſecuti,
Optatam tenuere viam, quæ lege futura
Duxit adorantes ſacra ad cunabula gentes:
Theſauriſque ſimul pro religione ſolutis,
Ipſæ etiam ut poſſent ſpecies oſtendere Chriſtum,
Aurea naſcenti fuderunt munera Regi,
Thura dedere Deo, myrrham tribuere ſepulcro.
Cur tria dona tamen? quoniam ſpes maxima vitæ eſt,
Hunc numerum confeſſa fides, & tempora ſummus
Cernens cuncta Deus, præſentia, priſca, futura,
Semper adeſt, ſemperque fuit, ſemperque manebit
In triplici virtute ſui. tunc cælitus illi
Per ſomnum moniti contemnere juſſa tyranni,
Per loca mutati gradientes devia callis,
In patriam rediere ſuam. ſic nos quoque ſanctam
Si cupimus patriam tandem contingere, poſtquam
Venimus ad Chriſtum, jam non repetamus iniquum.
Ergo ubi deluſum ſe comperit, impius iram
Rex aperit, ſi jure queat Rex ille vocari
Qui pietate caret, propriam qui non regit iram,
Ereptumque gemens facinus ſibi, ceu leo frendens,
Cujus ab ore tener ſubito cum labitur agnus,
In totum movet arma gregem, manditque trahitque
Molle pecus, trepidæque vocant ſua pignora fœtæ
Nequidquam, & vacuas implent balatibus auras:
Haud ſecus Herodes Chriſto ſtimulatus adempto
Sternere colliſas parvorum ſtrage catervas,
Immerito non ceſſat atrox. quo crimine ſimplex
Turba perit? cur qui vix dum potuere creari,
Jam metuere mori? furor eſt in rege cruento,
Non ratio, primoſque necans vagitus, & audens
Innumerum patrare nefas, puerilia mactat
Millia, plangoremque dedit tot matribus unum.
Hæc laceros crines nudato vertice rupit,
Illa genas ſecuit, nudum ferit altera pugnis
Pectus, & infelix mater (nec jam modo mater)
Orba ſuper gelidum fruſtra premit ubera natum.
Quis tibi tunc, lanio, cernenti talia ſenſus?
Quoſve dabas fremitus, cum vulnera fervere late
Proſpiceres arce ex ſumma, vaſtumque videres
Miſceri ante oculos tantis plangoribus æquor?
Extinctiſque tamen quamvis infantibus abſens,
Præſens Chriſtus erat, qui ſancta pericula ſemper
Suſpicit, & pœnas alieno in corpore ſentit.

Aſt ubi biſſenos ætatis contigit annos,
Hoc ſpatium de carne trahens, ævique meatus
Humana pro parte tulit; ſenioribus eſſe
Corde videbatur ſenior, legiſque magiſtros
Inter, ut emeritus reſidebat jure magiſter.

Nec mora (quas etenim volitans per tempora mundus
Novit habere moras?) uſus majore juventa
Sex quaſi luſtra gerens placidam Jordanis ad undam
Venit, ut acciperet hoc quod dare venerat ipſe.
Hunc Baptiſta potens ut vidit ab amne Joannes,
Quem matris dum ventre latet, nondumque creatus
Senſerat, obſtruſo jam tunc ſermone Prophetes,
Ut muto genitore fluens (cui munera linguæ,
Poſt noni taciturna diu ſpiramina menſis
Parto redduntur nato) mox prædicat: Agnus
Ecce Dei veniens peccatum tollere mundi!
Tollere cum dicit, quod non habet, hoc mihi tollit:
Non mala ut ipſe gerat, ſed ut ipſe nocentia perdat.
Qualiter in medias dum lux præclara tenebras
Funditur, & proprio non obfuſcata ſereno
Decutit expulſas illæſis vultibus umbras,
Sic delicta fugans Salvator noſtra gerendo
Terſit, & a tactu procul evaneſcere juſſit.
Tunc vada torrentum ſimplex ingreſſus aquarum,
In ſe cuncta lavat noſtræ contagia vitæ,
Ipſe nihil quod perdat habens, ſanctoque liquentes
Corpore mundavit latices, lymphaſque beavit
Gurgitis, & propriis ſacravit flumina membris.
Senſerunt elementa Deum, mare fugit, & ipſe
Jordanus refluas curſum convertit in undas.
Namque propheta canens, Quidnam eſt, mare, quod fugis, [inquit,
Et tu Jordanis retro quid ſubtrahis amnem?
Ergo ubi flumineum poſt myſtica dona lavacrum
Egrediens, Dominus ſiccas calcavit arenas,
Confeſtim patuere poli, ſanctuſque columbæ
Spiritus in ſpecie Chriſtum veſtivit honore,
Manſuetumque docet, multumque incedere mitem,
Per volucrem, quæ felle caret, natoque vocato
Voce Patris, triplici Deus ex ratione probatur,
Quod pater & natus, quod ſpiritus eſt ibi ſanctus,
Quo manet indignus, qui non numeraverit unum.

Inde quaterdenis jam noctibus atque diebus
Jejunum dapibus, ſacro ſpiramine plenum
Inſidiis tentator adit, doctuſque per artem
Fallaces offerre dapes: Si filius, inquit,
Cerneris eſſe Dei, dic ut lapis iſte repente
In panis vertatur opem. miracula tanquam
Hæc non ſemper agat Dominus, qui ſaxea terræ
Viſcera fructiferis animans fœcundat ariſtis,
Et panem de cante creat. hac ergo repulſus
Voce prius, hominem non ſolo vivere pane,
Sed cuncto ſermone Dei, labefactus, & amens,
Altera vipereis inſtaurans arma venenis,
Cum Domino montana petit, cunctaſque per orbem
Regnorum monſtravit opes: hæc omnia, dicens,
Me tribuente feres, ſi me proſtratus adores.
Quantum perverſus, tantum perverſa locutus:
Scilicet, ut fragilis regni affectaret honores,
Qui populis æterna parat, monſtrumque nefandum
Pronus adoraret, cujus ſuper æthera ſedes,
Terra pedum locus eſt, quem nullus cernit, & omnis
Laudat in excelſis ſummiſſa voce poteſtas.
Chriſtus ad hæc: Tantum Dominum ſcriptura Deumque
Juſſit adorari, & ſoli famularier uni.
His quoque deficiens congreſſibus, audet iniquus
Ter ſeſe attollens animo perſtare ſuperbo,
Terque volutus humo, fragili confidere bello.
Tunc aſſumpſit eum ſanctam ſceleratus in urbem,
Et ſtatuens alti ſupra faſtigia templi,
Si natum genitore Deo tete aſſeris, inquit,
Impiger e ſummo demiſſus labere tecto.
Nam ſcriptura docet, de te mandaſſe Tonantem,
Angelicis ſubvectus eas ut tutior ulnis,
Ad lapidem ne forte pedem collidere poſſis.
O quam cæca gerit nigro ſub pectore corda
Mens tenebris obſcura ſuis! hunc ardua templi
Culmina, & erectæ quamvis faſtigia pinnæ
Credidit in præceps horreſcere, maxima ſummi

Curvavit qui membra poli, cælosque per omnes
Vectus in extremæ deſcendit humillima terræ,
Inferiora petens, ſed non excelſa relinquens.
Dixerat, & validi confoſſus cuſpide verbi,
Quod tentare ſuum Dominumque Deumque nequiret,
Victoris fugit ora gemens. tunc hoſte repulſo
Cælicolæ aſſiſtunt proceres, cætuſque micantes
Angelici Chriſto famulantur rite miniſtri.

Protinus ergo viros ex piſcatoribus aptos
Humanas piſcari animas, quæ lubrica mundi
Gaudia ſectantes, tanquam vada cærula ponti,
Cæcaque præcipites tranant incerta profundi,
Diſcipulos jubet eſſe ſuos, taleſque ſupernæ
Conciliat vitæ, quos non ventoſa loquendi
Gloria, nec vana de nobilitate ſuperbus
Sanguis alat, ſed forma tacens, humilique refulgens
Mente nitor, cælo faciat de plebe propinquos.
Nam quæ infirma potens elegit, & infima mundi,
Fortia confringens Deus & ſapientia perdens,

Quinetiam celerem cupiens conferre ſalutem,
Orandi præcepta dedit, judexque benignus
Indulgenda peti breviter jubet, ut cito præſtet.
Sic dicens: Orate patrem baptiſmate noſtrum,
Jure ſuum propriumque homini conceſſit honorem,
Et quod ſolus habet, cunctos permiſit habere.
Qui Dominum cæli patrem memoramus, in ipſo
Jam fratres nos eſſe decet, nec origine carnis
Germanum geſtare odium, ſed ſpiritus igne
Flagrantes abolere doli monimenta vetuſti,
Atque novum geſtare hominem, ne forſan ab alto
Degenerent terrena Deo, cui nos duce Chriſto
Fecit adoptivos cæleſtis gratia natos.

Sanctificetur ubi Dominus, qui cuncta creando
Sanctificat, niſi corde pio, niſi pectore caſto?
Ut mereamur eum nos ſanctificare colendo,
Annuat ipſe prior, ſicut benedicier idem
Se jubet a nobis, a quo benedicimur omnes.

Adveniat regnum jamjam quoque ſcilicet illud
Morte vacans, & fine carens, cui nulla per ævum
Tempora ſuccedent, quia neſcit tempus habere,
Continuus ſine nocte dies: ubi principe Chriſto
Nobile perpetua caput amplectente corona,
Victor opima ferens gaudebit præmia miles.

Jugibus hoc votis, hoc nocte dieque precemur,
Illius ut fiat cælo terraque voluntas,
Qui nuſquam vult eſſe nefas, hoſtemque nocentem
Utque polo, ſic pellat humo, ne corpora noſtra
Tamquam vile ſolum, ſævus ſibi vindicet hydrus.
Sed qui cuncta fovet plena pietate redundans
Omnipotens, animas pariter conſervet & artus:
Altera pars etenim cæli ſumus, altera terræ.

Annonam fidei ſperemus pane diurno,
Ne mens noſtra famem doctrinæ ſentiat umquam
A Chriſto jejuna ſuo, qui corpore & ore
Nos ſaturat ſimul ipſe, manens verbumque, cibuſque.
Dulcia nam Domini noſtris in faucibus hærent
Eloquia, exuperantque favos atque omnia mella.

Debita laxari qui nobis cuncta rogamus,
Nos quoque laxemus. proprii nam cautio verbi
Spondentes manifeſta tenet, graviuſque ſoluti
Nectimur, alterius ſi ſolvere vincla negamus.
Incipietque pius decies millena talenta
Dimittens Dominus, ſi nos affligere propter
Denarios centum conſervum ſenſerit ullum,
Tradere confeſtim tortoribus, inque feroci
Carcere conſtricti non permittemur abire,
Donec cuncta brevem reddamus aduſque quadrantem.

Non quia nos Dominus, lucis via, ſemita pacis
In laqueos tentantis agat, ſed cum mala noſtra
Deſerit, ire ſinit: nam quiſquis retia mundi
Delicioſa ſequens, luxus & gaudia blandæ
Perditionis amat: Deus hunc, virtutis amator,
Linquit, & ingreditur qua ſe tentatio ducit.
Jugibus hanc igitur ſtudiis vitemus, & arctum
Corde petamus iter, tenuis qua ſemita monſtrat
Ire per anguſtam regna ad cæleſtia portam.

Si cupimus vitare malum, debemus adire
Sectarique bonum; hic quia liberat, ille trucidat:
Hic alit, ille necat: nam quantum ſidera terris,
Ignis aquis, lumen tenebris, concordia bellis,
Vita ſepulturis: tantum bona longius abſunt
Diſſociata malis: dextrum, cuicumque neceſſe eſt,
Aut lævum gradiatur iter. ſed dextra bonorum
Semita conſpicuos vocat in ſua gaudia juſtos,
Inque tuos, Patriarcha, ſinus. at læva malorum
Exercet pœnas, & ad impia tartara mittit.
Ergo agnis ovibuſque Dei eſt hæc ſola voluntas,
Et bona libertas evadere torva cruenti
Ora lupi, vitaque frui per paſcua Chriſti.

LIBER TERTIUS.

PRima ſuæ Dominus, thalamis dignatus adeſſe,
Virtutis documenta dedit, convivaque præſens
Paſcere, non paſci veniens, (mirabile) fuſas
In vinum convertit aquas: amittere gaudent
Pallorem latices, mutavit læta ſaporem
Unda ſuum, largita merum, menſaſque per omnes
Dulcia non nato rubuerunt pocula muſto.
Implevit ſex ergo lacus hoc nectare Chriſtus,
Quippe ferax qui vitis erat, virtute colona
Omnia fructificans, cujus ſub tegmine blando
Mitis inocciduas enutrit pampinus uvas.

Regulus hinc nato quidam moriente rogabat
Flebilis & ſupplex Dominum, quo viſeret ægrum
Febre laborantem puerum, trepidamque vetaret
Labi animam de ſede ſua. tunc larga poteſtas
Credenti quæ nulla negat, nec dona retardat
Velocem comitata fidem, ſermone ſalutem
Concedens facili, vivit jam filius, inquit,
Perge, tuus: quantum imperii fert juſſio Chriſti?
Non dixit, victurus erit, ſed jam quia vivit,
More Dei, qui cuncta priuſquam nata videndo
Præteritum cernit, quidquid vult eſſe futurum.

Inde ſalutiferis incedens greſſibus urbes,
Oppida, rura, caſas, vicos, caſtella peragrans
Omnia, depulſis ſanabat corpora morbis.

Ecce autem mediæ clamans ex agmine turbæ
Lepro-

Leproſus poſcebat opem, variosque per artus
Plus candore miſer, Si vis, Domine, inquit, ab iſtis
Me maculis mundare, potes: volo, Chriſtus ut inquit,
Confeſtim redit una cutis, proprioque decore
Læta peregrinam mutarunt membra figuram,
Inque ſuo (magis eſt) vix agnitus ille colore.

Forte Petri validæ torrebat lampadis æſtu
Febris anhela ſocrum, dubioque in funere pendens
Saucia ſub gelidis ardebat vita periclis,
Immenſuſque calor frigus letale coquebat.
At poſtquam feſſos Domini manus attigit artus,
Igneus ardor abit, totiſque extincta medullis,
Fonte latentis aquæ cecidit violentia flammæ.

Quinetiam rabidas nigrorum depulit iras
Spirituum, ne flatus atrox laceraret iniqua
Peſte homines, operiſque Dei vexaret honorem,
Quem norat non eſſe Dei, paſſimque catervas
Ut prius, innumeras pulſo languore ſaluti
Reddidit, & varia populos a clade levavit.

Inde marina petens, arentes greſſibus algas
Preſſit, & exiguæ conſcendens robora cymbæ
Æquoreas intravit aquas, Dominumque ſequentes
Diſcipuli placido librabant carbaſa ponto.
Jam procul a terris fuerat ratis, actaque flabris
Sulcabat medium puppis ſecura profundum,
Cum ſubito fera ſurgit hiems, pelaguſque procellis
Vertitur, & trepidam quatiunt vada ſalſa carinam.
Perculerat formido animos, ſeſeque putabant
Naufraga littoreis jam tendere brachia ſaxis.
Ipſe autem placidum carpebat pectore ſomnum
Majeſtate vigil, quia non dormitat in ævum,
Qui regit Iſrael, neque prorſus dormiet umquam:
Ergo ubi pulſa quies cunctis clamantibus una
Voce ſimul, miſerere citus, miſerere, perimus,
Auxilio ſuccurre pio: nil vota moratus
Exurgens Dominus, validis miteſcere ventis
Imperat, & dicto citius tumida æquora placat.
Non erat illa feri pugnax audacia ponti,
In Dominum tumidas quæ ſurgere cogeret undas,
Nec metuenda truces agitabant flamina vires,
Sed lætum exiliens Chriſto mare compulit imum
Obſequio ſervire fretum, rapidoque volatu
Moverunt avidas ventorum gaudia pennas.

Interea placido tranſvectus marmore puppim
Liquerat, & medios luſtrabat paſſibus agros,
Cum procul e tumulis gemino ſtridore ruentes
Proſiluere viri, quos non mala dæmone pauco,
Sed legio vexabat atrox, nexuque cruento
Sæva catenatis geſtabant vincla lacertis.
Angebat quoque pœna duplex: heu dira furoris
Conditio! qui vim patitur, magis ille ligatur.
Tunc Domini præcepta tremens exire jubentis
Spiritus infelix, hominem non audet adire,
Effigiem fugiens quam Chriſtum cernit habere.
Sed pecus immunda gaudens lue, ſemper amicum
Sordibus, atque olido conſuetum vivere cœno,
Pro meritis petiere ſuis, triſteſque phalanges
Porcinum tenuere gregem: niger, hiſpidus, horrens,
Talem quippe domum dignus fuit hoſpes habere.

Hinc alias Dominus pelagi delatus in oras
Intravit natale ſolum, quo corpore naſci
Se voluit, patriamque ſibi pater ipſe dicavit.
Ecce aderant vivum portantes jamque cadaver
Bis bina cervice viri, lectoque cubantem
Vix hominem, cui vita manens ſine corporis uſu
Mortis imago fuit, reſolutaque membra jacebant
Officiis deſerta ſuis, fluxoſque per artus
Languida demiſſis pendebant vincula nervis.
Hunc ubi virtutum Dominus conſpexit egentem
Robore, peccatis primum mundavit ademptis,
Quæ generant augmenta malis: miſero inde jacenti
Surge, ait, & proprium ſcapulis attolle grabatum,
Inque tuam deſcende domum. nil juſſa moratus
Cui fuerat conceſſa ſalus, veſtigia linquens
Tandem aliena, ſuis lætatur vadere plantis,
Vectoremque ſuum grata mercede revexit.

Principis interea ſynagogæ filia, clauſo
Functa die ſuperas moriens amiſerat auras:
At genitor, cui finis edax ſpem prolis adultæ
Suſtulerat, ſanctos Domini lacrimanſque gemenſque
Corruit ante pedes, vix verba precantia fari
Singultu quatiente valens; miſerere parentis,
Orbati miſerere ſenis, modo filia, dicens,
Unica virgineis nec adhuc matura ſub annis
Occidit, & miſero patris mihi nomen ademit.
Affer opem, lapſamque animam per membra refunde,
Qui totam præſtare potes. hæc inquit: & auctor
Lucis ad extinctæ pergebat funera, greſſum
Vix populo ſtipante movens, permixtaque turbis
Ibat inundantem mulier perpeſſa cruorem,
Quæ magnas tenuarat opes, ut ſanior eſſet,
Exhauſtaque domo, nec proficiente medela,
Perdiderat proprium pariter cum ſanguine cenſum.
Aſt ubi credentis jam ſano in pectore cœpit
Dives adeſſe fides, mediis immerſa catervis
Nititur averſi vel filum tangere Chriſti.
Poſteriuſque latens ſubitam furata ſalutem
Extrema de veſte rapit, ſicciſque fluentis
Damnavit patulas audax fiducia venas.
Senſerat iſta Deus, cujus de fonte cucurrit
Quod virtus ſecreta dedit, furtumque fidele
Laudat, & egregiæ tribuit ſua vota rapinæ.

Ventum erat ad mœſti lugentia culmina tecti,
Deflentemque domum, moriens ubi virgo jacebat
Extremum ſortita diem, trepiduſque tumultus
Omnia lamentis ululans implebat amaris,
Funereoſque modos cantu lacrymante ferebat
Tibicen, plangorque frequens confuderat ædes.
Ponite ſollicita conceptos mente dolores,
Hic ſopor eſt, Salvator ait, nec funus adeſſe
Credite, nec ſomno poſitam lugete puellam.
Dixerat, & gelida conſtrictum morte cadaver
Spiritus igne fovet, verboque immobile corpus
Suſcitat, atque ſemel genitam bis vivere præſtat.
Obſtupuere animis, inopinaque vota parentes
Aſpiciunt, verſiſque modis per gaudia plaudunt.

Inde pedem referens geminos videt ecce ſequentes
Cæcatos clamare viros, fili inclyte David
Diſcute nocturnas extinctis vultibus umbras,
Et clarum largire diem. quam credere tutum
Quam ſanum eſt cognoſſe Deum! jam corde videbant
Qui lucis ſenſere viam, tunc cæca precantum
Lumina diffuſo ceu torpens ignis olivo
Sub Domini micuere manu, tactuque ſereno

Inſtaurata ſuis radiarunt ora lucernis.

His ita dimiſſis alius producitur æger,
Multiplici languore miſer, qui voce relictus,
Auditu vacuus, ſolo per inania membra
Dæmone plenus erat: hunc protinus ordine ſacro
Curavit verſis Deus in contraria cauſis,
Dæmonio vacuans, auditu & voce reformans.

Nec minus interea proprios jubet omnia poſſe
Diſcipulos, totiſque ſimul virtutibus implens;
Ite ait, & triſtes morborum excludite peſtes,
Sed domui Iſrael (quia necdum nomine gentes
Auxerat hoc omnes) cælorum dicite regnum,
Dæmoniis auferte locum, depellite lepram;
Functaque ſubductæ revocate cadavera vitæ:
Sumpſiſtis gratis, cunctis impendite gratis.
Ac velut hoc dicens, ego vobis quippe miniſtris
Servandos committo greges, ego denique paſtor
Sum bonus, & proprios ad victum largior agros.
Nemo meis ovibus quæ ſunt mea paſcua vendat.
Hæc in Apoſtolicas ideo prius edidit aures
Omnipotens ut ab his jam ſeſe auctore magiſtris
In reliquum doctrina fluens decurreret ævum.
Qualiter ex uno paradiſi fonte leguntur
Quatuor ingentes procedere curſibus amnes,
Ex quibus in totum ſparguntur flumina mundum.
(Quiſquis enim deitatis opus, quod non habet ex ſe
Sed domino tradente gerit, ſub nomine puro
Suſcipiet, puro diſpenſet munere, poſſit
Ut diſpenſator, non ut mercator haberi,
Davidiſque modis vitam cantare futuram:
Intrabo in domini requiem, quia neſcio mercem.)

Exin conſpicuam ſynagogæ ingreſſus in aulam,
Aſpicit invalidum, demiſſo corpore mancum,
Seminecem membris, non totum vivere, cujus
Arida torpentem damnarat dextera partem,
Imperioque medens, gelidam recaleſcere palmam
Præcipit, & reddi divino more ſalutem,
Sicut ſemper agit, nil tollit, & omnia reddit.

En iterum veteres inſtaurans lubricus artes
Ille chelydrus adeſt, nigri qui felle veneni
Lividus humano gaudet pingueſcere tabo.
Quodque per alternos totiens diſperſerat ægros
Virus, in unius progreſſus viſcera fudit.
Cui vocem lumenque tulit, triplicique furore
Saucia membra tenens, mutum quatiebat, & orbum.
Tunc Dominus mundi, lux vera, & ſermo parentis
Sordibus excluſis oculos atque ora novavit,
Verbaque per verbum, per lumen lumina ſurgunt.

Venerat & mulier morbo contracta vetuſto,
Non ſenio, tremebunda, gemens, incurva caducis
Vultibus, & ſolam deſpectans cernua terram.
Quæ, miſerante Deo, juges poſt octo decemque
Membra levat meſſes, cælumque & ſidera tandem
Cernit, & ardentem ſolis reminiſcitur orbem.
Totum erecta videns, quia quos malus opprimit hoſtis,
Ima petunt; quos Chriſtus alit, ſine labe reſurgunt.

Cumque dehinc populum ſeſe in deſerta ſequutum
(Ut typicus Moſes, veruſque Propheta) videret
Antiquam ſentire famem, majoribus actis
Antiquam monſtravit opem. tunc alite multo
Carnis opima dedit, geminis modo piſcibus auxit.
Sufficiens tunc manna pluit: modo panibus amplum
Quinque dedit victum per millia quinque virorum.
Cætera turba latet, numero nec clauditur ullo
Maxima parvorum legio, vel maxima matrum.
Quodque magis ſtupeas, cophinos ablata replerunt
Fragmina biſſenos, populiſque vorantibus aucta,
Redditaque a cunctis non eſt data copia menſis.

Jamque ſeneſcentem gelidi ſub cærula ponti
Oceano rapiente diem, cum pallor adeſſet
Noctis, & aſtriferas induceret Heſperus umbras,
Diſcipuli ſolo terris reſidente magiſtro,
Undoſum petiere ſalum, fluctuque tumente
Torva laborantem jactabant æquora puppim:
Adverſus nam flatus erat: tunc noctis opacæ
Tempore calcatas Dominus ſuperambulat undas,
Et vaſti premit arva freti, glaucique fluentis
Circumfuſa ſacras lambebant marmora plantas.
Miratur ſtupefacta cohors, ſub calle pedeſtri
Navigeras patuiſſe vias: at Petrus amicam
Doctus habere fidem, Chriſtumque agnoſcere ſemper,
In medias deſcendit aquas, quem dextra levavit
Labentem Domini, nil tanto in gurgite paſſum.
Cui manus illa fuit portus, pelagique viator
Libera per vitreos movit veſtigia campos.

Geneſar inde ſoli, Domino veniente, coloni
Infirmos traxere ſuos, ut fimbria ſaltem
Vix attacta Dei, morbis medeatur acerbis,
Senſerunt jugem, quotquot tetigere, ſalutem.
Quam pretioſa fuit quæ numquam vendita veſtis!
Ipſa omnes modici redimebat munere fili.

Tunc Tyrias partes Sidoniaque arva petentem
Anxia pro natæ vitio (quam ſpiritus atris
Vexabat ſtimulis) mulier Cananæa rogabat,
Se canibus confeſſa parem, qui nare ſagaci
Semper odoratæ recubant ad limina menſæ,
Aſſueti refluas dominorum lambere micas.
Vox humilis, ſed celſa fides, quæ ſoſpite nata
De cane fecit ovem, gentiſque in ſentibus ortam
Compulit Hebræi de germine veſcier agri.

Alta dehinc ſubiens montis juga, plebe ſequente,
Millia cæcorum, claudorum millia paſſim,
Lepróſos ſimul & populos, ſurdaſque catervas,
Invalidaſque manus, & quidquid debile vulgi
Venerat, in priſcum componit motibus uſum,
Et revocata ſuis attemperat organa nervis.

Dumque medens ægrum refovet virtute tumultum,
Tertia lux aderat, ſterilique in ceſpite nullum
Contigerat plebs tanta cibum, nimioſque labores
Nutribat geminanda fames, ſi ſaucia callem
Turba per ingentem dapibus jejuna rediret.
Qua flexus pietate Deus, qui ſemper egentum
Panis adeſt, victumque locis ſine frugibus infert,
Piſciculis paucis, & ſeptem panibus agmen
Pavit enorme virum, præterque infirma ſecundi
Sexus, & ætatis, ſaturavit quatuor illic
Millia veſcentum, plus ut mireris, & auctas
Diſce fuiſſe dapes: epulas nutrivit edendo
Vulgus, & attritæ creverunt morſibus eſcæ,
Relliquiaſque ſuas ſportarum culmina ſeptem
Expavit fugitiva fames, ubi fragmine ſumpto

Vi-

Vidit abundantem modico de ſemine meſſem.

Nec tamen, humano quamvis in corpore Chriſtum
Matris ab occaſu mortalia membra gerentem
Clam fuit eſſe Deum, quia non abſconditur umquam
Urbs in monte ſedens, modio nec ſubditur ardens
Lychnus, anhelantem ſed ſpargens altius ignem,
Cunctis lumen agit: radians nam teſtibus amplo
Diſcipulis fulgore tribus, velut igneus ardor
Solis, in æthercam verſus ſplendore figuram,
Vicerat ore diem, veſtemque tuentibus ipſam
Candida forma nivis Domini de tegmine fulſit.
O meritum ſublime trium, quibus illa videre
Contigit in mundo, quæ non ſunt credita mundo!
Quid? quod & Heliam, & clarum virtute Moyſen,
Ignotos oculis viderunt lumine cordis,
Ut major ſit noſtra fides, hunc eſſe per orbem
Principium ac finem, hunc Alpha videriet hunc Ω,
Quem medium tales circumfulſere Prophetæ:
Alter adhunc vivens, alter ſtans lumine vitæ.
Sidereoque ſono, meus eſt hic filius, aiens,
Oſtendit Verbo genitum vox patria Chriſtum.

Poſtquam corporeos virtus regreſſa per artus
Texit adoratam carnis velamine formam,
Seque palam Dominus populis dedit, ecce repente
Vir humilis mœſto dejectus lumina vultu
Procedit, ſupplexque manus & brachia tendit
Imploratque gemens, Unus mihi filius, inquit
Eſt, Domine: horrenda lacerat quem ſpiritus ira,
Nec linquit, niſi mergat aquis, aut ignibus atris
Opprimat, atque animam dubia ſub morte fatiget.
Hunc precor, expulſo miſeratus utrumque furore,
Redde mihi, vel redde tibi, nec cæca poteſtas
Expellat trepidam ſubtracto lumine vitam.
Dixerat, & genua amplectens, genibuſque volutans
Hærebat, Dominuſque pio jam pectore votis
Annuerat. tunc prædo furens, ac noxius hoſtis,
Cui poſſeſſa diu eſt alieni fabrica juris,
Pervaſa migrare domo compulſus, in iram
Tollitur acceſam, correptaque carpere membra
Nititur, & fruſtra, Domino prohibente, laborans
Fugit in obſcuras, puero vivente, tenebras.

Rex etiam ſolus regum,: & Dominus Dominorum
Non dedignatus, Petro piſcante, tributum
Solvere Cæſareum, medii de gurgite ponti
Hamum ferre jubet gerulum didrachmatis auri.
Incola mox pelagi pendentia fila momordit,
Juſſa tributa ferens, graviorque onerante metallo,
Vilis honor piſcis pretio majore pependit.

Diſcipuliſque ſuis ſe percontantibus, aula
Cæleſtis regni major quis poſſit haberi:
Ut Deus & doctor mirabilis, omnibus, inquit,
Celſior eſt humilis, cunctiſque potentior ibit,
Qui cunctis ſubjectus erit, ſeſeque minorem
Demiſſa cervice feret: velut iſte videtur
Parvulus, & monſtrat puerum conſiſtere parvum,
Scilicet ingenium teneri ſectemur ut ævi,
Non annis, ſed mente jubet, quia mollior ætas
Nil pompæ mortalis amat, non ambit honorem,
Nec reſupina tumet: ſic puræ ſemita vitæ
Quantum prona ſolo, tantum fit proxima cælo:
Mens etenim vergens, altum petit, altaque vergit,
Inferiorque gradus, quo vult deſcendere, ſurgit.
Ecce humilem Dominus de ſtercore tollit egenum,
Et facit egregios inter reſidere tyrannos:
At contra tumidum pugnaci mente rebellem
Præcipitem cælo ſub tartara juſſit abire.
Parva loquor, ſi facta Dei per ſingula curram,
Et ſpeciale bonum, cum ſit generale, revolvam.

LIBER QUARTUS.

Jam placidas Jordanis item tranſgreſſus arenas,
Judaæ ſectatus iter, ſine nomine mixtum
Vulgus & innumeras relevans a clade catervas,
Suſcipit infirmos, & dat diſcedere ſanos.
Nil igitur ſummo de ſe ſperantibus umquam
Difficile eſt conferre Deo, cui prona facultas
Ardua planare, & curva in directa referre,
Et quidquid natura negat, ſe judice præſtat.
Namque foramen acus ſicut penetrare camelus
Membrorum præ mole nequit, ſic dives opima
Fertilitate tumens, tenuem non poſſit adire
Cæleſtis regni ducentem ad limina callem,
Ni genitor rerum, qui mundum lege coercet,
Et nulla ſub lege manet, cui condere velle eſt,
Quem frons nulla videt, ſed totum conſpicit ipſe,
Hoc impoſſibile eſt homini, dixiſſet, & alto
Poſſibile eſt jus omne Deo, multiſque moleſtum
Divitibus tandem faceret miteſcere cenſum.
Nam proprias bene tractat opes, cæloque recondi
Theſauros vult ille ſuos, ubi quidquid habetur
Non mordax ærugo vorat, non tinea ſulcat,
Nec male defoſſum famulatur furibus aurum,
Jejunis quicumque cibum, ſitientibus hauſtum,
Hoſpitibus tectum, nudis largitur amictum,
Solatur nexos in carcere, perſovet ægros,
Atque aliis largus, ſibi tantum conſtat egenus.
Nec dubie in cælum ſubſtantia pervenit illa,
Quæ Chriſto collata datur ſub paupere forma,
Quæ damnis augmenta capit, quæ ſpargitur, ut ſit,
Quæ perit, ut maneat, quæ vitam mortua præſtat.

Præterea Dominus geminos conſidere cæcos,
Dum quoddam tranſiret iter, comitante caterva,
Conſpicit, extinctæ poſcentes munera formæ,
Flebilibuſque vagas implentes vocibus auras,
Nec cunctata ſolens pietas inferre ſalutem,
Quæ ſenſit flagrare fidem, mox lumina tangens
Evigilare jubet, quæ ſomnus preſſerat ingens,
Atque diu clauſas reſerans ſub fronte feneſtras,
Ingrediente die fecit diſcedere noctem.

Hinc repetita ſacri gradiens per mœnia templi
Lumina cæcatis dedit, & veſtigia claudis.
Talia Davidicam poſt facta reliquerat urbem,
Bethaniæ vicina petens, eademque reverſus
Clareſcente die properabat viſere tecta:
Ecce autem mediis aſtans ſublimis in arvis
Frondea ficus erat, cujus in robore nullum
Repperit eſuriens luſtrata ſtipite pomum,
Arboreiſque comis. jam nunc ex germine vaſto
Nullus, ait, fructus reliquum generetur in ævum.
Confeſtim viduata ſuis ficulnea ſuccis
Aruit, & ſiccis permanſit mortua ramis.
Omnis enim quicumque Deo nil fertile nutrit,
Ceu ſterilis truncus, lignis æquabitur uſtis.

At juſtus palmæ ſimilis florebit amœnæ,
Semper habens frondes, & tanquam Libana cedrus,
Multiplicandus adeſt, & ſidera vertice tangit.

Poſt oblatus ei, virtutem ſenſit herilem
Inſanus ſermone carens, quem faucibus arctis
Angebat vis clauſa mali, vitiumque tacendo
Prodiderat. ſed cuncta ſolens infirma levare
Conditor obſeſſa pepulit de fauce latronem,
Et voci patefecit iter, nexuque ſoluto
Muta diu tacitas effudit lingua loquelas.

Poſt Dominus Phariſæa petens convivia cœnæ,
Orantis dapibus ſeſe impertivit amici.
Tunc mulier (quam fama nocens, & plurima vitæ
Mordebant delicta ſuæ) clementia ſupplex
Corruit amplectens veſtigia, quæque profuſis
Irrigat incumbens lacrimis, & crine ſoluto
Nec tergere ſacras, nec ceſſat lambere plantas,
Unguento fragrante fovens, ſententia donec
Læta Dei (quem ferre manum non pœnitet umquam,
Si nos pœniteat veterem quæſiſſe ruinam)
Vade, fides, mulier, tua te ſalvavit ab omni,
Dixiſſet, quodcunque malum geſſiſſe videris.
Utere pace mea. magna eſt medicina fateri,
Quod nocet abſcondi: quoniam ſua vulnera nutrit
Qui tegit, & plagam trepidat nudare medenti.
En polluta diu, modicum purgata receſſit
Per gemitum, propriique lavans in gurgite fletus,
Munda ſuis lacrimis redit, & deterſa capillis.

Jamque Capharnææ ſynagogam intraverat urbis
Rite doces populos, quem cum vidiſſet iniquus
Humano ſub corde latens, clamore protervo
Spiritus infremuit; quid nobis & tibi, dicens,
Perdere nos heu Chriſte venis? ſcio denique qui ſis,
Et ſanctum cognoſco Dei. nec plura locutus
Imperio terrente tacet, hominemque relinquit
Pulſus, & in vacuas fugiens evanuit auras.
Hic etiam variis finem languoribus eſſe
Fecit, & excluſos ſemper reticere coegit
Dæmonas, ac talem prohibet ſe pandere teſtem.
Olim quippe ferox, & nigræ mortis amator
Ille nocens anguis, dejectus culmine cæli
Cum pompis ſociiſque ſuis, omnique nefandæ
Agmine militiæ, Chriſtum, quem noverat illic,
Conſpicit in terris, velamine carnis opertum,
Et gemit eſſe homini Dominum virtutis amicum.

Dumque Tyri transgreſſus iter, Sidonia rurſus
Arva legens placidas Dominus calcaret arenas,
Curavit gemino miſerum ſpiramine clauſum,
Qui vocem non ore dabat, non aure trahebat,
Sidereæque manus ruptis penetralibus omnes
Attactu patuere fores, lætuſque repente
Audirique loquens, meruitque audire loquentes.

Tu quoque virtutis ſenſiſti munus herilis
Procumbens oculis, in cujus lumina Chriſtus
Expuit, & ſpeciem ſimulatæ mortis ademit.

Hinc majora docens populos cæleſtia, verum
Se reſerat ſermone Deum, turbaſque frequentes,
Quæ nimis irruerant, cupiens vitare parumper,
Stagna petit, parvaque ſedens in Simonis alno,
Littore ſiſtentem firmabat ab æquore plebem.

Et dictis jam finis erat, tunc altius actam
In pelagus jubet ire ratim, vaſtoque profundo
Retia demitti piſcantia, quæ nihil omnem
Claudere per noctem vacuo potuere labore.
Simon paret ovans, & aquoſis gentibus inſtans
Linea clauſtra jacit, tantumque immanis apertos
Implevit captura ſinus, ut præda redundans
Turbaret geminas cumulato piſce carinas,
Nam ſocia iſtic puppis erat. ſic maxima ſæpe
Gaudia non ferimus, propenſaque vota tenemus:
Quodque Deo facile eſt, homines optare nec audent.

Talibus inſignis virtutibus ibat in urbem,
Quæ ſit dicta Naim, populo vallatus opimo,
Et grege diſcipulum; miſerum tunc cominus ecce
Conſpicit efferri juvenem, gelidumque cadaver,
Pluribus exequiis, & inani funere paſſum
Triſte miniſterium, cujus ſors invida matrem
Jamdudum viduam, gemina viduaverat urna.
Nec remorata diu pietas, inimica doloris
Auxilium vitale tulit, tactoque feretro
Surge, ait, o juvenis: parenſque in tempore dicto,
Mortuus aſſurgit, reſidenſque loquenſque revixit,
Atque comes genitricis abit. nam funere torpens
Ilicet amiſſæ paſſus diſcrimina vitæ,
Non poterat famulus Domino clamante tacere,
Nec vita præſente mori: mox agmine verſo,
Deponens trepidum recidivo tramite luctum,
Candida felicem revocavit turba parentem.

Nec tibi parva ſalus, Domino medicante, Maria,
Multiplici læſum curavit vulnere ſenſum,
Quam fera ſeptenis rabies invaſerat armis,
Dæmonico cuneata globo: ſed ſquameus anguis
Imperioſa ſacri fugiens miracula verbi
Corde tuo depulſus abit, volucreſque per auras
In chaos infernæ lapſus penetrale gehennæ
Septem ingens gyros, ſeptena volumina traxit.

Neve redundantem cumulato germine meſſem
Exiguis Dominus ſineret languere colonis,
Diſcipulos alios, quorum mens conſcia recti,
Puraque ſimplicitas, numero meritoque refulgens
Aurea libra fuit, velut agnos præcipit inter
Sanguineos properare lupos: aſſumite, dicens
Jura poteſtatis, nullum metuatis ut hoſtem,
Vipereaſque minas & ſcorpion, atque inimica
Omnia virtutis ſenſu calcate fideli.
Nulla meis feritas famulis adverſa nocebit.
Nec tantum hoc gaudete viri, quod ſpiritus ater
Subjaceat vobis, quantum quod nomina veſtra
Scripſit in æterno cæleſtis littera libro.
Jus eſt quippe Dei, vitam præponere factis.
Nam merito ceſſante bono, miracula nil ſunt,
Quæ faciunt plerumque mali, quibus arbiter orbis,
Neſcio vos, dicturus erit, diſcedite cuncti
Artifices ſcelerum, rebus qui ſemper iniquis
Divinum ſimulaſtis opus. ſic tempore Moſi
Carminibus quidam vanis Memphitis in oris
Signa dabant non ſponte Dei, ſed imagine falſa
Viſibus humanis magicas tribuere figuras.

Poſt Phariſæorum cujuſdam principis intrat
Clarificare domum, non eſcam ſumere tantum,
Ad quam tunc facili convenerat ille precatu.
Hic homo perſpicuo diſtentus ventre tumebat

Plenus

Plenus aquæ, gravidamque cutem ſuſpenderat alvus
Incluſam paritura necem, jam membra fluebant
Accreſcente ſinu, miſeroſque infuſa per artus
Turgida per flatum macies tenuaverat ægrum,
Inque uteri ſpatium totus convenerat hydrops.
Non tulit hanc ſpeciem mundi Pater, & ſua tranſit
Sabbata non curans, hominem curare paratus,
Quem voluit magis eſſe ſuum: nam ſabbata propter
Condita ſunt hominem, ſed non homo ſabbata propter.
Tunc pius humentem ſiccata corporis unda
Juſſit abire luem: fluidus mox viſcera morbus
Deſerit, & vacuæ reſident in pectore fibræ,
Carnalemque lacum peſtis lymphata relinquit.

Cœperat interea Dominus Galilæa per arva
Tranſgrediens ſancto quoddam pede tangere caſtrum.
Hunc procul ut videre decem maculoſa gerentes
Leproſi portenta viri, quos corpore fœdo
Diſcolor obſcœnis turpabat pœna figuris,
Præceptor miſerere, potes namque omnia IESU,
Clamantes dixere ſimul, tunc flexa poteſtas,
Quæ numquam pietate vacat, clementior infit:
Ite, ſacerdotum conſpectibus ora referte.

Cumque viam peterent, ſubito mundata viciſſim
Mirantur ſua membra viri, variumque tuentes
Explorant proprias alterno lumine formas.
Ex quibus ut grates ageret pro munere tanto
Vix unus reduci converſus tramite, pronus
Sternitur ad terram, Dominum virtutis adorans,
Atque ſacerdoti vero ſua protulit ora.
Denique pontificum princeps ſummuſque ſacerdos
Quis niſi Chriſtus adeſt, gemini libaminis auctor
Ordine Melchiſedech, cui dantur munera ſemper,
Quæ ſua ſunt, ſegetis fructus, & gaudia vitis?

Cum reſidens cæcus Timæi filius illud
Propter iter, Dominum per quod cognoverat ire,
Vociferans crebro lumen clamore petiſſet,
Nec populo prohibente tacens, accedere juſſus
Ad Dominum, palpante manu viſumque recepit,
Et nullo ducente redit. quam fortiter inſtat
Importuna fides? quidquid res dura negarit,
Sola frequens votis oratio præſtat honeſtis.

Unanimum panem ſic ille petebat amicum,
Qui foribus clauſis per opaca ſilentia noctis,
Obnixeque diu confidenterque neganti,
Vocibus aſſiduis precibuſque extorſit anhelis.

Præterienſque viæ Dominus loca Samaritanæ
Humanam flagrante ſitim collegerat æſtu,
Fonſque perennis aquæ modicam deſiderat undam,
Ut biberet, qua corpus erat. tunc accola gentis
Stans mulier, parvum puteo quæ traxerat hauſtum,
Cum dare cunctatur perituræ munera lymphæ,
Agnoſcens propriam numeroſo conjuge vitam,
Orat inexhauſti tribui ſibi dona fluenti
Æternam poſitura ſitim, qua nemo carere
Dignus erit, Domini niſi merſus gurgite Chriſti
Percipiat placidas animæ, non corporis, undas.

Dumque ſui media reſidens teſtudine templi
Ore tonans patrio, directi ad pervia callis
Errantem populum monitis convertit amicis,
Ecce trahebatur, magna ſtipante caterva,
Turpis adulterii mulier lapidanda reatu,
Quam Phariſæa manus placido ſub judice ſiſtens
Dum damnare parat, plus liberat. omnibus illis
Nam ſimul e turbis, proprio ſine crimine nullus
Accuſator erat, ſaxum qui miſſile primus
Sumeret obſcœnæ feriens contagia mœchæ.
Nec poterat quiſquam feſtucam evellere parvam
Ex oculo alterius, proprio qui lumine grandem
Sciret ineſſe trabem. profugus ſic ille receſſit
Impetus, & clemens donat ſententia culpam,
Jam non peccandi ſub conditione ſolutam.
Nam vomitum quicumque ſuum canis ore relambit,
Nec veterem ſtudet hic veniam, nec habere futuram,
Hujus damna tenens, hujus compendia perdens.

Inde means genitum cernit conſidere cæcum,
Qui male prægnantis dilapſus ventre parentis
In lucem ſine luce ruit: tunc ſanguinis ille
Conditor humani, mundique orientis origo
Imperfecta diu proprii non paſſus haberi
Membra operis, natale lutum per clauſtra genarum
Illiniens, hominem veteri de ſemine ſupplet.
Nec viſum tamen ante capit, quam voce jubentis
Accepta Domini Siloam veniſſet ad undam,
Et conſanguinei fotus medicamine limi
Pura oculos foviſſet aqua. mox ergo gemellæ
Vultibus effulgent acies, tandemque merentur
Ignotum ſperare diem. cognoſcite cuncti
Myſtica quid doceant animos miracula noſtros.
Cæca ſumus proles miſeræ de fœtibus Evæ,
Portantes longo natas errore tenebras:
Sed dignante Deo mortalem ſumere formam
Tegminis humani, facta eſt de Virgine nobis
Terra ſalutaris, quæ fontibus oblita ſacris,
Clara renaſcentis reſerat ſpiramina lucis.

Bethaniæ inde ſolum repetens, intrarat, ibique
Lazarus occidua tumulatus ſorte jacebat
Jam quarto ſine luce die, clauſuſque ſepulcri
Marmore, corruptum tabo exhalabat odorem.
Flebant germanæ, flebat populatio præſens,
Flebat & Omnipotens, ſed corpore, non Deitate,
Exanimeſque artus, illa pro parte dolebat,
Qua moriturus erat, lacrimiſque implevit amicum
Majeſtate Deum. quid credere Martha moraris?
Quidve Maria gemis? Chriſtus dubitatis an unum
Poſſit ab infernis hominem revocare cavernis,
Qui dabit innumeras poſt funera ſurgere turbas?
Ergo ubi clamantis Domini ſonuit tuba dicens:
Lazare perge foras, magno concuſſa pavore
Tartara diſſiliunt, Erebi patuere receſſus,
Ertremuit letale chaos, mortiſque profundæ
Lex perit, atque anima proprias repetente medullas
Cernitur ante oculos vivens aſtare cadaver.
Poſtque ſepulcralem tandem recreatus honorem
Ipſe ſibi moriens, & poſthumus extat & hæres.

Utque, caduca vagi contemnens culmina ſecli,
Monſtraret ſe rite Deum, non curribus altis
(Qui pompæ mortalis honor) rapidiſque quadrigis
Pulvereum ſulcavit iter, nec terga frementis
Ardua preſſit equi, phaleris qui pictus & oſtro
Ora cruentatum mandentia concutit aurum.
Sed lento potius geſtamine vilis aſelli
Rectori ſuffecit honos, levis ungula cujus,
Ut tanto ſeſſore decus mirabile portans,

No-

Nobilior ſub faſce foret, non illius impar,
Qui parvulo Chriſtum licet in præſepe jacentem
Agnovit tamen eſſe Deum. plebs omnis adorans
In ſolido, molles ſubjecit tramite veſtes.
Dicite, Gentiles populi, cui gloria regi
Talis in orbe fuit, cui palmis compta vel umquam
Frondibus arboreis, laudem cæleſtibus hymnis
Obvia turba dedit, Domino niſi cum patre Chriſto,
Qui regit æthereum princeps in principe regnum?
(Cui ſanctus ſemper conregnat ſpiritus æque.)

LIBER QUINTUS.

HAs inter virtutis opes, jam proxima Paſchæ
Cœperat eſſe dies, Domini cum gloria vellet
Ponere mortalem, vivamque reſumere carnem,
Non aliam: ſed rurſus eam quam munere plenam
Lucis ab infernis relevans ad ſidera vexit,
Exclamanſque palam: Pater iſta memet ab hora
Salvifica; ſed in hanc ideo veni tamen horam.
Clarifica, dixit, nomen tuum: magnaque cælo
Vox reſonans venit per nubila: Clarificavi,
Clarificabo iterum. quid apertius eſt patre teſte,
Cælo aſſertore? at nec ſic cognoſcere Chriſtum
Gens voluit Judæa Deum. pars eſſe ferebat
Hoc tonitrum, pars Angelicam crepuiſſe loquelam.
O gens cæca oculis, o gens duriſſima corde.
Non tonitrus potuit Chriſtum, ſive Angelus ullus,
Auctorem generaſſe ſuum, qui nomine Patris
Audito reſponſa daret, ſed ab ore Tonantis
Natum agnoſcentis, populus quo crederet aſtans,
Vox emiſſa ſuo reſpondit conſona verbo.

Annua tunc ſacræ celebrans per munera cœnæ
Paſchales ex more dapes, humilemque miniſtrum
Se faciens, & grata ſuis exempla relinquens,
Aſſurgit, famuluſque libens famulatur, & omnem
Linteolo accinctus tantum inclinavit honorem,
Diſcipulis ut ſponte lavans veſtigia cunctis,
Nec Judam exciperet, quem proditionis iniquæ
Noverat auctorem. ſed nil tibi gloria, ſæve
Traditor, illa dabat pedibus conſiſtere mundis,
Qui ſenſu pollutus eras, velut omne ſepulcrum
Exteriora gerens albæ velamina formæ,
Sordibus interius fœdoque cadavere plenum.

Nec Dominum latuere doli, ſceleriſque futuri
Prodidit auctorem, panem cui tradidit ipſe;
Qui panis tradendus erat: nam corporis atque
Sanguinis ille ſui poſtquam duo munera ſanxit,
Atque cibum potumque dedit, quo perpere numquam
Eſurient, ſitientque animæ ſine labe fideles;
Protinus in Judam, ſedes ubi livor habebat,
Spiritus intravit teterrimus, armaque ſumens
In Dominum ſervile dedit conſurgere bellum.
Pactus grande nefas parva mercede: neque illi
Culpa datur pretio, ſed inhærent crimina facto.
Tantundem ſceleris, terdena numiſmata ſumens
Argenti, parvo cæcatus munere geſſit,
Quantum cuncta ſimul terrarum regna, mariſque
Divitias, omnemque vagis cum nubibus æthram
Si caperet, geſturus erat: neque enim bona mundi
Sufficerent, magni fuſo pro ſanguine Chriſti,
Qui pater eſt mundi, qui fecerat hunc quoque naſci.
Atque utinam ſterili damnatus matre nequiſſet
Natalem ſentire diem, nec luminis hujus
Hauſiſſet placidas flatoris vitalibus auras
Æterno torpore latens, miſeroque fuiſſet
Sors melior neſcire datam, quam perdere vitam,
Aut male fuſus humo, confeſtim munera lucis
Perderet, ut pulvis, quem ventus projicit ingens
A facie terræ, rapidiſque volatibus actus
Spargitur in vacuas nebulis obſcurior umbras.

Tune cruente, ferox, audax, inſane, rebellis,
Perfide, crudelis, fallax, venalis, inique,
Traditor immitis, fere proditor, impie latro,
Prævius horribiles comitaris ſignifer enſes?
Sacrilegamque aciem, gladiis, ſudibuſque minacem
Cum moveas, ori ora premis, mellique venenum
Inſeris, & blanda Dominum ſub imagine prodis?
Quid ſocium ſimulas, & amica fraude ſalutas?
Numquid terribiles aut pax conjurat in enſes,
Aut truculenta pio lupus oſcula porrigit agno?

Traditus ergo viris operator ſanctus iniquis,
Conſuetam non liquit opem, pueroque revulſam
Enſe Petri (ne qua pius a pietate vacaret)
Reddidit auriculam: nec enim vindicta Tonanti
Conveniens humana fuit, qui millia patrem
Angelicas ſibimet legiones poſcere poſſet
Plus duodena dari, ſi mallet ſumere pœnas
De meritis, quam ſponte ſuas ignoſcere plagas.
Tunc parci mucrone jubet, quia venerat ipſe
Ponere pro cunctis animam, non tollere cuiquam.

Jamque Petro clara jamdudum voce fatenti
Cum Domino ſe velle mori: Prius aliger, inquit,
Quam gallus cantet, hac me ter nocte negabis;
Non reprobando fidem, ſed prædicendo timorem.

Continuo ad triſtes Caiphæ deducitur ædes.
Ille ſacerdotum fuerat tunc denique princeps,
Et princeps ſcelerum. namque hoc reſidente cathedra
Peſtifera, falſis agitatum teſtibus ardet
Concilium, jamjamque volant mendacia mille
In Dominum, vanis hominum conflata cavillis,
Quæ pereunt levitate ſui, velut ignis oberrans
Arentes ſtipulas, vires cui ſumma cremandi
Materies infirma rapit, victoque furore
Labitur invalidæ deformis gloria flammæ.

Poſtquam nulla dolis patuit via, brachia tolli
Armat in inſontem ſævus furor: heu mihi quantis
Impedior lacrimis rabidum memorare tumultum.
Sacrilegas moviſſe manus, non denique paſſim
Vel colaphis pulſare caput, vel cædere palmis,
Aut ſpuere in faciem plebs execranda quievit.
Ille tamen patiens ſubjecto corpore totum
Suſtinuit, noſtræque dedit ſua membra ſaluti.
Namque per hos colaphos caput eſt ſanabile noſtrum,
Sputa hæc per Dominum noſtram lavere figuram,
His alapis nobis libertas maxima plauſit.

At ſenior, cui cuncta potens prædixerat auctor,
Quæ ventura forent, (quoniam tranſire nequibat
Infectum quod Chriſtus ait) ſe prorſus adeſſe
Ipſius ex ſociis, ſemel ac bis terque negavit.
Ut gallus cecinit, completa eſt ſanctio Chriſti,
Et ſenſus rediere Petro: memor ille malorum
Imme-

Immemoris damnavit opus, gemituque ſequente
Culpa fugit, cedunt lacrimis delicta profuſis,
Et dulcem veniam fletus generaſtis amari.

Jamque dies aderat nocturna mœſtior umbra,
Flagitium viſura novum, tenebriſque remotis
Pandebat populis Judææ crimina gentis.
Mox igitur Dominum Pilati ad mœnia duci
Nexibus aſtrictum Judas ut vidit iniquus,
Diriguit, ſceleriſque ſui commercia reddens
Incaſſum facti pretium, non facta reliquit.
Quidnam etenim prodeſt, illic trepidare timore,
Nullus ubi timor eſt? aut quæ confeſſio tetro
Lucet in inferno, cum jam demiſſa ſecuris
Arboris infandæ radicibus, exitialem
Quæ peperit fructum, feralia germina vertat
Funditus, & dignis pereant mala robora flammis?
Continuoque trucis correptus mente furoris,
Se quoque morte petit, tamquam tunc ſanior eſſet,
Cum ſcelus ulciſci præcurreret, ipſaque diræ
Guttura vocis iter, cuncti quæ vendere mundi
Auſa Redemptorem, nodaris faucibus angens,
Infelicem animam laqueo ſuſpendit ab alto.
Lenior ira quidem tanto pro crimine culpæ,
Cunctorum cui nulla foret par pœna malorum.
Exitus hic mortis tamen & ſublime cadaver
Oſtendit populis, quanto de culmine lapſus
Pridem diſcipulus, qui nunc reus, alta relinquens
Sidera, tartareum deſcendit aduſque profundum:
Tunc vir apoſtolicus, nunc vilis apoſtata factus.

At Dominus patiens cum præſidis ante tribunal
Staret, ut ad jugulum ductus mitiſſimus agnus,
Nil inimica cohors inſontis ſanguine dignum
Comperiens, regem quod ſe rex dixerat eſſe,
Objicit, & verum mendax pro crimine ducit.
Nec mirum, ſi jura Dei gens perfida vitet,
Imperiumque neget, lucos quæ ſemper amavit,
Idola dilexit. ſimili nam more furentes
Tunc coluere Baal, nunc elegere Barabbam,
Damnatoque pio, conſervatoque protervo,
Mutavit per utrumque viam ſententia juſtam.
Auctor mortis erat, juſſus qui ſumere lucem,
Auctor lucis erat, juſſus qui ſumere mortem.
Credite jam Chriſtum, pro cunctis credite paſſum.
Quid dubitatis adhuc? en ſectus terga flagellis,
Subditus opprobriis, pœnas amplectitur omnes,
Nec dignus ſentire necem vel latro periret.

Heu ſalx torva patrum, ſegetem cæſura nepotum!
Heu facinus Pilate tuum! quot geſſeris uno
Crimina judicio vigili ſi mente notares,
Non ſolas laviſſe manus, ſed corpore toto
Debueras ſacrum veniæ ſperare lavacrum.
Corripis inſontem, ſiſtis ſub præſide regem,
Præponiſque humana Deo, qua morte teneris,
Qui Dominum numeroſa Cruci per vulnera figis?
Cumque datus ſævis ad pœnam ſanctus abiret
Militibus, rubri vilem ſub tegmine cocci
Veſtitur chlamydem, ſpecies ut cuncta cruentæ
Mortis imago foret, ſpinis circumdedit amplum
Nexa corona caput, quoniam ſpineta benignus
Omnia noſtrorum ſuſceperat ille malorum:
Implet arundo manum, ſceptrum quod mobile ſemper,
Invalidum, fragile eſt, vacuum, leve: moxque alienos
Deponens habitus, proprium ſuſcepit amictum.

Scilicet humanæ poſiturus tegmina carnis,
Et ſumpturus item, nil jam ut mutabile ferret
Poſt mortem. propria cum majeſtate reſurgens,
Humano ponens mortalem tegmine carnem.

Nec ſine divino conſtat moderamine geſtum.
Quod vinum cum felle datum, triſtemque ſapórem
Suſcipiens tetigit labiis, & ab ore removit.
Quippe necem parvo deguſtaturus amaram
Tempore, quam reduci contemnere carne pararet.

Protinus in patuli ſuſpenſus culmine ligni
Relligione pia mutans diſcriminis iram,
Pax Crucis ipſe fuit, violentaque robora membris
Illuſtrans propriis pœnam veſtivit honore,
Suppliciumque dedit ſignum magis eſſe ſalutis,
Ipſaque ſanctificans in ſe tormenta beavit,
Neve quis ignoret ſpeciem Crucis eſſe colendam,
Quæ Dominum portavit ovans ratione potenti,
Quattuor inde plagas quadrati colligit orbis.
Splendidus auctoris de vertice fulget Eous,
Occiduo ſacræ lambuntur ſidera plantæ,
Arcton dextra tenet, medium læva erigit axem,
Cunctaque de membris vivit natura creantis,
Et cruce complexum Chriſtus regit undique mundum.

Scribitur & titulus, hic rex eſt Judæorum,
Quo nihil a Deitate vacet: nam cælitus actum
Hoc Hebræa refert, hoc Græca, Latinaque lingua,
Hoc docet una fides unum ter dicere regem.

Hujus in exuviis ſors mittitur, ut ſacra veſtis
Intemerata manens a Chriſto ſchiſma vetaret.
Quinetiam inſontis latere ex utroque cruentos
Conſtituere viros, meritum licet omnibus unum
Non faciat, ſimilis quamvis ſententia. namque
Inter carnifices ſancto pendente latrones
Par eſt pœna trium, ſed diſpar cauſa duorum.
Hi mundo ſunt quippe rei, pro crimine multo,
Huic reus eſt mundus, ſalvatus ſanguine juſto.
Suppliciiſque tamen rerum dominator in ipſis
Jura poteſtatis non perdidit: æquus utrumque
Judex namque tuens, hunc eligit, hunc reprobavit,
Amborum merita præcelſo examine penſans.
Unus enim, quem vita ferox nec morte reliquit,
In Dominum ſcelerata movens convicia dictis
Mordebat propriis, & tamquam ſetiger hircus
Ore venenoſo vitem lacerabat amœnam:
Alter, adorato per verba precantia Chriſto,
Saucia dejectus flectebat lumina, tantum
Lumina: nam geminas arcebant vincula palmas.
Quem Dominus ceu paſtor ovem deſerta per arva
Colligit errantem, ſecumque adducere gaudet
In campos, Paradiſe, tuos, ubi flore perenni
Gramineus blanditur ager, nemorumque voluptas
Irriguis nutritur aquis, interque benigne
Conſpicuos pomis non deficientibus hortos
Ingemit antiquum ſerpens habitare colonum.
Ambo igitur varium diverſo calle latrones
Aggreſſi facinus, violentum grande patrarunt,
Infernas adit ille fores, adit iſte ſupernas,
Ille profunda petens penetravit clauſtra gehennæ,
Abſtulit iſte ſuis cælorum regna rapinis.

Interea horrendæ ſubito venere tenebræ,
Et totum tenuere polum, mœſtiſque nigrantem

Exequiis

Exequiis texere diem. ſol nube coruſcos
Abſcondens radios, tetro velatus amictu
Delituit, triſtemque infecit luctibus orbem.
Hunc elementa ſibi meruerunt cernere vultum
Auxiliis orbata patris, lætata per ortum,
Mœſta per occaſum. nam lux ut tempore fulſit
Naſcentis Domini, ſic hoc moriente receſſit,
Non abſens manſura diu, ſed myſtica ſignans
Per ſpatium ſecreta ſuum, quippe ut tribus horis
Cæca tenebroſi latuerunt ſidera cæli,
Sic Dominus clauſi triduo tulit antra ſepulcri.

Nec tellus ſine clade fuit, quæ talia cernens
Funditus intremuit, dubioque in fine ſupremum
Expavit natura modum, ne cogeret omnem
Summus apex inferna petens ſuccumbere molem,
Auctoremque ſequens per tartara mundus abiret.
Sed pietas immenſa vagas properabat ad umbras,
Perdita reſtituens, non conſiſtentia perdens.

Nulla tamen tanti metuerunt ſigna pericli,
Qui Dominum fixere Cruci, quin inſuper hauſtum
Cum peteret ſitiens, unus de plebe nefanda
Peniculo infuſum calamo porrexit acetum.
Manzeribus populis in deteriora volutis
Conveniens liquor ille fuit: nam dulcia vina
Sicut in horrendum dum convertuntur acetum,
A menſis projecta jacent: ſic tempore priſco
Gens accepta Deo, nunc eſt odioſa propago.

Ergo ubi cuncta boni completa eſt paſſio Chriſti,
Ipſe animam proprio dimiſit corpore ſanctam,
Ipſe iterum ſumpturus eam, qui mortuus idem,
Idem vivus erat, membris obeuntibus in ſe
Non obeunte Deo, cujus virtute retrorſum
Infernæ patuere viæ, ruptæque fatiſcunt
Diviſa compage petræ, rediviva jacentum
Corpora ſanctorum, fractis abiere ſepulcris
In cineres animata ſuos, ſubitoque fragore
Illud ovans templum, majoris culmina templi
Procubuiſſe videns, ritu plangentis alumni,
Saucia diſciſſo nudavit pectora velo,
Interiora ſui populis arcana futuris
Jam reſeranda docens, quia lex velamine Moſi
Tecta diu, Chriſto nobis veniente pateſcit.

Dic ubi nunc triſtis victoria, dic ubi nunc ſit
Mors ſtimulus horrenda tuus, quæ ſemper opimis
Inſtaurata malis, cunctas invadere gentes
Pœnali ditione ſoles. en peſſima, non tu
Pervenis ad Chriſtum, ſed Chriſtus pervenit ad te:
Cui licuit ſine morte mori, quique omnia gignens,
Omnia conſtituens, te non formavit, ut eſſes
Semine vipereo; culpa genitrice crearis,
Et venia regnante peris.

Jam ſpiritus artus
Liquerat ad tempus, patulo jam frigida ligno
Viſcera pendebant, & adhuc furor arma miniſtrans
Cuſpide perfoſſum violat latus: ecce patenti
Vulnere purpureus cruor, & ſimul unda cucurrit.
Hæc ſunt quippe ſacræ pro relligionis honore,
Corpus, ſanguis, aqua, tria vitæ munera noſtræ,
Fonte renaſcentes, membris & ſanguine Chriſti
Veſcimur, atque ideo templum Deitatis habemur.
Quod ſervare Deus nos annuat immaculatum,
Et faciat tenues tanto manſore capaces.

Ergo ubi depoſiti theſaurum corporis amplum
Nobilis accepit Domino locus ille jacente,
Nobilior ſurgente tamen: generatio fallax
Audebat ſub corde nefas, quod nocte ſilenti
Diſcipuli Chriſtum raperent, & abiſſe referrent
Ter redeunte die, ſicut prædixerat ipſe.
Quo ſtimulante metu, vigilum munimina poſcunt
Plura dari, ſævaque locum obſidione teneri.

Si nondum poſt vincla Crucis, poſt vulnera ferri,
Poſt obitum mortis, numeroſa cæde cruentum,
Carnifices impleſtis opus, nec creditis illum,
Qui totiens imis animas produxit ab umbris,
Poſſe ſuam revocare magis, pejoribus aptos
Conſiliis armate dolos, ſignate ſepulcrum,
Ponite cuſtodes, monumento advolvite ſaxum.
Quis poterit ſervare Deum, cui cardine rerum
Cuncta patent, undis habitat, per tartara regnat,
Et cæli de nube tonat? quid ſæve tumultus
Excubiis deperdis opus? quid niteris illam
Explorare fidem, cui non vis credulus eſſe?

Cœperat interea poſt triſtia ſabbata felix
Irradiare dies, culmen qui nominis alti
A Domino dominante trahit, primuſque videre
Promeruit naſci mundum, atque reſurgere Chriſtum.
Septima nam Geneſis cum dicit ſabbata, claret
Hunc orbis caput eſſe diem, quem gloria regis
Nunc etiam proprii donans fulgore tropæi
Primatum retinere dedit. hoc luminis ortu
Virgo parens, aliæque ſimul cum munere matres
Meſſis aromaticæ, notum venere gementes
Ad tumulum, vacuumque vident jam corpore factum,
Sed plenum virtute locum. nam miſſus ab aſtris
Angelus, amoti reſidebat vertice ſaxi,
Flammeus aſpectu, niveo præclarus amictu,
Qui gemina ſpecie terrorem & gaudia portans,
Cunctaque diſpenſans cuſtodibus igne minaci
Venerat, in forma Chriſtum quærentibus alba.
Illæ igitur Dominum calcata vivere morte,
Angelica didicere fide: perterritus autem
Miles in ancipiti retinet diſcrimine vitam,
Deſerta ſtatione fugax, teſtiſque timoris
Vera refert gratis, ſed poſt data munera fallit:
Diſcipulumque globum placidi ſub tempore ſomni
Clam ſibi nocturna Chriſtum abſtraxiſſe rapina
Compoſitus ſimulator ait, Fare improbe cuſtos,
Reſponde ſcelerata cohors, ſi Chriſtus (ut audes
Dicere) concluſo furtim productus ab antro
Sopitos latuit, cujus jacet intus amictus,
Cujus ad exuvias ſedet Angelus, anne beati
Corporis ablator, velocius eſſe putavit
Solvere contectum, quam devectare ligatum,
Cum mora ſit furtis contraria? cautius ergo
Cum Domino potuere magis ſua lintea tolli.
Mentita eſt vox vana ſibi: tamen iſta figuram
Res habet egregiam: Judæis conſtat ademptum,
Quem nos devoto portamus pectore Chriſtum.

Plange ſacerdotes perituros, plange miniſtros,
Et populum, Judæa, tuum pro talibus auſis.
Non tuba, non unctus, non jam tua victima grata eſt.
Quænam bella tibi clanget tuba rege perempto?
Quis tuus unctus erit, quæ verum amiſeris unctum?

Victima quæ dabitur, cum victima paſtor habetur?
Diſcedat ſynagoga ſuo fuſcata colore,
Eccleſiam pulcro Chriſtus ſibi junxit amore.
Hæc eſt conſpicuo radians in honore Mariæ,
Quæ cum clarifico ſemper ſit nomine mater,
Semper virgo manet: hujus ſe viſibus aſtans
Luce palam Dominus prius obtulit, ut bona mater
Grandia divulgans miracula; quæ fuit olim
Advenientis iter, hæc ſit redeuntis & index.

Mox aliis conviva potens in fragmine panis
Agnitus enituit, qui verus panis apertis
Semper adeſt oculis, fidei quos gratia claros
Efficit, ut Dominum viventem cernere poſſint.
Sæpe dehinc proprios diverſi temporis horis
Diſcipulos manifeſtus adit, veſcentibus illis,
Extemplo nunc ora ferens, nunc piſcis obuſti
Atque favi mandens epulas, quo rite doceret
Corporeas res eſſe dapes, ſeſeque videri
In membris, quibus ante fuit. formidine rurſus
Plebis apoſtaticæ, Dominum quæ cæca negaſſet,
Cum foribus clauſis reſideret turba fidelis,
Pace ſalutatis ſeſe intulit. atque foratas
Expandens palmas, nudat latus. aſt ibi Thomas
Cui Didymus cognomen erat, cum fratribus una
Non fuerat; dubiamque fidem ſub corde gerebat.
Donec rurſus eo pariter reſidente veniret,
Qui numquam ſubtractus erat. tunc limine clauſo
Conſtitit in medio, non dedignatus apertum
Diſcipulo monſtrare latus, tactuque probari
Vulneris, & mentem patienter ferre labantis.
Agnitus hinc potius, quod ſit dubitantis amicus.
Quiſquis enim artifices cæca ſub imagine fraudis
Inſtruit, & vanas cupit exercere figuras,
Non vult agnoſci, non vult ſua facta requiri,
Ut lateant ſub nube doli, nebulaque recludens
Omnia ſollicitos odit ſimulator amicos.

Gnarus item Dominus Petro piſcante per æquor
Cum ſociis captum eſſe nihil, demittere lina
In dextras hortatur aquas: mox gurgite clauſo
Pendula fluctivagam traxerunt retia prædam,
Per typicam noſcenda viam: nam retia dignis
Lucida ſunt præcepta Dei, quibus omnis in illa
Dextra parte manens concluditur, ac ſimul ulnis
Fertur Apoſtolicis, Domini ad veſtigia Chriſti.

Nec piſcis, prunæque vacant, & panis in uno
Diſcipulis inventa loco. quiſnam ambigat unam
His rebus conſtare fidem? quippe eſt aqua piſcis:
Chriſtus adeſt panis, Sanctus quoque Spiritus ignis.
Hinc etenim abluimur, hoc paſcimur, inde ſacramur.
Tunc præceptor eos epulis invitat edendis,
Alloquiis de more piis, menſamque petentes
Unanimes nota Domini bonitate fruuntur,
Et Chriſtum ſenſere ſuum, modicoque paratu
Poſtquam victa fames, & ſurrexere relictis
Rite toris, an corde Petrus ſe diligat alto
Explorat Dominus: Petrus annuit: ergo nitentes
Paſtor amans augere greges, operario in omni
Parte bono commendat oves, commendat & agnos.
Hoc terno ſermone monens, ut terna negantis
Culpa recens, parili numero purgata maneret.

Inde ſequenda docens, pacem omnes, inquit, habete,
Pacem ferte meam, pacem portate quietam,
Pacem per populos monitis diſpergite ſanctis,
Et mundum vacuate malis: genteſque vocari
Finibus e cunctis, latus qua tenditur orbis,
Juſſis mando meis, omneſque in fonte lavari.

Hæc ubi dicta pio Dominus ſermone peregit,
Bethaniæ mox arva petit; coramque beatis
Qui tantum meruere viris ſpectare triumphum
Æthereas ſubvectus abit ſublimis in auras.
Ad dextram ſedet ipſe Patris, mundumque gubernat
Jure ſuo, qui cuncta tenens excelſaque & ima,
Tartara poſt cælum penetrat, poſt tartara cælum.
Illi autem lætis cernentes vultibus altas
Ire ſuper nubes Dominum, tractuſque coruſcos
Veſtigiis calcare ſuis, venerantur, adorant,
Sidereaſque vias alacri ſub corde reportant,
Quas cunctos doceant. teſtes nam jure fideles
Divinæ virtutis erant, qui plura videntes,
Innumerabilium ſcrip ſerunt pauca bonorum.
Nam ſi cuncta ſacris voluiſſent tradere chartis
Facta Redemptoris, nec totus cingere mundus
Sufficeret denſos per tanta volumina libros.

Veteris & Novi Teſtamenti Collatio, in qua Carmine reciproco dimidium verſus primi finem complectitur verſus ſecundi.

Cantemus ſocii, Domino cantemus honorem,
  Dulcis amor Chriſti perſonet ore pio.
Primus ad ima ruit magna de luce ſuperbus,
  Sic homo cum tumuit primus ad ima ruit.
Unius ob meritum cuncti periere minores,
  Salvantur cuncti unius ob meritum.
Sola fuit mulier, patuit qua janua leto,
  Et qua vita redit, ſola fuit mulier.
Frater iniquus erat, juſtum qui perculit olim,
  Damnator Chriſti frater iniquus erat:
Tranſitus ille monet, quid prima amiſit origo,
  Quid ventura parent, tranſitus ille monet.
Arca levatur aquis, homines ne perderet æquor,
  Ne pereant homines, arca levatur aquis.
Sume Pater populos, pro nati vulnere cunctos,
  Cum Chriſtum tradis, ſume Pater populos.
Hoſtia ſumma Patris, tacitis ſignata figuris,
  Quam referat Chriſtus, hoſtia ſumma Patris.
Claudicat ecce videns Dominum, dum prævalet, heros,
  Aſpera gens Chriſtum claudicat ecce videns.
Reppulit ille famem, venitus crimine fratrum:
  Venditus a Juda, reppulit ille famem.
Perfide corde peris, dum vaſtant omnia plagæ:
  Dum ceſſant plagæ, perfide corde peris.
Agnus ab hoſte ſacer, revocavit ſanguine patres,
  Sanguine noſque refert agnus ab hoſte ſacer.
Obruit unda nefas populo gradiente per æquor,
  Nunc mundi populis obruit unda nefas.
Murmurat impietas, manna veniente, refecta,
  Panis adeſt Chriſtus, murmurat impietas.
Plebs ſibi dura caput terræ cultoris adoptat,
  Abſtulit heu Chriſtum plebs ſibi dura caput.
Lex dedit indicium veteris de crimine pœnæ,

En lapis irriguus! ſatiare, incredule, fonte,
Qui Chriſtum reprobas, en lapis irriguus!
Carpitur igne ſacro munus votumque piorum,
Seditioſa tribus carpitur igne ſacro.
Regna beata patris legis non contigit hæres,
Chriſtus diſpenſat regna beata patris.
Deſtruit arca Dei muros dum circuit hoſtis,
Sic hoſtem mundi deſtruit arca Dei.
Area vellus habet, madido ſed vellere ſicca eſt,
Siccum tota madens area vellus habet.
Vincis honore Dei promiſſo in munere gentes,
Affectum natæ vincis honore Dei.
Tu decus omne tuis, qui ſternis cæde Goliam,
Qui vincis mundum, tu decus omne tuis.
Maxima dona Dei cuncti cecinere Prophetæ.
Implevit Chriſtus maxima dona Dei.
Pondera dura tulit, mandatum legis & iram,
Gratia mandati pondera dura tulit.
Virgo Maria nitet nullo temerante pudorem,
Poſt partum Pueri Virgo Maria nitet.
Filius hic hominis ſit maxima quæſtio mundi,
Nobiſcum Deus eſt Filius hic hominis.
Gaudia magna Dei mundus percepit, & ambit,
Reſpuit heu mundus gaudia magna Dei.
Signa movent populos, cernunt magnalia cæci,
Nulla tamen duros ſigna movent populos.
Aſpera mors populis ligno deducta cucurrit,
Aufertur ligno aſpera mors populis.
Ipſe tulit Dominus pro ſervis munera pœnas,
Pro ſervis pœnas ipſe tulit Dominus.
Vita beata necem miſeris avertere venit,
Pertulit a miſeris vita beata necem.
Lumen adeſſe Dei perſenſit tartarus ingens,
Nec cernunt homines lumen adeſſe Dei.
Mors fera per hominem miſerum ſibi ſubdidit orbem,
Subdita contremuit mors fera per hominem.
Suſcitat ecce genus morti pater ille prophanus,
Ad vitam Chriſtus ſuſcitat ecce genus.
Hic populus Dominum dura cervice negavit,
Suſcepit primus hic populus Dominum.
Sanguine læta redit fuſo gens impia Chriſti,
Guſtato Chriſti ſanguine læta redit.
Crimina cuncta ſuis terrenus contulit auctor:
Diſſolvit Chriſtus crimina cuncta ſuis.
Libera corda ſibi facinus devinxerat olim,
Nunc reficit Chriſtus libera corda ſibi.
Fortia vincla dedit peccati ſæva poteſtas,
Dulcis amor Chriſti fortia vincla dedit.
Jam ſuper aſtra ſedet, cuncti exultate fideles.
Perfide quid ſævis? jam ſuper aſtra ſedet.
Mortuus ille tonat, cælum terramque ſubegit:
Quid facient hoſtes? mortuus ille tonat.
Pellitur umbra die, Chriſto veniente, figura,
Chriſtus adit gentes, pellitur umbra die.
Te properare docent & ſigna & ſecula prima,
Nos ſacra quæ gerimus, te properare docent.
Unicus adveniens firmavit vota piorum,
Vota dedit nobis unicus adveniens.
Paſſio, Chriſte, tui complevit munera legis,
Munera noſtra replet paſſio, Chriſte, tui.
Hic homo, qui Deus eſt, ſpes eſt antiqua piorum,
Spes in fine piis hic homo, qui Deus eſt.
Munus erat fidei toto credentibus ævo,
Qui dedit, ut credat, munus erat fidei.
Te veniente, Deus, mundanus concidit error,
Occidet hic mundus, te veniente, Deus.
Gratia plena Dei eſt, quæ totis gentibus extat,
Abſcedant ſectæ, gratia plena Dei eſt.
Sola columba redit, quæ totum circuit orbem,
Diſcedant corvi, ſola columba redit.
Adveniet Dominus dare digna piis, mala pravis,
Credite jam miſeri, adveniet Dominus.
Viſio Chriſte tui tormentum & pœna malorum eſt,
Gloria cuncta bonis viſio Chriſte tui.
Gloria magna Patri, ſemper tibi gloria Nate,
Cum Sancto Spiritu, gloria magna Patri.

Hymnus Iambicus dimeter de Chriſto, ſuccincte ab Incarnatione uſque ad Aſcenſionem, ejus opera complectens.

A Solis ortus cardine
Ad uſque terræ limitem
Chriſtum canamus principem
Natum Maria virgine.
Beatus auctor ſeculi
Servile corpus induit,
Ut carne carnem liberans
Ne perderet quos condidit.
Clauſæ Parentis viſcera
Cæleſtis intrat gratia,
Venter Puellæ bajulat
Secreta quæ non noverat.
Domus pudici pectoris
Templum repente ſit Dei,
Intacta, neſciens virum,
Verbo concepit filium.
Enixa eſt Puerpera
Quem Gabriel prædixerat,
Quem matris alvo geſtiens
Clauſus Joannes ſenſerat.
Fœno jacere pertulit,
Præſepe non abhorruit,
Parvoque lacte paſtus eſt,
Per quem nec ales eſurit.
Gaudet chorus cæleſtium,
Et Angeli canunt Deo,
Palamque ſit paſtoribus
Paſtor Creator omnium.
Herodes hoſtis impie,
Chriſtum venire quid times?
Non eripit mortalia,
Qui regna dat Cæleſtia.
Ibant Magi quam viderant
Stellam ſequentes præviam,
Lumen requirunt lumine,
Deum fatentur munere.
Caterva matrum perſonat
Colliſa deflens pignora,
Quorum tyrannus millia
Chriſto ſacravit victimam.
Lavacra puri gurgitis
Cæleſtis agnus attigit,
Peccata quæ non detulit,
Nos abluendo ſuſtulit.
Miraculis dedit fidem,
Habere ſe Deum patrem,
Infirma ſanans corpora,
Reſuſcitans cadavera.
Novum genus potentiæ,
Aquæ rubeſcunt hydriæ,
Vinumque juſſa fundere
Mutavit unda originem.

Orat

Orat ſalutem ſervulo
Flexus genu centurio,
Credentis ardor plurimus
Extinxit ignes febrium.
Petrus per undas ambulans
Chriſti levatur dextera:
Natura quam negaverat,
Fides paravit ſemitam.
Quarta die jam fœtidus
Vitam recepit Lazarus,
Mortiſque liber vinculis
Factus ſuperſtes eſt ſibi.
Rivos cruoris horridi
Contacta veſtis obſtruit,
Fletu rigante ſupplicis
Arent fluenta ſanguinis.
Solutus omni corpore
Juſſus repente ſurgere,
Suis viciſſim greſſibus
Æger vehebat lectulum.
Tunc ille Judas carnifex
Auſus magiſtrum tradere,
Pacem ferebat oſculo
Quam non habebat pectore.
Verax datur fallacibus,
Pium flagellat impius,
Cruciquc fixus innocens
Conjungitur latronibus.
Xeromyrrham poſt ſabbatum
Quædam vehebant corpori,
Quibus deſinit Angelus
Vivum ſepulcro non tegi.
Hymnis venite dulcibus,
Omnes canamus ſubditum
Chriſti triumpho tartarum,
Qui nos redemit venditos.
Zelum draconis invidi,
Et os leonis peſſimi
Calcavit unicus Dei,
Seſeque cælis reddidit.

Cœlii Sedulii Epigramma, quod ex ſcripto codice Caſp. Barthius Lib. 10. *Adverſar. cap.* 9. *protulit.*

Hæc tua perpetuæ quæ ſcripſi dogmata vitæ,
Corde rogo facias, Chriſte, manere meo:
Ut, tibi quæ placeant, tete fautore, requirens,
Gaudia cælorum te duce, Chriſte, metam.

CLAUDII MARII VICTORIS
ORATORIS MASSILIENSIS,
COMMENTARII IN GENESIN.

PRÆFATIO *ad Deum Omnipotentem.*

Summe, & ſancte Deus, cunctæ virtutis origo,
Omnipotens, quem nec ſubtili indagine rerum
Mentibus humanis ſenſu comprendere fas eſt,
Et neſcire nefas (nam te ratione profunda
In tribus eſſe Deum, ſed tres ſic credimus unum,
Unica perſonas ut tres ſubſtantia reddat,
Indiſcreta pio conſervans fœdera nexu)
Tu ſine principio, pariter ſine fine perennis,
Solus es atque idem, nullique obnoxius ævo.
Tu ſpatium rerum, mentis quocumque receſſus
Tenditur, excedis, ſpatio neque cingeris ullo.
Nec te qui capiat locus eſt, immenſus enim es tu,
Quinetiam humanæ nec fas contingere menti
Qualis imago tua eſt, oculis ignara videri,
Ni cui cernendam ſpeciali numine ſeſe
Exhibeat: nec vero eſt qui virtute creata
Te vegetet motus, per quem ſumus atque movemur.
Tu mens, & ſacræ penitus ſubſtantia mentis,
Tu ratio, & plenæ prudens rationis origo.
Tu virtus, virtutis apex, atque ipſa profecto
Tu vita, & genitor vitæ, luciſque profundæ:
Tu lux vera Deus, tu rerum cauſa, vigorque:
A te principium traxit, quodcumque repente
Ex nihilo emicuit, tantoque auctore repletum
Vel vim mentis habet, vel formam in membra recepit.
Te Dominum natura probat ſervata caducis
Partibus, & juſſam ſeriem datus ordo fatetur.
Tu dociles numeros diſtinguens, pondera librans,
Menſuras varians, modulos motumque gubernans,
Alternas ſervare vices, jugemque recurſum
Rerum ſtare jubes, & mentis imagine plenum
Edere nota tibi jam ſecula, volvere mundum.
Non uno tu contentus dotare creata
Munere, quidquid agis varios largiris in uſus.
Quinimo nil non cauſa Deus alme tuorum
Efficis: ipſa licet nobis ignota tuorum
Factorum ratio atque modus: contraria nempe
Quæ putat humanæ ſolers ignavia mentis,
Dum certant, plus pacis habent, ſic omnia dives
Conditor adverſis etiam cognata elementis
Nectis, & effuſis a te virtutibus imples.
Et tamen hæc cum ſint in majeſtate creandi,
Nil horum quæ gignis eges, mundique peracti
Et per te ſtabili rerum compage manentis,
Nil prorſum indigus es: nec in hoc tua gloria tantum,
Quod præſtanda facis bonus auctor, ſed quod & ipſa

Efficere ut poſſint, cauſſis præbere ſecundis
Non dedignaris: quæ qui tua munera ſentit,
Munus & ipſe tuum eſt: tibi ut uni accepta referre
Omnia, homo merito poſſitque & debeat unus.
Nam tibi ſola Deus, gigni quod cuncta juberes,
Cauſa fuit bonitas: cum juſſis vivere primum
Spiritibus, mundoque frui quem mente gerebas,
Atque omnes in te rerum cognoſcere cauſas,
Et ſupra terras & aquas volitare dediſti.
Certa quibus cælum ſedes, queis libera corda,
Arbitriumque ſui largitus es omnibus, ut jam,
Alterutram in partem vellent, ſe vertere poſſent:
Ut fieres juſtis merces, meritiſque piorum,
Hoc quoque conferres præſtando, ut debitor eſſes.
Nam quod de primis cæleſti in ſede creatis,
Unus (dum lucis Domino vitæque, ſuoque
Invidet auctori, titulumque hunc appetit) auctor
Maluit eſſe mali, primamque inducere mortem,
Cum ſcelerum ſociis celſo dejectus Olympo,
Virtuti nihil inde tuæ præjudicat: illud
Cui ſatis eſt, feciſſe bonum: ſed copia laudis
Hæc eſt ſumma tuæ, quod cum ſe extollere ſupra
Divini virtutem apicis ſcelus eſſet, & ingens
Relligio nulla prorſum delebilis unda:
Non tamen ingratis vitam ſenſumque negaſti.
Quinetiam arbitrio mentis gaudere dediſti,
Nec tamen arbitrii natura, in utrumque valentis
Accuſanda venit nobis: namque inde perire
Poſſe datum eſt cunctis, ut vivere dulcius eſſet,
Mutuaque alterni compar menſura pericli
Cederet ad meritum: cum judice digna ſevero
Præmia ſanctorum geminaret pœna malorum.
Porro etiam mihi ſi fas eſt hoc dicere ſalva
Pace tua genitor (majus fortaſſis apud te eſt,
Non peccaſſe bonum) per lubrica tempora vitæ,
Quam miſeris peccaſſe malum: ſed videris ut ſe
Hoc habeat, cauſas uni cui credimus omnes.
Interea ſatis eſt nobis, quod vilia terræ
Pondera, dum ſacra inſpiras ratione, tuaque
Informas virtute, tuique effingis ad inſtar,
Nobiliora facis: dum lato in ſidera vultu
Erexiſti hominem, quem ſævi fraude tyranni
In mortis laqueos, & ad impia tartara raptum,
Unigenæ redimis profuſo ſanguine nati,
Deque imis Erebi, dona ad majora petitum,
Reſtituis, quam factus erat, vitæque perenni
Reddis, & in cælum diro vehis hoſte ſubacto.
Jamjam nemo patrem temerarius arguat Adam,
Quod leve præſcriptum violata lege reſolvens,
Ad letum patefecit iter, nam culpa parentis
Compenſata ſatis: quia plus eſt vincere mortem,
Quam neſciſſe mori. cæli nunc lætus ab aula
Deſpicit ætherios axes, & ſidera calcat,
Diſpoſitoſque vocat ventura in regna nepotes:
Quos iterum formavit aquis, iterumque renaſci
Æterni docuit dives ſapientia Patris:
Tete igitur Deus alme precor, qui numine prono
Das ſentire animis: & te chariſſime Patris
Nate tui, da mellifluum in præcordia verbum
Noſtra tuum, & linguas nobis infunde diſertas,
Dum teneros formare animos & corda paramus
Ad veræ virtutis iter puerilibus annis.
Inclyta legiferi jam pandito ſcrinia Moſi,
Quæ ſit origo poli, vel quæ primordia mundi,
Arcanamque fidem, quid toto excuſſerit orbe
Mentibus ambiguis, qua vires traxerit aucta
Peſtis, & in vitium mores ceſſere vetuſti.
Da Deus æternæ deſcribere myſtica vitæ,
Da ſimul & mentem, da congrua tempora menti,
Da ſtudium, tanto ne deſit cura labori,
Succeſſumque bonum ſtudii, quodque omnia vota
Jure ſupercurrit (ſcribenti candida mens eſt)
Ne damnes tantum, quod nunc reus audeo, munus,
Criminibuſque meis connive & parce benignus.
Quod ſi lege metri quidquam peccaverit ordo,
Peccarit ſermo improprius, ſenſuſque vacillans,
Hinc nullum fidei ſubeat menſura periclum.
Per Dominum Chriſtum, qui tecum natus eadem
Majeſtate viget, pariter qua Spiritus almus,
Incomprenſa animis ſeclorum in ſecula vivit.

LIBER PRIMUS.

Ante polos, cælique diem, mundique tenebras,
Ante operum formas, & res, & ſemina rerum,
Æternum ſine præteriti, ſine fine futuri
Eſſe ſubeſt: cui ſemper erat Deus unus, apud quem
Vivebat genitus Verbum Deus, & ſimul almus
Spiritus, arcani vitalis ſumma vigoris.
Una trium, quos concordi ſubſtantia nexu
Conjungens ſumma æternum virtute beabat,
Regnabatque potens in majeſtate creandi
Jam res, & cauſas rerum, caſuſque futuros
Et facienda videns, gignendaque mente capaci
Secula diſpiciens, & quidquid tempora volvunt
Præſens ſemper habens: immenſum mole beata
Regnum erat ipſe ſuum, regni nec teſte carebat,
Virtus trina Deus. qui primum ſemine nullo
Corpora dans rebus, dum res exiſtere cogit,
Jam noſtrum effecit munus, quod ſolus habebat.
Utque iſtum faceret dives ſapientia mundum,
Cuncta ſimul genuit: ſed poſt hæc ſemina rerum
Ornavit ſuper inductis informia formis,
Temporaque in ſeriem bene conditus ordo redegit.
Nam non (ſacrilegi ſenſit quod lingua furoris)
Caſus mentis inops, dum neſcia ſemina volvit,
Tam prudens contorſit opus: nec dicere factum
Ante ævum fas eſt, quia tempore nata moventur.
Nec porro æternum mundum, ſuperiſque coævum
Credere fas, ſtabilem ſemper tenuiſſe vigorem:
Nam quod corporibus conſtet, cæpiſſe fatendum eſt.
Corpus enim quod plaga terit, quod tempora ſolvunt
Atque abolent, ipſo qui tendit in ultima fine,
Principium oſtendit: quod quæ ſortita probantur,
Aut facta hæc credi par eſt, aut nata putari.
Factum igitur conſtat mundum, quod quiſque ſubactus
Annuit, & vero convictus dogmate credit,
Concedens feciſſe Deum: qui numine Verbi
Et virtute potens, quidquid natura putatur,
Diſpoſuit, juſſit, movit, munuſque creatum
Succiduis vicibus (ſemper fugitiva reformans)
Suſtinet, ac volucrem retrahens circum rotat orbem.
Qui ſi cuncta etiam mavult diſſolvere raptim,
Confeſtim in ſimiles formas redeuntia reddet.
Tanta Patris vis eſt, & tanta eſt gloria Verbi.
Ut vero ſemel attingam primordia rerum,
Excelſi convexa poli terraſque jacentes,
Pars prima eſt operis: ſed terras unda tegebat,
Aeraque in medio ſordenti nube madentem,
Et tenebris ſe vaſta nigris velabat abyſſus:

Et

Et ſacer extenſis impendens ſpiritus undis
Altrices animabat aquas, ac ſemina rerum
Nondum compoſitis ſundenda ad germina terris
Inſinuanda dabat: cum lux immiſſa ſuperne
Emicuit dicente Deo, diſcretaque nigrum
Umbra peplum retrahens, ſummo diſceſſit Olympo.
Tum divina diem appellans prudentia lucem,
Indidit & tenebris obſcuræ nomina noctis:
Sic facta una dies de mane ac veſpere primo.
Rurſus mane novum, primo jam veſpere pulſo
Reddita lux fecit, cum ſe firmiſſima moles
Fluctibus e mediis concreto corpore cedens
Extulit, ac late duro ſolidata rigore,
Diviſas ſuſpendit aquas, gelidumque profundum
Axibus objecit calidis, ſeque æquore ſepto
Nixa ſuperfudit rebus, quas circite vaſto
Contegit æthereum, deducto hinc nomine, cælum.
Forſitan hic aliquis ſic ſecum errore perito
Differat, æthereis ne deſint pabula flammis,
Et nimius calor ima petens, alimenta ſequendo
Exurat mortale genus, cælumque coruſcum
Non poſſint terrena pati, ſubjecta deorſum eſt
Machina firma poli: quæ dum nos protegit umbra,
Interea ſuperimpoſitis frigeſcit ab undis.
Numinis at vero divini quærere cauſas
Mens fuge noſtra procul, plus ſit tibi credere ſemper
Poſſe Deum, quidquid fieri non poſſe putatur,
Et magnum pelagus ſuper aſtra & ſidera ferri,
Ipſorum ratione proba qui credere nolunt,
Et mundum pendere volunt, quem conditor ipſe
Geſtet, & immenſo conſtantem pondere volvat.
Tertia lux tumidos ſtupuit diſcedere fluctus,
Cum Deus impulſis reliqui jam gurgitis undis,
Aeriis magnum ſpatiis patefecit inane:
Arida tunc primum mundi pars ima retectam
Oſtendit faciem, tremefactaque numine Verbi
Cærula nudatas cinxerunt æquora terras.
Quas vario raptim juſſas fructeſcere fœtu,
Luxurioſa novo texerunt germina limo.
Et rudis, & tenero prorumpens ceſpite lætis
Jactavit ſe ſilva comis, ſpeciemque ſecundum
Edidit una ſuam quæque arbor & herba vireſcens
Et fructum & ſemen, veſtitaque gramine terra eſt.
Jam tribus exactis, motu ſuccenſa citato,
In flammas, igniſque globum ſe cogere juſſa eſt
Solis prima dies, fundataque ſemina lucis
Puniceos roſeo ſparſerunt fomite crines:
Lunaque noctis honor, quæſito lumine fulgens,
Inferiore via ſoli ſubjecta pependit,
A quo ſuſceptos radios percuſſa refudit,
Aſtraque diſtinctis cælum pingentia zonis,
Floribus æthereis varios vibrare colores,
Et magis ornatis ſe reſplendere tenebris,
Cærula mox ſtupuit, rutilis dum ſpicula flammis
Fuſa micant, urgentque alacres nova ſidera jactus,
Quæ ſolare jubar radiis obducit apertis,
Tempora quadrifidi menſurans quatuor anni.
Sol quoque cum curſus lunæ ſit menſtruus, uno
Contentus curſu revolutum conficit annum,
Artificemque ſacrum mira compage fatetur.
Quinta dies movit ſpirantia corpora ponto,
Quæ liquor humectans genuit, ſparſitque profundum
Delicias pelagi, vario quas germine miris
Formavit natura modis, educere juſſa
E toto partes, formaſque ex corpore inani.
Quinetiam in brutas animam dedit ire figuras,
Quæque ſalis tumidi ſqualentia gurgite terga
Cete vaſta levant, molli diſſerta ſagina,
Edidit, & qui horum conſervat corpora, noſtris
Corporibus nocet ipſe liquor, genitalis alumnus
Piſcibus, ipſa etiam terræ qui germina nutrit.
Hinc volucres quoque molle genus traxere vigorem,
Nam liquidas dum format aquas, immiſſaque pontum
Vita ſubit, fervent multo tumida æquora partu:
Nec ſatis eſt piſces genus omne exurgere, quodque
Squammea turba ſalo ſummas evadit in undas,
Ni volitans in aquis, ſenſim natet æthere puro,
Æthereos volucris contingere docta receſſus.
Ergo materies avibuſque & piſcibus una eſt.
Jam bis terna dies claro radiabat olympo,
Tertia poſt calidi genitalia munera ſolis:
Jamque tepens tellus gravidos laxaverat artus,
Cum majora agitans juſſit Deus edere terram
Omne animal, vegetat ratio quod ſola movendi:
Cui ſervire datum, quo rerum poſtulat uſus.
Nec mora, prorumpunt fœtis vitalia terris
Pignora, quæque ſui generis ſortita figuras.
Hic mihi jam fas ſit quædam perſtringere, quædam
Sollicito trepidum penitus tranſmittere curſu,
Mutata quædam ſerie tranſmiſſa referre.
Poſtquam cuncta datus generatim protulit ordo,
Veris plena bonis, & multa dote referta,
Quæ Deus in longam ſeriem manſura foveret:
Auctori perbella ſuo tum machina viſa eſt.
Sed quid id eſt, quod mundus erat, quod ſidera & ortus,
Ætheraque & vitreum pelagus, terræque virentes,
Ni ſpectator adeſt, tantæ quem gloria molis
Impleat, atque oculis avidum per ſingula ducat?
Quorſum tam lati fines, poſſeſſioque ampla,
Si rerum poſſeſſor abeſt? hæc rector Olympi
Secum animo verſans & Verbi pondere librans:
Stat data ſumma operi, bona ſunt quæcumque creavi,
Nunc hominem faciamus, ait, qui regnet in orbe,
Et ſit imago Dei, ſimilem decet eſſe creanti,
Liber ad arbitrium, fruitur qui mente creatis.
Dixerat hæc, & factus homo eſt, ſeu corpore toto,
Sive anima ac ſpecie, forſan quo more futura,
Quo facienda facit, quo factum ſemper habebat,
Et ſi præteritum jam nondum acceſſerat ævum.
Ergo hunc præpoſitum rebus, cum conjuge juſſit
Creſcere per ſobolem, terraſque replere vacantes.
Tum natura ſemel rebus conceſſa creatis,
Præſertim quas vita movens animare videtur,
Multiplicat quæcumque ſuis primum edita formis.
Septima lux magnum ut vidit ceſſaſſe Parentem,
Sed generum tantum numeros deſiſſe creare,
Et requiem tenuiſſe ſuam, tum jure ſacrata eſt,
Perfectum quæ vidit opus: namque hoc quoque plenum eſt
Virtutis, ceſſaſſe Deum, poſuiſſe labores.
Nam genitis formam Patris quam dextra pararet,
Bis ternis Dominum ſatis eſt patraſſe diebus.
Septima lux docuit venerandæ exempla quietis,
Quam cæleſti omnes ſperare jubemur in aula,
Si modo non deſint operum bona facta piorum.
Hæc quoque lux illam ſignat, qua tartara Chriſtus
Solvit, & evicto reditum patefecit averno:
Cum patriam ille ſemel victor rediturus in aulam,
Jamque malorum expers, humana in carne quieſcit.
Sic ceſſare Deus, ſic otia ſumere novit,
Plus ut agat ceſſans, pariter ſine fine quieſcens,
Ac ſine fine operans, ſeriemque & tempora miſcens
Ceſſando conſummat opus, quodcumque crearat.

Sed

Sed qualem qualique Deus formaverit Adam
Materia, hic paucis cum Moſe reſumere fas eſt.
Primus enim meritis, poſtremus in ordine toto
Factus homo, ut ſeſe rebus præſtare creatis
Noſſet, & hinc laudes Domino perſolveret æquas.
Ergo hominem factura Dei manus optima ſummi,
Tractatu facilem ac bene gnarum cedere limum,
Et flexum formamque ſequi qua ducitur arte,
Sumit, & humanam qualem jam mente gerebat
Explicat in ſpeciem, tum flatu immiſſa vaporo
Vita rigavit humum: tellus mollita liquore
Vertitur in carnem: & ſanguis, qui lubricus humor
Diſtendit molles per nota foramina venas.
Tunc mentis jam plenus homo, tellure relicta
Exilit, ac Dominum prudens rationis adorat.
Haud aliter buſtis mandata reſurgere apertis
Corpora, cum Chriſti cælo delapſa patenti
Majeſtas gravidæ reſerabit viſcera terræ,
Exilient, Dominumque colent terræque polique.
Nam quod non habuit cum ſic e pulvere vili
Humanum in formam compactum eſt corpus honoram,
Perfacile eſt rurſum integrum ut de pulvere reddat,
Quod jam habuit multos celatum terra per annos.
Sic ex antiquis prodibunt juſſa ſepulcris
Corpora quæque ſuas rurſum aſſumentia partes.
Sic nil præteriti eſt, quod non ſit forma futuri.
Sed jam hominis tempus, ſedem atque habitacula primi
Pandere, ubi toto acceptum pro ſemine vulnus.
Eoos aperit felix qua terra receſſus
Editiore globo, nemoris Paradiſus amœni
Panditur, & teretis diſtinguitur ordine ſilvæ.
Hic ubi jam ſpatiis limes diſcernitur æquis
Solis, & æternum paribus ver temperat horis.
Illic quæque ſuis dives ſtat fructibus arbor,
Pomaque ſucciduis polluntur mitia pomis:
Quæ jucunda epulis, & miri plena vigoris,
Membra animoſque fovent, paſcuntque ſapore & odore.
Sidereos hic terra vibrat diſtincta colores,
Semper flore novo frondens, fructuque recenti.
Hic fragiles ſolvunt calamos, animata vigore
Muneris ambroſii, ſpirantia cinnama odores.
Sed nec quod Medus redolet, vel crine ſoluto
Fragrat Achæmenius, quod molli dives amomo
Aſſyrius, meſſiſque rubens Mareotica nardo,
Quod Tarteſſiaci frutices, quod virga Sabæi,
Quodque Palæſtinus lacero flet vulnere ramus.
Omnia certatim hunc congeſta putabis in hortum.
Namque huc cuncta Deus pariter, quæ ſingula certis
Accepit natura locis, conferta regeſſit:
Motaque dum leni vibrat nemus aura meatu,
Unum ex diverſo nectar permiſcet odore,
Fitque novum munus, ſibi nulla quod afferat arbor,
Quaque tremens blando ſenſim jactata fragore,
Commotis trepidat foliis, ſonat arbore cuncta
Hymnum ſilva Deo, modulataque ſibilat aura
Carmina, nec vacuus vanum quatit aera motus.
Quippe apud auctorem, qui totum mole ſub una,
Res rebus nectens, alterna lege retentat,
Nil temere fieri vel fruſtra credere par eſt.
Quinetiam ſpecioſa, nemus, ſilvæque coruſcæ,
Argumenta operum ſunt, & plantaria rerum.
Nec dubium primi quin delicta ante parentis,
Hic ſua fixiſſent pariter tentoria ſecum,
Gloria, ſimplicitas, ſtudium, ſapientia, veri
Diva tenax, prudentia, gratia, honorque, ſaluſque,
Præclarique animæ affectus, atque inclyta virtus,
Et quidquid pulcrum orbis habet: quid denique paucis
Enumerare velim quam plurima munera verbis?
Jam ſatis hoc fidei eſt, læto quod ſemine ſurgens
Hinc arbor vitæ, celſis petit aera pomis:
Illinc diverſo nocitura peritia fructu,
Notitiam rerum ſuſpendit ab arbore legis.
Ad gremium ſacri nemoris, quod ſilva coronat,
Fons ſcatet, & diti prolem virtute maritat,
Quadrifido tumidum lætus caput amne reſolvens,
Ditior oceano: jugi nam gurgite pronus
Ille ſuos donat latices, iſte accipit omnes,
Nec turget tamen: at minor eſt, qui creſcere tantis
Fluctibus infuſis, quam qui decreſcere neſcit
Amnibus effuſis; quorum primo ordine Phiſon
Proſilit exultans, fontis pars quarta beati:
Edens naturæ quas dat prudentia dotes,
Gangetiſque replet populos, atque Indica regna
Diſtendit limo, terraſque & ſemina volvens
Quæ facit arva ferit, nudis qua ſqualler arenis
Aurea fulgentis inter ramenta metalli.
Hic ubi fulmineo rutilans carbunculus igne,
Ac viridi radiat fulgeſcens luce ſmaragdus.
Nec minor inde Geon, placidis ſed mitior undis
Niliacas attollit aquas, arſuraque late
Diluvio tegit arva pio, cæloque repugnans
Temp erat Æthiopum ſtagnis refluentibus undas.
Tertius hinc rapido percurrens gurgite Tigris
It comes Euphrati, juncta quos mole ruentes
Tellus victa cavo ſorbet patefacta baratro:
Donec in Armeniæ ſaltus ac Medica Tempe,
Quos non ſuſtinuit, nec jam capit, evomat amnes.
Sed Tigris, nigro tamquam indignatus averno,
Proſilit æthereas motu majore ſub auras,
Et rurſum ſpelæa ſubit, & fortior obice factus
Intus agit fremitus, & fortior obice factus
Multiplicatur aquis, atroque citatior antro
Exit, & Aſſyrios celeri ſecat agmine campos.
Juſtior Euphrates, diti qui gurgite largus
Irrigat arentes ſubjectæ Perſidis agros,
Mollibus elicitus rivis, atque omnibus æque
Servit, & humanos totum ſe præbet in uſus:
Donec ſiccus aquis, nomen quoque prodigus ipſum
Conſummat terris, pelagi quod debuit undis.
Hæc igitur cuncto naturæ ditia fœtu
Imperia, & tanta virtutum dote refertæ
Deliciæ, prima eſt hominis poſſeſſio primi:
In quam deductus, vita exulare perenni
Accola juſſus erat, tales ergo ille locatus
Inter delicias, & longe pinguia Tempe:
Dum ſit adhuc dignus, diſcitque labore mereri,
Expers mœrorum, curæque ignarus agebat.
Tantum apud auctorem eſt, meriti pro nomine ſummi,
Nondum aliquid meruiſſe mali. quantum ergo putamus,
Solvere poſſe patrem reditura in tempora vitæ:
Cujus apud famulos jam tum largitio pura,
Non merces Paradiſus erat? quodque illa ſeveræ
Legis ſcita tulit, libertatiſque periclum
Facturus, vitam, ſervanti juſſa, recepit:
Spondet adhuc majora bonis, & præmia ſervat,
Qui cauſam meritis ſtatuit: dum Veſcere, dixit,
Arboribus cunctis, hanc tantum horre memento,
Quæ diverſarum geſtans examina rerum,
Notitiam recti atque mali ſub cortice geſtat:
Nam tranſgreſſores mors cruda & dira ſequetur.
Tali lege data, ratio docet optima, quod non
Mortalem Deus in primævo tempore fecit

Primum

Primum hominem, quin ille ſibi mortem attulit ultro.
Namque & in hoc eſt magna Dei indulgentia ſummi,
Dum quod non meritis, ſed tantum ſponte benigna
Largitur famulis, noſtri cupit eſſe laboris:
Et ſe, quod donat, mavult debere videri.
At tu quem ſacri nectit cuſtodia juris,
Ne querere anguſtis quod clauſa licentia metis
Parte ſit orba ſui: nihil hac tibi lege reciſum eſt.
Ante poteſtatem tantum terræque mariſque
Nactus eras, nunc jam regni vitæque perennis,
Porro & mortis habes: tunc ut ſibi cuncta parentem
Indulſiſſe pium rudis incola crederet orbis,
Omne animal, quod jam tellus dare juſſa crearat,
Effundens tacito vernans e corpore ſemen,
Juſſit adeſſe Deus, proprioque obedire tyranno:
Scilicet ut cunctis bene congrua nomina rebus
Inderet, atque ſuo factum unumquodque vocaret
Nomine, natura quod natum eſt ſuapte moveri.
Nec mora, viventum parendi haud neſcia ſiſtit
Omne genus natura Deo: quacumque vocantur
Mundi parte novi, coeunt animalia in ipſo
Temporis articulo modici: ſive illa fuiſſent
Molli lenta gradu, aut rapido promptiſſima curſu,
Impete vel ſubito conſueta per aera labi,
Aut innare undis, aut pondere lubrica ferri.
His Deus omnipotens Adam præſente vocatis,
Unumquodque ſuo donavit munere largus,
Armavitque manu, cornu, pede, dente, veneno,
Atque aliis, quibus artis inops animique minoris
Et ratione carens animal ſe protegat, & ſe
Servet ab adverſis rebus: ſed nullum animantum
Æqua homini ſpecie vultuque habituque vigebat.
Aſt homini prope divinos addebat honores,
Totque inter duplici vitam illuſtrantia ſexu
Impar ſolus erat, dudum qui conjugis aptam
In ſe materiam gignendæ ignarus habebat.
Ergo opus aggreditur notum Deus, actaque raptim
Corda viri, tanto diſſolvit languida ſomno,
Mentis ut experti coſtam ſubduceret unam,
Inde caro fit juſſa ſequi, nam ſponte recedens
Pellis, iter planum coſtæ præbebat eunti,
Illæſis prorſum membris, & corpore ſano.
Quæ varios operante Deo digeſta per artus,
Accepit formam, calidiſque animata medullis
Verſa in opus vitæ eſt, ſexu jam grata ſecundo.
Sic permiſſa ſuo formata eſt Eva marito:
Hoc nunc turba loco ſtolidiſſima deſine tandem
Quæſitis animum vanis torquere, nec iſthic
Quærere, cur hominis confecta eſt femina membris,
Cum jam a principio molli de pulvere fingi
Poſſet, & ex nihilo, cauſas deſiſte latentes
Scrutari: quamquam ſi conjectare licebit
Ex homine effecta eſt mulier, cognatio quædam
Mutuum & alternum inter ſe ut miſceret amorem,
Semet in alternis cogens agnoſcere membris.
Hinc Evam partem eſſe ſui, mox protinus Adam
Senſit ut exultans, tetigit nova gratia mentem,
Mentis & affectus in viſcera nota receptus
Irruit, & tanto penetravit in oſſa calore:
Ut jam ſcire daret, quid conjunx eſſet, & uxor,
Quid dulces nati, poſtponendique parentes
Conjugibus, quidnam una ambos in carne manere,
Æternam pariter vitam ducentibus eſſet.
Porro dum mundi vitiis & labe carebant
Divinis vigeti animis, nullius egeni,
Cum penes hos eſſet mundi ſubſtantia, & omnes
Quas dabat orbis opes: nec prorſum obnoxia morbis
Corpora geſtabant, non hos cogebat ad eſum
Pauſæ ignara fames: qui ſi mandata ſupremi
Servaſſent integra Dei, crudelia mortis
Imperia & diros neſciſſent uſque dolores.
Callidus at ſerpens Domini perfringere legem,
Talibus incautam perſuaſit fraudibus Evam:
O vitæ melioris inops, rerumque bonarum
Gens ignara hominum: neque enim bona noſſe putandus,
Qui prava ignorans, etiam diſtinguere neſcit
Quo diverſa bonis inter ſe limite diſtent.
Atque ideo auguſtos homini fas carpere fructus
Noluit eſſe Deus: ne mentis nube remota
Immittant in cælum oculos, atque optima noſcant,
Sintque deis ſimiles. hic nunc excurrere paulum
Fas fuit, & turpes veterum deflere ruinas.
Ah nimium miſeri gentiles, quos furor egit
In varios ritus cognomina multa Deorum
Fingere, pluralemque Deo vocem addere ſoli.
Serpentis primam hanc ſonuit vox impia diri,
Qui mortis tum cauſa fuit, nam credula poſtquam
Rupit ſacrilegis præſcriptum morſibus Eva,
Experti jam docta mali, conſortia culpæ
Quærit, & incautum fraudis male gnara maritum
Qua periit prior arte petit: ſic hoſte ſubactus
A gemino, cedit ſceleri miſerabilis Adam,
Pomaque deguſtat ſacri pleniſſima ſucci:
Sed quia legis in his ſuberant præſcripta ſevera,
Pluſquam vipereo mortem allatura veneno.
Ut primum illicito violarunt ora ſapore,
Confeſtim ſenſere nefas, facinuſque peractum
Crevit, & ignaro percuſſit pectora ſenſu.
Hinc timor, inde pudor, ſumpſerunt primitus ortum.
Nam dum corda homines celſarum conſcia rerum,
Et cælo tantum rectoque intenta gerentes
Pectora ad excelſum ferrent converſa parentem:
Dum ſecretorum miracula divinorum
Claro incorporeæ mentis ſplendore notarent:
Nondum contigerat membrorum cura ſuorum.
Quos ubi deſeruit vitæ vigor ille perennis,
Jam morte affectos, demum friguſque calorque
Aeriæ ſubiere vices, ac veſtis egenos
Se primum ſenſere homines, ſexuque latenter
Erubuere ſuo, taciti miſerabile queſti.
Idcirco umbroſæ e foliis nova tegmina fici
Decerptis texunt, poſt culpam, mente receptum
Corpore velato denudatura pudorem.
Nec ſatis, ignorant, quid agant, qua crimen inuſtum,
Seque ipſos fugiant: cuperent, ſi forte pateret,
Condere ſe barathro, uſque adeo contermina pœnæ
Culpa ſuæ eſt, ut jam miſeros mortale paventes
Mortis imago juvet, ſilvas umbroſaque luſtra
Obtendunt, vanis ſolatia falſa tenebris.
Nam quo te timidum fas eſt ſubducere corpus?
Tete inquam, quæ vox vili de pulvere fecit,
Virtus viva patris, mundi occultiſſima, præſens
Implet, & in penitos exit diffuſa receſſus.
Tune potes Dominum fugiens evadere, tune
Omnia cernentem ſperaſti poſſe latere?
Ut vaſtis jaceas tenebris, celabere numquam.
Ergo ubi peccati genitus pudor attigit Adam
Quærentem latebras, mox audiit: Heus ubi es Adam,
Quid vero eſt quod te quærit Deus, inſcius anne id
Forte rogat? cui te Domino ſubducere ſummo
Nec mors ipſa poteſt, fragili quam mente ſubiſti,
Cur ubi ſis quærit, niſi quod te morte doloris

Lapſum

Lapſum ſponte tua, ſecum non eſſe fatetur,
Et cælo cecidiſſe ſacro, ſed ſancta parentis,
Deſperare vetat pietas, clementia cujus
(Fas dixiſſe mihi, fas ſit quoque dicta probaſſe)
Juſtitiam excedit: nec tam me voce ſevera
Corripiens, ubi ſis, trepido quid pectore quæras,
Terret: quam recreat, quod adhuc poſt crimina lapſum
Immerſumque metu, latebris ac pene ſepultum,
Evocat & revocat: ne vero exempla petantur
Longius, oſtendit culpæ donatio mitem.
Poſtquam excuſſa reos manifeſtat cauſa parentes,
Incepere Deo cælum, mare, terra loquente
Contremere, & vaſtos concuſſa aperire receſſus.
Dumque reos punit ſententia; tartara condit,
Quandoquidem noſtris viſum eſt decedere juſſis,
Jam mihi juſta novos feriet cenſura nocentes.
Principio inter totius viventia mundi
Tu maledictus eris, & pejor quam tegis intus
Invida mens coluber: qui cælum intrare creatos
Dejeciſti homines, vetitaſque attingere fruges
Fraude tua impulſis, prædura mortis origo es.
Ergo ut digna nefas pœnæ menſura ſequatur,
Ex quo hominem terræ immerſti, tu ſtratus iniquo
Membra ſolo, duram ſulcabis pectore terram,
Et vetitos tentare cibos quia feceris, hinc jam
Vilis ſemper edes ſquallentia viſcera terræ.
Et quia te dignæ placuit tibi primus ut eſſes
Inventor mortis, pœna moriere perenni,
Humanique odium generis ſpecialiter in te,
Ac genus omne tuum bello experiere potenti,
Perpetuumque tui, mors ut tibi longa, timorem
Eſſe dabo: pedibus repes, & pectore prono:
Teque tuo mulier perimet cum ſemine, cujus
Callidus extremis tantum inſidiabere plantis,
Ut trepidans etiam capiti veſtigia figat.
Dixit, & exſanguem ſic eſt exorſus in Evam:
Et tu, quæ minimo ſolam te perdere fructu
Non contenta, virum ſimiles temeraria in auſus
Traxiſti: inſtar eris famulæ, ſubjectaque duros
Arbitrium ſenſura viri patiere labores.
Caſibus & vero (inceptum quoniam prior auſa es
Multiplicare nefas) ſemper verſabere multis.
Tum pariens crebris adeo torquebere natis,
Ut quos mortales faciet tua culpa creari,
Mortis nonnunquam laceræ ſint cauſa parenti.
Tu quoque cui monitus noſtros, & prima ſalutis
Vincula femineis poſtponere fraudibus auſo,
Sponte mori placuit: talem reus excipe ſortem.
Criminibus tellus, quam tu ſulcabis aratro,
Sit maledicta tuis, ſpinas tribuloſque minaces
Culta ferat, fallatque tuum ſpes improba votum,
Nec tibi terra fidem ſervet: tu vivere lætus
His in deliciis, & cunctis vivere ſeclis
Sponte recuſaſti: duro nunc vive labore,
Perpetuum quoque vive miſer, dum lenta ſenectus
In terram te reſtituat, terræque recondat.
Dixit, & ignaros ne cæli injuria lædat,
Veſte tegit pecudum miſerans, vitamque tueri
Edocet: & ne iterum ſimiles exiret in auſus,
Infauſtum mortis formidine percutit Adam.
At ne perpetuam vitali ex arbore vitam
Protraherent, miſeroſque reos graviora manerent
Supplicia, in tantis nimium diuturna periclis
Tempora ducentes diriſque obnoxia pœnis:
Continuo ſacris juſſos decedere lucis
Expellunt venti, nemoris quos ſilva profundi
Concitat, atque illos libranti turbine nexos
Aura vehens, ſacra Paradiſi ab ſede repellit.
Ergo hinc ejecti juvenes, terriſque relati,
Perdita dimiſſi ſuſpirant gaudia luci,
Expertes tanti ſpatii, experteſque pericli:
Sed non expertes, agitat qui corda, doloris.
Quo ruerint, quid perdiderint, quæ vita ſequatur,
Quæ fuerit, tacita triſtes in mente volutant.
Porro etiam quid ſe ſupremo in fine futurum eſt,
Hærent ſolliciti: ſibi num graviora ſuperſint,
Nullane ſpes ſupereſt miſeris, num morte perenni
Perdant, quod ſupereſt: an cum via mortis amaræ
Per lignum ingruerit mundo populiſque futuris,
Poſſit adhuc aliquod per lignum vita redire.

LIBER SECUNDUS.

HActenus arcanam ſeriem, primordia mundi,
Ut ſincera fides docuit, ſine fraude cucurri,
Dum dignis leto vitiis terrena carerent:
Nunc hominum mores, & jam mortalia verſu
Aggreſſo, Omnipotens vires Deus adde poetæ.
Poſtquam ſacratis decedere juſſus uterque
Sedibus ac regnis, genitalia contigit arva,
Inque ſua ſtetit exul humo: mirabile quali
Ore, rudes ſtupeant tam barbara rura coloni,
Quæ non frugifera diſtinctaque arbore vernant.
Nec ſpecies placet ulla ſoli: nam mixta coacto
Pondere congeries confuſa mole locatur,
Ardua caute rigent, ſilvis depreſſa laborant
Plana, carentque herbis, horreſcunt edita dumis.
Heu quibus hæc ſpectant oculis, quo pectore cernunt,
Quorum animis Paradiſus ineſt, quæ cauſa doloris
Una ſubeſt, dum cunctorum jam plena malorum
Se pandit facies longe triſtiſſima, poſt tot
Delicias Paradiſe tuas, & amœna locorum
Gaudia fertilium: quorum vaniſſima præſens
Semper adeſt, triſteſque animos idea fatigat.
Nunc honor ille ſacri nemoris majore ſereno
Irradiat, nunc divitias ſuccurrit ademptas
Silva beata tuas: nunc pomi dulcior uſus,
Nectareuſque ſapor: vivis nunc floribus halans
Tellus, abſenti triſtes contriſtat odore.
O quam non eadem (exclamant) Paradiſe rependis,
Immo etiam quanto præ illis hæc dona beatis
Deliciis, pejora facis. ſic triſtibus illis
Jam vitæ perit almus amor, penuria rerum
Inſinuat jam dulce mori, ne major egeſtas
Occurrat graviore malo, nam viſcera terræ
Scrutari veſana fames, & quærere cogit
Qua ſteriles dat ſilva dapes, adeo uſque malignis
Herbarum dubias paſſim radicibus eſcas
Explorare juvat, ventremque explere latrantem.
Tandem cunctarum, quibus indiget uſus, egenos
Atque inopes rerum, docuit ſors ultima ſummi
Auxilium ſperare Patris: tum ſtratus uterque
Membra ſolo, lacrimis tantum mutoque dolore
Quæ nequeunt verbis, poſcunt ſolatia votis,
Dum pudor internis ſubducit verba querelis.
Ergo ubi cognovit mutuæ ſibi reddita linguæ
Munera, conſurgens tali prece ſupplicat Adam.
Omnipotens, auctor mundi rerumque creator,
Quem mihi labe mali infenſum atque audacibus auſis
Conſtitui, felix olim, dum vita maneret,

Et celeres animos viſu ſuper aſtra daretur
Poſſe ſequi, late circum perque omnia fuſo:
Hos ego cur oculos tua quondam arcana tuentes,
Vel jam non habeo, vel magna ex parte minutos,
Et retro clauſos terreni carceris antro?
Ut jam nil veri præter mortalia quædam, &
Fluxa videre datum, ac mundum in pejora labantem.
Atque ideo Omnipotens, qui ſemper totus ubique es,
Ad te confugimus, trepida te mente precamur,
Exaudi miſeros, quos ſemper cernis & audis.
Cum me olim parti damnatæ annectere vellet
Ille caput ſcelerum, mundi infenſiſſimus hoſtis,
Nil per ſe ſolum, ne victus cederet, auſus,
Serpentis formam accipiens, & conjugis illa
Arma meæ, duro confecit vulnere, ſic nos
Artificis ſcelerum fraus improviſa ſubegit.
Cumque ego damnarer juſta pro crimine pœna,
Agnovit culpam tanto mens icta dolore,
Ut mihi me de me pœnam præbere putarem.
Idcirco & gemitus pœnæ, lacrimaſque negavi,
Amplexuſque animo ſolaria dulcia pœnæ,
Hanc ipſam poſthæc ſacra inter munera ponens
Pro venia ſceleris: non jam detrecto labores,
Quoſcumque addideris, tamen interea optime judex,
Si juvat, exaudi nil in tua juſſa precantes.
Nec jam iſtud lacrimis & mœſta voce precamur,
Judicii cenſura tui quo ſe illa reſolvat,
Tota ſed ut plenas teneat ſententia vires.
Juſſiſti mota victum me quærere gleba,
Et ſteriles ſpinas ſparſa pro fruge lavandas
Dixiſti; & tribulos pro fructibus. ergo ſerenda eſt
Ut fallat mea vota ſeges, quæſita labore.
Noſcere da, quæ ſint ſegetes, quo more ferendæ,
Fructiferæ quæ ſint herbæ, quæ forma laboris.
Da Pater auxilium miſerans, hiſque imbue ſenſus:
Tunc erit ut rerum compos, & certa ſalutis
Serviat Eva mihi, ſævumque experta parentis
Supplicium, pariat populos ut crimine noſtro
Plectantur, purgetque patrum peccata, nepotum
Mortibus æternam faciens ſucceſſio pœnam.
Interea dum ſic orant, ſerpentis imago
Indice viſa metu tacito ſe tramite ferre
Leviter, ad molles ſpiris reptantibus herbas,
In ſe convertit trepidos, dirique doloris
Excuſſo ſenio cognatas traxit in iras.
Et prior Eva viro: Si te ſuprema malorum
Cauſſa movet, rape ſaxa manu, datur ecce facultas
Auctorem leti leto dare: callidus ille
Suppliciis doceat propriis, & morte cruenta,
Quam ſit triſte mori, qui me male perdidit, & te.
Dixit, & elapſum curſu petriſque ſequuta eſt
Miſſilibus: quin & duras per robora cautes,
Quo ſe reptando condebat callidus anguis,
Ambo projiciunt: quarum rigido una lacerto
In nudum caſu ſilicem dimiſſa reſultat,
Scintillamque ciet: ſicco quæ e fomite nata
Exiit in flammam, & crinita incendia late
Extendens tota jam ſilva ardebat adepta.
Hic horrent, latebraſque gradu trepidante requirunt,
Sed pavidos ſtupor ipſe tenet, curamque ſagacem
Injicit inſolitæ flammæ: quam cernere rurſum,
Et timidi ſpectare volunt: paulum ergo remoti
Telluris dorſo ſterilis mirantur opacas
Defluxiſſe comas, nemorumque horrere favillas,
Fuſcarique diem, totas ſplendeſcere terras,
Et lucem ſub ſole novam: nec mente quieta
Accipiunt crepitus ſtridentibus undique ſilvis,
Undanteſque globos flammarum in ſidera latos,
Nec quod radices immerſus tendit in imas
Ignis edax penitus: ſumpto quo victa calore
Terra ſuas pandit generoſa ad munera venas.
Quæ cum jam cuncto ſiccata liquore fuiſſet,
Mox fieri liquor incepit, riviſque metalla
Fundere quæque ſuis, fulvo hinc torrente coruſcat
Auri luminus honos, candenti lacte renidens
Effluit argentum, rigor æris lubricus errat,
Et cogit in mollem reſoluto corpore maſſam.
Vis brevibus formam ardentis comprendere ſilvæ?
Sulfureæ volitant nemoris per opaca favillæ,
Non aliter quam dum ruptis ſicca Ætna caminis,
Egerit immixtis ſtridentia ſulfura flammis:
Tum ſe decoctis tellus pinguiſſima glebis
In fœtus movit varios, quos imbre marito
Parturiens putri diſſolvit rura meatu,
Qua tumidi crepuere ſinus, elataque meſſis
Extitit, & motis undans trepidavit ariſtis,
Diſceret ut ſpeciem ſegetis novus accola cultæ.
Nil tamen hinc longus quidquam ſibi vindicet uſus;
Nil caſus virtutis inops, Deus omnia noſſe
Quæ bona ſunt cum luce dedit, mundoque minori,
Quidquid major habet, ſacro innoteſcere ſenſu,
Seque per hæc voluit: quod ſi illibata maneret,
Ut data mens homini eſt, nullique obnoxia culpæ:
Non illam ſpecies, non illam corpora rerum,
Non modus aſtrorum, numerus nec mollis arenæ
Falleret, aut quantis cum magno terra profundo
Extenſa eſt ſpatiis, aut quæ menſura peracta eſt
Molis: quid reſonet motu ſeptemplicis axis
Harmoniæ vocale melos, nunc diſcitur uſu
Aſſiduiſque datur ſtudiis: quamquam arte vel uſu
Quod capimus, Domino ſemper donante tenemus.
At vero ad primos ut ſe digreſſa parentes
Noſtra chelys referat, jam quæſo attendite paucis.
Pulſus ab auguſtis Paradiſi ſedibus Adam,
Nullum habuit prius officium, quam conjugis uſum,
Atque omnem natis operam navare creandis:
Ergo ubi prima domus natis jam plena duobus,
Inter jam varios ſolatia multa labores
Attulit, atque novum ſe vidit uterque parentem,
Multiplicata graves relevavit cura dolores:
Et ſpes jam ſubiit propriis gaudere miniſtris
Ruris in officio, quorum qui maximus ævo,
Arva Cain duris vertebat pinguia raſtris.
At vivo gaudere lucro digniſſimus Abel,
Collibus in nudis & ſicci germine campi
Innocuas paſcebat oves, & lacte parentes.
Verum expectati ſenſere ut gaudia fructus,
Divino intuitu vinci ſua vota favore:
Mox decrevit uterque ſui libamina fructus
Prima dicare Deo, ſacras prior impedit aras
Frugibus ille novis, niveo magis hic litat agno.
Prima ſacerdotum ſpecies, mox hoſtia fratris
Impia, ſed Chriſtum longe tamen ante figura
Signans, perpetuus nam cum foret ille ſacerdos,
Summi Melchiſedech ex ordine: protinus in ſe
Conflata invidia, & fratrum livore ſuorum eſt,
Hoſtia ſalvifica dum pendet ab arbore factus.
Sic olim ante ſui præſenſit candidus Abel
Invidiam fratris. nam cum de fruge litaſſet
Iſte ſua, niveo ille agno, mox protinus altum
In cælum aſcendit combuſto fumus ab agno.
At contra per inane volans de frugibus illis

In terram rediit fugienti fumus Olympo:
Aut quod pejores Domino ſacraverat, aut quod
Illi non gratum eſt, animo quod prodit avaro.
Inde Cain tamen inſanas flammatur in iras,
Invidiæ ducens illo de fonte venenum,
Unde propinarat ſerpens, fratremque cavendi
Ignarum, ſæva mactatum cæde trucidat.
Heu facinus! quo non miſeros furioſa libido,
Quo non ira, recens odium, & vis improba cogit?
Quid meret innocuus frater? num ſanctior ille
Quod fuit, interimi meruit? jam facta parentum
Non eſt poſteritas quod quidquam accuſet, & ipſi
Flagitium addidimus: jamque eſt quod callidus anguis
Objiciat, ſi fors illum accuſare velimus,
Quod morimur: namque ad cumulum prima illa propago
Criminis, adjecit mortem, culpamque parentum
Inductam mundo (horrendum eſt id dicere) fecit
Impietas ſcelus eſſe novum. ſic impie, ſic tu
Dire Cain primore novum cæde inficis orbem:
Pro qua perpetuas pœnas jam morte ſolutus
Æternumque dabis, longe ſerpente nefando
Deterior. tua metimur ſic crimina: namque
Attulit ille necem nobis, non intulit: at nos
Cepimus allatam, tu vero hanc primitus infers.
Tanto illo pejor, vitari publicus hoſtis
Quod potuit: tu privatus nulla arte caveri
Jam poteras: quis enim dilecto a fratre timeret?
At vero nulla eſt hominis tam dira nefandi
Culpa, Deus quam non animo clemente remittat,
Si modo pœniteat facti: quod teſte Caino
Accipimus, quem tunc fraterna cæde madentem
Non indignum habuit (tanta eſt clementia) ſeſe
Correptore Deus, quin blanda voce rogatum,
Frater ubi ſuus ille foret, facinuſque negantem
Arguit, & leviter tanto pro crimine punit.
Nam profugum tantum atque extorrem ab utroque parente
Longius amandat, vaſtaſque relegat in oras,
Et jubet a patriis confeſtim excedere terris.
Hac etiam longe miſero feliciter in re
Gratificans: gravior nam multo eſt pœna videri
Inter felices, & pura mente beatos
Victuro, poſt ſupplicium, factique pudorem.
Utque ſit exilium levius, comes additur uxor
Fida reo forſan, ne deſperatio ſolum
Arriperet: tum etiam quæ puras pectoris ægri
Molliret curas, & moto corpore fractum
Siſteret amplexu: nullique obnoxia culpæ,
Et Dominum votis, & pura mente colendo,
Eliceret quidquid poſſet ſatis eſſe duobus.
Sic multa extorres comitatur gratia, quorum
Auxit multiplicans per nomina mille nepotum
Progeniem Deus Omnipotens, regemque Cainum
Eſſe dedit populis, quos cingere mœnibus urbes
Erudiit, prælonga videns in tempora natos.
Interea mæſto rurſum gravis Eva marito
Penſarat primum ſancto jam pignore damnum,
Reddideratque iterum nata jam prole parenti
Multiplices animi curas, & mixta labore
Gaudia: Seth puero nomen fecere, vice Abel,
Quem dedit Omnipotens illis Deus: unde ſecuta eſt
Poſteritas, cujus de ſemine prodiit Enos,
Qui primus tacita lectus virtute ſacerdos
Poſſe ciere piis precibus, votoque potentem
Speravit, meruitque Deum, populumque ſecutum
Imbuit, æterni cultum ſervare Parentis.
Cujus de ſerie pollens virtutibus Enoch
Deſcendens, meritis etiam non impar avitis,
Redditus in ſedes patrias orbemque beatum,
Vivit adhuc, & habet vitæ jam regna futuræ.
Hic juſti proavus Noe, ſub tempora cujus
Infecit totum ſtudiis concordibus orbem
Culpa frequens, vitiiſque ſequens adjunxit avitis
Poſteritas vitium: quapropter mille per annos,
Aut prope majores cum vivere conſueviſſent,
Ne perverſi hominum mores creſcentibus annis
Augmentum acciperent, vitiis ut terminus eſſet,
Maxima vita hominum luſtra ad duodena redacta eſt.
Namque Cainigenum cum ſe conjuncta prophanis
Damnaſſet Thalamis in pejus prona juventus;
In varium facinus, ſuperum deſerta favore,
Proſilit, inque omnes currit temeraria lapſus.
Tum Deus averſo tam multa ob crimina mundo
Confeſtim infenſus, voces erumpit in iſtas:
Nequaquam poſt hæc humana in gente manebit
Spiritus ille meus, vitam nec proferet ultra:
Vivere biſſenos decies contenta per annos
Vita nocens hominum: quoniam terrena ſequuti
Plus carnis quam mentis habent, ſic ergo ſevera
Ævi conſtituit tempus ſententia certum
Judicis immoti, longæ ne tempora vitæ
Criminis augendi cauſam præſtare valerent.
Flagitii quid enim jam non auderet iniqui
Impia gens hominum? nam magna mole Gigantes
Monſtra horrenda hominum, vario de ſemine nati,
Nil non audebant: queis una & maxima virtus,
Non fore ad extremum pravos, quos dira libido
Crimen in omne trahens, nullas ſine ſanguine noctes,
Aut ſine cæde dies umquam ductare ſinebat:
Immemores juris divini, hominumque, ſuique,
Affectuſque pii, matrumque, patrumque ſuorum,
Auctoriſque Dei: tantumque in crimina ſumma
Proceſſum eſt, homines Dominum ut formaſſe pigeret,
Ut perverſa etiam Deus ob peccata nocentum,
Criminis expertes animas convolvere vellet,
Atque ſuperfuſis terras immergere lymphis,
Rurſus in antiquam mundo redeunte figuram.
Unus erat Noe juſtus, quem propter in iras
Differret prodire Deus: quem vita fidelis
Jam per quingentos immunem criminis annos
Duxerat, & ſancta degentem in lege probarat.
Cui ſic ſancta Deus pandens arcana revelat,
Jamque hominum vitiis infectam turpibus omnem
Aera cum terris in deteriora relapſis
Eluere, & tumido viſum eſt ſubmergere ponto:
Et dum cuncta ruens operit, juſſuſque reſidit
Gurgite præcipiti, pollutum diluat orbem,
Implicitoſque homines, & quidquid vivere juſſum eſt
Cauſa hominum, inflati convolvat labe profundi.
Sed quia tu ſolus, cui cordi noſtra voluntas,
Devotum ſanctis duxiſti legibus ævum,
Perverſis ſemper voto meliore repugnas:
Sic decretorum moderabor jura meorum,
Ut mihi cum juſtas luerit gens impia pœnas,
Purgatæque orbi fæces: tum dignius a te
Incipiat mortale genus, ſummumque parentem
Te numerent populi, poſt hæc qui tempora vivent.
Quadratis igitur trabibus contexta paretur
Arca tibi, cubitis ſed quæ ſit longa trecentis,
Lata quaterdenis denos ſuper: aera in altum
Terdenis ſurgens, cubitali ornata feneſtra.
Inſuper a læva ponatur janua parte,
Tunc calidum bibula ſpirans compage bitumen
Exploret,

Exploret, tenues & veſtiat undique rimas.
Cumque triplex ſpatium diſcreverit area duplex,
Sic diſcernantur propriis animantia nidis,
Ne violent permixta genus, commiſſaque pugnent,
Confundantque cibos, quorum te condere par eſt
Tantam materiem: nam diſpenſata receptis
Ne deſint, præſtare meum eſt. hæc mente fideli
Noe concipiens (ſenſum ipſe animumque miniſtrans,
Velle & poſſe dabat famulo, quodcumque jubebat)
Juſſum opus aggreditur, denſas proſternere ſilvas
Incipiens, atque annoſas proſcindere quercus.
Admittunt luti radios, umbriſque levatur
Campus, & æquævo ſpoliantur robore valles.
Sed cum tam multo fuerit properata labore,
Summa operis cœpti centum differtur in annos,
Ut bona vita ſequens, vitæ delicta prioris
Emendet, mutetque feros gens impia mores.
O miſeri, quos tam juſtæ dilatio pœnæ
Plus facit eſſe reos: nec jam pro crimine tantum
Præterito, at longe gravius plectentur ob ipſum
Temporis indulti ſpatium, veniamque neglectam:
Cum teſtaretur ſe parcere malle reverſis,
Tempore dilato Dominus. jam mole peracta,
Machina conſtabat laterum compage capaci,
Diffugium quod ſupremum pater ipſe pararat
Naufragiis natura tuis, rapidiſque fluentis.
Tum Deus e celſo famulum dignatus Olympo,
Voce monet Noe, ſummum jam tempus adeſſe,
Condere ſe latebris, natos cum uxore, nuruſque
Eripere inſtanti exitio, mortiſque tenebris,
Cunctaque vivificis animalia reddere clauſtris:
Sive ea terra fovet, ſeu clarus ſuſtinet aer:
Singula de mundis ſeptena, & ſingula bina
Ex iis, quæ ſacris minus apta, immunda vocantur.
Nec mora fit, quidquid convexo cardine cæli
Naſcitur, ignotum diverſis partibus orbis,
Quod ſtupet Eous, quod pallidus horret Iberus,
Auſtralis Libye calidis quod nutrit arenis,
Scindit Hyperboreas miro quod lumine noctes,
Feſtinat trepidans & apertæ immergitur arcæ.
Diluvium dicas jam præſenſiſſe, Deoque
Auctori parere ſuo, & pecudes ratione carentes
Plus quam imprudentes homines ratione valere,
Etſi nil ſapiunt. ergo omni ſemine vitæ
Prævalidam ut primum claudi Deus imperat arcam,
Nox ruit, & ſubitæ cælum obduxere tenebræ,
Effuſoque cadens terras ferit aere nimbus,
Et furit, & toto pariter deſævit in orbe.
Nec ſatis excidio eſt qui nubibus effluit imber,
Antiquæ laxantur aquæ, jamque æthere aperto
In nubes vacuas cælum pluit, & reſerata
Defluit in lymphas mundus cæleſtis abyſſo,
Atque novos pandit fontes, torrentibus æquos.
Dumque uno immixtum raptim ſe gurgite jungit,
Quod cælum, quod terra vomit, quod nubila fundunt
Involvit merſos mixtis cultoribus agros,
Implicitoſque greges ſtabulis, cum civibus urbes,
Obruit inter aquas: populique natante ruina,
Nulla manet rerum facies: tegit omnia flumen,
Creſcendoque ſuum perdunt & flumina nomen.
Mox etiam curſu, nullis ſatiabilis umquam
Amnibus Oceanus, tam magna mole ruentes
Jam præſentit aquas: aucto quas gurgite major
Pellit, & in cumulum redeuntes ſurgere cogit.
Donec contractis æſtum attollente profundo
Undique littoribus ſummo ſe circite jungit
Fluctus, & oppreſſis concurrunt æquora terris.
Et jam ter quinis ſuper omnia celſior ulnis
Arca ferebatur (namque hæc menſura ſupremos
Exceſſit montes) cum quadraginta diebus
Unius pluviæ furor, & mors una fuiſſet.
Ter quinquagenis dehinc ſolibus aere ſudo
Conſimilis ponti modus & menſura remanſit.
Dum Pater Omnipotens jamdudum in carcere gentis
Concluſæ miſerans, terris abſcedere magnum
Paulatim juſſit pelagus, ſenſimque relabi:
Ne raptim fugiens terras ſubverteret omnes,
Et ſtabilem in ſedem tellus ut ſicca mearet.
Denique diffuſo planus mox aere vertex
Prodere ſe cœpit pedetentim, & ſumma videri
Poſſe juga, ac planos ſcopulis deſcendere fluctus,
Cumque reſidenti ſenſim prorumpere ſilvas
Æquore, & occultos paulatim ſurgere colles.
Jamque niger patula ſpeculator miſſus ab arca,
Aera reppererat placidum, prædaque reperta
Non jam curabat conſueta in clauſtra reverti:
Ergo emiſſa ſemel vitali e ſede columba,
Nil referens certi, rurſum dimiſſa reportat
Paciferæ frugis parvum libamen olivæ.
Tantus ad indicium hoc, magni cum laude parentis,
Clauſorum fletus, quo ſe gaudere revelant,
Exoritur: quantus muris cum victor acerbus
Inſultat, ſubitum obſeſſis ſi forte feratur
Auxilium: quantus cum judice miſſa modeſto
Addictos rurſum vitæ ſententia reddit:
Quantus in ambiguum funus cum vita recurrit
Inter lugentum lacrymas & gaudia fletus.
Poſteaquam rurſum ſpeculatrix arva patere
Nunciat, hoc ipſo terris quod miſſa receptis
Non rediit, tædet pigras perferre latebras,
Et juvat ad cæli ventos ſpirare patentis,
Atque animam æthereo laxatam paſcere ſenſu:
Sed nulli clauſtro fas eſt exire patenti,
Donec relliquias illuc qui juſſerat orbis
Ingrediens, jubeat ſacris excedere clauſtris.
Cælitus admonitum fida cum conjuge Noe,
Cumque domo, & natis pariter, nuribuſque pudicis,
Et nova deductis iterum dare rura colonis,
Cunctaque ſucciduæ ſervata animantia proli,
Jam captiva diu clauſtris emittere apertis,
Quæ bonus humanos opifex ſervarat in uſus.
Quæ poſtquam data porta, ruunt: pars aera pennis,
Pars ſaltus, ſilvaſque petunt. pars merſa cavernis
Infoditur patulis: terræ pars libera campis
Exultat ſiccis. & prato vernat aperto.
At vero mundi ſortitus regna ſecundi
Cuncta oculis Noe luſtrans, ac mente capaci
Accipiens, animumque volens ſaturare replendo,
Cuncta haurit, rapido perluſtrans omnia viſu,
Ut nova miratur: noto fulgentior ortu,
Et mage ſol rutilus ridet: majore ſereno
Læta poli facies, & deſperata vireſcunt
Fœtibus arva novis: ſed adhuc verſatur imago
Ante oculos, tantæ ſemper memoranda ruinæ.
Inter aquas quid pertulerint, quid munere ſacro
Non etiam tulerint, fremeret cum verbere ſævo
Pontus, & illiſas contemneret arca procellas.
Cumque ſuis Noe quam prompta & læta revolvit,
Si circum ſummi fuerit largitio Patris.
Cogit & attonitos mirari ac volvere ſecum,
Unde tot eſca animis toto ſuffecerit anno,
Quis potus: namque hoc conſtat, ſi cætera vitæ

Suppeterent, clauſos, dum fluctuat arca, perire
Inter aquas potuiſſe ſiti: niſi rector Olympi
Depoſitos, hominum auxilio donoque carentes,
Suſtinuiſſet eo quo condidit omnia nutu.
Ille animas longæ perituras carcere noctis
Affectu lucis ſpolians, virtute replevit.
Ille ut tam ſegnem poſſint perferre quietem,
Infudit pigri placidum torporis amorem:
Omnipotens quid enim non ejus dextera poſſit,
Qui gelidi raptim merſos ſub gurgitis undas
Cum viſum eſt ardere, facit, flammaſque ſub ipſas
Algere invectos? & qui nunc tempore parvo
Poſſe perire homines docuit mergentibus undis,
Oſtendet flammis atque undis poſſe renaſci.

LIBER TERTIUS.

Talia mente gerens, venturaque ſecula cernens,
Non prius officii quidquam ſervatus inire
Conſtituit: quam ſacra Deo laudeſque rependat,
Grateſque evaſo referat diſcrimine Noe.
Mox niveo ſacra exurgunt altaria ſaxo,
Agnovitque hæc prima recens altaria mundus.
Antea totus enim convexo tramite cæli
Templum mundus erat, tum dudum ad ſacra paratis
Affluit e gregibus ſeptenis hoſtia præceps:
Seu volucrum ex ſpecie, mollis quas ſuſtinet aer:
Sive ex his quæ terra parit: nam ſeptima quæque
Aris ſternuntur devota animalia ſacris.
Æthereo tum mox ignis demiſſus Olympo
Libat odoratos ad ſacra altaria fœtus,
Ambroſiumque Deo flagrant holocauſta vaporem.
Et quamquam noſtri nil muneris indiget ille
Totius mundi Dominuſque Deuſque: ſuorum
Attamen officiis venerari, & munere gaudet.
Qui lymphis tandem ſic Noe affatur ademptis.
Etſi parva fuit, tanto pro crimine, pœnæ
Ultio, vindicibus pluviis, cæloque refuſo
Tot ſcelerum damnaſſe reos, ſedemque nocentem
Terrarum, mage diffuſo purgaſſe profundo:
Non tamen offenſi feriemus verbere tali
Ulterius mortale genus: quamvis ruituras
Per varium facinus, per crimina priſtina turſus
Humanas mentes videam, genteſque profanas:
Non tamen interea ceſſabit dextera vindex,
Supplicia injuſtis quæ reddat, præmia juſtis.
Vos igitur, quos vita probat juſtiſſima nobis,
Creſcite, ſecuri & fœcunda prole referte
Arva, novoſque greges longis diſtendite terris.
Servabunt elementa vices, cunctiſque diebus
Sparſis ſeminibus reddetur debita meſſis.
Curret opus mundi compar, diſcordibus horis.
Æſtati certabit hyems, ac tempora librans
Veris & autumni fugiens replicabitur annus.
Voſque [quibus regnum ſolidi permiſimus orbis)
Tota tremet, metuetque ampli ſubſtantia mundi.
Imperium ecce damus vobis res prorſus in omnes,
Totque inter ſpecies rerum: quæ ſponte moventur
Carnea membra quidem veſtros largimur in uſus,
Quamquam * interdum vobis a ſanguine vivi
Eſſe volo: quem ſi quiſquam ederit, haud ſecus acris
Illum judicii plectet ſententia, quam ſi
Hauſerit humana fluidum de cæde cruorem:
Quem repetam ſemper vindex, adeoque requiram,
Ut mihi non ſolus pendat rationis abundans
Supplicium, ſed bruta etiam: cruor omnibus æque
Sit ſacer humanus. verum ne poſtea quiſquam
Diluvium metuat, tali ſit fœdere tutus.
Cum levis in nebulas pendens ſe verterit humor,
Et nigras cumularit aquas in concava nubes,
Effundam radios, & pulcrum circite ſummo
Arcum componet mihi ſolis imago recurvum,
Pingentem convexa poli, qui luce colores
Exhibeat varios, & in aera diſſipet imbres,
Ignis plus habeat rutilans, & jam minus imbris:
Quod ſibi venturi ſpecimen præſumere ſigni
Poſteritas ſecura poteſt, ut fœdere tali
Poſthæc diluvium credat non eſſe timendum.
Talibus attenti imperiis cum conjuge Noe,
Poſt habitas Domino grates, laudeſque repenſas;
Certatim & limo dulcique uligine læta
Arva pater natique ſimul, queis firmius ævum,
Mox ſubigunt raſtris, & ſemine rura maritant.
Tum vero effuſis late denſiſſima campis
Herba virens, flavas cum duraviſſet ariſtas,
Solis ob ardores in frugem lacte gelato
Reddit multiplicem cumulato fœnore meſſem:
Et nova prægravido jam palmite vinea diti
Luxuriat fructu, tortaque ex arbore nectar
Parturit, & duro naſcentia pocula ligno.
Forte Deo Noe celebrabat lætus honores,
Indulgens ſacris epulis, Vinumque propinans
Prima e vite novum: quo demum largius hauſto,
Hinc alto gravidus ſomno, membriſque ſolutis,
Non bene compoſita cum veſte jaceret, humique
Proſtratus, ſpectanda daret genitalia natis
Membra ſuis, uni tibi Cham teterrime riſum
Movit origo tui, nec jam peccaſſe ſat uni
Eſſe tibi credens, fratres aſpergine culpæ
Contendis maculare tuæ: ſententia multo
Quos melior, meliorque animus, detecta parentis
Objecta docuit celare virilia palla:
Nam patrium averſis manibus texere pudorem
Sem ſimul atque Japhet, tali digniſſima patre
Pignora, quos ideo fratris dedit eſſe minoris
Jure pater dominos, ſomno vinoque ſolutus.
Qui mox natorum evigilans benefacta ſuorum,
Et Cham demeritum tali mercede rependit.
Cham tu, inquit, maledictus eris, ſervuſque tuorum
Æternum fies ventura in ſecula fratrum.
Sem vero benedictus erit, fratremque minorem
Participem ſecum communi ſede bonorum
Efficiet, quorum late poſſeſſio currat.
Hæc fatus ſenior, cum jam decurreret annos
Mille minus decies quinos, in pace quievit.
Interea Domini dum ſancta in lege vigeret
Poſteritas, multis jamque aucta nepotibus & ſe
Cælorum ac terræ Domino committeret uni:
Tunc ſanctis hominum parebant omnia juſſis,
Terra gravis, liquidum pelagus, vegetabilis aer.
Non opus arte illi, cæleſti namque magiſtro
Omnia diſcebant: ſed poſtquam in crimina mundus
Exiit, & late vitiis ſeſe abdidit imis,
Perdidit inſigne hoc munus damnata propago,
Oblitamque Dei plures effingere divos
Non puduit: tanti eſt ſupremi oblivio Patris.
Tum gravis inventor lethi ceſſare capacem
Fraudis materiam non paſſus, cuncta maligno
Subdidit arbitrio, quo fatum induceret orbi,
Suaderetque Deum vel jam non eſſe, vel iſta

In-

Inferiora hujus contemnere munia mundi.
Ergo res hominum cunctis, eventaque rerum
Quæ Domino fuerat par aſſignare ſupremo:
Aſſignare vagis perſuaſit ſubdolus aſtris,
Atque avium ſpectare fibras, motuſque volantum,
Et ſtudio ingenti magicæ ſcelus intulit artis,
Et plures orare Deos, idolaque muta
Aut magicis idolis latitantem ſemet, in ipſis
Suaſit adorari, multo mage dignus aduri.
Inque nefanda prior deſcendit crimina Nimroth,
Impietatis apex Cham ſervo e ſemine natus,
Mole & mente Gigas, Babylonia regna gubernans.
Perſarum hic animos capiens, venator iniquus,
A veris Domini ſacris traduxit ad ignem.
Nec modo plus æquo cupidis, hac arte ſagaci
Ille caput ſcelerum, mundi infenſiſſimus hoſtis,
Illuſit curis hominum, ſed mentibus ipſis
Irruit, & ſenſus penitus deſcendit in omnes,
Mox & in affectus: nam cum patri unica proles
Spem generis letho ſecum traxiſſet acerbo,
Infelix Nimroth lacrymas noctesque dieſque
Continuans, hebetique trahens clangore querelas
Dum furit, & raptum quærit per ſingula natum:
Effecta mœſtum ſolatur imagine luctum,
Et Pario effectam filii de marmore formam
Credidit infelix incluſo vivere ſenſu,
Et queſtus audire ſuos: mox inde dicatis
Erectiſque aris divinos addit honores,
Inque loco jubet eſſe Dei: tum protinus omnes
Amplexæ gentes ſcelus hoc, crimenque ſequutæ,
Pro diis quæque ſuis charos habuere parentes,
Poſt etiam ſimili reges in honore locarunt,
Dixeruntque Deos, quorum ſub nomine mendax
Græcia, dum veris falſa inſinuare laborat,
Addidit obſcuras vanis rationibus umbras,
Excuſans tumulos atque indita nomina buſtis.
Donec per ſpecies ſeſe dementia cunctas
Proderet, & rebus minimis membriſque pudendis
Nomen inane Dei mundo ridente daretur.
Talibus errorum ſalebris fomenta daturus,
Ambigua inventor lethi reſponſa ciebat:
Uſus ad inſidias aut igni aut fonte calenti,
Aut terra ex antris ventos ſpirante loquaces,
Et falſum vani ſibi nomen Apollinis indens.
Talibus a Domino gentes trux ille remotas
Captabat laqueis quo ducens cumque volebat:
Tanti eſt a ſancto Domini diſcedere cultu.
At vero egreſſi unde ſumus, redeamus ad illam
Majorem ſeriem, quæ paucos aucta per annos,
Uſque adeo excrevit, quod mox Oriente relicto,
Inde novas alibi compulſi quærere ſedes,
In campum (Sennaar veteres dixere) patentem
Perveniunt: cumque his etiam diſcedere terris
Cogitur, in varias partes ſpargenda juventus,
Cœpit in hæc mœſtas triſtiſſima verba querelas:
Heu quam non certus vitæ ſtatus ordine cœpto
Fert homines? quamque ignaros vel proſpera fallunt
Per varios caſus? quem voti ſumma petiti
Tendit in adverſum? jam nos (ſi dicere fas eſt)
Quod ſperata patrum precibus numeroſa nepotum
Crevit turba, piget: ſpargenda eſt quippe per orbem
Exilio cumulata manus, perjuraque longe
Finibus a patriis: nos ergo ſiccine tandem
Longa pauperie defecta, inhonoraque membra,
Ignoti dabimus paſſim tumulanda ſepulcris?
Nec ſaltem miſeri tumulis claudemur avitis?
Nullaque erit noſtri poſt mortem fama ſuperſtes?
Quare agite o juvenes, dum vires turba miniſtrat,
Quæ vobis ſupereſt, quæ finem neſciat ullum,
Egregiam æternis famam dimittite factis.
Urbem condamus, cujus ſub mœnia turrem
Uſque attollamus, donec pingentia cælum
Sidera & excelſi convexa attingat Olympi,
Neſcia poſteritas ut nos hinc orbe relicto
In cælum migraſſe putet: ſic mota juventus
Contemnunt cautes, & quidquid monte reciſo
Defluit, ac domitæ fictos de viſcere terræ
Conſtringunt igni lateres, operiſque futuri
Materiam proprio malunt debere labori:
Hanc inter ſtratum ſic nectit utrimque bitumen,
Ut ſolidas ſimulent circumdata mœnia cautes.
Mox turris properata ſubit, mox vertice nubes
Tranſilit, ac fruitur cæli propiore ſereno.
Tum Pater omnipotens cæleſti voce ſenatum
Congregat angelicum, turbæque inſana ſuperbæ
Facta ſtupens, iſthæc regni conſortibus* infit:
En terrena phalanx quo jam temeraria pergat,
Cernitis, & quantos imprudens tendit in auſus:
Mortali quæ ſtructa manu contingere celſos
Credit poſſe polos, & ad æthera ducere noſtrum.
Num nemo indutus terreno corpore, cælum
Aſcendat, niſi qui cælo deſcenderit alto.
Sed quia gens una eſt, eadem quoque forma loquendi,
In componenda perſiſtent turre. nec ante
Deſiſtent, quam mutua opus conſenſio cœptum
Finierit: tanta eſt humanæ inſania mentis.
Ergo agite (ut vetitum norint, quod poſſe negatum eſt)
Jam deſcendamus, tumefactaque corda ſuperbo
Conſenſu, variis turbemus vocibus oris.
Ut quod peccarunt concordis crimine mentis,
Confuſæ damnet melior diſcordia linguæ.
Dixit, & intentos operi, molemqne levantes
Mentibus attonitis, ſubjecta oblivio primum
Intrat, & ignotæ ſubit imperfectio linguæ.
Increpitant operis ſtudio ceſſante magiſtri
Cunctantes ſocios, ſed vocem nemo remittit,
Non intellectis: quod ſi quis tentat, inane
Sibilat, aut rupti fremitu ſermonis anhelat.
Sic vanum prava ſuſceptum mente laborem
Deſtituit fruſtrata manus: jam nemo propinquum,
Nemo patrem ſequitur: quem quiſque intelligit, addit
Agglomeratque ſibi, ſociumqne adjungere curat.
Dumque perit diviſa hujus cognatio gentis,
Gentem lingua facit: ſparguntur claſſibus æquis,
Diductaſque petunt vario ſub ſidere terras.
Haud aliter volucres campi per mollia plana,
Quas gregibus mixtis errare & quærere victum
Perſuaſit ſecura dies, cum nocte propinqua
Frondea tecta petunt, exempto cum grege turba
Vulgus quæque ſuum ſequitur, rapidoque volatu
Miſcentur, ſimilis qua duxerat aut color aut vox:
Sic tunc in partes populus ſe diſſecat unus,
Ut ſpecies ſit quæque genus, longeque remotis
Conſiſtunt terris, atque orbem gentibus implent.
Nec tamen hoc ſacri (cum ſit ſua pœna nocentum)
Muneris eſt vacuum: nam quamvis ultio juſta
Hæc fuerit, quos non tetigit reverentia cæli,
Quæ ſedes propria eſt mundi, rerumque parentis,
Ut nec ſe agnoſcant, verba inconſueta loquentes:
Attamen id multum quod rupto hoc fœdere cautum eſt,
Ne, quam paucorum attulerat perſuaſio culpam,
Cunctorum aſſenſu rurſus contingeret omnes.
Et

Et faceret commune nefas: ne prælia duta,
Et rabido populis mors arceſſenda furore
Bellum illis civile foret: ſic profuit illis,
Inque bonum verſa eſt primæ diſtractio linguæ,
Quamquam nec prorſum ſublata Hebræa loquendi
Conſuetudo fuit: cum tunc permanſerit oris
Hebræi ſonitus, ſermoque antiquus, in illis
Qui culpæ expertes, pars non injuſta fuerunt
Natorum quos Sem genuit, cuſtodia juſti
Quos tenuit, Dominique etiam reverentia rexit.
Sed poſtquam toto dementia percita mundo,
(Ut taceam magici ſcelus inteſtabile monſtri)
In truncos & ſaxa etiam durique metalli
Arte cavas ſpecies, & caſſas luce figuras,
Impegit mortale genus, menteſque ſupernis
Intentas fregit, terræque addixit inerti,
Convolvitque ſimul fœdæ contagio labis,
Non ſecus Æthiopum ferventibus excita terris
Nubila morborum, corrupto tramite cæli
Dum currunt, quiſquis percuſſum fulmine lethi
Ingemuit, ſimul ipſe ruit, quicumque cadentem
Conſpexit cecidit, congeſtaque funera paſſim
Dira lues ſtravit, campoſque reliquit inanes:
Sic tunc præcipiti complexos mole furoris,
Ne nihil infectum toto dimitteret orbe,
Comprendit repetens, quos jam dimiſerat error.
Donec Chaldæi generis, de ſemine Thare,
Vir juſtus, metuenſque Dei, cum ſtirpe ſuorum
Urbem aliam, moreſque novos, ſedemque requirens,
Manſit in Aſſyriis demum novus accola Carrhis.
Qui quadragenis luſtris ubi vixit, & uno,
Infauſtam hanc vitam felici morte redemit.
Huic, meritis patrem & ſanctis virtutibus æquans
Aut longe ſuperans, ſucceſſit filius Abram,
Vir cælo dignus, nam primo a limine vitæ,
Verum mente Deum venerans, gentilia vero
Averſatus erat, quem poſtquam morte parentis
Juſſa ſequi jam poſſe Dei, ſine fraude liquebat,
His Dominus famulum meritis dignatus adire eſt.
Quandoquidem toto te ſolum invenimus orbe
Quem ſincera fides juvat & reverentia noſtri:
Linque procul ſedes patrias, terramque nocentem,
Pollutamque domum: cognatio tota prophana eſt,
Et fugienda tibi: terræ melioris in agros
Me duce pervenies: ne ſis par gentis iniquæ,
Qui ſanctæ caput eſſe potes, tum ſacra dicabo
Quæ maneant benedicte tibi, nomenque per omnes
Magnificum reddam populos, bona cuncta rependens,
Et benedictus erit, tibi qui benedixerit; atqui
Qui maledicta tibi conviciaque ingeret, ille
Confeſtim maledictus erit, benedictio per te
Spargetur tribubus cunctis, ævoque futuro.
Dixit, & imperiis mentem quæ pareat indit,
Promiſſiſque piis credat: mora nulla repente
Dicto intercedit Domini, ſed protinus Abram
Cum gregibus varii generis, famuliſque paternis,
Conjuge cum fida, chari cum pignore fratris,
(Cui Loth nomen erat) digreſſus, limite recto
Ignotum ſibi carpit iter: molliſſima lætas
Præbent arva vias, blandumque faventibus auſtris
Arridens, nullis turbatur motibus aer,
In Chanaam terras, & regna uberrima Sichem
Donec perveniens, didicit, ſobolique ſibique
Iſthæc in ſortem imperii ceſſura futuri.
Unde Deo ſupplex devotas extruit aras,
Et veteres revocans, cultor novus, auget honores.
Inde petit Bethleem, ſedes quæ lecta beati
Hoſpitiis ſacrata viri, cunctaſque ſuperbis
Exceſſit meritis terras, quandoque ſecundo
Poſt cælum numeranda loco, nam ſede ſuperna
Dignior iſta Dei, quæ pignus lege ſalutis
Emiſſum mundo tantum mirante paratum
Exciperet, viſa eſt, hominemque remitteret aſtris,
Hic quoque ſolennes Abram pater extruit aras,
Et linquenda novis habitacula ponit in arvis.
Namque fame rurſum ſedem mutare coactus
Caſtra movet, totamque domum, famuloſque gregeſque
Secum agit, & rebus commercia juſta rependens
Intrat in Ægyptum, & Sarai appellare ſororem
Mavult quam uxorem, ne barbara pectora ſancti
Hoſpitis in cædem ſtimulet furioſa libido.
Unde & mox Pharao radiantis imagine formæ
Ictus inardeſcit, thalamoſque & fœdera certa
Lege parat: longos iſthæc connubia in annos
Ducturus, ni longe aliter diſponeret ille
Auctor conjugii, cui cum minus iſta placerent,
Ecce pavor regi merſa formidine mixtus
Ingruit, & ſubito quatit improba corda tumultu,
Exterretque animos niger horror, & implicat artus:
Ut rex ſacrilegæ gentis tam triſtia vota
Sentiret damnaſſe Deum, qui tale profecto
Conſilium infudit famulis, ut barbarus hoſtis
Eſſe virum Sarai ſecurum agnoſceret Abram:
Cum foret expertus, quam non impune prophano
Appeteret ferro, quem nec viduare liceret.
Sponte igitur, nulla violatam labe, marito
Reddit, & ingenti cumulatum fruge remittit
In Sichem, Bethleemque ſuam: quo deinde recepti
Cum gregibuſque domoque pater, cum conjuge ſalva,
Exercent campos, & pinguia paſcua late
Immixtis carpunt gregibus: dum jurgia crebra
Inter paſtores patrui nata atque nepotis,
Dum non ſufficerent capiendis arva duorum
Armentis anguſta nimis, pleniſſimus ergo
Abram juſtitiæ atque obſervantiſſimus æqui,
Quo dirimat lites, & jurgia tollat avara,
Ut natu major, conceſſos dividit agros:
Junior elegit, qua dulcibus undique fuſis
Rura maritat aquis, ripiſque umbrantibus inter
Labitur, & teretes ſaltus Jordanis amœnat.
Ergo quo fugiat paſtorum jurgia, ab Abram
Declinans, junctos Sodomæ Loth migrat in agros.
Cum Deus hac Abram mœſti ſpe pectora firmans,
Ne movearis, ait, fratris quod prole relicta
Nunc ſolus videare tibi: innumerabile vulgus
Tu mihi ſolus eris, populique idem auctor amici.
Suſpice quadrifidi partes intentus ad orbis,
Inſpice nunc auſtrum verſus, ſeptemque triones,
Qua ſol exoritur, qua veſpere concidit imo:
Hæc tibimet, prolique tuæ, populiſque tuorum
Concedam, æternos illis habitanda per annos:
Queis tu etiam terris longe lateque fruaris.
Surge, & qua pateant greſſu prius hoſpite luſtra.
Hæc ait: ille libens paret, ſedemque relinquens
Emigrat, Chebronque ſubit, ſubque ilice nigra
Ad Mambre querceta pater tentoria figit:
Hic quoque ſolemnes Domino ſtruit ut colat aras.
Interea magno circum turbante tumultu
Hoſtis adeſt avidus, varia quem dote referta
Sollicitat tellus, campis illiſa reſultat
Ungula, & effuſis errat populator habenis,
Adverſum Sodomæ pinguiſſima paſcua gentis.

Loth

Loth vero portis cum rege erumpit apertis,
Et vicina manus regum ſocia arma ferentum,
Secum equites pediteſque trahunt; diſtenditur agmen,
Confligunt acies pariter, ſternuntque caduntque.
Sed turpis Sodomæ luxu emollita juventus,
Ut rurſum exarſit repetitus clamor in iras,
Vertunt terga metu: rapido pars mœnia curſu,
Pars montes ſilvaſque petunt, pars ſepta catervis
Porrigit ignavas ad triſtia vincula palmas.
Ut vero patruus captum Loth audiit Abram,
Non fletu (quid enim fletus conferret inanis?)
Sed virtute parat fratri ſuccurrere capto.
Inſtructos igitur tercentum deligit omni
De grege, biſque novem famulos, quos ante præeuntes
Inſequitur ſenſim, qua tendere prodidit hoſtem
Lentum præda gravis: quorum de nocte ſilenti
Corpora (conflictu dum jam languentia duro
Irrigat, & feſſos dulcis ſopor alligat artus)
Aggreditur, nil venturum ſibi tale putantum:
Ut cum jejuni rabies veſana leonis,
In pecudum ſaltu penetravit ſepta volucri,
Et dente atque pede exanimat, cupidamque vorandi
Ira famem ſuperat, dum meta doloris acerbi
Jamque ovibus vacuas effecerit ultima caulas.
Haud ſecus ille duces ſomno vinoque ſepultos,
Stertenteſque Abram populos, regeſque trucidat,
Sic tamen ut nullus confundat caſtra tumultus.
Nemo gradum ſentit, niſi quem mens deficit & vox,
Nemo ſonum cædis, niſi quem mors excitat, audit.
Sanguine cuncta madent: ſicco reſoluta ſereno
Tellus tabe coit, greſſumque morante cruore
Lubrica ſtagnanti titubant veſtigia campo.
Nec tamen omne animans gladiis occumbit apertis,
Servantur prædæ: tanta eſt moderatio juſti
Victoris, reliquos ſparſit fuga turpis, & agros
Uſque Damaſcenos inſtans formido ſequuta eſt.
At Victor tanti nil motus laude triumphi,
Inter equos, pecudumque greges, populumque receptum
Aut captum, gazaque (avido quæ pondere victos
Victoreſque movent) nil prorſus concupit horum
Magnificus: ſed enim tanta inter gaudia mitis,
Et varios hominum reputans ſub pectore caſus,
Omnes omnino prædas, & præmia belli
Direptis paſſim populis, regique reſervat:
Non ſibi ſe pugnaſſe docens, decimam tamen offert
Hoſtibus excuſſæ, quæ vera eſt hoſtia, prædæ:
Melchiſedech vinumque & panem ab cæde reverſo
Obtulerat, rex ille Salem, qui munere tali
Myſtica præmiſit ſummi libamina Chriſti:
Cujus de manibus ſumens Eccleſia corpus
Vivificum panem, cæleſti pota cruore eſt.
At vero hoſtili redeuntem e funere laſſum,
Omnipotens verbis ſolatur talibus Abram.
Quandoquidem nullis cupidum te præda ſubegit
Illecebris, pretium fidei, merceſque laborum
Mecum plena tibi eſt, teque & tua cuncta tuebor
Hæredi ſervanda tuo, quem germine ſero
Progenitum, mage multo etiam pius auctor amabis.
Nil eſt quod metuas: hæres tuus ille Damaſcus
Ut fuat, ipſe tuo cernes de ſemine natum,
Accendat cujus patrios infantia ſenſus,
Suſpice, convexum quam denſo lumine cælum
Picta nocte micat: quantis congeſta premantur
Sidera ſideribus, numerum quæ objecta recuſent:
Seminis hoc exemplar habes, ſtirpiſque futuræ
Multiplicis formam. ſic fatus, finit: at ille
Credidit, & nudæ fidei conſenſio ſola
Plenam ad juſtitiæ & meriti reputata coronam eſt.
Atque adeo hinc Abram tanta mercede docemur,
Quanti ſit meriti divino credere Verbo.
Demeriti contra quanti non credere: namque ut
Credidit, hac rurſum divina voce meretur
Solari, Omnipotens dum verbis incipit iſtis.
Ille ego ſum Deus ac Dominus, qui teque tuoſque
Chaldæa de gente tuli, tandemque paternis
Exceptum vitiis, terra meliore locavi:
Ut de te genitus populus meus arva beata
Incolat, & ſeriem longe lateque propaget,
Gentibus expulſis, quas fœdo errore parentum
Sacrilegos ritus olim fecere prophani:
Quod cunctabundus nimium quia credere differs,
Trimam ſume mihi torva jam fronte juvencam,
Cum qua par annis blando grege lecta capella,
Æquævuſque aries noſtro mactetur honori,
Caſta quoque humanæ turtur conjuncta columbæ.
At vero volucrum non ſentiat hoſtia ferrum,
Tantum inter medias pecudes diſcindere curæ:
Quas ſic diductas mundis diſtinguito arenis,
Ut membris coeant altrinſecus æmula membra.
Dixit, at ille Dei monitus ſervare libenter
Aſſuetus, raptim properat mandata patrare:
Sed cum diſpoſitam, quo juſſerat ordine, terræ
Straviſſet ſeriem, ſubito manus ingruit atra
Importunarum prædam inſectata volucrum,
Quæ ne contactu violarent ſacra prophano,
Undique ſollicitus cavet, & circumſpicit Abram.
Sed cum opere attonitum tanto, nec ſole cadente,
Vinceret officii moles tam magna recepti:
Ecce niger terror, tremor horridus, & ſopor intrat
Nuncia juſſa ferens, venturaque ſecula formans.
Credo, videbatur ſeptum ſibi cernere Nilum
Hebrææ gentis populo, feroſque nepotes,
Ingenteſque ſupra numerum cognoſcere turbas:
Inde truces motus, deductaque caſtra ſuorum,
Tranſmiſſum pelagus ſicco pede, merſa profundo
Agmina, naufragium nulla cum claſſe ſequutum,
Ereptoſque mari Hebræos, dehinc tota beatæ
Regna Paleſtinæ populo patuiſſe reverſo.
Talibus attonito viſis non defuit almus
Interpres: prænoſce tuos, ſobolemque tuorum,
Inquit, in externis per ſæcula quatuor agris
Niliaci illius ſenſuram dira tyranni
Imperia: at cum tot peregrina expleverit annos,
Servitio eripiam, gentemque ulciſcar iniquam:
Et reddam terris, blando quas gurgite cingunt
Nilus & Euphrates: ſed cum peccata nocentum
Gentis Amorrhææ, populique hæc regna tenentis,
Explerint ſummam ſcelerum, dignique paternis
Sedibus expelli fuerint: attamen ante
Longævo felix decedens limite vitæ,
Ploratus natis cum pace & munere noſtro
Ad ſanctos migrabis avos. Sic fatus, & alto
Cum jam nox terris denſas induceret umbras,
Signum e monte dedit: confeſtim fumeus iſtic
Apparet clibanus, lampaſque ignita videtur:
Tum ſacras epulas, mediumque invecta paratum,
Præcipiti curſu delibans flamma voravit.
Interea certus regni, proliſque futuræ,
Munus adire patris cupit Abram: caſta ſed uxor
Abnuit officium, quod inanem effœta ſenectus
Iamque iterum ſibi feciſſet: ſed dulce mariti
Pignus, ſpemque novam quacumque ex pellice fuſam,

Eſſe

Eſſe ſuam credens, famulam (cui junior ætas,
Agar nomen erat, tellus Nilotica origo)
Subrogat in thalamos, precibuſque aggreſſa maritum
Servili ſemen concredere perpulit alvo.
Proh ſervile nefas, ut primum vivere ſenſit
Agar ventris onus, faſtu tumefacta ſuperbo,
Deſpexit dominam, & dominam, cui matris amorem
Debebat, cauſamque ſui furioſa tumoris.
Recte igitur flagris hanc vir juſtiſſimus Abram
Conjugis addixit: quorum magis acta pudore
In deſerta procul ſecretaque luſtra ferarum
Abditur indignans, quam exul nec ſpernere ceſſat,
Sed rurſum obſequio privans, quod debuit, illam
Contemnit, quo more poteſt, mavultque pericla
Deſertæ perferre viæ: ni miſſus Olympo
Angelus occurrat, famulamque ad priſtina jura
Reſtituat miti dominæ, blandoque refectam
Hortatu, melius jubeat ſperare reverſam,
Et nomen nati doceat, moreſque manuſque,
Innumeroſque greges tali de ſtirpe futuros.
Quo majore redit voto jam certa futuri,
Et partu dominum fecit prior ipſa parentem.
Cum jam decurſi ſpatiis felicibus ævi
Supra octoginta bis ternos clauderet annos,
Ad quos biſſenas cum juſtus & inſuper unam
Adderet æſtates: ſolito hunc rurſum Pater almus
Alloquio dignatus adit, juſſitque ſenectam
Ducere felicem: ſimul & promiſſa revolvit,
Et quam mercedem expectet: tum corpore prono
Abram ſuppliciter Dominum proſtratus adorat.
A quo mox audit firmata voce, futurum
Se patrem innumeræ gentis, lateque patentis,
Et cujus veniant etiam de ſemine reges.
Hoc tamen a reliquis juſſus diſcernere ſigno
Hebræam gentem populis, ut ſponte reſecta
Carne ſupervacua ſe circumcidat, & omnem
Maſculei ſexus præſentemque atque futuram
Progeniem: juſſus pueros a matre recentes
Atque rudes vitæ, dum mens ignara dolendi eſt,
Præputio exutos, octava luce ſacrare.
Quod qui tam ſanctum corrumpere teſtamentum
Auderet, ceſſans legi inſervire rogatæ,
Exhæres fieret regni, vitæque futuræ.
At ſimul ut vero ſibi crederet argumento,
Venturas aliquando ſuo de ſemine gentes
Innumeras, nomen Dominus commutat utrique:
Non Sarai tibi, ait, ſed Sarra vocabitur uxor:
Et tu non Abram, ſed nomine clarior aucto
Venturæ Abraham poſthæc vocitabere genti.
Quod commune ideo tibimet cum conjuge vera eſt,
Promiſſi quoniam (nihil eſt re certius iſta)
Mater erit generis, teque annum ſole remenſo
Eſſe patrem faciet, quamvis ridenda putetis
Virtutis promiſſa meæ: nec veſtra ſenectus
Impediet, quin divini ſententia juris
Æternos ſemper maneat ſtabilita per annos.
Sed tamen ignoſcam dubiis, pueroque futuro
Imponam nomen, quod culpam hanc arguat, Iſac:
Qui noſtri indubie ſervato fœdere pacti
Hæres certus erit, cuncta cum ſtirpe ſuorum.
Nec tamen Iſmael, Agar de ſemine natus,
Expers dotis erit: noſtro nam munere fultus
Millia multa virum de ſe ventura potentum,
Biſſenis pariter ducibus regnanda creabit.
Dixit: at ille avidus pactum accelerare receptum,
Jam centum pulſans annos jam pubere nato,
Se primum gnatumque ſuum, cunctoſque clientes
Ac famulos omnes, quo juſſum eſt, ſtigmate ſignat,
Et populum facit eſſe novum, fontemque piorum,
Una eademque via, tanta eſt devotio, legem
Accipiens, explenſque fidem. quid non meret ergo
Tam præſens veloxque fides? nam non timor iſtud,
Sed ſincerus amor, famulique probatio juſti eſt
Quodlibet imperium placida ſic mente ſubire.
Unde Deum ſibi promeruit: nempe antea tantum
Audiri ſolitus, meritum poſt tale miniſtri
Jam patitur cerni: cumque indignatio juſta
Ultorem ſtimulet, mortales non tamen ille
Reſpuit aſpectus, nam cum damnare pararet
Crimina terrarum, flammiſque abolere nocentes:
Aut verum, aut qualem norat ſe poſſe videri,
Et nomen numerumque Abraham prodidit ipſi.
Illi namque domi Mamre in convalle ſedenti,
Tres ſubito apparent auguſta luce micantes.
Abraham tanti ſtimulatus imagine viſus
Procurrit, Dominumque ſolo proſtratus adorat,
Treſque etiam ſupplex forma veneratur in una:
Queis ut mente pia liceat ſervire, precatur,
Et refici, in medios æſtus tendentibus horis,
Non dedignentur famuli menſiſque cibiſque.
Uſque adeo viſus inter ſenſuſque vigentes
Errabat dubitans, hominis ſubſtantia an eſſet,
Quem norat mens eſſe Deum: tamen annuit ille,
Officiumque pii non aſpernatus alumni,
Oblatoſque cibos, menſaſque ſacravit amicas.
Ut vero ablatis epulis menſiſque remotis,
Hoſpitibus viſum eſt illinc diſcedere, tum mox
Inde movens greſſus, lateri comes hæret euntum
Hoſpes ovans, triſtique quatit conculſa pavore
Pectora, & attonitum venerabilis attrahit horror.
Quippe videt vultus tacitos, viſuſque ſeveros
In Sodomam Dominum juncta vibraſſe Gomorrha,
Pacis & emiſſos famulos, iræque miniſtros.
Et cum cognoſſet tanta quid mole pararet,
Arcanum pandente Deo cauſamque docente,
Ultro audet Dominum ſcrutari, an perderet urbem
Errantis populi per crimina cuncta nocentem,
Si quinquaginta morum probitate piorum
Spectatos aleret. cumque ipſi diceret: illis,
Si numerum talem invenio, mihi parcere certum eſt.
Quid ſi quinque minus fuerint? tum ſubdidit. &, quid
Si quadraginta ſoli? quid ſi minus illo
Forte decem numero: quid ſi bis quinque dabuntur
Innocui? num & tu urbi Deus optime parces?
Cumque etiam numero ſe velle ignoſcere tali
Dixiſſet, famulum in medio ſermone reliquit,
Tendentem ulterius, ſeque in ſua regna recepit.
Dimiſſi interea cives e ſede ſuperna
Angelici in Sodomæ terras, Loth forte ſedentem
Ante fores urbis, jam terris ſole propinquo,
Inveniunt: qui cum miro ſplendore videret
Angelicos radiare viros, deſcendere ſummo
E cælo ratus, in terram proſtratus adorat,
Invitatque domum, noctemque avertere tecto
Evincit precibus, ſimul & convivere ſuadet,
Innocuoſque cibos & pocula parca miniſtrat.
Dumque epulis ſumptis ſomno indulgere pararent,
Ecce ſub occaſum lucis, noctiſque recurſum,
Fœda manus vulgi, ſi fas dixiſſe, virilis
Proſilit, & juvenum inſanis puerique ſeneſque
Ignibus uruntur: Lothque ut ſibi tradat abuti
Hoſpitibus, cogunt: quid non veſana libido
Auſit?

Auſit? at ille, volens populi mollire furorem
Inſani, natas, quibus illibata manebat
Virginitas, offert quoſcumque optarit in uſus.
Aſt effrena cohors, in deteriora profundi
Lapſa mali, vitio ſeſe immiſcere minori
Vile putat, niſi ſe ſummis etiam implicet: ergo
Inſandum, ut patret facinus, Loth opprimit: & jam
Vi majore agitant, quam quæ virtute repelli
Humana valeat; cum protinus hoſpes uterque
Angelicas nudant mentito corpore vires,
A populoque ſenem cæcata mente furente
Loth retrahunt, inque ipſa domus ſecreta receptum
Perdenda hortantur conteſtim abſcedere terra.
Qui ſint, quid veniant, & quæ præcepta ferentes
Mox explere velint, nil jam ſermone patenti
Diſſimulant: & ab hac ſe clade evadere ſalvum
Poſſe, domumque ſuam dicunt, generoſque ſuoſque
Colligere affines, & ſecum abducere mandant.
Aſt illos ſimili cum vulgo crimine tactos
Involvit ſimilis ſententia, ſana monenti
Credere dum nolunt, quamquam quod credere nolunt
Non eſt, ut multum mirere, abſcedere cum Loth
Id quoque ridiculum quod conſuluere putaret:
Quem lentum pigraſque moras ſine fine trahentem,
Hoſpes uterque videns, manibus cum conjuge raptum,
Virginibuſque ſuis procul extra mœnia ducit,
Et celerare jubet, monteſque evadere in altos.
Tali lege data, ne cæleſti igne flagrantes
Poſt ſe reſpiciat quiſquam male cautus in urbes.
Loth vero metuens, montes ne tardius altos
Aggreſſum, velox cæli præverteret ira:
Ipſe Segor lacrimis petiit, ſecura receſſus
Antra ſui, lacrimas antem non ſenſit inanes,
Conceſſumque ſibi donum ſpeciale ſalutis
Pluribus impertit, meritumque e munere fecit.
Et jam non ſolitas raptim obducentia cælum,
A patria virtute Deo miſcente, coacta
Nubila denſarant nebulas: ſed quas rotat Ætna,
Quas vomit Inarime, atque Aponus ferventibus undis
Exhalat, quas vicino concuſſa Veſevo
Eructat tellus, Lyciæ quas ſæva Chimæræ
Ora, ſinu vaſto trinæ fornacis anhelat:
Et quocumque loco fallentia ſulfura velox
Spiritus inflammans, anguſto tramite fuſus,
Effluit in lucem rupta tellure vaporans.
Non quod non poſſit pluvias quoque vertere in ignes,
Totum de nihilo potuit qui condere mundum:
Sed majore bonus judex damnare paratu
Mavult, quos miſerans urbis morumque ruinæ
Punit in exemplum: mox durum elementa minantur,
Concurruntque undante globo, ſtipataque flatu
Quæque ſuo, coeunt flammarum pabula in unum
Corpus, & infandas terras urbeſque nocentes
Sulfurei teſtudo tegit curvata metalli:
Quam citus & vires anguſto tramite ſumens
Spiritus incuſſam, tanto crepitare fragore
Compulit, & crebro tonitrus agitante coruſco
Conſternare animos, quotquot ſpectacula cernunt
Talia, quinetiam Loth, heu, miſerabilis uxor,
Seu tanto ſtupefacta metu, ſeu ſtulta cupido
Illa fuit, vetitum contra conſurgere pactum
Femineis innata animis, quæ denique cumque
Cauſa fuit: Sodomam inſpectans ſe pone ruentem,
Confeſtim pœnas violata lege ſubivit,
In ſtatuam converſa ſalis, ſpoliataque luce,
Sic animam infelix cum corpore perdidit omni,
Ut nullum extaret forma remanente cadaver.
Ocyor inde Segor, luctum prohibente timore,
Horrificoque malo ſtupidus, mox ingreditur Loth.
Tum ſol exoritur toto ferventior igne,
Irarum fulgore micans, radioſque ſeveros
Dirigit in Sodomam: qui poſtquam lumina flammis
Involvere ſuis, reſolutaque ſulfura, nexos
Secum præcipitant ignes, ſiccoque liquore
Diſpenſata ſuis ſtillant incendia tædis,
Fulmineus denſo præceps cadit aere nimbus,
Involvitque urbes, & totis ſævit in agris,
Ac mixto ſtridore domat, vincitque querelas
Flammea tempeſtas, quæ poſtquam pabula terris
Repperit incenſis, ipſiſque inſedit arenis:
Erigit immenſam conjuncto fomite metam
Ignis, & a terris redeunt in ſidera flammæ,
In cineres donec cautes telluſque reſultans
Tranſeat, ac penitus merſæ ſolvantur arenæ,
Depreſſiſque cavos conſumpto ceſpite campis
Pandunt arva ſinus, veniſque effuſus apertis
Conſocians vires qui terras ſtrinxerat humor
Privatum gignit pelagus. quidnam eſſe putemus,
Quod raptim lacus eſt, mira virtute refertus,
Qui fuit ante rogus? ſic omnipotentia ſummi
Judicis in gelidas ignem convertere lymphas,
Ac rurſum lymphas ardentem poſſit in ignem:
Nec tamen hic occulta vacant myſteria, nam quod
Undæ hic ſunt, ubi flamma fuit, quod flammea miſſis
Deſuper extinxit lymphis: fortaſſe notabat
Luxuriæ calidos ignes, fomentaque primi
Peccato contracta patris, cæleſtibus undis
Extinctum quandoque iri: proque ignibus acris
Juſtitiæ, quibus illa olim lex dura vigebat,
Salvificis purgatum iri, & luſtralibus undis.

E J U S D E M.

De perverſis ſuæ ætatis moribus Epiſtola
Ad Salmonem Abbatem.

SI Domini templum ſupplex orator adiſti,
Immo & Cuſtodem templi, populique magiſtrum,
Quot tu iſthic homines, tot Chriſti altaria cernis:
Sed ſi collatis juvat indulgere loquelis,
Hic habitat tuus ille hoſpes, mea viſcera Theſbon,
Cui fratrum ad requiem frondoſæ vitis in antro
Herbida ceſpitibus ſunt ſtructa ſedilia vivis.
Dic igitur, Salmon, quæ rerum nunc tibi ſors eſt?
Quis patriæ ſtatus eſt? quid te delectat in illa?
Namque agris, opibuſque hominum, terræque colonis
Nunc primum illæſæ turbato fœdere vitæ
Barbarus incumbit: nec longæ ad ſecula vitæ,
Conſtructæ proſunt ſolido de marmore villæ,
Abſumptæque omnes vana in proſcenia rupes.
At vero interior peſtis, bellumque profundum
Olim nos denſa telorum nube fatigat;
Sævior & tanto, quanto eſt occultior hoſtis:
Et tamen (heu) ſi quid vaſtavit Sarmata, ſi quid
Vandalus incendit, veloxque abducit Alanus,
Ambiguis ſpebus licet & conatibus ægris,
Conamur, quamdam in ſpeciem reparare priorum.
Illa autem noſtro quæ ſunt amiſſa periclo
Negligimus, longoque ſitu ſqualleſcere mentis
Ignavi patimur, ſubjectaque colla catenis

Dedimus, & manicis peccati præda ligamur.
Et prius eſt vitem purgare, abſcindere ſentes,
Oſtia convulſa ac fractam renovare feneſtram:
Quam latos campos animæ, & præcordia cordis
Excolere, & captæ collapſum mentis honorem.
Nil hoſtis, nil dira fames, nil denique morbi
Egerunt: fuimus qui nunc ſumus, hiſque periclis
Tentati nihilo meliores reddimur umquam,
Sub vitiis nullo culparum fine manentes.
Nil ſanctum eſt nobis niſi quæſtus: & illud honeſtum eſt,
Utile quod fuerit: vitiiſque vocabula recti
Indimus, & parci cognomen ſumit avarus.
At qui & confeſſis vitiis, & crimine aperto,
Non potuere ſuas virtutis imagine fraudes
Obtegere, occulto foverunt vulnere plagas,
Quos terrena trahit ſapientia, neſcia veri.
Quoſdam infelices qui decipit, incitat error,
Dum cauſam inquirunt rerum, aſtrorumque meatus,
Quæ ſit forma poli, cur longo flumina curſu
Non pereant, latus jaceat quo limite pontus:
Quæque Deo tantum ſunt nota, recondita cunctis,
Scire volunt (heu grande nefas) & ſcire videntur.
Iſta quidem, Salmon, ſunt noſtri crimina ſexus.
Sed levis eſt veſtra vitiorum morbus in urbe,
Si non feminei magis exarſere furores.
Ante diem, Salmon, tenebris nox humida condet,
Quam poſſim mores hujus percurrere turbæ,
Quæ cum lege Dei vivant ſub lege virorum,
Proh pudor! haud umquam ſine noſtro crimine peccant.
Nam niſi delictis faciles traherentur earum,
Haud illas vitiis vellemus vivere noſtris:
Nec rigidas auro veſtes, nec vellera Serum,
Nec lapides toto quos fert mercator ab orbe,
Fundorum pretiis emerent ſuſpiria mœſta.
Jungimus at vanas, non eſt pudor, addere curas,
Si gravis ignotis proceſſit Lesbia gemmis,
Et decies Paſſina novo radiavit in oſtro:
Confeſtim ornatum ſibi quæque expoſcit eundem.
Ergo quod variis ſtudeant occurrere formis,
Atque viris alios alioſque opponere vultus,
Nonne hæc culpa viri eſt? quid agunt in corpore caſto
Ceruſſa & minium, centumque venena colorum?
Mentis honor, morumque decus ſunt vincula ſancti
Conjugii: ſi forma placet, venientibus annis
Cedet amor. ſola eſt, ſenium quæ neſcit, honeſtas.
Nam quod perpetuis diſcurſibus omnia luſtrant,
Quod paſcunt, quod multa gerunt, quod multa loquuntur,
Non vitium noſtrum eſt: Paulo & Salmone relicto,
Quod Maro cantatur Phœniſſæ, & Naſo Corynnæ,
Quod plauſum accipiunt lyra Flacci, aut ſcena Terenti,
Nos, horum nos cauſa ſumus: nos turpiter iſtis
Nutrimenta damus flammis culpane caremus?
Nam velut acceptas referunt ſpecula optima formas,
Sic exempla virum uxores accepta ſequuntur.
Sed cur infelix in culpa eſt femina tantum,
Cum placeat ſtolido conjunx vitioſa marito?
Unus ubique hoſtis diffuſo turbine ſævit,
Nec mirum eſt vinci belli terrore ſubactos.
Quod ſi correcti ſanum ſaperemus, & atris
Libera mens nebulis Chriſto purgata pateret,
Si falcem verbi cordi imprimeremus, & illinc
Vellemus veterum vitiorum abſcindere nodos,
Adverſus Chriſti famulos vis nulla valeret:
Nec nos Riphæi proſterneret arcus Alani,
Nec ſervile etiam ſubverteret omnia bellum,
Et qui nunc noſtra graſſantur clade ſuperbi.
Attamen in veſtro populo non rara bonorum
Turba viget, multoſque pios Eccleſia nutrit.
Sunt plane inſontes multi, Pater optime, quorum
Eſſe velim ſimilis: nec deſunt in grege noſtro
Victrices reddat quas ſexus uterque coronas.
Ac ſi quid patriam commendat, ſi quid in illa e
Quod juvat: hoc unum eſt, hæc ſunt ſolatia vitæ.
Nunc age chare Pater, cupido mihi ſare viciſſim
Quæ te digna ſatis requies ſuſceperit, ex quo
Te corde hinc geſtans abii, tecumque refelli,
Non equidem invitus recolam mea gaudia, Salmon,
Nec te taurorum indicio laudabo bonorum.
Sed jam concluſi nos admonet hora diei
Surgere, & ad ſacros ſanctorum occurrere cætus,
Craſtina lux verbis accedet libera noſtris.

S. PRO-

S. PROSPERI AQUITANI
EX SENTENTIIS S. AUGUSTINI
EPIGRAMMATUM LIBER UNUS.

PRÆFATIO.

EPIGRAMMA I.

DUm ſacris mentem placet exercere loquelis,
Cæleſtique animum paſcere pane juvat:
Quoſdam, ceu prato, libuit decerpere flores,
Ut proprias canerent Epigrammata ſingula cauſſas
Et pars quæque ſua congrueret titulo.
Nec noſtræ hoc opis eſt, ſed ab illo ſumitur hæc res.
Qui ſiccam rupem fundere juſſit aquas.
Ut quod in affectum cordis, pietate magiſtra,
Venerit, hoc promat carmine læta fides.

De vera Æternitate.

EPIGRAMMA II.

ÆTernus vere eſt ſolus Deus Omnicreator,
vita in ſe vivens permanet eſſe quod eſt.
Hoc Pater, hoc Verbum Patris, hoc eſt Spiritus almus,
Quorum natura eſt una, eademque ſimul.
Non captum aut auctum, non hoc mutabile quidquam eſt,
Quod ſubeat leges temporis, aut numeri.
Virtus præteritis prior, ulteriorque futuris,
Nil recipit varium, nil habet occiduum.
Nam rerum, quas ut voluit ſapientia fecit,
Multis vita quidem eſt præſtita perpetua.
Sed quodcumque poteſt ſeſe amplius aut minus eſſe,
Quodam fine, ipſi quod fuerat, moritur.
Sic nihil æternum, quod commutabile factum eſt;
Et quod cuncta ſuper, ſemper idem Deus eſt.

De eſſentia Deitatis.

EPIGRAMMA III.

NAtura Omnipotens una eſt, quæ cuncta creavit,
Et proprie quod ſunt, omnibus eſſe dedit.
Quodque Deo minus eſt, non eſt Deus. a Patre natum
Verbum, & qui amborum Spiritus eſt, Deus eſt.
Una eademque trium quoniam eſt eſſentia; quæ ſe
Numquam vel major, vel minor eſſe poteſt.

De ineffabili Excellentia Deitatis.

EPIGRAMMA IV.

NUlla quidem mens eſt mortali in corpore vivens,
Quæ plena videat cognitione Deum.
Sed miris operum ſignis oſtenditur auctor,
Rectoremque ſuum condita quæque canunt.
Unde licet fandi vires animique vigorem
Vincat, & excedat gloria lauſque Dei:
Nos tamen officio cordis gaudemus, & oris,
Et tanto oblectat ſuccubuiſſe bono.
Hinc fidei virtus, hinc flamma oriatur amoris,
Quod latet, exercet; quod ſuperat, reparat.

De principali rerum omnium cauſſa.

EPIGRAMMA V.

PRincipium mundi Deus eſt, quo cuncta moventur,
Et quæ permittit, vel jubet auctor, agunt.
Hinc mutabilium rerum immutabilis ordo
Æterni ſervit legibus artificis.
Inque ſuos fines procedit quæque voluntas,
Nec variis meritis arbiter æquus abeſt:
Corda regens, vires tribuens, peccata remittens,
Mitis ſubjectis, implacidus tumidis.
Ut nec pœna malum quemquam, nec gloria juſtum
Suſcipiat, niſi cum laude & honore Dei.

De intemporali ſcientia Dei.

EPIGRAMMA VI.

INſolitum ſi quid labentia tempora promunt,
Hoc mirum mundus dicit, habetque novum.
Sed rerum auctori nullus non cognitus ordo eſt,
Cernenti quidquid ſecula cuncta ferunt.
Quæ non incerto volvunt magna agmina motu,
Sed ſub judicio ſtantque fluuntque Dei.
Ut nihil exiſtat naturæ in partibus ullis,
Quod non ille ſuo temperet arbitrio.

De providentia Dei.

EPIGRAMMA. VII.

LEx æterna Dei ſtabili regit omnia nutu,
Nec mutat vario tempore conſilium.
Utque locis præſens ſimul eſt Deus omnibus unus;
Sic ævi metas ſecum habet, & numeros.
Nec ſerum, aut properum ſibi ſentit in ordine rerum,
Cui cuncta aſſiſtunt acta & agenda ſimul.

De patientia Dei.

EPIGRAMMA VIII.

MUlta diu ſummi differt patientia Regis,
Suſpendens æqui pondera judicii.
Et dum plectendis parcit clementia factis,
Dat ſpatium, quo ſe crimine purget homo.
Denique committunt homines mala crimina ſemper,
Dat ſpatium, ut pereant crimina, non homines.
Verbere nonumquam caſtigans corde paterno:
Ne cito conſumant ſæva flagella reos.
Sic pietate Dei terrarum non vacat orbis:
Et nihil eſt, quod nos non trahat ad veniam:
Cum rex ſalvandis ipſa quoque conſulit ira;
Ut curat medicus vulnera vulneribus.

De judiciis Dei.

EPIGRAMMA IX.

JUdicium humanum, quod falli ſæpe neceſſe eſt,
Non ſemper recipit regula juſtitiæ.
At Domini in cunctis æqua eſt, veraxque poteſtas,
Aſpectum cujus nulla remota latent.
Talis laudetur judex, timeatur, ametur,
Qui vere juſtus permanet, atque bonus:
Adverſos revocans, converſis cuncta remittens:
Atque malis veniam dando bonos faciens.
Non ergo audacter mens veri neſcia culpet,
Quod placuit ſummi judicis arbitrio:
Sed ſubdat ſeſe juſto ignorantia Regi,
Qui numquam quæ ſunt non bona, velle poteſt.

De duplici opere Dei.

EPIGRAMMA X.

OMnibus in rebus geminum eſt Omnipotentis
Totum aut juſtitia eſt, quod gerit, aut pietas.
Quæ ſimul in terras deſcendunt lucis ab arce:
Ne cuiquam parti deſit utrumque bonum.
Et quoniam cuncti auxilio miſerantis egemus,
Præcedit ſemper gratia juſtitiam,
Damnantem elatos, ſalvantem juſtificatos,
Quos Deus & donis auxerit & meritis.

De ultione Dei.

EPIGRAMMA XI.

CUm Deus exerta peccantes verberat ira;
Ut norint homines quid mereantur, agit.
Nam dum mortalis peraguntur tempora carnis,
Auxilium miſeris ipſa flagella ferunt.
Et vindicta brevis ſic noxia crimina finit:
Ne ſine fine habeat debita pœna reos.

De tranquillitate ultionis Dei.

EPIGRAMMA XII.

NUlla Deum oblectat miſerorum pœna reorum,
Nec ſcelerum vindex ira movet placidum.
Omnipotentis enim recta & tranquilla voluntas,
Quidquid decerni convenit, hoc ſtatuit.
Ut nullis pateat Regis cenſura querelis,
Cum juſte accipiet debitus ordo malos.

De incarnatione Dei.

EPIGRAMMA. XIII.

OMnipotens genitor, Natuſque, & Spiritus almus,
Una in perſonis par tribus eſt Deitas;
Quæ genus humanum proſtratum fraude maligni
Ad vitam hac fecit poſſe redire via:
Noſtræ ut naturæ Chriſtus, cauſſæque Redemptor,
Mortalis fieret, non minuens quod erat;
Perque habitum ſervi, vacuaret jura Tyranni,
Et letum leto vinceret innocuo.
Hinc verbum carni inſertum, carnemque receptans,
Nec ſe confundit corpore, nec geminat.
Sic naturam hominis virtute augente ſuperna,
Eſſet ut in vero lumine lumen homo.
Qui vires mortis cum vitæ abſorbuit hauſtu;
Factum eſt æternum, quod fuit occiduum.

De eodem.

EPIGRAMMA XIV.

QUiſquis conſilio æterno contraria ſentis,
Et verbum in noſtra carne manere negas;
Divinæ pietatis opus diſſolvere quæris,
Speque ſua mundum diſpoliare cupis.
Nam quis ventura quemquam ſalvabit ab ira?
Quiſve hominis primi crimine liber erit?
Si Deitas Verbi non noſtræ eſt inſita carni,
Aut Chriſtus falſi corporis umbra fuit,
Qui genitus puer eſt intacta Virginis alvo?
Quæ natura annis crevit & aucta cibis?
In qua prole patrem mundi ſe credidit Abram?
Quæve ejus ſtirps eſt omnia ſanctificans?
Quod Regale genus ſimul eſt & pontificale?
Quiſve idem David Filius, & Dominus?
Peccati ſervis, & morte compede vinctis,
Unam eſt dignatus ferre Redemptor opem.
Qui noſtri generis carnem cum morte receptans:
Noſtra hoſti, ut nobis vinceret, oppoſuit:
Et carne exuta, dominantem perculit hoſtem:
Ut caperet palmam præda vetuſta novam.

De oratione Domini.

EPIGRAMMA XV.

FErre parans Chriſtus pœnam, mortemque propinquam,
Invictamque ſuis ingenerare fidem:
Cum prece ſanguineas fundebat corpore guttas,
Et pretium mundi ſudor erat Domini.

Nec

Nec crucis aſperitas poterat terrere volentem,
Quæ regnaturæ gloria carnis erat.
Sed cruor ille pares ſanctis ſpondebat honores,
Orturis toto corpore martyribus.
Nam cum ſacra ſeges terrarum impleverit orbem,
Omnis ab hoc uno ſemine meſſis erat.

De divinis Scripturis.

EPIGRAMMA XVI.

QUamvis in ſacris libris, quos noſce laboras,
Plurima ſint, Lector, clauſa & opaca tibi:
Invigilare tamen ſtudio ne deſine ſancto.
Exercent animum dona morata tuum.
Gratior eſt fructus, quem ſpes productior edit:
Ultro objectorum vilius eſt pretium.
Oblectant adoperta etiam myſteria mentem:
Qui dedit ut quæras, addet, ut invenias.

De doctrina Apoſtolica.

EPIGRAMMA XVII.

EXueret Deus ut tetra caligine mundum,
Doctrinæ accendit lumen Apoſtolicæ:
Quæ nullis animis, nullis non congruit annis,
Lacte rigans parvos, pane cibans validos.
Non tempus, non ſexus huic, non cauſa reſiſtit,
Omnes curat, alit, juſtificat, vegetat.
Sumite quæ magnæ appoſuit ſapientia menſæ,
Et variis paſci diſcite deliciis.
Quarum pars totum eſt epulum, & quo quiſque juvatur,
Inde capit vitam, quam parit una fides.

Quid Hominem Deo jungat.

EPIGRAMMA XVIII.

AMbitum mundi totum Deus implet & ambit,
Nec præſens ulli deſinit eſſe loco.
A quo longinquus multum eſt, nimiumque remotus,
Quiſquis ſinceræ luce caret fidei:
Cujus ſi radiis depulſa nocte niteſcat
Divino impletus lumine, lumen erit.
Non igitur terrarum orbis, non æquora ponti
Invia circuitu ſunt obeunda vago;
Ut poſſit rerum dominator, & auctor adiri,
Quem templo in cordis mens pia ſemper habet:
A quo ut diſſimilis tetra in deſerta recedit;
Sic vitæ merito proximus eſt ſimilis.

De altitudine Fidei, Spei, & Charitatis.

EPIGRAMMA XIX.

IN Deitate gradus, menſura, & tempora non ſunt;
Et quod idem eſt, majus non habet, atque minus.
Corporea longe moles, formæque recedant,
Virtus ſumma caret finibus, & ſpatiis.
Quod Pater, hoc ſimul eſt verbum Patris, hoc utriuſque
Spiritus, hic Deus eſt unus, & una Fides.

Per quam verorum ſpes non incerta bonorum
Sublimem ignito ſcandit amore viam.
Et prægultata ſuperi dulcedine roris,
Doctrinis paſci gaudet apoſtolicis.
Tu qui ergo indignas non vis incurrere curas,
Innecti vanis occiduiſve cave.
Mortalis vitæ brevitas non multa requirit,
Paucorum exigui temporis uſus eget.
Eſſe volens, gaudere optans, ſcire abdita quærens,
Ut te non teneant infima, ſumma pete.
Delectare Deo Rege, in cæleſtibus eſto,
Et quæ ſpe ſequeris, credita amore tene.
Nulla in te maneant hominis veſtigia primi,
Nec formam veteris geſtet imago novi.
Exulta agnoſcens te verbi in carne renatum,
Cujus ſi pars es, pars tua Chriſtus erit:
Qui ne damnandi legeres mala gaudia mundi,
Promiſſum ad regnum ſe tibi fecit iter.

De confitendo uno Deo.

EPIGRAMMA XX.

CUm Pater in verbo ſit ſemper, & in Patre verbum,
Sitque unus Verbi Spiritus, atque Patris;
Sic de Perſonis tribus eſt tibi non dubitandum,
Unum, ut docta fides confiteare Deum.
Corde Patris genitum creat, & regit omnia verbum,
Nec tamen eſt aliquid, quod ſine Patre gerat.
Unus enim amborum motus, ratio una volendi eſt,
Par virtus, idem Spiritus, unus amor.

De eodem.

EPIGRAMMA XXI.

SIc Deus eſt magnus, de ſe valet, & manet in ſe,
Cui ſummum & proprium eſt, ſemper id eſſe quod eſt.
Splendet enim verum vero de lumine lumen:
Ut genitum agnoſcens noverit ingenitum.
Una trium Deitas, una eſt eſſentia cunctis,
Idem eſt & verbi ſpiritus atque Patris.
Nullum opus abjunctum, nulla eſt non æqua poteſtas,
In cunctis unum, non tria principium.

De diligendo Deum.

EPIGRAMMA XXII.

ANcipitis vitæ qui vis ſuperare labores,
Dilige, quod ſemper verus amator habet.
Inſtant terrenis infeſta pericula rebus,
Fervent pro damnis prælia, proque lucris.
Et nihil eſt inter carnalia vota quietum,
Nec pax ſollicitis, nec modus eſt cupidis.
In ſolo eſt mens tuta Deo, quem linquere nolens,
Numquam erit æterno non opulenta bono.

De quærendo Deum.

EPIGRAMMA XXIII.

SCire Deum cupiens, gaudere & vivere quærit,
Si verum & ſummum norit amare Deum.
Cui tribuat quidquid recte ſapit, optat, agitque,
Et ſine quo carnis gloria pulvis erit.
Non ergo in quoquam ſua munera deſerit auctor,
Perque ſuum Dominus ſe manifeſtat opus.
Inque illis habitat dives penetralibus hoſpes,
Quæ gaudent hoc ſe comta quod ipſe dedit.

De quærendo perſeveranter Deo.

EPIGRAMMA XXIV.

CUm pia mens in laude Dei ſuperata laboras,
Gaude quod tantum te bene vincit opus.
Teque aliquid ſuperi cognoſce hauſiſſe vigoris,
Si tibi non ſatis eſt, quod cupis, atque ſapis.
Quære bonum ſine fine bonum, & perſiſte reperto:
Quærere non habeant talia vota modum.
Nam qui ſe nullo jam munere credit egere
Creſcere non cupiens, perdit adepta tenens.

De juſſionibus Dei.

EPIGRAMMA XXV.

NOn ideo quidquam mandat Deus, ut ſibi proſit,
Nec ſervi officio verus eget Dominus.
Cujus præceptis augetur qui famulatur,
Fitque minor quiſquis negligit imperium.
Nam Deus omnipotens, ſimul omnitenenſque poteſtas
Nil perdit proprium, nil capit occiduum.
Numquam non habuit quod habet, dans quidquid haberi
Proderit, & ſumens non niſi quod dederit.

De legis litera.

EPIGRAMMA XXVI.

INdex peccati lex eſt plectenda vetando;
Quæ, niſi cor mundet ſpiritus, interimit.
Nullus enim eſt inſons ſola formidine pœnæ,
Qui ſanctum & juſtum non amat imperium.
Hunc tamen affectum non lex ſed gratia confert:
Quodque jubet legis litera, velle facit.

De ſcrutandis mandatis Dei.

EPIGRAMMA XXVII.

SCrutari legem poſſunt utcumque quieti,
Si mundi a ſtrepitu libera corda vacent.
Ut mens ergo piis ſtudiis intenta juvetur,
Prælia divinus carnea vincat amor.
Nam templum Domini per ſacra ſilentia creſcit,
Et tacite ſtruitur non ruitura domus.

De lege Charitatis.

EPIGRAMMA XXVIII.

VErus amor Chriſti vera eſt cuſtodia legis,
Et mandata Dei complet amans homines.
Quorum ignoſcentes culpis ſua crimina ſolvunt;
Quodque aliis tribuunt, hoc ſibi proſpiciunt.
Det peccatori veniam peccator, & æqua
Conciliet Dominum conditione ſibi:
Cujus judicium de noſtro examine pendet:
Quod ſerimus metimus; quod damus accipimus.

De virtute Charitatis.

EPIGRAMMA XXIX.

PLurima Sanctorum bona ſunt communia multis,
Et quiddam recti conſtat ineſſe malis.
Sed pia pars ſummæ tendens virtutis ad arcem,
Omne operum meritum vincit amore Dei.
Quo pariter quemcumque hominum ſic diligit, ut ſe:
Hoc optans aliis. quod cupit ipſe ſibi.
Unde iſtis geminis virtutum qui caret alis,
Cælorum ad regnum non habet, unde volet.

De hominibus diligendis.

EPIGRAMMA XXX.

NAturæ quiſquis propriæ non ſpernis honorem,
In quocumque hominum, quæ tua noſcis, ama.
Sic tamen, ut pravos vitet concordia mores,
Nullaque ſint pacis fœdera cum vitiis.
Namque quod Artificis ſummi fecit manus, unum eſt:
Quæque auctore bono condita ſunt, bona ſunt.
Divinum in nullum figmentum deſpiciatur;
Sola malis ſtudiis addita non placeant.

De obſervantia pacis.

EPIGRAMMA XXXI.

MOribus in ſanctis pulcra eſt concordia pacis,
Cum multis unum convenit atque placet.
Nec tamen hoc cohibenda modo ſunt fœdera amoris;
Ut ſolis pax hæc ſit tribuenda bonis.
Injuſtis etiam præſtetur juſta voluntas,
Nec quemquam ſpernant vota benigna hominem.
Non ut amicitiæ vitiis ſocientur iniquis,
Adſit ſed pravis ut medicina animis.
Quæ ſi pace ſua non ſedat turbida corda,
Nobis non poſſit noſtra perire quies.

De venia, qua etiam juſti indigent.

EPIGRAMMA XXXII.

MAgna quidem in multis eſt excellentia ſanctis,
Quorum animos ſuperi Gratia roris alit.
Sed dum mens quadam patitur mala corporis ægri,
Et pugnam interius exteriora movent:

Num-

Numquam ita perfecto capitur victoria bello;
  Vera ut ſecurus pace fruatur homo.
Inter diſcordes motus contagia ſerpunt;
  Ipſaque virtutum gaudia vulnus habent.
Ut faciat cunctis longa experientia notum,
  Non eſſe hoc plenam tempore juſtitiam:
Ni Dominus miſerando lavet delicta ſuorum;
  Et dans virtutum munera, det veniam.

Quo odio odiendi ſunt mali.

EPIGRAMMA XXXIII.

Recta volens animus ſapiens, & amator honeſti,
  Quoſdam odio dignos judicat eſſe ſuo.
Nec tamen hos toto depellit fœdere, gnarus
  Naturam errantum dividere a vitiis.
Sic generi indulgens proprio, ut peccata recidi
  Optet, & ut damnet crimina, non homines.

De Sacramentorum perceptione.

EPIGRAMMA XXXIV.

Magnum præſidium eſt ſacro libamine paſci,
  Si cor participis crimina nulla premunt.
Nam geminat ſibimet peccati pondera, quiſquis,
  Quæ bona ſunt ſumit, quæ mala non refugit.

De adjutorio Dei.

EPIGRAMMA XXXV.

Non dubie noſtri Deus eſt & rector & auctor,
  Cum toto affectu, quæ bona ſunt, gerimus.
Ex operum ſpecie clarebunt intima cordis,
  Quiſve hominis mentem ſpiritus intus alit.
Sanctus enim Sanctos facit, ut de lumine lumen
  Exoritur: nullus fit bonus abſque bono.

De adjutorio Dei.

EPIGRAMMA XXXVI.

Cæleſtem ad patriam tendens, cognoſce vocantem,
  Cujus proveheris, ſi bene curris, ope.
Nam ſi te virtute tua ad cæleſtia credis
  Scandere, de ſuperis pulſus ad ima cades.

De cuſtodia Dei.

EPIGRAMMA XXXVII.

Sæpe quidem Dominus ſic cuncta adverſa repellit;
  Ut nullo attingi vulnere poſſit homo.
Sed mirabilior tunc eſt manus Omnipotentis,
  Illata afflictum cum mala non ſuperant.
Laudetur cuſtos virtutem dans toleranti,
  Intima corrumpat ne furor exterior.
Nam non certanti nulla eſt ſperanda corona,
  Palmam, qua capitur gloria, finis habet.

De Lege & Gratia.

EPIGRAMMA XXXVIII.

Non ſervit juſſis legis prudentia carnis,
  Peccati ſtimulos nec ſuperare poteſt.
Sed quia mens anceps patitur mala corporis ægri,
  Quærere divinum cogimur auxilium.
Lex igitur facit, ut poſcatur gratia Chriſti,
  Ardua qua legis conditor ipſe juvat.

De Juſtitia, & Gratia.

EPIGRAMMA XXXIX.

Juſtitiæ merces gemina eſt, vel cum bona rectis,
  Vel pravis digne cum mala reſtituit.
Salvatrix autem cunctorum gratia Chriſti
  Non penſans meritum, diluit omne malum:
Credenteſque omnes renovans baptiſmate ſacro,
  Dat bona, quæ propter det meliora bonis.

De vera Libertate.

EPIGRAMMA. XL.

Libertas nulla eſt melior, majorve poteſtas,
  Quam ſervire Deo, cui bene ſervit amor.
Abſque jugo poſita eſt ditionis amica voluntas:
  Quæ viget affectu, non gemit imperio.

Quales nos diligat Deus.

EPIGRAMMA XLI.

Tales a Domino, quales formamur, amamur;
  Non quales noſtris extitimus meritis.
Sanctificet, doceat, plantet, riget, excolat, ornet,
  Et ſibi perpetuo quod placeat, faciat.
Nam nihil eſt hominis, quod digne poſſit amari,
  Perficiat proprium ni bonus auctor opus.

De vera bonitate.

EPIGRAMMA XLII.

Dignus laude quidem eſt vitam ſine crimine ducens,
  Et quæcumque ſibi ſunt nocitura cavens.
Sed non hoc pietas contenta eſt limite claudi,
  Nec juſto vetitis abſtinuiſſe ſat eſt.
Major cura boni eſt, fratrum relevare labores,
  Et ferre optatum triſtibus auxilium:
Paſcere jejunos, nudos veſtire, ligatos
  Solvere, diſcordes conciliare ſibi.
Et quæcumque homines miſeri ſolatia quærunt,
  Hæc, ut poſſibile eſt, promere corde pio;
Ut recti vere cupidus, vereque benignus,
  Quæ mala ſunt fugiat, quæ bona ſunt faciat.

De anguſta vitæ via.

EPIGRAMMA XLIII.

ARcta via eſt, veræ quæ ducit ad atria vitæ,
Nec recipit carnis gaudia mentis iter.
Amplis incedit ſpatiis terrena voluptas,
Anguſto virtus limite celſa petit.
Et tamen hi calles, quos mundi vana paveſcunt,
Quædam magnificis æquora ſunt animis.
Difficiliſque nimis per pura, per ardua greſſus
Commendat fidei, quod tolerare juvat.

De amore legis.

EPIGRAMMA XLIV.

LEgem ſpernentes odit cum Legis amator,
Non homines odit, ſed reprobat quod agunt.

De bono intellectu.

EPIGRAMMA XLV.

SCriptorum Domini plene videt omne profundum,
Implet qui factis cognita verba piis.
Nam nimis a ſenſu doctrinæ devius errat,
Si, quæ curavit ſcire, fugit facere.

De ſcientia boni.

EPIGRAMMA XLVI.

SCit legem, doctique tenet juſſa Omnipotentis,
Qui quod novit agens, diligit id, quod agit.
Non ſatis eſt Domini præceptum volvere lingua,
Is meminit legis, qui memor eſt operis.

De bonorum & malorum finibus.

EPIGRAMMA XLVII.

ESſe Deo verum, & proprium eſt: cui quiſquis adhæret,
Æterni in regni lumine ſemper erit.
Nam qui juſtitiam ſpernunt, non eſſe laborant,
Inque nihil tendunt, & nihil eſſe queunt.
Non ergo illorum poterit pars multa videri,
Quorum in Sanctorum nullus erit numero.
Sed vere magni, & multi ſine fine manebunt
In Chriſto, quorum gloria perpes erit.

De bonorum & malorum finibus.

EPIGRAMMA XLVIII.

SCire volens, in qua rerum ſis parte locandus,
Diſcute quid timeas, quidve ſit id, quod amas.
Nam cuncti hoc gemino naſcuntur fomite motus,
Reſpondentque ſuis germina principiis.
Et quod quiſque bonum ſibi tempore duxit in iſto,
Hoc ſummi regis judicio capiet.

De ſuperbia.

EPIGRAMMA XLIX.

QUa primum in mortem eſt homo pulſus fraude maligni,
Hanc illi extremam bella peracta movent.
Sublimes ut cum palmas, claraſque coronas
Sumpſerit, atque hoſtem ſubdiderit pedibus:
Virtuti propriæ velit aſſignare triumphum
Non domino, cujus munus, opuſque fuit.
In quo uno ſemper ſuperat, qui non ſuperatur;
Quo dignante manum ſubdere, nemo cadit.

De eodem argumento.

EPIGRAMMA L.

OMne genus vitii proprio tantum valet actu,
Et peccata ſuam quæque gerunt ſpeciem.
Sola eſt innumeris armata ſuperbia telis:
Cui poſſunt vires & bene geſta dare.

De ſuperbia Diaboli, & Chriſti humilitate.

EPIGRAMMA LI.

LEtifer immodico naturæ elatus honore
Angelus, inde hominem ſubruit, unde ruit.
Sed Chriſtus miſerans deceptum fraude maligni
In ſe illi ad vitam poſſe redire dedit:
Si caveat pactis hoſtis ſervire ſuperbi,
Sectari & ſtudear formam humilis Domini.
Qui Patris in Deitate manens Deus Omnicreator,
Verus de ſacra Virgine natus homo eſt:
Sic noſtrum adſumens matris de corpore corpus,
Eſſet ut adſumptæ carnis origo Deus:
In quo per lavacrum, fidei virtute renata
Cæleſte accipiat gens nova principium.
Nil hominis primi retinens, ſed plena ſecundi,
Splendore in capitis glorificanda ſui.

De humilitate Juſtorum.

EPIGRAMMA LII.

OPpreſſis quoties juſtis dominantur iniqui,
Non eſt puniti ſupplicium meriti.
Sed virtus fidei ſub tali examine creſcit;
Nec ſervile gravat libera corda jugum.
Solus peccator ſervit male: qui licet amplo
Utatur regno, ſat miſer eſt famulus;
Cum mens carnalis, nimium dominante tyranno,
Tot ſervit ſceptris, dedita quot vitiis.

De vovendo Deo.

EPIGRAMMA LIII.

QUid voveat Domino, quiſquis bene corde volutat,
Ipſum ſe totum præparet & voveat.
Major enim offerri nequit hoſtia mentis in ara,
Nec Chriſti ex templo ſuavior exit odor.

Quam

Quam cum homo caſtorum profert libamina morum,
Et de virtutum munere ſacra litat.
Sic tamen ut norit qui reddit vota Tonanti,
Unum divinis cultibus eſſe locum,
In toto mundo, quem vera Eccleſia præbet,
Et ſine quo nullum juſtitiæ eſt meritum.

De oblatione votorum.

EPIGRAMMA LIV.

OPtima vota Deo, quorum eſt dator ipſe, voventur,
Hoc ſurſum dignum eſt ire, quod inde venit.

De modo habendi.

EPIGRAMMA LV.

MAgnum peccatum eſt amor immoderatus habendi,
Et plus quam vitæ ſufficiat, cupiens.
Nam quod nos veſtit, quod paſcit, cura ſalutis,
Si vanis ſit mens libera, non onerat.
Si qua igitur ſuperant, quorum non indiget uſus,
Debilibus proſint, atque juvent inopes.
Quiſquis enim cupide non expendenda recondit;
Quæ nulli tribuit, pauperibus rapuit.

De divitiis.

EPIGRAMMA LVI.

TErrenis opibus cum dives gaudet iniquus,
Veris ſe miſerum neſcit egere bonis.
Nam quid erit, quod non momento temporis uno
Perdere mundana conditione queat?
Cui licet adverſis ceſſantibus omnia parcant,
Lege tamen mortis ſit faciendus inops.
At bona juſtorum nullis obnoxia damnis
Hoſtes, furta, ignes, & mare non metuunt:
Indemnis ſervat proprium ſapientia cenſum,
Nec perdunt meritum paxque fideſque ſuum.
Omnis virtutum ſemper ſubſtantia ſalva eſt,
Invitis Chriſti munera nemo rapit.

De Virginitate.

EPIGRAMMA LVII.

CArnis Virginitas intacto corpore habetur:
Virginitas animæ eſt intemerata fides:
Qua ſine corporei nil prodeſt cura pudoris:
Sed mentis pietas auget utrumque bonum.

De deſideriis carnis caſtigandis.

EPIGRAMMA LVIII.

COrporeos inter ſenſus, moribundaque membra,
Multa animus patitur carnis ab hoſpitio:
Quæ vitæ, de qua vivit, contraria quærens,
Legem vult mentis ſolvere lege ſua.
Sed prudens præſul famulam frenare rebellem
Æterni regis diſcat ab imperio;
Et rerum accipiens ſupero de lumine lumen,
Noctem peccati cordis ab æde fuget.
Nam quia cuncta Deus bona condidit, ipſique noſtri
Exilii regio eſt pulcra decore ſuo.
Auditus, viſus, guſtus, contactus, odorque,
Præberi gaudent undique, quod placeat.
Fitque nocens homini præſentis temporis uſus;
Si captum blandis inferiora ligant.
Mens igitur ſapiens ſuperas enitere ad arces,
Et ſummis fieri ſueſce beata bonis.
Delicias jam nunc promiſſi concipe regni,
Virtute atque fide, quod cupis eſſe, tene.
Neve ad ſpem dubiam fruſtra te currere credas,
Naturæ in Chriſto proſpice liba tuæ.
A quo ſuſceptum ſi te non ambigis eſſe,
Totus homo in capitis corpore ſemper eris,
Tantum ut juſſa velis nutu obſervare docentis,
Qui, quod ait verbo, prævenit auxilio.

De carnis cupiditate vincenda.

EPIGRAMMA LIX.

NUlla anima eſt, quæ non mortali carne gravetur,
Nec de corporea conditione gemat.
Sed confirmare invalidam, & frænare rebellem,
Legitimum & proprium eſt mentis opus Dominæ:
Quæ jus naturæ ut moderamine temperet æquo;
Et ſubdat ſceptris noxia quæque ſuis:
A Domino auxilium, & vires petat, ut valeat ſe
Vincere, nec ſenſus incitet ipſa ſuos.
Nam nullos famulæ poterit compeſcere motus;
Ni fuerit Chriſti ſemper amore potens.

De fortitudine tolerantiæ.

EPIGRAMMA LX.

QUi valet adverſis oneratam ducere vitam,
Et tolerare magis vult mala, quam fugere:
Majoris multo eſt animi, quam ferre paveſcens
Indocti injuſtum judicium populi.
Mens etenim recta, & puri ſibi conſcia cordis,
Hoc plus ſplendeſcit, quo magis adteritur.

De Patientia fidelium.

EPIGRAMMA LXI.

CUm conſtans anima adverſis non frangitur ullis,
Et fidei virtus intemerata manet:
Norit ineſſe ſibi Dominum patientia fortis;
Inque ejus donum, quod ſteterit, referat.

Nam quod non cecidit, propriis ſi viribus aptat,
Hoc ipſo, quo ſe ſtare putat, cecidit.

De impari uſu fortunæ.

EPIGRAMMA LXII.

IN rebus mundi non idem eſt omnibus uſus,
Nec cuncti paribus cuncta ferunt animis.
Namque bonos non blanda inflant, non aſpera frangunt,
Sed fidei invictæ gaudia vera juvant.
Terræ autem & fœni breviter florentis amator,
Seu caret optatis, ſeu fruitur, miſer eſt.

De toleranda varietate mundana.

EPIGRAMMA LXIII.

DUm mutabilium decurrunt tempora rerum,
Dumque ſuis mundus motibus adteritur;
Rectorum eſt adverſa pati, & tolerare modeſte,
Nec querula in quoquam voce movere Deum.
Cujus judicio nulli parcetur iniquo,
Et perpes juſtos gloria ſuſcipiet.

De odiis Mundi in Chriſtianos.

EPIGRAMMA LXIV.

IMpia pars mundi parti eſt infeſta piorum;
Nec tolerare poteſt diſſimiles animos.
Ridens nolentes opibus præſentibus uti,
Sperantesque ſibi credita poſſe dari:
Sed ſpernenda hæc ſunt populis opprobria ſanctis,
Quæ ſtulte jaciunt corda aliena Deo.
Nam ſpes noſtra ex hoc viſu fit certior omni,
Quod ſpondens quidquid credimus, hoc Deus eſt.

De Bello inteſtino.

EPIGRAMMA LXV.

NUmquam bella bonis, numquam diſcrimina deſunt;
Et cum quo certet, mens pia ſemper habet.
Quæ carnem oblectant, ſancto ſunt noxia cordi;
Contra animi legem prælia corpus habet.
Pulſant exterius diverſis motibus hoſtes;
Intus civile eſt, & ſociale malum.
Ut poſſit mundi illecebris, vitiiſque reſiſti,
Vis eſt corporei mortificanda hominis.
Sed quæ mens recto famulam ſub jure tenebit,
Edomitæ ut regnet carnis in officiis,
Excelſo niſi quæ ſervit bene ſubdita regi,
Unde eſt facta volens, fiat & inde valens?

De Timore.

EPIGRAMMA LXVI.

UTile prudenti eſt mundana adverſa cavere,
Et quod vitandum proſpiciat, fugere.
Sed cum peccati merito manus Omnipotentis,
Omnia concludens arctat ubique reum:
Unum profugium tutum eſt Deus ipſe timenti,
A quo diſcedens, ne pereat, redeat.
Converti namque ad dominum certiſſima vita eſt;
Et pacem offenſi quærere, ſola ſalus.
Qui terret, parcit; qui percutit, ipſe medetur.
Vivere vis? illi ſubdere, quem metuis.

De Fidelium culpis, & Infidelium bonis.

EPIGRAMMA LXVII.

UT quædam tenues maculæ in ſplendore piorum,
Major virtutum quas vacuat numerus,
Æternæ donis nequeunt obſiſtere vitæ,
Nec merita obſcurat grandia culpa levis:
Sic aliquid plerumque boni pars impia geſtat,
Magni mole mali quod facile obruitur.
Nec prodeſt quidquam recti ſapuiſſe malignis,
Si verum & ſummum non coluere Deum.
Una fides igitur, ſpes una eſt, atque amor unus,
Quo fiat juſtus, ſitque beatus homo.
Nam bona, quæ pravis naturæ ex dote ſuperſunt,
Augent peccati pondera, non minuunt.

Quod tota Infidelium vita ſit peccatum.

EPIGRAMMA LXVIII.

QUamvis multa homini poſt vulnera prima ſuperſint,
Quæ vitam hanc faciant laudis habere decus:
Si tamen ingenio claro & probitatis amori
Fons deſit fidei, ſubdita corda rigans,
Cunctarum frugum marceſcit inutile germen,
Nec fruitur vero lumine falſus honor.
Ignoratus enim Deus, & non credita virtus,
Quæ vera ad ſummum provehit arte bonum;
Non ſinit eniti regna ad cæleſtia mentem
Obſtructam vanis, occiduiſque gravem.
Perque omnes calles errat ſapientia mundi,
Et tenebris addit, quæ ſine luce gerit.

De acceleranda converſione.

EPIGRAMMA LXIX.

COnverti ad mores rectos, & vivere ſancte
In Chriſto meditans quod cupit acceleret.
Cedant virtuti vanarum obſtacula rerum,
Ne perdat voti tempora lenta fides.
Quid juvat in longum cauſas producere morbi?
Cur dubium expectat cras hodierna ſalus?
Scimus correctis veniam non eſſe negandam;
Sed nulli noſtrum eſt ultima nota dies.

De promiſſione Dei.

EPIGRAMMA LXX.

QUæ Deus Omnipotens promittit, perficit ipſe;
Nec proprium externis viribus implet opus.

Hinc ſecura fides ſperat quod credit, amatque
Auctorem, qui quod ſpondet & efficiet.
Nam ſi quæ Dominus promittit, non operatur,
Sed ſolum humanum providet arbitrium:
Non hæc dona ejus, ſed ſunt prædicta vocanda,
Ceu quiſquam ex proprio ſit bonus abſque Deo.
Quod quia non recipit pietas, veroque repugnat;
Gratia nos reparet, gratia juſtificet:
Quæ ſic in cunctis implet ſua dona vocatis;
Ut quorum dux eſt, fiat & ipſa comes.

De præmio Chriſtianæ Religionis.

EPIGRAMMA LXXI.

HAc deſiderii Deus eſt pietate colendus,
Juſtitiæ ut merces tota ſit ipſe Deus.
Nam ſperans alio ſe munere poſſe beari,
Non quod poſcit, amat, ſed quod habere cupit.

De vera beatitudine.

EPIGRAMMA LXXII

NOn ſemper vere eſt felix impleta voluntas:
Cum ſæpe injuſtis ſint mala vota animis.
Recta igitur cupiens, etiamſi non ſit adeptus,
Perſiſtendo tamen velle bonum bonus eſt.
At pravus quod fert animo, ſi non habet actu,
Tum miſer eſt, quam ſi quod cupit, obtineat.

De gaudio recto.

EPIGRAMMA LXXIII.

FElices vere faciunt, ſemperque beatos,
De vero & ſummo gaudia nota bono.
Nam mundi ex opibus brevis ac peritura voluptas
Edita perpetuæ ſemina mortis habet.
Non placeat vanis animum ſubmittere rebus,
Peſtiferiſque avidam mentem onerare cibis.
Cor mundum & ſapiens fructu virtutis alatur,
Et Chriſti in noſtro pectore regnet amor:
Quo ſemel impletus, numquam vacuabitur illo,
Æterna æterni flumina fontis erunt.

De Gaudio Chriſtiani.

EPIGRAMMA LXXIV.

ANgelicos cives, & Chriſti in membra renatos,
Non trahat ad veterem carnis origo hominem.
Multa quidem in noſtros mundus bona procreat uſus,
Et pleno tellus ſervit opima ſinu.
Sed terræ hoſpitibus, Cæli ſuper aſtra vocatis,
Virtutis palma eſt ſpernere blanda ſoli;
Et ſic præſentis ſpatium percurrere vitæ,
Ipſa peregrinis ne via ſit laqueus.
Nam declinantes pro ſummis ferre laborem
Terrenorum avidos infima ſuſcipient.

De requie adhuc in carne viventis.

EPIGRAMMA LXXV.

ESt & in hac vita multis requies data ſanctis,
Quorum animas mundus non tenet occiduus:
Quos deſideriis nullis peritura fatigant,
Et quibus omne bonum eſt Chriſtus, & omnis honor.
Utuntur terra ut Cælo, fugientia temnunt.
Quod credunt quod amant, quod cupiunt, Deus eſt.

De Sabbato.

EPIGRAMMA LXXVI.

NOn recto ſervat legalia Sabbata cultu,
Qui pietatis opus credit in his vetitum.
Nulla dies actus hominum non damnat iniquos,
Omnia conveniunt tempora juſtitiæ:
Nec corrumpuntur virtutibus otia ſancta:
Tantum a peccatis libera corda vacent.

De laudando Deum.

EPIGRAMMA LXXVII.

QUi laudat Dominum de mundi conditione,
Et rerum in ſpecie prædicat artificem;
Laudet & æternam mortem, flammaſque minantem,
Et juſti Regis judicium metuat.
Spes de promiſſis nihil ambigat, omne dabit Rex,
Quod parat, & meritis Gratia major erit;
Si properent ſontes peccati abrumpere nodos
Ante diem mortis, dum locus eſt veniæ.

De æternis Gaudiis.

EPIGRAMMA LXXVIII.

SEmper erunt, quod ſunt, æternæ gaudia vitæ:
Gaudendi quoniam cauſſa erit ipſe Deus.
Nec varios pariet motus diverſa voluntas.
Unum erit in cunctis lumen & unus amor.
Inque bonis ſummis poſita experientia felix,
Nec volet augeri, nec metuet minui.

De Supernæ Patriæ civibus.

EPIGRAMMA LXXIX.

CÆleſtem ad Patriam Chriſto redimente vocatus,
Vitam labentis temporis hoſpes agit.
Dumque ad promiſſam requiem non per ſua tendit,
Mundanæ patitur multa pericla viæ.
Quæ nunc obſeſſa adverſis, nunc plena ſecundis
Aut frangit trepidos, obligat aut dubios.
Inter quos laqueos currentem ad gaudia vera
Non capiet mundus, cui via Chriſtus erit.

Quid ſit eſſe cum Deo.

EPIGRAMMA LXXX.

MAjeſtate Dei concluditur omne quod uſquam eſt:
Qua ſine nil rerum ſtare, vel eſſe poteſt.
Huic homo ſi recte famulatur, proximus hæret:
Si reſilit, miſero degit in exilio.
Omnia ſic Dominus diſcriminat ordine juſto,
Quo ſint ſumma bonis, ima parata malis.

De Paſſionibus Sanctorum.

EPIGRAMMA LXXXI.

QUod plerumque mali in Sanctos ſævire ſinuntur,
Quodque bonis pravi ſæpe nocere queunt:
Abſque Dei nutu non fit, qui corda ſuorum
His etiam bellis glorificanda probat.
Creſcunt virtutum palmæ, creſcuntque coronæ,
Mutantur mundi prælia pace Dei.

De fine Sanctorum.

EPIGRAMMA LXXXII.

CUltor juſtitiæ Divinæ, & pacis amator,
Quem vocat ad ſummum vita beata bonum:
Scandere conſtanter dextros adnitere calles,
Deſpiciens lævæ noxia plana viæ.
Tutius eſt duros mundi tolerare labores,
Infeſtique hoſtis prælia ſæva pati:
Quam victum officiis animum ſubmittere blandis,
Captaque ſervili ſubdere colla jugo.
Tempore in occiduo non longe eſt uſus honoris,
Et celeri lapſu gaudia falſa fluunt.
Finem igitur proprii ſapiens ſpeculabitur ævi,
Et via, qua currit, quo ferat, adſpiciet.
Nam mundo innexis pars eſt cum principe mundi:
At ſervis Chriſti gloria Chriſtus erit.

De morte Sanctorum.

EPIGRAMMA LXXXIII.

CUncta nobis proſunt, quos & mors ipſa beatos
Efficit, ut ſumant præmia principium.
Ille igitur finis malus eſt, quem pœna ſequetur,
Et qui perpetui porta doloris erit.
Non quo abſumentur lacrimæ cunctique labores:
Ut veteris pereant omnia ſigna mali.

De impunitate Peccantium.

EPIGRAMMA LXXXIV.

QUi ſe peccatis gaudet feliciter uti,
Infelix nimis eſt proſperitate ſua.
Dumque capit miſeros effectus prava voluntas,
A vera ſemper luce fit exterior.
Sumens peſtifera de conſuetudine robur,
Et ſua complectens vincula mortis amor.
Deficiant potius vana oblectamina mundi,
Subdanturque pio colla domanda jugo:
Inque putres fibras deſcendat cura medentis:
Ut blandum morbum pellat amica ſalus.

De mali Impunitate.

EPIGRAMMA LXXXV.

GAudet tranſgreſſor peccato impune potitus,
Si non infertur debita pœna reo.
Ceu nulla offendant hominum commiſſa Tonantem;
Aut aliqua Excelſi notitiam lateant.
Sed vetitorum avidis gravior tunc ira timenda eſt,
Cum ſeſe removent verbera juſtitiæ.
Nam quid erit morbi, quod non dominabitur illi,
Cui ſupera auxilium jam medicina negat?

De non deſperandis Peccatoribus.

EPIGRAMMA LXXXVI.

UT morbo oppreſſis præſtanda eſt cura medendi,
Donec in ægroto corpore vita manet;
Sic pravis multa, & vitiorum mille gravatis,
Sanctarum pietas eſt adhibenda precum.
Ut dum poſſibile eſt mutari corda malorum,
Horreſcat noctis devia lucis amor:
Converſiſque novam mentem det gratia Chriſti,
Qua fiunt homines juſtificante boni.

Quæ ſit vera Innocentia.

EPIGRAMMA LXXXVII.

PErfecte bonus eſt, & vere dicitur inſons,
Nec ſibi, nec cuiquam quod noceat faciens.
Nam quicumque alium molitur lædere, primum
Ipſum ſe jaculo percutiet proprio.
Et cum forte animum non ſit ſubitura facultas,
Non dubium in cordis viſcere vulnus habet.
Nec fugit infecti ſceleris mens prava reatum,
Cui nimis hoc ſolum, quod voluit, nocuit.

De Proficiendo.

EPIGRAMMA LXXXVIII.

DOctrinæ Domini penetralia tempore in iſto
Ad plenum nulli pervia ſunt homini.
Semper enim Sanctis ſupereſt, quo creſcere poſſint:
Et perfectorum gloria principium eſt.
Virtutem virtus pariat, de lumine lumen
Prodeat: atque omnis palma gradum faciat.
Nam cur non cupide mens quærat, quæ Deus offert:
Cui danda ut recte poſceret, ipſe dedit?

De

De obſequiis debitis.

EPIGRAMMA LXXXIX.

REddendum eſt quidquid mundo bene poſtulat ordo,
Propoſitumque piæ non violat fidei.
Mitibus, & Sanctis nulla eſt ſpernenda poteſtas:
Æquum ſervire eſt Regibus, & Dominis:
Ut Chriſti famulis ad verum proſit honorem,
Dilexiſſe bonos, & toleraſſe malos.

De ædificatione domus Dei.

EPIGRAMMA XC.

CUm lapides vivi pacis compage ligantur,
Inque pares numeros convenit una domus:
Claret opus Domini, qui totam conſtruit aulam,
Effectumque piis dat ſtudiis hominum:
Quorum perpetui decoris ſtructura manebit,
Si perfecte auctor protegat, atque regat.

De Faſtidio ſpirituali.

EPIGRAMMA. XCI.

UT perdunt propriam mortalia corpora vitam,
Si nequeunt eſcas ſumere corporeas;
Sic animæ niſi deliciis rationis alantur,
Dum verbi æterni pane carent, pereunt.
Nam quid erit, quod dira procul faſtidia pellat;
Cum ſe ipſo refugit mens ſaturata Deo.

De quærendis præſidiis in pace.

EPIGRAMMA XCII.

DUm non perturbant animum diſcrimina mundi,
Dumque diem pacis prælia nulla premunt;
Exercere fidem divinis convenit armis,
Conſilioque omnes anticipare minas.
Tranquillam, & curis vacuam ſapientia mentem
Imbuet, & placidi pectoris hoſpes erit.
Nam quod non fuerit conceptum corde quieto,
Adquiri in ſævo turbine non poterit.

De remediis tribulationum.

EPIGRAMMA XCIII.

INter mundanæ mala confligantia vitæ,
Sæpe quibus Domini corripitur populus,
Qui tempeſtatum varia ſub clade laborant,
Noſcant ſe juſti ferre flagella Dei:
Atque ipſum toto gemitu, planctuque precentur;
Ut, qua ſcit, miſeris auxilietur ope.
Non etenim proprio arbitrio curabitur æger:
Nec vero leges ipſe dabit medico.
Morbida rimetur penetralia dextra ſalutis,
Et depreſſa gravi viſcera peſte levet.
Abſque dolore quidem nequeunt malaſueta repelli:
Sed quod læſerunt dulcia, amara novant.
Pœniteat morum, & vitiis virtute fugatis,
Regnum peccati reſpuat aula Dei.
Ad veniam tendunt juſti pia verbera Regis.
Ira brevis rectis gaudia longa dabit.

De cauſis incognitis operum Dei.

EPIGRAMMA XCIV.

DIvinorum operum ſecretas noſcere cauſas
Humanis non eſt poſſibile ingeniis.
Nec nullo tamen intuitu ſpeculatur operta,
Qui, multa ut lateant, ſcit placuiſſe Deo.
In quo mens imbuta fide ſimul omnia diſcit,
Perque operum ſpeciem ſuſcipit artificem,
Fingentem rebus formas, loca, tempora, motus,
Menſuris, numeris, ponderibuſque ſuis.
Scrutari ne cura procax obſtruſa laboret,
Cui cuncta in Chriſto noſſe, & habere datur.

De occultis non judicandis.

EPIGRAMMA XCV.

CUlpare in quoquam, quæ non ſunt nota, malignum eſt,
Præſertim ſi quæ cognita ſunt, bona ſunt.
Non pateant faciles ſævis rumoribus aures;
Quæ neſcire juvat, credere non libeat.
Linquantur ſecreta Deo: qui, ſi quid opertum eſt,
Inſpicit, & nullis indiget indiciis.

De bonis, quæ nemo amittit invitus.

EPIGRAMMA XCVI.

OMne bonum mundo concretum, & tempore partum
Quacumque amitti conditione poteſt;
Et quamvis damnis vigilanter cura reſiſtat,
Sæpe tamen propriis diſpoliatur homo.
At bona, quæ vere bona ſunt, nec ſine tenentur,
Semper habet, quiſquis ſemper habere cupit.
Nec vim ferre poteſt Chriſto ſubnixa voluntas,
In quo perſiſtens omnia vincit amor.

De puritate, quam animus non perdit invitus.

EPIGRAMMA XCVII.

MEns illæſa nihil violato corpore perdit:
Invitam carnis vulnera non maculant.
Nec crimen facti recipit non mixta voluntas:
Velle magis facinus, quam tolerare nocet.
Sic autem ad cordis penetralia cuncta recurrunt,
Ut plerumque animus ſit ſine carne reus.
Dum quod ab intacto ſemotum eſt corpore, ſolus
Concipit, & tectis motibus intus agit.

Nullam mali eſſe naturam.

EPIGRAMMA XCVIII.

PEr verbum Omnipotens Deus omnia condidit unus;
A quo natura eſt nulla creata mali.
Et quod non fecit dives ſapientia Verbi,
Non habet in rerum conditione locum.
Nulla igitur vitiis ſubſtantia, nullaque vita eſt,
Quæ vegetet corpus, materiamque ſuam.
Sed cum libertas diſcedit ab ordine recto,
Nec ſervant proprium, quæ bona ſunt, modulum;
In culpa & vitio eſt vagus in contraria motus,
Fitque malum veram deſeruiſſe viam;
In quam ſi toto properet quis corde reverti,
Nullus neglecti limitis error erit:
Totaque deleti peccati pœna peribit,
Condita in integrum reſtituente Deo.

De martyribus non baptizatis.

EPIGRAMMA XCIX.

SI mundo moritur divino fonte renaſcens,
Fitque novus vita, qui ſepelitur aqua:
Fraudati non ſunt ſacro baptiſmate Chriſti,
Fons quibus ipſa ſui ſanguinis unda fuit.
Et quidquid ſacri fert myſtica forma lavacri,
Id motum implevit gloria martyrii.

De labore fingentium mendacia.

EPIGRAMMA C.

FAllaces curis ſemper torquentur amaris,
Et mala mens numquam gaudia pacis habet,
Lubrica dum trepido mendacia plaſmate fingit,
Conſumens totum tempus in arte mali.
At ſimplex animus commenti & liber iniqui,
Nil amat injuſtum, nil gerit implacidum.
Sectator veri potietur luce ſerena,
Eſt quoniam mendax, noxque, dolorque ſibi.

De eodem.

EPIGRAMMA CI.

AD patriam vitæ noctis de valle vocati,
Virtutum gradibus ſcandite lucis iter.
Arduus, atque arctus fert ad cæleſtia callis:
Devexa ad mortem ducit & ampla via:
Qua fallax tumidi incedit ſapientia mundi,
Commentiſque ſuis ludificata ruit;
Et mala corporei ſequitur dum gaudia ſenſus,
Exulat a vero lumine cœca procul:
Nec falſarum habitu virtutum ornata juvatur,
Perdit mens veri neſcia, quidquid agit.
Noverit ergo Deum ſapiens, totiſque medullis
Diligat, inque ipſo ſe quoque amator amet.
Sit bonus, & juſtus, ſit verax, atque benignus,
Sit forma, & ſpeculum, lux, & imago Dei.
In Chriſto factus novus, & jam carne vetuſta
Exutus, vilem mente relinquat humum.

Ut ſacri templi quacumque in parte locetur,
Magnum erit, in capitis corpore quidquid erit.

De adulationis vitio.

EPIGRAMMA CII.

LIngua aſſentatrix vitium peccantis acervat,
Et delectantum crimine, laude ligat.
Nulla ſit ut lapſo reparandæ cura ſalutis,
Blanditur ſonti dum maleſuadus honor.
Libera ſit potius vox correctoris amici,
Serpere nec fibris cæca venena ſinat.
Nec credens medici verbis fallacibus æger
Noxia laudatæ vulnera peſtis amet.

De Petitionibus contrariis Deo.

EPIGRAMMA CIII.

CUm Deus effectum precibus non præſtat iniquis,
Multis concedit, quod nocitura negat.
Errantes voto non vult delinquere facto,
Iratus ſineret, quod prohibet placidus.
Diſcat felici ſupplex gaudere repulſa:
Incipiatque animo pellere quod voluit.
Parcentemque Deum noſcat ſibi, cum ruiturus
Non exaudiri, cum rueret, meruit.

De malæ voluntatis effectu.

EPIGRAMMA CIV.

CUm datur injuſto peccandi optata poteſtas,
Ut mala mens prave quod cupit, efficiat:
Ira Dei magna eſt, qua multos ſic quoque punit,
Ut quibus exultant criminibus, pereant.
Creſcit enim occulte cum longo pœna reatu,
Auſibus illicitis ſi nihil obſtiterit.
Et magis erranti ne parcant flagra, timendum eſt;
Quam ne non fiat, quod voluiſſe nocet.

De cohibenda ira.

EPIGRAMMA CV.

NEmo ſuæ mentis motus non æſtimat æquos;
Quodque volunt homines, ſe bene velle putant.
Unde animus celeri pace eſt revocandus ab ira:
Ne robur ſævis tempora dent odiis.
Offenſas ſibimet parcentia corda remittant,
Nam nemo eſt, qui non indigeat venia;
Quam noſtri memores mundi inter vana viciſſim,
Omnibus in cauſis & damus, & petimus.

De vera Dei laudatione.

EPIGRAMMA CVI.

LAus vera in Dominum depromitur ore precantis,
Si quæ voce fluunt, intima cordis habent.

Non

Non prodeſt cuiquam ſolis bona dicere verbis,
Ni pia mens habeat, quod bene lingua ſonat.
Nam fari recto miſerum eſt, & vivere prave.
Damnat nota malum regula juſtitiæ.

CARMEN DE INGRATIS

PRÆFATIO.

UNde voluntatis ſanctæ ſubſiſtat origo,
Unde animis pietas inſit, & unde fides.
Adverſum ingratos, falſa & virtute ſuperbos,
Centenis decies verſibus excolui.
Quos ſi tranquilla ſtudeas cognoſcere cura,
Tutus ab adverſo turbine, lector, eris.
Nec libertate arbitrii rapiere rebellis,
Ulla nec audebis dona negare Dei.
Sed bona, quæ tibi ſunt, operante, fatebere, Chriſto,
Non eſſe ex merito ſumpta, ſed ad meritum.

PARS I.

COngenitæ in Chriſto gentis mihi caſtus ab alto
Inſinuatus amor, proprias excedere vires
Me jubet, atque pias accendere carmine mentes,
Ne poſt confectum celebris victoria bellum
Securos animos incauta pace reſolvat:
Ceu metus eliſo jam nullus ab hoſte ſuperſit,
Nec caput attriti viroſum palpitet anguis.
Unde igitur commenta mali ſopita reſurgant;
Quemve ipſo de fine dolum nova promat origo,
Da fari Pater omnipotens, artemque malignam
Pandere, proſtratus qua rurſum nititur error.

CAP. I.

DOgma, quod antiqui ſatiatum felle draconis
Peſtifero vomuit coluber ſermone Britannus;
Hac primos homines cretos ditione ferebat;
Ut ſeu præſcriptum mandatum transgrederentur,
Sive inculpati ſervata lege manerent,
Mortem iſtam prorſus, qua carnem vita relinquit,
Oppeterent, quæ non peccato parta, ſed ipſo
Inſtituente Deo, comes eſſet fixa creatis.
Progenitos igitur nullum traxiſſe reatum
De Patribus, neque diſſimiles nunc naſcier illo
Ortu primorum; qui libertate male uſi
Peccarunt, forma nocui, non ſemine prolis.
Poſſe autem inſontes omnes virtutis in arce
Vitam agere, & menti ingenitum ſervare decorem;
Arbitrio quoniam ſubſiſtat recta volentis
Naturalis honos, lexque inſita cordibus intus
Hoc moneat, quod ſcripta foris: cui gratia Chriſti
Addita perfugium lapſis generaliter in ſe
Condiderit, ſacro ſi vellent fonte novari;
Ut ſponte adtractum venia ſolvente reatum,
Sponte ſua in vires proprias natura rediret;
Quoque per errores eſſet ſpoliata vigore,
Hunc ſervare ſemel poſſet purgata receptum.
Tam dives vero hoc donum baptiſmatis eſſe,
Et tam multa homini conferri fœdere in iſto;
Ut parvis etiam, vitioque carentibus omni
Congruat, ut qui ſunt geniti bene, ſint meliores,
Naturæque bonum adjecto illuſtretur honore.
Nullum autem ex cunctis exſortem muneris hujus,
Judicio genitum eſſe Dei; ſe quemque mereri
Libertate ſua, ut capiat promiſſa vocantis,
Quæ ſint adverſis indebita, debita rectis.

CAP. II.

TAlia cum demens late diffunderet error,
Commentiſque rudes traheret letalibus aures;
Adfuit exhortante Deo, proviſa per orbem
Sanctorum pia cura patrum, non diſpare motu
Conficiens diros jaculis cæleſtibus hoſtes.
Iiſdem namque ſimul decretis Spiritus unus
Intonuit. peſtem ſubeuntem prima recidit
Sedes Roma Petri; quæ paſtoralis honoris
Facta caput mundo, quidquid non poſſidet armis
Relligione tenet. non ſegnior inde Orientis
Rectorum cura emicuit; captumque nefandi
Dogmatis auctorem conſtrinxit lege benigna
Commentum damnare ſuum, niſi corpore Chriſti
Abjungi, & ſancto mallet grege diſſociari.
Lene quidem hoc, nimiumque malos toleraſſe videtur
Judicium: ſed ſancta fides examine in illo
Vicit oborturam diro de ſemine prolem.
Proſpectum namque eſt, divino & munere cautum,
Ut licet inſtantem declinans beſtia pœnam,
Perfidiæ ſecum ſenſus tenuiſſet eoſdem;
Ipſa tamen proprium germen damnando ſecaret,
Ore malam extinguens ſobolem, quam protulit ore.
Tunc etiam Bethlæi præclari nominis hoſpes,
Hebræo ſimul & Grajo, Latioque venuſtus
Eloquio, morum exemplum, mundique magiſter
Hieronymus libris valde excellentibus hoſtem
Diſſecuit, noſcique dedit, quo turbine veram
Vellent exortæ lucem obſcurare tenebræ.
Quid loquar & curam magna quam geſſit in urbe
Conſtantinopoli docto bonus ore ſacerdos
Atticus, antiqua legatos hæreticorum
Confutando fide? de qua tunc impia corda
Quamvis ſe obducta tegerent velamine forma
Judicii, & tacitæ tulerant tormenta repulſæ.
Prætereo quanto fuerit bene mota tumultu
Clara Epheſos; non paſſa ſuis conſiſtere tectis
Vaſa iræ, & morbi flatus, & ſemina mortis:
Quaque fide tellus etiam Trinacria fervens
Agmen vipereum propriis exegerit oris.

CAP. III.

TU cauſam fidei flagrantius Africa noſtræ
Exequeris; tecumque ſuum jungente vigorem
Juris Apoſtolici ſolio, fera viſcera belli
Conficis, & lato proſternis limite victos:
Convenere tui de cunctis urbibus almi
Pontifices, geminoque Senum celeberrima Cœtu
Decernis quod Roma probet, quod Regna ſequantur.
Nec ſola eſt illic Synodorum exerta Poteſtas;
Ceu quos non poſſent ratione evincere noſtri
Vi premerent; diſcuſſæ artes viruſque retectum eſt.

Hære-

Hæretici ſenſus; nullumque omnino relictum,
Docta fides quod non diſſolveret argumentum.
Condita ſunt, & ſcripta manent, quæ de cataractis
Æterni fontis fluxere undante meatu,
Et ter centenis procerum ſunt edita linguis,
Sic moderante ſuam legem bonitate ſevera,
Ut qui damnato vellent de errore reverti,
Acciperent pacem, pulſis qui prava tenerent.
An alium in finem poſſet procedere ſanctum
Concilium, cui dux Aurelius, ingeniumque
Auguſtinus erat? quem Chriſti gratia cornu
Uberiore rigans, noſtro lumen dedit ævo
Accenſum vero de lumine: nam cibus illi
Et vita & requies Deus eſt, omniſque voluptas
Unus amor Chriſti eſt, unus Chriſti eſt honor illi.
Et dum nulla ſibi tribuit bona, fit Deus illi
Omnia, & in ſancto regnat ſapientia templo.
Iſtius ergo inter cunctos, qui de grege ſancto
Inſanas pepulere feras, induſtria major,
Majus opus totum præſtantius imbuit orbem.
Nam quocumque gradum convertit callidus hoſtis,
Quaque per ambages anceps iter egit operta;
Hujus ab occurſu eſt præventus, mille viarum
Inſidiis aditum non repperientibus ullum.
Cumque foris rabies avidorum excluſa luporum
Frenderet, inque omnes mendacia verteret artes:
Ne mentes ullarum ovium corrumpere poſſet,
Neu dubia obliquis turbaret corda querelis;
Iſtius ore viri fecit Deus: iſtius ore
Flumina librorum mundum effluxere per omnem,
Quæ mites, humileſque bibunt, campiſque animorum
Certant vitalis doctrinæ immittere rivos.

CAP. IV.

JAmque procelloſæ disjecto turbine noctis
Heu! nova bella, novi partus oriuntur in ipſo
Securæ matris gremio quæ creſcere natis
Viſa ſibi diſcors horret conſurgere germen,
Degeneres pavitans inimico ex ſemine fœtus;
In quibus ante diu, ſpecie fallente, benignus
Errarat genitricis amor, cum obducta decoris
Moribus, externæ ſtirpis tegeretur origo.
Sic veris ſubeunt falſa, & diſcrimine cæco
Fronte placent, quæ fine latent: ſic laudis amore
Virtutum ſtudium corrumpitur, atque ab honeſto
Principio in vitium exitur plerumque tumoris,
Quo quidem inflantur tunc turpiter, atque peremti
Dogmatis extinctas tentant animare favillas,
Dum libertatem arbitrii, affectumque volendi
In naturalis motus virtute locantes,
Tam bona quemque docent ſectari poſſe ſuopte
Ingenio, quam poſſe ſubeſt cuique in mala ferri.

CAP. V.

QUod qui confirmas quidnam diſtabis ab illis,
Qui dicunt, nullo peccati vulnere læſum
Naturale bonum, cumque illo lumine naſci
Nunc omnes homines, quod primis ingeneratum eſt:
An vero excerpis quædam, quæ parte reciſa
Suſcipias, cordiſque ſinu purgata recondas.
Dic igitur quidnam inde probes, quid vero refutes,
Et de damnatis quid ſit, quod crimine ſolvas.

An dextram pacis palam dare te pudet hoſti?
Nec tutum eſt ulla pulſos ex parte tueri
Simpliciter: quos non dubitas excludere templo,
Pelle animo. nova te diſcordia dividit abs te:
Corde foves quod in ore premis, conjungere amicis
Mentibus, & tecum cupidis componere fœdus
Lege tua; jam parce minis, & congrue pactis.

CAP. VI.

ECce pererratis terrarum finibus adſunt,
Implenteſque tuas lacrimoſis queſtubus aures
Incipiunt: pulſi mundo, nullaque recepti
Sede vagi, tandem fama exhortante redimus,
Quæque placent vobis amplectimur; edita nobis
Doctrinæ veſtræ eſt pietas: nihil inficiando
Diſcutimus: liceat nobiſcum jungere ſenſum,
Immortalem hominem factum ſi creditis, & nos
Credimus: inciderit mortem peccando, ſuamque
Progeniem culpa, & leto devinxerit omnem:
Nullus non egeat ſacro baptiſmate Chriſti,
Infanteſque etiam purgentur fonte lavacri:
Dum noſtri decus arbitrii lumenque creatum
Principio, quod ſponte poteſt inſiſtere rectis,
Manſerit illæſum, nec viribus abſit ab illis
Quas, condente Deo, generaliter omnis in Adam
Suſcepit natura hominis, nec ſuppetat ulli
De non accepta arbitrii virtute querela:
Cum ſine delectu ſeu lex, ſeu gratia Chriſti
Omnem hominem ſalvare velit: donumque vocantis
Sic ſit propoſitum, ut nullus non poſſit ad illud
Libertate ſua, proprioque vigore venire:
Sitque ſalus dignis ſalvari ex fonte volendi.
Hæc ſi veſtra fides, veſtra eſt doctrina, remotis,
Quæ veſtro exemplo rejecimus, addite ſanctis
Nos gregibus, tandemque boni defendite veſtros.

CAP. VII.

TAlia ſubmiſſus ſi defleat hoſtis apud te,
Quid referes? quo te effectu comperta movebunt?
Conſultas, trepidas, nutas, cunctaris, & hæres,
Quove anceps ſe præcipitet ſententia volvis.
Injuſtum eſt animis cognatis non dare pacem:
Et quos una fides, eadem ſapientia nectit,
His communem aditum Sanctorum ad Sancta negare.
Jungere ſed fœdus cum talibus, & violare
Sanctorum decreta Patrum, regumque piorum
Scriptas lege Dei leges contemnere, multum
Hoſtile eſt, nimiumque audax, & pernicioſum.

CAP. VIII.

ERgo Petri ſolium Romam & Carthaginis altæ
Concilium repetant humiles, eademque perorent,
Quæ fruſtra hic trepido ſunt deplorata favori.
Sed cum mille ſenum prudentia pervigil [olim
Perſpectum, notumque tenens, quod tota nefandæ
Hæreſeos ſumma exigua ſub parte tegatur;
De qua plena mali labes renovetur, & omne
Commenti corpus per ſingula membra reſurgat)
Antiquas adhibentem artes rejecerit hoſtem,
Limitibuſque ſuis ſteterit cenſura ſalubris:

Num-

Numquid non juſtus poterit dolor abdita cordis
Rumpere, & in tales miſeras excire querelas,
Ut dicant: quænam iſta, Patres, in cordibus almis
Juſtitia eſt? quo fine graves, quo fine ſeveri,
Claudere terrarum nobis perſiſtitis orbem?
Noſne ſumus toto mundo, quorum undique vobis
Sit ſuſpecta fides, quos non tolerare queatis,
Si noſtra a veſtro vel ſyllaba diſſonet ore?
Non verbis jam nos argumentiſve tuemur:
Judicium exemplo petimus. quod pace manente
Libera multorum vox adſtruit, hoc ſine bello
Cedatur nobis. non noſtra inventa fovemus,
Nec primis ſtudiis inſiſtimus. ecce reciſum eſt,
Unde olim certamen erat, veſtriſque reverſi
Cedimus, & quæcumque illis placuere probamus.
Quid ſupereſt culpæ? quo nos decet uſque repelli?
Si vero hæc etiam, quæ nos pia ducimus, abſunt
A veris, & veſtra illis bene cura repugnat:
Cur extra invidiam, pœnamque erroris habentur,
Qui damnata docent, & per clara oppida tuti
His magnos implent populos, quæ nos perhibentes
Plectimur, & nulla ſinimur conſiſtere terra?
Hæc in Pontificum ſancto deprompta ſenatu,
Quam curam exigerent, & quæ decreta moverent
Perſpicis. an quoniam culpa ſecurus operta
Non premeris ſynodo, non te pœnæ metus urget,
Spernis propoſiti ſpeciem terroris, & iſthæc
Plena velut vanis ſimulacris ſomnia rides?
Ergo gerendorum eventu & fine remoto,
Hæc tantum in medium, quæ jam ſunt geſta, vocemus;
Ut facile ex illo, quale hoc ſit diſcutiatur,
Quod diſceptantes dudum in diverſa movemur.

PARS II.

CAP. IX.

Inter multa ſuis, quæ tradidit Hæreſiarches,
(Quod agnoſcis) ait naturam, quæ bona facta eſt,
Nullis cum vitiis in quoquam omnino creari,
Nec cuiquam primi culpam nocuiſſe parentis;
Et quoniam tales naſcantur, nunc quoque qualis
Ille fuit noſtri generis pater, ante reatum;
Poſſe hominem ſine peccato decurrere vitam,
Si velit, ut potuit nullo delinquere primus
Libertate ſua. nempe hæc damnata fateris
Conciliis, mundique manu. connectit & illud
Idem auctor, quod lex ita ſanctos miſerit olim
Cælorum in Regnum, ſicut nunc Gratia mittit.
Hoc quoque judicio ſancto ſcis eſſe peremptum.
Objectum & aliud; ipſum dixiſſe magiſtrum,
Quod meritis hominum tribuatur gratia Chriſti,
Quantum quiſque Dei donis ſe fecerit aptum.
Sed nimis adverſum hoc fidei, nimiumque repugnans
Eſſe videns dixit; ſe non ita credere, & illos
Damnari dignos, quorum mens iſta teneret.
Quo cernis cum judicibus damnantibus iſta
Conſenſiſſe reum; nec quemquam hoc poſſe tueri;
Quæ tamen ipſe ſuis rurſum excoluiſſe libellis
Detegitur, reprobum in ſenſum fallendo reverſus.

CAP. X.

Nunc igitur, quoniam quid noſtris diſplicuiſſet
Oſtenſum eſt; quam ſana fides ſit veſtra patefcat.
Gratia, qua Chriſti populus ſumus, hoc cohiberur
Limite vobiſcum, & formam hanc adſcribitis illi;
Ut cunctos vocet illa quidem, invitetque, nec ullum
Præteriens ſtudeat communem adferre ſalutem
Omnibus, & totum peccato abſolvere mundum;
Sed proprio quemque arbitrio parere vocanti,
Judicioque ſuo mota ſe extendere mente
Ad lucem oblatam, quæ ſe non ſubtrahit ulli,
Sed cupidos recti juvet, illuſtretque volentes.
Hinc adjutoris Domini bonitate magiſtra,
Creſcere virtutum ſtudia, ut quod quiſque petendum
Mandatis didicit, jugi ſectetur amore.
Eſſe autem edoctis iſtam communiter æquam
Libertatem animis, ut curſum explere beatum
Perſiſtendo queant; finem effectumque petitum
Dante Deo, ingeniis qui numquam deſit honeſtis.
Sed quia non idem eſt cunctis vigor, & variarum
Illecebris rerum trahitur diſperſa voluntas;
Sponte aliquos vitiis ſuccumbere, qui potuiſſent
A lapſu revocare pedem, ſtabileſque manere.

CAP. XI.

Jam quia ſummatim, ut potuit, ſententia veſtra
Decurſa eſt, dic unde probes quod Gratia Chriſti
Nullum omnino hominem de cunctis, qui generantur,
Prætereat, cui non regnum, vitamque beatam
Impertire velit? nec enim vel tempore noſtro
Omnibus in terris jam certe eſt inſinuatum
Chriſti Evangelium: ne dicam exordia doni
Non potuiſſe ſimul toto decurrere mundo.
Illa quidem ad cunctos ferri ſunt juſſa: ſed uno
Tempore non agitur, quod tempore dicitur uno;
Dumque ſuis aditus Domino pandente miniſtris,
Creſcunt primitiæ; fuerint omnino neceſſe eſt
Quædam terrarum partes, ubi Gratia nondum
Corda hominum tenebris abſolverit impietatis:
Et dira innumeri demerſi nocte peribant;
Cum multæ accepto fulgerent lumine mentes.

CAP. XII.

An bonitas divina quidem non deſtitit omnes
Velle vocare homines, ſed non ſimul apta fuerunt
Corda, quibus poſſent conferri dona ſalutis;
Dum morum obſiſtit feritas truculenta magiſtris;
Difficileſque aditu tranſcurrit gratia gentes:
Ut quoniam lucem obferri voluiſſet, & ipſis
Demonſtrare Deus; ſua quemque adverſa voluntas
Arguat, & culpa obſtringat, quia lumine primo
Per vitia oppreſſo, ſit facta indigna ſecundo?
Quod ſi firmatur, nequidquam plectimus illos,
Qui nullum innatum vitium naſcentibus ajunt,
Incolumique omnes cum libertate creari:
Gratia quos Chriſti meritorum examine juſto
Eligat, & dignos vita vocet, accipiatque.
Namque utrumque ſimul ſapitis, qui dicitis omnes
Omnibus oblatum potuiſſe apprendere munus:
Naturæ quoniam non ſit detracta facultas:
Nec ſine juſtitia pereant, qui mentis honorem

Sordibus obruerint vitiorum, ut lumen ab alto
Emiſſum indigna nollet requieſcere ſede.
Sic quod naſcendo eſt unum, diſtare volendo:
Ut meritum ad paucos, naturaque ſpectet ad omnes.

CAP. XIII.

Sed tamen hæc aliqua ſi vis ratione tueri,
Et credi tam ſtulta cupis: jam pande quid hoc ſit,
Quod bonus, omnipotenſque Deus, non omnia ſubdit
Corda ſibi, pariterque omnes jubet eſſe fideles?
Nam ſi nemo uſquam eſt, quem non velit eſſe redemptum:
Haud dubie impletur quidquid vult ſumma poteſtas.
Non omnes autem ſalvantur; magnaque pars eſt,
Quæ ſedet in tenebris mortis, nec vivificatur.
An varii motus animorum talia gignunt;
Libertaſque facit cauſam non omnibus unam?
Ergo hominis valido arbitrio divina voluntas,
Aut etiam invalida eſt, operis cui finis in illo eſt.
Quem fruſtra juviſſe velit, niſi præferat ille
Affectum, cujus comitetur gratia curſum.

CAP. XIV.

At ſi dimota certandi nube, ſerenis
Quæ ſunt vera oculis mecum intueare modeſte:
Et vetera exemplis manifeſtis plena videbis
Secula, & in noſtro cognoſces tempore multa,
Quæ doceant virtute Dei converſa malorum
Corda, quibus recti nihil umquam inſederat, & quæ
Nullum juſtitiæ ſignum, ſenſumve gerebant.
Namque ut nunc ſævas gentes, & barbara regna,
Ignoti prius, aut ſpreti nova gratia Chriſti
Adtrahit, & terra templum ſibi condit in omni:
Sic prius immites populos, urbeſque rebelles,
Vincente obſtantes animos pietate ſubegit.
Non hoc conſilio tantum, hortatuque benigno
Suadens, atque docens, quaſi normam legis haberet
Gratia, ſed mutans intus mentem, atque reformans,
Vaſque novum e fracto fingens, virtute creandi:
Non iſtud monitus legis, non verba Prophetæ,
Non præſtata ſibi præſtat natura; ſed unus
Quod fecit, reficit. percurrat Apoſtolus orbem,
Prædicet, hortetur, plantet, riget, increpet, inſtet;
Ut tamen his ſtudiis auditor promoveatur,
Non doctor, neque diſcipulus, ſed gratia ſola
Efficit, inque graves adolet plantaria fructus.
Hæc ſemen fidei radicem adfigere menti,
Eque ſinu cordis validum jubet edere germen.
Hæc maturandam ſegetem ſervatque fovetque,
Ne lolium, & tribuli, & vanæ dominentur avenæ,
Neu ventus frangat, torrens trahat, æſtus adurat,
Neu cum ſe nimium læta, & præfortis in altum
Extulerit, turpi procumbat ſtrata ruina.

CAP. XV.

Et nos iſta, inquit, ſentimus de bonitate,
Ac virtute Dei quæ ni foveatque regatque
Quos vocat, & tutos peccato præſtet ab omni;
Non ſua ſervabit quemquam prudentia, nec ſe
Perficiet ſolis naturæ viribus ullus.
Sed quia jam in nobis, & velle & nolle creatum eſt,
Arbitriique ſui quo vult intendere motus,
Libertas accita poteſt, patuitque per aurem
Judicio cordis, quo mundo propoſuiſſet
Conſilio ſervare Deus: mens excita longum
Excutiat ſomnum; ſeque illi ſubdat & aptet,
Qui cupidam & fidam promiſſa in gaudia ducat.

CAP. XVI.

Hoc eſt nobiſcum, quod te ſentire ferebas?
Hæc ſincera fides? hæc Chriſti gratia tecum eſt?
Cujus opus, fixo diſtinctum limite, totum
Extra hominem ſtatuis, clauſæ penitus fore mentis;
Vixque Deum ſenſus carnis permittis adire,
Per quos ſumpta foris animus dijudicet intus,
Seque ferat quoquo librata examina pondus
Prefferit arbitrii: veluti cum voce loquentis,
Aut rerum actarum ſpecie, quas vidimus, aut quas
Legimus, exoritur ſecreta cordis in aula
Nunc amor, aut odium, nunc ſpes, metus, ira, dolorque.
Nec tamen hos motus ſcriptor, narrator, & auctor
Inſevere animo (quamvis forte hoc quoque vellent);
Sed de perceptis mens judex ſponte movetur,
Et pro more ſuo, quantum ſe exercuit iſtis,
Tranſit in affectum, quem confirmaverit ex ſe,
Illa volendo ſequens, iſtis nolendo reſiſtens.
At vero omnipotens hominem cum gratia ſolvat,
Ipſa ſuum conſumat opus, cui tempus agendi
Semper adeſt, quæ geſta velit: non moribus illi
Fit mora, non cauſis anceps ſuſpenditur ullis.
Nec quod ſola poteſt cura officioque miniſtri
Exequitur, famuliſve vicem committit agendi,
Qui quamvis multa admoveant mandata vocantis;
Pulſant, non intrant animas. Deus ergo ſepultos
Suſcitat, & ſolvit peccati compede vinctos:
Ille obſcuratis dat cordibus intellectum:
Ille ex injuſtis juſtos facit, indit amorem,
Quo redametur amans, & amor, quem confert, ipſe eſt.
Hunc itaque affectum, quo ſumunt mortua vitam,
Quo tenebræ fiunt lumen, quo immunda niteſcunt,
Quo ſtulti ſapere incipiunt, ægrique valeſcunt,
Nemo alii dat, nemo ſibi, non littera legis,
Nec naturalis ſapientia, quæ ſemel acta
In præceps, labi novit, conſurgere neſcit:
Et licet eximias ſtudeat pollere per artes,
Ingeniumque bonum generoſis moribus ornet;
Cœca tamen finem ad mortis per devia currit,
Nec vitæ æternæ veros adquirere fructus
De falſa virtute poteſt, vanamque decoris
Occidui ſpeciem, mortali perdit in ævo.
Omne etenim probitatis opus, niſi ſemine veræ
Exoritur fidei, peccatum eſt, inque reatum
Vertitur, & ſterilis cumulat ſibi gloria pœnam.

CAP. XVII.

Uſque adeo donum eſt, quod credimus, & data gratis
Gratia, non merita ditat mercede vocatos,
Nec juſtorum operum diſcernit facta, ſed omnes
Sola ex immundis mundos facit, utque legentem
Lectus amet, non hoc ſtudio, ſed munere ſumit.
Nam ſi ſpectatrix meritorum eſt gratia, & illis
Se tribuit, quorum eſt animus purgatior, & quos
Per libertatem arbitrii ſibi repperit aptos:
In-

Inſontes tantum, juſtoſque adſumere ſolos
Debuit, & veri cupidos ac recta volentes.
Perverſos autem, & ſcelerum aſſuetudine turpes
Deturbare procul, lucemque negare tenebris.
Atqui ſalvator mundi non præmia juſtis
Solvere, nec ſanis venit conferre medelam:
Sed quod diſperſum exciderat, fractum atque jacebat,
Quærere, & inventum reparare, ac reddere curæ.

CAP. XVIII.

DEnique ne quiſquam ex morum ſplendore putetur
Cenſeri, aut fidei merito ad bona ſumma vocari,
Ceu non divino ſit munere mentibus ipſa
Inſpirata fides: recole innumerabile vulgus
Retro ſenum, juvenum, qui cœca turpiter uſi
Libertate animi, per cultus Dæmoniorum,
Per magicas artes, per amorem rapta tenendi,
Per ſtupra, per cædes vitam duxere nefandam:
Et tamen incumbente obitu, jam limite in ipſo
Extremi flatus, miſerantem, nocte remota,
Cognovere Deum, purgatoriſque lavacri
Munere, nulla mali linquentis ſigna prioris,
Exempti mundo mutarunt tartara Cælo.
Quæ merita hic numerat? ſi præcedentia cernas,
Impia, ſi quæris poſt addita, nulla fuerunt.

CAP. XIX.

SI vero merito adſcribis, voluiſſe renaſci:
Nempe utero fidei parta eſt tam recta voluntas.
Porro fidem quis dat niſi Gratia? ſic bene velle
Gratia dat tribuendo fidem, quæ credita poſcat,
Quæque voluntatis meritum creet; ipſaque ſolo
Naſcatur ſpirante Deo, mentemque reformans
De cinere algenti ſopitum ſuſcitet ignem.
Ergo voluntatis genetrix, operumque creatrix
Non eſt ex merito: quoniam quod non fit ab illa
Non bene fit. quem non recto via limite ducit,
Quanto plus graditur, tanto longinquius errat.
Sive igitur meritum, credens exiſtere poſſe
Ante fidem, donas virtutibus impietatis;
Sive illam vis eſſe tuam, non munere dantis
Sumtam, ſed genitam de libertate volendi:
Nullam habet in vobis ſalvatrix Gratia ſedem
Inflato excluſa arbitrio, quod fronte ſuperba
Erigitis, ſpatio ut gravius majore ruatis.

CAP. XX.

DIvinorum operum quod ponitis in redimendis
Principium, mandata Dei facere ante lavacrum
Noſſe, & amare Deum, promiſſis credere Chriſti,
Quærere, pulſare, & petere, proprium omnibus eſſe
Aſſeritis, qui ſe ſtudeant aptare vocanti.
Anne ab aquis divina manus renovare receptos
Incipit, & vitæ cauſa eſt ſua cuique voluntas;
Ut merces operum ſit gratia, judiciumque
De pretio, quo quod donum perhibetur, ematur?
An vero auxilium verbo Deus inchoat, & ſe
Voce miniſtrorum mundo declarat in omni:
Ut pulſante aures ſermone illecta voluntas,
Judicio præcurrat opem, nec gratia jam ſit
Gratia, quæ legis fungens vice, jure monentis
Solum agat, atque agro, cum plantatore miniſtret,
Terraque ſeminibus det, non Deus incrementum:
Ubere ceu gleba ſubſiſtat, & arte colentis
Exoritura ſeges; neque quidquam cordis in arvo
Præſulcet divina manus, quo temperet æquor
Edomitum, faciatque ſatis gaudere novales?
Talibus adſumptis inimico ex dogmate, nonne
Perſpicuum eſt quantum damnatos conſoveatis?
Dum cuique ad veræ capienda exordia vitæ,
Naturam affectum fidei conferre docetis:
Dumque aliud non eſt vobiſcum gratia, quam lex,
Quamque Propheta monens, & quam doctrina miniſtri.
Scilicet ut tale arbitrium generaliter inſit
Semine damnato genitis in corpore mortis,
Quale habuit nondum peccati lege ſubactus
Primus homo; & nullum in prolem de vulnere vulnus
Tranſierit, niſi corpoream per conditionem:
Quæ ſic exterius reſpondeat, ut nihil intus
Imminuat, teneatque ſuum ſubſtantia mentis
Splendorem, & nulla pœnali nocte prematur.

CAP. XXI.

ADdite quod ſupereſt tumidi, ruituraque vani
Congerite, & cauſis cauſas aptate ſequentes.
Et quia nil primæ periit virtutis apud vos;
Dicite ab illæſis animis procedere veram
Juſtitiam regno dignam, Cæloque locandam:
Ut fruſtra Chriſtus ſit mortuus. edite multos
Arte, & ſponte ſua Sanctos ab origine mundi,
Abſque Deo placuiſſe Deo: decretaque legis
Tunc data, cum pejor mos, & corruptior ætas
Terrore inſtanti, & formidine mortis egeret.
Dicite plectentes apices, mortiſque miniſtros
Hoc expleſſe operis, quod Gratia vivificatrix.
Nunc agite, & quoniam fuerit ſine lege voluntas
Libera, quam ſcripti munibat pagina cordis;
Sic vitam æternam adquiri potuiſſe, vacante
Hac ope, quæ legem ſuper eminet, ut ſine lege
Ex naturali potuit virtute capeſſi:
Nunc autem ſtudiis vergentibus in mala multa,
Creviſſe auxilium; non quo ceſſante, ſalutem
Non caperet per difficiles natura labores;
Sed quo conatus operum affectuſque juvante,
Propoſitam citius ferret mens libera palmam.
Dicite cum infantes renovantur, non renovari
Inſontes animas, & ſola carne renaſci
Exterius lotos, non exiſtentibus illis
Interius maculis: quoniam licet edere rectæ
Signa voluntatis nequeant, tamen hoc magis omni
Sorde vacent, ſuper auctoris quod conditionem
De proprio nihil addiderint, quod fons aboleret.

CAP. XXII.

HÆc ſi non veſtris ſpirant de cordibus, & vos
Non cum damnatis eadem ratis extulit alto
Mergendos pelago, ſubmittite vela tumoris,
Nobiſcumque humiles placido conſiſtite portu.
Edite conſtanter naturæ vulnera victæ
Exutam virtute animam, cæcataque cordis
Lumina, & in pœnam propriam jaculis ſuperatis
Armatum arbitrium, numquam conſurgere poſſe,

Inque novos lapſus ſemper nitendo revolvi:
Cui ſua ſit laqueus ſapientia, morſque ſubactum
Detineat, niſi vera ſalus ex munere Chriſti
Adſit, & oppreſſam dignetur gratia mentem.

CAP. XXIII.

AN veſtrum ſublimem animum pudet iſta fateri,
Ne ſub tam multis morbis ſit vilior æger,
Cum nihil ex omni majorum dote ſuperſit,
Qua medici mereatur opem, & mercede valeſcat.
Ergo in caſtra gradum revocate hoſtilia, & illis
Addite vos, quorum ingenio & fallacibus armis
Luditis, ejuſdem vibrantes ſpicula linguæ.
Exultate bonis naturæ & mentis honorem
Omnibus a ſeclis illæſum ſtare docete:
Nec vos in totum retegatis dogmate nudo:
Corporeo tantum decurrere tramite pœnam
Peccati perhibete, animi nihil imminuentem:
Vulnere transfixos abſolvite crimine, & ipſam
Juſtitiam accuſate Dei, tranſire ſinentis
Supplicium, quo non vultis tranſire reatum.

CAP. XXIV.

SEd non injuſtus Deus eſt: manifeſtaque Pauli
Vox docet, uno omnes homines cecidiſſe ruentes;
In quo tota ſimul ſeries proſtrata nepotum
Deperiit, nec habet quiſquam, quo ſurgere poſſit
Ad vitam, ſacro niſi rurſum naſcitur ortu.
Quotquot enim ſummo juſtos numeratis ab ævo,
Hac ope, non dubium eſt, ſalvatos, quam modo toto
Latius omnipotens exercet Gratia mundo.

CAP. XXV.

HÆc, ſicut dictum eſt, non judex eſt meritorum,
Quæ niſi plena malis non invenit, & niſi donet,
Quæ bona ſunt, nihil efficiet bene cæca voluntas.
Hæc ut cujuſquam ſtudio affectuque petatur,
Ipſa agit, & cunctis dux eſt venientibus ad ſe:
Perque ipſam niſi curratur, non itur ad ipſam.
Ergo ad iter per iter ferimur: ſine lumine lumen
Nemo videt: vitam ſine vita inquirere mors eſt.

PARS III.

CAP. XXVI.

HIc vanam inſano profertis corde querelam:
Omne opus arbitrii ſublatum vociferantes,
Currere currentum ſi non, & velle volentum eſt:
Nec vitiis pœnam deberi, aut præmia laudi,
Si vel naturam obſtrictam mala velle neceſſe eſt,
Vel noſtro adſcribi nequeunt bene geſta labori.

CAP. XXVII.

NUmquid non eadem ſapiunt, eademque perorant
Veſtri illi, quorum ructatis verba, magiſtri?
Sed quia conſimili cognata ſuperbia queſtu
Proſilit, & vobis nunc reſpondetur & illis.
Inviolata Dei quondam & ſublimis imago
In primo cuncti fuimus Patre, dum nemore in almo
Degit, & edicto parens cavet arbore ab una.
At poſtquam rupta mandati lege, ſuperbum
Conſilium mixtum invidiæ de fonte recepit,
Corruit, & cuncti ſimul in genitore cadente
Corruimus: tranſcurrit enim viroſa per omnes
Peccati ebrietas, corrupti & cordis in alvo
Perſiſtit, cruda fervet carbunculus eſca.
Hinc animi vigor obtuſus caligine tetra
Induitur, nec ſeit divinæ fulgura lucis
Lumen iners: hinc arbitrium per devia lapſum
Claudicat, & cæcis conatibus inque ligatis
Motus ineſt, non error abeſt. manet ergo voluntas
Semper amans aliquid, quo ſe ferat, & labyrintho
Fallitur, ambages dubiarum ingreſſa viarum:
Vana cupit, vanis tumet, & timet; omnimodaque
Mobilitate ruens in vulnera vulnere ſurgit.

CAP. XXVIII.

HOc itaque arbitrium cum ſanat Gratia, tolli
Dicitis, & perimi vita aſpirante putatis.
Quid mirum, rabido ſi corde phreneticus æger
Morbum amat, & pellit medicum? cognoſcite tandem
Antiqui commenta doli, & deſueſcite captas
Aures vipereo rurſum præbere ſuſurro.
Parcite de fractis præcerpere noxia poma
Arbitrii ramis: non hæc vos eſca reformat,
Nec ſpeciem Angelici nutrit cibus ille decoris;
Sed vetitorum avidos, & tetra bile tumentes,
De faſtiditæ procul abripit arbore vitæ.
Hujus ope & fructu veſcendum eſt, ut revaleſcens
Languida mens etiam propriis bene viribus uti
Poſſit, & in Chriſto inveniat quod perdidit in ſe.

CAP. XXIX.

NOn igitur, quiſquis terreni veſte parentis
Exueris, priſcum naturæ perdis honorem,
Sed recipis: ſic adquirens quibus ante carebas,
Ut tua ſint, ſi collatis utare modeſte,
Et quod habes, hoc te acceptum fatearis habere.
Fons igitur meriti eſt lucis pater: inde quod in nos
Fluxerit, hoc nobis majorum eſt cauſa bonorum,
Dum largitori ſua reddimus, eque relatis
Augemur, noſtrumque bonum ſit gloria dantis.

CAP. XXX.

SEd qui judicium arbitrii, meritumque tueris,
Quique hominum ſtudiis adſcribis dona vocantis:
Infantum diſcerne animos, & diſſere, quales
Affectus, qualeſque habeant hæc pectora motus.
Da teneris mores, & libertate volendi
Inſtrue vix auræ tenuis lactiſque capaces;
Nulla tibi arbitrii reſpondent ſigna, nec ullis
Diſſociare pares meritis potes: omnibus una eſt
Natura, & pariter nequeunt bona, vel mala velle.
Et tamen ex iſtis miſeratrix Gratia quoſdam
Eligit, & rurſum genitos baptiſmate transfert

In

In regnum æternum, multis in morte relictis,
Quorum cauſa fuit ſimilis de vulnere eodem.

CAP. XXXI.

NEc meritis iſtud poteris aptare Parentum:
Ceu pia profuerit redimendis cura bonorum,
Abſtuleritque aliis aliena ignavia vitam:
Cum videas multos ſanctis genitoribus ortos
Nullo ſalvari ſtudio potuiſſe ſuorum,
Expoſitiſque aliis ob turpia crimina matrum,
Miſſam externorum curam, quæ ſtercore raptos
Per fontem vitæ cæleſti traderet aulæ.
Quid ſi diverſum hunc finem, quo Gratia Chriſti
Unum, alio pereunte, legit, donatque ſalute,
In geminis etiam videas? quod dividit uno
Tempore conceptos, atque uno tempore natos,
Non ullos potes arbitrii prætendere motus.
Ceſſat opus, ceſſat meritum, nihil editur impar.
Sed Deus at tales diſcernit, quo mage Chriſti
Excellet bonitas, quæ ſola eſt cauſa vocatis
Et fidei, & meritis: quoniam ſapientia dives
Hoc etiam tribuit multis, ut ſancta operatis
In finem vitæ fieret de munere merces.

CAP. XXXII.

NOn autem recte, nec vere dicitur, illos,
Qui ſunt exſortes divini muneris, & quos
Gratia neglexit degentes mortis in umbra,
Peccati non eſſe reos, quia recta gerendi
Non data ſit virtus. naturæ compede vinctos
Procubuiſſe negant, nec ab uno germine credunt
Omnigenam prolem cum pœna & crimine naſci.
Quod qui non renuit, videt hujus pondera culpæ
Tam valida pariter miſeris incumbere mole,
Ut ſi nulla etiam cumulent mala, ſit tamen unum hoc
Sufficiens ſcelus ad mortem naſcendo luendam.

CAP. XXXIII.

HAnc igitur legem, quam per ſe nemo reſolvit,
Si merito, & juſte poſitam impoſitamque fatemur;
Cur querimur, quod non omnes ſalvantur ab illa,
Cum, ſi progeniem ſuper omnem irrupta maneret,
De cunctis juſte damnatis non quereremur,
An quod de toto ferretur, non toleratur
De parte? & melius foret omnia debita cogi,
Quam ſumma ex ſolida clementer multa remitti?
Quis vero exemptus ſquallenti carcere, pulſet
Invidia miſerantis opem, quia non ſimul omnes
In lucem veram tenebris eduxerit iiſdem,
Cum pœnam, qua merſus erat, non experiatur
Quam miſere ferat addictus, niſi liber ab illa.
Denique tunc illum ſocialem mente benigna
Concipit affectum, quo ſubmiſſa prece Chriſtum
Conciliet miſeris, ſueta qui nocte gravati
Nulla gerunt vota effugii: tantum nocet error,
Ut juvet, & veteris ſubito contagia morbi
Tam blande obrepunt, ut quo languetur ametur.
Unde ergo hæc oritur querimonia? non movet illos
Talis cura, quibus necdum eſt ſua pœna dolori,
Et qui ſe nulla credunt a luce relictos.
Qui vero tenebris exempti in lumine vivunt,
Gaudent, & quantum ſibi ſit bonitate vocantis
Dimiſſum, ex illis diſcunt qui debita ſolvunt.

CAP. XXXIV.

VOs igitur ſoli queruli, ſolique ſuperbi:
Vos ſoli ingrati, quos urit gratia, cujus
Omne opus arbitrio vultis ſubſiſtere veſtro:
Et quod non cuncti mortales atria vitæ
Ingrediuntur, ita ex ipſis pendere putatis;
Ut tam ex judicio conſtet cujuſque, quod intrat,
Quam quod non intrat; ceu par in utrumque facultas
Suppetat: & tam ſit proprium bona, quam mala velle.
I procul inſana impietas, arteſque malignas
Aufer, & auctorem comitare excluſa Britannum:
Nos humiles, tenueſque ſumus grex parvus & altis
Inniti metuens: quia ſufficientia noſtra
Ex Chriſto eſt: ſi quid recti ſapimus, volumuſque,
Illi debemus, qui vincula noſtra reſolvit,
Proque malis bona reſtituit non inveniendo
Quod merito legeret, ſed donans, quo legeretur;
Ut de perceptis prodiret cauſa merendi;
Deque datis in danda gradus induſtria creſcens
Scanderet, atque bonum fieret Deus omnibus unum.

CAP. XXXV.

CUt vero humani generis de germine toto
Pars quædam in Chriſto rurſum generanda legatur,
Pars pereat, cum cauſa eadem ſimul implicet omnes,
Nec diſcernantur merito, qui munere diſtant;
Non ſatis audemus ſcrutari, nec per opertas
Ire vias, calleſque gradu pulſare remotos.
Multa etenim bene tecta latent, neſcitaque proſunt,
Dum manſueta fides quædam dilata modeſte
Suſtinet, & nullo ignorat non edita damno.
Sic quando electum ex cunctis populus Deus unum
Lege, ſacris, templo, unguento, ſigniſque fovebat;
Quod fuit occultum, mundique in fine retectum eſt,
Non oberat neſcire, omnes quandoque vocandas
In regnum æternum gentes, totumque per orbem
Donandum, quod ſpes parvæ tunc plebis habebat.
Sic poſtrema dies, qua mundi clauditur ætas,
Notitiæ noſtræ non eſt data; nec tamen hujus
Secreti impatiens ſanctorum turba laborat.
Ipſa quoque humani generis carnalis origo
Quam multas vario circumtegit ordine cauſas,
Cumque omnes de fermento producat eodem
Una manus, nec diverſis elementa parentum
Principiis coeant; limo procedit ab uno
Diſpar opus, mutat numeros per vaſcula fictor,
Materiamque unam diſcernit jure creantis.
Ergo eadem natura animæ, naturaque carnis
Diverſis mundum ſub conditionibus intrat.
His regnare datum eſt, illos ſervire neceſſe eſt,
Hos decor, & vires validæ, viridiſque ſenectus
Suſcipit, hos ſpecies inhonora & debile corpus:
His viget ingenium præclaris artibus aptum,
Horum tarda premit gelidus præcordia ſanguis:
Quoſdam nec licitus calor incitat ad generandum,
Aſt alii inſanum nequeunt frænare furorem:
Hunc mitem, & placidum tranquilla modeſtia comit,
Aſperitas iſtum genii intractabilis urget.

His

His & mille modis ſemen variantibus unum,
Impariles ſubeunt diſtincta exordia formas.
Nec tamen hæc inter tam compugnantia quiſquam
Arguit auctorem, qui ſecum continet hujus
Legem operis; dum judicio placita explicat æquo,
Et rerum cauſas obſcurat juſta poteſtas.
Si terrenum igitur figmentum, addictaque morti
Progenies ita diſſimili producitur ortu,
Ut cum operis ſpecies pateat, tamen edita non ſit
Norma voluntatis, de qua venit hic modus impar;
Quid mirum, ſi conſilii ſuper omnia magni
Arcanum latet, & placito ſubducitur alto?
Quod, dum vana fluunt mundi, dum in corpore mortis
Vivitur, & poſiti expletur certamen agonis;
Non cognoſcendum texit Deus, utiliuſque
Duxit ad examen quædam celare piorum.

CAP. XXXVI.

NOn ergo inſtamus clauſis, nec operta procaci
Urgemus cura; ſatis eſt opera omnipotentis
Cernere, & auctorem cunctorum noſſe bonorum;
Quo ſine nil rectum mens inchoat. audeat amens
Impietas tumido arbitrio ſubnectere cauſas
Divinorum operum: nos cum manifeſta videmus
Dona Dei, quorum eſt fons unus, ſumma voluntas;
Cum Paulo tremuiſſe juvat, ſtupidumque modeſti
Invictum ad ſolium Chriſti ſuſpendere nutum:
Cujus judicium ſic inſcrutabile, & altum
Dicimus, ut verax prorſus fateamur, & æquum.
Nam meritum ad mortem ſubeundam ſufficit unum,
Ad vitam, niſi quod donarit Gratia, nullum.

CAP. XXXVII.

TU vero, o nova gens, veteris quæ ſtirpe oleaſtri
Velleris, & ſacræ ramis inoleſcis olivæ,
Quærere formatæ ſentis te frondis honorem,
Non ſtudio cæpiſſe tuo, ſed jure potentis
Agricolæ inſertam fœcundo vivere ligno:
Vince ſuperborum flatus, & vana furentum
Turbinibus ſtabili fortis pietate reſiſte:
Nec tibi fallacis ſubrepat imago decoris,
Nullum ex his errare putes. licet in Cruce vitam
Ducant, & jugi afficiant ſua corpora morte,
Abſtineant opibus, ſint caſti, ſintque benigni,
Terreniſque ferant animum ſuper aſtra relictis:
Si tamen hæc propria virtute capeſſere quemquam
Poſſe putant, ſitve ut dignus labor iſte juvari,
Ingenium meruiſſe ajunt bona vera petentis:
Creſcere quo cupiunt, minuuntur, proficiendo
Deficiunt, ſurgendo cadunt, currendo recedunt.
Unde etenim vani fruſtra ſplendeſcere quærunt,
Inde obſcurantur: quoniam ſua laudis amore,
Non quæ ſunt Chriſti, quærunt, nec ſit Deus illis
Principium, & capiti non dant in corpore regnum.
Non horum templo eſt Chriſtus petra, fundamentum,
Sed ſuper inſtabilem arbitrii nutantis arenam
Adſurgunt fœda lapſuri mole tumoris.
Iſti, quem quidam reprobarunt ædificantes,
Nunc etiam reprobant lapidem, parieſque ſine ipſo
Tertius eſſe volunt, quem nullo fœdere nectat
Angelus, & quem nulla habeat compago ligatum.
Hi thalamum ad ſponſi non perducuntur, & intrant
Libertate ſua: quæ Chriſti gratia confert,
Non acceperunt, & habent: non adtrahit illos
Vis Patris ad verbum, ſed ſponte, & præpete curſu
Præveniunt ceſſantis opem: nec ad omne gerendum
Ejus egent, ſine quo ſibi plurima poſſe videntur.

PARS IV.

CAP. XXXVIII.

QUid prodeſt verbis commentum Pelagianorum
Reſpuere, ſola damnatos plectere voce?
Cum paucis ſqualida ſublatis de cute nervis,
Intima viperei foveantur viſcera ſenſus?
O bene quod diri erroris malus ille magiſter
Nullo prælevit letalia pocula melle:
Sed non ambigua infectum feritate venenum
Protulit, & guſtu virus detexit amaro!
Nam ſi argumentis primordia non oneraſſet,
His, quæ diſcipuli demſerunt callidiores,
Innumeras dubio cepiſſet plaſmate mentes;
Quæ dum multa vident informia limine in ipſo,
Horrida terrificæ declinant atria mortis,
Nec jam illis poſſunt adtriti illudere hoſtes,
Quorum quo tendant artes, atque unde oriantur,
Non dubiis promptum eſt cuivis cognoſcere ſignis.

CAP. XXXIX.

NOn igitur cum damnatis ſentire videntur,
Cum dicunt mortem in cunctos tranſiſſe per unum
Primum hominem, cujus crimen reſperſerit omnes:
Nec quemquam in vitam æternam niſi fonte renatum,
Venturum: infanteſque reos hoc munere ſolvi;
Quos prima ad mortem generaliter edat origo.
Sed cum damnatis ſapiunt, damnataque promunt,
Cum dicunt, nihil eſſe animis per vulnus avitum
Detractum decoris; ſplendoremque omnibus illum
Nunc talem innaſci, qualis fuit ante ruinam.
Hinc libertatem arbitrii diſcernere ſano
Poſſe oculo cordis, quidquid ſit recte gerendum,
Nec ſolum ad vitæ præſentis commoda ſolers
Sufficere ingenium, quo ſe tueatur & ornet;
Sed ſummis mentem etiam aptare percipiendis,
Æterniſque bonis, ſponte ad cæleſtia ferri:
Perque viam ad Chriſtum, quam fecerit ipſa venire.
Hinc hominem multa recti aſſuetudine firmum
Poſſe repugnare adverſis, nec cedere pœnis,
Quos ſuperandæ animæ per carnem admoverit hoſtis
Auxilio abſcedente Dei: qui deſerat apte,
Utiliterque ſuos, ut de certamine agonis
Quæſitas referant palmas: ne nulla piorum
Sint merita, & veræ priventur laudis honore,
Si quod naturæ ſenſu noluntque voluntque,
Præceptiſque tenent legalibus inſinuatum,
Divini auxilii manus hoc operetur in illis:
Ceu ſolis Chriſti famulis virtute carere
Sit dignum, & non poſſe probos apprendere mores,
Quos plerumque habeant etiam ſimulacra colentes.

CAP. XL.

TAlia lingua procax quum verbis fundit ineptis,
Effuge tu nova gens, hoſtiles effuge ſenſus,
Et procul a laqueis ſapiens abjungere mortis.
Chriſtus enim tua juſtitia eſt, quo te duce oportet
Currere, ne curſus, Chriſto ſine, ſit vagus error.
Nemo etenim, nemo eſt, qui non cum vulnere primi
Sit patris genitus: quo vulnere mens prius inter
Percuſſa, quam membra foris, cum mente receptum eſt,
Quod regione poli disjecta ſuperbia ſuaſit.
Sic animus, cui lumen erat de lumine ſummo,
Arbitrium involvit tenebris, & luce relicta,
Conſilio legit terræ nigreſcere noctis.
Nec jam captivos oculos extollere in altum
Sponte poteſt: quoniam hos etiam ſpoliante tyranno
Perdidit, ut quanto jaceat ſub vulnere norit.

CAP. XLI.

SI quid enim de principiis felicibus illis,
Et vita exilii ſupereſt prudenter agenda,
Hoc ſanum, & quo nil fuerit ſublimius in ſe
Credit, amatque ſuum mundi ſapientia ſenſum,
Innumeras ſeſe claras mirata per artes;
Quod conjecturis ſublimibus abdita quærit;
Quod meminit recte, ſapit acriter, æſtimat apte,
Quod ſtudium ſandi excoluit, quod legibus urbes
Inſtituit, moreſque feros ratione recidit;
Ut pœnæ metus officio certarit amoris.
Jam cum exercetur numeris, ad ſidera Cæli
Per curſus noſcenda ſuos, & ſcire videtur
Defectus ſolis varios, lunæque labores;
Quam ſpecioſa ſibi eſt, & quam vaneſcit in ipſis?

CAP. XLII.

QUæ licet ex primo naturæ habeantur honore;
Non tamen ad veram poſſint perducere vitam.
Denique ab his præceps in multas religiones
Decidit, & factis hæſit factore relicto.
Nam ſi nunc etiam illæſis vigor ille maneret,
In quo inſons natura fuit; ſua quemque voluntas
Conciliare Deo, pœnaque abſolvere poſſet.
Nequidquam Chriſtus mortem moriendo piaret,
Peccatum & mundi ſanguis non tolleret agni,
Nec genus humanum generari rurſus egeret
Conditione nova: quoniam ſapientia ſana,
Sana fides, ſanum arbitrium, mens libera morbo,
Vitam agerent dignam ſummorum participatu.

CAP. XLIII.

SEd proſtrata ſemel quanto natura profundo
Immerſa & quantæ ſit mole oppreſſa ruinæ;
Verbum homo fit, rerumque ſator ſub conditione
Servilis formæ dignatur virgine naſci,
Inque infirmorum cunctos deſcendere ſenſus.
Vexatur virtus, ſapientia ludificatur,
Juſtitia injuſtos tolerat, clementia ſævos,
Gloria contemptum ſubit, & tormenta poteſtas:
Inque Crucis pœnam nulli violabilis uſquam
Vita agitur, cujus perimatur morte peremptor.
Juſto, ut pro injuſtis effuſo ſanguine, ſit mors
Unius inſontis multorum vita reorum.
Hoc igitur pretio captivi cum redimuntur,
Agnoſcant quali concluſi carcere, quoque
Obſeſſi fuerint morbo: quibus eripiendis
Succurri haud aliter potuit, quam morte medentis;
Et quia de magnis opibus nonnulla ſuperſunt,
Quæ decorent nudos, & quæ ſolentur egenos:
Non ita pro ſummis oblectent ultima lapſos,
Ut de ſupplicio tumeant, atque ordine verſo,
Quo ſunt effecti miſeri, ſint inde ſuperbi;
Aut cum hebetes viſus, longa ex caligine tandem,
* * * * *
In Cælum attollunt, & vera luce fruuntur.
Naturæ hoc potius, libertatique volendi,
Quam Chriſto tribuant: ne ſcilicet evacuetur
Arbitrii virtus, ſi deſit recta legendi.
Hoc patribus primis mortis ſator inſinuatus
Conſilio eſt: hac arte omnes proſtravit in uno,
Dum ſuadet multo præſtantius eſſe, quod ipſis
(Non tribuente licet Domino) ſponderet habendum
Prudens libertas, vetitoque inſtructa cupido:
Quæ nunc per veteris ſerpens veſtigia fraudis,
Deceptos ſimili ſtudet inflammare furore.
Ut, quoniam pulcrum eſt veris impendere curam,
Juſtitiæque avidos bona noſſe, & velle ſalubre eſt;
Suadeat, ingenio cujuſque hoc lucis ineſſe,
Ut naturali mens vivida mobilitate
Non ſpirante Deo, Chriſti exardeſcat amore;
Utque ita ſalvatrix nil gratia conferat illis,
Sed referat, pretioque bonos, non munere ditet.

CAP. XLIV.

HIs de ſeminibus multo jam plura oriuntur,
Et frumenta inter primo turgentia lacte
Spinis fulta ſubit ſeges horrida zizaniorum.
Sed nos, qui Domini ſemen ſumus, agricolæque
Stamus ope, & ſupera perflari vivimus aura,
Viperei calicis guſtum procul excutiamus:
Divinique operis conſtanter confiteamur
Figmentum nos eſſe novum, quod prorſus ab illa
Stirpe vetuſtatis diſcretum eſt atque reciſum,
Et jam ſit penitus carnalis originis exſors,
Qui membrum eſt Chriſti, capitiſque in corpore vivit,
A quo ſubjectos vigor omnis manat in artus;
Et ſic quæque ſuo vegetantur in ordine partes,
Ut quod agunt, & diſpoſitis quod motibus explent,
Ex illo poſſint, qui ſumma, atque ultima pacans,
Ut nos insereret ſummis, ſe miſcuit imis.

CAP. XLV.

COnticeant igitur, qui dicunt eſſe cavendum,
Ne deſit Sanctis ſumendæ cauſa coronæ;
Si non ipſorum bona repperiantur in illis.
Hos etenim tumida nimis impietate docentes,
Quid niſi juſtitia nos, & virtute, Deoque
Diſpoliare volunt: ne lux in nocte coruſcet,
Languida ne in vires redeant, ne mortua vivant.
Sed nobis ſummo verorum a fonte bonorum
Haurire hæc ſupero, & ſemper ſplendore nitere,
Gloria ſit; non ſpes in fœni flore caduco.
Sicut enim palmes nullos valet edere fructus

Non

Non in vite manens, quæ de radice miniſtra
Succum agat in frondes, & muſto compleat uvas:
Sic infœcundi virtutum, & fruge carentes
Perpetui cibus erit ignis: qui vite relicta
Audent effuſa de libertate comarum
Fidere, ne Chriſti ſint ubertate feraces:
Et mage ſe credunt propriis excellere poſſe,
Quam ſi virtutum placitarum ſit Deus auctor.
Viles ergo putent ſe deformeſque futuros,
Cum transformatis fiet Deus unica ſanctis
Gloria: corporei nec jam preſſura laboris
Conteret incertos, ſed in omnibus omnia ſemper
Chriſtus erit: quod ſi pulcrum, & ſuper omnia magnum eſt,
Cur pudet hac etiam fletus in valle potentes
Eſſe Deo, minimumque operis mortalis habere,
Quod non eſt niſi peccatum, quo diſcrucietur
Libertas, ad quam ſolam male geſta recurrunt?
Et tamen in ſanctos animum cum intendimus actus,
Cum deſideriis carnis mens caſta repugnat,
Cum tentatori non cedimus, & per acerbas
Vexati pœnas illæſo corde manemus;
Libertate agimus, ſed libertate redempta,
Cui Deus eſt rector: ſummoque ex lumine lumen
Vita, ſalus, virtus, ſapientia, gratia Chriſti eſt,
Qua currit, gaudet, tolerat, cavet, eligit, inſtat,
Credit, ſperat, amat, mundatur, juſtificatur.
Si quid enim recti gerimus, Domine, auxiliante
Te gerimus, tu corda moves: tu vota petentis
Quæ dare vis tribuis, ſervans largita, creanſque
De meritis merita, & cumulans tua dona coronis.
Non autem hoc curam minui, ſtudiumque reſolvi
Virtutum, aut opus ingenii torpere putandum eſt;
Quod bona Sanctorum tua ſunt, & quidquid in illis
Aut ſanum, aut validum eſt, de te viget, ut videatur
Nil actura hominis, te cuncta gerente, voluntas:
Quæ ſine te quid agit, niſi quo procul exulet a te?
Præcipites ſemper calles, & devia motu
Ingreſſura ſuo: niſi feſſam tu bona, & ægram
Suſcipias, referas, foveas, tuearis, honeſtes;
Tunc fiet curſus velox, oculique videntes,
Libera libertas, ſapiens ſapientia, juſtum
Judicium, & fortis virtus & ſana facultas.
Hujus opis ſemper, Pater, indigeamus: ab ipſa
Prodeat arbitrium noſtrum, nihil hac ſine ſenſus
Corporei poſſint, opus ut ſervile quieſcat;
Et tua dum in nobis agitur, non noſtra voluntas,
Legitima in Sanctis ducamus ſabbata feſtis.

E J U S D E M

In obtrectatorem S. AUGUSTINI.

E P I G R A M M A

Quidam dictiloqui libros ſenis Auguſtini
  Carpere, & adverſum condere fertur opus.
Uſque adeone bonum ingenium, & facundia dives,
  Oſtentare artem non aliter potuit;
In nova proſtratas acies niſi bella cieret,
  Impiaque extinctis hoſtibus arma daret?
Hæc pugna, incentor, mors eſt tua, te ſtilus iſte
  Conficit, & verbis perderis ipſe tuis.
Dumque doces, quantum valeat mens libera; monſtras
  Velle tuum tibimet ſufficere, ut pereas.
Verte gradum, fuge perniciem: ſtratoſque rebelles
  Oris apoſtolici fulmine ubique vide.
Ne te mutato defendi nomine credas,
  Si Paſtorem ovium lædere vis, lepus es.

EJUSDEM IN EUNDEM

Aut alium quempiam

E P I G R A M M A.

Contra Auguſtinum narratur ſerpere quidam
  Scriptor, quem dudum livor adußit edax:
Qui caput obſcuris contectum utcumque cavernis
  Tollere humo miſerum perpulit anguiculum.
Aut hunc fruge ſua æquorei pavere Britanni,
  Aut huic Campano gramine corda tument.
Quæ concepta fovet, promat, quæ parturit, edat;
  Seu vetere armatur dogmate, ſive novo.
In quoſcumque ſinus ſpirarum torqueat orbes,
  Et fallax multa contegat arte caput;
Currentem adtritas ſuper aſpides, & baſiliſcos
  Declinare ſenem vipera non poterit.

E J U S D E M

Epitaphium Neſtorianæ, *& Pelagianæ Hæreſeon.*

Nestoriana Hæresis loquitur.

Neſtoriana lues ſucceſſi Pelagianæ,
  Quæ tamen eſt utero prægenerata meo.
Infelix miſeræ genitrix, & filia natæ,
  Prodivi ex ipſo germine quod peperi.
Nam fundare arcem meritis prior orſa ſuperbis,
  De capite ad corpus ducere opus volui.
Sed mea dum proles in ſumma armatur ab imis,
  Congrua bellandi tempora non habui.
Et conſanguineæ poſt triſtia vulnera fraudis,
  Aſpera conſerui prœlia ſine pari.
Me tamen una dedit victam ſententia leto:
  Illa volens iterum ſurgere, bis cecidit.
Mecum oritur, mecum moritur, mecumque ſepulcrum
  Intrat, & inferni carceris ima ſubit.
Quo nos præcipites inſana ſuperbia merſit,
  Exutas donis, & tumidas meritis?
Nam Chriſtum pietate operum, & mercede volentes
  Eſſe Deum, in capitis fœdere non ſtetimus.
Sperantesque animi de libertate coronam,
  Perdidimus quam dat gratia juſtitiam.
Quiſque igitur geminæ miſeraris buſta ruinæ
  De noſtro exitio conſociare cave.
Nam ſi quæ Domini data munera ſero fatemur,
  Hæc homini credis debita, noſter eris.

EJUS-

EJUSDEM CARMEN.

Uxorem hortatur, ut ſe totam Deo dedicet.

AGe, jam precor, mearum
Comes irremota rerum,
Trepidam brevemque vitam
Domino Deo dicemus.
Celeri vides rotatu
Rapidos dies meare,
Fragiliſque membra mundi
Minui, perire, labi.
Fugit omne, quod tenemus,
Neque fluxa habent recurſum;
Cupidas, vagaſque mentes
Specie trahunt inani.
Ubi nunc imago rerum eſt?
Ubi ſunt opes potentium?
Quibus occupare captas
Animas fuit voluptas.

Qui centum quondam terram vertebat aratris,
Æſtuat, ut geminos poſſit habere boves.
Vectus magnificis carpentis ſæpe per urbes,
Rus vacuum feſſis æger adit pedibus.
Ille decem celſis ſulcans maria ante carinis,
Nunc lembum exiguum ſcandit, & ipſe regit.
Non idem ſtatus eſt agris, non urbibus ullis.
Omniaque in finem præcipitata ruunt.
Ferro, peſte, fame, vinclis, algore, calore,
Mille modis miſeros mors rapit una homines.
Undique bella fremunt, omnes furor excitat armis,
Incumbunt reges regibus innumeris:
Impia confuſo ſævit diſcordia mundo,
Pax abiit terris, ultima quæque vides.
Et ſi concluſo ſupereſſent tempora ſeclo,
Aut poſſet longos mundus habere dies:
Nos tamen occaſum noſtrum obſervare deceret,
Et finem vitæ quemque videre ſuæ.
Nam mihi quid prodeſt, quod longo flumina curſu
Semper inexhauſtis prona feruntur aquis?
Multa quod annoſæ vicerunt ſecula ſilvæ,
Quodque ſuis durant florea rura locis?
Iſta manent, noſtri ſed non manſere parentes.
Exigui vitam temporis hoſpes ago.
Non ergo ſumus hic nequidquam in ſecula nati,
Quæ pereunt nobis, & quibus occidimus:
Sed vitam æternam vita ut mereamur in iſta,
Et ſubeat requies longa labore brevi.
Et tamen iſte labor ſi forte rebellibus aſper,
Ac rigidas leges efferа corda putent:
Non tamen hæc gravis eſt manſueto ſarcina dorſo:
Nec lædit blandum mitia colla jugum.
Tota mente Deus, tota vi cordis amari
Præcipitur: vigeat cura ſecunda hominis.
Quod ſibi quis nolit fieri, non inferat ulli,
Vindictam læſus neſciat exigere.
Contentus modicis vitet ſublimis haberi,
Sperni non timeat, ſpernere non libeat.
Parcus, vera loquens & mente & corpore caſtus,
Inſontem vitam pacis amator agat.
Det proprium cunctis quos cernit egere benignus,
Non ſua non cupiat: quæ ſua ſunt tribuat.
Quid, rogo, mandatis durum cenſetur in iſtis?
Aut quid erit, quod non poſſit obire fides?
Qui credunt ſacros verum ceciniſſe Prophetas,
Et qui non dubitant verba manere Dei,
Qui Chriſtum paſſum pœnas Crucis, ultima mortis,
In toto excelſi Patris honore vident,
Quique ipſum multa cum majeſtate tremendum
Expectant pingui lampade pervigiles:
His ſordent terrena, patent cæleſtia, nec ſe
Captivos ſervos temporis hujus agunt.
Non illos fallax cepit ſapientia mundi,
Nec curas ſteriles inſeruere polis.
Imperia & faſces, indocti munera vulgi,
Quaſque orbis ſcelerum ſemina fecit opes,
Calcarunt, ſancta Cœlum ambitione petentes,
Suffragiis Chriſti & plauſibus Angelicis.
Nec labor hos durus vincit, nec blanda voluptas.
Quærere nil cupiunt, perdere nil metuunt.
Omnia non Chriſti, qui Chriſti eſt, odit in illo
Se ſtatuens, in ſe qui gerere optat eum.
Ille Deus rerum, cæli terræque creator,
Me propter ſacra Virgine natus homo eſt.
Flagris dorſa, alaphis maxillas, ora ſalivis
Præbuit, & figi ſe cruce non renuit.
Non ut tanta Deo quidquam patientia ferret,
Cujus nec creſcunt nec minuuntur opes:
Sed quod erat vitiatum in me, ut ſuperaret in illo,
Factus ſum Chriſti corporis, ille mei.
Me geſſit moriens, me victa morte reſurgens,
Et ſecum ad Patrem me ſuper aſtra tulit.
Quidnam igitur tanta pro ſpe tolerare recuſem?
Aut quid erit, quod me ſeparet a Domino?
Ignem adhibe, rimare manu mea viſcera tortor,
Effugient pœnas membra ſoluta tuas.
Carcere ſi cœco claudar, nectarque catenis,
Liber in exceſſu mentis adibo Deum.
Si mucrone paret cervicem abſcindere lictor,
Impavidum inveniet: mors cita, pœna brevis.
Non metuo exſilium, domus omnibus una eſt,
Sperno famem, Domini fit mihi ſermo cibus.
Nec tamen iſta mihi de me fiducia ſurgit,
Tu das, Chriſte, loqui, tuque pati tribuis.
In nobis nihil audemus, ſed fidimus in te,
Quos pugnare jubes, & ſuperare facis.
Spes igitur mea ſola Deus, quem credere vita eſt,
Qui patriæ civem me dedit alterius.
Sorte patrum occiduum juſſus tranſcurrere mundum
Sub Chriſti ſacris advena miles eo,
Nec dubius me jure brevi terrena tenere,
Sic utar propriis, ceu mea non mea ſint.
Non mirabor opes, nullos ſectabor honores,
Pauperiem Chriſto divite non metuam.
Qua ſtetero adverſis, hac utar mente ſecundis;
Nec mala me vincent, nec bona me capient.
Semper agam grates Chriſto, dabo ſemper honorem,
Laus Domini ſemper vivet in ore meo.
Tu modo fida comes, mecum iſti accingere pugnæ,
Quam Deus infirmo præbuit auxilium.
Sollicita elatum cohibe, ſolare dolentem:
Exemplum vitæ ſimus uterque piæ.
Cuſtos eſto tui cuſtodis, mutua redde;
Erige labentem, ſurge levantis ope.
Ut caro non eadem tantum, ſed mens quoque nobis
Una ſit, atque duos ſpiritus unus alat.

CLAUDIANI MAMERTI PRESBYTERI VIENNENSIS

CONTRA POETAS VANOS AD COLLEGAM.

CARMEN.

IAm mihi polliceor ſacris tua carmina libris
Condere, teque Dei flammatum nomine Chriſti,
Ora ſoluturum ſummo facunda parenti:
Incipe divinis tantum dare pectora rebus,
Subrectoſque Deo ſenſus attollere terra:
Mox oculis cælo nova lux orietur aperto,
Intrabitque ſacer tacito per aperta meatu
Spiritus, & læto quatiet tua viſcera flatu.
Eja age, tende chelym, & fœcundum concute pectus,
Magna movens abeat ſolitis impenſa facultas
Carminibus, major rerum tibi naſcitur ordo.
Non modo judicium Paridis, nec bella Gigantum
Falſa canis: fuerit puerili ludus in ævo
Iſte tuus, quondam decuerunt ludicra parvum:
Nunc animis gravior, quantum provectior annis
Aſpernare velis maturo corde camœnas,
Et qualem caſtis jam congrua moribus ætas,
Atque tui ſpecimen venerabile poſtulat oris,
Suſpice materiam, & divinos concipe ſenſus.
Si decus e falſis aliquod nomenque tuliſti,
De vacuis magnum rebus, cum ficta vetuſtis
Carminibus caneres, vel cum terrena referres
Geſta triumphantum laudans inſignia regum,
Non equidem ex illis tu laudem ſumere dignus,
Quos magis ornabas opulenti munere verbi:
Quanto major ab his creſcet tibi gloria cœptis,
In quibus & linguam exercens, mentem quoque ſanctam
Erudiens, laudemque ſimul vitamque capeſſes:
Dumque legis catus, & ſcribis miracula ſummi
Vera Dei, propior diſces & carior ipſi
Eſſe Deo: quem dum credens miraris, amare
Incipies, & amando recte illabere Chriſto.
Hactenus illa tuæ vanæ tuba vocis in uſus
Perſonuit vanos, modo celſior intonat actus.
Noſce magis cauſas rerum, & primordia mundi.
Ne vagus innumeros Epicuri ſomnia mundos,
Quos atomis demens per inane parentibus edit,
Irritus in vacuum ſpatiato pectore quæras:
Legifer antiquo venerandus nomine Moſes,
Compoſitum prima repetens ab origine mundum
Inſtituente Deo curas tibi ſolvet inanes:
Formatumque hominem limo, & ſpiramine ſacro
Afflatum referens, cujus ſit munere cunctis
Celſior in terra ſpirantibus, ipſe docebit:
Neu te ceu lapides Pyrrhæ, argillamve Promethei
Contemnas, quem ſumma manus vultuque animoque
Sublimem & propria dignatus imagine finxit.
Cognoſces ibidem, ne pergas tradere fatis
Arbitrium noſtri, quæ nos ſententia leto
Vinxerit, & cujus vitam ſub lege trahamus.
Si mentem cælo jacis altius, & ſuper aſtra
Scire cupis quid ſit, vel quid fuerit prius ævo,
Et mundo & ſeclis docet ulteriora Johannes.
Principio Verbum, inquit, erat, Deus obſide verbo
Gaudebat, verbumque Dei ſimul, & Deus idem
Verbum erat, hoc verbum, ſine quo nihil, omnia per quod,
Omnia, & æterno natura omnis famulatur
Strata Deo, geniti numen, genitoris adorant,
Cunctaque per genitos in majeſtate paterna
Regnantem Dominum jam lingua fatemur Ieſum:
Nomine quo fundata ſalus ſtat noſtra, fideſque
Nititur, æternæ tendens in ſecula vitæ.
Hujus divino mortales munere fulti
Aſſequimur fragiles caſtis evincere factis
Naturam, & rigidæ diſrumpere vincula mortis,
Et non corporeis in corpore legibus uti,
Sectantes divina Dei veſtigia Chriſti,
Mente animam, corpuſque ſacris moderante ſub armis:
Mens quoniam ſubjecta Deo capit arma ſaluris,
Inque animam carnemque ſuam regnum obtinet, & fit
Jure potens homo quiſque ſui, qui dedirus uni
Æternum Domino proprios regnator in artus
Efficitur, vitiis invictus, & oſor iniqui,
Fortior adverſis virtutibus, ordine juſto:
Verus homo, quia mente potens, in qua rationis
Lumen habet, famulos nullo certamine ſenſus
Temperat, & placidis ſua pectora flectit habenis;
Tu, cui mens generoſa ſuperni ſeminis ignis
Ardet in æthereos animo conſcendere greſſus,
In gremio Domini caput inſere: mox inhianti
Proflua lacte ſacro largus dabit ubera Chriſtus,
Divinoque tuam perfundet lumine mentem,
Ut videas pulſa caligine magna tremendi
Jura Dei, quibus Omniparens ſapientia Chriſtus
In ſeſe remanens ſemper novat omnia rerum,
Atque ut vult operum Deus arbiter eſſe ſuorum,
Continet & mutat ſpecies & tempora vitæ,
Porrigit aut retrahit Cælum, mare, ſidera, ventos,
Qua fecit virtute, regens: docet exitus ingens
Ægypti, merſuſque mari refluente tyrannus,
Et prius ipſe graves elementa per omnia motus
Expertus, quem cuncta tremunt, cui cuncta miniſtrant.
Tempora namque uno tellus communis habebat
Judæos, quæ ſola Deo tunc lecta fuit gens:
Et tamen illa Dei gravis hoſtibus ira ſuperbis
Permixtos inter populos diſcreta cucurrit.
Jam ſcio non dices, quod ſors incerta procellas,
Et mare caſus agat, mare cum diſcedere juſſum,
Diſceſſiſſe legas, ſiccamque rigentibus undis
Inter aquas patuiſſe viam, rurſuſque ſolutum
Æquor ad imperium ſancti, virgamque prophetæ,
In liquidos remeaſſe ſinus, in utroque maris vis
Paruit, ut ſanctis iter & vindicta daretur.
Quid profugus Tharſum vates, quem ſorte pericli

In mare dejectum ſpatioſo bellua rictu
Cœpit, & innocuum vaſta ructavit ab alvo?
Nonne docet ditione Dei mare & aſtra moveri?
Namque Deum fruſtra fugiens, quem cuncta tenentem
Nemo fugit, movit Cæli ſimul & maris iras.
Omnipotentis enim Domini natura rebellem
Cognoſcens, timuit per ſe quaſi conſcia tutum
Ferre reum, & ventis fugitivum vinxit & undis.
Iſte propheta Deo lectus terrere minaci
Peccantes monitu populos, poſtquam grave dixit
Exitium, fregitque reos, avertit & iras
Numinis, impenſo lavit ſua crimina fletu,
Extremumque diem fugit perverſa Ninive.
Non rex ille habuit fatum, qui morte propinqua
Oravit Dominum, quem leges noverat unum
Flectere poſſe ſuas, conſumptum intenderet ævum
Longius, & meruit tria ducere luſtra ſuperſtes
Annis ipſe ſuis, & non ſua vivere ſecla.
Nunc tria miremur texentem fata Platonem,
Aut Arati numeros, & picta Manethonis aſtra.
Dicant quæſo ubi tunc rapidas naſcentibus oras
Ponebant, & quæ quibus ibant ſidera ſignis,
Cum pius Ezechias fidei virtute precatus,
Verteret aſtrorum curſus, Cælique meatus
Turbaret juſſi retro acto lumine ſolis?
Vel ducis imperio ſancti cum ſiſteret idem
Dilata ſolem nocte, ut victoria ſacri
Profligaretur populi, ſtetit orbe recurſo
Librans, ut magnos caperet lux aucta triumphos.
Quid ſoboles virtuſque Dei, & ſapientia Chriſtus?
Nonne ſatis vanis curas erroribus aufert,
Noſque ſimul monitis & factis edocet, unum
Cuncta Deum regere. & nil ut ſine mente putemus
Principis eſſe Dei, dicens non arbore frondem,
Aere non volucrem, ſine juſſu decidere; cumque
Omnipotens verbo ſternit mare, vel pede calcat,
Et verbo mortes abigit, vel dæmonas urget,
Aut reduces animas in corpora ſancta remittit,
Jamque diu exanimes tumulis jubet ire recluſis,
Integratque putres vita remeante ſepultos.
Nonne poteſtatem propriam ſatis indicat auctor,
Qui ſolus naturam omnem vitamque gubernat?
His precor, his potius ſtudiumque operamque legendis
Scribendiſque vove. cane grandia cœpta Tonantis,
Scribe creatarum verbo primordia rerum,
Et chaos ante diem, primæque crepuſcula lucis,
Quæque dehinc variis elementa per omnia ſeclis
Dicta vel acta Deo, per ſancta volumina diſces,
Quæ docuit tabulis legalibus indita Moſes,
Aut Evangelici quæ lex nova Teſtamenti
Signat, operta prius retegens myſteria Chriſtum:
Tunc te divinum vere memorabo Poetam,
Et quaſi dulcis aquæ potum tua carmina ducam:
Cum mihi nectareos ſummis a fontibus hauſtus
Præbebunt, Dominum rerum retinentia Chriſtum,
Atque tuam pollere Deo teſtantia mentem,
Ut ſimul oris opes a te mentiſque capeſſam:
Et quem cognato junctum mihi fœdere lætor,
Gratuler hunc ſancta ſub religione propinquum:
Nec cum mortali ſolvendis corpore vinclis
Perpetuo ſanctum complectar pignore * *.

In Jacobum, Magiſtrum equitum.

PEer cineres Pauli, per cani limina Petri,
Ne laceres verſus, dux Iacobe, meos;
Sic tua pro clypeo ſuſtentet pectora Thomas,
Et comes ad bellum Bartholomæus eat:
Sic ope ſanctorum non barbarus irruat Alpes:
Sic tibi det vires ſancta Suſanna ſuas.
Sic quicumque ferox gelidum tranaverit Iſtrum,
Mergatur; volucres ceu Pharaonis equi:
Sic Geticas ultrix feriat rhomphæa catervas,
Romanaſque regant proſpera tela manus:
Sic tibi det magnum moriens conviva triumphum,
Atque tuam vincant dolia fuſa ſitim:
Sic numquam hoſtili maculetur ſanguine dextra,
Ne laceres verſus, dux Iacobe, meos.

CARMEN PASCHALE.

CHriſte potens rerum, redeuntis conditor ævi,
Vox ſummi ſenſuſque Dei: quem fudit ab alta
Mente Pater, tantique dedit conſortia regni.
Impia qui noſtræ domuiſti crimina vitæ.
Paſſus corporea mundi veſtire figura,
Affarique palam populos, hominemque fateri:
Quemque utero incluſum Mariæ, mox numine viſo
Virginei tumuere ſinus, innuptaque Mater
Arcano ſtupuit compleri viſcera partu,
Auctorem paritura ſuum. mortalia corda
Artificem texere poli, mundique repertor
Pars fuit humani generis; latuitque ſub uno
Pectore, qui totum late complectitur orbem;
Et, qui non ſpatiis terræ, non æquoris unda,
Non capitur cælo, parvos confluxit in artus.
Quin & ſupplicii nomen, nexuſque ſubiſti,
Ut nos ſubriperes leto, mortemque fugares
Morte tua: mox ætherias evectus in auras,
Purgata repetis lætum tellure parentem.
Anguſtum foveas, feſtis ut ſæpe diebus
Annua ſinceri celebret jejunia ſacri.

Εἰς τὸν Σωτῆρα.

Ὦ πυρὸς ἀενάοιο σοφὴν ὠδῖνα φυλάσσων,
Ἐμβεβαὼς κόσμοιο παλινδίνητον ἀνάγκην,
Χριστὲ θεορρήτοιο βίου φυτίζοε πηγὴ,
Πατρὸς ἀσημάντοιο θεοῦ πρωτόσπορε φωνὴ,
Ὃς μέγα μητρώων τοκετῶν ἐγκύμονα φόρτον,
Καὶ γόνον αὐτοτέλεστον ἀνυμφεύτων ὑμεναίων
Στήσας ἀστυφέλις γενεῆς ἑτερόφρονα λύσσαν,
Ὄργια δ' εἰδώλων κενεῶν ψευδώνυμα λύσας
Αἰθέρος ἀμφιβέβηκας ἐφ' ἑπτάζωνον ὀχῆα,
Ἀγγελικαῖς πτερύγεσσιν ἐν ἀρρήτοισι θαάσσων.
Ἵλαθι παγγενέταο θεοῦ πρεσβήιον ὄμμα.
Φρουρὲ βίου, σῶτερ μερόπων, αἰῶνος ἀνάσσων.

Εἰς τὸν Δεσπότην Χριστόν.

Ἀρτιφανὲς πολιοῦχε, παλαιγενὲς, ἠὲ νεοττέ,
Αἰὲν ἐὼν προεῶντε, ὑπέρτατε ὕπατε Χριστὲ
Ἀθανάτοιο πατρὸς, καὶ ὁμόχρονε πάμπαν ὅμοιε.

Laus

Laus Chriſti.

PRoles vera Dei, cunctiſque antiquior annis,
  Nunc genitus, qui ſemper eras, luciſque repertor
Ante tuæ, matriſque parens: quem miſit ab aſtris
Æquævus Genitor, verbique in ſemina fuſum
Virgineos habitare ſinus, & corporis arcti
Juſſit inire vias, parvaque in ſede morari:
Quem ſedes non ulla capit: qui lumine primo
Vidiſti quidquid mundi naſcente crearas.
Ipſe opifex, opus ipſe ſui, dignatus iniquas
Ætatis ſentire vices, & corporis hujus
Diſſimiles perferre modos, hominemque ſubire,
Ut poſſis monſtrare Deum, ne lubricus error,
Et decepta diu varii ſollertia mundi,
Pectora tam multis ſineret mortalia ſeclis
Auctorem neſcire ſuum. te conſcia partus
Mater, & attoniti pecudum ſenſere timores.
Te nova ſollicito luſtrantes ſidera viſu
In cælo videre prius, lumenque ſecuti
Invenere Magi: tu noxia pectora ſolvis,
Elapſaſque animas in corpora functa reducis,
Et vitam remeare jubes. tu lege recepti
Muneris, ad Manes penetras, mortiſque latebras
Immortalis adis. naſci tibi nam fuit uni
Principium, finiſque mori: ſed nocte refuſa,
In cælum, Patremque redis, ruſuſque perenni
Ordine purgatis adimis contagia terris.
Tu ſolus, Patriſque comes: tu Spiritus inſons,
Et toties unus, triplicique in nomine ſimplex.
Quid; niſi pro cunctis, aliud? quis credere poſſit,
Te potuiſſe mori, poteras qui reddere vitam?

Miracula Chriſti.

ANgelus alloquitur Mariam, quo præſcia verbo
  Concipiat, ſalva virginitate, Deum.
Dant tibi Chaldæi prænuntia munera Reges,
  Myrrham homo, rex aurum, ſuſcipe tura Deus,
Permutat lymphas in vina liquentia Chriſtus:
  Quo primum facto ſe probat eſſe Deum.
Quinque explent panes, piſces duo millia quinque;
  Et Deus ex parvo plus ſupereſſe jubet.
Editus ex utero cæcus nova lumina ſenſit,
  Et ſtupet ignotum ſe meruiſſe diem.
Lazarus e tumulo, Chriſto inclamante, reſurgit,
  Et duræ mortis lex reſoluta perit.
Nutantem quatit unda Petrum: cui Chriſtus in alto
  Et dextra greſſus firmat, & ore fidem.
Exſanguis Chriſti contingit femina veſtem;
  Stat cruor in venis: fit medicina fides.
Juſſus poſt multos graditur paralyticus annos,
  Mirandum, lecti portitor ipſe ſui.

FINIS.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PA
6121
A7A56
t.5

Amati, Pasquale
Collectio pisaurensis
omnium poematum

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 22 16 03 020 9